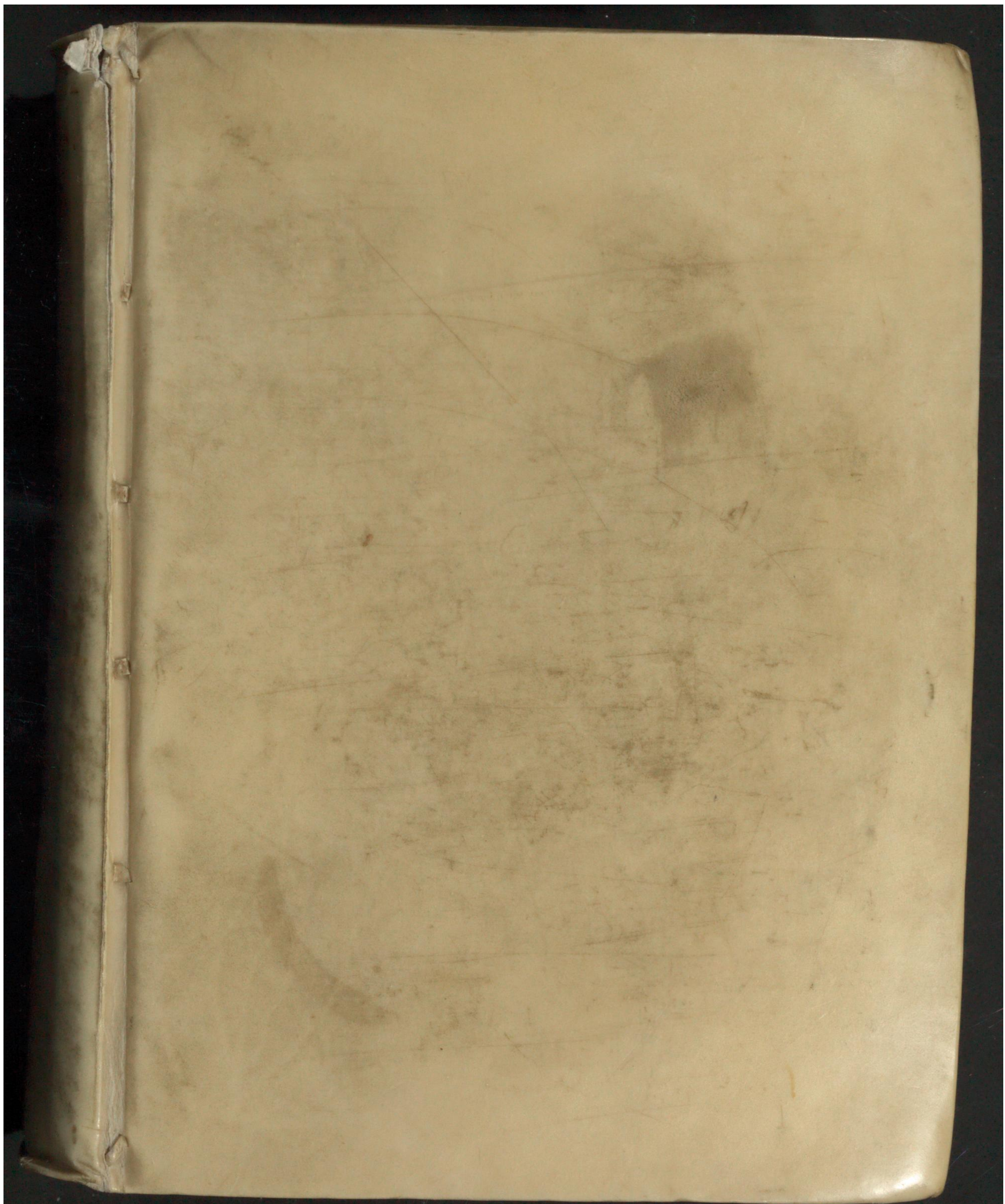
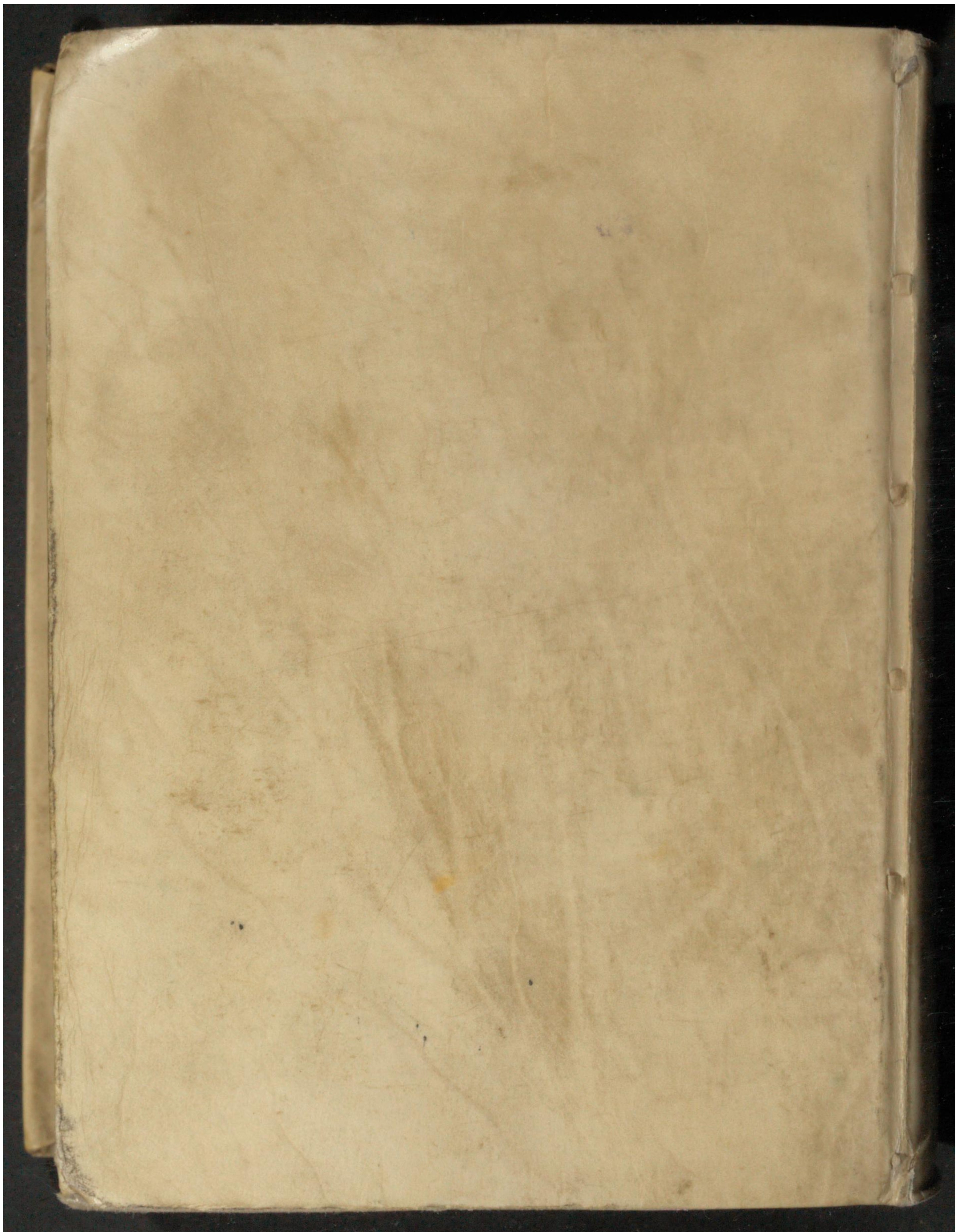
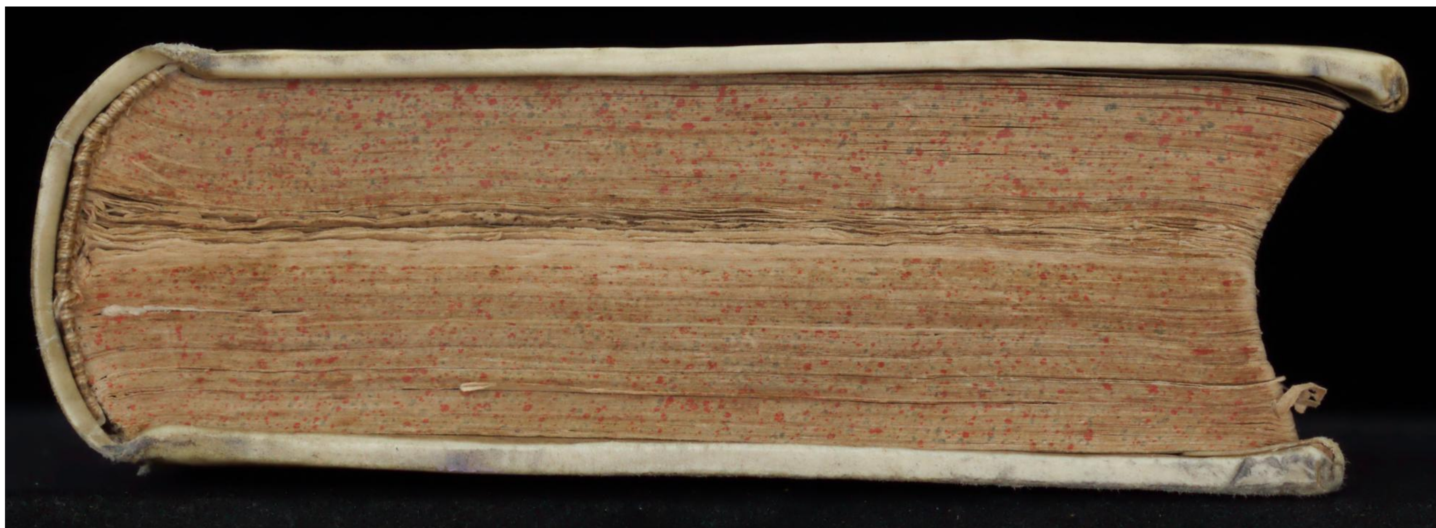

HOLLANDSC
MERCURIUS.
1664 - 1667.
3072
C
6

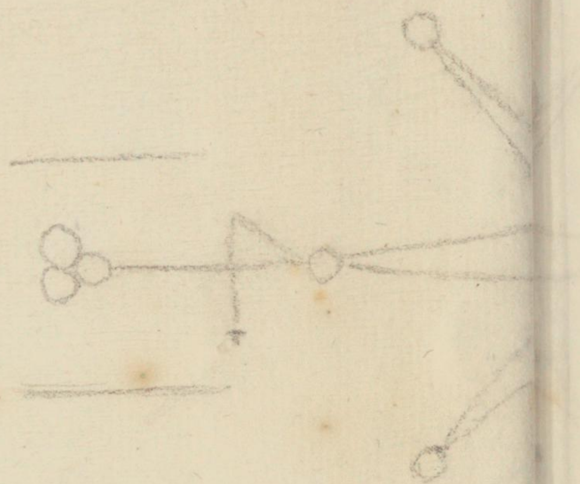

'S GRAVENHAGE, ... 191 .

Donaü

ezeckien

Oriens

Meridies

Septentrio

1. Janne wa

30.31 Desember

2 Janne waer ij

Ocidens

3 Janne warij

5. Janne warij

Canker

Gemeni ♋

Leone

Taurus ♊

Leo

Procion

Unicorni

Orion

Aequinoctialis

Crater

Lucida Hydra

27 Desem

Corvus

Sytius

Lepus

30 Desem

Gallus

3 Desem

Aequinoctialis

17 Desem

Navis

Eridanus

Ceta

Pises

Aries ♉

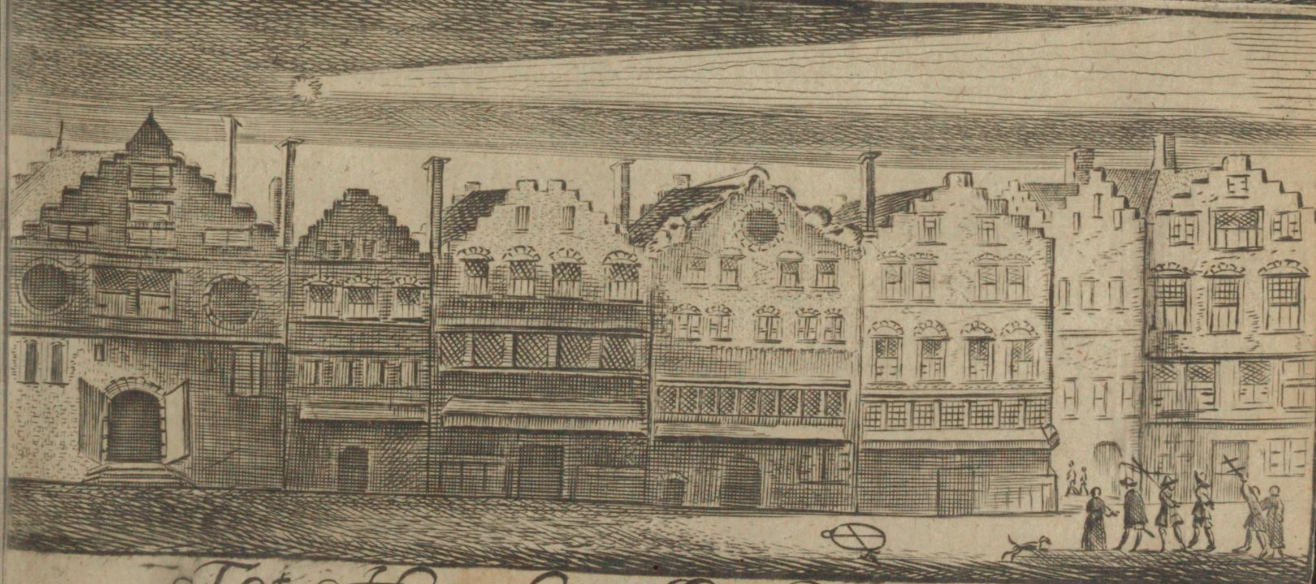
Comeet Vant Jaer 1664

Comeet Vant Jaer 1618

Casteel Van Gran
S.Tomas Berg
De Stadt

Tot Haerlem By Pieter Casteleijn

MERIDIES

HOLLANDTZE MERCURIUS,

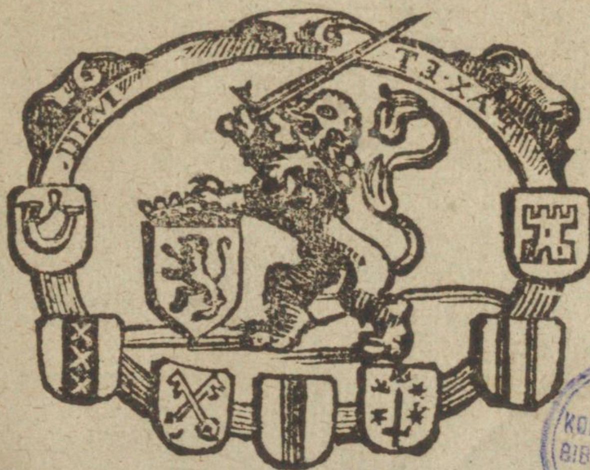
Vervatende de voornaemste geschiedenissen, voor-gevallen in 't gantze Jaer 1664.

In CHRISTENRYCK.

Het Vijfthiende Deel.

mais celle ne se

La verité se ploye,

rompt point.

Gedruckt tot HAERLEM,

By *Pieter Casteleyn*, Boeckdrucker en Boeckverkooper op de Marckt, in de Keyzers Kroon. ANNO 1665.

VERKLARINGE op de
COMEET-STERRE,
Gesien in 't Jaer MDCLXIV.

DEn 27. November 'smorgens by half 5. heeft men te Saerdam aller eerst ghesien S. O. ten S. een Comeet-Sterre van een weynigh root doch heldere gedaente, de staert lang S. W. streckende, was wit bleek van couleur, op-komende in Virgo, bleef mits de nevelige nachten bedeckt 14. dagen, waer door sommighe meenden datter geen Comeet was gesien.

Den 13. Decemb. is hy seer laeg langst den Orisont verscheenen, op den rovenden Raeff, liep seer ras na 't westen, daer hy ten half 6. verdween, sijn opkomst ten 3. uren onder de Waeg, sijnde het selfde Teken daer de Comeet Anno 1618. in stont, had een droeve schijn, dan de Staert oost en west was lang, van couleur als de Noorder morgen-lucht: Quam so over de Hydra op de Mast en de Vlag van 't Schip, dan 't mistig en regenachtig weder beletten haer lang te schijnen: Als men haer dus 2. uchtenden in Hollant op den Lucida Hydra had ghesien, sag men hem den 21 Decemb. snagts by 3. uren met een so breede langen staert, dat hy hoewel om sijn verre af-stant al vry flaeu, nochtans den Hemel van S. tot S. W. absoluyt overspande: Noyt is hy grooter in ons gesicht vertoont.

Den 30. Decemb. sag men hem by den Lepus of Haes, vry kleyn, en de Maen benam oock zijn staert den schijn. Den 31. Decemb. verliet hy te gelijk den Haes, het Jaer en sijn Staert, want hy verscheen als een duyster droevig licht, en quam op den Eridanus, so dat hy den 2. Januarij 1665. savonts ten 9. uren, alsso de Maen af-nam, sich weder met een straeltje liet sien, doch nu met sijn staert na 'twesten, en dat tot uyt de tonge van den grooten Walvis. Den 3. January had hy ten half 9. op den tong des Walvis een seer lange scherpe staert na het Westen, recht over den Schouder van de Orion, wiens Gordel-riems 3 sterren hy gegeduerig in 'tgesicht by bleef, so dat hy als scheen in den Walvis te willen kruypen. Den 4. Januarij wast duyster weer: Dan den 5. Januarij ten 10. uren 's Avonts den Hemel klarende, sach men dat de Comeet seer was verkleynt, en oock de Kaken der Walvis verby geloopen.

Dus verre heeft dese Comeet sijn loop gehad tot den 7. Januarij 1665. over Africa, Oost en West-Indien, speçiael over den Grooten Mogols Rijck, de Capè de Bone Esperance, Goa, Suratte, en Madagascar, oock over Bornéo, Japan, en China, ende men heeft hem konnen sien by-naer van de Noorder Polen tot de Suyder, alsso die van Batavia en van de Magellanes daer van getuygen sullen: Die van Portugal hebben hem ghesien tot den 4. Februarij 1665. bloet-root over haer gaen: Die van Spangien en Romen, Venetien en gants Italien insgelijckx: Constantinopolen ende gants Turckyen, Smirna en de Poüille, daer het oock Bloet gheregent heeft, hebben hem mede, doch niet bleek als hier, maer bloetverwich gesien: Engelant, Yrlant, Schotlant, hebben hem seer lang en breet en root verwich gesien: In Hollant is hy seer verwonderlijck ghesien, te weten, na den 31. December, voor welcken tijt hy seer laeg aen den Orisont was, maer daer nae in sijn opgangh ten oosten met een Staert van een elle lang, en passeerende besuyden de Nederlanden, had met een heldere Lucht niet als eenige sprenckelen, somtijts wat straeltjens, na het helder was, maer in sijn onder-

gang, 's nachts ten 2. uren, was sijn Staert omtrent so lang als 't gantze Stadhuys van Haerlem, gerekent na 't ooge: En daer na verdween hy gelijck dagelijcx door de op-komende Wolcken: Die van nieu Neder-lant, in de Caribise Eylanden, en besuyden d' Amasones, hebben hem alle seer groot gesien, maer niet langer als tot den 30. December toen hy sijn Staert hier verloor, en een dach als een droeve Ster sonder Staert verscheen, ende daer na met een Staert die sich ten oosten verspreyde, doch seer naer een kleyn roedeken gelijckende.

Zijn loop kont gy bequamelijck sien in de nevens staende Figuer, op d' onderste Linie, in Virgo de Maegt beginnende, en in Aries den Ram eyndigende: Wanneer haren Staert op den Crater, den Canis, Unicornis, ghestaen heeft, doch noyt op den Orion, die boven onsen Orisont met sijn 3 Sterren de Comeet geduyrig naby was, tot hy in Aries uyt den Walvis quam: Hooger siet gy zijn grootte die hy had naer den 30. December, O. en N: O. den Staert: Beneden siet ghy zijn fatsoen van den 27. December, en daer by die van het Jaer 1618. welcke wel soo fel en scherp stondt, maer streckte sich op veele 100. mijlen naer als dese dede, niet uyt.

Seer aenmerckelijck in desen zijnde, dat de jegenwoordige Comeet zijn loop heeft genomen over de roofachtigen Raef, over de Vlag van 't Schip, (daer Cromwel Ao. 1652. den Oorlogh met Hollandt om aen vongh, en Enghelant nu weder in dit Jaer 1665. om het voeren van de Vlag ter See, Hollant beoorloght en berooft) daer naer over den Gallus de Haen, daer Vranckrijk by verstaen wort, op den vreesachtighen Haes, op de Water-Slang, den Vloet Eridanus, en den Walvis, alle Zee en Water-teeckenen.

Terwijl wy met dit Verhael dus besich sijn, komt den derdenmael een Comeet ten voorschijn, die sich den 6. April 1665. aller-eerst heeft laten sien boven onsen Horisont, op-komende 's morgens by 2. uren in 't Noorden, sijn cours tot 4. uren durende, is vlack oost, maer sijn Staert die breet en lang doch wit is, staet S.O. En bevinde hy den 13. April sich meer N. O. en lager op onsen Horisont uytstreckt, staende op den Equus, waer aen alle Liefhebbers konnen berekenen sijne hoogte.

Veele sullen sich lichtelijck in-laten om van dese 3. Comeet-sterren te propheteren, en onverstandige Lien sullen 't licht gelooven, daer nochtans den Mensch om toekomende dingen te weten, geen eygendom is ghegeven, dan alleen dat hy uyt de voor by ghegleden Tijden wel op het toekomende yets besluyten kan, dan geheel onwis.

'tIs d'Almachtige, de Alwetende Heer, die so in 5. maenden 3. Cometen, behalven so veel andre Hemels tekenen ons vertoont, 'tgeen men niet bevint oyt meer is gebeurt: 't Schijnt ons toe datte selve hare uyt-werkingen wel mochten doen in 't wonderlijk Jaer 1666. daer van over vele Jaren is voorseyt: Godt de Heere late ons alles tot Zalicheyt ervaeren, op dat wy sijn heerlijcke Schepsels niet aen de Lucht, maer in den Hemel eeuwig mogen aenschouwen,

In Haerlem desen 14. April 1665.

Non cado, non cedo, claudi pugnemus utrinque.
Claudicat alteruter nec movet usque gradum;
Sed freto purpureo tangunt insueta cruore
Gaudentque hostiles mergere posse rates.

PHILEMON: *In hoc enim vir & viro præstat, quod & malum & bonum commode ferat.*

HOLLANDTZE MERCURIUS,

Op 't Jaer 1664.

Het VYFTHIENDE DEEL.

JANUARIUS 1664.

Ranck-rijck op het Oude Jaer sich teghens het Nieuwe stellende / was den Koning 15. dagen te vooren in 't Parlament gekomen / welcke doemaels in de Groote Kamer was vergaedert/ alwaer de Hertogen en Pairs van dat Rijck saten/

Als,

1. *Monsr. den Hertog de Verneüil,*
2. *Monsr. den Marquis d' Estrées,*
3. *Monsr. den Marquis de Gramont,*
4. *Monsr. den Marquis de la Mileraye.*
5. *Monsr. Duc de Masarini zijn Zoon,*
6. *Monsr. den Marschalck la Villeroy,*
7. *Monsr. de Marquis de Montemare,*
8. *Monsr. den Hertoge van Crequi,*
9. *Monsr. den Grave van Aignan,*
10. *Monsr. den Grave van Soir, onder den naem van Hertog van Randan,*
11. *Monsr. de Liancour, onder den naem van de la Rocheguyon,*
12. *Monsr. den Graef van Tresmes,*
13. *Monsr. den Graef van Noaillies,*
14. *Monsr. den Marquis van Coaslin.*

Behalvens dat hier niet en verscheen Monsr. de la Messeraye/ mits zijne groote zwackheyt aen 't Podegra: Niemant was hier meer geprivilígeert als zijn Zoon Duc de Masarin/ want den Koning had hem niet alleen door open Brieven verleent en geërigeert in zijn Hertogdom van Auguillion/ maer oock

de qualiteyt gegeven/ dat zijne Dochters/ indien daer Mannelijcke Kinderen mancqueerden/ in 't selve mochten Succederen: Zijn Majest. dede door den mont van den Cancelier seggen/ gesint te zijn haer alle te bekedigen/ 't welck dan in goede ordre aen-gevangen/ in deser voegen geschiede: Na datte Brieven van Informatie in leven en sterven door den Cancelier/ sonder van zijn plaets te gaen/ waren gelesen/ namen alle de Heeren hare Bonnetten af/ als een teken van toe-stemminge/ doen las den Cancelier het Arrest/ wanneer stracks een Secretaris quam geleyden alle de voorsz. Heeren in 't vertreck des Konings/ sonder Hantschoenen of Rapieren/ waer sy alle den Eed deden / in dese woorden die den Cancelier sprack: Den Coning maeckt u l. Hertog en Pair, mits voor den Hove sweerende, steeck uwe Handen op, en belooft gy den Koning niet en sijn Staet te dienen, beneffens de voornaemste en allergrootste saken? Sitplaets in 't Parlament te nemen? De Ordonnantien te bewaren? Uwe raetslaghen te secreteren? Rijck en Arme geregtigheyt te doen, gelijck een Souverain Collegie toe-behoort? En u te dragen in alle dingen als een deugdelijcke, wijse, en dapperen Hertog en Pair? Waer op sy vervolgens Ja antwoorden/ den Cancelier vervolgde/ Wel aen, gaet en neemt u Sitplaets van de Hertogen en Pairs die gy siet: 't Welck de voorsz. Heeren deden/ alvoorens hare Rapiers en Hantschoenen van de Secretaris weder over genomen hebbende: In dese Ceremonie wilde Monsr. de Noaillies als hy den Eed soude doen/ zijn Rapier niet over geven / om dat hy van de hooge Capiteynen van de Guarde was/ door datten Koning hem toe-geknickt had sulckx te doen: Dese 14. Pairs nu ghesenten/ dede den Koning door den Cancelier in 't Parlament seggen/ dat soo eenige andere Personen hadden de Caracter van Hertogh/ en die niet vertoont en hadden/ dat sy oock buyten believen van zijn Majest. niet en souden obtineren/ maer wegens den Hertog de Bouillion/ den Koning zijne plaets voor hem wiert bewaert/ so ras hy den Eed soude hebben gedaen: Hier mede stapte den Coning van zijn Throon/ en eenige bysonderheden aen den Cancelier geseyt hebbende/ als oock aen de eersten President/ trat na Duc de Masarin/ en leyde hem in zijn Carots/ rijdende so ten elf uren weer na de Louvre: In dese Ceremonie aenmerckelijck zijnde/ datten Koning zijn stoel van Justitie niet en besat/ noch datte Ducx in Hertogs Kleederen waren/ noch oock 't Parlament in hare roode Rocken/ en datter maer 3. Geestelijcke Pairs waren/ als/ Monsr. de Laon/ de Langres/ en Noyons/ en dat Duc de Guise kort aen Duc d'Anguin sat/ en den Hertog van Usez Presideerden/ en de vice-Preses was Duc de Beaufort. Den Koning dede dese dagen verbranden 't Journal de St. Amour, zijnde de Vrijagien van de voornaemste in 't Rijck/ en het ander Manuale Catholicum, doorvlochten van de Geest van Jansenius om den Paus/ Cardinalen/ en alle Doctoren te abuseren. Den 19. deser hadden by den Koning en Coninginne Audientie de Gesant van Genua/ d'Ambassadeurs van Spangen/ en Venetien/ beklagende de doot van Madamoiselle de Savoyen: En den 21. hare Ho: Mo: Ambassadr. Boreel, den Graef Strozzy wegens den Keyser/ en den Resident van Toscanen; d' Heer Boreel complimenteerde met een geluck-wenschinge in 't Nieuwe-Jaer/ en de condoleantie van Madame Royale de Savoye/ daer neffens doende/ sprack oock van moderatie van de Quarantaine die men in Vranckrijck practiseerde aen de Neerl.
Scheper

Schepen en Goederen/ en van de verdrevene Inwoonders uytte Daleyen in Piedmont/ uyt 't Lant van la Laye/ welcke nu waeren gaen woonen onder 't Gebiet van hare Ho: Mo: niet verre van 't Sas van Gent/ nevens een generale bede/ dattet Tractaet tusschen Vranckrijck en hare H: Mo: den 27 April 1662. tot Parijs geslooten/ als een getuyge van zijn Majs. goede affectie/ in goede observantie mochte werden genomen/ ende aen beyderzijts Ingesetenen mochte werden genooten/ en dat veel meer de goetwilligheyt en inclinatie tot yders onderlinge beste daer in voor-oogen mochte werden gestelt/ en gehouden/ als wel met eenige subtiliteyt/ interpretatie/ en misduydingen/ die soude mogen komen te strecken tot groote prejuditie van zijn Majs. goede Vontgenoten/ &c. Zijn Maj. beliefde den Hr. Boreel daer op seer gracieus te bejegenen/ en oock toe te voegen/ dattet Lant van la Laye noch disputabel stont tusschen de Kroonen Vranckrijck en Spangen/ wie 't selfde soude behooren; Onderwijlen was veraccordeert tusschen de 2 Coningen/ dat die van de Relige daer niet en souden mogen blijven woonen/ maer in dit loopende Jaer 1664. moeten vertrecken/ volgens 't gepubliceerde Edict/ evenwel so men glooft van die teneur/ dat dese benijde en uyt-gebanne haer vast en los goet sullen mogen ten profijte verkoopen/ veralieneren/ en d'effecten mede nemen. De Graef Strozzy die eenige dagen daer na Sieck wiert/ versocht voor den Keyser secours tegen de Turcken/ en daer wierde 4000. Voetknechten/ en 2000. Ruyters toe-gestaen/ mits dat sy onder de Auxiliare/ 't sy van de Stenden/ de Vorsten/ of andere hare rang/ en niet onder 's Keysers Officieren souden hebben/ 't gunt op den Rijcxdag te Regensburg wierde geampleceert. In dese Maent is mede af-gehandelt seker Tractaet tusschen den Koning van Vranckrijck/ ende den Keurvorst van Brandenburg/ wiens Minister den Baron van Bloemendael over 't Intrest van Orangen/ noch eenige dagen te Parijs verbleef/ al eer hy na Berlijn tot zijn Heer en Meester vertrock. Vranckrijck nam in dese dagen niet alleen aen te stimuleren de Roverijen van Hubert Hugo/ en Laurens Davids/ op 't Roode Meer/ maer deden aen haer Hog: Mog: noteficeren en versoecken/ 't geen onder die Vlagh gherooft/ hier te Lande mocht wesen: Getuygen daer af zijn dese minuten:

ALhoewel het my niet noodig en dunckt mijnen 't weghen eenige recommandatie aen U
Ho: Mo: te geven aen d'Officiers die vertrocken zijn uyt 's Coninghs Naem aen den
Heer Ambassadeur, op 't subject der Prijsen gemaeckt op 't Roode Meer, onder mijn Com-
missie, door Capit. Laurens Davids; Echter niet te min, in-gevolge van 't oordeel, over-
gegeven aen den Raet van State zijns Majests. welcke alles verklaren voor goeden prijse,
den 10. sy het my toe-gewesen, volgens de Wetten en Coustumen deses Koninckrijcx: Ick
heb vertrout, dat in sulcx doende volgens mijn particuliere last, my wegens mijn principa-
le te mogen aen U Ho: Mo: te addresseeren, met te minder difficulteyt om dat wy hare Ho:
Mo: altoos hebben ghehouden in een singuliere consideratie: Ick versekere my, dat sy die
oock sullen hebben ten besten deser voorvalle, en dat sy ten dien eynde sullen approberen als
sy door een expresse sullen sien dat gheseyde Arrest van den Raet, mette beveelen van den
Koning aen den Ambassadeur: 'k Hebbe desen selven Persoon neffens desen Brief bevoo-
len U Ho: Mo: onderdanigst te versoecken, gelijk ick doe, datte 52. Balen Goederen van
de voorss. Prijse, en die gearresteert zijn onder pretext, datse niet waerlijck bevonden zijn

in d'examen en discussie welcke in den Rade des Konings sy gemaeckt, mogen werden gerestitueert, en op heden weder gegeven aen den Brengher van mijne Volmacht, ghelijck U Ho: Mo: door den Ambassadeur van den Koningh sal versocht werden, en dattet U Ho: Mo: selfs sullen oordeelen billijck, indien sy redelyck willen overwegen de sake, en rijpelijck letten op alle de redenen die haer vertoont sullen werden door ged: Ambassadeur: Waer op my verlatende, sal U Ho: Mo: nu niet meer op-houden, my alleen vernoegende, dat ick alle mogelijcke kennis sal hebben van de prompte en gunstige expeditie die sy my doen hebben in dese gelegentheyt, en de rest sal ick wel sorgvuldig zijn en exame U Ho: Mo: te betuygen dat ick in der daet avec beaucoup de partrailité *ben. Mijne Heeren, U seer onderdanigen Dienaer,* Cæsar D: de Vendosme.

Parijs den 9. Januarij 1664.

DEn Graef d'Estrades, Ambassadeur Extraords. van Vranckrijck, executerende de precise ordre die hy heeft ontfangen van den Koning sijn Meester, vertoont u Ho: Mo: datten Koning by arrest van den 30. November lest in sijnen Rade, verklaert voor goeden prijse alle de Koopmanschappen, Gesteenten, Paerlen, Porceleynen, Canon, en andere saken, ghelicht en gesalveert op de Roode Zee, door de Capit. Laurens Davids: Verhoopende van de Justitie en equiteyt uwer Ho: Mog: sy geen difficulteyt sullen maken van den selven Laurens Davids in vrijheyt te stellen, en te doen restitueren eenighe Koopmanschappen, die op 'tversoeck der Oost-Ind. Compagnie gearresteert waren geweest, bysonder wanneer u H: Mo: een ernstige reflexie nemen tot de redelijckeyt daer toe eygen, volgens 'tgeen hier neffens haer lie gedagtẽ ten dien eynde sal wesen gebragt: Behalvens dat Monsr. Duc de Vendosme, Pair, Groot-Mr. en Sur-Intendent Generael van de Seevaert en Koophandel van Vrankrijck, van den welcken ged: Laurens Davids heeft ontfangen sijn Commissie, en waer van de termen niet en sijn geexcedeert, is hier expres gesonden om den Persoon van Laurens Davids, en de voorsz. Balen te reclameren, en dat tot Antwerpen ende elders de Gesteenten en het kostelijckste dat hy in sijn Schip gehad heeft, werden gerestitueert op d'eerste die d'afgesondene van mijn geseyde Hertoge sullen doen: Ged. Ambassadeur versoeckt seer instantelijck u Ho: Mo: in dese occasie te willen considereren met wat yver zijn Majestt. dese sake recommandeert, en datse aen Duc de Vendosme doch gelieven te laten sien de schuldige satisfactie, op dat sijn afgesondene, die nergens als daer om hier zijn, ten eerste dage moge vertrecken, en d'effecten van u gerechtigheyt raporteren, betoonende dan door de affectie die U Ho: Mo: hebben om 't Intrest van den Koning zijn Meester. Gedaen in den Hage den 29. Januarij 1664. Mijne Heeren, &c. *Den Hertog van Vendosme.*

De Koopluyden in Vranckrijck weder om klaeghden by hare Hog: Mog: over de ondragelijcke belastinge en invorderinge van het Vat-gelt: Hare Requeste luyt als volcht:

EDele Heeren: *Het sal u Ed. vreemt schijnen wat ons moveert aen U Ed: dus liber te schrijven, doch wanneer U Ed: ons oog merck sult verstaen hebben, soo vertrouwen wy dat ons schrijven met genoegen by U Ed: sal werden aen-genomen, so is ons ootmoedig versoeck niet soo seer op d' onvolmaecktheydt onser Brief, als op onse goede meeninge te willen acht nemen: Het is ongevaerlijck 4. Iaren geleden dattet den Coning van*

Vranckrijck

Vranckrijck heeft ghelieft op alle vreemde Schepen in zijn Havens komende, een taxe van 50. sts. per Vat te stellen, aengesien sulcx dan moet betaelt werden, en dat alle de instantien van onsen Staet sulckx niet hebben konnen voor-komen, soo men dan sulcx moet observeren alhier, en betalen; Dese last is buyten maten groot, maer ten is daer mede niet ghenoeg, nademael wy bevinden en dagelijcx sien visiteren, datte Pachters hier hare Ontfangers stellende, haer last geven soodanighe Meeters van de Schepen te nemen als haer goet dunckt, de welcke dan oock sulcke Maets weten te vinden, die de Schepen altoos veel grooter meeten als sy in der daet zijn, gelijck oock noch dagelijckx gebeurt, en diverse Schepen d'een 15. en d'ander 10. en 30. Vaten meer doen betalen als de selve konnen voeren, en wy moeten dit alles noch soetjes op-nemen, of dreyghen de Schepen, gheladen zijnde, van hare Reyse op te houden, en noch Boeten onkosten te doen betalen, die nu dus lange geduyrt hebbende, en alle dagen noch slimmer wort, heeft ons overtuygt dat wy behooren onse Heeren ende groote Overheden (uyt liefde en sucht die wy tot ons Vaderlants Welvaren hebben) hier van te verwittigen, te meer, wijl wy diverse malen aen zijn Excell. Boreel, Ambassadeur van hare Ho: Mo: tot Parijs hebben geschreven, de welcke op onse klachten alleen dese saeck soo hart niet voor kan dragen als wel doen soude op d'instantie en expresse ordre die haer Ho: Mo: mochten komen te geven: Onse gedachten ons vorder leydende, moeten wy U Ed: oock waerschouwen, dat soo dese sake sonder redressie blijft, en dat men hier op dese Revier geen andere ordre krijcht, soo sullen de Schepen die nu in den beginne 150. Vaten betaelt hebben, en in der daet niet grooter zijn, in korten 200. moeten betalen, en soo langs meer en meer betalen, hoe veel dit gelt J.erlijcx bedraegt, is U Ed: wel kundig, wy hier in dese plaetse dese dingen en natuyre der Fransen kennende, sien geen remedie tot goede ordres, so lange dese Fermiers haer creaturen stellen, om de Schepen, groot en kleyn, te schatten, en alwaer den Koning van zijnen 't wege een stelde, 't sal al het selve wesen, want de corruptie van dese Maets is te groot: Wy sullen ons wel wachten van ons soo vermeeten te kennen dat wy U Ho: Mo: souden bestaen voor te schrijven op wat redres soude sollicitèren moeten by hare Ho: Mo: om haer Ambassadeur te beveelen, sulckx de Koning voor te draghen, maer soo 't ons gheoorloft is, onderwerpende gaerne ons onnosel voorstel U Ed: rijpe consideratie, so laet het U Ed: wel gevallen dat onse gedachten gespeelt hebben of den Koning geliefde zijne Yckers te stellen in 't Patria, in dier voeghen als den Koningh van Denemarcken doet, so mochten de Schepen daer gebrant worden, en op die voet in Vranckrijck betalen dat zijnde, souden wy een seer groot faveur achten, of sulckx niet konnende obtineren, dat d'Ontfangers als d'andere Tollenaers belast worden haer op den gemeenen voet te houden, en daer te ontfangen voor soo veel Vaten als de Schepen hebben in-geladen, het welcke immers recht en billijck is, wanneer men betaelt, datte Schepen hebben in genomen, gerekent 2. Pijgen of 4. Oxhoofden, voor een een Vat drie stuc. Pruymen, en 3. stuc. Brandewijn en 2. stuc. Pruymen voor een Vat deden betalen, so waer 't noch veel beter als nu, voorts met Sout en Koolen na advenant: Wijders komt in ons gedachten noch andre godloose en ongehoorde practijcken van usurpatie, welcke d'Ontfangers, nu hier zijnde, onse Schepen af vorderen. te weten, dat alle Schepen uyttet Patria, ofte van andere Landen hier komende leedig, moeten sy weder leedig verseylen, of vry zijn na d'ordre des Konings luyt: Nu ist gebeurt, door dien veel Schepen hier ghekomen zijn, op hoope van Vracht te krijgen, echter geen en vinden, en nootwendig na Bordeaux of Bayonne gaen, soo hebben sy den Schipper, den welcke hier de waerde van een Vat a twee goet gebracht hadde, en meer dan 220. Vaten konnen laden, 't geheel Vat-gelt af-genomen, of konden de Schippers niet

eer vertrecken; Dit eerſt aen Ian Sanderſz. van Rotterdam, en daer na aen andre gepractiſeert, die 't oock betaelt hebben, voor ſoo veel Vat Goet ſy hier brachten, en naderhant als de Schepen over de helſt geladen waren, voor gheheel de Laſten, nu voor alſoo de Schepen na een ativen Vat goet in hebben, daerſe 18. gl. te vracht voor trecken, moeten daer om 6. a 700. gl. boeten: Hoe hinderlijck dat dit de Commercie is, laten wy U Ed: oordeelen, hoe konnen dan eenige Stuk-goederen of Speceryen met gebracht worden, wat Schippers ſullender eenige willen voeren: Dit U Hoog-Ed: ſoo voor gedragen, en te verſtaen gegeven hebbende, willen wy hoopen U Ed: neffens andere Schepen, en Steden, Amſterdam, Middelburgh, Hoorn, Enckhuyſen, Vliſſinghen, wy daer een ſelve Brieff aen hebben beſtaen te ſchrijven, zijn Gecommitteerde ghelaſten ſult om haer Ho: Mo: deſe ſaeck voor te dragen, op hoope van een favorable uytſlach omtrent de ſervantie, wy bidden U Ed: wilt onſe vrijmoedigheyt ten beſten duyden, Hier mede Ed: Heeren, U Ed: Onderdanige Dienaren, en was getekent by verſcheyde Kooplieden. In Nantes den 8. Januarij 1664.

Den 2. en 3. January 1664. ſijn tot Capiteynen om te Kruyſſen in de Middellantze Zee gemaeckt by het Collegie tot Amſterdam:

1.	*Vice-Admirael de Ruyter,*	*'t Schip de Spiegel,*	*66 ſtuck. 400 man,*
2.	*Commandeur de Wilde,*	*Utrecht,*	*56 ſt. 250 m.*
3.	*Willem van der Zaen,*	*'t Gelooff,*	*50 ſt. 225 m.*
4.	*Iſaac Sweers,*	*Middelburg,*	*36 ſt. 150 m.*
5.	*Hendrick Adriaenſz. van Stavoren,*	*Damiaten,*	*30 ſt. 130 m.*
6.	*Jacob Swart van Amſterdam,*	*Edam,*	*30 ſt. 130 m.*
		Couvoyers na Smirna:	
7.	*Jan Gidionſz. Verburg,*	*Ooſterwijck,*	*50 ſt. 160 m.*
8.	*Jan Egbertſz. Ooms,*	*Marſſeveen,*	*40 ſt. 140 m.*
		Ooſt-Indiſe Kruyſſers:	
9.	*Jan van Kampen,*	*Groeningen,*	*36 ſt. 100 m.*
10.	*Pieter Salomonſz.*	*De Fayſant,*	*30 ſt. 85 m.*
		Aenſtaende Convoy:	
11.	*Nicolaes Marrevelt,*	*Harderin,*	*30 ſt. 85 m.*
12.	*Jan Roeteringh,*	*Leeuwaerden,*	*30 ſt. 85 m.*
13.	*Hugo van Nieuhoff,*	*De Bul,*	*30 ſt. 85 m.*
14.	*Jooſt Verſchuere,*	*Aſperen,*	*30 ſt. 85 m.*
15.	*Capiteyn Boes,*	*Over-Yſſel,*	*30 ſt. 85 m.*

Op de noch overige difficulteyten in den Coophandel/ is by haer Ho: Mo: Ambaſſadeur daer naer de volghende Schrifture in ghelevert/ de antwoorde in Margine ſtaende:

Memorie, preſenté au Roy par M. Boreel Ambr. de Meſſieurs les Eſtats Generaux des Provinces Unies des Pais bas, le 29. Fevrier 1664.

LE Roy nommera de Commissaires pour Marquer tous les Navires en la maniere, qui'il se practique en Norwegue, a fin que par la marque d'un chacun puisse cognoistre de quel port il sera, & par ce moyen eviter touttes sortes de vexations.

Le Roy ne peut accorder la dite jussion qu'a la charge des oppositions, Sa Majesté estant oblige de conserver la Justice, & ne point prejudicer avec droits des particuliers.

Le Roy ne peut accorder cet Article.

Idem

Idem

Le Roy a envoyé des ordres expres pour cela il en sera fait Justice.

Le Roy n'a point accoustumé de donner connoissance des Traictés d'Alliance qu'il conclud, a ses Parlements, c'est pourquoy Sa Maj. ne peut contenir audt. enregistrement, mais si les Estats donnent un Memoire contenent tous les points qui peuvent regarder la Iurisdiction des Cours Souverains, sa Maj. les fera comprendre dans une Declaration

QUe sur les excez touchant l'exaction du droict de fret & le jauge age des navires suiet audit droit, puisse estre fait certain reglement entre la France & les Pais bas, a fin que toutes vexations & injustes practiques puissent cesser, si Sa Maje. desire encore continuer leds: droict de fret,

Que les lettres de jussion pour le par faict establissement des Consuls des Provinces Unies, tant en Normandie qu'en Bretagne puissant estre accordeés: non obstant toutes oppositions a cé contraries faites a Rouen.

Plaise a sa Maje. de faire une Declaration portant deffendu de potter en France par l'Article 19. & 20. du Traicté, conclu a Paris le 27. April 1662. que seulement & uniquement l'Impost des Huilles de Baleine, excepté par le dite Traicté, sans ancune autre chose quelconque.

Par consequence que les scavons noirs combien qu'il y auroit des huilles de Balaines mesleés la de dans saisis Injustement a Roüen, & les Navires que les ont portez d'Hollande, puissent estre relachez & restituez aux proprietaires, avec tout dommage, despens & Interests, & defence faittes que cela n'arrivé plus a l'advenir.

Que tous Savons noirs & toute autre chose Provenànte des Balaines & toutte autre huille d'autre poisson, que Balaine sont libre d'estre portes en France, selon le 19. & 20. Article desdits Traicté.

L'on attend des effects de la Justice promise contre les fauteurs & ceux qui protegent, les Pirates a la Hogue en Normandie, contre l'expresse intention de Sa Majesté.

L'Ambr. susdite. par ordre expres de ses Seignrs. les Estats demande que le Traicté de renouvellement d'Alliance, Commerce Navigation & Marine conclu le 27. Avril 1662. a Paris, entre la France & leds. Provincos Unies, puisse estre verifiè & enregistré dans tous les Parlament, & cours Souveraine

qu'elle fera dresser a cet effect, & l'envoyera par toutes les Cours qu'ils pourront desirer pour la faire enregistrer, a fin que les sujects desdt. Provinces jouïssent, de l'effect d'icelle & que les Parlements jugent leurs causes en cette conformité.

Souveraine du Royaume, afin que les suiets desdt. Provinces en puissent joüir sans nulle opposition ny contradiction.

Autres Points remonstrez par ledt. Ambassadeur:

Le Roy donnera tous les ordres necessaires a son Procureur General, afin qu'il fasse cesser par tout la Quarantaine, cela a desia esté executé.

Que le Quarantaine ordonné par tout la Royaume pour tous Navires & Marchandises venants desd. Provinces Unies, cessera, attendu qu'il n'y a nulle maladie contagieuse dans icelles.

Cett' affaire est accomodé & M. le Duc de Savoye a donné une Amnestie a ses suiets desd. Vallees de Piedmont, ainsy qu'il apert par le Memoire cy joint.

Qu'il plaise au Roy faire une responce favorable sur la Remonstrance qui luy a esté faitte par ledt. Ambr. touchant ceux de la R. P. R. de Piedmont.

Dans le Memoire cy dessus il i avoit de Articles qui regardent des Interests particuliares de quelques uns de ses suiets avec d'autres des Provinces Unies, dont Sa Majesté n'a pas juge devoir prendre connoissance, mais bien de laisser aller le Cours de la Justice dans le Jurisdiction ou il se sont pour veus.

De Winter/ hoewel kout/ ontfonckte evenwel 't Hart van den Graef van Luna in 't warme Spangen/ outste Zoon van den Graef van Benavente/ om te Trouwen mette Dochter van Don Louijs de Haro, welk Huwlijck al in des Vaders tijt was gecontracteert geweest. Doen quam te Madrid Resideren wegens de Deense Kroon eenen Christoffel Christoffels, en weghens Spangen wierde bescheyden eenen Don Agostin Nicolaes Bourgonjon, om te Coppenhaven te blijven/ hebbende voor desen de saken van de Hertoghe van Lotringhen verricht/ gheduerende des selfs detentie tot Toledo. Men danste noch al te Madrid over d' Infante van Spangen/ met des Keysers Huwlijck; Den Graef van Chinson/ en de las Torres/ quamen eens elck met 80. Knapen in hare Livreije te borde/ s'avonts en snachts was 't Speelen en Duyren geen eynde; Onderwijl men vergat en affspoelde het onweder en den slechten stant van den Bruydegom en geheel Christenrijck.

t' Antwerpen wiert in dese Maent met Trompetten uyt-geblasen/ dat sich niemant meer soude verborderen in zijn eygen Huys eenig Graen te querennen of te Malen/ maer 't selve op de Meulens buyten de Stadt moeten brenghen. De Vastenavont aen-komende/ deden die van Brussel niet als met Comedien en andere galanteryen haren tijt te passeeren: Onderwijl men t' Antwerpen in de

in de Munte dapper besich was voor den Koning van Spangen gelt te slaen/ meest Rijcxdaelers en Ducatons/ heele en halve/ om d' oude schulden te betalen/ want in Vlaenderen en Brabant was langer geen welvaert / Negotie en Neeringe ging weg als een luttel water voor de heete Son.

In 't midden van dese Maent quamen in 's Gravenhage over de 130. soo Burgers als Ingesetenen van Dordregt/ onderling noch twistende over hare verkiesinge van Dekens/ &c. sy wilden voort-geholpen sijn/ en 't Hof was met haer sodanig gemolesteert/dat men by na alle andere saken most laten stil staen: Eyndelijck heeft 't onheyl van dit onweder eenen Jan de Vries/ Tresorier van Dort/op 'thooft gekregen/wierde by Sententie van 'tHof Provinciael inhabil verklaert/ van sijn Ampt gedeporteert / en 5. Jaeren uyt Dort gebannen/ mogende in die tijt op 3. uren na in 'tronde niet by de voorsz. Stad komen/ op pœne van aen den lijve ghestraft te worden/ en vorders gecondemneert in de kosten van Justitie: Men oordeelden sulcx te geschieden om datte voornaemste muytmakers/ welcke de Gildens tegens de Magistraet op-hitsten/ alsoo uytte Stadt mochten geset werden / maer 't quaet van veel Leden, wert door een Lit niet af-gesneden. De Hr. Stockmans te Regensburg op de Rijcxdag gedeputeert wegens den Bourgondise Creyts/ liet in sijn advijsen insluêren/hoe dat hy wegens sijn Instructie eenige voorslagen had gedaen/ten eynde alle de Nederlanden gehoorende aen den Heere Coningh van Spangen/ op sommige Conditien onder den voorn: Circul of Creyts mochten begrepen en aen 't Rijck geenclaveert worden/ 't welck oock te Regensburg niet onsmakelijck en was aen-gehoort/hoewel de sake voor als noch daer in suspens wierde gehouden/ wijl alle de Heeren Cur/ Vorst en Stenden noch niet en waren gearriveert: Maer in 's Coningxs Finantie in Brabant seyde men datte voorsz. Propositien waren geaggreert/en mede een jaerlijcxse somme van gelt tot voldoeninge van de jaerlijxe recognitie vast gestelt/als een sake van groot belang/ waer over onder de Politijcken van d' een en d' ander sijde al veel speculatien vielen. Den Hertog van Holsteyn/ Sleswijck/ &c. versocht doe by Memorie aen hare Ho: Mo: omme mede geguarandeert te zijn in de Tractaten tusschen dese Staet en de Noorder Kroonen op-gherecht/ 't welck den Staet aen ged: Hertoge hebben toe-gestaen. Den Heer Franse Ambassadeur bracht weder te berde de verdrietige en soo lang versochte restitutie der Goederen van Malta/ soo dat die van Hollant eyndelijck daer toe hare gedachten aen leyden om eenmael van dat manen en pretenderen een eynde te vinden.

Engelant scheen nu wel vollens in rust/maer Cromwels geest gevlogen in de Quakers en andere Secten / stoockten noch al in de harten der ambitieuse Engelse/die brant bleef dueren/en onder dese seer voorname Lieden/selfs Predikers en andere in 't Westen/ te Jorck/en in 't Noorden: Maer den brandt welcke dese dagen te Withal ontstont / (niet sonder ghedachten van Verraet) wiert na eenige moeyten geblust/hoewel oock toen veel Clenodijen en Juweelen ghestoolen en verduystert wierden / onder andere een kostelijcken Turckse Sabel/veele Zyde Kleeren/goude Braseletten/Schilderyen en Paerlen. In Schotlant stormdent in Louwmaent vreesselijk op de Zee-klippen/ so dat verscheyden

schende Schepen van Nieu-kasteel in die Stad tuys hoorende/te gronde gin=
gen; onder andre was een Persoon op de gebleven schepen/die mede verdrinc=
kende/ de tijding daer van aen zijn Vrou wiert gebracht/ die haer/ niet tegen=
staende de Vrunden alle mogelijcke reden by brachten/haer niet en wilde laten
troosten/ en verviel tot soo verre uyt groote onbedachtheyt/ dat/ als men haer
seyde/ Datse op Godt most betrouwen, antwoorde zy/ In God ? wat kan God meer
doen als mijn Man weg nemen ? En sie daer/de Vrunden waren noch niet uyttet
Huys/ de Vrou wiert beyde stom en sinneloos/ waer in sy naderhant langhen
tijt bleef/ sonder dat sy eten of drincken kost dan met behulp van andere. Op
de Kusten van Yrlant was oock groot tempeest/soo dat daer 2. Schepen/ een
met Spaense/en een met Franse Wijn bleven. Seker Lesby/Presbutriaens
Predicant/ en schuldig aen de leste verraderye tot Dublin/toonde sich also hy
vast gekerckert sat/ seer penitent over zijn misdaden/ op een tijdt dat men de
minste achterdocht op hem niet en had/ komen 2. vermomde met Rocken in
Vrouwe kleeren/ met Pruycken op/ en hielpen hem uytte gevangenis/maer
sy mosten van daer over St. Thomas-Hof over de Poort tusschen 2. Wallen
passeeren/ 't welck sonder Ladder onmogelijck was/ hier saten sy den gantsen
nacht/ tot sanderdaegs smiddags/wanneer het dapper regende/so dat hy door
nat wiert: Sondaghs komt een Jode daer langhst van zijn Meester om een
bootschap gesonden/ en siet daer Lesby die vast poogde om over de Wal gera=
ken/ en sich ontdeckt siende/ tot de Jode riep om een Ladder/ maer die quaet
vermoeden krijgende/ liep sulckx zijn Meester seggen/ die sulcx den Gouver-
neur aen-bracht/ waer op Lesby weder gekregen/ op-gesloten/en korts daer
na zijn Sententie wiert gegeven om te sterven/eer hy zijn selfs een quader ent
mocht veroorsaken/ en soo wiert de gemeene rust aldaer gestabileert.

De Christenen in 't Beloofde Lant wierden doe seer getravaillieert over de
possessie die sy aldaer hadden by 't Graf Jesu Christi, en andere seer considerable
H: Plaetsen/ waer in de Zarazijnen haer niet alleen belettede/ maer oock lee-
lyck mis handelden: Waer over een van de Broeders gedeputeert wiert om
met Brieven van voorschrijvens nae Constantinopolen te gaen/ en aldaer by
den Grooten Heer te versoecken/ de vreedelijcke possessie by de Christenen al=
daer so veel Jaren onder Turckse tribuyt beseten: Te Marseillie in Vranck=
rijck embarqueerden oock 6. Spaense Religieusen/ aldaer tot dien eynde ge=
komen/ in 2. Galeyen met 40000. gls. in gelt/ zijnde vergaderde Aelmoes-
penningen/die sy van diverse vermogende Personen in Spangen hadden ver-
gadert/ om daer mede te gaen onderstutten de Christenen nu woonende te Je=
rusalem en in 't Heylige Lant. In Nieu Nederlant verstouten haer d' En=
ghelse uyt Nova Anglia te komen op verscheyde Dorpen en Plaetsen behoo=
rende onder de bescherminge van hare Ho: Mo: en de Neerl. West-ind. Com=
pagnie/ selfs tot op 't Lange Eylant/op-stekende de Baniere van Brittangen/
stroyden uyt/ dat men van geen Nieu Nederlant en wist/ en dat Landt alleen
de Engelse Natie was toe-behoorende: Eyndelijck hare verstandigste hadden
voor-gegeven/ wijl altoos over de Limijt-scheydinge veel rusien waren ont=
staen/ daer over eens weghens beyde de Natien by den anderen te komen/ het
welck

welck in November lest wiert aen-gevangen; De Neerl. Gecommitteerden trocken na Boston/ daer sy van 4. Comp. Burgers en 100. Ruyters ontfangen wierden/ daer men haer seyde/ datter niets voor 8. dagen Commissie van d'Engelse syde konde komen om te handelen: Onderwijl brachten d'Engelse 3. a 4. Dorpen in revolte tegens hare Overigheyt/ maer de sommighe tweespaltig/ gelijck die van ‡ Heemstede en andere/ wilden niet als ‡ Gravesande den Engelse Coningh aen nemen/ en seyden/ by hare Ho: Mog: altoos wel te zijn geregeert/ en daer wilden blijven/ schoon datse Engelse gebooren waren: Naederhant dwongh men Heemstede oock/ maer ‡ Vlissingen hielt sich ghetrou/ eenige Plaetsen hielden sich neutrael/ want de Gecommitteerden wierden op-gehouden/en quamen eyndelijck weder vruchteloos op Nieu Amsterdam: Terwijl oock d'Esopise Wilden mede haer personagie speelden/ welcke op een plaetse aen de Revier sich verstout hadden 2. Nederlanders te overvallen/ en der selver Hoofden mede te nemen. Aen Cabo de Bon Esperance waren doen 6. Nederl. Schepen gearriveert/ den 27. Augusti lest uyt-geloopen/ en den 7. Mey vertrocken/ waer op waeren diverse aensienelijcke Heeren/ gelijck den Heer Overtwater van Hoorn/ voor Raet ordinaris van Indien/ den Heer van Hoorn van Amsterdam/ voor extraordinaris Raet/ en den E. Heer Sloot / Gelders Edelman / Commandeur Generael over de Militie / &c. Do. N. N. dede als sy te Lande quamen / de Predicatie op 't Fort / en heeft daer tweemael terwijl sy daer waren/ 't H. Avontmael uyt-gedeelt / 3. Kinderen ghedoopt/ en Trouden een Paer; Daer na quam oock aen de Caep het Jacht de Pauw: Op dese voorsz. Schepen gebeurden een vreemde actie/den 29. Junij Ao. 1663. dat sekere Matroos / die sich noemde Claes Barentsz. Pourvoyant/ veranderde in een Dochter/ haere rechte naem Annetje zijnde/ 18. Jaren out/ van Embden geboortig/ had tot Haerlem het Tabackx-pijpmaken oock in Mans Kleeren geleert/ maer de Kockx Jongen als sy in haer Kop lach en sliep/ haer naeckt siende by geval/ ontdeckte den handel; Dit gerucht sich op de voorsz. Schepen verspreyende/en dat sy haer altoos vroom en eerlijck had gedragen/heeft een Militair Officier haer getrout/ daerse haer so braef voor wist te schicken/ als te vooren by de Bootsgesellen voor Matroos.

Binnen Algiers waren de Barbaren seer onpatientig / alsoo daer de Presenten en 't Gelt uyt Hollant voor de Slaven belooft/ niet soo ras op en beurden als sy wel wenschten: Zy hadden daer op-gebracht 't Schip de Postillion van Smyrna/ Schipper Jan Cornelisz. Kistemaker/waer op 3. Joden waren/ 1. Man/ 1. Vrou/ en een Knecht / welcke door haer eygen woorden haer verstrickten/ anders / hadden sy willen verklaren dat geen goederen te Cadix geladen/ maer alleen haer Ho: Mo: Onderdanen competeereen / geen pericul souden geloopen hebben van Lijf en Goet gelijck sy nu deden/ werdende gesamentlijck voor Slaven verkocht/ 'tgoet wiert gerestitueert/behalvens 2. a 3. Kisten met Bagagie der voorsz. Joden/ oock eenig Loot/ 't welcke die van de Douane den Schipper/ behalvens de vracht/ betaelden. De Joden selfs in

‡ Zijn alle open Vlecken, en Dorpen, daer te Lande genoemt na de Plaetsen in Nederlant en Engelant.

die quartieren oorsaeck van veel onheyl zijnde/ dewijl sy haer Ho: Mo: Consul weygerden 't Recht haerer Coopmanschappen te geven / soo dat men (waer onder eenen Jacob de Pairs van Amsterdam wel de voornaemste) van haer niet als met branthaken/ Rechten/ en pleyten konde verkrijgen : Den Schout by Nacht Tromp dese dagen jacht makende op 4. Turckse Rovers/ verooverden twee van de kleynste/ die te Gibraltar op-gebracht wierden/ te weten/ de Parel en de Fortuyn/ met 20. en 10. stucken gemonteert/ met 350. Turcken en 45. Christen Slaven/ die uyt de Ketenen wierden ghestelt ; Van de twee voornaemste ontsprongen den dans. Siaban Agor Galance/ Gouverneur van Algiers/ storf den 13. deser na een langhe quijnende Sieckte en leggens: Den Raet wenschte doenmaels wel/ dat men soo precijs mette Hollanders en hare Schepen niet en hadde aen-gegaen/ om dat men neffens Tromp oock de Ruyter nu alle uren voor hare Wal te gemoet sach : En sy door Pest/ diverse Oproeren en revoltes/ zedert een Jaer of twee niet weynig waren af-gemat/ doch door sommige Joden uyt Europa niet weynig weder de riem onder het hart gesteken. La Lombardie est le Jardin du Monde.

FEBRUARIUS 1664.

ENgelants Minister Downing gaf tot verwondering van de geintresseerde Nederlanders in Africa en America/ in maniere van klachten/ dit navolgende Memoriael den 8. Februarij aen hare Ho: Mo: over:

EDELE HEEREN:

DEn Koning mijnen Meester bedroeft het seer te verstaen, dat andere Christen Princen en hare Onderdanen soo qualijck gehandelt worden op de Kusten van Africa, door de West-Indise Compagnie van dese Landen : En heeft den Koning van Denemarcken sich aen hem geaddresseert, soo door Brieven als andersints , en sich beklaeght van de groote Injurien, gewelden en violentien zijne Ondersaten aen-gedaen door de voorsz. Compagnien in zijne Quartieren aldaer, ende onaengesien hy sich heeft ghedient gehad van alle Vriendelijcke middelen, soo en heeft hy toch niets konnen verkrijgen, ja selfs naulijcx antwoort op zijne Brieven, versoeckende, dat zijne Majest. sich tusschen dese saecke wilde instellen : 'k Heb last om aen hare Ho: Mo: te doen verstaen, dat zijn geheyligde Majesteyt sich verplicht vint door alle eerlijcke schult en Bloet-Vrientschap, danckbaerheyt, en Verbont, sich hier in te stellet mette selve drift, yver, en ten selven uytweghe, als aen een ongelijck hem selfs en eygen Ondersaten aen-gedaen in de selve Quartieren der voorsz. Compagnien : En dat hy niet eer sal gerust zijn voor dat ten beyden zijden satisfactie sal zijn geschiet : Ick heb ordre U Ho: Mo: te versoecken, datse een serieuse reflexie believen te nemen op 't boven-staende, en ten spoedigsten de voorsz. Compagnie, tot reden te brengen, en behoorlijcke dingen doen begrijpen, op dat men tot geen extremiteyt en kome, en soodanige ordre geven, dat beyde satisfactie en reparatie sonder verder dilay door haer aen den Koning van Denemarcken en zijne Ondersaten werde gedaen, over 't geene alreede is gepasseert ; En dat van 't toekomende de voorsz. Compagnie sich beter gedrage, en sich houden

binnen de Palen ende Limiten van behoorlijckheydt en goede Nabuyrschap van Christen Princen, als seer gevoelijck zijnde over de gewichtigheydt van dese Traficque, en van de bescherming die sy schuldigh zijn aen hare subjecten, om haer te oorloven tot procederinge en ageeren, soo gelijck sy sedert eenige verleden Jaren hebben gedaen: Boven dien ben ick gelast onophoudelijck te versoecken, dattet U Ho: Ma: believen redelijck vernoeghen aen den Koning van Denemarcken te geven, en in andere saken als noch tusschen desen Staet en hem open staende, haer Ho: Mog: versekerende, dat alles wat men doet, den Koningh sulckx als aen zijn eygen gedaen, sal achten. Actum Haghe 8. Februarij 1664. na de Engelse stijl. Getekent,

G. DOWNING.

Dit geschiede op een tijt als men van Engelant na Africa ettelijcke Schepen vol Volck en Amonitie af sont/ waer mede men tegens 't Recht van alle Volckeren / en sonder eenige de minste denuntiatie/ de Hollanders hare Landen/Forten/(als Cabo Verde)en hare Schepen niet alleen op zijn Cromwels overviel/ maer oock 't Bootsvolck in Engelant op hielden: Al de Weerelt en ghelooft noch niet/ dat den Coningh van Groot Brittangen/ en die wy weten altoos van soo deugdelijcken inborst geweest te zijn/ nimmer tot soo heyllose Entreprinse bevel heeft ghegeven / den goeden aert der Hollanders konden 't niet apprehenderen: En dat verby gaende/ klaegden de Neerl. West-Indise Compagnie alleen als volcht aen hare Hoog Mog: over de onverdragelijcke proceduyren van de Engelse Bandijten uytte Virginies / teghens de Hollanders in Nieuw Nederlant:

GEven met behoorlijcke reverentie te kennen de Bewinthebberen van de Generale geoctroyeerde West-Indise Compagnie deser Landen, mitsgaders de Commissarissen van de Colonie deser Stadt Amsterdam in Nieu Nederlant, en de afgesondene van de Generale Lant-Vergaderinge in Nieuw Nederlant, hoe datte voorsz. Bewinthebberen nu laest den 19. October aen U Ho: Mo: hebben geremonstreert, de onwettelijcke proceduyren der Engelse in Nieu Nederlant, sedert eenige tijt herwaerts aen-gestelt, met versoeck, daer inne tegens de selve alle mogelijcke voorsieningen ghedaen mochten werden, of dat anders het verlies van 'tgeheel Nieu Nederlant voor handen was: Sedert hebben de Bewinthebbers weder om Brieven uyt Nieuw Nederlandt ontfangen, van datis den 10. October, waer by haer van den Directeur Generael en de Raden werde geadviseert, hoe dat de selve getracht hadden de questien, aldaer geresen, in der minne by te leggen, en dat ten selven eynde den Directeur Generael Stuyvesant in Persoon na Baston was vertrocken, om aldaer de Vergaderinghe van de 4. Geunieerde Colonien van Nieu Engelant, waer het mogelijck, in der minne de Engelse te bewegen tot surceance van hare onwettige proceduyren; Alwaer den voorsz. Stuyvesant gekomen sijnde, na veele debatten door de 3. Colonien, te weten, Bacton, Nieu Pleymout, en Nieu Haven, de 4. te weten, Hertfort, in 't regard van hare proceduyren teghens de Compagnie opentlijck in 'tongelijck wierde gestelt, welcke laetste evenwel haer selven het oordeel van de voorsz. 3. Colonien niet willende onderwerpen, sustinerende dat de voorsz. questien op de vergaderinge van hare particuliere Colonie, en niet by de Geunieerde most afgedaen werden, om datte selve geen macht souden hebben de Limiten van

haer

haer patent van den Coning van Engelant geobtineert, te arreeteeren, ſo ſijn in de Maent van October laeſtleden nae de voorſz. particuliere vergaderinge van Hertfort wederom Commiſſariſſen geſonden, die na alle devoyren tot ruſte, Vrede, en eenigheyt aen-ghewent, rapporteren, dat de voorſz. Colonie van Hertfort abſoluyt verklaerde datſe geen Nieu Nederlant en kenden, weygerende den Directeur Generael nu omtrent 40. Jaren gebruyckt, dat de Plaetſen die wy Nieu Nederlant noemden, door ſijn Koningl. Maj. aen haer waren ghegeven, en dien volgende, ſchoon genomen by ons gepoſſideert, aen haer moſten werden in-geruymt, hoewel ſijn Koningl. Majeſt. wel expreſſe in 'tgegeven Patent proteſteert, dat die van Hertfort geen andere Princen, Potentaten, of Staten ſullen mogen beledigen, dat de Compagnie noyt Patent van den Koning van Groot Brittangen ſoude konnen toonen, en ſy dien-volgende alles wilden en ſouden onder haer Juriſdictie goet of quaetwillig reduceren het Dorp Koſtdorp, en noch andere Dorpen op 't Lange Eylant gelegen, dieſe al mede voor de derde-mael hadden geintimeert, om onder hare Juriſdictie te komen maintineren, en de Limiten van haer Patent ten eynde toe uyt-breyden, en dien-volgende geheel Nieu Nederlant, (volgens de annexe Kaerte) de Compagnie afhandig gemaeckt en invaderen, prætexerende niet langer onder 't gebiet van haer Ho: Mo: en directie van de Compagnie blijven wilden, en ſy de ſelve al-omme ſouden en wilden maintineren, en dreygende, in cas des Compagnie Miniſters haer tegens ſoodanige proceduyren oppoſeerde, de ſelve met vuyr en Swaerde te ſullen vervolgen, refuſerende veele billijcke preſentatien tot accomodement gedaen, en daer op aenſtonts weder hare proceduyren by der hant nemende, ſoo heeft men in geheel Nieu Nederlant een generale Vergaderinge gehouden, en de ſake ſoodanig bevonden, dat ſonder U Ho: Mo: ſpoedige aſſiſtentie alles ſal verlooren ſijn, en heeft de ſelve herwaerts twee van de meeſte geintereſſeerdens gecommitteert, om aen de Bewinthebberen, ende des noots aen U Ho: Mo: bedroefden ſtaet, van waer in Nieu Nederlant door ſoodanighe onwettige proceduren vervalt, te remonſtreren, en ootmoedig te verſoecken, dat u Ho: Mo: niet en gelieven toe te laten, dat duyſenden van Menſchen, die haer verlatende op de belofte van mainten u by den Octroye aen de Weſt-Indiſe Compagnie verleent, en by publijcke noodingen met approbatie van U Ho: Mo: gedaen, haer Familien aldaer hebben neder-gheſtelt, worden geruyneert, en haer moeten bedroeven 40. 30. 20. min en meer Jaren daer te Lande hebben geleeft, hare gelegentheden geſtabileert, en nu ſoo onrechtvaerdig verſtooten te worden, gelijck U Ho: Mog: uyt de voorgaende redenen genoeghſaem konnen af-nemen op wat fondament d' Engheſſe hare pretenſien ſoecken vaſt te maken, waer om de ſupplianten nu ginder te Lande alles in minnelijckheyt hebben geſocht te effenen, doch ſonder eenige vrucht, geen andre uytvlucht ſiende als haer in de armen van U Ho: Mog: te begeven, en de ſelve als hare beſcherm-Heeren aen te ſien, ſich weder om genootſaeckt vinden aen U Ho: Mo: te addreſſeeren, en nochmaels te verſoecken, dat der ſelver goeder geliefte ſy eyndelijck hare oogen eens te ſlaen op de proceduren door de Engelſe nu Jaren lang in Nieu Nederlant gepleegt, en Jaren langh aen U Ho: Mo: geklaegt, verſekerende U Ho: Mo: datte ſelve ſullen vinden dat deſe Conqueſten door U Ho: Mo: aen de Compagnie ſoo meenigmael gerecommandeert, ſoo veel Jaren by de Compagnie met exceſſive onkoſten gepoſſideert, door d' Engheſſe ſiende dat U Ho: Mo: haer over der ſelver proceduren niet en bewegen van deſen Staet ſullen af-gheruckt worden, waer door de Compagnie niet alleen van de voordeelen van dien, ſal worden verſteken, en verlieſen d' onkoſten op U Ho: Mog: recommandatien

ſoo

soo veel Jaren in Nieu Nederlant gedaen, maer soo veel duysende Ingesetenen naeckt en bloot, krijten en jammerende, gelijck voor dese in Brasil door de Portugesen, alsoo nu hier door de Engelsen op den dijck geset sijnde, weder hier te Lande sullen moeten komen, ten ware U Ho: Mog: alle het voorsz. rijpelijck considererende de klachten van haer schreyende en verongelijckte Onderdanen ter herten namen, en na haer Ho: Mo: wijsheyt de saeck, 't sy omtrent den Coning van Engelant, of elders, soodanig dirigeerden, dat hare getrouwe Onderdanen van dese onrechtvaerdige onderdruckinge wierden bevrijt, om het welcke te obtineren, de voorsz. Bewinthebberen ende haren Directeur Generael ende Raden, als U Ho: Mo: voor desen is geremonstreert, voor het sekerste middel, onder correctie, hebben geoordeelt vast te stellen, van een Limijt-scheydinghe alhier in Europa onder wedersijts Natien te arresteren, en daer omme met alle ootmoedigheyt U Ho: Mo: te versoecken, dat het der selver goede geliefte sy als noch de sake daer heenen te dirigeren, dat de Limijt-scheydinge metten eersten door soodanighe wegen als u Ho: Mo: na hare gewoonlijcke wijsheyt dienstig sullen oordeelen, mach worden gemaeckt; En dewijl dat hem in de voorsz. Provintie van Nieu Nederlant sodanig door de ongebondentheyt der Engelse laet aensien, dat terwijl de voorsz. Limijt-scheydinge alhier in Europa worde bevordert, de Engelse evenwel niet en supersederen, ondertusschen met hare proceduren voort te gaen, waer door soude konnen gebeuren datte Compagnie licht eer alles af genomen soude sijn eer men de Limijt-scheydige konde arresteren, en dien-volgens by provisie mede eenige middelen om die proceduren te stuyten, mogen worden beraemt, die de voorsz, Engelse hare desseynen beletten, en U Ho: Mo: Onderdanen in haer devoir houden, soo werden de voorsz. Bewinthebberen mede genootsaeckt van U Ho: Mo: te versoecken, eerstelijck, der selver advijs, of de Comp. de voorsz. ptoceduren aldaer feytelijk sal hebben tegen te gaen of niet, en in gevalle van ja, datte selve door u Ho: Mo: noodige assistentie daer toe mach werden versorgt; En ten tweeden, dat u Ho: Mog: ten respecte van hare Onderdanen, en om de selve ondertusschen onder de gehoorsaemheyt van desen Staet te behouden aen de Compagnie, een acte onder het groot Zegel gelieven te verleenen, waer by U Ho: Mo: de Limiten van Nieu Nederlandt gelieven te stellen na de oude calculatie, te weten, van 37. graden en een half, of langs de Kust tot 41. graden en een half toe, en voort Lantwaert in, so verre als komen kan, en voorts distincte Missiven aen alle de Plaetsen en Dorpen die onder de gehoorsaemheyt van u Ho: Mo: hebben gestaen, haer alreede onder 't Gebiet van d'Engelse hebben begeven, en aen de geene die daer toe door de Engelse sijn geintimeert, ten eynde de eerste sich weder om onder 't gebiet van u Ho: Mo: sullen hebben te begeven; Ten tweede, onder 'tselve te blijven, of dat u H: Mo: mette macht van 't Lant de voorsz. Missiven sullen executeren, en dien volgens haer tot hare gehoorsaemheyt sullen dwingen, houden, en straffen na behooren: Ten 3. dat u Ho: Mo: aen sijn Kon. Maj. van Engelant dese proceduren gelieven bekent te maken, ten eynde sijn Kon. Maj. in America sodanige ordre geve, datte gemoveerde plaets aenstonts moge werden gerestitueert, en geduerende het tracteren over een Limijt-scheydinghe, van alle usurpatie mach worden gesupersedeert, 't welck doende, &c. Getekent,

Johan ten Hove.

Op de Barbados had Monsr. Willougby dat Eylant met 10. Canons gesterckt/ en bevont daer 2400. weerbare mannen: Sont na St. Lucia eenigh Volck/ om de Plantages voort te setten/ omme alsoo van daer tot Cujana en

reputatie

reputatie der Engelse Kroon/den Handel voort te setten: Doch om alle nevelen van achterdocht by Spangen te benemen / wiert eenen Franshaw in gedaente van Gesant/na Madrid af-gesonden/onder 't voor-geven/ dat men aen de sijds van Groot Brittangen niet ongenegen was tot een Reconciliatie tusschen de twee Kroonen Portugal en Castillien. Vranckrijck sont den 26. deser van Rochel 7. Schepen na 't Eylant Cujane / volgens d' opdracht die de Franse Kroon aen de geinteresseerdens van America hadden gedaen/ welcke Compagnie men nu doopte mette naem van 't Equinoctiale Vranckrijck: Yder Schip was van 2. a 300. tonnen / daer op waren 1600. soo Officiers/ Soldaten/ Passagiers/ als Werck-Lieden/ alle aen-genomen om op dit Eylant aen-geset/ en in employ gebragt te werden: Met dese ging (Coninglijcke Franse Caracter hebbende) als Stedehouder Generael Sr. de Trassy / met noch twee van zijn Schepen/ en met ordre/ na dat hy de herstellinghe van het selve Cajane soude gefavoriseert hebben/te seylen door d' Eylanden van America/ geassisteert met Sr. de la Barre. Den 8. Februarij/ smorgens ten 4. uren/ storf Charles de la Porte, Heer van Meslerape/ Ridder van d' Ordre van den Koning/ Hertogh en Pair/ Marschalck van Vranckrijck/ Grootmeester van d' Artillerije/ en Lut. Generael van Hoog en Neder Brittangen/ out 62. Jaren/ die men seyde / mits zijne gedane Equipage op 't Roode Meer/ door den roof/ den Rijcksten van gheheel Vranckrijck was; Hy wiert te sien ghehouden in een Rouw-Kleet/ in 't Arsenael / en onder een Hemel na St. Paul verboert; Door ging de Geestelijckheyt van Parijs/ neffens de Edelen ende Domestijcken van zijnen Huyse/ en wel 80. Lackeyen/ elck met een brandende Flambeau/ gevolcht van zijn Zoon Duc de Masarin/ den Abt d' Effrat/ de Hertog van Brisack / en d' Ettrees/ ende veele andere van qualiteyt/ veele Bisschoppen lieten sich in de voorsz. Kercke vinden / alle in den Rou gekleet/ het Lijck wiert op een Trap geset/ lichtende van alle de Fackelen/ gelijck oock den grooten Autaer dede; Den Dienst nae ghewoonte volbracht zijnde/ vervoerde men 't Lijck na de Jesuijten Kerck in St. Antonis-straet/alwaer hy insgelijckx op een Trap wiert geset/ en na de gedane Gebeden achter een Capelle gestelt/ onder een Dais/ van waer het Collegie der vier Natien 't Lijck weder van daer quamen halen: De Weduwe is onderwijl door hare Majesteyten getroost geworden/ dat de doot van haer Echt-genoot 't ghelzeele Hoff treften/ &c. De Ministers de Lionne en Colbert waren oock in desen tijdt onpasselijck.

Men sprack in dese dagen seer veel van de Arme Lieden in Piedmont/ die men dapper beschuldigden datse tegens haren Souverain waren op-gestaen/ maer men vergat daer by te segghen/ dattet was om datse haer van Savoyse Soldaten/en valse Geestelijcken de slaven uyt Turin niet hadden willen laten vermoorden/ maer sich voor de Tyranny/ als Neerlant tegens Spangen/ en gants Duytslant tegens den Keyser haere Conscientien hadden gedefendeert/ 't welck waer was/ want sy hadden een goeden regul/ Datte Prins om 't Volck gebooren, maer 't Volck om de Prins niet geschapen was: Dat Tyrannen die hare Ingesetenen gelijck Duc de Savoyen vervolghden/ haer aen de Regeeringhe van Carolus Quintus, en Philippus de II. Coning van Spangen hadden te spiegelen

len wat vrucht die mette propogande fidei en Inquisiteurs uyt-gewerckt hadden; Immers de Geunieerde Provintien soo formidabel ghemaeckt/ dat sy Spangen niet en vreesen/ nochtans een kleyn Lant/ en immers soo arm van outs als de Valeyen van Piedmondt; Maer dit is Godts Kercke/ daer de kleyne verhoort worden/ en niet/ daer Princen tot Papen worden/ om dat sy juyst geen Koningen konnen worden/ 't welck sy wel sien dat onmogelijck is/ want als een Vader/ Hertogh onder de Roomse/ twee Soonen heeft/ sy beyde en konnen geen Hertog zijn; De Protestanten laten haer oock soo gereet niet als sommige Papen vinden/ tot het leeren door woorden en Kleeren/ in plaets van wercken; Den Hemel sy die lompe karels genadigh/ want sy zijnder in 't Roomse Rijck maer al te veel; Wijl dan noch Godt Valeyen tot Berghen maeckt/ soude wel konnen ghebeuren datte Savoyse Hertogh/ indien hy toch Christelijck wilde zijn/ zijn hooge steyle Bergen soude sien te gronde smijten: Immers Godt verhoort de Gebeden der Armen/ en der Princen Souverainiteyt is goet onder d' Almachtighe/ als sy hare Ingesetenen beschermen/ en niet vernielen/ gelijck men dese Arme Lieden doet: 't Schijnt of den Hemel quade voorspoock aen dese Prins gaf/ met de doodt van zijn Moeder Christina van Vranckrijck, Dochter van Conungh Hendrick de IV. en van de Coninginne Maria van Toscanen, tegenwoordig Regente van Savoyen/ welcke den 27. van de leste Maent van 'tgegleden Jaer overleed/en onder reserve van alle Roomse Bedieningen die haer des Paus Nuncius Robert toe-deelden/ en een ontallijck getal van Missen/ Kaers-branden/ Kleeden/ Processien/ verboeren/ en diergelijcke Ceremonien meer; Waer na sy te Turin in de Wees-Kerck begraven is: En den 14. Januarij daer aen storf Françoise de Bourbon van Valois, Gemalinne van desen Hertogh van Savoyen/ wiens Lichaem men lang op een Bedde van Staet in Rou te kijcken hielt: Yder verschrickten van te sien buyten vermoeden twee Savoyse Hertoginnen in soo korten tijt wegh/ en immers Françoise na so weynig dagen leggens was gepasseert; En van de welcke een oprecht en deughdelijck Rooms Catholijck met bedroefder harten uyt 't Savoyse Hof/aldus aen zijn Vrunt/een Geestelijcke in Vranckrijck/schrijft: Wy hebben alle Gebeden en devotien om waer't mogelijck haere Hooght. in 't Leven te preserveren, aen ghestelt, leyder te vergeefs, en een seer onverwacht ongeluck voor ons en zijne Hoogheyt, die om sijne bedroeftheyt wat te versetten, sich buyten na sijne Jacht-Guaerden heeft gewent, &c. Den Ambassadeur van haere Ho: Mog: te Parijs/ gaf in dese Maent aen den Koningh van Vranckrijck een Memorie over/ in faveur van de Protestanten van Piedmont/ 't welck den Koning aen den Ambassadeur van Savoyen vertoonde/ ged: Memoriael luyt aldus:

Ledt. Ambassadeur a fait scavoir au Roy qu'il avoit en aucune contravention de la part de son Maistre a la patente qui fuit accordé par l'entremise de sa Maj. ausdt. Religionaires en l'Anneé 1655. Et pour en faire veoir la verité met en faict. Que ledt. S. Duc de Savoye a tousiours respondu le plus favarablement qu'il luy a este possible aux Requestes qui luy ont esté puteés de la part desdt. Religionaires: Et qu'il n'est point vray que par la sulsdt. Patante ou autrement: Il leur ayt esté promis de ne point bastir le

Fort de la Tour. 2. *Que la Guarnison dudt. Fort ne faict aucune vexation auxd. Religionaires le qu'els nes'en sont jamais plaints audt. Duc de Savoys : Et contrarie sans qu'on leur ayt donné aucun suiet de plainte, ils en sont veuils aux voges de faict & se sont ioincts a des sclerats qui avoyent esté bannijs pour des meurtes, pillages & aux crimes enormes, & avec leur assistance ont volé saccagé & mis le feu a quelques villages dud. S. Duc, Empetreé le passage des vivres aux autres Forts : Et d'avantagé emprisonné & tué plusieurs de ses fidels suiets avec une cruauté inoye. Que ledt. S. Duc a iouffert cette rebellion pendant troes mois & les a conet les a conviez par des Edicts publicqs de remettre dans leur devoir, leur offrant mesmes par un effect de Sa clemence le pardon & abolition de leur revolte, qui estoit montée a un tel exces, que lesdt. Religionaires attac quoient tous les & jours le places & Terres dud: S. Duc & y committoient de actes d'hostilité incroyables, deplus que ledt. S. Duc leurs a donné la liberté de choisir tels de ses juges qu'ils voudroient pour juger les demandes qu'ils faisoient, soubs pretexte des mauvais traitement dont il y avoit plusieurs a l'avantage, mesme dedt. Criminels qui avoient favorizez leur Rebellion. Pour ce qui concerne les Trouppes qui ont estè Envoyez dans les Valleèz pendant la conferance qui avoit estè ouverte a Turin, ledt. Ambassadeur de Savoye pretend quil ny a eu aucune surprise, d'autant que la d: Conference n'estoit faicte que pour convenir d'une suspension d'armes, & que ledt. Religionaires ont fait refus de relascher deux Petits lieux que leur estoient, demander pour estarger lesdt. bien qu'il eust este ainsi Proposè par les Suisses Protestants pour obtenir suspension.*

Daer na heeft den Coning na Turin aen sijn Gesant Servient ordre gesonden/ om by Duc de Savoye te arbeyden omme alle middelen van accomodatie uyt te vinden / en dat dese arme Lieden onder remissie mochten blijven in haer geheel : Maer de tijt heeft gheleert / dat men dese Lieden te seer benijde/ en sy arme in Savoyen gheen pardon in haer leven konden verkrijghen by den Hertog/ een mensch / daer men voor de twee overleden Hertoginnen/ nu doot/ meenigte gebeden en Zielmissen dede/ om by Godt voor die Vergiffenis ende genade te verwerven/ elck met een Pater noster besluytende/ alwaer in effecte dese aenmerckelijcke woorden voor alle Christenen vloeyen/ en hare kracht in den Hemel sullen volgen : Vergeeft ons onse schulden, gelijck als wy vergeven onse Schuldenaren, want, &c.

Den Marquis de Villequier/ Soon van den Marschalck d'Aumont dese dagen verstaende / dat den Coningh van Vranckrijck sijn Vader in 't maken van Ducx en Pairs hadde voor by gegaen/ terwijl hy met de Commandeurs stock als Capiteyn van de guarde aen de deur stont/ waer den Secretaris van Staet voor by passeerde/ en de Lijst des Conings aen ged: Villequier toonde/ die siende dat zijn Vader daer niet op en stondt / soo altereerden / dat hem de Neus ontsprong/ en hy soo flaeuw wiert/ dat hy zijn Commandement-stocxken aen een ander van zijn kennis over gaf : 't Welck zijne Majest. vernomen hebbende / belaste de selve die plaets waer te nemen tot naerder ordre : Den Vader daer na by den Koning komende/ en versoeckende dat zijn Soon in zijn Charge soude mogen continueren / kreech by den Koning tot antwoort : Nademael sijn Soon het Marck van die Charge aen een ander hadde over gegeven, dat de

ander

ander die oock soo ras niet en soude weder om geven. Hier mede gingh den Vader onbenoegt heen. Den 19. deser hielt Hertog Carel van Lotaringen te Nancy een kostelijck Gastmael mette grootste Dames van dat Hof/ daer men na veel danssen/ oock de Comedie der Gecken speelde/ met 14. Vertooningen/ die het gemeene Volck/ nu in Vrede/ meer behaegden als alle de Oorlogs-rusien van ged: Hertog Carel. La fin loue la vie, & le soir le Jour.

De Poolse Majest. dus langhe op-ghehouden van de Moscobiters in verscheyde occurentien wel bespeurende geen bestendige Vrede met hun te maecken/ resolveerden met zijn gants Leger op de Grensen die Monarch tegens te gaen/ om (indien gelijck hy hoopte/ de Russen te doen buygen) oock de woeste en onghetrouwe Cosacken/ die hem t'elckens als hy in ongelegentheydt was/ over den hals quamen/ en op geene Verbonden acht namen/ gesach en respect te winnen: Carnetzky zijn ouden getrouwen Veltheer/ en veel brave Poolen/ noch niet wanschrickig van de ruyneuse Wapenen der Sweden/ in 't Rijck so onlangs gevoelt/ volgen 't Heyr/ en 't Pools Leger dus aensienlijck wordende/ komen voor Wronkowa/ veroveren dat/ en eysschen Barijspol op/ maer die van binnen geloovende datte Poolse Koningh niet en was in zijn Leger/ noch vreese hadden van geplondert/ oft door de Tartaren in slavernije versonden te worden/ stelden hun in defentie/ maer wanneer sy 't geschut voor hare Stadt/ en alle gewelt voor oogen sagen/ sonden sy drie Priesters uyt om genade by den Koningh van Poolen te bidden/ 't welck haer als aen haere Gebueren wiert gegunt/ sulckx dat sy Poolen mosten zweeren/ en 1000. man voor Guarnison in nemen/ onder 't gebiet van Sr. Bohum/ Lut. Generael der getrouwe Cosacken: Alsoo gaven sich mede op die van Barijszowha en Holowa/ oock die van Oosterzee/ schoon dattet Casteel aldaer door 200. Moscobiters wiert gedefendeert: Want sy hadden exempel genomen aen Jesna/ die door den Coll. Kmice (onderwijl die van den Palatijn van der Wilda om 't Landt te bederven/ was uyt-ghesonden) die Plaets bemachtigde/ en byna alles wat adem had/ daer door het Swaert dede om-brengen: Van een andere kant was den Grooten Vendrich der Kroon/ met een Sultan der Tartaren/ en den Gener. der Cosacken Tetera/ by Canou over de geweldige Reviere Boristhene ghetrocken/ en hoewel dese twee leste Generaels maer Hulp-Benden waren/ soo hebben sy nochtans op de Poolse naem veele Steden bemachticht/ evenwel altoos met die voorsichtigheyt/ dat geen deser hulp-Leghers sich verder van 't Poolse gros mochten af begeven dan 15. duytse mijlen/ wijl men onseecker was hoe Romadanouzky/ Moscovise Generael/ met zijn Leger dat van Polen op de hacken was: Wijl de Russen (om na haer gewoonte/ gelijck veel andere Princen in Europa dat nae volghen) om hare Ingesetenen te bedriegen/ binnen der Moscouw veele geimagineerde Poolse Vendels en Standaerden hadden langst de Straten doen om dragen/ als een Triumphe van eenige Victorije/ waer onder de Priesters in hare Sermoenen de ghemeene Lieden voor hielden/ en aen-moedichden: Wijl sy nu soo veel Jaren soo veele miserien en ellenden hadden uyt-gestaen, en de sake op 't hooghste ghekomen, men nu over de Vyanden van den Czar verhoopten te gloriëren, dat dan yder in dese tijt behoorden om des Hemels

mels gunſt te verwerven, den Keyſer te behagen, en 't Vaderlant te dienen, zijn Beurſe
mildelijck tot het ghemeene beſt uyt te ſchudden: Welcke Predicatien oock noch
wel elders als in der Moſcouw/ maer al te veel tot miſleydinghe der onnoſele
wierden gedaen; De Roomſe hebben 't langh gepractiſeert/ en onder de Pro-
teſtanten komen al vrij kloecke Diſcipulen. Terwijl nu 't Poolſe Leger dus
in deſe Gewesten/ die men d' Ukranie noemt/ huyſveſten/ was het na den tijt
des Jaers vrij bitter kout/ en men hielt Krijgſraet op dieper in te trecken/ de
hulp-Volckeren wierden nieuwe Kleeren om ſich te decken / verſchaft: Het
ghebeurde dat Bohun / Overſte der Coſacken / mette zijne voor Monaſtrice
ruckten/ de Burgers 700. man tot bewaringe in hebbende/ wilde hem niet te
wil zijn/ Bohun ſent ſtrackx na Carnetzky om hulp/om deſe Plaets te dwin-
gen; Onderwijl vielen die van binnen uyt/ ſmeten 50. a 60. van de Coſacken
doot/ daer Bohun ſoo gram om wiert / dat hy de Plaets van alle kanten met
zijn weynigh Volck dede beſtormen / beſprongh oock 't Caſteel/ daer de voor-
naemſte Burghers met 't Guarniſoen waren op geretireert/ en verſoeckende
met Carnetzky weghens d' overgaef te ſpreken / zijn ſy als men op 't ſluyten
van 't Accoort ſtont/ hare Wachten niet wel geſtelt hebbende/ van de Tarta-
ren en Coſacken overvallen / die als Mieren over de Muyren klommen/ ſa-
belende 200. Menſchen eer men eenige ordre koſt ſtellen: Bohun ruckte oock
voor Naſauka/ maer ſy ſiende dat hy geen Canon by hem had/ en oock onver-
mogende om tegens hare hooge Muyren op te klouteren/ weſen hem af/waer
op hy 3. Valconetten plantende/ begoſten ſy mette eerſte loſſingh van over ge-
ven te ſpreken; En niet alleen deſe Plaets/ maer veel andere in gevolge / ga-
ven ſich alſoo met Verdrach over/ in nemende Pools Guarniſoen: Men be-
vont onder dies dat de aen-grenſende Natien van Ruſſen/Coſacken en Tarta-
ren ſeer verraderlijck van aert / noch al elckx in de zijne bedrogen ende laghen
leyden waer ſy konden / waer door andere Europiſe Overſten altoos te min-
der luſt gehad hebben om deſe Volckeren te dienen / want de alder-getrouſte
hebben ſy verraden of om hals gebracht: Den Coning van Poolen bleef dus
lang te Oſtreze/ ende zijn Coninginne tot Warzau/ t'elckens op de boden van
haren Koningh/ en de progreſſen zijner Armee met verlanghen af wachtende.
Onderwijl den 19. Januarij tot Warzauw den Thooren van de Kercke van
den H: Geeſt op het Dack neder was geſtort/ de ſelve gants door vallende tot
beneden/ en wijl men op de ſelve tijt Veſper hielt/ wiert veel Volckx geraeckt
en vernielt. De Coningin ſiende de meenichte Armen dagelijckx vermeerde-
ren/ mits de verwoeſtinghe des Rijckx/ kleede by proviſie 200. van de ſelve.
Eenen Pools Heer Pac had doe over de Boriſthenis een Bruch geſlagen/ op-
werpende een Fort tot beſcherminge van dien; De Moſcoviters met 18. Ca-
nons en 6000. man deſe komende beſpringen/ wierden van de Poolen gheſla-
gen/ en neffens veele Vendelen haer Overſten Minkofka ghevanghen: Pac
ſtelde ſich hier op wijder in/ voechde ſich mette vreemde Volckeren by 't Ste-
deken Siewzk / den Czar behoorende / ſes mijl van Novogrodeck / 't welck
den Pas is om in Moſcovien te vallen: Den Palatijn van der Wilda was
ondertuſſchen bevoolen op 't Ruſſiſche Guarniſoen van Smolenzko/ dat ſeer
machtig was/ te paſſen; Waer binnen ſich Nowoſſinzky/ principalen aen-
leyder

leyder van de Moort van Gonsieuzky / hadde geretireert ; Waer van den Moscovise Gebieder aen dito Pac weten liet/ dat zijn Czar niet en approbeerden een criminelen van den Staet langer te protegeren / dat hy hem de Ysers aen de Voeten had doen leggen/ en dat hy bereyt was om de Justitie te hanthaven/ onaengesien de nu zwevende Oorlogs-saken/ indien den Koningh van Poolen hem begeerde/ hy die datelijcken soude over-leveren : Waer aen men siet dat om noch soo veel eyghen saken de Justitie mach niet stille staen/ want in geringe Lieden wert het vereyst/ en in de Vorsten is het soo lieffelijck en salutair/ selfs van d' Inghesetenen / datten Hemel sulckx zegent/ en de grootste Vyanden daer door tot de gerechtige hare Vrienden werden gemaeckt/ bevint men genoeg uyt de dagelijckse ervarentheyt.

Car iniquité engendre adversité.

Tot Coppenhaven in Denemarcken had sedert den 3. passato in een Kerck gestaen het Lijck van den Graef van Rantzouw/ dese wiert nu vervoert door zijn Swagher Graef Fredrick van Alefelt / Gebieder in Holsteyn / om tot Kiel in zijn Provintie te doen begraven ; Den Koningh/ wijl Rantzouw zijn eerste Minister was geweest/ voer met zijn Carosse achter 't Lijck tot aen des Stadts Poort/ ghevolcht van de voornaemste Deense Hovelinghen/ Edelen/ Burgers/ en alle de Krijghs-Benden. Eenen Adam Adelaer van Amsterdam/ vereerden de Deense Majest. een brave Galeye/ die voor desen in dienst der Venetianen was geweest. Men dede doe aen den Koning openingh/ om een nieuwe doorvaert te maken door zijn eygen Landen uyt de Noort tot in de Oost-Zee/ omme te eviteren de omseylinge van de Schager hoeck/ 't Kattegat/ en de ghevaerlijcke droochten omtrent Anout/ neffens de Vuyringhen in den Orisont ; De voorslach zijnde/ om het Canael dat Jutlant van Wenhusel schijnt te scheyden/ en tot aen de Noort-Zee toe loopt/ voorts te doen doorgraven/ en soodanige schueringe van d' eene Zee in d' ander te maken / dat de passagie diep ghenoegh tot de aldergrootste Schepen mochte wesen / om van daer voorts door de Belt in d' Oost-Zee te komen / om alsoo Kroonenburg en Helsingborg te vermijden : Welcke Plaetsen/ selfs Koppenhaven/ hier weynich voordeel in saghen ; Evenwel zijn Commissarissen af gesonden/ om die saeck te onderstaen/ 't gesicht daer van te nemen/ en den Koning van alles rapoort te doen.

Qui ne veut, quand il peut, quand il voudra, il ne pourra.

Den Paus was al voor Nieuwe-Jaer van Vranckrijck geinformeert/ van voor den 15. Februarij 1664. te moeten satisfactie geven over 't affront te Roomen aen zijn Ambassadeur door de Corsi ghedaen : En indien hy noch langer had konnen wachten/ het waer geschiet / want de onderteikeninge gheschiede daeghs te vooren/ door den Heer Abt van Bourlemont/ ende den Heer Rasponi / binnen de Stadt Pisa/ in Italien : De beloften die den Paus dede / ende dat hy betoonden Vranckrijck te ontsien / siet men in dese naervolgende Articulen :

1. DEN Paus sal terstont na de onderteyckeninge van dit Tractaet Castro ontkameren, en aen den Hertog van Parma in 8. Jaren betalen 1600000. ponden, in 2. termijnen, om 't selve weder te remediëren 't geen hy aen de Apostolijcke Kamer schuldig is, in welcke tijt de voorsz. Hertogh in sijn Staten weder herstelt sal moeten werden.

2. Om den Hertogh van Modena schadeloos te houden, sal de Apostolijcke Kamer de selfde Hertog quijt schelden een schult van 300000. Kroonen, en den voorsz. Hertog noch geven 40000. Kroonen om tot Romen een Paleys te koopen, en hem 't recht van Patronaetschap geven van de twee Abdyen de la Pomposa & del Bondeno, voor eeuwich aen hem en aen zijne Nakomelingen,

3. Sal den Cardinael Gigi voor Legaet na Vranckrijck gaen, ende aldaer den Paus by den Coning van Vranckrijck verschoonen, en voor hem en sijn Geslagt Pardon versoecken, dewijl hy openbaer had beleden noyt eenige hant in 't bespringen van zijn Ambassadeur gehad te hebben.

4. Dat den Cardinael Imperiael na Vranckrijck sal gaen, en sich selfs in Persoon by zijn Majesteyt verantwoorden.

5. Den Cardinael Maldicini sal weder keeren tot Roomen, ende aldaer exerceren en gauderen van alle Prerogativen en bedieningen volgens sijn digniteyt.

6. Den Paus sal sijn Broeder Don Mario belasten uyt Romen te vertrecken, en niet weder te keeren voor datte excuse aen den Franssen Coningh voor de Paus en sijn gants Geslagt sy gepresenteert, aen-genomen, en geadmitteert by de Allerchristel. Majesteyt.

7. Dat Dom Augustin sijn Heylicheyts Neef, den Ambassadeur, soo wijt als Toscanen, sal te gemoet gaen, en hem aldaer aen-doen sekere betuygingen van des Paus Resentiment over het gebeurde den 20. Augusti 1663.

8. Op dien dag dat des Ambassadeurs Vrou weder binnen Romen sal komen, sal de Paus halve Suster Donna Berenice, oft de Princesse Farnese sijn Nichte haer te gemoets komen soo verre als Pontemole, om haer op hare wederkomste te congratuleren.

9. Zijn Heylight. sal datelijk ordre aen sijn Ministers geven, om alle respect te betonen, aen een Persoon die so grooten Coning representeert, en d'outste Soon der Kerk is.

10. Zijn Heyligheyt sal te niet doen alle proceduyren tegens den Hertog Cesarini, en alle sijn aen-gedane schade moeten vergoeden.

11. Alle de Decreten gemaeckt tegens Roomsse Baronnen, of yemant anders, van wat qualiteyt die sijn, sullen in gevolge van 't gebeurde van den 20. Augusty, gecasseert en geannulleert werden.

12. Alle de Corsise Natie sal verklaert werden incapabel om oyt te dienen, soo in Roomen als in den Geestelijcken Staet, ende dat men haer benemen sal de Charge op Bariguel in Roomen, ende dat men haer casseere.

13. Men sal een Piramijde op-rechten teghens over d' oude Corps de Guards Hof, met een inscriptie, uytdruckende de inhouden van het Decreet ghemaeckt teghens de Corsise Natie.

14. Soo haest den Legaet onder de oogen van de Franssen Coning sal gekomen sijn, sal sijn Majesteyt weder in handen van den Paus en den Roomssen Stoel stellen de Stadt Avignon, en 't Graefschap Venaslin: Ende doen vernietigen alle d' Acten en Arresten van 't Parlament van Aix,

15. De Inwoonders van op-ghem. Stadt en Graefschap sullen om geen pretext ter

Weerelt moghen gemolesteert werden over 't geen zedert den 20. Augusti laetst is ghepasseert, ende sal zijn Majest. verleenen alle ordres, Edicten, Decreten, in sulcker manieren als sijn Majesteyt die sal begeeren.

Niet alleen Roomen/ noch Vranckrijck/ maer alle Roomsche Catholijcke Landen (mits desen gedreygden Oorlogh der Turcken) verheugden sich over dese accommodatie / hoewel tot meerder eere van Vranckrijck / als van den Paus / ofte van de maximen der voorgaende Pausen : Waer op eenen wel aerdich dese Versen paste :

Cantavit Gallum, flet Apostolus, aspicit flentem
Errantem Petrum, pœnituisse notat,
Ecce novos, Gallum, Petrum quam dispare causa,
Hic monuit Petrum flere, sed ille ridet.

Maer oock den Koning van Vranckrijck selfs toen hy hoorden so veel Geestelijcke submissien van den Paus / wanneer den Canceiier de boven-staende Articulen las/ seyde zijn Majest. Hout op, hout op, 't is my genoegh, &c. Men ordonneerden stracx het Frans Voet-volck/ alreede Italien in-ghetrocken/ haer tot Sestri souden embarqueren / om van daer na Provence over te schepen / en op de Vloot van Duc de Beaufort tegens de Turcken te gaen : Wat de Ruyterye belangt die kreeg ordre na den Keyzer gelijck 't Voet-volck met de Schepen teghens den Turck / te Lande by den Keyzer te gaen : En noyt verdiende den Koningh meer als in dese/ den naem van d'Allerchristelijckste/ want hy maeckte innerlijck met Italien Vrede / en stoech zijn Armen ende Wapenen uyt op de Zarazijnen/ een saeck die selfs de Protestanten verheughden / want /

Choses basses viennent grandes
Par la Concorde & la Paix,
Mais de discorde le faix,
Fait baiser choses tresgrandes.

Engelant een zee vol onrust/ en daer men de Coning wil/ als 'er Cromwel regeert/ wederom de Koning minnelijck regeerende/ is 't oock geen deeg/ men wil een Cromwel : Begosten eenige beroyde Cooplieden by Requeste d' Engelse Majest. te versoecken Brieven van Repreſalie op de Nederlanders/ wijl (soo sy seyden/ by hun alle manieren van vergoedinge harer schade in Hollant/ doch te vergeefs / was ghesocht : Den Coningh ant'woorde dese onbeschofte fatsoenelijck/ seggende : Gaet heen, wy sullen u en alle andere Kooplieden hare sake door onsen Gesandt George Downingh by de Heeren Staten doen voor draghen, ende in ghevalle men over billijcke pretensien geen satisfactie aen U en doe, men sal aen u geensints Brieven van Represalien weygheren, om u guarant te krijghen, volghens de Wetten der Volckeren in diergelijcke violente voorvallen. Op Guinea wiert doe een Compagnie met grooten ijver voort gheset. En het Schip van Willem Petijs/ in Yrlant gebout/ nu te Portsmuyen gekomen/ ging den Koning selfs besien/ 'tselve in der daet achtende meer als de geruchten van de deucht die by 't selfde was. Tot Jorck wierden eenighe Persoonen gevangen / onder den naem

naem van Quakers en Annabaptisten/ men dorfde die/ om andere Landen te deshonoreren/ geen Presbutrianen langer noemen/ daer waren 17. Personen die men beschuldigden / Te hebben geswooren voor de goede sake malkanderen te sullen getrou sijn, teghens de Bisschoppelijcke Regeeringhe arbeyden, waer toe men in diverse Provintien sijn Creaturen had, speciael te Londen, Ipswich, Suffolck, Jorck, &c. Zy hadden in 't Huys van eenen Oldwijd den Duyvel van Denzbury by een geweest/ om alle Secten te vereenighen: Dese stelden vast / den 22. October Withal te overvallen/ Nottingham/ Glochester/ en Nieu-Casteel souden als passages over de Tine/ de Trent/ en de Severne versekert zijn ghewordeu/ en Boston in Lincolnshire; Om Wapenen en toevoer over de Zee uyt Holiant/ en andere vremde quartieren te krijghen/ was Jorck vast ghestelt/ om dat sy mits de Koningl. ijver van Wallies / in Hul wanhoopten: Alle de Boeren waren voor haer getekent/ en veel beloften van hulp/ Officiers/ en Soldaten over gants Engelant aen-getekent/ oock om d'Excisen terstont te ontfangen/ en hervormingen der Kerck en Policye / mitsgaders om 't lange Parlament te herstellen; Als den eenigen basis waer op dese Lieden scheenen te sien/ om alsoo te speelen als de Kat mette Muys over de Boeren/ Burgers/ en Ecclesiastijcke: Men sont stracx eenige Rechters om dese te straffen/ met last/ niet te verschoonen: 1. Welcke haer in dat desseyn in-gewickelt hadden, en Volck in de Wapenen ghebracht. 2. En in die Verraderye hadden geconsenteert. 3. En die kennis van dit Schelmstuck gehad, 't selve niet geopenbaert en hadden. Capit. Oat en zijn Trompetters waren wel de voornaemste: Major Walters van Kundel quam voor de Rechtbanck/ en bekende oock in een aerdighe manier / hoe loos sy alles besteken hadden/ selfs dat hy al over 2. Jaren in een secreet Geselschap binnen London / daer Dr. Richardson de voornaemste af was/ had by-gewoont/ en sy in Julio al 12000. Paerden in Enghelandt sterck waren/ datse een Declaratie bereyt hadden voor alle Secten tegens de Regeeringe/ en Lambert of Ludlou waren voor-ghestelt tot haer Overste/ datte eerste Actie van opstandt in Yrlandt soude beginnen/ verbolghens in Engelant/ en dan in Schotlandt: Walters confirmeerde 't selfde/ daer by voegende/ wie en wat in yder Provintie te doen was / geordonneert/ waer hare Agenten/ vergaderingen: Eenen Denham meende Lord Falcombridges Paerden en Wapens te stroopen/ als mede die van Lord Fairfax/ en Gillingh/ ende te verlossen de Gevangens in 't Casteel van Skipton; Desen Denham begost op zijn Vonnis dapper te vloecken/ en hy en de andere waren noch soo hoovaerdigh/ dat/ als men haer binnen riep om voor de Rechtbanck te komen/ sy hare qualiteyten en heerlijcke namen wilden gelesen hebben/ 'twelck als belacchelijck/ haer gants af-geslagen wiert; Wy sullen haer laten tot op een ander tijt. Binnen Londen was op die tijt eenen Jan Twijn/ die geholpen had in 't Drucken van een leelijck Pasquil/ Mene Tekel, vervatende/ een scheldigh voornemen op 't Leven en de Eere van den Koningh en zijn authoriteyt/ ende Koninglijk Geslacht/ niet alleen om te maken een aenslag op de Monarchale Regeeringe in Engelant/ maer oock op andere Coningen ende Regeeringen: Verwerpende en hatig makende by na alles wat Souveraine Vorsten in den haren vermochten: Hy niet alleen/ maer oock diverse die soodanighe libellen hadden

hadden gedivulgeert/ zijn met gratieuse gelt-boeten gestraft: Dit waren ga-
sten die de moort des Coninghs hadden gejustificeert/ eenige hebben 2. dagen
aen de Kaeck moeten staen: Maer Twijne wiert den 5. Maert gehangen/en
half doot zijnde/ gevierendeelt/ volgens de Wetten van 't Rijck/ die inne hou-
den/ dat Verraders also moeten gestraft worden. Seker Engels Koopman/
Jacob Turnur/geholpen van zijn Broeders Jan en Willem/van goeden na-
me/en die dagelijcx ter Beurse quamen/beroofde dese dagen 't Huys van Mr.
Frans Trpan/by nacht/weg steelende veele van zijn Juweelen en Goederen/
2. Vrouwen Mary en Ely waren mede schuldig/maer d'Engelse Justiciers
verschoonden die/ om reden die men geloofde; De dieste wiert op 30000. gl.
begroot/ in gelt en Clenodyen: Hy wiert voor de deur daer 't feyt begaen was/
op-geknoopt/ maer oock stracx van de Vrunden weg genomen. Quand Dieu
veult chastier quelquun, la premiere chose qu'il fait, c'est qu'il luy oste la cerveille.

Den Heer van Ommeren/ Gedeputeerde tot de sake van Malta/ wiert by
Resolutie van hare Ho: Mo: versocht ter Generaliteyt rapport te willen doen
van de sake van Malta voorsz. 'twelk men by provisie den aldaer aenwesende
Gedeputeerde van de Ridderl. Ordre tot antwoort heeft toe-voeghen laten.
Men had ter Vergaderinge oock by Resolutie de defectueuse Provintien ver-
socht van haer advijs metten eersten te willen in-brengen tot het af-senden van
een Extraordinaris Ambassade na den Groot-Vorst van Moscovien: Men
begost doe in den Haghe te spreken van den Heer Boreel derwaerts te senden.
Den Heer Bruninckx, haer Ho: Mo: Resident tot Keulen/ in den Hage zijnde/
had van haer Ho: Mo: Commissie bekomen sich als Gedeputeerde van desen
Staet te vervoegen op den Rijcxdag te Regensburg/ ten eynde haer Ho: Mo:
geduyrende die Vergaderinge/ van de besoignes aldaer van tijdt tot tijdt te be-
richten/ en op 't Intrest van desen Staet te letten. Jacob Hamel, gewesene
Stedehouder van Kennemerlant/ en Fiscael in Brasilien/ had van haer Ho:
Mog: Commissie bekomen/ omme als Fiscael te resideren op de Kusten van
Guinea. Barlæus, Bailliuw van Wassenaer/ kreeg van haer Ho: Mo: Com-
missie om voor Resident wegens desen Staet na Lissabon by den Coning van
Portugal te gaen. Den Portugijsen Envoyé Ulhoa, kreeg dese Maent ant-
woort op zijne Memorien nu en dan op-gegeven / rakende de restitutie van de
Stadt Cochin/ in-houdende: Alsoo de Koning en de Regeeringe van Portugal het
Tractaet tusschen sijn Majest. en haer Ho: Mo: gesloten sijnde, in verscheyde Articu-
len niet en heeft na-ghekomen ende geobserveert, en Jaer en dach de Ratificatie heeft te
rugge gehouden, en de Publicatie van tijt tot tijt verschoven hebbende, oock middeler
wijlen niet na-gelaten op haer Ho: Mo: Schepen te Rooven, sulckx dat haer Ho: Mo:
tot beveylinge van de selve sijn genootsaeckt gheweest een Vloot van 20. Schepen, het
welcke voor-gekomen hadde konnen werden, in Zee te senden na de Kusten van Portu-
gal: Soo verstaen haer Ho: Mog: dattet in-nemen van de voorn: Stadt Cochin recht-
matig is, en dewijl sulcx over-gegaen is voor dat het Tractaet gepubliceert was, en om
de vordere boven-gemelte redenen dat de restitutie niet en kan gedaen worden. Waer
uyt men wel sach dat haer Ho: Mo: hare rechtmatighe pretensie op de voorn:
Stadt Couchin willen blijven behouden. Den Engelse Envoyè Downingh

heeft doe een Memorie aen haer Ho: Mo: gepresenteert/ in-houdende: Datte selve ordre had ontfangen ter Generaliteyt te remonstreren, dat sijne Majest. bysonderlijck aengenaem was geweest haer Ho: Mog: Missive van den 18. Januarij, waer ind e selve hadden gelieven te recommanderen dat sijne Maj. neffens haer willende een Vloot doen vervaerdigen tegens den algemeynen Vyant de Turckse Rovers, die soo overvloedig ter Zee grasseerde, sulcx dat sijn Maj. genegen was neffens andere Koningen, Princen, Potentaten, en Republijcken die Rovers alle af-breuck te doen, tot welcken eynde hy de Equipage al eenigen tijt hadde laten doen, also dat sijne Vloot tegens 't voor-Jaer See soude konnen kiesen, en men op eenen tijt als haer Ho: Mo: Vloot in See sal loopen: Zijn Maj. soude oock aen die geene de welcke over sijn Vloot Commandeeren soude, in ordre geven, dat hy geduerigh met haer Ho: Mo: Vloot goede correspondentie soude houden, &c. Hare Ho: Mo: ontfongen in dese Maent een Brief van den Vorst van Oost-Vrieslant/ adij 23. Januarij / waer in sijne Furstel. Doorl. hare Ho. Mo: bedanckten, datte selve niet alleen het quantum van 135000. Rijcxds. soo willig aen hem hadden willen verschieten, maer oock om dat haer Ho. Mo. des selfs Landtsluyden hadden believen aen te manen, ten eynde de selve de 300000. gl. mochten op brengen, waer mede den tweeden termijn promptelijck mochte voldaen werden, presenterende alle aen-genomen diensten na uytterste vermogen aen haer Ho. Mo. t' allen tijden weder om te bekomen. Na Barbarijen was Sr. Mortagne met eenige Oorlog-schepen uytte Mase na Algiers met partije gelt vertrocken/ om de resterende Neerl. Slaven te verlossen: Maer die daer komende/wilden geen restitutie doen/ nochte desisteren van alle Holl. Schepen te visiteren/ of aen eenige vreemde Coopluiden vrijheyt verleenen; Zy beriepen haer in den Divan daer op/dattet gelt niet in tijts was gekomen/en de geseyde tijt al lang verby was: Waer op geresolveert wiert een kloecke Vloot voor dese Roof-nesten te senden.

Het Coninckrijck Spangen begost om te sien wat veranderinghen haer boven 't hooft hingen als den Koning quam te sterven / gelijck zijn Maj. sedert Hersfaag sich geheel zwack bevont/ vermoeyt so men seyde/ door de geduerige Audientien der Ambassadeurs/ en de visiten welcke hy altoos omtrent de H. dagen plach te ontfangen/ hare speculatien draeyden van Madrid op Weenen tot Parijs toe. De Gedeputeerden van Messina uyt Sicilien mosten doe weder onverrichter saken na Huys reysen / alsoo men niet en wilde maintineren sekere Previlegie voor desen aen haer-lieden vergunt: Zy boden oock 100000 Ducaten om mede in den Raet van Italien eligibel te zijn/ hebbende reeds al 40000. geschooten. Den Coning maeckte doe den Hertog van Avero Admirael van de Spaense Armade / in plaets van den Hertogh van Alburkercke/ die men Lutenant maeckte. (Tot Prins van de Zee (een Charge by geene als die van Souveraine Bloedt zijn/ bekleet) wiert Don Joan van Oostenrijck gestelt/ in plaetse van d'Overleden Prins Philibert van Savoyen. Den Hertoge van Isar storf doe te Leon in Spangen/ daer hy 15. Jaren had gevangen geseten/ beschuldicht/ van sich in 't Koninckrijck Arragon te hebben willen opwerpen/ en was daer over ter torture geweest / echter noyt door de pijn overtuycht geworden: Zijn Soonen bleven evenwel daer na noch gheduerich in Koninckl. dienst aen 't Spaense Hoff.

Europa:

EUropa mits 'tverlies van Nieuhusel wiert aen alle oorten verschrikt/ en men oordeelden/ dat wijl de Turcken soo ver in-ghebroken/ en sich over den Donau te komen tot in 'thartje van Morabien hun verstout hadden/ dat sy noch wel grooter sprong souden doen/ die Christenrijck voor altoos soude beschreyen: Dese redenen hadden geen kleyn fondament/ als gegrontvest op de kleyne macht van die van den Huyse van Oostenrijck/ en selfs van hare troutste Bontgenooten/ gelijck Spangen/ die sich ingewickelt had tot een seer schadelijcken Oorlogh/ of immers soo de ervarentheyt in eenige Jaren geleert heeft/ een aenslach op Portugal met luttel heyls: Den Paus op een selfde tijdt om een kleyn affront/ raeckt in een groot querel met Vranckrijck: Invougen de duysterheyt en nevelen der genoemde Aller-Christelijckste Potentaten/ mits haer onderlinge tweedracht en hoog op-genomen pickedillies in saken van seer geringen belanghen/ den Haly Bassa/ en den Primo Visir/ oock selfs den Turcksen Raedt/ dats den Divan/ soo ver verstoutte/ dat sy 'k en weet niet wat al hoogh-dravende imaginatien voortbrachten; Zy bliesen over gants Turckijen en hare al-om gelegen Volckeren uyt/ dat Godt de * Maen ghezegent had/ als haer Schilt/ den Keyser seyden sy was jongh/ onervaren/ en niet alleen van tweespaltighe Raden/ maer oock van diverse Natien Generaels gedient/ die in volle jalousye en ambitie op den anderen waren ontsteken: Vranckrijck noch de Noortse Coninghen waren weynig te vreesen/ wijl haer eygen Intrest van Commercie en Zeevaert/ hun wel in den toom soude houden: Onderwijl men de Steden in Barbarijen als Jacht-honden uyt Tripoly/ Thunis/ en Algiers op der Christenen Schepen konde Zee doen bouwen: En hier toe was door een Zarazijn voor-geslagen/ om dese consideratien te doen beter effect sorteren/ Vrede mette Venetianen te maken/ aen-gheblasen door een Griecksche Christen Slavinne van Retimo uyt Candia geboortig/ by de welcke den Grooten Heer dese dagen zijn eerst-gebooren Soon kreegh/ sy alsoo Sultane wordende/ had uyt liefde tot de Christenheyt/ voort-gebracht/ dat men Vrede mette Venetianen moste maken/ hoewel andere rieden van een Treves/ tot soo lange de Ottomannise (dats Turckse) macht/ eerst Zevenbergen/ Ongarijen/ Oostenrijck/ en Steyrmarck hadden bemachtight/ om dan in Frioul/ den Pas na Dalmatien/ Italien/ &c. oock van die kant hare personagie te moghen spelen. De Steyrmarckers/ van outs een woest Volck/ schickten haer in dese tijdt als de Ongaren/ hangende sommige de huyck na de wint: 't Welck den Graef van Serijn soo verdroot/ dat hy zijns Vaders vroomheyt na volghende/ alle Volckeren dede op-sitten tusschen de Drave en de Mur: Dit benijde de andere Christen Generalen/ wijl hy oock den Graef van Hohenloo tot sich getrocken had/ men scholt hem voor een Wallaccher; En voorwaer dien Helt scheen soo veel Vyanden aen dees als aen d' over-zijde van den Donauw te hebben: Evenwel hy als een Burcht voor Styrmarck/ Carinthen/ en d' aen-grensende Landen/ siende de kleyne middelen des Keysers/ of onghesiene hoop des Rijckr/ de tweedracht der

* *Der Turcken Velt-teycken: Sy lieten geruchten nae Europa af gaen, hoe sich in dese Maent boven Belgrado over den Donau aen de Hemel hadde vertoont, een halve wassend. Maen, omringt van wonderlijcke Heerlijckheyt en Wolcken, als een voorspoock van heyle*

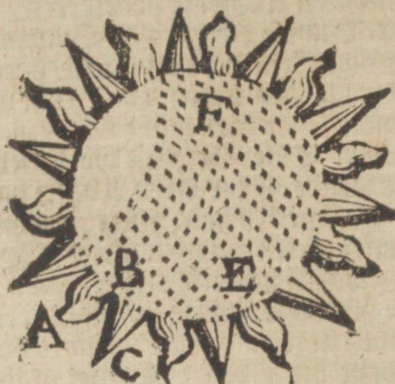
der Stenden/ liet Pieter zijn Broeder na Regensburg op den Rijcxdag af gaen/ die sich vrundelijck by Kur-Ments in-stelden/ daer Tafel hielt/ en eyndelijck met goede woorden weder te rugge keerden: Maer waer om? d' Een hadde niet/ d' ander wilde niet/ een ander konde niet/ een vierde geliefde niet/ der Karels hadden koppen: Zy verbrasten meer met Banketten en sauffen/ als deugt te doen tot bescherming van 't Duytse Rijck: Beyeren wel eer van de Fransen gesprooten/ was gewillig; Sachzen een statig Patriot; Brandenburg in der daet oprecht tot 't gemeene best/ beloofden en deden: Maer al dese kleyne staeltjes waren al te petit voor soo een groote macht van Turcken/ van gesleepen Fielen/ gerafineerde Renegaden/ en over-geloopen Boeven/ die alleen pour gain en ob lucrum om voorspoet deden wat sy wilden en bedachten: Wie soude men tegen dese setten? Den Bisschop van Munster? Of Kur-Keulen? Die voorwaer met soo veel honderden niet aen quamen/ als wel de Turcken met duysenden dreygden: Beyeren een seer getrouw Vrient van 't Huys van Oostenrijck/ sorgde alleen/ om indien de Ongeloovige door Styrmarck in braken/ zijn eyghen Gewesten te conserveren: Dit bracht een alghemeene vrees onder de Nagebuyren/ veele weken tijdelijck van d'een tot d'ander plaets achterwaerts/ want men schoof alles op den Regensborger Rijckxdag/ daer soude 't Onset van daen komen/ en de klachten des Keysers met bystant geremedieert werden. Terwijl de Turcken niet anders en deden als om haren voet in Sevenberghen en Ongarijen soo vast te planten met loosheydt/ als wel de Oostenrijckers de bewaernis van dien verwaerloost hadden door een jammerlijcke achteloosheyt. De Winter deses Jaers 1664. ten deele ongestadig/ en anders niet te hart zijnde/ maeckten toch niet te min alle de wegen onreysbaer/ dus wiert by de Turcken soo wel als by de Christenen op de Frontuyr-Plaetsen niet anders gedaen als te voorsien de voornaemste Bolwercken van elkanders Grensen. 't Gebeurden in die dagen dat over de bevrooren wegen soo van Belgrade als van Buda al een goet aental Christen Slaven haer met de vlucht binnen Raab salveerden/ eensdeels om het groot getal/ andersdeels oock om de kleyne oppassinge der Sarazijnen op hare gevangenen/ die sy dus in slavernije uyt Morabien reeds op wech hadden ghebracht/ aen een gekoppelt als Beesten/ om na Adrianopoli te drijven/ en de selve (want dit zijn van de gheachtste soorte/ wijl sy de Vrouwen ende Kinderen veel zabelen) aldaer te verkoopen ten dienst/ om op de Galeyen van den Grooten Heer geduerigh te roeyen; Dit was voor Christenrijck schandelijck. In 't tegendeel ghebiel/ dat omtrent die selve tijt 200. Keyserse Soldaten/ onder den Baron de Souches/ niet wijt van Neutra in een Klooster der Chartreusen ghekomen/ de Turcken 't gantse Convent moetwillig af-branden/ en seer schendig den meesten deel der goede Religieusen vermoorden/ om datse de voorsz. 200 man hadden in-genomen/ vergramt/ wijl dese Catholijcken getrou aen Christenrijck/ geen Eed aen Mahomet/ en zijn Slaef den Turcksen Heer/ wilde doen. Dese Zarazijnen noch niet vernoegt/ bleven/ maer naderhandt liepen sy als sy hun de Stadt Neutra oock sagen ontvoogden. Soo getrouw waren oock in dese maent voor 't alghemeen de Patres Jesuijten by ende omtrent Zeeckelheydt/ ('tgeen men op de Kaert by Zakmar en Waradijn in Zevenbergen sal vinden)

dat de

dat de selve 't Guarnison haren Christen Gouverneur weder in riepen/ die sy eerst uyt-gejaegt hadden in deser manieren: Het was al op Kersmis voorle- den dat Michael Abafti Turckse G-bieder in Sevenbergen/ een listigen Po- litijck/ en die den Grooten Heer daer om sijn doortraptheyt had gheplaetst/ doch evenwel niet gantschelijk vertrout/ houdende altoos een of twee Spions omtrent hem/ om de plichten Abafti te penetreren/ dat die/ hoorende dat in diverse Vestinghen des Duytse Keyzers de Guarnisoenen mutineerden door wanbetalinghe/ hy die van Zekelheyt omkocht/ daer 800. man in lach/ yder Soldaet voor 10. Rijckrds. Sy lieten 100. man van Abafti met dit gelt de Poort in/ en betaelt zijnde/ seyde men hun: Elck van u ga waer 't hem gelieft, men sal hem een Pas-Cedel geven: Dese Gesellen wel denckende wat in Oostenrijck haren loon soude zijn/ vraegde/ of der Hern Abafti haren dienst niet van noode hadde/ die antwoorde/ Ja/ wen sy hem ghetrouw wilden zijn/ beloofden hun yder 4. gl. 's maents/ en gaf elck een nieu Kleet; Zy verheugt/ zwoeren hem den naesten dach; En groeven haren Commandant den Graef van Diepen- daels gelt op/ en deelde den buydt onder malkanderen/ soo dat elcke Soldaet voor zijn portie 28. gulden kreeg: Naderhandt is door behendigheydt onder- staen en weder om gekocht dit Volck: Te niet makende en frusterende alsoo het voornemen van den Turckisen Huerling Michiel Abafti/ die met alle stu- die aen-geleyt had om Meester van dese Plaets te blijven. Terstont daer aen (gelijck de Turcken seer loos ende bedriegelijck/ oock alles met predestinatie van den Hemel seggen uyt te wercken) namen sy haer aenslag waer op een an- der/ sonden Gesanten na Weenen tot den Keyser/ dreygden met groote macht Duytslant tegens de mid-Somer te komen bestoken/ seggende/ dattet stoke- branden van quaet waren die zeyden dat men aen 't Constantinopolise Hoff geen Vrede begeerden/ datte Keyser qua Raetslien had/ en men wel haest sou- de sien datse alle ongeluckig souden wesen die aen de Ketting van Oostenrijck een knoop van Verbont sloeghen/ &c. Met andere seer arrogante rapporten. Maer van een andere kandt hoorde men wat Eed den Turckse Keyzer hadde gezwooren tegens Christenrijck/ om dat aen zijn Hof daghelijckx Posten qua- men/ die de progressen van den Graef van Serini seer breet maeckten: Zijn Eed wort ons dus voor gespelt:

ICk Sultan, van Gods genade, onoverwinnelijcke Keyzer, sweere by d' Almagtigh- heyt der Goddel. Majest. by de Scheppinghe, en by zijn Goddel. krachten, by het Firmament, ende het Ghewelfsel, by de Son, Maen, en de klaerschijnende Sterren, by alle qualiteyten der Weereldt, by mijn Leven ende Melck, als d' eerste spijse en voedsel mijnes Levens, by mijnen Hoofde, en by mijnen Baert, by mijnder Ziele, ende by den allerheyligsten Mahomet, by mijne Voor-ouders, Over, en Groot-vader, Over-groot- Moeder, by de besnijdinge aller Turcken en Saracenen, en by mijne welvaert en Zalig- heyt, dat ik den Duytzen Keyzer met alle sijn aenhang, en insonderheyt mijnen boosen Vyant *Serini* wil verdelghen, alle haer Landen verwoesten, hare Wijven en Kinderen in Slavernye vervoeren, en alſo voorts de gantse Christenheyt onder mijnen Tribuyt bren- gen, ende en wil van sulck voornemen niet aflaten, maer alle mijn Macht, Staten, Rijc- ken, ja mijn gants Keyzerlijck ghewelt moet veel eer verderven, soo dat noch mijn ver- stant, noch yemant mijns Geslachts der Besnedene, ja geen 2. a 3. Persoonen neffens my

over en blijven; En by aldien ick dese mijnen Eed niet en houde of voltrecke, maerin het minste breke of krenke, soo moet den verteerenden Toorn Gods op mijnen Hoofde vallen en blijven, my gants verdelgen en verderven, ja alles wat mijnen hande aen-tasten, late Godt in eenen harden steen veranderen, selfs den Aertbodem moet my niet lijden, maer sich openen, maer mijn Ziel en Lichaem verslinden en verteeren.

Oock was de Son yets voorspellende/ want als den 29. Januari smorgens ten half 8. uren eenighe Lieden van Oberleybach naer Legatis in Morabien reysden/ ontmoeten haer een statigh Man/ in 't graeu gekleet/ en wijl onder de Keysers ettelijcke Capucijnen neffens haren Provincialis waeren/ komende met sijn Aensicht tegens de Son aen-gaen/ die ter rechter zijde van den wegh was/ seyde hy tot de selve: Ey siet mijne Vaders hoe is de Son jegenwoordig so wonderlijck? d' Andere derwaerts siende/ sagen de Son sonder stralen of schijnen seer bleeck/ by na twee derdendeelen als een Eclips/ de Capucijnen verwondert konden d'oorsaeck van die niet begrijpen/ na een weynig tijt gediscoureert hebbende/ sagen daer de letter E staet/ een seer lang man/ en daer onder by B een veel kleynder Man/ met meer andere by hem die noch veel kleynder waeren/ welcke den langen man in de Son staende/ tegen trocken/ die daer op weeck/ en zijn so omtrent by de letter A weder verdweenen; terstont sach men daer aen by de letter B eenige Troupen Voet-volck marcheeren/ daer onder een langen zwarten Karel was/ gingen door de Son heen/ verdwijnende tusschen A en B, plotselijck daer op sag men 2 Tooren spitsen/ met kleyne Kerckjes/ d'een grooter als d' ander/ de grootste stont by F dan verdweenen stracx weder; daer na zijn 2. dappere swarte Mannen te Paert by B verscheenen/ by sich hebbende groote meenichte Ruyteren/ die by letter A seer hertneckig vochten/ sulcx dat men 't Buyr van 't sterck schieten bequaem konde sien; welck aensien de Kijckers seer verbaesde/ sulcks dat eenige begosten te suchten en te bidden/ wijl het seer wreet om aen te sien was/ zijn doe by A verdweenen; Tusschen A en B quam terstont een hoogmoedig Man te Paert/ gants wit en licht/ en reed met grooter hoogmoet by B in de Son/ stootende mits zijn grootheyt tot boven aen de Son/ hem volghden een groot Legher Ruyterije/ soo datte Son daer mede als bedeckt scheen/ welcke noch veel schrickelijcker als de voorgaende hebben

gevochten/

gevochten/ veel vuyr en voncken en geraes maken/ na langh vechten zijn deze oock alle by C verdweenen/ by letter A sach men gants niet; Dit alles duerden by na een half uyr/ waer na de Son in 't midden blaeuw/ en aen de eynden bloet-root is geworden/ blijvende also een half uyr sonder eenige schijnsel/ waer na sy weder begost haere stralen uyt te schieten/ sonder dat men daer na yets meerder heeft gesien. Tot Weenen wiert door een gebrijt Wijf een Kint gebaert met een Oog in 't Hooft/ 2. Lichamen/ 2. Vrouwlijcke teeckenen/ 2. Handen/ en 4. Voeten/ quam doot en zwart ter Weerelt. Men hielt het oock voor een quaet teken dat sekere Juffrou hare Dochter savonts 't Hair met snoeren om te slapen op-gebonden hebbende/ 't selve in den Nacht tot verwonderingh van veele/ als met een Mes is af-geschooren geweest/ want 't Hair dat sy had was lang en schoon/ nu was sy kael en onaensienelijck bloot; De Magistraet dede daer nau ondersoeck/ of ock eenich bedroch daer onder mochte schuylen/ dan men bevont dat dese saeck yder verwonderden/ en de Ouders geloofwaerdige Lieden waren. Men sprack deswegen niet als van boet-dagen/ wijl dierghelijcke dreyghende wonderen elck verschrickten: Te Dresden in Sachsen hielt men den 19. Februarij den groote Bededag/ de boet en storm-klock wiert terwijl men in 4. Kercken Preeckten/ dapper geluyt/ alle Kraem-Laden bleven den gantsen dach geslooten/ en mochte geen Mensch voor den avont Eten noch drincken/ alles om Godt de Heer het groot gevaer der Turcken af te bidden. Men sach in die Gewesten oock eenige Revieren als A°. 1617. ettelijcke stonden haren ghewoonlijcken cours op-houden/ inboughen de Stroomen soo droog wierden/ dat men op diverse plaetsen droog voets daer door konde gaen/ en de Visschen met handen op-nemen en vangen. Boven Veborenau in Ongarijen/ schrijft den Pfarheer/ gesien te hebben in 't onder-gaen van de Son/ ten westen/ op den westen/ eenighe Persoonen in de Lucht/ yder met een bloedig Swaert/ een dubbelt root Kruys/ die mette Swaerden daer een vuyrige Kroon om sloegen/ aen de Turckse sijde sach men een Leeu/ die als sy tot den anderen naderden/ wierden schielijck alle door een zwarten Wolck bedeckt. Boven Erffort sach men 2. vuyrige Cogelen van den Hemel storten/ klaterende als een Musquet-schot/ waer na sich veele Reyghers boven die Stadt in plaet Kraeyen/ die daer veel zijn/ verscheenen/ die elckander op de Huysen verbeten en vernielden. Tot Bresno Bania in Zeaenberghen quam een vreemt gestalte eenes Menschs/ met een lange krommen Neuse/ aen yder hant thien Vingeren hebbende/ barvoets gaende/ en met blooten Hoofde/ seer arm ghekleet/ men sach hem noyt eten of drincken/ en hy sliep en leefde onder 't groote dack den koelen Hemel/ dat zijn deckisel was/ quam in geene Huysen/ en alles wat men hem hoorde seggen/ was niet als Penbith, Penbith, Penbith: By sich hebbende ettelijcke Vrouwen/ die immers alsoo arm ghekleet waren als hy. Aen 't Geberchte van Ongarijen woonde doe noch een seer out Prediker: ghenaemt Nicolaes Dravitius, van 84. Jaren/ die in dese laetste Eeuwen vreemde/ en nochtans waerachtighe Voorseggingen op desen Turckise Oorloch hadde gedaen/ onder veelen oock dit prophiterende: Dat na de Openbaringhe Johannis nu den tijdt voor handen was dat Babylon soude verwoest worden, bedenckelijck sijnde, ende beducht, dat Ongarijen ende Oostenrijck niet alleen door de Zarasijnen soude

verwoest

verwoest worden, maer oock des selfs Geallieerden, Spangien soude daer by te kort schieten, en alle de Vorsten die Oostenrijck assisteerden, soo lang sy leefden, ghelijck sy deden, geen heyl hebben. **Rondelijck uyt seggende:** Dat Godt de dusdanige Heerschappye van Oostenrijck niet langer en soude lijden: Naer het welcke, den Turcksen Keyzer gevictoriseert hebbende, soude Christen werden, volgens de Prophecye Pauli, ende oock de Joodtze Natie: Waer op een generale Reformatie in alle Kercken, van alle Volckeren die tot Christum bekeert waeren, soude komen, &c. **Veele die desen Prediker als een Quaker los oordeelende / teghens ghesprooken hadden/ iende het gevolch zijner Voorsegginghen / hielden hem nu in hooghe estime; Wijl hy het gepasseerde van Ragotzky/ zijn ongheluck van Vader ende beyde de Soonen / oock hadde voorsept; Mitsgaders de Oorloghen van Poolen/ Sweden/ Denemarcken/ Ongarijen/ en Zevenbergen/ (waer van onse voorgaende Deelen kort/ doch duydelijck spreecken): Ende secht vorders/** Indien de Duytse Stenden niet meer eendrachtig sijn, of sich met de Turcken bevredighen, en de Ingesetenen haer niet als Niniviten omme keeren, sal het weenen tot Weenen, ende het verderf te Roomen zijn, &c.

Onder dies stonden de ‡ Steyrmarckers/ welcke de Staert-Sterre boven haer hooft hadden sien zweven/ rondsom in vreese: Zy / en die van * Carinthen als de voorste/ waer op het de Turcken gemunt hadden/ om door Frioul in Italien door te breken/ en waer mede de borstweeringen van Europa ontmant souden zijn geweest/ sidderden: Maer verquickten weer als sy hoorden hoe

‡ Steyrmarck plach eerst een Marck-graefschap te zijn/ en Valeria te heeten/ en raeckte Ao. 1200. door een Vrou onder Oostenrijck: Keyser Fredrick Barbarossa maecktent tot een Hertogdom: Den lesten Marckgraef hieten Ottobar/ diens Dochter met Hrtog Leopoldus van Oostenrijck Troude/ desen wiert met consent des Keyzers Hertogh in Stiermarck: Als nu dit Lant weder sonder Erven was/ sonden de Lants-heeren om een Heer na Bayeren/ eenige wilden den Koning van Ongarijen/ die zijn Soon na Gretz sondt/ maer wijl hy na d'Ongerse manier levende/ de Inwoonders oock daer toe wilde gewennen/ raeckten hy in den haet/ en joegen hem ten Lande uyt/ en keerden na Hertog Attocher van Oostenrijck/ die Soon was van den Coning van Bohemen: Den Koning van Ongarijen quam doe voor Weenen met meer als 60000. man/ en d' eene Weduwe/ den lesten Hertog Fredrickx Suster overgaf den Koning van Ongarijen heymelijck haer recht over op Oostenrijck/ terwijl hy voor Weenen lach/ en die verschafte haer daer voor een Hertogh van Russen/ en doe wiert een Vrede ghemaeckt/ maer duerde niet lang: Ao. 1260. raeckten dese Vorsten en den Bisschop van Olmuts weder in Oorlog/ 't Lant alom vernielende/ dit bevredigt/ neemt Hertog Attobar den Oorlog tegens zijn Swager den Koning van Ongarijen/ 9. Jaer daer aen/ viel in Carinten/ en bedorven alles. De Stiermarckers aen de Dravo spreken Windis/ d' andre Duyts. Zy hebben oock een Graef gehad/ Fredrick genaemt/ een grooten Hoerjager/ want hy nam buyten zijn Huysvrou uyt Croaten/ noch een ander Wijf/ dat zijn Vader soo ter harten nam/ dat hy dese Concubijn of 't by-Wijf om de Justities wil dede verdrincken: Fredrick hier over gestoort/ liep by t' eene en t' ander Wijf zijner Onderdanen/ en besliep die/ vergaste de Jonge Dochters/ bezwaerde de Boeren/ trock de Kerckelijcke Goederen aen sich/ en nam en had om hem een groot geselschap van Trawanten/ 't geen overgeven Booswichten/ Waersegers/ Lantlopers en Fielen waren/ die hem haest om hals door debauches hielpen: Zijn Zoon Vlrich hem volgende/ wiert doot geslagen/ en doe quamen maer 24. bysondere Erfghenamen om zijn Goet/ sulckx/ dat gelijck hy in zijn Leven veel onrusts had verweckt/ alsoo ging het na zijn Doot oock met zijn goet: Maer d' Inwoonders besloten Koning Fredrick 't Lant over te geven: Dan hier en tegens opposeerden Graeff Vlrichs Weduwe/ maer door de winste van Kon: Fredrick veeler Slooten en Plaetsen/ wiert die aengenomen/ en de Weduwe most wijcken. Stiermarck plach seer populeus te zijn/ veele hebben aen diverse plaetsen so groote kroppen/ dattet haer aen de spraeck hindert/ so dat sommige Vrouwen haer Kinders willende sogen/ de voorsz. Kroppen op de rug moeten houden en stellen/ so het Kint aen hare Borsten sal komen: Sout/ Yser/ en Silver-groeven zijn hier veel: Van Gebergt ist vol/ maer tegen Ongarijen heeft het Bosschagien van krachtig Hout als Ebben: Hare Gebueren zijn die van Carinthen/ Wallachien/ Slavonien/ maer ruym soo woest als sy.

Hoe in dese Maent Graef Nicolaes van Serijnswar in dit Winter weer was op-getrocken/ wijl de hooge Wateren/ speciael den Donau/ de Mur/ de Trave/ en andere de Turcken belette hem te bestoken/ met een aensienlijcke macht van 8000. man een grooten stroop tusschen Serinswar/ den Donau/ en de 2. Revieren de Trau of Dravus/ en de Sarwit of Sauw te doen: Den Graef toog den 15. January met Pieter sijn Broeder en des Rijcks-macht/die men op veel meer 1000. schatte dan sy was/ oostwaert van Serinswar/ en quam mette Avantguarde savonts by Prosnitz/in meyning die plaets aen te tasten/ maer

* In Carinten/bynaop de Plaets daer in onse Kaert Schneberg staet/leght een Stedeken Zirck-
nits/ en een Meertje daer aen van wonderlijcke eygenschap/ brengt alle Jaren Vuyr/ Vissen/ en Ge-
was voort/ wert rondsom met Bergen beslooten/en anderhalf mijl lang/qualijck so breet/op sommige
plaetsen 18. cubiten/ en op 't laegste 8. a 9. voet diep/ 't water uyt de omleggende Gebergten/ stort hier
in diverse Beeckjes/als 3. uyt 't oosten/ en 4. uyt 't suyden/ die hoe verder sy loopen/ hoe sy minder water
behouden/ vermits de Aerde die in suypt/ so datse ten lesten in steene kuylen/ die also door de natuer als
met Menschen handen gemaeckt/ daer groeyen/ gants verdroogt werden: Waer van eenige Poëten
in ouden tijden Heydenen zijnde/ door haer schrijven de Weerelt wijs maeckte/ dat hier de Schipvaert
der Argonante onder de Aerde was: Als hier nu het Water so overvloedig wort dattet niet meer en
kan ontfangen/ dan spouwent dese kuylen weder om uyt/en dat met sulcken gewelt en snelligheyt/ dat
een man te paert het naulijcx kan ontrijden/also wert de plaets met water vervult/en gemaeckt tot een
binnenlantse Zee/ en dit water loopt by nae met geen mindere snellicheyt weder af als het aen-gekomen
is/ en sulcx niet alleen in de op-gem. kuylen/ nemaer oock alle 't Aertrijck slorpt en suygt al het nat als
een open Zeeve so dapper/ als offer geen gront waer; 't Welck soo haest d' Inwoonders sulcx gewaer
worden/ loopen sy toe/ en stoppen de voornaemste plaetsen/en tyen aen 't Vissen/ 'twelck buyten 't groot
vermaeck dat sy daer aen hebben/hun oock geen kleyn profijt aen brengt/wijl sy dese Vis in groote mee-
nigte gevangen/ souten/ en versenden: 't Meer nu gants droog zijnde/ gaet men maeyen daer het Ge-
was gesaeyt is/ en dan Zaeyt men weder eer 't vloeyt: 't Is soo vruchtbaer in Gras/ dat ment in 20.
dagen af maeyt: Dit wert genaemt de wonderlijcke Zircknitser Zee: Behalvens dese heeft dit Lant
veel andere Gebergten en Wateren/ loopt ten noorden aen Styrmarck/ten suyden aen Frioul en d' Al-
pise Gebergte/ hare voornaemste Steden zijn St. Vit/ Villach/ wiens Huysen schoon geschildert zijn/
en Clagenfurt: St. Vit is een schoone Stadt/ Ao. 1558. hebben onse voor-Ouders aldaer gesien de
schoone Fonteyn/ uyt een witten Marmor soo aldaer uytter Aerde gewassen/ en gemaeckt/ 7. voeten
breet was/ neffens andre Antiquiteyten uytter aerde gegraven: Als men van St. Vit na Clagenfort of
Claudia reyst/ komt men op een wijt Velt/ Solfelt genaemt/ daer men de Vorsten des Lants in deser
manieren plach te bezweeren: Zy rechten een Marmorsteen op/ daer op klimt een Boer/ welcke van
oude geboorte sulk Recht toe komt/ aen zijn rechter sijde is hem een magere zwarten Os gestelt/ en ter
lincker zijde een mager onaensienelijck out Paert/ omringt van alle 's Lants Boeren en Inwoonders/
dan komt den nieuwen Lantvorst met zijn Adel wel gekleet/ zijn Banier ende Wapen latende voor sich
dragen/ alleen den Lant-Heer gekleet als een Boer/ oock met sulcken Hoet en Schoenen/ houdende een
Vaert zhoorende Staf in zijn hant: Soo ras nu den Boer op den Marmorsteen hem siet/ roept hy over
luyt in Windiser Tale/ gelijck die van Carinten haer Tale is/ en segt/ wie bent gy die nu hier soo hoog-
moedig komt aen-gestreken? Dan antwoort 't omstaende Volck/ dit is den Vorst des Lants/ die daer
komt: Hier op vraegt den Boer: Is hy oock een geregtigen Rechter/ en een Liefhebber onses Lants
vrije eygenschap? Is hy oock een beschermer des Christelijcken Geloofs? So wert geantwoort/ Ja
hy ist waerlijck: Den Boer vraegt andermael/ hoe en met wat gerechtigheyt kan hy my van desen stoel
versetten? Daer op segt den Lantheer: Men sal u met 60. penningen daer af koopen/ dese 2. Beestia-
len den Os en het Paert sullen uwe zijn/ en gy sult des Vorsten Kleet nemen/ en alle u Huysgesin sal
schot/ botvrij/ en niet chijnsbaer zijn/ dan geeft de Boer de Vorst een kaeckslag/ en beveelt hem een Richter
te zijn/ stapt alsoo van den steen/ en rijt met zijn mager Paert en Osse weg/ maer den Vorst klimt daer
op met een bloot zwaert/ went sich om en om/ belooft d' Ingesetenen Recht en geregtigheyt/ gaet van
daer in St. Pieters Kerck/ naest een Berg gelegen/ en na den Godsdienst treckt de Boere Klederen uyt/
en treckt Vorstelijck gewaet aen/ en hout metten Adel en Ridderschap een Maeltijt/ rijt van daer we-
der in 't voorsz. Velt/ set sich op een Richter-stoel/ en geeft daer Leenen uyt/ en doet Recht aen die des
begeeren. Men verhaelt datte Inwoonders van Klagenfurt soo hatig van dieverye zijn/ dat als sy ye-
mant vangen die maer een luttel daer af suspect is/ sy de selve terstont aen een Galg op knoopen sonder
te hooren/ en drie dagen daer na pleyt men over den doode/ is den gehangene onschuldich/ men begraeft
hem eerlijck/ maer schuldig zijnde/ laet men hem hangen.

maer als nu de Turcken den 22. daer binnen saegen dat het haer gelden soude/ hebben sy eer 't ghewelt quam/ haer met Accoort over-gegeven: Van hier is Serini voor 't Stedeken Lapoza gekomen/ en wijl daer geen bysondere sterckte en tegenweer was/ drong men de Turcken daer uyt te trecken/ alleen met hare Kleederen/ 'twelck den 25. January geschiede: Dezen optocht verbaesden de Turcken sodanig/ dat selfs een kleyn guarnison/ 'twelck sy in Palancka Worsa aen dees zyde des Donaus by Zekew hadden/ verlieten/ vluchtende daer uyt na d'over-sijde/ men vont aldaer 8. schoone metale stucken/ die men af-voerden/ dan de Raethuysen/ de Wacht-plaetzen/ en de Moolen wierden verbrant: De Serijnse keerden van daer een mijl a twee/ en legherden sich niet wijt van Siget/ verbrandende onderwijl het Stedeken Turbeck/ een mijl van daer/ dit was den 26. Januarij: Daegs daer aen quamen voor de Stadt Vijf-kercken/ populeus/ ende als Alckmaer in Hollant/ doch grooter/ de Voor-Stadt was verlaten/ en de Serinise begosten van 4. sijden te approcheren/ en eyntelijck te stormen/ waer door de Turcken uytte Stadt op 't Casteel vloden/ dus raeckten de Serinise in de Huysen der Stadt/ daer drie Jesuijten Patres by waren/ de Hooghduytsen namen de voornaemste Burgers Huysen/ braten en sopen sich daer niet alleen vol/ maer roofden oock al wat draghens en bewarens waert was/ want dese van outs een rijcke Koopstadt is geweest/ en vrij grooter als men gemeent heeft: Twee volgende dagen was het zwaer mistig Weder/ waer door de Turcken 't Casteel soo bebolwerckten/ datte Christenen niets en konden verrichten: Waer op Graef Nicolaes van Serijn den 30. Januarij resolveerden na de Turckse Bruch by Esechyen of Oseck/ de Schants Tarda ghenaemt/ met 1500. Tartaren beset/ die sich van daer tot over den Donau streckt/ te begeven/ Palanka wiert den 31. dito mettet Slot verovert: geraeckten soo daegs daer aen op de Brugge/ daer de Turcken in 2. Schepen de Wacht hielden/ die op de Christenen dapper vuyr gaven/ maer de selve den naesten dagh met een favorable wint en schoon weder den tijt waer nemende/ hebben in twee daghen dat schoone werck/ waer aen men 6. Jaren langh had ghebout/ tot den gronde toe verbrandt/ bekomende 14. Velt-Stucken; Dese Brugge was 8565. treden lang/ en 17. breet/ en alsints seer schoon met Galerijen op-getimmert/ en hoewel sterck/ is echter in roock verdweenen: Waer op sich Barot/ Sarda/ Mohats/ Basan/ en andere Stedekens aen den Donau goetwilligh over gaven/ oock Siglos/ van goede sterckte/ daer in wiert Kits Forgats voor Commandant gelaten: Hier van daen togen de Christenen weder voor † Vijfkercken/ sendende 2. ghevangen Turcken in 't Casteel/ dat wel eer des Bisschops Hof plach te zijn/ om die van binnen tot d'overgaef te disponeren; Maer alsoo sy niet weder te rug en quamen/ en den Generael Wachtmeester Hemmerlingh/ en Graef Frans van Herbersteyn/ uyt Beyeren/ met Pijlen wierden doot geschooten/ neffens 40. Soldaten: Dese Turcken als de Christenen daer na de Stadt verbrande/ wech ghetrocken waren/ hebben sich met haren buyt/ ruym een Millioen waerdig/ na Stoelwijssen-

burg

† Vijfkercken is omtrent 't Jaer 970. gebout/ door Côningh Peter van Ongarijen/ hy leght daer begraven/ en maeckten die Stadt tot een Bisdom/ legt 4. mijlen van Siget/ is seer rijck/ en Peuce van de Peucenieren genoemt/ maer endling door de veelheyt van de daer in geboude Kercken/ Vijf-kercken gheheeten: De Zee van Balaton is daer 8. mijl van daen.

burg begeven: De Turcken van binnen defendeerden hun wel / en vlogen de Coghels dat men niet en wist waer te berghen/ want men kost geen stap seker gaen. Terwijl de Christenen hier lagen/ vielen de Turcken uyt Siget/ sabelende eenige Ruyters Jongens/ maer de Christen Ruyters op de been rakende/stuyten de Turcken/onder welcke een Paltz-Nieuburgse Ritmeester was/ die sich te diep begevende/ omringt/ met 9. wonden aen 't Hooft en Lijf/noch den dans ontsprong/ hy had'er geweest/ want zijn Neus en eene Hant waren af-gehouwen/ en zijn Lutenant met een Lancie doorreden. Om dan de Volckeren/ alreede door 't marcheeren soo af-ghemat/ en de groote koude/ speciael by Nacht / te ontgaen / is den 5. Februarij de Stadt Vijf-kercken in brandt ghesteken/ 't welck den Graef van Hohenloo niet geern sach/ maer liever had gewilt dat men Siget (een hartig brockje) aen-getast hadde/ doch de couragie der Officiers most dese mael mette armoede der Soldaten een weynig geconsidereert werden: Eer dese Stadt verbrandt wiert / wiert verhaelt/ dat de Christenen by de 8. tonnen gouts aen plonderage daer uyt hebben gehaelt/ en eenige 100. Wagens met Proviande/ Lijwaet/ en andere Goederen daer uyt vervoert: Waer na Berda/ Baracquar / een vast Slot / Tarda Mochatz/ aen den Donau/ en andere sich over-gegeven hebben: De vaste Plaetsen/ als Segest / Persensa/ en Babolca by Canisia wierden eens bespiet/ dan waren te stercke Casteelen/ oock de lust te kleyn/ wijl in dese tocht wel 3. a 400. Christenen waren gebleven: Den Graef van Serijn schreef selfs den 4. Februarij uyt Papotscha desen Brief:

Godt heb lof en danck, 't geen wy niet verhoopten, heeft ons Godt verleent, Pesnitz, Papotscha, en Barcka hebben wy verovert, de Turcken hebben 't Canonneren niet verwacht, maer gaven sich strackx op; Tot op heden hoort men noch toe van geen Vyant die ons schaden kan, morghen marcheeren wy op weder over de Brugghe, en soo ons Gode geluck en Zegen geeft, gelijck wy tot noch toe goet weder ghehad hebben, sullen niet rusten voor alles in effect volbracht te hebben: Bidt ijvrich voor ons, het gaet ons alle noch wel en hebben weynig Volck verlooren, &c.

MAERT 1664.

De jalousie een verderf der Christenen / en waer door veele Vorsten hebben gesmaeckt het verlies van hare gantse Legers / kroop in de gemoederen van diverse Officiers/ benijdende datte daden van den Graef Serin soo breet over Christenrijck liepen; En voorwaer dit gruwelijck beest dede soo veel / dat men in plaets van de Turcken / daer reeds de vrees in was gebracht/ te vervolgen/ en Canisa te belegeren/ de noodige Hulp-Benden en Vivres zijn achterhouden/ invoegen de Sarazijnen haren Mahomet loofden / niet te vergeefs sustinerende/ datte Christenen tweedracht haer geluck soude zijn. Te Regensburg bracht men op den Rijerdach voort/ dattet schande was daer sy veel gequalificeerde waren/ sich van slechte Lieden te laten bedienen/ yder had de zijne om voor te dragen/ eyndlijck wiert over de Rijcx Armade den 5. deser vast gestelt de volgende Heeren.

Marck-

Marck-Graef Leopoldus *tot Baden, tot Gener. Velt-Marschalk van de Rijcx Armee,*
Graef van Waldeck, Generael Lutenant,
Hertog Ulrich *van Wurtenberg, Generael over de Ruyterije,*
Graef Frans Fugger *van Ingelstat, Generael Major te Voet, Generael over d' Artillerije ofte Velt-tuychmeester,*
Hertog Adolf *van Holsteyn, Generael Major te Paert,*
Marck-Graef Gustaef *tot Baden Durlach, Generael Major te Voet,*
Generael Wurtz, *Velt-Marschalck Lieutenant,*
Vorst van Sultsbach, Velt-Marschalck Extraordinaris over de Ruyterye.
Christoffel Bernhard, *Bisschop te Munster, en den Vorst van Dourlach, als Raden over de Krijgs-Macht, sullen 't Leger volgen in qualiteyt als Opper-Gebieders.*

Beneffens dien verklaerde Keyserl. Maj. aen de Vorsten des Rijckx by een Memoriael aen de Vergaderinge te Regensburg: 1. Keyzerl. Maj. brengt yder te vooren, dat op datte Velt-tocht te vroegher mochte sijn, hy verhoopte elck zijn beloofde Hulp-Volckeren tijdelijck soude toe-schicken. 2. Had oock aen de vrije Ridders des Rijckx, aen d' Hanze-Steden, en verscheyden Christen Potentaten en Republijcken kostbare Gesanten geschikt, om aen die en andere hulp te bewercken. 3. Yder Soldaet soude aen den Eed van sijn Werver verplicht blijven, echter sonder præjuditie van den generalen Eed aen den Keyser. 4. En soude, op datte gemeene Man niet verdorven wierde, goet sijn, dat yder sijn Krijgsvolck wel onderhoude. 5. En wijl d' Erf-Landen door eenige magere Jaren seer sober van Vivres versien sijn, ende haer selfs niet konnen spijsen, dattet noodigh waer Magasijnen op de Grensen te maken, en van Kooren, &c. te voorsien, op datte Leghers haer nootdruft voor haer gelt mochten vinden. 6. Keyserl. Majest. wijl 't groot Canon mettet onderhouden van dien gaer kostelijck 't Leger volcht, versoeckt datte Stenden de kleyne Velt-stucken en d' Amonitie willen verschaffen, neffens noch een Subsidium aen Gelt en Wapenen tot onderhout. 7. Dat men sich over 't gebiet der Hulp-Volckeren met sijn Majest. wilde verdragen. 8. Als mede op den doortocht der Soldaten, ten eynde d' eene Kreyts d' ander geen schade dede. Deswegen Keyzerl. Majest. seer was verlangende hoe veel Ruyters en Voetvolck yder Kreyts soude bestellen, en de Proviande daer toe, en 3. Voetknechten, behalvens het werfgelt, een Rijcxdaler mocht gegeven werden. 10. En dewijl d' Erf-Vyant tegens 't laetste van Maert met sijne voor-Troupen meenden in 't Veldt te sijn, daer om sich te haesten mette Lijste, waer toe dan de Rendevous van 't Leger soude aen-gewesen worden. 11. Dat men des middelen tot den doortocht schicke, geen diversie noch onlust tusschen de Stenden en make, om de Turcken te animeren, maer dat elck volstandich blijve het sijne te contribueren, zijn Hulp-Benden met die van den Keyzer te doen conjungeren, die gemeynt was, behalvens de Guarnisoenen 18000. man te voet, en 7000. te Paerde, neffens 12000. lichte Ruyters, in 't Velt te brengen, om door vertoeven der Rijcx Volckeren, de Turcken geen oorsaeck van inbreuck in Oostenrijck, Styrmarck, Moravien, en Silesien te geven: Alwaer doch 't meeste Volck in de Vestingen lach, en 't platte Lant ten besten soude moeten geven. **De Ongaren hadden gesegt oock te doen alles wat moghelijck was, en aen Keyserl. Majest. belooft den 16. Februarij tot bescherming hares Vaderlants te vergaderen, waer van hier nader sal volgen, Ec. Daer op is eyndling gevolgt de Lijst van de hulp-Benden uyt Duytslant, Ec. Hoe veel yder geeft, staet als hier na volgt:** De-

De zeven Keurvorsten:

Kur-Ments 1828 fl.
Kur-Keulen 1828
Kur-Beyeren 1828
Kur-Brandenburg 1828
Kur-Trier 1216
Bohemen en Zachsen 1984
Palts 914

Geestelijcke Banck:

Oostenrijck 3656 fl.
Saltsburg 1828.
Bourgondien 3556.
Duytze Meesters 484
Brambergh 1088
Wurtzburgh 1372
Worms 176
Eystadt 330
Augsburgh 652
Hildesheym 536
Paderborn 352
Freysingh 464
Regensburgh 216
Passauw/ 520
Trient/ 532
Brixen/ 532
Basel/ 84
Spier/ 456
Straetzburgh/ 662
Costnits/ 224
Munster/ 832
Osnabrugh/ 216
Lupck/ 2810
Fulda/ 404
St. Jans Heeren/ 420
Kenoven/ Hanover/ 152
Murbach/ 148
Elwangen/ 132
Berchtolsgaden/ 104
Weyssenburgh ende Wedenheym/ 220
Brouw/ 46
Stöblamb/ 220
Corvey/ 160
Somma 21838 fl.

WEERELTLYCKE BANCK:

Palts Laudner/ 140
Palts Swepbruck/ 240
Palts Nieuburgh ende Sultsbach/ 640
Palts Spanheym/ 76
Sachzen Altenburg/ 228
Sachzen Weynmar/ 105
Sachsen Gotta/ 219
Sachsen Eysenach/ 219
Culmpach van Anspach/ 1032
Brunswijck Wolssenbuttel/ 626
Brunswijck/ Zell van Grubenhoch/ 60
Brunswijck/ Hollenberg/ 686
Brunswijck/ Hannover/ 720
Guln/ Claw/ Woderberg/ 170
Pommeren Stetin/ } 1091
Pommeren Wolgast/ }
Hessen/ Cassel/ }
Hessen Darmstat/ }
Wurtenburgh ende Mumpelgart/ 1028
Meckelenburg Gustrau/ 748
Baden Durlach/ 264
Baden in Baden/ 248
Baden Hoochberg/ 188
Sachsen Lunenburg/ 216
Holsteyn Gul/ Holsteyn Gottendorff/ 1800
Leuchtenburg/ Lantgraef/ 128
Anhalt/ 118
Hambrach/ Sachsen/ Castel/ Wurtsburgh/ 3561
Aurenburgh/ 48
Hochenzollern/ 152
Nassau Hadmar/ 140
Nassau Dillenberg/ 300
Somma 11730. fl.

Evangelise AERTS-BISDOMMEN:

Maegdenburg/ 1300
Nieuwburgh/ Morseburg/ en Meyssen in Sachsen/ 96
Halberstadt/ 432
Munden/ } jetzo Brandenburg/ 184
Lambern/ } 144
Verden/ 141
Bremen/ jetso Sweden/ 958
Shwerin Meckelenburg/ 96
Hartsenburg/ Melburg/ 24
Hirsfelt Cassel/ 60/ Lubeck/ 36
Somma 3200 fl.

Ongevorste PRELATEN:

Weyngarten/ 120
S. Emerain in Regensburg/ 96
Munster in S. Georgental/ 28
Salmanweil/ 361
Ochsenhuysen/ 228
Elbingen/ 88
Iser/ 56/ Rosbergh/ 40
Munhart/ 44
Meyssnaw/ 80
Russenried/ 80
Morthal/ 44
Petershuysen/ 24
Keysersheym/ 288
Lant-Commandeur in Bourgondien/ 116
Werthen en Helmstadt/ 48
Wilchen en Brunswyck/ 48
St. Cornelis Munster/ 48
Ortenbeyer/ 34
Gegenbach/ 24
Zweyfaltern/ 24
Woltsachen/ 20
Probsteyn/ onder Kur-Paltz/ 24
Lant-command/ Cohlentz/ 128
Saalfelt/ jetso Altenburg/ 76
Hagenbergh/ 64
Somma 2076 fl.

Wetteravise GRAVEN:

Nassau Sarbruck/ 154 fl.
Sayn Widigstain/ 112
Haimen Munsterberg/ 240
Leiningen Weisserburg/ 40
Leiningen Derenburg/ 71
Salms Braunfelt/ 120
Ehrnstein/ 20
Wild Reyngraven/ 96
Neder Yssenburg/ 56
Mansfelt/ 120/ Stolberg/ 63
Fues van Blau/ 72
Holsfelt insgelijcken/ 88
Fluckenstain van Dachstul/ 16
Salms Laubach/ 144
Hanau Lichtenburg/ 160
Swartzenburg Armstain/ 200
Kirchen Hingen/ 40
Somma 1813.

Swabise GRAVEN:

Mantfort/ 116
Fürstenberg en Hernberg/ 261
Erbtrucksas Sal/ 144
Waltenberg/ Dudescher/ 144
Oetingen/ 270
Hogen Ems Datue/ 24

Sults en Glegan/ 60
Kramberg/wegen Grollijck/ 70
Hag/ onder Kur-Bayeren/ 88
Ottenberg/ 74
Rechberg/ 20/ Justingen/ 20
Zimmeren/ 60

Wolfsteyn/ 40
Koningseck/ 44
Bussensteugh/ 24
Grabenegs/ 20
Engers Kerckbergh/ en andere Linien/ 106

Merelreyn Waldeck/ 20
Stauf/ onder Nieuburg/ 36
Mundelbergh/ onder Kur-Sacxen/ 76
Loben/ 120
Somma 1884 fl.

Franckise GRAVEN:

Hohenloo/ 256
Castel/ 28
Erbach/ 56
Lewensteyn/ Wertheym/ 160

Swartsenburgh/ 24
Sonscheyn/ 28
Speckvelt/ 52
Gaildorp/ 52

Reychelsbergh/ onder Wurtsburgh/ 28
Reneck/ onder Ments/ 64
Somma 748 fl.

Geestelijcke Gevorste ABDISSEN:

Essern/ 70
Buhan/ &c. 48
Gnettelinburg/ 52
Haerforden/ 24

Gegenrad/ onder Anhalt/ 36
Lindau/ 20
Nedermunster/ 24
Obermunster/ 24

Heybach/ 20
Baind/ 12
Somma 330 fl.

WESTPHALISE en SACXISE KREYTS,

Oost-Vrieslandt/ 292
Oldenburgh/ 290
Diefels/ onder Limburg/ 28
Neynsteyn Dattenbach/ 12
Loy/ 120
Valckensteyn/ 40
Plest/ Hessen Cassel/ 12
Primont/ 28
Wal Tach/ 120

Wittigistain/ 28
Schonabruck in Glaber/ 40
Lauffenburgh / onder Cur-Sacxen/ 20
Rietbergh/ 72
Wonderschit Gerolsteyn/ 20
Salm Reychenschept/ 20
Reynich/ 12
Wienebu rg/ Beylsteyn/ 20

Schabenburg Hessen/ 167
Perthevm/ Steenfort/ 152
Planckenburg/ Brunswijk/ 340
Hoya onder en over/ 56
Parbey Mullingen/ 20
Weyssen Rietzo/ 20
Wiltenfels/ 20
Eberstain/ 20
Somma 1978 fl.

De RYCKX-STEDEN van 't ROOMSE RYCK:

Keulen/ 1100
Aken/ 204
Straetzburgh/ 900
Lubeck/ 480
Worms/ 276
Spier/ 276
Franckfort am Mayn/ 800
Hagenau/ 192
Colmar/ 192

Schleestadt/ 144
Weyssenburg am Reyn/ 112
Landau/ 96
Oberheynheym/ 80
Keysersbergh/ 84
Munster S. Georgenthal/ 47
Rossenheym/ 24
Turckheym/ 20
Bremen/ 320

Friedbergh/ 48
Weslauw/ 32
Gellenhuysen/ 80
Dortmunt/ 200
Gosler/ 226
Mulhuysen/ 112
Seeverden/ 70
Noorthuysen/ 84
Somma 6199.

De SWABISE RYCKX-STEDEN:

Regensburgh/ 320
Augsburgh/ 900
Neurenburgh/ 1410
Ulm/ 900
Esselingen/ 146
Reytlingen/ 260
Nordlingen/ 188
Rottenbergh am Tauber/ 380
Swabise Hal/ 293
Rotweyl/ 280
Heylbron/ 312
Swabise Gmunt/ 176

Lindauw/ 896
Ravensbergh/ 196
Sweynfort/ 148
Renosteyn/ 146
Wimpfen/ 146
Wuessenburg an Nortgau/ 100
Offenburgh/ 120
Buchtenau om Federsee/ 8
Memmingen/ 248
Windescheyn/ 168
Allen/ 60
Popningen/ 24

Pullendorp/ 140
Wanghen/ 80
Buchorn/ 20
Biberach/ 196
Leutkurchen/ 49
Gerbach/ 10
Sol in Harbethal/ 40
Dunckelspil/ 280
Issen/ 80/ Weil/ 60
Kauf Beyeren/ 160
Gengen/ 60
Somma 8367 fl.

Somma Sommarum 72589. Florijnen.

Clausenborgh een brave Stadt / bleeff weyffelen om al of niet oock als Seeckelheyt

Seckelheyt Turcx soude worden: Des Keyzers Raden sonden Commissaris Carphin met gelt derwaerts te eviteren alle onheyl/ meende eenige Compagnien van't Guarnisoen te revoceren/ de Soldaten schreeuden daer tegen/ hy echter voer voort/seggende/ Men sal u van primo December af betalen,en van d'achterstalligheden ter bequamer tijt voldoen. De Soldaten dit hoorende/ seyde d' een dit/ d'ander dat/ eyndling begosten sy te roepen/ Gelt, Gelt: Den Gouverneur stelde haer voor haer onbillijck procederen/ dat indien sy yets op de Officieren hadden te spreken/men soude hun alle vernoeging geven/maer sy riepen/Neen, neen, wy willen met onse Officiers leven en sterven in 'sKeysers dienst, maer sonder gelt en konnen wy niet leven, den Commissaris heeft ons langh gefoolt, en met ydele woorden gepaeyt, wy sullen 't wel vinden,en begeeren niet langer uyt-gestelt te sijn. Sulcx dattet onmogelijck was voor den Gouverneur om dese Lieden te vernoeghen/ de Lut. Colonel beloofde haer op zijn eyghen credit 1000. Rijcrds. te lichten/ ten mocht niet helpen / sy wilden niet van hem/ maer van den Commissaris betaelt zijn: Dien Nacht ging elck na zijn quartier / 's anderendaegs leyden de Officiers haer Commande neer/en gaven elck Soldaet een Rijcrdaler/met belofte van per naesten meerder / eenige waren te vreen/ andere niet/ immers dien dach waren sy gerust/ maer den volgenden dach sloegen sy op den middag all'arm/ de Officiers voerden hare Benden t' samen/ om dese Gesellen in ordre te brenghen / maer op haer eerste aenkomen losten dese Malcontenten op haer/doot schietende een Capiteyn/ de Ruyterije dit siende/verlieten oock hare Officiers/ en voegden haer by de rebellige/ daer sy tegen seyden/ datse soo wel reden om te klaghen hadden als 't Voetvolck; Dus namen sy d'Officiers in verseckeringe/seggende/ Gaet heen ter Stadt uyt soo gy wilt: Maer den Commissaris most daer blijven; Dese sleepten sy by 't Hair langst de straet / en handelden hem wreedelijck / en soude 't leven daer gelaten hebben/ indien niet een zijner Dragonders hem op een bedeckte Sleede/ in Boeren habijt/ ter Stadt had uyt-gevoert: d' Andre Officiers ter Poorten uyt gaende/ zijn aldaer van de Soldaten geplondert/ bespot/ bekeven / alles gefondeert op de quade betalinge die sy hadden gehad: Abafti wel wetende dattet behout van opper-Ongarijen aen dese Stadt lach / quam stracks met eenige Benden daer omtrent. Onder dies d'Aerts-Vorst Carel Joseph, den 27. Januarij al te Lints overleden; Zijn Lichaem wiert in zijn eygen Schip na Weenen gevoert/ 't welck neffens den Keyzer/ en 't Cadaver in den Rou stack/ in plaetse van een Hembde lach het in een root Zijde Kleet/ en door 8. Ridders uyttet Schip te Lande op 2. zwarte Rou-stengen/ daer in 2. Muyl-Esels in den Rou gespannen waren/ voort getrocken/ is van 60. Ruyters na St. Stevens Dom-Kercke gevoert/ alwaer een Theatrum van Rou aen-gestelt was/ hier wiert 't Lijck op gestelt/ waer op een Geborduyrt gout Laken gesprept/ en des Hertogs Hoet/ oock des Bisschops ghewaet/ neffens zijn Deeghen en Spooren wierden geplaetst/ van waer het gevolgt by alle Geestelijcke en Weereltlijcke hem aumer/ is ghebracht tot de Capucijnen op de Nieuwe Marckt/ en daer in de Keyserl. Kelder ter Aerden geset/ de Burgers over al in 't Harnas zijnde. De Pest en andere na-sleepende Sieckten / verhefte sich in Hongarijen/ soo datte straffe des Oorlogs/ gelijck sy gemeen doet/ niet alleen komt/ maer sterfte/ honger/

en

en ellende zijn hare trouwe Lackayen. St. Benedict aen de Berg-Steden
overvielen de Turcken/ brandende alles af/ namen al de Christenen die sy niet
en sabelden/ mede in slavernije: De Boeren dus onseker op 't Lant/ nam Tur-
nau Turckse beschermingh aen/ om hare Handel versekert te drijven. Men
had te Weenen in het Wapenhuys 18. nieuwe Canons gegooten/ en 2. Mor-
tieren/ op d' eene wiert 18. Granaden gheset/ welcke/ wijl hy te dun gegooten
was/ stucken barste/ sonder nochtans yemant der bystanders te quetsen/ alleen
had den Italiaensen Ingenieur/ mits verloozen Spijs/ moeyten/ en kosten/
daer groote schade by. Daer en tegens gingh het mette Turcken oock al niet
voor de wint/ want den Tyrolse Graef Joannelli omcingelde den verraderlijc-
ken Graef van Kerestin op zijn Slot/ kreeg en sont hem gevangen na Cremb-
nitz/ om dat hy d' eerste was die de Turcken gehult had. Men bracht in Co-
mora en andere Christen Plaetsen dagelijckx veel Zarazijnen gevangen: On-
der andere zijn eens 28. man uyt Comora na Neuheusel gegaen/ dese met 13.
Heyducken ghesterckt/ die aen den Donau op de partijen loerden/ quamen op
een avont verspieden daer de Neutra in den Donau valt/ vernamen ettelijcke
Sleeden en 100. Turcken tot Convoy daer by/ sy verschoolen sich tusschen de
tacken der Boomen en 't kreupel-bos/ 2. en 2. een weynigh van den anderen/
de Turcken aen-komende/ losten eerst 8. uytte embuscade/ doen 4. en so voort
tot 't gheheele getal uyt/ waer op sy malkander konden vervolgen; De Turcken
meenende datter ettelijcke 100. man was / renden na Neuhuesel om meer se-
cours / maer de Heyducken maeckten sich onder dies meester van de voorss.
Sleeden/ en 10. Wagens met Vrouwen/ daer onder den Bruyt van de Com-
mandant in Neuhusel/ die te laet quam om haer te verlossen: Zy was ghe-
kleet in een gewaet van goude/ de Nagelen van hare Vingers waren vergult/
en haer voor-Hooft dick behanghen van goude Sterren en halve Maentjes/
haer onder-Kleet was van witte Zijde Taffeta / hare Kap vol Juweelen/ en
allesints op zijn Turckx seer kostelijck / waer voor haer Man naderhandt tot
lossinge 80000. Rijcxds. boot/ neffens 't vrij stellen aller gevangen Christenen
in Neuhusel: De Heyducken met desen buyt aen den Donau komende/ von-
den daer haer Schuyt bevroozen/ 't welcke sy in haest uyt-bijten/ en als sy nu
omtrent op den Donau waren/ sagen sy 1100. Turckse Ruyters op den Oe-
ver staen/ gekomen om de Gevangenen te verlossen; De voorsz. Bruyt haer
siende/ schreeude en riep geweldigh om hulp/ daer de Heyducken om lachten/
hare Pistolen eens losten / en de Turcken onverrichter saecken mosten weder
keeren; Men bracht haer te Comora/ alwaer een met goude geschreven groote
Letters Pergament by haer gebonden wiert / wel soo lang als sy selfs was/
waer van men de Caracters niet en koste begrijpen. Tot Weenen wierden
oock veel gevangen Tartaren in ghebracht/ daer onder een Dantsicker Rene-
gade / in de Slavonise/ Franse/ ende andere Talen wel ervaren/ hy wiert na
Tyrol neffens andere gesonden/ om op Graef Joannelli Lant zijn leven lang
te arbeyden. Den Graef van Serin ervoer oock eens/ so hy met 16. Ruyters
om een Pas te vinden/ was uyt-gereden/ dat hem 300. Turcken overvielen/
waer onder men seyde 6. Renegaden waren/ die aen den Primo Visir hadden
belooft Serini hem in handen te leveren/ en 't scheelde weynich of 't had haer
dese

dese reys gheluckt/ maer schielijck komen 100. Croaten/ die op avontuer uyt
ginghen/ by Serini / die soo wel kampten/ dat de Turcken haesop speelden ;
Men vont onder de Gevangene een Turck soo wel gewapent van den Hoofde
tot de Voeten / dat Pistool noch Sabel hem niet en konde krencken/ die naer
lange tegenweer van 2. Croaten uytte Sadel gelicht/ en gevangen wiert/ ter
aerde leggende/ vonden over zijn Lijf een Zijde Koorde van diversche couleu-
ren/ byna drie ellen lang/ 't welck men vermoede een strop was om de Graef
van Serini mede te verworghen. Den Grave van Kalawits / Secreten
Raets tot Grats/ kreeg in dese maent van den Graef Nicolaes van Serijn desen
onderstaenden Brief uyt Babocsa in Turckijen/ den 21. Februarij/ seer om-
standelijck van sijn doen geschreven/ mette Lijste der veroverde Canons daer
by geannexeert.

*DE Almachtige Godt heb lof, eer, en danck, dat wy alles wat wy voor-ghenomen
hadden, gheluckigh hebben verricht, Babocza en Presnits hebben wy verovert, de
Stadt V[illegible]rcken hebben wy in d' assegeleyt, na de veroveringh van 't Slot heeft
het quade weder eensdeels, en ten anderen de bedenckelijckheden ons verhindert: Barok
aen de Draab, Turbeck by Ziget, de Schants Tarda aen de Brugh van Esseck, hebben wy
geruyneert en over hoop geworpen, sulckx dattet Turckze Legher niet meer daer over sal
komen, nochte in die Gewesten konnen harden: Het eenighe Ziget, daer wij seer na ver-
langht hebben, hebben wy noch niet, maer komt het in onse handen, sal Canisia beslooten
zijn, waer noch veel swarigheden in de weeg staen, nu gaet het Leger wedet te rugh op Zi-
get, ick moet evenwel proeven en sien of wy oock dese Plaets (die sekerlijck van seer groote
importantie is, ten aensien mijner kleyn vermogen;) konnen gewinnen, en my ten uytersten
bemoeyen voor mijn eygen gelt Soldaten op te brengen, al soude doch al onse moeyten en ar-
beyt voor niet zijn: Dit schrijf ick daerom, op dat men my toeschicke omtrent 400. Mus-
quettiers, goede Officiers, en alle nootdruft, oock 4. 5. dobbelhaken, neffens ettelijcke
Maenden gelt,* anticipando, *om de selve tot besetting deser Plaets te gebruycken, en datte
selve in mijn aenkomst na Zackathurn, aldaer mogen zijn, alwaer ettelijcke schoone Stuc-
ken staen, die daer onnodig, wel op andere Plaetzen te gebruycken zijn: Neffens dien wil
ick op mijn eygen Beurs 500. man werven, of altoos soo veel moghelijck samen brengen, als
ick maer 't secours strackx krijgen kan, op dat ick niet geheel onder den last leggen blijf:
Jegenwoordigh hoort men tusschen den Draab en den Donau van geen Vyant, sullen haer
oock wel aen 't Oosten bouden, onderwijl hebben wy de schoonste gelegentheyt om onse sa-
ken op een recht Fondament te setten, en 't is seker als wy nu met ernst en rechten yver de-
den wat wy behoorden, soude den Vyant te gronde moeten gaen, 't begin is alreede gedaen,
en alles op een goeden voet gebragt: Overmorgen belieft het Godt, ga ik weer na 't Leger,
om te sien wat daer noch te doen is, sullende niet na laten alles wat in mijn macht is, 't selve
te doen, en niet vergeten so ras ick op 't Eylant kom, u Excell. een Expressen toe te senden,
die van alles omstandelijck verhael doen sal: Ick had dese reys geern wat breeder geschre-
ven, maer ick hebbe noch Papier noch tijdt daer toe, alsoo ick van alle zijden verhindert
werde. P. S. Ick sal sien of ick eenighe mannen uyt 't Spickise Regiment, so zy anders
maer willen, hier en te Bresens willen komen: Had oock schier vergeten te berichten, dat
ick de Tartaren uyt dese Provintie so dapper heb uyt-gedreven, dat zy niet seer licht noch
haest en sullen weder komen.*

Lijste van 't Canon/ gevonden in Bresnits/ Babocza/ en Segest:

IN BRESNITS,

Een 6. ponders Stuck, met dit Op-schrift, Gubernaculis gerenda sunt Bella.
Een kleyn Velt-slang, 4. p. Kogel schietende.
Een gesprongen stuck.
Een 4. ponts stuck van Maximiliano secundo 1571.
Twee 4. ponts stucken.
Een kleyne Vuyr-Mortier.

IN BABOCZA,

Een 3. ponts halve Valkonet van den Hongarise Palatijn Thomas Nadasdy.
4. Korte stucken, voerende de Calibre van 4. halve Kartouwen, van Ferdinando primo 1559. van eene Geut.
Een schone lange quarts Cartou van Maximiliano secundi, 1571.
Noch soo een van Ferdinando secundi.
Een 4. ponts van Rudolphi. 1599.
Een lang 8. p. van Fredrik Paltsgraef, 1579
Een 3. ponts van Ferdinando primo, 1552.
Noch so een van de selve groote en Jaer.
Een Turckze halve slang, van 3. p. van een Jaer. Een 5. ponts stuck.
Een 1. pont van Ferdinando primo, 1552.
Een 6. pont van Ferdinando primo, 1552
2. kl. ysere st. die ongevaer 1. p. schieten.
Nota: Van Bartset sijn na Bobotsa gevoert 4. Turkse halve Slangen, een Keysers Valkonet, ende 3. schroot stucken; en op d' eene staet, Ferdinandus Rex me fecit.

IN SEGEST.

Een kort 8. p. de Ferdinando primo, 1559.
Een gesprongen Turckze halve Valkonet.
Een quart Valkonet, 1530. daer op een Wapen een Leeu en een Arent.
Een Turckze quart Valkonet.
Noch soo een, maer wat grooter.
Een 3. ponts quart slang, 1591. daer op een Wapen met een Slot.
Een Turckze quart Slang.
Een Turckze twee pont.
Een vuyr-mort. van Rudolphi secundi, 8. p.
Een gesprongen Turckze quart Slang.
Noch een Turckze quart Slang.
Noch een, doch was geringer.
In alles 44. Stucken.

Men heeft over alle dit Turcx wesen niet alleen door gants Duytslant bekommert gheweest, maer oock alle de Naburige Vorsten en Staten trocken dat groote werck in meerder consideratie als oyt: Die van Parijs en Antwerpen stelden daer op aen het gebed van 40. uren, 't welck in Brabant aldus wierde gepubliceert na de Roomsse wijse:

Gebedt van Veertig Uren met VOLLEN AFLAET, *In de Cathredale Kercke van onse L. Vrouwe, den vier-en-twinttgsten ende vijf en twintigsten dagh van Meert, wesende Maendag en Dingsdagh toekomende.*

R. *Ambrosius* Capello, door de ghehengenisse Gods, ende des H. Apostolijcken Stoels van Roomen, Bisschop van Antwerpen, aen alle Christengeloovige deses Bisdoms, Saligheyt in den Heere: Alsoo desen heyligen tijt van de Vasten is den alder-bequaemsten om onse gemoederen op te heffen ten Hemel, en in den Geest der Ghebeden met Godt te spreecken, den selven ootmoedelijck biddende om sijne ghenade over onse Sonden, ende vertoonende elck in 't bysonder zijnen ende den ghemeynen noot van het Christendom, en van onse Moeder de H: Kercke, als die nu niet alleen door veele Ketterijen wort verstoort, maer oock

oock wort beſtreden door d' al-gemeyne ende machtighe Vyanden de Turcken, en wy daer toe worden vermaent door de ſelve Heylighe Kercke, met de woorden van den Propheet Joël 2. *Slaet de Trompette in Sion, heylight den Vaſten, roept de Schaeren, vergadert het Volck, maeckt heyligh de Vergaderinghe der Geloovigen, brengt by een de Ouderlingen, vergadert de kleyne Kinderen, en die de Borſten ſuygen; Dat de Prieſters ſtaende tuſſchen de Voor-Kercke en den Autaer weenen, ende ſegghen aen den Heere: Spaert U Volck, ende en wilt Uwe Erffeniſſe niet geven tot verwijt, dat vreemde Natien over haer heerſchappye krijgen:* Heeft ons ſeer goet en noodig gedacht met advijs van de ſeer Eerwaerdige Heeren Choor-Deken ende Capittel Cathedrael, in te ſtellen een gemeynen Biddag van 40. uren uren op den 24. ende 25. Marty, dat is, Maendag toekomende ende Dijnſdag, weſende de Feeſt-dag van onſe Lieve Vrouwe Bootſchap, om met een oprechte devotie, ende met vierige Gebeden te verſoecken hulp en byſtant van onſe genadighen Godt, betrouwende het geene den opperſten Prieſter Eliachim ſeyde aen die van Bethulien als zy benout wierden van den Tyran Holophernus, Judith 4. *Weet ſeker dat den Heere verhooren ſal U lieden Gebeden, iſt dat gy blijvende volherden in Vaſten ende Gebeden in de tegenwoordicheyt des Heeren. Ick hebbe mijn Siele verootmoedicht in het Vaſten,* ſeght den Coninglijcken Profeet Pſalm, *ende mijn Gebedt is in mijne ſchoot weder gekeert;* Dat is, ick heb verkregen het geene dat ick van den Heere hebbe begeert: En op dat een yegelijcken deſe devotie zijn deel ſoude genieten, heeft onſen Alder-Heyligſten Vader *Alexander* de ſevenſten, Paus van Roomen, verleent *Vollen Aflaet* aen alle de geene die in de voorſz. onſe Cathedrale Kercke op de voorn: twee dagen, zijnde Gebieght ende Gecommuniceert, eenigen tijt hare Gebeden ſullen uyt-ſtorten tot den Heere, voor de verheffinghe van de Heylige Kercke, uyt-roedinghe van Ketteryen, ende eendrachtigheyt van Chriſtene Koninghen ende Prinçen. Aldus ghegeven in onſe Biſſchoppelijcke Paleyze den 17. Marty 1664. Ter Ordonnantie van den ſeer Doorl. en Eerweerdigſten Heere,

D. van den BRUL, Secret.

Ordre van het Gebedt van Veertigh uren:

MAendag ten 4. uren ſal men op-dragen het Alderheyligſte Sacrament/ ende het quartier voor 5. beginnen de Metten met gedurige Miſſen in den hoogen Choor. Ten 7. uren de Miſſe van den H. Antonius/ ook in den Choor. Ten acht uren het ordinaris Sermoon door den Eerwaerdigen Pater Heſ:us. Ten 9. uren de ſolemnele Hoog-miſſe/ in de welcke genoot wo.den om te komen bidden den ſeer Eerw. Heere Prelaet ende de Heeren Canonicken van de Abdye van St. Michiels. Ten 10. uren den Eerw. Heere Paſtoor en Clergie/ en gemeynte van de Borgt-Kercke/ met de Eerw. Patres Minimen: Ten 11. uren die van St. Joris. Ten 12. uren de Eerw. Patres Capucijnen/ en de jonkheyt van 't Knegtjens Huys. Ten 1. uren de Eerw. Patres Beggarden/ en de Jonckheyt van 't Maegden-Huys/ en Vondelingh-Huys. Ten 2. uren den Eerw. Heer Paſtoor en Clergie/ en de gemeynte van St. Andries. Ten half 3. ſullen geſongen worden de Completen. Ten 3. uren de Eerw. Heeren Canonicken en Capittel/ en gemeynte van St. Jacob. Ten 4. uren de Eerw. Paters van de Societeydt Jeſu van beyde de Collegien. Ten 5. uren ſal geſchieden een vermaeninghe/ door den Eerw. Heer Plebaen/ en daer nae ſolemneel Lof in den Choor. Ten 6. uren de Eerw. Patres Predick-Heeren/ met hare Confrerien van den ſoeten Naem Jeſu/ en Roosen-Krans. Ten 7. uren d' Eerw. Patres Minder-Broeders/ met de Confrerien van de Koorde/ en van de 7. Ween. Ten 8. uren en de navolgende uren van de Nacht ſullen de Gebeden worden gecontinueert door eenighe van de Heeren Canonicken/ Capellanen/ ende andere devote goetwilligen. 's Morgens op onſe L. Vrouwen dag ſal korts na 4. uren gheſchieden de eerſte Miſſe in den hoogen Choor/ en het quart voor 4. uren ſullen beginnen de Metten. Ten half ſeſſen het gewoonlijck Sermoen door den Heere Onder-Paſtoor. Ten 6. het ordinaris Sermoen. Ten 7. uren

uren de Misse van St. Anna in den Choor. Ten acht uren het ordinaris Sermoen door den Heere Plebaen van den Bossche. Ten 9. uren de solemnele Hoog-Misse/ tot de welcke bysonder worden genoot de Heeren Marckgrave/ Borgermeesters/ ende Magistraet/ met de Deeckens van de ses Gilden en Ambachten/ ende de Gemeynte van de Parochie van onse L. Vrouwe. Omtrent ten half elven sullen ghesonghen worden de Vesperen. Ten elf uren de Eerw. Patres van onse L. Vrouwe Broeders/ met hare Confrerien van den Stapulier. Ten 12. uren de Studenten van de Patres Jesuyten/ met de Sodales van beyde Collegien. Ten 1. uren de Eerw: Patres Augustijnen met hare Confrerie van den Riem/ en de Studenten. Ten half 2. sal gheschieden het ghewoonlijck Sermoen. Ten half drien de Completen. Ten 3. uren den seer Eerw. Heer Prelaet/ en de Religieusen van St. Salvator. Ten 4 uren het Sermoen door den ordinarise Pater. Ten 5. uren het Lof van onse van onse L. Vrouwe. Daer na een vermanhige door den Heere Plebaen/ en sal volgen het Lof solemneel in den hoogen Choor/ mettet singen van de Litanien/ en den Biddag omtrent ten 8 uren worden gesloten mette solemnele af-leyding van het Alderheyligste Sacrament.

Oeffeningen van Devotie, geduyrende dit Jubilé, in de Cathedrale Kercke van onze Lieve Vrouwe:

SOndag wesende den eersten dag van het Jubile, sullen des morgens geschieden alle gewoonelijcke diensten, en savonts de solemnele Loven gesongen worden in den hoogen Choor. Maendag wesende den 2. dagh van het Jubilé, sal 's morgens op den hoogen Autaer gestelt worden het Alderheyligste Sacrament, ten 7. uren aldaer gesongen worden de ordinaris Misse, ten 8. uren 't Sermoen, ten 9. uren een solemnele Hoog-Misse, 's avonts 't Lof mette Litanien van onse L. Vrouwe. Desgelijcx sal geschieden de 2 navolgende dagen. Op witte Donderdag, goede Vrijdag, en Paes-avont sullen geschieden de gewoonlijke diensten van de Goede Weke. Op den H: Paesdag en de navolgende dagen sullen oock geschieden alle solemnele diensten van dien tijdt, 's morghens ten 5. uren, en 's avonts ten 5. uren het Lof van onse L. Vrouwe, daer na een vermaninghe, en het solemneel Lof in den Hoogen Choor. De vermaninge op den Paesdag sal doen den Eerw. Heer Canonik Houbraken. Maendag den eerw. Pater van de Societeyt *Iesu*. Dingsdag den eerw. Pater van de Preek-Heeren. Woensdag den Eerw. Pater van de Minder-broeders. Donderdags den Eerw. Pater van de de Carmeliten, genaemt onse L. Vrouwe Broeders. Vrijdag den Eerw. Pater van de Augustijnen. Srterdag den Eerw. Pater van de Carmeliten Discalceaten. Sondag s'morgens sal Prediken den Eerw. Plebaen van den Bosse, en savonts tusschen de Loven sal een Vermaninge doen den Eerw. Plebaen van de Leemputten. Op welcken Sondag van Beloken Paesschen, wesende den lesten dag van 't Jubilé, sal na 't Lof gedaen worden een Procesſie over de oude Kooren-Marct, Groote Marct, Melk-Marct, en neffens 't groen Kerckhof, en alsoo worden besloten: Recommanderende een yegelijk dese Jubilé te verdienen, en het H: Sacrament met licht te verlichten.

Den Graef Rudolf van Sinzendorf/ Keyzerl. Hof-Raet/ by de Noorder Kroonen in Ambassade wegens Keyzerl. Majest. geweest zijnde/ quam dese Maent in 's Gravenhage/ en bracht aen haer Ho: Mo: desen Latijnsen Brief van Credentie mede van zijn Heer en Meester:

CHarissimi Amici, tametsi dubitare non possimus, quod Vobis jam ante exacte notum sit, qua vi & potentia non nobis tantum & Regno nostro Hongariæ cæterisq; Provinciis, nostris Hæreditariis, sep ipsi Sacro Romano Imperio, ac toti etiam Christiano Orbi perpetuus ejusdem Hostes Turca immineat, pro eo tamen ac ea res totum Populum

pulum Christianum summopere concernit (consternatq;) omittere, non potuimus nec debuimus, quinde eadem vobis cum etiam per peculiarem ablegatum Illustrum & Magnificum Consiliarum nostrum Imperialem, Aulicum Sacriq; Imperii, fidelem dilectum Rudolphum Comitum á Sinsendorf, agendum curaremus, qui proinde Vos Amice & benevol. requiremus, ut in his Domin: Ablegatum nostrum non solum plena fide dignari, sed cum optato etiam responso quam primum expedire velitis: Prout in vestra cum comperto in Rempublicam Christianam zelo tum affectu quoque erga nos omnino confidimus, qui vicissem eisdem omnia fausta ex animo comprecantes, vobis affectum benevolentiæ nostræ Cæsariæ clementer conservamus. Dabantur in Civitate nostra Viennæ, die vigesima septima Novemb. Anno Domini 1663. Regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungar. nono, Bohem. octavo. Signatum erat

LEOPOLDUS, J. WALDERODE.

Superscriptio: *Charissimis Amicis Nostris Generalibus Fœderati Belgij Statibus.*

Hare Ho: Mo: den 3. Maert daer op delibererende/ hadden gelet/ dat geene Superscriptie/ altoos met van Vester bonus Amicus, in 't eynde der voorsz. Missive is gestelt/ gelijck voor desen in 't Credentiael van den Heer Friquet/ Raet en Envoyé Extraordinaris van hoogst-gem: Keyzer/ is gestelt geweest; dat oock in 't tegenwoordige Credentiael gevonden wiert het woort Clementer, tot merckelijcke aenstoot van haer Ho. Mo. Waer op goet ghevonden en verstaen wierde te ordonneeren/ dat den Agent de Heyde 't selve den Hr. Friquet sal hebben te gaen over dragen/ ten eynde dattet meer-gem: Credentiael na behooren gedresseert/ ende daer in/ oock aen haer Ho: Mo: gegeven mocht worden den Tijtel van Celsi & Præpotentes, gelijck sulckx by alle andere Coningen en Princen/ schrijvende in de Latijnse Tale/ aen haer Ho: Mo: wiert gepracticeert/ Ec. Daer op hebben weder de voorsz. twee Keyzerl. Ministers den 6. Maert tot gerust-stellinghe van haer Hoog Moogende het volgende geschrift in het Frans over-gelevert:

DEn onder-gesz. Raet van zijn Keyzerl. Majest. en zijn Extraords. Afgesant aen de Heeren Staten Generael, is genootsaeckt aen U Hoog Mog: te vertoonen, hoe dat hy den Heer Graef van Sinsendorf, Extraord. Afgesant van ged: Maj. hadde gecommuniceert haer Ho: Mo: Resolutie, genomen den 2. Maert van dese Maent, datten Heer van der Heyde, haer Agent, 't selve op gisteren avont in geschrift had gebracht, en na 't selve gesamentlijck hadden overwogen, oordeelden bequamelijck te antwoorden, dat op de puncten daer in vervat, te weten, dat sy ter goeder trouwe en sinceer hare Hoog Mog: konden verseekeren, dat zijn Maj. niet eens noch gedachten noch intentie heeft gehad te innoveren yets in de forme van de Brieven die hy voortijts heeft geschreven aen mijne Heeren de Staten, oock niet te verwisselen of veranderen den Brief van Credentie, die al den 3. Augusti 1658. voor hem geapprobeert was om aen den onder-ghesz. te geven, 't geen na rijpe overweginge is gedaen na de modelle en 't exempel van andere Christen Monarchen, schrijvende aen mijn Heeren de Staten, soo dat alle de Weerelt licht voelen kan dattet niet te vertrouwen is dat zijn Majest. haer schrijvende om hulpe teghens den Turck, haer soude oor-

saeck willen geven om sich te beklaghen door de verwisselinghe van het Ceremoniael, daer men 't haer ghedaen heeft in andere occasien minder pressandt, en selfs in simpele Brieven van gunst en recommandatie voor particulieren, sulckx dattet een evidente saeck is datte verandering met geen opset is geschiet, maer door abuys en onkundigheyt van den Secretaris, welcke geen moeyten heeft ghedaen ghehad om te soecken de Minuten van den eersten Brief van Credentie, wegens de groote occupatien daer mede hy is belet geweest, niet om de ordinaris saken te depescheren alleen, maer oock om dat zijn Majest. op 't vertreck stondt van Weenen na Regensburgh: De voorss. Heer Grave, en den onder-gess. zijn te vreden op hare last te doen komen eenen anderen Brieff van Credentie, die gants conform zijn sal welck den 3. September in 't selve Jaer 1658. aen hare Ho: Mo: gepresenteert, en sonder swarigheyt aen-genomen is gheweest: Ende dat in effect den ged: Grave reeds sulcx aen zijn Majest. heeft laten weten dit op-gekomen incident, en hem gesonden de Copye van de voorss. eerste Brief van Credentie, metten ordinaris die den 4. deses van hier gaet, sulckx dat hy U Ho: Mo: seggen kan als van een sekere sake, dat binnen 18. a 20. dagen, of wat later, hy een anderen Brief van Credentie sal hebben op de ordinaris forme: En gelijck U Ho: Mo: geen reden om te twijffelen hebben, en hy voort vare in een saeck van soo grooten gevolgt, en soodanige natuyre, dat het minste retardement een groot onheyl kan veroorsaken: Den ged: Heer Graef en d'onder-gess. hoopen dat U Ho: Mo: niet en sullen differeren om te ontfangen het voorstel die ged: Heer Grave haer sal doen in zijn publijcke Audientie, volgens d'ordre van zijn Majest. en dat sy te vergeefs soo veel tijts niet en sullen slijten, waer van elck oogenblick soo kostelijck is in dit saysoen reeds soo verre verloopen, als noch considererende datte Heeren Staten geen nadeel sullen lijden van zijn Majest. hier in te vertrouwen en genegen te zijn, en sal voor de gantse Weerelt, als een groote ghetuyghen van ijver wesen tot 't Welvaren van Christenrijck, vermits U Ho: Mo: in hare handen en Archiven hebben van d' andere Brieven van zijn Majest. die wel gestelt zijn, en die ged: Heer Graef ende d' onder-gess. haer verbinden te doen komen een andere Credentie-Brieff van de selven innehoude. Gedaen in den Hage den 6. Maert 1664.

Daer op heeft ged: Grave/ in sijn Negotiatie geadmitteert werdende/ den 13. deser in sijn Audientie 29. Articulen in het Latijn over-ghelevert/ daer in ordentelijck aenwijsende/ met wat onrecht den Turck hem den Oorlogh aendoet/ Christenrijck in gevaer stelt/ en ghenootdruckt is alle Europise Koningen/ Vorsten en Potentaten tot Hulp en Assistentie te roepen/ om te eviteren de over 't Hooft swevende onheylen by mancquement van Hulpe/ Ec.

De Heeren haere Ho: Mo: Gedeputeerdens gesonden na Embden aen den Hr. Grave van Oost-Vrieslant/ sijn daer den 19. passato wel gearriveert/ en ten respecte van den Staet/ honorabel ontfangen/ en hare Commissien so wijt volvoert/ dat ged: Hr. Grave tegens den 13. Marty een Lantdach dies aengaende/ soude uyt-schrijven/ en de Stadt Embden daer toe te assigneren/ Ec. Den Bisschop van Munster onderwijl na den Rijckxdag te Regensburg vertrocken schreef aen haer Ho: Mo: desen Brief:

HO: Mog: Heeren. Onsen Vrundelijcke dienst ende wat wy meer liefs en goets vermogen te vooren, Ho: Mo: Heeren, besonders lieve Vrunden en Nabueren:

Wy hebben U Ho: Mo: schrijvens van den 5. deser af-gaende Maent February, gisteren eerst ontfangen, en daer uyt vernomen, hoe dat sy uyt haren middel eenige Gedeputeerden na Lieroort jegens den 20 der loopende Maent gemeynt sijn af te senden, en dan de selve te versoecken, ten eynde de swevende differenten tusschen den Heer *Georg Wilhelm,* Furst tot Oost-Vrieslant, ende den Heer *Hartman,* Furst tot Lichtensteyn, in der minne mochten werden bygelegt, ons vrindelijk versoeckende, wy wilden yemant van de onse tegen den op-gem: tijdt met genoegsame Instructie en Volmacht mede toe senden om met hare Gedeputeerden sich dies aengaende in Conferentie en Handelinghe in te laten: Dewijl nu het voor-gem: uwer Ho: Mo: schrijvens ons, gelijck voorseyt, op gisteren eerst is ter hant gekomen, ende over sulckx onmogelijck geweest tot soodanige conventie yemandt van d' onse te authoriseren, dat oock behalven dat tusschen de voor-gem: Fursten te vooren een Accoort is getroffen, maer aen de zyde van Oost-Vrieslandt niet naer gekomen, ende alhier by den Keyzerl. Rijckx Hof-Raet geklaegt geworden, als soude hy door ons tegens de Keyserl. aldergenadigste Commissie sijn beswaert, ende is alsoo die sake alhier betrocken, alwaer oock de selve *cum suis an. & connexis* gehoort, soo heeft sich by sodanige conventie niemant van de onse konnen laten vinden: Echter wy vertrouwen ons alhier by sijne Keyserl. Maj. en voor het gantse Roomse Rijck, op de klachten tegens ons gedaen, sulckx te beantwoorden, dat daer uyt d' onbevoeglijckheyt klaer genoeg sal blijcken: Wy blijven U Ho: Mo: aengename Vrunt-nabuyrlijkheyt diensten te betoonen. Gegeven &c. *Christof Bernhard,* van Godts genaden Bisschop tot Munster, Administrator tot Corvey, Burggraef tot Stramberg, des H. Rooms Rijckx Furst, ende Heer tot Borculoo, &c. Uwer Ho: Mo. dienstwilligen getrouwen Vrunt en Nabuyr, getekent,

CHRISTOF BERNHARD.

De Staten van Vrieslant quamen doe met der selver advijs / ende hebben op het versoeck van haere Hooght: als Voochdesse van den Heere Prince van Orangen / aen hare Ho: Mo: gedaen / geconsenteert in der selver versoeck / van by gevolg van de andere Provintien te mogen lijden / dat Brieven van Represalien by haer Ho: Mo: worden uyt-gegeven en gedepescheert na behooren op den Koning van Spangen en zijne Ondersaten / d' Abten / Prelaten / en andere Geestelijckheyt van Brabant / op dat door dat middel / als zijnde het beste en eenigste expedient dat de hoog-gem: Heer Prince mochte geraken aen de voldoeninghe van de 1900. en 70000. en 995. gl. die de selve noch deugdelijck van de Koning van Spangen competerende is: Die van Zeelant en Utrecht hebben sich daer mede geconfirmeert. Johan Copes, Kur-brandenburgs Minister gaf den 17. deser 't volgende Memoriael aen hare Ho: Mo: luyt als volcht:

HO: Mo: Heeren: *Den onder-gesƒ. Resident kan niet na-laten U Ho: Mog: mits desen nochmalen te gemoet te voeren, of het niet soo wel voor desen Staet als voor zijn Keurvorstel. Doorl. soude dienstig zijn dat de bewuste soo ghenaemde Hoeff-Yserse Schult-sake en differenten nu eyndelijck eens, volgens de voorstellinge aen U Hog: Mo: gedaen, tot den eynde wierde gebracht: Ende of niet de tegenwoordige Vergadering van de Ed: Groot Mo: Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant daer toe bequame en goede occasie soude konnen geven, U Ho: Mog: hier by met eenen versekerende, dattet zijn Keurvorst. Doorl. oock niet onaengenaem sal zijn, doch onvermindert een yders goet*

Recht,

Recht. alsoo noch te verstaen eenig redelijck sortabel expedient dat soude konnen voor-geslagen werden, om dese schult-sake in der minne ter neder te leggen, mits het selve effectivelijck by der hant genomen werde, waer toe de Ministers van zijne Keurv. Doorl. en onder de selve mede den Vrijheer Spaen, als zijnde gesurrogeert in de plaetse van de overleden Vrijheer van Bylant, haer gereet houden: Alles ten eynde datte mutuële oude Vruntschap daer door te beter gestabileert, en voor het toekomende mede verder mochte werden gecultiveert, hebbende hoogst-ged: zijn Keurv. Doorl. tot hier toe by alle occasie genoeg te erkennen gegeven dat hy zijner zijts niet anders en heeft ghewenst als noch verder in een goet en oprecht vertrouwen met desen Staet te mogen wesen, gelijck hem dit ghetuygenis altoos sal moeten ghegeven worden, dat hy zijner zijde alles heeft ghedaen 't geen van een redelijck Vrient heeft konnen gedesidereert werden: Was getekent, J. COPES.

Den Heer Resident Aitsema gaf doe by 2. distincte Memorien/ d'eene aen de Generaliteyt/ en d' andere aen de Heeren Gedeputeerden der respective Admiraliteyten/ in den Haghe zijnde/ te kennen/ en versocht by die aen hare Ho: Mo: uytte naem van de Stadt Hamburg: Dat haer Ho: Mo: goedertierentlijck geliefden te permitteren, dat de Hamburgher Schepen, die haer in Duyns ofte Wicht souden mogen bevinden, mochten geadmitteert werden by provisie onder haer H: Mo: Scheeps-Vloote die eerstdaegs stont om in See te gaen, en de Convoyers daer toe geliefden te belasten, by dat aen die van de Admiraliteyt over gegeven, presenterende gemelte Resident 50000. gl. eens voor al Jaerlijcx, 3. Jaer na den ander, mits datte Hamburger Schepen gelijck die van de Vereen: Nederlanden, in en door de Zee op Portugal, in de Bocht, Spangen, en in de Middell. Zee gaende ende komende, van haer Ho: Mo: Convoy-Schepen souden worden beschut tegens de Turckse Corsairen: Oock datse in het toekomende mette gem: Corsairen te treffen Accoort, in-gesloten, en daer na 't effect van dien niet weyniger als die van de Vereenigde Nederlanden genieten mogen: Oock wanneer tegen 't selve Contract die van Hamburg wierden verongelijckt, gelijck als die van de Vereen: Nederlanden beschut en voor-ghesproken mochten worden, de voorsz. 50000. gl. drie Jaren lang soude continueren, gelijck geseyt, ten ware dat haer Ho: Mo: eerder tot een gewis vergelijck, mette Corsairen haer vereenigde.

Gelijck de dagen metten opgang der Sonne groeyen/ alsoo nam oock dagelijcx toe de jalousye der Engelse en andere Natien op de Navigatie der Nederlanders/ men klaegde teghens Hemel en Aerde/ en al de storm viel op de Hollanders uyt: De Kooplieden tot Londen resoluyt stout in 't voor-draghen/ gaven aen den Coningh (den Cancelier des veradverteert) dese klachten van wonderlijcke magere/ doch onbeschofte gewaerdeerde schaden/ die sy pretendeerde geleden te hebben/ over:

EDELE HEEREN: Dese Conferentie is om U Ed: te versoecken tot concurreringe in eene stem, wegen onse Uytheemse Handel, welcke verhindert is geweest door d'Onderdanen van de Vereenigde Nederlanden:

De klachten zijn van de Oost-Indise Compagnie:

De welcke ten hoogsten insisteren op de depraedatien en ongelijcken haer-luyden gedaen zedert Ao. 1656. ter waerde van 1400. 8000. pont, weghens Schepen en Goederen haer af-genomen

af-genomen door Nederlanders, en 87000. pondt aen schaden op 't redelijckst gherekent, wegens hare Factorijen die by de selve zijn verbrant en bedorven: 't Meeste is geschiet sedert zijn Majests. geluckige restauratie: Sy klaghen oock, dat Pouleron nu al 42. Jaren door de Nederlanders beseten is geweest, en dat soo seer teghens alle recht en reden, dat de Staten selver geen titul daer van pretendeerden, maer hebben in onse Tractaten de wedergevinghe van dien geconsenteert, en niet te min houden sy 't selve by force, de onkosten van 2. Schepen 't voorleden Jaer derwaerts zijn gesonden om weder possessie van 't voorsz. Eylant te nemen, monteert 23000. pont.

De Comp. klaegt oock over verscheyde andere wegen en middelen die de Nederlanders in Indien practiseren tot verhinderinge van de Negotie, en pretenderen een Oorlog tegens alle de Plaetsen alwaer d' Engelse Factooren voor de Negotie aen stellen, en dan declareren sy Oorlog tegens die Plaetsen, en senden eenige Schepen om voor de selve te blijven leggen, en d' Engelse Negotie aldaer te verhinderen: So dat den Oorlog die sy aenvangen, is maer een schijn tegens die Landerijen, maer in der daet tegens d' Engelse.

2. Op pretext van een Accoort gemaeckt met de Koning van die Landen, wegens de principaelste Waren, soo verhinderen sy d' Engelse van haren Handel, en schieten na onse Booten die aen Lant gaen, voor gevende dat sy alle de Waren hebben in-ghekocht, hoewel sulckx in der daet niet waer is.

3. Als dese kunsten haer faillieren, soo saiseren ende houden sy soo wel de groote als de kleyne Schepen van d' Engelse op, op een Vyantlijcke manier.

4. Sy proclameren te wesen Heeren ende Meesters van de Zuyder-Zee, ende tot versmadinge, schieten sy na, ende gebruycken andere onwaerdigheden onse Koninckl. Vlagge, affronterende alsoo zijne Koninckl. Majest. ende dese Natie.

2. De Turckse Compagnie klaegt:

Dat de Nederlanders sedert zijne Majestt. restauratie van haer-luyden hebben ghenomen 2. Schepen, ter waerde van 11500 pont, onder pretext van Brieven van Represalien van de Koning van Spangen, ende na datte Koning alle soodanige Patenten hadden gereclameert, ende de Vrientschap met zijne Majest. geproclameert: Dit Nederlants Oorlog-Schip was gebout ende gemant in Hollant.

3. De Royale of Koninckl. Compagnie klaegt op Guinea:

1. Datte Neerlanders haer debuoir hebben gedaen om hun-luyden te verdrijven van de Kuste van Africa, ende trachten oock om hun-luyden te berooven van haren Handel, door het vervolgen van hare Schepen van Haven tot Haven, omme met gewelt te interrumperen alle Negotie tusschen haer-luyden ende de Negros.

2. Sy hebben de Negers gepersuadeert om hare Slaven ende Forten te destruëren.

3. Sy hebben haer-luyden Goederen en Booten gesaiseert ende aen-gehouden.

4. Sy hebben het Fort Cabo Cors in-ghenomen, ende besitten 't selve noch, niet teghenstaende het de Engelse rechtvaerdelijck toe komt.

5. Zy hebben na zijn Majests. Vlach geschooten, als men maer aen Landt aen onse eygen Factorijen wilde gaen.

6. Sy hebben twee Protesten aen de Engelse gesonden, haer-luyden versoeckende datse souden willen op-houden met hare Manufacturen op die Kust te verkoopen, en soo sy sulcx refuseren, dat sy dan insolentten sullen gebruycken, ende d' Engelsen als een oorsaeck van den Oorlog declareren.

De Portugijſe Koopluyden klagen:

Dat een Nederlants Oorlog-ſchip genaemt de Sluys van Vliſſingen, heeft aen-getaſt en behouden 't Braſileaens Fregat, dat haer-luyden toe quam, en waerdig was 160000. L.

5. De Handelaers van America, voor de incorporatie van de Koninkl. Comp. klagen: *Datſe voor de Nederlanders hebben geleden ten minſten 330000 p. aen ſchade, ſommige Schepen zijn in de gront geſchooten, en in de brant geſteken, en na het nemen van eenige Schepen, haer Volck om hals gebracht, en vergeven, ſommige oock uyt-geſtroopt, ende aen Lant gejaegt in de Barbariſe Landen, 4. van de welcke naderhant door Gods groote voorſichtigheyt weder in Engelant zijn gekomen: Twee van de ſelve hebben ſulcx in Hollant viva force, en ter preſentie van de geene de welcke haer verongelijckt hebben, getuygt.*

Voor alle welcke injurien en verongelijckingen hebben ſy-luyden noch geen de minſte ſatisfactie gedaen, niet tegenſtaende alles deugdelijck aen-geweſen, ende met Eeden beveſticht voor de Admiraliteyt, ende oock ſatiſfactie geeyſcht is door zijn Majeſteyts Extraordinaris Envoyé.

Alle welcke ſchade geleden by d' Ooſt-Indiſe Compagnie, weghens hare Schepen ende Goederen, monteert ter ſomme van 258000. *pont,*
By de Turckze Compagnie, 110500. *pont,*
By de Portugijſe Koopluyden, 160000. *pont,*
By de particuliere Handelaers op de Kuſt van Africa, 330000. *pont,*
Behalvens de ſchade van Pouleron, de welcke volgens een rechtvaerdige Rekeninge beloopt meer als, 4000000. *pont.*

Deſe klachten dus in 't Hooger-Huys (door inſtigatie van eenige niet van de minſte in 't Opper-huys gebracht zijnde/ zijn om welſtaens wil/ na eenige debatten oock by 't Lagher-huys aen-genomen: Men ordonneerde doe twee Advocaten om den Koningh hier over te gaen ſpreken/ en de twee Huyſen zijn Maj. daer over mochten komen begroeten/ en om hare ootmoedige Reſolutie diens aengaende genomen/ bekent te maken; Maer ſoo als de Rechters quamen aen de Trappen van 't Lager-huys/ was het Parlament al geſcheyden/ en uyt-geſtelt voor ettelijcke weynig dagen. De Engelſe roofden deſe dagen twee Spaenſe Schepen/ die ſy te Jamaica op brachten/ wel 2. tonnen gouts waerdig. Een Engelſe Renegade in de Straet/ quam aen boort van een Engels Schip/ begeerende Wijn en anders/ ſeggende/ ſy hadden een Holl. Prijs genomen/ waren dies zwack van Volck/ in welcke Prijs ſy hadden gevonden een van de Engelſe Koning-moorders met zijn Vrou/ 't welck na alle beduydinge verſtaen wiert Gener. Ludlou te ſullen geweeſt zijn. d' Engelſe Compagnie op Guinea begoſten aen hare arme Zeeluy deſe tijt dapper op te ſnijen/ dat ſy alreede raet wiſten om 10. tonnen gouts/ puer Gout/ uyt Guinea voor hare Manufacturen te krijgen/ maer vreeſden datte Hollanders haer hier als in Ooſt-Indien den voet ſoude dwars ſetten. In Engelant quam een ander Schip uytte Barbados/ ſegghende/ Brieven te hebben van den Gouverneur van Chriſtoffel aen Prins Robrecht/ gevende zijn Alteſſe notificatie van zijn groote hoop en verſekeringhe/ dat zijn Broeder Prins Maurits noch leeft in ſekere oort van Weſt-Indien/ ende dat die Gouverneur een Schip ſoude doen verbaerdigen

verbaerdigen om 't selve ten vollen te ontdecken. Men bevont doe t' Algiers een groote trouloosheyt der Engelsen tegens de Nederlanders/ de Historie luyt aldus/ volgens de Missive van den Neerl. Consul t' Algiers/ hy segt dan also: Over eenige dagen, te weten den 24. Januarij 1664. in Zee rencontrerende een Engels Koopvaerdy-Scheepje een Algierse Caper, door oorsake van Contrabande Goederen, met 60. a 70. soo Renegaden, Turcken, en Mooren, na Algiers soude gevoert werden: Drie Holl. Schepen, te weten, Pieter Heynsz. van Hoorn, voerende 't Schip den grooten St. Jan Evangelist, welcke Commandeur was, 't Schip den Gouden Berg, en de 3. Koningen, welcke Commandeur door quade Instructie van den voorn. Engelse Kaper sich mette Turcken en Mooren te buyten ghegaen heeft, alsoo de Kaper aen dito Commandeur met zijn Barck aen boort quam, om yets nieus te vernemen, dito Engelse Kaper aen de Holl. Commandeur voor nieus mede gedeelt heeft, als datte Vrede tusschen haer Ed: Ho: Mo. ende die van Algiers gemaeckt, t'eenemael gebroken was, en datte Doüane van Algiers aen de Holl. Consul soo veel slaghen hadde doen geven, waer aen hy gestorven soude sijn, (het welcke onwaerachtig is) doch in-ghevalle dito Commandeur 't selfde beliefde re revengeren, de revengie op de Turcken en Mooren, die dito Engelse Kaper in sijn Schip hadde, soude nemen: Waer op dito Commandeur terstont geresolveert heeft de selfde uyt haer Engels Schip te halen, en na de sake ter deghen onderstaen, over komende, sijn de Turcken en Mooren van 't Scheeps-Volck seer qualijck getracteert, soo met vileyne schelt-woorden, als met slagen, ende in 't spolieren van alle hare Klederen, een Renegaet van Siaban Agor, welcke Capiteyn op de Prijse ghestelt was, heeft mede sijn deel ghehad, als mede een Bulkebasy en een Houtebasy, de welcke als meer andre in de furie door den Commandeur gebonden en geslagen sijn geworden, ghelijck als ick uytte mondt van de voorn: Renegaet ende Bulkebasy verstaen hebbe: Waer op groot miscontentement by de Regeeringe en gantse Gemeente van Algiers is genomen, en byna niet seker in mijn Huys, veel min op de Straet was; Doch de gantse Doüane vergadert sijnde, hebben my en den Engelsen Consul ontboden, en de Engelse Consul geexamineert sijnde, mijn af-gevraeght of sulckx waer was als dat ick van haer geslagen of qualijck getracteert was, of soodanigen Brief geschreven hadde? Waer op geantwoort hebbe van geen slagen ontfangen te hebben, maer aen haer Ed: Ho: Mog: volgens mijn beroep alles geadviseert te hebben 't geene alhier gepasseert is, soo in 't nemen en verkoopen van onse Schepen, Goederen, en Christenen: Waer op sy mijn weder om gevraegt hebben, Waer om dito Commandeur soodanigen cruelliteyt dede die geene die haer Vrienden waeren, betoonde? Antwoordende, daer van niet te weten, doch by aldien sulckx van onse Natie aen de hare gedaen was, sulckx nootsakelijck geschiet moste sijn door quade informatie: Waer op den Raedt antwoorde, men sonder wel geinformeert te sijn, soo ras geen geloof aen sodanige woorden behoorde te geven, en op soodanige manieren te procederen: Antwoordende en seggende, vertrouwe de oorsake geweest, als datse gehoort en gesien hebben een Holl. Schip, genaemt den Tijger, mette Ladinge, komende van Venetien, tot Amsterdam behoorende, als mede de Schipper mettet Bootsvolck, Hollanders sijnde, alles geconfisqueert, en de Christenen voor Slaven verkocht sijn, als mede meer andere Schepen en Goederen, het welcke geen kleyn bedencken aen soodanige informatie geeft: Waer door ick terstont de Renegaet, sijnde de Capiteyn van de Prijs, de Bulkebasy en Houtebasy, die in de Commandeur geweest waren, tot assistentie kregen, segghende, dito Hollandere niet, maer alleen de

 Engelsman

Engelsman geimputeert behoorde te werden, ende alleen d' oorsake daer om was, daer by voegende, soo ras dito Commandeur de Turcken en Mooren met alle beleeftheydt en vrientschap heeft bejegent, wel te Eten gegeven, en d' Opperste in de Cajuyt ontboden, en wel getracteert, tot haer contentement, als mede aen de Doüane verklaert, also daer noch 6. Mooren gemist wierden, in den Engelsman te sijn, maer niet in den Hollander; Daer en boven verklaerde dito Holl. Commandeur een Enghelse Kaper, gedestineert sijnde in Algiers op-ghebracht te worden, ghedwongen heeft alle de Renegaden, Turcken, en Mooren weder in Algiers te brenghen: Het welcke seer groot contentement aen de Doüane en de Gemeente van Algiers heeft gegeven, 't welck d' oorsake is 2. Engelse Schepen vrij gegeven sijnde, weder voor prijs de Goederen verklaert sijn, en hier noch een derde sijnde, vertrou den selfden gangh sal gaen, en geordonneert 't geene van de Turcken en Mooren by de Matroosen genomen mochte sijn, 'tselfde van de Engelse haer Vracht af te korten, ende hier te blijven tot de komste van de Oorlog-Schepen, als mede vast gestelt, geen Schepen, Hollantse of Engelse, die t' Algiers op-gebragt mochten worden, te laten passeeren voor de komste voorsz.; Ende mijn gecommandeert cito cito 't selfde aen haer Ed: Ho: Mo: als mede aen den Vice-Admirael te adviseren, met ootmoedige supplicatie alhier soo ras als het mogelijck is, eenige Schepen te senden, of ten minsten een of twee, met advijs van de intentie van haer Ed: Ho: Mo: of haer Ed: Ho: Mog: met die van Algiers Vrede believen te hebben ofte niet: Dese subijte geschiedenis vertrouwe alsó tot diverse reysen eenige Algierse Capers, de Doüane en de Gemeente van Algiers bespeurt hebbende de bedriegeryen ende valsheydt van de Engelse met ons. De Doüane en de gantse Regeeringe van Algiers verstaen hebbende het veroveren van de Algierse Koopvaerders door haer Ed: Hog: Mog: Schepen, het grootste 't Scheepje van de Bassa van Algiers, genaemt de Fortuyn, ende het andere de Parel, met alle het Volck, als mede noch drie Prijsen, waer in verscheyde Turcken en Mooren soude geweest sijn, als mede verscheyde andere noch geschooten, die het ontkomen sijn; Het welcke alhier een groote verslagentheydt onder de Gemeente, doch principalijck onder de Vrouwen causeert, waer over ghenootsaeckt ben continueel in Huys te sitten: De Doüane vergadert sijnde, hebben my door een Sior ontboden, en my af-gevordert, waer om de Hollanders soo vyantlijck met haer procedeerden, daer sy in het tegendeel niet anders als d'Articulen van Vrede tusschen haer Ed: Ho: Mo: ende haer gemaeckt, hebben na te komen en te observeren, ende daer noyt buyten gegaen te hebben: Doch ick haer fouten ende misslagen geregistreert hebbende, soo in 't nemen van onse Schepen, Goederen, ende Christenen, soo ist dat ick door commando van de Doüane aen U Ed: Ho. Mo. ben remitterende, met instantelijck versoeck van de Dowane van Algiers, haer Ed. Hog. Mog. soo het mogelijck is, eenige Schepen alhier te doen verschijnen; Mede versoeckt de Doüane mede gebracht moge worden sodánige twee Schepen met Turcken, Mooren, ende Renegaden als door haer Ed. Hog. Mog. Schepen mochten genomen sijn, beloovende met haer Ed. Ho. Mo. alle misverstanden te decideren ende by te leggen, ende een goede vaste Vrede mette Hollanders te willen maken en te houden: Vertrouwe door dit nemen alles op een goede voet staet, doch het beste oordeel hier van aen haer Ed. Ho. Mo. gerecommandeert: Het schijnt dat door alle 't Rooven van dese Natie geen Koopvaerdy-Schepen meer in Zee en sijn, vermits alle dese Schepen dagelijckx nu sonder Prijs beginnen in te komen.

Den 10. deser was al van Parijs na Berlin te rug gegaen den Baron van
Bloemendael / Afghesant van den Heer Keurvorst van Brandenburgh: Hy
wierde van den Coning beschoncken met een Boodt van Diamanten/ 2000.
Kroonen waerdich/ en beloofde binnen twee maenden weder te keeren met het
getekende Tractaet op het different tusschen 't Franse Hof en ged: Bloemen=
dael/ die men den Tijtel wilde geven van Serenissime, en dat men hem handelde
de Serenitas, 'twelk een nieu woort was in Vranckrijck in plaets van Celsitudo:
Men stelde voor/ dat in 't Origineel 't welck men den Keurvorst soude geven/
men vinden soude 'twoort Serenitas, en in dat 't welk in Vranckrijck soude blij=
ven 't woort Celsitudo. 't Was remarcabel datte Jonge Princesse van Tosca-
nen (Dochter van 's Conings Oom den Hertog van Orleans) na Parijs een
Edelman in dese tijt af sont/ om te klagen van het quaet tractement van haer
Man/ versoeckende dat sy te Fonteurault in een Klooster mochte gaen: Hier
tegens sont oock den Prins een Edelman aen zijn Majestt. om sich te veront=
schuldigen/ en te bewijsen/ dat als hy dese Princesse Vrijde en Troude/ hy al=
toos ghewilt heeft ghehad / dat sy haer na de Coustuymen van Italien soude
moeten voegen: Den Koningh wel wetende dattet quaet raden tusschen Ge=
mael en Gemalin is / beloofde Duc de Crequi als een Vrede-maker tot haer
te senden. Den Hertog van Meckelenburgh/ met consent van den Koningh
Getrout aen de Hertoginne de Chastillion/ waren weder van wedersijden ge=
neygt sich weer te doen Ontrouwen/ als beyde geen genoegen van malkander
hebbende/ (siet op ons 14. Deel fol. 180.) hy retireerde na Arras: Een war-
vogel/ de Haen genaemt/ had desen Hertog 40000. gl. af-getroont/ veynsende
zijn Huwlijck daer mede te maken/ dese wiert door den Koningh belast 't gelt
weer te geven/ en metter doot gestraft te worden. 't Was al lange Jaren gele=
den datten Marschalck de Schulenborgh in een harde ghevangheniss binnen
Atrecht zijn Vrou had op-gesloten gehouden / sonder datte beveelen des Ko=
nings/ nachte het bidden der Coninginnen hem kosten bewegen haer los te la=
ten; Over dese verstocktheyt had men al voor 3. maenden 10. Camp. van de
guarde binnen Atrecht gesonden / onder schijn van daer in Guarnison te blij=
ven/ en te verwisselen tegens eenige andre Compagnien; Maer sy daer sijnde/
quam ordre van zijn Majest. dat hy zijn Vrou most ontslaen / en by aldien hy
tegens haer yets hadde/ hy moch haer aen de Justitie beklagen; Waer door
hy nolens volens gedwongen was haer in vrijheyt te stellen. Weder om verloor
doe de Coninginne Moeder een Proces van groote importantie / teghens een
Heer uytten Huyse van Spinola/ Gouverneur van l'Isle / gefondeert op se=
kere Arresten en verklaringen van den overleden Koningh van Vranckrijck.
De Presidenten de Mortier maeckten doe een groot Geschrift weghens haer
recht van voorsitten/ teghens de Ducx en Pairs/ waer in sy seyden/ het was
nu al 100 Jaren dattet sitten des Parlaments sich daer na gereguleert hadde/
en datte Pairs in oude tijden Princen van den Bloede waren / en Ao. 1551.
had den Connestapel de Montmorancy allereerst die waerdigheydt met veel
Princen ghekregen / hy den eersten Edelman zijnde/ dat men sedert 50. a 60.
Jaren met ordre na gebruyk had geseten/ dat men telden sedert 1597. 33. sit=
tingen van Koningen in 't Parlament/ en dat men noch soo veel wel in de Re=

gisters

gisters (moeyten doende) soude vinden/ in den tijt so lang 't Parlament te vooren heeft geseten gehad/ datter 28. Sessions zijn tot advantage der Presidenten/ selfs in die van den 15. December 1663. alwaer den Koningh haer selfs provisioneel 'tgebruyck van dat Recht had toe-gestaen: Maer de Fransе Ducx en Pairs gaven hier op een antwoort uyt/ sy maeckten uyt een pensioen van 2000. gl. voor seker Persoon 's Jaers/ die al de prerogativen der Pairs soude op-soecken/ en daer in laboreren. Men sprack oock om de Raets-Heeren van 't Parlament te benemen het nobiliteren van hare Kinderen/ 't welck al 50. Jaren in 't gebruyck was gheweest/ alles om den Adel te verminderen. De Request-meesters die lang in possessie van 't Kleyn Zegel geweest zijnde/ daer sy dan by maenden beurt en beurt 't genot af hadden/ wierden nu belast 't Zegel te bewaren in de kleyne Cancelarije/ in een Koffer met 4. slooten/ waer van den Mr. der Requesten/ den Auditeur/ Controlleur/ en Secretaris elck een Sleutel mochten bewaren: Dese Zeghelaers bestonden te vooren wel in 20. Persoonen/ waer over als over de deportementen der Secretarisen groot klagen quam/ mits 't verderf van soo veel Familien/ die toch Vranckrijck als de ziel onderhouden/ ten Hemel wierde geschreeut. Men wilde oock al den Adel sedert 1606. getreert/ vernietigen/ onaengesien datter onder waren die 10000 florijnen hadden betaelt. Men publiceerde den 10. deser te Parijs van de Rolle/ datte Coning te niet dede 210. Coningl. Secretarisen die gemaeckt waren sedert 't Jaer 1635. tot verbaestheyt van veele. 't Gebeurden dese tijt datten Coning van Vranckrijck verkontschapt wiert/ hoe datte Spaense Gesant de Aertsbisschop d'Ambrun na Madrid alles wist af te senden wat men in Vranckrijck/ selfs by d'allervoornaemste dede; Waer op zijn Maj. by hem ontboodt zijn twee brave Hooft-Ministers le Tellier en de Lionne, seggende: Messieurs, 't is sulckx dat ick my genoeg versekere van u affectie en getrouheyt, maer ten kan niet anders sijn of yemant van u eygen Commisen schrijven of leveren aen de Spaense alle secreten die hier voor-vallen: Monsr. de Lionne dit bevattende/ ontdeckte strackx den weg van een onder-Commis van zijn domestijck Monsr. de Bigorne/ die geemployeert wiert in 't ontcijfferen der Brieven/ en voor desen wel met den Marquis de Fuentes hadde genegotieert/ die hem daer voor een aensienlijck Pensioen hadde verleent/ betalende hem alle maenden/ gelijck sulcke in andre Hoven oock niet lang borgen konnen: Hy wierde ghevat/ in de Bastillie ghebracht/ en ondervraegt/ bekende soo veel/ dat hy na luttel dagen op-geknoopt wiert tot een loon van zijn ontrouwe. Te Bajone op de Spaense Grensen ontstont doe een groot rumoer over den Impost van 50. sts. per vat Wijn/ 't Canaillie quetsten en sloegen niet alleen de Pachter/ maer oock sommige der Magistraet die wat te heet waren geweest om de Gemeente te schatten/ invoegen niet alleen de Collecteur/ maer die van de Regeeringe sich op 't Casteel mosten verschuylen/ daer haer 't ghepeupel belegert hielt/ ter tijt toe nader Verdrach wiert beraemt. Sekere Hermaphrodite/ wesende Prieuresse te Chartres in 't Klooster van St. Ursula/ alwaer sy door den bitteren onverstandigen Rechter van die Plaets ten vyre was veroordeelt/ soo is sy op Appel en in den grooten Raet verhoort/ en aldaer alleen gevonnist om simpelijck maer gegeesselt te worden/ en dat men haer voorts by de Dochters van de Penetenten op den

den Thoorn soude sluyten/ om daer haer leven lang de spijs te hebben/ op kosten van hare Vrunden/onder bewaringe van de Religieuse Damoiselle du Vivier, hare gepretendeerde Complice/op-geslooten by de Maddalenettes; Maer een besloten Brief van den Koningh van dien selven dach/ heeft dit Vonnis vernietigt/uyt-geseyt van Roede-slagen/die sy most besueren. Den Medicus Maul sich te Parijs beroemende alle soorten van Sieckten te ghenesen/ wiert uyt haet beschuldigt alles door Toverije ofte bedroch uyt te wercken; Waer over men hem als een slaef uyt de Bastillie in Petit Chastelet bracht.

Corfits Ulefelt sig nergens van 't vervolg der Deense Kroon seker vindende/ had sich met zijn Soons ettelijcke maenden te Basel in Switserlant ont-houden/ maer wiert door 't aenkomen van sijn Dochter eyndelijck bekent: Hy sulcx merkende/ sont sijn Kinders na Lusanna/maer hy mits sijn swackheyt niet konnende volgen/ begaf sich een half uyrtje van Basel na Rechen, en daer oock duchtende niet seker ghenoegh te sijn / nam hy voor sich van daer in een Kaen nae Nieuburgh te laten voeren/ maer naulijckx een Musquetschot van daer sijnde is schielijk overleden/ niet sonder vermoeden van yet anders; waer op hy te Nieuburg voorsz. by de Religieusen aldaer ter aerden is geset en Begraven/eyndigende daer mede alle de rampsalicheden van sijn ongeluckig Leven. Men onderstont doe in Noorwegen een tiende te eyschen van alle Plancken/ Masten/ en Hout/ soo aldaer gehaelt wierden/ die men seyde den Coning van Denemarcken hefte om sijn Scheeps-Vloot te repareren en te onderhouden: Pick/ Teer/ en Talck mochten de Noorwegers aen de Vremdelingen in de Buyten-havens oock niet verkoopen/ maer mosten die aen d'Ingesetenen van haer Hooft-district eerst komen op-veylen / ofte verhandelen / daer sy de Vremdelingen dan mochten af-halen: Daer en tegens hielden de Deenen op den hoeck van Schagen seer slegte/ ja geen Vuyr-bakens voor de Schippers: Den Heer Guldenleeu / Natuyrlijcke Soon van de Deense Maj. wierde doe uyt Hollandt/ daer men sijn Hooght. gunstelijck tracteerde/ te Coppenhaven verwacht/ om voor Vice-Roy te gaen resideeren na Noorwegen.

De Pilare ter ghedachte van 't Roomse affront aen Vranckrijck ghedaen/ wierde geseyt dat dese inscriptie hebben soude:

Anno 1663. Alexander VII. Pontificem maximo,
Corsenses
Violatæ Gallicæ Legationis Rei,
Ex Urbe pulsi
Æterna muictati Exulatione:
Talo Posteris
Monimentum sui reliquere,
Iræ placendæ,
Ludovici XIV. polluti Orator is nefas,
Allioquin ferro ulturi,
Hic stabit vetus vesani facti memoria.

Aldus

Aldus vertaelt:

Anno 1663. Alexander de VII. Paus zijnde,
De Corſi,
Om dat gevioleert hadden het Franſſe Legaetſchap,
Uyt der Stadt gedreven,
Geſtraft met Eeuwigh Banniſſement,
Hebben de Nakomelingen
Duſdanigh een Monument van haer na-gelaten:
Tot ſtillinghe der gramſchap
Van Lodewijck de XIV. die het ongelijck, zijn Ambaſſadeur aen-gedaen,
Anders met den Deegen ſoude gewroocken hebben:
Soo is dit tot een oude Memorie van de ontſinnige daet hier geſtelt.

Maer Romen wilde daer niet geern aen/ de Kerckelijcke arbeyde met hare Yzere St. Pieters Sleutel/ dan den Staf van Moſes / en het ſtael van St. Paulus was ſo kragtig / dat nu den Paus moſt luyſteren na de Allerchriſtelijckſte believen; Hy als een beleefden Harder / maeckten ten plaiſier van Vranckrijck den 14. paſſato de volgende Cardinalen:

Den gheweſen Nuntius te Pariis PICCOLOMINI:
Den Nuncius te Madrid BONELLI:
CARAFFA, Nuncius te Weenen:
Des Paus Hof-meeſter BONCOMPAGNE
SAVELLI, ſijn Secreten Klerck van zijn Griffier,
En SELESE, Auditeur van Rota.

Men ſocht onder de hant Vranckrijck meer te believen met ſulcke dingen: Den Geſant Gigi daer toe na Parijs geordonneert/ hebbende 1000. Kroonen daegs/ kocht ten dien eynde 2. oude Beelden van een Sr. Pichini/ die de ſelve onder de Aerde van zijne Wijngaerden had gevonden/ 't een Adonis/ en d' ander Venus ſchijnende/ ſoo extraordinaris curieus/ dat alſoo een hant van deſe mancqueerde / heeft men niemandt konnen vinden/ om die deuchdelijck daer toe te voeghen / hy gaf voor 't eene 17000. Kroonen/ en voor 't ander 13000. hoewel ſy beyde wel 20000. gl. meer hadden mogen gelden; Maer oock mede de gebeenten en gebalſemde Lichamen van 3. verſtorven Heyligen/ en voor de Coninginne een Kas vol ontallijcke Medalien / met 12. Keyſers te Paerde/ van groote eſtime: Wy ſullen hem laten tot dat hy gekomē ſal zijn. De Poſten wierden doe al-om door Turckijen geſonden/ om de Franſe Cooplieden in des Grooten Heers gebiet te waerſchouwen op haer hoede te zijn/ alſo de ſelve het Intreſt van Chriſtenrijck in deſe tijt niet en konde abandonneren. Tot Napels wierden doe drie Hooft-Bandijten gheſtraft/ den voornaemſten van haer Jooſt van Munteſcruſcolo / had een Kroon van vals Gout op zijn Hooft/ en wiert geleyt door alle de ſtraten tot buyten de Poort / daer hy Onthooft/ en de andere Gehangen wierden; Sy waren gevangen op een Berch by Caſerta/ daer ſy wachte op 16000. Croonen/ die men haer brengen ſoude tot rantſoen van een Edelman die ſy daer gevangen hadde/ deſe wiert alſo van de doot verloſt: En een Vrou te Napels verloſte op die tijt ſmorghens van een Jonghe

Soon/

Soon/ ſavonts van een Dochter / en 's anderdaeghs ſmorgens noch van een
tweede jonge Soon/ welcke 3. Kinderen ſy in geſontheyt op voede. Die van
Meſſina waren nu ſeer wel in haer ſchick/ om datte Cathol. Coning haer ſe-
kere Previlegie had toe-gheſtaen / voor de ſchenckage van een brave Beurſe
Gouts/ dat alle Zyde die in 't Coninckrijck Sicilien verkocht ſoude worden/
't ſelve daer in de Stadt moſte geſchieden/ en nergens anders : Die van Pa-
lermo de Publicatie van dien verſtaende/ begoſten te ſchreeuwen/ en van daer
tot onverduldigheydt komende (want het is zwaer yemant zijn Welvaren te
benemen/ Godt en doet het niet) trocken te Velde/ en voerden de Baniere/ dat
dit een tegen 's Lants Previlegien was/ en ſpeciael van hare Stadt ; By deſe
klagende Burgers voechden ſich meenichte gewapent Canaillie/ als die toch
van de Koopman en aenſienlijckſte Burgers/ maer van geen Regenten moe-
ten leven : Deſe dwongen den Siciliaenſe Viceroy de op-gem: Previlegie te
ſcheuren/ en hy moſte haer-lieden te gheval ten 3. uren ſnachts by 't licht van
Toortſen daer af Publicatie laten doen/ met zijn eyghen Zeghel beveſtigt/ na
dat ſy den Fiſcael en noch een Partiſan wel dapper af-geſmeert hadden. Ve-
netien ſcheen nu wat verlicht mette Oorloch der Turcken tegens den Keyſer/
Candia geplaegt met Honger en Peſt/ bleef als 't was/ Dalmatien klaeghde
niet/ en de rijcke Kooplien preſenteerde groote ſommen om geadelt te werden:
Om de Peſt verboot men ſcherp geen Holl. Lakenen te Venetien te brengen/
daer nochtans Hollant noyt Italiaenſe Goederen verboodt als in Italien de
Peſt/ en in Hollant niet en was : Deſe cruëllitẏt volchden aenſtonts Span-
gen/ Engelant/ Vranckrijck en Denemarcken na/ 't geen de Koopluyden wel
in memorie mogen houden : Selfs men verbrande te Venetien eenige Balen
Goet/ alleen om datſe uyt Hollant gekomen/ ontladen waren ; Maer d'Itali-
anen die toch ſeer nadenckelijck zijn/ hadden de vreeſe te meer/ wijl ſy onlangs
de Peſt ſo dapper in hare Geweſten/ en nu dit Jaer hadden geſien de Savoyſe
Princeſſen ſo ſchielijck wech rucken ; Na dat ettelijcke dagen te vooren boven
Savoyen in de Lucht was geſien geweeſt veel dagen lang een brandende groo-
te Lampe/ in maniere van een Comeet/ waer af yder de mont vol hadde. Se-
kere Doctoor van de Mahometaenſe Wet te Conſtantinopolen / bedreven op
haren Alcoran/ (Wet-Boeck) begaf ſich deſer dagen van daer na Adrianopoli
by den Turckſen Keyſer/ ſeggende/ in de Grieckſe Tale een Prophecije te heb-
ben gevonden/ dat van 't Jaer 1664. tot 1670. 't Ottomanniſe Huys geluckig
ſoude weſen/ waer na door d'eendracht der Chriſten Princen/ en de tweedracht
der Turcken / oock door de doot van den Turckſen Keyſer/ zijne Monarchije
ſoude af-nemen / en byna buyten alle poſtuyr van beſtant blijven/ maer ghe-
dwongen worden in een kleyne Plaets van Arabia te vluchten : Den Keyſer
als hy pretendeerde met deſen Doctor te ſpreecken/ ontrade hem zijn Moeder
ſulcx/ maer ettelijcke uytten Divan daer toe gecommitteert zijnde/ heeft men
zijn Prognoſticatien op-genomen / wegh geſlooten/ maer waer den Propheet
gevaren is/ weet niemant ; De Prophecije kan noch volgen.

De Kooplien zedert weynigh Jaren met 't verleggen van Poſten uyt Hol-
lant na Vranckrijck/ Duytſlant/ Engelant/ en Spangen ſeer gevordert heb-

bende/

vende/ begost men oock te practiseren om de Passagiers in Koetswagens van
hier na andere Rijcken spoedig te voeren/ na Parijs in 4. dagen/ na Keulen in
derdehalven dagh/ na Hamburg in 3. dagen/ en na Antwerpen in eenen dach.
Hier tegens hebben sich diverse straetrovers aller wegen laten vinden/ by Bre-
da plonderden sy drie Wagens/ en bonden de Voerlieden samen/ die voort drij-
vende als slaven/ de Passanten wierden naeckt uyt-gheschut: By Bergen in
Henegouwen onthielden haer in de Boomen 7. Ruyters/ spolieerden diverse
Wagens op Parijs/ maer 2. tot Namen en een te Brussel in-gebragt worden-
de/ verstant men waer d'andere waren/ die alle gekregen zijn en gestraft/ uyt-
gesept een die met Laersen en Spooren in een Water liep/ en terwijl men hem
half door-schoot/ voorts verdronck. Seecker Koopman van Kortrijck uyt
Vlaenderen/ niet wijt van Loven in een Herberge komende/ was gelogeert in
een Kamer daer in een Koetse en Bedde was; Na de Maeltijt gaende slapen/
heeft sekeren Hont/ die dese Koopman by sich had/ begost te woelen/ vloog zijn
Meester op 't Lijf/ bafte/ en den Koopman sliep seer vast/ vermoeyt door het
reysen/ eyndelijck hy wort wacker/ en jaegt de Hondt van zijn Bed/ maer die
ruste niet/ dies staet de Koopman op/ en zijn Bed met een partije van Planc-
ken op 't snoffelen des Honts verleggende/ vint aldaer onder de plancken twee
doode Lichamen/ hy verschrickt/ bolwerckte strack zijn Kamer toe/ schoof de
Tafel voor de Deur/ en leyde zijn 2. geladen Pistolen/ Koffer en Mantel daer
op; Dit vernam de Waert en zijn Volck/ en riepen sy wilden daer binnen/ hy
weygerden te openen/ daer op sy met groot gewelt de deur aen stucken smeten/
hy mette geladen Pistolen/ seyde/ die eerst komt sal 't Leven laten: De Waert toe
tredende/ schoot hy doot/ de Vrou klaegde/ een ander liep op 't gherucht na de
Schout/ die op de klachten van de Waerdin/ den Koopman ghevangen nam/
maer de selve examinerende/ heeft de Waert/ Waerdin/ en al 't Huysgesin in
den Kercker gebracht/ de doode Lichamen ghevonden/ sy de moorden neffens
veele andere bekent/ zijn gerabraeckt en gestraft yder na hy daer aen schuldich
was. Men voerde doe Mevrouwe Tarquino t'Antwerpen uytte Gevange-
nis na 't Tuchthuys/ om aldaer 3. Jaren te blijven/ en dan voorts ten eeuwi-
gen dage blijven uytte Landen van den Coning van Spangen.

APRIL 1664.

Binnen Gent gebeurde den 27. April/ zijnde den dag dat het Jubilé
geslooten wiert/ dat eenen Adriaen de Jode/ out 30. Jaren/ We-
duwnaer/ hebbende een Soontje van 12. Jaren/ woonende by zijn
Moeder/ een Vrou van 60. Jaren/ zijne voor-Ouders Barbiers
geweest/ te Gent gebooren/ behelpende hem met schrijven voor de
Procureurs: Desen de Jode aen een Laken-verkooper tot Gent wat schul-
dig/ diverse reysen gemaent zijnde/ is desen de Jode op een Sondag omtrent
10. à 11. uren gekomen op de plaetse daer ordinaris veel Volck wandelt/ ende
heeft desen Laken-verkooper aldaer met groote courtosie aen-gesproken/ synde
een Man van raspect en groote middelen/ seggende/ Seigneur, ick soude u geern
betalen,

betalen, ick heb al langh na u gesocht, gelieft u met my ten mijnen Huyse te gaen, ick hebbe 't gelt nu daer leggen. De Laken-kooper ging met hem/ woonende in een kleyn Huysken in een eng straetjen/ in zijn Huys so heeft Adriaen de Jode dese Laken-verkooper in zijn Kamer met een ysere Hamer 't Hooft in-gheslagen/ dat hy plots doot viel/ gevende hem noch eenige steken met een Mes/ en so aen een syde geleyt/ is terstont gegaen na 't Huys van de Lakenkooper/ mette Hamer onder zijn Mantel/ zijnde wel gekleet/ aldaer komende/ vraegden aen de Meyt of haer Meester thuys was/ segghende/ dat hy hem wilde betalen/ de Meyt seyde/ dat haer Meester terstont uyt de Kercke soude komen/ of hy een weynig wilde vertoeven; Hy in Huys zijnde/ heeft hy de Meyt mette Hamer mede 't Hooft in-gheslagen/ en de strot af-gesneden/ sleepende haer onder een Toonbanck in de Winckel/ het Bloet heeft hy met eenighe Lakenen op-genomen/ wachtende nu na de Vrouwe/ die oock na de Kerck was/ desen Lakenkooper maer derdehalf Jaer getrout zijnde; Ondertusschen begost een Kint in de Wiegh te krijten/ dat desen Moorder ontstelde/ en vreesde dat zijn feyten hier-door soude bekent worden/ heeft het selve uyt de Wieg genomen/ en mettet Hooft tegen de muyr gesmeten/ en daer na geworpen onder een Ledikant; De Juffrou tuys komende/ op haer beste gekleet en gejuweelt/ heeft dito de Jode haer in-gelaten/ de Juffrou seyde/ Wel de Jode waer om laet gy my in? Hy antwoorde/ Juffrou ick wacht na u Man, om hem te betalen: De Juffrou seyde/ Ick sal het gelt wel ontfangen: De deure achter haer toe zijnde/ heeft hy haer metten selven Hamer oock het Hooft in-gesmeten/ en haer Paerlen en Diamanten af genomen/ de Cantoiren en Koffers geopent/ en bleef by dese dooden tot savonts toe/ waer na hy met een pack na zijn Huys gegaen is/ en heeft den Lakenkooper in zijn Huys in een Mant gepackt/ hem midden door snijdende/ om te beter met stroo daer in te konnen packen: Desen Moorder was 's anderdaegs weer vroeg op de been om te luysteren wat men seyde/ quam by een Schoenlapper/ waer hy de Schoenen verkocht van den Laken-Verkooper voor een penninckxken om een Brandewijntje te drincken/ de Schoenen nieu en een weynigh bebloet zijnde/ en hy dronck eens mette Schoenlapper/ die tot zijn Vrou seyde/ geeft desen vrient soo veel: De Vrou besach desen Adriaen de Jode/ om dat hy de Schoenen soo goet koop gaf; Desen Moorder is daer over by sekeren Kleermaker gegaen om een Kleet te laten maken/ bestedende tot een Lakenkooper 15 p. vlaems/ gaf 't Laken den Snijder/ seggende/ Gy sijt een goet Meester, maeckt my dit Kleet spoedig en net af, ick sal u een pint Spaense Wijn schencken: En gingen daer de Boden van Antwerpen logeren/ van hier ging hy al om te luysteren; Onderwijl bleef 't Huys van den Laken-verkooper 's Maendags tot half 9. toe/ 't geen men niet ghewoon en was/ den Vader van den Lakenkooper maer 2. Huysen van daer woonende/ is mette Gebueren daer voor gekomen/ seer verwondert en niet wetende wat daer in te doen was/ belaste zijn Meyt over een Muertje in 't Huys te klimmen/ die daer in komende/ heeft dapper beginnen te schreeuwen en te roepen/ zijnde seer gealtereert/ siende dese dooden daer leggen/ heeft met groote alteratie de Deure geopent/ en de Vader mette Gebueren zijn daer in gekomen/ dit droevig spectakel aen-siende/ vonden geen Man/ noch Klederen/ en de Kassen open/ meynende datte Man de

Vrou/

Vrou/ Meyt/ en Kint vermoort hadde: Den Bailliuw in 't Huys gekomen
zijnde mette Heeren/ beschreven het Goet/ en van gelijcken tot den Vader/ om
alles te ondersoecken: Ondertusschen hebben de Heeren geraemt wat men in
dese sake soude doen/ soo heeft men terstont met Trompet en Trommel gepu-
bliceert/ so wie den Laken-verkooper gesien hadde/ of met wie de selve gegaen
hadde/ dat een yder het soude hebben aen de Heeren te communiceren/ ofte by
faulte van dien/ datse voor Complicen souden gehouden werden: Na 't selve
heeft de Vrouwe van de Schoenlapper de Schoenen wel besien/ en seyde tegen
haer Man/ Ick en wil die Schoenen in mijn Huys niet houden: En isser mede op
't Stadhuys gegaen/ en aen de Heeren gepresenteert/ seggende/ dat een Man dien
morgen dese Schoenen aen haer Man verkocht had voor een weynig gelt: De Vrou
geexamineert zijnde/ vraegden de Heeren/ of sy hem niet en kende? Zy antwoor-
de/ Neen, maer dat ick hem sach ick soude hem wel kennen: Hebben de Vrou in een
Kamer laten sitten daer sy alle 't Volk sach passeeren op 't Stadhuys/ en heeft
den Moordenaer van daer gesien by een troup treffelijck Volck/ seggende aen
de Heeren/ dat is de Man die de Schoenen verkocht heeft; De Heeren mette voorsz.
Vrou en d'Officiers by hem komende/ seyden/ Gy hebt heden die Schoenen aen
dese Vrou verkocht: Waer op hy begost te vloecken en zweeren tegen dese Vrou
dat hy het niet en was; De Heeren brachten hem in de Gevangenisse/ naus
daer in zijnde/ is een Officier in zijn Sack gekomen/ ende hebben daer in een
Diamant-Rinck/ en een Tour Paerlen gevonden/ die sy aen de Heeren brach-
ten/ en terstont wierden die getoont aen de Vader van de Vermoorde/ die hy da-
telijck kende/ mette Schoenen; Zijn also in desen Moorders Huys gevallen/
daer sy den Laken-verkooper in een Mant toe-gebouwen vonden: Men nam
zijn Moeder en Soontje ook gevangen/ waer op desen Moorder alles bekende.
Den 30. April wierden alle de voorsz. vermoorde treffelijck begraven/ daer al
d'Ingesetenen van Gent genoot wierden: Den Moorder beklaegde niemant
meer als 't Kint dat hy tegens de muyr had geslagen/ en men hem niet wreet
genoeg konde straffen: Zijn Sententie volgde daer op/ en luyde aldus:

OMme dieswille dat gy Adriaen de Jode/ Filius Adriaens/ out omtrent 43. Jaren/ na dat by-
sondere kennisse ende familariteyt ghemaeckt had met de Heer Francois Daniels/ woonende
binnen deser Stede/ in de Kromme-wale/ u so verre hebt vergeten dat gy in de Maent van Ja-
nuarij ten Jare 1653. gedreven door een onnatuyrlijcke boosheyt/ op een morgenstont ten 8. uren hebt
geweest klincken t' zijnen Huyse/ en na dat gy van Janneken van den Broecke zijn Dienstmeyt (die u
heeft de voor-deur geopent) verstaen hadde dat haren Meester van sijn Bedde noch niet was op-ghe-
staen/ hebt gy van binnen de Deur met eenen Yseren Hamer (tot dien eynde by u expresselijck mede ge-
bracht) haer met 3. slagen/ al of sy hadde geweest een beeste/ gevelt ter aerde/ die gy daer na met u Mes
de keel hebt af-gesteken/ ende gesleept op de Zale van den Huyse/ tot onder eene Tafel/ en wel weten-
de door uwe familiariteyt de gelegentheyt van den Huyse/ sijt gy alsdoen ghegaen boven na de Slaep-
kamer van den voorn. Danniels/ die noch lach op sijn Bedde/ den welcken met u eenige discoursen hou-
dende/ hebt gy d'occasie gevat/ van hem met den voorsz. Hamer te geven een soo vehementen slagh op
het Aengesicht/ dat hem de Tanden uyt het Hooft sprongen/ die gy daer na een so moordadige steke hebt
gegeven met u voorsz. Mes/ door sijn Borst tot in sijn Herte/ dat hy daer van ontwijffelijck dadelijck
is gestorven/ en gy noch blijvende in 't voorn. Huys/ hebt u getransporteert op eene andere Kamer/ en
met het scherpe van uwen Moorthamer open geslagen sijne Schrivane/ en daer uytte/ mitsgaders uyt
eenen Yzeren Koffer/ ghestoolen 4. a 5. ponden Grooten gelts/ 2. zilvere Poeder-doosen/ een Gauden
Baegrken/ verciert met Dyamanten/ eenige kleene gesnoerde Peerels/ eenighe Silvere Lepels/ en een
Silver Gewyt-wat-vat oft Silvere Mostart-pot/ daer mede dat gy u op den Middag na u Huys
hebt vertransporteert/ ende al het selve daer na allenskens op diverse Plaetzen verkocht: Sedert wel-

ken

ken tijt gy u oock hebt verbordert binnen deser Stede / op den 14. Octobris 1655. ten Huyse van den
Procureur Lieven van Damme/ daer gy als Kleerck schreeft/ te steelen op zijn Cantoor een Lessenaer/
met diverse Originele Papieren daer inne wesende/en oock omtrent de 500. guldens gelt/toe-behooren-
de zijn Neve/ daer van dat gy de voorsz. Papieren hebt verbrant / en op twee dagen tijdts soo veel gelt
hebt uyt-gegeven/ dat gy den 16. daer na (achterhaelt wesende by den voorn: zijnen Neve) hebt kon-
nen restitueren tot omtrent 20. ponden grooten / den welcken door u smeken en bidden bewegt zijnde/
uwen voorn: Dieverije heeft verswegen/ op hoope dat gy sout komen tot een beter leven. In plaetse
van welcken gy noch continuerende in u moordadig en onmenschelijck naturel/ en noch soeckende eenig
ander gelt te bekomen/ hebt gy Sondag lestleden/ wesende den 27. van de voorleden maent van April/
met een Duyvels gepremediteert voornemen/ u geaddresseert ten 10. uren voor middag ten Huyse ende
Persoone van Martinus van der Bruggen/ woonachtig binnen deser Stede/in de Scheltstrate/op den
hoeck van de Brabandtstrate/ hem generende mettet verkoopen ende uyt-snijden van Wolle Lakenen/
aen den welcken gy hebt wijs gemaeckt dat t'uwen Huyse over-komen was een Vrient/ die van inten-
tie was een Kleetsel te laten maken/op welck pretext/ende om dat hy zijne Koopmanschap soude mogen
verkoopen/gy hem hebt verwilligt met u te gaen na uwe Wooninge/en gebracht in u Keuckentje/alwaer
dat gy oock met eenen Yseren Moorthamer u hebt verbordert den voorseyde van der Bruggen op zijn
Hooft te slaen tot negen Wonden/ dwers door de Schotel tot in de Herssenen/ en met een Mes hem
noch te geven tot 7. doodelijcke quetsuren/ in den Hals/ Borst/ of daer omtrent/ dat den selven daer van
datelijck is gestorven/ die gy/ gewentelt leggende in zijn bloet/ hebt gesleept ende verborgen in een kleyn
Kelderken van u Huysken/dat gy vaste hebt toe-gesloten/en zijn uyt-gestort bloet op-gedweylt om
dat u Jonge Kinderkens (die gy te vooren gesloten had op 't Solderken van u Huysken) het voorn:
moordadig faict niet en soude komen te weten/dat gy nochtans daer na aen u Moeder/ten elf uren tuys
komende/hebt kenbaer gemaeckt/ende haer oock geseyt/dat gy van intentie waert te gaen na het Huys
van den voorn: van der Bruggen/ die gy oock hebt belast (niet tegenstaende haer weenen om de voorn:
Moort) dat sy 's avonts ten Huyse van de voorn: van der Bruggen u soude konnen vinden/ ende op
dat gy preciselijck weten sout wanneer sy kloppen soude / dat sy op de Deure soude geven 4. kloppen/
welcke u Moedere gy als dan/ na 't geven van u ordre/ t'uwen Huyse hebt ghelaten/ en noch gedreven
blijvende door uwen pernicieusen wille/ hebt ghy/ voorsien wesende van uwen Moorthamer en Mes/
voorts gegaen na het Huys van den voorn. van der Bruggen/in het welcke gy van zijn Dienstmaerte
Christina de Scheppere/ houdende op haren Arm zijn eenig jong Soonken/ zijt de Deure geopent ge-
weest/ en van den selven verstaen hebbende dat de Huys-Vrauwe van den voorn: Martinus van der
Bruggen was gegaen na de Eerw. Patres der Societeyt Jesu/ en alleene soude weder keeren/ hebt de
voorsz; Dienstmaerte met uwen Hamer gegeven op haer Hooft eenen so zwaren slach/door de substan-
tie van de Herssenen/ dat sy oock ter aerden viel/ die gy voorts met u Mes ghekeelt/ emmers ghegeven
een steke in den Hals tot in de Mage/ daer van dat sy dadelijck is komen te overlijden ; Daer mede gy
u noch niet te versaet haudende/ hebt gy met een onuytsprekelijcke ende noyt ghehoorde onmenschelijcke
wreetheyt 't voorz. kleen onnosele Kindeken/alleenlijck van de oude van 6. maenden onbegrepen/op zijn
teer Hoofdeken oock gebolt/ en als een Lammeken met een Mes compassicuselicken gekeelt/en verste-
ken onder het Ledicant van zijn Vader ende Moedere; Mitsgaders gekeert na de vermoorde Dienst-
maerte/ die gy in de Winckele hebt gesleept ende verborgen onder den Toog/ ende met een Dweyl haer
uytgestort Bloet op-gedweylt/op dat Juffr. Livina Beernaert/ Huys-Vrauwe van den voorsz. van
der Bruggen weder om komende/ al het selve niet en soude komen te weten/ die gy als dan tot haer we-
derkomste in haer voorsz. eygen Huys hebt gewacht/ en na dat sy hadde gheklopt/ haer de voor-Deure
geopent/ en wijs gemaeckt/ dat haer Man binnen in de Kamer haer verwachte/ en nootsakelijck haer
moste spreken/ de welcke geen achterdencken hebbende van u boos ende detestable voornemen/ recht nae
hare Camere ginck/ die gy na het toe-sluyten van de voorsz. voor-Deure seer korts op de hielen zijt ge-
volgt/ en oock met uwe Moort-hamer/ noch voor het komen in de voorn: Kamer/ op haer Hooft hebt
gebolt/ en met u Mes 10. moordadige wonden in den hals seer onmenschelijck ghekeelt/ die gy oock al
of sy gheweest hadde een Beeste/ liet wentelen in haer Bloet/ en hebt haer berooft van hare Diamant-
Rinck/ Trau-Rinck/ Paerle/ Braseletten/ mette andre Juweelen daer mede sy verciert was/ nemende
boven dien uyt haren Sack de Sleutele van haer gelt-kasse/ die gy daer mede hebt geopent/ en daer uyt
gestolen 8. of 900. gls. onbegrepen/ al het welcke gy des avonts (na dat uwe Moedere gekommen/en
te vooren u gedaen hadde 't voorn: signael) mede gedregen hebt na u Huys/ waer mede dat gy 's andren-
daegs wesende Maendag/ met een deel van de selve penningen stoffatie van Klederen t' uwen Lichame
dienende/ sijt gaen koopen/ en voor u Huys-handen in 't Vlees-huys eenige Schotelen van 't alderbeste
Vlees / om dat men alsoo op uwen Persoon van de voorn: Moorden geen quaet vermoeden en soude
krijgen: Wesende al 't geene voorsz. so onnatuerlijcke groote ongehoorde en abominable faicten/ dat men
sonder eenig inwendig medelijden tot de vermoorde Persoonen / by naest niet overdencken kan/ hoe dat
eenige Menschen tot diergelijcke wreede Actien henlieden konnen begeven/ en de welcke waerschijnlijck
de Goddel. Majest. so hebben bewegt/ dat de selve u daer na verbremde van u verstant/ u heeft laten ko-

men

men in alsulck een verblintheyt/ dat gy (niet tegenstaende gy voorsien waert van alle de voorsz. gestole
penningen/ u hebt vergeten u bebloede Schoenen/ daer mede dat gy in 't onnosel ghestort bloet had ge-
treden/te gaen verkoopen aen de Vrauwe van eenen Schoenlapper voor eenen Schelling: Daer door
eyndelinge de hant van Justitie op u is geleyt ghewordem/ gy gerecommandeert in de Vangenisse van
de Chastelette/ en een deel van de af-genomen Juweelen van het Lijf van de voorsz. Vrauwe in uwen
Sack bevonden/ ende na visitatie in Huys het vermoort Lichaem van den voorsz. Martinus van der
Bruggen oock bevonden/ met eenen halve Akere van zijn op-gedweylt Bloet: Alle het welcke niet en
is lijdelijck in een Stadt van Rechte/ sonder de uytterste straffe/ tot exemple van alle bloetgierige moor-
dadige Menschen/ mits van aldies genoegsaem gebleken is/so by u eygen confessie als andersints/ den
Rechten om genoegen. Schepenen van der Keure der Stede van Gent/ gehoort den verbalen crimi-
nelen hees/ ter causen van aldien t' uwen laste by den Heere onder-Bailliu/ gemaeckt/ ende op alles ge-
let/ Recht doende in criminele gebannen Vierschare / condemneren u met uwen Yseren Moort-hamer
ende Mes gebonden aen uwen Hals/van uytte Vangenis gesleept te worden op de Vrijdags Marct/
en aldaer op een Schabot gebonden te worden op een dweers Kruys/ omme aldaer u naeckt Lichaem
tot ses mael met gloeyende Ysere Nijptangen geneyen te worden/ mitsgaders op 't voorsz. Kruyse ghe-
raybraeckt/ en daer na u levende Lichaem in 't vuyr so lange te branden datter de doot na volgt/ ende het
selve als dan gevoert te worden ter plaetse Patibulaire/en gelegt op een Rat: Verklaren de voorts alle
uwe Goederen/ 't sy Leen/ Erfe/ waer het selve ghestaen ende gelegen is/ verbeurt ende geconfisqueert/
's Heeren profijte/ de kosten ende misen van Justitie als voozen gededuceert.

De Executie wierde ghedaen in 't ghesicht van meenichte Menschen/ den Moorder wiert op een stoel geradbraeckt sijnde/ daer na aen een mick-galg gehangen/ en in 't vuyr neder gelaten / soo lang hy verbrant was: Dit was het eynde van dien gruwelijcke Moorder. Men verkocht den 28. deser over Antwerpen op 't Hooft van Vlaenderen (wijl de Vendüe te Burgerhout en elders onder de Stadt door 't Out-kleer-koopers Gilde was verboden) de Juweelen door Hubert Hugo op 't Roode Meer geroost; 't was daer soo vol van alle soorten van Menschen/ dat men niet en wiste waer te staen/ den Koeper lag in de Swaen in een Venster / en wierden de klenodyen daer alsoo met Pombers verkocht: Daer waren wel 40. Juweliers uyt Vranckrijck/ en wel een dosijn van Amsterdam / onder andere wiert een groote Paerle verkocht voor 48000. gl./ doch was niet seer klaer/ maer groot; noch was er een Tour van 24. Paerlen/ de kleenste van 20. a 21. caraet: Daer waren soo veel Joden en Vremdelinghen/ datte Veer-luy 't Volck niet haest genoegh over de Schelde wisten te brengen: Daer wiert verkocht voor eenige tonnen gouts aen Roof.

De Staten van Zeelandt hadden nu weder op nieus aen de Staten van Hollant wijtluftigh vertoont/ en haer Resolutie bekent gemaeckt over 't nieu Formulier van 't Gebed/ geensints toe-staende dat 'tselve in usantie soude blijven: Maer Hollandt niet willende dese sake anders als particulier verstaen/ bleef yder in sijn gheheel te doen / bysonder wat elck voor sijn Provintie goet docht/ en voor 't gemeen daer aen men volgens d' Unie verplicht was. Den Ambassadeur van Vranckrijck heeft mede vernieut in een Audientie by haer Ho: Mog: den eysch van de restitutie der Malteser Goederen / ten dien eynde over-leverende diverse oude Papieren / dienende tot Justificatie der billijckheyt van dat soo lang versochte werck. Men arresteerde doe in Engelant alle Zeeuze Schepen/ om dat zeker Zeeus Schip te Jamaica komende/ door de Engelze Gouverneur Coll. Doyly haer Waren daer uyt dede lichten/ en den Naem van den Heere Hertoge van Jorck/ als Admirael van Engelant/ daer gebruyckende in een Obligatie van 696. pont / welcke obligatie sy publijck te

koop

koop stelden: Den Coningh van Engelandt nam dit seer qualijck/ dede hier over klagen/ en ten insichte men met sulckx 't respect van den Koningh en den Hertoge van Jorck te kort hadde gedaen/ sijn dese Lieden om haer onvoorsigtichheyt met geltboete en bannissement gestraft: De Staten van Zeelant oordeelden niet qualijck/ dat alsoo dese Lieden dit sonder bedroch en so eenvoudig hadden gedaen / deswegen meer compassie dan sware straffen aen hun was te gebruycken: Immers den Coningh nam genoegen aen het geen haer Hoogh Mogende daer in deden / de Zeeuwze Schepen wierden ontslaghen / en den Handel gingh weder sijn gangh: Zijn Majesteyt had deswheghen aen haere Hoogh Mogende desen Brief gheschreven:

Hauts & Puissant Seigneurs: Nos bous amis & Alliez, ayens eu advis d'un certain Papiere scandaleux & prejudicable a l'honneur de nostre trescher Frere le Duc de Iorck affiché en divers endroits public de Vos Villes, nous n'avons pourtant rien escrit la dessus, croyons que nostre Envoyé aupres de vous, par ses justes plaintes & remonstrances auroit obtenu la satisfaction & reparations qu'un tel affront requiroit, mais puis que par tout ce qu'il a pu faire, vous n'avez pas encore trouvé à propos de chastier ceux qui se sont meslez de faire un si notoire scandale & opprobe à nostre dit Frere, & par reflexion à nous mesme, nous ne sçaurions nous faire d'avantage sans tresmoigner le ressentiment que nous devons avoir d'une procedure si esloigné du respect qve nous rendent tous nos Alliez, & que croyons avoir particulierement merite aupres de vous, c'est pourquoy nous demandons que vous fassiéz faire inquisiton apres les Personnez qui nous ont offensé & nostre dit Frere par la maniere susd. afin que nostre honneur soit mis à couvert, par les punitions exemplaires susdesds. Personnez telle que par l'application de nostre dit Envoyé à vous faite la dessus, seront juges convenables & proportioneéz a l'endignité, & sur ce nous prions Dieu qu'il vous ait: Hauts & Puissants Seigneurs, nos bons Amis & Alliez en sa seure & digne garde, escrit a Whitehal le 25. Fevrier 1664. Vostre bon Amie, Signé,

CHARLES R.

De Staten van Utrecht onderricht sijnde dat hare 's Lants Adjunct Secretaris Cornelis van Deuverden diverse valscheden in 't veranderen van Obligatien had gepleegt/ tot een dosijn toe/ hebben den selven t' Amsterdam/ so hy by een Burger in de Warmoes-straet in-gegaen was/ hem daer doen versekeren/ en 's Nachts na Utrecht op Hasenbergh doen voeren/ alwaer hem den 7. April sijn Vonnis seer ghenadigh wiert verleent/ alwaer gesept wort/ doende Recht, en niet te min om sekere goede consideratien, præfererende gratie voor rigeur van Justitie, verklaren den Gevangen vervallen van sijn Staet en Offitie, en voorts infaem en inhabil om voortaen eenige Ampten, Staten, of Officien te bedienen, ordonnerende dat een van de voorsz. valsse gefabriceerde Actens van versoeck door een Deurwaerder deser Stadt na de Pronunciatie van Sententie, in 't aensien van hem Gevangen, publijckelijck in de Audientie deses Gerechts sal worden ghescheurt: En condemneren hem Gevangen voorts alle de voorss. t' onrecht ontfangen Penninghen ten behoeve van den Lande te restitueren metten Intreste van dien, 't sedert date van de respective betalinge tot effectuele resti tutie toe, uyt-gesondert de somme begrepen in de acte by hem gevangen den 15. Maert 1661. ten behoeve van den Ontfanger Kuylenburg gepasseert, voor

soo veel die voor de tweede reyse betaelt sijn, behoudens den selven Kuylenburgh nopende de tweede betalinge sijn actie tegens de Gevangenen, en de selve sijn defentie ter contrarie: Ordonneerende hem Gevangen wederomme in besloten hechtenisse te gaen en te verblijven, en bannen voorts uyt krachte van speçiale authorisatie van de Ed: Mo: Heeren Staten deser Provintie op gisteren verleent, uyt de Stadt, Steden en Landen van Utrecht, sijn Leven langh gheduerende, &c. Alhoa den Portugijse Minister versocht by haer Ho: Mog: op nieus weder een Conferentie op de restitutie van Cochin en Cananor. Den 13. deser recontreerde in den Hage in 't Voorhout met hare Carotsen/ elck een zijde van de Balie hebbende/ de Hertog van Holsteyn en den Resident van Enghelandt/ en niemant wilde wijcken/ quam een Edelman uytte Carots van Holsteyn / en wilde de Paerden van den Resident te rug doen gaen/ diens Koetsier daer tegens/ so raeckten de Lackayen in al'arm soo datter 3. gequetst wierden: Endling quam den Raet Pensionaris de Wit en de Hr. van Duyvenvoorde/ na veel over en weer gaen nam den Hr. de Wit de Resident by de hant/ en Duvenvoorde den Hertog van Holsteyn/ scheydende alsoo de twist/ en de Carotsen keerden beyde te rugge. Den Heer Michiel van Goch uyt Zeelant/ wiert dese maent vast gestelt om voor ordinaris Ambassadeur na Engelant te gaen.: Op de Conclusie lieten die van Vrieslant ter Generaliteyt aen-tekenen / datte kosten van dese Ambassade egalijck op den staet van Oorloge onder de respective Provintien soude werden verdeelt en gefurneert. Den 21. passato was den Heer Pensionaris van Haerlem Mr. Adriaen van Strijen overleden/ in wiens plaetse de Achtb. Magistraet der selver Stadt hebben geeligeert Mr. Caspar Fagel. Den 27. daer aen was de Heer Pieter Bol, Gecommitt. Raet wegens Haerlem/ gekooren Hooge Heemraet van Rhijnlant/ in plaetse van den overleden Heer Cornelis van der Hoogh, die President en de outste van dat aensienelijcke Collegie was. Door 't versuym van een Traen-Ketel aen de Brug/ verbrande 't Dorp Jisp den 22. April half af/ 108. Huysen raeckten in de asse/ en veel Kaes en andere Waren/ de Kerck bleef behouden/ en de Groenlantse Netten en Vis-gereetschappen waren 8. dagen te vooren (tot groot geluck) veel t' Zee geraeckt.

Hare Ho: Mo: Resident Bruninckx quam den 28. passato te Regensburg op den Rijcxdach/ daer het seer druck was met overslag te maken; Men bevont in de oude Keyzerl. Notulen van Ao. 1521. toen de Turcken korts daer aen voor Weenen quamen/ dese volgende lijste van gedane hulp by 't Duytse Rijck:

	te Paert/	te voet/	Amonj.
Rijnse Keurvorsten/	242	1122	7392
Kroon Bohemen/	400	600	7200
Oostenrijck/	152	790	4984
Bourgondise Kreyts/	120	554	3656
Franckise/	255	1293	8292
Beyerse/	222	1070	6944
Swabise/	373	2345	13855
Overnerneusche/	531	2531	16496
Westphalen/	400	1762	11848
Over-Sachsen/	322	1601	10268
Neder-Sachsen/	359	1703	11120
Somma	3376	15371	121996

En men bevont dat met al de Stenden wierden by-gebracht tot hulpe:

Ruyterije/ 11028. Voetvolck/ 46113.

Samen 57141.

Ende in gelt 265392. guldens.

Van

Van Parijs gingen voor Volontarisen tegens den Turck nae Oostenrijck/
onder 't Commande van den Coll. de Gassion/ den Hertoge van Sulby/ den
Ridder de Coislin/ den Marquis de Rochefort/ den Graef van Crussal / den
Graef van Marey/ den Ridder de Soissons/ en noch wel 100. andre/ ook den
Marquis van Castelnau/ den Grave van Coligny / den Hertoge van Bouil-
lion/ den Marquis van Tresmes/ den Ridder de Flammarin / de Kinderen
van den Hertoge de Lesdigueres/ Monsr. de Rohan/ Ec. Keyzerl. Velt-
Marschalck Souches veroverden den 3. Mey Neutra met Accoort/ nae dat
Bresse geschooten/ den storm volvaerdigt was ; de Turken togen daer uyt na
Neuheusel/ en mosten 31. Christen-hoofden die sij af-gekapt/ ten spot ghestelt
hadden/voor haer uyttocht/ in teecken hare demoet/ kussen. Graef Nicolaes
van Serin poogde Canisia te belegeren/ maer hy (soo men seyde gehaet) wijl
des Keysers Ministers nader Vrienden hadden/ die dezen Helt bescheel-oog-
quam hy wel daer voor / met een magere troost van hulp / echter hy ervoer/
datte hontsvotten so wel ten Hoof als by der Bauren sich erneeren. Dese saeck dede
alle Vremdelingen walgen om den Keyzer tegens de Turcken te dienen / wijl
d' Italianen en Spangiaerden over al de Preses speelden

De Poolen hadden voor Gluschau nu al ettelijcke stormen verloozen/wan=
neer den Coning ordre gaf/ wijl wel 2000. gemeene Soldaten/ en 60. Offi=
cieren daer voor gesneuvelt waren/ af te trecken: Men wilde in Severia oock
Novogrodesch/ een oude stercke Stadt/ oock bespringen/ maer de Polen wa=
ren beter in 't Velt als voor Fortressen/ sy quamen over al te kort/ en wijl het
niet voor wint en ging/ kreeg men te Warzou geen advijs door de verre af-ge=
legentheyt en woeste plaetzen/ daer de Boeren doch alle Passagiers en Posten
ter neer sloegen/ oock de wateren alom over vloeyden: De Coningin van Po=
len hier over bedroeft/ en beminnende den Coning en 't Leger/ dede te Warsou
voor de behoudenisse der selver Gebede-dagen houden: Men bevont eyndelijk
datte Polen te verde in-getrocken/ verduyrt/ en luttel voordeel gedaen hadden/
en veel Volckx achter-gelaten / somtijts oock door de Muscoviters overwon-
nen waren geweest/ gelijck door den Palatijn van Smolensko/ inboeghen den
Poolze Cantzelier te Warzou binnen quam/ hebbende sijn Bagagie/Cantze=
larye / Silverwerck/ en alles in de loop ghelaten / wijl de Russen in een breet
Wout van 22. mijlen de Littauwers overvielen / en de Tartaren met haere
Roof haesop packten: Hier af veel oorsaeck sijnde datte veelerhande Natien
van Polen/ Cosacken/ Tartaren/ en Littauwers onder den anderen geduerig
over hoop lagen: Oock was Kowanzky/ Moscovise Gener./ in wit Russen
met 15000. man in-gevallen/ verbrandende Steden en Dorpen/ so datte Lit=
tause Adel haer van 't Lant in de Steden mosten retireren: De beste waren
de oprechte Polen/ die niet alleen vernoegt waren/ maer aensiende de bevuoi=
ren van den Coning/ en daer by sijn onvermogentheyt/ weygerden hare gage/
alreede vervallen te ontfangen/ en swoeren op nieus getrouheyt: De Koning
van Polen onthaelde doe de twee Broeders van de Tartarise Cham/ over een
gekomen sijnde/ datse aen des Konings Tafel souden sitten met 4. Senatoren
en 4. Murzas/ die met blooten Hoofde souden sitten; maer den Aga Murza

(die als Gouverneur is van dese Tartarise Sultans) quam en seyde / datse niet begeerden te komen indien de Murza's so wel niet met gedeckten Hoofde saten als de Senateurs: Nae veele contestatien stelden de Poolze Maj. haer voor / datse alleen souden komen / 't welck sy deden / en binnen sijn Kamer gheleyt sijnde / wierden sy elckx met het inkomen vereert met een gouden Kleet / geborduert van de selve stoffe / hier op kusten sy den Koning van Polens handen / die haer aen sijn lincker hant plaetsten / op een Banck met gout Laken bedeckt / onder een Hemel van de selve; Over de Maeltijt seyde de outste van dese Princen tot den Koningh / dat sy-lien tot die tijt toe onnut ten dienste der Poolze Majest. waren geweest / en wijl toch d' occasie niet geboozen was om eenige vrucht te doen / versochten demissie met hare Troupen: Den Koning antwoorde niet / maer gaf haer Commissarissen om mede te handelen / die de eygenkoppicheyt van dat Volck kennende / opereerden / datze soo langh by de Poolen souden blijven als men immers begeerden.

't Huys van Contractatie te Sivilien dede doe te Madrid groote debvoiren / dat men dit Jaer geene Vlooten na Terra Firma noch Nova Hispania soude laten af-gaen / of dat anders dien Handel in die Gewesten geheelijck onder den voet soude raken / mits den overvloet van Koopmanschappen die over gebleven aldaer noch in wesen waren; waer over men resolveerde maer 3 a 4 Schepen met Quiksilver derwaerts te senden / en den nieuwen Viceroy van Mexico den Marquis de Manzera daer te brengen. Monsr. Franshaw / Engelse Gesant / was in Maert te Cadix gearriveert / met een treyn van wel 71. Persoonen / om te gaen na Madrid / met sijn Vrou en Kinderen; den Cathol. Koning dede hem over al op Spaense kosten tracteeren / hy toog op Sivilien / en van daer op Toledo. De Marquis Castel Rodrigo quam doe van Barcelone te Madrid / om den Caracter te ontfanghen van Gouverneur der Spaense Nederlanden / in plaetse van den Marquis de Caracena / die groote instantie by den Koningh had gedaen om na 30. jarigen dienst eenmael weder ten Hoof te mogen komen. Men sprack doe van een Hulijck tusschen den outsten Soon van den Prins de Ligne en de Dochter van Castel Rodrigo. Tusschen den Marquis de Caracena en den Graef van Isenburg ontstack eenige onlust te Brussel / om dat in de depesches der Finantien / daer dito Graef Opperste van was / door de swackheyt van ged. Graef eenige tijt was stil gestaen / evenwel wierden de depeches hoewel ongeteeckent / voor goet en valide gekeurt / mits den Grave die noch ongetekent waren / soude tekenen: Hier tegens stont men op de Instructie / die speciael spreeckt / dat alle Acten en depesches niet getekent by den Chef van de Finantie / blijven in onwaerde / soo wierde evenwel na in-genomen consult / by Patente van den Marquis de Caracena / als Gouverneur van den Lande / het eerste geconfirmeert: Den Commis van de Finantien Ognantie / en den Ontfangher Caracolte / seyde men dat beyde gedisgradeert wierden / en belast sich uyt Brussel te retireeren / om dat sy met ijver de saken van den Graef van Isenburg hadden voor-gestaen.

Den Domdeken van Munster Brabeeck / versocht in dese tijt aen haer Ho:

Mo:

Mo: dat de Staten van Gelderlant/ nu Staets-gewijs vergadert/ met hem
mochten confereren over de restitutie van Borculo; Op een moment als men
van dese sijde eyste de evacuatie van de Deyler-Schants / die den Munsterse
Bisschop per stratagema met luttel moeyten had bemachtigt/ wijl daer weynig
Volck in lach: Des Bisschops ijver scheen meer te Regensburg om het Turcx
wesen / daer hy wegens den Westphalise Kreyts alle de Standen had ontbo-
den/ en uyt ijver den noot van Christenheyt aen haer voor-gehouden/ vallende
op het centrum van alle groote behoeftige/ hy most gelt hebben/ en dat mosten
sy fertich halten : Hy meynde men soude den 2. April op-trecken/ hy betoonde so
groote devotie/ dat op een triplum hy noch een halfse by-schoot / Nenburgh/
Paderborn en Osnabruch van gering vermogen volgden licht/ maer 't beliep
niet veel/ want als de gantse Westphalise Kreyts gevolgt had/ konden sy noch
geen 3000. man uyt-rusten/ 't geen een Dorp in Hollant wel vermocht: Het
was al den 28. December 1663. geweest datte Bisschop van Munster af-ge-
sonden had Volck/ Geschut en Mortieren/ als een grooten Deurwaerder van
Spier/ over de querelle tusschen dan Hr. Graef van Oost-vrieslant en die van
Lichtensteyn/ uyt krachte van de Keyserl. Sententie/ wegens 't Wirtgelt der
3. Heerlijckheden Esens/ Stedesdorp/ en Witmont/ die den Heer van Lich-
tensteyns Wijfs Moeder/ aen de welcke het door een vaste seltsame afstant van
hare halve Broeder op een ander Moeder gewesen/ had geërft/ te betalen; Den
Graef van Oostvrieslant hier tegens beloofde te betalen/ maer desen Bisschop
te kleyn van lijtsaemheyt/ wilde op zijn Westfaels door; Men had hem tegens
haer Ho: Mo: als op fol. 46. besending gedaen : Hy antwoort daer op/ sonder
of aen d'een of d'ander zijn intentie so uyt te drucken/ dat men van de gerequi-
reerde restitutie en satisfactie mochte versekert zijn : Hare Ho: Mo: daer op
considererende/ datte Dijler-schants in verscheyden occasien desen Staet seer
groot onheyl kost veroorsaken/ en een brug werden om des Staets vijanden de
naeste Prolvintien te doen invaderen/ en Oost-Vrieslandt (aen dese Republijck
voor oude en nieuwe schulden verbonden) en volgens dit laetste Verbandt/ ge-
noegsaem af te scheuren en te vernielen/ na inhouden van dit volgende:

WY Georg Christiaen/ Furst ende Heer tot Oost-Frieslandt/ Heer tot Esens/ Stedesdorp/ en
Witmunt/ doen te weten : Nademael de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde
Nederlanden/ onse goede Vrienden ende Nabuyren / op ons ernstelijck versoeck/ op Intrest
tegen den penning 20. hebben doen verschaffen 135000. Rijcxds. tot betalinge en voldoeninge van se-
kere condemnatie tot onsen laste/ en tot voordeel van onsen Heer en Neve Hartman van Lichtensteyn/
in het Keyzerl. Hof tot Weenen ghewesen / onder verbandt van alle onse Goederen ende Domeynen in
Oost-Vrieslant gelegen/ ende specialijck van onse Heerlijckheden van Esens/ Stedesdorp en Witmunt
voorn. en de Inkomsten van dien/ met subjectie van alle de selve voor de precise betalinghe van Capitael
ende Jaerlijckse Intresse/ onder de militaire executie en stercke hant van den Staet der voorsz. Veree-
nigde Nederlanden/ breeder vermoghens d'Obligatie van den 4. November lestleden/ ten behoeve van
de hoog-gem. H: Staten Generael onder hant en zegel hebbe gepasseert/ daer toe kortheyts halven ge-
refereert wort : Soo ist/ dat wy geconsenteert ende bewilligt hebben/ gelijck wy consenteren en bewil-
ligen by desen/ dat het aen haer Ho: Mo. tot meerder securiteyt en versekeringhe vrij sal staen/ terstont
na het teckenen deser de tegenwoordige Dijlerschanse ende Jemgummer-dwinger/ met soodanig Guar-
nison buyten onse kosten te besetten als de selve soude mogen komen goet te vinden : Nemen oock wij-
ders aen door d'Ed. Mog: H. Raden van State der voorsz. Vereenigde Nederlanden/ ende onse Ge-
committeerde tot onsen koste en laste/ de reparatie van de Fortificatie-wercken van 't selve Fort te laten
besteden/ en in behoorlijcke defentie brengen en onderhouden/ als mede de Baracken en andere bequame
Huysingen/ die aldaer tot Logement van 't voorsz. Guarnisoen sullen dienen gemaeckt te worden : En
soo wanneer de voorsz. Fortificatie-Wercken sullen zijn gerepareert/ in defencie gebracht/ en de voorsz.

Baracken of d'andere Logementen gemaeckt/ op-genomen/ gelaudeert/ en geprezen/ volgens de gewoon-
lijcke ordre/ so sullen wy besorgen dat d'onkosten daer toe aen-ghewent/ aenstonts uyt onse incraden en
Domeynen promptelijck worden betaelt/ gelijck wy oock sorge sullen dragen dat voldaen werde 'tgeene
daer voor de Jaerlijckse onderhoudinge van 't een en 't ander sal worden besteet; Dat in geval sodanige
betalinge boven vermoeden mocht werden geportraheert/ verschoven of uyt-gestelt/ zijn wy te vreden
dat omtrent den Raet van State uyt d'inkomsten van de Generaliteyt de gerequireerde gelderen voor
ons verschiete en debourseere/ des beloven wy wederom onder verbant als vooren/ na aflossinge en qui-
teringe van de voorsz. schult en voor en aleer de voorsz. Fortresse weder te aenvaerden/ ende in possessie
van dien te treden/ de voorsz. voor ons also te verschieten en te debourseren penningen aen de meer hoog-
ghem: H. Staten Generael of den wel-ghem: Raet van State vrijwillich te vergoeden en restitueren
met den Intrest van dien/ na advenant den voorsz. penning 20. in 't Jaer/ doch is hier by bedongen en
expresselijck gereserveert dat sulcx alles niet en sal geschieden tot prejuditie/ nadeel of afbreuck van 't H:
Roomse Rijck/ noch tot verminderinge der Keyzerl. Maj. en des Rijcks hoogste Superoriteyt over
de selve Plaetse/ oft 'tgheheele Furstendom Oost-Vrieslant/ noch dat wy daer door sullen worden belet
gen de exercitie van onse Jurisdictie in de selve Plaetse/ soo wijt ons de selve door onse Onderdanen toe
staet/ en aen den vrijen pas en repas voor ons en onse Onderdanen / en voor de welcke soo van buyten
mette selve Commercie drijven/ mitsgaders hare Goederen: Dat oock den Commandeur by haer Ho:
Mog. op de voorsz. Schantse aen te stellen/ mitsgaders zijn Officieren ende Soldaten/ hun sullen ont-
houden van alle Jachten/ Visscheryen/ en Vogel-vangen/ van wat soorte 't selve oock sy/ ten ware wy
hier inne yets willen disponeren of toe-laten/ en indien yemant ons of onse Successeurs van wegen de-
se inquartieringe soude willen moeyten/ pericul/ schade/ oft hostiliteyt aen doen of bewijsen/ soo veel in de
H. Staten Generael ons en onse Successeurs in haer Ho: Mo: protectie nemen/ belovende ons ende
onse Successeurs na uyterste vermogen te sullen defenderen tegens alle gewelt; en dit alles sonder pre-
juditie van de vryheyt des Furstendoms Oost-Vrieslant/ noch dat daer door de H. Staten Generael
van de Geun: Nederlanden/ en sullen pretenderen eenig recht of gerechtigheyt van superoriteyt of an-
dersints over het Ampt Lieroort/ ende in specie over Leyderlant/ maer gehouden blijven na betalinghe
als boven verhaelt/ de plaetse ter goeder trouwe te restitueren/ en in vrije ghebruyck en possessie/ gelijck
't selve is over ghelevert/ weder om te laten en te stellen in handen van ons of onse Successeurs/ sonder
eenige exceptie/ uytvlucht/ of tergiversatie/ hoedanig die oock sy. Des ten oirkonde/ &c.

Om dan den Staet en den Vorst van Oost-vrieslant gelijckelijck te preserveren/ hadden hare Ho: Mo: in December lest geformeert 's Lants Militie/ waer over Gebieders waren:

Zijn Doorl. Prins Wilhelm, Vorst van Nassau, &c. Generael over 't gantse Leger: De Heer Prins Talmont van Tarante, Generael over de Ruyterije; De Colonellen waren over de resterende Cavallerije Antony van Hadrasolte, d'Hr. van Duvenvoorde; En over 't Voetvolck Coll: Gerrit van Ittersum, Adolf Clant, Moriacq, Robbert Sidny, en Johan Kilpatrick: De Ruyterije was 20. Compagnien, elck van 45. koppen, 76. Comp. te voet elck van 50. man: De namen van d'afgelegene Compagnien zijn dese:

Capiteyn Willem Kampen, uyt Ysendijck,
Cap. Leendert Mogge, uyt Philippine,
Cap. Iacob van Hembise uyt 't Sas van Gent,
Capiteyns d'Aumale, d'Harcourt, ende Harman Kivit, uyt Hulst,
St. Major Valandre, en Lt. Colonel Zair, uyt Zirickzee,
Cap. Reynold van Boeckhoven, uyt Veere,
Capits. Louijs van Dorp, en Cæsar Duc, uyt Breda,
Cap. Daniël Torsay, uyt Bergen op Zoom,
Cap. Savornij, uyt Steenbergen,
Cap. Cassiopijn, uyt Kuylenburgh.

Dese Compagnien al mede door Goude, Haerlem, ende Sparendam, &c.

Compagnie Colonel van de Furst Fredrick Wilhelm van Nassau, uyt Kuylenborg,
Col. Morjacq en S. Major Bisschop, Rotterd.
Coll. Sidny, uyt Gorcom,
Cap. Nicolaes van Brederode, uyt Schiedam,
Cap. Philips Doubleth, uyt den Briel,
Cap. Daniël van Boxtel, uyt Kuylenburg,
Coll. Kilpatrick, uyt Heusden,
Cap. Joachim van Gent, uyt Bommel,
Cap. Charles de Bruignes, uyt Thiel,
Cap. Otto van Hel, uyt de Vooren.

Dese

Dese Krijgsmacht en verbaesde den Bisschop so niet als die van Munster: men sont den 23. April Patenten aen de voorsz. Krijgs-benden/ om tegen den 6. Mey door de Kiel/ Goude/ Sparendam en de Suyder Zee te komen op de Rendevous te Campen: De Schippers wierden verseekert hare betaling by den Raet van Staten te sullen ontfangen door den Ontfanger Doubleth: Haer Ho: Mo: om alle bloetstortinge te vermijden/ sonden dese hare leste en vrundelijcke aenbiedinge noch eens aen den Bisschop van Munster:

WY hadden wel vertrout dat de sake van de Lichtensteyns schult door alle aengewende bedenckelijcke devoiren, en de meer als billijcke presentatien by ons, en uytten naem ende van wegen den Hr. Vorst van Oost-Vrieslant gedaen, al voor lange soude zijn geassopieert en uyt de wege gelegt, en daer op de Dijler-Schans van de Soldatesque van uwe Furstel. Doorl. geëvacueert geweest: Maer wy moeten alhier tot ons leetwesen seggen, dat sulcx tegens alle verwachtinge, en contrarie onse goede meening en intentie is uyt-gevallen, ende dat wy derhalven genecessiteert zijn geworden met de Macht van den Staet deser Landen te trachten de voorss. Soldatesque uytte voorn: Dijlerschans te doen deslogeren, en dienvolgens alles te prepareren wat tot sodanigen eynde vereyst wert, als daer toe ons verpligt vindende uyt verscheydene justificatoire redenen, en onder andren om 't Lantschap van Oost-Vrieslant tegens alle overlast en gewelt na vermogen te protegeren: En siende deselve als nu met soo notoiren ongelijck geopprimeert werden, in goeden gemoede niet en konnen noch en mogen af-wesen, hem van die oppressie na vermoghen te helpen bevrijden, konnende van notoir gewelt ende klaer-blijckelijcke oppressie niet vrij gesproken werden, dat den selven Vorst door de continuatie van de Executie in zijn Lant, en ten laste van zijn Onderdanen beswaert blijft, na de gedane oblatie van de Gelden, die alleenlijck uyt den hoofde van den Vorst van Lichtensteyn verscheenen zijnde, konden gevordert worden: Sijnde in alle manieren onverantwoordelijck, dat zijne F. Doorl. authorisatie en last gelaten heeft omme de voorss. verscheenen penningen, te weten, den eersten Termijn by de Executie van de Pachters en Huyslieden in Oost-Vrieslant af te halen, haer onder militaire bedreyginge sommerende binnen een Maent te betalen in de Dijler-Schanse: En alhoewel de volle Somme van die Penningen, die men alsoo by militaire Executie invorderde, voor de expiratie van de selve tijt, onder andere mede ter selver Plaetze geregtelijck is geoffercert geworden, echter de voorss. geauthoriseerden verklaert hebben niet gelast te wesen, om de voorss. aengebodene Penningen te aenvaerden, veel min om daer op de begonnen Executie te laten varen, en de Volckeren van de Dijler-Schantze te doen af-trecken: Gelijck oock voor al de Weereldt niet anders als voor eene insupportable actie aengesien en kan werden, dat men het gelt by beswaerlijcke Executie alhier tot verderf van Lant en Luyden wil invorderen, en weygert het selve vrijwilliglijck geconsenteert wordende, te accepteren, en dat men onaengesien sodane oblatie d' Executie blijft continueeren, en het geapprehendeerde, namentlijck de Dijler-Schantze te besitten, also in Rechten notoir is, oblatione pignus solvi, dat over sulckx alle oorsake niet alleen, maer ook het pretext van Executie sijn komen te cesseeren de continuatie van de inlegering van de voorss. Volckeren in 't Graefschap van Oost-Vrieslant en de Dijler-Schantze invito Domino, is de notoirste en onrechtvaerdigste oppressie die oyt of oyt soude konnen worden ondernomen: Wy hebben hier bevoorens wel ontfangen u Furstel. Doorl. Missive, geschreven tot Regensburgh den 28. February lestleden, daer by de selve onder anderen verklaert, dat de sake voor den Keyzerl. Hofraet was betrocken, en dat de

selve oock aldaer cum suis an- & connexes soude gehooren, declinerende alsoo de minnelijcke conferentie by ons aen-geboden en versocht, even en in allen schijn, of ons de selve saecke niet en soude concerneren, daer wy nochtans den eersten termijn in 't geheel, en den 2. termijn ten deele hier te Lande hebben doen negotieeren, om den Vorst van Lichtensteyn aen sijn betalinge te verhelpen, en 't Graefschap Oost-Vrieslant van alle Executien te bevrijden; Behalven dat desen Staet ten verscheyden respecten en insichten by de conservatie en welvaert van het selve Graefschap merckelijck is geintereseert, soo ten regarde van de voorgaende verschotene groote Somme van Penninghen, als andersints: Oock hebben wy den hoog-gem: Vorst van Oost-Vrieslant den 19 deser versocht, dat de selve boven de albereyts ghedane insinuatie van den voorsz. eersten termijn, St. Michalis lestleden vervallen, oock aenbiedinge soude willen laten doen, van dat mede den 2. termijn tegens den 3. deses ouden of den 13. naest-komende, nieuwe stijl, insgelijckx gereet sal sijn, en volgens accoort ontfangen konnen worden, so wanneer de meer-gem: Lantschap, speçialijck de Dijler-Schans van alle militaire Besetting en Executie ontheveu en gevrijt sal wesen, doch of de voorsz. insinuatie voor den ontfang deses niet mochte sijn geschiet, sal u Furstel. Doorl. die voor gedaen aen te nemen, en sullen wy sorghe dragen, en staen daer voor in, dat de betalinge van den eersten en tweeden termijn als vooren sal werden gheprefteert: Alle 't welcke wy goet gevonden hebben u Furstel. Doorl. mits desen ten overvloet om alle voldoens wille, en t'onser decharge voor de gantse Christenheydt te representeren en te notificeren, met de vast vrund en Nabuerlijck vertrouwen, dat de selve om de voor verhaelde redenen, en de voorsz. so billijcke iterative presentatie, tot vermijdinge van alle onheylen, verwijderingen en ongemacken die daer uyt staen te rijsen, eyndelijck eenmael bewogen sal worden prompte ordre te stellen, en de noodighe voorsieninghe te doen, ten eynde dat de meer-gen: Graefschappe Oost-Vrieslandt, en speçialijck de Dijler-Schantze ten spoedigsten, ten langsten voor den 10. May naestkomende, nieuwen stijl, in der goede en minne van de meer-gen: Soldatesque geëvacueert wort; doch by onverwachte ontstentenis van dien, willen wy onschuldig sijn en blijven van alle de voorsz. onheylen, verwijderingen, en ongemakken die daer uyt onvermijdelijck staen te volghen, geconsidereert wy met onse Militie als dan aenstonts ten fine als vooren sullen moeten laten ageeren, en sullen die geene blame op haer moeten laden, die daer toe met de boven verhaelde onrechtmatige proceduyren en oppressie oorsake hebben gegeven. Waer mede eyndigende, &c. Actum den 29. Aprillis Anno 1664.

Den Bisschop antwoorde/ dat hem haer Ho: Mog: Missive met bevremdinghe voorquam, en dat door eensijdighe informatie een gants onverwachte wederwaerdighe opinie wiert op-genomen, daer hy noyt anders had bevlijtigt als met haer Ho: Mo: alle goede Vruntschap en correspondentie te cultiveren, en of hy wegens dessels pregnante redenen tegens hadde, soo wilde hy 't op sijn beloop laten, by-voegende/ sijnen Secreten Raet Brabeeck te sullen af-senden, om alle onderlingh misverstant wech te nemen: Maer Brabeeck in den Haeg verschijnende/ heeft dat werck geen vereyschten uytslagh genomen. Onderwijl waren de H: Staten Soldaten buyten Kampen op de Rendevous gekomen/ van waer den Gen. Prins Willem sijn Trompetter aen den Graef van Benthem sont/ aen-seggende/ datten aentocht apparent door sijn Lant soude gheschieden / die 't selve niet onaengenaem liet sijn: Den Bisschop had daer en tegens 60. Soldaten uyt Warendorp/ Constapels/ Amonitie/ &c. in de Eyler-Schants ghesonden/ en liet noch veel Boeren op ontbieden/

ontbieden/ die snachts marcheerden/ en by daeg in 't Velt lagen/ om niet ghesien te werden: De Munsterse Inghesetenen hoorende van den Op-tocht des Staten Legers/ wierden by na desperaet/ duchtende dat men haer om so een hant vol aerde als dese Schants was / in 't Lant gevallen soude hebben/ ende seyreven uyt weemoedigheyt/ dat als men haer leet wilde aen doen/ sy de Ongaren en Croaten (als de Franssen en Sweden niet wilden helpen) souden te hulp roepen/ &c. Maer haer Bisschop was wijser/ want die siende dat haere Ho: Mo: gaende waren / had sich te beroemen dat sijn Sticht soo genadelijck daer af quam: Den optocht geschiede met seer goede ordre/ de Boeren echter waren meest ghevloden/ hoewel goede discipline geobserveert wiert/ niemant quam om sauvegarde van eenige van qualiteyt: Haere Ho: Mo: hadden goet gevonden om in alle goeden raet te assisteren den Generael/ de Heeren Ripperda tot Buirze, Crommon, en Ameronghen, nevens Haren, Almeloo, en Goekinga, en indien de affairen noch verder gingen/ soude uyt yder Provintie een Gedeputeerde te Velde trecken: Den 20. Mey quam 't Leger voor d'Eyler-schans/ den Generael dede daer op / door den Coll. E. van Ittersum en sijn Trompetter de Schans op eysschen/ gelijck dito Ittersum daer van schrijft uyt Bruwael/ adij den 20. Mey:

DEsen dach hebben wy de Quartieren genomen voor d'Yler-Schans, en heeft den Heer Prince van Nassau belieft huyden morgen my te senden na de Schans om den Commandant te spreken, en te vernemen, *of hy soude gelieven de Schans te verlaten, en aen zijn Furstel. Genade in te ruymen, dewijl de selve last hadde van hare Ho: Mo: de Schants in besittinge te nemen*: De voorsz. Commandant my uytte Schans komende spreken, gaf my tot antwoort: *Dat zijn Vorst den Bisschop van Munster hem die Schans te bewaren ghegeven had, en belast, die selve aen niemant over te leveren, als door zijn ordre, en dat hy sodane ordre noch niet ontfangen hebbende, de selve noch niet en kost over geven*: Uyt last van den Vorst van Nassau repliceerde ick: *Dat met het verlaten van de Schans soude gecontinueert worden de vruntschap tusschen haer Ho: Mo: en sijnen Vorst, maer ter contrarie door het weygheren veele inconvenienten stonden te verwachten. Dat hy alle inconvenienten niet considereerde tegens dat groote inconvenient 't welck zijn Persoon had te verwachten, in-geval hy de Schans sonder ordre van zijn Vorst soude over-geven.* Daer mede wy scheyden: En heeft den Vorst belieft my met 2. Regimenten te laten alhier tot Bruwael, alwaer ick my huyden heb begost te retrencheren; De Vorst heeft sijn Quartier genomen tot Stapelmoer, of daer omtrent; De Ruyterije logeert voor eerst tot Asschendorp: Den Commandant heeft een Lutenant uyt-ghesonden aen den Vorst, en versocht *drie dagen uytstel om te mogen senden aen den Bisschop van Munster*: De Vorst gaf hem tot antwoort, *dat hy wist wat last hy hadde van zijn Heeren en Meesters, hy Commandant most weten wat last dat hy hadde, &c.* En gelooft men dat morgen de Aprochien sal openen, of overmorgen ten langsten: Aen de sijde daer ik ben geweest bevinde de swarigheyt van Aprocheren niet so groot als men wel heeft geroepen.

Terstont dede den Prins Gener. de Westphaelse zijde door Ittersum en Klant besetten/ en toog mette Frans/ Engels/ Schots en Vriesse benden over 't moer op planckjes/ na de hartste gront/ den Dijck doende door-snijden/ om 't water af te tappen/ daer tegens den Goubern. Claes van Elvervelt luttel wist te doen/

interim

interim wierde 't Canon en de Wagens/ Schoppen en Spaden van Groeningen ontboden/ verwacht/ dan quamen vrij laet/ als mede 't Volck en Amonitie onder Lt. Gener. van der Mijl, die te water op de Watten niet voort gekost hadden/ oock eenig Volck om hals geraeckt was; met 7. Pontons maeckte men stracx een Brugge over de Eems/ men begost dapper te graven: En sont den Prince Generael daer op dese Missive aen haer Ho: Mo:

E*Dele Mogende Heeren, bysondere goede Vrienden*: U Ed: Mog: Missiven van den 6. en 10. May sijn ons wel ter hant gekomen, waer uyt wy met aengenaemheyt hebben gesien de sorge de welcke de selve beloven te draghen omtrent het bestellen van de Post, ende dat mochten werden voorsien met Canon en andere noodige materialen: Wy doen U Ed: Mo: daer voor seer gediensteliјck en vrundelijck bedancken, deses Canons ende by-gevoegde gereetschappen sijn wel over gekomen, dan overmits den E. Gener. *van der Mijlen* met de Artillerije, en wat daer aen dependeert, eyndelijk aengelant is, en noch van daeg alhier verwacht wert, so behoeven U Ed: Mo: sich niet verder te bemoeyen yetwes toe te senden; Wy sullen daer tegens sorge dragen, dat 't geene alreets uytgelevert hebben, ter behoorlijcke tijt weder daer gerepliceert werde; Wy sijn nu besich een Baterije van halve Cartouwen te formeeren, met een Corps de Guarde, om te Aprocheren, van 't succes sullen wy U Ed: Mog: hier naest part geven: Ende hier mede, Ed: Mo: Heeren, bysondere goede Vrunden, beveelen wy de selve in Godes H. Protectie: Stapelmoer den 12. May 1664. U Ed: Mo: dienstw. ende verobligeerden Dienaer, *WILHELM FREDRICH, Furst zu Nassau.*

Den 22. Mey quam Lut. Kloot uytte Schants/ versocht uytstel/ om aen den Bisschop van Munster te senden/ en paspoort voor sijn Huysvrou om nae Meppen te gaen; 't eerste wiert absolupt geweygert/ maer 't leste toe-gestaen/ en sy wiert den 23. in de Karots van den Prins van Tarante met sijn Trompetter na Meppen geconvoyeert: De Corps de guarde aen-besteet yder roede voor 30. gl./ en een Bateryе voor 1500. gl./ waren met haest klaer: Op dien dag begost men op de Schants te Canonneren/ die van binnen antwoorde den 24. dag en nacht met Canon en Granaden: Onder dies had den Dom-deken Brabeek, en Aelbrecht Freusberg, Secretaris van den Bisschop van Munster in den Hage een Handelinge versocht/ maer wijl geen satisfactie op hare pouoirs wierde bespeurt/ is aen den Bisschop ghesonden de voorsz. Schants op den 4. Juny te evacueeren/ en so lange aen den Prins Gener. surcheance van hostiliteyt aen-geschreven tot den lesten Mey/ tot groot hartenleet der Belegeraers echter liet den Generael niet na sijn Aproches te bevorderen/ de Gouverneur daer over klagende/ antwoorde sijn Excell. hy had binnen de Schants te doen wat hem beliefde/ den Generael onderhielt de stilstant / en den Goubern. had buyten niet te gebieden: Den 31. quamen 2 Munsterse Gedeput. in 't Leger/ daer haer Ho: M: Gedeput. waren/ hun af-vragende/ of sy van den Bisschop van Munster gecommitteert waren? seyden ja/ en of sy aen haer E: niet hadden te seggen? Antwoorden/ de Gedeput. van Oost-Vrieslant te moeten spreken/ hadden haer H: Mo: Gedeput. haer yets voor te dragen/ sy souden 't selve aen-hooren; welck bescheyt sy mede aen den Prins Gener. gaven; en daer na lieten de Gecommitt. van den Vorst van Oost-vrieslant weten/ datte Mun-

sterze quitantie niet goet noch aennemelijck was; welcke absurditeyt veroor-
saeckte datter niets gedaen/en de 1. Juny weder geschoten wiert/en de Mun-
sterse Gecommitt. packten hun in haest wegh/ wijl sy om te handelen inhabil
waren/als geen Commissie noch Creditiven daer toe hebbende/alles maer by
de Bisschop aen-geleyt sijnde om tijt te winnen: En dese Munsterse Gedeput.
verklaerden daer na/ dat 't Accoort in den Hage met Brabeeck gesloten/ haer
Bisschop dat niet konde aen-nemen: Veel omleggende Vorsten dit hoorende/
wensten den Bisschop (als een plager van al sijn Gebueren en eygen Ingese-
tenen) niet veel goets toe/ (want wat heyl van een Deurwaerder vraegt Queve-
do?) want hy had op datte H: Staten Troupen souden geincommodeert sijn/
op haer heentocht de Molen-steenen van de Molens over al doen wech nemen/
sijn Creaturen daer by voegende/ dat sy meenden een beter Heer te hebben/ Ec.
Selfs den Hof-Richter Kniphuysen van Aurick bemerckende in haer quitan-
tien diverse gebreken/ nam des geen satisfactie: De Vorsten van Brunswijk/
Wurtenberg/ Hessen/ en andere desapprobeerden innerlijck dit doen des Bis-
schops/ wenschende/ niet dat met Accoort/ maer vive force de Schants by
haer Ho: Mo: wiert gewonnen/om dese moeytmakende Bisschop de vleugels
wat te korten/ en den lust te benemen om de Nagebuyren/ ghelijck den Vorst
van Oost-Vrieslant/ den Graef van Benthem/ Styrum/ en Flodorf/ en an-
dere/ van hare Ho: Mo: te plagen en te quellen/wijl het notoir was dat in veel
Eeuwen dusdanigen Executie niet en was geschiet/ en soo sulckx in practijck
gebracht konde werden/ soude niemant versekert mogen zijn/ wijl alle hooge
Vorsten/Princen en Graven altoos schulden hebben/maken/ en deels daer in
blijven: De Boeren uyt Munster quamen in 't Leger seggen/dat desen Heer
Bisschop den derden man in zijn Sticht had op ontboden/ en 7. Boeren mo-
sten een Ruyter uyt brengen/ oock dat Gener: Wrangel quam met veel 1000.
Sweden tot zijn hulp/ quam die te kort/ de Fransen souden hem helpen/ in
somma/de slimste sangers songen de ondeugenste vaersen. Maer den trouwen
Gener. Prins Willem, die nacht noch dach/ noch uyr spaerde/ vergaepte sich
aen de Sirenise gesangen niet; Wy hebben zijn iyver hier ghesien/ hy lach te
Stapelmoer met zijn Quartier/ op een ruym Velt/ de Hutten der Soldaten
waren ter sijden 't Dorp/ selfs had den Vorst Gener. zijn eygen Hutte in het
Velt/ by een groot Huys/daer zijn Tente in was/sich also behelpende na tijts
gelegentheyt: Broot/ Bier/ en Wijn was daer genoeg/maer een Liefhebber
van Kaes vont zijn gerief niet/ noch Stroo vont men om geen dubbel gelt/ en
echter stont 't Kooren ten Velde onbeschadigt/dat lustig om sien was/ de Boe-
ren ginghen in 't Velt arbeyden sonder bekommernis; Derdehalf uyr van
Stapelmoer lach 't Ruyter-Quartier van 22. Comp. onder Prins Talmont,
daer eenige Huysgesinnen vertrocken waren/ alwaer oock 't Gewas ten velde
tot voerage der Paerden wiert gebruyckt/hier vont men Bier/maer schaers/
Wijn/ Broot/ en andere Vivres ging redelijck; Het derde Quartier was tot
Bruwael/ onder Colls. Itersum, Klant, en Swartsenburg, was cierlijck af-geset/
en hare Tenten als een oogverlustiging aen te sien; Van alle dese Quartieren
lach de Schants omtrent een half uyrtjen/ daer men den Dijl door komt over
hoog Lant tot op een breeden Wech/ die sich tot een Dijck streckt/ van waer
men

men de Schants in een gheheel marassige laegte siet leggen/ met dick besette Wallen: Wanneer nu veel Wagens met Rys/ en de Aprochés niet alleen tot naby waren gevordert/ maer 's vyandts Canon door uytterlijck Canoneren gedecanoneert/ oock veele aen den roo loop sieck/ en de plaets te kleyn was te schuylen of te ontwijcken/ sloegen sy den 4 Juny smorgens ten half sevenen de Trommel om te parlamenteren/ daer Cap. Calcar en Lut. Kloot op binnen gesonden wierden/ de Articulen slooten/ en luyden als volcht:

EErstelijck, dat het aen-wesende Guarnison, soo Officiers als Soldaten, bedienden van den Staf, ende Artillerije, ende voort alle die geene die sijn Hoogh-Furstel. Genade van Munster verplicht sijn, met vliegende Vaendels, boven onder-gheweer, brandende Lonten, Bagagie, Sack en Pack, vrij aftrecken, en den rechten wegh na Koesvelt, sonder eenig beletsel of op-houden sullen mogen Marcheren.

2. Sal uytte voorsz. Schans mogen vervoert werden alle 't geene sijn Hr. Furst. Gen. tot Munster na ende binnen de Deyler-Schans heeft laten voeren, als, Artillerye, Ammunitie van Oorlog, Bou-materialen, Proviande en Vivres, Timmer-hout, Pallissaden, Schollen, en Plancken, voort 't geene sijn Furstel. Gen: tot Munster toe-behoort, uytgesondert nochtans alle 't geene aen en omtrent de voorsz. Schans aert en nagel vast is.

3. Uyt de voorsz. Schants en sal niet mogen vervoert werden soodanigh Canon als gemarqueert ende getekent is met de Wapenen van haer Ho: Mo: ghelijck mede daer binnen verblijven sal alle 't geene daer binnen gevonden is ten tijde als de selve Schants voor de Troupes van sijn Furstel. Genade tot Munster is bemachtigt.

4. In manieren als vooren sal het Guarnisoen uyt trecken op Vrijdag den 6. Junij, of den 27. May 1664. ende sullen tot noodig transport van de generale Artillerije, Amunitie van Oorlog, Proviant, Bagagie, en vordere Materialen versorgt worden noodige Ponten, Wagens en Paerdẽ, om 't geene voorss. vrij en onverhindert na Meppẽ te voerẽ.

5. Indien om de kortheydt des tijdts alle de voorsz. Goederen soo haest niet souden konnen worden uyt de voorsz. Schants ghevoert, en dat dienvolgens de Commandant daer binnen begeerde te blijven tot dat het eerste met het laetste daer uyt-ghebracht sal sijn, dat in sulcken gevalle den gem: Commandant een goede versekerde Post binnen de voorsz. Schants sal assigneren ende aen-wijsen, om door hoog-gem: sijn Furstel. Doorl. met Troupes van haer Ho: Mo: beset te worden.

Aldus geslooten en gearresteert tusschen sijn Furstel. Doorl. de Hr. Prins *Wilhelm Frederich van Nassau, &c.* als Generael van de Troupen van haer Ho: Mo: aen d' eene sijde, ende den Heer *Nicolaes van Elvervelt*, Commandeur van de Deyler-Schans, aen d'ander sijde, in date als boven, in 't Leger van haer Ho: Mog: in 't Quartier van hooggem. sijn Furstel. Doorl. tot Stapelmoer. Getekent,

WILLEM FREDERICH, F. zu Nassau.

NICOLAES *van* ELVERVELT.

Men weygerde aen de Munsterse de Pallissaden aen de Schants staende/ mede te nemen; Zy trocken uyt 160 gesonde mannen/ in geleden marcherende/ 80. soo siecken als gequetsten/ die op Wagens lagen/ de meeste door splinters van de Munsterse Pallissaden beschadigt/ samen sterck 300. man: Cap.

Kock

Kock wiert by provisie Gouverneur gestelt: Op de Schants waren gedaen 1982. Canon-schoten/ en op 't Beleg is in gelde by-gebracht 175000. gl. Den Munsterse Commandant droegh sich modest/ seyde/ verwondert te zijn hare Ho: Mo: Leger in soo goede ordre te sien: Binnen de Schans was alles seer ellendig en wegh geschoten/ geen blijvende plaets konde men bespeuren als in gaten onder de Wallen/ want elders kost men voor 't Canon en de Granaden niet dueren: Den Prins Generael prees van d' ander syde zijn Officiers en Soldaten: Den 7. wierden de Aprochien geslecht/ de Schans gerepareert/ en met Guarnison voorsien/ keerende 't Legher alsoo met zeghenprael weder tuys/maer 5. man in alles daer voor gebleven zijnde: Oock wierde doemaels geraseert seker Fort/ voor desen by de Hessen gebout/ ghenaemt Hagelwerck/ 't welck noch in zijn volle postuyr van Bolwercken en Grachten stont/ 't geen de voorsz. Dijler-Schants nu of dan had konnen incomoderen/ de Grachten die daer om wijt en diep liepen/ zijn mette Wallen geslecht. Hare Ho: Mo: sonden aen zijne Keyzerl. Majest. daer op desen Brieff/ waer inne de selve seer pertinente openinge zijn doende:

Doorluchtigste, Grootmachtigste, Onverwinnelijcke KEYZER:

Uwe Keyzerl. Majest. sal ontwijffelijck van tijt tot tijt goede narichtinghe hebben ontfanghen
van 't geene den Heere Bisschop van Munster/ onder pretext van rechtelijcke Executie/ ende
daer toe misbruyckende uwe Keyzerl. Majs. verleende Commissie/ by wegen van surprise/ en
actuële hostiliteyt tegens den Vorst van Oost-vrieslant/ op de Grensen van desen Staet heeft gelieven
te ondernemen en in 't werck te stellen: Wy hebben tot noch toe de voorsz. sake met alle bedenckelijcke
moderatie en langmoedigheyt willende handelen/gedifferéert uwe Keyserl. Maj. daer over onse recht-
veerdige en wel gefondeerde doleantien toe te brengen/ hebbende van tijt tot tijt in vaste hoope ghestaen
dat de selve sake by amicable compositie tot allersijts redelijck contentement ghetermineert ende uyt de
wege geleyt soude werden; Maer daer inne ons tegenwoordig buyten alle vermoeden gefrustreert vin-
dende door de vremde en onbegrijpelijcke proceduren ende handelingen van den hoog-gem: Heere Bis-
schop: Soo hebben wy niet langer konnen stille staen uwe Keyserl. Maj. mits desen klaerlijck aen te
wijsen datten selven Heer Bisschop sich in 't geene voorsz. is/ geensints als een geregtelijck Executeur/
maer als een openbare Vyant en onregtvaerdig usurpateur gedragen heeft/met versoeck datte selve so-
danige ordre gelieven te stellen/en die voorsieninge te doen/dat alsulcken Commissie als tot Executie van
de bewuste Lichtensteynse Schult/ by uwe Keyserl. Maj. op hem niet soude mogen zijn gedecerneert
van nu af aen/anderen van meerder moderatie en bescheydentheyt gedemandeert/en hy oock in 't toeko-
mende van dese last van alle rechtelijcke Executien/ immers van de geene die omtrent de Grensen van
desen Staet soude moeten te werck geleyt worden/ by u Keyserl. Maj. geexcuseert moge werden.
Wy sullen alhier niet op halen hoe dat den hoog-gem: Hr. Bisschop in een tijt dat wy hem by Mis-
sive bekent gemaeckt hadden/ dat wy alhier besich waren om by een te versamelen/ en verbolghens aen
den Vorst van Oost-vrieslant te furneren de penningen die de selve aen den Vorst van Lichtensteyn te
betalen/ schuldig was/ met versoeck dat hy over sulcx voor eenigen tijt met zijn gedreygde Executie te-
gens den ged: Vorst van Oost-Vrieslandt soude willen supercederen/ ja selfs na dat hy ons daer op in
sodanige termen gerescribeert hadde/ dat wy ons dienthalven t'eenemael gerust hielden/ sich heeft laten
gelusten met gewapende Mannen te aprocheren de Frontieren van desen Staet/ doende de selve mar-
cheeren onder 't gesicht van onse Guarnisoenen/ ende niet alleen daer mede by surprise te occuperen een
Fortresse van den hoog-gem. Vorst van Oost-Vrieslant/ gelegen en geënclaveert tusschen 3. notable
Forten van desen Staet/ op alsulcken post/ dat wy daer van met groote reden/ konden en mosten heb-
ben ombragie ende jalousie/ maer oock sich aldaer in aller haest te Fortificeren/ doende ten dien fine de
Plaetse van binnen ende van buyten met nieuwe Wercken/ Canon/ Amunitie van Oorlog/ en Vivres
in abondantie versien/ sodanig dat daer uyt aen de geheele Werelt openbaer wierde/ dat hy gemeynt was
aldaer post te vatten/ ende die te blijven behouden/ alles sonder ons daer van te geven eenighe de alder-
minste advertentie/ veel min communicatie van de redenen waer omme/ en van 't eynde/ waer toe sulcx
by hem ondernomen wierde/ contrarie de gerecipieerde practijcke en d'ordinaris civiliteyt in sulken cas
tusschen de Nageburen gebruyckelijck/ tot voorkominge van alle wel gegronde suspicie en umbragien.
Ende alhoewel wy mits dien wel overvloedige gelegentheyt/ oock rechtvaerdige oorsake hadden om

de voorsz. Krijgs-volckeren van daer illico te doen deslogeren/ te meer also de voorsz. feytelijckheyt on=
de voorsz. Krijgs-volckeren van daer illico te doen deslogeren/te meer also de voorsz. feytelijckheyt on=
vernomen wierde in 't Graefschap van Oost-Vrieslandt/ wesende een Lantschap van over veele Jaren
herwaert door verscheyde Tractaten en andre verbinteniſſen aen dese Vereenigde Nederlanden sodanig
geattacheert/ dattet bijna voor een Frontier van desen Staet moet aen-gesien en gerekent worden: In
dier voegen oock dat het voorsz. Graefschap aen d'eene sijde in alle occurentien by ons is geprotegeert/
ende desen Staet aen d'andere sijde van het selve Graefschap/ d'arbitrage over differenten tusschen den
Vorst en de Stenden ontstaende/gedefereert is geworden: So hebben wy nochtans in desen volgende
onse gewoonelijcke moderatie en langmoedigheyt (daer op den hoog-gem: Hr. Bisschop/ soo 't schijnt/
gemeynt heeft buyten bekommering te mogen sondigen) aen 't geene voorsz. is/ by ons selven wel wil=
len geven de favorabelste interpretatie/en dienvolgende alle de voorsz. omissien/ informaliteyten en andre
consideratien over 't hooft siende / ons ghedraghen even of sulckx alleenlijck werde ondernomen om den
Vorst van Oost-vrieslant daer door des te efficacieuser te disponeren/ende te necessiteren tot opbrengin=
ge van de penningen/ die hy aen den Vorst van Lichtensteyn te betalen/schuldigh was/ja dat meer is/
hebben wy voor so veel en voor die tijt onse vredelieventheyt/ons eygen verkregen Recht wel willen ter
sijde stellen/ zijnde uwe Keyserl. Maj. niet onbewust dat het ghem: Lant/'twelck in manieren voorsz.
by den hoog-gem: Hr. Bisschop geinvadeert wierde/ albereyts aen ons ver-onderpant ende gehypote=
queert was tot versekeringe van verscheyde Capitalen/ by ons so aen den Vorst als Stenden van dien
verstreckt / maer wy willen vastelijck vertrouwen dat u Keyzerl. Maj. nevens ons verwacht hadde
dat den hoog-gem: Bisschop noyt soude hebben derven resolveeren tot dat poinct van onrechtveerdigh=
heyt/ ende konnen vallen in die onvoorsichtigheyt / dat hy voor de geheele Weerelt soude doen blijcken/
ende betoonen dat hy per fas aut nefas het geoccupeerde wilde behouden / en sijne pretense executie blij=
ven continueren/ onaengesien de penningen tot invorderinghe van de welcke de selve Executie in schijn
gedaen wierde/ gerechtelijck ten volle wierden geoffereert: Wat ons aen-gaet/ wy willen geerne be=
kennen het selve te hebben aengesien en gehouden voor een enorme en intolerable oppressie aen den Vorst
en 't Lantschap van Oost-Vrieslant voorn: En met eenen oock voor een onlijdelijcke kleynigheyt en
outrage den Staet aen-gedaen/en dat wy dienvolgende om de redenen en consideratien hier boven aen-
geroert/ in goeden gemoede niet hebben konnen noch moghen af-wesen/ den hoog-ged. Vorst ende gem:
Lantschap van sodanige oppressie na vermogen te helpen bevrijden/ en met eenen ook ons eygen recht/
securiteyt en reputatie na behooren te bewaren/en te verdedigen/edoch omme oock daer inne een Extra=
ordinarise preuve van onse patientie te geven/ soo hebben wy/alvoorens ons geresolveerde dienthalven
finalijck ter Executie te stellen/den hoog-gem: Heer Bisschop de voorsz. zijne gepleegde onregtveerdig=
heyt door een geraisonneerde Missive voor oogen gestelt ende hem in 't breede aen-ghewesen hoe onver=
antwoordelijck het was/ dat hy uyt 't Stift Munster vertreckende/authorisatie ende last gelaten hade
de/ om 't geene voorsz. op den Lichtensteynse Schult verscheenen was/ by Executie van de Pachters
en Huysluyden in Oost-vrieslant af te halen/ haer onder militaire bedreyginge sommerende binnen een
Maent te komen betalen in de Dylerschants/ en alhoewel de volle somme die men also by militaire ex=
ecutie invorderde/ voor de expiratie van den selven tijdt/ soo wel in de voorsz. Schants / als ter plaetse
waer de betalinge van dien/ volgens gemaeckt beding/ moste geschieden/ gerechtelijck was geoffereert
geworden/ echter de voorsz. zijne geauthoriseerden verklaert hadden niet ghelast te wesen om de voorsz.
aengeboden penninghen te aenveerden/ veel min om daer op de begonnen Executie te laten varen/ en de
Volckeren van de voorn: geoccupeerde Schans te doen af trecken/ ende dat by alle de Weerelt voor een
insupportable actie aengesien soude worden/ dat men het gelt by executie te blijven besitten: Hebbende
den meer hoog-gem: Bisschop op de voorsz. en meer andere redenen by de voorsz. onse Missive in 't lan=
ge gededuceert/ gantsch ernstig versocht/ ten eynde hy als noch tot voldoeninge van 't recht ende gereg=
tigheyt/ mitsgaders tot voorkominghe van onheylen onder betalinghe van de voorsz. geoffereerde pen=
ningen/ de voorsz. Schantse soude gelieven te evacuëren voor sekeren korten dach/ by de voorsz. Missi=
ve gepraescribeert/ zijnde oock tot meerder confusie ende overtuyginge van den selven Bisschop aen hem
oblatie gedaen van noch een ander termijn/die volgens voorsz. beding binnen weynig dagen mede stont
te verschijnen/ insgelijcx aen hem voor de voorsz. evacuatie op te leggen en te betalen/ ende alhoewel wy
daer op in verwachtinge staende/ dat so satisfactoire aenbiedinghe geaccepteert/ ende de voorsz. evacuatie
daer op effective gedaen soude worden/ onse Trouppes binnen de Grensen van desen Staet ghehouden
hebben tot dat den voorsz. gepraefigeerden dag overstrekenis geweest/ so hebben wy nochtans daer op
van de zijde van den hoog-gem: Bisschop geen andere effecten vernomen als dat den voorsz. dagh al-
bereyts overstreken was/ en dienvolgens onse Trouppes al aen 't marcheren wesende/ alhier verschee=
nen is den Heere Domdeken Brabeeck/ af-ghesonden van den hoogh-ged: Bisschop/ die met Gedepu=
teerden uyt onse in Conferentie komende / daer toe instantie gedaen heeft dat wy den Marsch van onse
Trouppes soude willen doen stille staen/ ende onse Wapenen surceren/ ter tijde en wijle toe alles in der
minne soude wesen af-gehandelt/ daer toe hy verklaerde alhier met goede last en dispositie te wesen ver=
schenen/ doende niet te min te gelijck blijcken/ dat hy niet van meyninghe was yets directelijck met ons
maer wel met de Heeren alhier aenwesende Gedeputeerde van de Vorst van Oost-Vrieslant te hande=
len/ende mits dien na ghedane ouverture van de poincten/ die hy geerne soude sien dat in de voorsz. han=
delinge

delinge quame te influëren/ desen Staet versoeckende de gem: Heeren Oost-vriesse Gedeputeerden/ tot
acceptatie van de selve poincten te willen helpen disponeren/ waer toe de gem: Heeren onse Gedeputeer=
de haer niet alleenlijck volveerdig getoont hebben/ te weten/ voor soo veel de selve poinct en waren con=
form de Sententien van uwe Keyserl. Majests Rijckx Hof-Raet/ ende 't voor-geroerde Accoort den
4. September lestleden/ daer op gevolgt/ maer noch daer en boven bespeurt wesende/ eenige bekomme=
ringe aen de zyde van den Bisschop/ als of wy namaels wel eenige verhinderinge soude mogen trachten
te doen tegens d'Executie die in het tijden ende wijlen noodig soude mogen wesen in 't werck gestelt te
werden/ tot invorderinge van de resterende termijnen by 't voorsz Accoort bedongen/ hebben de selve
onse Gedeputeerden daer op aenbiedinge ghedaen/ van dat wy den Bisschop door een solemnele belofte
ter contrarie onder 't groot Segel van den Lande/ dienthalven volkomentlijck souden gerust stellen/ en
na dat den gem: Heer Domdeken getoont hadde/ in 't een ende 't ander te nemen contentement ende sa=
tisfactie/ soo heeft hy in 't eynde daer by gevoegt/ dat hy noch een ander poinct soude moeten voor-dra=
gen/ so wanneer alle 't selve volkomentlijck soude wesen geadjusteert/ tot ouverture van welck gereser=
veerde poinct/ hy sich in de selve Conferentie/ hoe seer de saeck oock waerlijck geprefseert was/ niet heeft
willen laten disponeren/ maer in de volgende Conferentien daer van opening gedaen wesende/ is bevon=
den dat het selve was tenderende/ ten eynde wy soude willen af-gaen van een gedeelte van de sekerheyt
die wy van den Vorst van Oost-Vrieslandt by formele conventien bedonghen hadden/ voor de pennin=
gen by ons aen den selven Vorst tot betalinge van den eersten termijn der voorsz. Schult effectivelijck
verstreckt/ en daer na dat hem Hr. Domdeken voorn: onwederleggelijk aen gewesen was dat 't voorsz.
poinct den Bisschop zijn Mr. geensints was toucherende/ alsoo hem niet anders stont te besorgen dan
dat de penningen van den Vorst van Lichtensteyn competerende volgens de voorsz. Sententien en ge=
volgde Accoort aen den selven wierden voldaen/ en dat hem daer tegens van zijne syde stont te presteren
en t'effectuëren dat de geoccupeerde Schantse geëvacuëert en aen den Vorst van Oost-Vrieslant gere=
stitueert wierde/ sonder sich verder te bemoeyen met saken hem niet concernerende/ maer die te laten tot
directie en verantwoordinge van die geene die sulcx aengaen mochte/ so heeft hy sich ook eyndelijck laten
disponeren/ om daer van af te staen/ ende alles onder benefitie van voor-geroerde belofte by ons te doen/
en schriftelijck uyt te geven met ghem: H: Oost-vriesse Gedeput. te sullen adjusteren en finalijck sluy=
ten/ versoeckende dienvolgende dat wy daer op illico ordres soude willen laten af-gaen/ aen de Troupen
van desen Staet doenmaels voor oft omtrent de voorsz. Dijler-schants geavanceert wesende/ tot stil-
stant van Wapenen en surceance van alle feytelijckheyt/ maer als daer tegens met goede redenen ver=
klaert is/ dat sulcx soude geschieden soo haest als de voorsz. sake met de meer-gem: H: Oostvriesse Ge=
deput. finalijck soude wesen gesloten/ en verder/ oft anders niet/ soo heeft hy sulcx voor af niet konnen=
de obtineren/ voor-gegeven met de Post die doenmaels hier verwacht wiede/ noch een nader last van de
Bisschop zijn Mr. te gemoet te sien/ en dat derhalven voor behielde indien de selve last soodanig mochte
leggen/ dat hy het voorsz. versproken adjustement daer mede niet en konde over een brengen/ dat als dan
't versproken voor niet obligatoir soude moeten werden gehouden: Welcke iterative reserves alhoewel
onse Gedeput. met reden gants vreemt waren voort-komende/ soo hebben de selve echter haer daer te=
gens niet geformaliseert/ maer voor goet op genomen/ en dat dien onvermindert het werck met de Hee=
ren alhier aen-wesende Gedeput. van den Vorst van Oost-vrieslant soude werden geadjusteert/ in ver=
wachtinge/ dat alles ter goeder trouwe wiert gehandelt/ en dat na soo competenten satisfactie op alle het
geene hen Bisschop tot versekertheyt van de betalinge aen den Vorst van Lichtensteyn te doen/ eenigsins
hadde gedesidereert/ of oock hadde konnen of mogen desidereren/ het onmogelijck scheen dat van die syde
eenige andere ordres konde werden verwacht/ dan die strecken soude om het besluyt der voorsz. Hande=
linge in alle manieren te verhaesten/ en 't selve geensints aen saken hem niet concernerende te accrocheren:
Maer wy hebben met verwonderinge aen-gehoort / dat den voorn. Heer Dom-deken korts daer aen
verklaert heeft/ van den Bisschop zijn Mr. sodanige ordres te hebben/ dat hy/ sonder de selve directelijk
te contravenieren/ het versproken niet konde voltrecken/ sulckx dat 't gheheele werck daer op weder om
interrupt gebleven is/ niet tegenstaende oock tusschen den gem: Hr. Domdeken en de voorsz. H: Oost-
Vriesse Gedeput. albereyts een concept van Accoort was ontworpen/ 't welck met eenige correctie en
Ampliatie/ voornamelijck ten aensien van 't poinct mentionerende van de quitantie/ waer op de voorsz.
penningen stonden te ontfangen/ en de cautie of securiteyt voor alle namaninge aen den Vorst van Oost-
Vrieslant te geven/ so wel by den selven Hr. Domdeken buyten de receptie van de voorsz. zijne laetste or=
dres/ als by de gem: H. Oost-Vriesse Gedeputeerden finalijck gesloten en getekent/ mitsgaders daer
op de begeerde surceantie van onse Wapenen illico geordonneert soude zijn geweest.
Wat concepten of reflexien den hoog-ged. Heer Bisschop tot so irreguliere handeling en proceduren
mogen gemoveert hebben/ is ons onbekent/ en hebben de selve eerder konnen admireren als begrijpen/
voornamentlijck siende dat omtrent 8. dagen daer na verloopen zijnde/ weder om een af-gesonden Se=
cretaris van den selve Hr. Bisschop alhier verscheenen zijnde met een pretense Ratificatie van 't voorsz.
ontworpen Accoort/ 't welck den gem: Hr. Domdeken/ op allegatie van de redenen hier boven geroert/
geweygert hadde finalijck te sluyten en te tekenen/ sonder dat den selven Secretaris eenige Brieven van
Credentie of van addres aen ons heeft mede ghebracht/ of oock andersints van zijne qualiteyt eenigh=

sints konnen doceren: Wy willen geloven dat u Keyzerl. Maj. nevens veele andere sal blameren onse credulitept daer op betoont/ maer niet te min so willen wy oock vertrouwen dat u Keyserl. Majest. en een yegelijck daer uyt hanttastelijck sal bespeuren/ hoe verre wy oock ten aensien van de intercessie van u Keyserl. Majs. Minister alhier residerende/ eñ uyt singuliere genegentheyt tot onderhoudinge van alle Nabuyrschap met 't Roomse Rijk in 't generael/en met alle de Leden van dien in 't particulier/selfs tegens alle gebruyckelijcke ordre en forme ons in-gelaten hebben/omme alle feytelijkheden en extremiteyten tegens den gem: Hr. Bisschop te verhoeden: Wy hebben de voorsz. pretense Ratificatie overgenomen uyt handen van een Persoon die noch addres noch Credentie aen ons wist te exhiberen/ en alhoewel de selve in onse Vergadering voor-gelesen zijnde/bevonden wierde dat (boven de palbable informalitept daer in bestaende/ dat geene Ratificatie kan vallen daer geen getekent Accoort is voor gegaen) oock daer omtrent noch de beste trouwe niet en was gepleeght/ ten aensien het voor-geroerde Concept van Accoort/ daer in niet so als 't alhier in gheschrifte vervat was gheweest/ maer met eenighe essentiele veranderinge en uyt-latinge van een gantse periode stonde geinsereert; So hebben wy echter alle 'tselve al mede uyt vredelieventheyt over 't hooft siende/door Gedeputeerden uyt den onse nader mette voorsz. Secretaris doen spreken/ die na aenwijsinge van 't geene voorsz. is/noch een andere pretense Acte van Ratificatie te voorschijn gebracht heeft/ waer in 't voorsz. Concept van Accoort van woort tot woort geinsereert bevonden wiert/ en na dat hem daer op te gemoet was gevoert/dat hy so verre den gem: Hr. Brabeeck voor zijn vertreck tot 't volbrengen en eyndelijck sluyten van dien hadde konnen resolveren/ als dan daer in noch gemaeckt soude zijn geweest eenighe correctie of Ampliatien/ en namentlijck/ der voor-gem: twee/d'eene die te geven quitantie/ en d'andere die te presteren cautie concernerende/ daer aen den selven Hr. Brabeeck oock doenmaels voor zijn particulier gedefereert hadde/ met verklaringhe/ dat wy sonder de selve correctien oft ampliatien den Vorst van Oost-Vrieslandt/ welckers Gedeput. noch middeler wijle van hier verreyst waren/ niet soude konnen raden 't voorsz. Accoort in te gaen/ of te doen onderschrijven/ so heeft den gem: Secretaris oock verklaert/daer op behoorlijck geinstrueert te zijn/ en datte Bisschop zijn Mr. soude konnen lijden datte voorsz. gedesidereerde correctien en ampliatien daer in gedaen wierden/ in cas wy op de versekeringhe daer van by hem gegeven wordende/ tot de versochte surceantie van Wapenen geliefden te verstaen/ tot preuve van dien aen de gemelte onse Gedeputeerden oock vertoonende d'originele acten van den Bisschop/ waer by het doen van de voorsz. verklaringe/ en tot geven van alsulcken versekeringe expresselijck wierde geauthoriseert.

Wy hebben op 't rapport van alle 't selve ons aen-ghedaen/ daer in volkomentlijck gecondescendeert en dienvolgende 't voorsz. Accoort na de meer-gem: remarques gecorrigeert en geamplieert zijnde/ met den voorsz. Secretaris doen communiceren/ by de welcke verklaert wesende/ dat hy oordeelde 't selve geextendeert te zijn conform de goede meyninge en intentie van den Bisschop/so hebben wy de versochte surceantie van Wapenen op den 25. der voorleden Maent gedecreteert/ en d' observantie van de selve aen den Hr. Prins Willem van Nassau/ onsen gestelden Generael over de Troupes/ voor en omtrent de Dyler-schans/ by expresse aenschrijvinge geordonneert en aen-bevolen/onder gedane beloften/datten meer-hoog-gem: Bisschop 't voorsz. gecorrigeerde en geamplieerde Accoort door zijn Gemagtigden op oft voor 't laetste van de selve Maent in 't Legher voor de voorsz. Schantse mette Gedeput. van den Vorst van Oost-vrieslant tegens de selve tijt aldaer mede te beschrijven/ soude doen voltrecken/en specialijck deselve zijne Gemagtigde daer toe voorsien/met een expres pouvoir om de voorsz. geredresseerde conventie so als die was leggende/te sluyten en te tekenen/en dat ten dien fine 't voorsz. gecorrigeerde eñ geamplieerde Accoort in de respective pouvoirs van woort tot woort soude wesen in-gelijft/op dat also nevens de ondertekeninge van 't selve Accoort/ de voorsz. originele pouvoirs uyt-gewisselt zijnde/daer geen verdere Ratificatie soude wesen gerequireert/ maer alles illico sonder eenige bekommeringe geexecuteert mogen werden/so als u Keyserl. Maj. alle 't selve breeder sal gelieven af te nemen uyt onse Resolutie den voorsz. 25. der voorl. Maent over 'tselve subject/na voorgaende concert metten meer-gem: Secretaris genomen/ en voor het arrest van dien/aen hem van woort tot woort gecommuniceert/ daer van ten dien fine Coppe hier nevens is gevoecht/ waer uyt u Keyserl. Maj. oock specialijck gelieve te bemercken/dat wy als noch tot meerder gerustheyt van den hoog-gem: Bisschop hadden doen depescheren een solemnele Acte/ vervatende onse belofte en versekeringhe; Dat wy in cas den Vorst van Oost-Vrieslant/ boven vermoeden/ namaels aen zijne zijde in gebreke mochte komen te blijven van 't voorsz. Accoort te voldoen/en dat men dienvolgende in tijden en wijlen genootsaeckt mochte werden/tot accomplissement van dien/ tegens hem by wegen van executie te procederen/ soodanige executie niet en souden verhinderen/beletten/ of tegen gaen/selfs/of door andere/directelijck of indirectelijk/in eeniger manieren: Maer d'uytkomste heeft gheleert/ dat onse al te groote goedertierentheyt en complaisance aen d'andere zijde/ meer en meer opiniatriteyt verweckt en gecauseert heeft/ zijnde sulcx/dat niemant van wegen den Bisschop sich ter gesetter tijt en plaetse aen onse Gedeput. aldaer of oock aen den wel-gem: Hr. Prince Willem van Nassau/ onsen gestelden Gener. over de voorsz. Troupes aen-gegeven heeft/ wel is waer dat op den voorsz. leste der voorl. Maent tegens den avont eenige Persoonen aldaer arriverende/ mondeling verklaerden/doch geensints met eenig addres aen onse voorsz. Gedeput. of aen den wel gem: Hr. Prince Willem van Nassau/ versien te zijn/gelijck sy-luyden dan oock haer aen de gem: onse Gedeput.

tot geene Conferentien aen-gheboden / veel min aen de selve 't gerequireerde pouvoir/ met insertie van
't ontworpene Accoort vertoont/ maer uytdruckelijck verklaert hebben/ alleenlijck af-ghesonden te zijn
om met Gemagtigden van den Vorst van Oost-Vrieslant te handelen: Waer mede sy oock vervolgens
in Conferentie geweest zijnde/ bevonden is/ dat sy met sodanig pouvoir als boven/ niet en waren gemu-
niteert/ ja dat oock by henluyden geene Coppe van een suffisante quitantie/ so als 't ontworpen Accoort
mede bracht/ geexhibeert wierde/ in dier voegen/ dat al weder om so salutaire Accoort by den hoog-gem:
Bisschop vermaerloost/ en mette voet gestooten is.

Wy willen vertrouwen dat u Maj. uyt alle 't bovenstaende sal konnen bespeuren met hoedanighen
vredelieventheyt en condescendentie by ons in desen van den beginne aen is geprocedeert/ en hoe dat wy
alles hebben gecontribueert wat eenigsints doenlijck is geweest/ om te vermijden de uytterste necessi-
teyt/ die ons inwoegen voorsz. eyntelijck geperst heeft onse wapenen te gebruycken om de Bisschoplijcke
Volckeren uytte voorn: Schants te doen deslogeren/ en hoe dat wy selfs daer toe albereyts gedrongen
geweest zijnde/ noch alle informaliteyten hebben over 't hooft gestapt/ om de begonnen feytelijckheden in
der goede en in der minne te mogen geassopieert te sien/ alles hier soo seer ter contemplatie van den hoog-
gem: Hr. Bisschop/ als om voor u Keyserl. Maj. en de geheele Weerelt te betoonen hoe hoog wy esti-
meren door u Keyserl. Majs. alhier aenwesende Ministers/ uytten naem ende van wegen de selve in
de voorsz. sake aen ons ghedaen/ en hoe seer ons de goede Nabuerschap en intelligentie met 't Room se
Rijck/ en met alle de Leden van dien ter herten gaet: Wy hebben oock dienvolgens voor heenen 't geluk
gehad van mette successive Bisschoppen en Princen van Munster doorgaens geweest zijnde geboren
Princen uytte notabelste Huysen van Duytslant/ te leven in goede vrundtschap en correspondentie/ maer
alhoewel wy van desen tegenwoordigen Bisschop soo veel soo niet meerder dan van eenige zijne Prede-
cesseurs gemeriteert hebben/ ten opsichte van de complaisance in der sake van Bevergaerde/ en verschey-
de andere notable occurrentien in zijn reguard gepleegt/ so hebben wy nochtans sedert eenigen tijt her-
waerts bespeurt/ dat zijn humeur hem incompatibel maeckt/ soo niet by zijn eyghen Onderdanen/ ten
minsten by alle zijne Nabueren/ welck humeur wy echter uyt respect tot u Keyzerl. Maj. en van het
Roomse Rijck/ al dickmael in veele saken uyt vredelieventheyt merckelijck gevierd/ en veel toe-gegeven
hebben/ maer tegenwoordig by experientie bespeurende dat sodanigen complaisance by in hem plaetse vā
Liefde/ verweckt hoogmoet en verbolgentheyt; So zijn wy geresolveert zijne verdre irregulariteyten/
die wy willen hopen dat hier namaels niet meer sullen voor vallen/ met sodanige lijtsaemheyt niet te ver-
dragen/ maer ons daer tegens tijdelijck met behoorlijcke naedruck te opposeren: En dewijl u Keyzerl.
Maj. uyt alle 't boven gededuceerde hanttastelijck sal hebben konnen af nemen/ dat hy in 't gene voorsz.
is/ misbruyckende de Commissie/ daer mede het u Keyzerl. Maj. beliest heeft hem te vereeren/ sich niet
als een geregtelijcke Executeur/ maer als een openbare vyant en usurpateur heeft gedragen/ so bidden
wy datt selve u Maj. goede ordre gelieve te stellen/ en die voorsieninge te doen/ datte voorsz. Commissie
in zijne handen niet langher gecontinueert/ maer een andere van meerder moderatie en bescheydentheyt
moge op-gedragen worden/ aengesien wy tegenwoordig ten overvloet bespeurt hebbende zijne intentien
soodanige feytelijcke entreprisen van hem omtrent onse Frontrieren niet soude konnen verdragen/ maer
genootsaeckt worden aenstonts daer tegens met ernst te kanten/ ghelijck wy oock om deselve redenen
gants Vrundt ende Nabuyrlijck versoecken / dat hy voor het toekomende van de last van dierghelijcke
Executien verschoont moge werden. Ondertusschen bidden wy mede dat u Maj. uytte ware bescha-
yentheyt deser sake gelieve af te nemen / in wat voegen wy d' intentie van de gedecreteerde Executie in
faveur van den Vorst van Lichtensteyn tegens den Vorst van Oost-Vrieslant gefavoriseert en gese-
condeert hebben/ ja so verre/ dat in gevalle den hoog-gem: Bisschop die de voldoeninge van de bewuste
Sententie / volgens zijn op-geleyde last en Commissie moste vorderen/ door de voor-ghen: zijne irre-
guliere proceduren daer omtrent geene verhinderinge toe-ghebracht hadde/ den hoog-gem: Vorst van
Lichtensteyn buyten eenige moeylijkheyt of last van executie albereyts suyver getoucheert soude heb-
ben een somme van 285000. Rijcxd s. en het vordere oock successivelijck sonder geruchte van Wapenen
ordentelijck en ten vollen soude hebben geconsequeert/ u Keyzerl. Maj. versekerende/ datte Justitie by
ons in soodanige achtinge wert genomen / dat wy oock in alle andere saken noyt eenighe de minste ver-
hinderinge sullen toe-brengen aen de ordentlijcke Executien van de Sententien by de Rechters van u
Majest. en van 't Rijck competentelijck gewesen/ maer veel eer de selve Executien na ons vermogen
sullen favoriseren ende helpen vorderen/ daer op u Keyzerl. Maj. sich volkomentlijck en in allen deele
mach verlaten/ als mede/ dat ons niet meerder ter herten gaet dan de goede Vrunt en Nabuyrschap met
u Maj. en met 't gantse Roomse Rijck/ die wy van onser sijde oprechtelijck sullen trachten mett selve/
en met alle de Leden van dien te cultiveren/ en te onderhouden: Ende hebben wy onsen Agent Hamel
Bruyninckx expresselijck gelast en aen-bevoolen dese Missive u Keyserl. Maj. in eyghen handen over
te leveren/ Godt Almachtig biddende/ &c. Actum den 10. Junij Ao. 1664.

Dese verovering meynden sommige op den Rijckx-dagh te Regensburgh/

dat

dat hare eer te na quam/ sy grolden hier en daer by discoursen daer over; Dan
hare Ho: Mo: namen soo heerlijcken contentement in dese verovering/ dewijl
elck de minste Soldaet/ 'k laet staen de Officiers/ hun hier soo geheel ijvrigh
betoonden / dat selfs den Commandeur van de Schants / toen hy uyt trock/
en vergast wierde by Prins Willem van Nassauw, en den Prins van Tarante/
over Tafel seyde: Noyt te hebben gelooft, wen hy das sach, das der H. Staten Mi-
litie soo ernsthaftige Kriegsleuten waren, &c. Een Munsterse Cap. Koeck mede
uyt de Schants na Meppen treckende/ was jammerlijck gekleet/ en maer 3.
stuyvers by sich hebbende / seyde een Neerl. Officier: Mijn Heer gy moet een
quaet Heerschop hebben, sie daer mijn Meesters (toonende een handt vol gout) sijn
beter: Den Hummelinck hadde daer byna sich als een Tijger te gheweldigh
aen versprongen/ also hy cabo de grijp speelden. Op die tijt reed Prins Willem
mette Syndicus en Secretaris der Ommelanden alentour de Wallen van de
Dijler-Schants/ dede al de Pallissaden uyt trecken/ wanneer hem op 't selve
oogenblick quamen geluck wenschen byna 30. Trompetters/ en 180. Trom-
mel-slagers en Pijpers/ dese liet den Vorst tot de Maeltijdt aen zijn Tente op
passen/ wanneer hy na zijn wel-gevallen de selve in 3. Troupen heeft verdeelt/
en liet op speelen/ dat door 't ghedreun niet alleen de Lucht daverde/ maer de
Aerde selfs scheen te dreunen. De hoog-gem: Vorst de Schants in postuyr/
de omwercken geslecht / en der H: Staten Militie weder om met lof na hare
eerste rendevous hebbende doen keeren / wierde van den Rade van State doe
aen hare Ho: Mo: geproponeert/ als aen-siende de glorieuse volvoeringe ende
ijver van 't Nassause Bloet: Dat men den Heer Prince Wilhelm van Nassauw, als
Generael over 't Leger voor de Dijler-Schants, behoorden tot een recognitie te veree-
ren 10000. gls. En sijn Secretaris 100. Ducatons; Den Prins van Tarante als Gener.
over de Ruyterije 6000. gls. Den Heer Kilpatrick als Gener. Major 1500. gls. Den
Quartiermr. Gener. Kool 400. gls. 't Welck voorwaer sy alle wel meriteerden:
Godt lof dus liep dien Bisschoppelijcken Oorlogh uyt; En wierde wegens
hare Hog: Mog: wel serieuselijck gerecommandeert aen den Heere Vorst van
Oost-Vrieslant ter causa voorsz. aen den Heer Bisschop van Munster egeene
Penningen te tellen/ Ec. Il ne fait rien, qui n'acheué bien.

't Gebeurde den 18. Maert savonts tusschen 9. en 10. uren/ dat in 's Gra-
venhage/ terwijl de Vergaderinge der Staten van Hollant daer compleet was
dat eenen Hans Diderick van Mortaigne, hebbende verkeert by een brave Juffr.
Catharina van Orleans, staende om Bruyt te werden metten Hr. van Flaerdin-
gen/ en soude 't Huwlijk noch die week gesloote zijn geworden/ noch seer jong/
en wel 3. tonnen gouts rijck (soo men estimeerde)/ van Ziriczee uyt Zeelant/
tot haer Oom en Voocht hebbende den Heer .... de selve heeft doen wech
voeren uyt den Hage op deser maniere: Een Persoon aen-kloppende als een
Bootsgesel/ pretendeerde haer te willen spreken/ en een Brief te bestellen/ wijl
andere de Deur open hielden/ en een Voerman/ wel eer van de Deurwaerders
ghebruyckt/ sich oock daer toe had verhuert/ en reeds mette Waghen voor de
Deur was gekomen; Dese Bootsgesel hielt sich dicht by de Deur/ tot de Juf-
frou voor quam/ die hy de Brief selfs in handen wilde geven / drong hy haer
met

met een draey tot aen de Deur/ daer op strackx 3. a 4. gewapende Persoonen
daer op passende/ de Juffrou op namen/ en in de Wagen geset/ den Voerman
flucx aen-rijdende/ seggen de Hagenaers haer seer erbarmelijck om hulp ghe-
hoort hebben roepen; Men voerde haer na 't Bos/ en van daer den Rijn langst
na Kulenborg: Haer Ed: Gr: Mo: sonden snachts ten een uren aen alle kan-
ten partije Soldaten en Wagens om hun t'achterhalen: Men stelde 'sander-
daegs by Publicatie gelt op de voorsz. Personen: Alle Ingesetenen van Hol-
lant/ West-vrieslant/ en Zeelant/ oock alle Schippers en Voerluyden wier-
den aen-gelast Mortagne op lijfstraf/ noch te voeren/ te Herbergen/ of te Loge-
ren/ maer aen hare Magistraten be kent te maken. De eerste die gekregen en
op de Gevangen Poort gebracht wiert / was den Voerman/ tot Alphen ach-
terhaelt; Door de welcken men verstondt / dat een Wiel van de Wagen door
't hart rijden gebroken/ de Juffrou was af-getreden geweest: Hare Oom en
de Hr. van Flaerdingen togen met een Corporaelschap Soldaten na Kuylen-
borg/ daer de Juffrou en Mortagne gebonden / doch Mortagne ontsnapt/ en
de Juffrou weder in den Hage wiert gebracht: 't Hoff had op al dese Lieden
in den Hage dusdanige Publicatie laten doen:

DE President en Raden over Hollant, Zeelant, en Vrieslant: Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren leesen, saluyt: Doen te weten: Alsoo niet jegenstaende onse voorgaende Publicatie in date den 19. deser loopende Maent Maert, daer by tot een vereeringe is belooft aen die geene de welcke *Johan Diederick van Mortaigne* soude weten te achterhalen of aen te wijsen, sulckx dat hy alhier in handen van de Justitie mochte komen te gheraken, de somme van 1000. Rijckxds. ende in 'treguarde van yder sijner Medeplichtigen een somme van 200. Rijcxds. als doen noch geen sekere kennisse hebbende van de Personen de welke de voorsz. *Mortaigne* in 't violente en enorme feyt hebben geassisteert, ende dat wy jegenwoordig bevinden dat daer mede by handadig aen sijn geweest eenen *Philips Vollenhoven*, Burger alhier in den Hage, eenen genaemt *Feyt*, ende noch een derde genaemt *Spinel*, de welcke geen van allen tot noch toe bekomen sijn, ende dat voor den dienst van den Lande, en van de Justitie daer aen ten hoogsten gelegen is, dat so geweldigen Schelmstuck niet ongestraft blijve: Soo ist, dat wy goet ghevonden hebben te beloven, gelijck wy belooven by desen, tot een vereeringe te geven aen die geene die de welcke de selve *Mortaigne* sal weten t'achterhalen of aen te wijsen, sulckx dat hy alhier in de handen van de Justitie kome te geraken, in plaetse van 1000. Rijckxds. een somme van 2000. Rijckxds. ende in reguarde van de voorn. andere Complicen, in plaetze van 200. Rijcxdalers een somme van 400. Rijcxds. Ende op dat de voorsz. *Mortaigne* ende sijne voorn: Complicen so veel te beter werden ontdeckt en achterhaelt, so wert mits desen een yder bekent gemaeckt dat den selven is een Persoon van meer als middelmatige langde, recht van postuyr, blanck, ende een weynig lanckwerpich van Aengesicht, blont van Hair, sijnde 't selve lang en op-gekrult, doch dat hy 't selve (soo gesegt wiert) kort hadde laten af-scheeren, en een swarte couleur doen geven, out omtrent de 26. Jaren, sprekende prompt de Fransse en Nederduytse Tale; den voorsz. *Vollenhove* is een Persoon van gemeene lengte, hebbende kort, dun, witachtig Hair, sijnde bleeckachtig van aengesicht; de voorn: *Feyt* kort van postuyr, hebbende lang swart Hair, hangende hem tot over de Schouderen; sijnde den voorn: *Spinel* mede kortachtig van statuyr, bruyn van Aengesicht, hebbende lang

swart

swart gekrult Hair, sprekende goet Duyts, Frans en Italiaens. Eñ op dat desen alomme soude mogen werden bekent, so wert den eersten Deurwaerder gelast de jegenwoordige Acte na voorgaende Klock-geslag van de peuye van den Raethuyse te Publiceren en affigeren, en mede geordonneert dat de selve alomme versonden sal worden. Gedaen in den Rade den 25. Maert 1664. In kennisse van my ADR. POTS.

Ende de Staten Generael hadden op het versoeck der Staten van Hollant dit schrijven aen alle Hoven en Potentaten af-gesonden/ luyt als volcht:

Mercury den 19. Martij, ANNO 1664.

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlanden: Alle Heeren Koningen, Vorsten, Princen, Republicquen, Staten, Overheden, Hoven van Justitie, Officieren, Justicieren, ende Magistraten, mitsgaders allen anderen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt: Doen te weten, dat alsoo de Ed: Mo: H. Staten van Hollant eñ West-Vrieslant, jegenwoordig Staets-gewijse Vergadert, ons door hare Gedeput. in onse Vergaderinge hebben laten representeren, dat haer Ed: Mo: vertoont was by de Voogden en naeste Bloetverwanten van Iuffr. Catharina van Orleans, en voorts door de genome Informatien van den President en Raden van den Hove Provinçiael van de gem: Provintie gheblcken, hoe dat op Maendagh den 17. deser loopende Maent, 's avondts omtrent half 10. uren de voorn: Juffrou met geweldiger hant, en met groote violentie is gerapiëert en vervoert, door seker Persoon ghenaemt Hans Diderick van Mortagne: Ende dat het selve is een faict van afgrijselijcken gevolge, by alle Goddelijcke en Weereltlijcke Wetten ten hoogsten strafbaer, ende mits dien allen eñ een yegelijcken van wat qualiteyt of conditie hy sy, ten uyttersten detestabel: Soo versoecken wy de hoogst-hoog ende wel-ged: Heeren Koningen, Vorsten, Princen, Republicquen, Staten, Overheden, Hoven van Justitie, Officieren, Justicieren, ende Magistraten, mitsgaders allen anderen dien desen sal werden vertoont, ten eynde de selve de voorseyde Juffrou Catharina van Orleans, onder haer Gebitt bevindende, willen doen stellen en houden buyten de macht van de geene die de selve invoegen als vooren hebben vervoert, ten effecte dat de selve wederom in haer vrijheyt en onder de opsigt van hare Voochden en Vrienden moge gebracht worden, en de voorsz. Persoonen die de voorsz. rapt hebben gecommitteert, doen nemen en stellen in behoorlijcke versekeringhe ende pede legato doen transporteren herwaerts over, omme anderen ten exempel ghestraft te worden: Gevende tot dien eynde aen de Personen die op ordre van de voorseyde Voogden en Vrienden, ofte mede by het gemelde Hof Provinçiael van Holtant en West-Vrieslandt voorschreven, af-ghesonden sullen worden, ende desen vertoonen sullen alle goet ende gerequireerde addres, en doende de selve bieden alle behulp en assistentee, het welcke wy t'allen tijden, met gelijke debuoiren ende Offiçien tot voorstant van de Justitie, bereyt sullen sijn ende blijven te verschuldigen ende erkennen. Gedaen in den Haghe onder onse Cachette Paraphiere, ende de Signatuyre van onsen Griffier, op den 19. Maert 1664.

Ende wert den Agent de Heyde geordonneert de Heeren alhier aenwesende Ministers van Koningen, Republijcken, Prinçen, Vorsten, Potentaten, Staten, Overheden, en Magistraten te gaen versoecken en recommanderen, dat haer E. haer Ho: Mo: goede meeninge en intentie in de bovenstaende Acte uyt-gedruckt, by de Heeren haer respective Principalen met haer goede Offiçien willen secondéren: Was geparapheert, Johan Baron van Reede tot Renswoude: Onderstont, Accordeert met 't voorsz. Register, ende getekent,

J. SPRONSSEN.

Alle die eenighsints kennis/ deel/ raet/ of het allerminst aen dese Acte ghe-
moeyt is geweest/ hebben schade en onheyl daer by gehad : Men was seer on-
venoegt over den Graef van Kuylenborg/ dat Mortagne daer zijnde/ en die 2.
Nachten by Juffrou d' Orleans in een Kamer had ghewaeckt/ echter door de
Poorte van het Hoff soo uyt Kuylenborgh wegh geraeckt was : Den Grave
excuseerden sich door minnelijck schrijven en veele verschooningen : Toog na
Nimmegen op den Geldersen Lant-dagh/ onderwijle 's Lants Krijgs-ben-
den onder den Heer van Steelandt naer Kuylenborgh trocken / om die Stadt
(indien niet door 't af-werpen van Mueren en Poorten/ ten minsten op andere
wijse) onbequaem te maken/ dat egeene Persoonen van soo groote ofte andere
crimen aldaer niet en souden mogen verschuylen / veel min werden geprote-
geert/ gelijck dagelijckx aldaer aen soodanige geschiede : Die van Gelderlant
meynden dat 't Hof die sake soo in 't een als in 't ander al wat te hoog op nam/
en indien den Grave ergens aen schuldig was/ dat men wel op een ander wijse
met hem hadde konnen procederen : Eenen N. Menten quam des wegen van
Nimmegen na den Hage/om den voorsz. Grave by 't Hof te defenderen : Den
Baron van Langerack in de Castelanye versekert/ bekende den 28. deser in de
volle Vergaderinge van de Staten van Hollant/na dat hy geexamineert was/
dat hy Mortagne uyt compassie hadde weg geholpen/en by hem geweest was
doe sich Mortagne tot dit exploit prepareerde ; 't Welck den Staet so hoog op
nam/dat sy dito Langerak van zijn militair Ritmeesterschaps Ampt depor-
teerde/en voorts exileerden : Eenen Advocaet Jaket/om eenige Consultatien
die hy aen Mortagne soude verleent hebben/wiert ook in zijn Huys versekert.
Men kreeg eyndling advijs dat Mortagne na Bremen was ghewecken/en als
bewust dat hy over al soude beschreven/en de Soldaten graeg zijn om de hooge
premien te verdienen/ soo had hy om niet bekent te wesen/ 2. van de zijne bin-
nen Bremen tegens den avont gesonden/ die sonder nau ondersoeck/ als alleen
waer sy souden logeren/ door geraeckten/ daer op volgden Mortagne met een
ander ; Men mompelde strackx onder de Wacht dat hy de man was/ 't wiert
hem gevraegt/ hy ontkendent/ doch bleef niet te min gearresteert : De Magi-
straet hier af geadverteert/ beval hem tot 's anderendaegs te bewaren/ en na
't Huys van de andere twee sendende/ sijn die lont rieckende/ achter uyt 't Huys
gevlucht/en noyt gevonden : Den naesten dag wiert Mortaigne geexamineert/
en hy bekende dat hy de man was ; de Magistraet van Bremen deden sulckx
aen 't Hof van Hollant weten/ terstont wiert Cornelis Geestdorp, Lut. van een
Comp. van de Guarde der Staten van Hollant/ met 2. Deurwaerders Cor-
nelis van der Beeck en Jan Broeckman, met 12. Soldaten / een Luytenant/ en 4.
Dienaers van de Justitie/ na Bremen gesonden/ Mortaigne te halen/quamen
den 11. April aldaer/ en den Brief der Gecommitt. Raden aen den President
Burgermeester over-ghelevert hebbende/ wiert den Raet daer op vergadert:
Men was te Bremen seer beducht/wenschende dat Mortagne met stilte mocht
weg gevoert werden/ wijl hy daer veel Vrienden in de Stadt had/ behalvens
noch datten Sweetse Resident te Hamborg so ras hy hoorde dat Mortaigne op
den Dwinger ('t Gevangenhuys) met een Dienaer was gheset/ by den Raet
van Bremen sterck was aenhoudende/dat men hem aen de Hollanders niet en

soude

ſoude over geven/ oock was op diverſe paſſagien ſo te Water op de Weſer/ als
te Lande Sweets volck/ op-paſſende om Mortagne als hy uyt-gevoert wiert/
te ontſetten/ viſiterende alles wat uyt Bremen quam ; Geeſtdorp hier over be-
zwaert / en raedtlevende mette Syndicus der Stadt (als daer brenit zijnde)
om beſtwil verſoeckende hoe den verſekerſten wegh te nemen / den Syndicus
daer op in en weder uytten Raet komende/ ſeyde tegens Geeſtdorp : Daer ſijn
maer drie Wegen die gy paſſeeren kont, d'eene te Water, die ſoo wel beſet is, dat gy daer
niet ſult konnen door geraken, de tweede Wech die gy gekomen ſijt over Delmerhorſt
en Wiltshuyſen, die mede heel onveylig en periculeus ſal ſijn, mits Wiltshuyſen Sweets
is, en de derde van hier op Brinchan, Vecht, en Kloppenburg, daer de minſte pericul is,
die ick u ſou raden te gaen, maer den Raedt begeert niet dat Mortagne eenighe weder-
waerdigheyt ervare. Seker zijnde datte Bremers hem binnen hare Stadt niet
aen de Handen wilden gebonden hebben ; 's middags quam Secretaris Klap-
meyer een Brief brengen aen Geeſtdorp/ om die wegens den Raet aen de Sta-
ten van Hollandt te verhantreycken/ en bleef dien middagh by Geeſtdorp ten
eten/ bekent makende/ datte Raet Mortagne met een Caroſſe van den Tooren
uytte Gevangenis in de Nieuſtadt over de Weſer in de Hooft-wacht om over
te leveren/ hadden laten brengen/ daer Geeſtdorp hem ſoude vinden ; Die hier
op 4. Waghens huerende/ en reet zijnde Mortagne op te nemen/ is daer by de
Bremers Ingeſetenen ſoo met ſtudie in geageert/ dat Mortagne ſoo hy op de
Wagen was/ de Soldaet die hem by de Rock had/ ontſnapte/ en d'ander ſijde
van de Wagen onder 't Volck ſpringende/ door de Bremers/ ſelfs de Waert in
de Swaen/ daer Geeſtdorp gelogeert was geweeſt/ geholpen/ Geeſtdorps Sol-
daten hem willende volgen/ gelijck een alreede hem gevat had/ riepen de Bre-
mers/ Sla doot, ſla doot die Hollandtſe honden, wat hebben ſy hier te doen ? Quet-
ſende en ſlaende de Holl. Soldaten/ en den Staet in dien/ ſonder dat eenige Bre-
mer-hans ſich tot protectie der Geeſtdorpſe ſoo veel wel als voor Mortagne
openbaerde : Deurwaerder van der Beeck klaeghde aen den Preſident Bur-
germeeſter/ die om te toonen den yver/ de Nieuſtadt dede ſluyten/ en na Mor-
tagne ſoecken/ maer die was al in tijts zijn eene Schoen en Hoet achter gela-
ten hebbende/ aen een Sweetſe Schants ghekomen / en van daer tot Staden
onder Sweets gebiet geraeckt ; Men hielt Geeſtdorp noch eenige dagen daer/
onder ſchijn van Mortagne te ſoecken/ onderwijl riepen de Bremers vaſt/ dat
is al weer om de Hollantſe Soldaten, die honden, ſmijtſe doot, die &c. Eyndling ver-
trock Geeſtdorp/ &c. den 16. April van daer/ met een Knecht van Mortagne:
In den Hage komende/ wiert verſekert/ en den 4. Junij door de Krijgſraet in-
habil tot eenige Militaire Ampten verklaert. En den Voerman die de Juf-
frou mette Wagen had gevoert/ is publijck gegeeſſelt : Een der Knapen/ die
ſeer beklaegt wiert/ en ſich tot dit exploict ernſtig had laten gebruycken/ wiert
op-geknoopt : Invoeghen/ dat gelijck wy vooren geſeyt hebben/ alle die aen
deſe ſake vaſt waren/ of ten deele geemployeert zijn geweeſt/ hebben quade for-
tuyne gehad : Den Grave van Kuylenburg nu in Gelderlant zijnde/ verſoch-
ten die Provintie datte Militie van den Staet mochten van des Graven Stad
af-gevoert werden : Maer de antwoort was/ sulcx niet te konnen doen/ en met
de begonnen proceduren voort te varen/ &c. Hare Ho: Mo: reſolveerden den

7. April

7. April datten Lt. Coll. Steelant met 8. Comp. van 's Lants Militie sou-
de trecken binnen de selve Stadt / ende by nacht en dach laten open blijven de
Poorten / en de Valbruggen neder te laten / ter tijt by haer Ho: Mo: op de sake
van den Graef van Kuylenburg rakende / ook des selfs Stadt en Graeffschap /
metten ghevolghe van dien / ten vollen soude wesen gedisponeert / alles onver-
mindert 't Recht van Souverainiteyt / 't welck de Provintie van Gelderlant
sustineert haer op de Stadt en 't Graeffschap Culenborg te competeren: De
Staten van Hollant het quaet gevolg van so een Plaets als dese in 't hart van
haer Lant siende / (en daer de grootste Banckeroutiers by daeg met Carotsen /
by avont in de Kroeg / en t'ontijde haer passetemps maecken) waren tegen het
vrij geley van sodanige Dieven / en om van soo een quaet bevrijt te sijn / resol-
veerden / dat men de Val-bruggen af hangen en de Wallen te slechten / ende in
plaetse van dien opene steene Bruggen te maken: Die van Gelderlant schre-
ven hare onaengenaemheyt deswegen in dese maent ter Generaliteyt / sustine-
nerende / dat alsoo hoog-ged. Grave aen de Ed. Gr. Mo: H. Staten van Hol-
lant door een schriftelijke acte onder hant en zeegel genoegsaem had versekert /
men daer mede satisfactie behoorden te nemen. De Acte luyt als volcht:

*WY Hendrick Wolraet, Grave van Waldeck, Piermont en * Culenborg, Baron van
Tonna, Pallant, Witten, en Weerde, &c. Doen kondt, dat also wy bevinden van
oltsher, binnen onse Stadt en Graefschap Culenborgh geobserveert te sijn, dat als wanneer
eenige Persoonen in de Nabuyrige Provinçien en omleggende Plaetzen gedelinqueert had-
den, dat de selve veeltijts haer refugium en toevlucht genomen hebben tot onse voorß. Stad
en Graefschap: En dat wy al nu gewaer worden dat onder pretext van dien, capitale De-
linquanten, welcke rigoreuse straffe sijn meriterende, somtijts daer onder hebben geschuylt,
ghelijck men onlanghs heeft bespeurt in de Persoon van Johan Diederick van Mortaigne,
waer over eenige onminne by de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Hollant en West-Vries-
lant tegen ons was op-genomen: Soo ist, dat wy niet anders voorhebbende dan banthavin-
ge van oprechte Justitie, en observantie van goede Policije, ingevolge van onse voorgaende
intentie hebben geresolveert en over gegeven, ghelijck wy resolveren en overgeven by desen,
Geen vry Geley te sullen accorderen ofte verleenen aen capitale Delinquanten, malicieuse
Banckeroutiers, en diergelijcke, uyt de Geunieerde Provintien in onse Stadt en Graefschap
komende, maer in tegendeel alle sulcke Delinquanten die na datho deses uyt de selve Pro-
vinçien hun binnen onse voorß. Stadt of Graefschap mochten komen te begeven, op d'eerste
aenmaninge van eenige Heeren Staten van de hoog-gem: Geunieerde Provintien van haer
Hoven van Justitie, of van de Magistraten der Steden van dien, te sullen apprehenderen
en over-geven om binnen de ghem: Provintien en Steden na merite van saken ghestraft te
worden, als na Rechten. t' Oirconde desen ghetekent en met onse Graeffelycke Pitzier
bevestickt. Actum Nimmegen den 30. Marty, Anno 1664.*

Henrick Wolraed, G: z: W: v: C.

* Kuylenborg is een Leen van Gelderlant / maer het staet in geschil of het onder 't Lant gebiet ge-
rekent moet worden; leght ter lincker syde van de Leck: Coningh Philips maeckten tot een Graefs-
schap / en sijn mitsdien de Graven van Kuylenborg van Heerlijcken Huyse / en goeden besit / wijl dese
Stadt breet streckt met Gebiet / Privilegien en Heerlijckheyt.

Eyntelijck is de Militie weder om van Cuylenborgh vertrocken: Den Heer Grave toog na Hoogh-Duytslant/ alwaer zijne Edelheydt eenigen tijdt daer na te Grats is overleden. Juffrou d' Orleans vertrock na Zirckzee: Maer waer Mortaigne geretireert is/ heeft men zedert noyt vernomen.

De Ed. Gr. Mog. Staten van Hollant dede desen maent 't naevolghende Placcaet op het Huwelijcken publiceren:

DE Staten van Hollant en West-Vrieslant, allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren leesen, saluyt: Alsoo in het 7. 8. en andre volgende Articulen van de Politijke Ordonnantie schijnt te resideren eenige duysterheyt, of namentlijk onder de graden van affiniteyt, in de welke het niet is gepermitteert te Trouwen, moet verstaen werden verboden te sijn met sijn overleden Huys-Vrouwen Broeders ofte Susters Dochter Huwlijk te contracteren, vermits aldaer onder de enumeratie van de verboden graden van affiniteyt, het voorsz. casus in specie niet en is geexpresseert: Soo ist, dat Wy daer in willende voorsien, tot elucidatie en ampliatie van de voorsz. 8. ende 9. Articulen, by forme van interpretatie, goet gevonden hebben een yegelijken van onse goede Ingesetenen te Waerschouwen, en bekent te maken, alvooren daer op tot meermalen gehad hebbende de consideratien en advis van onsen Hove, dat wy als noch conform voorgaende iterative dispositien, verstaen, dat sodanige Huwlijken als vooren, niet jegenstaende daer van geen speciael verbot in 't voorsz. 8. en volgende Articulen is gedaen, sijn, en by ons sullen werden ghehouden voor ongeoorloft en niet gepermitteert: Verbiedende dien volgende allen en een ygelijken sodanige Huwlijken te contracteren, op pœne in het 13. Articul van de voorn: Politijke Ordonnantie begrepen: Ordonnerende en beveelende de Presidenten ende Raden van beyde onse Hoven, den Advocaet Fiscael en Procureur Generael, mitsgaders allen anderen Officieren en Justicieren van onsen Lande, jegens de Overtreders en Contraventeurs van desen te procederen, en procederen na behooren: Eñ ten eynde niemant hier van ignorantie en pretendere, nemaer alle ende een yder wete moge waer na hy hem hebbe te reguleren, begeeren wy dat dese alomme daer het behoort, ende te ghelschieden ghebruyckelijck is, sal werden gepubliceert ende geaffigeert. Gedaen in den Haghe onder onsen grooten Zegel, op den 21. Mey des Jaers onses Heeren ende Zalichmaeckers 1664.

Ende op seeckere ongehoorde en verradelijcke Moort binnen Amsterdam by avont door een Jode gedaen aen een andere eerlijcke Jode/ soo de selven in zijn Stoepen was/ die doende doorschieten/ heeft d' Achtb. Magistraet van die Stadt dusdanige af kondinge laten doen:

ALsoo mijn Heeren van E. Gerechte nu sekerlijck sijn onderricht door wien d' execrable Moort van Benjamin Dias Pato, in de Notificatie van den 20. deser vermelt, is geperpetreert, ende dat het selve is geschiet door handen van Jan Nieuwkerck, Deen van Natie, jegenwoordig in hechtenisse, en dat door indictie en instigatie van een andere Jode, alhier ter Stede in No. 5. by d' Anthonis-Poort woonachtigh, ghenaemt Jacob Nabarro, out tusschen de 50. a 60. Jaren, van tamelijcke langte, en middelmatige dickte, met swart Hair uyt den grijse, redelijck langh, en weynigh gekrult, met groote swarte Knevels, sprekende goet Spaens, maer quaet Neerlants, de welcke den gevangen voor een beloofde somme van penningen daer toe heeft gekoft, de Man hem metter

vinger heeft aen-gewesen, en by 't door-schieten oock is present geweest, sijnde op gisteren na den Haghe, en van daer mette Schuyt van tween op Delft vertrocken, met meeninge om na Engelant of Brabant te gaen: Ende alsoo men soodanig enorm, verfoeyelijck, moordadig, en noyt in dese Landen gehoort feyt gaern anderen ten exempel na er verdienste wilde doen straffen: *Soo ist*, dat by desen allen eñ een ygelijck wort verwittigt ende genotificeert, dat de geene die de voorñ: Jode aen de Justitie, 't sy hier ofte elders, daer 't oock soude mogen sijn, weet aen te brengen, sulcx dat hy in hechtenisse geraeckte, uyt handen van de Heeren Thresorieren deser Stede ontfanghen sal een prœmie van 400. Silvere Ducatons, ende zijn Naem sal werden gesecreteert.

In dese tijt storf te Hoorn den geestigen Dichter Bruno/ rijcker van milde rijmen als goude schijven/ in Engelandt dede hy over sulcks een schielijcke Voyagie/ die van Muyden tasten hy alsoo ernstich in haer qualiteyt als zijn eygen selven: Levendig zijnde/ maeckten hy dit op sijn doot:

GRAF-SCHRIFT:

Runo fuit; Quis *Bruno* fuit? de Plebe Poëta:
Quæris ubi jaceat qui tibi *Bruno* fuit?
Si scire est tanti? quamvis hoc dicere mallet,
Dicat idem verbis Naso Poëta tribus,
Pauper ubique jacet, tumulum jam parce *Brunonis*,
Quærere: *Bruno* fuit pauper, ubique jacet.

Aldus vertaelt:

L doot is Bruno, *Wie? een Dichter slecht en recht:*
Vraegt gy waer Bruno, *die al doot is, nu mach leggen?*
Ist wetens pijne-waert? 't Geen hy wouw liever seggen,
Laet dat van Naso *met drie woorden zijn gesecht,*
Een kalen droes leydt over-al,
Vraeght nu na Bruno *niet met al,*
Want Bruno *was van Kalis Bende,*
Dies heeft zijn Graf begin noch ende,
En 't is dan seecker en gewis,
Dat's over-al, dat's nergens is.

Te Brugge ontstont om de nieuwe Vaert op Oostende groote onrust/ hoewel de Negotie van die Stadt en Gent seer gebetert soude werden/ echter de Schippers en Arbeyts-lien waren daer teghen/ als hun kost door veel onkosten winnende; Dese lien verstopten de Vaert op diverse plaetsen/ makende oock te Brugge diverse aenkomens en aenloopen/ denckende een van de Burgermeesters Huysen te spolieren/ maer 6. a 7. 's nachts van 't Bedde gehaelt zijnde/ bleef de saeck in rust: Den Fiscael van Gent informeerde sich tegens de schuldige/ en de ghesoncken Schepen met Steen wierden uytte voorsz. Vaert gehaelt. t' Antwerpen zijn dese dagen niet alleen de vreemde Soldaten/ maer oock de Bedelaers (behalvens de Geestelijcken) die Stadt ontseyt/ de Luyse vangers nochtans vatten sommige op/ die brengende in een Tucht-huys.

huys daer men haer 14. dagen in den dach sette/ zijnde een Kamer met scherpe Balcken / alwaer de Luyaerts noch gaen / staen of legghen konnen / hier door/en om dat men haer voor de tweede reys weer krijgende/te schavotteren en ten derdemael met geesselen en brantmercken dreyghde/ sackte dat geboeft van daer na andere Gewesten. Zedert eenige Jaeren was den vermaerden Anatomist Louijs de Bils,die door vijf ontledigde Lichamen seer curieus veele Partijen had ontdeckt/ tot noch toe onbekent/ van Rotterdam om eenigh onbenoeghen vertrocken naer Brussel / laetende aldaer de voorsz. vijf Gebalsemde Lichamen sien/en zijn kunst van Anatomie/en scheydinge sonder bloetstorten/ van alle d' Atterien en Musculen/ &c. vertoonende/dede niet alleen de kenders der konst / maer alle die omtrent quamen / verwonderen/ oock den Gouve. Caracena dede door Dr. Gulschoten/Coningl. Professor van d' Anatomia en Mathematica in d'Academie te Leuven/de Bils examineren; waer op die Provintie hem een jaerlijcx Pensioen toeleyde/Caracena vereerde hem met een Goude Keten/waer aen 's Konings Beelt in een Medaillie hong; hy vereerde de 5. Lichamen aen de Academie van Leuven: En metten Professor na Brussel eenmael rijdende / wiert anderhalf mijl buyten de Stadt van alle Medicijn-konstenaers/wel uyt gedost/verwellekomt/ en so in hare Academie geleyt/alwaer de gebalsemde Lichamen over-gelevert/en Caracena bedanckt wiert: Wijders soude de Bils metten Professor communicatif lessen doen/ en Menschen en Dieren ontledigen/om daer door tot nut der Chirurgie in practijck te brengen en te leeren 'tgeen tot noch toe noyt geobserveert was geweest.

Den Algierse Goubern. Siaban Aga nu overleden/ wierden zijn Goederen (ghelijck in Hollandt de redderaers van Banckeroetiers verdeelen) by Executie geconfisqueert en verkocht: De Christenen zijn Slaeven wierden by zijn Leven vry gegeven/maer na zijn doot weer tot Slaeven verdocht. De Kovers van Algiers namen doe een Engels Schip na Cadix gaende/en twee andere Schepen in Guinea Slaeven gehandelt hebbende/ om in Spangien te verkoopen/ zijn 't Algiers op-gebracht/en alles voor buyt/en de Engelse selfs voor Slaeven verkocht: Soo dat in dese tijt 17. Engelse Schepen die achter de Moglie t' Algiers laeghen/ genomen waeren/ 't Volck ghevanghen houdende/ met verkoopen wachtende tot Lauson daer soude zijn: onder dien schijn wierden oock wel 30. kleyne en groote Hollandtse Vaertuyghen aldaer op-gebracht/ onder deze waren:

1. 't Schip Thomas/ } Met Olpe
2. De Mary/ } van
3. De Booch/ } Galliopoli.
4. De Phenix/ van Jarmuyen/ met Gerst van Rochel na Cadix.
5. d'Avontuer/ van Jarmouth/ een Pinck/ met Zeep van Marseille na London.
5. Coningin Catrijn/kleyn Fregat } met Koorn
7. De Barbadosse Koopman/ } na Cadix.
8. De Duyf/ van Alicanten na Napels/
9. 't Rechte Reehart/en Jan Goetgeluk/beyde op de Ree van Tituan geanckert/genomen/en 't Goet prijs gemaeckt/hoewel op Algiers geladẽ hebbende.
10. Meyblom vã Jarmout/met Rijs en Limoen.
11. De Providence/met Olye/ Rijs/ en Papier van Genua.
12. De Medegesel/een Londise Kets/met Anijs-saet/ Sout/ en vrij wat Gelt/ na Malta.
13. De Fredrick/ na Algiers met Sout.
14. Franciscus/daer op Willem Meldon Schipper was/ hy quam van Malga t' Algiers om te handelẽ/maer als hem daer de vrijheyt om te handelen was ontseyt/ en zijn saken verricht hebbende/niet weg kost/ vlugte by nacht/ met eenig kleyn vaertuyg/maer wiert 20 dagen daer na weer t' Algiers op-gebracht/ en voor prijs verkocht.
15. 't Fregat Jane/ met Olye van Genua.
16. d' Avontuer/ met Wijn na Tanger.

Onder

Onder dese was een Holl. Fluyt de Simeon van Sardam/ Schipper Cal-
par Gansebeets, met 15. Eters/ van Alicanten met Sout na Genua willende/
die sich een weynig defenderende/ in brant raeckte/ den Schipper en sommi ge
verbranden/ andre sprongen in Zee/ 15. man geberght/ wierden t' Algiers in
des Capiteyns Huys bewaert tot dat de Ruyter daer soude gekomen syn. Den
Allerchristel. Coningh schreef doe van den 7. Maert 1664. aen hare Ho: Mo:
Met vreughde verstaen te hebben dat men hier te Lande een Vloot tegens de Barbarisse
Rovers uytruste, niet duysterlijck te verstaen gevende, op dat Lant een desseyn voor te
hebben: Dat haer Ho: Mo: beter te Marseillie als te Toulon Havening en alle verver-
zingen souden vinden, oock faveur en Assistentie: Daer toe voegende/ nous avons en
mesme temps ordonné â nos Officiers de la dite Ville, de laisser une Plaine & entierie li-
bertè â vosdts. Vaisseaux, d'y aller charger. Op den 15. April maeckten de In-
woonders van 't Casteel met die van out en nieu Zalee een Vrede/ sonder dat
den Opperste daer in genoemt wiert/ en die in 't Velt met syn Leger dus lang
had ghelegen om den toevoer te beletten / 't Accoort bestont in mijn en dijn, dat
was het aldaer Lants innekomen/ 'twelk sy als wijse Lien in plaets van lan-
ger met den Degen te pleytten/ verdeelden/ also dat de Stadt en 't Casteel elck
een derde souden hebben/ en noch een derde voor Rabal. Voor Algiers quam
Lauson Engels Vloot voogt den 1. April/ en dede door 2 Capiteyns die hy daer
te lant sont/ eyssen restitutie van alle Pirateryen/ injurien/ &c. d'Engelse aen
gedaen/ maer so sy in den Divan waren/ antwoorde hun den Raet met gelijke
munte: Dese Barbaren om d'Engelse de mate vol te meeten/ als die eyndelijk
seer gestoft hadden dat Brittanje en Algiers Vrede hadden/ oock in dese woor-
den tot d'Engelse Capiteys uyt barste: Ja, wy hebben Vrede, maer voldoet ons
u rooven op d'onse, wy sullen die van ons op u gedaen, mede voldoen. Na veel seg-
gens/ mosten d'Engelse 71 Barbarise Slaven die sy van Tanger haelden/ aen
die van Algiers geven/ neffens veel gelt/ &c. waer tegen men hun gaf 200 En-
gelse Slaven/ en 17. kleyne met 2. a 3. groote schepen/ die sy van d'Engelse ge-
rooft hadden/ 't welck geschiede terwijl seker Frans Oorlog-schip daer tegens
't Lant joeg een rijck Engels schip/ van meer waerde als dese 17 gerestitueer-
de schepen: Eenige dagen daer na resolveerden den Divan positivelijck t'Al-
giers/ van den 7. Mey af egeene Vrede met d' Engelse te continueeren, ten ware men
haer consenteerden alle Schepen te visiteren, alle vreemde Goederen daer uyt te mogen
lichten, behalven die uyt Engelant en Turckyen quamen. Lauson dit hoorende/ quam
weder voor Algiers/ en versogt/ dat d'Engelse Consul by hem aen boort mocht
komen/ maer sy wilden hem niet laeten gaen: Dus most Lawson weder ver-
trecken/ die nu wel sach indien hy 't gerestitueerde Volck en Schepen niet al-
reede had/ hy 'tselve nu niet krijgen soude/ doch hy seyde haer oock den Oorlog
aen/ want 't kostelijck Present dat hy haer aenbood/ hadden sy al te versmade-
lijck af-gewesen/ om dat Lawson in der daet haer te gau hadde geweest in het
beloven van al wat sy eyschten/ tot hy 't gerestitueerde Volck en Schepen uyt
hare klaeuwen had: Korts daer aen bracht hy een Turckse Roover met 34 st.
en 260 Mooren te Majorca op. Dit/ en dat de Spaense Koning aen hare Ho.
Mo: Vloot/ (die tot demping van dese Barbarise Rovers onder den Vice-Ad.
de Ruyter half May na de Straet t' zeyl ging) toe-stont alle behulp aen de sel-

ve in zijne Havenen/ koelden den moet seer van die zwarte dieven. Te Porte Louijs/ gheleghen in de Bocht van Vranckrijck/ arriveerden doe een Schip/ 't gunt den Overleden Duc de la Mesleray 't voorleden Jaer na Madegascar hadde gesonden/ onder 't ghebiet van Sr. Kercadiou, was rijck van Koopmanschappen/ en had op de gheheele Reys (soo men seyde) niet meer dan een man verlooren: Waer op de Franse Koopluen begosten te gelooven dat die grootte Reyse soo gevaerlijck niet en was als Bontekoe en andere die af schilderen/ en des wegen begaven sich veele tot onderteckeninge in de nieuwe Franse Oost-ind. Compagnie te Parijs. Doch eene Swaluwe en brengt den Somer niet.

Dese dagen wiert den Graef van Windisgrats/ Keyserl. Gesant te Stocholm/ van dat Hoff toe-segginge gedaen/ om zijn Meester tegens den Turck 1600. te voet/ 400. Ruyters/ en voor 80000. Rijcxds. Krijgs behoeften toe te schicken/ waer over gebieden soude als Gener. Major den Gen. Cord Coningsmarck, wegens d'Infanterij/ en Baron Wolmar Wrangel, een dapper Cavalier/ over de Ruyterije. Door 't sterven van Knut Bosse, stonden in Sweden nu 40. Rijcx-Raden Stoelen open. Den Coning van Sweden dede doen by hare Ho: Mo: klagen over de Guineesse verschillen: Hoe datte Neerl. West-Ind. Comp. (soo bericht was) na 't lest over-gaen van 't Fort op Cabo Cors, hadden gecondemneert eenen Theunis Adriaensz. Vos, Ingeseten van Sweden, in detentie oft ballingschap aldaer te Landewaert voor ettelijcke Jaren lang, begeerende de vry-stellinge van de selve Persoon, &c. Die vraegt wat dese Teunis sake sy/ die sal den minsten Guineesvaerder u vertellen/ en wy dit alleen seggen: Dat in wat Uytheemse Landen men komt, soo men op sijn Machiavels geen macht en heeft als die de welcke daer 't gebiet hebben, datse wijsselijck geestimeert werden daer te gehoorsamen na de Ordonnantien, Wetten te vinden, maer niet te maken, of als Verraders gestraft te werden, volgens het Recht dat alle Staten hebben tegens hare Conspirateurs. En om so een oorsaek dede den Coning van Denemarcken te Hamburg lichten en na der Gluckstat voeren eenen Dr. Otto Sperling: Dit saiseren geschieden door een Officier van zijn Maj. van Denemarcken/ die sich veynsende dat zijn Vrou sieck was/ hem in zijn Carots kreeg/ om haer te visiteren/ en als hy mette selve Carots weder om soude keeren/ van den selven Officier verselschapt/ so had hy een ander genoot/ die hy 't woort gaf van soo in te treden/ en also beyde sonder gesien te wesen/ gelept zijn tot by de Poort daer men na Holsteyn rijt/ wierpen sy haer op hem/ en versekerden hen/ soo dat hy geen macht had om eenig hulp te roepen/ aldus most hy sich uytte Stad laten weg voeren/ daer 30 Ruyters hem wachten/ en tot Gluckstat brachten/ en van daer na Koppenhaven op den Blaeuwen Thoorn heeft vervoert: En alhoewel die van Hamburg 200. Rijckxds. beloofden aen die haer den voorsz. Doctor weder in handen kost leveren/ nochtans is hy/ als geacht sich mette actien van Corvits Ulevelt tegens de Deense Kroon gecombineert te hebben gehad/ te Coppenhagen dit Jaer in scherpe gevangenis gebleven. 't Deense Rijk stont nu over de Commercie met Vranckrijck/ die met Sweden insgelijcx den Stapel te Gottenburg/ gelijck Coningin Christina voor hadde/ in handeling: De Franse Resident transporteerde sich daer om van Coppenhaven na Noorweghen. Den Ridder Willem Davidson

quam doe mede in de Sont / en hoewel die voor gaf daer om zijn particuliere affairen ghekomen te zijn / echter en benam dat andere die van Enghelandt zwarte Wolcken saghen afdrijven/ geensints de ghedachten/ dat die Noortse Kroonen die om hare inlantse Koopmanschappē buyten ordinaris komen aensoeckten/niets gewisser dan een bedeckten Oorlog in den sin hebben: Hoewel het kleyne konst soude geweest hebben indien de Neerlanders dolose hadden willen handelen/ gelijck d' Engelsen in Africa en America reeds met studie hadden gedaen/ al d'Engelse Schepen in de Sont weg te nemen/ welcke in dese en de naeste maent na d'Oost-zee quamen/om Pick/Teer/Hennip/&c. na Engelant te voeren. Mais, c'est faire comme le Renard, trainer la queüe derriere.

Tusschen Poolen en Moscovien nam men voor te handelen van Vrede/ op een plaets Crasna/ by Smolenzko/en de Bootschappers van dese Handelingen mosten d'een aen Polen/d'ander aen Moscovien wegens hare Principalen vice versa een Eed doen/dat hare Meesters sincerlijck genegen waren om Vrede te maken. Den 16. April raeckte door onvoorsichtigheyt de Stadt Mohilow in brant/waer door de Russise Kerck/'t Raethuys/alle de Kramen der Cooplien/ en een groot gedeelte van 't Slot in asse veranderde. Eenen Wihowzky/de Cosacken door opstoking tegen Polen lang baloorig/ en de Littause Armee byna doen smelten hebbende/ wiert eyndelijck om zijn mis daet gegrepen/en geharquebuseert/waer mede groote rust onder de Cosacken quam. Een Pool Bohun mette Russise Ramadonowsky gecorrespondeert hebbende / nu versekert/ storff van melancolye: Tetera Zaporowischer, Cosackse Veltheer/ de Rebellen onder BialoCerkiew zijn Stedehouder verstroyt hebbende/herstelde 't woeste Ukrania weder in rust / ende bequam daer door de secrete verraderijen van Wihowsky, Weywoda Kyowsky, en van Sarcba, die Secretaris van Tetera was geweest/en daer na mignon van den Jesuijt Tucholsky, geheel t'ontdecken; Alle dese boose Creaturen/die so meenigte Steden en onnoseler Menschen doot en bederf oorsaeck waren/ zijn 8. mijl van Cossum in 't Leger geharquebuseert. Te Rus-Lemburg in Polen obervielen dese dagen de haelwaerdige Studenten en Wittebroots Kinderen de Joden aldaer woonende / om dat die schaccheraers een van dese Poolse Jonckertjes wat te onchristelijck hadden af-gerost: Nu dese gesellen op-gestoockt van ouder/ doch sotter als sy waren/ hoewel ghenoemde Christenen/ deden onchristelijcker als de Joden / van de welcke sy 250. in een furie doot sloegen en quetsten: De Jesuijten hadden van dese wraeckluſt hen genoeg af gemaent/ en de Joden geraden sich voor een tijt te absenteren/maer ten hielp niet/ want alsser meenichte Volck na de Jesuijten Kerck drongh om Aflaet-brieven te bekomen/ waren eenige Joden by geval op straet/ die eenige Jongens met steenen begosten te goyen: De Joden sich al by tijts van wapenen voorsien hebbende/ quetsten met een Bardesaen een Ambachts-Jongen/ die by ongeluck daer omtrent stont/doch in de sake onnosel: Hier over begaven de voorsz. Studenten hun uytte Jesuijten Kerck daer sy waren/ in 't geweer/ meenende dat een van hare Benden ghequetst was/ en vermoorde soo veel onnosele Joden/ hoewel vrij te presumeren staet/ dat men haer uyt so een Kerck als sy eben waren gekomen/ soodanige devotie niet en hadde geleert.

Graef Nicolaes van Serin (hoewel hy andere om zijn vroomheyt benijt) was geduyrig practiserende op wat manier hy de Turcken een considerabie plaets mocht afhandig maken / in de Vestinge Zigeth had hy wel sin/ dan dat was hem al wat hart/ daer waren 3. retiraden in yder deel/ wijt van den anderen/ als/ d'oude Stad/ de nieuwe Stadt/ en 't Casteel/ tusschen welcke lange smalle Bruggen zijn: Hem speelde noch in gedachten hoe zijn Groot-vader Nicolaes van Serin Ao. 1597. dese Vesting niet konnende ontsetten/ sien most dat Solyman Turckse Keyser/ die selfs in 't Leger daer voor was/ de selve in nam/ en van doen af tot nu toe hadden beseten: Hy verspiede op een hoogen Bergh buyten Zigeth een schoon Turcx Huys/ daer Solyman zijn Quartier en Tent had gehad/ en oock begraven was/ alwaer alles ruynerende/ keerde met goeden buyt (de Tombe geraseert hebbende) weder van daer/ en ruckten den 27 April voor Canisia/ niet min sterck en aen Maras als Ziget/ daer in lagen 4000. Janitsers/ die dappere tegenweer deden/ selfs als de Hohenlose hulp-benden/ die ten 2. uren na de middag hun Quartier af staken bewesten de Stadt/ de Graven Serin en Strozzy beoosten/ daer de Turcken hartneckig op haren * Mahometh vertrouwende/ op de Christenen uyt vielen/ tot voor de Brug uytte Stad/ die

over

* Mahomet als een Antichrist/ is omtrent 't Jaer 590. geboren/ zijn Vader hiette Abdalla: Waer van een Jode groote voorsegginge dede/ want terwijl zijn Moeder van hem swanger ging/ kost men in dat Jaer Saepen noch Maepen/ en veele Kercken wierden geruyneert: De Jode seyde/ dat Mahomet een grootman sonde worden/ want het was in die tijt dat veel Arabiers/ Africanen en Christenen/ oock de Joden en Arrianen seer in twijffel stonden wat Religie sy souden verkiesen: Mahomet in veele wetenschappen op-getrocken wordende/ wiert seer scherp door Johannis den Arrianer Monick/ en hy trock Jaerlijcx als Koopman na Egypten mette Christenen en Joden als hare Broeder: Hy doorliep de Schriften der Joden van 't Out/ en der Christenen van 't Nieuwe Testament/ en door den Arriaen gestijft/ stiel, te een Gods onaengename verwerringe/ door bedroch en alle bedriegerijen/ 'twelck hy soo geestig als Appollonius ten tijde Alexander als hy in India intra Ganges passeerde/ wist voor te stellen/ en waer van noch de Italiaense Attheisten/ de Hoogduytse Joden/ en andere seer inorme Secten de Pages en Hackapen schijnen te wesen: Ao. 630. gaf Mahomet zijn Religie uyt/ te samen gesmeet uyt Joods en Christendom/ op een tydt dat beyde aen den Hemel en op der Aerden sich veele Cometen en wonder-tekenen vertoonden/ als Blixemen van Gods gramschap: Mahomet had diverse Vrouwen en Bywijven/ leefden onkuys/ en betrapten hem op zijn schelmeryen/ so dat zijn onkuysheyt in Europa onbekent/ oock by ons niet en dient verhaelt/ want in 't Capittel Barca in zijn Alcoran staet hy de verdoemelijcke sonde van Sodoma en Gomora toe: Hy beroemde hem in Cana by de Vorstinne Tagida/ wijl sy hem om zijn gauheydt beminde/ dat hy den Messias was die de Joden verwachten/ bedroogh haer door veelderley goochelarije/ wiert haer Man/ en kreeg 't Landt tot zijn Erfdeel: Quam doe te Cordua in Spangen/ en sprack veel tot voordeel van de H. Maget Maria/ maer Isodorius den Bisschop zijn guyterye merckende/ meende hem te verseeckeren/ dan hy vluchte over na Barbarijen: Hy beroemde sich echter den Roomsen Stoel te verdelgen/ maer de Agarenen/ dat zijn Sarasijns/ wierden selfs verslagen: Evenwel hy heeft in Persien/ Armenien/ Guseratte/ en andere Lantpalen/ neffens de Pytagoristen veel aenhang gekregen: En schoon hy mette vallende Sieckte geplaegt was/ noemde hy sulcx een samenspraeck die hy had met den Aerts-Enghel Gabriel/ hy had oock een Duyf die gewoon was Broot uyt zijn Oor te komen picken/ dit noemden hy een samenspraeck die hy metten H. Geest had/ want de Duyf quam in 't ghesicht aller Menschen op zijn schouderen; had oock een Os/ die op zijn roepen aen quam/ en Gras uyt zijn handen at: Maer na 7. Jaren Regeeringhe af-gemat/ storf ellendig/ en wierde te Meccha aen 't Roode Meer in een Ysere Kiste tot 't gewelffsel der Kercke op-getrocken/ soo men segt door eenige Magneten; Daer die van Orienten zijn Graf met seer groote devotie Jaerlijcx komen besoecken/ offerende groote Schatten uyt Orienten/ dat hy meest/ ghelijck 't Rijck van den Grooten Mogol onder sich had gebracht: Na latende een stanck voor Europa/ een versoeplijcke Historie voor Christenrijck/ een rapsodium van wonderlijcke Religie onder de zijne/ en ghevoelen onder de allerwoeste Asianen/ dat hy een groot Propheet was/ die wel dat Christus gheweest te zijn/ niet en loochende/ maer dat hy appliceerde te wesen den recht en Propheet; Daer van wy wel moghen seggen dat Daniël soo veel Eeuwen te vooren heeft geprophiteert.

over 't Maras by de Gaerden door de v or-Stadt heen loopt/ die de Tarazijnen in brant staken/ doch van de Christen en weder uyt-gelest wierde: Hooftman Teistenbach nam hun een Blockhuys af/ daer 300. Turcken op lagen/ en hoewel sonder Canon/ begost men aenstonts t' Approcheren/ terwijl die van binnen 't Castel met een gracht van 30. voeten wijt/ af sneden: Graef Serin dede 't Meer Aggram af tappen/ doch hulp weynig/ gelijck oock de Granaden/ die eenige Wooningen en een Turckse Mosqué binnen vernielden/ echter door de op-gekomen regen vorder schade verhoede: Onder dies versamelden het ongeloovige Heyr by de 120000. man tot ontset/ onder dese Gebieders:

1. *Jous Aomet Bassa, Primo Visir,*
2. *Ismal Bassa, Natuyrlijcke Broeder van den Grooten Heer, van wreeden aert, ende dappere geswintheyt, nu Bassa in Bosnia.*
3. *Jous Ussai Bassa, Visir van Buda.*
4. *Kusch, Bassa van Nieuhuzel.*
5. *Cubley, Bassa van Tiromania.*
6. *Suaciababch, Bassa van Sidonia.*
7. *Macmet, Bassa van Aleppo,*
8. *Den Hofmeester des Grooten Vizirs,*
9. *Keschin, Bassa van Waradijn.*
10. *Cassan, Bassa van Temiswar.*
11. *AlytechiGlieschey, Gebieder in Canisia*
12. *Phery Bassa,*
13. *Chiausblich Macmet Bassa,*
14. *Heder Bassa,*
15. *Isy Bassa, en Solymon, neffens Carolo Tetti, Italiaen, een braeff Ingenieur, Colondar Colpolp, een Duytzer, die over de Tartaren commandeerde, en de meesten deel der Turckze Ingenieurs, Mineerders, en Officieren der Artillerije waeren of Franse, Engelse, of Duytsen, de Janitsers om desen Oorlogh best voort te setten, waeren de Soldije verhooght, ende de Tartaren den rooff belooft.*

Den 15. 's Nachts tusschen 11. en 12. uren ontstont te St: Annabergh/ in de Strate Wolckensteyn/ in de Herberge van de Goude Leeuw/ een grooten Brandt/ 't welck alsoo de Lieden in haer eerste slaep waeren/ terstont dapper voort sette/ so dat door de stercke wint in anderhalf uyr het derdepart der schone Stadt in de asse lach/ bestaende in de 350. Huysen/ daer de Bergh-Kerck/ de Bergpredikers Huys/ de Finantie/ 't Stadhuys/ 't Tucht-huys/ 't Meelhuys/ Kittelhof/ en 9. Brouweryen/ in alle welcke om de schielijckheyt meest alle 't Huys-raet is verbrant/ 3. Mannen verbrande/ 12. andere/ daer onder een Swangere Vrou/ sijn door den roock versticht/ veel sijn in den brandt beschadigt/ de Groote Kerck is wonderlijck behouden/ maer de schade van dit ongeluck mach Annaberg in veel Jaren niet goet maken. De gestorven Opper-Hof-Marschalck van Saxen/ Orpheer van Regenberg/ wiert tot Dresden in een Koperen Sarck gelegt/ waer aen men sien konde dat hy daer gants wel moste geestimeert sijn/ want men had hem niet alleen 5. dagen te vooren ghehouden voor duysenden van Menschen/ maer die getuyghden oock dat hy lach in een lange Syde Bonte Rock/ tot over sijne Voeten met Goude Knopen en Borduyrselen/ had oock ee n Sameyte Muts op/ met Goude Kanten/ en Hollantse spitsen/ neffens een Vinger dicke Goude Keten/ waer aen Kur-Saxens Beeltenis hong in een besloote Ladeken/ met kostelijcke Diamanten/ vijfmael daer om geset/ hielt onder den Hals aen de rechter Arm een vergult Boeck/ met Silvere Bladen/ en aen de handen kostelijcke Krantzen/ en aen de lincker hant aen de Gout-vinger een brave Diamant/ veel 1000 Rijcxd. waerdigh/

waerdigh/ en den Camer-sleutel was vast met Dyamanten ter rechter zijde. Men bragt te Regensburg een wonderlijken Turk/ gevangen door den Graef van Serijn/ aen wiens Volck hy veel quaet had gedaen/ langh als een Reus/ met een Hals als een Cameel / schietende soo net met een Snaphaen/ dat hy seker gaet op de groote van een hants-palm/ soo verde 't loot draegt.

MAYUS 1664.

Zyn Majest. had 't Parlement al voor eenige dagen bedanckt om dat sy hem 4. subsidien tot geltvindinge (daer de Parlamenten meest om by een geroepen worden) hadden toe-gestaen/ quam selfs in haer Vergaderinge/ en bedanckte haer wel voor die gunst / maer voegde daer by/ dat veel Persoonen in Engelant de welke Inkomens hadden 30 en 40000 's Jaers/ tot dese Subsidien geen 600. gl. contribueerden/ versocht deswegen dat men de lasten soude opheven als ten tijde der Coninginne Elisabeth: Want zedert eenigen tijt had men niet alleen 'tgunt men aen de Kroon schuldig was/ onbetaelt gelaten/ maer oock de Impositen gesloken/ selfs de Collecteurs waren so vigilant niet om de penningen te versamelen/ als om te steelen/ &c. versocht deswegen beter vindinge tot gelt/ en vermaenende de Leden datte conspiratie in Schotlant metten ouden vyant (N. B. de Kerck-Regeringe) noch niet ten eynde was. Een Mr. Clifford quam den 1. Mey weder den Koning voor met een Request van het Collegie der voortsetters van den Coophandel / waer in sy seyden veel consideratien/ tijdts / ende examinatien/ obstructien/ als anders te hebben overwoghen / ende eendrachtelijck gheresolveert waren omme het Parlement voor te stellen dit Request: Datter verscheyden en respective gewelden, oneeren, en verachtingen aen sijn Majest. ghedaen door d'Onderdanen van de Geun: Provintien, door het invaderen van sijne Rechten in India, Africa, als elders, en de schaden, affronten en injurien door hun aen onse Coopluyden gedaen, was de aller-grootste verhinderinge van den buytenlantsen Handel: Dattet selfde onderdanelijk en spoedelijk den Koning vertoont soude werden, en ootmoedelijk versocht daer eenige haest in wilde maken, tot herstellinge van de sake selfs, en alle die van eene selfde nature waren, en tot voorkoming van sulcx in 't toekomende. Dus verre 't Requeste/ voegden 't Parlament daer by/ dit Request approberende: Wy willen met onse Lijven en Fortuyne sijn Majesteyt assisteren tegens alle tegenstrevinghen, hoe die oock mogen sijn. Den Coning dit request van 't Parlament in Banketshuys ontfangen hebbende/ (want 't Opperhuys waren mede van dien sin) antwoorde zijn Majest. in geschrifte aldus: Sijne Majest. overwogen hebbende de Addresse aen hem gedaen door beyde Huysen des Parlaments, is seer wel vernoegt van de groote genegentheden die sy tot voordeel van de Koophandel deses Koninckrijckx hebben getoont, en om alle belettinghen die de selve prevenieren, vint sich overwonnen daer in, om te contribueren alles wat tot eer en glorie deser Natie en voorspoet des Volckx sy: Zijn Majest. sal doorsien en sich dienen van de besondere klachten in 't Parlament ghepresenteert, en daer van na haer Advijs sijnen Minister appoincteren, om datelijck Justi-
tie

tie en reperatie van de Staten Generael te versoecken, en sijne uyterste debuoiren gebruycken om sijn Onderdanen te versekeren van diergelijke violentien in 't toekomende, ingevolge van 't welck, oft by weygeringhe van Justitie, neemt aen de belofte van beyde Huysen hem by te sullen staen, haer bedanckende voor hare vrye verklaringe op 't selve. Hier op dede 't Parlament den Koning weder bedancken/ wijl hy soo gracieus had geantwoort tegens de begane injurien van de Hollanders: Dus wiert aldaer 't Paert van jalousie tegens haer Ho: Mog: Onderdanen voortgedreven/ wiens Kooplieden alleen benijt om haer groote Trafijck en Navigatie/ nu begosten om te sien/ en te geloven dat Engelandt na haer Welvaert poogde/ sy resolveerden stracx de Schepen om de West te waerschouwen niet als achter Schotlant om te gaen; die van Zeelant sonden oock twee wel-bezeylde Galjots na Heysant/ om alle aenkomende Schepen te waerschouwen geen Engelse Havens aen te doen: Haer Ho: Mo: schreven oock een Bededag uyt tegens den 18. Juny/ wijl om de in swang gaende Sonden Gods Toorn over 't Vaderlant scheen te wesen ontsteecken/ men wilde met waer berou afbidden alle wel-verdiende straffen/ als Dieren tijt/ sware Sieckten/ overval van Wateren/ ende andere plagen/ en versoecken 't Welvaren te Water en te Lande/ en de Vrede mette Nagebuyren bestendigh te maken/ en te verbreken alle listige Aenslagen tegens 't Vaderlant/ de Gereformeerde Kercken in verscheyde Plaetsen ghelieve te bevrijden/ van die swaricheden die haer soo veele Jaren hadde gedruckt/ &c. Engelant verboot den uytvoer van Salpeter: En wijl men een Oorlog in 't hooft had/ bestelde men order nae de Oost-Zee/ om sich van behoeften te voorsien: In Hollandt deden d'Enghelse oock tijdelijck Touwerck/ Cordage/ Masten/ ende Scheeps-behoeften nae Londen voeren/ om Hollant te ontbloten van haer behoeften in tijt van Oorlog. Den Koning gewaerschout datte Ridder Henrick Mildmay/ en Col. Fleedwoot/ Swager van Olivier Cromwel/ neffens Wallop en Garlant begosten te combineren met eenige gevangens in den Tour tot Londen/ met haer sittende/ heeft ghelast om de eerste na 't Engels Kerckhof Tanger te versenden/ en de andere na Jamaica/ het Brittannis doodenhol. De Engelse begosten in desen tijdt by Cormantin by Cabo Corso een Fort te bouwen/ waer tegens de Neerlanders de Mooren van de Engelse af-trocken om met haer te handelen/ gelijk d'Engelze seyden. Te Londen in Holborn komt dese daegen sekere loop-Jongen verby en van neffens de mueren van een Huys/ sag en hoorde dat alles dreygde neer te storten/ liep aenstouts in Huys/ en bad selfs het Volck datelijck van daer te wijcken/ wijl het Huys op 't vallen stont/ hy daer mede uytlopende/ en 't ander Volck hem soo ras sy konden na-volgende/ waren de leste naulijcx uyt de Deur/ of dit Huys storte plotselijck ten gronde neer/ sonder dat met Gods gracye yemant der Menschen beschadigt wiert. Men nam doe voor om de Reviere de Thames met het door-graven in de Reviere Avon/ tot Bristol toe Navigabel te maken/ om alsoo de Yrse en Noortse Zee t' samen te brenghen. Omtrent 2. graden 50. minuten/ 900. passen beoosten 't Eylant Barbados/ quam een groote Vis seker Eng. Schip van stuerboort in steken/ zwom oock eens onder deur/ en door-stoote selfs de Kiel van 't Schip/ soo datte Man aen 't Roer van zijn Helmstock af most/ die als men aen d'ander sijde des Schips

sach/

sach/ een uyttermaten groot gat vernam/ daer langs de Zee quam in storten/ op den eersten aenkomst stack sy haer Hoorn ofte Vinne door de gheheele zijde/ tot drie plancken en ribben door tot in het binnenste des Schips / waer haere Hoorn/ wijl 't Schip in 't zeylen was/ bleef steken/ welck stuck wel 12. duym lang was/ woeg 100. en een half pont/ invoegen soo den Hoorn niet had gebroken/ het Schip hadde moeten vergaen/ want mette Pomp was het onmogelijck 't inlopent water te loosen/ en de Vis tornde geduerig op 't Schip: Den Hoorn is tot vremdicheyt op de Barbados ghebracht / van ghestalte als een Olifants Tant/ maer vry swaerder.

Maer het waren alleen geen Vissen die de Zeelien in dese tijt begosten te molesteren/ en in hare Reysen te beletten als met onbesuysde Hoornen / den eenen begost onder diverse pretexten sijn Nabuyr om de Zee-vaert te haten, bedriegelijck de selve te interrumperen: Een ander, hoewel des onkundigh, siende dat andere geringhe Landen soo wel by de See voeren, wiert oock Schipper en Koopman: Een derde, onaengesien eygen ongelegentheydt van middelen, en die oock niet swemmen kosten, takelden, maer keerden mette meeste Schepen schaloos tuys. Hare Ho: Mo: deden in dese Maent soo te Livorno als Genua/ op consent Magasijnen ten behoef der Neerl. Schepen aen-stellen. Monsr. Berrier versocht doen te Parijs door aengeslagen Billetten: Dat de Kooplieden genegen tot de nieuwe Franse Oost-ind. Compagnie, den 26. May 's morgens ten 8. uren sich ten Huyse van Sr. de Faveroles wilden laten vinden. Den Koning belaste doe aen alle Françoisen die van sijne Voorsaten eenige Octroyen op India hadden verkreghen, hun bekent te maken, om sich mede in dese Compagnie te voegen, mits remboursement van hare &c. Eenige Franse Negotianten wat ongeluckig in haer bedrijf, stieten daer by, en baden Monsr. Berruyer wijl hy veel by den Koningh vermocht, dese Compagnie door sijn credit te willen ondersteunen, en haren principalen Bewindthebber van dien wilde sijn. Een Piraet met Portugijsse bestelling/ soo hy pretendeerde/ quam voor de Casteelen van Pleymuyen met een Prijs/en verkocht d'eenen dief daer aen d'ander ettelijcke Pijpen Spaense Wijn/ zijn roof segghende van Mallega te zijn. Engelant en andere Vorsten verboden langs hoe meer de Neerl. Goederen/ onder pretext van de Pest/ echter sy kregent soo wel indirecte als oyt/ en hun eygen Ingesetenen mostent betalen. Van Rochel seylden 2. Conings Schepen de Masarijn en d' Infante/ en 3. Fluyten met 1200. man tot secours van Portugal/ onder Monsr. Sivry. Andre Schepen wierden bereyt onder eenen Trasy, so men seyde om d' Eylanden St. Christoffel/ Gardeloupe/ Martenico/ en de Franse Antillies weder onder devotie te brengen. 't Vatgelt/ gelijck alle beswaernissen/ dreef men in Vrankrijck om een zwart vert noch al even driftig en mette grootste injustitie op 't meten der Schepen/deur. De Commercie met Sweden bevont men van luttel vrucht. Een Holl. Schip uyt Portugal om te Gottenburg verversing te laden in-gelopen/ en zijn Boot des weghen met Orange en Limoenen om te verruylen af sendende/ wiert door de goddelose Tollenaers beyde Schip ende Boot aen-ghehaelt / met Volck beset: Dese Fielen stonden op confiscatie, onder pretext, datte voorsz. Goederen in de Boot niet op den Tol waren aen-gegeven: Maer den Hr. Resident Appelboom doemaels te Gottenburg wesende, vigileerden soodanig in dese verongelijckinge, dattet Schip met al de Ladinge weder is ontslagen: En voorts

van

van de Sweetse Koningl. Regeeringe aen 't Coopmans Collegie aldaer ordre gestelt om
sich, van dit saiseren en de vordre precisheyt der Tollenaers te informeren, ten eynde de
selve na behooren soo sy buyten hunne Instructien gegaen hadden, te doen straffen.

Na dat men in Hollandt eerst/ oock t' Antwerpen/ te Gent/ en meest over
geheel Nederlant den 29. April/ ten half 7. soo den avontstont aen quam/ had
gesien een vyrige Kloot langhst den Hemel zwieren/ byna van ghedaente als
dese Figuyr: Zijnde bleeck van couleur als de Maen/ en na sich slepende een

staert/ die achter met voncken scheen te eyndigen/ van wiens schielijcke vlucht
veele verschrickten/ want hoewel het lumieerden als een Fackel/ meenden veel
datse maer een ordinaris vuyrpijl hadden gesien in de Lucht passeeren; Daer
na heeft men vernomen / dat gelijck eenige meenen 't selve een licht geweest te
zijn/ by die welcke doenmaels op de Holl. Duynen stonden/ datter veele sodani-
ge Vuyr-Coghels waren/ welcke van 't Oosten op quamen/ en sy die alle ten
Westen in Zee sagen neder vallen. Den 3. Mey sach men over Vranckrijck
oock sodanige vuyr-Cogels vliegen/ doch by nacht/ die van Provence en Dau-
phiné sagen de selve vliegen tot na Valence/ hebbende een grooten helderen roo-
den kop/ een langen staert/ vol vlammen af-vallende. Daer na zijn soodanige
vuyr-cogels (die d'Oude vliegende Draken plachten te noemen) boven Griec-
ken-Lant/ Smyrna/ en Constantinopolen gesien/ daer veele af verschrickten.
Den 26. Mey sach men boven Amsterdam omtrent de Wester Kerck by kla-
ren dage so veel vuyrs van den Hemel vallen/ datte Schippers doenmaels op
het Ty zijnde by Nauwernae en Sparendam/ oordeelden byna dat daer alles
in brant stont. Korts daer aen begost sich de Pest in Hollant seer/ speciael tot
Amsterdam/ sodanig te verheffen/ dat in alle vreemde Landen den Koophandel
met de Inghesetenen van desen Staet rigoureuselijck wiert verboden/ want
yder was van 't geen uyt dese Landen quam / soo verbaert als voor de Pest.
't Gebeurde den 6. deser in 't Voorhout/ over de Klooster Kerck/ dat de Carot-
sen van den Prins van Orangen/ en die van den Ambassadeur van Vrankrijk
elckanderen ontmoeten / niemant de Balie willende verlaten / quam op dat
oogenblick den Raedt Pensionaris/ den Prins van Orangen niemant by hem
hebbende als 3. van zijn Domestijcken/ waer toe sich voegden de Heeren Dorp
en Gleeser, en vervolgens so veel gemeene Lieden/ even als in soo een geval ge-
beurt/ dat 't getal so groot wiert/ dat over sulcx meerder onheyl werdende ge-
vreest/ met de meeste moderatie beyde de eere van den Coning van Vranckrijck
en die van den Prince van Orange is gereserveert geworden/ selfs tot weder-
sijts ghenoegen: De Princesse Douagiere Æmilia (van een meer als gemeen
braef beleyt en voorsichtigheyt) hadde selfs/ op 't gevolge siende/ de reden soo
wijsselijck in alles op 't subject plaetse gegeven/ dat sy versocht/ en ordre gestelt
wiert van een Corporaelschap Soldaten der Guarde der Staten van Hollant
die den Franssen Gesant en zijn Huys beschermde voor dit boos schuym van

Volck/ die toch niet en weten hoe veel desen Staet aen Vrankrijk in der minne gelegen is: Den Hr. Prins trat oock uyt zijn Koets ten respecte van de Franse Maj. een Vorst daer Orangen noch courage af heeft te bloeyen/ na tijt/ vigeur/ en meriten/ want goede Princen sterven noyt. Op die tijt was in den Hage de Gemalinne van de Heer van Beverwaert/ idem/ Eckbergen, Secretaris van de Raet van State/ Overleden/ in wiens plaets quam de Hr. Slingerlant, lest geweest Ambassadeur in Denemarcken. d' Engelse Minister Downing versocht den 8. deser by Memorie / Dat weghens Denemarcken de noch open staende differenten in Africa mochten werden by-gelegt. En den selven Ridder Downing heeft den 21. daer aen/ hare Ho: Mo: oock een Memorie gepresenteert/ waer in hy segt/ Ordre ontfangen te hebben voor den Heer Keurvorst van Brandenburg, om te intercederen de Hoef-yserse schult, versoeckende de liquidatie, waer om de Brandenburgse Ministers so lang hadden aen-gehouden, &c. Den 26. May quam den Resident Appelboom weder uyt Sweden in den Haghe/ en zijn Credentialen aen hare Ho: Mo: over-gelevert hebbende/ neffens een Memoriael/ 't welck vervatte neffens veele gebruyckelijcke beleefde woorden / Datten Koning van Sweden genegen was als tot de dito geoeffende goede correspondentie en Alliantie, volgens het jongst geslooten Tractaet te onderhouden : Versoeckende wijders Commissarissen om zijn vordere Commissie te voltrecken/ Ec.

Den Allerchristel. Koning zedert eenige maenden voor-gedragen zijnde dat men niet alleen tot glorie van Vranckrijck / maer oock ten dienst van gants Europa/ den Oceaen in de Middell. Zee by Narbonne soude konnen leyden ; Sont om sulcx na te speuren den Ridder Clerville met sommige Officiers derwaerts/ die den 12. deser weder te Toulouse quamen/ verklarende/ Dat daer toe binnen den swarten Berg kans genoeg was, en dat men 't Water selfs tot den oorsprong van de Lers en Fresquels soude konnen brengen , om die na behoeven dan te verdeelen, invoeghen men oordeelde de Garonne tot d' Aude vaerbaer te maken : Waer op zijn Maj. ettelijcke Commissarissen/ gevoeght met 22. Parlaments-Heeren van Toulouse/ om te seconderen den Prins van Conty/ daer heenen sont/ om alles naukeurelijk te ondersoecken/ als een sake van grosten gewichte/ kosten en tijt. Die van Marseillie dede doe aen hare Haven oock veel Volckx wercken/ om/ gelijck aen den Sur-intendent Colbert was versekert/ die van 14. tot 21. voeten diepte te brengen. De bemiddelde en ook Adelijcke Lieden in Vranckrijck hoorden meer en meer met onbenoegen/ dat men te Parijs aen 't Hof niet dan om gelt te vinden/ practiseerden: 't Was haer onsmakelijck te hooren dat men seyde alreede onder 't Groot Zegel van Vrankrijk was gearresteert een Edict des Konings/ waer by alle Princen/ Heeren/ Edelen/ en andere mindere Lieden van qualiteyt gereguleert soude werden/ hoe veel gemaeckt Silverwerck yder tot dienst van zijn Tafel soude mogen ghebruycken / in Huys hebben/ en daer buyten niet meer/ op seer groote pœnen/ en dat alle de rest van 't gemaeckte Silver yder soude moeten brenghen in de Munte van den Koningh / tot zijn Majs. gebruyck om gelt af te doen slaen. Den Koning had oock in dese maent by Arrest verklaert/ dat alle Geestelijcken onder reserve van hare Aerts-bisschoppen en Bisschoppen/ dat Formulier op de boeten daer in verbadt/ soude

onderteekenen/

onderteekenen/ tegens de Ketteryen; 't Welck op Janſeniſten of Auguſtinus Diſcipulen ſcheen te ſien/ die ſterck predeſtineren: En wijl Vranckrijck met deſe Lieden ſeer beſmet was/ dede den Cancelier/ den Premier Preſident/ en den Advocaet Generael Talon elck een ſeer wel-ſprekende Oratie tot bevorderinge van dat werck; En daer by/ dattet ſeer noodig was tot ontlaſtinge van de Gemeente diverſe onnutte Offitien af te ſchaffen; 't Welck/ gelijck gevolgt is/ voor veele een quade Comeet was. Duc de Crequi/ als Geſant der Franſe Kroon aen den Paus/ had laſt met 4. nieuwe Galeyen/ eer hy te Romen of te Civitavechia landen/ eerſt Livorno aen te doen/ ende van daer op Florencen onderſtaen of hy konde accomoderen de humeuren van den Prins en Princeſſe van Toſcanen/ tot welcke ſake Monſr. d' Aubevile al veele daghen te vergeefs had geſpendeert/ wijl de Princeſſe bleef perſiſteren dat ſy Italien wilde verlaten/ en na haer Vaderlant Vranckrijck gaen/ daer ſy voorts haer leven in een Klooſter wilde verſlijten. Daer tegens vertrok des Paus Legaet/ Cardinael Gigi, van Romen na Vranckrijck/ met Keyzerl. pracht: Men kocht te Lions 2. Carotſen en Paerden/ om te Marſeillie/ daer hy met des Paus Galeyen ſoude aen komen/ te ontfangen/ beneffens ettelijcke Littieren/ Hant-paerden/ Karren/ en Muylen tot zijn Bagagie/ want zijn Treyn beſtont in 250. Perſonen/ daer onder waren 24. Prelaten en Heeren van qualiteyt/ 45. Edellieden/ en de reſt waren Hovelingen/ &c. Men haelde deſe Legaet over al heerlijck in/ want men ſeyde dat hy quam preſenteren ſijn Gevaderſchap over dē Dolfijn/ daer de Conunginne Moeder dan Peete af ſoude weſen. Den Aerts-biſſchop van Gaillon dwong door gewelt deſe dagen in zijn Biſdom (op pœne van levens-middelen) 150. Renegaden te worden/ doch waren meeſt ſlechte Lieden van kleyn verſtant en vermogen/ die ten Berge om 't dagelijcx Broot gingen: Eenen Arguel de Lardinaire begaf ſich mede van 't Gereformeert tot 't Gedeformeert Geloof/ om dat hy Parlaments-Heer te Roüaen ſoude blijven/ en de Schoorſteen voor zijn Vrou en 9. Kinderen mocht roocken/ want hy had het van noode. Foucquet en andere voorname Gevangens in de Baſtillie verſochten doe by Requeſt aen den Coning/ wijl ſy geen Vagebonden noch quaetdoenders en waren, niet meer na de ſtrenge Gevanckenis van Moret mochten werden ghevoert, maer, veel eer na ſoo lange verdrietige hechteniſſe meerder vrijheyt hebben, &c. De Rijmers maeckten op hem dit ſtuck werck:

La FRANCE, a la CHAMBRE de JUSTICE:

Evere Tribunal de mes malheurs Complice,
Oracle qui tient mal ce que tu m'as promis,
Idele reveſtu du Manteau de Chemis,
Si Foucquet eſt coupable, advance ſon ſupplice.
S'il faut à tes Aultels un ſi grande Sacriſice,
Tirée ci Malheureux des Ires ou tu l'a mis,
Et dans la grand pouvoir que le Roy t'a comis
Condamne, ou bien abſoubs: Fais grace, ou fais Juſtice.
Lançe ſur les Traictans le Foudre que tu tiens
Dont la cheute trop lente accable tous les miens,

Quand le sort si doubteus, trop long temps tu differe;
Haster toy tendus la main à tant de languissants :
Et si ton bras en veut à tant des gens d' affaires,
Frappez les : Mais du moins sauvee les Innocens.

RESPONCE de la CHAMBRE a la FRANCE:

ME doibt on appeller à tes malheurs Complices,
Lors que pour bien tenir ce que je t' ay promis
Auant que d' employer l' Espeé de Themis,
Je paise si Foucquet est digne de supplice.
Je n' à paz resolu d' en faire un sacrifice. :
Je voudrois qu' il fut lors des Fers, ou tu l' a mis.
Mais dans le grand pouvoir que le Roy m' a commis,
La grace & la Pieté cedent à la Justice.
C' est aux Meschants qu' on veult la Foudre que je tiens;
Françe ne dis donc point que i' accable les miens,
Quand le coup de mes bras quelque temps je differe;
Je ne veu pas la faire des languissants :
Si je prends du delay, c' ést a desseyn de faire
Les Choix des Criminels avec les Innocents.

De Stadt Calmar in der Elsas aen de Franse Kroon eenige ombragie gevende/ wiert te Regensburg tusschen ettelijcke Gedeputeerden van de Rijcx-Vergaderinge en Monsr. Granvelle op 't subject van de klachten der Rijcx-steden in der Elsas gehouden : Vranckrijck sich so wijt verklarende/dat so verde d'immeditept waer van Articul 87. van 't Instrumentum Pacis Cæsareæ Gallicum wert gerept/ aen de klagende Steden Acte sal werden verleent/ dat d' intentie van zijne Maj. van Vranckrijck niet en is om de Clerg. Steden in 't allerminste in dien reguard te prejudiceren/ maer 't Tractaet punctuëlijck en solide t'observeren : Dan rakende de op en dependentie van het Jus prefecturæ Provincialis decem Civitatum Imperialem in Alsatia situatum, waer van in Artic. 73. gehandelt is/ wierde gemeynt dat Oostenrijck soo wel als Vranckrijck nu dede/ hadde moghen practiseren : Elsas antwoorde / Dat Oostenrijck veele Rechten hadde geusurpeert, nullo Jure hun competerende : Vranckrijck echter stont stijf op de woorden/ Et sensum literalem inhærere, &c. Dese questie ontstont om de Relige/ wijl Vrankrijck die daer wilde herstellen gelijk sy geweest was Ao. 1624. en alle veranderingen sedert die tijt op-gestelt/ af te schaffen: Eyndlijck is door een temperament beyde partijen vernoegen gegeven/ die alvooren aen 't Franse Hof/ (De sterckste winnen 't veeltijts) hare submissie hadden gesonden/ wijl oock den Keurvorst van Ments aen de Franse Majest. door een Brief had gebeden/ van 't Munsterse Tractaet niet te willen altereren. Madame de Chastillion en dorf de nu niet meer ten Hove verschijnen/ wijl sy buyten consent des Conings amazulé, en dat haer Man Hertog Christiaen van Meckelenburg haer had verlaten/ hem prepareerde om na Duytslant te trecken / en daer zijn eerste Vrouw weder te gaen vinden. Den Koning dede in dese maent by Edict te niet de meenigvuldige Ampten van Raetslien/ Secretarissen van 's Conings Huys en de

Franse

Franse Kroon/ van de Cancelarye/ Notarisen/ Procureurs/ Sergeanten/ Ec. meenigte andere/ die gelijck in Duytslant alles op der Stenden kosten halen/ en groote Rekeningen maken/ hoewel haer zweet en yver seer dier is/ so datten Allerchristel. Koning in dit zijn Edict ghedrongen was te seggen/ dat hy dese Ampte verboot om dat veel rycke Kooplien (gelijk by experientie bevont) haer gemeenlijk tot 't koopen van sodanige Ampten (dat in Vrankrijk gemeen is) begaven/ om hare Kinderen tot den Adeldom te brengen/ verlatende de Commercie/ waer door sy tot behout van 't Gemeen meer voordeel souden hebben gedaen/ en waer door de Commercie in Vrankrijck niet weynig was de lenden gebroken: Sommige voegen hier by/ datter eenige Francoisen in desen tijt so verlieft wierden op de Trafijk/ dat men die niet alleen behoorden te herstellen/ nemaer niet aensien 't Intrest van eenige andere Europise Natien.

Op den Rijcxdag te Regensburg hadden die van 't Keyserl. Hof voor genomen in geenige Acten 'twoort van Geallieerden te gebruycken: Maer als de Franse Gesant daer quam/ speelde men cedendo tempori, en dat tegen d'oude gewoonte der Duytsen/ die nu als voormaels in plaets van in schicken/ by hare Resolution bleven/ und der differention von der ein zu der ander Reichs-tage abschoben/ Op 't directorium, de Commission, de klachten der in hare niet gemaintineerde Steden Rechten, der overlaste en onvermogende ghemaeckte Steden, verspilde men na oude coustumen vruchteloos tijt en occasie genoeg/ dies viel men op den Almanach/ (die veele/ wijl sy hun Heyligdagen noch innekomens daer niet in en vonden) dese had het gedaen/ diende des wegen verandert/ en men wilden met goet vinden der Rijcx Stenden en authoriteyt van 't gantse Rijck een eenparigen voet daer op beramen: Maer de Roomse wierden hier in/ wijl sy de principaelste aendringers waren/ suspect/ wijl haer meenighte Heylighen den Almanach verbult/ en geen plaets aen de weynige der Protestanten over gelaten souden gehad hebben/ en alsoo yder Secte wel een Bijbel na zijn gevalle heeft/ men hun oock over den Almanach de vryheydt behoorden te laten/ Ec. Doe quamen de Hulp-benden uyt Francken in Oostenrijk/ veele van dien Boeren/ grof en ongheschickt/ oock in den Krijgs handel onervaren/ en slecht ghekleet/ met een Rocxken/ en onder als arme Landtloopers/ gewapent met Pieck en Degen/ de Musgettiers sonder Fourquet-stocken/ slechte Bandeliers van 3. a 4. houte Maten/ en daer by een groote Tas om Cogels van een hant langh/ hadden by sich 4. Regiment-stuckjes uyttet Magasijn van Neurenburg/ drie Ponders/ de 4. op 2. Affuyten: Die van de Brandenburgers voerden in hare Vendel dese woorden/ Sine numine frusta. En die van de Duytse Ordre/ In hoc signo vinces, in een ander/ Tandem bona causa triumphat, en in een der de/ Leo vincit, Leo vincet. Achter dese quamen de Westfaelse Troupen/ 500. Musquettiers/ daer onder veel naeckte Jongens/ en sommige sonder Musquetten ofte Zijt-geweer/ met 3. Regiment-stucken/ elck op zijn Affuyt/ 3. Ponders/ na de Haegse inventie/ om van achteren geladen te worden/ hadden vijf Blauwe Vendels/ waer in dese woorden stonden: 1. Ope Superum. 2/ Principe Militiæ Cœlestis. 3/ Cum Anglo fortitudinis. 't Slot Neutra (als vooren gesegt is) had den 3. May sich met Verdrag/ na 14. dagen Belegerens/ aen den Graef de Souches over-gegeven/ alwaer den Commandant door de Granaden in zijn Been ge-

guetst/ den moet aen de Turcken dede sincken/ want de overgaef geschiede by na in den avondt/ wanneer by de 5000. Zarasijnen van Waradijn/ Solnock/ Erla/Temiswar/Hatwan/Waitsen/Gran/Levents/en Nieuhusel tot ontset waren gekomen; Daer wierden 25. stucken en veel Amonitie in de Kelders gevonden; De Zarasijnen hadden noyt gelooft dat de Souches in 't af-hangen des Bergs so een plaets als dese in 't Maras gelegen/soude hebben konnen attacqueren: Van hier ging de marsch op Levents: De Boeren onder Griecx Wyssenburg dit verstaende/ deden als alle lichtvaerdige zieltjes/die om luttel nu wit dan zwart zweeren/ ('tgebeurt elders oock wel) hongen de huyck na de wint/ seggende/ indien de Ongaren wilden/ oock sy souden den Keyser getrou zijn/ en Mahomet soude so groote miraculen onder de Christenen niet doen/ so men maer aen 't Keysers Hof de braefste Officiers eendragtig de hant boot/ &c. Dit sach op Graef N. Serin en d'Ongaren/waer van d'een de bystant/en d'ander 't gebruyck van hare van outs besetene Kercken wierde geweygert.

De Protestantse Gedeputeerden uytte Valeyen hadden nu al 14. dagen tot Pignarol geweest/niets anders doende als by geschrift te antwoorden 't geene men hun vraegden; Den Franse Gesant daer sy groote hoop op gehad hadden/ was hun gants tegen; Invoegen datte versuchtingen der arme Piedmontoisen wel ten Hemel / maer in Savoyen noch te Parijs eenighe hoope hadden: Men eyschte onbeschaemt van dese bedorven arme Lieden/ datse de schade van den Savoyse Hertogh en zijne onkosten soude moeten vergoeden / bedragende 1136340. florijnen/ daer onder gerekent de Moorden/ dieften/ Roverijen/ &c. door de Soldaten van de voortsetters van 't Rooms Geloof gerekent: Ten hielp niet dat men seyde/ wy en hebben geen gelt of goet, soo wilden dese Tyrannen datse St. Jean en de Wijngaerden souden abandonneren / en daer mede soude Duc de Savoyen de voorsz. Protestanten quitantie van liquidatie geven; En voor 't toekomende maeckte men dus een voorslach:

1. DAt men geen versamelt Synode soude houden als met by-wesen van een Commissaris van Duc de Savoye, om te beletten dat men daer niet als van Geestelijcke saken soude handelen. 2. Datte Predicanten haer geensints noch met Politijcke of Civile saken en souden mogen bemoeyen. 3. Dat men den Wegh van de Berg de la Croix soude slechten, die men ghemaeckt had om te vermijden de passagie verby 't Fort Mirebene. 4. Dat die van de Valeyen op haere kosten mochten bouwen vier Sterckten, daer men 't haer sal ordonneren, en 't Guarnison mede op haere Borse. 5. Die van de Valeyen sullen slechten de inganghen welcke haer Duc de Savoyen belast heeft gehad. 6. Dat alle onlusten soo hier na mochten ontstaen, die van de Valeyen tot scheydts-Mannen sullen moeten nemen Duc de Savoyen, de Rechters van Piedmont, Savoyen, ofte Nice.

Hier op mosten sich de Protestanten binnen 20. dagen verklaren / op pœne van begaen te hebben crime læsæ Majestatis; In welckers schult ook alle Franse Onderdanen ende Soldaten wierden verklaert: Maer den Hemel quam wel haest op dese onbarmhartige blixemen: Den 19. Augusti daer aen was in de Valeyen van Piedmont soo grooten onweder en Aertbevinge/ datter meenigte Hagel-

Hagel-steenen gevonden wierden die noch 7. pont gewogen hebben als die aen Duc de Savoyen waren gepresenteert geweest/ waer door meest al 't Lant en Wijngaerden bedorven/ en 't Vee doodt geslagen wiert: Van dit onweder en wisten de arme Protestanten in de Valeyen (als door Godts voorsienigheydt) geen van de minste schade/ waer over de Savoyaerts dese arme Lieden met dese woorden begosten te lasteren: De eerste seyde/ Datter geen rechtvaerdigheyt in den Hemel meer en was om dat dese plagen alleen op de goede Catholijcken, en niet op de Barbes gevallen waren; De tweede seyde weder/ Datse mosten mette Duyvel een Verbondt gemaeckt hebben, om datse vrij van die plagen waren geweest: En een derde seyde seer godloselijk/Dat den Hemel Barbes en Creticque geworden was,&c. Blasphemerende also dien vriendelijk goeden Godt als Attheisten: Maer die en laet hem niet bespotten: Wee het eynde der volherdende Goddelosen.

Den Ridder Downing vertrock den 6. Junij uyt 's Gravenhage/ daer hy zijn Vrou liet/ om in Enghelandt een keertje van 4. a 5. weken te doen: Had daegs te vooren outfangen onder andere Papieren oock dit volgende:

Jovis den 5. Juny 1664.

IN deliberatie geleyt zijnde, is goet gevonden, en verstaen mits desen, te ordonneren de Agent de Heyde, dat hy aen de Heere Downing, Envoyé Extraords. van de Koning van Groot Brittannien, staende op desselfs vertreck na Enghelandt, sal hebben bekent te gaen maken, dat alhoewel haer Ho: Mo: van de Bedienden van de West-Indise Comp. deser Landen, op de Kusten van Africa, noch geen advertentien hebben bekomen,echter bericht werden dat de Engelse geconquesteert souden hebben 't Eylant Cabo Verde,en vermeestert 3. van de Schepen der gem: Comp. en dat daer en boven haer oochwit noch verder soude strecken, namentlijk op de Knst van Guinea, om de voorsz. Compagnie oock waer 't mogelijck, aldaer te depossideren: Met versoeck, dat hy Hr. Downing 'tgeene voorsz. is aen de hoogst-gem: Koning wilde representeren, om in cas die sake bevonden mochte werden waerachtig te sijn, en dat sijn Majest. daer van kontschap ontfangen soude mogen hebben, de selve soodanighe ordre soude gelieven te stellen, en die voorsieninge te doen, sulcx en daer 't behoort, ten eynde dat 't voorss. Eylant en de Forten,mitsgaders de Schepen die de voorss. Comp. af-handig souden mogen sijn gemaeckt, aen de selve of hare Bediende in die Quartieren, aenstonts soude mogen werden gerestitueert, en weder in handen ghestelt, oock aen de selve gerepareert de kosten, schaden en Intressen daer over al bereyts geleden of noch te lijden,met verdre ordre, dat door sijn Majests. subjecten noch daer,noch elders diergelijke feytelijkheden, en actens van hostiliteyt tegens d' Ingesetenen van desen Sta et meer gepleegt en mogen werden.

Alle Collegien ter Admiraliteyt neven Bewinthebbers van Oost en West-Ind. Compagnien wierden genotificeert/ dat den tijdt tot uytwisselinge van wedersijts Pretensien, volgens het jongste Tractaet met Enghelandt ghesloten, te doen, was beraemt, en vast ghestelt, op Maendagh toekomende en Vier Weecken, ende dat na de expiratie van dien tijdt egeene Pretensien meer souden werden aen-genomen, &c. En hier op volghende 't Memoriael van den Ridder Downingh/ heeft die gerepliceert als volght:

De ondergeß. Envoy extraord. van zijn seer geheyligde Majest. van Groot Bretangen, bekent dese morgen ontfangen te hebben verscheyde Papieren en Resolutien, uyt handen van d' Agent de Heyde, die hy niet na laten en sal den Coningh zijn Meester getroulijck te communiceren, op 'tgunt sy hun verklaert hebben, t'adjusteren en te openen tot bevredinghe veeler saken daer in vervat: Dat wat beraeckt de Schepen Bona Esperance, en de Henry Bon Avonture, is hy seer bedroeft niet een weynig meer te hebben gekregen, om dat hy noyt geene uren verloren heeft laten gaen t'elckens om daer op te repliceren, en dat soodanig dat ontwijffelbaer yder der geinteresseerde daer benoegen in hebben genomen: Altoos 'k ben gehouden te seggen, dat voor mijn af-gaen, eerstelijck datten Coningh mijn Meester absolut en wel is voldaen in 't gunt waer in zijn Onderdanen in dezes reden hebben, wiens eer en Koninkl. woort verplicht is haer te maintineren en t'onderstutten: Ten anderen, dattet geheel niet errinneerlijck en is dat zijn Majest. nu soude gepersuadeert zijn te consenteren dat dese sake gebracht wert voor eenig gemeyn Hof van Justitie, of andersints te vervolgen als 't nu is, hy heeft het contrarie also solemnelijck gedeclareert, gelijck oock ghedaen hebben zijne Commissarissen aen hare Ambassadeurs, voor het suyren van 't laetste Tractaet, ja selfs op 't poinct als men de gantse Handelinge soude afgebroken gehad hebben: Ten derden, dat de eenige reden die zijn Majest. heeft willen consenteren om te vernietigen veele gerechtige pretensien van zyne goede Ondersaten, binnen 't selve Articul waer dese saeck is geexcepteert, sy geweest omme te faciliteren een haestigh en spoedig besluyt van dien. Dus gedaen in den 27. May, stilo Anglicæ.

Getekent, G. DOWNING.

JUNIUS 1664.

HAre Ho: Mo: de Staten Generael/ hebben op deses en verdere circumstantien de volgende Resolutie den 12. deser genomen:

DE Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden tot de sake van Engelandt, hebben ter Vergaderinge gerapporteert, dat de selve nu eenige dagen aen den andren, op verscheyden Sessien in den gront hadden na gesien de gelegentheyt van de sake ten principalen, rakende de Schepen Bon Esperance en Henry Bon Advonture, met alle de retroacta daer op voor desen ghevallen, ende sulcx in specie mede 't geallegeerde van den Hr. Downingh, over 't voorsz. subject vervadt in verscheyden Memorien, en wel voornamentlijck in sekere Replycque, by hem den 14. May 1662. aen haer Ho: Mo: over gelevert, met de Stucken daer toe dienende: Dat mede by het voorsz. besoigne van tijdt tot tijdt waren bescheyden alle de Heeren alhier aen-wesende Gedeput. van de respective Provinçien, die oock doorgaens in competenten getale haer daer by hadden laten vinden: Dat de selve Heeren haer Ho: Mog: Gedeput. niet hadden konnen vinden eenige de minste reden van twijffelinghe, die souden konnen luxeren of eenigsints enerveren de peremptoire redenen en allegatien, vervat in haer Ho: Mo: antwoorde den 22. Junij des Jaers 1662. over 't voorsz. subject aen gem: Hr. Douning gegeven, en de nadre confirmatie van dien den 26. Augusti des selven Jaers daer op gevolgt, mitsgaders in die van den 5. deser loopende Maent. Waer op gedelibereert sijnde, is goet gevonden en versta[illegible] dat by de voorsz. voorgaende antwoorden sal werden

geperssisteert,

gepersisteert, gelijck daer by gepersisteert wert mits desen, eñ sullen dien onvermindert de gem: Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden versocht ende gelast worden, gelijck de selve versocht en gelast werden by desen, 't Sommier van 't voorsz. hare gebosoigneerde te vervatten in geschrifte, om door den Hr. van *Goch*, staende in qualiteyt als Ambassadeur ordinaris van desen Staet op sijn vertreck na Engelant, aen den Coning van Groot Brittangen, ter handen gestelt, en sijne Majest. daer door volkomentlijck overtuycht te mogen werden, dat haere Ho: Mo: buyten alle redenen en billijckheyt over de voorsz. langer moeylijck gevallen werden: En nademael echter de sake van de voorss. 2. Schepen aen de sijde van Engelandt schijnt op-genomen en gebruyckt te werden tot een pretext, omme jegens desen Staet eenige onvriundelijcke proceduren by der hant te nemen: Dat over sulcx de Geallieerden van desen Staet, die in sulcken cas, volgens gemaeckte Tractaten verobligeert souden wesen soodanige proceduren te helpen af-weeren, van de gelegentheydt der voorsz. sake sommierlijck geinformeert, en dat ten dien fine aen den Heer Ambassadr. *Boreel*, mitsgaders aen de Residenten *Heyns* en *le Maire* copielijck toe gesonden sullen worden de voor-gheroerde Antwoorden van den 22. Junij 1662. en 5. deses, als mede de Missiven op de voorss. dagen aen den hoogst-gem: Koning van Groot Brittangen gheschreven, mitsgaders oock de Antwoorden over de bewuste Schepen Hopewel, Luypaert, Charles, Jaques en Maria, op den voorsz. 5. deses gearresteert, en de Memorie by gem: Hr. *Downing* des andrendaegs aen hare Ho: Mo: gepresenteert, om de respective Koningen van Vranckrijck, Sweden, ende Denemarcken op 't fondament van de voorsz. gemaeckte Alliantien van de ware beschapenheyt der voorsz. sake behoorlijck te informeren, en hare Majesteyten de oprechte en complaisante manieren van procederen omtrent den Koning van Groot Brittangen doorgaens gebruyckt, wel te doen begrijpen: Dat mede ten gelijcken eynde Copye van de selve stucken ter handen sal werden gestelt aen de Heeren Ministers van de hoogst-gem: Koningen, alhier residerende: Dat wijders aen de Kamer van de Geoctroyeerde Oost-Ind. Compagnie tot Amsterdam gheschreven sal werden, dat de selve aensiens Briefs, den Advocaet van de selve Comp. willen doen herwaerts komen, gemunieert met alle de stucken tot de sake van de voorsz. Schepen Bon Esperançe, en Henry Bon Avonture specterende, en sal de boven-staende Resolutie uyt-gegeven en ter executie ghestelt werden sonder resumptie.

Den Hr. M. van Goch **vertrock oock den 17. Junij na Londen/ embarquerende in 't Schip de Vissers Harder/ Capit.** Jan Banckert, **ten dien eynde van Zeelant voor Schevelingen gekomen: Den Secretaris** Cunéus **wiert in Engelant op zijn voorig tractament en functie by hare Ho: Mog: gecontinueert. Een notable advertentie kreegh men doe van d' Engelse Equipage/ waer uyt men wel sach dat Engelant yets bedecktelijcx voor had/ allereerst armerende/ op een tijt men tot continuatie van vruntschap/ en weg neminge aller verschillen uyt Hollandt na London af sont een Ambassadeur ordinaris: De advertentie waerachtig zijnde/ luydt aldus:**

MYn Heer: *Zedert den 2. Junij heeft men hier met allen ernst beginnen te Equiperen, en hebben den Koning en den Hertog in Persoon alle de Schepen op dese Rivier wesen besichtigen, en ordre gegeven om op 't spoedigste alle die in de by-lage ofte hier onder volgende Lijste vervat, gereet te maken: Tot welcken eynde datelijk meenigte van Bootsvolk*

Waterluyden, Visschers, en Timmerlieden geprest zijn, en na beneden gesonden, alwaer 't werck met soodanige yver by de hant gevat is, dat men gelooft in 't laetste van de naestkomende Weeck de meeste part van de voorn: Schepen zeyl-reede te sullen hebben, zijnde de Magazijnen van alles voorsien, en meenighte van handen aen 't werck: Tot Portsmouth gaen de Equipagien oock sterck voort, en sullen mede voor de meeste part omtrent die tijdt klaer wesen: Men heeft van de Weeck oock begonnen Beesten te slachten, en Volck te pressen, daer weynigh moeyte mede hebben, dewijl de Zeeluyden van selfs seer gewillig zijn, en by meenigte haer dienst offereren, soo dattet ghetal van 10000. daer ordre toe gegeven is, in kort sullen compleet zijn: Men heeft oock 25. nieuwe Capiteynen gemaeckt, meest van de geene die voor desen op de Vlooten onder Cromwel gedient hebben, sonder onderscheydt van Religie, wesende veel van dien Annabaptisten en Presbytrianen: Daer wert geseydt, dat de eerste Vloot bestaen sal in omtrent 30. capitale Schepen, dat de rest voor een tweede op alle occasien gereet gehouden sullen werden: Men spreeckt dat Prins Robbert, Duc de Albemarle, en den Graef van Sandwits, voor-geslagen zijn tot Generalen: 't Schip dat gedestineert was om den Grave van Carlisle van Stocholm te halen, is gecontramandeert, en legt nevens een ander Fregat in Tilburyhope, om de Hollanders op te houden, ende 't beste Volk tot 's Conings dienst daer van te lichten: Beneffens de 6 Schepen die ick u Ed: in mijn laetste geschreven hebbe, datte Royale Comp. geequipeert werden, legt noch een van 's Conings Schepen van omtrent 36. st. tot Portsmout zeylreet, om mette eerste goede wint derwaerts te gaen, en wort noch een ander verdubbelt, dat men gelooft ten selven eynde gedestineert te zijn: My is gesegt dat 't Advijs-Iacht dat de tijdinge van 't overgaen van Cabo Verde hier gebracht heeft, den Gouverneur van die Plaets mede gebracht soude hebben, en dat men hem hier in Engelant ergens heymelijck bewaert.

Lijste van de Oorlog-Schepen die op het spoedighste in Engelandt toe-geruſt werden:

Te Chattam, van de eerste, tweede, derde en vierde Rang, onder d'eerste mede zijnde de Royale Iames, hebbende meer Stucken op gekregen, idem, de Prince Royal, de Royale Charles, London, Henry, Matthias, Dreadnaugt, Revengie, Poortlant, Elisabeth, Hampshire, Dyamant, Ruben, d'Avonture: Dese capitale Schepen, meest van 3. Lagen Schuts, zijn alle geordonneert in aller haestghereet te maken, en men heeft by manequement van Volck veele Visser van de Revier genomen, ende veel Bootsvolck gepreſt om de Schepen toe te takelen, ende met aller haeſt te Equiperen: Tot Wolledge van de derde Rangh, de Schepen, Duynkercken, Henrietta, Pleymuyen, de Kroon, d'Asseurantie, alle gelast op 't spoedigste gereet te maken, en in See te brengen: Tot Deptford van de 4. en 5. Rang, de Convertine, de Paerl, Dartmuyen, de Hector, en de Dolphijn; Sommighe van dese hebben alreede de Seylen aen de Reen, en nemen haer Geschut in, op alle de rest is veel Volck aen 't werck.

Monsr. de Beaufort quam doe uytte Middell. Zee weder te Toulon/ mede brengende 6. Prijsen/ 1. van Livorno/ 1. van Genua/ van de Turcken hernomen/ 1. Barck/ 2. Brigantins/ 1. Neerl. Pinas/ Schipper Pieter Jansz. van Vlissingen, en 't Schip de Kroon/ met 400. Slaven: Was tot Bogia geweest/ en had van 10. uren smorgens tot na Zonnen ondergang die plaets beschoten/ met veel dooden van wedersijden. Engelant treurde doe om de doot van den Graef Tiveot, die den 13. deser de Joden Rivier by Tanger/ na datte 2. maenden stilstandt gepasseert waeren/ met bedeckt bedroch van wedersijden van de Mooren

Mooren/ wiert gematſt: 't Was ſchandelijck datte Engelſe als Chriſtenen haer woort niet en hielden/ Gaylant een Moor en Barbaer/ dede ſulcx/ Graef Tiveot ſeyde/ dat niet te konnen doen, (quanſuys) geen laſt van zijn Koning hebbende, als alleen, dat hy Tanger echter evenwel ſoude mogen verſtercken: Hier wiert 15 dagen uytſtel op verſocht: Gaylant ſo doortrapten vogel als eenig Engelſman zijnde/ achte Tiveot niet waerdigh een eerlijcke beſendinghe/ wijl hy door een Lackay van Angeras Zoon hem dede weten/ Datte Mahometaenſe Wet niet toe liet datte Chriſtenen eenige Sterckten op Africa bouden, datſe liever wilden Oorlogen en quartier verleenen, als na gebruyck: Tiveot antwoorde/ Soo ſal dan 't Swaert ons ſcheyden, dan of uwe Mahometaenſe Wet, oft mijne Meeſters laſt de grootſte macht hebben ſal, ſeggende/ geen quartier te begeeren. De Mooren echter quamen hier op diverſe mael/ dan ſy voeren ſlecht/ na latende veele dooden/ die Tiveot liet begraven met ordinaris gewoonte van Baren/ in wit Linnen/ en gekiſt/ die de Engelſe te Paerde brachten aen de uytterſte Grenſen/ daer de Mooren de ſelve ontfongen met een wit Vendel/ tot teken van Vrede/ af-nemende hare Bonnetjes en Hoedekens/ in teken van gunſte/ (een Ceremonie by haer niet gebruyckelijck als in 't aen-bidden) dan met jalouſie ſagen de Mooren dat men Tanger met Steenen en Fortificatien ſoo verdubbelden; d' Engelſe hadden oock een Standaert in Gaylants geſicht weg genomen/ dit ſpeet hun oock dapper: De Engelſe beroemde haer/ dat Tiveot ſo faborabel in deſe Conqueſte was/ datte Mooren geloofden hy metten Duyvel te doen moſt hebben/ 't welck nochtans geene Engelſe en paſt: Sekere Moor ſeyde/ datte Barbaren onder haer divulgeerden, dat hy Schepen had die door de Lucht ſeylden, en Canon dat van ſelfs ſchoot, dat hy noyt ſliep, maer altoos op d'een of d'ander Fortificatie of punct bleef leunen, en wijl hy ſo veel Javelijnen, Pijlen, en periculen uyt-geſtaen had, het onmogelijck was hem te overwinnen, geloovende oock dat alle 't Lant op ver naby Tanger ondermijnt was, deſwegen onluſtig waren om eenige aenloop meer te doen. Maer als ſy den 13. May haer in embuſcade hadden geleyt/ bevont men al deſe Engelſe praetjes te verdwijnen/ de Mooren hadden ſich in een dick Bos verbergt/ werdende geſecondeert van 8000. andere Mooren; Tiveot meenende haer op te ſcherpen/ viel plotſelijk in hare handen/ ſo dat hy daer doot/ en ſeer weynige van zijn Troupe eſchappeerdeen/ die verhaelden/ dat men de Hoofden der Engelſe op Spietſen te Landewaert in hadde ghevoert: Den naeſten morghen quam Gaylant de bravade voor Tanger met zijn gants Leger maken/ maer d' Enghelſe bleven binnen/ als ſiende dat 't verraet zijn eygen meeſter veeltijts loont. Engelandt trooſte ſich oock op 't Tractaet met Portugal/ daer in men ſeyde/ hun door de ſelve van Tanger af tot Cabo de Bon Eſperance alles in Africa was toe-geſtaen: En waer op ſy onder den naem van eygendom begoſten te ageren/ weg nemende Cabo Verde/ en 7. Schepen aen de Rivier Gambia/ roovende (al eer men van eenige vyantſchap wiſt) ſeer verraderlijck 20000. Huyden/ en veele andre Koopmanſchappen/ die deſe Fielen ſtalen/ daer oock de Capiteyns niet af gehad hebben/ 't Schip de Neptunis was tamelijck geladen/ d'Eendracht ſalveerde mette vlucht na 't Caſteel del Mina: En alſoo dit van Cabo Verde den 2. Februarij 1664. was geſchiet/ had die man tijt om Gene. Valckenburg op del Mina te voorſien/ en te waerſchouwen/ want d'Engelſe ſeyden tegen de

Mooren/ wy sullen alles weg nemen wat wy vinden, liepen soo als Stortenbeker langst de Kust; Maer dit vuyl werk is geweest den steen van Oorlog tusschen Nederlant en Engelant: En in plaets van sulckx te wraken/ ging van Pleymuyen noch een Schip derwaerts met Buspoeder/ om dese overweldigers te renforceren/ die Prins Robert met een machtige Vloot beloofden te volgen.

Den Hemel als rechtveerdigh vergramt/ vertoonde sich over alle plaetsen in Europa desen Somer met soo veele Tekenen aen de Lucht en andere dreygementen/ dat men van outs van weynig sodanige Jaren in d' oude Boecken vint te lesen: Godt de Heere had niet alleen door de Vuyr-Cogels over gants Christenrijck/ door Pestilentie/ en d' Aertbevingen in Savoyen/ &c. zijn mishagen over 't hedendaegs verdraeyt Menschen Leven willen betoonen/ maer veel Astrologijnen hebben al voor 50. en meer Jaeren uyt de Constellatie des Hemels op 't Jaer 1665. en noch meer op 't Jaer 1666. voor-ghespelt/ die sy nevens dat van 't Jaer 1670. de Jaren van wonder noemen/ dat geen wy nu voor de hant sien/ niet alleen in een/ maer byna in alle Gewesten en Regeeringen/ door Sterften/ Honger/ Oorlog/ overval van onheylen/ en omkeeringen van Gouvernementen / &c. en sulckx soo wel in Asia/ Africa/ America/ als Europa: Tot confirmatie van 't geen wy seggen/ sullen eenige Hemels tekenen/ buyten die reeds verhaelt zijn/en de twee Staert-Sterren/ daer wy hier na af sullen spreken/ noch op-tellen eenige andere/ als:

Den 7. Juny wiert Engelant, speciael de Stadt London met een boos Tempeest te 3. uren na de middag besocht, eerst quam een vliegende vlam-strael, gevolgt van een remarcable Donder en Blixem, daer indien oyt van de boose Geest die in de Lucht domineert, yets mach gelooft werden, de selve hier scheen zijn personagie te speelen, want 'tGespens (soo noemen wy het, wijl men niemant sach) gins en weder vliegende, storte eerst over St. Jaems, daer den Hertog van Jorck resideert, met een harden slach tegens de Gevels der Huysen, stortende van daer tePoetshooft, op 'tHuys eens voorname Burgers, swierde van achter in, 'tGebou alsins ramponerende, vloog so de Muer langst tot de Venster van een Boven-Kamer, de ged. Venster met een furie aen stucken en binnewaert in slaende, Hout, Steen, en Glasen vernielende, selfs een partye van de Muyr en van d'onderste steenen: Van daer vloog het weder als een Dominateur door de ruymte tot na achteren, en boorde daer door de Vloer in een beneden Keucken, daer het speelde langst een groote Balck, tot het een Venster uyt vliegende, sich begaf in noch een lager Vertreck, daer het van onderen de steenen uyt wierp, en dwarrelde so endling d'Achterdeur als een gespoock weder uyt, na latende perfecte en schrickelijcke Tekenen daer het geweest was. Op die tijt hoorde men op 't Eylant Wicht en in 't Canael sterck in de Lucht buyten alle gewoonte schieten, de Ingesetenen quamen op de Strant kijcken, dan sy en sagen tot hun groote verwonderinge niemant.

De Wateren in Spangen, bysonder in de zuyder deelen, wierden besocht met extreme en soodanige droogte, dat in Castillien 't Kooren versengde, de Rivieren op-droogde, en groote hongersnoot al-omme wierde bespeurt.

Den 30. Juny, ten 3 uren na de noen, was te Tours in Vranckrijck so boosen weder, mits Ey-groote Hagel-steenen, die een voet dick hoog alles ter neer sloegen, en sich 4. mijlen lang, en anderhalve breet over 35. Dorpen heen spreyden, niet alleen hare Wijn-

stock

ſtok en Koorn-velden wierden geruyneert, maer d'Abdye Noirmontier wel een Tonne Gouts ſchade lijdende, ſo en was dat niets by 't geen de Stad Tours ſelfs leet, want 't intreſt dat daer aen Daken, Glaſen, &c. wierde na gerekent, bedroeg eenige Millioenen. En in Lionnois wiert in die tijt Menſchen en Vee doot geſlagen, en de Wijngaerden in 't Biſdom van Lions vernielt. Te Rennes wiert een Maſculin en Feminin Hart geworpen, en dewijl men qualijck konde bemercken van welcke Sexe het meeſt was, is het in 't Bos gejaegt, om te beſpeuren waer 't ſich meeſt na ſoude reguleren: Den Koning luſt hebbende om dit Monſter te ſien, wilde het ſelve ſien, indien 't uyttet Bos quam.

In Duytſlandt ſach men boven Eyſleben in den uchtend aen den Hemel een blanck Swaert, dat in een Roede, en doe in een Doots Baer, weder in een Vlam, ſo geſeyt wiert, veranderde. Boven Koevorden, by 't Graefſchap Benthem, ſach men den 29. ten negen uren ſavonts een groote Klomp Vuyrs met een langen ſtaert vliegen, vlogen weſt op, en wierden veele Lieden van verſchrickinge ſieck.

Den 13. Auguſti, omtrent ten 11. in der nacht wierde boven Papa in Steyrmarck by veele Geeſt en Weereltlijcke Perſonen, die ſulcx oock voor den Generalen Wachtmeeſter verklaerden, aen den Hemel geſien te hebben een uyr langh, een Kruys en Halve Maen, invougen als deſe Figuyr, teghens den anderen als ſtrijdende ſtaen, konnende bemerckt worden dat de halve Maen ſich dapper weerden om boven 't Kruys te komen, eyndlingh heeft ſich 't Kruys nolens volens ſich midden op de voorſz. halve Maen geſet, en ſoo onder hem gehouden, 't Kruys was wit en helder, en lichtende.

Den 30. Novemb. ſach men boven Dreſden in Sachſen ten 9. uren ſmorgens, in plaets van een Son, 5. Sonnen, en 6. gheslooten Regenboogen daer tuſſchen, die men tot een uren gemackelijck koſte ſien, wanneer door eenige Wolcken beyde de Sonnen en Regenbogen ſijn verdweenen.

Men telde doe te Regenſburgh 't ghetal der Franſe Volontariſſen ten dienſt des Keyzers/ te weten:

Duc de Bouillion/
Duc de Briſac/
Duc de Soubiſe/
Graef d'Eſtelaut/
van Freſme/
d'Auvergne/
de Saulz/
de Bourlemont/
de St. Chou/
de Craſſal/
de Gaſſe/
d'Eſtelnot/
de Pournon/
de Serilac/
Vicecomte Malenbzier/
Ridder de Loraine/
de Choeſeul/
de Purnon/
de Montmorce/
de Trimoville/
de Coaſlin/
de Bethune/

Heeren de Saligny/
St. Geran/
de Canaples/
Langlet/
de Nebzet/
de Villarſcourt/
de Sarſalle/
de Rochefozt/
de Bandevile/
de Vailliac/
de Magrignon/
de Chalvauneuf/
de Villepion/
de l' Anjou/
de Ferme/
de la Tuillerie/
de St. Florens/
de Vernevil/
de Villeroy/
de Rhagny/
de Corogne/
de Tille/

de Gaulteribe/
de Guitri/
de Senceſe/
de Cozmeil/
de Caſtelepne/
de Geſſe/
de Balnicour/
d' Aradou/
de Pacimy/
de Bzoſſe/
de Genlis/
de Montagnay/
de Montaillan/
de Serilut/
d'Erlep/
de l' Aigle/
de Mouſſy/
Bzetoneel/
Marigny/
Mouchy/
Malatrice/

Liſlebonne/
Berule/
Flam-rin/
de Bethune/
de Toure la Ville/
de la Motte/
de Macclarts/
de Cuvilly/
de la Mona/
de Baloz/
de Luce/
de Caſſen/
de la Nove/
de Baloz/
de Florins/
de Cozncillie/
de Caſtelneap/
Langlet/
d' Albzet/
de Gerſe/
d' Aradeux.

Deſe

Deze Heeren courageerden wel de Christenheyt/dan de Oostenrijckers vol
jalousye/beschceloogden hun. 't Gebeurde dat de Vestinge Levents / wel eer
Ao 1663. by de Turcken sonder verlies van een Mensch/ de Christenen af-
genomen/nu door den Gener.de Souches wiert belegert/ hebbende aen d' een
zijde een Maras/en hooge groote Wallen met puncten / seer wel voorsien/ ten
zuyden verrijckt met schone Kooren -Velden/ en een grooten Bergh / met een
voor-Stedeken tusschen beyden: De Souches in 3. dagen vaerdig/ dreef de
Turcken uytte Stad op 't Slot daer men hun d'wong te accorderen / trocken
uyt 900. Ruyters en Voetknechten na Barakan en Gran/ 13. Canons vont
men daer binnen/ aen Meel 1500. maten/ en 700. p. Kogels/ Londt en Bos-
polver. Doe stont de Maen 2. uren lang bloetroot in 't gesicht van Weenen.
Ged: Graef de Souches was eenige dagen te vooren oock so hy van Serno-
witz op brack/door 18000. Turcken/ die van Belgrado quamen / by Gran in
zijn achter-benden besprongen/ die haer soo lang defendeerden tot den Oversten
Garnier en de Brandenburgse Knechten quamen/ die de Turcken niet alleen
hol over bol over de Brug/maer veele die missende/inde Revier de Gran dede
springen/onderwijl de Souches de naesten Troupen op een berg by een bracht/
de Turcken daer tegens trocken haer Volck oock by een/ en stelden sich in een
Valleye in Battallie/'tgeen de Christenen van den Berg bequaem konden sien
zy haer Legher reed hebbende/ zijn/ onaengesien d' Advantagieuse plaets der
Christenen/ op de selve los gegaen/ den Berg op een onverwachten kant met
groote geswintheyt in nemende/vonden so veel resistentie door Garnier weder
om/dat sy achter en voorwaerts den Berg weder lustig mosten af-dansen/ in-
vougen dat sy tot Savonts niet dan schermutserende/ eyndeling weer over de
Donau retireerden/verlatende hare post in sulcke gezwintheyt/ dat 'tgevecht
ten 6. uren eyndigende/men ten 7. uren niet een Turck meer vont ; en gelijck
dese hare geswintheyt so in 'tformeren van haer Leger/als in 't op-breken by
de Christenen voor seer hoogh wierde geestimeert/ soo was van d' ander zijde
oock niet vergeten de vroomheyt van Souches/ die dien gantse Nacht in sijn
voordeel blijvende staen/ en 's morghens voort marcherende/ niet een Turck
hebben vernomen. Maer voor Canisa ging 't de Christenen soo wel niet/wijl
de Turcken by nacht seer onversiens op 't Hohenloze Quartier aen komen-
de 't selve genoegsaem ruyneerden/ waer sy den eersten deser namiddagh ten 2.
uren 't Beleg in groote confusie verlieten / retirerende na Serinswar over de
Mur/achter latende wel 1800. man/ veel Canon en Amonitie/dit wierde ten
deele in brant gesteken/maer de Turcken siende 't Christen-heyr aen 'tloopen/
vervolchden hun: Naderhant bevont men datte jalousye der Generaels/ ge-
breck van Canon/ renfort van Volck/ en alle behoeften /grootelijcx tot dit on-
geluck oorsaeck hadde gegeven: Den Graef van Serin schreef daer over een
Brief aen den Keyzer / dat hem 't beloof de secours niet was toe-ghesonden/
daer de Turcken in plaets van een kleyn/nu met een groot Heyr van 70000..
man hem onvoorsiens hadden besprongen/daer de Graef van Hohenlo en an-
dere soo gequetst /en andre grooote schade by hadde geleden. Den Paus wel
afmetende uyt de verby gegledene Eeuwen/ hoe Christenrijck uyt enckele ja-
lousije van bysondere Natien/ door de Turcken meer als door Wapenen was
beschadigt/

beschadigt geworden/ aenmoedighde des niet te min Graef Nicolaes van Serijn met desen bysonderen gunst-Brieff:

Beminde Soon, Edele Heere, U sy onse groetenis en Apostolise Zegeninge: Desselfs Edelen gemoets aenmerckelijcke deugt, dapperheyt, en kracht, gheneghen tot de bescherminge des H. Geloofs, als beëedigde, zijn wy alle Paussselijcke liefde verschuldigt: Want wy en hebben in alle dese beswaerlijcke Christen tijden buyten de uwe, ja niets roemelijcx uyt Duytslant gehoort, de billijckheyt U soo verheffende, dat U Geslacht 't Ottomannise Rijck alleen heeft doen beven, waer uyt dan groote hoop in alle Christene gemoederen plaets heeft genomen: Wel aen dan geliefde Zoon, vaert voort in dijne hoogwaerde glorieuse begonnen weg, versekert, dat gy door geene andere beter noch lichter soo wel hier op Aerden U verheffen, noch oock 't Hemelze Vaderlant dan door dese passage toe-eygenen kunt, te meer, wijl gy andere tot soodanige vroomheyt aenmoedigt, onder welcke oock de Heer Graef Pieter, U Edelh. Broeder is, die wy met zijn vroom Geslacht met bysondere Vaderlijcke affectie omhelsen in de protectie des H. Petri: Neemt deswegen in teken onser liefde dese kleyne gifte, die nae aensien slecht, echter door Zegeningen en Aflaet des te waerdiger gemaeckt zijn. Vorders bidden wy Godt dat hy uwe Edelheyt en dappere strijtbaerheyt met zijn Almogende hant altoos by sy, waer toe wy oock hartelijck onsen Apostolisen Zegen verleenen. Gegeven binnen Romen by onse Lieve Vrou Magn. onder de Vissers Ring, den 19. May 1664. onses Pausdoms het Thiende Jaer.

De Zevenberghers onder den Jongen Ragotzky overvielen dese maent de oude Stad Groot Waradijn/ de selve uyt-plonderende/ en met veel gevangens en buyt te rugh na Sathmar keerende/ de Stadt hebbende in brant gesteken; 't Slot alleen maintineerde sich/ also d'Ongaren geen stant hielden om 't selve te vermeesteren: En 3. dagen daer na hebben de Turcken niemant binnen de Stad gelaten als ettelijcke Wagens daer mede sy de verslagene in de Kelders geworpen/ en met Aerde hol over vol bedeckt hebben/ 't getal was wel 1000. zielen/ so Mannen/ Vrouwen/ als Kinderen; Eenige Lichamen van Duytsen en Ongaren sleepten sy buyten op 't Velt/ om daer van de Honden en Vogels verslonden te worden; Want in den aftocht waren de Turcken op de Christenen aen-ghevallen/ van de selve 36. ter neer houwende/ wiens koppen sy op Spietsen staken/ onder de selve was ook den voorsz. Graef Ladislai Ragotsky, en stont zijn Hooft wat hooger als alle d'andere/ en met een Hoogduytse Hoet bedeckt/ apparent datse hem voor een Duyts Officier aengesien hebben/ dan zijn Lichaem begroeven sy; De voor-Stad was op 2. Huysen na/ en d'oude Stadt wel de helft af-gebrant/ waren alleen behouden den hoeck Hallasy en des Bassaes Huys mette Kercke. Men vergat evenwel daer mede niet 't verlies van Serijn/ waer binnen Gisch Forgasch nessens andre brave voorvechters wierden vermoort/ ick seg andermael vermoort/ om de negligentie en versoelijcke jalousye der Oostenrijkse Creaturen/ hy Forgas een Grieck zijnde van geboorte/ en die lang onder de Turcken had verkeert/ hare tael als een ingebooren curieus sprekende/ selfs meest alle uytheemse talen; Hy was in der daet so braven Cavalier/ dat Serin hoorende dat hy gemassacreert was/ seyde/ sijn halve goet te willen geven indien hy hem hadde konnen levendig herstellen: Alsoo vergat dien Graef zijn eygen schade om een getrou Vrient/ want de Turcken ontsette niet

alleen Caniſia/ ſy namen oock in en demolieerden 't Fort Serin: Schandelijck
ſag men de Duytſen voor Caniſia weg vluchten/ eer de Turcken/ die men be-
vont maer een deel ſchuym van opgeraepte Wallachers en Tartaren te weſen/
die licht anders niet ſouden durven aen komen/ noch eenige aenval doen/ ach-
ter latende veel Canon/ Granaden/ Bagagie/ Stormleeren/ en Amonitie/ ſy
hadden wel gelaſt dat yeder Soldaet ſo veel Buſpoeder met ſich nemen ſoude
als doenlijck was/ maer ſo ſy hier mede al te haeſtig en roeckeloos beſich wa-
ren/ viel de Lont van een Soldaet in 't Boſpoeder/ ſulcx datter wel 100. ver-
brande: Den Grave Strozzy bleef hier oock doot/ om dat hy onder Serinſ-
war de Turcken/ die met een Vlot van Hout gemaeckt/ op opgeblaſen Bocke-
Vellen over 't Water de Muhr/ daerſe reeds een Eylantje hadden bemagtigt/
en by nacht onder 't faveur van 't Canon meenden over te komen/ de Turcken
met groote courage hadde geſtuyt/ den Bergh en haer Canon lagh op ſoo een
advantagieuſe plaets/ dat ſy 't Chriſten Legher doe konden beſchieten/ maer
Strozzy met 300. van Teſta Picolominiſe Ruyters/ en ſommighe Dragon-
ders/ dreef de Janitſers weder van 't Eylandt/ en kapten hare Houte Vlot in
ſtucken/ in deſe actie wiert Strozzy in 't Cranæum gequetſt/ en ſtorf 3 uren
daer na/ daer bleven 1500. Turcken/ en half ſoo veel Chriſtenen: Een verloo-
chende quam de Graef van Serijn die in zijn Fortreſſe was/ aen dienen/ datte
Turcken na Zakathurn waren; Dan ſy overvielen Serinſ war/ neer houwen-
de 800. Hohenloſe en andre Soldaten: Dit quaet oordeelde men te ſpruyten/
uytte tweedracht der Generalen/ en de kleyne kontſchap der Zaraſijnſe magt/
gebreck van alles voor de Serijniſe/ en de kleyne apparentie van 't ſecours on-
der Spar: Montecuculi was in 't Legher niet/ maer in 't Badt/ als oock de
Graef Sultzbach/ de Krijgs-benden geldeloos en qualijk gekleet/ geen ſchepen
by der hant om hun Proviande toe te voeren/ huyſden in 't onder-Eylant met
Vrouwe ſchenden/ op-ſlaen van Kaſſen/ ſteelen van Beeſtiael: De Franſe Ben-
den leeden geweldige honger: En onderwijl waren veele Duytſe Stenden ſo
koel op den Rijcxdag/ als of haer deſe onheylen niet eens en raekten/ yder maer
ſorghende voor 't Intreſt van zijne Principalen: Men maeckte den Graeff
Portia/ als Rijcx-vorſt/ een Lit van 't Furſtel. College/ 'tgunt men ſeyde die
van Beyeren om den haet over 't diſpuyt tuſſchen Parma en Savoyen rakende
de Rijckx Leenen in Italien/ niet geern ſagen/ om dat hy de ſake van Parma
had gefavoriſeert. Men maeckte oock een overſlag om ter maent voor alle de
Legers 14105. Duytſe guldens uyt te vinden/ die tot hulp uyt Bourgondien/
Cur-rijniſch/ Francken/ Beyeren/ Swaben/ Over-Saxen/ Neder-Saxen/ en
Weſtfalen waren gekomen/ beſtaende in 3885 Ruyters en 17572 Infanterije.
Den Turckſe Keyſer groote hoogmoet op zijn Viſir/ Wapenen en Volck heb-
bende/ wijl hem door een Griekſe Slavinne van Retimo uyt Candien was ge-
booren zijn eerſte Zoon/ ſtiet de bede van zijn Gemalin mette voet/ toen ſy ſocht
't Ottomanniſe Huys door een tedere Vrou recommandatie met haer Vader-
lant en de Republijck van Venetien te bevredigen: 't Behaegde die Mahome-
taenſe Monarch met 50000 man liever te triomferen over zijn nieuwe Zoon/
die hy Muſtapha noemde/ en 't Canon daer over dede los branden: En die Poten-
taet in plaets van Vrede/ ſont ſtracx 32. Turckſe Galeyen na de Dardanelli/

alleen

alleen om zijn verwaentheydt/ selfs aen zijn Bysit/ tot hoon te betoonen/ (een
groot gebreck by de Turcken / die sy haten verbolgen sy tot de doodt/ en die sy
beminnen/uyt verwaentheyt gebieden Wint en Wolcken hare vrunden onder=
danig te zijn/ die/ soo sy gelooven/ 't selve na komen/) en toog voorts met zijn
Leger uyt Constantinopolen/ dat 9. uren lang duerde/de Straten waren met
kostelijk Damask behangen/en bedekt met Persiaense Tapijten/veele van dien
met gulde stricken verciert/'twelck den Grooten Heer so aengenaem was/dat
hy uyt zijn grooten hoogmoet sich vernederende/daer over niet en wilde rijdē:
Evenwel de Tartarise Gesanten hadden dit dien Heer ter eeren / maer haer
ten dienste gemaeckt/ want den Keyser was so haest niet gepasseert/of sy deel=
den al den hoop met malkanderen/ dat stellende (gelijck Stads Timmerlien)
op haer Meesters kosten: De Joden van Adrianopoli bewesen den Keyser
oock groote eer/want sy bespreyde de Weg byna een mijl met Tapijten/en van
daer tot Constantinopolen met schoon wit Zant/ 't welck haer veel 1000. gl.
kosten ; Voor den Turckse Keyzer wierden soo veel Hant-Paerden geleyt als
hy Jaren van Mahomet out en afkomstig was/ voor de Carotse der Sulta=
nin liepen 400. Amazochtanen met blooten hoofde/zijnde Janitsers en besne=
den Christen-Kinderen/ veele gesten van onderdanigheyt betonende/ daer tus=
schen liepen eenige 1000. Jacht-Honden/die eens deels met Damast/en ander-
deels met schoone Hals banden waren gheciert / en daer onder 300. Ruyters/
alle met Wolfs en Beyren-Huyden omhangen/ als mede hare Paerden.

Vijf Franciscaner Monicken van 'tHuysgesin van Jerusalem/gingen dese
daghen van Parijs na 't H. Landt/ met rijcke Presenten/ onder andre een seer
rijcken Kelck met Gesteenten/ 3. stucken Tapitserijen van Zyde/die den Co=
ning haer had vereert ten reguarde van 'tGraf onses Heeren Jesu Christi, idem
noch twee Tapijten van Zyde/ gegeven door den Marquis de Caracena/ een
Missale van Silver bedeckt/ een root Vergult/twee groote Kandelaers/veele
Schilderijen/ behalvens 't geen veele andere ghemeene Lieden gaven/ soo tot
verciersel van 'tH. Graf/als tot onderhout der arme Religieusen/die de Turc=
ken met tribuyt en tirannije soo plaegden/ datse naeulijckx langher meer daer
konden dueren. Den 2. deser/savonts ten 4. uren/storf te Parijs in sijn Huys
Hendrick van Lorainen, Hertog van Guise/ en Pair de France/ out 50. Jaren/
11. dagen met 't ophouden des Waters gevexeert/en de Koorts daer toe slaen-
de/doch was noyt gesont geweest zedert hy te Joinville sich had doen brengen/
daer zijn voor-Ouders begraven legghen/ hoewel hem 26. Capucijnen op zijn
Reyse seer vlijtig hadden gedient/ ter eeren om dat zijn Groot-Vader Ange de
Joyeuse in hare Ordre was gestorven ; Hy was van den Koning/Coningimnen
en alle de Princen seer bemint en ghesien/ zijn Majest. sont hem tweewerf zijn
besten Docter ; Nu Overleden zijnde/ wiert op een Bed van Staet geleyt/ en
ghebracht in de Capelle binnen zijn Huys / onder een Hemel van zwart Flu=
weel/ met Goude Franje/ ende een Throon van de selve stoffe/ behangen met
alle zijne Wapenen/ en beset met veele Flambeaux en Wasse Kaerssen ; Dus
lach hy 2. dagen te sien / onderwijl 60. Priesters en Religieusen voor hem ba=
den ; By avont wiert hy in zijn Buer-Kercke St. Jean in een Rou-Carotse

gevoert/ ghevolcht van alle die van zijnen Huyse/ en veele andere/ de Straten helder zijnde door al de Wasse Kaerssen die sijn Dienaers droegen: Zijn Gemalinne/ Dochter van den Grave van Grimbergen/ in Brabandt zijnde/ en verstaende dat haer Man doot was/ sont een Edelman na Parijs aen den Koning/ om te verstaen wat Testament den Hertog van Guise mocht gemaeckt hebben/ maer gelijck die van Parijs seyden/ so en had hy geen Testament gemaeckt/ waer over zijne Crediteurs 't Huysraet deden arresteren/ den Koning koch alle zijne Paerden en 't geene daer aunex/ alle zijne Dienaers kregen ordre in 15. dagen haer fortuyn op andre plaetsen te gaen soecken: Zijn Longh en Lever waren bedorven doe hy geopent wiert; Zijn Zuster Madamoiselle de Guise wilde haer nergens mede bemoeyen/ en zijn Neve/ Zoon van de overleden Duc de Joyeuse/ nam van doe af aen de Titul van Duc de Guyse.

Binnen Brussel was den 28. voorleden/ savondts ten 11. uren/ gestorven/ Ernest, Grave van Isemborg en Gransou, Opperste van den Huyse van Isemborg, en den alderoutsten Ridder van die van den Gulden Vliese, 80 Jaren out zijnde/ en was jongh zijnde/ op-ghetrocken in 't Keyserl. Huys/ gebruyckt in Hongarijen/ in Nederlandt gebenificeert met 2. Regimenten te Paert en te Voet/ tot hy om zijn getrouheyt Maistre del Camp wiert: Alle zijn Quetsuren gaven getuygen van zijn preuven/ was oock geweest Gouverneur van Artois en Namen/ en voorsien mette Caracter van Koninckl. Minister: En eyndling wiert hy Sur-intendent van de Finantien/ welck Ampt (hoewel so periculeus voor de Avaricieuse) wierde geoordeelt dat hy onbevleckt heeft bedient gehad: Zijn Erfgenaem was Prins Ernst van Aremberg, Graef van Beaumont, Zoon van den Prince van Chimay/ behalvens 36000 gl. die hy aen Godsdienstige Legaten maeckte/ oock om in St. Goedele Kerck een Marmor Autaer te stichten/ en daer op te stellen de Beeltenissen van hem en zijn Huysvrouw Carolina d'Aremberg, begeerende/ dat haer Lichaem/ dat te Keulen begraven lach/ na Brussel gebracht/ en in een en selfde Tombe by hem gelecht soude worden/ 't welck na de Roomse wijse in stilte/ doch met groote Ceremonien wierde volbracht.

Den Coning van Sweden schreef in dese maent een Brief aen zijn Majest. van Denemarcken/ dat Dr. Otto Sperling onder zijn bescherminghe stondt/ in qualiteyt als Canonick van de Hooft-Kercke te Hamborgh/ dat hy moste gebracht werden naer Wismar/ om aldaer geoordeelt te werden/ indien hy yets mochte mis daen hebben: Maer alsoo men te Coppenhaven wel wist dat hy niet meer dan Vicarius der voorsz. Kercke was geweest/ en van waer hy oock ettelijcke beneficien van de Deense Majesteyt geniet/ waer in hy voor de selve verantwoordelijcken is/ soo wierde hy aen gesien als een Deens Onderdaen/ als hem Eed van getrouwigheyt gezwooren hebbende/ en dat hy was gevangen in de Stadt Hamburg/ alwaer de hooghste Souverainiteydt toe-komt de Koningen van Denemarcken.

Engelandt als een Azylum van alle Secten/ wierp dese daghen uyt haeren boesem omtrent de 60. Persoonen/ soo Mans/ Vrouwen/ als Kinders/ dese quamen de Mase in/ en so tot Rotterdam; De Mans van dit geselschap wa-

ren besneden/ en onderhielden de Wet Mosi, uyt-gesept in eenige weynige dingen/ beleden echter oock de Zaligmaker Jezus Christus, gaven voor na Hoogh-Duytslant te willen om haer Leere daer een anhang te maken/ en dan voorts na Jerusalem heen wilden/ en haer selfs daer een Kercke op te rechten; Eenen Tilman was haren Leytsman/ een krachtigen drijver van zijn eygen opinie/ en niet onnosel in de leste rusien van Engelandt/ pretenderende de vrijheyt des gemeenen Volckx/ tot bederf van alle Regeeringen/ speciael van Monarchen. Binnen Londen raeckten doe een groot tumult tusschen de Webers en Vleeshouwers/ ontstaen om een haverstro/ de Vleeshouwers joegen de Webers met stocken wegh / maer dese haer van diergelijcke wapenen voorsiende/ quamen met sulck een ghedruys aen / want sy waren wel 1000. en de Vleyshouwers maer 300. sterck/ dat sy de Vleyshouwers uyt 't Velt sloegen/ 40. periculeus quetsende ; De hevigheyt was seer groot/ so datte Major en 2. Schepens der Stad haer mosten met authoriteyt komen bevredigen. Eenige versochten doe dat men een Brug by St. Jamets over de Tems soude willen maken/ maer 't selve geoordeelt voor 't Gemeen ondienstig/ en maer een aenleyding tot yets quaets/ soo bleef dat achter. Men bleef in Engelant noch al Equiperen/ doch Montagu wiert vrij sieck/ dan bequam weer. Eenen Killegreu voer met de Ambassadeur van haer Ho: Mo: na London/ en begaf sich daer in 's Conings dienst/ kreeg ordre om een Regiment te Plemuyen te gebieden/ also men hem geen nader Plaets scheen te betrouwen. d' Engelse Resident Downing nu te London gekomen zijnde/ wiert een nieuwe Levrije toe-gestelt om na Hollant te keeren: Hy was verscheyde reysen in Conferentie mette Bewinthebbers der Engelse Oost-ind. Compagnie/ te weten/ mette Preses/ Tomson/ Kendal en Bloetroot/ also de selve aen den Koning hadden geklaegt over de difficulteyt die hare Compagnie subject was tegens de enorme proceduren van de Neerl. Oost-ind. Compagnie te moeten lijden/ versoeckende dat sy daer tegens mochten werden gemaintineert / de goede hant aen haer mochte werden gehouden/ en also de Negotie gehanthaeft/ en datte Hr. Downing nu op zijn vertreck na Hollant staende / mochte werden gelast de Jntresten der Engelse Oost-Jnd. Compagnie aldaer in 's Gravenhaghe waer te nemen: Want den Koningh hadde belooft / dat hy geensints soude willen den Koophandel laten te gronde gaen/ en (soo men seyde) geresolveert haer te maintineren/ &c.

JULIUS 1664.

VAn d'ander sijde was men in Nederlant met 't Gesantschap na London soo verre geadvanceert / om alle des Staets Jntresten waer te nemen/ dat de Heer Ambassadeur Michiel van Goch arriveerden den 22. Junij savonts binnen London / in hare Ho: Mog: Logement/ daer hem den Mr. der Ceremonien Charles Cotterel vrundelijk quam verwellekomen/ hadde dien avont noch te Withal Audientie by den Coning/ alwaer beleeft en seer minnelijck in des selfs Cabinet zijnde ontfanghen/ zijn Majest. verklaerde: Dat sijn Excell. overkomsten soo te respecte van den Staet, als

mede van sijn Persoon, hem seer aengenaem was; Dat hy de Vereenigde Nederlanden niet alleen seer hoog was estimerende, maer oock was houdende voor sijn naeste Gebueren, vertroude Vrunden en Bontgenooten, waer aen, mits d'algemeyne en mutuële Intresten, soo van Religie als anders, sich uyt sonderlinge toegenegentheyt vont verplicht en verobligeert. **Op dese reden had zijn Excell. onder veele andere redenen oock by-gebracht:** Hoe dat hy voor 2. Jaren mede de eere hadde gehad van neffens andere hare Ho: Mo: Ambassadeurs het Bontgenootschap en 't laetste Tractaet tusschen sijne Maj. en de Vereenigde Provintien te sluyten. **Waer op den Koning op dat subject antwoordende/ seyde:** Dat op 't selve van sijner sijde niet en soude mancqueren, doch evenwel genootsaeckt was daer nevens te segghen, dat beyde de Nederl. Oost en West-Ind. Compagnien dagelijckx veele schaden, moeyte, en offensien werden toe-gebragt, waer tegens geen Recht noch ordre tot remedie konde werden verkreghen hoe dick en meenigmael die by sijn Extraord. Envoyé Downing waren versocht gheweest, insupportabel sijnde datte West-Indize Compagnie met eenige weynige Vestingen met een Schip 3 a 4. sonder eenig Sant te besitten, de gantse Kust van Africa, Revieren, en Stroomen sal onvry maken, en aen andere den Handel beletten en turberen: De Oost-Indize Compagnie schijnt te willen possideren geheel Oost-Indien, en alle andere den Handel benemen, waer over van d'Eng. Ingesetenen veele klachten dagelijcx quamen, die men niet en konde af-wijsen, &c. **Zijn Excell. voegden hier beleefdelijck op:** Sire, de klachten die schoon al veel, sijn meerendeels en veeltijts ongefondeert, de Koopluyden klagen licht, in hoope van particuliere Intresten daer by te vinden, deswegen soo licht niet en dienden aen-ghenomen; Dat alle ongelegentheden by 't laetste Tractaet waren gereguleert, ende daer om derwaerts behoorden te werden gerenvoyeert, &c. **Sijn Excell. klaegde daer en tegens over 't gewelt van Cap. Holmes in Guinea de Nederlanders aen-gedaen/ restitutie en vergoedinge van schaden eyschende: Den Koning seyde:** Daer geen sonderlinge kennisse af te hebben, of te wesen geinformeert, dat daer over na informatie genomen, soude doen na eysch en gelegentheyt van saken, gelijck van des selfs sijde sodanige vereyste ordres en expeditien daer toe gerequireert, noyt waren gemancqueert, te wenschen sijnde by haer Ho: Mo: insgelijcx wierde gedaen, &c. **Zijn Majest. sprack oock in specie:** Waer om toch in Hollant soo swaren Equipage wiert aen-gestelt, en waer d'Equipage die Jaerlijcx in Engelant wert gedaen, heeft moeten versvvaert, **verklarende**/ niets tot den Oorlogh genegen te sijn, maer de Vrede so veel mogelijck wilde behouden. **Sijn Excell. seyde**/ dat Jaerlijcx Convoyen wierden geprepareert, die of licht of swaer t'een en t'ander Jaer waren vallende. **En versocht hebbende aen zijn Maj.** Dat doch ordre van sijn, gelijck oock aen haer Ho: Mo: sijde soude gheschieden, mochte werden ghestelt datte Vlooten van d'een en d'ander mochte werden geprevenieert eenighe onlusten te causeren. **Den avont aen komende/ seyde den Koning**/ Laet ons Vrienden blijven. **'s Anderendaegs hadde den Ambassadeur Audientie by den Hertog van Yorck/ die onder andre d'Equipage in Nederlant tegens sprack/ byna op dese wijse:** Dat alsoo de Nagebuyren so sterck Schepen equipeerden, dat men oock daer om buyten ordinaris moste toe-rusten, doch dat van die messiance den schult de Staten moste werden toe-geschreven, ofte immers eenighe Leden der selver, die daer af causa movens sijn geweest. **En dien avont ook by den Cancelier zijnde/ seyde die na veele beleefde redenen:** Dat by alle en yder in Engelant, en speciael by de wijsheyt van zijne Maj. vreemt moet

werden

werden op-genomen, dat men in Hollandt soo swaren Equipagie heeft aen-gevangen, daer over geen ander fondament kan werden gedacht, als een geconcipieerde Vertoogh van Koopluyden aen 't Parlament, en examinatie daer over by het selve ondernomen, en sijne Maje. over gedient, dat immers geen saken van umbrage onder gepretendeerde Vrunden behoorden te wesen. Klaeghden oock / Over de schaden de Engelsen door de Neerl. Oost-Indise en West-Ind. Compagnien omtrent 't bedrijf der selver Handel in de respective Gewesten aen-gedaen, en de weynige ordres by hare Ho: Mo: daer tegens gestelt: Ja dat by des Conings Resident geklaegt wiert, dat tot noch toe niet een eenige sake by de selve voor-gestelt en aen den Staet aldaer gepresenteert heeft konnen werden ten eynde gebracht, alles tot onlijdelijcke schade der voor-ghem. Engelse Onderdanen: Als mede dat men na het maken van 't jongste Tractaet, en vertreck van de Extraords. Ambassadeurs het Hof tot London hadde gelaten sonder yemant van eenige Character, alles schijnende te strecken tot merckelijcke verkleyninghe: Dat echter de goetheyt van sijne Maj. desen allen tot noch toe hadde over 't hooft gesien, en des selfs genegentheyt tot de goede wedersijts correspondentie gecontinueert: **Met meer andere redenen/ die den Ambassadeur bondig en perfect beantwoorde/ en na het selve met beleefde termen geeyndigt te hebben/ scheyde in alle minnelijckheyt. Den Hertoge van Yorck tracteerden doe in Barcken op de Tems den Koning en beyde de Coninginnen/ daer konstig gemusiceert wiert. Daegs daer aen tracteerden den Vice-Admirael Montagu op 't Jacht London/ daer het op de Revier lach/ op gelijcke wijse den Hertoge van Yorck als Admirael. Den 21. deser gaf hare Ho: Mog: Ambassadeur dit volgende Memoriael over aen den Koning van Groot Brittangen:**

DEN onder-gess. Ambassadeur van de Staten Generael der Vereen: Nederlanden, Uwe goede Vrunden en Bontgenoten, de eere gehad hebbende van verscheyden Audientien by uwe Majesteyt, en daer in bekent gemaeckt soodanighe ordres, als hy van tijt tot tijt van sijn Principalen over diverse occasien hadden ontfanghen, maer bysonder op 't volgende, te weten: Aengesien men bevint van beyde sijden Oorlog-Schepen werden toe-gerust, die indien sy t' Zee gaen en malkander ontmoeten, door eenich misverstant d'een aen d'ander mochten geraken, dat daer om uwe Majest. geliefde uwe Vloot in te houden, en 't uyt-loopen niet te gedoogen, gelijck hare Ho: Mo: van haere sijde belooven te doen, alles met dien insichte omme te beletten de voorsz. sinistre ontmoetingen, en tot behoudenis van beyde sijden.

Ende alsoo daer en boven hare Ho: Mo: sijn geinformeert, dat Capit. Holmes met sijne onder-hebbende Schepen nu weder (als voormaels) seer groote en enorme injurien is doende aen de Nederl. West-Ind. Compagnie, door 't nemen ettelijcke harer Schepen op de Kuste van Africa, en behalven andere Plaetsen en Forten, sich oosk meester makende van Cabo Verde, haer toe-behoorende, 't welck recht strijt niet alleen mettet Tractaet laetst tusschen uwe Majestt. en de Staten der Geunieerde Provintien gesloten, nemaer oock teghens de mnutuële Vrundt en Nabuyrschap: Daer om eysch den ged. Ambassadeur uyt den naem van sijne Meesters restitutie van 't selve, reparatie van schaden en intresten, die ged: Compagnie ende andere Onderdanen van hare Ho: Mo: die 't raeckt, daer by hebben geleden, en dat diergelijcke proceduyren ende offensien door expresse last mogen werden geweert.

Ten derden: Worden hare Ho: Mo: van dage tot dage door ſekere kondtſchap van die Kuſt geconfirmeert, dat de gheſeyde actie van Capit. Holmes niet alleen als boven geſeyt hy heeft uyt-gevoert, maer oock ſijn desseynen gepoogt verder te ſetten, door incurſien en weg-neming van alles op de Kuſt, en om beter ſucces daer in te hebben, verwacht hy een aenſienlijck getal Schepen uyt Engelant, indien men getuygen en geloofwaerdige Depoſitiones van daer ghekomen onlanghs, vertrouwen mach, welcke doen buyten Recht, reden, en equiteyt ſijnde, en in gevolge onlijdelijck, en met geen goede oogen niet aen geſien kan worden, ſoo wert U Majeſt. verſocht, dat het ſijnen goeden wille ſy te belaſten, ſoo wel ged. Capit. Holmes als anderen dat rakende, dat niet alleen de voorſz. Forten en ghenomen Schepen werden gereſtitueert, en vergoedt, gelijck dat behoort, de ſchaden daer by geleden, maer oock dat de Schepen ſo als men hoort dat nu zeylreet ſijn, of derwaerts geprepareert werden, door u Majs. expres bevel mogen belaſt en verboden werden te doen noch te cauſeren eenige andere injurien oft ſchaden aen de voorſz. Compagnie, of aen eenig ander Onderdaen der Geunieerde Provintien.

Ten 4. Voor ſoo veele d' Arme vervolghde Gereform. Kercken in de Valeyen van Piedmont hebben vertoont, dat na 't Accoort met ſijn Kon: Alteſſe Duc de Savoye, ſy echter evenwel ſedert eenigen tijt weder ſijn beſprongẽ en geruyneert door de exactien en belaſtingen die men van haer eyſchte om te vergoeden d' onkoſten van 't Legher dat ged: tegens haer hadde gecommandeert, welcke belaſtinge tot ſoo hoogen ſomme beloopt, dattet onmogelijck was om die op te brenghen, om reden breeder te ſien in hare Remonſtrantie, ende daer over hebben ſy d' intercessie van de Staten Generael en uwe Majeſt. verſocht, dat U Ambaſſadeur in Vranckrijnk mocht ordre hebben te procureren van den Allerchriſtel. Majeſt. (gelijck Mediateur tuſſchen ſijn Koningl, Hooght. en haer) ten beſten en meeſte voordeel van deſe Arme bedroefde Kercken ſoo veele by mogelijcke middelen ſoude konnen werden verkregen.

Eyndelijck, geconſidereert datte Schepen komende van de Geun. Provintien binnen de Revieren, Stroomen, en Reeden van dit Koninkrijk, aldaer werden op gehouden, onder pretext, dat daer Perſoonen en Goederen in ſijn, komende van geinfecteerde Peſtelijcke Plaetſen, of altoos ſo men vermoet, waer door den vryen Coophandel en paſſage wert belet en verſtoort, tot groot nadeel beyder Natien: So verſoeckt daer op ged. Ambaſſadeur dattet ſelfde mochte werden geremedieert, oft wel die ſtrickte ordre werden gemitigeert, ſodanig als mette reden over een komende, en dat ſo veel te meer, om dat (Gode ſy danck) al de Provintien in 't generael niet en ſijn beſmet mette Contage.

Op alle 't geene voorſs. heeft u Maj. in effect believen te antwoorden, te weten, op 't eerſte poinct, berakende 't in-houden en niet in See loopen der Vloot, dat 't getal het welk van u Majs. ſijde wierde geequipeert, maer ordinaris was, en maer tot gemeenen en gewoonlijck gebruyck, ſonder eenig desseyn om te beſchadigen en te inconvenieren de Ingeſetenen der Vereen: Nederlanden, datte voorſz. Schepen niet en konden werden ingehouden, om dat u Majs. eere daer by was geëngageert; Behalven dat gy aen den Opper-Commandeur van u ged. Vloot ſodanige ordre wilden geven, dat haer Ho. Mo. geen oorſake ſouden hebben om eenige finiſtre onmoetingen van de ſelve te beduchten.

Gelijck oock ten tweede, rakende d' Actie van Cap. Holmes, heeft u Maj. mede goet gedacht te antwoorden, dat hy daer af geen informatie had ontfangen, dat hy geene ordre tot ſulcx hadde gegeven, en indien die ſake waer was, ma ken ſoude datter reparatie wierde gedaen, en dat ged: Cap. Holmes ſoude geſtraft worden na de caſus mochte vereyſchen:

eyschen: En noch daer na in een andre Audientie, datte West-Ind. Comp. insgelijckx veele schaden aen u Majs. Subjecten op de voorsz. Kust hadden gedaen, pretenderende daer van dat sy alleen daer Meesters waren: Welcke sake gedacht dat na eygene saysoen moste geconsidereert werden, oordeelden het onrechtvaerdig ende onredelijck dat den Handel der Engelse op die Kust geduyrig soude verstoort en verhindert worden.

En op 't derde heeft u Maj. gelieven te seggen, als voor desen, dat hy van Cap. Holmes sijn Actien in dien deele noch geen informatie had ontfangen; En wat aen-gingh de Schepen die zeylreet na de Kuste van Africa lagen, dat die in geen conditie van eenig entreprinse aldaer te doen, en waeren, sijnde alleen Coopvaerdijers, daer by een Oorlogsman tot hun Convoy was geschickt.

En wat beraeckt d'arme Piedmontoisen, dat u sensibel raeckt d'ellendige staet van dit Volck en Kercken, en daer om u Maj. alreede ordre had gegeven aen u Ambassadeur in Vranckrijck te contribueren tot des selfs verlichtinge en vertroostinge uyt uwen name: Maer voor soo veel als noch tegenwoordigh daer sweven meer nieuwe swarigheden de ged. Kercken berakende, u Maj. sal daer wel breeder particulariteyten af hebben.

Lestelijck, rakende de Koopvaerdy-Schepen soo uytte Geun: Provintien in dit Coningrijck komen, die over al werden verboden het Landen, als met permissie, als suspect of sy van eenige besmette Plaetsen mochten komen, so en is geen onderscheyt gemaeckt tusschen Provintien en Steden die vollens sijn geafflicteert mette ged. Contage, met de geene die daer gants vry af sijn: Doch gelijck u Maj. een extraords. apprehentie hebt van dese Sieckte, so ook groote reden hebt te gebruycken alle mogelijck verhoedingen daer tegens, onaengesien datte saken geheelijck meerder mochten werden geacht.

Alle welcke voorsz. poincten, sijnde erhaelt by den voorsz. Ambassadeur in sijn leste Audientie, soo wert instantie daer op gedaen, dat volgens hare Ho: Mog: begeeren U Majest. beliefde U in gheschrift te verklaren, op dat sijne Superioren daer over deliberende, mochte werden buyten twijffel ende gerust gestelt.

Ende u Majest. daer om begeert hebbende dat alles in een Memoriael soude werden vervat, om tot een Antwoorde in geschrifte te geven, soo wert hier (so het u Maj. aengenaem sy) 't voorsz. Memoriael onderdanighst gepresenteert, met sulck versoeck, dat sodanige ordre daer in mach werden gestelt, dat hy door een gunstige antwooort (die de voorsz. Ambassadeur van u Maj. verwacht) bequaem mach wesen om sijn Meesters te geven contentement. Chelsey den 21. Julij 1664.

M. van GOCH.

Antwoort van den Koning van Groot Brittangen op 't voorsz. Memoriael:

DEn Ambassadeur der Geun: Provintien so particulierlijck ter neder gestelt hebbende de Antwoorden die hy van ons hadde ontfangen in verscheyden Audientien op zijn particulier versoeck, soo had noch met 't selve wel mogen rusten, dan sedert door zijn Memoriael een schriftelijcke Antwoorde versocht hebbende, zijn wy wel geneygt hem daer in te voldoen, op dat de Staten Generael onse Handelingen omtrent haer, mogen sien.

Rakende de bereydtselen en provisie van Oorlog-Schepen, 't is notoir bekent, dat wy in den begin van 't Jaer bevolen te provideren een geringher aental van de Somer Vloot, als zedert eenige Jaren onser geluckige herstellinge ten dien eynde is geschiet, ons vertrouwende in soo goeden verstande met allen onse Nagebuyren, dat wy ons dies wel hadden moghen

ontlasten:

ontlasten: Tot ons Parlament op 't gheschrey der gantse Natie ons met eenighe yver was dringende tot een ongemeene wech van remedie: Want ons Volck door de veel en daghelijckze injurien die sy lijden van de Onderdanen der Geun: Prooíntien, by depradatien ter Zee, soo elders als in Oost-Indien, waer in eenige circumstantien zijn van presumptte, oft sy verklaerden hare Heerschappije en verbodt van Commercie, tegens 't Recht der Volckeren, gelijck alle Princen daer in met ons gelijckelijck concerneren. Wy en gaven aen ons Parlament geen andere Antwoort, als dat wy niet en twijffelden of onse goede Bontgenoten de Staten der Geun. Provintien souden Justitie doen doen, die soo wy dachten, voorwaer met reden niet en konden werden geimputeert d' Injurien t' onderhouden, waer op wy onsen Minister aldaer belaste klachten en vertooningen te doen, voor welcke gematichtheyt en moderatie (daer 't een andere Resolutie hadde konnen wesen die na de natuyre van het versoeck, ter begeerte van ons Parlament aengenamer soude zijn geweest) wy bedanckingen van onse Nabuyren verwachtende, ter contrarie geen eerder bescheydt van hare antwoort aen ons en kregen, dan datse op een extraords. manier last hadden gegeven om jegenwoordig een groot getal Schepen t' equiperen, sonder eenige sichtbare oorsaeck als al de Weerelt bekent te maken hoe seer sy ons mis-trouden. Op alle het welcke geconsidereert, wy ons van kleyne voorsieninghe voor onse eere en intrest souden bevonden hebben, soo wy tot onser bescherminge niet vervaerdigt hadden een aensienelijcke Vloot (waer van wy de moeyten en onkosten wel hadden willen sparen) ghelijck die vaerdig is, men mocht dencken 't waer een seer vremt voorstel datse in de Havens werden gehouden, en 't sal aen haer comportement oock blijcken dat haere Instructien niet en zijn om onse Nagebuyren en Vrunden te beschadigen, maer ons en onse Dominien en Onderdanen tegens het injuriëren onser Vyanden te defenderen. Wy en konnen in waerheyt ons niet inbeelden noch geloven datte Geun. Provintien (van wie wy wel verdient hadden, en mette welcke wy ghereedt waren een vaste Vrundtschap t' onderhouden, waer toe veele andere consideratien beneven alleen die ghewichtighe van de Protestandtse Religie ons beyde behoorden te disponeren) ons weygheren souden Justitie te doen op soo redelijcke Eyschen, ofte dat sy liever wilden op-offeren de Vrede van haere Landen, om 't beletten der schaden van particuliere Persoonen ofte een bysondere Compagnie, die wy by experientie bevinden dat meer bevorderen hun eygen profijt en intrest dan de Eere en sekerheyt van 't Gebiet waer onder sy leven: Dit moghen de Staten Generael wel overwegen ende bedencken.

Gelijck wy oock als een eeuwigh bewijs onser affectie en minsaemheyt met groote mildadigheyt 't laetste Tractaet met de Geun. Provintien hebben gesloolten, waer by veele memorable onlusten en schaden aen ons selfs en ons Volck aen-gedaen, speciael dat van Amboina, waren gebracht in vergetenheydt: Alsoo hebben wy oock van onser zijde exactelijck yder Articule des selfs geobserveert, en zijn soo haest by yets particuliers niet aen-gedient, daer by d' Ondersaten der Geun: Provintien waren beswaert, of hebben ten alderspoedighsten ordre gegeven tot haer redres, sonder hun te trecken in die formaliteyten in de Hoven van Iustitie gewoonlijck: Maer wy zijn seer bedroeft te seggen, dat op al de klachten by onsen Minister in den Haghe ghedaen, waer in de materie van 't faict hadden alderkenlijckst en overtuygt moeten wesen, en 't recht meest apparent, dat aen geenige redres is gegeven, en in alles soodanige dilayen gebruyckt, dat het ten aensien der materie en 't gevolghe is een volle weygeringe van Justitie, 't welck dagelijcx van alle kanten door onse Onderdanen groote klachten tot ons heeft doen komen: En onaengesien dit alles, so en hebben wy tot op op desen dag egeene Brieven van Marque willen uyt-geven op d' Onderdanen der Geun. Provintien.

Berakende Capit. Holmes, wy hebben met de meeste sinceriteyt den Ambassadeur versekert, dat hy geen Commissie heeft ghehad om Cabo Verde in te nemen, ofte eenighe andere Plaetsen de Duytsen toe komende, ofte eenighe Vyandtschap aen eenighe der Subjecten der Vereen. Provintien te betoonen, die niet in die Gewesten tot defentie onser Subjecten ende Koophandel en waren, konnende niet anders bespeuren als dat dese onse vrije Verklaringe meer credit by onse Geallieerden sal vinden, dan sommige informatien en examinatien van Schippers en Zeelien, die selden weten wat sy ondersoecken. Wy verwachten d' aenkomst van ges. Cap. Holmes hier dagelijcx, en dan sal na billijck ondersoeck wat hy gedaen heeft, 't gunt recht is gedetermineert werden. De Schepen van deser sijde nu gedesigneert, zijn Koopvaerdijers, noch of wil of macht hebbende de Subjecten der Geun. Provintien te beledigen: Dan wy zijn seer bedroeft te hooren, niet door een generael gerucht of losse discoursen van hooren segghen, maer by pregnante en evidente redenen en vol bescheyt van onsen Gouverneur van ons Fort Cormantin; Dat op 't eynde van Januario lestleden de Overste der Schepen onder de Duytse West-Ind. Compagnie na veele attacques op onse Koopvaerdijers in die Zee, hun dwingende en verbiedende te handelen, op-ghestoockt ende ghehuert hebben den Coning van Fantin, om te bespringen en in te nemen ons Casteel van Cormantin, en in hare handen te stellen vaor den prijs van 60. Beudijs, waer af d'eene helft reeds by de Duytse Oversten was betaelt, doch met dese conditie, dat d'Ingeboorne souden genieten de plonderinge van dit ons Casteel: In gevolge van welck infameus Contract, en om sich tot effect van dien te beter te voorsien, hadden de Duytsen Oversten den ged. Coning van Fautin geprovideert met een goede quantiteyt Musquetten, Poeder, en Koghels, waer van onsen Commandeur gewaerschout door Gods zegen, de selve overviel; 't Welcke mach wesen de eene van dese Actien van Vyantschap, waer van in dit Memoriael gherept wort, wy en hebben geen kennis van eenige andere. Twee Oorlog-Schepen, de Duytse Compagnie behoorende, quamen van del Mina na Cabo Coars, om ter bestemder tijt op hun desseyn te passen, en alsoo quam oock den 15. February den Coning van Fantin met 500. Man, hoopende ons Fort te overvallen, maer sich ontdeckt vindende, en ghedwongen met sommighe schade te wijcken, soa naderde hy 's anderdaeg weder om met een corpus van 3000. Man, 4. uren lang een scherp gevecht met d' onse continuërende, wiert daer na met groot verlies af-geslagen, en heeft zedert met schaemte en droefnis zijn ongetrouheyt tegen ons bekent, en verklaerden tot motiven 't voorss. Contract: Ter selver tijt dreven de Duytse Schepen een kleyn Scheepje onder Cap. Bortwick, onse Kooplien behoorende, in onse Haven Inashang, anckerden daer by, belette alle Canoes hun aen boort te komen, en namen haer Boot met 5. man, die sy niet weder om wilden geven voor dat sy sagen hare andre Aenslag was mislukt. Wy konnen geensints twijffelen of de Staten der Geun. Provintien sullen betoonen dat sy versoeyen so een vals Desseyn, en exemplaerlijck doen straffen de Personen daer aen schuldich, 't gunt wy eysschen en verwachten, en dat in plaets van Oorlogh-Schepen derwaerts te senden, om noch te Justificeren soo een onbehoorlijck en schandaleuse handelingh, daer niet als quade effecten af te verwachten zijn (en die ontwijffelbaer tusschen beyde Natien een Oorlog sal voort brengen, die wy willen dat ghestuyt wort) hare wijsheyt de West-Ind. Compagnie sal bestraffen en waerschouwen, dat sy hier na vermijden alsulcke moetwil, en datse onder den stijl van Kooplieden niet en usurperen 't voordeel van Princen, ende haer selfs soo een Heerschappije toe-eygenen, gelijck oft haer die toe quam, noch hun te beveelen dat sy den Koophandel met hare Gebuyren souden verbieden, maer alle Christen Princen tegens hare verwaentheyt willen ontsteken.

Wegens de Gereform. Kercken in de Valeyen van Piedmond, aen wien wy zedert onse geluckige Herstellinge door een Contributie onse liefde betoonde, soo wy noch alsints bereyt zijn de bedroefde Staet van eenige Protestantse Kerck na vermogen te redderen, so zijn wy van hare stant noch de gronden hares leste verdriet niet ten vollens bewust, wete niet meer te doen als d' Allerchristelijckste Coningh te bidden zijn Mediatie te gebruycken, en willen niet twijffelen, volghens onse ghegeven last, of hy sal 't doen op het versoeck van onsen Ambassadeur in onsen Name.

Wy zijn seer bedroeft over die Plaetsen soo in de Geun. Provintien nu met de Pest zijn besocht, bidden Godt hartelijck hy wil haestigh dese besoeckinge van haer wech nemen, onderwijl lijden wy grootelijcx met haer door 't op-houden der Commercie, soo dienstich voor beyde Natien; Dan 't kan ons niet af-geverght worden dat wy souden versuymen voorsichtige sorge voor ons Volck, 'tgunt wy haer schuldig zijn, om haer by alle mogelijcke middelen voor besmettinge te verhoeden, 't welck niet als met sulcke restrinctien kan geschieden dan die nu zijn tot groot verlies en schade beyder Volckeren, aen wien wy hoopen dat de goetheyt Godes een spoedich eynde sal geven, door veylighe en heylsame correspondentie, soo als die is geweest, en herstellen soo wel in volle gesontheyt de nu geinfecteerde Plaetsen, als die van onse Nabuyren, die in eenen graet met hun niet en konnen lijden, doch sy en zijn onder die selfde ellendigheydt niet.

Wy hebben nu voldaen des Ambassadeurs versoeck met 't geven van een particuliere schriftelijcke antwoort op zijn Memoriael, ende op alles wat hy ons voorgestelt heeft, niet twijffelent of hy sal die ghetrouwlijck zenden aen onse goede Vrunden en Bontgenooten der Geun. Proviutien, en versoecken ged. Ambassadeur haer te versekeren, dat wy soo vastelijck geresolveert zijn met haer een hechte Liefde en Vruntschap te onderhouden, dat door Godts Zegen geen Oorloch kan tusschen komen, ten ware sy van alle regulen van Justitie af weken, en dulde dat hare Onderdanen hun in een Oorloch sleepten tot stut van 't ongelijck hare Nagebuyren toghens alle Recht aen-ghedaen, tot 't welck wy vertrouwen sy hun nimmer sullen laten induceren, ende welck ongheluck, waer van geen Mensch 't eynde kan voorsien, wil haer groote Wijsheyt voor-komen.

Door 's Conings last. WILL. MORICE. CHARLES R.

Op dese Conings antwoort wierden veele de oogen geopent wat Engelant meende: Men verstont dat 6 Retour-Schepen aldaer gearriveert/ en een sevende achter gebleven/ te London de gemeene Lieden wijs maeckte/ als waren 7. Neerl. Schepen van Batavia na Japan gezeylt/ een daer af gebleven/ de 6. van daer gaende/ waren maer 3. aen Malacca gekomen/ en een te Batavia/ sustinerende dat d'andere 2. mochten verongeluckt zijn: Dat 2. Engelse Schepen tot Bantam geweest/ mede brachten/ dat 't Neerl. Schip de Walvis/ met Nagels uytte Moluccas komende/ was gebleven; Datte Chineser Coringa met zijn Joncken 14. a 16. Holl. Schepen die op de Reede van Formosa waren geloopen/ om dat te recupereren/ hadde beset: Al dese uytstropsels verbolgden niet/ men sach uyt wat gemoet dat het quam. En in plaets van Cabo Verde te restitueren/ maeckte men 10. Coopvaerdyers met 24. en 30. stucken gemonteert/ reedts dubbelt gemant met Volck/ gesterckt met 2. Conings Schepen: Daer was te Londen veel te seggen van een nieuwe Republijck/ Stadt/ Gebieder/ en Handel van Slaven aldaer op te rechten/ 'twelck

over Jamaica mette Spangiaerden soude werden gedreven. Den Koning van Engelandt geadverteert dat een Engels Schipper van Jamaica / St. Thomas / de Spangiaerden toe-behoorende / had geplondert / schreef aen den Gebieder op Jamaica / sulcke piraterijen voortaen te verhoeden / en dat men de Spanjaerden vergoedinge van alle de schaden soude doen ; Dan men twijfelt of 't selve achtervolcht is geworden. d' Enghelse geintereſſeerden van de Africaense Compagnie toonden langs soo meer haer misnoegen en nijdigheyt tegens de Neerlanders / 't Volck wijs makende hoe de Duytsen hun meenden 't Fort Cormantin af te jagen / maer die door een overloper gewaerschout / hadden de Mooren en Nederlanders af-geslagen ; Waer na sich den Koning van Fantin sich mette Engelse verdragende / had 't voorgaende met instigatie der Duytsen gedaen / maer wilde nu de Enghelse helpen de Duytsen 't Casteel del Mina af te troonen / gevende tot ostagie eenige zijner Kinderen : Den tijt heeft geleert wat van dese Historie (als volgen sal) sy geweest: Immers men dreygde de Schepen die uyt Nederlant na Guinea uyt wilden / onder Engelant de wellecom te heeten: Een voornaem Minister schreef uyt Engelant op die tijt: Dat, gelijck hy wel ſach, men in Engelandt het Dominium over de Brittannise Zee ſuſtineerden, men inſgelijckx aen de Geweſten van Africa, en noch verder 't ſelve te doen van meyninge was. Men disputeerde noch al in den Hage over de 2. Eng. Schepen de Bona Esperance en Bona Avonture / en wierde uyt 't 15. Articul van 't Tractaet van Ao. 1662. de woorden getrocken op een enghenbatighe sin by Engelant / alwaer staet / Poterunt litem inceptam proſequi, dat is / Sullen moghen vervolgen haer begonnen Proces : Welcke / alsoo men de voor-ghegane woorden daer by leest / een heel andere sin hadden als Engelant die interpreteerden / soo dat haer H: M: den 10 passato daer op hebben verleent een positive antwoort. Den Coning van Vranckrijck door zijne Ambassadeurs doenmaels te Londen en in 's Gravenhage zijnde / om dese onlusten tusschen Engelandt ende de Geun. Provintien te effenen / dede zijn Mediatie aen den Coning van Groot Brittangen en de Staten Generael aen bieden / 't welck hare Ho: Mo: aen namen / maer Engelant sloeg 't selve af. Doe arriveerden te London den Heere van Sulichem / welcke te Parijs had geweest solliciteren de restitutie van de Stadt en 't Prinsdom van Orange / daer toe hem goede hoope zijnde gegeven / ook deswegen na Engelant ging om 't selve te faciliteren. Maer wat instantien de Enghelse en Nederl. Ministers tot soulagement der arme Lieden van Piedmont in Vranckrijck deden / was niet alleen om niet / maer hadden geen hoop yets dien aengaende te obtineren ; Want al wilde den Hertogh van Savoyen al / de Geestelijcken souden 't selve geweygert hebben. Seeckere Boer gaf doe een Lijst uyt voor Duc de Savoyen / van alle Princessen die te Trouwen waren / met alle hare bysondere gaven en qualiteyten.

Op die tijdt hadden mede / tot bewijs van hare Ed: vredelieventheyt / hare Ho: Mo: oock de naervolgende Missive aen den Koning van Groot Brittangen laten af gaen :

SIRE: Wy en konnen niet twijffelen dat uwe Majest. niet volkomentlijck sy geinformeert geweest, door den Heer Downing u Minister, die van hier vertrocken is over eenige dagen, om in Engelandt te gaen, van de sincere en stercke inclinatie de welcke wy hebben te onderhouden met u Maj. alle goede vrientschap en correspondentie, om in 't werck te stellen punctuëlijck het laetste Verbont, dat wy met u Majest. gemaeckt hebben: Ende dat is met veele satisfactie dat wy ontfanghen hebben van de selfde Heer Downing in de leste Conferentie de welcke hy heeft ghehad met onse Gedeputeerden, voor sijn vertreck, de versekeringe die hy ons gegeven heeft van weghen ende in de naem van uwe Majest. na de gemeyne geruchten die liepen, en de welcke men hier uyt gaf, van de intentie dat u E. Majest. soude hebben om te overvallen door Oorlogs-feyten desen Staet of Inwoonders, het sy in hare Koopvaerdy-Schepen die mosten van Oosten in dese Landen komen, en door de enghte passeeren, 't sy aen de weder-komende Schepen van onse gepriviligeerde Compagnie van Oost-Indien, de welcke men op dese tijt is verwachtende van die Landen; 't Zy aen de arme Visschers van dese Landen, dat dese waren verziert en sonder fondament; Verklarende dat u Maj. was genegen en geresolveert om met Vruntschap alle de pretensien de welcke d'Ondersaten van d'een en d'ander sijde konden, van wegen de schaden en injurien gedaen van die tijt af van het laetste Tractaet, te doen cesseren, en te doen reguleren de voorsz. pretensien na fatsoen en ordre voor-gesz. door 'tselfde Tractaet: En gelijck de versekertheyt die ons alsoo gegeven is geweest, en voornamentlijck de genegentheyt en affectie die u Majest. aen ons Persoon heeft getuygt, ons stelle t'eenemael in rust, oock in de onseeckere van de tegenwoordige saken, en uyt oorsaek van de geruchten, die, na dat wy vernomen hebben, lopen oock daer in Engelant aengaende onse intentie, besonderlijck een occasie van dequipagie van seker tamelijck getal van Schepen die wy zedert weynig tijts hebben geresolveert en geordineert: (gelijck wy hebben oock voor desen meenigmael gedaen voor de protectie van de goede Inghesetenen van dese Provintien, die handelen in veele Deelen van de Weerelt:) Wy hebben gelooft onse schuldige plicht te zijn, te doen reciprocquelijck kennisse aen uwe Majest. door onse getrouwe de Heer van Goch, onsen Ordinaris Ambassadeur by u Persoon, ghelijck wy het versekeren oprechtelijck door desen Brief ter goeder trouwe, dat wy niet en doen die Equipagie als voor de bescherminghe van desen Staet, en der selver Inwoonders, en dat wy niet sullen die employeren als andere onse krachten tegen de Schepen of Onderdanen van uwe Maj. of tegens die Goederen die sy verwachten van de Baltise Zee of van den Oceaen, nochte van eenige andre deelen die mochten sijn, directelijck of indirectelijck, op welcke u Majest. sijn Onderdanen konnen volkomentlijk betrouwen: En om dat voor desen de ervarentheyt heeft dickwils doen sien, dat in sodanige conjuncture en occasien in de welcke de gemoederen van de Inwoonders en Onderdanen van beyde de Nabuyrighe Staten, zijn in-genomen van jaloursheyt en inbeeldingen, d'eene tegen d'andere sich ontmoetende met considerable sterckten, lichtelijck worden ghebracht sonder, ja oock teghen de ordre van hare Overicheyt aen de hevigheden, die verbinden de Natien tegen haren danck aen de hostiliteyten en formeele Oorlogen: Om des te meer te getuygen aen u Majest. de ware inclinatie die wy hebben om te continueren, te leven in goede intelligentie en vertrouwen met hem, en oock om te schouwen in de tegenwoordige dispositie van de gemoederen van onse Volckeren, soo veel als ons moghelijck sal sijn, alle teghenmoetingen van onse Zee-krachten, alsoo wel als de periculen en sinistre accidenten die souden konnen verge-

selschappen:

sellschappen: Wy hebben wel willen ordre geven datte Oorlogh-Schepen die wy doen equiperen, of een deele van de selve, als sy sullen in staet ghebracht sijn om te konnen in Zee gaen, niet ver sich sullen begeven van de Kust van desen Staet, en niet nemen de volle Zee na de Noort of West, indien geen andere Vloot van Oorlog-Schepen in Zee komende, de sorghe die wy hebben tot de conservatie van veele der Inwoonders van dese Provintien, en van hare Goederen die tegenwoordig sijn in Zee, en voornamelijck van die van de Retour-Schepen van de Oost-Indise Compagnie, en de arme Vissers ons daer toe souden dwinghen: Daerom u Maj. ons soude grootelijckx verplichten indien antwoordende aen desen onsen Brief hem soude behaghen om te voorkomen de selfde ontmoetingen en moeyelijcke accidenten die daer van konnen spruyten, om in rust te stellen door diergelijcke versekeringen en verklaringen. Ende tusschen beyde, wy sullen oock af verwachten de wederkomste van den voorsz. Heer Downing, volgens de hoope die hy ons gegeven heeft als hy van ons afscheyt heeft ghenomen, mette Instructie en ordre van uwe Majest. krachtig en bequaem om te doen concerneren van een prompte vergelijckinge van de voorleden differenten, en een goet reglement voor 't toekomende, op dat t'eenemael door dit model volkomelijck alle de apprehensien en ombragien weg genomen worden, en niet alleen de gemoederen van d'Ondersaten d'een en d'ander sijde in haer eerste Staet te stellen, maer ook een volkomen confidentie onder haer te stabileren: En gelijck wy hebben te kennen ghegeven van onse sijde de inclinatie die wy hebben in de vaerdigheyt die wy sullen brengen tot de volmakinge van een so goeden werck, door de Antwoorden die wy in handen gestelt hebben van de voorsz. Hr. Douning voor sijn vertreck, op de klachten die hy ons voor desen gedaen hadde van wegen en in de Naem van u Maj. van verhinderingen te souden gegeven sijn gheweest aen eenige Onderdanen van u Majest. om te Trafiqueren in eenige deelen van Oost en West-Indien: Soo oock verwachten wy van de rechtveerdigheyt en equiteyt, vermaert van u Majesteyt tot een saeck van so groot gewicht, te weten, ten regart van de violente invasie van Cabo Verde, en van de inneminghe van eenighe Schepen, toe-behoorende aen onse gheprivilegeerde Compagnie van West-Indien, en aen eenighe andere Inwoondere van desen Staet, dies aengaende sal onsen Ordinaris Ambassadeur breeder onse rechtveerdige klachten aen u Majest. proponeren een vaerdige reële restitutie, reparatie en voldoeninge, ons versekerende dat u Majest. lichtelijck sal begrijpen, soo wel als wy, dat niet mogelijck is dat soodanighe en dierghelijcke attentaten niet engageren d'eene en d'andere Natie buyten twijffel aen groote vyantschappen, indien niet vaerdig geremedieert worden, 't welck u Majest. sonder twijffel sal willen voorkomen en vermijden op alle manieren: Daerom wy sullen een antwoort verwachten, die brenghen de bewijsen van d'inclinatie die uwe Majest. heeft tot Vrede, en beyden sullen bidden, GODT. SIRE.

Doch met leetwesen is by hare Ho: Mo: gesien dat Engelant sich meer en meer door ongewoone/ en ongedrongen Armatura tegens alle haer Gebueren sich al te formidabel maeckten/ schijnende al wat meer als defensive te willen gaen/ en niet Europa alleen te meenen: Zy besette wel 't nauw Canael met een brave Vloot/ maer niet om gelijck sy voor gaven/ hun selfs te defenderen/ dan wel gelijck de tijt leerde/ om de Nederl. Guinees-vaerders in hare Navigatie te stuyten/ en gelijk d'Engelsen selfs roemden/ die vyantlijk aen te tasten/ waer 't mogelijck te ruyneren/ en dan hare Vloot onder Prins Robert te laten

na Guinea voort gaen/ om daer den Fac totum als in Nieuw Nederlant perfidieus te speelen: Maer den Hemel was hun daer in tegen/ en de wint/ dat in 30 Jaren niet en is gheschiet/ achterhaelt oock de Nederl. Vloot/ soo en even als hadde d' Almachtige willen seggen tot beyde de Natien: Waer om wilt gy Oorlogen, daer de Aerde en Zee soo wijt is? Ick hebse voor de Menschen gheschapen om vredelijck te gebruycken: En niet om wrevelig tot bederf van elckander te misbruycken: Ick woone by die daer Vrede is: De vredelievende sijn mijne Kinderen: Jae ist mogelijck, doet gy altoos u beste om te hebben Vrede met alle Menschen, Ick wil noch eenmael mijne Winden en Wolcken gebieden datse u niet en dienen voor sekere tijt om malkanders bloet onnosel te storten: Siet wel toe dat gy die u tot Bevredigingh raden, niet en versmaet; Want alsulcke sullen my niet sien, en ick wil my voor haer verbergen, Neemt nu de tijt van mijn genade ernstig waer, want daer sal hier na een tijt komen, dat gy-lieden, &c. Hare Ho: Mo: de groote Equipage der Engelsen nader apprehenderende/ lieten gheduerigh Advijs-Jachten tusschen Duyns en de Mase speelen/ om in tijdts van der Enghelsen desseynen verwitticht te wesen. De Compagnien van Moriack en Tromp quamen in den Briel; Men sprack van Hellevoetsluys te forteficeren; Cadsant en alle Zee-Plaetsen met Soldaten te voorsien. Den 27. Julij quam den Ridder Downingh weder uyt Engelant voor den Briel/ daer hy uyt 's Coninghs Jacht te Landt voer/ dat 7. eerschooten dede/ arriverende 's anderendaegs in den Hage/ maer 't Jacht voer na Rotterdam: Hy bracht van den Koning desen serieusen Brieff mede aen de Staten Generael:

Hooge Mogende Heeren, onse goede Vrunden en Geallieerden:

ONse getrouwe en beminde Heer de Ridder Downing, onsen Extraords. Envoy by U, heeft ons rekenschap gegeven van de Resolutie en Papieren die gy hem in handen gegeven had op zijn vertreck uyt 's Gravenhage: En met dese senden wy hem weder, volkomentlijck geinformeert van onse gevoelen en intentie aengaende die saeck om t' adjusteren alle voorleden differentien, en om te stabileren soodanig een reglement 't geen in toekomende sal konnen de selve voor komen, welcke wy bidden U, dat volkomelijck wilt gelooven: Hy sal U nieuwe versekeringe geven van onse hertelijcke affectie, en goede wil, en eeuwige vrientschap met U, van waer wy noyt sullen konnen af-gekeert werden: Wy en konnen niet meer bedencken ons rechtvaerdigh ghevoelen dat tot desen dach toe nae na de patientie ende van soo veel Jaren, en niet teghenstaende alle de instantien die wy U hebben doen maken, wy hebben noch niet so veel konnen prævaleren dat in een van de minste klagten my reparatie hebben konnen verkrijgen voor yemant van onse Ondersaten, noch yet anders al eeuwige traineringen en mondelijcke uytstellingen. Ter contrarie uwe Ministers die by ons zijn gheweest, sullen sonder twijffel geinformeert hebben hoe tot nu toe remedien zijn geappliceert van dese zijde, eñ gerechtigheyt gedaen aen uwe Ondersaten op de klachten die sy hebben gepresenteert: Ende wy hoopen om haer te beter expeditie door onse Coningl. hant en immediate authoriteyt het selve op de wederkomst van onse voorst. Minister de saken op een andere maniere sullen gaen, en dat gy u krachtelijck zult appliceren om ons een reële fatisfactie te geven, ende soodanigh, dat wy sullen konnen accepteren in eere ende gerechtigheyt: Dit gedaen zijnde, gy kunt u noch versekeren van de continuatie van onse vruntschap met alle de goede effecten van de selve, voor de sekerheyt van de Koophandel,

en

en welstant van uwe Ondersaten : Maer indien anders geschiet, wy sullen ten minsten dit contentement hebben, niet nagelaten te hebben yets dat u soude konnen versocht hebben van onsen 't weghe, om met vruntschap de sake ten eynde te brengen, en sullen ontlast worden voor Godt en de Menschen van alle de inconvenienten die daer van sullen volgen : Alsoo wy bidden Godt dat hy u heeft (Ho: en Mo: Heeren, onse goede Vrunden en Geallieerden) in zijn H. protectie en waerdige bewaringhe, &c. Geschreven op Withal den 13. Julij 1664. Uwen goeden Vrunt, onder-geß.

CHARLES REX.

Lager stondt, GUILL. MORICE.

Ondertusschen hoorde men van alle oorten van 't bezwaren der Navigatie/ elck wilde die door 't bederven en veronghelijcken van een ander/ na sich trecken : In America hadden de Neerlanders Cajane/ een Provintie aen de Reviere d' Amasones/ en daer wat Catoen/ Indigo/ en Suycker valt/ langhen tijt deugdelijck beseten/ en door 't af-senden van veele Huysgesinnen/ daer onder oock Joden/ een tamelijcke Colonie ofte Inwooninge gehouden/ als met d'Indianen daer wel over een komende/ benijt : De Fransen sonden een Vloot onder Sr. Barre derwaert/ die den 20. Maert van Madera/ daerse hun ververst hadden van water / dat in Vranckrijck op lange reysen niet en deugt/ af staken/ hebbende sich oock voorsien van partije Cabricien/ om † Cajane/ dat sy gemackelijck overvielen/ te populeren : Zy voerden de Joden en Christenen/ van hun welvaren berooft en seer pover gestelt na Rochel/ om van daer te mogen voeteeren nae hun Vaderlandt : Maer de Fransen beter winners als bewaerders zijnde/ begosten nu sy meester waren met malkander te kraekeelen/ so dat men na Parijs sacken vol klachten sont ; Middelerwijl d'Indianen die hun kans waer namen/ de Fransen weder uyt Cajane hebben gejaegt. Aen 't Eylant Caracao quamen den eersten Maert 2. Kapers onder Cap. Bartel Claesz. met Engelse Commissie van de Graef van Windsor/ Gouvernr. van Jamaica/ om wat Schepen van wat Natien die sy langst de Spaense Kusten souden vinden Handelen/ soo wel te nemen als de Spaense/ soo sy seyden/ doch geen Handelingh doende/ of Spaense Waren daer in vindende/ dan niet/ daer by voegende/ dat sulckx uyt authoriteyt en Commissie van Duc de Jorck geschiede. Zy quamen op Caracao aen Lant/ versochten daer met hun Schepen binnen de Haven te komen/ om te ververssen/ en Water en Victualie te laden: Doch kregen te antwoort/ tot sulcx geen ordre te hebben / soo datse doe seyden na Aruba te willen om Water en Hout/ dan was den Commandeur aldaer al gewaerschout/ om voor hun op zijn hoede te wesen : Zy beroemden haer/ dat sy de Revier op van Aernoque een Spaens Dorp hadden af-geloopen/ daer sy aen buyt 30. Slaven/ 3. a 400. Carnasters Virginise Taback/ en partije soo gemunt als ongemunt Silver hadden gekregen/ presenterende de voorsz. Taback en Slaven aen die van Curacao te verhandelen : Maer die antwoorden haer seer wel/ dat indien sy een rechtveerdigen Buyt gemaeckt hadden/ dat sy de selve schuldigh waren aen Jamaica te brengen/ alwaer sy hun Commissie hadden geobtineert. Ridder Jan Selden gaf te London een Boeck uyt/ daer hy dreef:

† Zy namen met gewelt 't Fortje Ceperoux, en noemden 't St. Louijs, de Françoisen kregen noch 6. Schepen daer toe, en ruyneerden d'Ingesetenen.

dreef: Datte Zee niet gemeen was, maer so wel als 't Lant by verscheyden Heerschappyen af-gedeelt: Dat dienvolgens den Koning van Groot Brittannien was Heer en Eygenaer van de rondsom loopende Zee, als een inseparabel en oneyndelijck Aenhanghsel van 't Britze Gebiet, &c. Soo dat voor Vranckrijck niets/ en voor Nederlant/ en de Noorder Koningen na dese stijl weynig over bleef/ 'tgeen men uyt ‡Selden heeft ghehoort. Doe quam Coll. Morgan aen de Barbados/ en toogh met sijn Huysgesin en 100 Arbeyders na Jamaica/ van waer den Hooft-Quaker Jan Perrot/ die so langte Romen om zijn opinie had vast geseten/ en nu op d'Americaense Eylanden was gebannen/ na St. Domingo wiert geschikt/ om aldaer de stant der Spanjaerden onder pretext van yets anders te doorsnuffelen. In Africa/ maeckten op 't begeeren van Gaylant en de Mooren/ die Zalee langh hadden geblockeert gehouden/ d'Inwoonders Vrede/ 't inkomen van de Stad soude een derde voor 't Casteel/ en twee derde voor de Stadt blijven: Daer op begost men weder 3 schepen ten roof uyt te rusten/ om alles sonder onderscheyt wegh te nemen/ uyt-geseyt die recht toe na Zalee wilden. In Europa dede men over al het Canon/ 't Kooper/ Bospoeder/ Masten/ Hennip/ Peck/ &c. op koopen/ dan veele geen gelt hebbende/ stonden achter / andere te vroegh schietende/ kregen in plaets van 8000. gl. een lange niet met allen.

De Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt den 22. Julij gehoort hebbende 't geene by den Koning van Groot Brittangen tot Antwoort ende voor afscheyt was gegeven aen den Grave van Kingsegh/ extraords. Envoyè van den Roomse Keyser/ op 't versoeck by de selve aen den hoogst-ghem: Koningh gedaen/ omme voor zijn Keyzerl. Majest. te mogen obtineren eenigh secours tot wederstant van den Grooten Turck / hebben op dierghelijck versoeck aen den Grave van Zintsendorf/ Envoyè van den hoogst-ged: Keyser / aen desen Staet ghedaen / den 3. April lestleden provisionelijck geresolvert/ 't Concept van Antwoorde soo als hier na volcht:

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, gesien, geexamineert en overwogen hebbende de Propositie by den Heere Grave van Zintsendorf, Extraordinaris Envoyé van den Roomzen Keyzer, den 7 Maert lestleden ter Vergadederinge van haer Ho: Mo: in dese conjuncture van tijden, en by 'tjegenwoordig Krijgswesen tegens den Grooten Turck, zijne Majest. met secours en subsidien geproportioneert soo na den hoogh-dringenden noot, als na de grootheyt en aensienelijckheyt van desen Staet, met den eersten soude gelieven by te springen: Hebben na rijpe deliberatie goet gevonden den gem: Heer Extraord. Envoye mits desen tot antwoorde toe te voegen, dat hare Ho: Mo: van herten gewenst hadden dat de tegenwoordige conjuncture van tijden en saken hadden willen toe-laten dat zy na haer innerlijcke genegentheyt ten besten van zijne Keyzerl. Majest. en 't gantse Roomze Rijck, met en nevens de Nabuyrige Staten, en particulierlijk met en nevens den Koning van Groot Brittannien hadden mogen participeren aen de Eere en glorie om tot stuytinge oft af-weeringhe van de oppressie daer mede de selve en d'algemeyne Christenheyt wort gedreygt, het hare in volle mate te contribuëren: Maer nademael haer Ho: Mo: soo als den Heere Extraord. Envoye ten besten bekent is, haer uyt verscheyde respecten genecessiteert vinden tot defen-

tie

‡ *Selden een Engels Jurist.*

tie en protectie van de Ingesetenen deser Geunieerde Provintien, onder andere mede tegens het gewelt van de Turckze Rovers, so in de Middelantse Zee als elders, considerable en kostelijcke Equipagien te doen en te onderhouden: Soo willen haer Ho: Mog: vastelijck vertrouwen dat sijn Keyzerl. Majest. na dessels hoog-beroemde discretie seer lichtelijck ten goede sal duyden, dat haer Ho: Mo: haer innerlijcke en kostelijcke inclinatien in desen niet en konnen na komen, en voldoen, door de prestatie van soodanighe reële effecten als sijn Keyzerl. Majest. van de selve is desiderende: Belovende nochtans by continuatie van de voor-gen: Turckze swaricheden, en de tijden daer toe eenichsints favorabel vertonende over 'tvoorsz. versoeck met de Nabuyrige Potentaten en particulierlijck met den hoog-gem: Koning van Groot Brittangien te sullen communiceren en concerteren, om dienthalven gesamentlijck soodanigen Resolutie te nemen, en alsulcke efficacieuse middelen ten fine voorsz. in 't werck te stellen, als tot meeste eere en reputatie van beyde Staten, mitsgaders tot de kragtigste expulsie van de Turckze Magt uyt de Keyzerl. Erf-Landen, en by ghevolghe tot preservatie van de gantze Christenheyt voor dese Macht bevinden sullen werden te dienen: Daer van de meer-gem. Hr. Extraord. Envoyè mits desen versocht wert den hoog-ged. zijne Keyzerl. Majesteyt ten vollen te willen versekeren, en voorts aen de selve 't geene voorsz. staet, en van de oprechte inclinatie van haer Ho: Mo: om met zijn Keyzerl. Maj. en met alle de Leden van 'tRoomse Rijck te leven in alle goede Nabuyr-schap, intelligentie en confidentie, favorabelijck te willen rapporteren. Aldus ghedaen en geresolveert ter Vergaderinghe van de hoog-gem: Heeren Staten Generael in 's Gravenhage den ....

Men begost tot Antwerpen om datte contagieuse Sieckte in Hollant meer verhefte/ te gebieden/ dat niemant die van Amsterdam/ Haerlem/ Leyden/ of Utrecht quamen/ in de Stad of Haven te mogen komen/ noch oock geen Goet of Coopmanschappen te senden of te brengen / voor 40. dagen gewacht te hebben/ op pœne van 100. gl. voor yder Persoon/ en de Goederen geconfisqueert; Alle Herbergiers mochten op pœne van 100. gl. sodanige Lieden niet Herbergen/ alleen Persoonen en Goederen uyt Zeelandt komende / waren geadmitteert / indien sy Paspoort van de Spaense Consul te Middelburgh hadden: Als mede die van d'andre Plaetsen uyt Hollant met Paspoort van de Spaense Ambassadeur of zijne Secretaris. Als den 12. Julij de Gemalinne van den Marquis de Caracena te Gent quam/ hadden de Burgers veel Triumphen/ en gelijck sy geestig van aert zijn/ waren 12. Comp. Burgers op den Paerdekauter beschepen/ dese wierden gestelt van 't Logement van den Bisschop van Gent tot de Poort ter weder sijden de straet: Caracena selfs te Gent zijnde/ reed zijn Vrou tot aen 't Klooster Melle/ een mijl buyten de Stad/ metten Bisschop van Gent te gemoet/ leydende haer/ dit met haer Dochterken in een Caros sat/ na des Bisschops Huys/ wanneer die van 't Casteel lustig af bliesen: 's Andrendaegs hielden de Schippers haer ter eeren een Water-feest voor 't Huys van den Opper-Bailliu/ hadden een geciert Oorlog-schip berept/ op wiens groote Mast een ander braef Scheepjen stondt gevest/ daer 2. Mans in saten/ die dat Scheepje t'haren believe dede draeyen; Op 't Schip selfs waren 24. Vryers/ alle Schippers/ gekleet in wit Bombasijn/ en Balleere Schoenen met root/ soo haest den Marquis en zijn Gemalinne in de Vensters quamen/ groeten sy

die met hare Baniere/ en begosten 't spel/ daer was tot den top des Masts een Cabel met Zeep bestreken/ daer meenigh na boven willende/ na beneden in 't water leerden danssen/ eenen Jean Verhaegt kreeg den Prijs/ en dronck doen hy boven op de Mast was/den Marquis 3. glaeskens rooden Wijn toe/zijn prijs was een silvere Kandelaer van 14. pont Vlaems; Hier na liepen sy met Lancien op den anderen/ daer Verhaeght weder mede won een silvere Tellior van 12. pont: Doe trocken sy de Gans/ met veel geneugten/ hier won Verhaegt den 3. Prijs mede/ dat was een silver Soutvat van 50. gl: Doe trocken sy de Paling/ hier won Verhaegt een silver Mostaert-pot den 4. Prijs: Waer na op Belfort en voor 't Huys van den Bailliu de Vuyrwercken zijn aen-gesteken/ oock voor 't Stadhuys en op 't Schip van Triumphe: Vertrock so op Brugge/ om de naeste Weeck als de Augustijnen souden Processie houden/de Ordre van St. Joris celebreren/ en met den Voetboog te schieten/ daer zijn Excell. Caracena selfs de hant aen wilde verleenen.

Vranckrijck verheugde sich dese Maent/ om dat de Suster van de Koning van Engelant/ getrouwt met Duc d' Orleans/ Broeder van den Koning van Vranckrijck/ den 17. deser 's morgens te Fonteynebleu gelach van een Jonge Prins/ London was blij/ en Parijs liet de Wijn loopen/ de Hovelingen schoten vuyr-pijlen en ontstaken peck-tonnen/soo datten Hemel scheen te roken en te branden om de vreugde van de Aerde. Den 2. Julij was een Kruysvaert in Vranckrijck op de Mooren in Barbarijen/om die Ongeloovige te beletten het geduyrig roven op de Christenen in de Middell. Zee: Den Hertog van Beaufort was Opper-Gener. te Water en te Lant/Paux en Gardaigne zijn secondes/ de Vloot stack van Toulon met 6000. Man/ 500. Volontarisen/ en 300. soo Constapels als Ingenieurs/ de voornaemste Schepen waren:

1. *Royale Charles.* 2. *Coninginne.* 3. *Beaufort.* 4. *Julius.* 5. *Cæsar.* 6. *Mercurius.* 7. *Paerle.* 8. *Hercules.* 9. *St. Louis.* 10. *'t Harnas,* 11. *'t Iaer.* 12. *Francijntje.* 13. *Victorye.* Vijf Branders, als, *De Royal, St. Augustin, Triton, Curberet, 't Seepaert.*

Noch 10. gehuerde Schepen/ 30. Barcken/ en 10 Galeyen om 't volck te landen/ quamen den 7. July te Porte Mahon in Sardaigne/ daerse voegden met de Galeyen van Malta/ quamen na geleden mistig weer en ongestuyme zee voor Bugia/ daer de Mooren wel 12000. gewapent op strant stonden/ dan de Fransen by donckere de zeylen ophalende/ arriveerden den 22. 's morghens voor Gigery/ daer sy na de Franse mode fluex lande/ Duc de Beaufort self gewapent met een Buffelse kolder voor de Hasegapen der Moren/ trat de sijne voor/ een Crucefix in zijn lincker/ en 't Rapier in de rechter handt houdende/ so mosten de Mooren daer uyt/met verlies van 800. Swarten en 400. Francoisen: Men lande stracx 't Canon/en elck viel aen 't graven; Na Vranckrijck schreef men om hulp: In Provence hielt men publijcke Gebeden/ ja de Religieusen van St. Victor droeghen de Kleeren van die Sanct te Marseillie in een Processie tot de schoeneloose Carmelijten/ om daer door geluck te hebben: Men bevont dattet secours uyt Vranckrijck te traegh quam/ dat al vrij meer als de Processie geholpen soude hebben/ en oock dat te Gigery noch goet water noch gesonde lucht en was/ en de Mooren soo bedriegelijck/datse als na sal gesegt werden/ de Franse Natie wel sullen doen gedencken aen Gigery.

Augustus

AUGUSTUS 1664.

OP den 30. Augusti en 2. September arriveerden in 't Vaderlant 9. Retour-Schepen/ den 22. December van Batavia gezeylt/ de Carga is:

27528 pieces divers gesorteert Guinees Lijwaet/
7720 ps. gebleekte Salampo.
4200 ps. gebleekte Mouris/
10800 ps. gebleekte Parcallen/
15735 ps. diverse Gingans/
6880 ps. soo Kust als Bengaels Seyldoeck/
200 ps. Tarasse Gobars/
1940 ps. Cassa de Bengale/
30673 pondt divers Catoene Garen.
3300 ps. witte Armosijnen/
1700 ps. Garras/
13300 ps. Adathijs/
2740 diverse Baftas/
2000 ps. witte Kannekijns/
434 p. Florette Garen/
150639 p. Macis of Foelie/
399669 p. Noten Muscaten/
130936 p. Confijte Gember/
211093 p. Poeper-suycker/
725581 p. Siams Sappanhout
1474604 p. Salpeter/
53724 p. Gommelack/
8004 p. root Zegellack/
6480 p. Indigo/
1034 ps. rouwe Diamanten/
44 p. Musc. en 14 teyl amacs
9708 catti Campher/
836 p. Aloe/
8850 ps. rouwe Robijnen/
126 p. 4. dragma Sivet/
3800 p. Wieroock/
200 ps. rouwe Conequinse Gingans/
331 p. Kaerssen van Noten/
7 p. 14 oncen Oly vā Foelie/
40 ps. Besoar steenen/
44943 p. Japans Porceleyn/
102 p. Turcx of Tessel-garen/
275 catti Thee/
1 kaskē met allerhande Verw
7308 ps. Conequinse Pelans/
101 pieces Japanse verlackte Comptoiren/
2332 ps. Syde Watten/
49896 p. Bengaelse rouwe Zyde/
18 ps. gout Laecken/ en vijf Bracados/
34500 p. Persiaense Sijde, Legaturen/
1300 ps. Mallemolen/
2500 ps. Sanen/
2500 ps. Hammans/
9600 ps. Negros Kleden/
480 ps. Caperindos/
480 ps. Cape Saraffa/
304 ps. Chious en Cees/
45 ps. Japanse Zyde Rockē/
1560 ps. gebleekte Chiavonijs
320 ps. blaeuwe Chelas/
200 Suratse Ley de Japan/
100 ps. Chitsen/
1788 Checu Paerlen/
9010 Provintie Daeld. zwaerte Stamp-Paerlen/
925 p. Roode Aerde/
200 Mutsjes Caneel-Oly/
50000 catti Jap. Staefkooper/
13 ps. Tamarinde/
516800 p. Ceylonse Kaneel/
5166548 catti Peper/
400 ps. Hockings/
30 p. geperste Oly vā Notē.

Dese 9. Schepen hadden tot Commandeur Dirck Steur, Vice-commandr. van der Meyde, Schout by Nacht Outshorn: Den inkoop was 26 tonnen gouts/ en men estimeerde hun op 9. Millioenen: Waren den 31. Maert aen de Cape de Bon Esperance gekomen/ daer noch 2. Schepen/ de Beurs van Amsterdam en Loosduynen/ den 7. en 9. April by quamen/ zijnde den 30. January van Batavia gescheyden/ dese twee hare Ladinge was:

7437 pondt Surats Cattoene Garen/
1104 p. Zegellack/
13775 p. Cauwa/
15996 p. Wieroock/
24874 p. Gommelack/
11621 p. Sot-Simase Campher/
6356 p. Cauris/
13816 p. Candy-Suycker/
31281 p. middelbare Caneel/
17600 p. Salpeter:
250200 p. Sappanhout/
162756 p. Peper/
21229 ps. Paerlen.

Dese Elf Schepen op soo veel Millioenen geschat/ waren:

Voor Amsterdam,
1. Rijnlant. 2. Kennemerlant. 3. Maerseveen. 4. 't Huys te Swieten. 5. De Beurs. 6. Loosduynen.

Voor Zeelandt,
7. Achillis. 8. Orange. 9. 't Zee-Paert.
Voor Delft, 10. Dordrecht.
Voor Enckhuysen, 11. De Nagel-Boom.

Vertrocken t'samen den 16. April van de Caep (daer 't voorleden Jaer 27. Schepen uyt 't Patria na Batavia met ghesonde knappe gasten waren verby gezeylt) na 't Vaderlandt/ hebbende soo aen de Caep als Noort aen door de incommoditeyt van 't Schip Dordrecht/ hunne Voyage seer moeten vertragen.

Brachten

Brachten mede / hoe dat den Indiaense Rover Bogia di Porka met 8000. Ruyters en 4000. Voetknechten / zynde meest Arabiers en Rebellen van den Grooten Mogol/die om den roof op te laden meest elk 2 Paerden by haer hadden / in April de rijcke Stadt Suratte hadden overvallen / 16. daghen langh geplondert/ waer van de Benjanen wel de meeste oorsaeck waren/ dewijl sy of al te goet/ of te superstitieus/ (vermits sy verstaen geen Beestjes/ hoe gering/ veel min eenig Mensch/ te moghen dooden) geen defensie aen dese woeste Roovers deden/ maer vrijwillich hun alles lieten af nemen/ en eyndelijck de kostelijcke schoone Stadt/ van soo veel heerlijcke Huysen/ en onwaerdeerlijcke opgevulde Packhuysen/ sien in brant steken en tot Asse vergaen: Uyt-geseydt de Loges en Comptoiren van de Oost-Indise Compagnien van Nederlandt en Engelandt/ die hun van binnen met schroot soo defendeerden/ en alle dien tijdt geduyrich in al'arme waren/ dat de Rovers weer ten Boschwaert in met hun grooten buyt keerden/ (want Suratte legt sonder Grachten of Wallen achter geheel open tegens een groote Bosschagie) alleen in d' Engelse Logie by haren Consul George Oppendon een man doot en sommige gequetst wordende. De Neerl. Vloot van 16. Oorlogschepen/ gemant met 1400. Matrosen en 1200. Soldaten/ onder Commandeur Balthaser Bort, en Vice-Commandr. Lairesse, ontmoete den 19 en 20. Novemb. lest op de Kust van China by 't Eylant Quemay de Zeemacht der Corchineese Rovers/ sterck 80. groote en 20. mindere Oorlogs-Joncken/ alle met braef geschut en dapper Krijgsvolk wel voorsien/ na een hart gevegt zijn de Corcinesen uytter Zee geslagen/ en 10 van de grootste Joncken in de gront of vernielt/ 4. andre Joncken meenende aen de Tartarise sijde over te loopen/ zijn verovert / in al dit slaen bleven maer 2. Neerlanders doodt en 15. a 16. ghequetst: Hier op hebben de Corcinesen hare Steden verlaten op Ay of Amoi en Quemai/ mitsgaders hare Casteelen en Sterckten op Kallangsou en Goutsou/ en mede hare Woon-plaetsen op Lissou en andere bygelegene Plaetsen omtrent de Reviere Chincieu/ dicht aen 't vaste Lant van China/ daer sy van de Tartaren/ die mede wel 400. Joncken hadden/ berooft/ verslagen/ en verbrant / oock hare vastigheden zijn verwoest: De Tartaren/ alhoewel sy in de Zeeslag niet geholpen hadden/ deelden/ om dat 't verlies der Corcinesen haer lief was / de Nederlanders van haere plonderage rijckelijck mede/ meest in Beestiael bestaende: Men hadde zedert niet konnen penetreren waer de rest der vluchtende Corcinesen op 260. Joncken en Vaertuygen/ met Wijven en Kinderen na Formosa of na Tangso/ een Eylant dicht aen de vaste Kust/ byna 14. mijlen om de zuyt van Chunchieuw/ by Lamoa/ waren: De Tartaren seyden/ hoewel angeloofflijck/ datse op Amoi en Quemai anders niet als Meubelen/ Stoelen/ Bancken/ &c. neffens 't Beestiael bekomen hadden: De Nederlanders haelden 37 Ysere Canons van 't Eylant Goutsoe/ daer van 8. in Europa/ en de rest in China gegoten waren: Commandeur Bort besloot vorders om met zijn gantse macht den 3. Decemb. na Formosa te seylen/ om Tyoan (waer 't doenelijck) te herwinnen: Of nu eenige Tartaren hun daer by sullen voegen/ daer over met de Chinese Viceroy Sijnglamong/ en den Velt-Oversten Liposi over 't vaste Landt op 't Eylandt Collingsou ghesprooken/ en Command. Bort by hun expres ontboden was geweest/ twijffelen veele/ alsoo de

de Carters geen zee-voet en hebbende/ſy tot dien tocht al kleynder luſt toonden dan ſy voor de Zeeſlach/ daerſe de Nederlanders geern d'eer af gaven/ hadden gedaen. Aen d' Indiſe Kuſt was de Compagnie oock meeſter ghewoorden/ maeckten diverſe Steene Packhuyſen/ wijl al de Caneel/ Peper/ &c. haer toe komt door een vaſt Verbont met de Coningen aldaer gemaeckt/ bouwen oock drie voorname Sterckten/als te Cananor/ beſijden Couchin/ en een te Porca/ om geen andre Schepen daer op de Kuſt te admitteren: d' Engelſe te Boleſie in Bengala belette 't Holl. Schip Lindeburg aldaer te calefateren / dreygden al 't Volck daer op doot te ſlaen/ ſeggende ('t geen ſy niet konden bewijſen) dat die Plaets haer toe quam / daer 't ter contrarie deugdelijck de Nederl. Compagnie toe-behoort. De Armade onder van Goens was de helft na Ceylon/en de reſt te Batavia gearriveert: In ſomma/ de ſtant der Nederl. Ooſt-Indiſe Compagnie heeft Godt de Heere van Jaer tot Jaer ſoodanigh gezegent/ dat ſelfs ghekroonde Hoofden in Europa hare affectien betoonden om ſoodanighe Compagnie in haer Rijck te ſtabileren. Deſe Maent zijn oock 5. Engelſe Handel-Schepen uyt Ooſt-Indien te London gearriveert/met ſeer ſlechte tijdingen en Carga/ uyt-geſeyt dat men daer uyt-ſtroyden/ dat d' Engelſe Natie op den Tol te Ormus en in Perſien nu meerder Previlegien als voor heenen waren vergunt/daer over den Gebieder in Ormus (een Rebel van den Grooten Mogol) den Koning van Engelant Preſenten hadde geſonden van 2. brave Diamanten/2. Robijns/en een Paerle op 7. tonnen gouts geſchat: Haer beſte Schip de Royale Catharijn/ had deſe navolgende Ladinge:

2930 Balen Salpeter/	
16 Bal. fijne Caffies/	2360 ſtuck/
55 bal. ordinaris dito/	8300 ſt.
354 bal. Curmarick/	
161 bal. Boeſies/	
4 bal. Atuſtiers Lijwaet/	238 ſt.
23 bal. couleurde Gingans/	2200 ſt.
5 bal. Buchabees/	500 ſt.
2 bal. Hacba Longees/	2000 ſt.
16 bal. Sanen/	480 ſt.
167 bal. Catoene Garen/	
199 bal. Stocklack/	
16 bal. witte Gingans/	
12 bal. wit Guinees Lijwaet/	3360 ſt.
112 bal. dito rouw/	360 ſt.
87 bal. Salampouris/	1320 ſt.
12 bal. Parcallen/	3600 ſt.
14 bal. Betiellies/	3250 ſt.
11 b. Salampoeris van verſcheyde ſoort	3000 ſt.
11 bal. Mouris/	3000 ſt.
6 bal. Barcallen of Mouris/	1200 ſt.
2 bal. Betiellies/	186 ſt.

's Lants Vlooten als oock die van Tromp by Fairhil 22. ſeylen ſterck/ nu de Retour ſchepen in ſalvo/ en d' Actien van 447. tot 490. waren geloopen/ quamen weder binnen: Maer die van den Heer Lt. Admir. Obdam ſpeelden op 14 vademen onder Goeree / dagelijcks ſterck wordende om buyten intreſt de Weſt-indiſe Vloot onder 't conduit van Jan van Campen na Guinea gedeſtineert/ door 't Canael te geleyden/ wijl d'Engelſen in Duyns en Wicht ſterck vergaderende/ roemden dat te ſullen beletten/ waer tegens men gedurich Advijs Booten hielt/ om van hare macht kondſchap te hebben. Doch de wint meeſt weſt blijvende/hebben de voorſ. reyſen moeten na Guinea ſtaken. De Vicead. de Ruyter uyt 't Patria vertrocken / quam den 9 Junij te Cadix/ en ſoo voor Algiers / afwaeyende witte Vlaggen wierdt drie dagh en langer met de Mooren gehandelt; Onder dies den Fiſcael Vyanen ſterbende/ is die daer te lande begraven/ doch uyt ſuſpicie of de Mooren daer omtrent yets hadden willen onderſtaen/ was 't graf twee daghen daer na geopent/ doch niet

quaets bespeurende/ weder gedeckt: Dese Rovers wilden niets restitueren van 't geene sy de Nederlanders geduerende de Vrede hadden ontstoolen / noch bleven sy halsterrich van niet te willen na-laten het visiteren der Schepen/ en selfs wilden sy de Nederl. Consul niet gaen laten/ ten ware met een recognitie van 37 Turcken/ die de Ruyter in stilte dede van lant halen/ noch 50 Christen Slaven verloste/ en den Oorlogh hun aenseyde: De Franse Vloot onder den Hertogh de Beaufort nam doe een Neerl. Scheepje de Kroon onder de Africaense Kust. Zy mosten niet verbaert voor de Pest zijn/ gelijck die van Mallaga waren doen de Ruyter daer van Algiers quam / daer nochtans die van Alikanten en Valencia hem wel dorfden onthaelen / en tot aen de Grotta laten komen. d'Engelse onder Lawson maeckten doe te Cadix schoon/ voor gevende sy souden wel haest Oorlogh met de Holl. Boterbackers hebben / waer na de Bootsgesellen van de Ruyters Vloot alsoo seer verlangden als yemant/ klagende over quade Neeringe/ en datse soo langh by naer als Doe-nieten op vreemde Kusten mosten swerven/ &c. Als de sake doch soo mochte leggen was de Viceadm. Ruyter selfs genegen wijl d'occasie sich nu en dan presenteerde/ om de Vijanden van de Geun. Provincien te bespringen / en om haere Ho. Mo. te water een Ruyters-dienst te doen.

De besmettelijcke Sieckte langs hoe meer tot Amsterdam verheffende/ is de Commercie daer door niet weynig belet geworden/ alle Potentaten verboden 't in-komen van alles wat uyt Hollant quam: Selfs de Staten van Zeelant lieten een Placcaet afkundighen / Dat alle Smacken komende van Haerlem, Leyden, Utrecht, Amsterdam, met geladen Goederen, 40. dagen souden moeten leggen, om Practica te krijgen, ende hun soo lang in de Seyp mogen onthouden, sonder in Zeelant te mogen komen. De Staten van Hollandt en die van Utrecht hebben hier over ter Generaliteyt geprotesteert/ vertoonende d'onredelijckheyt en onbehoorlijckheyt van dese Zeeuse proceduren/ te kennen gevende/ Dat volgens de Unie d'eene Provintie tegens d'andere alsoo niet konde handelen, en dewijl sy samen en Geunieerde Provintien waren, behoorden sy malkander voor te staen, en noyt te verlaten, vermits doch 't houden van sulcke 40 dagen maer te meerder schrik aen alle vremde Koningen en Potentaten soude geven, &c. De Staten van Hollant ontboden doe na den Hage uyt verscheyden Steden diversche van de aensienlijkste naest-gelegene en experste Professoren ende Doctoren in de Medicijne/ omme soo veel Godt de Heere in Menschen handen stelt/ belieft dat men doe/ en uytgewerckt werde/ te raetleven om te stuyten alle vordere besmettinge/ en 't heylsaem cureren der geinfecteerde: Het advijs deser Geleerden was loffelijck / echter wiert/ hoewel de Commercie een dappere krack kreeg/ geen resolutie tot constrinctie van yemant op dit subject genomen. Den eersten deser dede 't Hoff Provinciael in 's Gravenhage afkundigen de ter Rolle gepronuncieerde Sententie van de Hr. Johan Mortange en zijne Complicen/ waer by/ Sijne Goederen werden verbeurt, en so men hem ten eeuwigen tijde in verlekeringe krijcht, sal hy werden Onthooft, en 't Hooft op een staeck gestelt: En sijne Complicen d' een of d'ander tijt bekomende, sullen werden op-gehangen. De Princesse van Vriestlant gelach doe te Honslaerdijck van een Jonge Princesse/ die genaem twiert Sophia Wilhelmina, daer over ten Doop stonden zijn Hooght. den Prince van Orangien

en de

en de Princesse Maria, mitsgaders eenige Gedeputeerdens uytte naem van de Vorst en Vorstinne van Anhalt. Den Grave van Zinzendorf/ Keyserl. Gesant/ nam dese maent afscheyt in den Hage/ werdende van hare Ho: Mo: beschoncken met een goude Keten en een Medaillie daer aen. Boreel, gedesigneerde Ambassadeur na Moscovia/ stont doe op zijn vertreck/ mede nemende veele silvere Lampetten en Presenten/ soo in der Moscou om te vereeren en te ontfangen gebruyckelijck is. Op de Memorie van den Sweetsen Resident Appelboom/ hebben hare Ho: Mo: geresolveert 't geene volcht:

Veneris den 15. *Augusti*, *Anno* 1664.

SYn ter Vergaderinge nochmaels voort gebracht de 2 distincte Memorien by den Hr. *Appelboom*, Resident van den Koning van Sweden, den 19 en 17 Juny lest-leden aen haer Ho: Mo: en aen de Heeren der selver Gedeputeerden respectivelijk over-gelevert, versoeckende: Eerstelijck, dat de bewuste Acte van elucidatie op 't Elbingse Tractaet, implicerende verscheyde incongruiteyten, obscuriteyten, contradicten, en impossibiliteyten die d' onderlinge vruntschap in veel deelen chocqueren, soude mogen werden in-getrocken, of geredresseert: Ten anderen, dat haer Ho: Mo: souden gelieven te versorgen de betalinge der subsidien by 't Tractaet van den Jare 1640. belooft, gereguleert, en gemultipliceert na 't getal der Vyanden die daer door sijn Majest. sedert 't sluyten van 't voorsz. Elbingse Tractaet is geaggresseert geweest: Ten 3. dat 't bewuste veyl-gelt op d' Oosterse Waren en Baltise Commercie geheven wordende, en sulcx 't Rijck Sweden meest konnende drucken, souden mogen werden af-ghestelt: Ten 4. dat eenmael eyndelijck goede en prompte expeditie, reparatie en satisfactie souden mogen werden gedaen op de klachten by die van de Koninckl. Sweetse Africaense Comp. hier bevoorens meer-malen in-gebracht tegens die van de West-Ind. Comp. deser Landen: Ten 5. dat mede satisfactie soude mogen werden gegeven nopende de bewuste sake van Groot Johan, op en jegens de Weduwe en Erfgenamen van wijlen Jacob Criwitz, in sijn leven Koopman tot Amsterdam. Ten 6. Datte Sweetse Americaense Comp. soude mogen werden geredintegreert in sekere Sweetse Colonie, bewoondt hebbende de Zuydt-Reviere van Florida, in America, ende van waer de selve door die die van de West-Ind. Compagnie deser Landen soude wesen verdreven. Waer op gedelibereert sijnde, is goet ghevonden en verstaen, den gem. Heer Resident Appelboom op 't geene voorsz. is eerst in eene mondelinge Conferentie door de Heeren Brakel, en andere haere Ho: Mo: Gedeputeerden tot de saken van Sweden, en vervolgens mede schriftelijcke antwoorde te ghemoet ghevoert sal werden: Op 't voorsz. eerste poinct, dat hare Ho: Mo: beducht sijn, by soo verre eenige nadere onderhandelinge over de voor-genoemde Elucidatien by der hant genomen wierden, dat daer door eenige van sijn Majesteyts Bedienden en Ondersaten occasie soude werden genomen om haer onder pretext van dien van de precise observantie en executie van 't Tractaet der voorsz. Elucidatien in eenigen deele te dispenseren, selfs voor en al-eer daer inne by onderlinge bewilliginge van beyde de contrahenten eenige veranderinge soude wesen gemaeckt, dat haer Ho: Mog: oock geensints konnen vertrouwen in de voorsz. Elucidatie, die met groote circumspectie na langhwijlige deliberatie sijn ter neder ghestelt, eenige incongruiteyten of contradictien aen-gewesen te sullen konnen werden, edoch datte selve niet teghenstaende om alle voldoens wille te vreden sijn (mits ged. Koning sijn Meester van dat sijne Majest. precise-

lijck

lijck sal besorgen dat 't voorsz. Tractaet van Elucidatie by alle sijne Bedienden en Onderfaten volkomentlijck en in allen deele geobserveert en na-gekomen werde, ter tijde eñ wijlen toe daer inne by onderlingh goet-vinden en gemeene toestemminge van beyde de contrahenten eenige veranderinge gemaeckt soude mogen werden) haer in te laten in een particuliere Conferentie metten gem. Heer Resident, om uyt de selve t' ontfangen openinge van 't geene hoog-gem: sijne Maj. soude mogen oordeelen in 't voorsz. Tractaet van Elucidatie tot beter onderhoudinge van d' onderlinge Vruntschap gealtereert te konnen werden, met versekeringe dat haer Ho: Mo: in de handelinge daer over vallende, metter daet sullen betoonen, dat sy genegen sijn sijne Majest. te gemoet te komen in al 't geene bevonden sal werden de reden ende billijckheydt conform te wesen: Op 't voorsz, tweede poinct, dat haer Ho: Mo: niet sonder verwonderinge te vooren gekomen is, dat hoogst-ged: sijne Majest. eenige subsidien pretendeert uyt kracht van 't Tractaet van den Jare 1640. ende de redintegratie van 't selve, door de consummatie van de bewuste Elbingse conventie daer op gevolght, vermits haer Ho: Mog: aen d'eene sijde niet konnen verwachten dat sijne Majestt. en des selfs Ministers wetende wat sedert de voorsz. Tractaten van de Jaren 1652. en 1659. en vervolgens gepasseert en voor-ghevallen is, eenige gedachten souden konnen hebben om van desen Staet subsidien te vorderen uyt den hoofde van eenige Oorlogen die sijn Majest. voor date van de voorsz. redintegratie souden mogen wesen over gekomen, ende dat haer Ho: Mo: aen d' andere sijde oock geen kennisse hebben dat de selve sijn Majest. door yemant met Oorlog aengetast soude wesen, na datte voorsz. redintegratie van 'tgem. Tractaet van 't Jaer 1640. tot sijn prefectie is gebracht, en sulcx na den Jare 1660. immers dat haer Ho: Mo: van sodanige aggressie van de sijde van Sweden egeene de minste communicatie is gegeven, gelijck in alle manieren volgens den uyt-gedruckten Text van 't voorsz. Tractaet hadde moeten geschieden in cas eenige sodanige aggressie ware voor-gevallen, en dat men aen de sijde van Sweden geoordeelt soude hebben tot het pretenderen van eenige subsidien uyt krachte van dien bevoegt te wesen: Op 't voorsz. derde poinct, dat 't geallegeerde veylgelt by haer Ho: Mo: niet geheven wert particulierlijck op de Oosterse Waren en de Baltise Commercie, maer wel op alle in-komende en uytgaende Waren ende Koopmanschappen, 't sy van of na Oosten, Westen, of eenige andere Quartieren van de Weerelt, en dat het in alle manieren soo wel sijn Koninckl. Maj. als haer Ho: Mo. vry staet allerhande belastingen op de in-komende en uyt-gaende Goederen op te stellen, oock de belastingen jegenwoordig geheven wordende, nae hun believen en wel gevallen te verkoopen en te verswaren, mits daer omtrent observerende d'esgaliteydt tusschen wedersijts Ingesetenen, en den voet by de Tractaten gepresenteert by haer Ho: Mog: noyt in eenigen deele gecontravenieert of te buyten gegaen hebben. Op 'tvoorsz. vierde poinct, dat haer Ho: Mo: haer bereyt houden oock hare Gedeputeerden volkome authorisatie ende last ghegeven hebben om over de voorsz. Africaense en Guineesse gheschillen met sijne Majest. of des selfs geauthoriseerden in der minne te handelen en te sluyten. Op 't voorsz. vijfde poinct, dat haer Ho: Mo: Mo: als noch bevonden en geoordeelt hebben ten aensien van de voorsz. oude sake van Groot Johan egeene ook niet d'alderminste oorsake van klagen aen de sijde van Sweden overichte wesen, maer wel ter contrarie dat overvloedige stoffe is om dienthalven van deser sijde met goet recht over het gepasseerde merckelijck te doleren. Ende wat 't voorsz. laetste poinct belangt, aengesien haer Ho. Mo: nader esclaircissement sullen van noden hebben omtrent de geallegeerde Indracht

dracht die door de Geoctroyeerde West-Ind. Comp. deser Landen aen de Sweetse Natie gedaen soude wesen in America, by de Suyt-Revier van Flotida, of elders, dat dienvolgende de Mem orie van den gem. Heer Appelboom des ghewagende, ghesonden sal worden aen de Præsidale Kamer van de gem. West-Ind. Comp. deser Landen, om haer Ho. Mo. daer op te laten toe-komen haerlieder bericht, ten eynde 'tselve bericht in gekomen, en alhier ter Vergaderinge gesien sijnde, dienthalven nader geresolveert moge werden, sulcx als na exigentie van saken bevonden sal werden te behooren.

In Oostenrijck sach men langs hoe meer effecten in 't een en 't ander/ weynigh passende op een Imperium/ en noch minder die soo een als den Turckse Keyser oorlogs wijs op zijn lenden had. 'tFrans secours nam kleyn benoegen aen den Keyser/ die sy wel sagen dat 2. mijlen buyten Weenen daer sy in battaillie stonden/ hun quam besichtigen/ wanneer de Volontarisen zijn Majest. een half uyr tegens rijdende/ tot by de Troupen geleyde/ daer Monsr. Coligny te Paerde sittende en blijvende/ den Keyser met een laegh neer gebogen eerbiedigheyt begroete/ in 't Latijn een kort compliment aen zijn Majest. makende/ daer op den Keyser (doch met geen satisfactie der Francoisen) in de selve Tale antwoorde: 't Was onder dies remarcabel/ dat de Francoisen achtende wat koeltjes by den Keyzer te gastmael genoodigt/ echter noch 60. Franse Volontarissen met den Keyser na Larenburgh reden/ en tracteren lieten/ behalvens Monsr. de Coligny, die 't selve excuseerde/ onder pretext van by zijn Troupes te blijven: Eenige hadden hier al bysondere speculatie op/ wijl den Keyser toch niemant aen zijn Tafel admitteert / dat Monsr. de Coligny / als Generaels Persoon van zijn Majest. van Vranckrijckx Militie / aen geen andere Tafel 't respect van zijn Koning voldaen heeft geoordeelt. Het was den 14. Junij dat hare Ho: Mog: Minister te Weenen den Graef Nicolaes van Serijn uyt den Naem van zijn Heeren en Meesters ging complimenteren; Waer in den selven Grave so grooten behagen nam (als bewust van d'oude en tegenwoordige constituatie en heldadigheydt der Batavize Republijcke / en wat Manschap de Romeynen/ de Cæsars/ de Castillien in hare Eeuwen daer aen ghevonden hebben/ selfs ten respecte van haer Ho: Mo: / wijl den op-gem: Minister de daden van Serini, (nu soo beroemt in de Weerelt) na eygenschap rememoreerde/ estimerende hem Heer Grave voor onweergadeloos mits zijn dapperheyt: Soo antwoorde de Graef Nicolaes van Serijn daer op met een besadicht en modest wesen: Dat hy in zijn selven niet en kost vinden 't geene sodanige hoogwaerdigheyt meriteerden, en toch voornamentlijck van haer Ho: Mo: verdiende, maer dewijl en niet te min hare Ho: Mo: my dese eere aen doen, van soo een gevoelen van mijn Persoon te dragen, soo wensche ick niet alleen mijn Bloet, maer oock alles wat in my is, en wat ick t'eenemael tot dienst ende beschermінge van de gemeyne Christenheydt hebbe over te geven, en particulierlijck blijf ten dienst van hare Ho. Mo. te besteden; Dan 't is mijn leet dat alle de Weerelt so veel mijn gelooft en gevoelt, en dat echter de saken soo qualijck en niet na behooren en gaen, werdende toch soo weynig uyt-gerecht, &c. Want den op-gem. Grave nu bedroeft over 't verlies van 't Eylandt Serinswar/ en na 't Keyserl. Hof gekomen om de stant van Croatien naecktelijck te vertoonen/ en was daer soo niet gesien als hy wel wenschte/ want gelijck 't in

alle Princen Hoven ghebeurt / elck heeft zijn vyanden/ en hoe grooter Ampt/ eer en deugt/ hoe meerder nijdigheyt: Hy had daer over desen Brief geschreven eer hy te Weenen quam:

Copia van de Missive van Graef *Nicolaes van Serijn*, over het verlies van Serinswar, aen den secreten Raet tot Gratz:

DE smartingen dwingen my uwe Exell. te kennen te geven dat mijne Vestinge Nieu Serijn, 't welck van alles wel was voorsien, en noch in geenige deelen beschadigt, veel min Ondermijnt van den Vyant, alleen met den Sabel, so voor de neus van ons gants Heyr-Leger is verovert: Dit is 't effect van 't soo lang aenkomende Secours: d'Heer Gen: Montecuculi heeft niet een hant tot bescherminge van dese Fortresse aen-geboden, waer over ick geresolveert ben per posta tot den Keyzer te verreysen, om hem van alles te berichten, alhoewel ick zo van de Ongarise Stenden als van Montecuculi selfs versocht ben wat te willen blijven, als bewust dattet gantze Velt-Legher in de meeste confusie en vreese staet, om dan haer in ordre en aen-moediging te brengen, heb ick my terstont bevlijtight: U Excell. willen dit Keyzerl. Maj. berichten, en dat geen macht hoe groot sy oock zijn mocht, d'een of d'ander Fortresse kan behouden; Indien men soo langer mette Wapenen handelen wil, moeten hier gantse Landen te gronde gaen: Ick onder des stel my aen 't Water de Mur, om de Vyant de voogdije over die te onthouden, en geresolveert eer te sterven als van daer te wijcken. Zackathurn den 8. Julij, Anno 1664.

't Keyzerl. Leger lach onderwijl by Gothart/ Graef Souches naderde aen Barkan/ een kleyn doch sterck Stedeken tusschen Gran en Nieuhuysel/ sont met 't lumieren van den dach eenige Troupen van Marfelt/ Holsteyn/ Brandenburg en Vergries uyt om 't velt van den Vyant te ontdecken / sy quamen tot aen de Turckse Brugge / daer sy wat op haer muts kregen/ also sy wat te ongeschickt aen quamen: Een ander party had beter geluk/ sloegen een Convoy/ becomende veel Cameelen en buyt: Maer de Turcken hier door wacker gemaeckt/ waren ten 9. uren smorgens al tijdelijck in Batalie/ sich in een voordeelige plaets stellende/ daer 't water geen 10. stappen wijt was/ op een onaenkomelijcken krommen hoeck/ invoegen sy soo stout waren de Christenen selfs over 't water met Ruyters en Voetvolk te komen aen-tasten in desselfs posten/ te weten in 't midden/ zijnde 't Keyzerl. Leger selfs / die ter rechter de Francoisen en ter lincker de Geallieerde Benden had/ de Turcken vielen so dapper in/ dat 't Nassaus en Smidise Regimenten te Paert/ en Kielmanseg te Voet/ mosten wyggen/ oock ettelijcke Rijcx Troupen mits hare onkrijgs kunde gesabelt wierden / waer door de rest aen 't vluchten / den Turcken een groot voordeel op de verbaesde Christenen dede winnen/ want 't Ruyters Smidis Regiment (hoewel den Oversten geschooten/ zijn devuoir dede) so hielden sy geen stant/ en 't Nassause Regiment te voet/ daer af den Grave doodt bleef/ behalvens dat het vrij zwack was/ wiert meest neder gehouwen: Fluckx zijn daer op de frisse Benden van Latron/ Spar en Tassi te voet/ Laraine/ Smidi/ en sommige der Rijckx Geselien te Paert/ tot ontset gekomen/ droegen sich wel/ drijvende de Turcken tot aen 't water / terwijl d'eerste verstroyde weder goede tijt hadden sich te bequamen: Daer en tegens hadden d'Ongelovige oock niet

versuymt

versuymt met al vrij meerder aental van hulp-benden als eerst de Christenen te bespringen/ die sy door dapper in-dringen dwongen een weynig te wijcken; Maer toen de Keyserse sagen datte Turcken nu alle kracht hadden in gespannen/ doen zijn oock alle de Franse en Geallieerde vechters den Christenen tot hulp gekomen / belettende 't opwerpen van eenige gezwinde borstweeringen/ en af kaetsende de Pijlen en stoute Asiaetse Ruyteren die over 't water noch al aen quamen de hare tot bystant: Aldus byna 2. uren om 't velt disputerende/ had het Christen Leger sich in forma van een halve maen gepr̄epareert/ als/ 't Keysers voetvolck van Spick/Pio en Tasso/en 3. Regimenten te paert van Scheydaw/ Lotaringen/ en Rappach ter rechter sijde / het Swabise Rijcx-Voetvolck in 't midden/en de Franse Ruyterije en Voetknechten (die volgens de Missive van Generael Raymond Graef van Montecuculi aen den Keyser uyt Gothard aen 't water de Raab/das ihrige wolh dar bey gethan) ter lincker sijde/vielen also van alle zijden op de Turcken/die door der Christenen haer te onwederstanelijcke kracht/ hare ghevatte poste niet alleen mosten verlaten/ maer alles wat niet haestich over de Bruch raeckte/of neder gehouwen/ of in 't water is versmoort: De Franse Benden deden hier krachtige dienst/ hare wackerheyt onderstutte niet weynig de lome aert der Duytsen / evenwel zijn de Marquisen de St. Aignan en Castelnovo/ en veel andre Volontarisen/ soo haer over al op 'tscherpste begavē/gesneuvelt: Van de Duytsen waren nevens den Graef van Nassau/oock den Graef van Trautmansdorf/Graef Fugger en wel 200. Officieren gebleven: Maer van de Turckse sijde vielen mede de Bassa Ismaël Giures / Mahomet Bassa / Aga Bassa Albanesis/ der Janitsaren Bassa/ den Testertar/ des Primo Visirs Hofmeester / en wel 6000. Janitzers/ nevens 4000. Asiatise en andre Turcken/ die over de Raab hadden geweest/ hoopende/ wijl de Revier doe seer kleyn was/ daer post te vatten/ maer also den Douau en noch een watertje daer by vloeyt/ zwol sy haest. De Turcken waren oock seer bedrogen met Balthazar del Gallo/ geboortich uyt Valteline/dese was voor 2. jaren geweest Capiteyn binnen Vesprin/ 'tgeen de Turcken doen overvielen/ en hem gevangen hielden / sy siende dat hy een verstandigen vaes was/ tracteerden hem van d'eene sijde vileyn/ en van d' andere kant beloofden sy hem vrijheydt en staet wilde hy Turckx worden: Hy beriet hem met sommige Christenen/ en liet hem Besnijden/ veynsende haer Relige aen te nemen / om te beter de Turckse desseynen te doorsnuffelen/ en by ghelegentheyt soo weder tot de Christenen te keeren/ 't welck hy ghelucckich den 29. passato volvoerde/ en wiert 's nachts voor Montecuculi gebracht/ seggende/ dat de Turcken 45000. koppen sterck waren/ nevens een treyn van 3000. soo Jongens/ hoeren als boeven/ en voorts ontdeckten hy hare gestalte/ en dat sy geresolveert waren Souches en Montecuculi/ eer sy yets voor namen/ uytter velt te slaen/ wel bewust dat der Christenen macht niet boven 30000. man/ en geseparecrt in veele Natien/en in geheel quade postuyre was; 't Welck alles in der daet waer was/want de macht van Souches met d'andere gevoegt/dienden geen uyr langer getoeft te hebben/ of de Turcken waren meester gebleven aen de Brug van Gran/door hare alree opgeworpen fortificatien/waer mede sy in Styrmaeck/ Croatien/ en tot in Bayeren souden gheloopen/ en Italien

van Duytslant af gescheurt gehad hebben/ en by winst van de Slach geheel Oostenrijck/Moravien/Silesien en Bohemen voor haer hebben open gestaen/ dan Godt belette dat groote onheyl voor Christenrijck/ en gaf dat de Turcken 't Lant en de slag verlooren/ als kevers en onkruyt in 't water storte/en op zijn Pharaoos verdroncken/ sulcx datte Raab wel 8. dagen met doode Menschen en bloet/ dat geweldig stonck/ stroomde. Den buyt der Francoisen waren 55. Vendels/ die den Keyser gepresenteert/ haer geschoncken/en ettelijcke na Parijs gesonden zijn/ bedragende 120. stuckx/ met die de Duytsen/ wiens Voetvolck hier slecht vocht/ kreghen/ eenighe waren met Franje geborduert/ dese neffens meenichte Herpaucken/ 17. Canons/ oock des Visirs Standaert/ en Tent en kostelijcke Zabel te Weenen in gebracht/ ten triumphe op gehangen/ en den Psalm U Godt loven wy, in alle Kercken gesongen; Want dit vegten had den 1. Augusti 's uchtens ten 9. uren aenvangh/ en eyndigde savonts ten vijf uren: Om de vroomheyt der geener so hier bleven/zijn te Keulen en elders gebeden voor hare Zielen gedaen. Coligni en Fuëllard gequetst/hebben hier een onsterffelijcke naem verkregen/ want de gevangen Turcken kregen sy veel /en van 3000. veroverde Turckse Paerden/ alsoo die geveylt wierden/ hebben sy de fraeyste gekocht en na Vranckrijck gesonden/ de Duytsen liever 't gelt hebbende: Men vont/ hoewel de Raab 12. voeten diep was/ noch in de selve drijven den Spahiter Bassa/Opperste van hare Ruyterije/Silitlar Aga/den opper-Commissaris/Carasia Beeg/Quartier-mr. generael/ die gequetst storf/ en de Boeren trocken soo veel braef geweer/ Spaens/Frans en Turckx gelt/ dat sy des onkundig dat om de helft in Rijcx munt gevende/ datter waren die 300. Rijckrds. kregen. Hier na is Barkan en de Bruch geruyneert en verbrant geworden door de Souches/ 't Slot op een Berch ghelegen/ en dat 160. jaren in handen der Turcken was geweest/nam hy in/ dat besettende met zijn Volck. Al dese tegenspoeden verbaesden niet alleen den Grooten Visir/die van d'ander zijde des Donaus desen Slach en 't verslaen der Turcken had gesien/ wanneer hy met zijn Banier haer te hulp wilde/ doch by zijn Raet erhouden/ echter den eerst over de Bruch vluchtende Bassa terstont liet sabelen: Maer te Constantinopolen was den Keyser en den geheelen Divan dapper ontsteit/ te meer op dien selven tijt aldaer was gebracht een dreygement-Brief van den Coning van Persien aen den Turcksen Keyser/ luydende als volcht:

Nadien dat wy Schach Sefi, Monarch van Persien, hadden vernomen dat gy Achmet de II. deses Naems, Turckze Soldaen, u hebt onderwonden onse aen u af-ghesonden Chan Ardevil, die u den bloedigen Sabel heeft over-gelevert, met uwe handen ter neder te Zabelen, brekende alsoo 't Recht aller Volckeren, daer over wy ons seer ontset hebben, en sulcx in den begin niet konden gelooven, maer vermits onse Gesanten van alle Oorten soodanige Moort confirmeren, soo seggen wy nochmaels door dese Brief den Soldaen Achmet aen (gelijck aen alle Plaetsen van ons Koninckrijck helben laten af-kondigen) dat wy U met 3. mael 100000. *man willen overvallen, u vernielen, en soo wy u machtig worden konnen, levendigh schenden, souten, en daer na de Wilde Dieren, op datse u verslinden, over geven, en voor werpen: En dat onse macht des te grooter soude zijn, hebben wy* 100000. *Indianen in dienst aen-genomen: En also mede bericht wort dat den Duytzen Keyzer met*

veele

veele Christen-Princen tegens u op-geseten zijn, daer by oock de Venetianen, die dit Iaer u
See-macht totaliter hebben geruyneert, also hebben wy die in onse Rijcken woonende Chri-
stenen die daer veel duyzent, duyzent zijn, mede geoorloft de Wapenen aen te grijpen, na
't Beloofde Lant te trecken, en daer haer heyl te versoecken, of sy de Stadt Jerusalem uyt
dijne bloedige handen konden verlossen: En of gy al schoon pocht op uwe macht, en op uwe
groote Stadt Constantinopolen, die gy de Christenen verraderlijck af naemt, soo weet doch,
dat wy u alsoo beangstigen willen, dat als gy Mahomet aen-roept, gy voor Constantinopol
niet een Otaka of Harten Hutlein sult geven: Ten sy ons om Lant noch Lieden, wy heb-
ben die selfs genoeg, dat te doen u met Krijgsmacht te bespringen, maer om u Tyrannije en
hoogmoet te straffen, en om uwe Goederen dijn Slaven uyt deelen, waer na gy u sult hebben
te richten. Gegeven in onse Coningl. Residentie-Stadt Ispahan.

Men begost strackx gedachten tot Vrede met den Duytsche Keyser te krij-
gen/ apprehenderende dat Vranckrijck en anderen soo den Oorlogh quam te
dueren/ by geen eene Batallie souden blijven / maer verder trachten om door
Conquesten niet den Keyser maer wel hun selfs van Ongarijen/ Sevenbergē
en Poolen te dienen/ en soo doenelijck of meester of mignon / en een krachtige
Buyrman voor Turckijen te worden: Dus vangt men aen de pols te tasten
des Duytsen Keysers Ministers/ dan geheel secretelijck. Graeff Souches
is doe om zijn Victorie te Lewents/ aen de Raab/ en te Barakan van de Key-
ser met een zware Goude Keten en zijn Majests. Medaillie daer aen vereert.
Tot Erfort bleef d'onrust noch al smoken / een Major Sleichsteyn met som-
mige rumoermakers aen-spannende/ wiert neffens andre op 't Raethuys ge-
voert/ gekerckert/ en verworpen de 2000 gl. die hy voor rantsoen presenteerde:
Burgermr. Silverslaghs Zoon beschuldigt veel quaet gesticht te hebben/ is
mede versekert. Drie mijl van Christiaenstat wiert doe een Dochtertje geboo-
ren met 2. Hoofden/ een wonderlijck groot backhuys/ en een vleesschen darm
om 't Hooft als gevlochten hair/ 2. Borsten/ 4. Armen/ een Buyck/ 2. Voeten/
leefde maer 2. dagen/ en wiert 's nachts begraven. Buyten Danswijck qua-
men de Pooltjes op Schotlant wint breken/ schooten een Meysje doodt/ en in-
quartierde met gewelt: Aen de Groene Poort/ daer de Comedianten speelde/
ontstont een brant/ alwaer meest alle hunne lichtverdige Papieren en Kleeren
in asse transformeerde/ sonder dat haer Theatrum schade leet. Op d'exami-
natien aen Dr. Otto Sperling/ van gequetste Majest. verwonnen/ wiert hy
ter doot gevonnist/ zijn Brieven die men dagelijcx ontcijfferde/ waren vervult
met soo veele notoire injurien tegens de Deense Majesteyt/ dat hy onwaerdig
wiert geacht pardon te hebben. Op den Lantdag tot Kleef consenteerden doe
den Adel op 't versoeck van zijn Doorl. van Brandenburg boven de 100000.
noch 50000. Rijcxds. voor 't loopende Jaer / dat men met Schoorsteen-gelt
soude inwilligen: d' Ingesetenen hier over onbenoegt/ seyden: Den Adel hout
sich vry van dien last, en gelijck Six Cincq soo geven sy niet. Eenige protesteerden/
spraken van andere protectie/ en dattet onbevoegt was van den Adel hare me-
de-Stenden tegens wil en Previlegien alsoo souden bezwaren.

Des Paus Legaet Gigi op 't eynde van Junij in Vranckrijck gh. komen/

was

was door ordre van d' Allerchristel. Coning over al Princelijck verwelkomt: Hy bleef sommighe dagen te Nemours/ daer hem Monsr. de Lion (doch incognito) uyt 'sConings naem saluteerden : Den 2. July was hy getracteert van Madame de Montausier / Goubernante van den Dolphijn / en hy sliep in 't root Huys op den wech van Fonteynebleu/ savonts tot Bois de Vincennes arriverende/ daer hy bleef tot zijn rijcke Carotse en andre equipagie soude gereet zijn : Onderwijl betoonde hy sich soo in manieren als toestel te zijn een mignon van Vranckrijck/ en voorwaer hy bekleede zijn functie seer wel/ hoewel eenige voor-wenden/ dat als hy van Romen vertrock/ en den Paus hem na gewoonte 't Kruys en de Benedictie gaf/ sy beyde/ of door alteratie of yets anders tranen lieten/ te meer / een onweder en blixem doemaels op 't Hof daverden/daer over de Romeynen uyt gaven/dat selfs den Hemel over der Christenen onlust t'onbreden was; Echter hy bracht na alle onthael die hem by den Koning/ Coningin/ en den Dolfijn wierde gedaen/ tot Presenten mede:

Een rijcke Carotse met 8. *schoone Paerden :* 16. *Napelse wackere Paerden : Het Model van een Put die tot Romen staet, gheheel van Gout : Ses Arckebusen van een rare inventie :* 12000. *pont aen diverse Poeyers, Confituren, Muscus , en andere dierghelijcke Reuck-cieraden :* 12. *geheele Lichamen van Martelaers :* 12. *Kisten met H. Reliquia:* 12. *Koffertjes met Ringen, Braseletten, en Medallien :* 12. *Koffertjes met Chineesse en andre Indiaense rariteyten :* 15. *Goude Ketenen, aen yder van de selve hong een Medalie van den Paus in Gout.*

Te Parijs wiert hy oock treffelijck onthaelt/ werdende 't Kruys voor hem gedragen : Den Coning onder 't midden van alle Princen en Pairs / Nam satisfactie over d' ootmoedigheyt van den Paus : Hoewel de sinceriteyt meest in Presenten en Complimenten bestonden : Hy had de eer dat als hy tot den Coning soude in gaen/ dat 't goude Kruys soo lang voor hem gedragen / voor de Deur bleef staen/ en hy na soo een poosje gewacht te hebben/ * binnen quam/met een suyte van kostelijcke maets/ blinckende van goude en gesteenten/ immers geen vis schubben gelijckende/hoewel ten schoonsten genomen/sy niet meer als St. Pieters nasaet knechts lackayen en pagien mogten pretenderen te wesen/daer haer aller Patroon maer een arme Visser was : Den Coning gekleet met een onwaerdeerlijck Kleet/ Bandelier en gesteenten/ trat 3. a 4. treden uyt/en ontfing de Legaet/hem leydende na sijn stoel van staet/aldaer sijn Majests. Broeder/ Turenne/ en andere present waren/ den Koning sat eerst/ den Legaet een weynig van daer/latende als een place d'honneur tusschen beyde sekere spatie/en noch

* *Men sach te Fonteynebleu hier op een Pasquil : Cardinalis Romanus Jovis Capitolini ex Fratre Nepos & Legatus à Latere, (ne dicam ligatus) appulit hic, præteribo die Lunæ : Subsequenti die veniam publice periit, quam antehac alij congreges fatuis impetiebantur. O versas rerum vices ! , la poure croix d' Or , qu'un Prelat portoit deuant son Eminence , lors qu' il alloit faire ses soumissions, est demeurè auec celuy qui la portoit dans l' Antichambre de l' Audiance, deuant la porte : Ce qui est fort remarcable : Il a* 12. *Pagies &* 40. *Estaffiers, & quarte Trompettes, dont la Livrè est fort leste , leurs pourpoints sont demie toile d' Or, & leurs Casacques doubblèes d' uno toile d'Or. & chanree des Passements d' Or: En imitatores Christi & Sancti Petri. VALE.*

noch bloots hoofts zijnde/ laste hem den Koning te decken/ waer na hy met so
een verheven stem sprack/ dat alle de Pairs hem wel konden verstaen: Hy
complimenteerde en 't behaegden den Coning seer wel/ maer de Franse Gee-
stelijkheyt morden/ want de Bisschoppen wilden niets aen d'Italiaense Epis-
copi in de habijten cederen/ alhoewel hun den Koning sulckx geboden had/ sy
vergaderden Saterdags te vooren expres by den Bisschop van Montauban/
die sy authoriseerden tot den Koningh te gaen/ en hem te bidden dat men haer
toch die onwaerdigheydt niet en wilde aen doen/ dan het was ydel/ alsoo hy in
zijn bootschap tot verachting der Italiaense Prelaten sprack/ 't geen den Co-
ning ongeern hoorde/ te meer hy door den Legaet die van 't besluyt der Franse
Bisschoppen bewust/ met een expressen Courier met een Verbael geinfor-
meert was hoedanich de laetste Legaten waren ontfangen gheweest/ speciael
Barbarijn/ dat de Italiaense Bisschoppen altoos voor de Franse hadden ge-
gaen/ en noch gehouden waren sulckx te doen: Dese Legaet had een gedruck-
te Volmacht/ die hem byna absoluyt Meester maeckte/ soo in 't Weerelt als
Geestelijcke/ bestaende in 52. Articulen/ dan alsoo ~~die by~~ het Parlament niet
en was geverefieert als met dese clausule: Voor soo veel als het niet en strijt met
de vrijheydt der Franse Kercke, daer van, en van anders niet sal hy sich moghen dienen.
Evenwel toen hy den 19. deser te Parijs in quam/ hebben/ geene uyt-gheson-
dert/ alle Geestelijcken hem met Kruyssen/ Vanen/ Reliquia/ en Gebeden met
Processen by gewoont/ Lelien/ Fulp en Zijde was zijn Hemel en Aerde/ in 't
inrijden der straet St. Antonio (want hy sat te Paert tusschen den Duc en de
Prins rijdende met een Cardinaels hoet op) begost hy soo onder den Hemel te
harangueren/ Wijwater/ gekapte met ick weet niet wat swierden onder de ge-
meente/ 't welck den Legaet besloot met sijn Benedictie/ doende Af-laten voor
't volck publiceren/ trat in sijn Carotse/ keerende na sijn Logement 't Pallais
van Maserijn/ verselschapt van sijn eygen gevolge in 170. Persoonen/ en 47.
Cardinalen op Muylen rijdende met langhe Mantels/ en Hoeden onder met
groen fluweel: De volgende dagen ging hy al de Grooten besoecken/ die hem
verwellekomt hadden/ besocht ook veele Dames/ van die tijt af sich haestende
om met korte dagreysens na Romen te keeren/ vermits sekeren Bernardin die seer
wel by den Paus stont, door desen Legaet van daer den voet dwars geset, doch nu zedert
d'absentie des Legaets weder ingedrongen, hem wel licht een quaden treck mocht spee-
len. Hy nam in 't begin van Augusti afscheyt van den Koningh/ die hem tot
adieu so kostelijk tracteerde als oyt aen eenige Legaet is geschiet: De Conin-
gin gaf hem maer een Collation in root vergulde korfjes/ waer van yder korfje
7000. francken koste: Den Koning vereerde hem met een Kruys van Dya-
manten 50000. gl waerdig/ en aen 2. sijne Neven elck een Rapier van 20000.
gl./ en aen sijn Secretaris een Boot van Diamanten van 6000. gl: Noch voor
den Legaet 6. heerlijcke Schilderyen/ en over al de presentie des Conings in
veele bedenckelijcke vermakelijckheden/ oock d' Abdye van Berg met 60000.
ponden rente/ die den Koningh hem gaf om den Paus te obligeren/ aen wien
om 't Franse Hof te smaeckelijcker te maken/ men toe liet de Bisdommen van
Mets/ Toul en Verdun/ &c. Hy toog uyt Parijs door Avignon om daer met
's Konings last possessie te nemen. Men liet de Franse Cardinalen onderwijl

dispuieren/

disputeren/ Of den Bisschop van Sens of die van Parijs gelijck hadden, of den Legaet al die aengedane eer billijck toe quam: En of Monsr. die sijn benoeghen van Roomen niet en had gehad terwijl hy daer was gheweest, den Legaet behoorden de rechter sijde te geven, waren insgelijckx consideratien, dewijl Ao. 1626. den Cardinael Barberijn in zijn Legacie na Spangien van des Coninghs Broeder de hooger handt niet en hadde, maer dat hy selfs den Cardinael Infant aen sijn rechter handt stelde, alleen maer, om dat die voor hem was Cardinael geworden: Doch wijl hy nu wech was/ bleef het by Weereltse speculatien. Den Cardinael de Rets was mede na Romen gedestineert/ om daer wegens Vranckrijck als Minister te resideren/ het was al in Junij als hy te Fontainebleu oorlof van den Coning nam/ die hem onder andere in substantie dese geestige woorden toe voegden: Wy beyde zijn seer eerlijcke Lieden om alsо te blijven gelijck als wy nu zijn: Gy om uwe Talente die gy besit, niet te besteden, en ick, dat ick my niet en diene van u; Men soude geen braver Theatrum konnen vinden om uwe treffelijcke eyghenschappen te vertoonen, als, dat ick u nu begeere voor mijn Extraords. Ambassadeur te senden, ende onder u laten sal de gheheele directie van de sake van Italien, met ordre, dat gy de selve eerlijcken sult in stant houden: Gaet na Parijs u haesten, en wacht 't nieus van my. Pater Gasuin Nichel/ Generael der Jesuijten/ out 82. Jaren/ storf te Romen/ in wiens plaets dien selven dach Pater Giov. Oliva die plaets in nam/ al 2. Jaer voor heen om de zwackheyt van G. Nichel door een Brief van den Paus daer toe verkooren. Te Cistavere een jong Karel verspro ken met een Vrijster te Trouwen/ wiert door qua tusschenpraet 't Huwelijck om gestooten/ een ander onderwijl bepraet de Vrijster/ 't wert accoort / en sy zijn eens / maer desen 's nachts van zijn Bruydt na huys gaende/ soo hy 's anderdaeghs meenden te Trouwen/ wiert op straet van den eersten Vrijer op-gepast/ en met een Rapier doot gesteken dat hy niet een woort meer sprack. Den Prelaet Salvetti / een groot Liefhebber van Musijck/ storf op die tijt geneuchlijcker binnen Romen/ want so ras hy voelde dat hem de doot naeckte / liet hy een Cymbalist en drie Speellien voor zijn Bedde komen/ die daer soo lang hebben op-gestreken/ tot dat hy onder sang en snaren als in slaep zijn geest heeft gegeven. Een Sergeant te Romen op een jonge Hoer versot/ Agniet van de Wonderwercken ghenaemt/ siende haer tot zijn devotie niet te konnen krijgen/ heeft hy uyt spijt getracht haer aller wegen t'affronteren/ maer sy dat niet konnende lijden/ haelt eenige Franse Cavaliers tot haer Serviteurs aen/ en begeeft haer onder des selfs protectie: Op sekeren avont/ vrij laet/ met dese Francoisen in de Carotse rijdende/ is den Italiaense Sergeant met zijn Volck gekomen/ den ged. Agniet dwingende uytte Caros in seker Huys daer by te gaen / de Francoisen te zwack / mosten dit protesterende lijden/ maer quamen terstont van alle kanten gewapent derwaert: Terwijl was den Sergeant by den Gouverneur D. Mario wesen klagen/ dan hy most Agniet stracx los laten/ en hy wierde af-geset / alsoo den Franse Gesant dit affront so hoog op nam/ dat indien geen remedie ware by-gebragt geweest/ dit een al soo ergen saeck soude hebben ghewo rden als die van de Corsi/ en dat om de wille van een Hoer. Binnen Venetien quam doe van Duc de Savoyen een Gesant om te resideren/ maer alsoo hy voor zijn Logement hadde op-gehangen zijn Meesters Wapen/ en daer in laten schilderen 't Wapen van 't Coninckrijck

ninckrijck Cyprus/ was de Raedt van Venetien soo ontstelt/ wijl dit doen tegens 't laetste Verdrach street/ dat sy den Savoyse Gesandt d' Intrede daer binnen hebben doen verbieden. De Ouy & Non, vient toute Question.

In Yrlant/ te Trim/ 20. mijltjes van Dublin/ was jong zijnde Student/ nu bejaert/ aldaer weder gekeert Cornelius ô Donnel, al vroeg en voor zijn vertreck na Italien/ om zijn groot vernuft tot Prior van Trim verkooren: Hy bevont waer te zijn aen de overdadigheyt der Prelaten en Cardinalen/ 't oude spreeckwoort daer de Turcken selfs om lacchen/ Hoe naeder Romen, hoe quader Christen, als hy Italien en haere gepretendeerde Geestelijcken wandel doorsnuffelde: Den 24. Augusti wiert in St. Pieters Kerck te Trim/ versakende d' Idolatria des Paus/ alle Menschelijcke insettingen tegens Gods Woort/ hy tot een Litmaet der Gereform: Gemeente aen-genomen/ na den Godtsdienst de volgende/ en noch wel de helfte meer woorden sprekende/ ons te lang/ echter gesont/ breke met een verkortinge zijns seggens af/ beginnende:

Goede Vrienden, siet my nu aen voor een die met de Roomse Kerck differeert, reden zijn, om hier te Trim liever als elders de oorsaken van dien te verhalen, is, wijl ick hier als in 't eminenste deses Coningrijck tot Prior ben gestelt gheweest: Nu weet gy mijn voorige Professie, leven, en gemeenschap met de Roomse, en ick was Dominicaner Monick, daer ick 20. Jaren langh in volharde, mijn opvoedinge meest in vreemde Landen zijnde, als te Romen, Napels, &c. zijnde nu onlangs in dit mijn Vaderlandt Yrlandt weder met respect gekeert en ontfangen: Grootsheydt noch eergierigheydt hebben my dese wisselinge niet doen doen, want groote dingen beloof ick my niet, ten ware ick mijn eerste loop gecontinuëert had: Noch oock dat ick 't doe om onghetoomder te leven, wijl mijne eerste ommegang ongebondender als dese is geweest, 'k seg niet dattet ordre, maer wel het gebruyck van de Roomse Geestelijcken is in 't generael ruymschoots te leven, en ontken oock niet datze somwijlen werden gestraft: Doch al dit niet, maer de sorge mijner Zaligheyt, daer ambitie en ongebondentheyt voor moeten wijcken, heeft my alleen aen-gedronghen: Hier over heb ick lang in my een strijt gehad, selfs somwijl in pericul van mijn Persoon terwijl ick te Napels was, om dat ick my wat te ver expresserende, soodanige jalousie veroorsaeckte, datze my souden op-ghebracht hebben voor d' Inquisitie, had ick my niet tijdelijck daer teghen voorsien: En nam zedert voor na noch veele hunner temptatien, die 'k met een swijgende Conscientie bejegende, dus ontrust, na mijn geboorte-zuyl (daer ick nu ben) te keeren, ontfanghende 't voorsz. oordeel my hier geoffereert: Dan Godt lof my hier in een plaets van meerder vrijheyt siende, en versterckt van de waerheyt selfs, soo heb ick met Godes gratie, wijl ick nu volle gelegentheyt hadde, de fondamenten van mijn heylsame omkeeringhe, met dese woorden willen te kennen geven:

Eer ick begin, siende nu alle monden open tegens my, sommige boosaerdigh, andere over wreet om my met schandale te doen verflouwen door alsulcke qua geruchten als men oyt hoorde: Doch al lijde ick dit, 'k en ben 't alleen niet, en vertrou hem die my met Zegening belooft, Matth. 5. v. 12. *Gy zijt gezegent* segt Christus, *als een om mijnen 't wille u veracht, vervolgt, en alle manieren van quaet valschelijck van u segt.* Wat dan yder seght wat ick nu sy of geweest ben, ick sal door Godts genade in mijne wandelinge my voor schandale verhoeden, noch om aen die Kerck daer ick my nu toe begeve, eenige reproche te doen, hoopende t'sijner tijdt der spotters monden te stoppen tot hare schande.

1. Een der consideratien is (so ick bespeur) d'ongelimiteerde en practiserende magt van de Paus, tot toe-latinge van bloetschandige Huwelijcken, selfs in den naesten grade van Maegschap, werdende sulck een consent verkregen om gelt dat den Oom mach sijn Nichte Trouwen, indien niet een Broeder sijn Suster: Dit vindt ick in Godts Woort contrarie met expresse termen, en dat geen sterflijck Mensch noch Schepsel kan dispenseren mette Goddel. Wet van dien Opppersten Heer, ick kan 't niet begrijpen, want 'kversta wel, dat van een Wet die wy kennen, 't selve Acte van Prerogativen is, en die van een Over-Heer aen een Onderdaen wert geuseert: Maer hoe toch, sal de macht van den Paus op Aerden soo veel grooter sijn, dat als hy wil, hy teghens sijn Overheers Wetten goddeloosheden om Gelt en Staet toe late, die zijn Heer en Meester soo strickt en absoluyt heeft verboden?

2. Vorders gaende, kan ick niet bevatten 'tgeen my als een Articul des Geloofs noodig was, dat in Consacrering der Hostie in de gheheele Eucharistie, na 't pronuncieren der woorden, *want dit is mijn Lichaem*, de eygenschap van Broodt en Wijn daer mede op-houden, als of daer door een reële transubstantiatie ware gemaeckt van 't natuyrlijke Lichaem en Bloet Christi, ghelijck hy van de gezegende Maget Maria, zijn Moeder is gebooren, en daer na aen 't Kruys geoffert, en lestelijck, als geheel onbescheyden of dat Broot Christo gants ware geweest, waer 't oock bedient wert, ja te gelijck in 100000. plaetsen soo wijt van malkander: En dan noch, dattet Broodt alleen sonder den Beker genoeg is, en dat men de geheyligde Hostie moet aen-bidden of Christus daer selfs was, en mette selve Godtsdienst en devotie omhelsen by haer genoemt Satreia. Dits is het geen my in dit Sacrament tegens strijt,

3. Kan oock niet begrijpen, dat na de doot een tijdt van verbeteringh is, wijl hier in 't leven al 't werck lecht, 't ander is contrarie de H. Schriftuyre. 4. Dat den stant der Zielen die men in den Hemel vertrout te zijn, in een suyverende Helle of Vagevuyr sekere tijt verblijven, is onaennemelijck, en recht geinventeert tegens de H. Schriftuyre, dewijl Joh. in Apoc. 14. v. 13. segt: *Ick hoorde een stemme uyt den Hemel, seggende tot my, schrijft: Zalig zijn de rechtvaerdige die in den Heere sterven van nu voortaen; Ja segt den Geest, sy rusten van haren arbeyt, ende hare wercken volgen haer na.* Aldus is de versierde pijnbanck in 't Vagevuyr niet, of dat de Sonden door vuyr of yet anders vergeven wert, dan alleen 't Bloet Jesu Christi, dat ons suyvert van alle Sonden. 't Vagevuyr is my gants suspect, dewijl men 't oneyndelijck eerst om gelt, dan door Aflaten en Missen in standt houden wil, en meyne dattet anders niet dan een Politijcke streeck is tot grootmakinge des Paus, om soo wel in 't Vagevuyr als op Aerden te regeeren, en aldus yders Intrest aen de sijne te knoopen, om te eerder uyt die gepretendeerde Vlam en tormenten te geraecken.

Dus eyndigende/ keerde hy sich na den Outsten (Bisschop) van Meat/ en zijn dwalingen versaeckt hebbende / op zijn Knien/ versocht in de Gereformeerde Kerck te werden aen-genomen/ en te communiceren/ bad om zijn gebed en zegeningh in dese omkeeringhe/ en leyde zijn Patent van Priorschop nessens de Bisschop neder/ met een Geschrift byna van eene inhout als de bovenstaende woorden/ van hem ondertekent: Het was Sondach na de Predicatie / en de Kerck vol Menschen; Hy wiert blijdelijck aen-genomen/ wijl men hoopte dat hy een Voorganger der Heeren (die meest bitter hart Rooms zijn) om haer tot beter kennisse van Gods bevelen en H. Woort te leyden/ soude wesen.

SEPTEMBER

SEPTEMBER 1664.

IN de Collegiale Kerck te Beverley in Engelant sekere Weduwe onder die Parochie woonende/ om te begraven voor haer een Graf geopent wordende / vondt men op die plaets een steene overwelfde Kelder/ en in de selve 2. Kistjes van Ley-steen t' saem geleemt/ in d'eene laghen Mensche doodts-beenen / en d'ander had wat stof en asse in/ een Kruys/ met sommige Coralen/ en met oude Letteren dese navolgende woorden in 't Latijn / Ao. 1188. in de Maent van September, 's nachts voor St. Matthei d'Apostels H. dagh, verbrande dese Kercke: Ende Ao. 1197. daer na in Maert heeft men ghesocht na de Reliquien van St. Jan, wiens Beenderen gevonden zijn in 't ooster deel des Graf, en weder alhier begraven met de ghevonden stof en Aerde de samen leggende Beenderen. Een arme Visser ontdeckte doe in Nordfolck by Cromer een Fonteyn aen Zee/ welck water tegens de Klippen slaende/ de Bron met Zant vervulde als 't vloet was/ maer eb zijnde/ ontsprongh 't soete water wel 10. a 12. roeden van de Klip / soo lieflijck als 't Tunbridge Water diverse plaetsen uyt-loopende/ waer na hy sich oock een Koper-Mijne ontdeckte/ daer omtrent voor podegrateuse/ graveel/ en aquaticque Lien met heyl uyt den uyt de grebben en kuyltjes daer in 't slaen bleef/ gedroncken / meer toeloop quam als om Botteillie/ Coffi/ of Succuladen. Men sach doe te London aen St. Paulus Kerck 't kleyn Visje Remora/ 'tgeen men segt een Schip in Zee zeylende/ seer belet. De Arbeyders in de Zout-Mijnen te Gmunde in Duytslant wierden dagelijckx soo getormenteert/ dat alsoo een van de Knapen was doot gebleven/ niemant meer dorfde daer in gaen / want tweemael 10. Knechten daer in geweest zijnde/ wierden sy alle lustig afgerost en gequetst: Als men 15. of 1600. treden daer in komt/ komt een Windt met een blaeuwe damp / die strackx de Klederen aen tast en verbrant/ slimmer als vuyr/ veele 't Hair en Baert verbrandende/ zijn have Hoofden en Lichamen seer ghezwollen/ en den stanck die sy daer mede uyt brachten/ was tot versmachtens toe benout/ en die bleef hun lang by/ oock waren de gezwellen niet te verdrijven / grootte pijn daer van lijdende: De oude gelijck oock dese Lien oordeelden wijl dit buyten haer begrijp is / datter nootsakelijck boose Geesten mosten woonen / want dese impressie hebben meest alle Berg-werckers/ door hooren seggen van hare voor-Ouders al van over veel 100. Jaren: Den Zout-Amptman kan hier gheen Volck krijgen/ dan op conditie/ dan doot of verminckt wordende/ haer met Wijf en Kinderen 't leven lang te sullen onderhouden: Den Berg-meester/ een Man van 80. Jaren / hebbende seer langh Hair/ en een Baert van een Elle langh/ ging eens met 4. en eens met 8. Knapen daer binnen/ ervoer 't selve al mede/ so dat zijn Hair en schoone Baert gants verbrande: Desen Berg is de rijckste Zout-Bergh in 't Rijck/ en begonnen onder de Regeeringe van den huydigen Keyser/ had daer van den naem van Leopoldus Bergh / nu geloofde men dat den Duyvel daer in spoockte/ immers 't stil staen der voorsz. Zout-Groeven wierde gereeckent op een Millioen schade. Eenen Joseph Locadelli/ op de

Grensen van Italien in Duytslant tuys hoorende/ quam dese dagen te Madrid in Spangen/ daer hy aen 't Hoff een voorstel dede/ om door seker Ploeg-Instrument daer toe by hem uyt-ghevonden/ ongemeen meerder quantiteyt van alle Zaet te doen voort komen/ als ordinaris placht te geschieden/en versocht daer af by den Koning speciale Previlegie/ 't welck hem zijn Majesteyt vergunt heeft/na dat alvooren een proeve van zijn voorstel gegeven had/zijnde bevonden/ dat hy op verscheyden plaetsen omtrent Madrid/ en selfs in Buon Retiro met zijn inventie op sommige plaetsen twee / en op sommige 3. deelen heeft in gesamelt/ daer den Huysman op de selve tijt van 't aen-leggende Lant maer een deel getrocken heeft: Hem wiert geconsenteert/van yder so een Instrument dat in de Cathol. Conings Landen sou gebruyckt worden/ te mogen invorderen 3. stuc. van achten/ en indien 4/ aen de Fiscus een vijfde te moeten geven/alles op hooge boete: 't Schijnt dat dit Instrument 't Zaet met meerder bequaemheyt in d'Aerde weet te verbergen/ en waer na de Boeren in andre Gewesten om 't profijt beginnen ondersoeck te doen.

De waterige Zee/ 't Element daer Godt d'eerste boose Weerelt mede verdelgde/ wiert in dese tijt al te veel getroubleert door gierige Menschen/ want/ niemant met 't zijne vernoegt/ wierden Landen en Schepen geroofd/ en sulcx dede d'een genoemde Christen aen d' ander/ Engelant om hare desseyns uyt te voeren/ equiqeerden sterck/ en kregen reed een partije van dese Vloot:

LYSTE van de ENGELSE VLOOT, Anno 1664.

Eerste Rey:

Souverain/	700 man/100 stuc.
Prince/	600 m. 80 st.
Royale Charles/	550 m. 80 st.
Royale James/	500 m. 70 st.

Tweede Rey:

London/	400 m. 64 st.
Henry/	380 m. 64 st.
Triumph/	350 m. 64 st.
Swifture/	340 m. 60 st.
St. George/	350 m. 60 st.
St. Andrew/	330 m. 56 st.
Rainbow/	320 m. 56 st.
Vintorne/	320 m. 56 st.
Vangard/	320 m. 56 st.
James Oles/	350 m. 60 st.
Royale Oake/	
Royale Catharine/	
Victorie/	320 m. 56 st.

Derde Rey:

Henriette/	250 m. 50 st.
Mary/	260 m. 60 st.
Montagu/	260 m. 52 st.
Monck/	250 m. 50 st.
Clochester/	240 m. 52 st.
Yorck/	240 m. 52 st.
Dreadnaught/	240 m. 52 st.
Anna/	240 m. 52 st.
Dleymont/	240 m. 52 st.
Revenge/	250 m. 52 st.
Fairfax/	260 m. 50 st.
Resolution/	250 m. 52 st.
Essex/	230 m. 48 st.
Duynkercken/	230 m. 48 st.
Lion/	210 m. 48 st.

Vierde Rey:

Luypaert/	180 m. 44 st.
Matthias/	160 m. 44 st.
Nieucasteel/	180 m. 44 st.
Bristol/	180 m. 44 st.
Jarmouth/	180 m. 44 st.
Happy Returne/	180 m. 44 st.
Swalue/	140 m. 40 st.
Kent/	170 m. 40 st.
Centurion/	170 m. 40 st.
Poortlant/	170 m. 40 st.
Assistance/	160 m. 40 st.
Princesse/	160 m. 40 st.
Breda/	160 m. 40 st.
Portsmouth/	160 m. 38 st.
Voorsigtigheyt/	160 m. 40 st.
Dyamant/	160 m. 40 st.
Anteloope/	160 m. 40 st.
Reserve/	160 m. 40 st.
Advise/	160 m. 40 st.
Mary Rose/	160 m. 40 st.
Dover/	160 m. 40 st.
Crowne/	160 m. 40 st.
Gersey/	160 m. 40 st.
Ruby/	160 m. 40 st.
Hampshire/	160 m. 38 st.
Phenix/	150 m. 38 st.
Tijger/	150 m. 38 st.
Dragon/	150 m. 38 st.
Bon Avontura/	150 m. 38 st.
Elisabeth/	150 m. 38 st.
Saphire/	150 m. 38 st.
Advonture/	140 m. 34 st.
Non Such/	140 m. 34 st.
Asseurance/	135 m. 32 st.
Amicy/	120 m. 30 st.
Expedition/	120 m. 30 st.
Genea/	120 m. 30 st.
Providence/	120 m. 30 st.
Convertine/	150 m. 36 st.
Welcom/	130 m. 36 st.
Oare/	130 m. 36 st.
Charity/	140 m. 38 st.
Marmaduke/	130 m. 32 st.
Elias/	130 m. 36 st.
Constant Warwik/	130 m. 32 st.

Vijfde Rey:

Milford/	115 m. 22 st.
Guarnsey/	110 m. 22 st.
Successe/	115 m. 24 st.
Norwith/	110 m. 22 st.
Dartmouth/	110 m. 22 st.
Paerle/	110 m. 22 st.
Meermin/	110 m. 22 st.

Pembrock/

Pembrock/	110 m, 22 st.
Colchester/	110 m, 22 st.
Dagle/	110 m, 22 st.
Oxfort/	110 m, 22 st.
Nachtegael/	110 m, 22 st.
Richmont/	110 m, 22 st.
Forrester/	110 m, 22 st.
Garlant/	110 m, 22 st.
Speedwel/	100 m, 20 st.
Sorlings/	100 m, 20 st.
Augustine/	100 m, 26 st.
Coventree/	100 m, 2c st.
Happy Entrance/	100 m, 20 st.
Roose-Bos/	100 m, 24 st.
Hont/	
Monstergate/	100 m, 26 st.
Sophia/	100 m, 26 st.
Guies/	100 m, 26 st.
Faem/	95 m, 20 st.
Pauw/	95 m, 20 st.
Bryer/	90 m, 18 st.
Gzephont/	90 m, 20 st.
Hector/	90 m, 10 st.
Dolphijn/	80 m, 14 st.
Lesard/	70 man 16 st.

Seste Rey:

Beamble/	70 m, 14 st.
Paradox/	70 m, 12 st.
Little Guif/	7 m, 12 st.
Vos/	70 m, 14 st.
Draeck/	70 m, 12 st.
Martin/	70 m, 12 st.
Ware Liefde/	60 m, 12 st.
Little Mary/	60 m, 12 st.
Merlijn/	70 m, 12 st.
Griffioen/	50 m, 12 st.
Swarte Moorspink/	50 m, 12 st.
Chessunt/	45 m, 10 st.
Francis/	50 m, 10 st.
Hauke/	40 m, 8 st.
Daglet/	40 m, 8 st.
Roe/	40 m, 8 st.
Hinde/	40 m, 6 st.
Non Suth/ Kits/	40 m: 8 st.
Signet/	40 m, 6 st.
Lelie/	40 m, 6 st.
Swaluwe/ Kets/	40 m, 6 st.
Roose/	40 m, 6 st.
Hary/	40 m, 6 st.

Van dese Vloot waren 22. onder Prins Robert na Guinea gedestineert.

De Nederl. Vloot onder den Lt. Adm. Obdam/ gedestineert om de West-Ind. Schepen na Guinea door 't Canael te convoyeren / waren nu meest onder * Goeree in de Mase gekomen/ bestaende in dese Schepen:

Lijste der NEDERLANTSE ARMADE onder Goeree, Ao. 1664,

Van Rotterdam:

1. d'Eendracht/ Adm. Obdam/	72 st, 450 m.
2. Kleyn Hollandia/ Vice-Adm. Egbert Meeusz. Cortenaer/	56 st, 400 m.
3. Gr. Hollandia/ Cap. J. de Liefde/	56 st, 353 m.
4. Wapen vā Utrecht/ Cap. Gouda/	40 st, 210 m.
5. Wapen van Delft/ Kleydijck/	44 st, 206 m.
6. Wapē vā Rotterdam/ Kerkhoven/	42 st, 210 m.
7. Wapen van Dort/ Bothuysen/	44 st, 216 m.

Voor Zeelaudt:

8. Zeelandia/ Vice-ad. J. Evertsz.	56 st, 450 m.
9. Vlissingen/ Comm. Corn. Eversz.	50 st, 225 m.
10. Campveer/ S. N. Adr. Bankert/	46 st, 205 m.
11. Vlissingē/ Cor. Eversz. de jonge/	46 st, 205 m.
12. Zeeus Admiraliteyts Wapen/ Jan Evertsz. de Jonge/	44 st, 200 m.

Van Amsterdam:

13. Oosterwijck/ S. N. Tromp/	62 st: 350 m.
14. Groeningen/ Com. Dirk Schep/	50 st, 225 m
15. Tijtverdrijf/ Albert Cl. de Graef/	50 st, 225 m
16. Stad en Landen/ Jan de Haen/	50 st, 225 m
17. Hilversom/ Albert Matthijsz.	50 st, 225 m
18. Duyvenboorde/ Henrick Tol/	40 st, 175 m.
19. 7 Provintien/ Corn. Hogenhoek/	40 st, 175 m.
20. Vrede/ Hendrick Gotskens/	40 st, 175 m.
21. Raeth. van Haerlem/ J. Adelaer/	40 st, 175 m.
22. Jupiter/ de Groot/	40 st, 140 m.
23. Wakende Boey/ Otto vā Loon/	40 st, 175 m.

Van 't Noorder-Quartier:

24. 't Wapen van Nassauw / Schout by Nacht Cornelis Schram/	56 st, 225 m.
25. d'Eendracht/ Frans Bemmer/	56 st, 225 m.
26. Princes/ Berckhout/	36 st, 190 m.
27. West-Vrieslant/ Bruynbis/	50 st, 240 m.
28. Wapē v. Medenblik/ Houttuyn/	40 st, 210 m.
29. Drie Helden Davids/ Brouser/	44 st, 250 m.
30. Josua/ Slord/	50 st, 210 m.

* *Vissers van Goeree verklaerden doe, den 5. passato aldaer een Gesicht te hebben gesien, van veele aenschout, die (soo ons bericht is) dat met ghestaefden Eede te Goeree verklaerden, dat omtrent den Oever eerst groot ghetal Schepen verscheen, met allerlye Vlaggen hart met den anderen vechtende: Dit soo een wijl duyrende, verdweenen weer: Daer nae vertoonden sich Twee Leeuwen, die dapper haer vechten tot driemael hervatte, schijnende eyndelijck af-gematteert: Doen quam ten derdenmael een seer grooten Leeuw, die verslont de twee andere Leeuwen: Hier na vertoonde sich een Coningh, met de Kroon op 't hooft en Rock, die verdwijnende, sagh men soo wijt 't oogh in Zee dragen kon, niet dan groot water of bloet, 't welck sommighe seggen sy den naesten morgen stuckswijs weder hebben ghesien, &c.*

Van Harlingen ofte Vrieſlant ;

31. Weſtergo/ Jan Bijſelaer/ 48 ſt. 250 m.
32. Zevenwolden/ Stellingwerf/ 46 ſt. 210 m.
33. Albertina/ Bruynſvelt/ 46 ſt. 210 m.
34. Dom van Utrecht/
35. Amſterdam/
36. Coevorden/
37. Domburg/
38. Haerlem/
39. Doesburg/
} ab idem/

Na Guinea gedeſtineert ;

1. Ruppert/ Comm. J. v. Kampen/ 54 ſt. 320 m.
2. De Hal/ Jooſt Verſchuere/ 30 ſt. 204 m.
3. Kleyne Harder/ Boes/ 30 ſt. 110 m:
4 Tergoes/ Nieuwenhof/ 40 ſt. 225 m.
5. Prins Maurits/ Mar. de Klerk/ 48 ſt. 210 m.
6. Poort van Gorcum/ Chri. Elders/ 40 ſt. 210 m.
7. 't Schip .... 44 ſt. 210 m.
8. 't Schip .... 44 ſt. 210 m.
9. Wapen van Dort/ Leen Pickes/ 40 ſt. 210 m.
10. 't Schip .... 36 ſt.
11. 't Schip .... 34 ſt. } 340 m.
12. Vliſſingen/ Cant/ 30 ſt. 174 m.
13. Drie Helden Davids / Schout by Nacht Bronſet/ 44 ſt. 210 m.
14. d'Orange-Boom/ Jan Baes/ 30 ſt. 140 m.
15. 16. twee Schepen/ voerende/ 74 ſt. 340 m.

Tot Convoyers en Advijs-Barçken ;

17. 't Fort Goeree/ Pieter Amelis/ 26 ſt. 115 m.
18. Harderin/ Andries Ruts/ 28 ſt. 100 m.
19. Swarten Arent/ Pieter Lonck/ 16 ſt. 78 m.
20. Rebecca/ Andries Claeſz. 20 ſt. 74 m.
21. Princes/ Eleman Everijns/ 23 ſt. 70 m.
22. Tijger/
23. Prins/ van den Ancker/ 24 ſt. 70 m.
24. Vergulde Vos/ Iſaac Schaep/ 10 ſt. 20 m.
25. St. Jan/ Joris Symonſz. 4 ſt. 16 m.
26. Frans de Hoecker/ 4 ſt. 12 m.
27. Vergulde Diſſel/ Jan Harmanſz. 3 ſt. 14 m.
28. Duyf/ Jacob Janſz. 2 ſt. 7 m.
29. Eraſmus/ Schipper Claes Eraſmus/
30. 't Wapen van Campen/ Claes Maertſz.

Behalvens 't Eſquadre van de Vice-Admir. de Ruyter in de Middellantſe Zee.

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlanden met de jongſte Brieven uyt Engelant in-gekomen, door haren Ambaſſadeur aldaer advijs ontfanghen hebbende dat den Koning van Groot Brittanjen, den Hertog van Jorck en ſijn Majs. hooghe Miniſters eenig onbenoegen getoont hadden over ende ter ſake van de extraord. Equipagie alhier aen-geſtelt werdende van Schepen gedeſtineert na de Kuſt van Guinea: Hebben na voorgaende deliberatie goet gevonden den hoog-ged. Koning tot wechneminge van alle ſiniſtre impreſſien mits deſen vrunt Nabuerlijck bekent te maken de reden en oorſake die haer Ho: Mo: tot het doen van de voorſz. extraord. Equipagie heeft bewogen, daer in beſtaende, dat haer Ho: Mo: tot haer leetweſen beſpeurt hebbende dat eenighe Natien, en daer onder mede eenige ſubjecten van ſijn Majeſt. onaengeſien deſſelfs deſadveu en iterative verklaringen van datſe geenſints laſt of Commiſſie ghegeven te hebben, haer ſedert eenige tijt herwaerts niet ontſien en hebben de goede Ingeſetenen van deſen Staet, en ſpeçialijk die van de Geoctr. Weſt-Ind. Comp. deſer Landen, in de Geweſten van Africa, en ſpeçialijk op de voorſz. Kuſt van Guinea, te beledigen, en haer van haer Schepen en Goederen te berooven, ja ſelfs den Staet deſer Landen vyantlijck aen te taſten met 't weg-nemen van Forten en Sterkten, van haer ſchuldige plicht geacht hebben den Staet en de goede Ingeſetenen van de ſelve in de voor-gen. Geweſten, ſo veel in haer was, te beſchermen, en voor dierghelijcke ongemacken in 't toekomende ten beſten te verſekeren, hebbende ten dien fine geordonneert, dat uyt deſe Landen na de voorſs. geweſten ſal worden geſonden de nombre van 10. Oorlog-Schepen te meer alſoo die van de gem: geoctr. Weſt-Ind. Comp. wederom ſtaen derwaerts te ſenden een goet Cargeſoen, geladen in 4. bequame Coopvaerdy Schepen, die het geenſints geraden was ſonder eſcorçe mede te exponeren, en de periculen en ongemacken die andre van gelijke conditie waren over gekomen, door die geene, die, alhoewel zy in de voorſz. Geweſten noch machts genoeg hadden om de voorſz. 4. Schepen aldaer komende te arriveren, ſonder eenig geleyde ſo wel als de voorgaende weg te nemen, echter oock daer en boven noch onlangs een nieu renfort derwaerts geſonden hadden; En op dat hosgs-ged. ſijne Maj. volkomelijck

volkomelijck moghe versekert wesen van haer Ho. Mog: innerlijcke intentie in desen, mitsgaders van haer oprechte en ernstige genegentheyt tot conservatie van de Vrede, en alle goede intelligentie met sijn Majesteyt: Soo hebben haer Ho: Mog: de selve zijne Majest. mits desen wel willen versekeren dat haer Ho: Mo: albereyts geresolveert hebben dat die geen die over de voorsz. 10. Oorlog-schepen het commandement aen-bevolen is, in gevalle hy op de voorss. Kust of elders in sijne Reyse soude moghen vinden en ontmoeten eenige Schepen of Subjecten van sijn Majest. of van eenige andere Geallieerden van desen Staet, hy de selve geensints sal hebben te beschadigen, of in hun Traficque aldaer te beletten of incommoderen, voor so veel en so lang de selve geen schade of ongelijck aen desen Staet of de goede Ingesetenen van de selve hebben toe-gebracht, mach verlaten: En nademael haer Ho: Mo: van sijn Majs. wijt beroemde Justitie en bescheydentheyt sijn verwachtende, dat hoogst-gem. sijn Majest. des selfs subjecten, in hare onrechtmatige occupatien en vyantlijcke proceduren, buyten sijn Lant en adveu ondernomen, en in 't werck ghestelt, niet en sal ghelieven te stijven, of te patrocineren, en dat de selve oock aen den Commandeur over sijne Vlooten albereyts na de voorsz. Gewesten gesonden, of noch derwaerts te senden, mede gelijcke ordre en Instructie sal gelieven te geven, soo houden haer Ho: Mog: haer volkomentlijck versekert dat door 't af-senden van de voorsz. Schepen egeene de alderminste sinistre rencontre tusschen beyde de Natien staet te bevreesen, behalven dat sijn Majesteyt alle bekommernissen dien aengaende t'eenemael kan doen verdrijven door een spoedige genereuse en rechtvaerdige Resolutie, waer by haer Ho: Mo: gerust gestelt en verseeckert mogen werden van de kostelose en schadelose restitutie der Forten en Schepen by sijne subjecten desen Staet en de gemelde West-Indise Compagnie deser Landen als vooren vyandtlijck af-ghenomen: 't Welck haer Ho: Mo: van sijn Majesteyt nochmaels op 't alderserieuste gants vrunt Nabuyrlijk sijn versoeckende: Aldus ghedaen en gearresteert in de Vergaderinge van de hoogh-gem. Heeren Staten Generael, den 29. September 1664.

Den Ambassadeur van haer Ho: Mo: had over 't selve subject by den Koning korts daer na Audientie/ daer sijn Maj. verklaerde/ Dat hy waerlijck den Staet der Geun: Nederlanden en haer goede Ingesetenen beminde, maer, dat hy om de Equipagie der Nederlanders na Guinea, oock een Vloot had moeten uytrusten: Dat de Acte van Cap. Holmes op Cabo Verde maer een pretext was, en dat men in Enghelant wel wist waer toe de Schepen uyt Hollandt na Guinea gingen, &c. Dat de Commissie van die Schepen contrarieerde het 14. Articul van 't Tractaet, en licht een beginsel van rupture soude wesen, en by gevolge van veel droevige effecten. Voorts hielt sich den Koning van alle onheylen die hy over beyde Natien te gemoet sag/ ontschuldig/ altoos getracht hebbende het Tractaet en de vruntschap punctuelijck te observeren/ &c. Aldus sach men dat Engelant geern gewilt hadde dat hare Ho: Mo: stil gestaen/ en d' Engelse in Guinea alleen hadden laten domineren/ want tot Withal sprak men Juffer uytte mont/ dat Cabo Verde geen 1000 gl. waerdig was/ en dat Cabo Cors niemant als d' Eng. Natie toe quam/ 't welck sy met fondamentele redenen souden bewijsen/ &c. So verre was het daer af dat sy de geroofde Schepen/ Forten en goederen souden hebben willen restitueren. Hare Ho: Mo: over dese differenten haer selfs Rechter in prejudice van Engelant niet zijn willende/ namen by Resolutie aen de geoffereerde Mediatie van zijne Majest. van Vranckrijck/ met dese woorden:

Extract

Extract uyt 't Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.
Lunæ den 11. Augustus, Anno 1664.

IS ter Vergaderinge nochmaels voort-gebracht 't gunt den 17. Julij lestleden door den Heer Grave d'Estrades, Ambassadeur Extraords van Vranckrijck, ter Vergaderinge van haer Ho: Mo: eerst by monde geproponeert, en vervolgens in geschrifte over-gelevert is, zijnde in effecte een exhortatie, ten eynde van deser zijde alle faciliteyt en gemack moge werden by gebracht om de differenten die tusschen den Koning van Groot Brittangen ter eenre, en desen Staet ter andere zijde schijnt op te rijsen, in der minne by-geleydt, en de geassopieert te mogen werden, met by-voeginge, dat in-gevalle haer Ho: Mo: souden mogen oordeelen de Mediatie van den Koning van Vranckrijck haer ten selven eynde dienstig te sullen sijn, en dat de selve oock aen de Koning van Groot Brittanjen wel soude mogen gevallen, sijn Majest. sich daer inne van goeder herten sal laten employeren. Waer op ghedelibereert sijnde, is goet gevonden en verstaen, datte hoogst-gem. Koningh van Vranckrijck by schriftelijcke minute aen de wel-gem: Heer Extraord. Ambassadeur op de voorsz. sijne Propositie in ghevolghe van dese Resolutie te geven, gants officieuselijck bedanckt sal werden voor zijn bysondre affectie van de voorsz. gedane Propositie aen desen Staet bewesen, met verklaringhe en versekeringe dat haer Ho: Mo: van haer zijde haer albereyts tot alle faciliteyt en gemack genegen getoont hebben, in alle 't geene 't zedert eenigen tijdt herwaerts tusschen beyde die Natien oneffen voor-ghevallen is, en dat de selve oock als noch in sodanige dispositie continueren, dat haer Ho: Mo: oock uyt 't geene haer en haere Ministers van de Koning van Groot Brittanjen is voor-gekomen en ontmoet; niet anders dan gelijke dispositie van die zijde te gemoet te sien, met vast vertrouwen dat zijn Maj. de geen van zijn Ondersaten die op de Kust van Africa eenige Forten en Schepen van de Geoctroyeerde West-Ind. Comp. deser Landen met gewelt hebben af-genomen en geruyneert, in de selve onrechtveerdighe Equipagie geensints sal willen patrocineren, en dat mits dien te verwachten staet dat al 't geene tusschen den hoogst-gem: Koning van Groot Brittanjen ende desen Staet te desmeleren is by de jegenwoordige wederkomste van de Hr. Downing, Extraord. Envoye van de hoogst-gem: Koning in der minne en buyten den weg van Wapenen geassopieert sal konnen werden, daer toe gelijck haer Ho: Mo: ghenegen sijn 't haere naer uytterste vermogen by te brengen, het de selve oock sonderlinge wel-gevallig wesen sal, dat den hoogst-gem. Koning van Vranckrijck ten selven eynde 't sijne door de aen-ghebodene Officien van interpositie en Mediatie mede kome te contribueren, sullen dan hare Ho: Mo: ten hoogsten geluckig achten daer door occasie te bekomen om aen sijn Majest. ale de voornaemste Geallieerde van desen Staet hare equitable conduite en toe-ghevende manier van procederen omtrent den Koningh van Groot Brittanjen gebruyckt, te doen blijcken en in de gront bekent worden, oock haer belooven door de voorsz. hare considerable interpositie en de reden door soo aensienelijcke Monarch geappuyteert werdende, een korte en vreedsame uytkomste der voorsz. differenten te sullen erlangen.

Hoe sinister nu d' Engelsen tegens de Neerlanders sijn geweest/ blijckt/ alsoo sy ghelijck in Africa/ alsoo in America haer bedeckte dessepnen uyt ghewerckt hebben/ komende met eenige Oorlog-schepen voor Nieu Amsterdam in Nieuw Nederlandt/ die sy dwongen haer die Plaets (wijl geen ontset voor oogen/

oogen/ en wel 20. Engelsen tegens een Nederlander waren) sich met Accoort den Achtsten September over te geven/ sonder eenige tegenweer te doen: De Conditien waren dese:

1. Wy staen toe dat de Staten Generael of de West-Indise Compagnie sullen behouden of vryelijck besitten alle de Bouweryen en Huysen, uyt-gesondert die in de Forten souden moghen staen, en dat het haer vergunt wort om binnen 6. maenden alle sodanige Wapenen en Amonitie van Oorlog haer toe-behoorende, te revoceren, of voor de selve betaelt te worden.

2. Alle publijcke Huysen sullen blijven tot 'tgebruyck daer sy nu toe gebruyckt worden. 3. Yder een sal sijn een vry Burger, en behouden hare Landerijen, Huysen, Goederen, Schepen, waer die oock soude mogen sijn in dese Contreyen, en na sijn wel-gevallen daer over mogen disponeren. 4. Indien eenig Inwoonder voornemens waer om te vertrecken, hy sal genieten een Jaer en ses Weken, om hem selve, Vrouw, Kinderen, Dienaers, ende Goederen te transporteren, en van hier sijne Landerijen te disponeren. 5. Indien dat eenighe Hooge of publijcke Ministers van sints soude mogen sijn om na Engelant te vertrecken, sy sullen vracht-vrij over-gevoert werden in sijn Majests. Fregatten, als de selve derwaerts sullen gaen. 6. Oock wert een yegelijck toe-gestaen om vryelijck uyt Nederlandt herwaerts te komen, om in dese Gewesten te Planten, en datte Duytse Schepen vry hier mogen komen, en de Duytsen vry weder keeren, of met haer eyghen Schepen allerley Coopmanschappen na Huys senden. 7. Alle Schepen uyt Hollant oft elders komende, sullen met haer by-hebbende Goederen hier ontfangen worden, en van hier versonden worden als voor desen voor onse aenkomste, en dat voor den tijt van 6. achter een volgende Maenden. 8. De Duytsen alhier sullen behouden ende genieten vrijheydt van Conscientie in Godtsdienst ende Kerckelijcke Discipline. 9. Geen Duytsman of Duytsmans Schip sal hier in eenige gelegentheyt mogen geprest worden ten Oorloge, tegens hoedanige Natie het oock sy. 10. Geen Manathans Man of Inwoonder sal eenige inquartieringe op-geleyt worden, ten sy behoorlijcke satisfactie en betalinge door hare Officiers daer voor gedaen wert, en dat in dese gelegentheyt, by aldien in 't Fort al de Soldaten niet konnen logeren, so sullen de Burgermeesters gehouden sijn door hare Officieren eenige Huysen tot dien eynde te beschicken. 11. De Duytsen sullen (aengaende hare erffenisse) behouden hare gewoonten. 12. Alle publijcke Geschriften en Bewijsen (betreffende de Erffenisse van yemant, of Kerckelijcke Regeeringe, Diaconye, of Wees-Kamer) sullen sorgvuldiglijck bewaert worden van de geene onder de welcke sy berustende sijn, ende sulcke Geschriften die de Staten Generael sijn competerende, sullen t'eeniger tijt haer toe-gesonden worden. 13. Geen oordeel hier voor de Rechtbanck gepasseert, sal weder in Recht mogen getrocken werden, maer indien yemant vermeent dat hem geen Recht geschiet is, so hy hem vervoegt tot de Staten Generael, d'andre party sal gehouden sijn hem 'tgesupponeerde ongelijk te verantwoorden. 14. Soo eenig Duytsman hier woonachtig, t'eeniger tijt begeert te sijn of in Engelant Coopmanschap te drijven, of in eenige van sijn Majs. Plaetsen, of mette Indianen, so sal hem op sijn gedaen Request aen de Gouverneur een Briefje verleent werden, dat hy is een vry Borger van dese Plaets, als ook vrijheyt gegeven worden om te Negotieren. 15. Alle Subalterne Burgers, Officiers, en Magistraten, indien 't haer gelieft, continuëren in hare plaetse tot den gewoonelijcken tijdt, in welcke de nieuwe Electie gedaen wort,

als dan sullender nieuwe gekooren werden door haer selven, met dese conditie, datte nieu gekooren Magistraten sullen moeten doen den Eed van getrouwigheyt aen sijn Majest. van Engelant eer dat sy haer Offitie aenvaerden. 16. By aldien het sal blijcken datter eenige publijcke onkosten sijn gedaen, en een middel beraemt om dese onkosten te betalen, het is geaccordeert dat dit middel sal stant grijpen, ter tijt toe datte onkosten sullen voldaen sijn. 17. Alle de voor-gemaeckte Contracten, Schulden, en Weer-Schulden binnen dese Provintien yemant rakende, sullen volgens de Duytse wijse gevordert worden. 18. By aldien het kan blijcken datte West-Indise Comp. binnen Amsterdam aen yemant hier eenige somme gelts schuldigh is, het is geaccordeert dat de recognitie van de Schepen en andre schuldige Inkomsten der Schepen na Nederlant varende, sullen 6. maenden langer continuëren. 19. De Militaire Officieren en Soldaten sullen uyt-trecken met volle Geweer, vliegende Vaendel, en slaende Trommel, en indien yemant der selver souden willen blijven om te Planten, haer sal vergunt worden 50. Ackers Lants: En indien yemant van haer soude willen dienen als een Dienaer, sy sullen vryelijck gecontinueert worden, en daer na Borger sijn. 20. Soo wanneer den Koning van Groot Brittangen en de Staten der Vereen. Nederlanden accorderen dat dese Provintie weder in handen van de Heeren Staten sal gelevert werden, wanneer sijn Majest. sulcx sal beveelen, het sal op staende voet over-gelevert werden. 21. De Stadt op de Manathans sal vermogen hare Gedeputeerdens te verkiesen, en dese Gedeput. sullen hare vrye stemmen hebben in alle publijcke besognes so wel als andere Gedeputeerden. 22. Welcke eenige Huysen mochten hebben in de Fortres Orangie, sullen mogen, soo sy willen, de Fortificatie slechten, en behouden of besitten hare Huysen, ghelijck yegelijck doet daer geen Fort is. 23. Indien'er yemant van de Soldaten soude willen vertrecken na Hollant, en indien de West-Ind. Comp. van Amsterdam, of eenig privé Persoon alhier haer selven willen transporteren, so sullen sy krijgen een vry Paspoort van Col. *Richard Nicolls* Gedeput. Gouverneur onder sijn Koninckl. Hooght. en van andre Gecommitteerdens om die Schepen te beschermen die soodanige Soldaten over voeren, de Goederen daer in sijnde, voor weg-genomen te worden, of tegens eenige vyantlijcke actie welcke van sijn Majs. Schepen of Onderdanen aen-gedaen worden. 24. Dat de Copye van 's Conings Patent aen sijn Coninckl. Hooght. en de Copye van zijn Kon: Hooghts. Commissie aen Coll. Nicolls (ondertekent en getuygt door noch 2. Gedeputeerdens en Mr. Jan Wintschrop dat 't ware Copyen sijn) sullen over-gelevert worden aen de eerwaerdige Mr. Stuyvesant, tegenwoordige Gouverneur, op Maendag toekomende smorgens ten achten, by d'oude Moolen, als oock datte Articulen toe-gestaen en versegelt sullen worden door Coll. Nicolls, Vice-Gouvern. van sijn Hooght. en dat 2. uren daer na het Fort en de Stadt genaemt Nieu Amsterdam, op 't Eylant Manathans, sal over-gegeven worden in handen van den voor-gem: Coll. Richard Nicolls, door dienst en van soodanige als hy daer toe sal deputeren onder sijn Hant en Zegel. Was ondertekent,

J. de Decker,	*N. Verlet,*	*Robbert Carr,*	*George Cartwrigt,*
Sam. Megopalensis,	*Cornelis Steenwijk,*	*John Winthrop,*	*Tho: Clarcks,*
O. Stevensz. Cortlant,	*Jacque Couseau.*	*Sam: Willes,*	*John Phinchon.*

Ick sta deze ARTICULEN toe,

Ende was geteeckent,

RICHARD NICOLLS.

Dit

Dit was geen rupture der Tractaten stilswijgent van sijn Bontgenoten so een Plaets via force wegh te nemen/ daer men geen pretense op wist te maken/ als de jalousye/ datte naest by gelegen Landen d' Enghelsen toe-behoorden/ en ingevolghe heel Nieu Nederlant hun toe quam/ onaengesien de West-Indise Nederl. Compagnie die Landen voor 60. Jaren van de Ingeboorne selfs gekocht/ betaelt/ met Stadt en Reduyten gefortificeert/en de Velden bequaemt en gecultiveert hadden? Men sach nu langer dat Engelant betoonde / dat hy 't Schaepje beloerde/ om als den Wolf dede/ op te snappen/ daer 'tbeneden de stromende Revier dronk/met de valschept/gy hebt mijn water vuyl gemaekt. Het was jammer ondertusschen dat men hoorden klateren uyt Seyde een seehaven 15. mijlen van Jerusalem/ de Franciscaner Broeders so geduyrig van de Sarasijnse Bassaes wierden geplaegt/die onlangs boven andere gewelden/ hun af-geperst hadden 10000. Rijckxdalers binnen Jerusalem / en dat alleen maer voor 25. Religieusen die daer het H. Graf bewaren / en dan noch 1000. Rijcxdalers voor 10. povre Religieuse Vaders die te Nazaret woonen. Eenige Franse Bisschoppen na Chida en andre Orientaelse Gewesten vertrocken/ hoorde men nu eyndelijck/ dat uyt Asia weder te Heliopolis waren aen-gekomen/ nae datse 40. dagen langh door 't Rijck van den Grooten Mogol hadden gereyst/ en 't Coninckrijck van Galcongo tot Masulipatan besocht / en by de 6000. Indianen soo Christenen waren/ met Zegeninghe geconfirmeert hadden/ quamen van daer na 't Casteel van Porlacort/ de Hollanders toe-behoorende / van waer sy met permissie en uyt gunst der Neerlanders mede namen het gestorven lichaem van den Bisschop van Metellopolis/ dat sy brachten in de Kercke te Mesuliparan/ daer hy neer geset wiert/tot so lang in een Roomse Stad d'Obsequien souden sijn volbragt: Sy gingen van daer na Tanasserin/ een See-Haven in 't Rijck van Siam / daer den Bisschop van Berithe meenigte Ongeloovige doopte/ en groote vrijheyt om te predicken was/ soo dat hy een sijner Gesellen na Vranckrijck sont om meerder Apostolise Arbeyders tot hem te krijghen. Een ander Frans Geestelijcke adviseerde doe uyt Indien/ dat de Stadt Sanraeck/ een Jonghe Georgiaense Prins toe-komende/ en die in Moscovien was groot gemaeckt/ was gheplondert en ten gronde geraseert/ door eenighe kleyne Nabuyrige Princen van 't Rijck van Persen: Waer over den Groot Vorst van Moscovien een Gesant aen den Koning van Persen had gesonden/ met een toe-stel en heerlijcke suyte van 300. persoonen/ met versoek om desen Jongen Prins in sijn Landen en Goederen op 40. millioenen geestimeert/te willen herstellen. Sekere lieden uyt Waterlant quamen in den Hage doe voorstel doen / om selfs te proberen datte Vaert benoorden om door de Waygats en Nova Zembla na Tartarijen/China/Japan/ en Oost-Indien/ als een korter weg practicabel was: Hoewel ons d'ervarentheyt en de tijt genoeg anders heeft doen sien/behalven datte Nederl. Raet van Indien oock altoos mette Japannesers van contrarie advijs sijn geweest/dewijl wy d'onmogelijckheyt aen Willem Barents Volck/ &c. en die van Japan by hare dagelijckse Vaertuygen de waerheyt en 'tpericul van Ys/Sneeu/en stopping hebben doen sien/behalvens dattet voor al de Nederlanders om veele redenen niet dienstigh en is die passage te soecken of te openen/ want/ die om de Noort Con-

questen soeckt, vint sich bedroogen als de Man die 't leven by de koude soeckt: Wilt gy 't leven en Conquesten vinden, gaet na de zuyder warme Landen, segt seker Schotsman, daer sult gy Menschen voor Beyren, groene Beemden voor Sneeu-Bergen, en vrolijck Water, heldere Lucht, en Schatten vinden, voor ysselijck Ys, donckere lange Nagten, en maer van alles gebreck, want Hemel noch Aerde en siet gy, en 't gehoor is vervult niet van 't gesang der Vogelen, wijl daer Boom, Lover, noch Gras is, dan wel het gruwlijck gekraeck der knarssende Ys-schotsen, en 't geduyrig gehuyl der Roof-Dieren die komen om u te verslinden. Den 11. September dede den Engelse Koningh met zijn Raedt verbieden het in-komen van alle Schepen en Goederen uyt de Geun: Provintien in Enghelandt/ en dat tot den 11. Septemb. naest/ onder voor-geven/ dat 't selve om de Pest geschiede: Boven op dit Placcaet/ dat in alle Engelse Havens aen-geslagen wiert/ stonden dese Namen:

Des Conings alder-excell. Majesteyt,
Sijn Kon. Hooght. den Hertog van Jorck,
Zijn Hooght. Prins Robbert,
Heer Bisschop van Cantelbergh,
Heer Cancelier, Heer Privat Zeal,
Hertog van Buckingam,
Hertogh van Albemarle,
Hertogh van Ormont,
Heer Chamberlain. Graef van Berkshire.
Graef van Anglesey,
Heer Bisschop van London,
Heer Wentwort, Heer Berckley,
Heer Asheley, Mr. Thresaurier,
Mr. Vice-Chamberlain,
Mr. Secretaris Morice,
Mr. Secretaris Bennet,
Mr, Cancelier van de Dutchy,
Sir Eduard Nicolaes.

Men sach in dese Maent te Venetien in 't Geselschap van veel wel gekleede Cavaliers langhst der straten spansseren de Soon van den Protector Olivier Cromwel/ dan bleef daer niet lang/ maer passeerde voorts/ so men vermoede na Candia. Hutschinson/ een der Rechters Coning Caroli I/ sijn levens tijt gebannen op Sandouns Kasteel/ storf op dese tijt aldaer. Te Losanna in Switserlant onthielden sich Ludlow / Gosse / Lisle / Whaley/ Fare en andere soo Cromwellisten als Rechters van den Coningh/ sy waren daer van de Magistraet geprotegeert: Sekere Yrlander hier af bericht door eenighe Fransen en Savoyaerts/ practiseerde en leyde daer op toe / hoe hy best dese vluchtelingen mogt versekeren/ en na Engelant om een danck-heb over brengen/ op hoop van groote belooninge/ gelijck hy meynde dat die Corbet/ &c. te Delft verspiet hadden/ royal daer voor waren geloont geweest: Hy met sommige verkleede hem in Lackaye gewaet en ontmoeten dese Lien wel gewapent na de Kerk gaende/ tusschen den Burgermr. en Bailliuwen / dan geen kans siende om yemant te krijgen/ wijl partye Sergeanten voor en achter ginghen/ soo riep een van dese (maer drie sterck sijnde) in 't verby gaen met een dubbelde sin/ Lisle Verrader, de andre twee te paert sittende/ uyt last van den Koning mijn Meester volg my na, of gy sijt een doot Man, Lisle en sommige andre trocken strack haer Pistoolen/ maer een van dese 3. Heren schoot op V. Lisle met een Musquet/ daer 5. kogels op stonden/ dat hy doot ter aerden viel/ 't welck van d' Inwoonders gesien/ groote commotie maeckte/ so dat dese Conspirateurs hun selven alsoo gewroken hebbende/ flukx te Paert sprongen/ na Gex vluchten/ verblijt dat sy niet als Lisle mede onder 't gewoel des Volckx waren vermoort/ want sy wierden als violeerders

leerders van aller volckeren recht/ 't welck oock mede brengt dat niemant sijn selven rechten mag/ door een partye Ruyters vervolgt/ die haer eenige Pistolen van achteren in loyden: Ludlow en sijn Vrouw ginghen sedert te Zurich woonen/ als stercker dan Losanna: Dese 3. Exploicteurs retireerden (alsoo sy Rooms waren) na Parijs/ daer sy hun beroemden by de Geestelijcken met hare Paerden over de Konings-moorders heen gereden te hebben/ en op 't vallen van Vicomte Lisle te hebben geroepen: Vive le Roy d' Angleterre.

OCTOBER 1664.

OP de propositie gedaen aen haer Ho: Mo: by den Zurichsen Afgesant/ is 't naervolgende hem tot Antwoorde toe gevoegt:

DE Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, door-gesien, geexamineert en overwogen hebbende de Propositie gisteren uyt den naem en van wegen de Heeren Burgermeesteren ende Raet der Stadt Zurich, in hare Ho: Mo: Vergaderinge mondeling gedaen, en in geschrifte over-gelevert by den Eerw. en hooggeleerde Heer Dr. Johan Henrich Hottinger, hare Afgesante, in kracht van des selfs Brief van Credentie den 3. Augusti lestleden. Hebben na deliberatie goet gevonden den selven hare Afgesant daer op tot Antwoort toe te voegen: Dat hare Ho: Mog: eerst met droefheyt en ontsteltenisse hebben vernomen, in wat voor een verre uyt-siende different sonder eenige de alderminste by haer gegeven oorsake, op voorleden Pinxsteren door eenige Soldaten ten dienste van den Koning van Spangen, door een Capiteyn van Lucerne gelicht, zijn geraeckt en vervallen gheweest over en ter sake van een insolente bejegeninghe van de selve Soldaten tegens d' Ingesetenen van den Targou, onder 't Gebiet van de 7. oude Cantons: En daer na weder om met groote blijtschap en aengenaemheyt verstaen, dattet geapprehendeerde en doenmaels apparente quaet door Godes genadige bestieringe en Wijsheyt, en d' exteriteyt van de meer-gem: Heeren Burgermeesteren en Raet soodanig is te gemoet getreden, dat dies aengaende teghenwoordigh te verhoopen staet, dat alle verdere nadruck of verwijderinge sal werden voor-gekomen, daer voor Zijn Goddel. Majest. geloooft en gedanckt moet wesen, gelijk oock haer Ho: Mo: den selven van gantser Herten Bidden, dat Hy de vermaerde Stadt en Republijck van Zurich in 't toekomende voor alle onghelegentheden wil protegeren en beschermen, en by continuatie Zegenen met voorspoet, geluck, en welvaren, en insonderheyt meer en meer onder haer bevestigen en doen beklijven d' openbare Belijdenisse van Zijn H. Woort, en zuyvere Waerheyt, Lof, Prijs, en Eere van Zijn aller-Heyligste Naem, tot uytbreydinghe van 't Evangelium Zijnes Zoons onsen Heere en Zaligmakers Jezu Christi, mitsgaders meer bestendigen en vast maken hare oude en diergekochte Vrijheydt: Versekerende voorts haer Ho: Mo: de wel-gem: Heeren Burgermeesteren en Raedt, dat de selve haer E. saken en interessen ten besten zijn bewoghen en hertgrondelijck toe-ghedaen, en tot bevorderinghe van dien in alle voorvallende occasien haere Vrunt-Nabuyrlijcke affectie en oprechte genegentheyt, voor soo veel de gelegentheydt van desen Staet sal konnen lijden, seer geerne met allen ijver en aen soo weerde Vrunden en aensienlijcke Religions-Verwanten sullen betoonen, 't sy door Mediatie, interpositie, en andre krachtighe offitien, sulckx en daer 't behoort na vereys van saken: Versoeckende de Heer

Afgesante van dese hare Ho: Mo: wel-gemeynde intentie en verklaringe rapport te willen doen aen de Heeren sijne Principalen. Gedaen ter Vergaderinge van de hoog-gem: Staten Generael in den Hage den 11. *October Anno* 1664.

Eenige Gedeputeerdens van haer Ho: Mo: geweest sijnde in Zeelandt/ en van daer weder gekeert/ deden den 30. passato ter Vergaderinghe rapport/ de poincten van deliberatien daer uyt desluctuerende/ waren:

1. OP 't beschrijven van de Gecommitteerde uyt alle de Collegien ter Admiraliteyt, en alle de Commisen Generaels, omme eenparigh vast te stellen de practique van de bewuste Ampliatie op voorgaende Placcaten tot Beneficie van 't middel der Convoyen, gearresteert den 20. October Ao. 1653. 2. Item, op 't arresteren, Publiceren en practiseren van 't concept Placcaet tot suyveringe der Binnen-lantse Paspoorten, gheformeert in Mey Ao. 1655. 3. Op 't revideren, dresseeren en introduceren van de geprojecteerde nieuwe Lijste der Gemeene Middelen, in 't Jaer 1660. ter Vergaderinghe van haer Ho: Mo. 4. Of in de selve eenighe exemptie van belastinghe sal werden gestelt ten opsicht van de Coopmanschappen langs de Revieren in komende oft uyt-gaende. 5. Oft dienstigh soude wesen het Verbodemen der Koopmanschappen gaende of komende na of van Brabant en Vlaenderen, in de respective Vlooten, ende op den ouden voet te herstellen; en in cas van ja, op de ordre te houden in 't visiteren en expedieren der Schepen en Goederen, en op de judicature in cas van frauden met den ghevolge en aenkleven van dien. 6. Of niet den Koning van Hispanjen gedisponeert soude konnen werden, tot het presteren van de beloofde Egalisatie der Vlaemze Havenen met die van desen Staet in belastinge, volgens het Tractaet van Vrede, Articul 15. 7. Op de weeringe van de sluyckeryen tot Breda, Bergen op Zoom, en alle andere Plaetsen van dierghelijcke Natuyre, daer de Goederen van buyten per assche fraudaleuselijck worden in-gebracht of uyt-gevoert, door misbruyck van de ordinaris beurt van Veer-Schepen, tot een gheheel ander oogmerck van de rescherche ofte het lichten van Binnen-lantse Paspoorten geeximeert. 8. Op 't weeren en reguleren van de dispensatie in den opheef der Gemeene Middelen, die gheklaecht wort somtijts by 't een of 't ander Collegie ter Admiraliteyt in 't besonder te geschieden buyten kennis van haer Ho: Mo. 9. Op 't continueren en af-schaffen, of reguleren van den opheef der Last-gelden op de Schepen van yder reyse diese doen, daer in groote inesgaliteyt en verval wert gevonden, en geen proportie tusschen de nuttigheyt en last wort geoordeelt, als voorgegeven wert. 10. Op de middelen daer door 't Collegie ter Admiraliteyt in Zeelandt en alle d' andere gheholpen souden konnen werden aen de achterstallen der defectueuse Provincien in de ghedragen Inkomsten, volgens de respective Staten in den Jare 1660. over-gelevert, met de vermeerderinge of verminderinghe zedert gevallen. 11. Op d' admissie van de Heer Daniel Ockertsz. als Raet ter Admiraliteyt in 't Collegie in West-Vrieslant en het Noorder-Quartier, in-ghevolghe van de Commissie daer toe verleent, en de successive Resolutien dien aengaende ghenomen. 12. En eyndelijck op 't senden van secours na de Kust van Africa en Guinea, om het Intrest van desen Staet in die Gewesten te maintineren en conserveren tegens de geweldadicheyt der Engelse Natie.

Den 30. October versocht den Franssen Ambassadeur d'Estrades aen hare Ho.

re Ho: Mo./ alsoo zijn Koning partije Masten/ Zeylen/ Anckers/ Cordage/ als anders van noode had tot d' Equipagie van eenighe Fregatten/ die zijne Majest. tot Duynkercken dede bouwen/ hebbende daer toe ordre ghesonden aen zijn Agent de la Gardeblin tot Amsterdam/ om de selve te koopen/ maer was daer inne belet/ uyt krachte van 't Verbodt door hare Ho: Mo: gedaen/ van sodanige Waren niet uyt te voeren: En also desen inkoop van seer kleyne consequentie was/ geensints 't intrest van hare Ho: Mo: quetsende: So versocht ged. Ambassadeur consent/ om voor den Koning zijn Meester te mogen laden 25 a 30. Masten/ mette Zeylen/ Anckers/Cordage/en andre behoeften/ dienstig tot Equipage der voorsz. Fregatten/ hare Ho: Mo: versekerende/dat den Koning dit faveur genietende/ 'tselfde soude erkennen in wat occasie sy het noodig souden mogen hebben. Gelijck de Steden Leyden en Amsterdam met tamelijk succes in weynig Jaren sich diverse malen hadden uyt-geleyt/so namen nu oock die van Utrecht voor 'tselve aen hare Stad mede te doen/en daer by/dat men een Vaert van Utrecht door hare Provintie tot de Eembrug/door 'twatertje d'Eem tot in de Zuyder-Zee konde graven/om also geladen Schepen van 't noorden uyt Zee/ door hare Stad sonder last te breken na 't zuyden/ en weder om van daer na 't noorden te doen passeeren/ hoope scheppende/datte Koopstedē aen d'Eyder/Elve/Weser/Eems/de Schelde/Leye/Maes/Wael en Rijn daer door uyttermaten geaccomodeert souden sijn/en so heeft men eenige Limijt-palen beginnen te stellen: Mede wiert doe vast gestelt om den Dom met een geheel nieu Klockwerck te verrijcken/gelijck die van Haerlem/Bakenes/ en Swol desen Jare oock in hare grootste Toorens hadden gedaen.

Den Marquis de Caracena in Brabandt en Vlaenderen zijn afscheyt van de voornaemste Regenten genomen/ en verstaen hebbende dat Castel Rodrigo zijn successeur nu alreede tot Bergen in Henegouwen was aen-gekomen om de Spaense Nederlanden te gouverneren/en tot Camerijck niet op den Marquis soude wachten/ quam onbekent te Brussel/en als Caracena nu den 9. October uyt Brussel na Spangen vertrock/toog Castel Rodrigo 2. dagen te vooren uyt na 't Casteel Warfuse/savonts zijn Intree doende de wedersijts staende gewapende Burghers en Soldaten/ voor St. Goedelen Kerck komende/ zijn hem daer des Stads Sleutelen gepresenteert/en van de Magistraet verwellekomt wesende/is het Te Deum laudamus gesongen. Twee dagen daer na leyde hy Caracena samen in een Carots sittende/ tot een uyrtje buyten Brussel/ daer alle des Lants Adel en Boeren op hem pasten/ nam soo afscheydt van allen/ niet willende dat yemant een voetstap meer met hem rijden soude/ hy persuadeerde also Castel Rodrigo weder om te keeren/doch d'Edellien geleyden Caracena tot Halle/daer hy die nacht sliep/quam door geheel quade wegen over Bergen te Valenchijn/ daer hem de geharnaste Burghers al buyten van verre in den donckeren te gemoet quamen/ hebbende 't Velt en de Wegen tot de Stadt toe beplant met groot aental brandende Toortsen/ self de gantse Stadt stont door alle de Lichten als in brant/ en d' Aert dreunde van 't Canon dat al den nacht donderde: Van hier toog hy over Camerijck en Perone na Parijs/mede voerende een sterck Convoy en kostelijcken Treyn: Zijn Gemalin om hare ongesontheyt

gesontheyt in Nederlant latende: Hy vertrock met die reputatie/van geweest te zijn een braef Heer/seer wel over een komende mette Neerlantse humeuren/ waer by zijn discretie gevoegt/ hy meer gewonnen heeft door den gulden bant van Vrede op de harten der Ingesetené/dan opt Koning door 'tgewelt van stale klinghen heeft konnen uyt-wercken/ immers de droefheydt om zijn vertreck was onder alle Stants-Personnen so groot/dat aen geene Gouverneurs sulck een liefde is getoont geweest als aen Caracena. Castel Rodrigo quam weder te Brussel/ stelde strack op alles na gewoonte ordre/en versekerde den Coning van Engelant door een Edelman van alle goede Nabuyrschap: En aen hare Ho: Mo: schreef zijn Excell. desen courtoisen Brief:

HO: Mo: Heeren, Alsoo den Koningh mijnen ghenadigen Heere heeft belieft het Gouvernement deser Provintien my op te dragen, alwaer ick oock onlangs mijne publijke Intreede heb gedaen: So en konde ik niet na laten U E. E. Ho: Mo: daer van deel te geven, en de selve van de goede intentie mijnes Konings te versekeren, tot onderhoudinge en continuatie van alle aengename Vriendschap en goede correspondentie: En sullen U Ed: Ho: Mo: buyten twijffel wel bespeurt hebben mijn bysondere vlijt en oprechtigheyt, waer door ick getracht gehad hebbe, selfs in af-gelegene Landen, sodanige obligatien te maken, gelijk als te Sardeigne, Catalonien en elders is geschiet, alwaer U Ed, Ho: Mo: Onderdanen handelen: Dat zelfde heb ick nu mede U Ed. Ho: Mo: te versekeren, en haer nu soo veel nader, niet na laten de plicht van goede Nabuyrschap te observeren, cultiveren en maintineren de wedersijdige Vrientschap, met punctuele egaliteyt, gelijck my sulckx gantschelijck van mijnen Koningh is aen-bevolen, 't welck U Ed. Ho: Mo: by alle voorvallende occasien met de meeste vergenoeginge ervaren sullen: Godt behoude U E. E. Ho: Mo: noch veele lange Jaren, die ick door desen wensche, en verblijve U E. E. Ho: Mo: vaerdige Dienaer, (L. S.)

Te Brussel was den 14. passato met groote pracht Gedoopt het Jonghe Prinsje van Gavre/ eenighe Zoon van den Grave van Egmondt/ nu al over Twee Jaren out zijnde: De Ceremonie was / dat men 't Prinsje in de Capelle van 't Hof vertoonde/ met een Ducale Kroon op 't Hooft/ en omhangen met een Mantelken van gruyne Bont/ 'twelck te vooren aen niemant als aen den tegenwoordige Grave van Egmondt is gedaen/ de Majest. van Hispangen doe als oock nu Peeters ende Peeterssen gheweest zijnde/ die hun oock de Doop-Naem gaven/ werdende alles met een brave Collation/ Bal/ ende andere galanterijen geeyndicht.

Den 9. passato was te Napels geembarqueert den Vice-roy Pignoranda/ uyt-geleydt aen 't Admiraels Schip/ daer hy met Gemalin en Kinderen inscheepte/ tot daer toe van den Prins de Tarsi met 4. Sloepen vereert/ welcke vervult waren met verscheyden Presenten/ als een groote Becken en een Bocael van rotsteene Kristal met gout voorsien/ &c. Den Cardinael d'Arragon die in zijn plaets hier succedeerde/ quam hem onder 't geluyt des canons oock den lesten adieu seggen/ en zegende haer onder 'tgeley der Siciliaense galeyen/ en doen schoot men van al de Casteelen / onder welcke solemniteyten d' Arragon op 't Casteel St. Elmo besit nam/ daer den Aerts-bisschop Filiomarini Cardinael/

Cardinael/ 's Paus Nuntius/ alle den Adel / en de aensienelijckste Burgers
hem quamen begroeten / en korts daer na vertoonden de noodige afschaffinge
der ondragelijcke Imposten op de Gemeente van binnen/ en 't onlijdelijck ge-
welt der Bardijten van buyten / die noch onlangs niet wijt van Napels veele
buyle moorderijen hadden aen-gherecht/ en onder andere een Meysje van 14.
Jaren te Barbaris gevioleert hebbende/ 't selve verworcht en in een Put ge-
smeten: Zy vermoorden oock seker Edelman/ wiens Vrou en Moeder/ be-
daegde Lien/te Napels vluchtende/op St. Elmo quamen klagen: Den Vice-
Roy d'Arragon troosten haer by provisie met een Italiaense tong. In 't Ey-
lant Zanten verhefte doe een Sieckte de Medicijnen geheel onbekent / soo dat
daer aen veele Menschen storven. In Spangen op Buon Retiro verhief sich
een ander vuyr/ by avont door een Kint veroorsaeckt/ so datte plaets daer hare
Majesteyten sich plachten te vermaken/ oock 't Huys daer de Lust-Jachten/
onder welcke de kostelijcke Fregatte uyt Nederlant gekomen/ mede was/ be-
neffens seer veel kostelijckheyts in een groot half uyr zijn verbrant. In May
was tot Cadix gearriveert een Engelse Gesant Franshaw, by sich hebbende zijn
Vrou en groote nasleep: Men onthaelde hem te Sivilien (want qui non ha vista
Sevilia, non ha vista maraviglia,) na de Spaense wijse met Comedien/ Musijck/
Danssen/ Jagen/ Ec. Bleef so 2. a 3. mijlen om sich toe te rusten/ van Ma-
dril/ tot hy zijn Intrede soude doen: Al zijn doen waren Complimenten/ des-
wegen was hy by yder in 't oogh: Men sach onder anderen een staeltjen van
zijn ambitieuse pretendu/ wanneer dese daghen te Madrid den Venetiaensche
Gesant soude in-gehaelt worden/ dat hy met zijn Carots aldaer die van Pa-
rijs bescheel-oogende/ dacht de Carotse van Vranckrijck te affronteren/ ende
om sulckx te beter uyt te wercken/ huyrden een hoop Canaillie/ die hy soo ter
rechter als lincker handt soude gebruycken/ om de Franse Carots te stuyten/
en de zijne alsoo voor de selve te doen passeeren: Maer den Fransse Ambassa-
deur dit vernemende / vergaderde 40. a 50. Francoisen/ die strackx noch wel
200. andere tot hun kregen/ waer door d' Enghelse Gesandt geen kans siende
om te glorieren/ zijn Volck stil dede retireren/ en was nolens volens gedwongen
achter aen te komen: Want de Druyven van preseance waren hier al te suyr voor de
Vos. Te Genua storff den Ridder Durazzo / dese liet zijn drie Soonen een
Millioen flor. na/ dit speet de Jesuijten/ wijl sy op hem gehoopt hadden yets
by Legaten te erven / echter vergeten: Dan om niet te wanhoopen van yets
te bekomen / soo vallen sy een deser drie Broeders aen/ en vervoeren hem met
zijn Erfdeel door hare aenlocksélen van dese by Godt open gestelde om wel te
levene Weerelt/ in hare geinventeerde besloten/ doch voor de Hemel niet ver-
borgen prachtige Klooster: Alsoo betoonende waer hare Harten ende Schat-
ten allermeest gelogeert zijn.

De Noorderse Landen meest bebout met gevlochte Balcke Wooninghen/
daer de Hooft-Steden selfs mede geciert zijn / en diens volgens den brant seer
onderworpen/ was sulckx gelijck maer al te veel in der Muscouw geschiet/ te
Stocholm/ Hooft-Stadt van Sweden/ den 8. Julij laetst over komen/ so dat
in 6. uren tijts 120. Gaerden / daer op ijder 2. Wooningen staen/ in de Zuy-

der Voor-Stadt af branden/ de wint t' allen gelucke van de Stadt af zijnde/
daer yder met bedroefde oogen 't verlies van zijn even naeſten aen ſach. Den
Engelſe Graef Carliſle/ in Ambaſſade geweeſt zijnde in der Muſcouw/ doch
ſeer ongeluckig/ quam met 70. Perſonen en groote onkoſten in Sweden/ kla-
gende: Dat hy by den Muſcoviſe Czar, en in Ruſlant niet dan affronten en quaet ont-
hael hadde ontfangen, 't welck zijn Meeſter den Coningh van Engelandt niet en ſoude
konnen na laten tot ſijnder tijt te revengeren: En men had hem de Preſenten ſo hy van
ſijn Koning aen den Czar mede bracht, verworpen, en af-geſlagen den verſochten vryen
Handel in Moſcovien, ſpeçiael te Archangel, voor d' Enghelſe Natie: Waer over hy
des Czars Preſenten mede af-geweſen had, en alſoo geheel onbenoegt uyt ſijn Keyſer-
rijck was vertrocken, &c. Den 21. October/ nae wel getracteert te zijn van de
Rijckx-Raden/ nam hy d' adieu van hare Majeſt. die hem vereerden met een
Dyamant beſette Geveſt van 4000. Rijcxds./ en zijn Vrouw een Ringh van
2500. Rijckd./ zijn Zoon een Boot en Contrefeytſel van 600. Rijcxd. en hare
Majs. Ordre metter Wapen van een Gouden Klaverblat. De Coninginne
vertrock doe na Upſal / om de Lijckſtatie van Knut Poſſen by te woonen/ en in
paſſant te beſien het prachtige Luſthuys Skoykloſter/ getimmert by de Velt-
Heer Graef Wrangel. Den 4. Septemb. had men te Stocholm met Trom-
petten den Rijcxdag uyt-gheblaſen/ en 7. nieuwe Raetſheeren gekooren/ als/
1. Heer Johan Wrangel, *Broeder van de Veltheer.* 2. Ebbe Ulefelt; *Deſe beyde Mili-
taire Perſoonen.* 3. Peter Sparre, *Landt-Marſchalck van de Ridderſchap.* 4. Guſtaf
Carelſon Banner, *Gouverneur van Norlant.* 5. Guſtaf Kurck, *Gouvern. te Norkoping.*
6. Claus Rocam, *Gouvern. van Upſal.* 7. Matthijs Biorenklau, *Hof-Cancelaer.* Daer
en tegens vergat en ſtelde men achter den Hr. Benedict Skijtte. Ooch ſchafte in
Finlant d'Ecclaſtijcke den Biſſchop van Abbo af/ over ſekere Catechiſmus
by hem in de Finniſe Tale uyt gegeven/ wijl hy (ſo d'een Menſch van d'ander
oordeelde) daer in ſommige abuyſen hadde begaen. Maer deſe Geeſtelijcken
haet hielt daer mede niet op/ de ſteyl-ooren met een gefronſt voorhooft aen ge-
daen/ veroorſaeckten dat haren goeden Biſſchop van Stregnitz/ die ervaren/
Geleert/ vredelievent/ en Præceptor van de Coninginne Chriſtina was geweeſt
en geen beter tractement van het vot veelhoofdig dier te gemoet ſiende/ om dat
hy een Tractaetje/ Oliva Pacis, ſtreckende tot vereeniginge der Euangeliſe Luterſe,
en Gereform. Kercken, had gemaeckt/ en by d'opinieuſe dwael-geeſten en ſcheur-
makers voor apocrijf verklaert wierde / leyde van ſelfs zijn dienſt tijdelijcke
neer: Eenige voorname Heeren oordeelden/ dat deſe 2. wel d'alleruytſtekenſte
in geleertheyt en in kennis van gants Sweden/ bittere vijanden als Spaenſe
Inquiſiteurs moeten hebben gehad/ alſoo men haer ſelfs om te verantwoor-
den wel hadde komen coram ontbieden. Op den Rijcxdag is doe vaſt geſtelt/
De bewilliginge van een tweejarigen Impoſt, tot d'Equipage van 12 Oorlog-Schepen,
en ſupplement van de alree vervallen Militaire Regimenten, en mede, ſo 't ten dienſt van
ſijn Maj. mocht vereyſſchen, te lichten den 10. en 20. man in 't Coninckrijck: Doch
'tRijk gelijck als nu in ruſte ſijnde, ſoude geene laſten als voorſ. boven die van Ao. 1652
mogen werden geheven. Dat wijders alle Secten ſouden werden geſtuyt die mette huy-
dige Religie niet conform en ſijn, maer de ſelve als Ketters en verſtoorders der gemeene
ruſte geſtraft werden, en alſo ſal met een Scholarchus of dat Vremdelinghen ſijn, mede
gehandelt

gehandelt werden : En soo de Nasaten van den Adel of Burgers, &c. hun mette Kerck
niet en voegen, so sullen sy dat van de Pairs en Jus Civitatis, &c. verliesen, oock inhabil
tot eenige diensten. Op die tijt storf Vrou Lucretia van Solms, ten andermael ge-
trout mette Vrijheer en Rijcx Raet Conatus Kurck, hare Vader geweest zijnde
Gener. Lieutenant over de Ruyterije van hare Ho: Mo.

Samoisky den Waywod van Sandomyrs dede in dese maent te Zamolce in
Polen seker Edelman versekeren/ en in Ketenen na Warsau op den Rijcxdach
voeren/ met beschuldiging/ dat hy met diverse andre Personen besloten had/ de
Heeren Lubomirsky en Samoisky met vergift of andre secrete middelen van kant
te helpen. 't Pools Leger de Stadt Stawicze in d'Ukranie met storm vero-
verende/ wierden daer door de Cosacken weder lustig uyt geslagen/ om dat de
Tartaren by hun zijnde/ na gewoonte strackx aen 't plonderen vielen/ en met
eenige 1000. gevangens weg togen/ latende de Polen in de pekel. Te Sirzoda
in Groot Poolen raeckte om den hoogmoet sulck een tumult onder den Adel/
dat den Casteleyn aldaer den Starosta Nidgose de Schouders mette Sabel af
hieu. Te Sandomyrs bracht den Poolsen Adel de volgende puncten op 't ta-
pijt : 1. Dat men de handelingh over d' Electie van den Prince van Condé tot Pools
Koning niet alleen soude vernietigen, maer oock op den Rijcxdag te Warzau daer van
niet mogen spreken. 2. 't Manifest van den Littause Groot-Cancelier, Ao. 1661. we-
gens 't Groot-Vorstendom gedaen, soude men vernietigen. 3. 't Tractaet tot Warzau
met de Sweden ghesloten, te verbreken, en met Moscovien Vrede te maken. 4. Dat
Lubomirsky des Kroons Marschalk niet na de uytgegevene ordre, maer op 't voor-Jaer
als d'ontbieding geschiede, selfs in absentie van den Koning sijne verantwoordinghe sal
mogen doen. 5. Dat men Radsieusky in sijn begane schande, en 'tvrij geley onwaerdig,
soude verklaren. 6. En ten laetsten, dat men publijcke rekening soude doen en overslag
maken van de schulden, onkosten, en innekomens van 't Poolse Rijck.

In Oostenrijck was het Christen Leger nu seer gesmolten/ werdende veel
door den continuëlen regen sieck/ en storven gelijck oock 't Vee op 't Velt seer
haestig weg/ en die gesont waren leden onuytsprekelijcken Honger/ andre van
wanbetaling klagende/ seyden niet een stuyver te hebben om Broot te koopen:
De Francoisen konden door qua ordre hun Paerden niet langer onderhouden:
Andere d'Ongarise wreede Lucht niet konnende verdragen/ storven als Hon-
den daer heen : Presborg was 't Gasthuys/ geluckig die so ver kosten komen/
self Hohenlo/ Feullade en Waldeck wierden kranck/ doch bequamen. Dan
't Christen Leger terwijl de Turken by Nieuheusel stonden/ toog over de Waag/
daer hun een Turckse Post-ruyter by quam/ seggende/ gesonden te zijn van de
Primo Vizir en Keyzerl. Resident aen den Gen: Montecuculy / berichtende/
dat tussen hun op rateficatie van beyde Keyzers een Accoort was op-gerecht/
dattet stilstant van Wapenen soude sijn/ en Expressen mette ghesloten Condi-
tien na Constantinopolen en Weenen waren gesonden: 's Anderdaegs quamen
500. Turcken met witte Vanen voor 't Leger der Christenen / die met eenige
Gecommitteerden van d'een en d'ander sijde/ den Treves met Trommelslag
in beyde Legers deden uyt-roepen : Veel stonden over dit so schielijck Accoort

seer

seer verbaest/ selfs den Bisschop van Munster/ hoewel Directeur van 's Keysers Legher/ was van alles onkundigh/ want schrijvende aen sekere Stende/ segt hy/ Wy hebben de sorge des Oorlogs over des Rijcx Armee,maer van den Vrede hebben wy niet mogen weten,dan nu met gedaen werck,&c. Doch hy en soude sich also niet verwondert gehad hebben by aldien hy gepenetreert had dat dese Negotiatie van tijt tot tijt was aen-gebonden geweest/ door de Keyserl. Resident/ die den Grooten Visir altoos had moeten volgen/ en nochtans anders niet dan met ordre van 't Hof/ die hem geduyrig met Couriers toe-geschikt wierden/ en aldermeest door den Gener: Montecuculi, die dese Negotiatie onder de hant en in 't heymelijck heeft gesecondeert gehad. Men sont strackx Loopers na Romen/ Madrid/ Bayeren/ Inspruck/ Parijs/ en aen de Hoogduytse Vorsten/ die yder na hun begrip/ of ten minsten na Intrest van dit Accoort oordeelden/ want sulcx buyten kennisse der Rijckx Vorsten geeffectuëert zijnde/ konde niet minder als eenig onbenoegen selfs onder d'allerkleynste Heertjes veroorsaken: Des niet te min quam den Turckisen Bassa Jasas Aga / met 8. Besnedene/ neffens den Resident Rennigers Secretaris/ te Weenen binnen/ en ten elf uren by den Graef van Lokowitz/ Keyzerl. Krijgs-President/ ghehoor hebbende/ gaf zijne Credentialen over / en daer by de veraccordeerde Poincten van den Grooten Visir ondertekent/ op Bladeren besijden met Boomwol en Gout gestickt/ en in Zijde Doecken leggende: Hier op is stracx den aftocht der voornaemste Krijgs-Benden van beyde zijden gevolgt: De Conditien van 't Accoort bestonden daer in/ 1. Een Treves van 20. Jaren. 2. De Gevangens van weder sijden statim t'ontslaen. 3. Waradijn den Turcken blijvende,moeten al de Turkse Guarnisoe nen uyt Sevenbergen trecken, en aen Abafti weder gegeven Semosvivar, Kovay, Bethlem en Hust. 4. Abafti blijft sijn leven langh, waer na den Duytse Keyser macht, heeft een ander in sijn plaets te kiesen. 5. De 2. Gespanschappen Satmar en Sabols blijven aen hare Keyserl. Majest. pleno jure gelaten, nevens Zatmar, Callo, Nagibonia en Tockay. 6. Nieuhusel soude gedemolieert, of de Christenen geconsenteert wesen een andre Fortres daer tegens op te bouwen. 7. Dan Nieu Serijn gants gedemolieert blijven. 8. En onderwijlen sullen de saken dus in stant blijven,maer sullen beyde Keysers elckandren met een statelijcke Gesantschap elckander met kostelijcke Presenten gratuleren.

Na lang spoken quam Monsr. Pradel, Gener. der Franse Troupen/ en van Kur-Ments/ van de Geall. Princen/ den 5. Mey ten 3. uren na middag voor Erfort/ zijn Trencheen makende/ wierde aen wedersijden op den anderen gecanonneert/ en alle vyantschap ghebruyckt: Schreef den 9. een Brief aen de Magistraet/ dat hy ordre van de Koning zijn Meester had om al zijn krachten te gebruycken tot assistentie van Kur-ments/ tegens haer als Rebellen en infracteurs van de Vrede/ en ongehoorsaem haren Prins en Heer/ die tegens 't Tractaet van Munster en Osnabrug pecceerden/ datse haer wel wachten souden dat hy zijn last niet en quam uyt te voeren/ 'twelck hy haer had willen laten weten. Daer op de Inwoonders den 11. seer wijtlopig antwoorden/ dat men haer te onrecht beschuldigden voor Infracteurs der Vrede van Munster en Osnabrug/ en Rebellen van Vranckrijck en Kur-Ments/ waer van sy den lesten als haeren Heer en Souverain wel hadden getracht satisfactie te geben/ maer

maer door de tumulten van eenige des Volcx/ daer aen des Keysers eer dependeerde/ wijl in een oploop 't Canalie den Keyserl. Heraut mishandelde/ om dat sy de saeck niet en verstonden / dat men ter contrarie den Keyser had gepoogt vernoegen te geven/ en datse niet dan een goede intelligentie mette Coning van Vranckrijck en haren Prince Kurments begeerde/ en soo zijn Excell. de Pradel haer Paspoort verschafte/ sy waren bereyt te komen handelen en de sake te beslechten: Welcke Negotiatie den 15. dito begost/ de Pradel was Mediateur/ den Graef van Raffenburg van Kurments/ en 5 Gedeputeerden van de Stad/ soo wiert eyndelijck 't Accoort getroffen/ soo als hier na volcht:

1. Sullen die van Erfort 't Casteel Ciriaxburg en twee Poorten aen Monsr. de Pradel om te besetten, over geven.

2. Alle d' andere Stads Poorten sullen gesloten blijven, als alleen de Burger-Poort, de Vreemdelingen mogen d'andere twee Poorten uyt en in gaen.

3. Met approbatie van den Keyzer en Kur-Ments is voor alle Ingesetenen toe-ghestaen volle vrijheyt van Conscientie.

4. Alsoo al 't Krijghs-Volck rondsom te veel beswaert, sal men strackx eenige Benden weg stueren.

5. Is belooft by Kur-Ments uyt te wercken een Acte van Pardon en Amnestia.

6. En sal door een voet-val voor Kur-Ments te Konings-hoven alles volbracht sijn, en alle Gevangens los gelaten werden. 't Origineel was geteeckent,

Frans van Pradel,
Heer van Reiffenberg,
Jury Henrich Rudolf,
Christiaen van Saes,
Jury Leiterbagn,
Johannis Riglers,
Elias Elter,
Johannis Jury Hessy,
Henrich Legruck,
Jaques Schidck,
Jacob Martin.
Rudolf Holgie,
Christoffel Seidlig,
Hans Jacob Koch,
Martin Tripth,

Dit Belegh alsoo 4. weken geduyrt hebbende / waer in maer 6. doot en 13. gequetst waren geworden/ hoewel by de 600. Canon-schoten over ende weder gedaen: So quam Kur-Ments daer binnen/ onder 't geluyt van 't Canon/ de Klocken / en het Te Deum: Aen de L. Vrouwe Kerck verwellekomden hem de Geestelijckheyt/ nemende zijn verblijf in 't Klooster op St. Pieters Berg/ daer men hem des Stadts Sleutelen bracht. Den 17. quamen 13. Heeren uyt een Raet/ neffens haren Sindicus/ op Conings-hoven Kurments om genade bidden/ het was in een groote ruyme Zael/ daer veel 100. Menschen ingelaten wierden; Kur-Ments in de Zael met zijn gevolg komende/ zijn dese Raden een voor een tot hem getreden/ werdende door den Hr. van Reissenberg met een toe-passende Harangue als voor gestelt/ waer by hy oock d' Accoorts Poincten las; Hier op den eersten der Raetsheeren/ met grijse Hairen/ sich deemoedigh verklaerde waer om sy daer gekomen waren/ en na zijn reden vielen sy alle 13. op haer knien/ waer op haren Sindicus/ die oock seer ernstig knielde/ vertoonde / hoe men nu soo veele Jaren met dese arme Stadt had om-gesprongen/ en wat leet van hare tegenpartijen had moeten lijden/ dat dan ook nu niet en was te ghelooven datse haer nu souden gedefendeert gehad hebben/ &c. Na zijn op houden gaf Kur-Ments hun alle een scherpe reprimende/ dat men aen haer wel had bemerckt datse gedacht hadden van hare Stadt een steen en

koolhoop te maken so sy niet tijdelijck haer rebellig gemoet hadden verandert/ en nu tot demoedigheyt gekomen waeren/ daer over haer nu generael Pardon gewierde/ en 't Accoort soude gehouden werden/ gaf haer alle de hant/ en beval haer op te staen/ seggende/ gaet alle na u Huys, ick meyne eerstdaegs na alles hier geformeërt te hebben, weder te vertrecken : Hy tracteerde daer na de Heeren/ en gaf yder contentement : En daer mede was den Oorlogh uyt/ die anders veel onheyl in 't Rijck had konnen voort teelen. Tot Berlijn gelach de Ceurvorstin van Brandenburg van een Jonge Prins die Henrich wierde gedoopt / dan na weynig dagen storf/ en van een Jonge Princesse/ die Amelia ghedoopt wierde. Het wierde voor een bysondere sake in Silesien op-genomen/ dat als beyde de ghestorvene Hertogh en Hertoginne van Briech in die Stadt op 't heerlijckste souden begraven worden/ en dat 't Lijck van de Hertoginne reed stont met een Rou-Kleet overdeckt/ om van des Slots Hof ter Aerden te dragen/ dat sekere grooten Adelaer daer op des Vorst kosten onderhouden / en aen een Been ghe-ketent daer een zware ysere Cloot aen-hong / hy met gewelt op-geblogen is in de hoogte/ houdende in sijn Klauwen gevat de voorsz. Kloot/ en daelde neer in den Tuyn op het Lijck van ged. Hertoginne/ daer hy op het Rou-Kleed sitten bleef/ daer men hem met force moste af-nemen.

NOVEMBER 1664.

YEder nu oordeelden van de Turckze Vrede seltsaem : Die 'tbestier der geheymste saken omtrent den Keyser hadden / oordeelden/ dat vermits sijn Keyserl. Maj. geen uytkomst van so een swaer werk sach/ en dat alle den last op sijn schouderen alleen wierde geleyt/ als vindende sich van Engelant en andre Staten ongeholpen/ dat oock d'Ongaren die sich nu over dese Treves openbaerden/ hem allesints den voet als voor heen dwars sette/ om dat men op de beloofde vryheyt harer Kercken soo terstont geen Rateficatie had ghesonden/ het hem gants niet geraden was langer in Oorlog te blijven : Want d' Ongaren en wilden niet op sitten/ hare Magnaten pruylden nu om datte Turcken uyt Nieuhuysel 20. mijlen weegs Zevenbergen onder Contributie konden brengen : De Venetianen hadden onder de hant al groote diligentie getoont om mette Porta buyten 't Keyserrijk te sluyten/ en waren alreede tot op 't poinct van 't effect geprogressеert : Van andre Europise Potentaten had hy weynig troost te verwachten/ wijl de vermogenste hem odieus waren ; En alle uren sach men te ghemoet de doodt van de Spaense Maj. waer door sommige des Keysers hulpe dan wel hoognoodigh souden hebben : Oock moste de successie der Kroon Polen/ daer Oostenrijck so veel aen gelegen was/ de hant boven 't hooft na intrest gehouden werden/ daer anders by continuatie van den Turcksen Oorlog de Oostenrijkse Vrunden sig niet van den Keyser souden hebben konnen dienen. Seer remarcabel in desen zijnde/ datte Turcken immers al so veel constrinxien hadden om Vrede te maken als de Christenen/ want de Turcken seer predestinacieux/ kregen in 2. a 3. maenden achter een de dreygementen der Persianen/ den 29. Junij snachts de bloet-root

bloet-root vliegende Vuyr-Kogels/die sich als een Lancie uyt sprëyde/uyt het westen met een groote snelheyt door de Lucht vliegende/ eyndelijck neder vallende in de Lusthoven 't Seraglio van den Grooten Heer binnen Constantinopolen/'t welck veele Ingesetenen so Mahometanen als Christenen hebben gesien/en dattet voorsz. gevallen vuyr van selfs sich uyt doofde: Daer by quam 't mutineren der Spahy over wanbetalinge/'t verlies der braefste Janitsaren nu lest aen de Waeg gesneuvelt: De Asiaetse en Egyptise rusien/gemerckt sy door andre op-gestoockt/en ten Oorlog na Moravien geprest/alle de schult leyden op de Swager van den Grooten Visir/durvende wel seggen/Dat deses Vizirs Vader haer en sijn selfs voor desen om eygen plaisir en ambitie hadde geruyneert, en dat oock desen Visir also den Hoogduytsen Oorlog hebbende gei nventeert, alleen daer by gelijk sijn Vader ook dede,sich socht t'ontlasten van sommige ambitieuse Heeren die de Visir over sijne grootheyt benijde, &c. Ommers den Treves hielt stant: De Keyser verblijt/ schonck aen de Rijcx Directeurs den Bisschop van Munster en de Marckgraef van Baden Dourlach elck met een Diamant besette goude Keuys/elck 20000 gl. waerdig: Monsr. de Coligny kreeg 12000. gl. Monsr. de la Fueillade een kostelijcke Dyamandt; En 2. tonnen gouts deelde men uyt aen de Franse Soldaten/ en d'Officiers kregen veele genade-Penningen. Op dese groote blijtschap van Vrede/ quam terstont daer na een bedroefde tijdinge van 't ongeluck van den Graef van Zerijn/ die seer onverwacht door een wilt Swijn vermoort en ter neder gevelt wiert op den 28. November / 't beschept van dit ongeluck bracht den Grave van Sechi/ die van alles een oog-getuyge was geweest/ aen den Keyser/ behelsende dit volgende Relaes:

G*Enadige Heere*: Daer heeft sich zedert ettelijcke dagen op 't Eylandt van den Hr. Grave van Serini neffens anderen oock een vreesselijck en van meer als ghemeene fierheyt, een extraordinaris groot Swijn laten sien, waer op veel Jacht gemaeckt, echter hy ontslipt was, evenwel wierde ordre aen de Jagers en Boeren gegeven hem op te passen, en waer 't doenlijk, te vangen, of soo te besetten, dat hy geen kans van ontkomen mocht hebben: Soo als den Hr. Graef voorl. 28. Novemb. over Tafel sat, komen de Jagers,en seggen dat 't Swijn nu op sodanigen plaets was daer hy hem bequamelijk konde vermeesteren: Den Graef Serijn went sich met luttel volck derwaerts, en bespiede dessels Logement, 't welck maer 1. mijl van Zakathurn was, hy 't voorsz. Swijn dus soeckende, ontmoet hem 't Beest selver, en na een schot ontfangen te hebben, vlucht, en loopt in een Garen-strick, daer hem den Graef met sijn Volck te Paerde volgen, so ras sy 't Swijn dus sagen, sprong den Graef van 't Paert, en bevocht 't Beest met sijn Jagers Spriet, maer 't Beest noch ruymte genoegh hebbende, vloog seer furieus op hem, en wierp eerst den Graef onder de voet, en gaf hem 4. doodelijcke Wonden, de eerste in de Neck, de tweede in 't Hooft, de derde in de Buyck,de vierde in de voet,nam hem op en verscheurde hem; op 't geroep van sijn Page (die geduerigh by hem was) en die (hoewel te vergeefs) hem trachte t' ontsetten, quam 'tander Volck, die op ordre van den Graef het Net hadden gevest, vindende haren Heere zieltoogen in sijn eygen Bloet: 't Swijn hem verlaten hebbende, keerde den Graef sich noch op, en soo hy best konde, sach noch sijn eyghen Wonden, en sprack daer op, *Zy en zijn niet doodelijck*: Maer de Wonden te groot, en 't Bloet te veel verspreyt en af-gheloopen, storf hy in een half uyr tijts;

tijts: Sijn Lichaem wiert te Zakathurn gebracht, alwaer des Graven Gemalinne hem ſiende ſoo ellendig om hals, van haer ſelven viel, en wiert ſo deſperaet bedroeft, dat men genoeg te doen had met haer in 't leven te behouden: Dit Heer Keyzer iſt eynde van dien vaillianten Capiteyn, die gereſolveert had in 2. dagen na Weenen te verreyſen, om Uw Majeſteyt geluck met den Vrede te wenſchen.

Zijn Gemalinne verbaeſt/ retireerde met haer Zoontje na Venetien/ latende voor eenige 1000. Rijckrds. Bagage noch achter. Eenige wilden Graef Peter van Serijn in zijn Broeders plaetſe hebben/ maer gelijck de Officiers/ alſo deden de Staten/ d'een en d'ander na eygen intreſt prefererende.

In der Muſcou was men doe ſeer ontſtelt/ alſo in die groote Stad binnen 8. uren tijdts door 't Hemels vuyr den 9. Julij verbranden by de 4000. Huyſen/ daer onder de Gebouwen van 3. voorname Miniſters/ by den 10000. Soldaten wierden gebruyckt om deſen brant te leſſen/ maer de groote hette van dien dag dede 't vuyr/ dat in een Ruſſiſe Prieſters Celle eerſt ontſtack/ veel te heftig verſpreyen: Den 20. Julij hielt men daer Bededag om goet Gewas/ waer op ſo booſen Weder van ſtorm/ Donder/ en Blixem volgde/ dat 55. Menſchen en veele Beeſten doot geſlagen wierden/ diverſe Huyſen in brant rakende/ zijn door de plas-regen weder uyt-geleſcht: Doch was in alle dit het verwonderlijckſte/ dattet Koorn ſoo overvloedig op den Velde/ geene de minſte ſchade en leet. Boven dien quam 't Moſcoviſe Leger uyt Littauwen alleen met een deel op zijn Tarters geroofde Boeren/ Wijfs en Kinderen/ onder hare Leytſman Dolhorouzky/ in plaets van den Prins Circaſſie/ die van den Grootvorſt ten Hoof was ontboden: Terwijl de Polen noch al hart bleven van geen Vrede te willen als mette reſtitutie van Smolenzko/ daer den Czar om de conſideratie van die Plaets/ niet en koſte toe verſtaen. Te Dantzich was van den 20 Maert tot den 22. Novemb. 1664. wanneer daer de Pontkamer geſloten wiert/ uytgevoert en vertolt/ 3903. Laſt Tarruw of Weyte/ 16647. L. Rogge/ 291. L. Garſt/ 46. L. Boeckweyt/ en 227. L. Erten/ de Tarru per Laſt geldende 60 Rijcxd. en de Rogge 42 Rijcxd. 't Jaer te vooren 1663. waren tot hooger prijs 29740 laſt uyt gevoert/ waer aen men koſt beſpeuren datten Handel tot Dantſich ſeer begoſt te declineren. 't Coninckrijck Polen nu verwonderlijcker als oyt/ gheraeckten heel in factie/ men ſach daer veel Frans gelt zwieren onder den Adel/ die men wiſt niet ongenegen waren om Prins de Condé tot Succeſſeur te verkieſen: Hier tegens waren de partije van Lubomirsky oock wel de ſterckſte/ daer by de Ooſtenrijckſe/ Moſcoviſe/ en Neutrale oock neygden/ en een raetſlag hielden: Den Koning dede Lubomirsky te Warſau op den Rijcxdag citeren/ om ſich van de navolgende Criminalia te verantwoorden: 1. Dat hy ſoude getracht hebben om de Koninckl. Throon om te ſtooten. 2. De aenſtichter geweeſt te ſijn van de leſte revolte onder 't Poolſe Krijgſvolck. 3. Sich met die van zijn deſſeynen en met andre geſterckt te hebben. 4. Haer oock gelt te hebben doen geven. 5. Dat doe men de oproerige niet ſtillen koſt, hy alleen d'oorſaeck ſy geweeſt. 6. En de noch getrouwe Soldaten onder Czarnetzky heeft getracht onder hem te brengen. 7. De Koninckl. Marſch in Muſcovien ydel en vruchteloos gemaeckt. 8. 't Littauſe Leger

buyten

buyten dienst van 't Vaderlant gehouden. 9. En belet datte rusien op den lesten Rijcx-dag niet sijn by-geleyt geweest. 10. Hebbende rondsom Brieven met secrete Caracters af-gesonden. 11. En de Koninkl. reyse na de rebellige Cosacken verhindert. 12. En eyntelijck, de Tartaren tot ontrouwe tegens Polen opgehitst te hebben. Maer Lubomirsky schreef strackx rondsom Brieven / en vergaderde in haest wel 15000. man by een/ toog daer mede op de Fronturen van Silesien/ en kreeg dagelijcx meer toeloop/ wijl de meeste Polen van geen Franse Successeur en mochten hooren.

Het was al den 24. October 's morghens by 8. uren/ dat den Doorl. Vorst Prins Wilhelm Frederich, Gouverneur en Stadthouder van Vrieslandt ende Groeninghen/ &c. in zijn Kamer ter Venster uyt een Pistool willende lossen/ 't selve weygerde/ gaet weer binnen aen de Tafel te sien waer 't aen haperde/ maer onvoorsiens 't Pistool los gaende wierde dien Helt ongeluckig gequetst/ en soo over ijlich getroffen/ gelijck hy selfs in den navolgenden Brief van zijne Hooght. den Heer Prince van Orange te Honslaerdijck schrijft/ dat hy niet en konde spreken/ wijl de quetsure grooter was dan men in 't begin oordeelde:

MYn Heer: *Hoewel ick U Hoogheyt soo noode bedroeve als yemant soude konnen bedencken, nochtans en kan ick de selve niet verborgen houden het ongeval dat my gisteren morgen is over-gekomen, so onvoorsien en ten hoogsten gevaerlijk voor my, als droevig en beklagelijck voor de mijne, te weten, dat ick in myn Kamer een Pistool willende beproeven, 't welck weygherde af te gaen, 't selve soo haest niet en had om-ghekeert om te sien waer aen 't mocht schorten, of 't ging los, en schoot my recht in de Kinne, so datter al mijn Tanden los van zijn geworden, en niet kan spreken, noch eenige verstandighe woorden uyt brengen: Des noch tegenstaende heb ick noch reden om my te vertroosten, om datter geen deelen gequetst zijn die my behooren te doen vreesen dat de Quetsuer doodelijk is, waer over de Medicijns my nu hoope geven van een rassche en volkome genesinghe, die my Godt wil gunnen, en U Hoogheyt lange Jaren in ghesontheyt wil sparen: Dit is den wensch, Mijn Heer van U Hooghevts seer onderdanigen, ootmoedigen, en getrouwen Knecht en Dienaer*

Wilhelm Frederich, *Prins van Nassauw.*

Leeuwaerden den 25. October. *Met zijn eygen hant,*

Ick bidde Uwe Hoogheyt op hem selven wel te letten ende toe te sien dat hem dier gelijcken ongeluck van vuyr-Geweer niet en treffe: Dat die sich aen my spiegel en hier mede sijn profijt doe.

Ende aen de Heeren Staten Generael schreef den Vorst/ met groote hoop van dit ongeluck te sullen overwinnen/ desen volgenden Brief:

UHo: Mo: sal misschien alreets uyt 'tgemeene gerucht sijn te vooren gekomen hoe dat ick gisteren morgen door 't ongeluckig en onvoorsiens lossen van een Pistool aen de Mont en in 't gesicht ben gequetst geworden, sulckx mijn Tanden los sijn, ende al heel niet spreken kan, ende gelijck ik my versekert houde dat U Ho: Mo: met mijn dit droevig ongeval een hertelijck medelijden sullen hebben gedragen: Also heb niet willen ledich staen de selve mits desen bekent te maken dat het Godt Almachtig noch soo belieft heeft te bestieren, dat ik tegenwoordig in goede hope ben van prompte genesinge, niet twijffelende of U Ho: Mo: sal het selfde niet onaengenaem sijn te vernemen, en

verhoopende de selve eerlange van mijn volkomen herstellinghe part te sullen geven.
Getekent, *Wilhelm Fredrich*, F. zu Nassau.

Van die hoope waren mede de Doctoren en Professoren Medicijne Frencelius, Deusing, Dr. Heemsterhuys, en andere ervarene/ wijl d'eerste 2. dagen sich alles wel liet aen-sien: Maer de Koortse/ met eenighe stucken Bloets uyt de Keel sich vertoonende/ was men beducht voor een verborgen quetsure/ so dat de Vorstinne gewaerschout wiert/ of'er yets noodig te verrichten waer: En daer op is den 31. October savonts by 7. uren met vollen verstande/ by na tot den lesten adem toe/ die Doorl. Vorst ontslapen / betoonende zijn stantvastigheydt als men geen Pols meer konde bemercken/ in 't gants vertrouwen des Zaligmakende Geloofs/ en op zijn Zaligmaker Jesum Christum, met dit zijn eygen Geschrifte/ ter occasie van d'aen-sprake van Do. Gellius Boëtius:

ICK sterf een oprecht Christen, die berouw hebbe van alle mijn Sonden, ghedaen tegens Godt Vader, Zoon, ende H. Geest. Ick weet dat mijn Verlosser leeft, ende dat ick hem sal aenschouwen. Soo Christus onse voorspraeck is, wie kan dan teghens ons zijn. 't Saet der Vrouwen sal den Slang de herssenen verpletten. Want 't zy dat wy leven, wy leven den Heere: 't Zy dat wy sterven, wy sterven den Heere: 't Zy dan dat wy leven, 't zy dan dat wy sterven, wy zijn des Heeren.

Wilhelm Fredrich, *Furst zu Nassau.*

Hy versocht oock daer nevens/ voor zijn Hoog-Geboren Gemalinne ende Kinderen te bidden; En overleet also Christelijk/tot onuytsprekelijcke rou van 't Doorl. Huys van Nassau/ want hy was bemint onder de gheheele Stam/ en den Staet had maer onlanghs zijn trouwe preuven van een dapper Veit-Overste voor de Dijler-schants bespeurt/ toonende als zijn Hr. Vader Graef Ernest, die voor Roermont/ en zijn Broeder Graef Hendrick, die te St. Jans-steen ongeluckig doot bleven/ tot bescherminge des Vaderlants te zijn geboren: Na latende een Jonge Prince van 8. Jaren/ die de Survivance van 't Stadthouderschap van Vrieslant kreeg/ en twee Princessen: De Vorstinne was seer bedroeft sich van soo een waerde pant berooft te sien/men konde haer van 't Bedde des Overledene niet af trecken/ soo datse door 't geduerig waken en weynig gebruyck van voedsel en droefheyt so was overwonnen/ datte Vorstinne als afgemat was: Hare Ho: Mog: hebben haer de Condoleantie laten doen/ en schreef de Vorstinne daer op weder desen Brief:

UHo: Mo: Missive van den 3. deser Maent, is my alhier te rechte behandigt, waer in alsoo de selve de goetheyt hebben te betuyghen hare Christelijcke medelijden met mijne jegenwoordighe ongelegentheyt en bedroefde toe-stant, en my te versekeren dat U Ho: Mo: de goede en ghetrouwe diensten van mijn hert-geliefde, en nu in Godt rustende Gemael, Christ- en Hoog-zali. gedachtenisse, jegens my en mijne Kinderen by voorvallende occasien te erkennen, so vinde my verplicht de selve daer over seer gedienstig te bedanken, met versekering dat ik daer tegen mijn eenigste en vriendelijke Soontje sal trachten te imbueren met de selve inclinatie die sijn Hr. Vader altoos heeft gehad U Ho: Mo: te dienen, en der selver beveelen ter executie te leggen, invoegen ik dan oock in 't particulier altoos sal blijde sijn yets tot bevorderinge van U H: Mo: salutaire intentien

tien te konnen contribuëren: En hier mede Ho: Mo: Heeren sal ik God Almagtig bidden der selver Regeeringe en hoogwichtige deliberatien hoe langs so meer voorspoedig te willen Segenen, en hare Personen te nemen in zijn H. protectie. Leeuwaerden den 5. Novemb. 1664. U Ho: Mo: dienstwillige Dienaresse *Albertina*, P. d'Oranje.

Den Vorst wierde gebalsemt/ doen bevont men de bevaerlijckheyt van die ongeluckige wonde/ want de Cogel door 't bovenste Kakebeen/ ter rechter sijde van de Neuse uyt-gevlogen/ had de Tanden die als kleyne Cogeltjes mede gingen/ tot het Ooge toe gebroken/ ooch de Tonge en Keel gequetst/ waer door de sprake was benomen geweest. Zijn Doorl. Prins Wilhelm was eenighe dagen voor dit ongeluck geweest in den Haghe/ en in Vrieslandt weder gekeert zijnde/ hadde aen hare Ho: Mog: tot getuyge van zijnen yver voor 't gemeene Welvaren/ desen Brief geschreven:

IN gevolge van U Ho: Mo: begeeren my by Gecommitteerdens uyt der selver Vergaderinge tot Honslaerdijck bekent gemaeckt, heb ik niet na gelaten mijn op den bestemden tijt tot den uyt-geschreven Lantdag deser Provinçie, herwaerts te vervoegen, ten eynde om na mijn gering vermogen daer by te helpen faciliteren 't dragen van de consenten en petitien, gedaen by den Raet van State, ten behoeve van de tegenwoordige extraord. Equipagie ter Zee, en de saken van Guinea: En heb vermits de goede dispositien die men daer toe, en tot maintien van de reputatie en luyster van den Staet generalijk heeft laten bespeuren, het geluck gehad daer omtrent soodanig te reusseren, dat ick niet en twijffel of U Ho: Mo: sullen aen de Resolutien dies aengaende genomen, volkomen satisfactie en ghenoeghen scheppen, en inmiddels dat die aen U Ho: Mo: in forma werden gheopent, heb ick het van mijn plicht te sijn geacht, de selve daer van dese gedienstige prævertentie te geven, niet meer wenschende als hare verdere beveelen te ontfangen, om met gelijk succes te executeren.

Getekent, Wilhelm Fredrich, *Furst zu Nassau.*

Den Minister N. de Bye van den Doorl. Erve van Noorwegen/ verkooren Bisschop tot Lubeck/ regeerende Hertoghe tot Slefwijck/ Holsteyn/ &c. gaf den 3. November aen hare Ho: Mog: een Memoriael over/ verbatende: Hoe door dessels Heer Broeder Coadjutor des Stichts Lubeck, mede Erve tot Noorwegen, Hertog tot Sleswijck, Holsteyn, &c. op den 4 January 1664. sekere Memoriale hadde in-gegeven, inhoudende versoeck, ten eynde hare Ho: Mo: hebbende 't Contract van Vrede jongst tusschen de Koningen van Sweden en Denemarcken aen gegaen en gesloten, en specialijck de Articulen en Conditien van 't selve Tractaet, concernerende d'interessen van meer hoog-gem: Hertoge, in 't selve gecomprehendeert en in-gesloten, met en nessens de andere Articulen, op sich genomen in cas van contraventie te guaranderen en doen onderhouden, dat 't haer Ho: Mo: geliefte soude wesen den meer hoogh-gem: Heer Hertoge een speciale Acte tot sijn meerdere gerustheyt te verleenen. Waer op haer Ho: Mo: na ghenomen bericht en advijs van de Heeren Gecommit. Raden ter Admiralit. van Amsterdam, hebben goet gevonden en verstaen by der selver Resolutie van den 23. Mey 1664. Dat den alhier aenwesende Minister van den meer hoog-ged. Hertoge, uyt den naem van haer Ho: Mo: door de Heeren Huygens en andre der selver Gedeput. tot de saken van de Zee gesondeert soude werden, of den Heer Hertoghe sijn Meester gedisponeert soude mogen wesen, omme aen haer Ho: Mo: tot bevorderinghe

van 't voorsz. versoeck te beloven en presteren dat de Inghesetenen en Onderdanen van dese Nederl. Provintien, Handelende en Traficquerende op de Havenen en Plaetzen, onder sijn Gebiet resorterende, aldaer noch in 't inkomen noch in 't uyt gaen eenighe meerder of hooger Tollen, Convoyen en andere Impositien over hare Schepen, Waren en Koopmanschappen sullen betalen, als de eygen Ingesetenen en Onderdanen van gem: Hr. Hertog: Dat mede de voorsz. Tollen, Convoyen en andere Impositien, alsoo gereguleert wesende over d' Ingesetenen en Onderdanen van gem: Provincien, noyt sullen mogen werden verhoocht of verswaert, dan met voorgaende advijs en bewilliginge van haer Ho: Mo: Ende eyndelijck, of hy Hr. Hertoge voorn. sich mede reciproquelijck mede soude willen verbinden tot de Guarantie van 't voorsz. Tractaet tusschen Sweden en Denemarcken gemaeckt, in 't gheheel en van al de Articulen in 't selve, omme in cas van Contraventie van d' een of d' ander sijde, met en nevens haer Ho: Mo: de hant daer aen te houden, dat de gedane contraventie gerepareert, en diergelijke voor 't toekomende ten besten geprevenieert moghe werden, omme daer op 't gerequireerde esclaircissement t'ontfangen, en daer van hier ter Vergaderinge rapport gedaen sijnde, alsdan nader op het voor-gen. versoeck ten principalen te werden geresolveert, sulcx als na exigentie van saken bevonden sal werden te behooren. Waer op meer-ged. aen-wesende Minister van meer hoog-ged. Hertoge gesondeert wesende, heeft verklaert: Dat meer hoogh-ged. Hertog geresolveert is een Acte te passeeren, waer by hy consenteert en belooft ten behoeve van haer Ho: Mo: Onderdanen, tot bevorderinghe van mutuele Commercie, onderhoudinge van goede correspondentie en vrientschappen tusschen sijne Hoog-Furstel. Doorl. en desselfs Landen en Luyden, en haer Ho: Mog: en der selver Onderdanen en Ingesetenen aldaer Traficquerende op de Havenen en Plaetzen onder sijn Gebiet resorterende, aldaer noch in 't inkomen, noch in 't uyt gaen, eenighe meerder of hoogher Tollen, Convoyen en andere Impositien over hare Provincien aldus gereguleert wesende, niet en sal willen verhoogen of beswaren, dan met voorgaende communicatie, advis, en bewilliginge van haer Ho: Mo: En eyndelijk, dat meer hoog-ged. Hertog geresolveert is de voorsz. Articulen en Conditien sijne hoogh-Furstel. Doorl. Intresse concernerende, en in de voorsz. Vrede tusschen Sweden en Denemarcken gecomprehendeert en in-ghesloten gecontravenieert werdende, met en nevens haer Ho. Mog: de hant daer aen te houden, dat de gedane contraventie gerepareert, en diergelijken voor het toe-komende ten besten geprevenieert mach werden. Welcke verklaringe nu meer ghedaen sijnde, insisteert meer hoog-ged. Minister dat haer Ho: Mo: gelieven op 't voorsz. versoeck ten Principalen te resolveren en disponeren. Was getekent, N. de Bye.

Vranckrijck bleef noch al continueren de Protestanten in dat Koninckrijck te prejudiceren in hare Godtsdienst: Men had al 't voorleden Jaer die van Alencon getast hunne Gereform. Kercken, die sy in die Provintie over de 60. Jaren gebout en beseten hadden, te sluyten, en daer naer, datse die binnen een Maent souden ter neder smijten, op peene, dattet dan de Roomse souden selfs doen op kosten der Gereformeerde, en de gront en materialen verkoopen, om hare onkosten daer aen te verhalen. De Soldaten so van de Gereform: Relige in Vranckrijck waren, dede den Koningh door Marschal d' Albret casseeren; Hoewel de Marschalck de Turenne sulcx in zijne tijt noyt gesien had: De afgedanckte scholden op Colbert, maer die en kreunde des niet: Hy gingh in de

Academie

Academie der Schilders te Parijs / die sy houden aen 't Pallais Royael/ alwaer hy Prijsen uyt deelden aen d'alderkonstigste Geesten. Op die tijt wiert de Seigneurie van Venetien gewaer/ hoe dat den Fransse Ambassadeur met eenighe Religieusen binnen hare Republijck handelden/ over een schoon stuck Schilderij van Paulo Veronese, geschat op 10000. Ducaten; De Republijck verboden hun 'tselve te verkoopen/ maer kochtent selfs/ en schicktent aen den Franssen Ambassadeur/ om weghens haer aen zijn Meester te schencken/ het welck de selve door een zijner Edellien dede/ beneffens 600. ellen gout Laken/ om op de Louvre op te spannen / ten dien eynde noch 700. ellen onder handen zijnde. Van een andere kant quam den Abt Paulmeyer wegens Denemarcken den Franse Koning vereeren met 27. witte Yslantse Valcken / elck om 't schoonst/ daer de vlieg-Jonckers om te sien/ sterck aen quamen. Doen nam de Franse Majest. voor tot profijt van de Kroon Jaerlijcx te mesnageren 25. Millioenen en 300000. Ducaten/ 't welck veele Hovelinghen/ &c. niet wel en smaeckten. Men handelde doe secretelijck met Engelant/ Monsr. de Ruvigny ging nae London met een schoone Carotse en Barbarise Span-Paerden op 60000. fl. gewaerdeert: Sommige meynden datter yet bysonders most verhandelt zijn/ wijl den Cancelier (soo men te Parijs seyde) een secreet Contract had verzegelt/ 't geen hy selfs niet had mogen openen/ en waer mede den Courier by nacht voor Calais komende/ tegen usance in/ en alsoo ter Zee op Doveren uyt gegaen is: Immers 't Frans gelt wiert in Engelandt seer gemeen/ men noemdent over de koop van Tanger/ maer 't meeste gevoelen bleef op een Offensive en Defensive Ligue tusschen Vranckrijck en Engelant: Ommers Coventry die de saeck voltrock/ wiert niet alleen/ maer oock de Enghelse Coninginne door Vrankrijck met Presenten vereert/ waer uyt men beoogden dat het intrest van Portugal niet vergeten was. Den 16. November gelach de Coninginne van Vranckrijck van een Jonge Princes/ die op dien selven dach Gedoopt wiert Anna, maer de Coninginne bleef gheduyrich aen de Koorts. Doenmaels gaf zijn Majesteyt aen den Cardinael de Rets den tijtul van zijn Ambassadeur/ maer die van Protecteur van Vranckrijck en had hy niet/ als noch ongeaccordeert met den Cardinael d'Este/ die tot noch toe was Protecteur gebleven zedert hem de charge van den Cardinael Anthonio was geassigneert geweest: Echter hy kreeg van den Koningh tot zijn Equipage 50000. Schilden/ en dan noch eens soo veel Jaerlijckx/ om eerlijck in Italien staet te konnen houden. Des Paus Legaet quam in dese Maent uyt Vranckrijck weder te Roomen/ en dede op 't Casteel Gandolfo aen den Paus rapport van zijn wedervaren/ daer hy aen den Wijngaert van Paus Julius voorts te gast bleef/ buyten de Poorte del Populo/ makende aldaer goede cier met diversche Prelaten van zijn humeur/ die om sich vrolijck te maken/ daer mede genoodt waren op de welkomst van haren goeden Patroon: Het most Romen wel na de sin zijn 't gunt met Vranckrijck hier was af gehandelt/ en met reden/ want Vranckrijck desapprobeerden de oproerigheyt van eenige t' Avignon/ die liever Vranckrijck als den Paus tot haren Souverain hadden ghehad/ en hare Magistraet en 's Paus Stadhouder in de Stad op zijn Pallais als geblockeert hielden/ 't geen den Paus hoog estimeerde/ en de rebellige doe konde straffen:

Op dit voorsz. Prelate gastmael wierde des wegen niet weynig gedebaucheert soo dat door 't sterck drincken de man heel raeckten in de kan: En toen de tijt van scheyden quam/ bracht men op 't laetste noch een grooten Hansse Kop vol Wijn/ die omvlochten was met vergulde en versilverde stroo-halmen/ tot een teken van hare Broederschap: Als men nu Vranckrijck mede op 't tapijt had gebracht/ was 'er een van hun allen wel d'aldergeestigste/ die met een schoone stem braef begost te singhen den Psalm In exitu Israël de Ægypto, &c. Daer op veel bysondere speculatien hadden/ siende dattet geestelijck en weereltlijk so onder malkander wierde gemengt. Men had doe uyt Vrankrijk een schoone getuygenis der Engelse deugdelijckheyt/ 'tadvijs uyt Normandye en Bretaigne luydt aldus/ Quelques Anglois font ce qu'ils peuvent, pour persuader a plusieurs Personnes de la Religion d'aller en Yrlande, pour s'y establer, & promettent de merveillies: Mais il ny a d'apparence quil puissant estre satisfaict des Anglois, qui les chasseront quand ils ont deseiche leurs Terres, & les obligeront de recognoistre la Jurisdiction Episcopale, qui est un Joug assez rude, &c. De Fransse Majest. onthaelde doe op syn Hof den Broeder van den Turnksen Keyzer/ die Ao. 1644. van de Maltesers wierde gevangen/ op Malta 't Christen Geloof (waer over den Turcksen Oorlog tegens de Venetianen ontstont) aen nam/ en nu na dat hy Napels/ Romen en andere Italiaense Steden hadde besocht/ te Parijs sich onder de ordre der Dominicaner Monnicken had begeven. Maer in die tijt was Vranckrijck wel verbaest over de ellendige fortuyne van soo veel brave Cavaliers op Gigery in Barbaryen/ waer van den Ridder de Castellan het volgende relaes aen den Koningh van Vranckrijck als een oogen getuyge te poste quam doen: Alle de Franse Retrenchementen om Gigery waren niet geweest als van Steen, soo dat men tot Marabout (daer men neffens andere die daer waeren, oock een kleyn Toorentje had gebout,) wegens de Rotsen geen Linien konde sluyten, en tusschen yder Reduyt een halve Maen gheplaetst, die over de Linien commandeerden: Onder 't fortefiferen quam een Moorse Spion, die aen d'onse beloofde alle de gelegentheden van 't Barbarise Legher aen een gedeguiseerde Fransman in Turckse Klederen te willen doen sien, die op de selve conditie 15. Pistolen van Duc de Beaufort ontfongh: En op diens rapport resolveerden Duc de Beaufort de Barbaren met 800. Man, daer 500. van in embuscade soude leggen, te bespringen, maer den weg te lang sijnde, veranderden van desseyn, en onderwijl kreeg Duc de Beaufort van den Koning ordre om in zee te gaen, doch hoorende dat de Mooren hun harnasten om hem te bespringhen, bleef om te sien wat sy doen souden, aen Lant, tot hy sich t'Zee begevende, 2. Turkse Schepen nam die Vivres aen de Mooren brachten, doch hadden dese Barbaren sich onderwijl van swaer Canon, daer onder 48. ponders, voorsien, daer sy een van de Toorens by Marabout mede neder bonsden, daer veel Franse Soldaten onder doot bleven, en de Christenen verbaest wierden dat dese Barbaren alsoo een openinge hadden gekregen om haer te bespringen: Soo wierde Monsr. du Fretoy gecommandeert met de Franse Ruyterye, om, soo doenelijck de Barbaren te doen wijcken, die met succes vocht, maer een ander Officier met d' Infanterye in een om-wegh te lang achter blijvende, soo waren de Mooren onderwijl gecondschap van 't kleyn getal der Francoisen, die sy wel haest deden retireren, so datse die tot onder 't Canon van Marabout joegen, daerse 't canon op de Franse Retrenchementen deden donderen; Waer door de Soldaten, onaengesien was Monsr. de Gardagne daer tegens

gens dede, alle vlooden, ten hielp niet dat hy riep en ſprack tot de voornaemſte: *C'eſt honte Meſſieurs, de quiter ou lieu que le Chevalier Clerville Ingenieur auoit eſcrit au Roy eſtre tenable, & qu'il aimoit mieux perir à la teſte* 800. *Hommes de la valeur deſquels il eſtoit aſſeuré:* Maer alle de Soldaten en Officiers ſiende dattet niet houbaer was, en oock eenigſints bewuſt van 't geen leſt in den Krijgſaet was beſlooten, reſolveerden Gigery te verlaten, hoewel den Ridder Clerville, gelijck hy aen den Koning ſchreef, van een geheel contrarie gevoelen was, ſoo wiert het Scheep gaen vaſt geſtelt, en men begoſt eerſt mette Siecken, daer Monſr. Martel de Schepen, die maer 4. ſterck waren, daer toe bequaem maeckten: Maer dit konde ſoo ſpoedig niet toe gaen, of diverſe Franſe Soldaten wierden van de Mooren ghevanghen, oock wierden niet als die eenige goede Vrienden hadden, geſalveert, en alſoo 't ſelve ten leſten hol over bol toe ging, wiert Monſr. de St. Germain in 't wijcken, na langh vechten gedoot: Men had wel 400. man, om niet bevreeſt te ſchijnen, tot een reſerve geſtelt, die, wijl de Barbaren dit inſgelijckx door een overlooper aen-gedient was, meeſt gevangen of doot geſlagen, en neffens d'ongeluckige Siecken verbrant ſijn, gelijck oock hare Paerden; De Mooren bequamen daer 36. ſt. braef Canon, mette Wapenen van Vranckrijck, en veel buyt en Amonitie. Maer al 't onheyl was daer mede noch niet over/ een van deſe Schepen/ de Maen/ seer out/ en al te ſeer geladen/ dede al de kleyne Vaertuygen aen boort komen/ alſoo van alle ſijden het water daer in quam/ en om 't Schip te lichten/ de Smits tuygen/ en andre zware materialen daer uyt lichten; Maer de Zee-Commiſſaris van Langedocq la Guette, die doe in de Haven van Zene by Toulon was/ daer dit Schip maer 6. a 7. mijl mocht af weſen/ ſpotte daer mede/ ſeggende/ dit Schip kan noch wel 2000 mijlen ſeylen, doch Duc de Beaufort/ die in de Stad alreede was/ ſont evenwel een Chaloup derwaerts/ daer op wel 70. Officiers ſich ſalveerden/ maer een uyr daer na quam 't water van alle kanten daer in/ ſy ſchoten 1. ſchot met Canon/ maer niemant quam haer te hulp/ daer verdronk 't geheel Regiment van Picardyen/ eenen Command. Verdille van de Bootſgeſellen hoorende datter geen hoop van bergen was/ zijn oogen en handen ten Hemel geſlagen hebbende/ trock zijn Hoet in 't hooft/ en de Mantel om zijn ooren/ ſeggende/ Wel aen dan, liever dan vreeſachtig yets quaets of ydle klagten te doen, ſal ik als een hartig Menſch, voor gaen: Dus met zijn Hooft neder in Zee ſpringende/ ſeyde/ Godt mijn Heere ick ben U. Schijnende de doot niet te vreſen; Dit hoorden 2. Soldaten/ die op een Planck noch te Lant quamen: Monſr. Beaumont wiert geſalveert. Maer den Koning was ſeer ongemackelijck/ hoorende de ſchade en ſchande van dit Exploict/ ontboodt by hem den Prins van Condé/ Grammont/ en Turenne/ verklarende/ dat dit verlies al zijne volhardinge ſeer had doen bewegen/ 't geen zijn gemoet noyt had geproeft/ alleen maer ſpecterende op al die brave 10 Comp. Cavaliers die in 't Schip de Maen verdroncken: Daer waren noch onlanghs 1200. Vuyrwercken/ 1800. Soldaten/ en 600. Hellebaerden van Rochel na Gigery geſonden/ met veel Amonitie/ doch is alles tegens 't gewelt van 14000 Mooren onder haer Coning van Coqué/ wijl de Franſen maer 3500. ſterck waren/ als bleeck/ niet beſtant geweeſt.

Het ongeluck van Gigery wiert met noch twee andere onheylen vergroot/ als dat van Cajane/ 't welck de Indianen de Franſſen hadden af-genomen. En dan/ datte Franſe Terneufs-vaerders daer te Lande van de Wilden wa-

ren be-

een besprongen geweest/en eenige 100 van de hare doot geslagen. Dus keerde
Vrankrijk na hare grootste equipage op l' Isle St. Laurens of Madagascar
voor-genomen/ daer toe men te Parijs een Oost-Indis Huys/ Bewinthev=
bers/Ec. maeckten/ den Koning een beurs van 3. Millioenen gaf/in Hollant/
Bretange/ en elders Schepen liet bouwen/ om Commercie op Oost-Indien
te drijven; De Vloot soude bestaen in 12. Coopvaerders/ en 10. a 12. Oorlog-
Schepen: En zijn Majest. soude Brieven af senden aen den Grooten Mogol/
aen den Persiaen/ en de respective Indiaense Koninghen/ om t' obtineren den
vrijen Handel: Men maeckte by provisie een Viceroy en een Aerts-Bisschop
voor Madagascar/ Sr. Beausse soude daer President van den Raet zijn: So
dat op de naeste Lente 4. Schepen derwaerts ghereet van Brest met wel 400.
Volontarisen/ meest Geestelijcken/vaerdig waren/ dese soude 8. andre volgen:
Na dat te vooren een van Rochel uyt geloven/ schaloos weer om most keeren:
Vranckrijck had groote opinie van dese Compagnie/ de Beurs soude van 15.
millioenen zijn; Niet eens bedenckende wat pericul en avontueren soo zware
Voyagien altoos onderworpen/ en soo meenig Koninckrijck die entreprinse so
ellendelijck is misluckt geweest: Eenige Kooplien die te Parijs getekent had=
den/ so men het noemde in de Franse Royale Compag. vertelden malkander/
hoe de Hollanders aen Vranckrijck hadden gepresenteert/ dat by aldien men
daer mette Franse Compagnie wilde stil staen/ sy een groote somme gelt had=
den gepresenteert/ maer dattet selve af-gheslagen was: Dan dit bewees niet
dat men selfs geringhe Lien/ Gereform. Predicanten/ ja de kleynste Steden
van Vranckrijck tot den inlech van dese Comp. dede nodigen/dat haer sake so
favorabel was: 't Was evenwel waer dat den Koning daer groote sin in had/
en zijn debuoiren/belofte/ja selfs alle de Grooten van 't Hof daer toe animeer=
de: En om dat zijn Majest. al voor 3. Jaren de Franse Comp. van Oost en
West-Indien had gefavoriseert/ en oock om de Gemeente te verlichten/ veele
Gabellen op de Revieren van Vranckrijck staende/af geschaft; Veel moeyten
gedaen op dat yder Stad zijn schulden soude betalen/en voor meer als 10 mil=
lioenen aen Imposten af-geschaft / en noch wel 15000. ponden van de gabel=
len door een escu op yder Minot Zout/groote onkosten had gedaen om so veele
Bruggen/ Fortificatien/ en publijcke Wegen; Oock tegens de Barbaren soo
zwaren Equipage: Soo was hy nu oock gesint den Coopman te soulageren/
hare klachten te hooren/ en alle verbeteringh te doen hebben/ belaste datse alle
15. dagen vier uren souden besteden ten besten van de Franse Commercie/ de
eerste was tot Fonteynebleu/ de tweede tot Vincennis/waer de Koning/Can=
celier/ Villeroy/ d' Aligre/ Tellier/ Séve/ Lionne/ en andere present waren:
Den Secretaris van Staet wiert ghelast op hare Resolutien terstont aen alle
Gouverneurs/ Souveraine Compagnien / Subalterne/ en Intendenten te
schrijven/ datse haer souden informeren en toe-voeghen de Kooplieden geheele
protectie/ prompte justitie doen hebben/en hare Processen expedieren voor alle
andere/ om in haer Trafijck niet op-gehouden te worden/ en alle regulen van
goede Policye ghebruycken tot vermeerderinge van alle Manefacturen/ selfs
de Kooplieden wierden aen-gheschreven yemant van alle Plaetsen uyt de hare
te deputeren na Parijs om de Koning van hare Commercie advijs te geven:
Zijn

Zijn Majest. presenteerde/ dat hy van zijnen 't weghe daer yemant onder dat College soude stellen om samen te raetleven ten besten van alle Kooplieden van Vranckrijck: En dat men voor eerst soude af schaffen op sommige dingen het uyt en inkom-gelt: En een Millioen ponden soude contribuëren tot opweckinge en practijck der Manefacturen: Aen de Kooplieden die nieuwe Schepen lieten bouwen of kochten/ presenten soude doen: Oock al de Revieren van zijn Koningrijck wilde Navigabel maken / gelijck als dat van den Oceaen en de Middell. Zee/ daer hy 2. millioenen toe soude verschieten: Waer af den 4. deser de Commissarissen volle openinghe hadden gedaen/ adviserende / dattet leyden van de wateren op de Reviere van Lers door die 't seer wel verstonden/ practicabel was / waren oock mette Ingenieurs gheweest onder de Meulen van Basacle op de Brug van Velour/een half mijl van Toulouse/waer langst men 't Canael maken en leyden sal tot de Garonne/ en uyt Toulouse doen loopen tusschen Maladrerie en 't Convent der Minimen; Waren so voort langst de Steenrotsen van Naurose ghereyst/ alwaer dese Reviere begint/ die sich in de Garonne/ en van daer in die van Fresquel die in d'Aude valt / uyt-looft by Carcassone; Besagen oock de mogelijckheyt om de Revier de Sor te leyden door de Rotsen van Naurose / alwaer in een Meyr dat daer Natuyrlijck is / een geschickten boesem kan werden ghehouden / om altoos door Sluysen van 't oosten tot westen dit Canael te doen water hebben/ten besten van alle Koopschepen die met hare Goederen af en aen wilden.

Men was in Engelant bedecktelijck noch al toe rustende/ en men gaf goede antwoort aen haer Ho: Mog: Ministers / waer over Cunèus een reysje over na Hollandt dede / om mondeling desen Staet te waerschouwen/ wijl men nu langs hoe meerder sach waer Engelandt op uyt was/ en geen staet meer was te maecken op de hoope in een Audientie/ op de bescheydene Informatien aen zijne Majest. door de Heer van Goch gegeven / Nous n'aurons point de Guerre. Maer men sach nu al gheheel wat anders/ want de bakens quamen ten allen sijden var de Engelsen uyt: De geruchten selfs scheenen ongelooffelijck/ dat men des Neerl. Ambassadeurs Brieven op 't Comptoir te Londen weg nam. Een Hollants Frans Schip met Wolle uyt Yrlandt komende/als verboden/ die te Dover op bracht/ en confisqueerden: Dat men ordre gaf in 't begin van dese maent alle Neerl. soo Oorlogh als Koopvaerdy-Schepen in Engelse Havens komende/ te arresteren; En een offensive Vloot daer toe geappropriëert/ waer af Duc de Jorck Admir. / 't eerste Esquadre van 13. kloecke Schepen soude hebben/ Jan Lauson Vice-adm. en W. Berclay Schout by Nacht soude zijn: Het tweede Esquadre van 12. Schepen/ Prins Robbert Adm./ Capit. Mings Vice-Adm. en Cap. Janson Rear-admir. Het derde van 12. Schepen/ Eduard Montagu, Graef van Sandwits Admir./ George Aiscu Vice-Adm. en Capit. Tijdeman Rear-Adm. Behalvens noch 12. andere Schepen/ en veele Ketsen/ die men daer by soude voegen: Dat men voor een geheel aen nam noch 25000 Soldaten/ 30000. Bootsghesellen/ meer Schepen liet bouwen/ en al des Konings en Kooplieden vaste Schepen ten Oorlog dede bequamen/ 1000. halve Cartouwen/ 500 negen ponders/ en 200 tonnen Koper om nieu Canon te gieten/

ten / noch had op-gekocht: Uyt Duytslant alle Materialen ten doot slaen en Oorlog dienstigh/ van de Roomse te Keulen en elders gekocht/ over Vlaenderen na Londen schickte/ om de mede-ghenooten van een Religie te ruyneren: O Engelant, Beschermer des Geloofs! Elisabeth ageerden anders, sy herbergde en beschermde de Protestanten, oock van waer sy quamen. Dus wierden de Neerl. Schepen waer sy in Engelant quamen/ gearresteert/ doch daer na ontslagen/ en als een tragœdie alle die op het eerste ontslag niet en waren deur gegaen/ zijn weer de Zeylen en Roers af genomen: 't Eerste beslach (wijl Engelant toch na occasie van onlust socht) scheen gefondeert op seker Sweets Schip de St. Jacob/ Schipper Dirck Smit, van Gottenburg met Masten na Londen willende/ en door storm ghenootsaeckt in Texel te loopen / was gearresteert/ dewijl den Staet het uyt voeren van alle in dese Landen gekomen of zijnde Masten hadde verboden/ echter op het minnelijck versoeck/ speciael van de Sweetse Kroon/ door haren Ambassad. Herald Appelboom, en ook uyt minne op 't versoeck van zijn Majest. van Groot Brittangens Resident G. Downing, wierde 't voorsz. Schip ten respecte der hoog-ged. Bontgenooten/ met de welcke den Staet sich hoog gesterckt achte/ ten aensien van Religie en van Staet/ reëlijck ontslagen. Maer tot ongeluck der Nederl. Schepen gebeurden 't dat op die tijt een kleyn Engels Scheepje te Vaelmuyen quam uyt Nieu Nederlant/ met sommighe Nederlanders/ die sy van Nieu Amsterdam mede brachten/ met de sekerheyt van 't overweldigen van die plaets/ en waer af de Bewinthebbers der Neerl. West-Ind. Comp. byna aldus by haere Ho: Mo: hadden gedoleert: Hoe dat d'Engelsen, gesterckt met de Schepen van den Hertoge van Jorck uyt Engelandt, den 17. Augusti de Stadt Nieuw Amsterdam, nu 50. Jaren door desen Staet in volle rust en Vrede beseten, en voorts de heele Nederl. Provintie hadden te onder gebracht, dat noemende Nieu Jorck: Een sake die duysenden van bedroefde Menschen aldaer heeft gemaeckt, (als nu subject sijnde het slaefachtig pressen der Engelsen, die hare Vrijheyt nu door die Tyrannye t'eenemael quijt sijn, en haer noch meer als d'Engelse Slaven die daer vijf, tien, en meer Jaren in de Taback-Planterijen gebannen worden, plagen sullen) daer de West-Indise Compagnie jaerlijcx soo veel Schepen en Goederen plach te vertieren, ende tot welckers prosperiteyt sy Millioenen onkosten hadden gedaen: Versoeckende redres tot herstellinge van dien, &c.

Maer toch dat mis haegde Engelant soo seer niet/ als dat Vice. Lauson en Cap. Berckley van Cadix/ daer sy Cap. Allen met 12. Schepen hadden gelaten / tijding aen den Koning brachten: Dat de Viçe-Adm. de Ruyter van zijne Principalen secrete Ordre had ontfanghen, en sich tot Cadix voor 12. Maenden geproviandeert, op den 5. October 's morghens ten 8. uren met 12. kloecke Schepen, was in See ghesteecken, passerende voor by Lausons Vloot, groeten d'Admiraels malkaer met 11. en de Vice-Admiraels met 7 schoten, waer over de Spangiaerden op 'tgebergte van Rota (daer na by) liepen, meenende datter een Gevegt was; Nu soo de Ruyter seyde, hy ging na Zalé, maer na de presumptie van Lauson, 't was na Guinea, &c. Doen was de Bot vergalt/ den Raet contramandeerde Prins Robbert, die al uyt Duyns met zijn Vloot om na Guinea te gaen/ alreede was uyt geloopen / maer door contrarie wint by Wicht gedwongen weder in te steken: Maer de Ruyter voor wint hebbende/ ging het na zijn wensch; Want het had hem lang verdrooten

soo ondienstig daer in de Levant te zijn/en gehoort hebbende de snoeverijen der Gentilmans in Spangien / schreef doe eer hy upt liep/ aen zijn Heeren Meesters upt Malga onder andere woorden oock dese : Wy hooren dat d'Engelse tot Cadix haer beroemen haest Oorlog mette Hollanders te sullen hebben : En voorders vervolgende/ Waer op wy ons gereet houden, en wenschten soo sulcx mochte komen te gebeuren, dat wy in tijts ordre kregen om van ons te mogen tasten, om d'occasie so nu als dan wel presenteert van eenige Engelse Buyten te bekomen. Doch Engelant ging soo openhartig niet : Maer arresteerden terstont weder alle Neerl. Schepen: Als nu hare H: Mo: Ministers aen Engelant de oorsaeck van dien vraegden/ wierde geantwoort : Sijn Majest. van Groot Brittangen soude nu niet licht te disponeren sijn tot eenige ontslaginge, mits men in Hollandt met d' Engelse klachten langer niets vorderde, en scheen als te gecken : Dat den Koning sich altoos voor desen wel tot Vrede hadde geneygt, maer nu om gedane kostelijcke Equipage, met verscheyde notable Heeren van Staet verstont, sich tot den Oorlog genootdruckt te vinden, &c. En in d' Audientie van den Heer van Goch by den Koning/ op den 21. passato savonts ten 6. uren/ sprack zijn Majest. na dat hy 't Geschrift van den Ambassadeur had ontfangen/ in substantie na gewoonte in d' Enghelse tale : Mylord, ick heb U nu en t'anderen tijden wel verstaen, en gelijck u Excell. wel bekent is, mijne m eeninge daer op verklaert : Ick neme dit Geschrift over, om door my beantwoort, en u gegeven, gy dat aen uwe Principalen kont over senden : Dan echter dit voor af seggende, dat ick wegen d'aen-gestelde Equipages niet en ben d'eerste geweest, maer die van Hollant voor gaende, ben door haer daer toe gedrongen gheweest : Blijvende onafgedaen al de doleantien ghedaen door mijne extraords. Envoyé, en ick heb op 't geene U Excell. segt aen de Kust van Africa is gepasseert, bysonder 't in-nemen van Cabo Verde en andere Forten door Cap. Holmes, verklaert, my t'informeren en kennis daer af te nemen, sonder op de klachte van een tegenpartije my te willen tot decisie in laten: En wat is doch Cabo Verde voor een stinckende Plaets? Is die van eenighe waerdije, om daer over soo veel moeyten te maken? Indien ick tot noch toe niet geabuseert ben, kan niet oordeelen die van eenige nut te zijn, &c. Den Franse Gesant de Graef van Comingés op den 23. passato Audientie by den Coning hebbende/ verrichte niets/ als dat hy over leverden upt nieuwe last van zijnen Koning/ een geschrift/ tenderende tot de Mediatie op de nu zwevende Engels en Nederlantse differenten/ 't welck den Koning van Engelant over nemende / soude (soo geseyt wert) beloofd hebben te antwoorden/ en dat hem de Mediatie van d' Allerchristel. Koning zijn Broeder wel aengenaem was/ maer dat dit werck van die van Hollant eerst was begonnen/ en daer mede noch verders voort gevaren/ en als nu in sulck een stant gebracht/ dat hoogst-ged. Majest: tot beschermінge van des selfs Onderdanen genootsaeckt was t'equiperen/ dat sulckx nu niet konde gerevoceert werden/ en altoos was en noch wilde Hollants Vrient zijn. Maer al dat Engelandt niet en konde verdouwen/ was/ dat men daer geloofde datte Kuyter na Guinea was om alles daer op te schicken : Dan in een Audientie op den 6. November ten 4. uren/ seyde den Coningh tot den Heere van Goch: Nimmer te sullen gedoogen dat andere over sijne Onderdanen Justitie souden administreren, oft eygen redres van saken onderwinden, gelijck als gesien had dat by hare Ho: Mo: in der selver Instructie aen den Commandant van de Vloot na Guinea gedestineert,

wert ondernomen: En dat de entreprinse en 't in-nemen van Cabo Cors was gheschiet met sijn Majests. kennisse, en door des selfs ordre, als wesende een gelegentheyt welck d'Eng. Natie in eygendom was toe-behoorende, de selve de grondt competerende, en oock het Gebou daer op hadden gestelt: Dat de selve de Engelsen sonder eenig recht door de Nederl. West-Indise Comp. was af handig gemaeckt, en naderhant alleenlijck wat naders daer op by de selve was gebout geworden, en maer 4. Jaren of wat langher daer van waren in possessie geweest, daer d' Engelsen hun deugdelijck recht van souden bewijsen. **Den Ambassadeur van Goch antwoorde seer bondig en geschickt:** Dat (met reverentie) dit den rechten weg niet en was, selfs volgens sijne Majs. sustenue, genoeg voor heen gededuceert van eygen redres in dier voeghen te onderwinden, en insonderheyt niet over een komende met het gemaeckte Tractaet, daer zijn Majest. sich op beriep, en op de klachten van 't overweldigen van Nieuw Nederlant. **Antwoorde den Koning**/ Dat gem: Landen onder des selfs Gebiedt waren resorterende, sijnde aldaer onder de andere sijne Landen gelegen, ende over sulcx by d' Enghelsen voor desen onder geslagen en geoccupeert geweest, en aen de Nederl. Natien alleen in den aenvang gedoogt sich aldaer neder te stellen, sonder dat het gesach daer over aen de Neerl. West-Ind. Compagnie oft yemant anders soude geconsenteert sijn geweest. **Waer op hare Ho: Mo: Ambassadeur seyde**/ Dar beyde de possessien soo in Africa, als Nieu Nederlant in America, deugdelijck waren, op de leste nu ongemoeyt 50. Jaren 't besit gehad hebbende, en met geen glimp of schijn de selve konnen werden ontnomen, behoorde de Koning volgens de renommé die hy altoos hadde gehad van equiteyt, oock te bewijsen sijn rechtvaerdigheyt, &c. Dan in plaets van dat/ ging alles ten achteren. Men verschoonde niet de goede Inghesetenen/ die als noch naer Guinea te pressen/ daer yder verbaert voor was/ vermits te Portsmuyen d' Enghelse Bootsgesellen uyt Guinea daer in de Kroegen komende/ hadden vertelt/ datte Guineesse wreede Lucht voor de delicate Enghelsen te onverdraeglijck/ en of een bedorven Lever/ of Wormen van twee etmael/ of Duyvels stof/ dat zijn onlijdelijcke jeuck-puysjes/ haer ghewisse ellende/ en eyndelijck/ een al te verdrietigen doodt was; Men preste echter even sterck/ en de Printesen/ bysonder die van 't Schoenmakers Gilde/ heeft men aen getast; Te lantwaert sach men veel Volck vluchten/ om voor 't pressen bevrijt te zijn: De Quakers sont men in slavernije na West-Indien/ ghelijck Cromwel de Royalisten plach te doen. Somma/ Engelant procedeerde uyt en inwendig periculeus; Ten hielp niet datte genoemde Quakers waren Gereform. Pres butrianen/ dat hare Ho: Mo. tot een vast teken van hare ongeveynsde vredelievende intentie/ hadden eerst op 't versoeck der Hr. Appelboom en R. Downing 't Sweets Schip met masten ontslagen/ maer oock 2 scheepjes van Nieukasteel met gepreste slaefse Schotten door storm de Maes in-geloopen/ heeft desen Staet (niet om dat sy de Nederlanders daer na tot danck van 't genooten onthael souden beoorlogen) de hant geboden/ en in een ander Vaertuych weder na Engelant laten af-gaen/ maer selfs oock ghesoulageert ettelijcke Enghelse Matrosen/ die mette Boot van haer Oorlog-schip in Duyns om water te halen (so sy seyden) door Tempeest af-ghedreven/ met 2. Riemen 4. dagen op Zee in de grootste extremiteyt hebbende getobbelt/ en te Zantvoort op Godts genade aen-gedreven/ weder om met alle behulpsaemheyt heeft laten na Dovres over schepen. Dus de

saken

saken staende/quam advijs dat Cap. Holmes te Lissabon gearriveert/om ge-
lijk hy op de Greynkust siende eenige Neerl. Schepen/'tgat vernagelt/en sich
als den eersten steen des aenstoots in die gewesten niet vertrouwende/ (een on-
rechtvaerdig Mensch vreest altoos de Justitie) dorfde Engelant niet aen doen/ voor
dat hy van London tijding had/ dat de baen voor hem veylig en zijn doen aen-
genaem in Engelant was. Maer hare Ho: Mo. Ambassadeur stondt onder
dies niet stil/ doch wy gaen veele Geschriften en bewijsen wetens voorby/ en
over slaen die van tijt tot tijt by zijn Excell. zijn over-gegeven/daer wy de Po-
litijcken van gesonde regulen toe wijsen/ en die noodig zijn tienmael gedruckt/
en 25. mael gelesen te werden: Dus bleef de Zee als gedreygt. Maer den 27.
vertoonde sich een groote Comeet-Ster/ die/ hoewel over d' Indien gaende/
sich groot/ maer om de verre afwesentheyt hier selden klaer/ en meest water-
achtig dampig liet sien/ hare Staert is eenmael op 180. mijlen en noch groo-
ter af gespeculeert geweest: Verwonderens waerdig zijnde/ dat sy tot Nieu-
Jaer 1665. de Staert West behoudende/ die verloor/ en 2. daghen als den lest
en eersten dag van 't jaer als een bedompte Maen sonder staert verschijnende/
eenige dagen daer na weder met een kleyn Staertje sich vertoonden/ doch seer
kleyn en oostwaert staende/ bewesten boven Engelandt/ recht na Jarmuyen/
maer een nacht bysonderlijcke groot en helder tot 3. uren 's nachts verscheen:
Loopende voorts tot op 46. graden/ doch was altoos met heldere Lucht over
dese Nederlanden/ kleyn van Staert/ dan grooter in zijn op/ en wel 6. mael
grooter in zijn ondergang/ ten westen over de Noort-Zee: Den Koningh van
Vranckrijck sach hem seer wel: Van Withal sach hem den Koning een half
uyr lang/veele Lieden te Westmunster verschrickten daer over: In den Hage
had men oock 't ghesicht: De Geestelijcken van de Sorbonne te Parijs/ het
Consistorium van de Cardinalen te Romen/ ja den Paus vraegden na de ey-
genschap/en hielden Consultatien over dese Cometen: Te Keulen/Francfort/
Breslau/ Weenen/en tot Venetien/ja te Stocholm in 't koude Sweden wiert
hy gesien/ soo datte Sterrekijckers oordeelden dat hy omtrent de Tropicus Ca-
pricorni moste staen/ en seer diep in den Hemel/ zijn Staert en Lichaem was
gecomposeert (als men met een Verrekijcker daer op speculeerde) van een on-
eyndelijck getal kleyne Sterrekens gelijck den Vloet Eridanus.

Bewinthebbers der Nederl. Oost-Indise Comp. resolveerden doe [in Zee-
lant zijnde op hare beurt] te doen uytdeelinghe van 27 en een half per cent/ en
onaengesien de sterfte/ golden d' Orientaelse Waeren nochtans seer wel op de
Verkoop-dagen van yder Comptoir: De Oost-ind. Actien waren nu 452. en
d' Obligatien van West-indien 40. Men resolveerde oock een notabile Equi-
pagie weder na Oost-Indien te doen. 's Lants Vloot 34. Schepen sterck is
doe om verscheyden insichten eerst uyt Goeree naer de Quack en Schonevelt/
en van daer na de Wielingen ghezeylt/ de koelte noch al hoog en laeg west. De
Moscovise Vloot quam doe seer spoedigh/ doch met articulen/ en tamelijcke
ghedane Negotie weder in 't Patria/ dan d' Enghelsen mochten t' Archangel
niet handelen. De Groenlants en kleyne Visserye hadden niet veel klaghens
noot: Noch benijden haer d' Engelsen om 't dagelijckx kosje daerse om voeren:
Maer in de Levant was het slecht: Den Turcksen Keyzer uyt gierigheydt

meenende

meenende oorsaeck te hebben op de Franse Natie / om dat sy soo heerlijck aen de Raeb de Duytse Benden tegens de ongeloovighe hadden gheholpen / en die gelijck wy meermalen geseyt hebben/ die groote eer de Franse Cavaliers niet en gunden/ nu tot weerwraeck om een somma van uytkoop te vinden/ een gerucht deden uyt stropen/ datse de Francoisen wilden uyt roepen: Liet al zijn gramschap op Constantinopolen uyt dreumen: Nu kropten hem den Persiaen/ de Griecken maeckten hem jaloux / Venetien gaf hem luttel gewonnen/ en de Turckse Priesters liepen geduyrich aen om de Conqueste van Candia: Den Keyser van al dit gespoock verveelt/sette zijn Stoel te Adrianopoli/ en de Janitsaren seyden ront uyt: Den Keyser wilde liever selfs met eygen handen 't vuyr in Constantinopolen steken,als op so ongeluckigen plaets langer te resideren: Want door het mutineren der Zarazijnse Militie/waren in die Stad diverse Monarchen van Turckyen geruyneert: Datter quade Prophecijen gingen van een Stadt tusschen twee Zeen ghelegen: Dede des wegen niet ver van Adrianopoli drie Seraigles van Plaisantie bouwen/ gevende die de selve namen en fatsoen als die hy te Constantinopolen hadde: Maer seker arm Christen dese nieuwe gestichten onwetende na hare oude naem en gebouw noemende/ wiert daer over gegrepen en op-gehangen. d' Engelse Admir. Thomas Allen maeckte den 20. November een Paix met die van Algiers / waer af men te London door den druck uyt stroyde: Dat die Vrede was tot reputatie en best der Trafijcq van d'Engelsen, speçiael tot schrik van hare machtige Nabuyren (die noch met die Rovers in groote onrust, last, en difficulteyt stonden) en na de tijt glorieus, want Hollant had haer eerst om derwaert te gaen, uyt genoot,doch in plaets van saem t'ageren,waren steelswijs vertrocken, en invadeerden op de selve tijt der Engelsen recht in Guinea, dan nu mochten de Hollanders haer selfs redden met de blinde passagie om de Noort,liever als te wagen by Duc de Jorck Engels Admirael soo onmanierlijck 't Canael te passeeren, &c. Den Vrede met Algiers vervate, dat d'Engelsen daer mogen handelen,mits 10. per cent gevende. Wedersijts Schepen vry varen: Gevangens verlost: En geen Salees, Tunis en Tripolees Rovers sullen in Engelant of t' Algiers haer Engelse of Algierse Prijsen mogen op-brenghen: Een Engelsman t'Algiers stervende, sal al sijn goet onder den Eng. Consul staen,die een ongemoeyt Bede-huys in de Stadt sal hebben. d'Engelse Schepen vermogen t'Algiers hare Prijsen te verkoopen, en haer te provideren, en alle Enghelsen niet dan voor den Divan mogen te Recht geroepen worden, ende onder haer Engelsen selfs, voor den Consul: Oock geen Eng. Passagiers gemolesteert werden: En haere Schepen op de Zee die van Algiers bejegenende buyten de Zeen die niet zijn onder zijn Majests. Gebiet, behoeven maer een Boot met twee Sitters,behalven de Roeyers,haer Commissie van d'Eng. Admirael te vertoonen,en hunne Reyse vervorderen,mits geen onvry Goet in hebbende: Maer d'Enghelsen een Algiers Schip ontmoetende, en door hare Pas vertoonende meest Turcken of Slaven in te hebben, sal men moeten laten passeeren, schoon of daer Vremdelingen en hare Goederen in mochten sijn. Een Vrede meer tot schande als eere/ wijl een Turcx Schip vrij/ self met vyanden Volck en goet heen varende/een Engelsman so gestelt/verbeurt sal zijn. 't Gebeurden op die tijt t'Alicanten/dat daer op de Reede de Capiteyn van een Eng. Fregat wilde visiteren een Holl. Schip/of daer geen Engelsen op waren/den Hollander weygerdent/ en seyde/ hoewel geen Engelsen binnens boort had/ soodanig
ondersoeck

onderſoeck niet ſubject te zijn: Den Engelſman weder om ſeyde/ hy wilde vi-
ſiteren/en ſo niet met vruntſchap/ hy ſoudet met gewelt doen: In dat diſpuyt
komt daer noch een Holl. Schip op de Ree / die compagnie makende/ ſamen
na Cadix uyt loopen/d'Engelſman volgt haer/de 2. Holl. Schepen dit ſiende/
wenden/ en laten de Zeylen vallen/ wachtende den Engelſman in/maer die dit
merckende/ liet oock zijn Zeylen loopen/ en bleef leggen/ waer op den beſt ge-
tande der Hollanders nae den viſitateur liep/ en twee a driemael rondſom den
ſelven heen ſeylde/ maer nu/ hy en ſprack niet: Dit ſagen die van Alicanten/
die op 't Caſteel en de hoogten waren gheklommen/ om ſoo d' Eng. Facteurs
daer hadden uyt-geſtropt/ te ſien een groot gevecht: Dan ſy ſaghen de 2. Hol-
landers hare Reys na Cadix vervorderen/ en ſavonts quam den Engelſe viſi-
tateur weder op de Reede van Alicanten/ daer hy van zijn Natie beſchrobt/en
van de Spangiaerden niet weynig uyt-gelacchen wiert.

Denemarcken was in deſe tijdt wel de voornaemſte die de Hollantſe Sche-
pen in ſijn Rijck admitteerden/ om ſonder de quarantena te houden/ te mogen
ontladen. Den Engelſen Envoy Talbot poogde doe het Deenſe Hof te induce-
ren/ wat groot recht ſyn Coning ſich had te wapenen/en de Hollanders d'eerſte
Aggreſſeurs waren/ door 't ophitſen der Swarten in Guinea/ en de vergeeſſe
ſtormen op 't Engels Fort Cormantin/ daer by oock voegende: Dat d'Engelſe
een Brief hadden geintercipieert,by een Neerl. Onderdaen tot dien eynde aen de Swar-
ten geſchreven waer mede volkomen konde beweſen worden 'tvoorſz. deſſeyn,en ſulcx
door Dienaers van de Weſt-Indiſe Comp. Dan deſe diſcourſſen hechten niet op de
gemoederen te Coppenhaven/ wijl men notoirlijck ſach/ dat Enghelandt daer
door ſocht Denemarcken te perſuaderen tot ſecours/ als eerſt geaggreſſeert.
In Sweden/ te Hamburgh/ Keulen/ &c. ſongen d'Eng. Reſidenten mede die
voix/trachtende de Neerlanders over al gehaet te maken/of ten minſten te be-
ledigen. Graef Carliſle quam doe te Koppenhaven. Daer tegens was den
Ambaſſad. Boreel met 't Schip de Winthont op de Revier van Duna by Ri-
ga in Octob. gearriveert/bleef eenige dagen op de Hofſtede van een Koopman
Herman Becker, boven de Stadt aen de ſelve Reviere gelegen / en wiert doen te
Riga ten aenſien van hare Ho: Mo: treffelijck in gehaelt / en getracteert door
de Grave Benedictus Oxenſtern, Gouverneur van Lijflandt/ paſſeerende over
quade Wegen na Pleſcou/en ſo na der Moſcou. Tot Stocholm quam den 27.
paſſato den Heer Prince Adolf Johan hare Ho: Mo: Miniſter Heynſius begroe-
ten/ onder andre oock te kennen gevende/ Dat hy omme d'affectie die hy den Staet
der Vereen: Nederlanden was toe-draghende, en ten opſichte van 't goet onthael, hem
voor 7. Jaren binnen 'sGravenhage door hare Ho: Mo: aen-gedaen,te rade was gewor-
den haer tot het Gevaderſchap over ſijnen Jongen Prince te aſſumeren, hebbende haere
plaetſe doen bekleden door den Hr. Rijcx-Raet Chriſtiaen Horn, omme de inconveni-
enten omtrent den rang te prevenieren: Verſoeckende, dat hare Ho: Mo: 't ſelve voor
lief en aengenaem mochten op nemen. Scheydende alſoo met groote beleeftheyt/
vertrock den naeſten dach weder uyt Stocholm buyten op 't Lant. De On-
garen onbenoegt over de Treves/delibereerden ſterck binnen Preſborg/klaeg-
den en toonden dat ſy met de Duytſen een groote antepatie hadden/ oock niet
wilden

wilden opsitten als voor haer eyghen Vaderlandt: Sy gaven den Keyser een Brief over van den Turckse Bassa in Nieuhusel aen hare en andere Christen Steden geschreven/ luydende aldus:

WY Machamet Bassa van den onoverwinnelijkste Turckze Keyzer, wel besteldengebieder in Nieuheusel, ontbieden onsen willigen dienst, neffens toewenschinge van eygen begeerlijck welvaren en goede gesontheyt: Lieven Heere, Nabuyr en goede Vrint, wijl het den Heere seer wel is bekent dat tussen mijn aldergenadigste Heer en Grootmachtigen Turckzen Keyser, en den Roomse als uwen Keyser, een Vrede sy gesloten; so werden door my de Heeren Nagebuyren, so Opper-hooft-mannen, Duytzen en Ongaren, van my dienstvriendelijck versocht, dat sy van hunne syde haere Soldaten, die onse Inghesetenen groote schade aen doen, en de gemeene man (die doorgaens in de Bosschagien, om Hout en andere nootdruft uyt gaen moeten) ten deele wegh voeren, of anders ter neer slaen, en haer Paert, Wagenen en Ossen af-nemen, dat sulckx als een sake 't Vreeden besluyt contrarie niet meer en mach geschien, maer de aen-gedane schade herstelt, en te goede gemaeckt mach werden: En by weygeringe van dien sal ick sulcx mijnen onoverwinnelijcken Grooten Turckzen, of den Roomze Keyzer sulex bekent en aen-duyden laten: En weet daer neffens, datte Rechter te Freystattel soo hy met eenige rantsoen-gelden van eenige gevangene, en een geschenck van my af-reysen wilde, van de uwe onderwegen is aen-ghegrepen, die hem alles, oock dat Present van my aen hem geschonken, af-genomen hebben: Bidde deswegen den Heer dienstvrindelijck de hare sodanige gewelden te beletten, want so wy sulckx den onsen toe-lieten, soude den Vrede haest gebroken sijn: Voor 't overige verhoopen wy in goede Nabuyrschap te houden, en vredelijck met den anderen te leven.

Den Prins Portia/ Keysers Secreten Raet/ troosten haer/ men soude aen den Bassa van Offen daer over schrijven/ sy Ongerse Magnaten wilden doch soo veele doen/ den 20 jarig gemaeckte Treves met de Turcken te ratificeren/ alle hostiliteyt met de Duytschen vermijden/ quartieren assigneren voor ettelijcke Regimenten/ gelt en materialen fourneren tot de forteficeringe der Steden Lewens/ Neutra/ Schinta/ Gula/ en de Nieuwe Vestinge Schula aen de Waeg/ om Nieuhuysel te stuyten/ onder andere woorden oock dese voerende: S. Cæsaria Majestatis cum Turcis Pacem propegit, de quam cum vulgus varie loquatur, Magnatibus Regni eam notam facere vult. Na een lang en statig stil swijgen antwoorde den Aertsbisschop van Gran en den Ongarisen Palatijn daer op: Se de Pace quidem audivisse, sed Conditiones Pacis hactenus ignorare: Den Grave Nadasti seyde: Se nihil habere contra hanc Pacem. Waer op den Aertsbisschop de Articulen van den Treves eysten/ die haer is verleent. Keyzerl. Maj. stont doe toe aen den voorsz. Prins Portia om te sien uyt handen van de Coningin van Poolen te krijgen de 2. Hertogdommen Oppelen en Ratibor in Silesien/ de selve met zijn gelt mochte lossen/ en d' investiture van beleeninge voor hem ontfangen. Te Regensburg wierde den 26. deser op den Rijcxdag gegeven het Keyserl. Decreet/ in faveur van den Vorst van Oost-Vrieslandt/ omme in 't Vorstel. Collegie als Vorst van 't Rijck geadmitteert te worden. Binnen Erfort wiert doe 't Lichaem van den onthoofden Burgermr. Limprecht weder op gegraven/ 't Hooft van de staeck genomen/ en met groote statye in de Koopmans Kerck begraven: Kurments bleef noch daer/ dan hy droeg sich als een

wijs/

wijs/ goedertier/ en voorsichtig Prins/ pardonneerden en liet op vrije voeten stellen den Overste Raetmr. Silverslag/ Major Sleenstein/ en 5. andre Burgers/ die 't voorleden Jaer oproer en plondering hadden gesticht: Dede over de 100. andre voorname Burgers by hem komen/ die hy vaderlijk vermaende/ sich voortaen vreedsaem te dragen/ geen oproeren meer te maken/ en soude op sulcke belofte hun alle een zwaren Eed af nemen: Kur-Ments vergat oock niet van d'ander sijde St. Pieters Klooster te forteficeren/ om de Stad in devotie te houden: Nooden oock de Lutersen te gast/ hun wel scherp/ als mede de Roomse vermanende/ in hare Predicatien niet op malkanderen te schelden/ maer alle odieuse extentien te vermijden.

DEÇEMBER 1664.

DE bysondere voorspoken in Engelandt nu zedert eenige weken herwaert/ scheenen voor dat Rijck niet dan groote veranderingen voor te spellen: De Koning was in July seer zwack/ en 2. mael gelaten: Duc de Jorck van de Jacht komende/ wiert periculeus kranck: Doe verbrande te Cheapside verscheyden Huysen: Den Cancelier wiert so sieck/ dat sijn Charge bleef stille staen: Een der voornaemste Klerken/ toog met veel secrete Papieren van Withal op de loop/ Secretar. Henry Bennet sette 500. gl. loon voor die hem kregen/ dewijl men vreesde dat hy van yemant een Agent was geweest: Evenwel de Koning quam den 4. deser in beyde Parlamenten/ bekent makende sijn preparatien en affairen tegen de Geun: Provintien/ onder veele oock dit seggende: Dat hy van zijn eygen en op sijn selfs credit alreede een Vloot had toe-gerust, niet minder als eenige Vlooten by sijn Voor-vaderen geequipeert: Doch dat Londen gesterckt door de Stemme des Parlaments, hem in deses seer hadde geholpen: Dat hy genecessiteert was soo tot preservatie van sijn Royale digniteyt, als eere sijns Volks te treden tot alsulcke hooge onkosten: Ja, dat hy gedwongen was om in Oorlog te komen, tot beschermınge van 't onheyl sijner Onderdanen: En (N.B.) datter geen Vrede soude geslooten werden als met verkrijginge van de selve eynden. Dese serieuse termen besloot sijn Maj. met een compliment/ vermits beyde Huysen 't geene versocht was/ te weten 25. mill. flor. in 3. Jaren te lichten/ hadden geconsenteert: 't welck 8. mill. en ruym 33000. gl. 's jaers was/ men noemdent als een noyt gehoorde saeck te Londen/ en which goes a terrible way in Gildens. Om dit te vinden wierde tot Quater Troi aen-geklopt met dese aenmoediging: So yemant in hem een Ziel heeft als een rechten Engelsman, soo sal hy liever Broodt voor sijn Huysgesin willen missen, dan Gelt te weygeren op soo een nobel voornemen, &c. En men maeckten een Formulier om Brieven van Represalien tegens haer Ho: Mo: Onderdanen uyt te geven/ luydende aldus:

SYn Majest. hebbende in Consideratie genomen de Injurien, Affronten en schade gedaen by de Oost en West-Ind. Comp. en andre Onderdanen van de Staten der Geun: Provinçien, aen en op de Schepen, Goederen, en Personen van sijn Maj. Onderdanen uyt-werkende tot haer droevige schade, en vermeerderinge tot groote Sommen, niet tegenstaende verscheyde en meenigvuldige eysschen die sijn Maj. heeft gedaen aen de Staten der Geun: Provintien, tot vergoedinge en versoeninge, doch heeft geen

konnen verkrijgen: Derhalven heeft (met advijs van sijn Secreten Raet) goet gedacht en ordre gegeven dat in 't generael Brieven van Represaillie werden vergunt tegens de Schepen, Goederen en Onderdanen van de Staten der Geun: Provintien, so dat niet alleen sijn Majests. Vloot en Schepen, maer ook alle andre Schepen die toe-gelaten sullen sijn by Brieven van Represalien, of andersints by sijn Koninckl. Hooght. de Hertog van Jorck, hoog-Adm. van Engelant, &c. sullen en vermogen wettelijck aen-grijpen en nemen alle Schepen en Goederen toe-behoorende de Staten der Geun: Provintien, en stellen de selve te recht in 't Admiraliteyt Hof, en dat de voorsz. Admiraliteyt Hof is, en wort hier by geauthoriseert daer mede te procederen, volgens Admiraliteyts Costume en Wetten van Natien, te rechten en condemneren de selve als 't behoort: En vorders, dat voor soo veel by order en directie van sijn Maj. veel van de Schepen en Goederen, toe-behoorende de Staten der Geun-Provincien, Onderdanen of Inwoonderen van dien hebben, en sijn alreets genomen en aengegrepen, en blijven nu onder sijn Maj. bewaringhe (met advijs van sijn Secreten Raet) ordonneert en verklaert, dat alle en elck van de voorss. Schepen en Goederen, so genomen als gearresteert, welcke toe-behooren de Staten der Geun. Provincien, of eenige harer Onderdanen of Inwoonders, sullen sijn onderworpen aen de voorß. generale Represaljes, en sal tegen hun geprocedeert werden by de voorß. Admirals. Hof, volgens Admiralts. Costuymen en Wetten der Natien, tot finale oordeel en condemnatie, en dit sal sijn aen 't voorß. Hof een genoegsame versekeringe so te doen. Withal den 16. December 1664. Ondertekent,

Sijn Hooght. Prins Robbert,	*Graef van Anglesey,*	*Mr. Thezaurier,*
Heer Tezaurier,	*Graef van Bathe,*	*Mr. Vice-Chamberlain,*
Hertog van Albemarle,	*Graef van Lauderdail,*	*Mr. Secretaris Morice,*
Hertog van Ormont,	*Graef van Calbery,*	*Mr. Secretaris Bennet,*
Marquis van Dorchester,	*Heer Wentwort,*	*Sir Eduard Nicolaes.*
Heer Chamberlain,	*Heer Berckeley,*	Robbert Southwel
Graef van Berckshire,	*Heer Asheley,*	Cler. Concil.

Maer daer waren 2. oorsaken waer om dese Commissien sonder uyt te deelen/ wierden op-gehouden/ 1. Om dat dan al haer beste Bootsvolck op den roof soude loopen, en de Vloot niet bemant konnen werden. 2. Om dat al de Weerelt (*N. B.*) sekerlijck bewust was, dat Engelant door de violentien als in Febr. 1664. gedaen, door Cap. Holmes, en wiens begane actien men tegens soo veele voor heen Royale beloften van geen last daer toe te hebben gegeven, nu te Withal scheen te willen approberen, dan yder soude oordeelen, dat Engelant ten andermael eersten Aggresseur was. En daer wiert geconsidereert/ dattet beter was men d'Oorlogschepen om buyt gaf, als Capers, so om de gepreste Lantlien daer door te animeren, en de Vloot spoedig te bemannen, als oock om alle Neerl. Schepen die noch veylig 't Canael passeerden, in dat vaerwater op te vangen, en wijl men hare Frans en Straetsvaerders te gemoet sach, most men op de selve passen, om van haer geen voor Advertentie hebbende, versekert te sijn. Sulcke ordres had men al vroeg na de Straet aen hare Ministers gesonden/ en na alle andere Koningrijcken van Europa/ om aldaer gelijck sy in Africa en America hadden gedaen/ te wesen geen uren noch dagen/ maer Maenden te vooren d' eerste Aggresseurs. Sy namen dan eerst 3. Zeeuse Schepen die met Occidentaelse Waeren na Vranckrijck wilden / waer over 't Volck in Walcheren ontroert/ seer bitter spraken van die sy wel eer soo vuyrig geamplecteert hadden: Dan

dit

dit was maer een begin/ de wint S. O. blasende/ loopt al te roeckeloos uytte Franse Bocht de Neerl. Vloot/ en hoewel sommige gewaerschout/ te rug liepen/lieten 'tandere als een dul werck deur staen/waer door d'Engelse van hun geselschap dese volgende Schepen aen haelden en versekerden:

Tot Portsmuyen sijn op-gebracht:

1 de 2. Pelgroms van Medenblik/met Brandew.
2 de Duyf van Rotterdam/ met Lubecx Bier/
3 de Con. David/van Rotterdam/Wijn/en Brand.
4 Joncker/van Vlissingen/Bajoense Wijn en Wol/
5 St. Pieter vā Amsterd. Bajo. Wijn/Wol/Lijns.
6 Meebael/van Rotterd. Franse Wijn/Castanien/
7 Roo Fortuyn van Dort/Castanien/ Walnoten/
8 Coning David van Dantzich/Pick/Vlas/Teer/
9 Stadt Malga van Amsterd. Boonen en Tarru/
10 Springer van Hinlden/Frans en Brandewijn/
11 d'Eendracht van Vlielant/ Ballast/
12 blauwe Leeu vā Schevel. Frans en Brandew.
13 de Spoor van Middelburg/Frans/Brandew.
14 't Lant van Beloften/ van Rotterdam/ Pruymen/ Brandewijn/ Frans/ Wijn/
15 Neptuyn van Embden/Frans en Brandew.
16 Vijgeboom van Amsterdam/ met Castanien/
17 St. Peter vā Vlissingē Castan. Limoe. Oranje
18 Papegay vā Hoorn/Brandew. Frans/Siroop
19 Jonge Koning van Hinlden/ Ballast/
20 Wapen van Franeker/Frans en Brandewijn/
21 Brouwer vā Coppenhavē/Deelen en Masten/
22 Hoop/ een Dogboot van Ziericzee/ Walnoten/
23 Hoop vā S. Malo/Notē/Oly/Lijns. Pik/Teer
24 d'Oranjeboom vā Harlingē/Frans/Brandew.
25 St. Francois van Rotterdam/Canarie-wijn/
26 Schipburgen vā Alcmaer/Wijn/Brandewijn/
27 Propheet van Delft/ Walnoten/ Castanien/
28 Orangeboom van Rotterdam/ Sout/
29 Roo Fortuyn vā Vrieslant/Zout/Brandewijn
30 Eendragt vā Vlissing. Wijn/Tabak/Pruymē/
31 Holl. Tuyn vā Schieda. Vlas/Klaphout/stael/
32 Goude Buys vā Rotterd. Brandew. Meede/
33 Roosebos van Vlissingē/Franse Wijn en Wol/
34 Avenhorn van Hoorn/ Frans en Sout/
35 Gulde Hart v. Amste. Wijn/Pruymē/Brande.
36 Blacroft/ van Embden/ Lijnsaet/
37 Wit Fortu. vā Rotterd. Wijn/Brand. Castan.
38 Harderin/ van Rotterdam/ Ballast/
39 Valck/ van Wardenhouse/ Deelen/
40 Francisc./pretend. vā Brest/Honing/talk/boter/
41 Princes Royal/van Middelburg/Wijn/Bran-
42 Muys/ van Broeck/ Deelen/ (dewijn/
43 Wijnberg/van Rotterdam/ Wijn/ Brandew.
44 Een Galjoot van 60. Ton/
45 Harderin/ van Rotterdam/ 160. Ton/
46 Laurens vā Heldē/v. West-ind. waert 20000 l.
47 Een Schip van Canarien/ongenoemt/
48 Witte Engel/49 Goude Leeu/50 vier Leeuwen/
51 Een Venetiaens Schip van Amsterdam/
52 Meebael van Rotterdam/Wijn/Brandewijn/
Noch 12. zeylen van Bordeux/ Nantes/ Bajone.

Tot Cows op-gebracht:

1 Hoop/ van Amsterdam/ 160. Ton/
2 Rouaen/van Middelb. Peper en stuckgoederen/

Tot Dartmouth,

3 't Wit Conijn/ van Hoorn/ Wijn/ Brandewijn/

Tot Vaelmouth,

4 De Jode/ van Rotterdam/ Wijn/

Tot Weymouth,

5 Doffer/van Rotterdam/Cordage/Zee-Koolen/

Tot Barnstable,

6 Een Hollants Schip van Vlissingen/

Tot Pleymuyen,

7 De Hoop/ van Terveer/ met Deelen/
8 Hoop/ van Schevelingen/ Wijn/
9 Radt van Avonturen/ van Rotterdam/ Deelen
10 Orangeboom/ Suycker en Taback/
11 Prins Willem/ Klaphout en Sparren/
12 Domine/ van Hoorn/ Huyden/ Boter/Zeylen/
13 Gulde Hart/ Wijn/ Brandewijn/
14 Posthuys/ van Hoorn/ Zout/
15/16/17/ sijn Prijsē opgebragt door Ca. Samson/
18 't Marmerhuys/ van Rotterdam/ Wijnen/
19 Lant van Beloften/Bremen/Wijn/ Brandew.
20 Liefde/ van Hamburg/ Wijn/
21 Orangeboom/ van Terveer/ Wijn/
22 een Holl. schip vā Martenico/ Tabak/Suyker/
23 Con. Salomō/vā Amsterd. Muscov. Suyker

Te Reye,

1 De Regenboogh/ Wijn.

Tot Dover en te Deal,

2 St. Jacob/van Middelb. Zout/stuckgoederen/
3 Leeu/ van Rotterdam/ 4/ Witte Duyf/
5 Wapenkan/ Wijn/
6 Hart/ van Rotterdam/ Suycker/
7 Roo Leeu/ van Vlielant/ Klaphout/
8 Koning Salomon/ Sout en Olye/
9 't Lant van Beloften/ Spaense Wijn/
10 't Wapen van Brussel/ Specerye en Haring/
11 Een Pinckje met Lijnsaet/
12 Witte Duyf/ van Hoorn/ Wijn/
13 Son/ van Amsterdam/ Lijnsaet/ Castanien/
14 Zeeschrick/ van Medenblick/ Wijnen/
15 St. Jan/ van Vlissingen/ Wijnen/
16 De Backer/ Wijn/ Brandewijn/
17/ 18/ Twee Hoeyen met levende Ael/
19 't Vrije Lant/vā Amsterd. Raepsaet/Brandew.
20 Blauwe Duyf/ van Middelburg/ Wijn/
21 Houtklieber/ van Vlissingen/ Wijn/
22 St. Pieter/ van Amsterdam/ Wijn en Papier/
23 Fransman/ Wijn/ 24/ Galjoot met Provisie/
25 Zeeschrick/ van Medenblick/ Wijnen/
26 St. Jan/ van Vlissingen/ Wijn.

Somma 113. schepen.

 Men

Men disputeerde lang of men dese Fransvaerders soude confisqueren/so om dat veele Koopliеden uyt Vranckrijck als hun eygen goet/ oock Oosterlingen quamen klagen/ als oock om dat noch geen pubijcke Oorlogh was geproclameert: Om schijn van eenige justitie te observeren/relaxeerde men sommige: Doch de meeste wijl van gelt groot gebreck was/ wierden dapper door d' Engelse Officiers bestolen/so datte rest luttel geldende/by na op een Commissaris Collation/ de rest van Schip/ Ladingh en Want wierde verslempt: Om dit werck evenwel goet te maken/gaf men te Withal een Declaratie uyt/gegront op haer tienmaels geseyde en ongefondeerde positien/in plaets van gelijk men een Heraut verwachte/ dusdanigh den Oorlog pronuncierende:

CHARLES R.

SYn Majest. twijffelt niet of sijn 2. Huysen van 't Parlement sijn wel indagtigh haer propositie aen hem gedaen in 't eynde van April laetstl. in gevolghe van de generale Remonstrantien aen haer ghedaen van de groote injurien en oppressien die de Onderdanen van sijn Natie leeden van de Neerlanders in de Oost en West-Indien,en andre Plaetsen,en de onbehoorlijke obstructien die sy brachten tegen de Koophandel van dit Rijck: En de heete en vigoureuse advijsen, die sy presenteren aen sijn Maj. de welke so hy niet koste op andre wijse removeren, veel quaets souden doen. De antwoordt van sijn Maj. was so vol van candeur, dat hy toonden te geloven dat sijn goede Geallieerde de Staten Generael noyt soude hun dringen tot extreme remedien;maer dat sy de klachten souden bejegenen met rechtvaerdige en proportioneele satisfactien: En alsso, dat hy in der daet geloofde en wenschte, dat sy allso souden doen. 't Welk blijkt by de geringe Equipagie van Schepen, ja minder als hy oyt dede sedert sijn geluckige restauratie: achtende sulcx voor die tijt genoeg te sijn, hebbende alleen behoorlijck versien op de Magasijns,sijnde het Tresoir, waer toe hy altijt was arbeydende om te sijn in bereytschap. Sijn Maj.nam de occasie,te versoecken door sijn Minister in den Hage,om de Staten Generael te pressteren ernstelijk de expeditie van 't geene hy haer alreede Jaer en dag te vergeefs had versocht tegen de verdruckingen van sijn Onderdanen,als geen langer uytstel konnende lijden. In plaetze van te bekomen eenige antwoort, 't welcke sy eenige maenden uyt-stelden, hebben sy met groote passie gesonden ordres aen haer Admiraliteyten om te equiperen een groot getal van Oorlog-schepen, het getal van de welcke sy yder 10 a 12. dagen vermeerderden met ongebruykelijke last, geen tijt te verliesen in 't toe-rusten, maer te wercken nacht en dag, so wel Sondaegs als andre dagen van de weeck, en groot getal van Lant-Militie desgelijckx wiert gecommandeert om te ghebruycken op de Vloot. Dese vreemde maniere van handeling te samen met meenige harde pamfletten,en onbeleefde expressien,die qualijk konnen worden geprevenieert in een populaire Regeering, maeckten doen sijn Maj. (hoewel hy hem selfs noch secureerde in de wijsheydt van de Staten Generael tegens eenigh precipitant attentaet, of violatie van de Vrede) nam een spoedige resolutie om 10. of 12. Schepen in bereytschap,hoewel niet verder als voor de toetakeling,in gevalle de Nederlanders voort voeren in haer ongetempertheyt. In Augusto kregen sy tijding dat Cap. Holmes, die met een van sijn Majests. Schepen had geconvoyeert eenige Koopvaerders van de Royale Compag. tot de Kust van Guinea, had met assault in-genomen een Fort by Cabo Verde, toe-komende hare West-Ind. Comp. Daer op gaven de Staten Generael een wonderlijck ernstig Memoriael aen de Coning,

seer klagende over het ongelijck, en versoeckende in peremptoire termen, dat sijn Maj. wilde spoediglijck ordineren de prompte weder-gevinge van 't geseyde Fort: De Koning antwoorde den Ambassadeur op sijn Princel. Woort, dat hy geen bevel had gegeven aen Cap. Holmes tot sulcken eynde, oock niet wiste op wat gront hy had geprocedeert tot sulcken acte van hostiliteyt, dat hy hem in 't korte t'huys verwachte, dat hy dan wilde hem strickteliјck examineren, en sulcx bevindende, hem exemplaerlijck straffen, soo wel tot restitutie van 't Fort als in sijn Persoon, na datte saecke sich soude bevinden. Dit Antwoort had geen beter gheluck als 't voorgaende Memoriael: Nieuwe ordres wierden gegeven tot meer Schepen, tot vordering van Gelt, tot lichting van Volck, tot publicatie in haer gedrukte, dat alles wat by Cap. Holmes was gedaen, was door authoriteyt en last van den Koning: En weynig tijdt daer achter, hadden de confidentie van te begeeren in expresse termen, dat sijn Maj. wilde onder sijn Koninckl. Hant beloven, de weder-gevinge van 't Fort binnen sulcken tijt. Zijn Majest. na alle dese provocatien lach niet ter sijden, de hoope dat de Staten Generael souden op-waken tot een meer getemperde betrachting van 't gepasseerde. Hy versocht haer in een antwoort, 't welck hy haer over schickte onder sijn eygen hant door haer Ambassadeur, een weynigh te reflecterẽ op de methode van haer procedurẽ met sijn Maj. en de cours sijner laetste Tractaten met haer, die hy stelde in vergetentheyt, alleen hy stelde haer voor oogen, dat zedert het laetste Tractaet hy haer hadde gegeven redresse op haer klachten in veel particuliere saken, met soodanige expeditie, dat hy haer niet hadde gebonden aen de formaliteyten van eenig Hof van Justitie. Dat in plaets van eenig recompens van die soorte van haer sijde, sijn Minister in den Haghe haer had geimportuneert sedert 18. Maenden rakende wel 20. Schepen, genomen van zijne Onderdanen op de Kust van Guinea, en seer groote affronten en schaden geleden by andere in Oost-Indien, sonder eenige schaduwe van recht, als alleen dat sy waren stercker en bequamer om te opprimeren. En nochtans sedert het Tractaet eyschte sodanige formaliteyten in 't versoeck van reparatien. Hoedanigh oock haer Justitie was, sijn Majest. heeft tot noch toe niet willen sijn zijn eygen Rechter. Hy versoeckt haer te consideren, of haer ordre van 't procederen tot hemwaert is geweest conform het Tractaet, ofte accorderende mettet respect dat men hem schuldig was; Dat op de eerste informatie van een violente actie gecommitteert by de Capiteynen van een van sijn Schepen op haer subjecten, gedisadvoüeert by den Koning selfs, ende Recht en reparatie belooft zijnde, sy terstont hebben verklaert Oorlog tegen zijne Majest, resolverende om met ghewelt van Wapenen weder te nemen, 't welck zy niet verhoopten by de cours van Justitie.

Hy conjureert de Staten Generael te rememoreren de obligatien van haer eygen souverainiteyt, by de welcke sy traden in de Alliantien van haer Nabuyrige Princen. Dat, so sy toe-lieten dat haer particuliere Compagnien van Kooplieden haer invoveerden in een Oorlog met haer Nabuyrige Natien voor haer particulier interest en beneficien, en supporteren haer furieuse, en extravagante dominatie tegen het recht der Volckeren, sy indachtigh wilden sijn wat sijn Maj. haer dickwils had vermaent en Justitie versocht tegen de declaratien ghepubliceert by de Bewinthebbers beyde in Oost en West-Indien, verbiedende alle handel en Commercien, aen alle andre Natien met de Nativen, of Inboorlingen van de selve Indien, om dat sy haer al te samen noemen haer Subjecten, en dat sy daer door haer selfs souden maken insupportabel aen alle haere Nabuyren, en haere vruntschap inpracticabel met de liberteyt van alle de Weerelt, als alleen met haer selfs.

Sijn Majest. dunckt behoorlijck dat sijn 2. Huysen van 't Parlament souden sijn bekent de rechte compendieuse wegh, die de Staten souden hebben uyt ghevonden om haer selfs te maken Monarch van de g heheele Handel op Oost en West-Indien. Sy hebben (het is waer blijckelijck by haer seer compendable industrie, en andre Acten van horrible injustitie en wreetheyt) haer selfs geplant in stercker factorien, als eenig Prins in Europa heeft ghedaen, specialijck in Oost-Indien, alwaer haer navale macht is seer sterck. Wanneer sy vinden de Nativen genegen om te handelen met andre Natien (gelijk sy generalijck begeeren, sijnde in der daet seer verdrietig van het Jock 't welck de Neerlanders op haer leggen) terstont eenige Neerlantse Schepen werden gesonden voor haer Havens en Kusten, en verklaren dan dat sy sijn in Oorlog met dese of die Prins, of die Stad, en daer op beletten aen alle andere Natien te hebben eenig Trafijck of Commercie met den selven. En door dese nieuwe reden van Staet hebben sy belet de Enghelse Schepen onder het bevel van den Grave van Mariborrow, 2. jaren geleden, te gaen na Porcat, en in te nemen een groot Cargasoen van Goederen aldaer geprovideert door d'Eng. Oost-Indise Comp, en forceerden zijn Majs. Schepen ledig weder om te keeren. Sijnde alsoo geexalteert door dit succes in Oost-Indien, hebben gepubliceert de selve Declaratie in West-Indien, hebben niet alleen belet d'Eng. Booten en andre Schepen, van te gaen aen Lant om te trafiqueren met de Nativen, maer hebben seer vrymoedelijck gesonden aen eenighe van de Factoryen, om te vertrecken van hare Plaetsen die sy in hadden, alsoo sy geresolveert hadden haer niet so na by haer te konnen lijden. En na dit alles om te toonen hoe goede Nabuyren sy wilden zijn, op hoedanige distantie het mochten wesen, sy huyrden den Koning van Fantin voor een groote somme gelts, Wapenen en Amonitien om te surpreneren zijn Majs. Fort tot Cormantin, 't welck hy poogde te doen door 2. stercke aenvallen; Maer zijnde af-geslagen met schade hy bekende met sorge en schaemte, om zijn ontrou, staende in vrientschap mette Engelse, dat hy was gecorrumpeert door de Nederlanders tot dat desseyn. Zijn Majs. Volck hebbende de goede fortuyn te surpreneren een goet deel van Wapenen, Amunitien, ende Granaden, die de Nederlanders brachten aen dese Nativen. Als de Koning klaegde aen haer over dese infame en verradelijck proceduyren van hare Hooft-Officieren in die Gewesten, (daer van hy heeft soo volkomen evidentie, als hy kan hebben dat daer zijn Engelse en Duytse Schepen op die Kust, of dat hy heeft een Fort genaemt Cormantin) so schrijven en asseureren de Staten hem dat zijn Maj. is qualijck geinformeert, en versoecken hem geen geloof te geven aen 't selve, om dat sy hebben ontfangen Brieven van hare Commandeurs aldaer, van 't selve niet meldende, en die haer informeren, dat de Koning van Fantin hadde een particuliere dispute mette Eng. Gouverneur, geen kennis hebbende dat de selve Koning d'Engelze hadde gechargeert, oock niet dat haer Schepen op de selve tijt quamen en lagen voor 't Fort, keerende verscheyden Eng. Schepen en Booten van te landen, oock namen eenige Booten, en eenig Volck gevangen, tot dat sy vernamen dat de entreprinse was misluckt. Tot besluyt, zijn Maj. gebruyckte alle dese argumenten om af te keeren dese vyantlijke preparatien tot onderhoudinge van de publijcke Vrede gepreſcribeert in 't Tractaet, versekerende, gelijck hy verwachte reparatie van de schaden aen zijne Subjecten gedaen, en securiteyt voor het toekomende tegen diergelijcke excessen, dat hy was gereedt haer te geven alle satisfactie voor eenigerhande injurien aen haer ghedaen, die de Justitie konde vereysschen. De antwoort die sy gaven aen zijne Maj. op zijne expostilatie rakende haer gegevene directien haer provisien van soo veel Schepen van Oorlog, alleen om dat zijn

Maj.

Maj. versochte Justitie, oock rakende de gheledene schaden en injurien moet u bekent zijn. Sy antwoorden, dattet licht af te nemen was hoe seer sy waren getroubleert en gesurpreneert door die treken en uytvindingen van die geene die 't Parlament hadden ontstelt, en 't selve geobligeert door quade informatien, om voort te brengen sulcke scherpe klachten tegen haer en hare Provintien aen zijn Maj. en dat daer om het niet vremt was dat ten aensien van de ongerustheyt en ontroeringe door de animositeyt van 't Parlament gecauseert, sy hadden geprepareert een extraords. Equipage om te zijn op haer hoede. Als de Koning bevont dat zijn moderate proceduren so weynig werckten tot achterlatinge van haer preparatien, dat in tegendeel het haer maeckte confident, en d'Ambassadeur selfs aen zijn Maj. seyde dat sy hadden gegeven instructien aen de Admirael van de Vloot gaende na Guinea, om 't Fort by Cabo Verde te nemen met gewelt, en wech te nemen alle Schepen haer eenige injurie doende. Doen gaf zijn Maj. spoedige directie tot uytsettinge van dese Schepen, waer toe hy te voor niet als eenige lichte preparatien had gemaeckt, en verklaerde, dat hy wilde senden zijn Cousijn Prins Robert als Adm. van de Vloot tot protectie van sijne Onderdanen in Guinea. Dit was so ras niet bekent onder haer (want in der waerheyt haer gramschap scheen was getempert, hoewel haer preparatien niet waren vermindert) of sy gaven te kennen dat sy hadden een wonderlijcke begeerte om te conserveren de Vrede tusschen de twee Natien, en te prevenieren het Christen Bloet vergieten, 't welck probalijck soude gebeuren, wanneer in een conjuncture van soo veel jalousien 2. sulcke Vlooten als nu waren geprepareert na Guinea, souden d' een d' ander ontmoeten in Zee: En daer op proponeerden dat de Vlooten van beyde sijden mochten blijven in de Havens, en niet uyt loopen, en dat eenige expedienten by Tractaet mochten worden uyt-gevonden tot elckanders satisfactie.

Ondertusschen in de selve tijt als sy maeckten dese plausible ouverture, schickten sy ordre aen haer Vloot in de Straet onder commando van de Ruyter, om te gaen in Guinea, en executeren alle die Instructien, die sy hadden gegeven aen haer Vloot alhier, de welcke souden blijven alhier in de Havenen tot voldoeninge van haer charitable motiven. En het is nu over de 2. maenden datte Ruyter is gegaen uyt de Straet op die expeditie: Sedert welken tijt sy hebben gedaen wat sy konden om haer Vlooten te doen uyt lopen, en elckander te convoyeren door het Canael. Sulcx is door Gods zegen en contrarie winden belet: Nu wenschte sijn Maj. dat sy het wilden doen. Het is een onaengename circumstantie aen sijn Majest. in dese proceduren, te vinden dat het is geweest in de macht van de Nederl. West-Ind. Comp. te involveren haer eygen, en dit Lant, in een Oorlogh, sonder het consent of kennis van de Staten Generael, welcker securiteyt alleen sijn Maj. heeft geconsidereert tot de preservatie van de Vrede tusschen de 2. Natien. En sijn Maj. is wel versekert datte Staten Generael geen ordre hebben ghegeven tot dese expeditie van de Ruyter, hoewel haer Onderdanen in 't generael, waerschijnelijck sullen moeten lijden in 't Oorlog aldus gemaeckt. Want 't is niet imaginabel of sijn Maj. wil ghebruycken alle wegen die hy kan, om op wat wijse het oock zy te voldoen sijne goede Onderdanen voor de schaden die hy verwacht te hooren na dese denuntiatie van Oorlog die sy sullen hebben geleden door de Ruyter op de Kust van Guinea en andre Plaetzen, en op andre Schaden en indigniteyten, die men met reden oock sal hebben te hooren aengaende Pouleron: Want hoewel sijn Maj. niet expresselijk kan seggen dat de overlevering is geweygert aen het Schip 't welck is gegaen om het te ontfangen, nochtans door de bejegeningh van de Gouverneur van Batavia aen dat Schip, en de Officiers

van

van 't selve in de passagie na Pouleron, en op de discoursſen van dat subject is een groote presumptie dat het noch niet is gelevert, en in der waerheyt dat de Oost-Indise Comp. noyt intentie had om te doen. De Staten Generael hebben desgelijkx begonnen sonder eenig coleur van recht, door aenhoudinge van Schepen het gemunt hebbende na dit Koninckrijck, en door quaet weer gedreven in haer Havens, en particulierlijck een Sweets Schip, geladen met Masten en Touwerck bevracht op Londen, op reeckening van verscheyde Engelse Kooplieden alhier. Dit sijnde de ware staet van het geene is gepasseert in dese sake, en sijn Maj. wesende door dese furieuse proceduren en in der daet denunciatie van Oorlogh tegen hem geforceert, stelt hem selfs in dat postuyr daer in hy nu is tot bescherminge van sijn Subjecten op soo groote expensen, twijffelt geensints, of sijn beyde Huysen van 't Parlament sullen vriendelijck hem bequaem maken om te vervolghen den Oorlog met de selve vigeur als sy gepreparеert is, gevende hem de middelen geproportioneert tot last van de selve.

Het was jammer dat men Engelant van dese sijde met so veel tonnen gouts onkosten tot de restitutie van haeren Monarch met liefde soo sinceer bejegent/ sy nu na alle die soo onlanghse weldaden/ gratulatien / en toe-genegentheden/ desen Staet/ soo puer gesocht/ den Oorlog denuntieerden/ en oft nu/ wijl Engelant hare Vloot gereed had / het Hollant wel te pas soude komen achter benoorden Schotlant met hare Schepen om te loopen: Even als of 't Fransse Canael hun behoorde/ en sy op een deel weerloose Schepen sich dapper gequeten hadden/ en sulcke weldaden door beroovinghen mosten vergolden worden: Alle de schaden geleden by Hollant geduerende den Inlantsen Engelsen Oorloch/ 't verschot van penninghen aen die Vrienden/ &c. scheenen nu vergeten: En de hulpe aen die van Piedmont was soo kout en doodt/ als men heet was om eyghen intrest de arme Protestanten soo veel niet te achten als de Roomse/ daer nochtans ('t geen wy niet en konnen vergeten) die deugdige Coninginne Elisabeth so tegen was/en het haer wel ging/liever beschermde hare Religions Verwanten dan beroofde/waer door sy ook de meeste Manefactuer-werckers uyt Walslant en Vlaenderen in haer Rijck kreeg/die om de vervolginge vlugtende/ Engelant verrijckte met weldaden/ en Vlaenderen ruyneerden/ gelijck gebleken/ en noyt weder als vooren op-gekomen is. De Staet van hare Ho: altoos gezegent/sich nu aldus met Engelant bedroogen siende/en hare desseynen daer heenen wierden gedirigeert die tot totale ruyne der Neerlanders souden strecken/ so wiert daer terstont andre mesures genomen: Alle Koopvaerdijers 't uyt gaen/ Nederlanders vreemde Princen dienst/ en den uytvoer van Schepen/ Amonitie/ en 't geen tot den opbou van Schepen dient/strickt verboden. Den Hr. Coenraet van Beuningen na Parijs/de Hr. Amerongen na Coppenhaven/en de Heer Ysbrants na Stocholm geordonneert als Ambassadeurs extraords./omme die respective Koningen/alle Bontgenoten van desen Staet/ t'informeren/ alſo d'Engelsen alle vreemde Landen tegens desen Staet op roekenden/ met die geheel valschelijck te beschuldigen/onderwijl 't seker en notoir was/ Dat Engelant is geweest den eersten Aggresseur, en noch daer in (staende Handeling over wedersijts klachten van geleden schaden) blijft continueren: Dat hare H: M: te vreden sijn met d'uytspraeck van den Allerchristel. Koning op de differenten, dat Engelant sulcx weygert, en onder pretext van te groote onkosten tot Equipage te hebben gedaen, nu een kansje wilde wagen, &c.

Hare

Hare Ho: Mog: sonden oock een seer prefect gededuceerde Verklaringe aen alle Potentaten en hare Ministers in alle Hoven/ hoedanich desen Staet van tijt tot tijt met Engelant hadde geprocedeert/ en sluytelijk daer by de verhandelde stucken selfs/ in-ghestelt tot onderrichtinge van den Koning van Groot Brittangen. Men resolveerde oock een fonds van 14. millioenen/ soo tot den opbou van 48. nieuwe Oorlog-schepen/ als 't oplichten van Lant-Soldaten/ tot versterking der Compagnien en respective Guarnisoenen/ tot 't op rechten van een Regiment de Marine/ en een nieu Regiment van reserve in 15 Comp. bestaende/ tot de Fortificatien so in den Briel/ te Hellevoet/ Maeslant/ Texel/ en elders: Alle welke penningen te vinden wierde vast gestelt/ 1. Op den Impost van Oly, Traen, &c. 2. Het Passage-gelt op alle gereguleerde Veeren een quart meer. 3. Den 200ste penning op yders deugdelijcke middelen. 4. Het Haertstede-gelt, sijnde 2. gl. van yder vuyr-plaets. De penningen die men negotieerden/ zijn in 8. dagen bestelt geweest/ en 't scheen een Offitie die nu de eere kreeg om gelt op 't Lant te geven/ sulckx dat men om 25. Millioenen te vinden/ alleen in Hollant/ een Provintie/ in 3. weken/ men weynich moeyten en veel blijde gevers soude gevonden hebben/ en geen 3. Jaren/ drie Koninckrijcken/ en Parlamenten consenten/ en geweldige Sergeants vorderinge daer toe behoeven te gebruycken. De Oost-Indise Compagnie beloofden 20. lustig Schips ten dienst van den Staet t'equiperen. De Zeeuwen berooft/ kregen Brieven van Repzesalien/ soo dat de Kapers in 't kort by de 30. Prijsen op brachten. Oock wierde een Bededach over de Geun. Provintien uyt geschreven tegens den 21. Januarij 1665. Omme Godt Almachtig te dancken over 't op-houden der graserende Pestilentie, &c. Ende ootmoedelijck te bidden, den Staet met Vrede, voorspoet, en heyl ghelieve te bekroonen, en alle listige Aenslagen tegens dese Landen ondernomen, te niet te maken: Want zedert eenigen ruymen tijdt waren de selve niet alleen gedreygt van Nabuyren en Bondtgenoten met geruchten van Oorloge, maer dat op die selve geruchten oock gevolcht waren feytelijcke aggressien, eerst buyten, en naderhant binnen Europa, tot verhinderinge der Commercie en Navigatie, alles tot excessive schade en bedroeffenis van veele vroome goede Ingesetenen van dese Landen, &c. Men bevont met den uytgangh deses Jaers/ dat in 't heele Jaer 1664. maer 1661. Menschen tot Haerlem waren gestorven/ zijnde geen 34. Menschen 's weecx/ en de helft van geen Contage/ hoewel men buyten 's Landts de saeck soo vals en groot uyt kreyde: Tot Amsterdam waren mede gestorven:

Lijste der Dooden die gestorven zijn tot Amsterdam in 't Jaer 1664.

No. 1	261	No. 12	223	No. 23	449	No. 34	953	No. 45	445
2	245	13	239	24	223	35	953	46	389
3	225	14	236	25	362	36	962	47	327
4	220	15	241	26	435	37	955	48	330
5	262	16	259	27	455	38	852	49	257
6	276	17	278	28	588	39	771	50	247
7	216	18	331	29	676	40	884	51	186
8	200	19	338	30	795	41	814	52	164
9	214	20	362	31	739	42	745		
10	254	21	387	32	905	43	655	Somma	24148
11	206	22	264	33	943	44	560	Dooden.	

Den 20. deser sach men in Hollant een aenmerckelijcke saeck/ ('tgeen so ons Oude Lieden seggen/ noch eens voor 90 jaren is gebeuet) dat was het regende en vroor beyde te gelijck met een stille ooste wint/ waer door de gemeene manteling Boomen als Wilgen/ Abeelen/ Eycken/ Linden/ Ypen/ Eist/ &c. Tacken so met armen dick helder Ys om groeyden/ dat de selve tacken door de zwaerte des Ys scheurden en af vielen: Seer vreemt zijnde dat dit ijsen van Lis af en en so noort aen alleen zijn werck dede/ en allermeest aen Boomen die onbeschut tegen 't oosten stonden/ gelijck de Huysen/ maer die westwaert naeckt waren/ wisten daer weynig/ en speciael de Noot/ Kers/ Pruym / en andere Vrucht-Boomen gants niet af: 't Haerlemmer Bos was seer beschadicht / selfs de Boomen op de Grachten en Cingels der Holl. Steden benoorden Leyden/ en dat liep so voort tot Hamburg/ Holsteyn/ en in Jutlant toe: Groote Boomen by de Beverwijck hongen ten wedersijden over de Heyr-wegen/ daer men onder deur als een Eeren-Poort kost rijden en gaen: De Zon namiddags schijnende/ so vertoonden dese ijsinge haer als van blinckende Cristal/ tot de warmte 't gebries dede af vallen: Het groote Kerck-kruys en den Haen tot Haerlem waren so geestig van dit ijs-werck omset/ en neffens al d' andre Toorn-Hanen omblochten/ dat warneer als de Son 's middags daer op scheen/ geen Schilder soo vrolijcken vertooninge op 't Panneel soude hebben konnen uyt beelden.

De Begrabenisse van den Heer Vorst Prins Wilhelm van Nassauw vast gestelt zijnde binnen de Vriesse Hooft-Stadt en Furstel. Residentie-Plaets te sullen geschieden / om by zijn hoogloffel. Voor-Vaders ter Aerden geset te werden/ daer af is de Lijckstacye gewcest als hier naer volcht:

Op den 25. December, 's morgens by 8. uren quam de Burgerije en Militie in de Wapenen, alle d' Officiers waren met Swarte Sluyers in den rou, de Burgery ter rechter, en de Militie ter lincker sijde de straten af sluytende, begost ten 9. uren de Comp. Guardes te marcheeren met sleepende Geweer, onder Lieut. Coll. Ammema. Volgden Joncker Caspar van Tiddinga, met een swarten stok. Knechts en Jongens van vreemde Edellien, en van Hof-Ionckers, Bylopers, Voorrijders, Stalknechts, Koetsiers, Lackeyen, Kockx, Backer Cornelis van Riet, Confiturier Hendrick Blom, Bottelier Reynier van Laeck, Dispensier Hans Reynhard Gies, Chirurgijn Mr. Lutgen, Soliciteur van de Guarde, Kamerling Samuël Muller, Outste Kamerling Johannes Hofman, Klerck Hendrick Holweg, Præceptor Benedictus Appiarius, Cap. van 't Jacht Ruyrt Sanstra, Secretaris Philips van Heyringen, Hof-Syndicus Dr. Sibaldus van Hemsterhuys, 7. Pages, een Keteltrom, 8. Trompetters, Maistre des Ceremonies de Hr. Christiaen van Wartensleben, Herault des Armes Folckert Remmers,

Het Paert van de Duytse Ordre, geleyt door Jr. Meintsma, en Jr. Sioucke Eminga, de Baniere ghedraghen door Jr. Arnold van Linteloo.

't Paert van Liesvelt, geleyt door Jr. Lelius van Lincklamo, en Ir. Greving, de Banier gedragen door Jr. Sicco van Eminga,

't Paert van Bijlsteyn, geleyt door Jr. Sibrant van Ockinga, en Ir. Gerard van Loo, de Banier gedragen door Jr. Hessel van Aysma,

't Paert van Spiegelbergh, geleydt door Jr. Binnert van Grovestins, en Jr. Ulbe van van Botsma, de Banier gedragen door Jr. Camstra van Rintsemergeest,

't Paert van Dietz, geleyt door Jr. Agge van Sixma, en Jr. Arent van Loo, de Baniere ghedraghen door Lamorael van der Noot, Heere van Brisoir,

't Paert van Vyanden, geleyt door Ir. Risma

van

van Huysum, en Camminga van Wirdun, de Baniere gedragen door Ten Ham,
't Paert van Catzenellebogen, geleydt door Jr. Camstra van Ielsum, en Barthold van Aylua, de Banier gedragen door den Heer Ritmeester Swartzenburgh,
't Paert van Nassau, geleyt door Ir. Sevenare en Jr. Bonne Dunia, de Baniere gedragen door de Heer Ritmr. Frents,
De Guidon van d' Artillerije, gedragen door de Heer Major Gruys, de groote Guidon, met de devise Gloria parendi, ghedragen door de Heer Major Sibrant van Walta,
't Paert van Bataillie, geleyt door d' Heeren Major Kingma, en Ritmr. Wenge.

De Stam-Quartieren,

Denemarcken, door Jr. Bucco van Burmannia, uyt d' Ommelanden,
Bronswijck, door Jr. Sidze van Dunia,
Lichtenbourg, door Ir. Sitgema van Halm,
Nassauw, door Jr. Hessel van Eninga,
't Groot Wapen Blasoen, Ir. Uno van Roorda,
De Gantelets, door Lt. Coll. Tanminga,
't Casquet, Jr. Gimme Laes van Burmannia,
Spooren, door Ir. Sids Eminga van Gouttum,
Degen in de Scheede, Lt. Coll. Burmannia,
Wapen-Rock, Coll. Hemmema,
't Rou-Paert, door de Major Entes, Haren,
Duytze Ordre, ghedragen door Jr. Watze van Camminga tot Wirdum,
De Ordre van den Oliphant, door Watze van Caminga, Vrijheer van Amelant,
De bloote Deegen, door Coll. Klant,
De Princelijcke Kroon, door de Heer Georg Fredrick, Vrijheer van Swartzenburg,
't Generaels Paert met de Baton van Commande, door de Picqueur Hans Michels,
d' Heer Philips Ernst Vegelin van Klaerbergen, Ridder, Raet, en Hofmr. van wijlen zijn F. Genade, Capiteyn, met een swarte stock, leydende de 16 Hellebardiers, als der selver Capiteyn, hem volghden 14. Hellebardiers met ontdeckten Hoofde,
Daer op volchden het Vorstelijcke Lijck, gedragen van 50. Capiteynen,
De 4. hoecken van 't Kleet, over de Kist gedragen, aen de lincker zijde van de Voeten door Coll. Swartzenburg, ter rechter zijde door Nassau Zarbruckx Afgesante, door Hans Willem, Vrij-Heer van Alua, ter lincker zijde aen 't Hooft Coll. Gockinga, ter rechter zijde Coll. Ernst van Aylva,
Twee Hellebardiers met blooten Hoofde,
3, Marschalcken en Directeurs des Ceremonies, Lt. Coll. Dames van Loo, Lt. Coll. Wigbolt van Broersma, Commandeur tot Coevorden, en Major Tialling van Sixma,
Prins Hendrick Casimir, geleyt door Wilco Holdinga, Vrijheer van Swartzenburg, en Jr. Gruys tot Lellens, de Sleep wiert gedragen door Hofmr. Johan Koenders,
Cheurvorst van Brandenburgs Gesante, geleyt door Prins Iohan Moritz van Nassau, Ir. Abbe van Botzma, en Ir. Ian de Mepsche, den Sleep door Jr. Yselsteyn,
Prins van Oranges Gesant, geleyt door den Heer van Suylesteyn, Jr. Koehorn, en Ir. Jellinga, den Sleep door Ir. Benthing,
Prins van Anhalts Gesante, gheleydt door Jr. Schelto van Ebinga,
Cheur-Prins van Brandenburghs Gesante, Jr. Albert van Loo, Heer van Hodenpye,
Jonge Prins van Brandenburghs Gesante, Jr. Philips van Humalda,
Prins Moritz Afgesante, Major Wiedenfelt,
Prins Fritz van Nassaus Afgesante,
Prins Hendrick van Dillenburgs Afgesant de Heer Schuermans,
't Huys Brunswijckx Afgesante,
Comte de Brederodes Gesant, Monsr. la Fare
Graef van Oldenburghs Gesandt, de Heer Barleben,
Vorst van Oost-Vrieslandts Gezandt, den Drost van Oyenhuysen,
Den Hofmr. van hare Ho: Mog: de Heeren Staten Generael, met een Stock,
Hare Ho: Mo: de Staten Generael,
Den Hofmeester van de Raedt van Staten, met een Stock,
Raedt van Staten,

Staten van Hollandt,
Den Herault van de Staten van Vrieſlant.
Staten van Vrieſlandt,
Staten van Over-Yſſel,
Gedeputeerde Staten van Vrieſlant,
Gedeputeerde Staten van Stad en Landen,
't Hof Provinçiael van Vrieſlant,
Hooftmannen Kamer van Stadt en Lande,
Heeren Rekenmeeſters van Vrieſlant,
Heer Rekenmeeſter van Stadt en Lande,
Gecommitteerden van de Duytze Ordre,
De Magiſtraet ende Vroedtſchap der Stadt Leeuwaerden,
Gecommitt. uyt d' andere Vrieſſe Steden,
De Profeſſoren van Franeker,
De Profeſſoren van Groeningen,
Krijgſraedt van Vrieſlandt,
Krygsraet van Stadt en Lande,
Predicanten vā Leeuwardē en Groeningen,
Dr. Blaeuw, Lantſchaps Advocaet,
Gecommitt. Hopluyden van Groeningen.
De Burgers van Leeuwarden.

Daegs na deſe Begravenis ſtorf te Parijs Madame Anna Maria de Franſe, 39. dagen out/ eenige Dochter van den Allerchriſtel. Koning: 's Anderdaegs wiert ſy publijck geſien op een Bedde van Staet/ daer na gebalſemt/ en in een Loode Kiſt geleydt/ na de Kercke van St. Denis gevoert op een Royale Carotſe/ daer hare Opſienſter Mad. de la Motte neffens de Gemalin van Condé/ Geeſtelijcken/ &c. haer ontfongen/ en wierde het Herte uyt genomen/ en in een ſilver Kiſtje geſloten/ en au Val de grace gevoert. Doen vereerden den Spaenſe Ambaſſadeur de Fuëntes aen den Dolfijn de Franſe 6 Paerden van Scharlaken gecapperſont/ daer op ſtonden de Wapenen van Spangen/ en alſo ſy uytermaten kleyn waren/ wierden ſy in 't Cabinet van de Coninginne met verwondering gepreſenteert. Den Coning met de uytgang deſes Jaers hielt in zijn groot Cabinet een Royale Maeltijt/ alwaer preſent waren de Coninginne Moeder/ Monſieur/ Madame/ Madamoiſelle d'Alencon/ Princes de Bade/ Gravin d'Armagnac/ Mad. d'Elbeuf/ Hertogin de Crequi/ &c. alwaer den Coning gedient wiert van den Prince van Condé/ en de Coninginne Moeder van Duc d' Anguien/ de Spijſe was alle extraordg. in Pyramiden toe-ghemaeckt/ waer tuſſchen meenigte Korfjes met Orange-Appels en Citroenen daer brandende Lichten uyt quamen/ ſtonden/ 'tgeen ongemeen heerlijk was: Dit gedaen zijnde/ ging men na de Coninginne Kamer/ op de Vertooningen van Aſtratus Koning van Tyr, door een Koninkl. geſelſchap. Al ſo groote vreugt dede zijn Maj. in 't genereuſe Bloet deſe dagen ontſpringen van de Hr. Prince d'Orange Wilhelm III. door het conſenteren van te herſtellen op de geduyrighe inſtantien gedaen door den Hr. van Zulichem/ 't Prinſdom en de Stadt van Orangen/ en de ſelve met ontlediging van 't Frans Guarniſoen/ weder in eygendom van den Heer Prince te geven/ gelijck oock de Allerchriſtel. Koningh daer in troulijck zijn woort gehouden en alles loffelijck heeft gepreſteert. Men ſont van Stocholm doe permiſſie na Romen aen de Coninginne Chriſtina, om weder in Sweden te mogen komen. En men vertelde te Roomen/ dat als de Cardinael d' Arragon poſſeſſie nam van 't Viceroyſchap van Napels/ men daer op 't Autaer toonde de Schilderije van de H. Maria/ door d' Apoſtel St. Lucas geſchildert/ 't welck uyt Poolen daer moet gebracht zijn/ wijl op ſeker Caſteel daer langen tijt ſoo een Marien-Beelt is bewaert gheweeſt/ doch St. Lucas kander wel 2. gemaeckt hebben. De Gereform. in Languedocq en den

gewesen

gewesen Sur-intendent Foucquet kregen in dese maent hun Vonnis/ de eerste uyt waenliefde der Roomse Doministen/ mosten 150. van hunne Kercken ter neer smijten: De tweede/ om de geltsucht (so het seggen waer is) wiert levent gelaten/ hoewel hy door de Heeren St. Helaine gestemt wiert onthalst te wer- den/ daer Monsr. Pusort 5. uren lang om een doot man te maken/ toe pleyte/ de Heeren Pusort/ Irsocourt tot 9. toe volgden die trant/ maer den President de Heer Dormeson inclineerden tot een eeuwich bannissement/ die als 't rede- lijckste (en soo toch eenige erreur in 't Vonnissen valt/ het beter sy te doolen aen de barmhartige als al te straffe kant/ en dat oock geen Rechters Scherprech- ters moeten zijn/) wierde van 12. andere Heeren gevolgt/ en de Hr. Foucquet den 20. deser aldus zijn Sententie abbreviate uyt-gesproken:

De Kamer van Justitie heeft verklaert den geseyden Foucquet is achterhaelt en over- wonnen van Crimen d'Abus, en verquistinghe der Finantien: En malversations in sijn Ampt van Sur-Intendent; Tot welckers reparatie en 't geen uyt 't Proces is volgende, wert hy eeuwiglijck uyt 't Koninckrijck gebannen, met bevel, dat hy sijn Bannissement na kome, op peene van 't Leven: Zijn Goederen so men bekomen kan, sullen voor den Koningh verbeurt sijn, waer van voor af 100000. Ponden de helft tot Godtvruchtige wercken, en d'ander helft aen sijn Majesteyt sullen uyt-gereyckt werden.

M. Dormeson,	✠ *M. Herault,*	*M. Verdier,*	*M. Feron,*	✠ *M. Voisin,*
✠ *M. St.Helaine*	✠ *M. Mancaise,*	*M. la Bonne,*	*M. Mouffy,*	*M. Pouchar-treu,*
✠ *M. Pusort,*	*M. Rocquisan-te,*	*M. Maunouue*	*M. Renard,*	*M. Cancelir.*
✠ *M. Irsocourt,*	*M. la Trison,*	*M. Gatinal,*	*M. Brillac,*	
✠ *M. Friol,*		✠ *M. Poneer,*	*M. Bonard,*	

Daer wert verhaelt dat Fouquet siende zijne saken ten eynde loopen/ en ter- wijl hy de Aertsche Goden alle sollicitatien om zijns levens behout hadde aen gewent/ dat hy oock om den Hemel tot barmhertigheyt te bewegen/ 15. dagen op de kale plancke solder had gelegen/ scherp had gevast/ en somtijts maer een luttel droog broot en wat water had genuttigt/ alle zijn Huysgenoten vasten en baden geduerig ten selven eynde/ waren oock aen eenige wegen Fouquet 4000. goude Louijsen geoffreert/ en datter by zijn Vrunden voor 18000. ponden ver- eeringen waren gedaen/ sulcx seyden de naeste selfs: 't Hof scheen in 't eerst niet benoegt met dit Vonnis/ om dattet notoir was/ Dat hy 's Koninghs gelt had ghe- bruyckt tot zijn eygen Tafel, die 's Jaer wel koste 400000. pont, en aen sijn Gebouwen had hy besteet by de 12. Millioenen: En noch is die Man zijn Kasse soo leeg niet geweest/ of hy wist daer door zijn leven te salveren: Seker zijnde/ dat den haet van eenige/ hem soo dienstig sy geweest als d'affectie van sommige: Zijn con- demnatie en d' ordre des Koninghs wiert hem gelesen in de Bastillie: En na- middags wiert hy te Paerde van 100. Koninghs Musquettiers Ruyters ge- convoyeert na 't Casteel van Pignarol: Zijn Huysvrou versoeckende met hem gebannen te mogen zijn/ antwoorde de Koningh haer/ dattet noch geen tijdt en was/ en datse haer na Montlusson in Auvergne soude retireren: Zijn Moe-

der most wijcken t' Auxonne in Bourgondien/ of oock in 't Parc Royal/ daer 4. van haer Broeders Geestelijcken zijn: Den Aerts-bisschop van Narbonne most wijcken na Auranches in Normandijen: Den Bisschop van Agde wiert versonden nae Villa France op de Saone: Den Abt kreeg last te blyven daer hy was: Den Schiltknaep wiert te Joinville ghebannen: Zijn Swagher Marquis Charost most met zijn Vrou te Ancenis op de Grensen van Brittange wijcken: En Monsr. Bailli/ Advocaet Gener. van den Hoogen Raet/ Bloetvrient van Foucquet/ die wel publijck heeft voor hem gesolliciteert ghehad / wiert mede geexileert: Selfs zijn Zoon by de Jesuyten ter studie leggende (hoewel permissie van den Koning hebbende) wiert sulcx niet gepermitteert: Soo ernstich wierden alle Fouquets Vrienden vervolcht/ ja zijn Valet en Medicus die van veel secreten wisten / heeft men in de Bastillie gehouden/ haer een onbekende Knecht en Priester laten gewerden/ en afhandig gemaeckt die Koffers met Geschriften soo noch ergens waren. De Nederl. Burgers van Nantes wegens hun Recht/ wierden doe gemolesteert over hare Burgerlijcke Previlegien; Maer in 't Parlament van Brittange geen consent gedragen zijnde/ bleven de Nederlanders daer op 't Recht als vooren/ overmits het contrarie voor Vranckrijck gants schadelijck wierde geacht.

Tot Warzau op den Poolsen Rijcxdag wiert des Kroons Velt-marschalck Lubomirsky den 5. deser seer onvoorsiens gecondemneert: Ad pœnas perduellionis infamiæ, colli, confiscationis Bonorum, & adjucationis Officiorum: 't Welck soo haestig toe ging/ datte meeste Poolse Heeren daer weynig af wisten: Hy wiert op 4. daghen sich te verantwoorden in de Lantstove geciteert: Zijnde door de Lantboden alsoo behendig aen gelept met list/ om groote oproeren die hadden moghen op komen/ te voor komen. Een Sterrekijcker te Hal Bartholomeus Schimpferius had in zijn Astronomia Ao. 1652. doe gestelt/ en nu op nieus voort gekomen/ voorsept: Ao. 1664 in de Maent Decemb. sullen weder alle de Planeten in de quaetste tekenen van den Steenbock komen, welcx samenkomst beduyt datse voor die dan noch leven, noch eens wat nieus aen 't Firmament des Hemels sullen sien. Hare Ho: Mo: Minister la Maire, genereus voor de rechtvaerdige sake zijner Principalen/ gaf aen den Koning van Denemarcken te Coppenhaven dit volgende Memoriael in/ op Engelants onverwachte proceduren specterende:

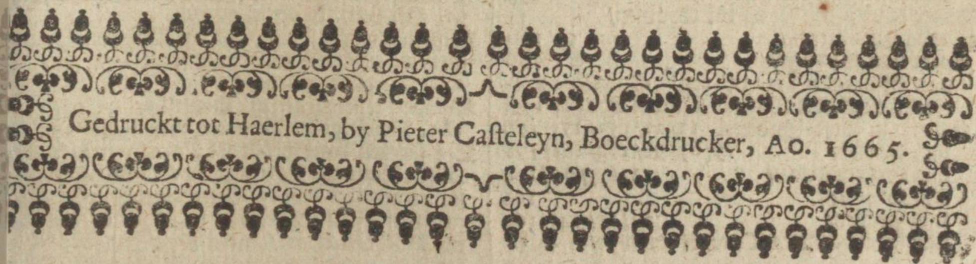
DOorl. Grootmachtige Koning: De ondergesz. Resident van haer Ho: Mo: de Heeren Staten der Vereenigde Nederlanden, vint hem gelast u Koninckl. Maj. met behoorlijck respect te vertoonen het notoir ongelijck 't welck den Koning van GrootBrittanjen den Staet der Vereenigde Nederlanden en desselfs Subjecten door diverse hostile feytelijckheden, so in Africa, America, als Europa is aen doende, onaengesien de moderate en toe-gevende maniere van proceduren by haer H: Mo: daer tegen gebruyckt, blijckende sulcx volkomelijck uyt 't geene u Koninckl. Maj. successivelijk so mondeling als schriftelijk is geremonstreert geworden: Waer om hy Resident u Koningl. Maj. versoeckt vigoureuse præstatie van 't geene u hoogst-ged. Maj. by 't Tractaet van den Jare 1649. en 't volgende haer Ho: Mo gelieft heeft te belooven, in cas de selve door eenige hostile actien in Europa wierden geattacqueert, en voor al dat u Maj.

daer

daer toe nodige en tijdige preparatien makende, tusschen wijlen aen hoog-ged. Majest. van Groot Brittanjen gelieft te laten doen een ronde en opene verklaringhe, van dat U Koninckl. Majest. by 't voorsz. Tractaet van defensive Alliantie niet alleen verbonden en verobligeert is 't Welvaren en prosperiteyt van de Staet der Vereenigde Nederlanden met raet en daet te helpen vorderen, en Rust, Vrede, en Tranquilliteyt te conserveren, maer oock met Secoursen af te werpen alle onheylen en ongelijcken welcke de voorsz. Nederlanden of hare Onderdanen binnen Europa soude mogen werden aen-gedaen, en dit alles ten eynde meer-gem: Coningh van Groot Brittanjen buyten alle twijffelinghe gebracht sijnde van soodanige hulpe, gedisponeert mach werden tot redelijcke conditie van accomodement: Waer toe hy Resident verklaert sijn hoogwaerdige Principalen volkomentlijck geinclineert en genegen sijn.

Dus 't Jaer 1664. ten eynde loopende: Begost men in Brabant weder de op de Spaense wijse smalle Broecken met Riemen te draghen: In Seclandt maeckte men Jan Evertsz. Admirael/ en Cornelis Evertsz. sijn Broeder tot Vice-Admir. over die Provintie/ Adriaen Banckert Command. en Jan Banckert S. by Nacht. Den Koningh van Engelant versocht door den Hr. van Goch, om d' aengehaelde Neerl. Schepen te ontslaen/ antwoorde: Dat ged. Nederl. Schepen in d' Engelse Havens had laten bestaen en van buyten aen halen, om so men vertroude de Vice-Ad. de Ruyter na Guinea soude sijn gesonden, om sijn Subjecten, Schepen, Handel en Effecten aldaer te turberen: En daer om soo veel Neerl. Schepen als konde bekomen, soude aenhouden, tot tijding van de Ruyter gekomen was. De Adm. Jork beloofde op de Voortijt selfs in Zee te gaen/ om des Kroons respect te mainti-neren. De Neerl. Bootslien geplondert/ quamen by d' Hr. van Goch om een reys-penning/ terwijl de rest als Slaven te Winchester en Chelsey wierden in detentie gehouden. Te Londen waren dit Jaer gestorven 18292. Menschen/ en ruym 20000. Kinders daer tegens gebooren. Doe hoorde men dat den 29. deser niet wijt van Cadix by Rota/ Cap. Thomas Allen 30. Nederl. Straets-vaerders onverwacht bespringende/ een als een Roover nam/ sy meenende hy ware vrient/ groeten met los kruyt/ hy antwoort verraderlijck met een Lage scherp/ soo dat Nieu-Jaers-avont niet en was verscheenen/ of aen alle zijden bevont men de Engelse liefde tot Nederlant gants ten

E Y N D E.

Gedruckt tot Haerlem, by Pieter Casteleyn, Boeckdrucker, Ao. 1665.

REGISTER.

EYNDE van 't REGISTER.

Hollantsche Mercurius
Borkelo
Lochem
Winschoten
Tot Haerlem By Pieter Casteleyn 1666

HOLLANDTZE

MERCURIUS;

Behelzende de gedenckweerdichste voorvallen in't Jaer 1665. binnen

CHRISTENRYCK,

Het Sesthiende Deel.

Toutes les grand affaires, se font par petits instruments;

TOT HAERLEM,
Gedruckt by PIETER CASTELEYN, Boeckdrucker op de Marckt, in de Keyzers Kroon. Anno 1670.

EXTRACT van PRIVILEGIE.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt: Doen te weten: Dat wy uyt onze rechte wetenschap, Souveraine Macht, ende Authoriteyt, hebben Geoctroyeert ende geauthoriseert *Pieter Casteleyn*, Boeck-Drucker ende Boeck-Verkooper binnen der Stadt HAERLEM, Authoriseren ende Octroyeren den selven by dezen, ten eynde hy het Boeck onder den Tijtul van den HOLLANDTZE MERCURIUS, albereydts by hem gemaeckt, ende uyt-gegeven, ende die hy als noch zelve onder den voornoemden Tijtul maken ende uyt-geven zal, geduurende den tijdt van Vijfthien eerst-komende Jaren, binnen onzen Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt, alleen sal mogen Drucken, uyt geven, ende verkoopen: Verbiedende allen ende een yegelijck, het voornoemde Boeck albereyts by hem gemaeckt, ofte geduurende den voornoemden tijdt van Vijfthien Jaren als noch by hem te maecken, nae te Drucken, uyt te geven, oft te Verkoopen, of elders naer gedruckt, in onzen Lande te brengen, te verhandelen ofte te verkoopen, op verbeurte van de naer-ghedruckte, in ghebrachte, verhandelde, ofte verkochte Exemplaren, ende een Boete daer en boven van Drie Hondert Caroli Guldens, te appliceren een derde van dien voor den Officier die de Calangue doen sal, een derde-part voor den Armen van de plaetse daer de saecke voor vallen sal, ende het resterende derde-part voor den ghedachten *Pieter Casteleyn*: Lastende allen ende een yeghelijcken die het aen-gaen mach, hem daer na te reguleren. Gedaen in den Hage, onder onzen Grooten Zegele hier aen doen hangen, den 17. December in 't Jaer onzes Heeren ende Zaligmaeckers 1668.

Was getekent,

IOHAN de WITT. vt.

1668.

Onder stont,

Ter Ordonnantie van de STATEN,

HERBT. van BEAUMONT.

1668.

Aen de Vrye Nederlanders:

Estien Eeuwen (goede Lezers) is het geleden dat ick eerstmael u by quam, en omtrent een jaer dat wy by den Hemel af maten wat op der Aerde (gelijck oock gevolgt is) soude gebeuren, te weten, veele onheylen: Wy hoopen door Godes gunst levend zijnde, op het aenstaende Jaer vrolijcker stof op te disschen, dewijl onse oogeu (hoewel noch maer met een schemerend gesicht,) de Vreden-handelingen voor af ziende, moeten nolens volens bekennen dat alle Vrede-maeckers daer mede geen Vredens harten hebben: Daer wemelt wat: Godt geve alle Potentaten goede sinnen, maer voor al u mijn lieve Lantsgenooten, ten eynde ons lieve Vaderlandt door uwe milde giften mach werden ondersteunt, en de Vryers of Vijanden, die op uwe tot noch toe ongevioleerde Hollantze Maegdom loeren, moghen werden gestuyt, ende neffens dien den Armen niet, maer ons quaet leven gants vergetende door Godes soo rijcke gunst, possessie beyde in den Hemel en op der Aerden mogen genieten: Ick bid u alle, want 't Lant heeft brave Regenten, leert uyt deses Iaers Beschrijving den trouwen ijver der selver, en met een dat niet haer beleyd, maer puer alleen onse stinckende zonden causa movens van veele onheylen zijn geweest, haer Achtbaerheden op nieus daer als gy toch gemackelijck ter Tafel en ten Bedde op en af gaet gunstigh te zijn, die als ghy rust, sy ter See of ten Velde uwe beschermingh in nat en koude beoogen, dan noch als verstandighe d'onverstandige hare uytbrakinghen verdragen: Leert uyt uwe Regentens Trouw, danckbaerheydt, dan zal ick u van den Hemel toe brengen des selfs genade, u heyl, en mijn wensch van immer en altoos te zijn de voorspoet-wenschende Bode, uwen

Hollantsche Mercurius.

Haerlem den 15. April 1665.

REGISTER:

Keyzer

(N. B.) De Plaet van Del Mina moet staen, fol. 90.
De Kaert van Over-Yssel, fol. 135.

Eynde van 't REGISTER.

CATO: Quum sis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli Fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Hollandtsche Mercurius,

Zijnde een Verhael der gebeurde zaecken,

In 't Jaer 1665.

Sesthiende Deel.

En Hemel en dreygde nimmer de Aerde te vergeefs / of die voorgegane tekenen betoonden dat den Almachtighen waerachtigh een God over Alles was: Daer zijn geen tijden tot getuyghe als die van heden toe te roepen: Waer van wy nu begin maken die te verhalen / maer het eynde der toekomstighe ende veeler hare ellenden en sien wy in een kleyne Eeuwe noch niet te gemoet.

Engelant dus lang in-lants in bloet en Oorlogh geswommen / door ambitie op de Nabuyren als een Rover luypende / vergat de danckbaerheydt / voor Dat den Hemel haer hadde verlost van Cromwel, ten zijnen tijde een gesalfde, om dat hy d'Engelze Muytgeest in toom wist te houden, den Koningh gedoot, 't Geslacht van Stuart in de ooghen van Spangien, Vranckrijck, Denemarcken, &c. des selfs Bloetverwanten hadde uyt-gheschopt: Maer die nu wegh, hun weder onder een wettighen Koniugh hadden begeven, die de Regeeringe en Kercke als van outs onder de Bisschoppelijcke heerschappye herstelden: Die sich uyt insichten van de See, om 't intrest buyten Europa door Huwelijck met Portugael, en in Europa om de selve voordeelen van Navigatie en Commercie met andere hadde verplicht.

Dit

Dit behaeghden wel ſommige die of van d' oude Royaliſten waren / op het kuſſen raeckten/ of hun eygen voordeel beoogden/ maer/ ten ſmaeckte geenſins de ſoo oude en recht Gereform. Preſputrianen/ veel min de Schotten/ en noch weyniger de gepermitteerde kercken/ die in Engelant/ Schotlant en Yrlandt als den meeſten hoop/ oock in menighvuldige Secten beſtonden/ die alſoo ſeer de Biſſchoppelijcke tyrannye wraeckten/ als oyt Nederlander/ die om zijn vrij gebooren aert/ liever gewilt heeft goet en bloet te verlieſen/ dan van Papen op 't Stadhuys ſittende/ geknevelt te werden ; Maer d' Engelſe ſlaven ſijnde / en een ghemenght Volck van oude Spaenſe en Normanniſe ghesproten/ oock ſoo oprecht niet door den banck als de Schotten en Yren/ hebben noyt onderſtaen hunne vrijheyt te verkrijghen/ oock des ongenegen/ waer door het preſſen ten oorlog by haer voor geen wreetheyt wert gheacht/ oordeelende/ dat de Coningen als met Hemelſe ſalvingen (ut olim) bekrachtight / van Godts wegen deden en vermochten al wat de ſelve begeerden : Seer verre oock afwijckende van de genereuſe Francoiſen hare Naghebuyren/ die geen meerder eer achten als 't Rapier voor haere Coning gedragen te hebben/ maer die 't ſelve oock niet als vrijwillige (Voluntaire) deden : alſoo betoonende datſe wel liefhebbers van haer Vaderlandt ende de Regeeringe waren uyt een vrijwillich toegenegen gemoet/ maer geen Barbariſe Slaven om ghepreſt te worden na 't believen van gekroonde/ wiens ooren veelmaele niet dan als door vremde oorblaſers tot bederf van Lant en Lieden werden vol opgevult.

Men ſagh nu te Londen nae dien ſtijl van ſlavernye de Biſſchoppen op het kuſſen/ niemant mocht ter Vaſten tijt Vlees eten dan met hare diſpenſatie/ ſy ſaten als Pauſen op weereltlijcke ſtoelen/ ende hadden haer ſubalterne als opt de grootſte Prelaten te Roomen/ &c. 't Gebeurden deſe daghen op 't Eylandt Wicht datter 30. Perſonen meeſt Francoiſen onder den naem van vijfde Monarchiſten en Quakers op 't Caſteel * Cariſbroke verſekert wierden/ het waren meeſt Preſ butrianen wiens Tempelen men in Vranckrijck affineet / en haer Perſonen en Goederen door de Biſſchoppen in Engelant vervolgt wierden/ om datſe geen Papale Regeering in de Kerck toe-ſtemden : Seker Vrou onder deſe verſekerde/ was ſo ontſtelt/ datſe den Commandeur Colpeffer in het aenſicht ſpoogh/ voor een falyvouwer dapper uyt kreet/ en voort uyt Baert en Hooft 't haar van den kop trock : Hy veynſde haer voor een kroon uyt te laten/ maer ſy ſtorf ſnachts/ niet ſonder ſuſpitie van vergif/ want ſy had al wat veel de waerheyt geſprooken : De andere ſijn na de Barbados geſonden. Withal mancqueerde met dit Nieuwe Jaer nu niet anders als een Proclamatie van Oorlog tegens de Vereenigde Provincien/ waer toe de Reſolutie al in 't Oude Jaer was genomen geweeſt/ maer alſoo de Admiraliteyts Advocaten/ onder welcke Dr. Turner en Walker de voornaemſte waren/ die den Coningh hadden voor gedragen/ Dat indien ſijn Majeſt. den Oorlogh liet Publiceren, de Schepen die voor de gedane Publicatie genomen waren, na het recht der Volckeren en civile Wetten niet gecondemeert en ſouden konnen werden. Soo wiert goet gevonden daer mede te ſuperſederen/ en de ghenomen Schepen van de generale Repreſalien/ by

* *Cariſbrook en Newport op 't Eylant Wicht, waren die Plaetſen Ao. 1647. daer men Coning Carel I. na toe troonde, gevangen hielt, en Cap. Jan van Galen hem wilde verloſſen.*

by provisie voor goeden prijse te doen verklaren/ 't welck den 6. January met aengeplackte Billetten aen vang nam: En om noch de sake eenighe Couleur te geven/ citeerde men die welcke daer tegens hadden te klagen &c. Maer als men nu tot verkoopen deser gheroofde goederen quam/ stonden de Admiraliteyts Heeren verbaest/ dewijl het beste reeds by Jan Kap was getaeckt/ en de rest most voor afschrijf gelt soo veel aen 't Costuym huys betalen/ dattet sop de kool niet waerdig was/ want het waren meest wijnen/ en soetigheytjes/ daer Boy liquide mee deur gingh/ en soo kreghen de Heeren weynigh: Men sach ook Duc de Jork by requeste aen t'Parlement versoecken den ophebe van 20 Gulden op yder ton inkomende Spaense Seep/ en 15. Gulden op yder Vat Franse Wijn/ maer dat paert en wilde niet over de brug: In Southwarck nam men 2. Holl. Schippers gevangen/ om die te dwinghen tot een Attestatie in voordeel van de heylloose Actien van Capiteyn Holmes/ gepleeght op de Kusten van Guinea: 't Neerlants Bootsvolck der genomen Coopvaerders packten hun veel schielijck over Calais en Vlaenderen na huys/ alsoo men der See-Lien gevanghen plaets Chelsey Collegie niet alleen weder met yver begost te bequamen/ maer te Winchester had men alreede veel Bootsgesellen op 5. st. daeghs in bewaringh gehouden/ 't welck de overige dede na London afsacken/ meenende daer sekerder te zijn/ ende was dien hoop soo groot/ dat 4. Gedeputeerden van de Duytse gemeente op die tijt by den Ambassadeur van Goch quamen/sijnde den Predicant/Oudtsten/en Diaconen/seggende: Overmidts hare Kercke zedert eenighe Jaren om alle ende de menighvuldinghe belastingen seer was verarmt, dattet haer onmogelijck was soo meenigte arme gevangen See-Lien te onderhouden: Ende dat al schoon sy den Staet hadden verschoten ghehadt, zy by rembourſdement de beloofde Penningen niet en hadden bekomen. Eenige Oosterlingse Bootslien namen by d' Engelse dienst/ op conditie/ van binnen eenighe weken sich vrij te dienen/ &c. Maer de meeste togen op Oostende. Men bestelden nu tot Portsmuyen/te Harwits/Wolledge/te Deptfort/Newforest/ Gratham/en Bristol het bouwen van noch 7. Oorlog-Schepen van de eerste/ en 5. van de derde Rangh: Men nam oock 30. van de kloeckste Koopvaerders in dienst van 30. tot 40. st. ghemonteert/ daer toe men seyde dat Gen. Monck/ Duc de Monmout/ (Natuyrlijcke Soon van den Koning/) Graef van Manchesters/ Secretaris Morice/ en andere van qualiteyt reedts groote sommen toe hadden gecontribueert: Men ontboot oock Cap. Tomas Allen uytte straet/ om te stercker de Nederlanders aen te tasten: En om te toonen dat men oock het Jus gentium niet en vreesde/ soo dede men aen 't Posthuys tot Londen het Packet Brieven van haer Ho: Mo: af-gesonden aen haren Ambassadeur van Goch/uyt het Comptoir lichten/door den Lackay ofte Voetjongen van Bennet/ Secretaris van Staet/ en dat tot twee distincte maelen/ 't welck wel klaerlijck dede blijcken dat Enghelant niet goets met Hollandt voor en hadt: Over al dese berovingen/ injurien/ affronten en onnabuerlijcke gewelden/ gaf den Ambassadeur van Goch doenmaels het na volgende Memoriael aen den Coningh van Engelant over:

SIRE, *alhoewel den ondergesz. Ambassadeur ordinaris van de Nederl. Vereenigde Provintien, geduerende zijn verblijf in dit Hof aen u Majest. veel klachten en dolean-*

:tien

tien heeft gebracht van veele en diverse schadelijke Actien door d'Engelsen gedaen aen de Onderdanen der Neerl. Vereenigde Provintien, soo op de Kuste van Guinea, als in America, en oock hier in Europa, en de selve seer en onophoudelijck versocht soodanige ordre te stellen, datter reparatie en satisfactie mochte geschieden, en diergelijke hostiliteyten, als directelijck strijdende met de alghemeene Justitie, contrarie de Vrientschap en mutuële correspondentie tusschen beyde de Natien, en speçialijck contrarierende 't onlangs met u Maj. geslooten Tractaet, in 't toekomende mochten werden verboden en gestuyt: Als oock dat 't sijn Majs. goede geliefte sy den ged. Ambassadr. te doen hebben sijn Koningl. Antwoorde en satisfactie in geschrifte, op de versoecken en vertooningen, ten eynde om dien aengaende gerust te stellen sijn Superieuren: So ist nochtans sulckx dat niet tegenstaende al 't voorsz. geen reparatie noch satisfactie tot op heden is gedaen, noch de soo seer begeerde antwoorde die u M. te voren had belooft, is niet geëmaneert geweest, maer alles ter zyden gestelt, hebben de ged. hostiliteyten en verongelijckende actien geduert, en geschieden noch op dese uyre, so door d'Onderdanen als door de gemeene macht van 't Koninckrijk: By de welcke men nu voegt een Acte van authorisatie op sijn Koningl. Hooght. Duc de Jork, door de Druck gepubliceert, door de welke den Staet der Vereende Nederlanden gedreygt wert met Brieven van Represalien: So dat 't schijnt dat men occasie wil geven om te komen tot een openbaren Oorlog: Van 't welk mijn Heeren de Staten Generael der Vereen: Provinçien verstelt sullen sijn, sulx geensints verwachtende, en geen de minste oorsake daer toe gegeven hebbende van een so ongeregulde maniere van procederen: Maer wel datse ter contrarie altijt een spoedige inclinatie hebben getoont ghehad om in der min te doen verdwijnen alle differenten die tusschen de 2. Natien mochten wesen, waer toe sy altoos alle bedenckelijke middelen hebben voortgebracht: En hier om is het Sire datte voorsz. Ambassadr. weder om geacht heeft sijn plicht te sijn om dese mael te hervatten alle 't geen voorsz. is, en seer gedienstig te versoecken dat hy niet meer sijn Orders en geboden differere, niet alleen tegen de verongelijckende Actien, waer van men nu zedert ettelijcken tijt heeft geklaegt, ook in een Memorie vertoont den 24. Decemb. laetst, maer ook en besonder dat men ged. Brieven van Represalien niet uyt en geve, waer mede de Staet der Nederlanden wert gedreygt, en die ontwijffelbaer de humeuren der Volkeren ontstekende, ingevolge veel schaden sullen veroorsaken, en eyndelijck een totale ruyne van beyde Staten: En by aldien eenige der selve buyten alle verwachtinge reeds mochten sijn uyt-gegeven, de selve mochten werden gerevoceert en gecontramandeert, en dat men in plaetse van dien in verwisselinge volge den rechten weg, en regulere na 't voorschrift van 't laetste Tractaet, om by te brenghen en te doen verdwijnen alle de differenten tusschen beyde Natien, waer door de oude en cordiale Vruntschap ende confidentie niet alleen mochte gepreserveert, maer selfs ontbinbaer gemaeckt werden. Van al dit verwacht de voorsz. Ambassadr. van de Justitie en equiteyt uwes Majs. so beroemt, als mede sijn verklaringe en Koningl. Antwoort by geschrift, om aen sijn Meesters contentement te geven, en haer insgelijcx te doen hebben dat hy sich generalijck quijt, en bysonder na de ordre die sy hem op dit effect van tijt tot tijt hebben toe-gesonden gehad.

Maer alles te vergeefs: Selfs en sach men by den Coninck geen inclinatie tot het beslissen der Differenten door de mediatie van Vranckrijck / maer Engelant bleef stip staen op het recht soo sustineerde, aen des selfs sijde te wesen, meynende sulckx voor alle de Weerelt te konnen doen blijcken. Dus wiert de Vrede hoopeloos. Den Hr. Cancelier had oock geliefden dese dagen tegens de Ambassadeur

bassadeur van haer Ho: Mo: te uytten: Dat al dese malheuren alleen sprooten als voor desen, door 't weygeren of vertragen van Justitie op de klachten door d'Enghelse in Nederlant over hare geleden schaden so in Oost als West-Indien gedaen, en dat men als tot Bravades aller eerst groote en sware Equipagies had begonnen, en vorders, daer was nu geen hoope tot Accomodement, Engelant had weder te groote kosten moeten doen van tegen Equiperinge, daer Neetlant haer toe had gedwongen, en 't welk onder de vereyste vergoeding soude moeten sorteren, en dan voorts een vast Reglement op de Commercie geformeert, speçiael over den Handel in Oost en West-Indien, daer d'Engelsen na haer sin al te veel geconstringeert wierden, men most nu de couragie, die men sach onder de Natie, en haer yver ghebruycken, om de Hollanders tot redenen te brengen. En als den selven haer Ho: Mo: Ambassadeur had geklaegt by de Koningh over de Oratie die den Grave van Manchester had gedaen te Guildhal binnen London aen de Magistraet dier Stadt/ in het by-wesen van meenichte Menschen/ aldaer de Neerl. Natie noemende met den Titul van Insulting and injurions Neabours: Dat sijn Bespottende en schimpende Nabueren: Dat het selve haer Ho: Mo: met bevremdinghe soude voorkomen, als die in Engelant by de Regeering altoos de naem hadden gedragen van goede vertroude Vrienden, Geallieerde ende Geconfœdereerde, gelijck de selve als noch in Alliantie en nau Verbont met sijn Maj. staende, sodanige Epithethes niet en meriteerden, te meer als haer Ho: Mo. komen te considereren dat dit geschiet by speçiale Commissie van 't Parlament, door een publijk Heer aen een publijke Vergaderinge, in presentie van 't gemeene Volk. Antwoorde den Koningh in substantie: Men mach op soodanige redenen geen acht nemen, of sich daer aen stooten: Daer wert veel gesegt van d'een en d'ander, soo in Nederlant als oock wel hier onder de Lieden van de Regeeringe en van de Heeren Regenten, dat men al genootsaeckt was te laten passeeren, ick werde al mede niet gespaert, daer om moet men hier op soo naeu geen acht slaen. Den Ambassadeur seyde daer op: Dat sodanige dingen van de hooge Regeeringe selfs niet wierden verwacht, en van publijcke Persoonen hare Gedeputeerden. Den Ambassadeur noch daer by voegende/ nae een generale erhalinge van de soo oude en over lang geduyrde Eeuwen Vruntschap en soo nau onderhouden met soo geluckige effecten/ Dat het hem leet was den tijt als nu soo ongeluckig te sien, en bespeuren dat niet alleen woorden van verwijderingen tusschen wedersijts Natien werden gehoort, maer oock selfs deden schijnen te werden gedreygt, tot allen Vromen leetwesen, die daer over suchten in grooten getale, daer inne de goede Godt geliefden te voorsien. De Coning seyde weder om daer op/ doch met een minnelijck gesicht en wesen: Dat altijts over dese ongelegentheyt (spreeckende van de verwijderinge van de Natien) was beducht geweest, gelijck tot meermalen aen hem Ambassadeur had gesegt, en dat eyndeling met vertragen en uytstellinge der af-handelinge der bewuste differenten, dese sake komen mochte, gelijck als nu gekomen was, en dat men als dan d'onghelegentheyt van dien beswaerlijck soude konnen weeren. Seggende vorders/ als met een lachende continantie: Komt het oock de Nederlanders nu wel ghelegen in Zee te komen met hare Schepen, wanneer de mijne gereed sijn, alhoewel alleenlijck maer eenige weynige tot 45. hebbe gereed gekregen: Of oock met hare Schepen achter om de Noordt te loopen met dit Saisoen? Den Ambassadeur een weynig ter zijden af-tredende/ seyde daer op met beleefthéyt: Ick en kan onder reverentie niet bemercken of begrijpen dat eenig

wettigh

wettigh Subject zy, waer omme dese Quellagie onder beyde Natien moet werden gesien, nochte oock tot wat eynde de selve kan dienen, bysonderijck onder oude vertroude Vrienden en Geallieerden, gelijck uwe Majest. en de Vereenigde Nederlanden daer voor heeft gelieft gehad te houden, ende dat daer om als noch den wegh van reden en redelijckheyt behoorden te werden in-gegaen tot wedersijts contentement. **Den Coningh weder om seyde:** Dat noyt yets anders weghens desselfs Subjecten had laten eysschen tot satisfactie, als dat redelijck was: Maer dat als nu een vry andere Eysch tot een Accomodement van sijn sijde soude moeten werden gedaen, terwijlen des selfs Subjecten op dus swaere Onkosten van Equipagie waeren ghebracht, als huyden te sien: Waer over contentement wesende ghedaen, ende vorders eenen behoorlijcken Reglement op het bedrijf van de Trafijcke wesende ghestelt, soude den rechten wegh wesen, omme tot de voorighe goede correspondentie te konnen komen. **Den Ambassadeur voegden daer op / dat het arresteren en nemen van Schepen / gelijck men van d'Engelse sijde had aen-gevangen / voor de rechte Proceduren daer toe dienende / niet en konden werden op-genomen; En vorders aenhoudende tot het ontslaen der gearresteerde Schepen / trock den Coningh sijn schouders / seggende / dat voor als noch daer toe niet konde treden / uyt redenen voor heenen geseyt: Den Ambassadeur repliceerde wel / dat immers op desen (sprekende van 't af-senden van den Vice-Adm. de Ruyter naer Guinea) dusdanige proceduren / als wesende een bloote gissinge / niet en konden werden gefondeert / en daer op nader ten fine insisteerende / trock sijn Majesteyt al weder om de Schouderen op / segghende /** Daer moet eenmael een eynde van 't werck komen. **Na dat d'Audientie dus anderhalf uur geduert had / en niet wiert geadvanceert / vertrock den Ambassadeur na versochte Afscheyt / met versoeck /** Sijne Majesteyt geliefde dit gantze werck met den gevolge van dien in alle serieusheyt noch nader te overleggen, en anders te considereren, als met dusdanighen dangereusen werck te werden laten voort gevaren. **Van hier wierde den Ambassadeur door den Maistre de Ceremonie geleyt na 't Over-Quartier van den Hertoghe van Jorck / alwaer onder veele over en weder redenen hoog-gedachte Hertoge vry animeus seyde /** Hy was gheresolveert in Zee te gaen, tot maintenue en defencie van de Eere en gherechtigheyt des Volckx, en het daer by niet en vermeynde te laten blijven, maer tegens 't Voor-Iaer ten fine voorsz. al weder om na Zee te begeven, ende de Fortuyne te wagen, want den yver des Volckx by hoog en lage stants Persoonen wiert bespeurt met opsettinge van Goet en Bloet, &c. **De geraisonneerde woorden van den Ambassadeur van haer Ho: Mo: doorstraelt met de fondamenteelste consideratien op de quade gevolgen / en selfs de gevaerlijckheden voor het Koninglijcke Huys / en opereerden niets in alle de tijdt van anderhalf uer / als dat den Oorlogh / gelijck men nu sach / by Engelant smakelijck was / en deswegen de Vrede moe sijnde / vont men met de Wolf pretext / 't Schaep sijn Nabuur / beneden de stroom staende / te beschuldighen van sijn Water vuyl gheinaeckt te hebben / en 't selve daer om door roof-klaeuwen te verslinden.**

De Maltezer Ridders hoopende in dit Troubel-Waeter te visschen / versochten doe in Engelandt Brieven van Represalien tegens de Nederlanders / gelijck dese volgende minute uyt-wijst:

Monsr.

Monsr. den Ridder Hendrick de Vie sy versocht om aen sijn Altesse Royale te representeren, als voor sijn selven, dat gelijck hy heeft hooren segghen dat de Ridders van Malta zedert 40. Jaren herwaerts versocht aen de Staten Generael der Vereenigde Provintien de restitutie van hare Goederen in de voorsz. Provintien gelegen, en soo langen tijt onrechtvaerdelijck beseten, en tot heden om-gheleyt met uyt-vluchten, sonder de minste satisfactie, behalvens in 't Quartier van Aernhem, alwaer door een Sententie van 't Hof van Gelder, men haer over-gegeven heeft de Commanderye van die Stadt: Maer die in de andere Provintien en hebben sy niet willen laten volghen: Het sijn nu omtrendt twee Jaren dat de Ruyter in zijn weer om-komst uyt de Middelantse See aen de voorsz. Staten had doen weten, dat om die van Tripoly te besnoeyen en te dempen, ende den Oorlogh aen die van Thunis en Algiers aen te doen, de Vruntschap ende goede correspondentie met die van Malta den Staet seer noodig was: Haer Commissarissen traeden in Conferentie met de Gedeputeerden van d' Heer Cardinael Landtgraef van Hessen, Groot Prior van d'Ordre van Malta in Duytslant, verklarende, datse hadden een geheele dispositie van dese sake in Vruntschap af te scheyden; die van Hollant van harer sijde presenteerde 150000. gl. op conditie, dat d'andere Provintien oock na proportie souden contribueren die sy onder haer hadden: Maer dat ging niet, want die van Utrecht besitten by nae alleen niet veel min als 100000. gl. Renten: En wijl sy haer met sulcke kunsten en menees behelpen, siet men wel klaer datse maer met de Ridders spotten, en geen meeningh en hebben om het minste weder te geven: Het welck den Heere Cardinael verplicht heeft sich van andere middelen te dienen, waer van sijn Hoogheyt geene weet van meerder expedientie als die van Represalie-Brieven, die sijn Hoogheyt den Hertogh van Jorck in dese conjuncture van tijden aen gedachte Ridders kan toe-staen: En alsoo men niet en twijffelt of men staet op de kant van haer in een open rupture te hebben, of sijn Majest. van Groot Brittannien ende sijn Altesse Royale sullen dit toe-staen, ende haer wel laten gevallen, dat mijn Heer den Cardinael van Hessen dit laet versoecken, het welck hy ontwijffelbaer al van te vooren ghedacht soude hebben, indien hy niet en hadde willen af-wachten de Commissien van Malta, welcke versoecken ende Brieven nu moeten zijn ghekomen, sulckx dat de voorsz. Commissien niet langher moghen wachten, men heeft alreede verscheyde Armateurs aen de Handt, die aen-houden om dese Commissien: Ende men wenschte wel te weten al wachtende, oft sijn Altesse Royale wilde doen expedieeren sijn Commissien, onder de welcke sy souden Equiperen ende Kapen op de Hollanders, om uyt krachte van dien hoopende verseeckert te blijven van alle andere dinghen, soo weghens de Schepen van zijne Majesteyt van Groot Brittannien, ende die van zijne Vrienden ende Geallieerden, als van goet onthael ende Tractement, wanneer sijne Altesse Royale haer onder de Vlagghe van den Koningh komende, met Commissie van Malta, die sy krijghen sullen, sal verlof gegeven hebben, dan sullen zy die oock aen zijne Majesteyt gheven, ende fourneren een kleyne Vloot, omme de saecke van Malta, naer 't goet behaeghen van zijne Majesteyt ofte zijne Koninckhijcke Hoogheyt ende de permissie ende vry ghebruyck van zijne Havenen.

Engelandt liever den Buyt selfs hebbende/ wesen de Malteser's af: Den Landtgraef van Hessen hadde aen haer Ho: Mo: over de restitutie van de St. Jans Goederen/ oock dese Missive geschreven:

Messieurs;

MEſſieurs: Ce n'eſt pas ſans une extreme douleur que je vois encor aupres de Vos Hantes Puiſſance la pourſuite du recouvrement des biens de mon ordre detenues en vos Provinces, en Eſtat de me neceſſiter a les premiers de la terminer, quand ſelon les promeſſes de le faire qu'elles en ont bien voulu reitirer ſouuent a tous les plus grand Monarques de la Chreſtienté, qui leur en ont faict inſtances & le continuent genereuſement, je m'eſtois perſuade qu'aujourdhuy je debvois avoir en juſte ſubject de vous remercier: Ce n'eſt pas qui je cruſſe de debvoir douter qu'elles ne le feront encor ſans deffier de l'equité, & de la Juſtice & belle maniere quy ont tous jours reglé les choſes dans Voſtre Illuſtre aſſembleé, mais ces longueurs Meſſieurs que vos H: H: P: P: apportent a rendre mes eſperances y conceuës fructueuſes, comme elles me ſont, & a mon ordre d'autant plus inſupportables, qu'elles fatiguent infinemt. la patience & la bonté que tous ces grand Monarques nos bien faiteurs Protecteurs & deffenſeurs ont pour nous, me ſont encor prier treſefectueuſement vos H: H: P: P: de les abreger par des promptes deliberations conſceures de celles qu'elles ſcavent prendrs dans les recontres, ou il ſe raittiè comme en celuy cy de s'acquerir du merite & de la glorie, de donner ſatisfaction aux plus puiſſants marques qui compoſent la Republicque Chreſtienne, & de faire cognoiſtre que l'amitié & bienveillance de mon ordre ne leur eſt pas ſy odieuſe ny indifferente, qu'elles ne ſoyent bien ayſes de la cultiver, au moins en luy rendant un bien, qui peut beaucoup contribuer a ſe rendre plus util au ſervice de toute la Chrieſtienté, dans la quelle vos H:H: P: P: ont ſy beau partagie: Je ſcay bien Meſſieurs que parmy un corps comme le voſtre il n'eſt pas bien facil de regler les mouvements des membres qu'il le compoſent dans un affaire ou touts ont differents Intereſt, & ainſi diverſes paſſions, a un meſme branſle & eſgale parte, & que pour cela il peut s'y en rencontrer que plus eſclairez des divines lumieres de l'Equité & de la Juſtice, que l'ordre de la divine providence nous impoſent, de rendre a un chacun ſont portez autre ſatisfaction, & les autres à s'y oppoſer, & c'eſt a ceux la a que par advance, je prie Dieu avec mon ordre de retribuer la recompenſe de leurs S. & genereuſes intentions, quoy que ny elles nous remettent en nos biens ny nous en deſdomagent: Que pour tant ne pouvant plus vivre dans une perpetuelle iniquitude, d'eſtre a charge de vos H: H: P: P: par des ſollicitations infructueuſes, qui les accuſent a noſtre grand regret, de tener en cela pres d'elles les noms de tous ces Potentats expoſez, a quelque meſpris & a nous d'intruments a leur en faire recevoir le deſplaiſr: Je ſerrit a ſouhaiter que vos H: H: P: P: reſoluſſent poſitivement dans leur aſſembé, le reſtitution ou la juſte des dommagement de nos biens, & que ces genereuſes Provinçes qui en ont d'intention par la portie qu'elles en poſſedent en ouu riſſent, & frayaſſent le chemin aux autres, & conjonctement avec V. V. H. H. P. P. les portaſſent a ſuivre immediatement leur glorieux exemple le tout dans un terme de peu ſepmaines, qu'il plus eſt a V V. H. H. P. P. de leur limiter pour cela, & ainſy Meſſieurs ne nous laiſſer autre neceſſité que de cherger a toute eſtude les occaſions de leur eſchanger ceſte action de Juſtitie, par les ſervices qui dependront de nous, comme nous ferons aſſeurement a tous en general & en particulier, mais de la couler a plus de langueurs, apres y avoir employé tout ce qui pour cela a pu l'artificé de nos Ennemis ſur vos eſprits & vos H. H. P. P. le temps qu'il auroit fallu pour deſmeſter, examiner, & recognoiſtre bien des fois noſtre Juſtice, vous eſtez trop eſclarez & equitabiles pour ne me print advoüer que nous ne ſerions point exempts de blasme aupres de vous meſmes, s'y apres cela, & tant d'Inſtances & prieres infructuuſes, nous ne nous cognoiſſions en droit d'avoir recours a toutes les autres, voyes que nous

laiſſent

laissent ouvertes la nature & les Loix plus fondamentalles de vos Provinces, sans rien dire des plus modernes, que vous imposent en nostre faveur divers traittés faits entre plus d'un Monarque & vos H. H. P. P. qui justefieroient tousjours nostre procede sur ce que vous n'ayez employè l'Autoritè Souveraine qui reside en nous pour nous en eviter le suject, auquel nous en serons jamais portez que par la contrinte que pours nous en laisser la nature de vostre en nostre endroit; c'est pourquoy avant de passer a aucun acte qui pust vous mettre dans le moindre doute du monde de la passion que nous avons avec mon ordre de nous conserver vostre Amitiè, ny la sinceretè & candeur de celle que nous avons pour vos H. H. P. P. je les conjure encor ceste fois de toute mon affection a toutes en general & en particulier affectionnes & autres de nous donner la satisfaction qu'elles nous ont promise par les bouches sacrees des Monarques a qui elles en ont fait porter parolle, & ce sera sur la responce qu'elles jugeront de nous faire avec mon ordre a ceste priere qui leur en sera rendue a cest effect, que nous nous regleront, & que ce pendant en mon particulier je leur proteste que je suis.

Messieurs,

De Vos Hautes Puissantes tres affectionè Serviteur, *Signè,*

LE CARDINAEL DU HESSE.

Keytersheim le 24. Deçembre, Anno 1664.

Het gingh met dese Maltesers saecken even als met de Processen die wat langh dueren: Doch het was al een groot abuys van dese Cavaliers/nu met Requesten te willen verkrijgen/ het geene men by retorsie met vyantschap/ door behulp van andere Potentaten al dickmalen/ hoewel te vergeefs/ voortijts had getendeert ghehad: De Middellandtsche Zee verstaet wel/ dat al wat op de Maltesers naem gerooft is/ geen Ridders werck/ noch geen Beschermingh van Christenryck en was.

't Gebeurde te Wesel/ dat den 7. deser aldaer in de Herberg de gulde swaen seker Baron Deroen quam/ den Keyser ghedient hebbende/ en onder veel discoursen tegens de Waert en Waerdinne/ verhaelde/ Noch onlangs in Engelant geweest te sijn, en quam nu uyt 't Luyckze Lant, om eenige Heeren (N. B.) in 't Sticht Munster te spreken, daer aen hem veel gelegen was, en veel licht weder een Regiment Volck op de been brengen soude, alsoo d'Engelzen de Hollanders, indien sy niet spoedig en accordeerden, den Krijgh soo wel te Water als te Lande aen-doen wilde. Het welck den Hospes in de ges. Herbergh niet eer te kennen gaf/ voor dat de ged. Baron alreede was vertrocken: Waer op gevolght is/ dat dien selven dagh omtrent 11. uren sekere Brief quam met de Munsterse Post/ sonder naem of datum/ werdende door de tweede hant bestelt aen den Weselse Commandeur van Juchen, behelssende/ (N. B.) Datter eenige Engelse Heeren op Keulen rijdende, Dorsten passeeren, en aen geene Staetse Guarnisoenen gebracht en wilden sijn. Juchen hier op strack met al de Krijgs-Officieren raed-lebende/ verstonden/ Ritmr. Munnichs Cornet met 40. Ruyters na Sterckerade op den Weselsen Bodem/ daer dese passeeren mosten/ heen te senden/ selfs op den Cleefsen Bodem te gaen/ ende indien doenelijk/ die binnen Wesel op te brengen/ 't welck dese/ leggende op de Pas by een hoogte/ geluckigh volbrachten: Brengende onbeschadight

dight binnen Weſel Lord Morpeth, Mr. Watſon, Mr. Leyceſter, Mr. Veach, 3. Cooplieden / Jan Knigt, en 4. Dienaers/ die ſoo van Munſter naer Ceulen wilden: Als d'Engelſen tot op 40. treden by deſe Ruyters in roode Levreyen en 2. Trompetters voor haer/ gekomen waren/ vraegde des ſelfs Commandeur beleefdelijck van waer ſy quaemen? die maer duyſter antwoorden/ ſoo gingh den Commandeur by de voorſte der 3. Wagens/ ſeggende oock teghens Lord Morpeth, hy hadde ordre haer na Weſel te convoyeren/ d'Engelſe vraegden/ wijl ſy op Kur-Brandenburghs Bodem waren/ uyt wiens laſt? Dan geantwoort ſijnde uyt bevel van ſijne Superieuren/ dede men de Wagens om keeren/ en d' Engelſen nolens volens moſten mede na Weſel / daerſe met hunne Koffers in 2. Herbergen 't Hof van Hollant en den Dulmen wierden gebragt/ maer de voorſz. Koffers en Bagagie wierde van de Wagens in byſondere Kamers beſlooten/ en Schilt-wachten daer voor gheſet: Waer in vroege Secreten waren. Hier op Major Copes en andere Officieren aen haer gheſonden/ in alle civiliteyt en beleefthheyt vraegden/ na hare qualiteyt/ van waer ſy quamen en heen wilden/ ende wat hare affairen waren: Die in den Dulmen ſeyden/ zy quamen van Coppenhaven over Hamburg en Munſter / willende na Colen/ en miſſchien oock wel na den Hage of Vranckrijck: d'Andere ſeyden te Hamburg by 't voorige Geſelſchap gekomen te ſijn / en datſe na Colen en Brabant wilden: Beriepen haer op een Ambaſſadeurs Pas / die uyt een Valeys geopent / differeerde met haer eygen woorden: Maer vermits Downingh in den Haeg hier over doleerde/en een Kur-Brandenburgs Edelman Hayes om haer voort reyſen aen-hielt/heeft men deſe duyſtere Handelaers na Cleef laten gaen. Men heeft groote oorſaeck gehad/ wijl den Commandeur Juchen hem in deſen tot ontdeckingh van deſſeynen tegens deſen Staet/ſoo yvrig getoont had/ ſich te beklagen/ Van de op-gemelte Koffers ende Papieren niet in verſekeringe te hebben gehouden: In plaets van Juchen daer over te beriſpen/ &c. en op het verſoeck van Downing, een induſtrieuſe Miniſter tegen deſen Staet/ ſijn verſoeck te gehoorſamen: Dewijl het door de tijt warachtig bleeck te ſijn/ Dat de Weſtfaelſe Kreyts Volckeren van Munſter, en der Geeſtelijcke Ceur-Vorſten, die in eene kaproen raedt-leefden, en die zy in Ongaryen tegen de Turcken hadden ghehad, niet alleen aenhielden, maer oock verſterckten: En 'tgeen niet min waerachtigh is: Dit Leger wiert ook in 'tSticht Paderborn met Recreuten voorſien, alwaer men in de Stedekens Brakel en Leym by Tromſlag Volck aen-genomen, en by de Tambours opentlijk uytgeroepen wierde, teghens de Hollanders te dienen: Men dede tot Eſſen oock eenighe 1000. Roeren tegens Juny voor den Biſſchop gereed maken: En niemant mocht van daer uyt ſijn dienſt gaen: Hy dede tot een uytſchot mede 6000. van ſijn beſte Onderdanen aen-tekenen, omme by noot dienſt te konnen doen: Men hielt tot Dorſten een ſecrete Conferentie: Men ſocht 'er Cur-Brandenburgh mede in: Alle de andere (ſoo Geeſtelijcke als Weereltlijcke) Standen hadden daer hunne Knechten: Men liep dikwils te poſt na Berlijn: En confereerden met den Munſterſen Biſſchop op Koetsvelt: Soo dat d'Ingeſetenen van Weſel jalours/ ſeyden/ niet te konnen beſtant ſijn tegens eenige vyantlijcke overval/ by aldien men haer gelijck men van tijt tot tijt gedaen had/ van meerder Guarniſoen ontblootte: 't Welck men daer als mede de genoemde meſſagie/ &c. ront uyt verklaerde te ſijn/ De ruyne ende het

diſreſpect

disrespect van de Militie, ingevolghe van den Staet, ende een aenlocksel voor des self bedeckte Vyanden. Men bevont oock dat haer Ho: Mo: Werbers in die quartieren eenige Mannen aen-genomen hebbende/ en de selve met permissie d'een na Mulheym op de Roer/ en andere in de west na Rekelinghuysen ende elders na huys gegaen waren/ om andre mede te brengen/ die by de respective Richters/ ja op den Clevise Bodem ontboden/ haer passen geexamineert/ en op lijfstraffe de selve geboden hebben sonder eene man mede oft aen te nemen/ te vertrecken/ of dat sy volghens last/ haer aldaer in hechtenisse souden moeten stellen/ benemende alsoo de vryheyt van werven die men daer van outs hadde gehad. Den Heer van Lantsburg Lant-Drost van Arentborgh te Dusseldorp mede van Keur-Ments gedeputeert/ te Wesel komende/ noemde dese Conferentien/ een voor-genomen Accomodement tusschen Kur-Brandenburgh en den Hertoge van Nieuburgh/ over de Cleefs en Gulickse Landen af te handelen/ hoewel sommige vry andere gedachten behielden.

Binnen Regensburgh sagh en hoorde men onder de Stenden noch al murmuratien: De Fursten van 't Saxise Huys betoonden haer t'onvreden/ om dat eenige van hun in faveur van Keur-Ments te diep in het Erforrtse werck ge-engageert hadden gehad. Den Vorst de Porcia Keyserlijcke Raet storff doe te Weenen/ in sijn plaets quam Vorst Lobkowits Krijgs-President. De Graef van Ditrichsteyn by den Coning te Parijs geweest sijnde/ wierde met sijn Majests. Contrefeytsel/ van Dyamanten omset/ 6000. gl. waerdig/ begiftight/ hadde eenige provisionele nevelen doen verdwijnen/ waer om hem de Keyser oock met sijn Contrefeytsel/ van ghelijcke waerde/ vereerden. De Keyserl. Majesteyt gaf doe in handen van d'Ongarise Magnaten over/ de in der daet ware Articulen van den Treves/ voorleden Jaer met de Keyser van Turckyen geslooten/ uyt het Ongaris aldus verduytst:

NAdemael door de laetste in Zevenbergen ontstane onrust so groote strijdigheden sijn geresen, dat over een Jaer een openbare Krijch daer uyt ontsprongen is, ende dat daer om de lieve Vrede tot troost en rust van 't bedroefde Volck weder om op-gericht mochte worden, soo sijn wegens den Doorl. Grootm. Roomze Keyser, door des selfs Raet en Resident aen den Ottomansen Poort; en van wegen den Doorl. Grootm. Turckzen Keyzer, door des selfs Grooten Vizir en Generalissimus den hoog-geboren Achmet Bassa, tot op beyder Keyzeren Ratificatien en nae-volgende Vredens-Articulen versproocken ende geslooten gewerden:

1. Dat die met Keyzers Soldaten besette Steden en Slooten in Zevenberghen den Furst en Stenden gerestitueert, doch alvoorens wedersijts Krijgs-Macht op gelijke tijt uyt dat gem: Zevenberghen af-ghevoert sullen worden: Dat de ged. Plaetsen, als ook alle andere in Zevenberghen na haren ouden gerusten stant verblijven, ende als dat Furstendom vaceren sal, als dan de Zevendergse Stenden volghens de oude Keyzerl. Capitulatie vry staen onder haer een Furst te kiesen, en zy nu voorraen alle haer Oude Vrijheyt en Jurisdictie genieten sullen.

2. Dat zijn Keyzerl. Majesteyts twee Graefschappen Zathmar ende Stabolet, en oock de andere zijns Majs. in Ungaryen leggende Graefschappen en Provintien, met

der ſelver Stenden en Onderdanen, Steden, Slooten, Marckten en Dorpen, en alle andere toebehoorten, in ſpecie vrye Juriſdictie, gelijck de ſelve van outs ſijn Keyſerlijcke Majeſts. toebehoort hebben, op geenderley manieren, en onder eenig pretext van den Turcken of Zevenbergers, ſelfs van haren Vorſt, ofte van yemant anders met eenighe afvorderinge van Tribuyten of Contributien ſullen werden ontruſt, ende dat alle diergelijcke pretenſien (ſoo eenige hier op ſijn geweeſt) t'eenemael ſullen wegh-ghenomen zijn, en in het toekomende niet meer gevordert ſullen werden.

3. Sijn Keyzerl. Majeſt. kan wel tot verſekeringh van ſijne Landen, volghens het gebruyck als tot noch toe in andere Grenſen geobſerveert is gheworden de Steden en Slooten in de gem: 2. Graefſchappen, ende in ſpetie oock Zatmar, Stakozy, Calo, en andere, na ſijn Keyzerl. Majeſts. believen laten fortificeren, maer ſullen nergens geen Krijgs-heyren met Generaels Perſoonen in-gevoert werden; 'twelck oock de Turckſe en Zevenbergſe Provintien t'onderhouden ſtaet; dan ſal het Slot Zekelheydt tot verhoedinghe van de onheylen die aen beyderſijdts Confinien ontſtaen mochten, met alle Fortificatien gedemolieert en gelijck der aerden geſlecht werden.

4. Dat de Soonen van Ragotsky Kimen Janos en andere uyt Over-Ungaryen verboden ſal worden in Sevenbergen met eenige hulp-Volckeren te gaen, en aldaer nieuwe onruſten verwecken; 't welck dan oock van de Lurckze en Sevenberghſe ſijde tegens zijn Keyzerl. Majs. Geſpanſchappen geobſerveert ſal werden.

5. Dat niet geoorloft ſal zijn beyderſijts Vyanden oft andere booſe Enyden onderſtant te doen.

6. Dat de Schants by Caniſa, die by deſen Oorlog gemaeckt is geworden, van geener ſijde meer op-gemaeckt of eenige Beſettinge daer in gelegt ſal worden.

7. Dat aen alle die de gem: Sevenburghſe onruſten in deſen Oorlogh d' een of d' ander Party by-geſtaen hebben, haer Goederen, Gerechtigheden ende Eer gereſtitueert, en derhalven vorders niet gemoleſteert ſullen werden, daer-en-tegen haren Vorſt ghehoorſaem ſijn, en nergens geen ſchade noch ongelegentheyt meer aen-ſtichten ſullen.

8. Is ſijn Keyz. Maj. toe-gelaten tot defenſie van ſijne Confinien aen deſe ſijde van de Waegh een Veſtinge op te rechten, ende aen geene ſijde van Gutta te Fortificeren.

9. Sullen voortaen gants geen vyantlijckheyt en uytſtroopinghe van beyde Partyen geſchieden, en die daer teghens doet, ernſtelijck geſtraft werden, over ſulckx beyderſijts Soldaten in toom gehouden werden, en alle Krijgs-Volckeren van de Ungariſe en Sevenberghſe zyde af-ghevoert worden, en niet meer te ruch komen ſullen, op dat bedruckte Lantvolck in beſtendige ruſt en Vrede leven mach.

10. Tot meerder bekrachting des Vrede en goede Nabuyrſchap tuſſchen beyde de Grootm. Keyzers is beſlooten geworden, dat deſe Vrede na goet believen, van huyden af tot op Twintigh Jaren beſtaen, en binnen Vier Maenden door voorname Geſanten opentlijke Diploma, tot yders eens trooſt en Vrede, geconfirmeert werden, ſullen des Rooms Keyſers Ambaſſadeur tot een teken van Vruntſchap, een vrywillig Geſchenck op 200000. gl. waerdigh, mede brengen; doch alſoo van weghen der Ottomannize Porta van gelijcke gebeurende Preſenten over-gheſchickt ſullen werden, ſal dien-volgens de afwiſſelinghe der Geſanten ter plaetſe en op die wijſe als voor deſen is geobſerveert is geworden, geſchieden: Vorder ſullen die Articulen van de voorige Capitulatie, welcke voor deſen tegenwoordigen niet expreſſe verandert of wegh ſijn genomen, in haer vigeur verblijven: Over deſe Thien ſijn twee ghelijck luydende Inſtrumenten in de

in de Latijnse en Turckse Tael op-gelegt, en d' op-gem: Gevolmachtichde ondergesz. onverzegelt, vorder na gewoonheyt uyt gewisselt geworden, alsoo dat het Latijnze in handen van den grooten Vizir is gebleven, dat Turkse daer en tegen den Hr. Resident behandight, en aen 't Keyzerl. Hof over geschickt is geworden. *Actum in 't Turckse Velt-Leger by het Dorp Vasvar den 10. Augusti 1664.*

Den Koningh van Poolen als een goet devotaris / de Vergaederinghe der Poolsen Adel tegens den 12. Maert te Warschau vast gesteit sijnde/ alleen om gelt te vinden tot onderhouding van 't Leger/ vertrock van Warsau na Gniesen/ alwaer omtrent te Dieren was een nieuwen Heyligh / genaemt Bogamil. Mits de partyschap vluchte Lubomirzky, Marschalck van Polen/ te Breslau in Silesien/ ende sijn Soon te Weenen: Uyt commiseratie soo van sijn Jonge Kinderen als Familie/ wierde met de confiscatie van desselfs Landen ende Goederen gesupercedeert. De Keyserlijcke Majesteyt sijn Ambassadeur Graef Kinsche te Warzauw op den Rijckxdagh willende senden/ contramandeerde die; als mede de Troupen gedesigneert na Nederlant/ om dat hy ged. Lubomirzky in sijn protectie hadde ghenomen/ ende Poolen licht daer teghens mochte cabaleren: Maer in der daet was het om dat Oostenrijck vreesde dat Vranckrijck sich mette Koningin van Polen verders mochte engageren. Het Fransse Hof resolveerde doe een Gesant te senden na Polen op den Rijcxdag te Warzau/ geinstrueert met alles wat nodig kost wesen om de Vergaderinge en de Republijcke aldaer voor te stellen en te presenteren de hooghste Princen van Vranckrijck/ van Koninckl. Bloede/ ende omme te mogen gekoozen en gedesigneert te werden tot de Successie van de Kroon van Poolen by survivance. daer over was men dese dagen aen 't Hof van Condé te Parijs seer verheugt / van hoope tot de voorsz. Successie der Poolse Kroon / 't sy op den Prince van Condé selfs/ of aen zijn Soon Duc d' Anguin: Ende om te doen cesseeren alle tegenstrevingen / had men voor ten Houwlijck te belooven aen den Soon van Lubomirzky de 3. Dochter van de Princesse Palatijne / Suster van Madame d' Angien/ om de partye van Lumbomirzky alsoo te brenghen tot die van 't Poolse Hoff: Waer toe men aen den Bisschop van Beziers tot Venetien in Gesantschap sijnde/ van daer na Polen soude gaen/ wierde gelast het selve op den Warzause Rijckxdag smakelijck te maken. Den Keyzerl. Gesant de Bye uyt Hollant over Holsteyn nae Dantzich reysende / om voorts nae Poolen te gaen / wiert door de koude als andere Reys-onghemacken soodanigh van een sware Sieckte overvallen/ dat hy den 29. deser 's middags binnen Dantzich overleet/ en wiert het Lichaem aldaer by avont in stilte in de Gereformeerde Kercke by-geset. De Kroon Sweden om de Stadt Dantzich alle jalousye te benemen / dede die Magistraet doe door haeren Minister versekeren dat de Handelinghe tusschen Sweden en Moscovien geensints en was prejudicabel voor ged. Stadt/ die sy veel eer wilden helpen mainteneren / Ec. Hare Ho: Mo: Minister te Stocholm dese maent met de Koninckluycke Commissarissen in conferentie tredende/ heeft de selve te gemoet gevoert de vyantlijcke aggressien en onverdragelijcke Proceduren der Engelse Natie/ neffens 't versoek van Assistentie volgens d' Alliantie: Daer op ged. Coninckl. Comissarissen

seyden: Hoe dat sijn Koninglijke Majesteyt van Sweden met sonderlinge ongeneugte de selve Verwijderingen hadde verstaen, &c. Den Enghelsen Ambassadeur daer en tegens sprack voor de sake van sijn Meester / en yets meenende om tot sijn intentie te komen/ bespeurt te hebben/ reysde per poste na Engelant/ sijn Secretaris om dat hem de wint tegen was/ voor af sendende/ende sijn Vrou met een Jong Kint te Coppenhaven latende om te overwinteren. De Turcken meenden doe Careistadt in Carinthen te overvallen om een Pas door Frioul na de Veneetse en Italiaense Gewesten te vinden/ doch sulcx haer nu sluckende/ bleven te Weenen even hart met dreyghementen / dat by aldien men haer geen Pas en verleende/ sy die selfs souden soecken / Ec.

De Franse Natie begost nu mede te smaken datte Engelse Zee-ontstelders haer oock niet onghemolesteert en lieten / maer eyschten de visiten van haere Barcken / om de Goederen van Nederlanders daer in sijnde / upt te lichten: Sy haelden oock de Schepen / onder de Vlagghe van Vranckrijck vaerende / d'een voor d' ander aen: Waer over niet alleen by die in 't Canael woonende / den haet op d' Engelse vernieude/ maer a[l] de groote Pachters en de Ingesetenen gefrustreert van den Handel/ bleven sitten met hare Koopmanschappen; Die reeds af-gegaen waren/ had men in Engelandt op-gebracht/ ende sonder aensien geconfisqueert/konnende hare schulden niet betalen/om datte Engelse alle de Fransse Schepen oock op-brochten/ schoon met Franse Waren gheladen/ als daer maer eenig Neerlants Goet by was; En matteerden in Engelandt met Proceduren dan de Francoisen soodanigh / dat de onkosten grooter wierden als de waerde der Goederen daer van men restitutie begheerde: En hier door kreegh yder een af-schrick omme in Vranckrijck of te koopen / ofte oock in hare Schepen te laden: De 4. Hooft-Fermers van 't Rijck quamen klagen datse geruyneert waren indien men haer geen af-slagh gaf. Het Jesuyten Collegie te Parijs hieldt doe een groote Vergaderinghe/ om te aenhooren het advijs van haere allergeleerste Sterrekijckers / over de Cometen soo sich in 2. Maenden nu hadden vertoondt: Sy alle hadden gheen eene sin / (om datzet niet en wisten) maer om yets te seggen/ fabriceerden/dat men seggen soude/ Dattet was een Roede over de Ketters der Roomze Kerck in Europa, niet van alle maer van eenige. Mr. Fey, een Heelmeester van Oirschot/ in Vranckrijck om de Coninginne Moeder te ghenesen ontboden / vertrock weder/ dewijl een Fransman van Vave beter remedie wist/ echter hy kreegh al ettelijke Royale Presenten/ als een swaren gouden Keten/ met een groote Medalie van de Koninginne Moeder/en een Boote van den Koningh/waer in stont sijn Majests. afbeeltsel/ seer liberael met Dyamanten beset; Mr. Fey verhaelt/ dat hy niet genoegsaem konde loven en prijsen de rare en hooghste qualiteyten van Ziel en Lichaem/die hy wel en overvloedig in des Konings Persoon hadde geremarqueert: Welcke Majest. niet anders beooogde dan 'tbeste sijner Ingesetenen/ om alle brave Manefactuyr-werckers in sijn Rijck upt andere Landen te bekomen/ selfs tot konstige Speldewerckters incluys.

In Vrieſlant gebeurde den 6. deſer ten 2. uren na de middagh / dat Prins Johan Mauritz, komende van Leeuwaerden / van de Begravenisse van Prins Willem van Naſſau, binnen Franeker over een oude Brugge / by 't Wees-huys / rijdende / de ſelve is in-gevallen / den Prins rakende in 't Water met groot pericul / wiert na groote debvoiren noch uyt-ghekreghen / uyt een ſlijckachtigh Waeter ; Hy wiert ſtrackx voor een goet Vuyr gebracht / verſchoont / en Ader gelaten ; Den Hr. van Suyleſteyn was wat achterwaert / alſo hy ſijn Mantel wat ſchickte / ſoude anders mede in 't water geraeckt hebben ; twee Pages waren alreede over de Bruch ; Na eenige dagen blijvens / is met Gods hulp weder geſont geworden / en in den Hage gearriveert. De Staten van Vrieslandt hadden doe haren Prince Hendrick Caſimirus, die in 't Jaer 1669. de ſurvivance kreegh / oock gelieven neffens 't ſelve Stadtholderſchap mede 't Capiteyn Generaelſchap wegens hare Provintie te desereren / doch dat de exercitie en adminiſtratie van de voorſz. Chargie t'eenemael ſoude blijven in ſurſeance ter tijt ged. Prince 20. Jaren ſoude out ſijn : En by Reſolutie van haer Ed. Mo. gepręcaveert / dat ingevalle den Raet van State het Militair tractement van 24000. gl. 's jaers op den Staet van Oorloge niet wil goet doen / als dan de Provintie daer af t'eenemael ſal ſijn en blijven onbeſwaert. Die van Zeelant maeckten doe Jan Evertſz. Admir. van haer Provincie / ſijn Broeder Cornelis Evertſz. tot Vice-Adm. / Adriaen Banckert Command. / en Jan Banckert Schout by Nacht. In Teſſel quamen doe 6. Sweetſe Schepen / als / de Phenix / Duyf / St. Pieter / de Son / de Hoop / en Ingermerlant / door ſtorm / daerſe gearreſteert wierden / alſo men bedugt was / de ſelve wel met Goederen van Contrabande na Engelant ſouden willen ; Maer op de verklaringe en het verſoeck van den Sweetze Miniſter Haralt Appelboom, van dat ſy alleen met Ballaſt na Portugael waren geladen / hebbende een ſeer nutte Ladinge in deſe Landen alreede geloſt / ſoo ſijn de ſelve weder outſlagen. Een Enghels Fregat met 48. ſt. nam doe 3. Neerl. Schepen in 't Canael / van Rochelle komende / als / Jan Willemſz. van Vlaerdingen, een Buys de Blaeuwe Duyf van Akerſloot / en noch een van Middelburgh / die hy tot Tanger in Barbaryen op-bracht ; 't Welck veel bedenckens onder de See-lieden maeckten / of men 't Volck niet daer aen de Mooren ſoude willen verkoopen. De Staten van Hollant negotieerden doe 3. Millioenen guldens / tot laſte van haer reſpective Comptoiren / als / 2. millioenen op Los-renten tegens 4. per cent / en een millioen Lijf-renten tegens 8. en een derde / om te houden een Borſe van reſerve. De Ooſt-Indiſe Compagnie verſochten doe Brieven van Repreſalien by haer Ho: Mo. tegens Engelant. Den Sweetſe Miniſter Silverkroon vergoedinge ge-eyſt hebbende in den Haghe van ſeker Sweets Schip / de Chriſtina / daer voor hy eyſten 150000. Rijckxdaelders / en hem 125000. Rijckxdaelders te betalen by de Nederlantze Weſt-Indiſe Compagnie toe-gelept ſijnde / nam geen ſatiſfactie / ſeggende geen andere laſt als ſijn eyſch te hebben ; Soo is het ſelve geſtelt ter arbitragie van den Heere d'Eſtrade, Extraordinaris Ambaſſadeur van den Koning van Vranckrijck. Haer Ho: Mo: ontfongen doe advijs uyt 's Lants Schip de Burgh van Leyden / in de Baye van Cadix / luydende als volgt :

Den

DEn 26. deser sijn wy nevens den Heer Commandeur *Pieter van Brakel*, ende Capiteyn *Jan Roeteringh*, ende *Cornelis Kuyper*, van Zeelandt, als mede omtrendt 30. Koopvaerdy-Schepen, soo groot als kleyn, voor Malaga af-ghezeylt, om onse Reyse te vervorderen naer Cadix; Als wy omtrendt Caep Moly ghekomen waren, quamen noch 3. Koopvaerdy-Schepen by ons, te weten, een Nederlander, ende noch 2. vreemde Schepen, zeylende met malckanderen naer het Nauw van Gibralter, ende soo voorts: Het Nauw gepasseert zijnde, is op den 28. deser den Capiteyn *Cornelis Kuyper* van Zeelandt nevens eenighe Koopvaerdy-Schepen onder des selfs Convoy ende beschermínghe behoorende, van ons af-ghezeyldt: Op den selfden dito 's Nachts, omtrendt drie mijlen buyten de Bay van Cadix zijnde, zeynde den Commandeur *Pieter van Brakel* omme by te steecken: Teghens den Dagh maeckten wy weder om Zeyl, ende misten eenighe Koop-vaerdy-Schepen: Den 29. 's morghens rescontreerden ons acht a negen Enghelse Koninghs-Schepen, waer op den Commandeur *Brakel* het Opper-Hooft van de voorschreve Enghelse die de Vlagghe voerde, vereerde vijf schooten, edoch den anderen wachtende dat hy onsen Commandeur op zijde was, heeft hem vyantlijck de gheheele Laegh ghegheven; Wy sulckx siende, hebben de selve alsoo betaeldt ghelijck als sy ons ghedaen hebben: Edoch alsoo verscheyde Koopvaerdy-Schepen, volghens de Placcaten van haer Hoogh Mogende de Heeren Staten Generael, hunne Eer ende Eed niet hebben betracht met malkanderen te wachten ende te seconderen, maer ter contrarie naer de Reede zijn ghezeyldt, soude onghetwijffeldt, met de hulpe Godts, gheheel slecht met de voorschreve Enghelze hebben af-gheloopen, daer nu tot onser aller leetwesen den Commandeur *Brakel* is doodt gheschooten, ende noch een a twee man ende eenighe Gequetsten, als mede eenighe schooten onder Water in sijn Schip, soo dat zy teghenwoordigh doende sijn met krenghen, ende wat repareren: Van ghelijcken op Capiteyn *Roeteringh* twee dooden ende eenighe Ghequetsten: Doch ick (Godt zy danck) hebbe geen schade aen Volck noch Schip, dan alleen eenighe schooten door de Zeylen, en wat loopende Wandt aen stucken: Mede is by de Enghelse ghenomen een a twee kleyne Scheepkens, den Schipper *Jan Roelofz*, voerende het Schip de Koningh Salomon, die sich selven defendeerde als een eerlijck Soldaet, en is in de gront gheschooten, ende 't Schip de St. Marie, daer Schipper op is geweest *Lucas Pruys* zalig: sijnde by die Schepen die wy 's morghens vermisten, ende na de Reede zeylden, is ghenomen eer wy Enghelse hebben vernomen: Voorts sijn wy savondts na Sonnen ondergangh op de Reede ghekomen........ De Engelse houden de Bay geslooten; Ick wenschte wel dat ick U Edele Mogende Ordre hadde eenighe Schepen te ontlossen en in dienst te nemen, soude met den Seghen des Alderhooghsten de selve in korten wel hier van de Baye doen vertrecken.

Getekent,

JACOB van MEEUWEN.

Hier op volghden dese Resolutie:

Sabbathi den 24. Januarius, ANNO 1665.

IS ter Vergaderinge ghelesen sekere Missive van den Capiteyn Jacob van Meeuwen, geschreven in 's Lants Schip de Burch van Leyden, ten Anker leggende in de Bay van Cadix,

Cadix, den 30. Decemb. lestleden, en geaddresseerr aen 't Collegie ter Admiralit. tot Amsterdam, houdende in effect: Dat hy nevens den Commandeur *Pieter van Brakel*, Capit. *Jan Roetering*, en *Cornelis Kuyper* van Seelant, als mede omtrent 30 Koopvaerdy-Schepen, so groot als kleyn, den 26. der selver maent van Mallega was af-gezeylt, om de reyse te vervorderen na Cadix voorsz.; dat sy-luyden 't Nau van Gibralter ghepasseert sijnde, op den 28. dito den voorn. *Cornelis Kuyper* nevens eenige Coopvaerdy-Schepen onder sijn Convoy en Bescherming behoorende, van hun was af-gezeylt: dat ten selven dage 's nachts omtrent 3. mijlen buyten de Bay van Cadix sijnde, den Com. *Pieter van Brakel* zeynde om by te steken, tegen den dach weder om zeyl makende; dat den 29. der voorsz. maent December hun rescontreerden 8 a 9 Engelse Konings Schepen, dat den voorn. Com. *Brakel* 't Opperhooft van die selve Engelse Schepen, die de Vlag voerde, vereerde 5. schooten, doch dat den anderen wachtende tot hy den Com. op zijde was, hem vyantlijck de geheele Laeg gegeven had; dat sy luyden sulcx siende, de selve also hadden betaelt als sy hun gedaen hadden: Doch dat verscheyde Koopvaerdy-Schepen, volgens de Placcaten van haer Ho: Mo: haer Eer en Eed niet hadden betracht met malkander te wachten en te seconderen, maer ter contrarie na de Reede gezeylt waren, dat 't andersints ongetwijffelt (met de hulpe Gods) seer slecht met de voorsz. Engelse soude af-geloopen hebben; daer nu den Com. *Brakel* was doot geschoten, en noch 1. a 2. man, en noch eenige gequetst, als mede eenige schoten had onder water in sijn Schip, so dat sy doende waren met krengen en repareren: Dat van gelijcken op het Schip van Cap. *Roetering* waren 2. dooden en eenige gequetsten: Dan dat hy Cap. *van Meeuwen* geen schade en had noch aen Volck noch aen 't Schip, hebbende alleenlijck eenige schooten door de Seylen, en wat loopent Want aen stucken: Dat mede by d'Engelse waren genomen 1. a 2. kleyne Scheepjes; dat den Schipper *Jan Roelofz.* voerende 't Schip den Koningh Salomon, die sich selven defendeerde als een eerlijck Soldaet, in de gront was geschooten; en 't Schip de St. Marie, daer Schipper op is geweest *Lucas Pruys*, sijnde by die Schepen die wy s'morgens vermisten, en na de Reede zeylde, genomen eer sy d'Engelse gewaer wierden. Noch gelesen een Missive van de Commissaris *Gijsbert Tomels*, geschreven in Porto de St. Marie, den voorsz. 30. Decemb. lestleden mede geaddresseert aen 't gem. Collegie ter Admiralit. tot Amsterdam, houdende oock advertentie van de voorsz. rescontre. Waer op serieuselijck gedelibereert en in achtinge genomen sijnde de voorsz. vyantlijcke aggressie van de Engelse, als mede andere meenigvuldige hostiliteyten by den Koning van Groot Brittanjen of dessels subjecten, desen Staet en de goede Ingesetenen van dien nu eenigen tijt aen-ghedaen, door 't weg-nemen van Landen, Steden, Forten, en Schepen, eerst op de Kuste van Guinea, en vervolgens mede in Nieu-Nederlant, oock eyndelijk door 't nemen van veele Schepen, selfs binnen Europa: Is verstaen en geresolveert, dat alle Enghelse Schepen, soo ten Oorloge als ter Koopvaerdy ge-equipeert en uyt-gerust, selfs mede binnen Europa, door de Macht en Oorlog-Schepen van de Staet, insgelijckx aen-getast en vermeestert, en hier te Lande op-ghebracht sullen werden; ter tijt en wijlen toe den gem. Koningh van Groot Brittanjen de voorsz. gepleegde hostiliteyten sal hebben doen repareren, of dat daer over een Accomodement sal wesen ghetroffen: En sal nochmaels aen de respective Collegien ter Admiraliteyt geschreven worden, dat haer E. ten dien fine aenstonts, voor soo veel het niet en soude sijn geschiet, eenighe lichte Fregatten in See willen senden, en de boven geexpresseerde ernstige intentie van haer Hoog Mog: door de hooge

hooge Officieren, Capiteynen en Schepen van Oorloge onder hun resorterende en gehoorende op 't alder efficaçieuste in 't werck te stellen en doen stellen.

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staeten van Hollandt ende West-Vrieslant, genomen in haer Ed. Groot Mogende Vergaderinge, op Saturdagh den 24. Januarius, Anno 1665.

De Raet-Pensionaris heeft ter Vergaderinge geraporteert de consideratien en advijs van de Heeren hare E. Gr. M: Gecommitteerden tot de saken van Engelant, hebbende, ingevolge en tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael, in dato de 23. deser loopende maent geexamineert en overwogen verscheyde poincten, uyt den name en van wegen haer Ed. Gr. Mo: voor-gehouden geweest sijnde aen de Heeren alhier aenwesende Gedeputeerden van de respective Collegien ter Admiralit. binnen dese Provinçie residerende, alle rakende 't employ en de versterckinge van 's Lants Vloot tegen 't aenstaende Voor-Iaer in See te brengen, en 'tgunt tot goet beleyt over de selve, mitsgaders tot encouragement van de Officieren, Soldaten, en Matrosen van dien sal konnen strecken: Als mede 't advijs by de selve Gedep. van de gem: Collegien op de voorsz. poincten aen haer Ed. Gr. Mo. gegeven. Waer op gedelibereert, is goet gevonden en verstaen, dat van wegen haer Ed. Gr. Mo: ter Generaliteyt de sake daer heenen sal werden gedirigeert, ten eynde de Collegien ter Admiralit. op de Mase, in Zeelant, en in 't Noorder-Quartier, en in Vrieslant, by serieuse aenschrijvinge geordonneert mogen werden te suppleren de defecten ten aersien van de qualiteyt of getal der Schepen in hare respective contingenten uyt te brengen, tot voldoening van de geordonneerde Equipage der bewuste 72. Oorlog-Schepen: En dat dienvolgende 't opgem. Collegie ter Admiralit. op de Mase boven de 11. Schepen voor desen op-gegeven, noch sal hebben t' Equiperen en in See te brengen een 12. de Schip, sonder eenige consideratie oft reflexie te maken op 't Schip van de Hr. van Wassenaer, Lt. Admir. met byvoeginge, dat hare Ho: Mo: 't selve by dese gelegentheyt van tijden en saken niet konnen laten passeeren voor 2. Schepen, maer in alle manieren het volle geordonneerde getal begeeren uyt-gebragt te hebben: Dat insgelijcx 't Collegie ter Admiralit. in Seelant boven de 11. Schepen voor desen op-gegeven, 't 12. de sal hebben daer by te voegen: Dat 't Collegie ter Admiralit. in Vrieslant boven de 9. Schepen voor desen op-ghegeven, tot supplectie van der selver contigent, noch ten spoedigsten sal hebben t' Equiperen en in See te brengen het overige getal van 3. Schepen, en voor soo veel eenige van d' op-gem. Collegien daer toe geen bequame Schepen soude mogen in voorraet hebben, dat de selve haer van by inhuyringe of andersins ten spoedigsten sullen hebben te voorsien: Dat oock gem. Collegien sullen hebben te furneren Schepen gemonteert met 40. st. en daer en boven gemant d' een door d' ander met 200. koppen: En datte Raden ter Admiraliteyt op de Mase haer 3. minste Schepen, in Seelandt haer 5. kleynste, en die van d' Admiralit. in West-Vrieslant en 't Noorder-Quartier haer 3. gheringste Schepen, tot voldoeninge van 'tgeen voorsz. is, nader en beter sullen hebben te qualificeeren, of andere in plaetze van dien, als boven, te surrogeren: Dat wijders yder van de Collegien ter Admiralit. sal hebben gereet te maken en t' Equipeeren 2. Jachten, 2. Galjoots en 2. Branders, die van d' Admt. t' Amsterdam alrereyts 't dobbel getal van dien vervaerdigende of gereet gemaeckt hebbende: En ten eynde de voorsz. Vloot by foute van Scheeps-behoeften, Amonitie van Oorlogh, of Water, niet gestelt of gebracht werde in postuyr om 's Lants dienst niet te konnen betrachten, dat tot verhoedinge en voorkominge van dien,

dat

dat gem. Collegien ter Admt. sullen hebben te voegen by de Vloot yder een suffisant Amonitie en behoefte Schip, en die van d'Admt, tot Amsterdam 2. gelijcke Schepen; en datte selve Collegien ten selven eynde ook sullen hebben te besorgen dat continuelijk voor de Schepen van hare Directie een goede quantiteyt van Vivres nevens de Vloot mede gevoert werden, boven ende behalven de Victualie binnen 'tboort van de Oorlog-Schepen, die sy luyden daer van sullen hebben te doen voorsien voor 3. maenden buyten Duyns, voor soo veel sulx sal konnen geschieden, sonder de selve Oorlog-Schepen daer mede te belemmeren, ende tot de Actien van Oorloge min bequaem te maken.

Extract uyt de Resolutie van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant, in haer Ed. Gr. Mo: Vergaderinge, ghenomen op Saturdagh den 24. Januarius, Anno 1665.

DE Raet-Pensionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert de consideratien en advijs van de Heeren haer E. Gr. M: Gecommitteerden tot de saken van Engelant, hebbende ingevolge en tot voldoeninge der selver Resolutie Commissoriael, in dato den 22. deser lopende maent, geexamineert en overwogen verscheyde Poincten, uyt den naem en van wegen haer Ed. Gr. Mo. voor-gehouden geweest sijnde aen de Heeren alhier aen wesende Gedeputeerden van de respective Collegien ter Admt. binnen dese Provincie residerende, alle rakende 't employ en versterckinge van 's Lants Vloot tegen 't Voor-Iaer in See te brengen, en 'tgunt tot goet beleyt over de selve, mitsgaders tot encouragement van d'Officieren, Soldaten en Matrosen van dien sal konnen strecken: Als mede 'tadvijs by de Gedeputeerden vande gem. Collegien op de voorsz. Poincten aen haer Ed. Gr. Mo. gegeven. Waer op gedelibereert sijnde, is goet gevondē en verstaen: Dat voorts tot meerder en vigoreuser voortsettinge van de voorgenomen extraords. Equipagie en aenbou van Schepen, by haer H: M: geschreven moge werden aen de respective Coll. ter Admt. dat de selve met alle vlijt ende naerstigheyt willen behertigen 't geen ten aensien van 't suppleren, van hare defecten in de bewuste 72. Oorlog-Schepen, soo ten aensien van 't getal, als ten regarde van de qualiteyt van eenige van de selve hier boven in 'tbreede staet geexpresseert, dat sy luyden ook de respective Capiteyns, hooft voor hooft, daer toe sullen hebben te houden, dat de selve van dag tot dag, immers van tijt met intermissie van weynig dagen aen 't Collegie doceren van haer debuoiren aen-gewent om Boots-Volck te bekomen, en voorts alles anders te verrichten, en te vorderen 't gunt in dese gelegentheyt van haer plicht is; met byvoeginge, dat haer Ho: Mo: geresolveert hebben tegens half February toekomende haer Gedeput. na de selve Collegien af te senden, om perfecte kennisse en informatie te nemen van alle 't geene soo by de selve Collegien als by de voorsz. Capiteynen en andere Officieren yder in syn reguard sal wesen gecontribueert en geeffectueert; mitsgaders oock om van wegen de hooge Regeeringe de gem. Collegien ten besten te seconderen in alle 't geene by rapport van de gem. Gedeputeerden bevonden soude mogen werden by haer Ho: Mo: ten fine voorsz. gecontribueert en by gebracht te konnen werden.

Op de notificatie ter Generaliteyt by haer Ed. Gr. Mo: gedaen / van dat de selve by dese bekommerlijcke constitutie (daer in den Staet der Vereenigde Nederlanden / ende by gevolgh wel voornamentlijck de Provincie van Hollant gebracht wert / door den onrechtvaerdigen Oorlog / aengevangen by het Rijck

van Engelant/) goet gebonden hadden/ op datte Vloot van den Staet die tegen de voorsz. Vyanden onder des Heeren zegen teghens 't aenstaende Voor-Jaer gebruyckt sal werden / versien sy van meerder ende eminenter Hoofden / als de selve in den voorleden Jare is bestelt geweest/ te eligeren tot Lieut. Admirael onder 't Collegie ter Admiralit. op de Mase den Viceadm. Egbert Meeusz. Cortenaer: Tot Viceadmirael den Schout by Nacht Aert Jansz. van Nes: En in des selfs plaets tot Schout by Nacht den Capit. Jan de Liefde: En onder 't Collegie ter Admiralit. tot Amsterdam/ tot L. Admir. den Vice-Admir. Michiel Adriaensz. de Ruyter: In des selfs plaetse tot Vice-admir. den Schout by Nacht Cornelis Tromp, en in zijn plaets tot Schout by Nacht de Capit. en Commandr. Guidion de Wilt: Ende onder 't Collegie ter Admt. in 't noorder-Quartier tot Lt. Admir. den Vice-admir. Jan Cornelisz. Meppel, en in des selfs plaetse tot Vice-admir. Koert Syvertsz. Adelaer, tegenwoordig in dienst van den Koningh van Denemarcken/ doch die heeft zijn dienst niet geaccepteert. De Heeren Staten van Zeelant hadden door der selver Gedeput. ter Generalit. de bovenstaende Notificatie van het maken van noch 3. Lt. Admirs. gedisadvoüeert/ en daer tegens geprotesteert/ met de redenen ter materie dienende/ als sijnde noyt meer als eenen Lt. Admir. van Hollant ende West-Vrieslant by de Hooge Regeeringe gekent: Gem. Heeren Staten van Zeelant hadden haer Ho: Mo: by schriftelijck advijs oock bekent gemaeckt / dat de Capiteynen ter directie harer Ed. Mo: staende/ hadden versocht/ waer na sy hun souden hebben te reguleren/ by aldien 't geviel dat sy in See ontmoeten Schepen van Geallieerde of Neutrale/ willende na Engelant/ gheladen met Goederen van Contrabande: Waer op haer Ed. Mo. in achtinge namen de continuele practijcken die desen Staet in diergelijcke gevallen hadden geobserveert gheduerende de voorsz. Oorlog/ (gelijck de Engelse nu noch practiseren) mitsgaders 't geene 't recht ende de billijckheydt komt te vereyschen: En derhalven goet gevonden wiert de voorsz. Capiteynen te gelasten dat sy soodanige Schepen als voornt;/ souden vermeesteren/ en in Zeelant op-brengen/ om by haer Ho. Mo. daer van kennisse ghedaen wesende/ te werden gedisponeert naer exigentie van saken: Dit niet teghenstaende hadden haer Ed. Mo. de gem. Capiteyns ernstelijck geordonneert/ dat ingeval sy sodanige Schepen bejegenden en vermeesterden/ sy scherp regard souden nemen/ en ordre stellen/ dat niet het minste daer uyt wierde geplondert/ ja niets gherept noch geroert/ oock gheen overlast gedaen/ maer geobserveert na alle mogelijcke bescheydentheyt.

De Sweetze Resident in den Haeg hebbende te kennen gegeven/ dat hy bereyt was in Conferentie te treden met haer Ho: Mo: Commissarissen/ over de bewuste Sweetse Africaense Compagnie/ maer de selve pretenderende de voorrang van haer Ho: Mo: Commissarissen/ 't welck men hem niet en heeft willen geven/ vermits den Ambassadr. van Vranckrijck hem oock sulckx disputeerde/ so bleef soodanige Conferentie achterwegen; waer over haer Ho: Mo: schreven aen den Koning en 't Hof van Sweden: Dat sy genegen waren over het different der Sweetze Africaense Comp. in Conferentie te treden met der selver Resident, ten eynde de sake tot den uyt-eynde toe af te handelen, maer dat hy eenighe difficulteyten maeckten; Waer op ghem. Resident den 5. deser een Memoriael ter

Generaliteyt

Generaliteyt in-gaf/en daer in doleerde: Dat hy met bevremdinge had vernomen dat haer Ho: Mo: desen aengaende hadden geschreven aen 't Sweetse Hof, en over hem geklaegt, daer hy nochtans niet geweygert hadde in Conferentie te treden, alhoewel hy op de voor-rang gedisputeert hadde, dat men hem noyt had gheweygert te cederen het geen men extraords. Envoyes van Sweden altoos had gecedeert. d'Oost-ind. Compagnie presenteerde 25. kloecke Schepen van Oorlog/ tot haren koste/ in dienst te houden' geduerende den Engelsen Oorlogh. Den Hr. Ysbrants had nu haer Ho: Mo: versoeck aen-genomen/ en prepareerde sich tot sijn Reyse. De Ingesetenen van Schevelingen wierden op den 7. deser gemonstert/ en vervolgens alle de Lantsaten omtrent de Holl. See-Stranden/ tot Wassenaer/ Lis/ Noortwijck/ Hillegom/ Heemstede/ den Aerdenhout/ Bloemendael/ de Beverwijck/ Castrichum/ Backum/ Limmen/ Heylo/ en so tot de Helder langs strant/ op 't Oog/ Petten/ Kamp/ Egmont/ Wijck op See/ Santvoort/ Noortwijck/ Katwijck/ Schevelingen en ter Heyde; de schouwinghe wiert op de Monsteringe gedaen door eenige Holl. Heeren uyt de Gecommitt. Raden: Men seyde het ghetal der weerbare mannen doe wel 36000. koppen sterck te sijn/ alle seer verbittert tegens d' Engelse/ en met groote couragie voor den Staet/ mits de onlijdelijcke gewelden der Engelse aen haer en hare Bloetverwanten ghedaen/ datter eens door gebeten diende/ en dat Engelant t'elckens ons met een quaden staert quam quellen. De Fransse Schepen in dese Landen aenkomende/ en gearresteert/ wierden ontslagen. Sijn Excell. Jacob Boreel wierde nu weder van sijn Gesantschap uyt Moscovien verwacht/ om redenen: Immers den Staet vergat niet te doen alles wat salutair voor haer was.

Den Engelse bitteren Resident t'Hamburg het niet genoeg sijnde hare Ho. Mo: Onderdanen injurieuselijck te bedroeven met valsse tijdinghen/ als of in Nederlant geen Christenen/ maer niet als ongeschickte Menschen woonden/ na dat hy aen sijn Principael had geschreven/ dat hy die van Saxen/ de Leypsigers/ Silesianen en Westfalingers oock also had onderricht/ dat hy oock die van Dantzich/ als de welke sonder Engelant niet en konden bestaen/ met desen onder volgenden Brief hadde gewaerschout:

Messieurs, Sa tres Sacreè Majestè de la Grand Bretagne mon Maistre, prevoyant les convenients qui peuvent arriver aux Villes Hasauntiques, par la Guerre laquelle selon toute apparence sera bientost declareè entre l' Angleterre & la Hollande, à pleu, pour prevenir tels accidents, m'a commandeè de signifier son bon plaisir au Senat de Dantzick, pour lequel il à une particuliere affection, ce que j'ay faict dans le papier icy enclos. Ie ne doute point que vous ne trouviez estre de vostre intrest, aus si bien que de vostre respect envers sa Majesté, de ma faire satisfaction & responce, le plutost qu'il vous sera possible. Je l'attents donc & lors que je l'auroy receu, tascheray de faire, en sorte, qu' elle sera en l'advantage de vostre Ville, ne desirant rien plus que l'occasion de vous faire voir combien je suis vostre, &c. W. Su am. Hamburgh ce 23. xcemb. 1664. Le superscription estoit: A Messieurs Messieurs les Bourgemaistres & Senateurs de la Ville Royale & Hasauntiques de Dantzich. A. Dantzich.

Dantzich van geen Koningen en beter van Republijcken geboelen hebbende/ betaelden desen Complimenteur met soo et was complimenten.

Van Weenen trock doe over Ceulen na Enghelant Graef Taun met Keyserlijcke commissie: Dan vermits hy op Brussel toog/ seyden de Limborghse Boeren/ dattet was om den Keyser/ Spangen en Engelant mette Munsterse Bisschop tegens Nederlant samen te knopen/ en dat de Sweden wel licht in't spel mogten mede komen/ om ondert troubel water de Stat Bremen na believen te dwingen. Kurments dreyghden Kurpalts op 't Voor-jaer te beoorlogen. De Kurbrandenburgs en Nieuborgse conferentien gescheyden zynde/ scheen men eens omtrent 't poinct van Religie volgens 't Jaer 1624. / tot vorge en uytvoeringge van deses soude den Graef van der Lippe weghens Ceurbrandenborg/ en den Bisschop van Munster wegens Nieuburg wesen: Een defensive Alliantie van hunne respective Landen daer in begrijpende. De Keulse/ Nieuwborgse en Munsterse Pensionarissen begosten nu sy geen ander employ hadden als om hun gelt te verdienē wat quaets te practiseren/ en binnen Regensburg op te werpen/ hare Plaetsen en pretentien teghens hare Ho. Mo. te doen af vorderen/ ende dat sulcks nu den rechten tijdt was/ terwijle de selve nu met Engelant de handen genoechsaem als vol hadden: En by sollicitatie geen satesfactie bekomende/ hun recht als dan mette Waepenen wilden soecken: Hare Meesters dit inblasende/ was 't gelupt soo lieffelijck/ dat om geen tijt te verliesen/ men den Bisschop van Munster en de Keyserlijcke benden daer toe konde gebruycken/ by de predidenten wierden vast gestelt: Dan Vranckrijck haer te gau/ en de leelijckheyt van dese stock-soeckers in siende/ dede wel haest sien dat hy een Christelijcker Coninck was als Christoffel Bernhard van Bevegaerden en Bisschop.

Den 23. was te Elsenor (als het noch vast Ys lach) een Waeghals/ hy wilde over de Sont op 't Ys na Helsinborg/ op d' over zijde quam hy/ daer hy 't Ys soo swack vont dat hy sich op den buyck most neder legghen/ en hoe wel sich van spijs wel voorsien hadt/ noch verdronck/ want men konde hem met geen Booten helpen: Twee snijders gesellen waren hem slenterende ghevolght/ en daer by een Lichtmis die aen nam haer den wegh voor een marck Lubs tot Helsingborg te brengen/ soo verdronck den wegwijser selfs/ en onder 't Ys weg schietende/ bevont men 't selve te midden in den Sont noch so swack datzet met elcken voet mochte door-stooten/ keerden weer om/ en quaemen behouden daer af: Op dit gerucht lieten de Gouverneurs van d' een en d' ander zijde der Stont strackx Canoneren/ op dat sich yder mocht na-vragen en gewartet halden.

Met 't begin deses Jaers viel over geheel Spangen so machtigen Sneeu/ dat 't selve by menschen ghedencken niet was geschiet/ soo dat men te Lande/ niet koste reysen/ en de Posten mosten achter blijven. Te Madrid aen 't Hof was men seer verwondert over de groote insolenttie der Enghelse/ en 't attacqueren der Smirnise Schepen. 't Kooper gelt wilde men weer in-voeren/ maer d' Ingesetenen seyden niet te willen handelen/ en ontfanghen sulck gelt dat daer na de helft soude af-geset worden/ gelijck meer malen was geschiet: Waer over den Koningh Publicatie liet doen/ datte oude mette nieuwe Kopere

pere

pere Munte soude gangbaer zijn/ en sorge gedragen datter van buyten Broot genoeg soude in-gebracht werden. 't Spaense Hof dede den Rou aen over de doot van den Hertog van Medinia Sidonia/ Oom der Spaense Coninginne van 's Moeders zijde: De voorsz. doot gecauseert zijnde dat gem: Hertoghe uyt de Venster van zijn Paleys tot Valledolit lag/ zijn Honden een arme verby passeerende Vrouwen aen-vielen om te schaeden; hy apprehenderende het quaet dat sy mochten doen aen de arme Vrou/ alhoewel sy noch geen quetsure had/kreet geweldig om hulp aen 't Volck; waer over den Hertog terstont verviel in een beroerthept/ en uytte selve ontwakende/ bevont men hem seer melancolijck/ waer uyt vervolgde een Koortse/ die hem wech sleepten/ voor ende aleer de Medicijnen van Madrid tot Valledolit tijt hadden tot hem komen.

FEBRUARIUS 1665.

DEn Vader Ottoman, Monick van de Dominicaner Orden/ eenige Soon van Sultan Ibraim en Broeder van den Grooten Heer/ tegenwoordig regeerende Keyzer van Turckyen/ welcke de Ridders van Maltha naemen in 't Jaer 1644. op sijn Reyse na Mecquo/ met de Sultane sijn Moeder/ tot het Christen Geloof bekeert/ en te Parijs ghekomen sijnde/ wiert den 7. deser opgeleyt naer 's Coninghs Paleys de Louvre/ door den Heer de Soubré/ die een was met veel andere verselschapt van de St. Jans Ridders ter Zee/ neffens den Vicarius Generael van 't Collegie van St. Louis/ en van de Gereform. Jacobijnen de Prieur in de Straet St. Honoré/en ontallijcke andere politijcke Geestelijcken; den Coning seer benieut desen Prins te sien/ ontfongh hem in sijn groot Cabinet/ met soo obligatoire expressien/ dat de selve bleef als ten vollen van soo een Allerchristel. Coningh voldaen: Naderhant bywoonende die manieren welke na de Roomse manier in Europa werden geacht Christel. Ceremonien te sijn: Waer aen wel Princen/ maer noyt geen Onderdanen en sijn gebonden: Want/

Niet de Ceremonie, maer de deucht van weldoen maeckt een goet Christen.

Die van Genua ontfongen doe uyt Etiophien advijs van een Capucijn Bernardus d'Ungaro, af-ghesonden van Congo na 't Rijck van Loango in Moorenlant gelegen/ dat hy door sijn aen-houden den selve Koning/ Koninginne/ hare Kinderen/ en alle 't Huysgesin/ tot by de 300. Menschen tot 't Christen Geloove had bekeert. Dese maent storf den Graef de Richelieu te Venetien/ sijnde in 10. uren gesont en doot/ sich geforceeert hebbende door 't drincken van Rosolit. Tusschen die van Genua en Savoyen ontstont by naer een Oorlogh om het bouwen van een Huys op hare Frontieren; Ende meende Duc de Savoyen meest geaffronteert te sijn/ wijl men sijn Agent qualijck getracteert had; Hy versocht Vranckrijck om hulp: Doch van dit Jaer is de sake noch geaccomodeert/ sonder yet meer als jalousie op malkander over te laten. Prins Karel van Lottaringhen tot driemael binnen Parijs gheroepen/ omme te sien vernietigen de beloften van Huwelijck/ by hem gedaen aen Madamoiselle de

Nemours

Nemours/ en verſcheen in Perſoon niet / ſoo heeft men echter deſe Princeſſe daer van ontlaſt/ en vry geſtelt een ander te mogen trouwen die 't haer gelieft. Monſr. de Ruvigny over en weder van Parÿs nae Londen aen den Brittanniſe Koningh de Mediatie van Vranckrÿck voor-gheſlagen hebbende/ echter 't ſelve niet willende ſuccederen / had den Coningh van Vranckrÿck geordonneert noch te laten doen een Extraord. Ambaſſade naer Londen/ waer toe ſÿn Majeſt. verkoos/ den Hertogh van Verneuil, (Natuyrlÿcke Soon van Koning Henrik de IV.) een ſeer bequaem Heer/en wel geſien by 't Engels Hof/ voornamelÿck by de Coninginne Moeder te Withal ; met hem de Graef de Cominges, en Monſr. de Courtin , Mr. van de Requeſten : Graef de Cominges wiert ghekooren om dat hy in Enghelandt alreede ordinaris Geſant was / ende Courtin om dat hy ſubtÿl/ en ervaren/ oock kennis had van al de ſecreten van de Handelinge. Men ſprack omtrent de Louvre/ wÿl Engelant ſo op-geblaſen was/ dattet hier nae voor Vranckrÿck oock wel onverdraghelÿck ſoude weſen / dat men d' Engelſe Koningh en ſÿn Raet ſoude perſuaderen / te renuncieren en af te ſtaen van haer quade gefondeerde Royale Heerſchappy over de Zee : Maer deſe opinie ſeer diep in de arrogante herſſenen der Engelſe geplaetſt/benam naderhant de hoop der Franſſen / van door Mediatie eenighe de minſte vrucht te doen; Want den Coningh van Groot Brittanjen langh arm en verſchoven by alle Europiſe Potentaten/ nu 't geluck hebbende van ſÿn Vader op den Stoel der 3. Coninckrÿcken te ſuccederen / begeerde oock de fortuyne te wagen van ſÿn heyl/ hy konde doch niet ſlechter als ſÿn Vader/ of oock een Ballingh worden gelÿck hy voor heenen geweeſt was : Dus was d' Engelſe Natie ſeer fier/ en Vranckrÿck moeyelÿck dat men haere Ingeſetenen Goederen/ ſoo met Holl. Schepen na Amſterdam wilden / plotſelÿck confiſqueerden ; Ommers ten minſten fruſtreerden van alle des ſelfs Welvaren en Negotie / practiſerende/ que robbe d'ennemy, confiſqué robbe d'amy: De Franſe Geſant de Cominges verſocht wel dat men met ſoodanige Proceduren ſoude ſtil ſtaen/ tot hy ſÿn Meeſter daer van geadviſeert had/ maer d' Engelſen gingen met hare ſaken voort; Beſpottende alſoo meenichte Franſſe Cooplieden die in Engelant waren ghekomen om haer Goederen te doen relaxeren. d' Engelſe Miniſters te Parÿs eenige abuſive geſchriften tot nadeel der Nederlanders doen Drucken en uytgeſtropt hebbende/ als of d' Enghelſe door de Nederl. Ooſt-Ind. Compagnie grootelÿckx waren verongelÿckt/en als een Koeckoeck het oude lietjen ſingende/ lamenteerden weer als ten tÿde van Cromwel van de Moort van Amboina ; Soo was den Nederlandtſe Geſant van Beuningen haer met een ruymer Diſcours in de voorbaet.

De Koning van Vranckrÿk verſtaende datte Keyſer uyt Duytſlant geſint was een aenſienlÿke macht van ſÿn Benden na Vlaenderen te doen paſſeeren / ontboot by hem de Spaenſe Geſant de Fuëntes, alwaer ſÿne Maj. in een lange Audientie ſÿn reſentiment betoonde over ſodanige Actie/ onder andere ſeggende : Dat by aldien den Keyſer hem behielp met ſulcx, dat hy dan gehouden ſoude ſijn met aller macht den Koning van Portugal t'Aſſiſteren , ſijn Leger te verſtercken op de Fronturen van Vlaenderen, om deſe Keyz. Troupen aleer ſy in Nederlant quamen, tegen te gaen en Slagh te leveren. De Fuëntes ſont daer op dien Nacht en 's morghens

doende

doende schrijven wat te schrijven was/ expresse Posten nae Brussel/ Madrid/ Weenen/ Milan en elders loopen/ om te Vrienden van Spanghien te waerschouwen/ dat Vrankrijk 't Huys vau Oostenrijck niet langer en vertrouden, &c. Die van Genua den Vrede met Savoyen gemaeckt hebbende/ kregen om datse respect aen Vranckrijck betoonden / van die Croon de vereeringe van een blauwe Mantel/ een teken van groote gunst / en 't gunt men niet en vereert als aen de grootste Princen. s' Anderendaeghs kreegh duc d' Orleans mede een diergelijcke/ met een Brevet van ordre de selve te mogen dragen: De Sorbonne te Parijs condemneerden doe het schadelijke Boeck d'amedeces guinerices, sijnde een opgeraepten naem van sekere Jesuyt/ en 't Boeck vervult met extravagante streken/ schimpende en onbeschaemtheden/ en gevaerlijcke vertellingen: Onder andre hondert leelijckheden behelsende/ Qu'on peut suivre une opinion probable, & qu'elle l'est quand elle à est aduançè par un Autheur grave, & que cest Autheur est graue; Hy heeft oock met consent een ander Boeck doen drucken/ daer in voorstellende/ Qu'un mesme confesseur peut conseiller au Ministre d'un Prince, de lever toulte sorte de Imposts: (wat schelmachtige maxime) au Peuple de se defendre & de ne les point paier. Nessens andere schandaleuse stellingen. Op die tijt was de Coninginne Moeder al vrij geschandaliseert/ vermits Sr. Mollere opperste der Comedianten in seker spel op 't Palais Royal al te veel Spotternijen had aengerecht/ tegens die dingen de welcke de Roomse Heylig noemen. Seker Protestants Domine Blanchet te Rochel een lieven Heers knecht ten berge om 't dagelijcks broot volgende/ versweer sijn gereform. eet/ wiert Paeps/ meer uyt lichtvaerdigheyt als deught. Hare Ho. Mo. Ambassadeur d' Heer van Beuningen dese daghen by zijn Majesteyt van Vranckrijcks Minister de Heer de Lione sijnde besoecken/ wierde na een Verhael van d' Engelse toestant mette Geun. Provincien/ en desselfs equipagie/ bejegent met een seer openhartig gelaet/ en so veel goede woorden/ datte selve niet anders en behelsden / als/ Een oprechte en seer volkomen genegentheyt van de Koning van Vranckrijk tot voordeel van haer Ho, Mo: die oock blijven soude, en daer van men de dadelijcke effecten had te verwachten, &c. Men hoorde dat Vranckrijk doe versocht wiert/ wijl Engelant niet alleen met Hollant wilde breken/ en de Commercie ruyneren/ maer oock sich Meester van de See maken/ dat alle Natien en Coningen sulcx soude spijten en interesseren/ tot assistentie van 12000. man/ of 12. Tonnen gouts in gelt/ volgens de gemaeckte Alliantie met de Staten Generael: En dat sijne Majest. geliefde als noch de moeyte aen te nemen van Mediateur te sijn over de querellen reeds tusschen haer Ho: Mo: en Engelant ontstaen: Sijn Majest. antwoorde: Dat ten aensien van d' Alliantie die hy mette Geun. Provincien gemaekt had, dat hy gesint was met de selve stant te houden; Maer dat hy ook wel wist dat haer Ho: Mo: een andre Alliantie hadden gemaeckt mette Kroon van Spangien, tot nadeel van Vranckrijck: Daer op geantwoort sijnde/ dat sulcx al waer konde sijn, als maer alleen beoogende het Beneficium van den Koophandel: So antwoorde de Koning/ Ik neme de Mediatie aen die gy versoeckt uytten naem van uwe Prinçipalen, en dat zy uyt alle haer krachten sullen pogen uyt te blussen het vuyr van hare oneenigheyt, en alle hare onvreden in der minne by leggen, mits dat oock d' Engelse 't selfde van harer sijde sullen willen doen, &c. Onder dies waren beyde Coningen van Vranckrijck en

Engelant in goede intelligentie/ en alsoo men van Parijs na Londen dagelijcx considerable sommen penningen sach over voeren/ huyf veste in veel gedachten sulckx uyt gheen kleyne insicht te gheschieden: Men sagh oock een kostelijcke Carotse in Vranckrijck maecken/ die zijne Majesteyt soude schencken aen de Coninginne van Engelant. De Lijwaet-handel in Bretangie op America/ begost nu dagelijcx seer te vervallen/ hoewel 's Jaers veel millioenen importeerde/ 't verval spruytende uyt diversche verleende ruyneuse Ordonnantien/ elck meenende dat (ghelijck de Keyzers van Japan om haer Rijck voor alle Vremdelingen te bewaren/ seer scherpe * Beveelen aen haere Gebieders sijn af-gevende/

Translaet van de Ordonnantien door zijn Keyzerl. Majesteyt van JAPAN gestelt ende van de Vijf prinçipaelste Rijckx-Raden onderteeckent, ghegheven aen de Regenten van NANGESACKY:

1. GY sult strickteliijcken ghebieden dat egeen Japans Vaertuygh bnyten noch in andere Landen sullen varen. 2. Ghy en sult geen Jappanders na andere Landen laten vertrecken, en ingevalle Japanders sluypswijse sochten door te gaen, die sult ghy dooden, en het Schip daer in sy versteken waren, sult met Lieden en alles wat daer in is, in arrest ende gevangenisse houden, tot onse nader ordre. 3. Inghevalle eenige Jappanders uyt andere Landen in Japan weder quamen, die lang buyten geweest sijn, dien sult dooden laten. 4. Daer gy sult vernemen dat door de Papen Christense Leere verbreyt wort, sult scherpelijck ondersoeck doen. 5. Wie u sal aenwijsen waer een Paep te vinden is, dien sult gy 100. schuyten silver geven, en die u sal seggen ergens yets daer van of diergelijcke gehoort of verstaen te hebben, die sult na advenant merite oock rijckelijk vereeren.
6. Soo eenigh verschil, of tegens onse Ordonnantie in de komende Schepen is of voor valt, die sult soo als sy gekomen sijn, tot onse nader ordre met strickte Wacht-Soldaten uyt Omera laten beset houden. 7. De Papen, Spangiaerden, en alle die met dien bosen naem bevleckt sijn, dien sult soo lange tot haerder sake af-gedaen is, in Omera laten gevangen setten. 8. Het visiteren van Papen sult na vermogen, ja tot in alle komende Schepen neerstelijck onderhouden. 9. Laet niet de Koopmanschappen aen een Persoon, maer aen verscheyde Koopluyden nae behooren verkocht werden. 10. Laet niet toe dat de Edelen noch Soldaten yets van een Vremdelingh koopen, maer dat het door de tweede hant van Japanse Koopluyden geschiet. 11. De Memorien der ghekomene Cargasoenen uyt vreemde Landen laet ons die toekomen, en laet gem. Goederen met den eersten, en aleer onse antwoorde daer op komt, aen de Koop-luyden verkocht wereen. 12. Alle Rouwe Sijde daer sult gy den Prijs over stellen laten, en aen de vijf Steden, mitsgaeders aen de geene welcke op de Memorien staen, verdeelen laten. 13. Wanneer den Prijs van de Sijde getroffen sijn sal, sult alle andre Koopmanschappen onbedwongen aen wie sy willen verkoopen, laten excepto: De Chinesen laet die met haer Goederen (alsoo doch van kleyne waerdye sijn) soo handelen als u sal duncken redelijck te wesen, en sult gebieden dat yder Koopman 20. dagen na de Prijs van Goederen gemaeckt sullen sijn, betaelt, en langer niet. 14. De Schepen uyt verre Landen, sult op den 20. dag der 9. maent vertrecken laten, en de geene die spade komen, sullen 50. dagen na den dag haerder komst mogen blijven, doch sult so precijs op de Chinesen als de Portugesen sien. 15. De Koopmanschappen ende Waren die voor 't vertreck der Schepen noch overig onverkocht blijven, sult niet in bewaringe geven laten, noch toe laten dat die van yemant om te bewaren, wert aen-vaert.
16. Alle de Kooplieden van de 5. Keyzerl. Steden, sullen op den 5. dach der 7. maent in Nangesacquey moeten present sijn, en die geene die na dien dach absent blijven, sullen van haer part in de Sijde versteken sijn. 17. De Sijde die met de Schepen de welcke in Firande komen, gebragt wert, sult mede voor dien Prijs als die in Nangesacque getroffen is, verkoopen laten, en sult gebieden dat de andere Goederen aldaer voor en aleer de Prijs van de Sijde getroffen sal sijn, niet verkocht werden.

Onder stont,

Het 12. Jaer van QUANE.

Aen Sengock Gamattane Camy ende Sackibibare Andano Camy.

Congano Camy,
Bongono Camy,
Inhano Camy,
Sannickino Camy,
Oyemo Camy.

af-gevende/) de natuere der Hantwercken en Coophandel insghelijckx dienen gereguleert : Maer Vranckrijck niet alleen/ Hollant heeft ondervonden/ dat Keuren/ Lopers/ &c. de welvaert de rug in/ en het bloet van de schamele Gemeente ten nagelen uyt hebben gedrongen : En als den Koophandel nu doodt gefoolt was/ sag men te laet/ datte Commercie niet al te strengh en mach gebonden sijn. Men plackte doe den 14. deser ter Beurse binnen Nantes aen/ Da alle Schepen van wat fabricque die oock souden moghen sijn, mits maer een ghedeelte Frans Bootsvolck op hebbende, door d'Engelsen niet en sonden mogen werden gemolesteert, nochte gevisiteert, veel min aen-ghehouden en op-ghebracht in hare Havenen. De Magistraet toonden om de Coopluyden hier toe te encourageren, een Brief ten dien eynde van Monsr. Colbert aen haer af-gesonden.

't Hof van Withal wiert jaloux om dat Sweden den Graef Koninghsmarck voor Ambassadeur Ordinaris te Parijs / om daer te Resideren/ deputeerde. Men dreyghde doe Repreſalien aen de Vremdelingen tegens de Nederlanders uyt te deelen. Die van de Royale Comp. wel siende dat haer saecke door de Ruyters voor af-gangh na Guinea vernagelt soude sijn/ boden haer in-geladen Waeren te verkoopen/ gheen lust hebbende voor als noch meer te hazarderen. Men bracht te Portsmuyen nu oock Kourlants/Hamburgs/ Sweets/ en onnosele Fransse Scheepjes met Ballast op/ die na Spangien wilden/ daer geen de alderminste pretensie op was ; Soo datten Fransse Ambassadeur hebbende gebeden/ so voor dese laetste als mede voor die haer Fransse Goederen in Neerl. aen-gehaelde Schepen hadden geembarqueert/ by de Admiraliteyt te Londen alleen niet heeft konnen te recht geraken/ hoewel alles buyten ordinaris treyn van Rechten / maer toch alle sijn minsame Conferentien mette Engelse Heeren ten dien eynde ghehouden/ waren te vergeefs/ men paeyden hem met dese woorden/ Dat in 't kort een onvertogen Recht over alles soude werden gedaen : Dit sag om dat men niet anders beoogde als 't spreeckwoort van Caligula : 't Goet en 't gelt 't komt daer 't van daen komt, het rieckt wel : En daer om wees men af 7. Vlaemse Capiteynen van Oostende/ die te Londen om Repreſalie-Brieven tegens de Hollanders quamen/ want de Enghelse Natie soo goet tot rooven als peimant/ hadden den buyt soo lief als andere : Men confisqueerde dus eerst 18. en daer na meer aen-ghehaelde Schepen/ de Vonnis-wijsers waeren des Konings Tezaurier Lord Ashley, daer voor genietende 't Jaers 15000 gl./ idem Secretaris Bennet, als Controlleur/ en desen op 10000. gl. tractament / nefens Elf/ so Heeren uyt 't Parlament/ als Gouverneurs van Doubren/ Portsmuyen/ Plemuyen/ en elders ; dan die na Schotlant wierden niet vertrout. Capit. Holmes in den Tour gebragt/ en op Bennet des Secretaris (genoemde) examinatie vry gestelt/ wiert nu versocht in Koninghs dienst / dan men heeft noyt gehoort hy onder des Konings Schepen is getelt gheweest/ alsoo andere seggen/ dat hy in Guinea sich rijck genoegh gestolen hebbende/ sijn Meesters de Royale Comp. niet meer had toe-gebracht als de Levant ende Cadix-Handelaers doen/ die weten hoe licht dat men de sware Realen voor sijn selven kan berghen. De Fransse Kooplieden in Enghelandt dus te vergeefs/ versochten Paspoort om nae Hollandt te reysen : De Enghelse Kooplieden in Nederlandt

landt

landt woonende/ en pooghende sich by dese occasie door Asseurantien te behelpen/ hadden de Heeren der Admiralit. tot Amsterdam hare Ho: Mo: tot preventie van dien/ den 18. deser al tijdelijck genotificeert. Men wiert doe in Hollant heymelijck gewaerschout/ datten Graef Montagu den 8. deser by sich diverse Enghelse Lootslien heymelijck hadde ontboden/ om (soo het doenlijck waer) een versoeck op de Holl. Kusten te doen/ maer datte verklaringe van de selve in Duyns/ difficiel wierde bevonden/ over veele oorsaecken van breede strant en ingaende stroomen. Engelant belaste haer Ministers doemaels te versoecken soo te Madrid en te Livorno/ oock te Napels/ dat in die gewesten doch geen Schepen om op de Engelse te kapen/ mochten uyt-ghereet werden. Men handelde noch al even barbaris mette Neerl. Bootslien in Engelant/ so dat elck om 't weg loopen denckende/ 21. maets op een vremt Schip rakende/ tot 't ongheluck hadden weer op de Teems door contrarie wint op te komen/ daer men haer van boort na Chelsey bracht; in somma de bitterheyt van Engelant (selfs tegens arme Lien) nam meer en meer d'overhant. Withal oock op de mis-slaeghen van Cromwel lettende/ doen hy Anno 1653. de Vereenigde Provintien beoorlochde/ studeerde (na meeninghe) om de selve te verbeteren met andere maximen: Sy sonden den Vorst van Kourlandts Gesant weder naer Huys met een Goude Keten/ en een Medalie/ daer een Schip op stont/ en dese letteren daer onder/ Penes nos Imperium. Na Brussel sont men mede een Gesant om te spreken over eenige Passagen. Ende de povre Gesanten van Amelant die twee in getale by den Koningh quaemen/ versoeckende/ op de vreedsame Seevaert/ soo volghens haer segghen/ sy van outs geposseedeert hadden/ kregen geen ander bescheyt/ als dat men de sake soude overwegen. Seker Matroos van Dort te Londen uyt-ghestroyt hebbende/ dat hy op de Rivier met een Sweets Schip uyt Guinea ghekomen/ selfs aldaer gesien had/ dat den Vice-Admir. de RUYTER daer eenighe Engelse Schepen hadde ghenomen/ en 1500. Eng. Maets buyten boort had doen smijten; daer over geexamineert sijnde/ en sweerende dat sulckx waer was/ en op de Teemse noch verscheyde Maets waren/ die sulckx met hem soude konnen ghetuygen/ viel evenwel in duygen/ bekenden 't selve versiert te hebben om eenighe vereering te krijgen; 't Canallie souden doe 't Huys van den Nederl. Ambassadeur geplondert hebben soo niet den Koning hem een Guarde had toe gesonden/ den Matroos is door de Stadt Londen publijck van d'een Beurs tot d' ander gegeesselt/ en daer na beyde sijn Ooren af-gesneen/ en anders gestraft. Van d'ander sijde om eenighe couleur van Justitie te geven aen de sake van Capit. Holmes, nu nieu in Engelant gekomen/ liet men die in den Tour brengen/ op dat hy niet weg loopen soude/ had hy misdaen/ men soude (na 't segghen) hem dapper straffen; maer wat volcht 'er? Holmes was de man die alles voor de Royale Comp. had aen gevangen/ en die sijn saeck dieshalven door sijn Meesters defendeerde: Dus wiert hy (onaengesien den eersten Aggresseur op dese Natie in Guinea/ buyten alle kennisse van haer Ho: Mog: alvoorens te doen) nu onder hanttasting/ en onder verantwoordingh van den Secretaris Bennet weder uyt gelaten/ en vry sijnde/ ging dagelijckx als een Baron te rade mette Engelse/ in Guinea geintresseert; dit was de straffe daer Engelant so af had

geroemt/

gheroemt/ en de Justitie die men dede aen een Vrede-breecker/ daer men soo hooglijck 6. maenden lang af gestoft had/ alleen om dat Engelants intrest in desen tijt niet mede bracht de quade (gelijck als dese een oorsake des Oorloghs tusschen de twee soo machtige Volckeren is geweest) na merite te straffen.

Te Madrid had men al seer veel teghenstrijt, 't Was waer den Kardinael de Colonna gnam (so hy meende) daer onbekent/ dan niet onwesentlijck/ om te seggen/ dattet goet was datte Spaense Infant soo haest verreysde na Weenen als 't moghelijck was/ om gheen Huwelijck te beletten/ soo om 't intrest der Duytzen als van de Spangiaerden; twee Natien die malkander voor langhe Eeuwen seer wel uyt een in-gebooren aert van animositeyt hebben konnen verstaen/ evenwel nu sy krackeelden/ want de Duytzen dachten/ de Bruydt van Spangen most vertrecken nae 't wel ghevallen van den Keyzer Bruydegom; en d' andre de Spaenze gewoonte insiende/ seyden/ als sy een Fransman sagē dit geeft u geen object van moeyten, want den Keyzer krijcht tot een Bruytschat met deze Infante de Spaenze Nederlanden: d' Andere zeyden/ dat dit en dat een causa movens bellorum was/ daer nimmer was uyt te raken/ &c. Van Vranckrijck verstont/ alhoewel dese Donatie aen d' een of d' ander Kroon konden gegeven werden/ dat doch op vorder subject de Infante niet voor den Herfst/ en noch oock uyt Spangen soude vertreckē; men noemde eenige vertroude Heeren uyt Vrankrijk die deze Infante ten zijne tijt soudē verselschappen: Dan sy is uyt veele Consideratien jaer en dach/ als Bethlem Gabor achter den berch gebleven: Sonder dat men yets meer van dese Geestelijcke saecken hoorden seggen.

Men sprack in gants Christenrijck naeulijcks anders/ als hoe men best de Protestanten van hare Godtsdienst soude verbremden/ hare Kercken ter neer smijten/ om die Onrooms waren/ van alle levens-middelen te ontsetten: Op dien voet namen de bittere Polen te Warschau den 14. by Decreet Resolutie/ datte Luterze tot Toorn St. Jacobs Kerck in de nieustat souden hebben in te ruymen/ de Nonnen-kerck soude men haer in de plaets geven/ sulcx most men op de boete van 60000. Ducaten en eeuwich bannissement in 6. weecken effectueren; maer den uyttersten dach gekomen zijnde/ waren soo veel Euangelise ongheWapent/ met Mantels en Huycken/ in en om de voorsz. Kercke/ datte Roomse geen ruymte konden vinden om daer possessie van te vinden. Men was ijvrigh om Justitie naer reden te doen over de Weduwe van den vermoorden Veltheer Gonzieuzky, die te Warzau op den Rijxdag over haer Man had wraek versocht/ draghende over hare armen de bebloede Klederen daer in desen was gemassacreert/ ende na haer wiert gedraghen een suygende Kint en de andere Kinders volchden: Zy dede soo veel dat den 3. passato de volgende Justitie geschieden tot Warzau op de puplijcke Marckt/ eerstelijck/ wierde Kotowsky die der samen-gesWoorne Stadthouder in der Wilda was geweest/ voor-gebracht/ voor hem wierden gedragen/ alle de Schriften die hy voor heenen aen de saemgesWoorne had geschreven/ die hy met sijn eygen handen moste verbranden/ en is daer op onthooft en gevierendeelt: Dee volgde Niawiarowsky, een bedaecht Man/ die (mits zijn grijse hairen) veel omstanders tot medelij-

den.

den beweechde/ wiert onthalst en gequartiert: Gelijk mede Chiowsky die daer na quam; Twee andere wierden alleen onthooft/ en niet gevierendeelt: Nae de Justitie heeft men de voorsz. 5 Lichamen sonder ceremonie laten begraven. Den Poolse Rijckxdagh schepde doe op soo een manier ghelijck wy in ons 5. Deel voor heen van de Poolen hare Coustumen aen-gheroert hebben: Want daer quam een Bode van een Lantheer in Poolen/ Telepsos geheeten/ (verstaet datte minste Lantheer in Poolen, een geheele Rijckxdag door protest kan vernietigen) en gaf wegens sijn Meester een Protestation in/ waer over den Rijcxdag re infecta most scheyden/ en den Koning al de Heeren met sijn Handen te laten kussen/ liet weg gaen: Seer remarcabel in desen sijnde/ dat dien Nacht als dese Rijcxdagh soo schielijck op-braemde/ de Poolse Senatoren uyt de Vensteren van de Rijcx-stove/ den leste nieuwe Comeet saghen/ tot de morgen-stont toe/ die van den 14. December Suyt/ en dese leste sijn staert Noortwaert schietende. Maer als Telepsos selfs quam om des Koninghs hant te streelen/ was sijn Maj. in 't eerst daer tegen/ doch eyndelijck 't selve toe-latende/ voechde hem dese woorden toe: Bedenckt u om ons, en om 't beste des Vaderlants. Den Rijckxdag wiert doen tot den 5. Maert verschooven: Onderwijl Dantzich en Thoorn te vergeefs aen-hielden om de afschaffinge van de quade Poolsse Munt.

De Gecommitt. Sweetse Minister Johan P: Silverkroon, in den Hage residerende/ gaf den 19. deser aen haer Hog: Mog: een Memoriael over/ de selve hare Ho: Mo: bedanckende/ dat de selve gelieft hadden de differenten/ rakende de Guineesse saken/ met hem te doen vereffenen door de selve Heeren Gecommitteerdens/ versocht wijders Conferentie tot uytvoeringhe wat dien aengaende noch mochte resteren. De gevaren van Oost-Vrieslant voor der selver Ingesetenen/ wijl den Bisschop van Munster weer een ander Vijler aenslag scheen voor te hebben/ veroorsaeckte datte Luytenant/ 2. Sergeants/ en 100. Musquettiers uyt Embden getogen/ op ordre van haer Ho: Mo: weder daer binnen wierden ghesonden: Want selfs den Graef van Oost-Vrieslandt was gewaerschout/ soo wel sijn Huys ende Vestinge Sithuysen/ als andere Frontuer-Plaetsen te doen besetten/ gelijck dan sulckx na vermogen wiert gedaen/ en voor het resterende hare Ho: Mo: vrundelijck versocht gem. Vorst en sijne Onderdanen na vermogen te protegeren/ &c. Haer Ho: Mog: hebben doe alle d'Engelse Compagnien gecasseert/ met hare Officieren/ ten waere sy nieuwe Eed deden/ gelijck by de meeste is geschiet; d'Inheemse Comp. mosten sich met 39. man versterckcn. d' Oost-Ind. Comp. kreegh prolongatie van haer Octroy tot Ao. 1670./ mits datte selve over nacht en dagh mosten equiperen 20. kloecke Oorlogh-schepen. Die van d' Admiralit. tot Amsterdam rapporteerden aen haere Ho: Mo: datse haer 24. Oorlogh-schepen al gereet en bemant hadden: Maer 2. andere van Noort-hollant by Wieringen/ so men segt by absentie des Schippers aen de gront geraeckt/ kosten daer niet af-gebragt werden dan met groote onkosten van besoeck ende consultatie-gelt/ &c. Evenwel de Schepen waren als half in de gront/ en liepen groot ghevaer van heel verdroncken te worden. Den 20. deser vergaf 't Collegie van Hollandt 't Fiscaelschap van het Hof Provinciael van Justitie/ in plaetse van den E: Boey,

Boey, aen den Advocaet Ruysch. Schepen in 's Gravenhage/ van ouderdom maer 25. Jaren. De Staten van Hollant ende West-Vrieslant geboden door by Placcate: Dat alle die binnen haeren Lande na den eersten Mey toekomende eenighe vaste Goedereu besitten, eenighe Renten, Intressen, Tractementen, Pensioenen, Ordonnantien, ofte andersints, aen geene Inwoonders voorsz. sullen betalen, dan mits hunluyden alvoorens by quitantie of verklaringe van de respective Ontfangers van den 200ste penningh sal gebleken sijn, sy de selve effectivelijcken hebben betaelt. Idem een Placcaet op d'esgalisatie van den 40ste penningh/ te weten: Dat voortaen uyt geen verbanden, generael of speçiael, 't zy Schepen-kennissen, Notariale Obligatien, of andere, hoedanig die oock souden mogen genaemt wesen, eenighe præferentie, 't zy op roerende, 't sy op onroerende Goederen, Actien, of gerechtigheden sal mogen genooten werden, dan by so verre en voor soo veel den 40ste penning daer van ten tijde van 't passeeren der voorsz- Verbanden ten behoeven van de gemeene sake sal wesen betaelt: Sulckx dat van nu voortaen buyten soodanighe voorgaende betalinghe van des Lants gerechtigheyt, egeene præferentie aen yemant sal mogen werden geadjusteert of toe gestaen, dan allenlijk uyt krachte van Verbanden, gedaen op Wees-kamers Recht, ten voordeel van Wees-Kinderen, welckers Goederen ter Wees-Kamer gebracht, ende onder de administratie van Wees-Meesteren ghestelt sijn: Mitsgaeders uyt kracht van legael Hypoteecke,, by de ghe schreven Roomse Rechten geintroduceert, en dienvolgende binnen dese Landen in practijke gerecipieert, daer onder gecomprehendeert Bodemery-Brieven, gepasseert over Penningen buyten Lants op-genomen, tot conservatie van Schip en Goet, tot Inkoop van eenige nootsakelijckheden of andersints, tot bevorderinghe van de Reyse; mitsgaders oock op Juweelen, Obligatien, en alle andere Meuble Goederen, als pant ter minne, effectivelijck gedeposideert in de geauthoriseerde Bancken van Leeninge, of andersints by gepermitteerde Contracten de Crediteurs in handen gestelt, sonder dat 't selve onder eenigerhande pretext uyt gelijckheyt van reden of andersints verder geextendeert sal mogen werdē tot eenige casus, in de welke uyt krachte van eenighe Constitutien of Octroyen van Ons, als Souvereyn van den Lande, van eenige Keuren van de Steden, van eenighe in-ghevoerde coustuymen of andersints, buyten de expresse dispositie van de op-gem. beschreven Roomse Rechten præferentie soude mogen plaetse hebben: Alles op de pænen geexpresseert in de Placcaten en Ordonnantien over 't voorsz. geëmaneert.

MAERT 1665.

Haere Ho: Mog: waerschouden oock alle Ingesetenen van de Naebuyrige Rijcken en Landen geen Engelse Commissien tegens dese Landen te nemen/ of op Zee gevonden werdende/ als Zee-Rovers gestraft te sullen werden: En eenige harer Ho: Mo: Ingesetenen op eenige Enghelse Commissie-Vaerders teghens desen Staet varende/ naderhant gekregen werdende/ sonder genade metter doot en confisquatie van al haer goederen gestraft werden; en niet bekomen werdende/ by eeuwich bannissement. Hare Ho: Mog: hebben oock de Groenlandtse Visserye/ den uytvoer van des selfs gereetschappen/ Ec. weder doen verbieden/ alsoo eenige-

nige 't Placcaet daer tegens scheenen te willen illusoir maken. Alle Engelse en Schotse Officiers / langhe Jaren in dienst van desen Staet gheweest synde/ wierden af-ghedanckt / om dat sy geen nieuwen Eed wilden doen aen den Staet/ vreesende daer door eenighe vaste Goederen die sy in Enghelandt ende Schotlant hadden/ te verliesen/ dese syn met een Staten Oorlog-Schip naer Engelandt over gesonden/ te weten/ de Colonels Kraven, Sidney, Killegreu, Lt. Colonel Vane Saytes, de Capiteynen Swaen, Pomeroy, Alcock, Sands, Major Nulet, Ogel, Hendrich Miles; onder de Schotten waren/ Major Bruce, Lut. Sterlingh, Capit. Humme, Lut. Vas: Haer Ho: Mo: verkoozen ten selven dage in dese haer plaets 10. nieuwe Capiteyns/ als / Castellego, de Viry, Panhuysen, Laignie, Schoonhoven, Wanroy, Chanflory, Hertsbergen, en van der Hoeven: En ten reguarde van de Engelse saken is by haer Hoogh Mogende gheresolveert als volght:

Lunæ den 16. Maert, ANNO 1665.

IS ter Vergaederinghe vertoont seeckere Declaratie van den Koningh van Groot Brittangien, in datho den 4. dezes, houdende onder anderen, dat alle Schepen van wat Natie die souden moghen wesen, in-hebbende eenighe Goederen, Koopmanschappen, ofte Persoonen hier te Lande t' Huys hoorende, ontmoet ende ghenomen werdende door de Schepen van Oorloghe of particuliere Commissie-vaerders van Enghelandt, gecondemneert ofte verklaert souden werden van goeden Prinse: Gelijk mede alle Goederen ende Koopmanschappen, van wat Natie die souden moghen wesen, welcke gheladen sullen sijn in eenighe Schepen deser Landen. Waer op gedelibereert sijnde, is goet ghevonden ende verstaen, dat de voorsz. Declaratie nevens een geraisonneerde Missive ghesonden sal werden aen alle de Koningen, Republijcken, Princen ende Steden in Europa, geintresseert by het stuck van de Negotie, de welcke in Alliantie ofte Neutraliteyt sijn staende met desen Staet, om de selve respivectelijck naer behooren te doen begrijpen, de onreghtmatigheydt ende schadelijcke consequentie die de voorsz. Declaratie tot de ruyne ende verderf van de Commercie en van der selver Ondersaten met sich is sleepende, als dreygende de selve in effect met Confiscatie van alle haer Goederen die sy sullen konnen machtigh worden: Sullende daer uyt oock onvermijdelijck volghen dat haere Schepen door d'Enghelse Schepen in Zee bejeghent werdende, 't zy uyt ofte naer de Havenen deser Landen komende, ja oock naer ofte van andere Plaetzen in de Quartieren simpelijck de Zee passeerende, sullen werden aen-gehaelt ende op-gebracht, onder Titul en pretext, te willen ondersoecken ofte eenige Nederlantze Goederen in de voorsz. sijne Schepen zijn belaeden, daer door den selve noch op dese Landen noch elders paisibel sullen moghen Varen noch Traffiqueren: Dat de selve derhalven de voorsz. onrechtmatigheydt met vigeur willen teghen gaen, ende met ende nevens desen Staet soo exorbitante proceduren couragieuselijck te helpen stuyten, om die Natie tot andere gedachten ende Christelijcker maticheyt te brengen: Willende haer Ho: Mo: vertrouwen dat de selve niet gheneghen sullen wesen om haer uyt vreese van de macht der Engbelse tot soodanighe slaefachtighe lijtsaemheydt te voeghen, ende alsoo haere Onderdanen van dese zijde oock subject te maecken aen alle het gheene zy luyden van d' Enghelse albereydts gheleden hebben, ofte noch sullen komen te lijden, daer van zy tot noch toe van dezer zijde bevrijdt zijn gebleven:

gebleven : Niet tegenstaende albereyts verscheyden van hare Schepen in Engelandt gebracht, ende aen-gehouden zijn geworden, om datse na dese Landen gedestineert, 't zy in der daet ofte op presumptie, het welcke by aldien door hare Ho: Mo: oock soude werden geordonneert of getollereert aen 's Landts Oorlogh-Schepen, ofte particuliere Commissie-Vaerders, met haest vernomen soude werden d' ongemacken ende schaden die d' Onderdanen der gem. Geallieerde of Neutralen daer over souden hebben te lijden. Des sal aen de Heer van Beuningen, Extraordinaris Minister van desen Staet in Vranckrijck, mitsgaeders aen den Heer Ambassadeur van Reede van Renswoude, de Residenten Hans le Maire, ende Romer, als oock aen de Comissaris Pels, ende de Consuls van de Nederlandtze Natie, tot Venetien, Genua ende Livorno gheschreven werden: Dat zy luyden dese haer Ho: Mo: goede meeninge ende intentie met hare particuliere debuoiren ende Officien by de respective Koninghen, Republijcken, Princen en Steden daer sy luyden resideren, krachtelijck sullen hebben te seconderen, ende haer Ho: Mo: te adverteren, wat by hun dienthalven sal werden verricht ende geeffectueert.

Den Heer van Beverwaert/ tot bedroeffenis van veele Patriotten snachts tusschen den lesten en eersten deser overlijdende/ wiert daer mede vaccant het Gouvernement van 's Hertogenbos/ 't welck daer na aen den Hr. Prince van Tarante is vergeven geworden. Den Staet gaf doe een seer moderate Deductie uyt op de proceduren van Engelant. En mette meeste aengenaemheyt sach men die van Utrecht/ en daer na oock die van Vrieslandt haere Ho: Mo: by aenschrijvinge bekent maken/ haer extraordinaire bereytwilligheyt om te contribuëren ten besten van den Staet / in den op-gedrongen Oorlogh tegens Engelant. In Hollant wiert den Impost op de gesouten Vis/ Oly/ Traen en Kop-boter af-geschaft ; en weder op-gestelt het Passagie gelt op alle Veeren binnen de selve Provintie. De Heeren Johan de Wit, sijn daer naer den 7. April/ beneffens Cromom en de Haen, geauthoriseert sich na de Provintie van Gelderlant en Over-Yssel te begeven / ten eynde de selve Provintien met alle officieuse en krachtighe redenen van inductie te disponeren / tot het doen van prompte fournissementen van gelt-middelen/ &c. De Fransse Ambassadeur d'Estrade versocht doe/ dat van Rotterdam een kleyn Scheepje St. Martin de St. Valery / van 40. tonnen/ Schipper Jan Beecker, sijne Reyse alleen met Ballast mochte derwaerts vervorderen. Ende den 22. deser was oock aen 't Hoff den President Dedel overleden.

Journellement l'on apprend, que l'usage present, ne prejudice au futur.

De Fransse Ambassadeur d' Estrades versocht mede aen haer Ho: Mo: verlof tot 't vertreck der 2. Schepen de St. Jan en de Mary, tot Amsterdam gekocht ende betaelt by de nieuwe Fransse Oost-indise Compagnie/en dewijle dit versoeck de derde mael was/ en 't weygeren continueerde / hielt sijn Maj. 't selve voor een contradictie van 't 25. articul des Tractaets de Anno 1642. Klagende oock / dat sekere 2. Rotterdamse Oorlogh-Schepen tot Havre aen boort van het Schip van Thomas le Fabere de Diepe/ van Barwijck met Haring/ Caumon/ &c. komende/ onaengesien sy seyden Francoisen te wesen/ hem met

met een gewapende Sloep met 16. man 27. Rijckxdalers uyt sijn Koffer ghe-dwongen hadden te geven/ 600. schellinghen en wat Oesters: Versoeckende/ dewijl dese 't Fransse Zee-volck so qualijck hadden getracteert/ die als Piraten ghestraft mochten werden/ &c. Versocht mede admissie tot vertreck van 't Galjot St. Pieter/ van Vlissingen na Duynkercken met gereetschap willende/ Schipper Anthony van den Berge, tot Amsterdam ghekocht/ &c. Hare Ho: Mog: ontfonghen doe de Antwoorde van de Missive/ geschreven aen den Koningh van Sweden/ waer in volgens 't Tractaet van Alliantie 't beloofde secours tegens Engelant versocht wierde/ daer in meest bestaende/ dat Sweden altoos exactelijck de mutuele Alliantie hadde geobserveert/ en wegens de Geun: Provintien daer in op verscheyden manieren sonder eenige satisfactie te doen/ tegen ghegaen sijnde/ selfs geen Antwoordt gevende/ op verscheydene Memorien en instantien door de Ministers sijns ged. Majesteyts/ dat echter sy evenwel van haerer sijde alle officien souden contribueren tot de conservatie van een wedersijdige vrientschap. Seker Persoon uyt Waterlant quam doe in den Hage/ presenterende te ruyneren een Schip alwaer 't met 500. man gemonteert/ en wiert sulckx op approbatie uyt-gestelt.

Den Nederl. Ambassadeur den Heer Boreel, den 20. January in der Moscou arriverende/ had op den 2. February Audientie by sijn Czaarse Majest. 't welck in volgender wijse toe-gingh: Eerst quamen 150. Strelissen/ in het groen gekleet/ droegen de Presenten van haer Ho. Mog./ welcke alle in ordre na haer waerdye wierden ghedragen/ daer na quam den Secretaris van den Ambassade/ en droeg de Credentialen in sijn hant/ ende daer op den Ambassadeur/ die in een Slee/ in 't midden van de Prestaren/ welcke kostelijck gekleet waren in goude Laken Rocken/ met swarte Vosse Mutzen op 't Hooft/ wiert voort ghetrocken; de Soldaten stonden aen wedersijden van de straten/ tot in 't Paleys van den Keyzer/ alwaer/ voor de groote Trap gekomen sijnde/ traden uyt de Sleden/ den Ambassadr. gedeckt tusschen de Prestaren/ die bloots hoofts waren/ en wiert aen de Deur van de voor zael ontmoet van den Knees Jvan Michalowitz, Boraitnizky Stolnick ende Nikil Jolositnof, de welcke na 't oplesen van alle de Titulen van den Czaar/ broeg na de gesontheyt van den Ambassadeur/ doch keerde sonder antwoort te verwachten/ weder te rugh; waer naer den Ambassadeur door Knees Jarrin Mikitis Borauneffey Okoinitse, in de Sale daer den Czaer was/ wiert ontfangen ende geleyt; den Czaar was geseten in een verheven Stoel van Silver/ verheven op 3. Trappen/en boven eenege Silvere Pilaren/ en was ghekleet in een kostelijcke Lakense Rock/ seer swaer met Goudt Geborduert/ op-hebbende een kostelijcke Muts/ daer een Kroon van Paerlen op-stont/ en een stocxken in de hant/ aen wedersijden stonden 2. Kresen/ en by yder 2. Russen/ in wit Satijn/ met 2. silvere bijlen op haer schouderen; En wat verder van den Throon saten ten wedersijden veele andere voorname Knesen en Bojaren/ bloots hooft; de Vloer was belept met Turckse Tapijten/ en boven beschildert; den Ambassadeur hebbende in 't inkomen 3. lage reverentien gedaen/ naderde tot op 10 a 12. treden den Troon/ en dede in 't korte sijn Propositie/ bestaende in een congratulatie/ geluck wenschinge en verklaringe van de goude intentie van haer H: Mo: tot sijn Czaarse Majest.

Majest. aen-biedende tot bewijs van dien/ de Presenten/ die mede ghebracht hadde; waer op den Czar vraegde na de gesontheyt van haer Ho: Mo:/en seyde/ den Ambassadeur te sullen begenadigen met sijn Tafel; En de Edelieden daer op de hant van den Czar genadert sijnde/ nam sijn Excell. weder sijn afscheyt/gelijk hy gekomen was/en wiert so te rug geleyt; tuys gekomen sijnde/ quam weynigh tijdts daer nae Knees Peter Zimonowisz Rosorotzky, met den Taeffel van den Czaer/ en wierden 70. silvere Schotels op-gedist/ en daer na op de gesontheyt van den Czaar en haer Ho: Mo: gedroncken.

De Hansee-Steden in desen gedreygden tijt/ hadden 't oock rondsom na haren sin niet: Hamburg siende dat men in Engelant soo wel Oomen als Cousijns op vongh/ resolveerden de Heeren Eeckhof en van Kampen naer Londen te senden/ omme harer Coopluyden Schepen en Goederen (ware het moghelijck) onbesocht/ niet gemolesteert/ 't Canael van Vranckrijck te doen passeeren. Te Lubeck was het mette Gildens in a l'arme/ vermits de Buyten-Kramers niet alleen met haer op de rugh dragende bedrieghelijcke Waren/ de deughdelijcke Winckeliers ende Ambachten schadelijck waren/ maer oock in prejudice der Lubeckers buyten de Stadt Brouweryen waeren op-gherecht/ van die geen welcke de Stadt veel eer hadden behooren te helpen van binnen/ als de selve te beschaedigen van buyten: Hier over rottede sich de Werck-lien en andere Knapen by een/ tooghen 8. a 900. sterck na buyten/ en destrueerden alle de buytenstaende Ambachten en Brouweryen/ invoeghen geene Neeringen aldaer meer en konden werden gedaen. Tot Ersort klaegden de Ingesetenen nu/ dat men haer en de gantse Burgerschap/ door 't geduerig waken op haer Stads Wallen door 3000. Soldaten/ scheen te mis-trouwen: Dies togen 200. Inwoonders uyt de Voor-steden van daer om den overlast na andere plaetsen/ vermits Kur-ments te voet en Lotring te paert meer en meer Volk worven/ die men dan na Eyzfelt verboerde. Binnen Erfordt verboodt men alle vremde Indigo/ willende/ dat men in plaetse van dien soude gebruycken Weede en Wilde Saffraen/ in die gewesten veel groeyende. Cur-Palts liet dese dagen aen den Nieuburgher Vorst sommiere klachten over Kur-Ments (die sich in diverse saken/ selfs over den Pas der Keyzerlijke Volckeren na de Nederlanden/ in wangunst van Vranckrijck hadde in gelaten/) doen/ vervatende/ Een Verhael van het Recht van Kur-Palts Wilt-vangh, de ghemeynschap van Landeburg, en d'inquartieringe van Hambbach, en andere Plaetzen, vindende daer by sich seer beswaert door de heftighe Woorden, Aenslaghen, en het aengrijpen by Cur-Ments tegens ghepleeght, als tusschen Curvorsten des Rijckx tot noch toe ongehoort ende ongepractiseert; oock deducerende, dat niet hy Cur-Palts maer Cur-Ments alle middelen van rechte submissien voor by gaet ende veracht, aenwijsende de menées, op geworpen controversien, ende onder het faveur van sijn hoogh credijt, aensien, ende vermogen, als eerste Rijckx Cancelier in 't Roomse Rijck, by de Furstelijcke en andre Stenden ende Leden van dien, is ghebruyckende, omme hem allenghsjens van de rechten, voordeelen en Privilegien, die het Huys Palts van allen ouden tijden by de Keyseren ende Koningen van 't Roomse Rijck verleent, rustelijck ende vredelijck heeft beseten, eerst te depossideren, ende eyndelijck t'eenemael te priveren, desirerende, dat den

Furst van Nieuburg als een Vorst van 't Huys Palts, by alle andere Vorsten, so wel van den selven Huyse als sijn Geallieerden hooge Potentaten, Curvorsten, en Stenden, de sake daer toe wilde helpen dirigeren, dat Kur-Ments in sijn feytelijcke proceduren ende vuyst recht tot onderdrucking van Churfurstelijk Huys met alle middelen magh werden gestuyt. Den Hr. Kur-palts nam mede gheen kleyne ombragie op Kur-ments groot en grooter werbingen/ in sijnen dienst oock aen-nemende de Lotaringers en andre geoeffende Soldaten. De onlusten te Regensburg ter occasie van de Keyserl. Capitulatie / ontstaen ter eenre tusschen de Keyserl. Director en de Geestelijcke Vorsten/ en ter andere de Weereltlijcke Vorsten/ smoockte noch/ alsoo men hoorde / dat de Keyserl. Director de Graef van Wiesenwolf d' Afgesanten van Maegdenburgh Crulius sijne Votum en ghevoelen over de maniere van deliberatien omtrendt de maniere van de Keyserl. Capitulatie willende geven ende uytten/ hadde heeten swijgen / welcke maniere van doen aen 't Keyzerl. Hof op soo een onverwachte uytslag als dit quam/ oock t'eenemael wierde geimprobeert. Den 23. deser storf Hertogh Christiaen Lodewijck van Bronswijck en Lunaburgh/ savonts ten 7. uren op sijn Schaperije / een mijl van Zell/ na geledene groote kranckheydt/ en sonder na-latinge van Kinderen: Hertogh Maximiliaen zijn Broeder soude hem succederen / maer dese Rooms en d' Inghesetenen Protestanes zijnde / ontstonter soodanighen onbenoegen/ dattte jongste met de Ouste Broeder tegen malkanderen om 't bewint begosten Volck te werven. Den Aertshertoghe van Inspruck den 24. deser op de Iacht ghegaen zijnde/ keerden ten 6. uren savonts/ aen-ghetast door een Colijcke/ die hem tot 't bedde drongh/ en selfs tot 't eynde sijns levens/ sulckx dat hy hem van alle Roomse leste bedieningen gewapent hebbende / terstondt verviel in een generale beroertheydt / soo dat hy daer op s' morgens by 2 uren overleedt/ tot gheen kleyn hartenleet sijner Onderdanen/ als befaemt van seer goedertieren inborst ghewee st te zijn: Hoe den Keyser sich over 't verlies van soo een grooten Vriendts Bloedt-verwandt en oock Grooten zuyl des Huys van Oostenrijck ghevoelde/ en vrage niemant/ ten ware dat hy tot sijn particuliere Biecht-vader hadde dien Spaense Bisschop / die sich tot Weenen in het Clooster van de Cordeliers 3. daghen onbekendt verschool/ en van daer na het Palleys stappende/ t' elckens van den Keyser is ontfanghen geweest / met de welcke in jalousije van veele Geestelijcke en Weereltlijcke al veel secreete conferentien wierden gehouden. Als men den 24. deser binnen Luyck de feestdag van Marya Bootschap soude vieren / raeckten een Schip met Hooy onder een Brugge leggende/ in den brant / ende verbolghens de naeste bystaende Huysen en dat met sulcken gewelt en haestigheydt/ datter Tien van de selve al eer men Ordre kost stellen/ in de Asse raeckten/ uyt de welcke men noch Meubelen noch Coopmanschappen heeft konnen berghen. Wy dus alle ongheIucken van dese daghen t' samen stellende/ hoorden met droeffenis/ datmen aen 't Hof van Spangien nu kennis gekregen had/ Dat de Ridders van Rodes, anders Ridders van Malta en Heeren van St. Jan sich noemende, om dat zy Rodes hun van de Sarasijnen hadden laten ontnemen, desen lesten naem nu gebruyckende, dewijl haer Ordre om de Christenen tegens de Turcken te beschermen, alleen was op-gerecht, nu selfs See-rovers en Dieven waren geworden: En dat niet op Ketters gelijk dese jente Kruysbroeders de Protestanten noemen, maer op goede Roomsche Katholijcken; Daer wa-

ren

ren den 30. passato van Mallaga uyt Spangien vertrocken, 4. Fransse, en 2. Oostendise Schepen, dese in de engte van de Seraet Gibralter komende, waren de twee laetste Schepen door contrarie Wint gedwonghen hun na Velis Mallaga te begheven, waer van het eene Oostendis Schip genomen wiert door een Ridder van Maltha, een Vent die professie en sijn geheel werck maeckte omme op de Christenen te roven, in plaetse van volgens sijn Ampt op de Turcken te ageren, (suivant l'institution de son Ordre) Hebbende nu van Portugael commissie, en waer op hy dese Fielouye teghens des Catolijcken Koninghs Onderdanen begost in 't werck te stellen. Hier sal Roomen moeyten hebben / om te bewijsen of dus doende de Malteesse Ridders goede Catholijcken sijn: Ommers dien Groot en Vriendelijcken Godt tot nu toe als met de onbedencksamelijcke lijtsaemheydt verdraeghen hebbende de al te overvloeyende boosheden der soo onvermogende Menschjes / quam ten derde reys weder de Aerde dreygen met een nieuwe Comeet-sterre / ruym soo helder als eenige der voorgaende: Die van Hamburg sagen hem ten 11. uren savonts / en die van Pomeren smorgens ten 3. uren uyt den N. westen op-komen / doen in de borst van Pegasus staende / passeerde onder den rechter vleugel / den 28. deser: Den 29. en 30. liep hy na 't Hooft van Andromeda / loopende niet als de voorighe van het oosten nae het westen / maer van het westen naer het oosten: Hy is in Sweden / Finlandt / Moscovien ende Ongaryen perfect en helder met een seer breeden staert tot veel dagen in April gesien / de Sterre sich geduerigh noortwest / en den staert seer langh / klaer en groot Suyt-oost houdende / wanneer hy door 't langen der dagen / of door 't wassen van de Maen / langhs hoe meer van desen Horisont N. O. af / en eyndelijck geheel wegh verdween: Stracks daer aen noemde men diverse Sterrekijckers / als een van Kur-Saxen / voorseggende / Groote Water-Vloeden, schrickelijcke Geschiedenissen, Tempeesten, ruyne van Kasteelen en Forten, 't sterven eens grooten Monarchs, daer sware Oorlogen uyt souden volgen. Een Astronomijn van Kur-Beyeren profiteerde / De Beginselen van sware Oorlogen, de doot eens grooten Monarchs, 't eyndigen van oude kyvagie met een groot Heer: Oock vremde Voorvallen, Hemels Tekenen, Aertbevingen en Pestilentie voorspellende, en van 't maken van diverse Alliancien en groote Bloetstortingen sprekende. Et cependent contre le Ciel defense humaine ne vaut.

Niet alleen had den Coningh van Vranckrijck haer Ho: Mog: dese daghen believt particulier over het affenden van de Oirschotse Meester te bedancken / met dese onderbolgende Missive:

SEer waerde Groote Vrienden, Geallieerde, ende Geconfœdereerde: De sorge die Gy lieden hebt genomen, 't zedert dat Gy verstaen hebt de indispositie van de Koningin onse ghe-eerde Vrou en Moeder, om te contribueren t'Haerder genesinghe, door 't bevel 't welck Ghy ghesonden had aen den l' Emperique van de Meyerye van 's Hertoghenbosch, om promptelijck te vertrecken, heeft ons dies te meer aengenaem geweest, dat Hy uyt-gevordert heeft een gesontheyt de welcke ons oneyndelijck pernicieus is: Oock weten Wy u grooten danck over dit nieu teken Uwes affectie, en Wy nemen d'occasie U de selfde te betuygen door desen Brief, ende weder sendende van gem: Emperique (Meester) na de plaetse sijner Wooninge, na dat

wyseer voldaen sijn ghebleven weghens sijn capaciteyt, sorghen, en goede advijsen de welcke hy gegeven heeft: Hier op bidden wy God dat hy U hebbe seer waerde, groote Vrienden, Geallieerde, en Geconfœdereerde, in sijn Heyligh en weerde beschut. Geschreven te Parijs den .. Maert 1665. Onderstondt, *Uwen Goeden Vrient, Geallieerde ende Gecoufœdereerde,* L O U Y S,

En Ondertekent, *de Lionne.*

On void que chasque Pseaume tourne en glorie.

Maer oock tot Coppenhaven arriveerde den Fransse Gesant de Hr. Courtin, **doen al soo tijdelijck haer Ho: Mo: Minister aldaer verhalende**/ Dat hy van sijn Koning ordre bekomen had, om de Koningh van Denemarcken te versekeren, dat zijn Heer en Meester niet en soude abandonneren de partye van haer Ho: Mo. Maer volkomentlijck na-komen, en oock doen volvoeren 't geene hy door Tractaten aen haer belooft hadde, soo hy de Vrede tusschen Hoogst-gemelte Ho. Mo. en den Koning van Grooe Brittanjen niet en koude bemiddelen. **Met by-voeginge**/ Dat hy de Deensse Croon uyt sijn Heer en Meesters name soude persuaderen by de op-gerichte Tractaten van haer Ho: Mo: heyliglijck te blijven, &c.

In dese maent wierde by 't Sweetse Hof in dese turbelente Seevarens tijt het volgende Placcaet gemaeckt / ten eynde hare Schepen in seeckerheyt van Lantskroon tot Moscou door 't Fransse Canael te geleyden/ luyt aldus:

WY CAROLUS, *door de genade Gods, Koning en Erf-vorst der Sweden, Gotten en Wenden, Grootvorst in Finlant. Hertog tot Schoonen, Ehesten Lijflant, Carelen, Bremen, Veerden, Stetijn, Pomeren, der Cassuben en Wenden, Vorst tot Rugen, Heer over Ingermerlant, en Wismar, als oock Paltgraef aen den Rhijn, Hertog in Beyeren tot Gulick, Kleef en Bergen, &c. Doen hier mede kont, dat gelijck wy licht dencken konnen hoe by dese tegenwoordige turbulente tijden en die rupture ontstaen tusschen den Koning van Groot Brittanjen, en de Generale Staten der Vereen: Nederlanden, en der respective, Rijcken en Provintien, onder de selve sorterende, te vreezen zy, de Seevaert daer door alderley dwang, hindernis en gevaer onderworpen mocht werden, 't welck niet alleen in des eene en des andere Handel en Neering groote schade en nadeel, maer ook boven dien alderhande klagen en wederwille soude konnen verorsaecken; Soo hebben wy, in betrachtinge der billijckheydt, selfs by tijts op middelen en wegen bedacht willen sijn, hoe 't geene ons en onze getrouwe Ondersaten des gevals tot nadeel soude strecken konnen, af-gewent, en ter Contrarie, tot bevorderinge der Commercie, op alle behoorlijcke wijze, de vrijheydt der Navigatie, en Schipvaert versekert mochten werden: Insonderheydt hebben wy om die opinie, als of men onder het deckzel eener vryen Zeevaert eenige der bovenged: Rijcken ende Provintie hare Vyandtlijcke Schepen ende Goederen te verberghen, sochten wech te nemen: Insgelijckx om onsere getrouwe Onderdanen haere rechtmatige Negotie voor alderleye Kaperye, ende de See-Roovers dwang en ghewelt te versekeren, soo hebben wy noodig geacht eenige onser Oorlog-schepen uyt te rusten en Equiperen laten, onder welcker Convoy ende bescherminghe andere Koopvaerdy-Schepen gaen ende komen, oock voor alle gewelt ende onbillijckheydt op haren rechtmatige Reyze versekert sijn mochten; Tot welcken eynde wy oock daer nevens eenighe Ordonnantien, den geene die het aen-gaet, tot on-*

derrichtinghe

derrichtinge, als oock tot een naeuwe ende onderdanige observantie onser ghetrouwe ende gehoorsame Onderdanen, hebben laten vervatten ende op-stellen, aller maten ghelijck als hier volgt:

T*En eersten*, soo sullen onse Oorlog-Schepen, so veel wy der selve ter Convoy na nootdruft verordineren sullen, op het spoedigste als geschieden kan, sich begeven nae den Orisont, invoeghen sy teghens den 1. Juny haer by de Stadt Lantskroon setten moghen, op dat der Coopluyden Schepen, die haer Convoy soecken willen, in het uyt gaen van de West See sich der selver sekerheyt bedienen mogen. 2. Wanneer eenigh Koopvaerdyschip sich aen geven en om Convoy aen-houden sal, soo sal daer, eer en alvooren haer selve onder onse Convoy-Schepen haer bescherminghe genomen werden, geen naeuwe ondersoeckinge wegens des selve Koopvaerdy-Schepen richtigheyt, geschieden, tot welcken eynde dan alle Paspoorten en Certificatien op der Koopluyden Goederen na-gesien, en van den Admirael, oft van de geen die het Opperste Commando op de Koopvaerdy-Schepen voert, eygentlijck na-gevraegt sullen werden. 3. Voor so verre sy nu diergestalt versamelt sijn, en te samen een Vloot op-gemaeckt hebben, so konnen die selvige Koopvaerdyschepen hare Reyse onder ged. Convoy na haere gedestineerde Plaetsen voort setten; ende soo lang men geen billijcke oorsaeck en mistrouwen in het een of 't andere vrye Schip te setten, na dat sy het Canael tusschen Vrankrijk en Engelant gepasseert sullen sijn, soo willen wy oock dat onse Oorlog-Schepen de selve niet verder en vergeleyden. 4. Wanneer nu onse Oorlogschepen, invoegen als boven, de Koopvaerdyschepen, door het Canael in sekerheyt sullen gebracht hebben, so sullen sy haer bemoeyen hoe sy met den eersten weder na Lantskroon begeven mogen, of by aldien andere diergelijcke Schepen in de West-See weder te rugge wilden, sullen sy de selve by Roscou in Bretagne in Vranckrijck af wachten, en die weder op de voor ged. wijse in goede sekerheyt brengen. 5. In cas oock ons Convoy op d'een of d'andere plaets, met veelen, ettelijcke of met eenige Schepen, van wat Natie die oock sijn mochten, te samen komen mochten, sullen sy als die wy, als die wy met niemanden als goet vertrouwen, soeken ook niet anders als met alle vrientschap jegen een ygelijken te betuygen, invoegen sy geen oorsaek tot eenige wederwaerdicheyt en geven; oock sijn wy daer benevens te vreeden, wanneer eenighe Krijghs-Vloodt het behoorlijck van haer soude begeeren, sy onse Volmacht wijsen en eygentlijck beduyden mogen, welcke die Schepen sijn die onder haer Convoy en onderdanigheyt aen ghenomen sijn, voorts sullen sy op alle manierlijcke wijse declineren, dat niet sy nochte hare by wesende Schepen ondersocht en werden, oft dat in haer inquisitie gheschiede: Maer ghelijck sy tot een versekeringhe weghens alle Lorrendrayery uyt ghesonden sijn, men haer oock sulcken toe vertrouwe, ende haer laten onverhindert ende onbeswaert benevens alle andere onderhoorighe Schepen, haeren Reyze voort setten. 6. Op dat oock de onkosten, tot onderhout onser Oorlogh-Schepen nootwendigh ver-eyscht, noch ons ende onse Kroon alleen beswaerlijck, nochte oock den gheenen die de Convoyen genieten, ondraeghlijck vallen mochten, soo hebben wy goet ghevonden daer toe ghewisse Convoy-gelden te determineren ende te onderhouden, namentlijck, een par cent van de Waren, en van yder Schip Ballast voerende, een oorts Rijcxds. per last, welcke gelden, eer en alvooren 't Schip onder bescherminge aen-genomen werde, richtig betaelt sullen werden, en daer na op geenderley wijse verder beswaert. Dies versoe-

ken

ken wy mits desen de beyde boven gem: onder haer strijdige respective Koning en Republijcke, als oock alle andere onse Vrienden en Bonts-verwanten, vriendelijck en behoorlijck, dat, nademael wy soo veel doenlijck, hier mede niet anders voor hebben als allerhande Lorren-draeyers, die onder eenigen schijn, door onser Onderdanen vrye Seevaert te bevryen mochten sijn, af te wenden en de selve voor te bouwen, oock daer nevens niet anders en soecken als wat ons alle natuyrlijcke billijckheyt en reden toe-stemt, sy daer en tegen des te ernstelijcker en volkomener bevel aen alle hare Officieren en Bedienden, te water en te Lant, als oock aen alle Kapers die met hare volmachten en commissi n varen, of andersints op eenigerley wijse haer onderhoorig sijn, willen toe komen laten, op dat sy 't samen of bysonder, onse Oorlogh-Schepen en die onder haer hooren, niet anders toe en voegen als wat vrientschap vereyst, die wy van ygelijk verwachten, en by diergelijkke ghelegentheyt geern erkennen sullen, daer be nevens gebieden en bevelen wy oock alle en ygelijken die ons met schuldige gehoorsaemheyt verbonden sijn, oock consent yets te doen of te laten hebben, insonderheyt onsen Admirael en Capiteynen by onse Convoy, insgelijcx des selfs Scheeps-bedienten, als oock alle Coopliedea en Schippers die dese onse genadigste voorsorge sullen genieten willen, mitsgaders alle de geene die dit eeniger mate aen-gaet, genade en ernstlijck vermanen, dat sy haer voor alle lorrendrayery wel en nau acht nemen, en geen oorsaeck en gheven van eenighe naereede of uytspraeck, maer dat sy dese onse Genadighste Ordonnantie gantslijck na komen, soo lief als een yder is onsen sware ongenade te vermijden. Ter oirkont was dese met onse hier onder gedruckte Koninckl. Segel, en de eygen hant onser hoog-ge-eerde Vrou Moeders, als oock met de handen onser en onsen Rijckx Voormunderen en Regenten onderschreven. Stocholm den 30. April 1665. HEDEWICH ELEONORA.

(L. S.) *Pieter Brake*, Graef tot Wisengsburgh, des Sw. Rijcx Drost, C. *M. Leeuwenhooft*, in de plaets van des Rijcx Volheer, *Gustaef Otto Steinbock*, des S. Rijcx Admirael, *Magnus Gabriel de la Garde*, des Sw. Rijcx Cantzelier, *Gustavus Bonde*, des Sw. Rijckx Schatmeester.

De bitterheyt der Engelse meer en meer toe-nemende / vertelden sy onder malkaer: Dat in de Mase een Koolschip / de Willem / was op-gebracht door een Kaeper van Rotterdam / die d' Enghelse daer op voor de scheenen hadden gepijnigt / met voeten getrapt / en tot rabrakens toe hare Leden hadden geslagen / even (seyden sy) of onse Engelse natuyr van sich selven niet warm genoeg was om tegen dese onmenschelijke gewelden regtvaerdig te ontsteken / als liever genereus en met eere te sterven / als so van sijn vyant gewelt aen-gedaen te werden: En vorder gaende / stroyden onder de Ingh esetenen uyt / dat men de sake van Amboina in Engelandt noch niet had vergeten / noch de Nederl. ondanckbaerheyt geduerende de huydige Regeeringe / behalvens noch / dat men soo een Natie als d'Engelse was / soo ondanckbaer betaelden / daer sy der selver protectie wel eer soo grootelijcx hadden van noode gehad / Ec. De Fransse hadden in dese tijt meerder oorsaek om te klagen als d'Engelse / wijl 't bovenstaende onwaer / en 't volgende seker is geschiet: Sekere Fransse Kooplieden van Habel de Grace af-gevaren sijnde in een Schip na Hamburgh, met diverse Goederen geladen, wiert onderwegen door een Engels Oorlog-Schip genomen en geplondert, onder pretext van dattet selve Goederen in hadde de Hollanders toe-behoorende, hoewel noch-

tans de Françoisen alles toe-behoorden, en oock geladen in Vranckrijck; en d' Engelse noch met plonderen niet vergenoegt, begosten de Françoisen te pijnighen, den Capi. 't hooft schroevende, brandende van d' een de Voeten, ende van d' ander de Handen, andere met brandende druppelen en anders de Vingeren afschroeyende, en endling de selve tot Dovre op-brengende, daer sy dese arme Françoisen hebben gelaten naeckt en beroyt van alles: Die terstont over schreven na Vranckrijck aen een Bewintheb. der Oost-ind. Comp. die de selve stracx aen Monsr. Colbert, en de selve aen den Koning behandigde / die over soo ongehoorde proceduren (welcke geen Aller-christel. Koning mocht lijden) door zijn Ambassadeur by den Koning van Engelant/dede eysschen satisfactie over dit ongelijck: 't Welck oock in Engelant/ wel aen-genomen / maer noyt gehoort is rechtschape Justitie over soodanige gewelden zijn geschiet.

Doe namen eenige Holl. Kapers op de Kusten van Yorckshire/ onder pretext van datze Vissers waren/diverse Scheepjes in die Gewesten: Een van de voorsz. Kapers quam in de Baye van Burlinghton / met Enghelse Konings Vlaggen/aen Laut/met 2. Engelsen sendende een geconterfeyten Brief/seggende/ daer gekomen te syn om te Convoyeren / hun bekent makende / dat indien daer eenige Schepen gereet lagen / dat die haer nu van dese gelegentheyt konden dienen; maer de voorsz. twee Engelse hem beklappende/ ende siende geen Schepen op-komen/ vertrock na Scharborgh. Men nam en bracht te Dovres op allerhande Schepen/ soo Hamburgs als Fransse/ te weten:

't Schip de St. Joris, Schipper Hendrick van Hamburgh, van Bordeux, met Wijnen.
St. Louijs van Abbeville, Schipp. Willem de Kam.
Een Schip van Rotterdam nae Diepen en St. Malo willende, Schipper Jaques Couet, met Lijnsaet en Olie.
St. Philip van Oostende, met Ballast na Bordeux.
St. Jan van Rouaen, Schipper Jefferijn Sem van Duynkercken na Bordeax, met 3 bal. Specerij.
St. Pieter van Embden, Schipper Pieter Jacobs.
De Stadt Bayoene, van Duyker cken na Ostende willende, Schipper Jan Heertjes.

In al dese Troublen kreghen de Vlaminghen t' Oostende uyt Vranckrijck meenigte Wijn-schepen/ die door de Nieuwe Vaert voorts op Brugge/ Gent en Antwerpen op eenen Bodem geraeckten/ daer de Kaeyen gheduerich af vol waren/ oock diverse met Lijnwaten en Brandewijn / daer door veele Lieden werck kregen. De Hamburgers siende dat noch haer noch der Luebckers Lorrendrayery meer in Engelant en golt/ en datse wel te Plemuyen verkeert gerooft en opgebracht / die ontslaende/ de selve weder te Doveren op sonden / en confisqueerden/ of genoechsaem ruineus door veel moeyelijckheden deden schip en goet in bordel loopen/ resolveerden/ het in See-loopen van hare koopvaerders na de west provisioneel te verbieden. d' Embdenaers raeckten oock al sommighe harer Schepen / jae selfs de Deenen en Sweden hunne Handel-Schepen in Engelant quyt: Alwaer men alles op den roof gheset hebbende / niemant langer ontsagh: Selfs 't Hof / daer op men tot noch al groote hoop van Vrede hadde ghehad/ had believen door de ondervolghende Declaratie de Vereenigde Provintien dus danigh den Oorlogh aen te seggen:

Zyn Majs. Declaratie, rakende sijn Proceduren tot reparatie en satisfactie, over diverse Injurien, Affronten en berovingen, gedaen by de Oost en West-Ind. Comp. en andere Onderdanen der Vereen. Provincien, desen dag gelesen a the Board, is goet gekeurt, dat sijn Majs. Drucker dat datelijk doen drucken en publiceren sal.

ALsoo op de klachten van diverse injurien, affronten en beroovingen, ghedaen by de Oost en West-Ind. Compagnien, en andere Onderdanen der Geun: Provintien, aen en op de Schepen, Goederen ende Persoonen van onse Onderdanen, tot haer beswaerlijcke schade, en beloopinge van hooge sommen, in plaets van reparatie of satisfactie, die geduerig versocht is geweest: Wy bevinden dat aen de Ruyter ordre is ghegeven, niet alleen om te abandonneren de Maetschappye tegens de Rovers van de Middel. See, waer toe de Staten Generael ons hadden ghenoot, maer oock om te useren alle Acten van beroovingen en Vyantschap teghens onse Onderdanen in Africa: Wy daer op gaven ordre, om aen te houden de Schepen behoorende de Onderdanen en d' Inwoonders van de Staten van de Geun: Provintien, evenwel wy gaven noyt eenighe Commissien tot Brieven van Represalien, noch deden procederen tegens de aen-gehaelde Schepen, tot dat wy hadden een klare ontwijffelbare kennisse datte Ruyter de voorsz. ordre in executie hadde ghestelt, door 't versekeren van diverse onser Onderdanen Schepen en Goederen: Maer nu bevindende door dese verse Injurien en Actien van haer, en d'intelligentie die wy kreghen van haer preparatien ten Oorlog, en haer uytdeelinge van Brieven van Represalien tegen ons Volck, dat beyde onse gedul[?]igheyt en de andere remedien die wy ghebruyckt hebben om haer tot vruntschap met ons te brengen, ydel sijn geweest, en dat zy 't gesint sijn 'tgeen sy met gewelt hebben gedaen, door de Wapenen te maintineren tegens ons: Soo hebben wy dienstigh geacht, met advijs van onsen Secreten Raet, te verklaren en declareren aen alle de Weereldt, datte gezeyde Heeren Staten sijn de eerste Aggressеurs, en dat zy in rechtvaerdigheyt moeten alsoo aengesien werden by alle Menschen, soo dat onse Vlooten ende Schepen, oock mede alle andere Schepen en Vaertuygen die Brieven van marque sullen krijgen van onse lieven Broeder den Hertogh van Jorck, Heer Hoog-Admir. van Engelant, sal en mach wettelijck daer mede vechten, overwinnen, versekeren en nemen alle Schepen, Vaertuygen en Goederen die d'Onderdanen of Inwoonders der Geun: Provintien, of yemandt binnen haer Landen sijn toebehoorende: Wy doen hier by gebieden alle onse eygen Ondersaten, gelijck wy adverteren alle andere Persoonen, van wat Natie sy zijn, te brengen of over te voeren eenige Soldaten, Wapenen, Poeder, Amonitie, ofte eenighe Contrabande Goederen, na eenige Territoiren, Landen, Plantagien of Contreyen van de gez. Staten der Geun: Provintien; verklarende dat wat Schip of Vaertuyg daer mede bevonden wert, te transporteren of te brengen eenige Soldaten, Wapenen, Poeder, Amonitie, of andere Contrabande Goederen na eenige Territoiren, Landen, Plantagien of gewesten der voorsz. Staten der Geun: Provintien, de selve genomen sijnde, gecondemneert sullen werden voor goede prijse: En wy verklaren vorders, dat wat Schip of Vaertuyg, van wat Natie die sijn, sal bevonden werden in te hebben eenige Goederen, Koopmanschappen, of eenigh ghetal Personen binnen haer, behoorende aen de ges. Staten van de Geun. Provintien, of aen eenige van haer Onderdanen of Inwoonders, 't geheel sijnde genomen, sal geoordeelt werden als goederen van wettelijcken prijse: Oock insgelijckx alle Goederen, Koopmanschappen, van wat Natie die sijn, 't sy ons eyghen oft oock vremde, die in eenig Schip of Vaertuyg, behoorende aen de Staten der Geun: Provintien, eenige harer Ondeaderdanen, oft yemant by haer woonende, sullen ghelaeden hebben, sullen, genomen sijnde, 't geheele werden geoordeelt voor goeden prijse, uyt-geseyt 't Schip of Vaertuyg daer van ons of onsen lieven Broeder verleent hebben Brieven van vry geleyde: En ten eynde dat behoorlijcke intimatie en Publicatie van onse Declaratie geschiede, en publijcke kennis daer van wert genomen, soo ist onsen wil en behagen, dat dese onse presente Declaratie behoorlijck en na gebruyck gepubliceert werde. Richard Browne.

Present,

Preſent, de alder-Excell. Koninckl. Majeſteyt, Sijn Hooght. de Hertog van Jork, Sijn Hooght. Prins Robbert, De Hr. Aerts-Biſſchop van Kantelberg, Hertogh van Buckingam, Hertog van Albemarle, Marquis van Dorcheſter, Lord Groot Chamberlain, Lord Chamberlain, Graef van Berckshire, Graef van Angleſey, Graef van Bathe, Graef van Carliſle, Graef van Lauderdail, Graef van Carbery, Lord Wentword, Lord Berkley, Lord Aſchley, Mr. Trauſerir, Mr. Viçe Chamberlain, Mr. Secretaris Morice, Mr. Secretaris Bennet, Mr. Cancelier van de Dutchy.

In 't Hof tot Withal den 4. Maert, 1665.

De Publicatie hier van wierde gedaen op Saterdagh/ door des Coninghs Herault/ met veele Ceremonien en Trompetten ghelupt/ ſoo binnen London als Weſtmunſter/ terwijl de publicatie gedaen wiert/ ſtonden twee Heraults met gewapende Rocken yder/ met een Declaratie in de handt/ vergeſelſchapt van vier Staf-dragers/ die yder een Scepter op haer ſchouders hielden/ betekenende de Wapenen van de 4. Rijcken: In 't marcheren gingen 8. Trompetters met den Sergeant voor uyt/ gevolgt van 2. Brigades Ruyters uytte Guarde: Na dat de Trompetten geblaſen/ en den Oorlogh overluyd door een der voorſz. Heraults geleſen was/ ſag men onder 't volck dat ſterck by quam/ als ſeer genegen tot ſteelen/ in de handen klappen/ roepende en ſpringende van vreughde: Deſe Chriſtelijcke Vrede Baſuyn blaſers ſijn alſoo tot een plaetſe die men Tempelgeat noemt/ ontmoet door des Stads Lord Major en Aldermannen/ koſtelijck ghekleet in roode Scharlaecken Tabbaerden/ de Paerden met Hoeffes bekleet: Eickander verwellekomt hebbende/ quamen tegen over de Poorte van de Tempel en Scancerleyan/ wierde aldaer de voorſz. Publicatie voor de tweede mael met een al veel meerder geſchrey van Volck gedaen/ als d'eerſte/ de voorſz. Guardes waren te Paerde/ mette bloote klingen van de Degens den anderen ſlaende/ en dier voegen door Cheapſide (capitale ſtraet van Londen) ſijnde gemarcheert/ gem: Proclamatie gereitereert/ en van daer voor de Royale Beurs (Ould Exchange) getrocken/ alwaer deſe Proceſſie met groot geſchrey van 't Volck/ en gelupt van Trompetten is geeyndigt/ en ſonderlinge allaigreſſe en vreugde betuyght/ en voorts yder na ſijn Poſt trocken: Na dat gem: Acte van Proclamatie was geeyndigt/ vertoonden ſich binnen London verſcheyde groote Heeren van 't Hof/ alle in Caroſſen/ die na 't Huys van den Lord Major reden/ en aldaer vergaſt en getracteert wierden.

Tien dagen daer na heeft den Koning tot ſecuriteyt der Engelſe Navigatie dit onderſtaende Placcaet doen af-roepen:

CHARLES REX, zijne Majeſteyt volgens der ſelver Princel. Wijsheyt en Providenttie overwegende de groote periculen en ghevaren die ſijn Onderdanen ſouden moghen over komen, door vremden Handel en Koopmanſchap in deſe periculeuſe tijden, heeft goet ghevonden, met advijs van ſijnen Secreten Raet, hier by ſtricktelijck te belaſten ende te beveelen, dat van nu voortaen geen Schip noch Scheepjes, hoedanig die ſijn, of die d'Onderdanen ſijns Majeſts. van Engeland toebehooren, geoorloft ſal ſijn 't See te gaen, of uyt eenighe Havenen van ſijn Majs. Koninckrijck, of uyt eenige Landen of Gebieden onder de ſelve behoorende, aen of op eenige Plaetzen ter See, (dan alleen die hier op ſpeciael conſent ſullen hebben verkregen) op pæne van de hoogſte ongenade ſijns Majeſts. en verbeurte van alle ſoodanighe Schepen en Scheepjes, en alle de in en op-hebbende Vant, monture en Koopmanſchappen, te gebruycken tot ſijn Majs. dienſt, die deſes contrarie doen ſal, ter tijt tot anders ſal weſen geordonneert. Gegeven in 't Hof te Withal, de 14 Maert, in 't 17. Jaer van ons Rijk.

GODT bewacre den KONINGH.

Twee dagen daer na maeckte men een ordre tot aenwassingh van Schepen en van de Zeevaert/ van geene Wapenen noch Goederen uyt noch na de Oost-zee te verboeren/ verbiedende ook de Zeevaert en Commercie met Duytslant Vlaenderen ende Vranckrijck/ dan alleen by naturale Enghelse/ doch die met Engelant in Alliantie waren/ vermochten derwaerts Hennip / Pick/ Teer/ Masten/ Salpeter/ en Koper te verboeren. Men maeckte en sloot oock een Tractaet van Commercie tusschen Sweden en Engelandt. 't Parlament tot den 23. Juny gedissolveert/ als hare devotie van geldt te consenteren ghedaen hebbende / voerden den Koningh neffens de Londenaers te ghemoet dese naervolgende Oratie:

Met verlof van u meeste excellenste Majesteyt,

DE Ridders, Stedelingen, en Burgers van 't Huys der Gemeente van 't Parlament, hebbende in 't begin van hare Sittinge haer selven geappliceert om u Maj. te helpen in de Scheeps-preparatien, hebben in 't laetste consideratie ghenomen eenighe Geschriften, die alderaengenaemst voor 't Volck mochten wesen, of in 't redresseeren van Saken die haer beswaren, of in 't advanceren van hare Handel en Commercie, het welcke is de Ziel en 't Lijf van dese Natie: Quade Seden maecken goede wetten: Maer de beste wetten worden metter tijdt vernieticht: En soodanigh is de bose Nature van den Mensch, dat, als hy met gewelt niet een Wet kan verbreken, dat hy met bedroch en strecken die tracht te ontgaen: Ick kan met groote waerheydt affirmeren dat de gemeene Wet van Engelant de Borgherlijckste Wet is in de Wereldt: En nochtans, indien de Wet-ghevende Macht niet vaerdich en was te contramineren die wercken, op te maken te bressen die dagelijckx daer op ghedaen werden, dat de Sonen van Serviah ons te sterck soude werden: Wy hebben nu uwe Maj. gepresenteert verscheyden Geschriften, tot regulering van de Wet, welcke mogen dienen tot besnoeyinghe van sommighe overvloedige tacken, en om weg te rucken het onkruyt, dat de wortel haer recht voetsel beneemt; soo dan u Majest. nu belieft gratieuselijck haer te beschijnen, soo sullen sy hare vrucht in groote overvloet brengen, tot contentement van u Majest. en al u Volck; De Werelt-schrijvers bekennen, dat dit Eylant onvergelijck is voorsien met aengename Rivieren, als Aderen in 't natuyrlijck Lichaem, 't welck het Bloet brengt in alle delen, en waer door het alles wert gevoet en bruyckbaer gemaeckt, en den Poëet segt ons en hout voor vast, *Qui Miscuit utile dulci*, daer om hebben wy eenige Geschriften geprepareert, om eenige kleyne Rivieren Navigabel te maken; een saeck die andere Contrezen wel meer is geexperimenteert, en seer voordeelich ghevonden, het verlicht het Volck van de groote last van Lant-wegen, preserveert der Heeren-wegen, welcke dagelijcx bedorven worden met Wagens, voerende excessive lasten, en brengt voort een aenqueking, van Water-Lie, 't welck by voorval goede Zee-luy sal gheven, en 't gheen seer licht sal maintineren de samenkomst en gemeensaemheydt tusschen steden en Contreyen: Wy hebben seer bewogen gheweest over 't schreyen en gebreck van de Armen in dese harde tijt, speçialijck die omtrendt dese Stadt sijn, welcke alreede in perijckel waren te sterven by gebreck van Brandt, wesende de Prijs van Koolen soo onredelijck op-gejaegt van de onderdruckende Voor-koopers; wy hebben derhalven, voor haer tegenwoordige en toekomende verlichtinghe, geprepareert een Bil, authoriserende den Lord Major en het Hof van de Aldermans in de Stad Londen, en drie Vrede-Rechters in de Contreyen, waer van eene moet wesen van de Quorum van tijt tot tijt te stellen de Prijsen.

Prijsen van de Koolen, hebbende regard op den Prijs, betaelt by den Inbrenger, en andere dringende lasten: Ende nu, Grooten Heer hebbende onse teghenwoordige Consultatien ge-eyndicht, soo hopen wy dat gy ons verlof sult geven omme voor een tijt in onse Contreyen te vertrecken, alwaer wy in onse verscheytzel vaerdig sullen sijn, omme u te dienen met onse Persoonen en Beursen, en oock met onse Gebeden tot den Grooten Godt der Heyrscharen, dat Hem mach believen uwe handen te stercken in den dag van Bataillie, en uwe Majesteyt Victorieus maeckt over alle uwe Vyanden, beyde van binnen en de van buyten.

't Engels Oorlog-Schip genaemt Londen/ gemonteert met 70. stucken en 400 man vloog op/ (men weet njet door wat ongeluk/) als door een Goddelijke beschickinge/ prophiterende/ dat gelijck in Londen te Water/ alsoo in Londen te Lande een krachtigh vuyr van straffe was ontsteecken/ die niet dan door de doot van veele en soude uyt-gebluft konnen werden: De Menschen/ die/ als het haer tegen gaet/ meenen dat 'et door verraderye geschiet/ soo mede hier/ men examineerde seer scherp 4. menschen/ soo van 400 zielen daer af gekomen waren/ doch men kreeg geen bescheyt/ maer gissingen; 't Schip vloog gruwlijk in de lucht met een slagh/ een splinter daer van op de Montagu/ die daer digst by lach/ vallende/ sloegh een man doot; alles neder stortende/ is door de See als in een Poel versionden: Jammerlijck synde/ dat doemaels veele Wyven met haer Kinders hunne Vaders ende Mannen d'Adieu gevende/ nessens de Vrienden en veel uytghelesen Zee-Volck mede sijn op-ghesprongen/ en op de welcke Lauwson die 't meeste Boots-Volck derwaerdts hadde ghesonden/ sijn grootste staet maeckte. De Major en Aldermans van Londen dit ongeluk verstaende/ boden den Koningh aen op haer eygen Borseren veel beter Schip te laten timmeren/ en dat soude men noemen/ Het Wettelijcke Londen: Het ware goet geweest dat sy in Cromwels tijdt ooch alsoo te Withal haeren yver betoont hadden als men den goeden Koning Karel Onthoofden/ voor den welcke niemant quam spreken als alleen hare Ho: Mo: Ambassadeurs/ den Heer Pauw van Heemstede/ hoog van Jaren/ expres daer toe in een onstuymig saysoen/ en in een Vissers Pinck sonder Verdeck af-ghesonden. Den Koningh gingh na Portsmuyden de Royale Charles/ de Royale James/ ende Royale Oak/ dat is Koninckl. Boom/ besien/ alwaer zijn Majest. het leste meeste behaeghde/ d' andere twee Oude Blocken zynde/ doch 't geschiede meest om de jalousy van eenige Officiers te prevenieren/ Capit. Minne kreeg de Triumph (eertijdts by Blake ghevoert) in plaets van de Royale Oak/ en over andere Schepen ghescheiden mede eenighe wisselinghe. Major Holmes dede in dese maent den Koning satiffactie van het ongelijck datte Hollanders de Engelsen in Guinea hadden aen-ghedaen/ hy wiert dies volgens niet alleen van zijn detentie uyt den Tour ontslagen/ maer men bedanckte hem/ en hy ghenoot zijn eer dat men hem een Schip van Oorloghe teghens de Duydtzen/ onder des Konings Vloot presenteerde/ hoewel hy daer weynig lust toe had. Den Koning maeckte op die tijdt den Marquis van Nieucasteel tot Hertog/ de Lords Craven/ Elgin/ en Fitzharding tot Graeven/ den doorslepen Secretaris (factotum) Bennet/ en Col. Fretsville tot Baronnen. Men bevondt dat remer-

cabel

cabelis / in dese Maent 3 gheroofde Schepen met haere goederen verkocht/ geen 270. gulden opbrachten in 's Conings Tesaurye. Men stelde in Engelant even soo een Bedag tegens den 5 April aen gelijck als hare Ho. Mo. hadden gedaen tegens den 22. dito/ luydende aldus:

Edele Mogende Heeren: Wy hebben uyt eenen oprechten Christel. yver gemeent ende goet gedacht dat by dese tijts gelegentheyt alomme binnen dese Vereenigde Nederlanden, geassocieerde Lantschappen, Steden en Leden van dien, een dag in de Weke soude behooren gedestineert en ghehouden te werden, omme te doen een stichtelijcke Predicatie, en een yverig Gebet, ten eynde Godt de Heere Almachtig *alle onheyl en ongeval 't welk dese Landen (vermits den luctueusen Oorlog daer in desen Staet mette Nageburen is geinvolveert) schijnt over 't hooft te hangen, genadiglijk gelieve af te wenden, en de beraetslagingen der geener die tot verderf of nadeel van deselve Landen yets souden mogen machineren of trachten t'ondernemen, te schande maken: En voorts sijn goedertieren Zegen over desen Staet, en d'Inwoonders van dien tot noch toe overvloediglijk bewesen, te continueren: En hebben derhalven goet gevonden U Ed. Mo. als oock hier nevens d'andere Provintien mits desen vrundelijck te versoecken, dat deselve in den haren daer toe sodanigen dag willen verkiesen, als de selve na de continuatie en gelegentheyt van haer Provincie sullen oordeelen met de meeste bequaemheyt te konnen gheschieden, mits dat gheduerende de voorsz. Predicatie de Neeringen stille staen, en de Winckels gesloten gehouden werden: En hebben voort tot een aenvang van de voorsz. Christel. oeffeninge goet gevonden volgens 't oude Christel. gebruyk over alle de voorsz. Geun: Provintien, geassocieerde Lantschappen, Steden en Leden van dien, uyt te schrijven een solemnelen en algemeenen Dank, Vast en Bededach, tegen Woensdag toekomende 14. dagen, die wesen sal den 22. deser lopende maent, nieuwen stijl: Ten eynde dat een yder ten selven dage sich voor* Godt de Heere Almachtig *van gantser herten hebbe te vernederen, en met vierige gebeden aen te houden, ten eynde syn Godd. Maj. gelieve den Staet deser Landen en de goede Ingesetenen van dien voor alle gedreyghde swaricheden en onheylen genadiglijck te beschutten en te behoeden, en voorts te niet te maken alle listige practijken en openbaer gewelt die tegen deselve ondernomen soude mogen werden; ook vervolgens dese Landen wederom te segenen met een bestendige Vrede voorspoet en alle gewenste heyl en prosperiteyt, tot grootmakinge van sijn H: Naem, voortplantinge van de ware Christelijcke Gereform. Religie, conservatie van onse dier gekochte Vrijheyt, en onser aller Zielen Zalicheyt: Versoeckende dienvolgende dat U Ed. M: goede geliefte sy, de voorn. Vast en Bededach alomme in haer Provincie tijdelijck te doen Publiceren tegens den voorsz. 22. deses, nieuwe stijl, ter plaetse daer men gewoon is Publicatie te doen: Ende daer by te verbieden en metter daet te doen op-houden niet alleen allerleye Hantwerck en Neeringen, maer voor al te beletten het Tappen, Kaetsen, Bal slaen, en diergelijcke exercitien, door sekere groote Pœnen daer tegen te statueren, op dat soo goeden en heylsamen voornemen door de voorsz. onbehoorlijckheden en wulpsheden niet verhindert of geturbeert werde: Doende daer van mede advertentie aen de Fransse en Engelse Kercken in U Ed. Mo. Provintie sijnde. Waer mede eyndigende. In den Hage den 3. April 1665.*

Tegens alle Piraterijen die de Christenen nu malckander aen-deden / gheheurden 't datte Admirael van den Allerchristel. Koning/ Duc de Beaufort/ sich na 't Casteel Goleta by Tunis in Barbaryen begaf/ na gehouden Krijgsraet / gaet

gaet 's Nachts 't zeyl/ ende ontmoete aen Cape de Cartage met het lumieren van den dag 3. groote Barbarise Rovers/ als den Adwirael/ Vice-Admirael en contra-Admirael van Algiers/ die hun aenstonts dicht onder Gouletta retireerden/ doch het laetste raeckte aen de gront/ het tweede was hooger/en den Admirael dieper/ om de Francoisen als op te passen/ Duc de Beaufort/ onaengesien dese Rovers maer een Carabijn-schoot van Goleta waren/ belaste sijn Capiteyn Laurier, voerende 't Schip de Star/ dat hy van de Corsaren genomen had/ den Alg. Admirael te bevechten/ ende aen de Capits. Tureller en Pruilly, dat sy d' andere 2. souden bespringhen/ 't welck straex met een Fransse couragie begonnen/ en onder andere dat van Laurier, die den Admirael abordeerde/ voerende 600. man en 53. Canons/ nae datter de helft van ghebleven waren/ de rest der Sarazijnen dede in 't Water springhen/ nae datze 't voorsz. haer groot Schip al in den brant hadden gesteken/ d'andere 2. Turckse Schepen wierden oock door de Franssen geruineert/ waer van yder met 400. man en 30. canons was gemonteert: Met dese Victorye keerde Duc de Beaufort na de Eylanden/ ghetoont hebbende/ dat/ ghelijck hy alreede secondes op sijn voorsz. Capiteynen had geordonneert/ sy echter niet noodig waren/ en dat hy was van een goede conditie/ waerdig de Royale Pavillion te mogen voeren.

Den 8. deser hadden sich op een Spaensse Barcke t'samen gevoegt 35. man soo Nederlanders als andere Natien: Dese overvielen op de Reede van Alicanten een Engels Schip met Vruchten geladen/ op 12000. pieces geschat: Soo als 't selve dicht aen de sijde lach van een Engels Oorlog-Schip met 52. stucken/ sonder dat die het selfde heeft konnen beletten/of dat gelijck gebeurde/ de Prijs vervoert wiert daer 't de Overwinners behaechde.

Vranckrijck gaf nu twee Tonnen gouts flor. aen de Republijcke van Venetien/ daer nevens andere Christen Potentaten tot soodanighe bystant teghens den Algemeynen Vyant den Turck noodigende. Het Vice-royschap van St. Laurents of 't Eylant Madagascar in Oost-Indien is ghegeven aen Monsr. de Monteverijve: En door afgesonden Billetten wierde over gheheel Vranckrijck bekent gemaeckt/ dat die 6000. pondt in d' Oost-Indise Compagnye te Parijs in leyden/ in haer Vergaderinge een vrye stem souden hebben om Bewinthebbers te verkiesen: Ende een geselschap die t' samen soo veel ghetekent hadden/ souden in de generale By een komst het vry spreken hebben: 't Verkiesen deser nieuwe Bewinthebbers geschiede op Saturdag den 21. Maert/ in een extraordinaris Vergaderinge op de Louvre/ in presentie des Konings/ de selve waren de Heeren Voisin, de Thou, Raet van State/ Berrier, Poquelin, Cadeau, Jadack, l'Anglois, de Fayet, Chantalte, de Vareinne, Bacheliar en Herinx. Den 22. quam te Orange een ordre van den Koningh aen den Ridder Gau, Gouverneur wegens sijne Majesteyt in die Plaetse/ om de selve te stellen in handen van de Officiers van den Prince van Orangie/ met oock alles wat binnen het Casteel was: De geen die in sijn absentie commandeerde/ vertrock heel voldaen den 26. dito met sijn Guarnisoen daer uyt: 's Anderendaegs hebben de Onderdanen van den Prince van Orangien Godt Almachtig in haer Kercke

gedanckt

gedancht over haer herstellinge/ en datse haer vryheyt van Religie en van den Heere weder hadden bekomen: Meenighte staken savonts Vreugde-vuyren aen/ die men door alle straten de gantse nacht sag branden/ avec un Vitre du Vin. Men sach in Vranckrijck dese mael diverse geestige Schriften die scherp waren/ uyt-gaen; onder andere een/ wie van drien of Spangen/ Vranckrijck of Enghelandt in vreemde Princen Hoven voor den anderen behoorden de eerste Rangh te hebben. M. de Marca gaf oock te Roomen uyt/ de Eendracht der Priesteren/ en haer Gebiet/ hoe wijt dat 't selve streckte. Mr. de Lounoy, Dr. in de Sorbonne te Parijs/ gaf uyt een Tractaet/ daer in vertoonende/ dat in de vierde/ vijfde/ en seste Eeuwen men veel Heylighen hadde gecanoniseert/ welcke noyt Heylighen gheweest waren/ en dat men sedert die tijt maer alles hadde gedaen om 't Roomse Hof te placeren/ daer toch alles om gedaen wiert. Dat men door handen van den Beul hadde doen verbranden een Almanach/ waer in den Legaet wierde vertoont/ sittende om hoog/ en ter lager den Premier President/ die hy scheen te willen vatten.

Het was den 1. January 1665. dat hare Hog: Mog: Minister te Lissabon wegens de Portugaelsse Kroon op sijn langh aen-houden wierde toe-ghestemt 2. Commissarissen/ als/ den Grave van Miranda/ lest Ambassadeur in den Haeghe/ en Antonio de Souza de Macedo/ Secretaris van Staet/ en den 5. dito voor de selve comparerende in de Cancelarye van 't Paleys/ heeft neffens meer andre verhalingen aldaer geeyst de betalinge van 2. overscheenen Jaerlijckse Termijnen in Martio laetst/ ter somme van 10. Tonnen gouts/ daer beneffens voeghende de importanste en difficilste ingredienten van 't Tractaet van Confœderatie tusschen haer Ho: Mo: en Portugal op-gerecht/ en de langmoedicheydt van haer Ho: Mo: over 't beloofde/ &c. Ende wijl nu de Vloot van Brasil gheluckigh was in Portugal/ gearriveert/ men hare Ho: Mo: nu wel ende gevoeglijck soude behooren ende konnen voldoen/ na een verloop van meer als twee Jaren voor heenen: Het antwoort was: Dat de Koningh hem verplicht hielt in allen deelen haere Hoogh Moghende als sijn Majesteyts beste en vertrouste Vrunden en Bontgenooten, te geven satisfactie, soo in dese als in andere Poincten van des selfs Obligatien ende debvoiren, doch dat het Rijck van Portugael, met kennisse van al de Weerelt, nu 3. Jaeren herwaerts soo swaerlijck was ghedruckt, ende noch gedreygt wiert tegens de aenstaende Campagne door den Koningh van Castilien, (noemende den selven niet alleen haren, maer oock hare Hoogh Mogende Erf-Vyant) dat den Koningh sich ghenootdruckt vondt omme alles by een te haelen, wat tot soodanighe swaere defentie van de Frontieren soude konnen ende moghen dienen, voor al de Nervum Belli te voeden ende te stijven: Dat sijn Majesteyt albereyts by dese beswaerde tijden manqueerde verscheyde hooghnoodighe Oorloghs-behoeften uyt hare Hoog Mogende Gebiet te trecken en te verwachten, ende door pregnante redenen tot noch toe te vergeefs te gemoet gesien: Belangende het gemelde Brasilise Retour, dat daer uyt den Koningh hadde te profiteren verscheyde notabile ende extraordinaris Inkomsten en Rechten, soo van Tollen als andersints, edoch dat dese en andere noch aenstaende ghenoeghsaem als by anticipatie van outs sijn verbonden, als sijnde de sekerste Inkomsten des Rijckx, aen die geenen die in de hooghste nootsakelijckheden van tijden het

het hare verstreckt hadden tot 's Rijcks onderstant, en daer in als noch continueerden, werdende versocht om het geproponeerde by forme van Memorie te stellen, en aen de gem: Heer Secretaris van Staet te behandigen, om 't selve by de Koning en die van sijn Majs. Secrete Rade gesien en gexamineert te werden: Blijvende sy Heeren Commissarissen bereyt metten eersten hem daer op het nader antwoort te laten toe-komen.

APRIL 1665.

POlen een gerupme Eeu ongeluckig / tobbelde noch al in tweedracht / alhoewel de lieffelijcke Lente daegen de warrende herssenen van die Natie hadden behoordt te konnen stillen / verghetende / Que nous ne pouuons tous estre Empereurs. En elck te dencken dat / Pour l'Amitie conserver, Murailles il fault planter. Na dat den 17. passato de getrouwe Poolse Veltheer * Carnetzky, na een hooghen Ouderdom en veele dienst / omtrent 7. mijlen van Russenlemburg / was overleden / en van wiens groote Krijgs deugden in den Poolsen Oorlog wy in onse voorige Deelen hebben gesproken / quam 'er stracx oproer / en elck vreesde in den Lande voor Vyanden. Biron, een Fransman / meenden in Sevenstadt de Goederen van Lubomirzky met sijn 2. Regimenten te verseKeren / dan wiert heftig ontfangen / het Been afgeschooten / en al sijn Volck geslagen. Den Poolse Rijcxdag begost den 22. deser / met aen-roepinge van bystant aen den H. Geest in de Misse / welcke den Chelmisen Bisschop dede / de Predicatie dede Pater Pikarsi, in St. Jans Kerck / daer hy in tegenwoordigheyt des Konings seer welsprekende sijn sermoen volgende / nemende sijn text / En denckt niet dat Ick gekomen ben om de Wet te breken, maer veel eerder om die te vervullen: Daer op nam elck sijn plaets in de Lantstobe / aldaer so ras de Boden door Lubomirzky uyt-gesonden / geseten waeren / Padkomorsky Pomorzky de stemmen uyt-deelde om eenen nieuwen Marschalck te kiesen: Onderwijl de Waywoden van Posna en Krakau om de preferentie disputeerden / en de Posnise dese mael mosten wijcken: En begheerde Krakowse Waywode tot geene Electie eenes Marschalcks te verstaen / seggende / dat men dese dingen tegens de Wetten des Lants en de Justitie / en Privilegien des Adels alsoo dirigeerden: De Marschalck echter die men koos was Chrapowick van Littauwen: En seyde den Staroste van Gnesne / tot antwoort op de voorighe klachte / dat hy alle de Weerelt betoonen soude dat niets dan met ordre was gedaen: Spreeckende soo ernstigh / dat den anderen stom bleef / en daer door wiert den Marschalck te grager gekooren / als een Heer van groote resolutie ende bekende frayicheyt. Den Hr. Overbeeck / Envoy van Kur-Brandenburg / hielt sterck aen om de herstellinge van Lubomirsky / dan de Groot-Cancelier van Polen sprack hem duydelijck teghens / daer op Overbeeck seyde / Dat hy noyt gemancqueert soude hebben daer voor eenige ouuertures te doen, ingeval men 't selve had gheoordeelt voor een quade sake, en dat sijn Meester geen grooter yver had als om een goede correspondentie

* *Hy was een dapper Krijghshelt: Hadde eenen witten langen grijsen Baert: Ende droech sich nae de Poolse wijse soo in de Krijgs-ordeningh, als in sijn eyghen mesnagie ende Kleedinghs seer destigh.*

dentie met het Poolſe Hof te herſtellen: In ſomma/ men ſach nu dat Lubomirz-
ky geen kans had / hoewel Brakiau en de Sandomirſe Geſanten daer tegens
proteſteerden/ en daer mede wegh togen: 't Hielp niet dat de Kracouſe Burg-
graven Xenzky ende Renkolawzky, uyt de Rijckx Wetten beweſen datter in 13.
poincten tegens alle Recht/ ſo by de Lantboden Marſchalck als Gedeputeer-
den en van den Koningh en ſijn Senaet was gepecceert/ en datſe hart daer op
drongen dattet Decreet tegens Lubomirzky mochte werden gecaſſeert: Maer
alſoo ſulcx ſonder quetſinge des Koninckl. Majeſts. niet en konde geſchieden/
hebben de andere Geſanten ſich daer tegens geopposeert/ dan conſenteerde al-
leen dat men de reſtitutie Lubomirzky Præcatio modo by den Koning ſoude mo-
gen verſoecken: Hier over heeft men 14. dagen lang gediſputeert/ eer den 6.
April den Rijckxdag ſcheyde: Als nu de Heeren by den Koningh in de Stove
gingen om d' adieu te nemen/ begeerde den Koning men ſoude noch 8. daghen
blijven/ dat bewilligt wiert; men riep de Cracouſe Geſanten binnen/ dan die
ſwegen/ en daer op de Poſnitſe geroepen/ ſeyden/ die van Crakou moſten voor
gaen, die andermael komende/ ſeyden/ Wy hebben een vrye ſtemme; 't Welck
den Koning haer toeſtont/ daer op begoſt den Krakauſen Burg-graef Xenzky
te harangeren/ verſoeckende/ Dat uyt Coninckl. Genade men ſich mocht laten des
Kroons Marſchalck Lubomirzky in volle eer ende beſit ſijner Goederen te reſtitueren,
ingeval men ſich ſelfs en het arme Vaderlant niet in ruyne brengen wilde: Dit exten-
deerde hy ſeer wijtluſtig/ onder alle oock deſe Tale voerende: Hoe ſullen wy wel
ſpreken Doorl. genadige Koningh? en wat goets mogen wy toch verhoopen daer wy
in des Landtboden Stoove onſen Broeder niet verbidden en konnen? noch van u Ko-
ninckl. Majeſt, obtineren te doen eenighe billijcke Supplicatie voor ſijner Dienaer des
geweſene Kroons Marſchalck? wat is dat anders als dat men ons ghebiet te twijffelen
aen u Koninckl. Majeſteyts genadighe goetgunſtigheyt? als ſelfs van den Jagellourſſe
Huyſe geſprooten; 'k Verklare my alſoo, dat ſoo lange men niet eenig en zy, dit in de
name onſes gantſen Stove onſen Director voorſz. aen ſijn Majeſteyt verſoecke en oock
ſoo langh de prolongatie deſes Rijckxdaghs, wy niet in het minſte conſenteren willen
nochte konnen, aengheſien ick van mijne Broederen alſulcke Inſtructien hebben: Soo
wil ſijn Majeſteyt genadelijck ſich dan over ſijn getrouwe Dienaer erbarmen, en dit tot
ons ſinckens Vaderlant redden, (voegende daer by de woorden van den Pſalmiſt/
Ad te clamavi Domine ex profundo) daer om nemen wy en uwe ghetrouwe Onderda-
nen hare toevlucht tot u Majeſteyt, ſich op uwes genade en goedertierenheyt vertrou-
wende; daer wede eyndige ick genadige Koningh, laet uwe Knechten en Onderdanen
geheel uyt het Boeck der Vrijheyt, of mainteneertſe. Dit duerde tot in den avont
by 10. uren/ als den Rijckxdagh ſcheyde met het affpreken van den Grooten
Cancelier: En men divulgeerde onderwijl by die van 't Hof/ datter een Bode
den Rijckxdagh had doen ſcheyden/ om dat de Gunſtelingen van Lubomirzky
hadden getracht den Coning/ Senaet/ en de Republijck te dwingen om de ſel-
ve in al ſijn digniteyten en goederen te herſtellen: Onaengheſien de ſelve in de
Landtſtove wel duydelijck hadden hooren leſen de twee geintercipieerde Brie-
ven van Lubomirzky, in de welcke hy preadverteerden 2. van ſijne Vrienden/
Dattet tijt was om het werck uyt te voeren van haer deſſeyn, haer noodigende, na dat
ſy met 't Leger op-gebroken ſouden ſijn, hem te ſullen vinden tot Czeſtokowa, met de
Benden

Benden welck hy sal hebben konnen vergaderen: Datten Bisschop van Crakow als een middelaer van Lubomirzky sich op den Ryckxdag hebbende betoont/ so veel uyt-gewerckt had/ dat Lubomirzky op den naesten Ryckxdagh verlof soude hebben om versoeck te doen tot sijn herstellinge/ ja een uur voor de scheydinge des Ryckxdaghs/ hadde hy geobtineert/ dat men hem weder Groot Marschalck soude maken; maer als hy dit aen de andere Heeren van de Factie van Lubomirzky hadde gecommuniceert/ wilden sy daer van niet hooren/ dan hadden geseyt / hy most alles hebben ofniets: Aldus gewapent weder in den Stoel komende/ en volgens 't gebruyck aen den Marschalck van de Lantstove oorlof om te spreken versocht hebbende/ soude met een Apostolise gravitevt geharangueert hebben/ Dat hy met haer als ongetrouwe ende Verraders soude handelen, selfs haer de maledictie geven, aen haer en hare Kinderen, haer dreyghende oock te priveren van 't aenstaende Paesschen en Sancta Cena, die onder sijn Bisdom behoorden. Waer over den Koningh en sijnen Raet over soo rigoureuse Termen seer ontstelde/ te meer/ om datze de andere Bisschoppen en Senateuren doe met de selve klanck hoorden spreken/ was alles af-gebroken/ 't gemeen in de sake van Lubomirzky geen kleyne affectie toonende. Eenige dagen daer na had den Graef Kinzky, Ambassadeur van den Keyser / Audientie by de Poolsse Majesteyt / versoeckende gratie voor Lubomirzky, daer op de Koningh seyde / Dat het hem seer onhebbelijck voor quam dat Keyzerlijcke Majesteyt sich met sijn saecken moeyden, selfs om een van sijn Rebellen te favoriseren: En in een ander Audientie by de Koningin en voer hy niet beter. De Aerts-Bisschop van Beziers/ Fransse Ambassadeur/ quam doe onbekent te Crakou/ en had by haer Majesteyten secrete Audientie/ en wiert in een braef Pallais ghelogeert: Terwyl alles confus en vol onvenoegen in dat arme Ryck was.

Naer het overlijden van Hertog Christiaen Lodowijck van Bronswijck en Lunenburg/ konden de twee Gebroeders Johan Fredrich ende Georgh Wilhelm/ Erfgenamen/ in 't begin malkanderen niet verstaen: Oock was Hertogh Johan Roomsghesint/ dese nam Zell in possessie / worf Volck/ en by de Roomse Duytse Stenden versocht hy by stant: Dus bleef Hanover by Hertog Georg Wilhelm: Die also men een gewissen Krijch hier uyt beoogden/ by diverse Protestantse Vorsten om assistentie aenhielt: en wiert oock ten dien eynde een Missive aen hare Ho. Mo. gesonden/ die in der selver Vergaderinge den 17. deser gelesen wiert/ luydende als volgt:

Onse Vriendelijcke dienste, en het geene wy veel meer aengenaems ende goet vermogen te vooren, Hooge Mogeude Heeren, onse zeer goede Vrienden, ende Nabueren:

Nademael wy hebben noodig geacht u Ho: Mo: van die na het overlijden van wijlen onsen vriendel. geliefden Broeder Heer Christiaen Lodowijck, *Hertog van Bronswijck en Lunenborg, als Regeerende Heer des Furstendoms Zelle, Christelijcke gedachtenisse, tusschen ons en onsen jonger Broeder Hertogh* Johan Frederich, *op-geresen misverstanden, ende waer van de selve eygentlijk haren oorspronck nemen, eenige grondige infor-*

matie te geven, ende daer benevens de gelegentheydt te te laten remonstreren: Soo hebben wy tot dien eynde aen u Ho: Mo: den wel-Edelen ende Vesten Heer van Villiers, af-ghevaerdigt met vriendelijck versoeck dezen onzen Afgesante niet alleene geerne daer over te hooren, maer oock onsen soo gerechten sake by te vallen: Ende by soo verre het tot extremiteyten soude konnen geschieden op onse te doene verdere versoecken, ons alle effective assistentien te laten wedervaren, het geene wy in alle voorvallende occasien geerne weder om met alle aengename contra bejegeningen erkennen, soo als wy U Ho: Mo: tot alle aengename dienst-bewijsinghe ten allen tijden gantsch willigh ende genegen verblijven. Gegeven op onse Residentie Hanover, den xix. Martij 1665. Door Godes ghenade Georgh Wilhelm, *Hertog van Bronswijck en Lunenburg.*

Uwer Ho: Mo: dienstwillige

GEORG WILHELM, *Hertog tot Bronswijck en Lunenborg.*

Den 18. April sijn buyten Straelsont op de Oost-Zee ten Haringh-vangst uyt-gheloopen 6. Vissers/ te weten/ Asmus Barvoet, Steven Rode, Claes Sonneman, Michiel Rode, Joachim Hasse, en Hans Trebus, alle Burghers tot Straelsondt woonende/ die op haeren Christelijcken Eede in publijcke verhooringhe den 20. dito hebben getuyght/ hoe dat sy den 18. naer-middagh by 2. uren/ op den Geim/ omtrent 2. mijlen van de Stadt/ en voor 't Barhooft/ ten Ancker op haer neeringe leggende/ sy uyt den Noort-oosten langs den Hemel een duysternis sagen op-komen/ even als een grooten geswerm Vogels/ vliegende soo het scheen de gantse ronde van den Hemel om en om; een wijl daer na heeft sig alles als in een klomp samen gevoegt/ eerstelijck als een lange Gang van een Huys sich vertoonende/ daer op vertoonde sich een groot Oorlogh Schip/ uyt 't Noort-oosten op-komende/ die in een ogenblick van soo veele gevolgt wierden/ dattet niet te tellen en was; Als dese nu een wijle langst den Hemel hadden om-gesweeft/ sijnder een groot getal vereyde Schepen uytten suyden aengekomen/ seylende al nae 't noort-oosten/ alwaer sy soo gruwelijck roock en afblasent vuyr sagen/ datse alle van schrick verbaesden/ en was de rook so groot/ datse niet meer dan 2. groote Schepen konden bekennen/ een in 't zuyden/ een in 't noorden/ gevende als door 't grootste Canon geduyrigh vuyr op den anderen/ eyndelijck heeft sich de noordelijckste Vloot/ na 't noorden ghewent/ schijnende als hadden sy den slach verlooren/ maer de zuyder Vloot bleef in stant/ tot datte noorder Vloot weder voort quam/ nae 't zuyden gaende; Daer quamen noch 2. andere Vlooten by/ als een uyt 't Oosten en een in 't westen/ doch dese 2. Vlooten waren niet soo groot/ en haere Schepen kleynder/ als de eerste 2. Vlooten; doe quamen de 2. Vlooten die eerst gevochten hadden/ weder aen malkander/ soo dat men door al de roock en vuyr niet sien konde/ als de roock nu in de Lucht wat verspreyt was/ is de zuyder Vloot te rugge geweken; en dese Vissers hebben seer perfect de Masten en Stenghen ghesien/ dat alle van de zuydelijckste Schepen af-gheschooten waren/ ende oock recht pertinent een man in bruyne kleeren/ metten Hoet onder den rechter arm/ en de linckerhant in de zijde/ op de Campagne gesien staen/ en daer nevens oock klaer alle Bootsgesellen op de Schepen loopen en op passen/ en de Vlagggen sien waeyen/ dan

de selve

de selve niet konnen bekennen; dit nu verby sijnde/ en d'eene Vloot in 't zuyden/ en de andere in 't noorden staende/ isser een groot Schip ten westen voor den dach gekomen/ 't welck aen wedersijden 8. lange Balcken uyt-stack/ daer uyt continuelijck vuyr en vlam quam; Onderwijl sagh men onteibaer kleyn Vaertuygh als Jachten door beyde Vlooten seylen: Ten 6. uren omtrent is de noorder Vloot verdweenen/ maer de zuyder bleef staen: Na een kleyne wijl saghen aen den Hemel een ronde platte forme als een Tellior/ ende als van een groote mans hoet ombangen/ van couleur gelijk de Son Eclips/ die schuyns over de St. Nicolaes Kerck te Straelsont stont/ en aldaer tot den Avont toe bleef: Sy Vissers door verbaestheyt dese bedenckelijcke gesichten niet langer konnende aenschouwen noch af-wachten/ retireerden in hare Hutten: 's Anderendaeghs bevonden sy sich aen Handen/ Voeten/ Hooft en andere Geleden dapper bevende: Waer over veele verstandighe Lieden niet weynigh gealtereert bleven.

Den Prince van Moldavien/ zedert eenighen tijt in ongunst by den Primo Vizir te Constantinopolen/ verschool sich/ om der selver gramschap te ontwijcken/ een wijle in het Coninckrijck Poolen: Hy quam in dese maendt te Weenen/ poogende (soo eenige meenden) by den Keyser hulp tegens de Turcken/ tot sijn herstellingh/ te vinden/ hoewel sulck versoeck/ indien al waer/ de Keyzer niets aennemelijck en was/ als hebbende maer even/ (tot sijn geluck) Vrede mette Turcken/ meer uyt noot als glorie/ gemaeckt: Desen Moldavisen Vorst had sijn Leger in de leste Veltocht gevoegt by die van de Turcken omtrent Lewents/ maer om dat hy tegens de Christenen niet en wilde slaen/ en dat hy sich van der Sarasijnen hoop afscheyde/ onder pretext van genootsaeckt te sijn te vluchten/ was hy oorsaeck van de Victorye die den Graef de Souches doenmaels verkreegh; Ende desen Vorst van sulckx daer na door den Bassa die 't Turckx Leger commandeerde/ beschuldigt/ verliet al sijn Staet en Goet/ ter devotie van den Visir/ die so gram wiert dat hem desen vogel ontsnapt was/ dat hy de Tartaren beval alle de Landen ende Goederen van desen Vorst van Moldavien tot in den gront te raseren: Sie daer de effecten van de Staert-Sterre/ die sijn Staert over Moldavien sloegh.

Men dede in Enghelandt nu niet met meerder yver als 't uyt-rusten harer Vloot: 't Calumnieren en 't verachten harer Na-Gebuyren: Ende 't opstoken van Vyanden tegens de Geun: Provintien: Om alsoo uyt afgrijsselijcke bitterheyt te ruyneren/ die sy veel eer als Christenen behoorden (na 't exempel haerer Voorsaten) trouwelijck te protegeren: Maer men benijde sijn Buyrmans welvaert/ en men loerde hem daer hy swackst was te overvallen: De Predick-stoelen/ de Beurse/ de Gazettes en Jan rap spoghen niet anders als dusdanige fulmenatien uyt: Dat men sich in Nederlant dapper vergiste, alleen om 't Intrest van de Oost ende West-Indize Compagnien een Oorlogh aen te vangen, met soo machtige Natie als d'Engelsen: Dat Hollant en Seelant wel ondanckbaer aen Engelant waren, over de hulp die Coningin Elisabeth haer had gedaen, wanneer Spangen de Nederlanden al soo veel als overheert hadde: Dat men d'Engelse Natie daer en te-

gens van tijt tot tijt seer qualijck hadde beloont, ghelijck met de moort van Amboina in Oost-Indien, en nu lest met 't casseren van d'Engelse Officiers, die soo langh de Heeren Staten ghedient hadden, alleen, om dat die haren Souverain niet en wilden verloochenen: Dat het Hollandt maer alleen te doen was, om over de andere Provinçien te heerschen, gelijck Amsterdam over haer mindere Steden: Dat men sich door het lang weygeren van Justitie rondsom Vyanden hadde op-gehoopt, als waren, de Ridders van Malta, Vranckrijck, Sweden, Denemarcken, Munster, &c. **Sekere Turf-Boer uyt de Drenth dese impostures in een Kroeg soo in 't gros hoorende vertellen / van een Schipper die 't selve hadde verstaen uyt de mont van sommighe Engelsen / die hy van Amsterdam na Tessel hadde ghevoert / om ghelijck hy daer naer presumeerden / wel ghegaen mochten sijn neffens Gri: en eenighe Jufvrouwen / om de Nederlantse Armade (ghelijck sy oock deden) te verspieden / soo antwoorde die Drentse Boer kort-bondigh daer op:** Jck ben out en grijs: Begaf my jongh t'Zee, en ick voer af en to, wort ervare man, hord und sie ja alles, dan deses is my onbekant wat d' Engelsman segget: Dat men sich vergissen solde met het maintenieren van die Oost und West-Indis Compagny, den zie den zeuyl van der Republijck waren, en den Staet met des sells bederf, nootwendigh (daer Enghelandt naer verlanghde) soude moeten sincken: 't Geldt, seyde hy, (met een Friesse Tongh,) dat Enghelandt de Staten soude verschaffen, en wilden de Queen Elisabeth niet geven dan met Verpandinghe der Steden Vlissingen, Veere, ende den Briel, meer om Spangien in balance te houden, die sy toen om sijn groote Macht vreesden, dan om Nederlandt te helpen: Haer eygen Intrest lach daer aen, Enghelandt dede het om sich selfs, ende zy hebben van soo een kleyne Republijck als Nederlandt haer verschoten Penninghen weder soo deughdelijck ontfanghen, daer Groote Monarchen in teghendeel op dierghelijcke occasien hebben gemancqueert gehad. 't Is wonder, voegden hy daer by, dat d'Engelsen over de straffe van Amboina soo quaet sijn, want wie sal twijffelen dat soo een wispelturige Natie als de hare, die haren soo goeden Koningh noch soo onlangs hebben vermoort gehad, sy van over lang, ghelijck als sy gheweest sijn, Verraders souden konnen wesen van een vremde Natie, aen welcke sy al veel minder als aen haeren Souverain verplicht sijn: Cromwel eyschten voor Elf Jaeren door sommighe Krijters daer satisfactie af, om Vrede, 't wiert hem ghegeven: Nu komen dese (**seyde den Turf-Boer**) ende zy seggen dat Cromwel een Verrader, &c. is geweest, ende echter sy doen slimmer als hy, singen weder van Amboina, klaghen andermael over Pouleron, daer de Verckens nu in 't Kooren loopen. 't Casseeren der Engelse Officiers was noodigh, niemant en kan twee Heeren te gelijck dienen, men verghden hun maer, als redelijck, Eedt aen den Staet te doen, hoewel men noyt ghesien heeft gehad dat Engelandt oyt de Nederlanders sulckx onder de hare hebben toe-vertrout ghehad, alhoewel ghenoegh confident aen wien sy verplicht sijn, &c. Dat Amsterdam groot en machtigh wort (**sey de Boer**) wert van niemant meer als van Enghelant benijt: Maer dat Amsterdam niet en was, ofte verlooren gingh, de overighe Landen souden in der daet seer krachteloos sijn, daer om bid voor 't welvaren van die Stadt, want zy is de Metripolitane van den Staet, daer men goet en spoedig recht doet, soo den Geldersman als Hollander, Overijsselaer als Seeuw, Fries als Groeningher, en Uyterse als yemandt. Als Malta (**vervolghden hy**) de soo meenichte Hollandtze Straets-vaerders die sy op de Middelantze Zee gestoolen en gerooft hebben, restituere, die Koninckliijcke waerdye beloopen,

beloopen, konde men hare Hoeven en Tuynen wel te pas brenghen: Hoewel (zeyde de Boer) dese Ridders van St. Jan, den Eed ghedaen hebbende op 't H. Kruys, omme Christenrijck te beschermen teghens de Ongelovige, sy nu selfs Rovers waren geworden op die Christen Staten, die door de Seevaert genoegsaem de Siel van Europa bewesen te zijn; en sy die restitutie van een Thuyntje eysschen, waren soo geweest Dieven en bedervers van Christenrijck, &c.

Men kreeg in dese maent uyt Guinea het volgende advijs / vertoonende de groote barmhertigheyt der Engelse aen de Nederlanders in die Ghewesten/ luydende als volcht:

Extract uyt een Brief van den Generael VALCKENBURG, *uyt 't Casteel Del Mina in Guinéa, den* 12. *October*, 1664.

SEdert dat de Engelse alhier op dese Kust hebben ghetracht de Royale Compagnie voort te setten, soo en hebben sy niet alleen geensins willen onderhouden de Vrede te voren gesloten, maer oock met een ongehoorde ontrouw onderstaen onse Natie te Water en te Landt te overvallen, en van haer Handel te berooven; 't Welck eerst beginsel heeft genomen mette herwaerts komste van Johan Stoates, met twee Oorlogh-Schepen van den Koning van Engelant, en eenighe van de Royale Compagnie, sonder datte selve echter yetwes verricht heeft, en, dat door de beleefde te moetkominghe en vruntschap der Nederlanders; doch hebben zy 't daer by niet gelaten: Maer in April laestleden door 2. Conings Oorlog-schepen en 6. Fregats wegens de Eng. Compagnie, alle onder de Vlagge van Cap. Holmes en eenen Joseph Cubits, om 't voorghaende te hervatten, sijnde haer Vloot in 't kort tot 14. Schepen vermeerderdt, haer toonende of daer al lang Oorlog tusschen Engelant en de Vereenigde Provinçien was geproclameert, vallende de Neerl. Plaetsen so te Water als te Lant aen, vermeesterende geweldiger hand de Forten Tacorari, Cabo Cors, Adia, en Ameabo, hebben ook noch de Vastigheyt van Chama belegert; en ons hier soodanig beslooten, dat wy naulijcx de gelegentheyt hebben om te konnen schrijven, of in rust leven, hebbende zy de Compagnie Tonnen gouts schade gedaen: En de Nederlanders, voornamentlijck aen Adia, boven gegeven quartier, seer tirannig mishandelt, veel van 't Guarnison met roestige Bootsmans Messen eerst Neus en Ooren, en daer na noch levendig behouden, als Swijnen de Keel af gesteken, en tegens ontallijcke klachten 't Hooft van den Lijve gevilt: Oock selfs niet de dooden inde aerde latende, die haer Godt en de Nature tot rust heeft verleent, maer die op gegraven, hebben zy die jammerlijck gegandelt, voerende de hoofden op Piecken, in teeken van hare Victory, om: Sy hebben de verslagenen en dooden Hoofden, Armen en Beenen af-gesneden, oock 't Hert uyt Lijf geruckt en de ghevangenen met onmenschelijcke tirannye mishandelt, om haer tegens de waerheyt te doen getuygen: Dit hebben d' Engelse tot noch toe gecontinueert, en seggen dat zy noch 5 kloeke Oorlog-schepen verwachten, om de Nederlanders van dese gewesten heel uyt te roeyen: Men heeft het hier ook erger mette Naturellen, om dat zy gewoon zijn met den overwinner te houden, en de Engelse verseeckeren dat wy gheen secours sullen bekomen; oock stroyen de Engelse al om Billetten, belovende groote voordeelen die hun aen haer zijde begeven. Wy in dese ongelegentheyt zijnde, sullen de plaetse met eere defendeeren, en onderwijl op een goet secours uyt de Nederlanden af-wachten, 't welk wy hebbende verkregen, sullen hoope hebben om in 't kort alles te herstellen.

Desen Brief wiert uyt last van de Staten Generael gedruckt/ en gesonden aen Boort van alle 's Lants Oorlog-Schepen/ en Frontier-plaetsen daer eenige Militie was: Men bespeurde oock dattet Engelant niet genoeg was de Geun: Provintien aldus te beoorloghen/ (vergetende endelingh alle ghenooten weldaden) stoockte noch hare tanden/ om datte Koningh van Vranckrijck om 2. Schepen/ sijn Oost-Ind. Compagnie competerende/ de St. Jan Baptist ende de Mary/ die men sustineerde in Hollandt selfs van doen te hebben/ daer over de Holl. Schepen en Goederen scheen te willen arresteren: Dan dit Jaer 1665. en was maer naulijcx geeyndigt/ of Engelant vont sich in dese wel dapper bedrogen/ want Vranckrijck omhelsde de Intresten van Nederlant/ toen hy sagh de vuyle dreyghementen van den Bisschop van Munster/ de schurfde pretensien der Engelse; ende vervolgens andere/ die om geen naem te hebben/ echter als Pagies hun aen dese 2. hadden gheknoopt/ op 't verwachten datter noch een 100. pont Kaes voor de povre Lackeyen souden volghen: Immers Vranckrijck had sijn benoegen van haer Ho: Mo:/ Enghelant sach slecht toe: Want men begost mette lange dagen nu uyt te kijcken/ waer toe 't gelt van de Eng. Soldaten/(die men sonder betalinge in haer eygen Lant liet verstincken) nu na Vlaenderen en Hamburg wiert over gescheept. Haer Capi. Allen was met veel Bootsvolk en 20. schepen nu uytte Staraet in Engelant gearriveert/ daer stofte men dapper op/ om dat de Enghelse Armade daer door met soo een gros en goede Bootsgesellen wiert voorsien: Onderwijl sagh men ter Zee de navolgende Buyten/ van d'een en d'anders partye gemaeckt:

Door de Nederlanders, VEROVERT, Doord' Enghelze,

't Schip St. Pieter, een Seeuw, tot Livorno ter Kaep uyt-gherust, volgde een Enghels Schip uyt de Baey loopende, nam ende bracht hem tot Villa Franca op.

Den 27. wiert door een Seeuwse Caper te Vlissingen op-gesonden een Fluyt met Yser ende Pick, geladen uyt Sweden, na Londen willende.

Capiteyn Jan Tandt veroverde in 't Canael een Engelse Virginis-Vaerder, met 294. Tonnen Virginise Tabackx-bladeren.

Den 2. deser heeft een Kaper voor Pampus een Engelse Prijs op-gebracht.

De Tweede Paesdagh sondt een Rotterdammer een Koolschip in de Maes op.

Een Amsterdamse Kaeper verovert een Lorrendrayer met Spaense Wijn, achter Schotlandt om komende; Neemdt oock een Scheepje van Hul; Jaegt een van Scarborgh aen Strant.

d' Eendracht van Vlissingen, met 32, st. 80. m. gevoert by de jonge Evertsz. sloeg 3. a 4. uren tegens de Diamant, hy schoot mette tweede Laegh Cap. Goldingh op de Diamant doot, en noch 17. andre doot en gequetst, en vocht soo lang tot sijn Schip gants onbruyckbaer was; Hy is by Duc de Jorck ghebracht, die hem uyt Courtosie weder na Vlissingen liet vertrecken; den Diamant had 28. dooden en gequetsten, voerde 64. st. De Jonge Leeu van Middelburgh, met 22. stuc. vocht mede treffelijck tegens Cap. King op de Meermad, met 48. st. dese en Cap. Eliffe op de Jarmout, op hebbende in de 20 dooden en gequetsten, namen een Caper met 7. st. en de JongeLeeu, diese te Depfort op-bragten. Tot Plemuyen een Schip van Amsterdam met Rijs en Lijnsaet op-gebraght. Een Eng. Oorlogh-schip komt voor de Mase de tonnen verspieden, en neemt een Visser van Schevelingen.

OOSTENDENAERS:

Cap. Jan Broek en Bartel Brant hebben verovert/ en tot Vigos op ghebracht een Portugijs Schip met 20. st./ op 30000. gl. geestimeert.

Capi. Broeck heeft verovert en t'Oostende op gebragt een Schip na Lissabon willende/ met 135 kisten Suycker en Taback/ en Olye van Olijven op 50000. gl. geestimeert.

Capit. Adriaen Cods en Jan Dircksz. hebben verovert een Schip met 16 st. met Olye geladen/ op 70000. gl. geestimeert/ is in Gallicien op-gebracht met Gesteenten/ Brieven en ondere kostelijckheyt/ behoorende een Franse Agent/ die/ alsoo hy sijn minuten niet te Lande had gesonden/ daer

over

over by 't Fransse Hoff bekeven/ Vranckrijck begeerde hier satisffactie af/ Spangen beloofdent/ anders men dreyghden de Vlaemse Havenen illico te besluyten.

Capt. Bartel Brant nam een Portugijs Schip met 11. st./ met 565. Cassen Suycker/ 400 rollen Brasilise Taback/ 3500. West-ind. Huyden/ veel Brasilien-hout/ op 150000. stuc. van Achten gewaerdeert/ dit Schip lach op de Revier van Port a Port/ van waer het door 't sterck af-vlietende water twee mijlen in See was gedreven/ is in de Corunna op-gebracht.

Capit. Jan Koopman veroverde een Portugijs Schip dat door Tempeest Mast/ Seyl/ en Roerloos geworden/ met 12 st. 600 kassen suyker/ veel Taback/ West-ind. Huyden Brasilien-hout en 50 Olifantstanden/ op 2. tonnen gouts geestimeert/ is mede in de Corrunna op-gebragt.

De Capiteyns Jan Possele/ Pieter de Ridder/ Jan Koopman/ Joost Pietersz. Geeraerd Jansz. Pieter Senorm/ Jacob Delavoet/ en een Barck van Majorca/ Compagnie ghemaeckt hebbende/ vervolgden 7 Schepen met Terneufse Vis die na Lissabon wilden/ onder welcke een Enghelsman met 24. st. was/ dese wiert van Possele/ hoewel die maer 4. stu. op hadde besprongen/ dat overcompelende/ na dat 10 doden en soo veel gequetsten op den Engelsman was/ zijn Compagnons naemen d'andere 6. Schepen/ en hebben dese 7. mede in de Corunna op-gebracht.

Men sont Col. Sinclar met een Oorlog-Schip de Spoedwel en een Galjoot met Kalck en Steen/ en alle Materialen/ tot het maken van een Fort op Hitlant; hy had veel tegenspoet/ most tot Nieucasteel sich ververschen/ 2. Vaertuygen na hem toe gaende/ bleven; t'zedert heeft men van hem noyt gehoort. Die van Schotlandt siende haer door de Holl. Kapers soo gevexeert/ hebben eenige Kooplieden van Edenburg een Borse gemaeckt/ om een Schip te reeden/ dat 24 st. en 100 eters soude voeren/ met 48 riemen/ ingeval van calmte; hier begost men dach en nacht aen te arbeyden. Den 25. deser nam den Koning sijn lust in 't Collegie der Doctoren binnen Londen sich te presenteren/ en hare Anatomise Lessen te hooren/ vermaeck nemende in der Doctoren (hoewel soo onseker/ God betert/ door veele haere onwetenheydt/ ende andere haer onervarentheyt) gebruyckelijcke Lessen/ soo op haestige Sieckten/ op Infectien/ Ec. datte Doctoren meer mette Koning/ als sijn Maj. met hare Lessen was gecontenteert. Sijn Majest. dede doe op 't stuck van de Commercie over sijn Rijck dit Placcaet publiceren:

CAROLUS REX.

Alsoo by ons Koninckl. Proclamatie van den 8. April, in 't 15. Jaer onser Regeeringhe uyt ons Princel. Voorsorghe en voorbouwinge, tot conservatie en herstellinge van de Trafijck der Lakenen en alle andere Wolle Manefacturen als doen gemaeckt, of noch te maken, binnen dit ons Koninckrijck: Wy met advijs onser geheymen Raet, op de gronden en redenen in dat selfde ons Proclamatie gedacht, stricktelijck begeerden en bevolen, dat geen Persoon of Personen, Onderdaen of Onderdanen van dit ons Koninckrijck van Engelant van die tijt af soude Schepen, overvoeren, voeren, of convoyeren, of doen schepen, overvoeren, voeren of convoyeren, 't zy uyt onse Stadt ofte Haven van Londen, of uyt eenig ander Stadt, Vleck, Port, Haven of Kreecken deses onses Koninckrijckx van Engelant, of des Vorstendoms Walles, en des Stadts van Berwick, op de Tweed, eenighe Wolle Lakens, het sy witte Lakens, gecouleurde, op-gemaeckt, en uytten witten Geverft, Laeckens die men Spaensse noemt, van vermengde of eenderley couleur, of eenige Baeyen, Carsaeyen, Perpetuanen, of eenighe Koussens, of andere Wolle Waren, hoedanig, die souden mogen sijn, als dan gemaeckt of daer na noch te maken, binnen ons voor-ged. Koninckrijck, in eenige Steden, Vlecken, Havens, of andere Plaetsen, binnen de Contreyen van Duytslant, of de Seventhien Provintien der Nederlanden, uyt genomen alleen soodanigh Persoon of Personen als doen waren, of daer vry mannen souden sijn, geadmitteert en gecontinueert als een Lit der voorsz. Adventuriers van Engelant, en niemant anders. Nu, overmits ons en onsen geheymen Raet kond ghedaen is dat de voorsz. Societeyt der Coopluyden Adventuriers van Engelant, sedert de Publicatie van onsen voorsz. Proclamatie grootelijcx versteken sijn gheweest van 't beneficie en de advantagie voor haer hier by beoogt, en insonderheyt voor vreemde, de Inwoonders der Stadt Hamburg in Duytslant, ende hare Facteurs ende Agenten aldaer, de welcke tegens het duydelijck accoort ende vergelijckinge tusschen de gemelde Societeyt der Adventuriers van Engelant, en de voorseyde Stadt Hamburg gemaeckt en gecontistueert, gescheept, getransporteert, gevoert ende

geconvoyeert hebben, en noch dagelijckx Schepen, tranſporteren, voeren ende convoyeren, de Laeckens ende de Wolle Manifacturen deſes Coninckrijcks in de voorſz. Stadt Hamburgh.

Tot remedie en voorkominge van ſulcke en diergelijcke inconvenienten en beſwaringhe in het toekomende, hebben wy goet gevonnen, en met het advijs van onſen gheheymen Raet, verklaren wy hier by onſen Koninckl. Wille ende begeeren, 'en belaſten ſeer ſtricktelijck, dat geen Perſoon of Perſonen, weſende Vreemdelingen, Uytheemſe, of Inwoouders der ged. Stadt Hambu g, of eenig ander Perſoon of Perſoonen, Ingeboorne, of vrye Borgers deſes onſes Koninckrijckx of voorſz. Heerſchappye of Vorſtendoms, ſich onderſtaen, voor of ten behoeve van de Koopluyden ofte Inwoonders des Stadts Hamburg, of van yemant anders, van nu voortaen te laden, te ſchepen, tranſporteren, of weg voeren eenige van de Wolle Lakens of Manifacturen boven gedacht, uyt dit ons Koninckrijck van Enghelandt, Vorſtendom van Walles en de Stadt van Barwick op de Tweed, of eenige der ſelve, of uyt eenig der Steden, Vlecken, Havens, of andere Deelen of Plaetſen der ſelvighe, op pæne van de ſtrickſte verbeurten af te vorderen, en ſtraffen geinfligeert te werden op alle, ſy ſijn dan vrye Burgers of Vreemdelingen, die haer verſtouten ſullen onſen Koninckliјcken Wille en wel-behaghen hier in verklaert, te violeren. En tot dien eynde, en met advijs als boven, willen en beveelen wy voorts, aen alle onſe Searchers, en andere diergelijcke Officiers van 't Coſtuym, nu en voor de tegenwoordige tijt, dat zy, noch yemant van haer, ſich aenmate te veranderen eenige Cocquet of Pas-Brief, haer, of aen yemandt van haer toe-gebracht, van eenig Coſtuym-Huys, het ſy in Londen of elders, tot verſcheepinge van eenige Lakens of Wolle Manefacturen, ſonder eenige aengevinghe, of toe te laten, dat eenige ſoodanige Goederen getranſporteert werden op eenig ander Plaets, Port of Haven, daer in het Briefje des aengevens en Coquets des Coſtuymhuys uyt-gedruckt is of weſen ſal, noch dat zy, noch yemant van haer, door eenigh ander middel of wijſe trachten te eluderen, ende voor te komen de drift en eynden voor ons ged. voorgaende Proclamatie beoogt en na getragt, onder ſoodanige ſtrenghe ſtraffen, 't zy tot de verbeurte van hare Officien of anderſints, als door de Wet of door ons Koninckl. Prerogatijf rechtvaerdelijck ſoude geinſtigeert konnen worden, wegen het moetwillig verſuym haerder ſchuldighe plicht, en het verſmaden onſes Koninckl. Bevels ten deſen regard. En ten eynde dat de Brieven en 't Gouvernement des voorſz. Societeyts en ons Loninckl. Wil en wel-behaghen, ten dien opſichte in deſe en in ons voorighe Proclamatie verklaert, te beter in executie mochten geſtelt worden, en alle deſſelfs Offendenten te beter ontdeckt en tot ſpoedige Juſtitie gebracht mochte werden: SOO IST: Det wy met advijs voorſz. by deſen begeeren en beveelen, ſoo wel de Richters van ons hooghe Hof van Admiraliteyt, als aen de Maerſchalck en onder-Officleren des ſelvige, oock aen al onſe Commiſſariſſen en Pachters onſer Coſtuyme voor de tegenwoordighe tijt, en de Searchers van onſe Coſtuymen in alle onſe Havens van Engelant, en de onderſcheydene Officiers, van wat ſoorte ſy ſouden mogen weſen, ghehoorende en waernemende den dienſt onſer Coſtuymen uytwaerts, als oock aen alle onſe Admiralen, Commandeurs. Capiteynen en Officiers, hoedanig die oock ſoude mogen ſijn, van onſe Koninckl. Schepen, of van eenig onſer Caſteelen, Blockhuyſen en Forten reſpectivelijck, en alle andere onſe Officiers en Miniſters in haer byſondre Plaetſen, hulp en byſtant te bieden aen de voorſz. Societeyt der Koopluyden Adventuriers van Engelant, en allen den geenen die ſy beſtellen ſullen, in alle ſaken en materien, ſtreckende tot ſuppooſt van 't Gouvernement, der voorſz. Societeyt, en beſtieringe van haer Trafijck, en tot preſervatie van haer Privilegien, Juriſdictien en Vrijheden, haer door onſe Koninckl. Voorſaten Geoctroyeert, en door ons eygen ſelfs aen haer by onſe Patent-Brieven geconfirmeert. Actum in ons Hof tot Withal den 10. May 1665. in 't 17. Jaer onſer Regeeringe.

GODT BEHOEDE DEN KONINGH.

De Franſſe Geſanten binnen Londen deden als noch genoegh hare debvoiren om door aen-maningen/tuſſchen gaen/ en door minnelijkheyt alle gedreygde ongemacken door rencontres van beyde Vlooten/ of door ſtilſtant/of anders te preveniëren, maer Engelant bleef geduerig haer Mediatie weygeren; De Franſſe Geſanten meynden dat haer Ho: Mog: ſoo prompt niet en waren als wel diende om ſtrackx dit groote werck af te doen/ dan wierden daer in door hare Ho: Mo: Geſant de Hr. van Goch beter geinformeert/ en datte H. Staten altoos volvaerdig waren geweeſt/ gelijck oock noch/ om te aenvaerden de aen-geboden Mediatie/ &c. waer in men van de ſijde van Engelant noch ghedurig bleef dilayeren. De Engelſe Vloot nu gereet ſijnde/ gaf men te Withal aen 21. Kaepvaerders Commiſſie. Monſr. du Mas/ Commiſſaris van

de

de Fransse Coopluyden in Engelant/ konde geen ontslaginghe krijgen van de Fransse Schepen en Goederen die in Engelant waren op-gebracht. Aen de Gesanten van Hamburgh en Embden gaf men geenighe antwoort/ als/ Dat men haer hoorden en sagh. d'Engelse hielden doe te Lemrick in Yrlant aen het Schip de Koning David/ Schipper Cornelis Harmens van Bennebroeck/ van Amsterdam/ sy lieten 't Volck loopen. De Griffioen van London nam doe in Mahatans de Fortuyn van Middelburgh.

MEY 1665.

TOt Brin in Morabien sag men dese dagen noch al 't oude geloof van Toverye/ van Heren en botte bose Lieden/ die meer droomden als sy wisten: Daer was een Poolse Vrou van tamelijken ouderdom, die met hare Man voor 20 Jaren van de Tartaren was gevangen en weg gevoert geweest, hare Man stervende, was't Kint so zy by hem had, door een Mes verongeluckt: Sy selfs had haer naderhant dickwils de Duyvel toegewenst, en seyde, nu al 9. Jaren van diverse vremde Geesten beseten te sijn geweest, die zy noemden te wesen eenen Schizka, Lamizka, Murza, Schmulna, Musca, Junieko, Bachocko, Schone, Hrziezck, Schanitzko, Nozula, Kosloswki, en Schrabal: De Roomse hadden veele grillen met dit arme wijf, en alsoo dit alle Poolse Duyvels scheenen te wesen, sagen de Priesters geen middel om dese Geesten, die geen duyts verstonden, uyt te drijven, dus gingen sy dit gespuys in 't Latijn aen boort in St. Tomas Kerck: Sy die in der daet haer spulletje speelde, begost als men haer 't Crucifix en de Hostie voor stelde, als verbaest te brullen als een Os, en als men drymael al dese Duyvels met een snap in 't Latijn had beswooren, so hielden die hare graviteyt van niet als Pools te konnen: De Priesters die haer examineerden, deden hier als de Logen-segster, die tegens Saul seyde, datze Samuel sagh: Want dese Poolsse Duyvels souden geseyt hebben wel te willen verhuysen in d'een of d'ander Papen-hoer maer men consenteerde dat niet, ja sy mogten geen passagie hebben door een glas-ruyt in de Capelle van onse Lieve Vrouwe: Ey, seyde een Duytser daer omtrent, dat Wijf heeft waerlijk een loosen Duyvel in, dan de botste Duyvels staen daer buyten en rondsom, die dese besetenheydt (gereserveert der Geestelijcke Heeren) geheel niet begrijpen. Echter men geloofde datte Vrou diende bewaert/ om dat men tot hare Duyvels geen raet wist.

Den Grave van Lesle vereert met de Ridderschap des Gulden Vlies uyt Spangen/ vertrock den 25. deser uyt Weenen nae Constantinopolen/ als Gesant van den Roomse Keyser/ om met d'ondervolgende Presenten de getroffen Treves mette Turcken (volgens out gebruyck) te bevestigen:

Clenodyen en Juweelen, soo by den Graef LESLE, Keyzerl. Ambassadeur naer Constantinopolen, om aen den Grooten Turck te vereeren, mede ghevoert zijn:

EEen konstige Spiegel, 8. voeten hoogh, in een versilverde Kas ghehecht, staende op een Silveren Voet daer in men den Spiegel konde om-drayen.
Twee groote Silvere Bekers, yder op 3. pijlaren, 12. voeten hoog, vol Lofwerck.
Drie groote Silvere vergulde Hantbeckens en Kannen met breede Doppen.

Twaelf Silvere Lichters, yder ontrent twee Ellen hoog.
Ses Koppen van Silver, met Bloemen geciert.
Twaelf Silvere vergulde Kannen tot wel-rieckende Wateren.
Twaelf groote Schotelen met breede Decksélen, als een Turckze bant, van binnen vergult.
Twaelf geheel vergulde Confect-schalen met voeten.
Een ronde Silvere Taeffel, op een voet van ses duym hoog.
Een Turcksche Disch, met konstige cieraden.
Vier Borst-Schutten, drie met Silvere Loopen, een met Elpenbeen in-geleyt.
Twee paer diergelijcke Pistolen, en een Silveren kostelijcke Harten-vanger.
Twee groote Schrijf-Kassen van Iaspis, van binnen met perspectif Glasen.
Twee andere van Ebbenhout en Schiltpadden-been, van Silver en Gout in-geleyt.
Veertien bysondere brave uyrwercken, deels met Turckse, deels met Hoogduytze Wyzers.
Een groot uyrwerck, daer water uyt springht, daer onder een van selfs speelende Instrument van silver, met veel cieraedje. Een Soutvat met sijn toe-behooren, en rondsom met Lampen omset.
Een hooge Kas, uyt Gout en Silver seer konstig vol Figuren gewerckt.

Voor de VALIDA:

Een hooghe vergulde en versilverde Schrijf-Kasse, met veele Laden, met veel Goude Bloemen al om en om gheciert. Een vergult treffelijck Nacht-tuygh. Een Naey-Kussen met al sijn toe behooren, daer in, behalvens den Spieghel noch waren diverse speelende Instrumenten.. Idem, 32. Horologien, met Lantschappen als anders beschildert.

Voor den GROOTEN VIZIR:

Een-en-twintig kostelijcke uyrwercken. Seven Silvere vergulde Hantbeckens met Kannen.
Twaelf silvere Schuttels met decksels. Drie Kandelaers by 3. ellen hoog, van silver.
12. Schoone Confituyr-schalen. Een seer brave doorwrochte Korf. 14. silvere Tassen, en &c.
Idem 2. silvere Pol-lepels. 8. silvere Kaers-snuyters. 3. Wannen. 3. Lessenaers. 8. Groote zilvere schalen, met decksels over als een Turcksche Muts. 5. Tafellaken, daer onder 2. vergult beneffens veel gesneden werck van schiltpadden, Gedierten, en andere saken.

Hy vertrock langst den Donau / ge-embarqueert in 30. groote en 4. kleyne Schepen/ in de twee eerste waren de Keyzerlijcke Commissarissen/ beneffens een groote somma gelt tot verlossing der Christenen/ waer toe de Nederoostenrijckse Stenden 10000. gulden hadden gefourneert: Doen de Couricz in een kleyn Schip: Daer op sijn Excell. Lubschix met 12. wit en roode vanen/ en een Sijden Standaert met klinckende Trompetten en Herpaucken / die hun na volghden: Doe 't Cavaliers Schip met 10. Vanen/ doe de Doctoren/ de Apotekers/ Koetsen/ Paerden/ Kock/ Koken/ en Ec. Daer en tegens dede den Turckse Gesant den 8. Juny sijn Intrede binnen Weenen/ waeren deels in 't zwart en muyse-graeu gekleet/ wierden verwelkomt door 200. Beenhouwers en Commissalen/ van Burgermeesteren/ Raedt / en alle van qualiteyt/ van 150. Ruyters in roode geborduerde klederen: De Turcken waren gewapent met Pansiers/ Schuyf-roers/ doch meest met Copien en bloote Swaerden: Hun Musijck waren 12. groote Trommels/ 5. Trompetters/ 3. Messingen spel/ in forma als een platte Schootel/ en 2. Herpaucken/ daerse wonderlijck geschal mede maeckten: De Presenten die sy mede brachten/ waren geschat op 300000. Rijckxdaelders/ daer onder waren:

Een Africaens Gebouw van vier Vertrecken, konstelijck gewrocht van Gout en Zijde, gheschat op 36000. Rijckxds. Drie schoone Paerden, met Deck-Klederen vol Edele gesteenten, en Sadelen, Behangselen, &c. van Gout kostelijck op-gewerckt.
Een stuck oprecht Ambregrijs, soo groot als een Menschen Hooft.
Diverse van de kostelijckste Africaensche en Perssiaense Tapijten: Neffens een groote meenichte andere kostelijckheden en Klenodyen, en 22. Turckse Paerden.

Men

Men eyschte op 's Keysers kosten de naevolgende Provisie dagelijckx voor dese Turcken, bestaende in 300. man:

Tot 400. Menschen Broot,	2 Achels Lamoensap,	10 Achels Asijn,
20 Schapen, 6 Lammeren,	80 Achels Uyen,	2 Achels Boom-Olye,
50 Hoenders, 50, Duyven,	40 Frisse Lamoenen.	Salade na nootdruft,
15 Gansen, 700 ponden Rijs.	40 Orange-Appelen,	10 Achels suyre Room.
100 pont Smout, 80 p. Honing.	10 Achels Sout,	95 Wagens Hout,
60 pont Suycker,	25 Achels gedroogde Pruymen,	3. Achels Wasse Kaerssen,
23 stoopen Melck.	15 Achels gedroogde Weixel,	800 Talck-Kaerssen.
4 p. Nagelen, 2 p. Saffraen,	15 Achels gedroogde Appelen,	45 Maten suyverste Gerst,
80 p. Amandelen en Hasenoten	15 Achels gedroogde Peeren,	Gras na nootdruft,
25 Achels Kaes, 4. p. Peper.	150 Eyeren,	70 p. schoon Meel.

Het kracheelen der Roomse Geestelijcken bleeff als een straffe over hun bittere verbolg-lust op de Protestanten in Vranckrijck, noch al duren, over Jansenijs schriften. Te Parijs arriveerden doenmaels een Breff van Roomen, zijnde een Ordre des Paus, daer in hy als Potentaet gebiet / Dat den Koningh van Vranckrijck sal doen revoceren de Decreten van die van de Sorboune, daer inne de selve bewijsen willen, datte Paus doolen kan, &c. Den Nuncius had dit wel geern en met grooten yver by den Koning door-gedrongen gehad / maer tot sijn Maj. voeghden hy noch dit daer by: Dat ghelijck als den Paus niet en soude willen lijden dat in Italien bedisputeert wiert de macht van den Paus over 't tijdelijcke van de Koningen, dat hy verhoopte sijn Majestent insgelijckx soude beletten het disputeren over de onfeylbaerheyt van den Paus in de Sorbonne: Den Koning antwoorde: Dat hy de geene die van de macht des Paus over het tijdelijcke der Coningen dorfden of quamen te spreken, die genoech soude straffen: Doch, wat d'onfeylbaerheyt of doolinghe van de Paus beraeckten, sijne Majesteyt en bemoeyden hem met die saken niet, estant une question de l'Escole. Den Koningh heeft oock dese sake in handen van 't Parlament gestelt / die by Missive sijn Majest. adviseerden en vertoonden: Dat de Pausen selfs noyt en hebben gelooft, schoon datze al deugdelijck en wijs waren, datze niet de doolinge onderworpen waren: Houdende deswegen 'tgeloof van d'infabiliteyt voor Erreur. Hier op dede de Koning een Declaratie Publiceren, inhoudende: Dat sijne Majesteyt gesint sijnde op de materie van 't geloof en Religie elck weder vereenigt te sien, na dat had onderstut d'oordeelen van de Pausen, die by de Kerck (N.B.) aen genomen sijn, om te verstooren de nieuwe Secte, op-gestaen by occasie van de Leere van Jansenius, en na sijn geboorte, tot de Decleratie van April 1664. hebbende alle manieren aen-gewent om daer eene weg in te houden, sonder nochtans daer toe te hebben konnen obligeren de voornaemste Hoofden om 't Formulier te onderteeckenen, te samen gestelt door de Prelaten des Koninckrijcks, nochte oock die geinsereert is in de Constitutie van sijn Heylicheyt om d'Instantien die hy heeft laten doen door sijn Extraords. Ambassadeur: Soo verstaet hy, dat na d'Ordre van den 15. February laetst, by alle sijne Onderdanen sal moeten aen-genomen werden, en in-ghelast by d'Aerts-Bisschoppen en Bisschoppen deses Koninckrijcks, on-ophoudelijck te tekenen en te doen ondertekenen dit Formulier, by de Geestelijcken van hun Bisdom, beyde Seculiere en Reguliere, op de termen in de voorsz. Ordonnantie vervat, &c. Op pœne van hun tijdelijck Inkomen, &c. Verbiedende 't verkoopen van Jansenijs Boeck, 'twelck nieuwe Scheuringen in de Kerck hadde veroorsaeckt, noch oock te schrijven, te drucken, of eenigh diergelijck werck te favoriseren, ofte sijn verdoemde Leere op te halen, &c. Al wat

nu meer het roken der Schoorſteen/ als d'Yperſe wijſheyt/ beminden/ ondertekenden / als de Schoolmeeſters die aen wederſijden van de Noort-zee woonen/ om voor geen qua Kinderen gerekent te worden. Men ſach doe te Dantzich die van de Franſe Ooſt-Ind Compagnie veel Amber en Barn-ſteen/ om aen Madagaſcar te aerhandelen/ op-kopen. En men dede ook voor de Franſe Natie vryheyt van Handel op de Kuſten van Perſien verſoecken. Onderwijl haer Ho: Mo: Miniſter te Liſſabon eyſſchende de drie-jarige Termijnen van de beloofde 15. Tonnen gouts/ den 8. Martij was beantwoort door den Graef Caſtelmelhor, eerſte Miniſter van Portugael / en daer na by den Heer Souza de Macedo, in de Cancelerye aldus: Dat in deu Raet van den Koning deſe ſake ſerieuſelijck geexamineert was, en gheresolveert, daer inne niet te konnen treden voor en aleer aen den Koning ſijn Meeſter by haer Ho: Mog: of by de Nederl. Ooſt-Indiſe Compagnie ſoude ſijn gedaen ſatisfactie en oock reſtitutie van de Steden Cochin ende Cananor, op de Kuſte van Malabare in Indien van de Portugeſen genomen, door die van opgem: Compagnie. Gebruyckende den ged. Secretaris onder andere ſerieieuſe termen deſe woorden: Wy en hebben geen Vrede met de Staten Generael gemaeckt om die alleen in Europa, maer oock om die te hebben in d' Indien. Doch Portugael wiſt wel wat Antwoort haer Miniſter daer over in den Haghe hadde ontfanghen/ en dat ſy ſelfs met het dilayeren van haere Ratificatie oorſaeck van gem: Indiſe Steden verlies waren. De Kooplieden van Parijs quamen doe aen den Koning klaghen/ geſterckt uytte Zee-Plaetſen van Picardyen/ Normandyen / en Bretagne/ over 't gewelt datte Engelſe langhs hoe meer onder pretext van viſites/ de Franſſe Natie aen-deden/ uyt-nemende van alle Schepen ſulcke Goederen als ſy begeerden/ terwijl de Engelſe Matroſen ſpotſwijs toe-riepen/ nous ſommes Maiſtres de la Mer: Haer H: M: Miniſter te Parijs dede in 't begin van deſe maent de geluckwenſchinge aen den Geſant van den Hertog van Savoyen/ nu Bruydegom mette Juffr. de Nemours/ waer van den Paus ſijn Diſpenſatie oock van Romen had af-geſonden; onaengeſien de obſtaculen die Hertog Karel van Lottringen daer tegens dede: De Hertogin de Vendoſme gheleyde haer mette Marquis de Parcille in Karoſſen te Poſt tot Chambery/ die wy tot daer laten. De Concepten om de Reviere Augde by Narbonne door een Canael te graeven / te conjungeren met de Riviere van Bordeux/ om daer door de Oceaen mette Middel. Zee gemeen te maken/ vont nu al ſoo groote ſwaricheyt als ſy voor honderde Jaeren ten tijde Caroli Magni was/ die het doen heeft laten ſteken. Die van Rochelle banden deſe dagen uyt hare Stadt een Nederl. Onderdaen/ binnen Rochelle van een Vader booren Nederlander/ welcke aldaer veele Jaren die Natie vrijwilligh hadde bedient als Makelaer/ ſonder eenighe contradictie of oppoſitie voor deſen/ onder pretext van dat hy zedert eenige maenden buyten Rochel was gaen woonen in het Eylant Rèz/ en daer om (gelijck men nu ſuſtineert) niet meer binnen Rochel mocht komen domicilium nemen; hoewel ſtrijdende met het 23. Articul van 't Tractaet den 27. April 1662. met Vranckrijck gemaeckt. Zijn Majeſtt. dede tot Reyms in Champagne / en te Scarborgh in Normandyen de ſtapel van allerhande vremde Manifactuer-werckers op-rechten. Duc d' Elbeuf Gouverneur van Piccardyen/ aen ghelaſt van den Coningh/ quam met 500.

Ruyters

Ruyters na St. Venant/ om te beletten het Canael dat Castel Rodrigo, Gouverneur van Vlaenderen had doe beginnen van de Reviere de Lis/ achter St. Venant om/ om niet gehouden te zijn die plaets te passeeren; maer de Spaense Ministers leyden dat kint in de luyren soo sacht/ dat Vranckrijck vernoeghen schepte. Die van Bajoene obergenoegt/ stelden sich toe tegens de Regeeringe/ belegerden 't Casteel/ doch op ordre des Coninghs eenighe ghestraft/ is de seditie ghestilt. Men sach niet alleen tot Rochel aenkomen een Portugijs schip/ waer in eenighe Geestelijcken waren/ om te versoecken een Huwlijck voor de Koning van Portugael met de Juffrou d' Aumale, maer men sprack oock van den Hertog van Beja/ 's Koninghs Broeder/ 14. Jaeren out/ te Echten aen Juffr. de Bouillion, Welcke leste by sommige Portugesen onsmakelijk scheen. Den 5. deser quam tot Parijs in 't Logement van haere Ho: Mo: Ambassadeurs/ den Venetiaense Gesant Sagredo, bekent makende uytte naem van zijn Meesters: Wat contentement den Heer Dogue en Senaet hadden, en 't obligatie die sy haer Ho: Mo: schuldig sijn, over het goet en wijs beleyt van de Hr. Warnerus, resiederende wegen desen Staet aen de Porta tot Constantinopolen, dat in een occasie en conjuncture van tijt en sake die voor sijn Republijck seer important en considerabel waren, als te weten, dat aen de voorsz. Warnerus door den grooten Visir en het Divan aen-gesegt wesende, hy soude hebben te disponeren en doen verveerdigen, tot dienst van den Grooten Heer, verscheyde Nederl. Schippers en Schepen, in die Haven en omtrendt Constantinopolen haer bevindende, om in te nemen ende over te voeren naer Candia de Turckze Militie, Provisien en Munitie van Oorlog; hy Resident niet alleen sulckx heeft weten dexterlijck te excuseren, ende doen achter blijven, maer 't selve oock, ende sijne goede Officien soo bequamelijck heeft ghebruyckt en geeffectueert, tot een seer aengenamen uytval, dat selfs het Divan sijn D. Werneri reden, heeft verklaert wichtig en wel gefondeert te wesen, en van selfs heeft gedesisteert van sijn voornemen: Soo dat haer Ho: Mo: wegens die Republijcke daer in hooglijck worden bedanckt, met blijtschap dat soodanige merckelijcke tekenen hare affectie door de discrete directie van haren Minister Warnerus sijn gegeven en uytgewerckt, sonder dat hare Ho: Mo: nochte haere goede Onderdanen daer over eenig misnoegen, ofte schade sal ontmoeten. Ged. Heer Sagedro daer by voegende: Dat hare Ho: Mo: weghens sijne Meesters daer van notificatie mochten werden gedaen, en inghevalle het de selve haere Ho: Mo: wel mochten laten gevallen, seer geern Mediateur wilde sijn over de misverstanden tusschen Engelant en de Geun. Provintien geresen.

In dese maent bleef Capt. Willem van Bergen zijn Schip door storm en dijsig hart weer op de Nijding/ alleen om datte Sweden aen hare kant na gebruyck geen vuyr-boeten hadden op-gesteken/ al 't Volck 73. Eters mette Capiteyn wierden beborgt/ dan 't Schip bleef in de loop. In Sweden sagh men veel Beestiael door den langdurigen Winter wegh sterven/ waer door geen kleyne dierte aldaer ontstont/ wijl Hoy en Stroo gebrack. Men hoorde tot Stocholm datte Heer Ian Ysbrantsz. mette Caracter van Ambassadeur wegens hare Ho: Mo: na Sweden soude komen; Yeder die die gemeene welvaert beoogden/ hadden seer groot verlangen op de aenkomst van dien Heer/ mits zijne daer toe bequame qualiteyten. Onaenghesien oock wel eenighe Kooper-

Jon ckers

Jonckers waeren/ die/ hoewel men hun waerschouden dat Enghelandt alle Schepen soude confisqueren die yets onbry in of aen hadden / sulckx niet konden ghelooven/ meenende dat Enghelant met het leste Tractaet/ aen Sweden beter woort soude houden/ dan sy aen Nederlant hadden ghedaen/ vonden sich wel verstelt als men soo dapper schade leet door Kapers / en moeyelijckheden van ontallijck aenhalen harer Schepen. Een Engelse Kaper quam doen op de Elve/ nam twee Amelander Scheepjes/ die hy om op de Watten te roven elck met 4. stuckjes en veel Volck besette/ om gelijck hy dede/ te betoonen/ dat Engelant om geenige Wetten en gaf/ ende soo wel ten spijt van den Keyser/ de Croon Denemarcken/ als de olde vrye Koopstat Hamburg/ hare Stroom de Elve dorfden ontrusten/ en daer de bravade maken tegens arme Vissers.

Mits het aenhalen van alle Fransse Schepen in Enghelandt / sprack men sterck van een Kasteel van witten Arduyn te maken aen het Scheurtje / met stucken die waterpas souden leggen. Den Koning van Spangien den Prins van Nassauw hebbende voorsien met 't Gouvernement van Limborch/ en de Landen van Overmase/ is/ so hy op den 12. deser quam possessie nemen/ door Gedeputeerden en d' Edelen by Eysden ontfanghen / van waer hy onder een compliment is by-geleyt tot binnen Limborgh/ onder de salvo van meenichte Musquetten der Ingesetenen / die geharnast langhst de wegh stonden / tot de Stadts Poort/ daer hy van Sr. Obert/ Lut. Gouverneur/ en de Magistraet met veel complimenten wiert ontfanghen/ de Stadts Sleutelen wierden gepresenteert onder 't canoneren/ en soo nae de Kerck gebracht/ door Schepenen verwellekomt/ het Te Deum gesongen/ en daer na de Tafel-vreugden ; Daer yder mits 't vernoegen over soo een honorabel Prins/ sijn blijtschap toonden. In dese tijdt ontstont groote onlust om het overschepen van alle Goederen uyt de Geun: Provintien na Antwerpen en vorder willende/ dat nae langh debath te Lillo bleef als 't geweest was: Onderwijl de Kooplieden om de Brabantse surcheance stil staende/ dappere schade leden.

Pater Pieter Brancati, Jesuyt in China/ schreef doe aen die van sijn Collegie in Europa: Hoe in 't begin van 't Jaer 1664. / den Keyser van Groot Tartaryen/ 27. Jaren out/ was Overleden / doch tot blijtschap sijner Onderdanen/ mits sijn seer boose qualiteyten/ na latende geen wettige Kinderen/ maer wel een Bastaert-Soon van 8. Jaeren/ die hem gesuccedeert was/ tot wiens majoriteyt van jaren in de Regeeringe waren de Mandarins/ by de welcke in groot credijt was eenen Pater Adam Schal, sulcx/ dat op 't begin harer administratie sy over de 500. Bonzes hadden ghebannen/ en vernieticht een Privilegie die den overleden Keyser haer hadde verleent / om 500. Tempelen voor de Afgoden te mogen bouwen ; sy hebben oock een Boeck doen verbranden / die dese Bonzes tegens de Christel. Religie hadden laten schrijven: Daer waren voor desen Pater Brancati in 24. Jaeren wel 40000. Chineesen tot Christenen gedoopt ; en hadden de Jesuyten daer 56. Kercken / 125. Collegien de Nostre Dame/ en 53. andere Collegien. In 't Beloofde Lant plaegden de Turcken de aldaer woonende Christenen meer en meer / hun af-perssende 180000.

Croonen/ om (gelijck sy seyden) daer door de schade te verhalen die de Fransse op Gigery aen de Africaense Kust aen de Turcken hadden gedaen. De Engelse in Nieu Nederlant en de Nederlanders aldaer noch gebleven/ voelden groote ellende door hare veranderinge van Regeeringe/ want Commercie was daer niet/ also dit geheel Jaer 1665 niet een Engels Schip aldaer is gekomen/ soo datte Lieden daer sich op Adams wijse van 't Lant mosten behelpen. In de Barbados had sich doe onderstaen een Cromwellist Jan Allen, de Gouvern. Willougby te vermoorden/ om dat hy van de selve sijn benoegen niet en had/ en nam daer toe de selve in de avont-predicatie waer/ daer hy sat tusschen diverse Edellieden van dat Gewest: De Capellaen had juyst de woorden tot sijn text/ 2. B. Sam. 3. c. 27 v. En Joab stack Abner onder sijn vijfde Ribbe: Hy trat stout na Willougby, die hy met een Cortelas op 't Hooft sloeg/ en stracx de selve hervattende/ keerde Willougby die met sijn Hant/ dan met verlies van 2 vingers/ op 't hooft ook dapper gequetst sijnde; de by-sijnde Edellien dreven hem stracx te rugh/ dies hy sich in sijn voornemen siende gestuyt/ stack de Cortelas in sijn eygen lijf/ meenende sich soo te dooden/ maer dat miste/ alhoewel die Cortelas met alle soorten van fenijn was bestreken; hy wiert gevangen/ doch wist sich daer na noch door vergif van kant te helpen; dies wiert hy ghevierendeelt/ en 't hooft mette quartieren op de voornaemste hoecken van de Plantagie gehegt.

In den Hage quamen dese maent 3. Engelse Ry-Paerden/ die sijn Majest. van Groot Brittangen aen den Hr. Prince van Orange had vereert. Aldaer was mede van Kleef over gebracht een witte Kaef/ die den Hr. Prins Maurits van Nassau aen den Ambassadr. van Vranckrijck had vereert. De voorsz. Ambassadeur gaf den 22. deser een Memoriael aen haer Ho: Mo:/ om: Dat d'Officiers van Mastricht Represalien gebruyckten, so op de Carmeliten als op d'Ingesetenen van Tongeren, om dat een sijner Onderdanen was gelicht en wegh gevoert in 't selve Convent, van daer hy uyt-geloopen was, en also sijn Maj. vertroude dat haer Ho: Mo: van de Acte niet te degen waren onderricht, so had de Koning daer wel willen informeren en doen verstaen, dat den wegh geloopen Persoon is een geprofesseerde Religieus en Priester, die, na dat hy had rebelleux geleyt een schandelijck leven eenighe Jaren, en onder der Staten betalinge omtrent 3. weken was geweken uyt eygen drift, en had sich vrywillich binnen Tongeren vertoont, 't welck legt binnen de Souverainiteyt van den Prince van Luyck, alwaer die welcke wacht over hem hadden, gelijck de Operste van sijn Convent en sijn eygen Moeder hem hebben doen lichten, volgens de stijl van Rechten, conform die van Vranckrijck, en geensints haer Ho: Mo: schadelijk: So versocht den Koningh dat die Souverain daer desen gelicht is, geen oorsaeck werde gegeven tot klagen, als een sake waer in sy niet werden gequetst, en waer in sy geen ander Intrest hebben dan alleen te dulden dat sijn Majest. ten aensien sijner Onderdanen usere, buyten 't gebiet en territorium van haer Ho: Mo: oordeelende sulcx tot conservatie van sijn Royale authoriteydt, en rust sijnes Koninckrijckx, daer anders de rest soude sijn van quaden gevolge. Ged. Ambassadeur had oock ordre van sijn Koning/ om voor te brengen de klachten van den Keurvorst van Keulen/ die hy aen sijn Majest. had gedaen/ over/ Dat haren Ontfanger binnen Mastricht uyt haer naem Actens van de Souverainiteyt ende Heerlijckheydt van Herstal was makende, daer men geen ander

Souverain dan zijn Hooght. den Keurvorst en Prince van Luyck en kende: Want hy heeft Brieven vertoont datte Lettre van Herstal is verkregen door een Bisschop en Prins van Luyck, op den naem van wisselinge van de Souverainiteyt van 't Lant van Fresnes, alwaer de sterckte van Marienborgh is gebout Ao. 1546. en 1541. door Keyser Karel de V. En dat selfs 't Landt van Herstalle dependent is van 't Marquisaetschap van Antwerpen of 't H. Rijck, al eer Mastricht quam aen den Hertoge van Brabant: En alsoo de Fransse Majesteyt in 't geene hy Bisschop possedeert, volghens 't Pirineesse Tractaet van Ao. 1659. niet alleen guarant is, maer oock ghehouden hun als eerste der Bontgenooten aen den Rijn, te beschermen die Prinçen welcke haer in hare rustige besitttinge troubleren, &c. Soo versocht dan niet als 'tgeene rechtig was, mocht gedaen werden, &c. Eenige Gedeputeerden van de Ned. Groenlantse Comp. in den Hage komende/ presenteerden/ ingheval men hun wilde vrijheyt laten van Convoy en Licenten/ sy in weynigh dagen 2000. Bootsgesellen ten dienst van den Staet souden leveren/ dewijl de See-lien tot 's Lants Vloot al schaers waren. Den Haring-vangst op de Noort-see door den Oorlog met Engelant gants af/ gaff Godt in dit saysoen de Hollanders op de Suyder See so grooten overvloet van Haring als by Menschen geheugenis was geschiet: Sommige Vissers vongen in dese maent 800. last elck/ 't Last 10000. Haringen/ sijn 800000. Haringen / die sy de 800. Last verkochten om 15620. gl. Men besette doe de Hollantse Kust van de Maes af tot de Helder met Wachten/ Vuur-boeten en Post-Ruyters/ also men vry versekert scheen dat de Britoenen voor hadden ergens te landen: Want / den Oorlog by Engelant in 't hooft sijnde/ liep hare Vloot den 1. May met schoon weer/ om leelijk werck te doen/ in See/ cours settende oost op: Prins Robbert met 25 Schepen de voortocht hebbende/ wiert gevolgt van den Hertoghe van Jorck met 56. Schepen/ de rest soo in Convoyers van Kool-schepen/ Ec. bleven op 't gehoor van een Canon-schot bewesten; invoegen Engelant wel 113. groote en kleyne Oorlogh-schepen t' See had/ wel ghemant/ maer qualijk gewapent; wel beseylt/ doch arm getakelt; wel geluckig/ maer niet door haer couragie; dit weg uyt-loopen der Engelse/ die haer 2 dagen daer na voor Tessel vertoonde/ was op een vals rapoort datten Graef d'Ossery, Stedehouder van Ormont/ Vader van de Viceroy van Yrlant/ te Withal had gesonden een advijs/ hem uyt See toe-gebracht/ behelssende/ dat achter Yrlant om door een Eng. Kits waren ghesien omtrent de 60. Seylen / die men terstont oordeelde de Ruyters Vloot te moeten wesen/ met eenige Prijsen; dan sy waren als 't bleeck wel dapper bedroghen: 2. Vissers van Schevelingen by haer genomen/ en gebragt op 't Schip van den Hertogh van Jorck/ die siende (mits der selver armoede) weynig aen haer te vangen was/ de selve weder liet gaen/ so had hoog-ged. Hertog haer 2. Brieven mede gegeven/ een aen den Prins van Orangen / en een aen de Hr. van Suylesteyn / daer by sijn Koninckl. Hooght. bekent maeckten sijne komst omtrent de Holl. Kust / gevende wijders te kennen/ dat hy hare Ho: Mog: Vloot noch niet in See en hadde ontmoet, dat hy na der selver uyt komst verlanghde: En soo de selve niet haest uyt en quam, dat hy den Hr. van Obdam selver uyt Tessel soude komen halen. Hier

* *Engelant was in dese tijt seer op-geblasen: Men sprack onder de Hovelinghen te Withal, datten Hemel hun mede was, dewijl het saisoen hare Vloot, schoon voor de Holl. Kust, niet en konde deeren, sy wilden oock erghens landen, aen 't succes twijffelden sy niet, 't desseyn was op Texel of de Helder, en al de Zee-gaten beset te houden, terwijl eenige Engelsen van haer in Hollant met kleyn Vaertuygh quamen over loopen.*

Hier ſag men nu na eerſte aggreſſie/ na eerſte Declaratie weghens Enghelant/ oock de eerſte verſchijning van een Oorlogſ-vloot op de Holl. Cuſt: Sich voor Teſſel ſettende/ en ſpcelende ſmorghens tot dicht aen d'eerſte Ton/ en ſavonts dieper in See/ tot ſy den 8. een groote ſtorm kreghen/ en ſommighe van de hare gedevaliſeert/ en verſtropt/ ſiende datte Ruyter (daer ſy 't oog op hadden) niet voort en quam/ hun verder na Enghelandt dede keeren/ ſoo om te revictualieren/ als om de beſchadigde te repareren: Men had onder hun eenige dagen bevoorens dit Tempeeſt beraetſlaegt/ (wijl de Hollanders niet in See waren) een Eſquadre van hunne Vloot na Noorwegen te ſenden/ op 't advijs dat daer 32. Holl. Schepen waren in-geloopen; andere ſtelden voor/ dat men beſt op Doggers-ſandt mochte blijven/ wijl hun daer niemandt/ uyt de Noort komende/ konde ontſnappen: Doch alle haer Conſeils ſijn vruchteloos gheweeſt/ en ſy keerden voor Harwits en de Teins/ daer de Hertogin van Jorck ſijn Hooght. quam verwellekomen/ en vinden: Geen ander mirakel gedaen hebbende als dat den 13. ſavondts in haere handen vervielen 7. Schepen met Wijnen/ onder Capit. Kuyper en noch een Convoyer/ achter om komende/ een met Taback/ een Enghelſe Prijs by de onſe in de Caribes verovert/ en een Schip van Liſſabon/ de Convoyers met 26. en 16. ſt./ wel beſeylt/ ontſnapten den dans door d'aen-komende Nacht. De 2. Eng. Fregatten de Guernſey en de Kent/ hadden gherooft eenighe ſoo Franſſe als Sweetſe Schepen/ daer van ſy 't Volck ſeer qualijck hadden getracteert/ uyt-gheſcholden/ ghegeeſſelt/ en gequetſt/ na dat ſy de ſelve alvooren hadden geplondert/ mette ſchendelijkſte manier als vyant: De Coning van Engelant niet weynig geſtoort over ſodanige inſolentie/ die hy nu hoorden dat van ſijn eygen Volck wiert ghedaen aen ſijn aldervertrouſte Geallieerden/ begeerden/ dat men de handadighe ſouden ſtraffen/ ghelijck geſchiede als ſy op 't Sant lagen/ ſijn 3. van de voornaemſte op de Kent hare Vingers af-gebrant/ ſeer lanckſaem met Pick-Kaerſſen/ gelijck ſy de Sweden hadden gedaen; een ander wiert met touwen rondſom ſijn Hooft geſchroeyt/ dattet bloet daer langſt liep; 3. andere die 't Frans Schip de St. Pieter van Rouaen hadden genomen/ kreghen een 45. ſlaegen met een ſweep van ſcherpe touwen op de naeckte huyt/ en daer nae in een Boot gheſet ſijnde/ door de gantſe Vloot geroeyt/ en kreeg/ ſoo naeckt gebonden ſtaende/ by yder Schout by Nacht/ noch 3. ſlaghen/ beginnende mette Blaeuwe Vlagh/ idem 5. ſlagen by yder Vice-Admirael/ en 12. ſlagen by yder Admirael/ toen quam een Tambour de afbinding trommelen/ wanneer een Papier voor des ghegeeſſeldens Hooft wiert gheplackt/ vervatende ſijn miſdaden/ 't welck in terrorem van de toehoorders by elck Eſquadre overluyt wiert ghelesen; Een ander Officier/ om dat hy wel 70. Jaer out/ en te groot van Geſlacht was/ heeft men met 48. uren in Yſere boeyen geſlooten/ verſchoont; den Schipper van de Guernſey/ en diverſe andere Officiers gedeporteert/ die men by nacht omtrent Amelant heeft aen Lant geſet gehad. Onderwijl had een Admiraliteyts-Heer te Londen/ Dr. Zouch genaemt/ laten Drucken en doen uyt geven een Boeck/ geintituleert: Sijn Koninckl. Majs. van Engelants eygendom en Heerpye over de Britſe See: Met een Verhael van de Hollanders wreetheydt in Ooſt-Indien; Benevens de prerogativen van d'Eylanden van Groot Brittanjen en Yrlant, hare

Havens en Kusten, Idem, de Iurisdictie van Engelant, &c. Een ander opstoocker gaf uyt: Een waerachtig Verhael van de onrechtvaerdige cruëlle en barbarise procedúren tegens d' Engelse in Amboina, door de Neerl. Gouverneur en sijn raet aldaer begaen. Men hoorde doe te London dat een Knecht van den Hertogh van Jorck/ zijn Hooght./soo hy ontrent de Duyns was/met sommige Complicen meende te vermoorden. Eenige andere stalen doe uyt 't Huys Somerseth voor omtrent 3000. gl. aen Ringen en Juweelen/ den Coningh behoorende. Den 9. deser was oock het Magasijn tot Dovres in de lucht gesprongen/veroorsaeckt door het ontspringhen van een Snaphaen/ daer omtrent 2. Varen Boskruyt om te droogen laghen/ werdende alle bystaende Huysen van den flach gheruyneert. Daer wiert in Engelant te Barfort/ in 't bedijcken van eenighe lage Landen een aquaducte ghevonden/ schijnende de Reviere Avon daer van een Verlaet geweest te zijn/ en was van antycke structure/ van 14. voeten breedt/ 16. voeten lang/ en 3 a 4. diep/ gebout van steenen van diverse couleuren/ als/ blaeu/ graeu/ root en wit/ die seer konstig gehouden zijn/ yder een elle breet/ en seer curieus Gemetselt/ en met krachtig Sement ghehecht/ den bodem daer van legt so glat als een vloer/ hoewel de tijt haer schoonheyt hier en daer heeft benomen/ 't is rondsom met diverse Figueren en Beelden geplaetst/ in 't midden staet een Vogel/ die daer schijnt als uyt te spruyten/ de hollicheyt daer onder is vol water/ en schijnt daer nessens de Pilaren heen te loopen: Men heeft terstont Arbeyts-Lien gestelt/ om 't water te verleyden/ en na den oorspronck van so een heerlijck Monument te soecken.

Terwijle nu d' Engelse Vloot hare Schepen de Lyppaerdt en andere soo in den laesten storm gedevalliseert en masteloos waren geworden/in de naeste Havens van Engelant repareerden/ en gheduyrigh verversinghen en Volck aen boort brachten/ arbeydende over dagh ende nacht dapper/ conjungeerden haer de Seeuse Armade met die van Hollandt: Komende den 22. Mey met het kriecken van den dag seer digt met 31. Schepen en een S. wester verby Santvoort tot Tessel. Den Lut. Admirael Opdam sijn afscheydt van alle Collegien genomen hebbende/ quam mette Carosse tot Haerlem/uyt tredende/bydé Boom aen d' Amsterdamse Water-Poort/werdende mits 't Podegra ten wedersijden onderstut en begeleyt tot in 't Staten Jacht/ 't welck ten dien eynde daer al een Etmael op hadde gewacht/ quam soo na twee dagen in sijn Schip in Tessel/en liep den 23. Mey met moy weder ten deele 't See (na dat de Vloot door 't abusif verklaeren der Pilooten/wiens Vrouwen sommige Soetelaressen/&c. sijnde/ liever 't verblijf des Vloots daer hadden gesien/ was opgehouden gheweest/) echter door de vigilantie van den Heer Raet Pensionaris Mr. Johan de Wit anders bevonden/ en diepte genoegh zijnde/stack de reste van de Vloot 's morghens daer aen ten 4. uren mede in Zee/ de windt moy N. O./ kours west op: Bestaende in 103. Oorlog-Schepen/ 7. jachten/ 11. Branders/ 12. Galjots/ 4869. Canons/ en 21631. man/ verdeelt in seven Esquadres/ gelijck als volgen:

LYSTE DER NEDERLANTSE VLOOT:

I. Esquadre

I. Esquadre onder den Heer van

OPDAM:

Voerende de Wimpel van de groote Stengh.

DE Heer van Wassenaer, Lt. Admir. van Hollant en West-Vrieslant, als Admirael, d'Eendracht, 84. metale stuc. 500. man.
Abraham van der Hulst, als Vice-Admirael Amsterdam, 66 st. 290 m.
Aelbert Claesz. de Graef, als Schout by Nacht Tijtverdrijf, 62 st. 260 m.
de Reus, O. Comp. Marseveen. 78 st. 450 m.
Jacob Swart, Kruyningen, 62 st. 250 m.
Jan van Amstel, de Vryheyt, 60 st. 250 m.
Hendrick Gotskens, de Vrede, 56 st. 230 m.
Otto van Treslongh, Gouda, 56 st. 230 m.
Hugo van Nieuhof, de Lantman,
Jacob Will. Broeder, de Dom, 45 st. 220 m
Jacob Wiltschut, Harderwijck, 48 st. 210 m.
Adam van Brederode, Haerlem, 48. st. 200 m.
Baltazar van de Voorde, Seelandia, 40 st. 180. m.
Herman Egbertsz. Wolf, de Star, 38 st. 160 m.
Polane, 't Iacht de Brack, 18 st. 80 m.

II. Esquadre onder den Heer

JAN EVERTSZ.

Den Luytenant Admirael Jan Evertsz. als Admirael, 't Hof van Seelant, 78. st. 300 m.
De Schout by Nacht de Liefde, als Vice-Admirael, Kleyn Hollandia, 52. st. 204 m.
Cornelis Evertsz. de Jonge, Schout by Nacht, Uytrecht,
Bastiaen Sensen, O. C. Orangie, 75 st. 450 m.
Jacob Sym. de Wit, Prins Maurits, 50 st. 230 m.
Jacob Pense, Middelburgh, 44 st. 200 m.
Jacob Kleydijck, Dordrecht, 44 st. 200 m.
Bastiaen Tuynman, 't Wapen v. Selant, 44 st. 200 m.
Christiaen Ellertsz. Utrecht, 38 st. 180 m.
Jacob van Boshuysen, Delft, 32 st. 130 m.
Jan Banckert, Delft,
Symon Block. Seelandia,
Jan Krijnsz. Schakelo, 20 st. 130 m.
Adriaen Solderwagen, Schiedam, 24 st. 125 m.
N. N. 't Iacht loopende Hart,
Ian Pietersz. Tant, 't Advijs-boot Diefhoeck.

III. Esquadre onder den Heer

E. M. CORTENAER.

De Wimpel van de Besaens Mast.

Den Lieut. Admirael Cortenaer, als Admirael, Groot Hollandia, 70 st. 350 m.
Dirck Schey, Vice-ad. Oosterwijck, 70 st. 325 m.
Nicolaes Marrevelt, S. N. Staveren, 58 st. 220 m.
Iuriaen Iur. Poel, O. C. Delflant, 70 st. 4 0 m.
Albert Mathijsz. Hilfersum, 62. st. 290 m.
Joost Verschuyr, Suyderhuys 56 st. 230 m.
Cornelis van Hogenhoeck, Provincien, 52 st. 220 m.
Henrick van Tol. Duyvenvoorde, 52 st. 220 m.
Antoni de Marne, de Boey, 52 st. 220 m.
Ysbrant de Vries. Doesburgh, 48 st. 210 m.
Gerbrant Boes, Tergoes, 48 st. 200 m.
Poel, O. C. Sphæra Mundi, 40 st. 280 m.
Lieve van Hasevelt, de Harderin, 40 st. 180 m.
Iohan van der Mars, de Maecht, 38 st. 160 m.
Ian van Blanckenberg, Over-Yssel, 38 st. 160 m.

IV. Esquadre onder den Heer

STELLINGWERF,

De Geele Vleugel.

Lieut. Admirael Stellingwerf, als Admirael. Sevenwolden, 70 st. 300 m.
Vice-adm. Koenders, Groeningen,
S. N, Bruynsvelt. Princes Albertina, 50 st. 235. m.
Corsten Krijnsz. de Rechter, 't Huys te Swieten, Oost-Ind. Comp. 70 st. 300 m.
de Boer, Ooostergo, 62 st. 325 m.
Tjerck Hiddes, de Elf Steden, 41 st. 235 m.
Ian Iansz. Vijselaer, Westergo, 54 st. 253 m.
Kat, Oost-Ind. C. de Mars, 46 st. 210 m.
* Cornelis All. Oostrum, Omlandia, 50 st. 235 m.
Bryma, Frisia,
Barent Hiddes, de Postil. van Smirna,
Ioost Michielsz. Hollandia, 44 st. 230 m.
Iacob Peteys, de Faisant. 40 st. 200 m.
Willem Codde van der Burg, Ylst, 38 st. 180 m.
Vegel, 't Iacht de Ruyter, 18 st. 80 m.

* Is voor de slagh door storm masteloos weder ingekomen.

V. Esquadre onder den Heer

CORNELIS TROMP,

De Hoornse Vleugel.

Den Vice-Admirael Tromp, als Admirael, de Liefde. 82 st. 400 m.
Gillis T. Kampen, Vice-ad. Koeverden, 60 st. 240 m.
Pieter Salomonsz. S. N. Kampen, 54 st. 220 m.
Kommer Gerritsz. de Luypaert. 60 st. 250 m.
Jan de Hain, Stadt en Landen, 60 st. 240 m.
Ian Pietersz. Onklaer. Nieu Batavia. 44 st. 200 m.
Adriaen van Reede, de Tromp, 54 st. 210 m.
Tomas Fabritius, Iaersvelt, 52 st. 220 m.
Ian Adelaer. 't Raethuys v. Haerlem, 54 st. 220 m.
Pieter Uytenhoort, Groeningen, 48 st. 220 m.
Hendrick van Vollenhoven. de Son, 44 st. 200 m.
Berckhout, Princes Royael, 40 st. 180 m.
Cornelis Gerr. Burger, de Bul.
Ioost Smient, de Roos, 40 st. 180 m.
Adriaen van Veen, Asperen, 38 st. 160 m.
Hendrick Hankroy, Vollenhoven, 26 st: 120 m.
Laurens de Bruyn, 't Iacht de Fortuyn, 16 st. 80 m.

VI. Esquadre onder den Heer

CORNELIS EVERTSZ.

¶ Den Vice-admirael Cornelis Evertsz. als Admirael, Vlissingen
¶ Cornelis Kuyper, Swanenburg,
¶ S. Lenke, 't Iacht de Visser,
Den Schout by Nacht Adriaen Banckert, als Vice-admirael, Veere, 50 st. 230 m.
Pieter Bronsaert, S. N. 3 Helden Davidts
Iacob Oudaert, Uytrecht 44 st. 200 m.

¶ Dese drie sijn den 12. Iuny uyt Seelandt by de Vloot gekomen.

Krijn Kerckhoven,	*Rotterdam*	50 *ſt.*	230 *m.*
Adriaen de Haes,	*Dordrecht*	44. *ſt.*	200 *m.*
Laurens Heemskerck,	*de Vrede*		
Iacob van der Kam,	*Gorcum*	34 *ſt.*	150. *m.*
Ian W. Marijnſe,	*See-Ridder*	32 *ſt.*	140 *m.*
Adriaen van Kruyningen,	*Tergoes*	34 *ſt.*	150 *m.*
Adriaen Banckert,	*Viſſers Harder*		
Marinus Lancke,	*West-kappel*	40 *ſt.*	180 *m.*
Frans Nideck,	*Briel*	20 *ſt.*	100 *m.*
Pieter Wout. Wijnbergen,	*Swol*	20 *ſt.*	80 *m.*
Willem Hendricx,	*de Kits Soutelande*		
Andries Pieters,	*Adviis-jacht Winthont*	6 *ſt.*	40 *m.*

VII. Eſquadre onder den Heer

WOUTER SCHRAM,

Den Vice-admirael Schram als Admirael
't Wapen van Naſſau,

Stakhouwer,	*Vice-adm. d'Eendracht*	52. *ſt.*	285 *m.*
Houttuyn,	*S. N. wap. v. Medenblick*	59 *ſt.*	29[illegible] *m.*
de Boer,	*Gelderlant*	60 *ſt.*	290 *m.*
Bebberen,	*Hollantſe Tuyn*	56 *ſt.*	210 *m.*
Ioris I. Kuyten,	*Carol. Quintus*	53 *ſt.*	230 *m.*
Boon,	*Nagelboom*	52 *ſt.*	225 *m.*
Cornelis Muts,	*de Beurs*	52 *ſt.*	240 *m.*
Slord,	*Ioſua*	50 *ſt.*	250 *m.*

Bruynvis,	*West-vrieſlant*	60 *ſt.*	290 *m.*
Huyſman,	*Iupiter*	45 *ſt.*	200 *m.*
Halfhoorn,	*de Ionge Prins*	30 *ſt.*	160 *m.*
§ *Gerr. Cl. Poſthoorn,*	*Agatha O. C.*	30 *ſt.*	125 *m.*
Hen,	*'t Iacht Hoorn*	32 *ſt.*	140 *m.*
Victol,	*d'Eenhoorn*	32 *ſt.*	160 *m.*
Boos,	*'t Kaſteel van Medenblick*	30 *ſt.*	140 *m.*

§ *Is voor de Slagh door ſtorm maſteloos weder ingekomen.*

VIII. ESQUADRE,

Dit Eſquadre is den elfden Iuny uyt Teſſel gheloopen, doch niet by de Vloot geweeſt.

Kanter,	*Stadt en Landen*		
Klant,	*St. Pieter*	38 *ſt.*	140 *m.*
Bouman,	*de Grooten Harder*	38 *ſt.*	140 *m.*
Brouwer,	*de kleynen Harder*	36 *ſt.*	130 *m.*
Biſſchop,	*Sutphen*	40 *ſt.*	180 *m.*
Barent Hals,	*Leyden*	26 *ſt.*	120 *m.*
Cornelis Tomaſz.	*St. Paulo O. C.*	40 *ſt.*	200 *m.*
Ian Raep,	*St. Paulo O. C.*	40 *ſt.*	180 *m.*
Brakel,	*'t Iacht de Kat.*		

Deſe ſijn alle in Teſſel weder gearriveert.

Deſe Armade de ſchoonſte die opt de Noort zee op haer rug droeg/ nam by de 22. Engelſe Schepen in haeſt wegh/ daer onder een Vloot van 6. Boepers/ 1. Pinas met 16. en 2. Fluyten elck met 10. ſt. en de Convoyer met 34. ſt. geladen/en van merite na luyt dit ſchrijven van L. A. Obdam aen de H. Staten:

IK hoop U Ed. ſullen myn ſchrijvens van den 29. Mey door de Schipper Swan wel ontfangen hebben, en de nevens-gaende voort geſonden op den 30. Mey by wint, en was heel ſtil en miſtig, ſo dat wy 't lieten drijven, tegen den avont klaerden 't op, en begoſt een koeltje te wayen, ſagen eenige Schepen in ly van ons, dat wy meende de Eng. Vloot te weſen, maer ſo haeſt wy daer by quamen, ſo was 't een Eng. Konings Oorlogſchip met 34. ſt. komende van d'Elve, met 9 Hamburgers, ſijnde geladen met veelerhande Waren, als Pick, Hennip, Teer, Kabels, Kabel-garen, Scheeps-plancken, Yſer, Koper, Koper-draet, Lywaet en andre Waren, waerdig ſijnde 40 tonnen gouts, die wy nevens den Convoyer altemael namen, en ſetten onſe cours na de Wal, om by 5. van de ſelve te komen, waer van 4. by de Schepen van 't Collegie ter Admiralt. van Amſterdam, en een by een Caper van 't Noorder-quartier genomen ſijn, ſullen de ſelve in Texel op ſenden. d'Eng. Vloot legt voor 't Konings Diep.

Deſe tijdinge te Londen komende/wierden hare Koopluyden ontſinnig: Sy liepen tot de Koning / klagende: Men had wel een roode Ketſje om hun Coopvaerders te waerſchouw en na d' Elve geſonden, maer gelijck men nu bevondt, te vergeefs; Hare Kool-ſchepen liepen nu oock reſico hondert tegens een: En haer Fregat Diamont genomẽ, was te Villa Franca op gebragt, &c. **Des wiert haer Vloot ter zee geprest:**

LIJSTE DER ENGELSE VLOOT:

Hertogh van Jorck, *Root,*			Prins ROBBERT, *Wit.*			Graef van Sandwich. *Blaeuw.*		
Schepen, Cap.	man,	ſtu.						
Royal Charles, Pen	750	80	Royal James, P. Rupert	500	78	Prince, Cutins	700	90
			Triumph, Minis	430	78	Henry, Sir G. Aiſkou	430	76
						Royal Oak,		

Royal Oak, Lauson 450 76
Old James, Malboroug, 380 68
Swifture, Berkley 360 60
St. George, Buckingam 360 60
Fairfax, Sahnam, 300 58
Mary, Schmidt 300 58
Gloucester, Klark 280 58
Plimouth, Allën 280 56
Leopard, Beach 240 54
Jarmout, Elisse 190 52
Happi Return, Lambert 290 50
Portsmouth, Moon 200 48
Bristol, Hart 200 48
Couvertine, Price 180 48
Diamont, Golding king 180 46
Anteloope, Cichley 180 46
Dover, Peirce 170 46
Roy. Exchange, Broun 120 46
Hendra, Tompson 200 44
Bon aventure, Lahurn 160 40
George, Haylop 180 40
Saphier, H'de 16) 38
Amity, Parker 160 36
Ginny, Ablestou 150 26
Post Frigot, Bawson 150 34
Loyal George, Earl. 160 32
Succes, Groves 130 30
Fountain, Dutel 130 30
Meamaid, King 120 28
Norwich, Wetwang 110 24
Coventry, Hill 100 10
Martines, Tickle 65 14
Drake, Pool 85 12
L'ttle-Mary, Mary 75 12
S tisfaction, Mary
B ackamore Neale Eagle.
K Ferdinando Fame Bramb'e. Co. Ketch. Eaglet.
7 Branders en Kitsen,
St. George. Batcheller. Isabella. Hopeful. Sea Flower. E lward. Hannah.

Resolution, Sanson 200 58
St. Andrew, Pine 260 60
Rainbow, Hannem 320 56
Henrietta, Wood 300 58
Anne, Brown 280 58
Revenge, Holms 280 58
Monck, Penrose 260 54
Lion, Spragg 260 52
New-Castle, Page 100 58
Mary Rose, Reeves 190 48
Kent, Ewens 180 46
Portlant, Aylosse 180 46
Ruby, Gennings 180 46
Advice, Poole 170 40
Preserve, Haywod 170 46
Assurance, Jessury 's 150 22
Expedition, Sackler 140 30
Bear, Waterwoorth 170 42
Milford, Seale 130 28
Colchester, Healingh 120 28
Speedwel, Lightfoot 110 22
Garland, Talbot 120 28
Hector, Castle 100 22
Paradox, Gny 85 14
East-Ind. Marschandt 180 44
Bendith, Taylor 160 42
Return, Hubord 180 40
Exchange, Wentwort 170 36
ConstantCatherine, Sanders 180 36
Sea adventure
Elisabeth, Nixon 108 36
Dove
Litle Sampson
Seven Branders ende Kitsen.
Will en Mary.
Dolphine.
True Love.
Merlin.
Iohn and Abigail.
Hind Ketch.
James Ketch.

R. Catherine, Titinnam 450 70
Unicorn, Tithinuam 320 56
Mountague, Fen 350 58
Jorck, Swanley 280 58
Essex, Vrbert 260 52
Dunkirck, Tayler 260 52
Princes, Swanly 230 52
Iersie, Hide 290 48
Centurion, Moulten 180 46
Swallow, Hodges 180 40
Breda, Kirby 180 46
Assistance, Owed 170 40
Dragon, Loyd 160 38
Hampshire, Bats 160 46
Adventure, Joung 150 36
Providence, Turwit 140 22
Gernsey, Connisiy 120 28
Forster, Coterel 120 28
Pemdrook, Paray 120 28
Oxford, Bacon 110 24
Paul, Foot 280 28
Lyzard, Andrew 90 20
Little Gift, Iohuson 83 16
Blackamore, Barton 65 24
Good Hoope, Archer 130 30
Homb. marcha. Cadmã 170 36
Ian en Tomas, Dawes 180 44
Castle Frigod 160 36
Merviland, Marchand, Anssea, } 160 44
Marmaduke. Society.
Golden phenix. Breyeit
Seven Branders en Kitsen,
Nonsuch,
Tholand,
Rebecka,
Amyly,
Ian Smack,
Ian Hoy,
Two Sisters.

Dese te vergeefs op de Ruyter geloert hebbende/ adviseerden :

Uyt de Royale Charles den 16 Mey 1665.

Wy hebben lang kleyn genot in groot gevaer van Wint, Water en Stranden op de Holl. Kust gehad, dan geen van haer Vloot vernemende, sijn in-ghesteken, mits een swaere Storm van 24 uren ons overliep, waer door onse Esquadres verstroyden: Echter Cap. Cuypers Koopvaerdyers, door vigilantie van de Fregatten Mary, Anteloope en de Draeck, in onse handen verviel en, by Kuyper eschappeerde met een, en andere in 't Vlie, ouck sommighe met Sout na de Sont alvorens af-ghegaen sijnde: Duc de Iorck had groote patientie: Eyndelijk wy hadden een bysonder desseyn, ten dien eynde 7 mijl van de Wal af-ghesteken sijnde, komt dit Tempeest op, welck ons van onse plaets, daer wy ons desseyn uyt te werken, niet alleẽ verdreef, maer ook groote schade onder onse Schepen dede. Vale.

OP den 8. Juny d' Engelse Vloot weder zeyl-vaerdig sijnde, vertrock uyt de Baeye van Gunfleedt by Harwitz naer Sould Bay, soo om daer te frisser Victualie in te nemen, als om te beter op de Hollantse Vloot te passen, van de welcke men niet anders oordeelde oft de selve soude d' Engelse Custen eer lang komen aen doen: De

wint meest oostlick, bleven 's nachts voor Aelbourg, 5. mijlen van de wal: Te middernagt kreeg Duc de Jorck 't advijs, datte Hollantse Vloot uyt 't zuytoosten voor windt op hem afquam, en maer Ses mijl van hun was, waer op die al haer Provisi-schepen stracks na Lant deden retireeren: De Hollanders arbeydende om de loef: Den 12. dito de wint oost, waren de Hollanders S. O. 5. myl van d' Engelsen, wanneer de wint dien gantsen Nacht S. w. was gedraeydt, en beyde de Vlooten voor Lestof, 8. mijl van d' Enghelse, wal. Dien Avont verbrande door dronkenschap van de Commandeur een brander door sijn eygen vuyr, 't welck d' Enghelsen een goet voor-teken hielden, alsoo 't een Nederlander was. De Hollantze Vloot onaengezien hare Vyanden de loef hadden, en gedurig hielden, zeylden op 't Esquadre van Prins Robbert aen, die gesecondeert van Vice-adm. Mings, d' Esquadres van Duc de Jorck in 't midden, en en dat van Santwits tot een achterhoede hadden. 't Gevecht begost 's morgens ten 3. uren, en waren vlack van Prins Robert geslaghen, de L. Admirael Opdam, Viceadmir. Cortenaer, L. Admir. Ian Evertsz. C. Tromp, Stellingwerf, Bastiaen Senten, en andere aldus beyde Vlooten, niet met een halve maen, maer recht als een linie door malkander gepasseert sijnde, was het lange rust eer men schot of ghevecht, vernam: De wint west, d' Engelsen ten N. W. de Hollanders ten S. O. liepen de tweede reys de Vlooten ten 6. uren door malkander, doch alsoo Duc de Iorcks Esquadre sonder vegten geduyrig boven wint bleef leggen spelen, soo en konden de Hollanders de loef niet van hem krijgen: Boven Prins Robbert waaren sy al heen, en passeerden soo dwars d' Engelse Vloot, alles dus ver maer Canonaden gheweest sijnde, quam Sandwits en separeerde de Hollandtse Vloot in tween, omtrent ten 1. uren smiddaegs, en dit schut-gevaert so tot 3. uyren durende, was den Lt. Admir. Opdam gekomen op zy van de Royale Charles, treffende malkander met geheele Lagen, soo dat neffens Duc de Jorcks sijde doot geschoten wierden den Graef van Salainta, Lord Muskery, Monsr. Bouille, wiens Beckeneel de hant des Hertog van Jorck quetste, en met bloet bespatte, doodende oock ettelijcke van sijn Hoogheits Dienaers: In dit woelen raeckt door onversicht in 't uytleveren der Cardoesen, de Kruyt-Kaemer van Lt. Adm. Opdams Schip in de brant, en al eer men 20. konde tellen vloogh 't Schip op, ten 3. uren na de middag, werdende maer 5. man geborgt, den Lt. Ad. Opdam doe noch ghesont sijnde: 't Geraemte van het Schip is naderhant by 't Vlie gedreven.

Dit gaf groote alteratie onder de Holl. Vloot, daer en tegens de Engelse wierden couragieus, want tot noch was de Victory aen beyde balançerende; maer hier uyt volgden een tweede ongeluck, dat 3 Hol. Schepen, als, Marseveen Cap. Reus, Tergoes Cap. Kruyningen, en Swanenburgh Kap. Kuyper, in malcander verwarden, en beyde aen de Boeghspriet van Marsseveen soo vast waren, datse alle 3, dreven als verlooren Schapen, ende ten hielp niet dat 'er by de 200 man met kappen daer aen doende waren, d'Engelse dat siende, sonden een Brander op hun af, die op Tergoes ende Swanenburgh (alsoo die nieu beteert waeren) strackx de vlam bracht, en ingevolge aen Marsseveen, daer raeckte yder in het waeter, ende de voorss. Schepen sprongen daer na als 't vuyr beneen quam, elck hielt 'er van af; Cap. Reus begaf sig in een Krib t'See, dan is niet geberght, oock riepen de Engelse, you Rochs, you fellows, you most be kild; de Stuerman Joris Tomasz. met eenighe die swemmen konden, salveerden haer met een Boot dat lagh en dreef, ende quamen te Schevelingen aen: In 't begin had Tromp, Tjerck Hiddes en Capiteyn Swart het Enghels Schip de Charité

Cap. Wilkinson, soo veel ghegheven, dat Cap. de Haen 't selve ghemackelijck vermeesterde, want 90 van de Engelse vloden daer af in de Boot en in Zee, werdende daer na met een Kits te Harwits gebracht: De Hertogh van Iorck op het gesicht dat sommige Hollantse Schepen geen devoir van op-komen deden, beval Lawson met sommige te vallen op de voorste der Hollanders, al waer so dapper en braef gevochten wierdt, dat Lauwson sijn Keel daer in schoot, want sijn Knie-schijf-stucken, dede hem aen Landt de geest geven: Bastiaen Centen op Oranje alleen leggende, vocht seer admirabel, daer hy Montagu, alias Sandwits, abordeerde, overmeesterde, en na wy van oogen getuyghe sekerlijck bericht zijn, de Prince Vlagge daer op meer als een uyr dede af-waeyen, de Blaeuwe Vlagh af-ghehaelt zijnde: Die Montagu ontsette, was de Witte Vlagh, de Royale James, waer op Prins Robbert (soo men noch wil) den Grave van Marleborgh en den Grave van Poortlant sijn doot ghebleven, endlingh is Orangien, naer admirabel strijden tegen Capiteyn Smit op de Mary, verbrant ende op-gespronghen; Bastiaen Centen is van sijn quetsure overleden: De Admirael Jan Evertsz. was heftig doende met den Spreker en de Charles, twee Seconden van Duc de Jorck, gaf haer lustig, hy dobbelde niet mis, en 't scheelde weynigh of een Brander soude dat van Duc de Jorck vernielt hebben, doch door draey swierden mis: Capiteyn Coenders vocht meer als gemeen, soo mede Stellingwerf, die door een ongeluckighe Koghel dwars door 't Lijf geschooten wiert: Vice-Admirael Kortenaer in 't begin des Gevegts, seyde, mijn dunckt onsen Admirael loopt wat te laeg, wy konnen so niet boven wint van de Vyandt komen, en by de Royaele Catherina komende, wierde in sijn boven been geschoten, en storf strack: Cornelis Evertsz. daer omtrendt dit hoorende, riep Jan Evertsz. toe, Cortenaer was doot, en nu syn beurt de Vlag als Admirael te voeren. Dus de Wimpel uyt-steekende, en al dapper na in 't heetste geweest synde van 's morgens ten 3. uren tot savonts by 7 uren hebbende 17. schoten onder water 13. doden en in de 40. gequetsten, en tusschen de 13 en 14000. pont kruyt verschoten, begaf sich nae de Mase, en gevolgt van eenige die niets op den Vyant gedaen hadden, namen sommige dit voor een retirade aen: Men sag terstondt by de 36. seer schoone Schepen af-sacken na Tessel, in plaets van Tromp, die de Vlag opgesteken had, niet beter wetende of Jan Evertsz. was oock doot, getroulijck als Admirael by te staen: Waer door die welcke diep onder d' Engelse waren, ongeholpen, vermoort of genomen wierden, behalvens noch dat de Maets van de Schepen Hilversum, Carolus, V. de Naghelboom &c. mutinerende, hun Capiteynen als schelmen dwonghen hare so brave Schepen den Vyant over te geven, daer Allert Matijsz., Trelon ende Boon echter sulcke ervaren Hoofden waren: Eenen Juriaen Poel quam al te vroeg met de Nacht op sijn schoon Schip Delftlant voor Wijck op See de tijdingh brengen, datte vroome vermoort, en de Fielen gaen loopen waren: De nacht aen komende, en de Vyant sommige Neefjes Kroeg-Kapiteynen vervolgende, sijn door Tromp die geduyrig als een Adelaer op sijn wiekken de selve stuyte, so getornt geweest, dat Montagu op hadde 14. dooden en 25. gequetsten: Tromp selfs was Seylen en alles aen flarden: De Nagelboom voor Petten gekomen, wilde de Capit. hoewel 't Schip vast sat, niet verlaten, de Maets als vaghebonden liepen weg, en langst strant bedelen, en so kregen d'Eng. dat en andre schone Schepen, door pure blooheydt van de Matrosen; A. Cortenaers Stuerman Ate

Intes Instra, een Guyt, liep in plaets van staen, leelijck voor wint af, hem volghden veel schijte-broeken: In Tessel in komende, seyden selfs niet te weten waer om sy so blo geweest waren, als naulijcx noch geen Vyant ghesien hebbende: Tromp alleen hiel stant, vijf mael is hy met Swart en C. Evertsz. so heftig in de vyant en de roock beset geweest, dat 't een miracul onder sijn Scheeps volk wert geheten, so met reputatie als hy daer afgekomen te sijn. In Tessel komende, schreef aen de H. S. dese Brief:

EDELE MOGENDE HEEREN:

MYn Heeren: Mijnen laetsten was van den 9. Iuny, Oost ten zuyden, en oost zuyt-oost 18 mijlen van Tessel, den 11. dito quamen wy d' Eng. Vloot in 't ghesicht, west van ons, en terwijl wy dien dag door de stilte by haer niet konden komen, en de wint N. O. zijnde, wenden 't aen de zijden om de O. S. O. so veel mogelijck was de windt van haer te houden, doch wiert 's nachts stille, 's anderendaeghs noch stil zijnde, en niet konnende verrichten door de stilte, en datse ons sochten te locken in de Bancken daer wy dicht voor waren, hebbende geresolveert met de Steven om de oost te wenden, den 12. dito was 't stilletjes, lagen met 't hooft om de O. N. O. den vyant N. W. verspreyt quamen, een weynigh tegen den avont na malkanderen toe-drijven, 's nachts de wint Suydelijck en S. S. W. soo dat wy doen noch boven den Vyant konden komen, maer de wint S. W. loopende, mosten schut ghevaer toe-branden, en eyndelijck den Heer L. Admir. van Wassenaer *met sijn Schip op-springende van eygen Kruyt, raeckte de Vloot in sulcke confusie, datse altemael voor de wint van den Vyant wegh liepen, en daer door eenighe Schepen aen malkanderen vast raeckten, en van d' Engelse genomen of verbrant wierden, en so tot den donckeren avont met haer geschut-gevaer ghehouden hebbende, waren door die disordre 's nachts confuselijck van den anderen geraeckt: 's Anderendaegs smorghens wierden wy den Hertog van Iork en Graef Santwich achter ons gewaer, en bevonden omtrendt 10 a 12 Seylen by ons te hebben, en terwijl by ons andere Schepen niet konden komen, wierden van haer gejaeght voor 's Lants Diep van Texel, alwaer de meeste van ons andre Schepen by ons quamen, doch weten niet hoe veel in 't ghetal wy noch zijn, vertrouwende noch veel van onse Schepen vermist sullen werden, hoe 't af-loopen sal, sal den tijt leeren, misschien oock mede L. Admi.* Jan Evertsz. *Den L. Adm.* Cortenaer *en* Stellingwerf *zijn doot, en van particuliere Capiteynen weet niet anders, Cap. de* Haen *heeft een Eng. Schip met 46. st. verovert, wy hebben gesien dat 't Schip Marsseveen, Ter Goes, en noch een Amsterd. Fregat malkander aen Boort zeylde, en oock eenige andere Schepen die verbrandt zijn: d' Engelse hebben oock mede verscheyde Schepen, na wy konnen sien, verbrant, als oock mast en schadeloos, niets sonders anders meer wesende. Waer mede Ed. Mo. Heeren, &c. actum in 's Landts Schip de Liefde, in Texel den 15. Iuny, 1665. getekent.* C. TROMP.

De Engelse waren in dese Battalie al soo bloo als sy opt geweest waren/ en verschrickt/ datse meest alle de Schepen die sy toen kreghen/ niet door haere vroomheyt genomen/ maer door de schelmachtigheyt der Matrosen zijn over gegeven geweest/ die haer loon daer na in Engelant ghevanghen zijnde/ in armoede en ellende maer al te veel hebben gevonden: Getuyghen hier af/ sijn de Maets van Allert Mathijsz. op Hilversum/ die hoewel hy hun als Capiteyn niet sach te ghebieden/ evenwel door smeecken weder op 't Schip dede komen/

daer

daer sy twee malen af gheloopen met de Boodt deur ghegaen waren/ andere Scheeps-bootsgesellen zijn uyt pure boosheyt nae d' Engelsen geroept/ en hoewel die d' alderminste gedachten niet en hadden soodanighe capitale Schepen aen te doen/ persuadeerden de selve om aen boort te komen/ en besit van haere Schepen te nemen/ gelijck het geschiede: Andere vogten tegens haer selfs/ gelijck de 83. schelmen op de Carolus Quintus/ na luyd van desen Brief:

Ick kan niet na laten u E. te adviseren hoe dat wy op den 12. deser onder Engelant sijnde, teghens den avont onse Vyant vernemende, en alles gereet gemaeckt hebbende wat ten Oorlogh dienstigh was, sijn ons de Engelse 's anderendaegs, de loef hebbende, by gekomen, en 't Gevegt heeft so lange wy sien konden, geduert: Doen in den avont sagen wy 5. Schepen van d'onse in Brandt: Den 14. met den dach vernamen noch veel Engelse van ons achterwaerts in 2 troupen, waer van eenige d'onse tot voor Tessel na-jaegden, wy de achterste wesende, en onse naerstigheyt gedaen om de selve te ontkomen: Ondertusschen in der nacht soo hebben de Soldaten, also 83. Personen op hadden, geresolveert, en met eenige moetwillige Matrosen besloten, om den Vyant 't Schip op te geven, die met den dagh den 14. siende een Engels Fregat ons vervolgde, hebben die troulose de Sloep en de Boot de touwen af-gekapt, en so laten drijven, haer Meester gemaeckt van 't geweer dat ten Oorlog gereet geleyt was, en alle de Stucken vergeven, de Vlaggen neer-gehaelt, de Seylen gestreken, dit alles buyten weten van de Capiteyn en alle de Officieren in de nacht gepleegt, en de Man van 't Roer gesmeten, en alsoo over staeg geset hebbende, den Vyant in-gewacht, so dat met recht mach seggen sy het Schip t'eenemael afgeloopen hebbende, en so den Vyant overgegeven, die ons op den 23. Juny op-gebracht hebben: Ik hebbe my tot vier tochten toe nae de Kruyt-Kamer willen begeven, alwaer ick geordonneert was, de Soldaten sulcx siende, hebben my met haer blote Houwers en Pistolen in de hant te rugge gedreven, ten eersten de Luytenants, en daer na beyde de Stuerluyden in de Constapels Camer komende, hebben de Pistolen op haer Borst geset, en also uytte voorsz. Kamer gedreven; de Constapel Pieter Michielsz. is mede den besten Broer niet: In desen troubel en isser niet een schot van de vyant op ons gedaen, en wy en hebben niet kunnen wegens 't voorsz. rapoelje doen, die ons in alles hinderlijk waren, hoewel de Capiteyn neffens d'andere Officieren haer dreygden, aen-spraken, vermaenden, en baden met gevouwen handen, seggende, Mannen wat wilt ghy doen, laet ons toch ter weer stellen, hoe kunnen wy dit verantwoorden: Waer op sy gants geen ghehoor hebben willen geven, maer sijn in haer vuyl voornemen voort ghevaren, en hebben mede die in 't Ruym, als mede in 't Kabel-gat by 't Kruyt waren, daer uyt-gedreven, en de Hut en de Kajuyt in-ghenomen, en alsoo Meester van alles gemaeckt, dat wy met over-groot hertseer en verdriet hebben moeten gedogen: Ondertusschen is den Vyant met haer Schip aen Boort gekomen, en haer sonder eenigh tegenweer Meester van 't Schip gemaeckt, hebben eerst den Capiteyn, en daer na de Officieren, en ten derde mael noch een Sloep met Volk van ons Boort na hun Boort gebracht, die ons, als men met Gevangenen behoort te leven, gehandelt hebben, en ons redelijck getracteert. Waer mede, &c. Actum Colchester den 30. Juny, 1665. Getekent,

ANTHONI van ZITTEREN.

Soo liepen de Maets van de Nagelboom: Indien d' Enghelssen doen toegetast hadden/ de helft der Holl. Vloot had pericul geloopen: Dan God storte oock een brees in haer/ want haer grootste Admiraels Schepen/ indien sy met een S. Wester af-ghekomen hadden op de Holl. Kust/ waren soo heyl en treyl-loos geschooten/ dat sy wel licht voor altoos noyt Engelant meer souden hebben konnen bezeylen: Dus vernoegde sich Duc de Jork met so veel schade de Hollanders aen-gedaen te hebben/ van haer de See te doen ruymen/ en ettelijke harer Schepen te nemen en verbranden; dan verschrickt van eygen geval/ en dat so veel brave Heeren doot/ en andere gequetst waren in het soo even gehouden Bloet-bat/ keerde na Harwitz/ gelijck de Hollanders na haer Kust/ niet als glorieuse/ maer als de geene die ten wedersijden een Oor-bant van den Hemel hadden ontfangen. Men beschuldighde aen de Eng. Capiteyns Kixon, Cap. Hide, en Cap. Pole, met sy in Engelant quamen/ van haer debuoiren niet te hebben gedaen/ des wegen wierden over haer couardise ghestraft. In Hollant

lant ſijn op den 3. July in tegendeel op de Helder over haere bloheyt gheſtraft/
Onklaer, de Marre en Bruynvis, werdende in de Schantſe/ ten aenſien van yder/
geharquebuſeert: Codde van der Burgh, van der Marſche, en Appoloni Pool, het
Geweer voor haer voeten / door den Scherprechter van Haerlem/ gebroken/
en met eenen Huyſman inhabil verklaert opt het Landt te konnen dienen/ vander
Kamme af-geſet/ende Cortenaers Stuerman Ate Intes Inſtra, den ſchandelijcken
looper / en de cauſa movens van al dit onheyl/ is met een ſtrop om den hals on-
der een Mick eeuwigh te Lande uyt-geſeyt: Andere/ die wy om reden niet en
noemen/ ſijn tacitè geſuſpendeert/ ofte oock met verby gaen vergeten: Want
daer is geen grooter Brant-merck dan levende ſijn ſchande te gedencken/ ende
ſijn ooren onder eerlijcke Luyden niet te moghen ſchudden. Daer en teghens
kreegh Capit. de Haen 10000. gl. vereeringh over 't veroveren van 't Engels
Schip de Charitè. Den Seeuwſe Admirael Jan Everſz. den 15. deſer in de
Maſe en over Helleboet-ſluys in den Briel ko mende/ wiert in 't begin de ſchult
van dit ongeluckigh vechten gegeven; 't Canaillie drongh hem by de Water-
poort in de Marne in 't water/ goyende als dolle Menſchen met ſlijck en ſteen;
doch weder uyt-geholpen/ met uytſchelden/ ſeyde den Seeuſe Admirael: Ick
zal my wel verantwoorden: Den Commandr. Beaumont ſalveerden hem in het
naeſte Huys; en om deſe Lieden te ſtuyten/ quamen ſtracx 17. Comp. Sol-
daten op de been; 's nachts gingen evenwel diverſe Booten met bittre Man-
nen en Wijven op de Maſe leggen/ om op Jan Evertſz. te paſſen by Maeſlant-
ſluys/ dan ſy vonden haer bedrogen; hy ging 's nachts ten 2. uren uyt na Hel-
voetſluys/ en met een Guarde Soldaten tot ſijn bewaringh/ quam in den Ha-
ge/ en van daer door Haarlem na Teſſel vertreckende/ verſcheen ſodanig voor
den Krijgs-raet/ datten goeden Hr. Jan Evertſz. wierdt verſtaen ghevochten te
hebben voor 't Vaderlant als een trou Soldaet. d'Engelſſe brachten te Col-
cheſter by de 1500. gebergde Nederlanders/ onder andere was 'er een Vrouw
Willemtje Gerrits van Embden/ die in Mans habijt was geweeſt voor Conſta-
pels Maet op Maerſſeveen/ ſy wiert los gelaten/ ende in 't Engels ghekleet/
quam in den Hage/ verhaelde haer weder-varen/ en hoe ſy ghevercht was/ &c.
Men bevont datſe haer altoos eerlijck gedragen/ en in de Slagh van Funen in
Denemarcken mede gheweeſt was/ doch niemandt op 't Schip Marſſeveen
wiſt dat ſy een Vrou was. Men vont in 't ſchip van Cap. Swarts groote Maſt
een 24. p. Kogel ſteken. Een ander willende achter uyt ſien wie omtrent was/
wiert ſijn Hooft af-geſchooten/ en in-gehaelt/ ſtrack 't gheheele Lijf uyt-ghe-
worpen. Een ander de heele ruch wech gheſchooten/ begeerde/ men had dien
dach niet geſchaft/ hy wilde eten/ moed maken/ ende de Vyanden beter onder
de oogen gaen; Den Medicus hem alles af-radende/ viel als een ghevouwen
papier/ doot. Tromps Scheeps-zeylen waren ſoo goet niet toen hy in-quam/
dat een armen hals daer een eerlijck linnen Broeckje van ſoude hebben konnen
maken. C. Evertſz. ende andere Helden/ die wy om kortheyts wil verby gaen/
brachten hare Schepen wel door-naeyt ten Haven: Werdende alle de ſchaede
der Nederlanders toe-geſchreven/ datſe te vooren geen Krijgs-raet/ en in het
vechten geen goede ordre en hadden gehouden: d'Engelſſe hadden geen Com-
miſſie te abordeeren/ maer alles in den brant en in de gront te helpen.

De schade die Engelsse in dese BATTALIE hebben geleden, is als volght:

HErtogh van Jorck, Admirael van Engelant, gequetst aen zijn een Hant, door het Beckeneel van Mr. Boulje, en met het Bloet over zijn Aengesicht bespreng van den Grave van Falmout, Lord Muskery, en diverse Dienaers, welcke op die tijt, seer na by zijn Hooght. staende, doot gheschooten wierden uyt 't Schip van Obdam.

Den Grave van Poortlant doot.

Den Grave van Marlebourg doot.

Den Schout by Nacht van Montagu, Samson, doot.

Den Vice-Admir. Jan Lauwson, voelende sich selfs gequetst, liet aen Duc de Jorck weten, dat hy geen dienst meer konde doen, die in sijn plaets Cap. Jordaen ordonneerde, en Lauson gaf de geest te Greenwits aen de Tems.

Capit. Ablefton, op de Ginny, doot.

Capit. Kirby, op 't Schip Breda, doot.

't Schip de Charity, voerende 46. stucken, ghenomen door Capiteyn Jan de Haen, alvoorens veel Volck daer af vluchtende en doot geschoten, en is in Tessel op-gebrocht.

't Schip de Jan en Mary genomen.

Op haere Vloot waren over de 800. Dooden, ende veel Gequetsten.

Schade der Hollanders in dese Battalje.

HEer *Jacob van Wassenaer*, door ongeluck van eygen Vuyr op-gevlogen.

De Heer Cortenaer gestorven van zijn quetsure. Stellinghwerf doorschoten met een 24. ponder. Schram doorschoten in 't gevecht.

Capit. Allert Matthijsz. op Hilversum, door sijn quaet Bootsvolck, die tot tweemael van boort af-liepen en niet wilden vechten, wierdt van de Vyant in possessie genomen, en niet ghewonnen, door het Fregat Bristol, 60. st.

Carolus Quintus, Capit. Joris Jansz. Kuyten, door 't mutineren van 't Boots-volck schandelijck de Engelsse over-gegeven. 54.

't Schip Delft, Capit. Jacob Boshuysen, genomen door Breda. 't Jacht de Ruyter, Cap. Vogel, 18. st. genomen by de Dolfijn.

De Jonghe Prins, 36. st. Cap. Half hoorn, by de Martin genomen. De Mars, Cap. Kat, 50. st. genomen by d'Assurance. De Nagelboom, Cap. Boon, 54. st. genomen by de Colchester.

't Wapen van Seelant, Cap. Tuyneman, 36. st. genomen by de Centurion. De Swarte Bul 36 st. Capit Gerrit Cornelisz. Burger, genomen by de Anna en Ruby.

Schepen verbrant,

't Schip Coeverden, 60. st. Capit Gillis Tijsz. Kampen, door de Faem verbrant. Prins Maurits, Jac. Sym. de Wit, 50. st. de Stad Utrecht, Jac. Oudart, 44. st. Swanenburgh, Cap. Kuyper, 30. st. Tergoes, 34. st.

Marsseveen, 78. st. } verbrant en gesoncken.
Orange, 75. st.

Verlooren by de 2000 Man.

Men luyden en glorieerden hier over te London / meenende 't Hemels vier de Pestilentie die aldaer seer ontfonckte / te verdoven / vergetende hoe ellendigh hare Lant-stat Newport dese maent was af-gebrandt: De Holl. Capers in Schotlant ghelant / in Bras sont in 't Noorden lande / daer den Coningh van Engelant hadde belast 4. Forten te bouwen / het Stedeken Lai. w [illegible] geplonderdt / en 't Casteel met 12. a 13. steene Huysen hadden geraseert: En dat hoewel de Spaense Ministers in diverse Hoven sigh tot een mede verheuging aen d' Engelsen wat te plomp vroeg uyt lieten / gelijck die te Londen met al zijn vuyrwercken den aep uyt de mouw liet kijcken / dat daer en tegens den Coning van Vranckrijck geen gelaet althans van blijdtschap toonde / als den Engelse Gesant te Parijs zijne Majesteyt mondelinge noteficatie quam doen van zijn Meesters victorie: Dan gelastede hem Gesant in 't tegendeel: Dat hy Ambassad. sijne Meester van hem Konings wegen soude aen-maninge doen, om den vrede op billycke conditien met hare Ho. Mo. te sluyten, ofte dat gereesolveert was in con-

formité van d' Alliancie met dien Staet, de selve met sijn macht by te springen. En aende Ministers van Denemarcken en Sweden wierden diergelijcke notefikatien gedaen/ ten eynde 't haere daer toe mede te willen contribueren. Want het en klonck te Parijs niet wel/ dat het Canaille te Londen des Fransen Ambassadeurs Huys dreygden te plonderen/ en daer de glasen uyt-wierpen/ enkelt/ om dat dat hy over d' Hollantse schade niet en wilde buyzen.

IUNIUS 1665.

DE Zee saken dus staende/ waren d' Engelsen soo hoogmoedig als de Nederlanders vlytig/ in 't repareren van hunne Vlooten: niet alleen de soute stranden/ maer ook selfs de soete Rivieren en binne-zeen wierden van Rovers en Krijg-schepen ontveyligt: Yder Natie mengden sich in dit troubel water: 't Britannis Schip d' Enghelse Croon a 48. st. te Londen gelt en te Lissabon Suycker en Tabak in geladen hebbende/ om na Tangier te brengen/ wiert op de Spaense Cust van Capit. Heirmans na ghejaeght/ dan den andre Boot en Sloep af settende/ ontsnaptent/ hoewel 200. man op had: Bellasis in Tanger dit hoorende/ ontlade hem fluckx/ en noch 100. man op sijn Schip geworpen hebbende/ beval hem 't zee/ en revenge aen de Croon van Engelant gedaen: Dus gegispt/ komt hy op de reede van Cadix/ daer 2. van de 8. Nederl. Schepen ten Oorlog verbaerdigt/ als Jacob Pietersz. van Twisk/ op de groote Ridder/ en Dirck Jansz. Duysent op de 3 Coningen hem om de pas af te snijden tegen gingen/ waer van de Ridder over staech en vast raeckten in den avont/ d' Engelsman dit siende/ settent op Duysent met 30 st. 110. man aen/ dese ghaben malkander de laghe tot 2. uren 's nachts/ doen dede die hovaerdige Croon door 3. schoten met los kruyt versoek van stilstant tot den dageraet/ dat hem vergunt wiert: Dan in plaets van 's morgens weder reed om slaen te sijn/ quam hy de Bay van Cadix met volle seylen in vlugten: Waer over d' Engelse Natie omtrent Calle nova straet/ daer de Kooplyden en Schippers verkeeren/ dapper uyt gelachen en van jongens en slaven geroepen en hun na gesongen wiert: Gy alle die Hennekens soeckt, gaet hier buyten by d' Engelsen, die voeden de Verckens, met Spijs van bloode guylen, &c. De Engelsman uyt spijt/ dede de Nederl. Consul en de Hollanders door diverse aengheplackte Briefjes weten/ warender 3. a 4. Neerl. Schepen die lust hadden met hem te slaen/ sy mochten saterdags ten 4. uren buyten de Bay komen: Welcke uyt-daging 2. Neerl. Koopvaerders St. Andries en grote Ridder aen namen: Op 't gesette uer gaet den gentilman mette Engelse Croon 't zeyl/ de Neerlantse Coopvaerders volgen/ maer den Engelse vlag-voerder in plaets van slaen/ setten 1 mijl buyten de Bay alles by/ en ging deur: Dit was soo bespottelijck/ dat geen Engelsman te Cadix nauwlijcks sijn hooft by eenige Cooplieden dorf de op steken/ ende men sach de hoeck huysen met pasquillen over al beset. Duysent en 5. a 6. bleven in 't gevecht/ de Croon sette 30. dooden over boort/ dan de eere van 't slaen bleef den Nederlanders/ en d' Engelsen een couardeuse staert.

De

De Ceremonie die den Turckſen Geſandt den 18. Juny by den Keyſer tot Weenen had in ſijn publijcke Audientie/ beſtont in ſeer veel Treyn: Voor af quamen 5. Wagens / bedeckt met Kleeden van Gout en Silver geborduerde Bloemen/ en waren de voorſz. Wagens ſoo wijt / dat 't gheheele Hof van den Keyſer daer op wel hadden konnen ſitten / deſe wierden by de Turcken op 50000 Rijxd. waert geſchat / en hadden meer als een Jaer langh 60. van de konſtigſte Levantze Borduerders daer aen gearbeyt; deſe wierden van 4. andre Wagens gevolgt/ waer van 2. geladen waren met 6. stucx Perſiſe Tapijten / gheborduert uyt ten Goude en Zijde / en de 2. andere Wagens gheladen met 12. Kleden met Gout en Silver Lijnwaet / en noch ſommige Tapijten / deſe volgden eenige Ruyters/ daer van de 3. yder een Halſ bant van Diamanten droeghen / met Paradijs-Vederen / en een ander met rare Pluymen oock met Diamanten/ en een groot stucx Ambregris/ 't ſelve dragende in een roode Carmoſijne Sack / den leſte Cavalier droegh de Credentie-Brief van den Turckſen Ambaſſadeur / overdeckt met Goude Laken / daer op volchden 8. koſtelijcke Arabiſe Paerden/ 2. van de ſelve beſadelt en behangen met Silvere Borduerſelen/ 't Hooft-tierſel met Geſteenten/en doe volghden den Ambaſſadeur/ ſittende in een van des Keyzers Caroſſen/ met zijn Taelman/daer achter den Commandant van Weenen met veele Ridders: So haeſt als hy in de Kamer op-getreden was/ daer hem den Grooten Cancelier ontfingh / en dat voor den Keyſer komende/ dede hy 3. ſeer uytdruckelijcke reverentien / en zijn Brieven van Credentie over-gelevert hebbende / neffens de Ratificatie van het laetſte Tractaet / ſo verklaerden hy door den mont van zijn Taelman het ſubject van zijn Ambaſſade/ ende in-gevolge gaf aen Keyſerl. Majeſt. de Preſenten/van 'twelke hy was gelaſt/ en wierde ſoo na zijn logijs gebracht gelijck hy gekomen was; en of wel deſe Preſenten/ die op 250000. pond. wierden geſchat / niet ſo waerdig waren als die den Keyſer na Conſtantinopolen aen den Grooten Heer had geſonden/ſo bevont men echter niet dat oyt den Sultan aen eenigh Chriſten Prins ſoo rijcke Preſenten had gheſonden: Deſes Geſants Kock / een verloochende Chriſten zijnde / en hoorende datte Ongaren op hem ſouden paſſen/ging ſtillekens met noch 37. Renegaden van Weenen deur. De Sevenbergſe Geſanten Hanſy Janos vertrock doe van Weenen tot zijn meeſter/ met toeſegging dat alles ſoude blijven in den ouden ſtant. Maer den Ongarſe Palatijn en veele Magneten lieten ſich doe te Weenen vinden/ klagende aen den Keyzer over de Weduwe van den Vorſt Ragotzky/ de welcke/ hoe wel hare Prins was Proteſtants geweeſt/ ſy tot nu gheſimuleert hebbende / door aenhouden der P. Jeſuyten de Roomſe Religie verkoozen hebbende / niet af en liet in alle Euangeliſe Steden en Caſteelen de Proteſtanten hare Kercken / hare inkomens en eygendommen te onthouden. Aertzhertog Sigiſmundus van Inſpruck den 25. Juny ſigh verbaerdight hebbende om op de Jagt en Viſſerye uyt te gaen/ wiert ſchielijck met een geraecktheyt den 26. uyt de Werelt / tot groote alteratie van den Keyzer en 't Huys van Ooſtenrijck/ weg geruckt.

Sijne Majeſt. van Sweeden ſont doen aen hare Hog: Mog: deſe volgende Miſſive:

Nos

Nos Carolus, Dei gratia Suecorum, Gotthorum, Wandalorumque Rex, & Princeps Hæreditarius, Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Scaniæ, Esconiæ, Livoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stetini, Germaniæ, Cassubiæ, & Vandaliæ, Princeps Rugiæ, Dominus Ingriæ, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariæ, Juliaci, Cliviæ & Montium Dux: Celsis & Præpotentibus nostris bonis Amicis, ac Fœderatis Dominis Ordinibus Generalibus, Fœderati Belgii, Salutem & prosperos rerum successus:

Celsi & Præpotentes, Boni Amici Fœderati, cum præter jus & fas Naves provisine nostras & Subditorum nostrorum, in Provinciarum & ditionum vestrarum Portubus detineri, intelligamus: Ere omnino esse putavimus ut per Ablegatum nostrum Extraordinarium, Nobilem & Generosum nobis sincere fidelem Heraldum Appelboom significari curaremus, quam nobis in expectatum nec facile tollerandum hoc accidat: Rogamus itaque Amicæ, ut eundem Ablegatum nostrum ad Vos, admissum benigni audiatis, eisque tale reddatis responsum, quod æquitati & Amicitiæ nostra consentaneum esse, judicaveratis: De cætero commendamus Vos Divinæ Protectioni.

Dedimus in Arca nostra Holmensi, die 15. Aprilis, Anno 1665. Nomine Altissimæ, Memoratæ S. R. Maj. resp: Filii nostri charissimi, ut & Regis & Domini nostri clementissimi, *Signatum*,

HEDVVIG ELEONORA.

Contra signatum, Servet Naat: Carolus Mauritius Levenhaupt, loco R.S. Mareschali: Gustaf Otto Steinbock, R.S. Architalassus: Magnus Gabriel de la Gardie, R.S. Cancellarius: Gustaf Banner, loco R. S. Thezaurarius.

ED. EHRENSTEYN.

De Stadt Nykopingh in Schoonen verbrande doe/ sonder te weten waer door/ gantslijck af/ selfs tot 't Slot en de Kerck in cluys/ so datter veel Menschen versmacht en om-gekomen zijn. 3. Mijlen van Christiania in Noorwegen zijn alle de Boomen in de omleggende Bosschagien welcke 's Avonts schoon en groen stonden/ des morgens gheheel verdort bevonden/ niet anders van aensien zijnde als waren sich met wit Flour of Kameryckxdoeck bedeckt: Men heeft den Coningh 20. ellen van sulck Doeck toe-ghesonden/ en 't wiert om zijn vreemdigheyt om te voelen/ de Lief hebbers mede gedeelt. In Tergau daer 't vol Gebergt is/ na dat door storm veel Boomen uyt gewaeyt en Wooningen beschadigt waren/ is ter middernacht den grooten Berg by Dornbug/ die een heelen dag gaens hoog is/ en waer op veel 1000. Denneboomen staen/ met een gruwlijck kraken en roock weg gesoncken/ soo dat men de diepte met geen Diep-loot mocht door-gronden; De vaste Aerde heeft wel een quartier van daer sich gescheurt/ en bleef echter maer een Vrou en een Jonghen in dit geval doot; de Stoof en al wat daer omtrent was is versoncken of over hoop geloopen en met aerde bedeckt. In 't Graefschap Pinnenbergh seker Huysmans Knegt sig aen een Dogter verlobende/ gingen samen na Hamburg om daer Kiederen en 't geen tot de Bruylost noodig was/ te koopen/ maer als zy by Ottensen quamen/ heeft den boosen Bruydegom zijn Bruyt aen gegrepen/ haer in 't Koorzen getrocken/ en aldaer vermoort/ latende 't doode Lichaem so leggen/ is heen gegaen: Eenighe dagen daer na hebben de Honden 't Lichaem aen-

aen-getast / 't Gesicht uyt-ghehaelt / den Buyck op-ghegeten / en de Beenen langst den Wech gesleept / waer door de verby passeerende Lieden oordeelden datter een vermoort most wesen / gaen daer na sien / en vinden 't Corpus / maer seer stinckende / en niet wetende of dese sich selfs oft een ander mocht ghedoodt hebben / soo is sy van den Beul begraeven ghewordên: Maer den Moorder van sijn conscientie vervolgt / bekende / soo hy te Haselau in een Boeren Huys quam / dit schelmstuck / klaghende dat hy dach noch nacht rusten konde: Hy wiert na Ottensen gevangen gebracht / en geradert: Sijns Bruyts Beenen wierden op-gegraben / by 't Gerecht voor onnosel verklaert / in een Sarck gelept / en eerlijck begraben; maer hy de Vogels tot aes gegeven.

De Staten van Brabant / bestaende uyt Geestelijcke / Edele / en Weereltlijcke / te Brussel vergadert over 't versoeck van 550000. gulden by den Gouverneur Caracena tot dienst van den Lande / soo wilden de Steden daer toe niet verstaen / ten ware alvoorens wiert vast gestelt en volkomen geresolveert / dat niemant in toekomende / 'tsy Geest of Weereltlijck / Edel of Onedel / vry en exempt soude moghen zijn van eenighe Impositen / waer mede de Ghemeente dickmael boven vermoghen belast wiert: En waren die van Antwerpen daer toe seer sterck aenhoudende / dat alle Abdijen / Kloosters / en Conventen / behalvens de 4. Bedelaers Orden / mede soude moeten betalen: Als remarcabel zijnde / dat van 2800000. Bunderen Lants onder Brabant sorterende / de Geestelijckheyt in possessie hadde by de 1800000. Bunderen / welcke van alle Lasten en Impositen sich vry hielden / behalvens noch dat sy oock van hare so groote consumptien binnen hare Kloosters / geen de minste Excijsen als andre Lieden betaelden: Zijnde een wonderlijcke sake datte Regenten in Brabant soo ongelijck hare Inghesetenen handelen. Den Breeden Raet binnen Antwerpen consenteerden doe een Impost van 6. gl. op yder Caros en Ry-paert in 14. daghen te betalen / op pœne van dubbelt gelt; Die een nieuwe Karots maecke / most 60. guld. geven / en voorts alles voor een Jaer 6. gul. van yder Paert. Den 31. passato is de oude Stadt Roermont door eenigh Hoy dat in een Gracht lach / en ontfonckte / soodanigh in Brandt geraeckt / datte selve in weynig uren is in de asse gheraeckt / soo datter geen Huysen konden gesalveert worden / de Kercken / Kloosters / selfs geenige Meubelen / Papieren / of diergelijcke konde men bergen / blijvende 't sestepart van dien niet behouden. Binnen Brussel wierden de Domestijken van den Resident van hare Ho: Mo: Sasburg op de Maire leelijck gheaffronteert / soo als 't Sacrament daer verby quam / 't Canalie quam op de been / de Hollanders voor honden uytscheldende, dan dit werck is in koele vaten ghesmoort. Tot Oostende quamen 4. Eng. Fregatten ten eynde dese maent / daer in was veel Gout en Silver / dat door een Financier van Withal tot Brugghe en Brussel wiert aen-besteet te Munten voor den Bisschop van Munster: En men nam te Brugge / Gent / Aelst / Antwerpen / en in Kleyn Brabant Soldaten op tegens de Geun. Provincien / die men in Kloosters vergaerden / en veel gelts op de hant gaf: Soo dat selfs de maets in Hollant dienst aen genomen / tot Lillo den Schipper dwongen haer aen lant te setten / loopende na Santvliet / daer sommighe onder den Bisschop

dienst namen; alsoo de Roomse Geestelijcken daer dapper onder arbeyden/ en dese maets wijs maeckten dat den Bisschop in 't kort schoonen buyt soude hebben/ hem veel 1000 Patacons waren toe-gesonden/ wel 40000 man sterck was/ en de Ketters soude gaen beoorloghen met de schoonste Artillerye van Europa/ wachtende maer alleen na den Prins van Hessen/ of Prins Robbert/ die zijn Leger soude commanderen/ &c.

Dus van 't Weerelt tot 't Geestelijcke oversprinngende/ hadden de Lieden van Hantwerpen uytghewozpen van de geusen (een quaet volck) bijstere pasquillen van des selfs Predikanten/ en alsoo 't selve street teghens den Christelijcken aert van liefde/ en datmen selfs sijne vyanden goet moet doen/ daer om schreef dese dagen David van den Berge/ gesept Montanus/ Bedienaer des H. Euangeliums in de Kercke van Sluys in Vlaenderen/ naer Hantwerpen aen Monsr. de Wael/ om de menschen die aldaer dagelijcks door bot/ sot/ en quaet spreken mis-lept werden/ tot onderrechtinge desen Brief:

Onsr. de Wael: *Alsoo op gisteren by gheval op 't Casteel van Huys komende, heeft den Heer van der Schuer my een Brief van U E: gecommuniceert, meldende, dat binnen Antwerpen veele dingen van mijn Persoon geseyt wierden, en bysonderlijck dat ick soude den hals zijn gebroocken van den Duyvel, waer over U L. versoeckt te weten wat daer van is, soo hebbe de vryicheyt genomen om U E. mits desen by mijn eyghen hant te verseeckeren dat alles wat'er gezeyt wort, enckele avontuyrkens, ja schandelijcke onbeschaemde en grouwelijcke leugens en lasteringen zijn, daer ick noyt d'allerminste occasie niet en hebbe toe-gegeven door eenige bespottinghe van U L. Religie of Kercke: Wie dese fabelkens eerst heeft versiert, is my onbekent, ommers en ist niet uyt liefde tot mijn Persoon ofte Religie, die hier beyde onschuldigh in zijn, en my dus door de gantse Werelt soeckt swart te maecken: Maer dit en is niet nieus, wat leugens heeft men niet uyt-gestroyt van* Calvin, Beza, *en* Luter *en ontallijcke andre; van den lesten stroyden zy uyt een schrickelijck wonder van zijn vuyle doot en Verdoemenis, beyde in Ziel en Lichaem, met veele geschiedenissen na zijn Begrafenisse, en verschijninge der Duyvelen omtrent hem, 't welck* Luther *ter hant ghekomen zijnde, hy selfs in zijn Leven beantwoort en wederleyt heeft: Tot Parys heeft men in 't Iaer 1642. laten in Druck gaen,* Histoire veritable Nouvellement arrive d'un Ministre de la Ville de Geneve, lequel le Diable à emporté en corps & en ame, pour avoir acheptè les peschez d' un Marchant Catholicque de puis per decedé dans la susdicté Ville de Geneve: *Ick twijffel niet of U E. verstaet dien schoonen Tijtel wel, en hoe men den naem veranderende de fabel van my verhaelt: Soo moet men per convitia & laudes, door eer en on-eer, door goet gerucht en quaet gherucht heenen streven: Dus veel heb ick goet gedacht U E. hier van te schrijven, niet twijffelende of mijn eygen hant, neffens die van de Hr. van der Schuer, sal by U E. bescheydentheyt meer geloofs vinden als soo een plompe leugen, die ick vrundelijck versoecke dat U E. by alle ghelegentheyt allesints gelieve te stuyten, op dat mijne Lants-luyden mogen gedesabuseert worden, waer door U E. my sal verplichten om my te schryven. Monsieur, U E. dienstbereyden in den* Heere.

DAVID van den BERGEN, *gezeyt* Montanus,
Predicant tot Sluys in Vlaenderen.

Geschreven tot Sluys den 16. *Mey*, 1665.

Een

Een weynich na dese dagen was men te London op Portugael niet weynich gestoort/ vermits Sr. Abraam de Lord Marlebourg tot Opperste na Bombaia aen de Persise grensen over d'Engelse Krijgsmacht hebbende geschickt/ om d'Eylanden van Argedina neffens Bombaja in possessie te nemen/ wegen de contracten soo over Douarie als anders tusschen Engelant en Portugael veraccardeert/ gestorven wesende/ sijn Secretaris daer toe hadde geauthoriseert/ en daer komende/ door den Portugijssen Vice-Roy van Goa de overgave van Bombaja wierde ghewevgert/ seggende/ daer toe voor als noch gene ordre van sijnen Coning te hebben ontfanghen/ selfs niet begeerende dat eenige Engelsen in die geweesten souden moghen huys-vesten of te lande komen: Dit was oorsaeck ghenoegh voor Engelant om Portugal te beoorlogen, die hem in Bruytschat en alles belofteloos viel, maer 't intrest braght niet mede om die stock aen te grijpen, gelijck als men wel met Hollant dede. In Duyns arriveerde 20. Schepen van de Barbados/ die van Guinea aen gheseyde Eylanden om te arbeyden hadden ghebracht 1211. Negros/ 400. marck Gout/ 12000. Olifants tanden/ &c. alle hare Ladinghe geschat op 360000. guiden. Daer en tegens braght het Schip Nassau doe in de Corunna op/ een Engels West-Indies vaerder met Suycker/ Indigo/ Olifants tanden en Toeback: Een Kaper Keuvelaer genoemt/ bracht aldaer mede 3. andere Prijsen op/ sulcks dat de handelaers veel hadden te lijden.

Den Marquis de Caracena/ Hooftman der Spaense Benden in Estramandura/ tegens Portugael/ in de warme Junius op-ghetrocken/ vermeesterden de Stadt Villa Viciosa/ en terwijl hy 't Kasteel beschiet/ hoort hy dat 18000. Portugesen te voet en 6000. te paerde op hem aen quamen/ gemeyndt 't voorsz. Casteel t' ontsetten: Stracks sent hy 2000. Ruyters/ om seeckeren Pas op een hooghen Bergh te bemachtighen/ terwijl sich met zijn Legher in Batalie/ en 't gedachte Casteel beslooten hout: Maer zijne Ruyters keerden haest/ alsoo de Portugysen den gemelte Pas alreede in-ghenomen hadden; En Caracena die op dese 2000 Ruyters met 5000 te paert en 7000 te voet strackx was gheuolcht/ vont sich wel haest van zijn Vyant verrast/ mits den voorsz. Pas (als geseyt is) alreede vernagelt was/ evenwel de Spaenjaerden nu in Battalie rakende/ deden de rechter vleugel en 't midden van 't Portugijs Legher deysen/ inbougen men langh handt aen handt/ met Rapieren vocht; dan de Portugysen met 5000 man gesterckt/ en wel soo gau in 't schieten/ mosten de Spaenjaerden met 13. Benden te voet wijcken/ daer hare Vyant 30. Benden van gelijck getal tegen hadden: En waer aen men bemercken mach de sobere conditie van den Koninck van Castillien: Caracena salveerde zijn meeste Bagagie/ in 't Leger van 't Casteel Villa Viciosa/ hy selfs begaf sich na Badajor en Obivensa/ dragende sich in alles als een braven Veltheer: Van de Portugese bleven doodt de grootste Officieren/ hoewel sy 4. mijlen langh hare Vyanden op de Bergen vervolgde/ Don Diego Correa Generael bleef doodt; de Lijste van de gevangenen en dooden/ &c. tot Lissabon uyt-gegeven/ luyt aldus:

Op de plaets doot gebleeven	4000 man.
Gevangen,	5000 man.
Daer na noch,	190 man.
Cavallerye geslagen,	3000 Ruyters.
14. Metale Stucken verovert.	
Een Ketel-Trommel.	
Ontallijcke Cogels en Granaden,	
Wapenen tot 2000. man.	600. Karren.

3000. Rapieren, 200. Bagagie-wagens.
1000. Last-paerden. 200. Barietten.
24. Back-Ovens van Yser. 80000. ponden Broot. En noch tot soo veel Meel.
25000. Aroberen Biscuyt. Alle de Service en vordere Bagagie, Bospolver. Eenige Reliquia na de Roomse wijse, die van Spangien af-gekomen in Portugael wierden gevoert.

In 't Koninckrijck Napels hoorde men doen van dappere schade aen 't gewas door groote Haghelsteenen: In Calabria en Candia van Aertbevingen/ En in de Pouille van Bloet-regenen: Soo dat de Turcken in hare Mosqueen de gramschap des Hemels tegens Candia met lange Gebeden meenden af te bidden; gelijck de Christenen onderstonden in Napels. Terwijl poogden de Mahometanen door Croatien/ Clivano/ Karelstat en Bagnaluca in Italien te komen/ echter te vergeefs.

Na dat de Koning van Vranckrijck in zijn Parlement hadde doen verifieren een Declaratie/ die confirmeerde de Bulle welcke den Paus teghen de Jansenisten hadde af-ghesonden: Waer door zedert 't Roomse Hof en de Jesuyten gheloofden dat sy genoegh waren herstelt door dit doen/ datten Paus niet doolen en konde: Soo had des Paus Nuntius op eygen authoriteyt dese Bulle doen Drucken/ verleende daer by zijn Attache/in de welcke hy sig aenmatigt den Tijtel van Nuncius ad Regem & Regna Galliarum: 't Welck in 't Parlement gerapporteert zijnde/ hebben stracx daer op Vergaderinghe aengeleyt/ en ondersocht hebbende de oude maximen/ verklaerden: 1. Dat yets te laten Drucken, 't werck was van de Koninckl. Magistraet, en niet van een Vremdelingh. Ten 2. Dat hy geen Nuncius Ad Regna en was, maer alleen een simpelen Ambassadeur by den Koningh: Want ingevalle het was ad Regna, het soude een Magistrature zijn die hy mochte excerceren, 't welck toch vals is. Ten 3. Had hy 't Coninckrijck van Navarre vergeten: Soo dattet Parlament een groot arrest maeckten, ghebiedende de suppressie van dese Bulle mette Attache, op pœne van 't Leven teghens den Drucker: Wiens Goederen versekert ende op-geschreven wierden. Omtrent de selve tijt heeft Monsr. de Bretillac, Tresorier van Vranckrijck sijnde/ aen de Camer van Rekeninge te Parijs gedaen reeckeninge van den ontfangh sijner contante Penningen/ over de 67. Millioenen/ en op eygen kosten 11. Millioenen meer voor rembourseme nt geadvanceert als den Coningh voor heene gehad hadde. Een Monsr. Bussy Rabatin gemaeckt hebbende eenighe Rijmen van den Lut. Crimineel en sijn Vrou/ wiert daer over den Koning geklaegt; Sijn Majest. die lesende/ behaeghden de Versen soo wel/ dat het gantse Hof tot voordeel van Rabatin de uytspraeck dede. Men hadde in Vranckrijck noch al groote drift met het voorsetten van alle Manefacturen/ die noyt in dat Rijck waren ghemaeckt gheweest/ ghelijck tot Sedan/ daer men alle soorten van inventie by bracht/ om de Holl. Lakenen en Lijnwaten na te bootsen/ en waer 't mogelijk/ te over passeeren; Dan alles tot groote schade der Aenlegghers/ en soo sober succes/ datte slapheyt der Reeders Buyl/ haer den moet gheheel dede sacken:

Terwijl

Terwijl men dit socht/ verviel den Binnelantsen Laken-Handel in Norman-dyen geheel/ alsoo op d'Inkomsten/ daer oock veel by verloozen was/ de oor-saeck was dat dese Fransse Manefacturen te veel verscheelden in deught ende luyster/ specialijck in prijs/ de Nederlants en Engelsse Manefacturen trou-wer en beter door gearbeyt zijnde/ evenwel men begeerde in Vranckrijck niet anders te weten of haer eygen maecksel was 't beste/ deden een Laken komen/ tot Carcassone in Langedocq gemaeckt/ 't welck sy lieten oordeelen tegen een Holl. Laken/ by de Scavants/ die alle hebben moeten verklaren datte Lakens van Carcassone verre van beter fracture/ gebruyck en waerdye souden wesen als de Hollantse; so dat die so spraken/ daer aengenaem waren/ en veel faveur over 't selve souden genieten/ &c. Men volharde tot behagen der Roomsse Pa-pen noch al onchristelijck te vervolghen de Protestanten in Provence/ op een Dorp genaemt Velaux/ hier hadden de oude Gereformeerde van Marseillie/ als 5. mijl van daer/ en de vreemde/ soo aldaer woonen en omtrent/ de exerci-tie van haer Godtsdienst tot noch toe gherustelijck beseten/ door admissie van sijn Majests. Voor-Ouders: Dese hadden aldaer te houden een generale Vast en Bede-dagh aen-ghestelt/ waer na toe sich doe alle/ soo Fransse/ Engelsse als Switserse Natien van de Gereform. Religie zijnde/ begaeven; de Roomsse hier over nijdigh/ meenden dese Protestanten schielijck te overvallen/ en al het Volck te vermoorden/ daer waren godloose Papen onder dese Aenvoerders; dan Godt beletten haer voornemen/ door wachten wierden zy gestuyt/ invoe-ghen maer een Fransman doot bleef/ die in Switsers habijt was gekleet; even-wel zijn veele Lieden van een tranquille geest/ het pericul voor oogen ghesien hebbende/ van schrik gestorven: De voorsz. vervolgde Gemeente hebben strax niet alleen door haer selfs/ maer oock door de Ambassadeurs van Engelandt/ Hollant en Switserlant den Koningh van Vranckrijck doen klagen/ om weg te nemen de vrese die men had voor een Geboefte/ die op Aerden hun plaisir in boosheyt namen/ om nimmer in den Hemel te mogen geraken: Also dese ver-volginge selfs Vranckrijck schadelijck was/ en veele Huysgesinnen begosten te vertrecken na Engelant en Elsas/ daer ter contrarie sijn Majest. uyt toe-gene-ghene beste sijner Onderdanen/ alle vlijt van d' ander zijde aen-wende om door vreemde eerlijcke Lieden en Hantwerckers zijn Coninckrijck te verrijcken.

Den 6. Juny storf den regeerende Vorst van Oost-Vrieslandt/ welcke zijn Broeder Graef FERDINAND in de Regeeringe volchden. Haer Ho: Mo: hebben aen den Hertoge GEORG WILHEM van Bronswijck en Lunaburg/ wegens de onlusten met desselfs Broeder Hertogh JAN FREDERICK van Bronswijck en Lunenburgh/ de nae-volgende Missive laten af-gaen/ en daer na noch een aen Hertogh JAN FREDERICK van Bronswijck insgelijckx/ by na in een maniere geschreven:

DOORLUCHTIGE, &c.

WY hebben uyt de Missive van u Furstel. Doorl. geschreven tot Hanover dẽ 29. Maert lestleden, (stilo loco) en den 17. deses (nieuwe stijl) ons ter han-den ghekomen, mitsgaders uytte memorie by den Heer de Villiers, desselfs Afghesant den 18. daer aen volgende aen ons gepresenteert, met leetwesen vernomen de opgeresene misverstanden tusschen u Furstel. Doorl. en des selfs jongher

Broeder Heer Hertogh *Jan Frederick* van Broenswijck en Lunenburgh, over en ter zake van de Hertogdommen, Graesschappen en Heerlijckheden, na gelaten by wijlen den Doorl. Hoog-gebooren Furst en Hr. Hertogh *Christiaen Lodewijck* van Broenswijk en Lunenburg, in sijn Leven Regeerende Heer des Vorstendoms Zelle, uwe Furstel. Doorls. outste Broeder: Wy bevinden ons daer inne te recht bekommert, ten aensien dat niet alleen de selve misverstanden tusschen 2. Broederen, considerable Vorsten van 't Rijk, onse Nageburen en goede Vrunden, sijn ontstaen, maer ontwijffelijk ook by continuatie van dien, meerder swarigheden en convenientien na zig zullen slepen, die ook de Naburige Princen, Landen en Staten soude konnen involveren, in ongelegentheden de welke namaals niet als met groote moeyte en swarigheyt soude konnen worden weg genomen: Tot voorkominge van welcke swarigheden en inconvenienten wy uyt een vredelievent en oprecht Christel. gemoet hebben noodig geacht u Furstel. Doorl. gelijk ook des selfs Heer en Broeder Hertog *Jan Frederick* mits desen gants vrunt, ernst en nabuerlijk te versoeken, datte selve, insiende de gevaarlijke en schadelijke consequentie van dese sake, de droevige effecten en onsekere uytkomsten van de Wapenen, en wie zig al tot nadeel van beyde partyen in tijden en wijlen hier onder soude konnen vermengen, van alle feytelijkheyt sich wille onthouden, en van zijnen tijde alles helpen contribuëren en by brengen dat tot beslissinge en nederlegging der opgeresene differenten en misverstanden soude mogen strecken, daer toe wy ook onse ernstighe debvoiren en alle goede nabuerlijke officien van Mediatie, de saecke sulcx vereysschende, by desen aen u Furstel. Doorl. gelijk wy mede sijn aen de hoog-ged. Hr. Hertogh *Jan Frederick* van goeder herten sijn presenterende: Biddende den GODT des Vredes dat Hy uwe Furstel. Doorl. wil inspireren gedachten van Vrede en Eenigheyt, tot grootmakinghe van Zijnen H. Naem, voorkominge van verdere inconvenienten, ende herstellinge van de ruste van des selfs Onderdanen: Waer mede eyndighende, en ons op d' acceptatie der voorsz. minnelijcke aen-geboden Mediatie verlatende, &c.

Keyserl. Majest. te gemoet siende de quade gevolgen van den Zee-Oorlogh tusschen Engelant en Hollant/ en bevreest/ dat door 't inbesteren by d'een of de andre de Duytse Rivieren/ d'Elve/ Weser of oock andre mochten werden ontheyligt/ schreef aen d'Anze-steden/ Hamburg/ Lubek/ &c. de volgende Missive:

Leopoldus, divina favente clementia Elect. Romanorum Imperator, Semper Augustus: Amici charissimi, humillimi nobis, Consules & Magistratui Lubecensis, Bremensis, atq; Hamburgenses, suo reliquarumq; Hansæ Teutonicæ Civitatum nomine exposuerunt, vereri se admodum ne gliscentis inter Serenissimum Magnæ Brittanniæ ejusdemque Regna ex una, ac vos Fœderatosque Belgij Provincias ex altera partibus, differentiæ in apertum tandem Bellum erumpant, atque ita dum Belli gerantium copiæ hostem quoque suum insectaturæ sint, non Mare solum, sed illabentia in idquoque Albis, Visurgisque, ac aliæ Sacri Imperij Flumina, non sine publica Commerciorum jactura, infesta intutaque reddant, suppliciter orantes, ut pro securitate sibi Imperioque hac in parte, afferenda nos in tempore, cum apud dictum Serenissimum Regem, tam vos etiam nos interponere vellemus, tam etsi igitur nos quidem de utriusque partis cognita æquanimitate concordiaque ac pacis cum Vicinis conservandæ studio, vestræ multo pacatiora nobis promittamus. Pro ea tamen cura quam nobis Imperatorij nostrij muneris ratio imponit, qua quauersum providen-

dum ne per alienas contentiones ac turbas nos & Sacrum Romanum Imperium imprimis, etiam publica Commercia impedimenti ac detrementi aliquid cœpiunt omittere, nec potuimus, nec debuimus, quin sicuti prodictum Serenissimum Magnæ Brittanniæ diligentem quesivimus, ut insperatum cum Belli casum datis ad suos mandatis, dictorum severitate Commerciorum in Imperia, dictisque Fluminibus utpote neutri parte obnouijs, amice prospicere vellet. Ita & vos benevola adhortemur, ut e xercitibus e que vestris ac Piraticam exercentibus omnes insectationes excursioresque quocunque nomine censendas, in quœvis Imperij Flumina interdicere, serieque ut Commercia Sacro Imperio in iis libera ac expedita relinquant, injungere velitis: Quod uti vestro erga nos Imperiumque Sacrum Amicitiæ bonæ ac benevolentiæ studio quam maxime & consonum, ita & nobis erit gratissimum quod mutuis Amicitiæ studiis, omnino recognoscere cupimus, quibus quod reliquum est benevolentiæ nostræ Cesareæ conservamus.

Datum in Civitate nostra Viennæ, die 7. Maij 1665. Regnorum nostrorum Romani Septimo, Hungarici decimo, Bohemici vero nono. Vester bonus Amicus

LEOPOLDUS.

Men verboot te Warzau met Trompetten geklanck/ dat niemandt by den aldaer zijnde Sweetse Gesant ter devotie soude mogen komen: 't Welck den selven soo ontstelde/ dat hy daer en tegens een scherp Memoriael aen den Cancelier verhantrijckte/ obtinerende daer op soo veel/dat ter contrarie weder om met Trompetten uyt-geblasen wiert/ dat het yder vry stondt de Predicatie in sijn Huys te mogen komen aenhooren: En boven dien soo veel door de Stadt Thoorn geinterdiceert/datte scherpe Executoriale Decreten over hare ontnomene Kercke wegens de Nonnen/ beyde partyen tot een vriendelijck Accoort zijn verwesen.

Die van Hamburg ontfongen uyt Engelant doe 200000. Rijckxds. tot de werbinge van den Bisschop van Muuster. Den 13. passato laet in den avont arriveerden binnen Coppenhagen haer Ho: Mo: Ambassadeur d'Heer Amerongen, by Rotschilt te gomoet gekomen zijnde door den Resident la Maire: En had zijn Excell. den 15. dito ten 4. uren private Audientie by den Coning van Denemarcken/ op-gehaelt in sijn Majesteyts Lust-huys door den Ceremony meester in 's Coninghs Carotse: Zijn Excell. op 't Pleyn komende/ sach de Coningh staen boven op een Sael in een Venster/ met de inkomste van zijne Excell. sich ontdeckende/ en de selve 4. a 5. passen te ghemoet tredende/ vergeselschapt met de Heeren Zeestet, den Cancelier Ritz, den Stadthouder Alefelt van Holsteyn/ en den Stadhouder Gabel: Na af-geleyde Complimenten/ sijn Exell. kortelijck verhaelt hebbende waer over haer Ho: Mo: hem afgesonden hadden/ antwoorde den Koning van Denemarcken mondeling daer op in substantie: Dat zijne Majesteyt ten hoogsten aengenaem was de komste van zijn Exell. En geensints en was twijffelende aen haer Ho: Mo. goede genegentheyt en Vrund-nabuerlijcke Correspondentie, die de selve door haer Ambassadr. extraords. aen boden. Na veele minnelijcke discourssen op indifferente saken een kleyne tijt over gebracht hebbende/ scheyde met respect: En wierden weynigh dagen daer naer sijn Excellentie Commissarissen om mede te handelen toe-ghevoeght. Tot Stocholm in Sweden arriveerden insgelijckx oock op den een en twintighste

passato

passato haer Ho: Mo: Ambassadeur Ysbrantsz. ende wierdt door den Resident Heynsius, anderhalf uyr buyten te gemoet gereden/ende in des selfs Logement begeleydet/ op een tijdt dat haer Majest. en 't Hof te Landewaert in getrocken waren.

Des Bisschops Gesant tot Weenen had in dese dagen geen grooter devotie dan te solliciteren/ Volgens den stijl der Roomse, als consent te mogen hebben wegens 't Duytse Rijck, dat hy als Deurwaerder, d'Executie, ende den Oorlogh op zijn eygen gepresupponeerde, tegen de Geun. Provinçien op belofte van Auxiliatie mochte aen-vanghen, &c. De antwoordt der Protestanten klonck hem niet wel/ het welck was/ Hebt gy questie, neemt twee Scheydsmannen; wy trecken geen partye. Dus gaet hy na de Roomse/ van welcke hem sommige falybouwers toe-vallen/ maer andere van Godtvruchtiger wesen/ voerden dese eerwaerdige tael: Het plach den Bisschoppen in de Oude Tijden wel te staen minnelijck en vrundhoudent te wesen: De onverstandige en gebrekelijcke als een geringe deucht niet alleen te verdragen, maer, met St. Maerten liever een eynt van zijn Rockje te willen missen, als yemant te beledighen: Dat het verre daer van daen was, van de Christelijcke Vreden Kercke op te willen bouwen door gesochte bloet-stortinghe, daer de Apostelen, Clemens en andere Eerstelingen die aller eerst door Vrede, deucht, en Gods yver hadden gefondeert en op-gequeeckt: En deswegen oock waren ghezegent, &c. Dan den Bisschop liet dese pieuse preken/ en mette Kerck die van steen is/ en doof voor sulcke Sermoenen/ nam Constantijns Rapier in de Vuyst/ niet om 't Kruys met Helena te vinden/ maer om de Geusen/ die boose Ketters/ die eene Credo en Doopsel dagelijckx gebruycken/ en de godsalighste wel-levende deughdige Menschen estimeren/ te vernielen. Hemel! waer vervalt de Christenheyt, ende hare gepretendeerde Christelijcke Bisschopen toe? Haren Christus van Vrede, zy van Oorlogh: Hy van genesen, zy van doot slaen: Hy van aller genade, zy onvergevelijk vervolgende: Hy door sijn Bloet haer tot Zaligheydt verlossende, zy door Menschen bloet stortinge veele roeckeloose den tijt van penitentie en zaligheyd af-snijdende: En sullen dese als noch onder den Titule van Bisschop ofte Outste [soo spreeckt den bescheydelijckxsten originele Text] met dese maxime der Menschen Ghemoederen die Godt alleen behooren, aldus handelen? Wat Heyden soude sich tot soo een selfs verloochenende Dienaer, om Christen te worden, willen over geven? Den Turkse Gesandt selfs/ siende dat hem twee Arrianers te Weenen waren naer-ghevolght/ die/ hoewel strickt op haer Godts dienst/ tot Spions van zijn doen sich hadden in-ghelaten/ dede die/ wijl sy haer buyten hun beroep begaven/ in ysere ketenen slaen/ en wegh voeren: Hoewel die te Comora door de Souches dien dans weder geluckelijck ontsnapten. Dese Sarasijnen hadden oock 2. Jongens op-genomen/ en op 't Turckx geschooren en geklect. Sekere Jode by een Christen Kraem-vrou thuys leggende/ voerde 't jongh gebooren Kindt uyt den Lande wegh. Een Paerde-kooper in 't Sticht Hildesheym in de Kroegh te Steffen zijnde/ van den Waert ghevraeght/ waer heen? was de Marckt goet? antwoorde/ ja tamelijck: Seyde/ wilt gy na Osterode/ hier is een braef Carel die wil met dy mede: Hy gaet te Paert/ de Waert en noch een volgen/ hy wort met 2. kogels by Osteroda vermoort: Dese beschaemt/ dewijl

dewijl sy sonderlingh geen gelt by hem vonden/ die oock een Vrou met 6. Kinderen hadde/ wierden betrapt voor eygen Moordenaers. Den gehele Overpaltz und Bayern is dese daghen by loutere tempeest dat gewas als anders te gronde beschadigt. Poolen even onrustig/ socht/ dan vond geen Vrede: De partye van Lubomirzky wapende sich langs so meer/ wiens eene Vendel van zijn Lijf-guarde dese Letteren in had/ Soli Regi saluus; op d' andere stonden 3. Kruyssen/ en daer onder/ Crux male consulentibus & administrantibus. Men begost doen in plaets van Duc d'Anguin/ tot successie der Poolsse Kroon/ nu te spreken van den Hertog van Lotaringen/ daer den Turcksen Keyzer van Naburschap mede te vreden was/ liever als met een Prins uyt Vranckrijck.

JULIUS 1665.

De Fransse Oost-Ind. Compagnie hadden nu tot Amsterdam/ door Sr. de la Garde Belin/ gekocht en aldaer lagen zeylvaerdig de Vrede/ de Justitie/ en den Edelman. De Ed. Gr. Mo: H. Staten van Hollandt vergaben doe 't Houtvesterschap van Hollant aen den Heer van Wimmenum; 't Drostschap van Heusden aen Geerard van Berckel, Soon van den Ontfanger Johan zalr.; 't Rekenmeesterschap van Rensburg aen den Heer van Noortwijck; 't Rentmeesterschap aen den Heer van Duyvenvoorde; 't Gouvernement van Heusden aen Dros. In 't Vlie wiert gevist 't aen-ghedreven Lichaem van Captt. Gerbrant Boes, wiert bekent aen zijn Rapier / en gekist na sijn Stadt gevoert. De Spiegel-stucken en veele driftighe tuygen van d'Admir. Obdams Schip/ sijn by der Schelling/ Amelant/ en 't Vlie opgevist/ soo men aen 't gesneden Beeldewerck konde bemercken.

Engelant in hovaerdye geen Lant wijckende/ blies en stofte by alle Natien vuyr en vlam/ hoe sy schrobbers van de Noort Zeewaren geworden/ en datze wel haest noch wat anders tegens de Geu. Provincien meende te verrichten. Eenige seer sincere doch anders wat eygensinnighe Lieden begaeven sich dese maent voor den Coningh / voor-houdende/ hoe Godt het Engelant en speciael het weelderige London had aen-ghetast met het vuyr der Pestilentie / welcke Plage (alsoo noemen d'Enghelse in haer tale de pest) haer nu wijts en zijts al mede te landewaert in begost te verspreyden / en het zijne Majesteyt geensints en soude prevenieren soo hy op Godt vertroude / te Withal te blijven / en niet na Salisbury te gaen / beyde om den Hemel en sijn Ondersaten te ontblieden/ als van den eersten herstelt/ en de tweede haren Koning en Beschermer sijnde: Dat alle dese rusien en onheylen alleen sproten uyt de vervolgingh die hy dede aen een simpel Volk die men Quakers noemde, en die hoewel men andre boose Lieden met haren naem noemde, sy echter van alle verstoornissen in de Regeeringe vry waren, &c. Hoe goddeloos dat het was so eerlijke Lieden die men belooft had te protegeren, uyt pure haet en boosheyt der Bisschoppen, met Wijf en Kinderen in slavernye na de Barbados versont als misdaders, om geen tien Jaer als Nebuchodoneser langst 't Velt te kruypen, maer om eeuwigh in de Taback-plantagen en Suycker velden Egyptisen arbeyt te doen,

doen,&c. Men gaf hun tot antwoort/ Dat de Quakers de grootste Plague van 't lant waren: En datte Britse Regering nu eens wilde sien en af-wachten wat des Quakers God voor haer soude en konde uyt-wercken,&c. Met meer andre onredenen/ al wat te onchristelijck voor een teedere conscientie om te konnen verdragen: Weynig te vooren waren diverse Bisschoppen by de Koning gekomen/ pogende te bewijsen/ Dat de Pest, seggende te Plague, niet en soude cessieren, voor en al eer sijn Maj. sich van de Quakers gantschelijck had gesuyvert, en de selve nevens alle andere Faneticken hadde weg geschickt: Dan voorwaer dese Lieden hoewel soo wat bysonder/ en geheel niet ondeugdigh/ aldus siende dat men in Engelant dus ageerde om de Aertse Croon/ vertroostede haer op Gods belofte/ en hadden al vry sekerder hoop op 't Engels Koninckrijck in den Hemel/ als op dat van Londen op der Aerden. Men sprack oock dese dagen over 't lossen der wedersijts Engels en Duytse gevangens/ dan also men sich beriep op 't advijs van Duc de Jorck/ so en wiert daer niet af/ de meeste Gevangens in Engelant storven als beesten van honger/ koude/ ellende/ pest en vuylicheyts/ sittende op seven duyts daegs.

De Engelse Bootsgesellen bestonden dese daghen te mutineren/ tot Portsmuyen sloegen sy diverse van haer Officieren doot/ en aldus 1500. sterck t'samen loopende/ onaengesien men by Trommel-slagh gepubliceert had/ dat elk/ op peene van de doot/ sich aen boort soude begeven/ soo en achtede sy sulcx niet/ maer voerden noch al veel hooger tael/ roepende en uytwerpende/ Kost den Koning gelt vinden om een Papisten Bisschop te wapenen, gelijck hy dede, hy kost oock wel gelt voor haer verschaffen. Men sag oock veel onlust onder de Gereformeerde in Engelant/ wiens Predicanten men alreede ghebannen had/ om datse den Papisten stijl der Engelse Bisschoppen niet verstonden te konnen ghehoorsamen; die begenadight wierden mochten op 20. mijlen naer aen Londen oft op 5. mijlen naer niet komen van eenige Stadt oft aen hare Woon-plaetsen: En noch segghen d' Engelsen: How good a Protestant et lover of the Reformed Religion the King of England is, sal in korten tijt gesien worden.

Reyze gedaen by den Hr. Vice-Admir. M. A. de Ruyter, *Na de Kusten van Africa en America, in de Jaren* 1664. *en* 1665.

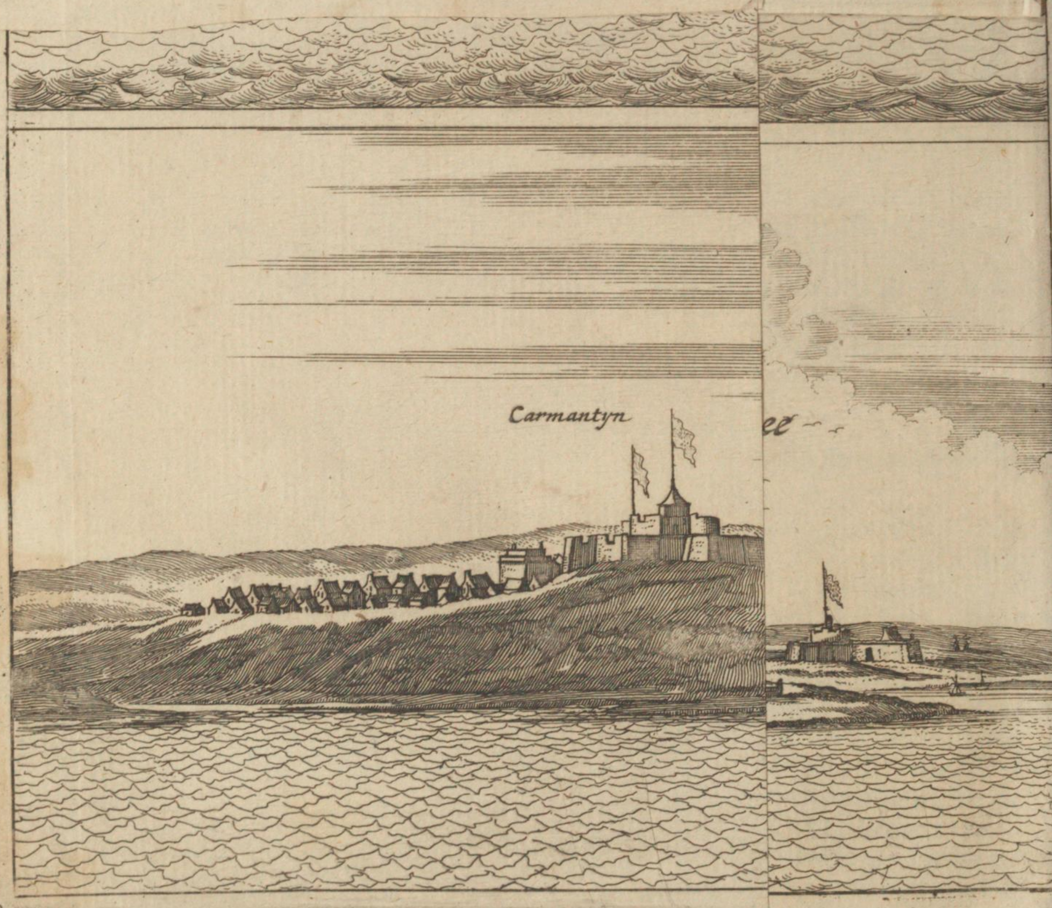
DEn Vice-Admir. *de Ruyter* van sijn Principalen ordre ontfangen, en te Cadix sich mette Schepen van Oorlog (gelijk op ons 15. deel, fol. 6. en 180. te sien is) voor een notabile Voyagie niet alleen geencourageert vindende, maer sijnde gesterckt met noch Ses andre Schepen, voorsagh sijn Vloot tot een lange Reys: Stellende in plaets van den overleden *Mortagne*, tot Fiscael Monsr. *de Wit*: Eenighe Engelsse doe te Cadix sijnde, vraegden waer na toe? men antwoorde, nae Salee: Den 5. October 1664. dus van de Reede van Cadix zeylende, daer *Lauson* (een out Eng. Zee-Officier) onder Rota lag, wierde met 9 schoten begroet, en door van der Saen en Sweers aen boort begroet: De Nederlanders dus 10 dagen gezeylt hebbende, hielt den Vice-adm. de Ruyter Krijgsraet, en besloten, dat also de Heeren Staten Generael hare Vloot onder ged. *de Ruyters* beleyt, hadden versonden na Cabo Verde, en de Kusten van Guinea, om aldaer (ware het mogelijck) te hernemen en te bevorderen sodanige Forten en Plaetsen als gem. Heeren Staten door d' Eng. Natie waren afhandig gemaeckt, dat om Volck te Landen, Monsr. Jan Bartram van Mortange soude wesen Colonel en Opper-

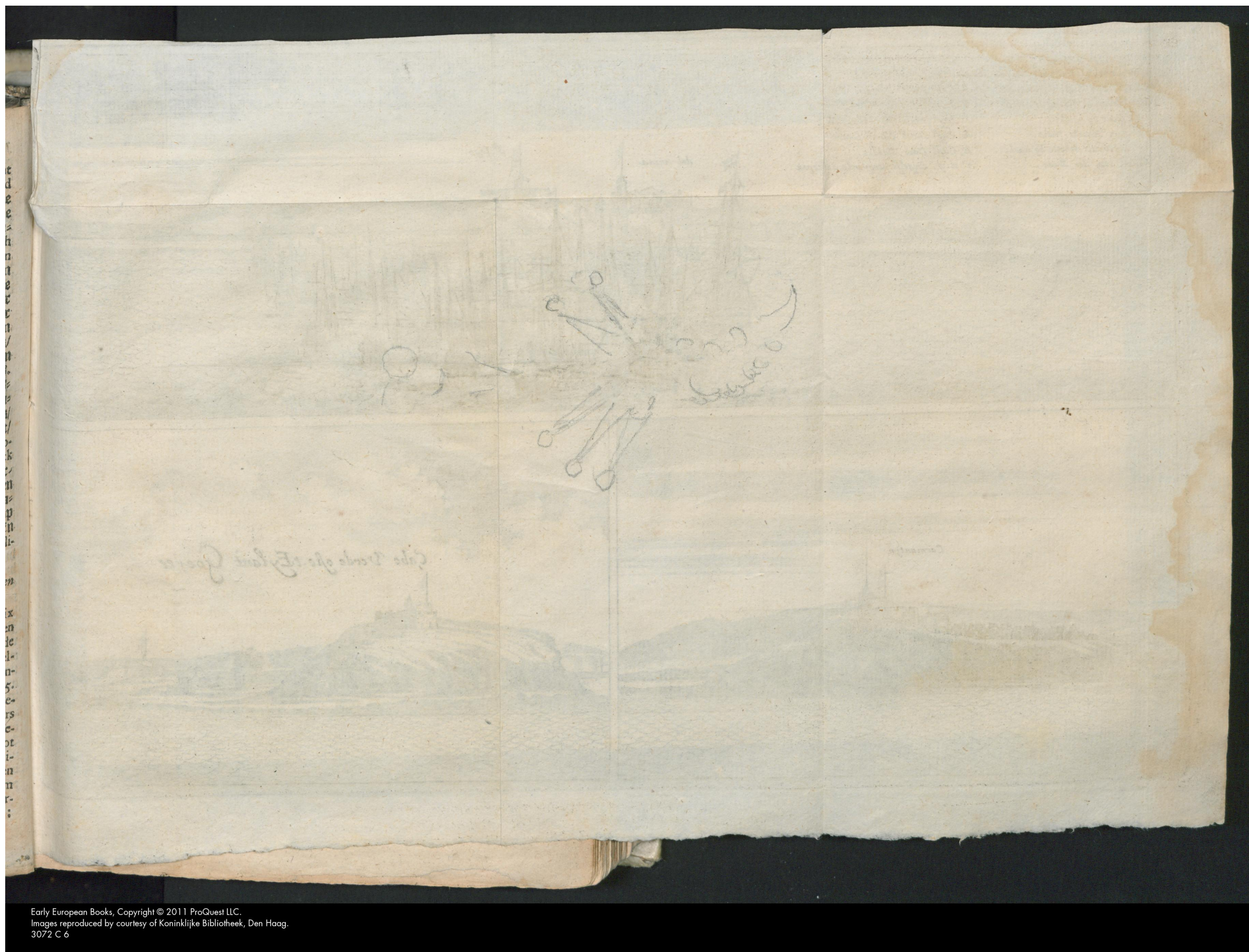
hooft;

hooft: Quamen den 21. 's nachts voor 't Eylantje Goeree, daer låghen dese Enghelse volladen Schepen om aen Cabo Verde te handelen:

Capit. Jacob Reynolds, 34 st. 1 de Leeuwin de Africa, 30 st. 26 m.

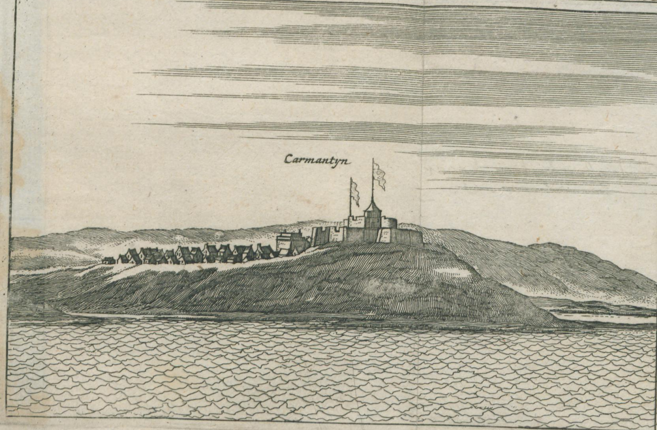
doen,&c. Men gaf hun tot antwoort/ Dat de Quakers de grootste Plague van 't lant waren: En datte Britse Regering nu eens wilde sien en af-wachten wat des Quakers God voor haer soude en konde uyt-wercken. &c. Met meer andere onredenen/ al wat te

a. den Vÿce adm. de ruÿter.
b. den Vÿce adm. Ian Corn. Meppel.
c. den Schout bÿ nacht Aert van Nes.
d. den Command.r Gidion de Wildt.
e. den Schout bÿ nacht, Leendert Haecks Want.
f. den Capit. als Schout bÿ nacht, Willem van der Zaen.
g. Cap.t Isaack Sweerus.
h. Cap.t Govert t Hoen.
ÿ. Cap.t Dirck Gerretss Pomp.
k. Cap.t Ian van Nes.
l. Cap.t Hendrick Adrÿaenss.
m. Cap.t Iacob Corn. Swart.
n. Cap.t Enno Doedes.
1.2.3. Engelss veroverde Scheepen.

hooft: Quamen den 21. 's nachts voor 't Eylantje Goeree, daer laghen deſe Enghelſe volladen Schepen om aen Cabo Verde te handelen:

Capit. Jacob Reynolds, Mette Wimpel van de groote Stengh,	34 ſt.	de Leeuwin.	
		de Africa,	20 ſt. 36 m.
de Martha,	20 ſt. 42 m.	de Dolfijn,	20 ſt. 42 m.
de Hoopewel,	20 ſt. 45 m.	Proſperiteyt,	8 ſt. 16 m.
		de Spion, 35. Laſt,	1 ſt. 7 m.

Deſe wierden met het lumieren van den dagh beſet door de Holl. Armade, en by reſolutie van den 22. Octob. vermeeſtert: Selfs oock 't Eylandeken Goeree, maer een half mijl lang, en 60 treden breet ſijnde, ten N.W. een Fortje met 8 a 9 ſt. hebbende, daer de Eng. Vlagh af woey, idem, beneden noch een Fortjen en Packhuys, daer men aen Lant vaert, dan niet ſo ſterck als 't bovenſte, ſijnde wel veel grooter, maer alleenlijk met loſſe ongemetſelde ſteenen rondſom op den anderen geleyt, en met ordre gevoegt, ſulcx dat wanneer men een Canon daer op afſchoot, heele hoecken van ſteen en aerde daer af rolden, ſpeciael in tijt van regen, die ſuffiſant is geheele Bolwerken af te ſlegten: Nu *Iuriaen Aberkron* gaf den 23. Octob. dit Eylandt de Nederlanders over, en vertrock met ſijn Volck; de Prince Vlagh ſach men planten op 't Fort, Brittanjes Wimpel moſt ſneven, 8 Eng. Schepen wierden ontladen, dewijl ſy de Royale Eng. Compagnie toe quamen, de ontladinge was 60 Kiſtjes Linne Laken, 11 vuere Kiſtjes met Sesjes Lijnwaet, 3 Balen Bay, 8 Kaſſen met Saeyen, 2 Kiſtjes met Meſſen, 2 Kaſſen Perpetuanen, 10 halve Amen Brandewijn, 27 Vaetjes Brandewijn, 10 Vaten Boſcruyt, 599 ſtaven Yſer, 2 Kaſſen met Muſquetten, 10 Vaetjes Smeer; en daer na noch 4 droge ſpijs-vaten witte Erweten, 6 vaten meel, 3 half Amen Brandewijn, een vat Snuyf-taback, half Oxhooft Aſijn, 100 lege Tonnekens om mette Negros over Boskruyt te handelen, en een Kas met Taback-pijpen, alle met 't merck van d'Eng. Royale Comp.: Op 't Eylandt Goeree wierde tot Gouverneur gheſtelt de Fiſcael *Iohannes Chalarius*, en *Otto van Nievelt* tot Capiteyn, en aen die van de Roy. Eng. Comp. wiert een Aſſignatie mede gegeven op de Nederl. Weſt-Ind. Compagnie: Den 5 November dede *Do. Floccentius* op 't beneden Fort de eerſte Danck-predicatie, veel Scheeps-volck preſent ſijnde, ſijn Text nemende uyt Deutern. 33. vers 8. *Ende verheugt u Zebulon over uwe uyttocht, ende Iſaschar over uwe Hutte:* Eerſtelijck Godt danckende over de geluckige uytvoeringe van dit exploict, en vervolgens, dat Godt haer vorders wilde zegenen, en dat ſy met onbeveynſde liefde malkanderen wilden beminnen en geluk wenſchen, en ten laetſten, datſe alle Godt, 't Vaderlant en de Regeeringe gehoorſaem en oprechtelijck wilden dienen: Onder deſe Predicatie ging 't Eng. Scheepje de Proſperiteyt onder zeyl, de Cap. *Jan Comes*, houdende een partye Negros binnen boort gevangen, die als onnoſele met Vis als anders waren gekomen te verhandelen aen ſijn boort, om voor Slaven in de Barbados te verhandelen; andere Swarten dit ſiende, ontvluchtent met haer Canoes: En wierden naderhant ſo boos op deſe Menſchen-dieverye der Engelſe, dat ſeker Swart op een Staten Oorlog-ſchip komende, en een Engelſman ſiende, deſelve wilde maſſacreren, ſijn ooghen die root ſijn, brande als vuyr, hy ſchuymbeckte als een dolle man, doch belet, eyſchte een Mes, quanſuys om een ſplinter uyt ſijn voet te halen, en een weynig aen ſijn voet gepeutert hebbende, valt op den Engelſman, die op de Plecht ſat, meenende hem de ſtrot af te ſnijden, die echter noch ontſet wiert; ſo grooten liefde hadden d'Engelſe alreede in Guinea op de Swarten ghewonnen: De Viçe-Adm. *de Ruyter* 120 man tot beſettinge op Goeree latende, ging den 6 ſmorgens 't zeyl, alvoorens de Eng. Schepen den Dolfijn, de Marta, en de Victorye met 33. ſt. vry gegeven ſijnde: Den 4 Decemb.

quamen voor Siera Lione,bemagtigden d'Eng.Logie,wiens Goet men t'ſcheep bragt, vonden in een groote kuyl veel Olifants-Tanden verborgen : Hier verſcheen ſich een vreeſſelijcke Staert-ſterre, O.S.O. de ſtaert N.N.W. Sy verloſten een Hollander met 3. Vrouwen, die d' Engelſe voor Slaven aen de Swarten hadden verkocht : Men verbrande geen Eng. Wooningen, noch plonderden haer niet, gelijck ſy de onſe noch onlangs hadden gedaen: Namen van daer mede van d'Eng.Roy.Compagnie onder *Abraham Hodge* en *Rickwicht* 1420. Olifants Tanden, 3135. p. Koper, een Kas met 36. Blaeu geſtreepte Kleetjes, een Kiſt met Yskleetjes, Hembtrocken, Kouſſen, Scheeden en Meſſen, een Kiſt met Carſay, Kleetjes en Meſſen, een Kiſt met roode Carſeelen en Yſere Kettingjes, een dito met 34. Muſquetten, een dito met 19. ſtucx ſwarte Saeyen, een dito met 100 Teerlingh-kleetjes, 3. Bombaſijnen, een ſchoon Saey, een dito met Haerlemze Stoffen en Saeyen, een dito met 175. Teerling-kleetjes, een Kas met Pletſen en Bombaſijnen, een Kiſt vol Coralen, 11503 ſtaven Yſer, 3. vaetjes Spijckers, 34 Tinne Kommen, 10 ſtucx grof Packdoeck, 3. Yſere Stucken, 2 Metale Baſſen, 3 tonnen Greyn-Peper, 30. ſacken Sout, 2689. p. Rijs, een Orologie : Met Limoenen en Water ſich voorſien hebbende, gingen met een variabel Luchje den 15. weder t'zeyl: 't Swemmen (om de meenighte Heyens) was hier op lijf-ſtraf verboden : De Comeet flonckerden geheele Nachten over tot den dageraet, het achterſte ſchijnende tot 4 uren aen te groeyen : Den 4. January 1665. quamen voor Tacorary, daer 't Caſteel Witſen lecht, voor deſen van de Nederlanders af-genomen ; op 't advijs van eenen Rietbeeck wiert een Chaloup met Joncker van Coevorden af-geſonden, dan, hoewel die van't Fort een witte Vlach af hadden laten waeyen, begoſten ſy nu als ſchelmen luſtig uyt groot en kleyn Canon te ſchieten, invoegen die weder te rug moſten keeren : Den 5. weder een ander Chaloup met een Trompetter afſendende, hadden d'Engelſſe ſich met ettelijcke Negers in embuſcade geleyt, ſo dat weder re infecta moſten keeren : Waer op terſtont by de 600 ſo Soldaten als Matroſen landen, d'Oorlog-ſchepen in korte, en op Tacorary dapper begoſten te canoneren, dreven de Swarten op de vlucht, ſtaken hare Wooningen in brant, en vielen op 't Kaſteel aen, d'Engelſe dat ſiende, verſochten pardon, ſtreken de Vlag, en gaven ſich als Kinderen over: Moetende lijden dat Orange Blanje Bleu quam af te waeyen in plaets van hare Eng. Standaert; voorwaer een groot verdriet voor een hoogmoedig hart : 's Morgens quamen wel 300 Scheepjes met Swarten, wel gewapent, van 't Caſteel del Mina, in 's Lants Vloot, af-geſonden door den Commandr. *Valckenburgh*, tot aſſiſtentie der Nederlanders : Deſe terwijl 't voorſz. Fort Tacorary wiert door Buskruyt in de lucht geworpen, plonderden en raſeerden tot den gronde het Dorp daer beneden leggende, als bittere vyanden van de Tacorariſe Swarten zijnde, die om datte ſelfde haer ſo vals mette Engelſſe in-gelaten hadden tegens belofte aen de Nederlanders, ſy terſtont de Hoofden af-kapten, daer ſy als gecken mede ſpeelden, en wonderlijcke kuren bedreven, en als een heerlijcke ſake op Stocken en Spietſen daer mede na Huys trocken : Den 6. 's nachts verby een kleyn Fortje, de Sama, de Weſt-Indiſe Comp. behoorende, zeylende, hoorde noch eenige eer-ſchoten in paſſant : Dus na het Caſteel Del Mina loopende, quamen voor 't Caſteel den 7. dito, ten 9, uren ſmorgens onder 't geluyt van 11. Canons uytte Vloot, yder Capiteyn 5. en weder ſo veel uyt del Mina : De Vice-Adm. *de Ruyter* terſtont met een Chaloup aen Lant voer, van de Geneeze Gener. *Valckenburg* verwellekomt ; daer wiert doemaels partye Yſer, Lijnwaet, Vivres, en andere Buyten aen del Mina gebracht : Den 10. January advijs van hare H.

Mo:

Mo: ontfangende, in dato den 21. Octob. 1664. resolveerden den 11 January, op het aen-schrijven van de H. Staten Generael, *Alle gemonteerde Eng. Schepen, haer op de Kusten van Guinea vindende, aen te tasten en te veroveren*, (indien 't mogelijck waer:) Den 12. quam *van der Zaen* op met d' Eng. Pinas de Marta 20. st. in Zee veroverdt: Den 17. wierden 2. Eng. Prijsen, Neptunis en de Marta, tot Branders verordineert: En gelast niet te Landen, om geen Volk te missen, also Prins *Robert* daer alle dagen verwacht wiert volgens 't advertissement van hare H: Mo: en groot voordeel door 't splissen der Krijgsmacht soude konnen krijgen, in-geval Prins *Robert* aen quam, waren getroost hem welkom te heeten; also na 't advijs hy 8 Konings, en 10. gehuerde Schepen sterck, en gelast soude wesen alle Holl. Comps. Schepen en Forten te beroven, die ged. Prins *Robert* op de Kusten van Guinea soude konnen bekomen: Den 6. February ging de Vloot van Del Mina t'zeyl, arriveerden na middaghs voor by Cabo Cors en 't Fort Morera, en setten 't bewesten Cormantijn, tusschen Adia en Annemabo: Den 7. February smorgens quamen 4. a 500. Canoes vol gepropt van Swarten, metten dageraet ons na gevolgt, en door den Generael *Valckenburgh* tot onser assistentie: Waer op naer gedane Krijgspleginge 'tgantse gros van de voorn. Negers in compagnie van alle Lantbooten en Chaloupen wel gemant met 8. a 900. koppen, na Lant voeren, hun weg na 't Dorp Annemabo nemende, alwaer omtrent de Strant gekomen sijnde, door de Negers aldaer achter klippen en ruygten in embuscade leggende, sodanigh met Musquetten, als oock met Canon van 'tFort Cormantijn wierden gegroet, datte Boten en Chaloupen, en de Mineeze Negers Vloot (bemerckende 't gheweldigh aen-storten van de Zee, en de contrarie uytslag van 't Accoort mette Braso aldaer) sich onverrichter saken na 's Lants Vloot retireerden: In welcke tijt 't Fort Annemabo met Buspoeder wierdt op-geblasen, waer op terstont eenige Negers met haer Canoes aen-dringende op 't Fort Adia, en sich te Lande begevende, d'Eng. Vlag deden in-halen: 't Fort Adia sprong in deser voegen op, de Engelse (aldaer leggende) siende de macht der Hollanders en Negers, gereet om te landen, en sig inbeeldende datte landing soude gelden op 'tFort Adia, leyden derhalven een stuk lont by 't Buspoeder, en 'tFort verlatende, retireerden na Cormantijn, om also d'onse (wanneer sy 'tFort soude willen plonderen) te doen opspringen; doch haer aen-geboren boos opset door des Heeren Genade misluckt, door 't landen op Annemabo, en tot niet gedaen sijnde, veroorsaeckte weder nieuwe couragie om te hervatten 'tgeen alreede begonnen was, te meer, om dat men verstont datten Braso met sijn Aboreros niet tegens ons was, gelijk wy meenden, en gelijk het oock bleeck, maer tot onse devotie t'eenemael genegen, en daer over van de Negers aen de Gen. *Valckenburg* en aen de Vice-adm. *de Ruyter* tot Pants-mannen waren gestelt; als mede, datte fouten in 't landen op Annemabo (volgen haer seggen) niet by de hare, maer by d'onse was toegekomen, en dat d'onse te vroeg waren aen lant gevaren om te landen, eer sy de Negers tot haer devotie konde brengen, of souden gebragt hebben, en dattet was om te landen als sy de aldaer sijnde Negers tot haer wil hadden, als dan dwars van 's Lants Vloot een Prince-vlag sonden opsteken en laten wayen, en hun daer om onschuldig hielden, dewijl 'tvoorsz. teken noch niet gedaen sijnde, 's Lants Vloot en de Chaloupen evenwel wilden landen; 'snachts quamen wederom eenige voorname Negers aen boort van de Vice-adm. *de Ruyter*, verklarende met eeden, datte Volckeren omtrent Annemabo en Adia, daer omtrent de Funtise Strant, gereet waren tot hulp en bystant om Cormantijn in handen van de Holl. West-Ind. Comp. te stellen, met aenbiedinghe van alle vrientschap, seg-

gende, dat 'smorgens aen 't op-gesprongen Fort de Prince-Vlag soude wayen, op welk teken de gantse macht soude mogen landen, stellende vorder hun leven, en goederen in ostagie van den Vice-adm. *de Ruyter*, om met hun te handelen (wanneer ter contrarie bevonden wierdt) als verraders toe komt: Den 8. dito Scheeps-raet houdende, resolveerden desen Brief aen den Engelse Gouverneur op Cormantijn te senden:

MYn Heer: Aengesien by u E. eysschen, schrijven en ondert ekeninghe is gebleken, datte selve in 't voorste van den laetstledene Jaere, niet teghenstaende de goede Alliantie waer in ons wedersijdts Natie hier te Lande leefden, op een onwarachtige en gants frivole pretensie, als of de Fornteynse Strant aen d'Eng. Natie met uyt-sluyting van d'onse, op-gedragen en toe-behoorig was, niet alleen heeft ondernomen de Forten ofte Vastigheden van Adia en Annemabo (welcke onsen en der selver West-Ind. Comp. mede op de voorsz. Strant waren passeerende, tot rupture van alle goede Vrede en Vrientschap) vyantlijcker wijse te attacqueren en vermeesteren, maer oock de Besettelingen van dien op excruable manier te mishandelen, en ons bevolen zijnde op een billijcke en betamelijcke wijse behoorlijcke reparatie en satisfactie te procureren, so en hebben wy niet konnen indicieren dat onse rechtmatige of in beter voegen elders dan aen u E. Persoon soude mogen addresseeren, als uyt welckers voorsz. Fortressen, en door wiens speciale ordren soodanige ongeboorde schaden en affronten onder een solemneele Vrede aen onse zijn toe-gebracht, en de voorsz. u E. onderhebbende Fortressen selfs gelegen is, onder de Jurisdictie van de Funtijnse Strant, waer af u E. met uytroeyinghe van den Staet en der selver West-Indise Compagnie, hare aldaer gesustineerde Vastigheden troulóselijck hebben verstoten, schoon de voorsz. Strant oock selfs voor de komste van u E. Natie en Staet, met uytsluytingh van alle andere den laetsten Maert des Jaers 1624. was op-ghedraghen en gecedeert, over sulckx dan noyt reden of recht hebben ontbroken, om op u E. toe te brengen, 't geene de selfde met ongehoorde cruëliteyten aen de onsen heeft laten wedervaren; soo en vertrouwen niet dat u E. tegenwoordig vreemt sal oordeelen soo van onser zijde door de wet van vergeldinge over soodanige schaden en affronten, de noodige reparatie en satisfactie gelijkmatig metende, geloden mishandelinge soude vorderen, die onses oordeels deser tijt daer in casibiteert, dat u E. ons des selfs onderhebbende Fortressen, en 't geen daer aen en van dependeert, tot gebruyck van de geene door u E. in manieren als vooren beledigt, op goede ende billijcke Conditien voor des selfs Persoon en Volck, sonder eenig dilay sal hebben over te leveren, gelijck by desen expresseren van alle excessen onschuldig te wesen, so tegens wille gedwongen sullen werden te imployeren de middelen die God en de Nature ons tot sulcx in handen heeft gestelt, of, om beter te seggen, sodanige als waer toe des selfs Persoon eerst aenlijding is geweest, en den weg is gewesen, welckers catagorise antwoort hier op kort en spoedigh sullen verwachten, 't geen achten sodanig te sullen wesen, dat altoos gelegentheyt sullen hebben om u E. te dienen, die Gode beveelende. Aldus gedaen ende geresolveert in 's Lants Schip de Spiegel, voor 't Fort Cormantijn, den 8. Febr. 1665. Getekent, Michiel Adr. de Ruyter, Jan Corn. Meppel, Aert van Nes, Gidion de Wilt, Leendert Haeckswant, Willem van der Saen, Isaac Sweers, Dirck Gerr. Pomp, Govert 't Hoen, Jan van Nes, Hendrick Adriaensz. en Jacob Cornelisz. Swart. Onder stont, Ter Ordonnantie van de voorsz. Krijgs-Raden. Paulus Adriaensz. Klerck, als Secretaris.

Evenwel na 't afsenden deses Briefs, de Negers van Lant de Prince-vlagh van 't opgesprongen Fort Adia, tot teken van aenval, af-wayende, gingen 's Lants Boten en Chaloupen wel gemant met Storm-gereetschap en andere behoeften na Lant, recht op Adia aen, alwaer met groote moeyte (door 't hoog branden der Zee) gelant sijnde, en t'samen in goede ordre gestelt, marcheerden Strant langs, sterck sijnde tusschen de 10. a 1100. man, den Commandr. over de Soldaten was de Graef van Hoorn, en over de Matrosen Capit. *vander Saen*; en de Negers, voorsien met Houwers, Schiet-gheweer en Indise Vendels, tot onse assistentie sterck omtrent 3000 koppen, aen de lincker-sijde marcherende, een weynigh Landewaerts in van ons af, 2. en 2. na den anderen, hebbende yder een Linnen doeckje en Dasje om den hals, verstreckende haer tot een Velt-teken, quamen op de middag te Annemabo, alwaer gekomen sijnde, in de groote hitte der Sonne, en moeylijkheyt van den weg, de Negers hun ver Landewaert in begevende, wy mede met ons Leger aen-trocken, en gekomen sijnde aen een seer hoogen Berg, omtrent een Musquet-schot bewesten Cormantijn, alwaer op 3. st. Geschut geplant waren, de selve Bergh na eenig wederstant van 2. a 300. Negers in kregen, en de Negers op de vlucht brachten, 't welck een groote couragie verweckten, te meer, om dat 't geroep in 't Le-

ger

ger quam, als datten Commandr. *Jan van Campen* met 22. Schepen uyt Hollandt aen Del Mina was gearriveert; onder 't marcheeren rescontreerden ons eenighe van onse wit-gedaste Negers, gevangen hebbende eenige vyantlijke Negers, meenende de selve terstont te deschapperen, met welcke Hoofden sy groote vreugde en Triomph bedreven, belovende vorder alle Commandrs. en Opperhoofden, uyt den naem van de gantse Krijgsraet, vrye plundering van 't geen in Cormantijn ghevonden soude werden; vorders liepen sy op 't Casteel aen, onaenghesien de meenighte kogels, staken de Negorye onder Cormantijn aen brant, verwoesten 't selve, welcke vlam de Belegerde van gesicht en courage dede verflaeuwen, en streken eerst 't Bloed-Vaentje van de Toorn, en doen d'Eng. Vlag van 't Kasteel, en lieten Touwen van de Muyren, op dat d'onse daer in souden komen, en de selve te gebruycken voor een schut der verwoede Negers, en wierden de Poorten geopent, en (volgens beloften) van d'onse en de Negers gheplondert: Den 9. Febr. voeren de Booten na Lant, om 't Volk met haer buyd aen 's Lants Vloot te brengen, alsso dat eenige Chaloupen (door dien de See geweldig was aen-brandende) 't onderste boven gekeert wierden, en eenige verdroncken; 's middags quamen de Vice-admiraels *de Ruyter* en *Meppel* in Cormantijn, ordre stellende om de meeste macht gewapender hant te doen trecken, 't welk gedaen en op Strant ghekomen zijnde, en de See so hol ging dat wy weder na 't Fort trocken, te meer, alsso de Negers eenige van de onse konnende bekippen, haer van haer goet, ja tot 't hembd uyt-plonderden: Den 10 dito 's morgens hielt men Scheeps-raet, wanneer eenige Boots na Lant voeren om het Kasteel van Volck te ontlasten, want daer veel ongebondentheyt door de dronkenschap van 't Volck geschiede, tot dootslagen toe, en eenige met te veel buyt beladen sijnde, verdroncken, en sommige andere wierden van de Negers jammerlijck vermoort. Den 12. dito zeylden de Vloot weder na del Mina, en alsoo de selve maer voor derde halve maendt was geproviandeert, resolveerden, om de Reys meer te spoedigen, Cabo Kors noch 't Fortje Janasia tusschen Moree en Annemabo niet aen te doen, 't leste van weynig consideratie sijnde: Op versoeck van G. *Valckenburg* wiert del Mina met 5000. pont kruyt en 42 vrywillige Mannen voorsien: Vice-ad. de Ruyter was doe seer indispoost. Dus de saken in Africa verricht hebbende, keeren nu om 't avontuer in America te verhalen: Den 8. April snachts passeerden voor de tweede mael de Linie Æquinoctiael, en hadden geduerig de Comeet in 't gesicht, somtijts S. somtijts O. ten S. O. sich opdoende, doch soo groot niet als die men aen Siera Liona sag. Den 15. dito de Stuerluyden na gegiste breette en langte waren seer different in het oordeelen hoe verre men noch van de Barbados mochte zijn, want d'een reeckende 180. en d'ander 40. mijlen: Den 29. quamen voor de Barbados, zeylden den 30. bewesten 't Eylandt naer de Bay, daer by de 60. Eng. Schepen lagen: Vice-adm. *de Ruyter* ging voor uyt met volle seylen, *Meppel* en *van Nes* volgden, al met Prince vlaggen, tetwijl d'Engelse uyt 't Noortwest Fort dapper schoten, als mede d'aldaer leggende Schepen, dat de Vice-ad. *de Ruyter* alles afwachtende, de selve Bay in liep, en gekomen sijnde dicht onder d'Eng. Vloot, haer weder met dubbelt scherp so groetende, en over staeg smijtende, haer d'andre laeg so gaf, dat sy met alle spoet aen-wenden, so dicht onder de wal korten als mogelijk was om haer lijf te salveren; ondertusschen de rest van 's Landts Vloot over en weder laverende, yder hun devoir dede met canoneren op de Forten, Schepen en Huysen, alsso dat 't groot gedruys van schieten d'Eng. al de moet benam, en van 't wederom schieten schier dede verflauwen, hun best doende om hun Schepen windewaert op te korten, en tegen

strant te halen, terwijl 's Lants Vloot haer best dede so met schieten als laveren, om te windewaert op in 't gros der Eng. Vloot te raken, welke met Raes en Stengen gevelt lagen, en hun Schepen met alle vlijt aen korten en in salvo bragten, ja was 's Lants Vloot so verre geraeckt, datte Vice-ad. *de Ruyter* (als vooren) de voorste sijnde, 't aldaer leggende Conings Schip, Cap. *Jacob Reynolds*, (door de Krijgsraet aen Cabo Verde om sijn neutraliteyt gerelaxeert) met sijn Gallioen aen des selfs achter-schip raekte, en by den Vice-Adm. *de Ruyter* een charge met Musquetten gedaen sijnde, dede gem. Cap. (achter op staende met de Houwer in de vuyst) onder de voet vallen, en *de Ruijter* willende aborderen, wiert een van sijn hooft-touwen aen stucken geschoten, so dat hy most om-wenden, waer door sy noch vry raekten, doch d'Engelse hun Schepen hooger aenbrengende, en 's Lants Vloot over beyde boegen geen avancement van de wint hebbende, en daer tegen de Bay eng en vol ondiepten sijnde, en dat eenige al vast saten, en allenskens te rug dreven, te meer, also sommige eenige schade ontfangen hebbende, en daer door 't gebruyk der seylen benomen sijnde, voornamelijk de V. A. *de Ruyter*, dewelke sijn Fockestaeg 2 mael stucken wiert geschoten, nevens andre schade, also 's Lants Vloot groot pericul soude geleden hebben, sonder nochtans yets te winnen op d'Eng. settent noch binnen schots inde Bay ten anker, doende met schieten so veel afbreuk aende Eng. als mogelijk was; namiddag wiert by Slotvonnis besloten yder hun Ankers te ligten, en na Martenico te zeylen, hebbende op de Vloot eenige weynige gequetsten: Die van de Barbados waren dapper in de neep: En wiert met een Canon uytte V A. *de Ruyters* Schip 2 Swarten en een Blanke doot geschoten, door een ander een Vrou, haer Kint en noch een: En hoewel sy door een Hamburger gewaerschout waren vande aenkomst der Ned. Vloot, hadden sy selfs niettemin gissing gemaekt van geruyneert te sullen werden so datte beste goederen alrede na St. Christoffel waren gevlucht: V. A. *de Ruyter* went sig dan na 't Eylant Martenico, daer hy de 1. Mey arriveerde, so dicht in den avont aende Wal, dat eenige Schepen sig met een Tou aende Bomen vast maekten: Hier wat verversing in genomen hebbende, passeerden Montferatte, Nives en Gardeloupe, veroverde daer een Eng. Schip, daer 't Volk met sak en pak was uyt gevlugt, d'Eng. dreygden van 't Fort te schieten, maer dorfden niet, d'onse keerden d'Eng. vlag om, haelden 't Schip van de wal, en had in 100 rollen Tabak; benoorden dese Bay namen namen noch 3 a 4 Eng. Schepen, een onser Boots nam een Eng. Pijnas, genaemt 's Conings Wapen van Engelant, met 300 rollen Tabak, en een Kits, die in de gront gehackt wiert: Van hier voor Nives komende, arriveerden daer den 9 Mey 's middags, aen de west-kant vande Bay, daer 13 a 14 Eng. Schepen lagen, hebbende aende Bay 2 kleyne Bateryen, daerse horribel op ons flanqueerden, dog wierden met meer schoten gegroet, den V. A. *de Ruyter* en de Caps. *Sweers* en *Swart*, gemunt hebbende op 3 a 4 Schepen, welke een weynig buyten de Bay onder 't lant lagen, en voor ons sijnde, ons best doende met laverē, om opwaert in de Bay, onder d'Eng. Schepen te rakē, terwijl d'Hr. *de Ruyter* en andre hun devoir deden om de westelijkste Schepen te veroveren, en 4 a 5 mael gewent hebbende, raekten so ver dat wy aen de gront raekten, eer dat wy onder de Schepen quamen, en de Boot affonden, daer mede veroverde een Pinas, de Koning *Iacobus*, waer in 19 Eng. waren, daer onder 3 Vrouwen, de lading meest Suyker, &c. en namen noch een Fluyt, genaemt *S. Paul*, geladen met 40 vaten Suyker en enige Tabak, wierde de rest van d'andre verovert, also daer maer 1 bleef leggē, 't welk door de V. A. *de Ruyter* verovert sijnde, weder door leckagie is geruymt; 's avonts settent samen tussen Christoffel en Nives ten Anker; den 10 dito smor-
gens

gens weder om gesamentlijck t'zeyl gegaen, en arriveerde aen 't Eylandt St. Christoffel, (alias Backsta) hebbende yder Landts Schip hunne veroverde Prijsen en Vlaggen van 't Hackebort onder de Prince Vlagh af-waeyen, de Eer-schooten by den Vice-Admir. gedaen zijnde, wierden van de Franssen, aen Landt zijnde, met ghelijck ghetal gerespecteert: Den 11. de Suycker en Taback uytte veroverde Prijsen in de Vloot verdeelt zijnde, bevonden sich mette Prijsen 26. Schepen sterck: Den 14. van Christoffel zeylende, quamen smiddags aen 't Eylant Eustatio, daer den Vice-Adm. *de Ruyter* aen Lant ging, en van de Inwoonders met eer-schoten wierde verwellekomt; Een van de Prijsen wierde hier verbrant, en 2. in de gront gehackt, een Besaen-schuyt verkocht voor 1000. pont Catoen, 't pont a 6. st.: Den 18. Mey passeerden de Eylanden St. Bartholomeus, Martijn, Anguilla en Sombrero: Den 1. Juny passeerden het Eylant Barmuda: Dus meest met stijve N. O. koelte advancerende, quamen den 14. voor Terra Neuf, aen Caep de Raze voor St. Laurens, saghen eenighe Ys-Bergen, die admirabel hoogh door de Wolcken staken, vol Sneeu; namen hier 8. Enghelse Schepen, en kregen daer overvloet van Victualie, die onder 's Lants Vloot wierdt uyt-ghedeelt, te weten, Broot, Meel, Speck, Vlees en Erweten, &c. Versagen sich na believen mede van Vis, die daer seer overvloedigh valt; de Inwoonders waeren meest te Landewaert in gevlugt, wiens achtergelaten Meubelen door de gemeene Maets wiert aen-ghetast, hoewel sonder last van de Officiers, en raeckten by ongeluck 2. a 3. Huysen in brandt: Den 19. quamen de Inwoonders van Terra Neuf uyt haere inlandtse schuyl-hoecken, daer sy gevlucht waren, weder aen strant, en voeren af en aen de Nederl. Schepen, daer men hun (wijl het seer arme Lieden sijn) eenigh Goedt en Broodt mede deelde; zeyden, datte Enghelse aldaer hun op-ghehitst hadden met veele logens, datte Hollanders een seer boos Volck waren, en in Guinea die van hun Natie Neus en Ooren, en de mannelijckheden hadden af-gesneden, doch dat sy nu wel anders saghen: Den 20. uyt St. * Jans Bay loopende met 17. Schepen, en verstaende de hostiliteyten der Engelsen, resolveerden de selve met gewelt tegens te gaen, de Rendevous was ten S. O. Fero, en dan 15. mijlen benoorden Hitlant op 't Lant van Stadt in Noorwegen, die Kust langst na 't Vlie: Den 12. July op de hoogte van Lews Eylanden op 59. graden 39. minuten komende, gheraeckten den 18. veel met een holle Zee Fero in 't ghesicht, gingen S. O. aen benoorden Hitlant: Den 22. verstonden door een af-gesonden Galjot 't ongeluckigh vechten van d'Adm. *Opdam*; soo was geresolveert Stafanger in Noorwegen aen te doen, dan de wint N. W. blasende, resolveerden over 't Jutse Rif, beoosten de punct van Doggers-sant te loopen naer 't Vlie: Den 23. dus benoorden Bergen gekomen zijnde, gingen west aen, houdende tot den 27. de sneewitte Berghen van Noorweghen oostwaert in 't ghesicht: Den 1. Augusty omtrent 't Rif komende, hielden een Scheepje aen, apparent gedestineert na de Temse: Den 5. quamen voor de

* *St. Jans Bay aen Terra Neuf (wijl daer weynigh bevaren Luyden komen) heeft een seer brave Reede om in te komen, 't gat is maer 2. scheeps langde breet, doch seer diep, 2. a 3. scheeps langhde in-geseylt sijnde, ist een seer ruyme Bay, ende goede Ancker-gront, recht voor 't gat wesende, dat meest O. en W. streckt, met een korte Spatie: Is mede de hooft-plaets voor d'Engelse aen Terra Nova: In Julio, Augustus en September leggen hier somtijts by de 2. a 300. Scheepjes soo Fransse als Enghelsse te Vissen, die even buyten 't gat in groote menigte gevangen wordt: Eerst plachten de Deenen en Noormannen, daer na de Engelsse uyt Walles, en doen de Fransse, hier sterck te komen varen, de Terneusse Vis in-leggende, en teghens de Vasten na de Middel. Zee, die aen de Roomse Klooster-handelaers voor Oly, Vygen, Wijn en Wol verhandelende; Nu sijn de Fransse daer byna geheel af, alleen de Engelsse en Noormannen doen noch vry wat.*

de Elve, ſagen 't H. Lant: Den 6. dito de Tooren van Borckum ſiende, reſolveerden wijl men nu 3. en dan meer zeylen ſagh, die men preſumeerde Engelſe te weſen, op de Eems voor Delfzijl te loopen; alwaer de wint wackerende, en de Tonnen alreede opghenomen, de Vloot met het meeſte ghevaer der ſtortende Zee (Godt danck) binnen raeckte: Quamen alſoo ſmiddags voor Delfzijl, met 6. Eng. Vlaggen af-waeyen uyt 't Hackebort, en ſoo veel Vlaggen hadden mede de andere Landts Schepen als ſy Prijſen verovert hadden: Men kreegh ſtracx ſoo veel aenloop van Volck uyt Groeningen en Vrieſlant, ſoo dat een geheele Buyrt van Kramen aen den Dijck, ende gevolgelijck een Kermis by na wierde op-gerecht: Want de blijtſchap was te grooter, vermits de Engelſe, die altoos ſo nau op deſe Vloot hadden gepaſt en gekoockt, niet alleen in haer Deſſeyn en faillieerden, nemaer, dat men de maets ſagh aen-komen, wel gheſpeckt, en dat notoir is, in haer geheele reyſe fris en geſont, mede brengende de Vergulde kopere Kroon, by d'Engelſen doen maken voor den Coning van Fetijn: Idem *Francois Schevatijn*, Generael van de Royale Engelſe Compagnie op Cormantijn: Idem 5. Schepen met Suycker, &c. 1. Fregat met 18. ſtucken: Hebbende in Guinea 2. Kaſteelen laten ſpringen, 3. Terneufs vaerders verbrant, en 3. met 350 Enghelſen vry na Huys geſonden: In America 15. Schepen verbrandt, en den Buydt in 't Patria ghebracht: Den Commandeur Schey op Delfzijl ſont datelijck aen Ed. Mo: Heeren deſe Brieff:

EDELE MOGENDE HEEREN, MYN HEEREN.

ICk heb u Ed. Mog. op giſteren in aller haeſt bekent ghemaeckt het gheluckigh arrivement van mijn Heer DE RUYTER, *neffens zijn by hebbende Vloot, beſtaende in 12. Schepen van Oorloghe, en 6. Prijzen, verſien met 7. Kiſten Gouts, en andere Ryckdommen: Na de afvaerdinghe van de mijne aen U Ed. Mog. ben ick neffens eenige Officiers den wel-gem. Heer aen Boordt gaen congratuleren, ſoo ons verhaelde, dat zijn Vloot met 2500. gheſonde Mannen was voorſien, ende gants geen tegenſpoet (gheduyrende zijn Reyze) onder de ſelve hadde ghehad, dat hy nu 16. Maenden waer uyt-gheweeſt, en in die tijt gants geen tijdinge, dan in 't eerſte, komende op de Kuſt van Guinea, van onſen Staet hadde bekomen, en aldaer de gantſe Kuſt van de Engelſſe hadde gheſuyvert, en geen Gevangens by hem behouden dan den Eng. Generael: Dat hy op zijn Reyſe over de 30. Prijſen hadde verovert, daer van geen op-gebracht dan alleen deſe 6. de reſt heeft hy verkoght of verbrant: Hy is jongſt van Terra Nova t'zeyl gegaen, en zijn cours achter om nemende voor by Berghen, ſonder Loots of vets, alhier gheluckelijck in de Eems gearriveert; doch hadde, hier in de Eems komende, in pericul gheſtaen van zijn gantze Vloodt te verlieſen. Waer mede, &c.* (*Onder ſtont*)

GERHARD SCHAY,

Selfs den Heere Vice-Admir. *de Ruyter* ſchreef aen hare Ho: Mo: aldus:

HOOGE MOGENDE HEEREN: *Mijn Heeren, na generale groeteniſſe ſoo dient deſen, als dat ik nevens uwe Ho: Mo: Vloot, die met my deſe gedane lange Reyſe, al ſamen op den 6. deſer na-middagh wel binnen de Weſter-Eeme gearriveert zijn, nevens 5. Eng. Prijſen, daer van 3. meeſt vol Suycker ſijn, met 2. leedige goede Schepen, waer van wy de eene tot een Brander by onſe onderhebbende Lants Vloot gereet hebben ghehouden, noch is*

by

by ons een Koopvaerder van Rotterdam, met ons in compagnie komende uyt de Caribise Eylanden, Schipper Adam, 't Schip 't Hart, aen eenen Monsr. Willem Pety: Den 19. July waren by de Eylanden van Fero, om kondschap der Engelse te bekomen, maer en konden niemant spreken: Den 21. dito passeerden beoosten Hitlant: Den 22. dito na-middags is een Huysduyner Galjoot by ons gekomen, de Schipper Symon Jansz. 't Galjoot den Verlooren Zoon, de welcke rapporteerde 't groot ongeluck wegens het rescontre van beyde de Vlooten, soo van u Ho: Mo: als van de Engelse, en dat onsen Ed Hr. L. Admir. den Hr. van Opdam op Zee in den brant ghesprongen was, met al sijn Volck, daer wy ende alle onse by hebbende Vrienden seer over bedroeft sijn, en dat den Vice adm. Cortenaer nevens noch andere Vrienden mede gebleven waren, en dat naest Godt by faute dat veele Capit. ynen haer debvoir niet gedaen en hebben, 't welck seer te beklagen is; wy willen hoopen dat Godt het Vaderlandt in 't korte wederom met Victorye kroonen zal: Den 23. dito waren wy voor Bergen, en daer als boven verstaen, en sijn soo langs Noorwegen met stilte en contrarie wint den 5. Augusti by 't H. Lant gekomen, en den 6. dito in de Wester Eems door dien wy voor vast verstonden dat d'Engelse macht op de Holl. Kust was, en wy ons tegens haer niet suffisant genoegh en kenden, boven dien en halden wy geen 10. dagen Victualie, ja sommige geen 5. dagen, en gants waterloos, en onse Landts Schepen de meeste part seer gedevaliseert, als Cap. Sweers sijn Fockemast en Boegspriet over Boort, en de Capits. Pomp en 't Hoen seer leck, soo dat hy door noot Gallioen en Boeg-spriet hebben moeten af-slagen, den Capit. en Schout by Nacht Haeck swant sijn Schip is niet veel beter: In sijne Godt de Heer zy lof en danck dat wy uytter Zee in salvo gekomen sijn, mede brengende den ghewesene Gener. van 't Casteel Cormantyn François Sillevin, als ghevangen, U Ho: Mo: daer toe last en ordre gelieven te stellen, waer na ik my met sijn Persoon sal te reguleren hebben: Wy hebben 15 Schepen in West-Indien genomen, en daer van de meeste part verbrant sijn: Wy hebben maer 7 Schepen in Terra Nova op den 16 en 17 Juny gevonden, waer van 3. verbrant sijn, ende 3. haer met 350. mannen weder om vry ghegeven om haer selven daer mede na Engelant of Nieu Engelant te begeven, en sijn op den 19 Juny uyt St. Jans Bay van Terra Nova gezeylt, mede nemende een Eng. Fregat met 18. st. aldaer door mijn verovert: Mijn Heeren, ick sal tot nader Ordre hier by 's Lants Vloot blijven, verhoopende in 't korte Ordre van haer Ho: Mo: te ontfangen, waer na wy ons al te samen te reguleren sullen hebben: Waer mede, Ho: Mo: Heeren, &c. Actum in 's Landts Schip de Spiegel, in de Wester Eems, ter Reede voor Delfzyl, den 6. Augusti 1665. Getekent,

M. ADR. de RUYTER.

Dit arrivement van de Ruyters Vloot speet d' Engelsen niet weynigh / en men had te Jarmuyen sich vast versekert dat hy van hare Vloot vermeestert was en alle uren met open schoot daer verwacht wierdt / hebbende een braeve Camer met Tapijten behangen / en anders wel gestoffeert om hem te tracteeren als overwonnen: Seker Neerl. gevangen dit verstaende / seyde tot die van Jarmuyen dat 't selve onnodich was en hy als door een profeterende geest alreede wist datte Ruyter in Neerlant ingekomen was: Gelijck oock seeckere Jode van Amsterdam ongevaer 10. dagen voor dat men van de Vic. Ruyter wist / Brieven af sont en toonden dat ged. Heer de Ruyter voor Delfzijl soude arriveren / &c. waer uyt hy dit wist / wete niet / maer dat wy de brieven so veel

dagen te voren van 't selve advijs gesien hebben/ dat weten wy wel: Immers
men was in Engelant seer ontstelt dat men de Ruyter soo gemist had / en dus
wierden by donckere de Tapijten van de voor hem geprepareerde Can er te
Jarmuyen weder af-gehaelt / alsoo men nu sach dat de 682. marck gouts die
Vice-adm. van Nes binnens boordt hadde / daer niet en stonden te verwach-
ten/ daer van 250. Marck voor hare Ho: Mo. / en de rest voor de Nederlantze
West-indise Comp. was: Om eenigh resentement over dit faillissement in
Engelant by te brengen / heeft men niet alleen de Neerl. Gevangens qualijck
getracteert/ 400 na Portsmuyen om aen de Fortificatien als slaven te arbey-
den / versonden / en andere als beesten nacht en dagh onder den blooten Hemel
tusschen hooge muyren in alle vuylicheyt laten verstincken/ so dat Cap. Allert
Mattijsz. en veel brave Maets van de Pest weg geruckt / so veel niet vergunt
en wiert om een Briefje aen hunne Vrunden na Hollant over te schrijven/ende
men poogde evenwel dese desolate Menschen te doen ondertekenen een onware
Acte/ als/ datse in geen Boeyens ginghen / alle Vivres goe koop en vol op / en
de vrijheyt hadden met een Musquettier verselt/ hare kennissen te besoecken:
Dat d' Officiers in de beste Tavernen van Colchester waeren gelogeert / Ec.
Maer als hare Ho: Mo. Secretaris derwaerts quam / apparent om dese de-
solate Menschen wat te soulageren/ wert die ghevangen/ en na den Tour ghe-
voert / om dat soo men daer seyde / by hem een Lijst van d'Enghelse Schepen
was gevonden geweest: Daer en tegens hoorde men dat eenen van Messen/
voor desen gewesene Klerck in den Hage / en over begane ontrou ghenadelijck
gebannen/ nu Cipier van dese Gevangens was geworden/ pogende sommige
na sijn fantasije vry te maken/ en onder Engelse dienst te brengen / maer sulcx
door de beugel niet willende/ wiert men gram / stelden 7 a 10. Neerlanders op
elck Kool-schip na Nieukasteel / dan bevonden dat de selve om sich vry te ma-
ken/ verscheyde Kool-schepen af-liepen / en in Noorwegen / Jutlandt als el-
ders op brachten: Sy versoeyden op die tijt haer eyghen diefachtighe Natie/
alsoo den Ridder ende Baron William Doyly te Colchester gheduerigh most
present sijn om op d' Enghelsse Vivandiers te passen / dat sy dese Gevangens
na de Wetten van Engelant hun recht ghewicht en maet sonder te steelen sou-
den uyt-reycken: En scholden hunne Maets die met 3. Vaertuygen/ welcke
de Ruyter vry had gegeven/ en in Engelandt waren gearriveert / leelijck uyt:
Seggende/ gylien moocht Bastaerden zijn maer geen Engelssen/ dat Schot-
ten en Yeren den Nederlanders dienen/ weten wy van over langhe wel / maer
gy u eygen Natie ongetrou te dienen/ en gelijck gy gedaen hebt/ veroorsakende
dat in Baibuis Haven de Star van Darthmout / d'Erasmus Joy van Ple-
mout/ en in Vitharbor de Liefde van Dartmout/ en 2. andere wierden geno-
men ende verbrant / fy u/ liever hadden wy ons als de Beesten in de Bosscha-
gien willen behelpen/ dan gelijck gy dede met plonderen en gewelt meer quaet
aen u eygen Natie te doen als de Nederlanders selfs: De Ruyter seght ghy/
heeft u wel getracteert / en niet begeert eenigh gewelt in sijn presentie aen sijn
Vyanden gedaen wert/ en sult gy u eygen Natie selfs als Vyanden tracteren!
Fy u/ de Ruyter heeft u te gunstig geweest / gevende u l. Schepen om tuys te
komen/voor 14 dagen Meel/en voorts Vleys/Kaes en Broot: Binnen Lon-
den

den begost de Pest soo t'ontsteken / dat hoewel men 2000. dooden 's weeckx rekende/nochtans haer Lijst noyt recht en was/ want de Menschen vielen plots doot soo sy langst de straten gingen : Veel storven op hare Kamers/ niet geholpen konnende werden van Broeder of Vrienden : Terwijl vervolgde men noch al de onnosele menschjes in London/ die om datze wat precijs in maniere van hare Godtsdienst waren/ onder den tijtel van Quakers (in Brabant waren 't Ketters/ in Duytslant Hexen ende Tovenaers/ en in Spangen Joden) hare vergaderingen om ver wierp/ onaengesien sy selfs voor den Coning/ sijn Rijck en Engelants welvaren in hare gebeden waren / geen oorlogh voerende / schot en lot betaelden : Wie nu geen Engelse Kerckx Kint en was/ most een Quaker nolens volens sijn/ en onaengesien de Pestilentie / quamen de schurfde aen Brandewijn en Seck droncke Sergianten dese goede Zielen in haer Devotie stooren/ die weerlose Lien als Vagebonden de Kleederen af-nemende / slaende ende smijtende als doolende Paulussen/ te Paerde in Soutwarck veele oproer makende/ selfs tot verbaestheyt van die op de Londen Brug ; braken de Huysen op/ slaende een fraey bedaecht man/ dat hy twee dagen daer na storf/ andre gevangen leydende/ om datse apparent in geen Coffy of Ael-huysen saten / gelijck dese vervolgers Wijven. Den Coningh retireerde sich doe uyt dese aengetaste Stadt / over Greenwits en Hamptoncourt na Wicht / maer Duc de Jorck en Prins Robert/ soo de leste noch leeft/ na Jorckshire/ so om 't Hof in dese contagieuse tijdt te versprevden/ als oock om dat Banckert van Seelandt met 17. Schepen op de Noort zee hebbende gekruyst/ in Tessel was in ghesteken / en Duc de Jorck noch Prins Robbert op haere Vloot dese mael geresolveert tuys te blijven/ aen Montagu de Vlag was bevolen : Men had Mings/ Smit en andre tot Ridders geslagen/ en dese met 90. Zeylen quamen den 17. July voor Tessel braveren. De Coninginne Moeder van Engelandt begaf sich mede om de Pest uyt Withal nae Vranckrijck / waer op een vluchten der rijckste Lien volgden/ yder de af-gelegenste Plaets kiesende / soo dat eyndlijck de Beurs ende voornaemste Huysen binnen Londen wierden geslooten. De Spaense Gesant de Molines volgden strackx 't Hof/ en in sijn Audientie leende des Coning van Engelants Caros/ om datte sijne binnen London om d'infectie vermijt wiert: Daer wiert in die dagen al vry wat op zijn Machiavels gehandelt : En was den Bisschop van Munster al mede met een harten-blat in 't selve Spel.

De Tempeesten van Oorlog/ van Hagel/ Aertbevingen/ en Bloet-regenen op diverse Plaetsen nu alsoo voor-gegaen sijnde / en ondertusschen 't vervolgen der zedigste/ en onbarmhartige quellagen aen de gevangenen / soo volghden de straffe van Brant/ Noorwegen/ Engelant/ Vranckrijck en Duytslant waren niet vry/ diverse heele Steden verbranden : Onder anderen is de brave Stad Gotha den 10. July in de Asse verkeert/ door versuymingh van een Soldaet/ wiens Kint gedoopt/ hy in een kleyn Huysie de maeltijt gevende/ so dat snagts ten 1. uren/ terwijl het hart woey/ en weynig water daer omtrent is / door het over vliegen van d'eene Straet tot in de ander / 't Raedt-huys en de Kerck/ de Beurse of 't Koop-huys/ met 180. Huysen / in anderhalf uyr in koolen veran-

 dert/

dert/ beneffens 60. Schueren/ meenighte Stallen vol Koorn/ Vruchten/ en Beestiael; alles ging soo snel toe/ dat geen Meubelen by de Burgers geborgt konde werden/ al 't geen gesalveert is/ wiert by de Boeren gedaen/ die van buyten trouwlijck den brant leschten; dese Stadt is in 33. Jaren soo driemael in de asse geraekt. Den 28. July/ snachts ten 3. uren/ raeckte de machtige Stad Constantinopolen in brant/ den Keyzer was savonts te vooren met 150 Vrouwen en Dochters binnen de Stadt ghekomen/ daer over hadden dien nacht de voorsz. Vrouwen en Dochters op 't Keyzerl. Hof groote vreughde bedreven; Maer dit veranderde haest in treur-spel/ van de Vrouwen sijn 44. in de brant versmoort/ behalvens de geen die haer van de hooghe mueren van 't Seragile (dat is 't Keyzers Hof) ter neder wierpen/ en dood gevallen zyn/ Armen en Beenen gebroken hebbende/ beneden daer men haer hoorden kermen en schreeuwen/ doch niet en kost helpen: Het was doe stil/ soo datte vlam tot den Hemel scheen te raken/ anders 't geheel Seraglie waer af gebrant: Het duerde den eersten nacht/ den geheelen dag/ de tweede nacht/ tot de twee dach smiddags: In desen brant zijn tot puyn-hoopen gemaeckt 't gantse Turckx Vrouwen getimmer/ en alle de Wooningen van des Keyzers Moeder/ met den Koninckl. Divan ofte Raetkamer van 't Turckse Rijck/ en daer 't meeste aen-gelegen was/ die soo oude en voorname Constantinopolitaense Bibliotheeck bestaende in een ongelooffelijck getal kostelijcke Boecken/ met der hant gheschreven by de Outvaders en eerste Christenen/ in diverse Spraken/ en 't geen Keyzer Constantijn aldaer met 't verlies van die Stadt de Turcken tot buydt heeft moeten laten: 200. Kisten en Koffers met alle kostelijckheyt sijn mede verbrant: De schade is niet te estimeren/ also de Kamer van 's Keyzers Moeder rondsom onder en boven met uytnemende Sabels was bekleet: De geene die naest quamen om 't vuyr te blussen/ vertellen datte Vloeren met Tapyten vol Edel Gesteenten waren bedeckt/ waer van eenige om datse dien glans niet konden verdraghen/ hun meenende te dienen/ wierden op-gevangen/ en tot 4. toe aen de Poort terstont op-gehangen: Daer verbranden oock ontallijcke kostelijcke Klederen/ en den toestel van de extraords. bereytselen die men gemaeckt had tot de receptie van des Duytsen Keyzers Ambassadeur: Men verhaelt datter 20000. Pelisse de Samour/ dat sijn Bonte Sijde Rocken/ zijn verbrant/ hoe veel dan van andere slechter Klederen? veel te laet quam den Caimachan en der Janitzaren Aga om te helpen blusschen/ wierden oock niet in-gelaten: Den leste versekerde strackx alle Turckse Officieren: 4. Dagen daer na heeft men de voornaemste Joden en Gout-smits ontboden/ omme de Gesteenten/ het Gout/ en andere Cienodyen/ soo veel mogelijck te suyveren van andere gemengde Metalen en Stoffen. 't Hemels Vuyr ende den brant sloegh oock in den Polver Toorn te Pignarol daer 15000. p. Bos kruyt lag hier was Fouequet gevangen/ 't Casteel vloog in de lucht met 24. Canons/ en ontallijcke steenen/ die in de Stadt neder vielen/ en veel Menschen beschadigden/ by de 200. Soldaten en 20. Edelen die de Gouverneur op die tijt tracteerden/ verloozen haer leven; Fouquet stont alleen met sijn Dienaer uyt een Venster leggende en behielden so geluckig 't leven/ dan hem wiert stracx een ander gevangenis toe-gevoecht op der aerden/ wijl den Hemel hem noch niet en hadde verlost.

Over

Over de krackeelen tusschen Kur-Ments en Kur-palts/ schreven de Afgesanten van d'Euangelise Duytse Vorsten op den Rijckxdagh te Regensborgh wesende/ aen den Keyzer de substantie van desen Brief: Allerdoorluchtighste, dese daeghen heeft ons den Afgesandt van Kur-Palts genotificeert, dat ettelijcke Kur-Mentse en andere Benden Ladenburgh, 't Sticht Worms annex, on vermoedelijck hadden overrompeldt: Van daer Kur Paltz Residentie Stadt Heydelbergh naerderende, hebben de Vesting Fredrickxburgh, een mijl van daer, beset en versterckt, plonderend en plagende onderwijl allen Onderdanen, alleen en onder pretext, van dat de Kur-paltse hun recht van Wilt-vang te wijt extendeerden, en dat men ander Vorsten beschadigde, &c. Daer ter contrarie waer was, dat yemandt na de Wetten van 't Duytse Rijck sich beledigt vindende, eerst aen den Keyzer most klagen, alleer men, ghelijck Kur-Ments nu dede, dus tot de Wapenen trat: Een sake waer in alle Euangelise Vorsten sich seer beswaert hadden te vinden, principael, by soo verre zy op dese haere klachten niet en wierden verhoort, dewijl soo een inbreuck getollereert, een generale Gravamina voor yeder in 't Rijck soude werden, strijdende tegens 't Instrumentum Pacis: Versochten deswegen zijn Majesteyt als een gherechte Keyzer, op dit soo ghevaerlijck werck, een wakent ooge te willen houden, en 't selve als een verborghen Vuyr in sijn gheboorte te dempen, op dat Kur Palts satisfactie en restitutie over geledene schade krijge, vordere turbatie binnen 't Rijck gestuyt, en den Vrede gecultiveert, &c. Actum Regensburg den 12. July 1665. Getekent van alle vergaderde der Keur-Vorsten, Vorsten ende Stenden, deels Euangelise, Rijckx Af-gezanten.

Om Erfort te Fortificeren liet men veel Italiaense Bou-meesters komen: Men nam daer geestighe speculatien/ wijl half Julio/ wanneer den Raedt op 't Stadthuys by den anderen waren/ dat een gantse swerm Byen aen de glasen van de Stove bleef hangen/ de voorsz. Vergadering door haer vreesselijck suysen en brommen verstoorende/ sulcx dat men last gaf dese Byen te vangen/ gelijck den Roozen-meester dede/ en de selve in den Roozen-hof brengende/ zijn de selve 's anderen daegs weder uyt-gevloghen/ en sich aen de voor-gen: Vensters gehecht/ daer hy haer voor de tweede mael op-vong/ in den Hof bragt/ egter sy haer ten derde mael voor de voorsz. Venster gheplaetst hebbende/ zedert niet meer en sijn vernomen.

AUGUSTUS 1665.

HAre Ho: Mo: bespeurende de onvriendlijcke bejegeningen/ en het vast setten in den Tour van haren Secret. Cunéus/ tegens het jus gentium, want hy had Caracter van zijne Meesters/ deden alsoo Dounings Secrets. Gringam in den Hage verseckeren en logeeren op de Gevanghen Poort: Als mede den 22. deser te Amsterdam Tomas Cornay/ soo hy op de Borse was/ quam men hem op 't Stadthuys nooden daer yets te sullen seggen/ terwijl zijne Papieren mede wierden gehaelt: Men versekerde oock ten selven dage Monsr. Oudart/ eertijts geweest Secretaris wijlen de Princes Royal/ en nu Raets-Heer van den Prince van Orangie/ men bracht hem in de Castelanye/ en zijn

Papieren

Papieren wierden in versekeringe uyt zijnen Huyse gehaelt: Dit gheschiede soo als den Eng. Minister Downing was geretireert een dach te voren/ als zijn E. Paspoort hadde versocht / doch de selve niet af wachtende/ gingh over Brussel (daer men de Munsterse Troupen sag werven) nae Engelant. Men resolveerde by den Staet doe eenighe Gecommitteerden op 's Landts Vloot mede te laten gaen/ ten eynde soodanighe kostelijcke Armade met beter ordre/ raet en beleyt te helpen conduiseren/ die daer toe zijn verkoren geworden/ waren de Heeren RUTGERT HUYGENS uyt Gelderlant/ den Heer Raet Pensionaris Mr. JOHAN de WIT, (wiens Ampt soo langhe by den Heer Viviene soude bedient worden) en den Heer JOHAN BOREEL, out Burgermeester van Middelburg/ wegens Zeelandt: Hier sach men nu de liefde van de outste / en alsulcke Heeren die van de hooghste Charges bekleeden in het Vaderlandt: Een voorwaer dappere Resolutie / en nochtans hooghnodigh met courage aen-ghevanghen: Op een selfde tijdt datten Hertogh van Jorck ende Prins Robbert / in plaets van op haer Vloot weder t'Zee te gaen / en sich liever te Landewaerdt in vermaeckten. Men bracht doe weder op 't tapijt het maken van een Capt. en Admr. Generael/ dan het eerste wierde gesurcheert/ en het tweede / te weten/ het bewint ter Zee wierde gelaten aen de hoog-gem: Gecommitteerden / ende tot L. Admir. wierde gestelt den Hr. Michiel Adriaensz. de Ruyter, met wiens Commissie/ ghetekent den 11. Augustij / eenighe Heeren aenstonts na Delfsijl vertrocken / en de selve noodigden sich te haesten om op 's Lants Vloot in Tessel reed leggende/ te komen: Yder had hier ghenoeghen in/ behalvens mijn Heer Tromp, welke sustineerde dat hy niet en begeerde te staen onder d'Heer de Ruyter dewijl hem een ander boven 't hooft gestelt was / nu hy besonderlijck de Vloot in goede ordre had gestelt / verklarende met eerbiedige termen daegs te voren by hem gedaen / dese mael van 't employ op 's Landts Vloot mochte werden ontslagen/ dewijl (soo hy zeyde) hy desen tocht doch met geen lust en genegentheyt en soude konnen doen/ met by-voeginge / dat hy in andere ghelegentheden sich den dienst van 't Lant niet en soude onttrecken: Maer de Heeren Gedeputeerde hebben gem. L. Adm. Tromp te gemoet gevoert/ waer om sonder krenckingh van zijn Eer niet alleen dese tocht konde by-woonen / nemaer datse geen macht en hadden om hem te ontslaen volghens zijn begeeren/ als 't selve moetende aen hare Ho: Mo: versocht werden. Men bevont doe 4. voet meer water in Tessel door de vlijtichheyt van de Hr. Raet Pensionaris / als de Loodsen oyt seyden te hebben geweten: De Schepen van het Noorder-Quartier ende West-Vrieslant waren dese mael in seer slechten staet/ en 't Bootsvolck seer ongenegen om in Zee te gaen / als veel meer tot debauches als goeden dienst geaffectioneert/ nu verre af-wijckende van haer voor-Vaderen vroomheydt / gelijck bleeck in den Slagh van Bossu. Men nam echter voor om 's Landts Armade te doen Zee kiesen den 14. Augustij / sijnde een dach laeter als den 13. Junij/ door confusie veele schade was geleden / nu met beter ordre te remedieren 't geen voor 2. Maenden was gebeurt: Dus ging de Vloot tusschen 4. en 5. uren smorgens uyt/ in alles 94. Zeylen; wanneer den L. Adm. de Ruyter op Tessel komende/ sich by d'andre Heeren op 't Schip de Liefde embarqueerde/ en daer nae op 't Schip Delflandt: Men bespeurde terstont met 't op-komen

men

men van de nieuwen L. Admir. groot vernoegen in de Vloot/ den Hr. Tromp met alle respect in 't reguard van de Heeren Gedeputeerden comparerende/ en omtrent 't employ van de Vloot seer ghesegghelijck sijnde/ oock waren alle de Lant-Officieren vol couragie; En de Authorisatie van Lut. Admirael Generael op de Hr. de Ruyter van hare Ho: Mo: ghelesen sijnde/ wierde yder in de Vloot ghelast de selve en d'andere Opper-Hoofden elck in hare qualiteyt te erkennen en te gehoorsamen/ volgens d'onderstaende Resolutie:

IN deliberatie geleyt sijnde, is goet gevonden en verstaen dat onder de Sur-Intendentie, directie, beleyt en conduite van de Heeren Huygens, Raet Pensionaris de With en Johan Boreel, hare Ho:Mo: Gedeputeerden en Gevolmagtigden op's Lants Vloote, als eerste Persoon en Opper-hooft over de selve Vloot, geduerende d'aenstaende expeditie, Commandeeren sal den Persoon van Michiel Adr. de Ruyter, L. Adm. van Hollant en West-Vrieslant, de welcke gehouden wort tot dien eynde den Eed, vervadt in haer Ho: Mo: Resolutie van den 2. deser, af te leggen, en voorts als Hooft-Officieren Cornelis Evertsz. Lt. Adm. van Seelant, den L. Ad. Cornelis Tromp, L. Adm. Meppel, Tjerck Hiddes L. Ad. van Vrieslant, de Vice-Admiralen van Esch, vander Hulst, Banckert en Koenders, en de Schouten by Nacht, de Liefde, Cornelis Evertsz. de jonge, en Bruynsvelt: Doch of 't gebeurde dat den gem. L. Adm. de Ruyter yets menschelijcx mochte over-komen, of wel by sieckte of andre ongelegentheyt, het Commando over de voorsz. Vloote niet en soude konnen exerceren, sal by desselfs af-sterven, des Godt verhoede, of in cas van voor-geseyde ongelegentheyt of absentie, de voornoemde Vloote als eerste Persoon of Opper-hooft onder de Sur-intendentie en directie als vooren, Commanderen den voornoemden Luytenant Adm. Cornelis Tromp, des sal den meer-geseyden Luytenant Admirael de Ruyter en d'andere Hooft-Officieren respectivelijck, sodanige ordre stellen by haer onderhebbende Scheeps-Officieren, dat in cas van sodanige voorkomende gelegentheyt van af-sterven, staende het gevecht, en gemesleert wesende onder 's Vyants Vloote, geene de minste tekenen van sodanige droevige toevallen, of eenige de minste veranderinge in de sake wort bespeurt, maer alles in state gehouden, om by verwisselinge van cours de respective Vlooten, of diergelijcke bequame occasie daer van notificatie te worden ghedaen aen de Succederende Hooft-Officieren, ten eynde als vooren gemelt. En sal dese haer Ho: Mo: Resolutie gesonden worden aen den gemelden Lieuten. Admirael de Ruyter, met ordre om sich aenstonts, naer 's Lants Vloote in Tessel, en by de Heeren haer Ho:Mo: gesamentlijcke Gedeputeerden en Gevolmachtigde aldaer te vervoegen, oock met sich nemen den Lieuten. Admirael Meppel, en den Vice-Admirael van Nes, mitsgaders sodanige andere Officieren en bequame Personen als hy sal oordeelen op d'aenstaende Expeditie, dienst te konnen doen, mits dat sulcx geschiede, met so weynig ondienst van sijn onderhebbende Vloote, jegenwoordigh in de Wester-Eems liggende, als eenigsints doenlijck sal sijn, met dien verstande dat den Lieut. Admirael de Ruyter, mitsgaeders de voorsz. Lieut. Admirael Meppel, Vice-Admirael van Es, en andere Officieren en Personen sodanige ordre sullen hebben te volghen, als hun respectivelijck by de Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtigden gegeven sullen worden, sullende tot dien eynde haer Ho: Mo: Resolutie aen de selve Heeren Gedeputeerden gesonden worden, tot hare Ed. narichtinge, als oock om aen yder der boven geroerde Hooft-Officieren een Extract te behandigen, ende werden de selve Heeren Gedtputeerden en Gevolmachtigden mits desen geauthoriseert, om de selve Resolutie in alle sijn deelen ter executie te stellen, voor soo veel als daer door het uyt-loopen van 's Lants Vloote, en d'aenstaende Expeditie, niet verachtert sal werden, en sullen de depesches hier uyt resulterende af gaen sonder resumptie,

Den Raet Penſionaris ſchrijvende aen de Penſionaris Vivien in ſijn Miſſive van den 22. deſer/ was vol hoope van onder Godes ghenadigen Zegen het gewenſchte redres van de voorleden diſaſtres te bekomen: Men ſont oock een Galjoot uyt/ ten eynde de Ooſt-Ind. Retour-Schepen te waerſchouwen/ wijl de Engelſe met 90. Zeylen om de Noort geloopen waren/ onder Montagu, Pen, en Allen: Men kreeg van den 29. Auguſti door de Gecommitteerden advijs/ die alreede ſonder yets op te doen/ langſt de Schotze Kuſt geſteken/ beſuyden Bergen in Noorwegen waren gekomen/ met veel ſtilte en miſt/ ſonder nochtans eenige Engelſe Schepen te bejegenen/ dan wel Vier Sweetſche Lorrendrayers/ die met Pick en Teer na Duynkercken/ en noch een ſoo ſeyden naer Habel de grace te willen/ dan wierden alle nae Teſſel op-gheſonden: Terwijl 's Lants Vloot dus naderde/ waren reeds al over de 70. koſtelijcke Schepen in Noorweeghs Berghen gearriveert/ daer onder 10. Ooſt-Indiſe Retour-ſchepen/ en noch twee andere te Dronthen: Den 25. Auguſto veroverden 2. Engelſe Ketſen met 54. man/ kreghen advertentie 's Vyants Vloot na-by en met veele ſiecken beſet was: Op die tijdt kregen oock de Bewinth. der Ooſt-ind. Comp. uyt Bergen van Commandr. de Bitter het volgende advijs:

EDele, &c. Tot der Engelſſe kenniſſe ghekomen ſijnde, dat wy met deſe 10. Ooſt-Ind. Schepen (daer die Natie ſchricklijck op vlamde) alhier ghekomen waren, ſoo ſijn zy met haer Schepen, beſtaende in 14. capitale Schepen, ſommige met 60. en wat minder ſtucken gemonteert, mitſgaders 3. Branders en 4. Kitſen, 't ſamen 21. zeylen, op eergiſteren teghens den avondt, tuſſchen des Koning van Denemarcken Kaſteelen, tot bevrijding deſer Haven dienende, zijn gekomen, de ſelve ſtoutelijck beſlooten, en ons giſteren morgen ſo vyantlijck aen-getaſt, dat wy gedwongen zijn geweeſt ons niet alleen in poſtuyr van defentie te ſtellen, maer oock ſodanige wederſtant te doen, datſe na verloop van omtrent 3. en een half uyren vinnig ſtrijdens, ſijn gedwongen geworden haer Ancker te kappen, en ſchandelijck de vlucht te nemen: Men ſeyt voor de waerheyt datter in 't af-drijven 3. van hare Schepen zijn gheſoncken, waer d'eene de Vlagh-voerder en den Commandant in was, het blijckt aen haer confuſelijck vluchten datſe ſeer gegroet ſijn, alſo hier aen de Wal ongevaer de 30. ſtucx van hare dooden ſijn komen aen-drijven, die door d'Inwoonders ſijn geplondert, en 6 van hare Schepen omtrent 3 mijl van hier zijn ten Ancker gekomen om haer te reparereren, alſo onbequaem waren nevens d'andre mede Zee te kieſen: Wy hebben in deſe Batailje over de Vloot 25. dooden en 70. gequetſten gekregen, en den Koopman Pieter van Santvliet, hem dapper betoonende, verlooren, onſe Schepen, Maſten, Stengen, en Tou-wercken ſijn uyttermaten beſchadigt, ſoo dat al wy eenige dagen van nooden ſullen hebben om 't ſelve weer te beteren en vernieuwen, Godt de Heere ſy gelooft en ghedanckt voor deſen genadigen Zegen en Victorie: Seker Liſſabons-vaerder, gevoert werdende by Schipper Rut Maſenaer, heeft ſich nevens d' onſe wacker gequeten, gelijck oock d'Hr. Gener. Alefelt, en den Gouvern. Caſpel van Sicignon, die 't violeren deſer Haven in aller minnelijckheyt hadde getracht te verhoeden, en de Engelſen hare vermetelheyt te doen wijcken, hebben hunne verleende protectie met Canon uyt hunne Caſteelen ſo redelijck onderhouden, ſo dat alles, God zy gelooft, loffelijck is af-geloopen, ons Volck die haer oock vromelijck hebben gedragen, als oock eenige Matroſen uyt de Koopvaerdy-Schepen, die aen Lant op de Baterye, als oock in onſe Schepen hebben getreden, zijn 3. maenden gagie te buyt belooft, 't welck uyt alle de Schepen die hier leggen, ſal voldaen werden: U E. ſullen dit ten beſten believen te nemen, om dat wy haer met goede couragie en moet in deſen teghens den Vyandt, die ons meende op te ſlocken, ſouden brengen, en deſe koſtelijcke ſchat voor U E. na onſe plicht ſouden bewaren, gelijck God danck tot noch toe is geſchiet; wat wijders in dit gevecht is voor gevallen, ſal U E. den Brenger deſes naecktelijck kunnen bekent maken, alſoo 't ſelve van buyten heeft aen-geſien: Op de tijdinge die wy uyt verſcheyde Perſoonen bequamen, die Sondaegs verleden by de gheheele Nacht, en by 't af-ſteken van dit Eſquadre waren geweeſt, omtrent 20. mijlen weſt van Schuytenes, heeft ons doen duchten dat wel van de ſelve hier noch mael ſoude konnen beſpronghen werden, 't welck ons op alle manieren van defenſie doet practiſeren, ende aen den Commandant ſeer ernſtigh heeft doen aenhouden dat de ontramponeerde Boom daer noch mocht werden verveerdigt, om gheſlooten te konnen werden, om daer door bevrijt van Branders te ſijn, wijders zijne vervalle Wercken en Baterye in beter

postuyr

poſtu yr te brengen, oock eenige nieuwe Wercken op bequame Plaetſen te ſtellen, waer toe wy eenige ſtucken Canon voor deſe tijt aen boden daer op te brengen, waer op hy ons verſekerde van ſijn goede intentie, dat alles wilde in 'twerck ſtellen wat tot maintenue van zijn Majs. Reede mocht van nooden zijn, en wy zijn nu al beſigh om 20. ſtucken uyt onſe Schepen, die om 't defenderen om de naeuheydt deſer Haven wel mogen miſſen, en 10. uyt de Coopvaerdye-vaerders te lichten, en aen Landt te brengen, wy ſullen oock trachten een Brander te maken, by aldien daer toe een van de Schippers te brengen ſal zijn Schip te laten gebruycken: Alles dus wel vervaerdigt zijnde, hoopen met de hulpe Godts dat wy beſtant ſullen zijn om de Engelſe van deſe koſtelijcke proye te ontſetten, waer toe den Almogenden zijnen milden Zegen gelieve te verleenen, wy willen altijdt haer Ed. verſekeren dat wy 't ſelve aen onſe debvoiren niet ſullen laten ghebreken. Hier mede Ed. Erentfeſte, &c. In 't Schip Walcheren, leggende binnen Bergen, ady 14. Auguſty 1665. Was getekent.

PIETER de BITTER en JACOB BORCHORST.

Deſe ongehoorde ſtoutigheyt der Engelſen verbaeſde geheel Europa/ elck miſprees ſoodanige Proceduren/ en men ſagh nu dat die Natie/ naer ſoo veel Injurien in Africa en America bedecktelijck begonnen/ en het arreſteren der Holl. Franſvaerders / het wegh nemen van des Ambaſſ. van Gochs Brieven/ en 't vangen van den Secrets. Cunéus nu ſeer wel accordeerden met deſe daet/ dat men andere Coninghs hare Havenen alſoo violeerden: Den Coning van Denemarcken hier af bericht/ adviſeerden/ dat in de Sont 2. Eng. Schepen lagen/ en dat men in recompenſe van 't onghelijck hem in de Haven van Bergen gedaen/ 't ſelve ſoude gedogen die van daer te halen: Ged: gearriveerde Ooſt-Ind. Schepen en haer Carga was als volcht:

Carga van Elf Ooſt-Ind. Retour-Schepen, als, Walcheren, Oyevaer en Diemermeer, voor de Kamer van Zeelant; Phœnix, Nooteboom, Ryzende Son, 't Wapen van Hoorn, Amſtellant en Brederode, voor de Kamer van Amſterdam; 't Slot van Honinghen voor de Kamer van Rotterdam; Ende de Jonghe Prins voor de Kamer van Hoorn: Den 24. December, Anno 1664. van Batavia vertrocken.

27494 pieces divers Guinees Lywaet,
12873 piec. diverſe Gingans,
9490 ps. diverſe Bethilles,
9020 ps. Gebleeckte Salampouris,
5600 ps. gebleeckte Mouris,
8910 ps. gebleeckte Parcallen,
3000 ps. gebleeckte Chavonijs,
12800 ps. Negros Kleden,
39741 pont divers Catoene Garen,
6520 ps. divers Zeyldoeck,
7800 ps. diverſe Baftas,
2800 ps. witte Kannekijns,
2739 ps. Mamoedijs,
40440 ps. Chiaulters Dirriabadijs,
800 ps. Semianen, 17000 ps. Addatheys,
4300 ps. Caſſa Bengale, 3200. ps. Sanen,
135 ps. Geſtickte en geſchilderde Dekens,
830 ps. diverſe Chits,
3100 ps. diverſe Dongrijs,
3100 ps. Hammans,
100 ps. Bedde-tyck, 100 ps. Seſthines,
10000 ps. Aſſumamas,
240 ps. Gordel Chindes,
450 ps. Bengaelſe Armozijntjes,
121660 pont Macis of Foelie,
314027 p. Noten Muſcaten,
440209 p. Nagelen,
30998 p. divers Gommelack,
8901 p. Segellack, 22010 p. Indigo,
393251 p. Sappanhout, 1666539 p. Salpeter,
7995 Caſkens Japans Staef-koper,
8 ps. met Gout doorwrochte Alcatijvens,
5515 ps. diverſe Pelings,
18009 p. Ebbenhout,
8686 catti Chineeſe Zyde,
53245 p. Caliatours Hout,
700 ps. Garras,
1200 ps. Malemolens,
1560 p. Turckx Garen,
10400 catti Tonquinſe Zyde Legie,
41968 p. Perſiaenſe Zyde Legie,
54394 p. Bengaelſe Zyde Legie,
117 catti Muſcus,
456 p. Aloë, 3084 ps. rouwe Diamanten,
12 ps. verlackte Kiſten,
306 ps. Zyde Japonſe Rocken,
529 ps. Zyde Watten,
16580 ps. diverſe Porceleynen,
14 potten Aert-Oly,
144 ps. divers gemaeckt Silverwerck,
2933 ps. Robijnen,
18151 once Stamp-Peerlen,
16 Cheer Beſoar-ſteen,
569920 p. Ceylonſe Caneel,
4089422 catti ſoo bruyne als witte Peper.
26689 dooſen Camphur.

De Engelſſe verlooren in deſe attacque op Berghen 2. Capiteynen/ met de Soon van Montagu/ en 2. Schepen / een derde bleef tuſſchen de Klippen ſitten / brengende ſijn Canon tot defenſie aldaer te Landt: De Slupt-Boomen van de Haven wierden vernieut/ om of d'Engelſe weer aen quamen/ ten minſten voor Branders beſchermt te ſijn: Seer notabel ſijnde/ dat deſe Beſpringers geduerig den wint in haer deſſeyn tegens hadden: Godt behoede ſo rijke ſchat uyt deſe Roovers handen: En Tijdeman kreegh in Engelant komende drupp-ſtaerten / een ſeer ſlechten grammercijs. Haer Ho: Mo: ſtelden over al 't gepaſſeerde een Vaſt en Bede-Dach/ luydende als volcht:

NAdemael het Godt den Heere Almachtig gelieft heeft door ſijne rechtvaerdige Oordeelen deſe Vereen: Nederlanden by continuatie beſocht te laten met den ſwaren en bederffelijcken Oorlog te Water, daer in de ſelve door onrechtvaerdige pretenſien van hare Nagebuyren, Profeſſie doende van een en de ſelve Gereform. Religie, ſijn geinvolveert, en dat daer door niet alleen de Navigatie en Commercie van de goede Ingeſetenen deſer Landen (ſijnde een van de principaelſte Zenuwen van deſen Staet) genoegſaem ſtille ſtaen, dat mede de Wapenen van deſen Staet niet gehad hebben ſoodanigen ſucces als wel van des Heeren onverdiende Genade verhoopt en verwacht was, en dat daer en boven de ſelven Staet met een tweede Oorlog aen de Lant-ſijde gedreygt werdt: Alles ontwijffelijck ter oorſake van de ſwevende Sonden in den Lande, waer uyt alſoo oogenſchijnelijck bemerckt kan worden dat GODTS Toorn over 't lieve Vaderlant ontſteken is: Ende dat niet tegenſtaende het ſijne Goddel. Majeſt. na ſijne oneyndelijcke Barmhartigheyt gelieft heeft zedert eenige daghen herwaerts een conſiderable Scheeps-armade, gekroont met zegen en overwinninge, geluckigh als met ſijne Hant binnen deſe Landen te geleyden: Dat wijders tot afkeeringe van 't gedreyghde gewelt en onheyl te Water, weder om is toe-geruſt een Scheeps-armade, oock te Lande gedaen is ſoodanige voorſieninge als by menſchelijcke wegen en middelen wegens den Staet behoort gedaen te werden: Maer dat van 't eene en 't andere niet te verwachten en ſtaet ſonder des Heeren Segen, Soo iſt, dat wy met en nevens de andre Provincien, goet gevonden hebben (volgens 't oude Chriſtel. gebruyk) over alle de Geun: Provincien, geaſſocieerde Lantſchappen, Steden ende Plaetſen van dien, uyt te ſchrijven een Algemeenen Vaſt en Bede-dagh, tegens Woenſdagh die weſen ſal den 2. September naeſtkomende; op dat een yder ten ſelven dage ſich voor Godt den Heere van gantſer harte hebbe te vernederen, en met een oprecht berou en waerachtig leetweſen over ſijn miſdaden, mitſgaders een gebroken en verſlagen Herte voor ſijn Aengeſicht verſchijnende, ſijn Goddel. Majeſteyt uyt gront ſijns herten te looven, prijſen en dancken, over ſijne onverdiende Genade, van dat het de ſelve gelieft heeft, onaenghesien de voorſz. menigv[illegible]ige Sonden eñ overtredingen, alomme in ſwangh gaende, ſijne aenſchijn wederom tot ons te wenden, en de voorſz. Scheeps-Armade voorſpoedelijck alhier te laten arriveren, en voorts den zelven Godt vieriglijck te bidden, ten eynde dat het ſijne Goddel. Majeſt. gelieve ons met hem in Chriſto Jeſu door het Bloedt des nieuwen Teſtaments wederom te verſoenen, en vervolgens ghenadelijck af te wenden alle vordere plagen en wel verdiende ſtraffen, oock den Staet deſer Landen en de goede Ingeſetenen van dien te kroonen en te zegenen met Vrede, voorſpoet, en alle gewenſte heyl eñ Proſperiteyt, te niet te maken alle liſtige Practijcquen ende aenſlagen, die tegens deſe Landen, ſoo te Water als te Lande, gemachineert en ondernomen ſouden mogen werden: Mitſgaders de

de Volmachtigden, Hoofden, Krilghs-Officieren, eñ de gantse Zee-Armade te nemen eñ te houden in sijn Almachtige Bescherminge, ende de selve te kroonen ende te laten wederkeeren met een gezegende Victorye over des Staets Vyanden, ende voorts sijnen genadigen Segen te verleenen over ons algemeene lieve Vaderlandt: Alles tot grootmakinge van sijnen Heyligen naem, voortplantinge van de ware Christelijcke Gereformeerde Religie, conservatie van de soo dier gekochte Vrijheydt, en onser aller Zielen Zaligheyt. Geschreven in den Hage den 18. Aug. 1665. Onder stont,

HERBT. van BEAUMONT,

Engelant kreeg behouden dese Retour-Schepen: Doch de tijdingen die sy mede brachten/ waren in alles seer abusivelijck: Hare Ladinge was dese:

Carga van 8. Oost-indise Schepen, als, de Richard en Martha, Happy Entrance, en Constantinopolise Koopman, van Bantam: De Coronation, Morgenstar, Rebecca, Marygold, en George en Marta, van 't Fort St. George: Op de Tems gearriveert in Augusto 1665.

1367222 pont Peper,	2664 fijne Armosijnen,
76984 p. Cassia Lignum,	8747 stucx ordinaer Armosijnen,
130 p. Sletla Zyde,	17190 ps. witte lange Lakens,
2247 p. witte fijne Zyde,	950 ps. bruyne lange Lakens,
2 Bondels rouwe Zyde,	35450 ps. witte Salampoures,
150 p. Rabarber,	1920 ps. blaeu Salampoures,
5222 p. Suycker,	19100 ps. Parcallen,
39370 p. Sappanhout,	7200 ps. Mouris,
41496 p. Benjamin,	5862 ps. Sanous,
11568 sacken Salpeeter,	3971 ps. gecoulеurde Gingans,
583 Kassen Lack,	570 ps. witte Gingans,
186 Balen Katoene Garen,	4100 ps. Allatheys,
4 gestickte Dekens,	15246 ps. Bekellees,
4 Bandels,	5200 ps. orgineel Bekellees,
800 p. geconfijte Gengber,	2334 ps. Catheys,
1250 sacken Furmorick,	917 ps. Dupats,
2 potten Muscus,	305 ps. Mulmels,
18 Diamanten,	200 ps. Adatheys,
2 Kassen Porceleyn,	31 ps. Musters.

De waerde van dese Retour-Schepen wierde gecalculeert 3. Millioenen/ daer en tegens die van Nederlant op 11. Millioenen: De Actien 395. Men sont doe 't genomen Schip Delf met 200. Soldaten van Hul in See. De gevangen Nederl. Maets kropen den 13. deser uyt hare gevanckenis te Celsy/ hadden onder de Muyren door gegraven/ dan ontdeckt/ wierden gekregen op 4. man nae/ werdende een van hun in 't verweeren miserabel gequetst. Die tot Colchester saten/ braken mede uyt/ van dese quamen 7. man aen strant by Harwits/ kregen daer een Schuytje/ doch te kleyn om over zee met 't selve te avontueren/ en alhoewel sy geen Wapenen als elck een Mes hadden/ besprongen nochtans een Engelse Kits die daer by lag/ 14. Engelsen die daer op waren/ vluchten stracx na beneden/ en riepen om quartier/ 't geen de Hollanders beloofden/ de zeylen op haelden/ en quamen te Vlissingen mette Kits/ die noch nieu en vol Netten was/ behouden aen/ en wierden nu d'Engelse gevangens: Noch 14. andre Hollanders uyt-brekende/ sijn by nacht in soo een kleyn Vaertuyg tot in Zeelant door de baren gedreven/ waer mede men sich naulijckx op een binne-water soude hebben durven vertrouwen. Dagelijckx sagh men tot Oostende Schepen uyt Engelandt met Silver en Tin aen-komen/ hier sloegh men

men te Brussel/ 't Antwerpen/ &c. gelt af voor den Bisschop van Munster/ en hoewel men 't loochende/ nam men te Brugh/ te Gent/ in kleyn Brabandt/ 't Luyck/ Colen/ Hamburgh/ &c. met dit Brabants geldt Volck aen voor den gemelten Bisschop: Maer een Hemels tempeest als wrakende het onchriste-lijck desseyn des Bisschops/ selfs van 't Rijck eertijdts beschermers der Pro-testanten/ die nu de selve onderstondt te ruyneren door behulp van een onvrede-lievende Bisschop/ en als willende ontsegenen de leelijcke Nabuyren die geldt en volck lieten toe-komen om hare naestgelegene te beoorlogen/ sloegh van bo-ven op dese Judas Penning-dragers/ so sy even voor Oostende van de Temse aen-gekomen waren/ twee Schepen met Volck en al wierden plotselijck in de gront geslagen/ idem noch een te borsten tegen de wal/ volck en goet verlooren/ noch een gestrant/ volck gebergt/ 't goet wegh/ noch 2. staken 't zee in/ en qua-men masteloos in Engelandt/ dit was den 20. 's nachts / en 2. uren daer van daen en wist men op die tijt van geen onweder: Duysende van Menschen soo te London/ Oxford/ &c. hebben doe een vreemde Staert-Sterre recht boven Engelant/ als boven Glocester/ by de 14. dagen langh gesien/ hebbende Drie Staerten/ wijsende N. o./ S. o. en Noort/ ende een Licht als een Circul/ dat van de Comeet scheen af te daelen: Aen de zee-strant van Worcestershyre sijn by de 2. uren wijt uyt den Hemel ghevallen seker graen/ van couleur als Tar-we/ doch wat kleynder: En op den witten Toren van St. Martins in Corn-wal heeft sien bloeyen en groeyen Peulen / als ware het Muer. Salisbury en andre Plaetsen al mede van de Pest besmet wordende/ retireerde de Coning na Oxfort/ seer nauwe order gevende/ dat niemant vreemdts om d'infectie te schuwen/ omtrent sijn Hof komen/ of met yemant communicatie souden hou-den: Men verboot oock deswegen de grootste Jaer-marckten in Engelandt / want wekelijckx storven 8000. Menschen te London: Boven dien waren de Vijfde Monarchymans/ Cromwelse/ &c. weder op een desseyn uyt / dan niet genoeg gemesnaneert/ wierden in Schotlant versekert Major Gener. Mont-gommery/ Lut. Generael Holborn/ idem by Theobaldy een Capit. Spencer te Paert/ Capit. Walley en noch een: In den Tour dede Gen. Monck setten eene Coll. Danvers/ een dapper Soldaet / en die soo hy in Cheapside gekerc-kert was/ den dans weder ontsprong/ en niet alleen sijn bewaerders lustig af roste/ maer den Capiteyn self ter neer sloeg. Sekere Quacksalver of Bedrie-ger Lut. Preatrates/ in Yrlant berucht dat hy met aen-raken alle kranck-he-den konde genesen/ en die Natie lichtgelovig en superstitieux/ benieut dese ge-sel te sien/ ontboden hem te Dublijn / Daer komende wilden hem veele aen-raken, en trocken hem by de Mantel, of het helpen mocht, sonder datte arme menschen wis-ten dat dese Vent een Guyt, een Bohemer eerst, en nu een Engels Papist was, zijnde al 3. a 4. dagen heymelijck in de Stadt, en met die van sijn Religie en practijck smullende en zuypende geweest, daer hy omtrent hem diverse toe-vertroude Persoonen dede ko-men, die van hem gaende, de Lieden wijs maeckte, datse met innerlijcke gebreken ge-quelt, van hem ghenesen waren: Daer over hem 't Volck na liep, en als men hem aen-raeckte wel meesterlijck begost te vloecken: Selfs onder soodanige scheldingen als hy opereren soude, seer belachelijcke ende schandelijke manieren aen-wendende, in 'tont-decken der Schaemten van beyde Sexen, die geaffecteerde Partyen oft Lit (de pijne zy

dan

dan waer het zy) wrijvende: Doch sijn meeste Patienten storven, de quijnende wierden slimmer: Ommers, al de Weerelt sich van hem bedrogen siende, wiert sijn credit byna soo kleyn door d'ervarentheyd, als een Slack door het Sout.

Italien ten diverse oorten in geestelijck en weereltlijck gedreygt van boven met bloet-regenen/ en beneden met sieckten/ oorlog/ quaet gewas/ en jalousye der Princen/ verloor den 16. deser haren Hertog van Mantua/ door een quade Koorts/ Broeder van de jegenwoordige Keyserinne Weduwe/ niet sonder vermoeden van Vergif: Sijn bedroefde Gemalinne schreef daer over aen de Republijcke van Venetien desen Brief:

Sereniss. Principe mio Exellentissimo, Visita de nuovo il E. Iddio questa casa col haver nella spirata notte chiamato à se il Serenissimo Duca Carlo, mio dilettissimo Signore e Marito, figlio tanto diuoto non men, che partialissimo Servitore della Sere. Repub. e percio ne porto à V. Serenita senza indugiola nuova, sperando, che nell' angustia de caso tanto infausto quanto immaturo, & inopenato che sia per degnarsi consolarne, o i suoi generosi compatimente, e con l'assicurarmi di gradir l'offerta, chel fo dimestezza, e del nuovo Duca mio Figlio in luogo del Padre a sempre ossequiare V. Sere, e a dependere d'altra Paterna, e saggio protettione dell' V. Ser. non ne ha Vest. Ser. udito prima il male gia che in ix. giorne, che durato fu sempre de simplice Febre, non punto temuta: Onde precipitato all' improuiso ui isammatione, diuiscere non potuto conoscere, che alle due ultime giorni, e conuenuto perderlo senza poterglire darriparo. Abbondano V. Ser. e l'Exel, Senato de santa Virtu, che rapranno ben conoscere quanto à me sia per bisognare li soliti fauore de consigle, e de tutto altro, che possa renderne piu habilo alla Regenza de Stati, e alla conseruatione di questo Figlio, che mentre iustruiro al certo condouuti e proprij miei sentimenti, alla magior veneratione & alla piu fincere confidence uerso la Ser. Rep. resto io pregando à V. Ser. ad experimentarci nell' occasione di serui a suoi comandi, e facio alla Ser. Vestra ossequi osand. le Mani. Mantoua 14. Augusto 1665.

ISABELLA CLARA.

De Patres Jesuyten te Romen den Paus geremonstreert hebbende/ dat de Predick-stoel in St. Pieters Kerk/ welke men so hoog revereerde/ niet de selve en was daer op St. Pieter geseten hadde/ maer wel op het stoeltje dat men in ged. Preeckstoel had geset/ sich ook stotende dat men noch aen d'een syde des Preekstoels in Elpen been gesneden sach de schandelijke Fabel van Hercules, daer hy 70. Maegden onteerden: Besloten in twee samen-komsten die sy hielden/ die schandelijcken Hercules wegh te nemen / stellende St. Pieters Beelt van Metael in de plaets/ en daer by dese woorden: Initium Pontificiæ Authoritatis.

Als op den 11. deser de Keyser van zijn Moeder de Keyzerinne Weduwe de adieu tot Weenen nam/ om na Zell te verreysen/ en savonts af-rijdende/ gheraeckten de Paerden van de Lijf-Carots daer Keyzerl. Majesteyt in sat/ op de hol/ oock eyndelingh met de strengen in malkander/ ende een Pagie de Zeelen willende af-snijden/ wiert half doot gheslaghen: Terwijl raeckte de Keyser daer uyt/ en begaf sich niet sonder alteratie op een Cammerwagen weder te rugh: Stracks wierden hier als op Cromwels hollen eenighe glossen ghemaeckt.

maeckt. De Vorstin Weduwe Ragotzky/ versocht noch al hulp by de Keyser/ want den Sevenburgse Vorst Michael Abasti had haer den 11. deses het Slot Schamblit ontweldigt. De Oder stroomde dese maent soo hoogh/ dat veele naby woonende menschen in hare Huysen niet seker / op de Bomen mosten vlugten: 't Velt-gewas bederbende / en de Lant-heertjes dies geen Huyr krijgende/ begost men in 't Bisdom (dats tweemael sot) Neys / te Zukmantel/ Ziegenhals en andere Plaets eenighe bemiddelde/ oock andere Lieden te beschuldigen van Toverye/ en datse oorsaeck van de ged. onheylen der Vruchten op den Lande waren: Soo dat om 't Goet der Menschen te vinden/ haer onnosel Bloet seer lichtvaerdelijck wierde gestort.

Soo haest en was Vranckrijck van 't op-springen van Pignarol niet versekert/ of men sondt derwaert een Ingenieur/ om de schade van 200. duysent Croonen te remedieren: Men wilde Foucquet nae Pierre Encise versenden. Die van Guienne en Bearn seditieux / gaf oorsaeck men hun stracks dempte door straffe aen d'Opperste/ en goede beloften aen de meenighte en blinde naervolgers. Nu dus laet begost men aller eerst in Poitou op te houden met het raseren der Gereform. Kercken. Daer tegen stelde men door geheel Vranckrijck op Lieden van rijckdom groote schattingen/ sulcks dat aen Mr. le Sec/ Tresorier van Langedock/ wiert gelast te betalen 10. tonnen gouts/ Mr. Peraehou insgelijcx so veel/ Mr. Bernard 2 millioenen/ Mr. Gerardin 4. mill. Mr. Dagantry 6. ton. gouts / Mr. Ambertcone 3. millioe. en 6. ton. gouts/ Monsr. Grobin des Bardes 2. mill. en 5. ton. gouts/ Monsr. Beance 8. ton. gouts/ Monsr. Castelexn 14. ton. gouts/ Monsr. Boisletier 7. mill./Monsr. du Pin 6. ton. gouts: Buyten dese sijn verscheyde mindere Heeren getaxeert/ die behalvens 't bovenstaende noch van den Koningh geschat waren/ en beliepen meer als 60. millioenen: Waer aen men sien kan wat macht Vrankrijck heeft. Francois Caron/ voor desen geweest Goubern. op Tyoan/ en Raedt in Indien/ weghens de Nederl. Oost-Ind. Compagnie / sich in Hollant niet wel gecomplaceert vindende/ en sijn gelt in verscheyde Collegien met ongeluk gewaegt/ resolveerde de Franse Oost-Ind. Compagnie te gaen dienen/ op belofte van of Raet te Parijs of President op Madagascar te worden; dus verliet hy den Haeg/ en sijn vrijheyt aen de Fransse Comp. verpant hebbende/ resolveerde (hoewel soo grijs van Jaren/ doch Vader van verscheyde Kinderen) noch een mael na Oost-Indien te zeylen/ Asia beminnende op de schoone Beloften van Europa/ sijnde een Tractament van 6000. gl. 's Jaers.

SEPTEMBER 1665.

HEt waren nu al by de 3 maenden datte Bisschop van Munster niet goets tegens de Geu. Provincien voor hebbende/ sijn combinatie met Engelant had aen-ghevangen: Beyde om gepretendeerde satisfactie / soo men den stock noemde: Gorgas sijn Generael had grooten toeloop te Hamgurg/ gaf 80. gl. op de hant: Te Colen was men hem gunstig/ en druckte men daer publijck in

't Latijn

t Latijn de schandelijckste Couranten die opt Logenaer van de Nederlanders konde practiseren/ ende dat met Privilegie: Tot Wolfen-buttel wierden dese Munsterse Knechten ten deele op-gevat/ en aen een Galge op-geknoopt / wijl sy de Boeren haere Paerden ontstolen: Tot Hamburgh wierden sy gegeesselt/ en 't gat uyt-gejaegt/ wijl sy veel dronclken/ maer 12. uren op een dag de pypen stelden: Tot Colen/ en in de Nieuburgers Lant wiert endling de Munsterse werving verboden/ en oock te Hamburg: Cassel Hessen geen Papen vertrouwende/ dede als naeste Gebuer voor des Bisschops gesicht de Academie-stad Rintela Forceficeren/ en 600 man geduerig daer aen arbeyden. De Spaense Ambassad. de Gamarra verstaende dat men in dese Provintien uyt-stropden dat Col. Pluren/ in dienst van den Bisschop van Munster/ was in de Spaense Nederlanden Volck werbende/ verklaerde 'tselve te wesen een loutere onwaerheyt/ dat men met geen ooglupcking alleen sulcx soude dulden/ maer dat Castel Rodrigo aen alle Gouverneurs had gelast onder de Jurisdictie sijns Majests. openbaer of heymelijck aen te tasten en te vanghen/ ende de selve strengelijck te straffen/ hebbende door den Provoost Generael alreede 6. soodanighe doen arresteren: De Missive van Castel Rodrigo was aen haere Ho: Mo: van desen inhout:

HOOGH MOGENDE HEEREN:

ALsoo ick in dese Stadt was, en heb de gelegentheyt niet willen versuymen, die my de na-buyrschap self aenbiet van Uw Ho: Mog: de versekeringe van mijn goede affectie te vernieuwen, en het sonderlingh verlangen dat ick wil behouden om de selve te doen blijcken den warachtigen yver, daer mede ick altijts sal trachten, so lang ick in dit Gouvernement blijve, de goede Vrientschap en correspondentie met U Ho: Mog: te onderhouden, gelijck als U Ho: Mo: het selve uyt Don Estevan de Gamarra, Ambassad. van den Koning, nader sullen verstaen, op den welcken ick my soo in dese als in andere jegenwoordige saken beroepe: Blijvende altijts

Uwer Hoogh Mogentheden Aldermeesten Serviteur,

In Antwerpen den 23. Augusty 1665.

Den Marquis van CASTEL RODRIGO.

Doch de Staten Generael hebben beleefdelijck geantwoort/ en laten weten dat men van alle kanten bericht wiert/ de voorsz. Munsterse wervingen nochtans aldaer onder de hant/ wierden gefavoriseert ende voort-geset/ &c. de Gamarra repliceerden daer op / dat men in de Criminele Gevangenisse, op de Steen-poort te Brussel alreede 6. Munsterse Officieren had gedetineert/ hoewel Spanjen so wel Vrient van den Prins van Munster als van de Geu. Provincien was / en yder van d'Onderdanen vry stont te dienen waer het hem beliefde / uyt-gesept onder een Vyant van haren Souverain: En om hare Ho: Mo: volle satisfactie te geven/ en alle twijffeling en achterdencken te benemen/ voegde daer by / dat de beste middel om haer te versekeren soude sijn/ dat haer Ho: Mo: met sijn Majesteyt maeckten een Ligue defensijf/ tot gemeene sekerheyt van 't geheel Nederlants Lichaem: Gelijck als hy Amb. het selve haer door Expressen last van sijn Majest. den 15. Decemb. van 't Jaer 1661. voorgedragen had/ sonder dat hy tot noch toe daer eenighen antwoort op heeft ontfangen;

fangen; so komt hy haer oock nu vrijmoedig communiceren de Coppye van de Brief die sijn Excell. den 31. der voorleden Maent aen den geseyden Hr. Bisschop geschreven heeft; die haer ten vollen gerust kan stellen/en versekeren van de oprechte en goede intentien van sijn Majest. en van de affectie daer mede de voorsz. Marquis de rust van desen Staet sich aen neemt en behertigt/ en met alle mogelijke redenen en middelen den Oorlog daer de selve van die kant mede gedreygt wert/ af te keeren/ en presenteerde syn goede diensten om de verschillen by te legghen: Waer uyt hare Ho: Mo: konnen begrijpen dat de contrarie opinien/ die geen ander fondament en hadden als de boosheyt en practijck der geene die haer sorge aen-wenden om de oprechte vrientschap van sijn Majest. by haer Ho: Mog: verdacht te maken/ en dat men sonder desen nieuwen Oorlog eenigsints te stijven/ [gelijck eenige uyt-stroyden] of sonder eenigsints met den voorsz. Bisschop geengageert te sijn/ niet vergetende om hem daer van af te raden: En is seker/dat men meer reden soude hebben om over des Konings eensijdigheyt te klagen dan hare Ho: Mo:/dewijl den voorsz. Marquis ten selven tijde als hy de Bisschop af-sloeg 6000. Musquetten en 1000. Piecken uyt de Koninckse Staten te mogen lichten/ toe-gestaen heeft aen de H. Staten te Mechelen soodaenigen quantiteyt Geschut te doen gieten als sy van doen hadden/en boot haer datse al de materialen en Amunitien te mogen halen/ ja Buscruyt mede/syn Excel. verhoopende al haest in sulcken staet te sijn/dat hy haer in tijt van noot daer mede sal konnen voorsien: Dese hertelijcke goetgunstigheyt en van des voorsz. Marquis toegenegentheyt behoorden haer Ho: Mog: alle twijffel te benemen/en gerust te stellen/ en haer te doen aen-nemen dat men niet alleenlijck en doet alles wat sy van weghen het Recht van de Alliantie/ en van wegen het goede Nabuyrschap souden moghen pretenderen/ maer al vry wat meer/ niet na-latende van 'tgeene men gelooft tot haer voordeel te konnen strecken/en alles belettende wat haer eenighsints directelijck of indirectelijck soude konnen schaden. De Missive van Castel Rodrigo aen den Bisschop van Munster/ over des selfs Wapen-rustingh/ was aldus:

MYn Heer. Het gerucht van uwer Liefdes Wapenen en toerusting berst ten Oorlog nu alreede over al uyt, met een morale seeckerheyt, dat het voornemen soude sijn die tegen de Vereenichde Provincien te willen gebruycken: Waer uyt onse benyders oorsake nemen om uyt te stroyen, dat dit geschiet met goet vinden van den Coning mynen Heere, Dewijl dan uwer Liefde genoech onderrecht is, hoe het oogmerck van myne intentien altijt geweest is, tot nakominge van sijn Majesteyts Konincklijcke bevelen, alle veranderinge af te keeren, ende voor onse Vrienden de selve ruste en vreetsaemheyt te bevorderen, als de Koninck in sijn eygen Rijck wenscht te genieten: dewijl het oock andersins kennelijck is, dat so wel de grootste eere van onse Natie, als oock het voornaemste oogmerck van den Koning, en van zijn Dienaers, daer in bestaet, datse heyliglijck haer woort en trouwe houden, (gelijck alsse dit altijt self oock met hare Vyanden ghedaen hebben:) en sijn Majesteyt sich te meer daer toe verplicht vint, om het selve directelijck of indirectelijck te doen, ten aensien van sijne Vrienden, dat hy oock Vrient als sijnde van beyde Partyen, behoort aengemerckt te worden als buyten alle Passie, uytgenomen de genegentheyt tot het uytvinden van eenighen middel om den periculeusen noot van tot de Wapenen te konnen vermyden. Daerom en voor

Werelt te doen blijcken, met wat groten yver ick trachte na de gemene ruste, en sonderling na die van de Generale Staten van Hollant, als onse naeste Gebuyren ende goede Vrienden; So verstoute ik my uwe liefde seer instantelijck te bidden, dat de selve doch na hare voorsichtigheyt gelieven aen te mercken de seer gevaerlijcke toevallen, en onsekere twijffelagtige uytkomsten van den Oorlog, ende aen d' andere zijde de soetigheyt van de Vrede, om sich gunstich totdese te neygen, en liever dese aengename vruchten dan de bloedige ghevolghen der Wapenen te kiesen. En so uwe Liefde oordeelde, dat mijn Mediatie en tusschen komen tot dien eynde soude mogen dienen, so presentere ick daer toe mits desen mijn Persoon, met alle d' oprechtigheyt en de independentie, die de rechte gestalte van een Middelaer verreysende is: Ende sal dese gunste van uwe Liefde daerom te hoger achten, om dat de selve my sal dienen mogen tot overtuyginge van de quaetwillige die niet anders soecken, dan mijn reputatie te verdonckeren, door de verkeerde suspicien en wonder vreemde inbeeldinghen, die veel te verre af wijcken van myn gewoonlijcke oprechtigheyt, die de Koning mijn Heer oock ten alle tijde aen alle zijn Vrienden verbonden is te bewijsen. Ende hier mede vertrouwende dat uwe Liefde dit aenbieden van mynen dienst, die U Ed: soo wel soude voegen, my niet qualijk en sal af nemen, bidde ick de selve my met den alder eersten met sijn antwoort te vereeren, op dat ick den roem mach voeren, dat ick sulck een groote saecke mede help bevorderen gelijck als ick het wensche te doen, met alle den yver die men behoort te wachten van een getrouwen Bedienaer, die professie doet van onverbreeckelijck te zijn. Mijn Heer &c.

Den Coningh van Vranckrijck in alle dese ontrustigheden ook zijn Intrest hebbende/ dede de Heeren Staten insgelijcks waerschouwen door zijn Ambassadeur in 's Gravenhage/ op deser manieren:

DAt den Coning sijn Meester het niet toe laet te gedulden, dat de Entreprisen die tegens den Staet van haer Ho: Mo: voorgenomen werden, ten effect komen, en dat hy de bequaemste middelen soeckt om die te verbreken en af te keren. Ten dien effecte en heeft zijn Majest. niet alleen doen insinueren, aen den Bisschop van Munster dat so hy droomde van eenigh quaet desseyn, ofte wegen van faitelijckheijt tegens uwen Staet, hy die krachtelijck soude opposeren. Maer hebbende sedert verstaen het tractaet dat dien Bisschop gemaeckt heeft met den Coning van Groot-Britanjen, en de sake meer pressende dan hy geloofde, so heeft mijn Meester een Expressen af-gesonden aen dito Bisschop, met te doen aenseggen, dat by aldien hy Bisschop attacqueert, den Staet van haer Ho: Mo: hy als dan mijnes Meesters machten voor sijn ogen soude vinden, tot hare Ho. Mo. beschermінghe, mijn Meester den Coning heeft mede een Expressen Courier over Zee gesonden, aen sijn Ambass. in Engelant, om van sijnent wegen den Coning van Engelant te vermanen dat hy wil verstaen tot Vrede, en hem by tijts bekent te maken, dat hy veel nutter sijn Gelt kan gebruyken, als dien Bisschop te Wapenen, en hem te doen ageren. Maer sijne Majest. hier mede noch niet te vreden, heeft den Marquis de Fuentes Spaense Ambassad. tot Parijs alreede doen over de Passage die hy van node soude hebben door de Landen van den Coning sijnen Meester, om cito een Leger te senden tot U Ho: Mo: secours. Hare Ho: Mo: hebben over dese sijn Majest. Projecten sich niet te admireren, om dat hy die self eerst voor doet, want hy ken de desseynen des gemelten Bisschops (hoe wel die is een sijner Geallieerden aen den Rijn) en waer mede uwen Staet wert gedreygt, maer den Coning mijn Meester en wil niet lijden dat die Bisschop verder gaet, en dat om het Tractaet welck hy lest met den Coning van Groot-

Brittanjen heeft gemaeckt. Om dan dien Bisschop besich te houden, ware het convenabel dat men hem op hielt met te beloven satisfactie van Borculo: Als dit maer een particulier different sijnde wegens den Graef Stirum, die van de Gelderse Provintie wert gemainteneert, en niet van d'andere Provintie, die geen intrest daer by hebben: Den Bisschop toch veel rechts op sijn zijde hebbende, en zijn Bisdom in Borculo leggende: En of het oock niet dienstig ware te benoemen de Handelinge van verwisselinge van Rijnberck: Om Kur-Keulen te beletten dat hy geen oorsaeck hebbe sich met desen Bisschop te vermengen. Sijn Majest. soude oock selfs U Ho: Mo: raden, dat sy ter goeder ure arbeyden om hare Legers te Lande te verstercken, door nieuwe wervingen in Duytslant, op dat sy een Leger mochten vaerdig hebben, om met dat van sijn Majest. te mogen conjungeren in cas van bespringinge 't welck u beste Politijcken selfs sullen oordeelen salutair te zijn, om selfs Engelant tot eerder accomodement te disponeren, en om te doen ophouden alle soorte van onheylen, die anders door versuyminge souden mogen resulteren: Dese voorsorge ist die den Coning mijnen Meester hartelijck wenscht, belovende daer toe alles wat zijn macht kan dependeren.

Maer den Bisschop onder een vals gerucht met hare Ho: Mo: te willen leven in alle goede nabuerschap/ voorsag sich binnen Koetsvelt en andre plaetsen van een schoone Artillerye van 80 stucken/ 20 mortieren/ ontallijcke Wagens met Rijs/ van 12. voeten langh / en behalven dat zijn Leger in Munster-lant bestont in:

DEen Oversten en Gener. Wachtmeester Gorgas, sijnde een ervaeren Soldaet, en goet Ingenieur,	10	Compagnië.	Den Oversten.	Nagel,	10	Compagnien.
den Oversten Post,	10			Lutzou,	10	
Bartel,	10			Korf,	10	
Clemens,	10			Andries,	10	
				Botler,	10	
				Scheythorst,	4	

Somma 94. Comp. yder tot 75. Koppen, maken 't samen 7150.

Soo quam oock uyt Hoog-Duytslandt den Oversten Tilly met 1600. man tot zijn hulpe/ logerende tot Borcken/ 5. mijl van Grol; meer ondre Troupen met ooglupcking van Cur-keulen/ en andere geworven quamen mede tot zijn dienst: Maer den Nieuburgher Vorst verboot in zijn Lant voor den Bisschop Soldaten aen te nemen. Den Bisschop versocht van den Keyzer Borculo (als op 's Rijckx Bodem) te mogen attacqueren. En sont met een Trompetter den 14. deser een ontseg-Brief aen de Staten generael/ luydende aldus:

ONse vriendelijcke dienste, ende dat wy meer liefs en goets vermogen te hooren, Ho: Mo: Heeren, bysondere lieve Vrienden ende Nabuyren: Uwe Ho: Mo: sullen hier buyten alle twijffel erinneren, hoe datte selve in 't voorleden Jaer, onder dato den 29. April, door eenen Courier by duplicatie aen ons hebben geschreven, en dat wy daer op in die tijt vrundelijk hebben geantwoort: Of wy nu wel hebben vertrout dat het onvriendelijck voornemen ons doemaels aen-ghekondight door alle aengewende devoiren, en meer dan billijcke presentatie ten genoegen soude zijn af-gedaen, ende uyt den weg geleyt, dewijle niet alleen de Oostvriesse saken daer bevooren tot Aurick, en vervolghens op den Rijcxdag tot Regensburgh, door bemiddelinghe van den Hr. Keurvorst tot Maints, en den Hr. Bisschop van Straetsburg is vergeleken geweest, maer oock dat wy, hoewel u Ho: Mo: die sake niet en heeft aen-gegaen, echter om dan den lieven Vrede wille, en om de selve alle mogelijcke satisfactie te geven voor der selver Gedeputeerden, door onsen Domdeken van Brabeeck en de Oost-Vriesse Gedepnteerde, de opgeresene misverstanden op nieus hebben laten ter neder leggen, en aen onser zyde alles in den bestemden tijt in gevolge van 't af scheyt sulcx gedaen, effectueren, dat egeene ongepassio-

neerde

neerde daer aen een mangel ſal konnen aenwijſen,ſo oock dat uyt u Ho: Mo: middel, de Provintie van Hollant ſelfs onlangs tegens de Provintie van Weſt-vrieſlandt, door dien hy daer door het op-brengen van hare quote jegens den Koningh van Enghelandt wilde ſtringeren, heeft bekent, dat aen onſer zyde niets dan maer eenige formaliteyt heeft gemanqueert , ſoo moeten wy nochtans met groot leetweſen ſeggen, en ons beklagen, dat ſulckx tegens alle verwachtinge,en jegens onſe vredelievende intentie ſodanig is uytgevallen , dat wy daer door oock genecesſiteert ſijn, daer henen te trachten, ten eynde wy daer door alle ontfangene onveroorſaeckte Vyantſchap, ſchimp, ende ſchade behoorlijcke reſtitutie,ſatiſfactie, en verſekeringe in 't toekomende mogen erlangen, tot welcken eynde wy dan onſe toevlucht tot Godt nemen, en door des ſelfs voorſienige, toehulpe, byſtant van machtiger Potentaten en Geallieerde ons in de hant gegeven, en dienvolgens alles prepareren, 't geene tot dien eynde de nodruft vereyſt : Gemerckt wy ons daer toe verplicht vinden uyt verſcheyde juſtificatore en preremptoire redenen en motiven ; maer onder anderen, voornamentlijck , dewijle u Ho: Mo: geen Recht ofte bevoegeniſſe hebben ghehad van ſich in des Roomſen Ryckx Iudicature en executions-Commiſſien te mengen , en eenige Onderdanen of Lit des Rijcx tegens Keyſerl. *rem judicatam* uyt-gegevene en verkonde executions-Commiſſien, en veel meer ſelfs tegens de goetwillighe ſal *clauſulæ paratæ executions & conſtitutæ poſſeſſory* ende aenghenomene *pacta* en trans actien te protegeren, te beſchermen : Alſoo de ſelve veel weyniger bevoegt ſijn geweeſt van wegen den Vorſt van Ooſt-Vrieſlant, nademael de ſelve ſijn pretenſe klachten by ſijn Keyzerl. Maj. en 't geheele Ryck hadde aenhangig gemaeckt, en de ſelve albereys met goet-vinden van ſijn eygen Schoon-Vader den Vorſt van Wittenbergh was bemiddelt en geremedieert, den Roomſe Keyſer, 't gantſe Roomſe Rijck, inſonderheyt den Weſt-faelſen Craits, ende ons als mede d' uytſchryvende en naeſt aengeſetenen Vorſt mer hare Wapenen aen de Vyanden, om teghens den Duytſe Vrede, en met andere Kroonen en Potentaten, hebbende expreſſe verbinteniſſe met een gants Krijgs-heyr in 't Lant te vallen, 't ſelve eenige mijlen weegs door te trecken, te ſtropen, ſelfs eyghene inlogeringe en Quartieren te maken, over de Stromen Schip-bruggen te ſlaen,vyantlijck Proviant uyt te ſchrijven, Adelijcke Huyſen te overvallen en ſpolieren, de arme Luyden het hare te nemen,de ſelve ſtoten, ſlaen, ende andere aen vuyr afgryſſelijck te branden, Huyſen en Schueren te verwoeſten, oock eenige te verbranden, ja Godt ſelfs niet te verſchoonen, Kercken en Godts-Huyſen op te ſlaen,'tgeene daer inne wert gevonden wegh te roven en te miſbruycken, het Heyligdom, ja het Crucifix van onſen eenigen Verloſſer en Saligmaker Jeſu Chriſto, erger als Turcx, te verbreken, en de Sacras Hoſtias , by 't meerendeel der waerde Chriſtenheyt houden ge-eert,met alle verdere toebehoorten te prophaneren en te ontheyligen, en onſe Manſchap in den name van ſijne Keyzerlijcke Maj. en om te behouden het intereſſe van 't Rijck in d'Eyler-Schants , gelegen op des H. Rijckx wel kundigen en ontſtrijdigen Bodem ende gront, met groote macht te belegeren, grouſamelijck en ongehoorder wijſe na proportie der Plaetſe met veel Canon en vuyr-Mortieren te beſchieten , en eyntelijck na dat verſcheyde daer in verwont en doot geſchooten waren, de ſelve daer uyt te drijven, en haer Volckeren weder om daer in te leggen, gelijck de ſelve tot openbare trotſeringe tegens 't gantſe Rijck en de Duytſe Natie, tot op de huydige ure daer in te laten,en dit alles eer en alvorens noch eenige Penningen van de gepretendeerde geoffereerde ſchult was betaelt, immers niet na behoorlijcke wijſe van Rechten,dat is, realiter , en in jegenwoordige Buerſchap geoffereert ende aen-geboden , alleenlijck uyt eenige abuſive Geallieerden *principio iuris oblatione pignis ſolvi*, want na de Rechten moet deſe oblatio niet alleen ſijn verhael,neen, maer oock reael, oock ongeacht : Gelijck u Ho: Mo: in haer ſchrijvens tot meerder klaerheydt van der ſelver onbevoegtheyt niet konnen ontkennen , dat wy hun onder dato den 18. February hebben overgeſchreven : Dat deſe ſake voor de Keyzerl. Maj. en des ſelfs Rijcx Hofraet *cum an & conexei* was ghehoorende, en datte ſelfde daer mede niets hadden te ſchaffen, 't welck alſoo het de puere waerheydt is geweeſt, ſo helpt daer tegens niet dat ſy den eerſten termijn van betalinge in 't gheheel , en den 2. ten deele aldaer hadden genegotieert, dewijl nademael deſe ſake tot Regenſ burgh van nieus was geaccomodeert, en 't ſelve vergelijck voor Ooſt-Vrieſlant veel dragelycker, ende vry vorderlycker is geweeſt , ſulcx niet noodig was, en dat hy *re integra* haer gelt wel eerder te rug konde nemen, en liever van wegen de geringe ſchade hunne vergoedinghe laten doen, als dat ſy tegens 't Roomſe Ryck Duytſer Nation, met haren gelde , ſulcke gevaerlycke actien ſonder daer toe gevorderde conſent hadde behooren aen te ſpannen . Dan dewijl U Ho: Mo: niet des Vorſten van Ooſt-Vrieſlant , maer haer eygen Intreſt hier hebben geſocht, en onder ſimpelijcken pretext protentions van Ooſt-Vrieſlant 't welck (gelijck de Ooſt-Vrieſen en alle benabuerde weten) by ons noyt, maer by u Ho: Mo: tot allen tijden , en voort en voort, maer voornamentlijck in voorgaende tyden, door invoeringe van Manſveltze,en jongſt Heſſiſe Armeen, occuperinge des Reſidentie-Slots en Veſtinge Lieroort , en door fomenteringhe van immerduyrende tweedracht tuſſchen den Lant-Heer ende de Lant-Stenden oock door beſettinghe der Stadt Embden geopprimeert, ende met en beneffens d'op-gem. Veſtingen, op kentlijcken Rycx-bodem gelegen, notoir onder haer Jock en dienſtbaerheyt gehouden worden, het H. Ryck , en voornamentlijck ons, de hoogſte Vyantſchap hebben aen-gedaen, diergelycken noyt in deſe Contreyen, en na 't beſluyt der Duytſe Vrede, nergens is gehoort , en dan ſodanige Vrede-breuck ende vyantlycke overtreckinge,

en

en aen vyandige anders niet als voor een openbare invaſie, offenſie en oppreſſie moet werden ghehouden, en dat wy dies aengaende, vermits wy ſulcx even doen ter tijt als wy wegen de ghemeene Ryckx deputatie ons tot de Reyſe tegens den Erf-vyant den Turck hadden geprepareert, ende ons Volck derwaerts geſonden, hebben moeten verſmerten, en andere tijdt af-wachten, tot noch toe, ſoo weynigh als wegen andere, ons en onſe Stift, toe-gevoegde ſchimp en ſchade, dat oock de ſelve tegens alle het gebrachte curealiteyt, jegens Vorſtel. Perſonen, aen zyn Keyzerl. Maj. vervolghens over ons, ſo eerenroerig en verachtelijck hebben geſchreven, en ſulck ſchrijvens ſo een geruymen tydt te vooren, eer het zyn Rooms Keyzerl. Maj. heeft konnen over-gelevert worden, tot meerder onſe verachtinge en defamatie, in open druck uyt laten gaen, egeene reparatie en ſatisfactie verkregen: En dan onſe Heerlijckheyt Borculo, welcke ſy Ao. 1616. door hare Wapenen onrechtvaerdig hebben geoccupeert, en beneffens andere daer toe behoorende Plaetſen, voort en voort met geweldt en ongelyck door haer macht blijft voor onthouden: En behalven dat, nademael hun niet genoeg is geweeſt de op-gem: geweltdadige invaſie ons aen te doen, ſoo komen de ſelve, tot continuatie van haer vyantlyck ghemoet ons met executie ſchriftelyck te bedrieghen, over een Sententie tot Aernhem 1613, 1615 en 1662 in competenter en nulliter in d' op-gem. Berculoſche ſake, uyt-geſproken, de welcke voor ons Sticht tot Spier rechtetelyck is gedecideert, en dat op een onopbrengelijke ſomma gelts van 1500000 gls. de dato 's Gravenhage den 17. Juny 1664. om door ſulcke middel ons in de uyterſte ruyne te ſtorten, wanneer de ſelve niet ondertuſſchen door de ingevalle Engelſe Oorlog waren verhindert, andere veelvoudige beſchadingen, torten en injurien, de welcke van hun ſampt en onder ſchijn aen-gedaen, ende wy hier namaels de gantſe Weerelt ſullen bekent maken: Ende in ſpecie, hoe ſy onſe Stadt Munſter tegens ons hebben geſtyft en verleyt, en ſo wel onſe gehoorſame Lantſchap in eenige Millioenen, als de gem. Stadt daer in eenige Tonnen Gouts, ſchaden en ſchulden in laſten gebracht; Ende noch op deſe ure, in de ſelve, gelyck wy daer van genoechſaem zyn onderricht, gevaerlycke correſpondentien gebaert hebben: Wy ſullen voor ditmael ſwyghen, alhoewel hier niet en mach werden gediſſimuleert datte Staten van Gelderlant, tot Aernhem, gelyck in de Nederl. Couranten en Poſt-tydingen ſelfs uyt-gegeven, en geſpargeert wert, haer vyantlyck gemoet verders daer door aen den dagh te brengen, dat ſy tot de hooghſte verkleyninge en beſchimpinge van ons contemplatione noſtri verſcheyde onſchuldighe Catol. Luyden gevanckelyck hebben laten op halen, grouſamelyck tortureren, en d'eene van dien gants doot te pynigen, en daer op tegens de waerheyt uyt ſtroyen, als of wy de ſelve Luyden tot verraet der Stadt Aernhem en Doeſburg hadden beſtelt, en de ſelve op 3. plaetſen in den brant wilden ſteken laten; 't welk een onlydelyke injurie voor alle de Weerelt contradiceren en reſſenteren moeten, Soo hebben wy goet gevonden U Ho: Mo: mits deſen ten overvloet, om alle voldoens wille, en tot onſer ontlaſtinge van de gantſe Chriſtenheydt te repreſenteren, en te notificeren, op dit vaſt en vrient-nabuerlyck vertrouwen datte ſelve om redenen als vooren, tot verwijderinge van alle onheyl, verwyderinge en ongemacken, die daer uyt konnen ontſtaen, ſullen bewogen werden, prompte ordre te ſtellen, en die voorſieninge te doen, ten eynde dat terſtont ſonder tyt verlies, genoegſame reſpective ſatisfactie, reſtitutie, ende voor al vaſte en genoegſame aſſurantie voor toekomende wedervare, en ons dies aengaende, der ſelver favorable verklaringe, ſulcx dat wy daer van konnen verſekert weſen, ſonder uytſtel werden toe-geſonden, anderſints ſullen wy onkundig zyn en blyven van alle onheylen, verwyderinge en ongemacken die daer uyt onvermydelijck ſtaen te volgen; aengeſien wy aen onſe Militie ordre hebben gegeven, omme (ten fine als vooren) te ageren; ſullende die geen blame en quade naſprake op ſich moeten laden, de welcke hier toe door de eerſte offenſie, invaſie, oppreſſie en continuerende torten, affronten, en vyantſchap oorſaeck hebben gegeven, en den aenvangh gemaeckt: Gelijck u Ho: Mog: dat wy hun op deſe wijſe aen-ſchrijven, des te weyniger vreemt en qualijck ſullen op-nemen, dewijl ſy, gelijck in den beginne is vermelt, den 29. April in 't voorleden Jaer op gelijcke maniere hebben geſchreven, en haren Brief onder den Tytel en naem van een Eyſch, dat is, defendentie, ofte Brief van Vyantſchap in open druck uyt gegeven, en daer op by articularium laten opereren: Dan wy reſerveren en proteſteren uytdruckelijck mits deſen, dat onſe intentie niet verder en ſtreckt als voor gemelt ſtaet, om door ſulk middel tot des te vaſter eenigheyt en geruſtigen ſtant met U Ho: Mo: te geraken, maer gants niet aen geſien zy tot eenige beſwaerniſſe, ſo wel in 't Religions, als ten aenſien van een yders vryheydt: Op dit goet vertrouwen, de ſelve ſullen ſich terſtont, en ſonder eenigh tijt verlies, door onſen Trompetter favorabelijck verklaren: Wy verblijven altijt bereytwilligh om u Ho: Mo: aengename Vriendt nabuerlijcke dienſten te betoonen. Gegeven in onſe Reſidentie St. Lutgerſburgh den 14. September 1665. Chriſtof Bernhard, van Godts Genade Biſſchop tot Munſter, Adminiſtrator tot Corvey, Burgh-graef tot Stroomberg, des H. Roomſſe Rijcx Vorſt, en Heer tot Borculo.

U Ho: Mo: Dienſtwillige getrouwen Vrient en Nabuer, getekent

CHRISTOF BERNHARD.

Men liet den Trompetter vertrecken/ wijl toch den Biſſchop voor deſe aenkondinge alreede was de Twent in getrocken; veroorſakende onder de Lantlieden

lieden groot vluchten : Doch hare Ho: Mog: hebben daer op eyndelijck hem desen Antwoort toe-gesonden :

HOoghweerdighe Furſt ende Heere : U Furſtel. Doorls. Miſſive, geſchreven tot Lutgerſburgh den 14. deſes, is ons door des ſelfs Trompetter wel behandigt, ende hebben daer uyt ſeer ongeerne vernomen de klachten over de onverdiende Vyandtſchap, ſchimp ende ſchaden, die U Furſtel. Doorl. van deſen Staet ſecht ontfangen te hebben, ende die de ſelve goet ghevonden hadde ons ten overvloet om alle voldoens wille te repreſenteren en bekent te maken, op dat vaſte vrient nabuyrlijck vertrouwen, dat wy tot vermijdinge van alle onheylen, verwyderingen en ongemacken die daer uyt ſouden konnen ontſtaen, bewogen ſoude werden om ſodanigen prompte ordre te ſtellen, en die voorſieninge te doen, ten eynde dat aen de ſelve terſtont, en ſonder tijt verlies, over eñ ter ſake van de voorſz. vyantſchap, ſchimp en ſchade behoorlijke ſatisfactie, reſtitutie, en voor al vaſte en genoegſame verſekeringe voor 't toekomende ſoude mogen wedervaren, en hem dies aengaende onſe favorable verklaringe, ſonder uytſtel, door den voorſz. Trompetter toe-gheſonden werden, of dat anders u Furſtel. Doorl. onſchuldig wilde zyn aen de onheylen, verwyderingen, en ongemacken, die daer uyt onvermydelijk ſtonden te volgen, aengeſien de ſelve aen ſijn Militie bereyts ordre hadde gegeven omme ten fine (als vooren) te ageeren : Ende alhoewel wy de voorſz. Miſſive doorgaens niet anders en hebben konnen aenſien als een Manifeſt en Defencie van Oorloge : So hebben wy echter tot een preuve van onſe moderatie eñ oprechte genegentheyt om niet alleen met 'tgantſe Roomſe Rijk ende alle de Leden van dien, nemaer oock met u Furſtel. Doorl. in het byſonder in goede vertrouwelijke vrient en correſpondentie te leven, na gehouden deliberatie goetgevonden, de ſelve mits deſen bekent te maken, dat wy de voorſz. Miſſive, als behelſende veel en verſcheyde poſitiven en poincten, waer van de ſaken niet alleen in de naeſt-verleden Jaren, maer ſommige van dien al over de 40 en meerder Jaren, ja eenighe boven alle memorie van Menſchen voor-gevallen ſijn, hebben doen ſtellen in handen van eenige Heeren Gedeputeerden, uyt 't middel van onſe Vergaderinghe, mitſgaders van den Raet van State deſer Vereen: Nederlanden, om te viſiteren, examineren, de Retroacta in de voorſz. ſake gevallen, na te ſien, eñ een Concept van reſcriptie ten ſpoedigſten op het Papier te brengen, om aen u Furſtel. Doorl. nevens onſe verklaringe op de voorſz. gerequireerde poincten van ſatisfactie, reſtitutie, en verſekeringe voor 't toekomende, ſo haeſt doenlijck, toe geſonden te werden, ſulcx dat wy ons tegenwoordig niet en ſullen inlaten in een particulier of gecircumſtantieert debath van de poincten by de voorſz. Miſſive ons te laſt geleyt, maer alleenlijk in 'tvoorby gaen tot onſe decharge aenroeren, dat wy in goede conſcientie konnē ſeggen ons bewuſt te ſijn, dat wy oyt of oyt aen u F. Doorl. of des ſelfs onderhoorige Landen ende Luyden eenige Oorlog of vyantſchap van wegen deſen Staet aen-ghedaen is, of dat wy intentie ſouden gehad hebben om de ſelve eenige ſchimp oft ſchade aen te doen : Maer wel dat wy in den voorl. Jare als wanneer u F. Doorls. Wapenen de Dyler-Schants in Ooſt-Vrieſlant buyten zijn Dominien ende Territoir gelegen, was geoccupeert, ons geneceſſiteert hebben gevonden des ſelfs Soldateſca met de macht van deſen Staet uytte voorſz. Schants te doen deſlogeren, als ſijnde daer toe verplicht geweeſt uyt verſcheyde juſtificatoire en peremptoire redenen, niet alleenlijck aen u F. Doorl. maer oock aen zijn Keyzerl. Maj. hier bevoorens bekent gemaeckt, en onder anderen, om dat wy het Lantſchap van Ooſt-Vrieſlant tegens alle gewelt en overlaſt na vermogen te protegeren, uyt verſcheyde redenen ons geneceſſiteert en verplicht vonden, als zijnde van over veele Jaren herwaerts, door verſcheyden Tractaten en andere Verbinteniſſen aen deſe Vereen: Nederlanden ſodanig geattacheert, dat het by na voor een Frontier van deſen Staet moet aen-geſien en gerekent worden ; in dier voegen oock, dat het voorn. Lantſchap aen d'eene zyde in alle occurrentien by ons is geprotegeert, en deſen Staet aen d' andere zyde van 't ſelve Lantſchap d' arbitragie over de differenten tuſſchen den Graefſchap en de Stenden ontſtaende, gedefereert is geworden, gelijk u F. Doorl. en 'tgantſe Roomſſe Rijck kennelijk is; zijnde daer en boven oock 't ghemeene Lantſchap, 't welck door de Wapenen van u Fur. Doorl. invoegen als vooren, was geinvadeert, albereyts aen ons onderpant gehipotequeert, tot verſekeringe van verſcheyde Capitalen, en groote ſommen van Penningen by ons, ſoo aen den Grave als aen de Stenden van dien verſtreckt ; ſulcx dat wy in goeden gemoede niet konden afweſen 't meer-gem. Lantſchap van die oppreſſie te helpen bevryden, als konnende (onſes oordeels) van oppreſſie niet vry gheſproken werden, dat wylen den Furſt van Ooſt-vrieſlant door de continuatie van executie in zijn Lant, en tot laſte van ſijn Onderdanen beſwaert bleef, na de gedane reële oblatie van de gelden, die alleenlijk uyt den Hoofde van den Furſt van Lichtenſteyn verſcheenen zijnde, konde gevordert werden ; zijnde in alle manieren vremt dat u Fur. Doorl. authoriſatie en laſt gelaten hadde om de voorſz. Penningen by executie van de Pachters en Huys-lieden in Ooſt-vrieſlant af te halen, haer onder militaire bedreyginge ſommerende binnen een maent te komen betalen in Dyler-ſchants voorn.; en alhoewel de volle ſomme van penningen (die men alſo by militare executie invorderde) voor d'expiratie van de gepreſigeerden tijt, onder andre mede ter ſelver plaetſe geregtelijk was geoffereert geworden, ſo hadde egter de geauthoriſeerde vā u F. Doorl. verklaert, niet gelaſt te weſen om de voorſz. aengebodene penningen te aenvaerden, veel

min

min om daer op de begonnen executie te laten varen, en de Volckeren uyt de voorſz. Dyler-ſchants te laten varen : Invoegen dat men 't gelt by beſwaerlijcke executie, tot verderf van Lant en Luyden wilden invorderen, en weygerig was 't ſelve vrywillig geoffereert werdende, te accepteren, en dat niet onaengeſien ſodanige oblatie de executie bleef continueren, en 'tgeapprehendeerde, namentlijk de Dyler-ſchants beſitten, alſoo na Rechten notoir is, oblatione pignus ſolvi ; Dit hebben wy noodig geacht alhier wijtloopiger als wy voor deſe reyſe voor-ghenomen hadden, alhoewel kortelijck te recapituleren, nademael doch de op-gem. klachten van u F. Doorl. meeſt ſchijnen voor te komen uyt 't geene in den voorl. Jare voor de Dyler-ſchants voor-ghevallen is , daer inne wy geen andere intentie gehad hebben als om 't Graefſchap Ooſt-Vrieſlant tegens alle oppreſſien en invaſien te protegeren, en in ſpetie oock de voorſz. Dyler-Schants aen ons by den gem. Vorſt van Ooſt - Vrieſlandt voor ſeer conſiderable ſommen van Penningen onderſtant verſekeren , ſonder daer mede voor gehad te hebben om u F. Ds. Perſoon eenige de minſte, of aen des ſelfs onderhoorige Landen en Onderſaten eenige ſchade toe te brengen : Wel is waer dat ons Legher haer paſſage over een hoeck van u F. Ds. Landen heeft moeten nemen ; dan wy konnen oock met waerheyt ſeggen dat wy noyt ordre gegeven hebben om aldaer eenige hoſtiliteyt te plegen, of de Ingeſetenen eenige overlaſt te doen, maer ter contrarie de Gener. over onſe Troupes wel expreſſelijck gelaſt, om goede ordre en militaire diſcipline onder 'tKrijgsvolck te houden, en naeu regard te nemen dat geene foules overlaſt aen yemant gedaen ſoude werden, op pœne van lijfſtraffe, 't welck hy oock ſo veel als in diergelijke gelegentheden mogelijck en doenlijk is , na gekomen heeft, en derhalven oock boven andere ſtraffen tegens eenige culpablen geoeffent , een Ruyter mettor doot, in 't geſicht van 't gantſe Leger heeft doen ſtraffen , gelijk hy ons by deſſelfs Miſſive van den 27. Juny des voorl. Jaers , tot betuyginghe dat hy zijn laſt exactelijck achtervolght hadde , heeft genotificeert. U F. Doorl. weet na zijn groote ervarentheyt ſeer wel , hoe datte Marſch van Leghers door yemants Lant gemeenlijck al eenige ongelegentheden na ſich ſleept, maer dat diergelijcke exceſſen by de onſen ſouden weſen gecommitteert, als de ſelve in ſijn Miſſive vermeldt, konnen wy om redenen voor ons beſwaerlijk in-beelden, veel eer imagineren pretexten te zijn, om aen des ſelfs voorgenomen deſſeynen eenige couleur te geven : Immers en in allen gevalle, by aldien daer in tegens onſe intentie gedaen mochte weſen, ſo ſoude daer over in tijts, en niet na 'tverloop van byna anderhalf Jaer reparatie met vergoedinge van ſchade verſogt hebben moeten werden, die nochtans ons, na 'toordeel van onpartydigheden, eer ſoude hebben toegekomen, terſake van de koſten daer toe wy geprovoceert en geintreſſeert zijn geweeſt, als hebbende een Leger op de been moeten brengen om ons pant de Dyler-ſchants machtig te worden, als wel aen u F. Doorl. de welke daer inne onſe moderatie heeft konnen vernemen, van dat wy de middelen doenmaels noch in de hant hebbende , om refuſie der voorn. gedane koſten in des ſelfs Landen te gaen ſoecken, ſulcx niet en hebben willen doen , maer aenſtonts onſe Troupes wederom na hare voorige Guarniſoenen geſonden, behalven dat u F. Doorl. ſelfs kan getuygen, hoe verre wy vervremt ſijn van yemant overlaſt te doen, of het zijne te onthouden , ten opſicht van de complaiſance, in dier ſake van Bevergaerde, in des ſelfs regard gepleegt : Derhalven ons te vreemder voor-gekomen is, 't gunt de ſelve is gewagende van de ſaeck van Burculoo , in allen ſchijn als of wy de voorſz. Heerlijckheyt hem met geweldt ſouden onthouden, daer nochtans kennelijck is dat de Heer Graef van Stierum door den competenten Rechter wettelijck in poſſeſſie van de ſelve Heerlijckheyt is gecommitteert , en dat wy by onſe aenſchryvinghe van den 17. Juny des voorl. Jaer nergens anders toe hebben getendeert, als dat u F. D. ſoude willen ordre ſtellen tot betalinge vau 'tgeene de ſelve aen den Grave Stierum deugdelijck ſchuldig was, in conformité van de Sententien by den Hove van Gelderlant, met adjunctie van eenige Heeren Raden uyt andere conſiderable Hoven van Juſtitie, in de Jarẽ 1613, 1615 en 1622 reſpective geweſen niet incompetenter & nulliter, maer datte partyen ten wederſijde de Regter vrywilljglijck erkent, in der ſake gelitiſconteſteert, en vervolgens in Rechten , met rennnciatie van verdere Productie hadden geconcludeert : Rakende de Stadt Munſter, konnen wy met waerheydt ſeggen, dat wy ter requiſitie van de ſelve Stad, en om 't gemeene Intreſt van wederſijts Commercie, niet anders ghetracht en hebben als tuſſchen u F. D. en de ſelve Stadt als goede Nabuyren te helpen moyenneren een redelilck en ſchriftelijck Accomodement, tot voorkominge van alle bloetſtortinge en bederf van Landen en Luyden, 't welk oock doenmaels is gevolgt, ſonder dat wy ons namaels op de verdere ontſtane verwyderinge, wyders in here ſake als door minnelijcke interpoſitien , tot herſtellinge van de heylſame ruſte en eenigheyt hebben geinomiſceert, invoegen dat ons mette grootſte injuſtitie vã de weerelt verweten wort, dat wy noch op deſe ure gevaerlijke correſpondentien in de voorn. Stad ſouden houden : 't Gunt de Heeren Staten van Gelderlant tot ontdeckinge van onheymelijcke conſpiratien en verraderyen tegens enige Steden in den haren ondernomen, mitſgaders tot ſecuriteyt en verſekering van hare Provintien ſouden mogen hebben aen gevangen, kan by niemant worden gablaſmeert, als by die geen die intereſt ſouden hebben dat ſodanige conſpiratien haer effect ſouden mogen ſorterẽ; 't welck wy van u F. Ds. Caracter en genereusheyt niet geerne ſoude willen preſumeren , maer dat de ſelve veel eer ſodanige conſpiratien en vesraderyen nevens ons en alle rechtſinnige Chriſtenen ſal deteſteren, en de Perſonen die daer van berucht zijnde, ſich onder des ſelfs Gebiet hebben geretireert, doen

examineren

examineren en straffen, of aen ons over leveren, om daer tegen na exigentie van saken geprocedeert te mogen werdē; immers wat vā de selve conspiracië soude moge sijn, sal de tijt en de waerheyt nader ontdecken, daer van wy 't beleyt aen den ordinaris Rechter, en de genadige afweeringe van dien aen God de Heere Almachtig, en onse goede sake bevolen laten: Onder des konnen wy u F. D. versekeren, dat in desen niet en wert geprocedeert uyt eenigen haet of passie, ter sake van de Religie, maer alleen gevigileert voor de behoudenis en welstant van 't Vaderlant, 't welck de hoogste Wet is, daer aen alle Regenten verplicht en verbonden sijn: Dan wat verder dies aengaende, als oock ten reguarde van andre saken door den Druck hier te Lande soude mogen wesen gedivulgeert, sullen wy niet anders seggen, als dat niet alleen hier, maer oock in andere Landen de licentie van sodanige Drucken, niet tegenstaende alle goede en convenable ordres ter contrarie gestatueert, beswaerlijk gerefrenceert en ingebonden kā worden, alhoewel wy daer en tegens tot verscheyde reysen vigoureuse Placcaten hebben ghedaen emaneren, en met rigoureuse executien bevestigen: De verdere poincten van beschuldinge, als dat wy het Graefschap van Oost-Vrieslandt in voorgaende tijden door invoeringhe der Mansveltze, en naderhant de Hessise Armeen, mitsgaders door de fomenteringe van de tweedragt tusschen de Lant-Heer ende de Lant-Stenden als andersints souden hebben geopprimeert, sullen wy reserveren tot de naeste gelegentheydt, en in passant seggen, dat wy selfs de middelen en gelden van desen Staet hebben geimployeert om 't voorn. Graefschap van de voorsz. Mansveltse Troupen te doen evacueren; verre daer van daen, en buyten alle apparentie sijnde, dat wy naderhant daer andere Troupes tegens ons eygen Intrest souden hebben in-gebracht, waer door 'tselve Graefschap des te onvermogender soude hebben geworden, om ons in tijden en wijlen te refunderen de rembourserende penningen, die wy tot hare ontlastinge in der selver meeste ongelegentheyt verschooten hadden, daer toe wy dan niet door invoeringe van andere Troupes, noch door fomenteringe van tweedrachten tusschen den Graef en de Stenden, maer wel door de evacuatie van alle vreemde Troupes, en door herstellinge van de onderlinge rust en eenigheyt tusschen Lant-Heer en de Lant-Stenden waerschijnelijcker konden gheraken; welck laetste poinct wy oock in dier voegen meenen betracht te hebben, dat 't gantse Graefschap en de Leden van dien, daer van de salutaire effecten, tot op huydigen dage toe, met goet genoegen gesmaeckt en genoten hebben, dewijl wy ons doorgaens niet meer ter herten hebben laten gaen als dat 't selve Graefschap by een bestendige ruste en goeden welstant geconserveert en behouden mogen werden; Waer over wy by meenigvuldige Brieven in onse Griffie berustende, so door den Graef als Lant-Stenden, met significante expressie van sonderlinge vergenoeginge, successivelijcken van tijt tot tijt hooglijck sijn bedanckt: Dit alles hebben wy noodig geacht op u F. Ds. Missive in Antecessum, en by provisie te rescriberen, met versekeringe, dat wy aen onse zijde niet en souden hebben gemanqueert gehad met de selve te blijven observeren alle goede nabuyrlijcke vrientschap en correspondentie, by aldien u F. D. daer toe gelijcke dispositie hadde betoont gehad; doch also de selve in plaets van dien ondernomen heeft verscheyde Steden en Plaetsen van onsen Staet onverwacht en vyantlijk door sijne Krijgs-machten te doen invaderen en ruineren; so hebben wy u F. D. by desen wel willen bekent maken, dat wy van onser zijde niet sullen leedig staen, daer tegens alle soodanige middelen by de hant te nemen als de goede Godt ons sal gelieven te suppediteren, tot dat wy onder des selfs genadigen Zegen u F. D. tot redenen gebracht, en over alle outragien en alle geledene schade behoorlijcke satisfactie sullen hebben bekomen; als wanneer wy willen vertrouwen u F. D. sal indachtig worden, dat, die sich aengort, hem niet en hebbe te beroemen, als die los maeckt. Gedaen in den Hage den 29. September 1665.

Van den Bisschop hoewel eenige verraders die om Doesburg den Ysel meynende te leyden, en de Grachten droog, die Stad en oock Arnhem gemackelijker te overrompelen, kreunde hem weynig so 't scheen aen dat voorval, hoewel de daer over met de doot gestrafte Conspirateurs bekenden tot sulckx van gemelden Bisschop gehuert geweest te sijn. Hare Ho: Mo: ontbloot van veele Lant-militie, mits de verdeelinge van dien op 's Lants-Vloot, sulcx dat Wesel seer sober, Deventer, Swol, Doesburg en Steenwijck, maer eenige weynige Compagnien in hadde, en de Schantse tot de Bourtang inclus niet voorsien: Lieten stracx diverse Regimenten eerst tot 6000. man te voet en te paert werven: En al hoewel seer spoedig en met couragie toe ging, versuymden den Bisschop in die tijt sijn beste Fortuyn, want indien hy aengekomen had op de beste Frontieren van 't Lant, hy had so veel weg geruckt na menschen oordeel als hy had mogen begeeren. Hare Ho. Mo. verstonden op die tijt het getroffen Accoort met de 2. Broeders van Zel en Hanover: En waren den 17. hare

Troupen upt Gottingen/ Nathepm/ Minden &c. / naer Lunenburg gemarcheert/ en waren de 3 Gebroeders Hertog George Wilhelm, Biſſchop van Oſnabrug/ en Broeder der 2. ſtrijdende Lunenborgſe Furſten / Hertog Ernſt Auguſtus,en Hertog Johan Fredrik van Zel,tot Hanover bp malkanderen te gaſt gekomẽ/houdende de Tafel in alle vriendelijkhept tot 12 uren in de nacht: Waren geaccordeert dat den Hertog van Zel het Hanoverſe / en de Hertog van Hanover de Zelſe Regeringhe ſoude aenvaerden: Behoudende d' een 't Hertogdom Zell/ mette Graefſchappen Hop en Diepholt/ en de Fortres Nieuborg : En Hertog Jan Fredrik 't Hertogdom Calenberg/ met 't Prinſdom van Grippenhagen/ ende de Berghen van Clauſtal : Hunne Krpghſbenden aengeſocht ten dienſt van haer Ho: Mo: onder de Conditie ſo men hoorde van den Graef van Waldeck/ wierden overgelaten/en tot pajement van 12. tonnen gouts belooft/ welk gelt op Hamburg deels overgemaekt/ tot Hamburg enig ongeluk kreeg: Endeling ſijn deſe Troupen doe proviſioneel in Ooſt-Vrieſlant geinquartiert: Van d' ander zijde was oock den twiſt tuſſchen Cur-Ments en Cur-Palts ſo verre verſproken/ dat de Mentziſe Ladenburgh moeſten quiteren/ de Plaets bleef inden Name des Keyzers noch in queſtie ſo ſp was gheweeſt/ in handen van den Marquis van Baden/ doch van niemant dan van epgen Burgers bewaert: De queſtie ſoude men te Spier afhandelen/ en elck trok zijn Volk upt het Velt. Tegens deſe blijde voorvallen waren weder bedroefde in 't Rijck / want de Keurvorſtin van Beperen Anna Maria, was den 25. deſer ſavonts ſeer ſchielijck aen 't Water overleden. In de Over-Palts was doe ſo grote ſterfte onder de Beeſten/ datte geſonſte Oſſen op den Velde/als met een hamer geſlagen/ plotſelijck doot vielen: En wat Menſchen maer aen-raeckten het Bloet van ſodanige geſlagen Beeſten / ſwollen als waren ſp van een Slang geſteken/ de Muggen die op ſulcke Beeſten geſeten hadden/ pemant ſtekende/ ſtorven de Menſchen terſtont/ en waren alle Medicijnen te vergheefs. Den 16. deſer/ ten 9. uren ſavonts / was tot Berlijn de Paerde Stal van den Keurvorſt van Brandenburch in brant geraekt/ alwaer 38. van zijn Doorls. ſchoonſte Paerden/ en 20. Menſchen verbranden ; de naeſte Hupſen/ mits den ſtercken wint/ en veel Meubelen veranderden in aſſe ; de Tooren van de Kerck beghoſt al te branden/ maer door den yver der Burgers is het daer gheſtupt. Onderwijl ſagh men te Embden de Peſt dapper toe nemen / ſterbende 400. Menſchen 's weecks/ en Groeningen en Over-Yſſel niet vrp gaende ; was te Keulen ook naulijcx een Straet van de infectie vrp/ ſoo datte Nagebuyren geen Menſchen noch Goet van Keulen begeerden : En tot Antwerpen waren oock mede 60. Hupſen beſmet. Den Biſſchop van Munſter/ als een Inſtrument van veel ellenden/ ſont doen zijn Envop na Regenſburg/ met een Pronunciatie/ daer in hp vertelde de oorſaeck zijnes aen-gevangen Oorlogs teghens de Vereen. Provintien/ verſoeckende daer toe bpſtant van 't Duptſe Rijk/ oock protectie/ pretenderende datte ſchade die hp geleden had/ niet alleen zijn Perſoon / maer op 't geheele Kepzerijk ſag/ en die (ſo hp ſepde) deſwegen gehouden waren hem in dit zijn voornemen te aſſiſteren: De antwoort die deſe Geſant bequam/ was / datte Gecommitteerden aldaer tot ſulcx geenſins waren geauthoriſeert. Na Vranckrijck ſont hp Smiſingh zijn Geſant/ kreegh den 19. bp de Heer de Lione, en den 20. bp den Coning Audientie ; Hier dede hp over 't ongelijck zijn Principalen

tipalen aen-gedaen/ dappere klachten/ biddende om hulpe tegens de H. Staten: Sijn Majest. antwoorde desen stoutaert/ Dat hy wel alles ten besten by hare Ho: Mo: wilde aen-wenden, doch dat middelertijt den Bisschop geen de minste hostiliteyt soude betoonen, anders soude de Koningh de Geun: Provincien alle Secours toe schicken: Maer die om God niet en geeft/ en die de Allerchristel. Coning/ de gezegenste Monarch van Europa niet hoort/ hoe soude die vragen na goede Nagebuyren? neen: Het was Christelijcker mette Papen zijns naesten Goet op te stocken/ en niet gelijk de Priesters doen/ die des zieltogende [Notarissen mogent niet doen] op haer uyterste recomanderen/ dat Huys/ en dat lapje Lants aen haer Convent te maken/ &c./ waer door sy hare Kloosters (neemt Brugge en Antwerpen maer tot getuygen) soo verrijkt hebben/ dat genoemde Geestelijcken weeldrig en Rijck/ maer de Borgers in der daet kael en beroyt zijn ghe-worden/ by levende lijve possessie te nemen. Dus vangt hy zijn godloos woeden aen/ hebbende zijn bederf-Benden by Warendorp op 17000. man gemonstert/ en op een ander noch 6./ soo gaet den optocht aen/ met die hoop dat Cur-Colen niet alleen om de pretensie op Rijnberck/ Hessen om de Malteser Goederen/ en Brandenburg om de Steden aen den Rijn/ sich met hem souden inspannen/ als Lackeyen van zijn ambitie/ nemaer Sweden was hem uyt Engelant toe-geseyt met 12000. man te sullen volgen: En hy wiert in dat geloof te meer versterckt/ wanneer hare Ho: Mo: Gesant de Hr. Ysbrantss. te Stokholm door abusive bejegeningen niet na wensch wierde bejegent: Alsomen op nieus pretendeerde enige alteratie in d' Elucidatie van 't Tractaet van Elbing te maken, 't welk onwedersprekelijk toch niet by Sweden alleen, maer wel by beyde Partye contrahenten, des behagende, most geschieden: En alsó Sweden mette Coning van Engelant in Alliantie getreden was, nu geen assistentie tegens Engelandt aen hare Ho: Mo: verleenen konde: Alsó hare H: Mo: de oorsake van sich selfs hadden te imputeren, als niet goet vindende op alle d' aensoekingen só veel Iaren door sijn Minister Appelboom gedaen, só veel te defereren, dat sijn Majest. op de Vruntschap van hare H: Mo: enige staet konde maecken, of daer op gherust konden wesen; nochtans dat sijn Majest. in de voorsz Tractaten met Engelant sorgvuldigh was geweest, om de saken, ten aensien van hare Ho: in haer geheel te bewaren, en aen sich te behouden de macht om met de selve te konnen leven en te handelen na wel gevallen, &c. Het was dan den 22. September dat des Bisschops Volck in Twente/ haer Ho: Mo: Gebiet/ vielen/ plonderden de Stedekens Enschede/ Otmarsen/ en Diepenheym/ oock Oldenseel waer uyt veele bemiddelde Lieden gevlucht/ echter de geblevene seer mishandelt wierden: Staken mede in brant 't schone hoge Huys van de Heer van Almeloo/ Gedeput. van de Staten Generael wegens Gelderlandt: En op andere so onweerbare Plaetsen dapper stroopende/ dat Edelman en Boer sich na de vaste Plaetsen begaf: Hy verdeelde zijn Leger in tween/ onder Gorgas na de Bourtangh/ en hy selfs 't oog op Borculo hebbende: Schulenborg/ gebannen uyt Groeningen/ nu te Munster woonende/ scheen van advijs te sijn om Delfzijl aen de Ems/ of ten minsten een oort daer omtrent te bemachtigen om langst die stroom gedurig secours uyt Engelant te bekomen: Andere/ om de conjunctie mette Benden van Lunaburg te beletten/ oordeelden/ dat men na de Grensen van Osnabrugge sich most bestant houden/ en de Dijler-schants onderwijl

derwijl aen-taſten/'t welk/om dattet ſaiſoen meeſt verlopen was/ geheel ongeraden was 'wijl de ſelve Plaets ſterck en met goet Guarniſoen was voorſien: Onder dies vluchten de Ingeſetenen van Haſſelt/ Vollenhoven/ en elders nae Enchuyſen en Amſterdam/ verkoopende hare Beeſten om half gelt: Seker Dienſtmaegt op een Lanthuys (wort verhaelt) ſiende Meeſter en Vrou mette beſte plunje retireren/ verſogt te mogen blijven/ ſeggende ſy was getrooſt quamen de Munſterſe/ men rade haer ſulcx af/ dan op 't aenſtaen 't wiert haer geconſentieert; daer komen 7. Munſterſe Ruyters/ ende wijl noch Speck in de Schoorſteen en Wijn in de Kelder gebleven was/ſchafte ſy deſe Krijgers luſtig op/ tot ſy alle ſo droncken wierden/ dat 4 in de Kelder by 't Vat/ een op de trap/ en 2 boven droncken in ſlaep raeckten/ terwijl packt zy haer gading/ gaet in de Stal/ ontbint de 7. Munſterſe Ruyters Paerden/ die daer ſtonden/ ende haer packagie daer op geheght hebbende/ laet de droncke broers alles ten beſten/ en komt met haer buyt en de 7 Paerden aen den Yſſel in ſalvo onder haer H. M. Gebiet: Den Biſſchop nam zijn qnartier op 't Huys te Keppel/ af-ſnijdende Dotechum/ kreeg Lochum met gemack/ de Ingeſetenen voor 1500. Rijcxd. de plondering afkopende: Tot Neerberg op de Lochemſe Heyde ſyn Leger af ſtekende; arbeyden Gorgas van d'ander ſijde over de Maraſſen te geraken/ met behulp van eenige die in Groeninger-lant wierden gelooft hem de hant hadden belooft te bieden/ ſommige ſeyden Roomſe Boeren/ en andere die Schulenborg toe-genegen waren: Gorgas dwongh de Boeren/ diens Huyſen men in brandt ſtack/ de Deuren en Venſters op hare Schouderen te nemen/ en die met Rijs over 't Maras daer de weg loopt op 't Klooſter ter Apel aen/ van weynige bekent/ en ſomtyts by de Jongens maer gebruyckt/ of by drooge tijden de Beeſten uyt Groeninger-lant door-gedreven wierden/ ſo bequaem te dempen/ dat hy met 1500. man daer over raeckte/ 't Klooſter ter Apel beſette/ ende ſterck maeckten tot een Fort/ begaf ſich na Roomſwinckel/ ſtroopende voorts 't geheel Oldampt tot Winſchoten/ bekomende machtighe buyt van Beeſtiael/ en plondering: maer de voornaemſte rijckſte Roomſe Boeren/ welcke Gorgas in deſe overkomſte 't meeſte waren toegedaen geweeſt/ wierden allerſlimſt getracteert. Want 't was jammer ſoo ſchoone Huyſen als in die ghewesten ſtaende/ verbrant/ en ſo meenigte Beeſten over de gemaeckte Paſſagie na Reyde wierden gedreven/ daer men ſegt op een dag over de 1000 geroofde Koeyen en Paerden aen-quamen/ en men hielt daer dagelijkx als Jaer-marckt/ verkoopende den buyt voor de vijfde Pennings waerdije/ een Paert om 8. Gulden/ &c.

Terwijl dus de Biſſchopſe geen tegenſtant vindende/ den baes ſpeelden/ is zijn Excell. Prins Johan Maurits van Naſſau als Veltheer der Geun. Provintien/ gekomen met eenige Gedeputeerden/ tot Dieren aen den Yſſel een Leger doende op-ſlaen: Viſiterende de Fronturen/ Steenwijck/ Haſſelt/ Swol/ Deventer en Doeſburg kregen haeſtelijck meer Volk: Hoewel veele jong geworven/ ſeer onervare Krijghers waren/ nochtans ſy kreghen omtrent Swol een Spion van den Biſſchop ghevangen/ ghenaemt Stappert/ in de wandelingh Stapje/ een goet Ingenieur en Ritmeeſter zijnde; zijnde ghetrout met ſekere Juffrou/ die door eenen Geeſtdorp voor deſen te Haerlem uyt 't Tucht-huys daer ſy in gebannen was/ door een ſtoute manier by avont wiert weg gehaelt.

Hare

Hare Ho: Mo: sonden oock de Heeren Clant, Alua en Dreus nae Oost-Vrieslant/
om aldaer met authoriteyt de defensie van die Staet voort te setten.

Keyzerl. Majest. dese maent van Weenen na Insprück gereyst / wiert tot
Saltsburg treffelijk onthaelt/en in 't Lusthuys Mirabel getracteert: Als me-
de tot Halbrun/ besiende die schone water-vallen/ de Grotten/dat syn gearbey-
de kunstigheden in de so admirabele Hemels hooge Bergen/ als mede upt dat
steen geboude Theatrum / alwaer om een proef te nemen/ alle toestel is bereyt
geweest/ niet gelijck als elders/ maer hier upter naturen: Den Keyzer begaf
sich daer na op de Jacht en 't Vis vanghen op de Cammer-See/ dat seer ver-
makelijk is/ daer met Musijck seer fraey gespeelt wiert: Quam den 25. deser
tot Kaltenhausen/ in de so seer beroemde upt der Steen gehouden Wijn-kelder
daer syn Majest. een dronck dede: En na alles wel besien hebbende/ weder na
Mirabelle keerden/ alwaer in een kleyn Eylandeken dat op 't water dreef/ see-
ker Vuyrwerck was op gestelt/ dat anderhalf uyr duerden/ dan ongeluckig een
doot en 8. gequetsten maeckten : Den Keyser 't Munt-huys en dat van Wa-
penen gesien hebbende/ toog op Kenhental/ alwaer 's Lant Capittel zijn Ma-
jest. met een Borse van 30000. Ducaten vereerden ; werdende alle de adve-
nant bedienende/ over al met goude Ketens/ Penningen en Pot-penningen na
hare qualiteyt vereert.

Den Koning van Polen had so veel vreugde niet/ want Lubomirzky hem te
gau/ had 't Poolse Leger geabuseert/ dat over de Warta trock op een vals ge-
rucht/ maer de rest aen de Brug komende/ wierden van Lubomirzky geslagen /
die syn Leger eerst in een Bosschage/ en daer na eenige bedeckte Valeyen ver-
borgen hadde/ en de Poolse overviel/ 't hielp niet dat sy te Cestokowa onder de
muyren weken/menende daer verberging te vinden/also de Monicken daer een
Travers op-geworpen hebbende/ haer versterking voor yder bewaerden / de
Brug op-gehaelt hebbende/ begheerden so lang hier niemant aenviel / niet een
Canon-schot te doen/hoewel sy in haer Convent wel 200. soldaten en veel braef
Canon hadden/so wierden de Polen in de Grachten van dit Convent overwon-
nen en gevangen/ de Cominges/Biron/en andre Littause Officieren wierden
versekert/ dan wel getracteert ; Daer en tegens verloor in desen Slach Lubo-
mirzky, eenen Wiekousky, daer op hy al seer groot vertrouwen hadde gestelt.

Koning Philippus IIII. van Spangen/'t geheele Jaer seer swack/doch met
de aenvang deses maents meer en meer afnemende/en braeckende/ neffens een
Koorts/ die hem geduerig by bleef : So nam hy den 14. de H. Ostie/ de selve
met veele tranen (niet als een Aerts Koning/ maer als een Gelovig Christen)
sich aen matighende : Den 15. metten donckeren nam de leste Roomse Bedie-
ninge van Salve/ en te gedencken Aerde sijt gy, ende Aerde sult gy worden : Hy
liet noch vast van kennis in presentie van de Coninginne/ zijn Soon/ ende In-
fante by hen komen/ zegende haer; En na die uyre verviel hy seer : De Room-
se geloofden dat men tot syn hulpe van de Maget Maria/ St. Isidorius / en
St. Diego d' Ascala door gebeden veel soude opereren/ ende op dat de selve ge-
storven heylighe menschen des te beter sulcx mochten hooren/ bracht men des
selfs Beelden in den Camer daer den Coning sieck lach: Dan alles te vergeefs.

zijn Majest. na 4. uren in grootte benautheyt gelegen hebbende / gaf den Geest op den 17. Septemb. smorgens een quartier na 4. uren: s'Anderendaeghs is den Coningh by yder met een graeuwen hoet op/ Koussen en Schoenen aen/ in een vergulde doot kist volgens out gebruyck gesien/ hebbende een Kruys in de hant/ neffens de Kist stonden 2 Dienaers de een de Kroon/ de ander de Scepter van Castilien in de hant houdende: Het Bedde daer hy op lach/ was van Camelotte Muscus stof: Den 2. dach is 't Lijck ten 10. uren savonts gevoert na 't Escuriael/ gedragen in een Ros baer met 2. Muyl-Esels: Wierden in stilte achter uyt 't Hof gevoert/ en stonden 4 Flambeaux op yder hoeck vande Kiste: Omtrent de 24 so Weereltlijcke als Geestelijcke volgden op Muylen de starye dragende/ neffens veel Lanciers Toortsen in de hant/ waer neffens met Pickkaersen meenigte Lackeyen te voet liepen: Daer wierde in de Nieren van sijn Maj. gevonden wel so grooten Steen als een Ocker-noot/ en noch een aen die/ gelijck 't Vlies meest door gebreck van officie der Partyen gants gedemesleert was: 't Rijcx-bestier had de Koning by Testament in seer goede en vaste forme aen sijn Coninginne (een seer vernufte Princesse) willen offreren / en verbolgens aen 6. van des selfs Raden / als waren / den oppersten Inquisiteur/ den Aerts-bisschop van Toledo/ den Marquis d'Aitona/ den Cancelier van Arragon/ den Graef Castriglio/ President van den Castiliaensen Raet/ den President van den Raedt van Indien / den Graef van Peneranda/ Vrede-maker geweest te Munster/ en daer na Viceroy van Napels / ende toen Raet van den Coning ; dit collegie soo lang Procuratie hebbende tot den Prince van Spangen 12 Jaren out soude sijn. Men bracht den 7. October dese Spaense Prins na-middaghs ten 4. uren te Madrid / in een Stoel sittende in de Balcon: En maer 4. Jaren out sijnde/ had hy greot vermaeck datte Jongens hare Hoeden om hoog wierpen in de lucht/ roepende Vive el Rey: Terwijl quam den Standaert uyt 't Stadthuys/ van dese plaetse aen/ wiens voortocht 100. Dienaers van de Justitie te paerde waren/ elk een rotting of tietjen in de hant houdende; hier volgde de Admirant van Castilien/ als hooft van de Justitie / en daer na de Guarde van den Koning/ mitsgaders al de Spaense Dons en Edellieden te Paert/ en alhoewel niet in den Rou echter hare Paerden tot beneen met swarte linten behangen: Doen volghden 4 Heraulten en de Magistraet van Madrid/ met 4. vergulde Scepters / doen 30. Regidores te Paert met Diamanten en Caracanten om de hals/ Baggen op de borst/ en Hoet-banden vol Gesteenten: Daer op volgden de 4 Quartieren van Wapenen/ met dat van Castilien; daer na den Hertoge de Medina de las Torres/ met gesteenten en Pluymingen kostelijck gecouleurt/ den Kommandeur van Madrid daer aen: Dien de Carossen met groen Fulpe Levreyen en witte Kanten: Het Theatrum was met Tapijten behangen vol Wapenen van Spangien/ hier op klommen 4. Heraulten en een Secretaris/ terwijl 4. Trompetters en ettelijcke Schalmpers voor het Tooneel lustigh bliesen: Waer nae de voorsz. Heraulten tot 3. malen riepen: Weest stil, swijgt, en geeft gehoor. En korts daer aen: Hoort, luystert en verstaet watter geseyt wort. Hier by voegden den Hertog de Medina de las Torres/ sijn reverentie aen den Jongen Coning gedaen hebbende / dese woorden: Castilien, Castilien, Castilien, dits voor onsen Coning Carolus de II. van dien Name, Godt

beware

beware hem. Hier op riep elck / lang leef den Coning: Op d'andere Plaetsen wierde wijl het op den avont aenliep/de Proclamatie met Flambeaux gedaen: En doe wiert den grooten Standaert weder over gelevert aen den Gebieder in Madrid: Ende door gants Europa wierde van dese successie Posten aen alle Princen Hoven ghesonden: Waer van den Gesandt Gamarra oock dit volgende ten dien eynde hare Ho: Mo: notificeerde:

DE onder geschreven Ambassadeur van Spanjen komt mijn Heeren de Staten Generael der Geun: Provintien presenteren den Brief van Credentie, die hy van de Doorl. Coninginne ontfangen heeft, door de welcke hare Majest. aen hare Ho: Mog: bekent maeckt 't overlijden van den gewesen Coninck hoogl. ged. die haer by sijn Testament gelaten heeft de Voogdye en Curatele van den Doorl. Coninck Don KAREL *de II. haren Soon, en heeft haer verklaert Gouvernante van sijn Rijcken, Staten, en Heerlijckheden, geduerende de minderjarigheyt: Hy heeft oock last hare Heerlijckheden te versekeren dat sijn Majest. blijft by de selve goede meyninge die den gewesen Koning altoos heeft gehad, en dat sijn intentie is met hare Heerlijckheden in alle oprechtigheyt een volkomene vrientschap, intelligentie, en goede gebuerschap te onderhouden, gelijck als men sedert den Pays met so groote sorge suyverlijk onderhouden heeft, en dat sijn inclinatie is die te vermeerderen en nader te verbinden ten goede ende tot conservatie van beyde de Staten: Hare Heerlijckheden en is niet onbekent dat de Doorl. Koningen van Spangen altijt seer religieuse onderhouders sijn geweest van al de Tractaten die sy ghemaeckt hebben, niet alleen met de Christen Princen, maer oock met de Ongeloovige, en datse geen Oorlogh dan tegen Vyanden van de Christel. Religie aengevangen hebben, en de Wapens niet genomen dan om sich te defenderen tegens die geene die hare Staten hebben aen-ghetast, of om hare Geallieerden te assisteren, 't welck de Historien volkomentlijck uyt wysen: Oock konnen hare Heerlijckheden daer goede getuygenisse van geven, dewijlse bevonden hebben dat men de Tractaten (soo van 't Bestant als van de Vrede) met desen Staet gemaeckt, seer punctuelijck heeft geobserveert; ende en behooren in geener maniere te twijffelen of sijn Majest. en sal daer in de selve oprechtigheyt mede plegen, soo datse geen sekerder vertrouwen en mogen hebben dan in sijn waerachtighe affectie ende vrientschap: Den onder-gesz. Ambassadeur heeft getracht door verscheyde Memorien hare Heerlijckheden te disabuseren van de quaede impressien die men haer heeft willen geven en valsse geruchten die men in dese Provintien gestroyt heeft, als of sijn Maj. eenige Ligue of Tractaten tot hare prejudicie met andere Potentaten gemaeckt hadde, en dat hy den Hr. Bisschop van Munster assistentie doet: Hy en kan niet begrijpen dat sulcke verlichte geesten als hare Heerlijckheden, de selve eenighsints geloof konnen geven, dewijl dat het soude sijn tegens sijn eygen Intrest aen te gaen, daer 't soo klaer blijckt dat de conservatie van de Nederlanden, die den Koningh toe-behooren, hangende is aen die van dese Provintien, en dese wederom reciproquelijck aen die van de Staten zijner Majest.: Men heeft onder 't Volck gaen seggen dattet gelt 't welck den Koningh van Engelandt aen den geseyden Bisschop gesonden heeft, uyt Spangen quam, om dat het ongemunte stucken Silver waren; 't welck een louter versiert bedrogh is, gefabriceert door de geene die haer Heerlijckheden soecken jaloers te maecken, dewijl 't bekent is dat de Coopluyden, so Fransse als Engelsse, en die van dese Provintien, elke Jaren van de Vlooten die uyt de Indiens komen, daer van een groote quantiteyt trecken, selfs sonder zijne Majest. sijn gherechtigheyt daer van te betalen. Hare Heerlijckheden gelieven te gedencken dat de onder-gesz. Ambassadeur den 15. Decemb. 1661. haer voor gestelt heeft een Ligue defensijf, tot sekerheyt van*

alle de Provincien der Nederlanden, en haer van doe aen daer over geduyrighe instantien gedaen heeft, so by monde en Conferentien die hy mette Heeren hare Gedeputeerdens heeft gehad, als met verscheyde Memorien die hy haer heeft gepresenteert, en aen mijn Heeren de Staten van de Provintie van Hollant den 5. Decemb. 1663. en den 7. Mey 1664. als ook den 9. Septem. lest leden, en den 5. van dese: Zedert sijn wederkomste heeft hy haer mondeling gepresenteert de Mediatie van mijn Heer den Marquis Castel Rodrigo, van 's Konings wegen, met den gez. Heer Bisschop, gelijck als hy noch by sijn Memorie van den 30. lest-leden, en dat gez. Hr. Marquis 'tselve aen den Hr. Resident Sasbourg heeft verklaert, die buyten twijffel hare Heerlijckheden daer van advertentie gedaen sal hebben.

En alhoewel hy wel reden heeft sich grootelijcx te verwonderen, dat hy tot noch toe geen antwoort altoos daer op en heeft ontfangen, so presenteert hy nochtans hare Heerlijkheden weder om van nieus de Ligue Defensijf, als oock de Mediatie om de differenten die sy metten gez. Hr. Bisschop hebben, te accomoderen: En also hy verstaen heeft dat hare Heerlijckheden qualijck nemen dat sijn Keyzerl. Maj. als noch niet en doet conform 't geene hy haer verklaert heeft by sijn boven-gem. Memorie van den 30. des voorleden, te weten dat den overleden Koning deselve gebeden soude hebben de voorsz. Hr. Bisschop te ordonneren sich te onthouden van allerlye hostiliteyten, en sijn authoriteyt tot accomodement van de gezeyde differenten, so krachtig als 't mogelijck was te interponeren; hier op moet hy haer Heerlijkhede vertonen dat hy de depesche van sijn Maj. van den 26. Augusti niet dan den 27. des voorl. Maents en heeft ontfangen, en also sijn Keyzerl. Maj. de selve veel later ontfangen sal hebben, so om de distantie die veel grooter is, als om dat hy op de weg was om de possessie te nemen van 'tGraefschap Tyrol en andere Staten, die op hem door de doot van de Doorl. Ertshertog Sigismund. zal. ged. gedevolveert sijn, soo en heeft hy tot noch toe geen tijt gehad om resolutie op dit subject te nemen, noch de nootsakelijke ordres te senden om de goede intentien van den Koning in 't werck te stellen: Hier om bid en versoeckt de onder gesz. Ambassadeur seer instantelijck en hertelijck dat hare Heerlijckheden dit stuck rijpelijck willen overwegen, en na haer gewoonlijcke voorsichtigheyt behoorlijcke reflexie nemen op sulcke so gewichtige poincten als hy haer in de gezeyde Memorie met alle mogelijcke oprechtigheyt vertoont, op datse op fondamenten die geheel vals en abusijf sijn, geen Resolutien tot prejuditie van hare Vrijheyt, en van de behoudenisse van 't gheheele Lichaem der Nederlanden en nemen. Gedaen in den Hage den 16. October 1665.

GAMARRA.

De eygen inghebooren Francoisen scheenen vry onbenoeght/ wijl sy soo veel vreemde Manifactuer-werckers in kregen/ en haer wilde de meester speelen in 't leeren; de Fransse Natie doch meer Jufferachtigh (oock een quaede ghewoonte in Hollant onder die haer schulden niet betalen konnen/ zijnde) als wel tot kuys Huys houden/ en op-queken van Konst hantwerckende Kinderen/ wierden beschaemt/ tot Alençon als sy de Nederl. Speldewerckstèrs daer saghen/ het Laken-werck/ en andere Manifacturen: De Vrouwen aldaer sijn op de been ghekomen/ en hebben de Werck-lien die men daer van Venetien en Genua om de Zijde Wercken had ontboden/ seer qualijck getracteert: Den Coningh om dese dolle Wijven te temmen/ sondt 5. Comp. van zijn Guarde derwaerts. Monsr. Colbert wiert doe gemaeckt/ mits sijn getrouwigheyt in den dienst van den Coning/ tot Tresorier Generael van geheel Vranckrijk. In dese tijt ontstont by die van de Sorbonne een Theses; of dat van 't Vagevier al waer was: Eenen Bachelier siende dat men sulckx in faveur van den Paus wilde verklaren/ wilde daer in stil staen/ als vindende geen genoegsaem bewijs van sulx in 't oude Geloof/ en der geloofwaerdige Vaders Schriften: 's Paus Bul door 12. Doctoren daer toe ghestelt/ wiert mede geexamineert/ en injurieus bevonden/ oock schandelijck ende Ketters: De Sorbonne resolveerden daer op ten eersten te vergaderen. Mr. Gendron Curee de Wabre/ ontfongh doe van den Coningh 2000. Escus contant/ beneffens een beneficie van 6000. guldens Inkomen/ tot recompense van de diensten aen de Conin-

ginne

ginne Moeder gedaen in 't cureren van de Kancker: Selfs sijn Assistent den Chirurgijn Bertrand wierde 2000. gl. vereert. Sr. de Vantelay, Soon van den Heer de la Hay, die te Constantinopolen soo langh was gevangen en wreedelijk mishandelt geweest/ trock nu met sijn Vrou en eenige Suyte over Marseillie ter Zee met 't Schip de Cesar recht na Turckyen/ den Capiteyn daer op Sr. Plemont, nam oock sijn Vrou en veel Jonge Edellien mede/ ged. Sr. Vantelay als Ambassadeur gaende/ om wegens Vranckrijck te resideren by den Turkschen Keyser. In Languedocq begost men nu lustigh aen 't Canael te graven met 1200. man/ soo van de zijde van Bordeaux/ Narbonne als Languedocq/ om den Oceaen en Middelantse Zee door Vrankrijck te vereenigen/ de Commercie te beneficeren/ en om de Straet van Gibralter in gevaer der Turckse Roovers niet meer door te loopen. Sijne Majest. van Vranckrijck maeckte den Nederl. Gesant van Beuningen bekent/ hare Ho: Mo: volgens 't leste Tractaet/ te assisteren met de navolgende Krijgs-Benden/ beloopende omtrent op 8000. man/ alsoo den Bisschop van Munster by Engelandt gesecondeert/ de Geun. Provincien met roven en plonderen aller eerst violentelijk besprongen/ en den Oorlogh aen-gedaen hadde:

RUYTERYE.

Monsr. Pradel eerste Cap. van de Guardes L. Generael en Gouvern. van Bapaume, Generael. Monsr. de St. Lieu & Dispence, Mareschals de Camp, en Ritmeesters, en Maistres de Kamp, voor de Vrede. Monsrs. de Beauvise of de Founeaux, Commandr. van de Cavallerye. Le Conte de Royne, Mr. de Kamp, van 't kleyne uytlantse Regiment van den Coningh, bestaende in 3. Comp. Ruyters, die alle 3. marcheren, 't Koninckl. Regiment te Paert, gecommandeert by Monsr. de Estien, bestaende uyt 4. Comp. die alle marcheren. De Comp. van Monsr. de Fourneus, Ritmr. en Bregadier voor de Vrede. De Comp. van Beauvise, Capit. Bregadier van de Ruytery, en voor de Vrede Mr. de Kamp. De Comp. van Monsr. de Cateux d'Espangy, Ritmr. en Edelman van de Ordre van den Koningh, voor de Vrede Mr. de Kamp. De Comp. van den Chevallier de Bourille, Brigadier, Ritmr. en voor de Vrede Mr. de Camp. De Comp. van Monsr. la Coste, Ritmr. De Comp. van den Hr. Prince van Wurtembergh, Ritmr. ende voor de Vrede Mr. de Kamp. De Comp. van Monsr. de St. Esteve, Ritmr. voor desen gecommandeert hebbende 't Regiment van Bouillion. De Comp. van Monsr. Melin, eertijts Mr. de Kamp. De Comp. van Monsr. Maspac, eertijdts L. Col. De Comp. van den Hr. Rijngrave, eertijts Maistre de Kamp. De Comp. van den Marquis d'Estrades, eertijts Mr. de Kamp. 240. Musquettiers te Paert, van 't Regiment Guardes van den Koninck, van de eerste Compagnie, met al de Officiers. te weten, Monsr. d'Artagnan, Lt. Monsr. de Treville Vendrig, en Monsr. de Garrac, en 5. Marschals van 't Hof, die 6. in 't ghetal sijn. 240. Musquettiers te Paert, van de tweede Comp. gecommandeert door Monsr. Colbert, die marcheert met den Graef van Marsan sijn Vendrig, Soon van den Graef Arcour, en met sijn Cornet Lusac, Soon van den Hertogh Durèz, en 4. Marschals van 't Hof. 200. van de Lijf-Guarde, en 25. Cadets, gecommandeert door Monsr. de Romcour, Lieut. eertijts Ritmr. en door Monsr. Fabry, Lieut. van de Lijf-wacht, en Gouvernr. de Marsal. 200. Lichte Paerden van mijn Heer den Dauphijn, onder het Commando van Monsr. de la Valiere, en twee Marschals van 't Hof, eertijts Ritmeesteren.

I N F A N T E R Y E.

De 5, oude Compagnien van Piemondt, gecommandeert door Monsr. le Conte de Chavigny M. de Kamp. De 20. oude Comp. van 't Regiment van Champagne, gecommandeert door Monsr. de Marquis d'Ambre, M. de Kamp. 't Regiment van Turenne, van 20 Comp gecommandeert by den Marquis de Sillery Puseux. 't Regiment van den Mareschal de Duc de Grammont, van 12. Comp. gecommandeert by den Grave de Louvigny sijnen Soon. 't Regiment van den Marschal de la Ferte, van 20. Comp. gecommandeert by Monsr. de Mornar. De Comp. bestaende yder uyt 50. koppen sonder de Officieren.

Tot Florencen raeckte de Syde en Wollen-handel gheheel in 't voet-sandt: Des weghen den Groot Hertogh op versoeck/ aen des selfs Ambachts-Lien verschoot 3. tonnen gouts: De Armenise Kooplien uyt Livorno gesept/ sijn daer om weer te komen/ geadmitteert geworden. d'Engelsse Koningh sondt doe eenen Clifford, die in de schandelijcke attacque te Bergen present was gheweest/ als Envoy nae Denemarcken/ om daer quansuys noch over gheleden ongelijck te klaghen/ en niet verhoort wordende/ naer Sweden te gaen/ om de Deensse Kroon aldaer swart te maken: Op welcke tijt de Sweetse Resident haer Ho: Mo: bekent maeckte/ Dat uyt Sweden 10000. man na Pomeren over gesonden souden worden, versoeckende, dat hare Ho: Mo: geen umbragie daer over en willen nemen, alsoo soodanige Resolutie niet en soude streecken tot prejudice van haere Staet, &c. In den Hage wierde doe gemaeckt 't modelle monument/ om in het Coor van de Groote Kerck te stellen/ 't Effigie van den Lieut. Admir. van Opdam, daer hy aerdichlijk als door behulp van 4. Elemeuten wert ten Hemel gedreven. De Heere van Goch wiert doe gelast/ sich 10. mijlen van 's Conings Hof t'onthouden: Downingh daer en tegens/ nae dat in Vlaenderen eenige Cromwellisten op hem gewacht/ doch gemist hadden/ quam over Oostende tot Leigz in Essex/ treckende op Oxford/ en na-latende veel schulden in 's Gravenhage. Buyten London aen de Tems by Greenwits/ begost doe door de Blixem geraeckt/ van binnen te smoocken en te branden seeckeren hooghen Bergh/ sulckx dat de naest-gheleghene Inwoonders/ duchtende dat de selve onvoorsiens mocht instorten/ met haer roerlijcke Goederen sich van daer packten.

Wy hadden 's Lants Vloot onder den Lieut. Admirael Michiel de Ruyter, uyt-geloopen den 14. Augusti/ lest gelaten onder folio 106. Sedert was een Amsterdamse Kaper den Getergden Hollander mede in 't vaer-water gekomen/ 30. Stucken en 130. koppen voerende: Dese verobverde 2 Engelse West-Indis vaerders met 14. en met 8. stucken/ die sich wel defendeerden/ en bleef de Capit. op de Getergde Hollander doot met 14. maets; evenwel d'Engelse mosten 't vaentje strijcken; Dit was in den Oceaen: Den Lieutenant met sijn Prijsen achter Schotlant omloopende/ bejegende in passant en verobvert noch 2. Eng. West-Indis vaerders/ brengende alle de selve tot Vleckeren in Noorwegen op/ samen gewaerdeert op ettelijcke tonnen gouts. Dan soo gewensten geluck en had dese mael 's Lants Armade niet/ hoewel de selve met alle menschelijcke middelen so veel men desireren konde/ ten vollen was versorgt: En hare voor-steven na Bergen in Noorweghen ghewent hebbende/ arriveerden daer den 26. passato/ van monture/ getal/ en verdeelingen sijnde/ als nae onse kennisse de volgende Lijst uyt-wijst:

LYSTE der NEDERLANTSE VLOOT: Die onder het Commando van den E, Heer CORNELIS TROMP, voor de tweede mael in Zee is gegaen.

I. Esquadre onder den Heer

CORNELIS TROMP.

Capiteyns, Schepen, stuckē, man
TRomp, Admirael, de Liesde, 74, 340
Van der Hulst, V. Adm. Amsterdam, 68, 240
J. de Liefde, S. N. Groot Holland. 70, 254
Jan Adelaer, 't Raethuys van Haerlem, 48, 200
Nicolaes Marrevelt, Stavoren, 48, 200
Hendrick Tol, Duyvenvoort, 48, 205
Jan de Haen, Stadt en Omlanden, 56, 265
Pieter Uyttenhout, Lantman, 48, 200
Jacob Will. Broeder, Dom van Utregt, 48, 200
Quirijn van Berckhof, Berckhour, 40, 196
Adriaen van Veen, Asperen, 36, 140
Jacob A. Swart, 't Huys te Gruningen, 48, 255
Jan van Bakenburgh, Over-Yssel, 36, 140
Joost Verschuyr, 't Suyder-Huys, 50, 214
Jan Adri. Blanckert, Middelburgh, 44, 200
Laurens Davids, Batavia, 44, 200
Pieter Karsseboom, Zeelandia, 40, 180
Hendrick Goskus, de Vrede, 48, 205
Adriaen Berckhout, Princes Royael, 40, 196
Cornelis de Boer, Gelderlant, 56, 264
Claes Ancker, de Wakende Boey, 56, 254
Jan van Amstel, de Vrijheyt, 48, 205
Jacob Wiltschut, Harderwijck, 46, 200
Dirck Schey, Oosterwijck, 68, 290
Joost Harman. Clant, St. Pieter, 38, 140
Juriaen Jur. Poel, Delflant, O. C. 70, 340
Cornelis Muts, de Beurs, O. C. 46, 185
Nicolaes Naelhout, Batavia, O. C. 44, 200
Karsten Kr. Regter, 't Huys te Swiet, O. C. 70, 300
Symon Jansz. de Hoop, O. C. 44, 200
Evert van Gelder, de R. v. Gelder, O. C. 46, 200
Floris Florisz. de Grooten Harder, 38, 140
Tomas Tobiasz. Luypaert, 60, 250
Groes, Eendracht, 46, 180

Vier Brandets, vier Jachten.

II. Esquadre onder den Heer

CORNELIS EVERTSZ.

COrn. Evertsz. Adm. 't Hof van Selant, 58, 313
Adr. Banckert. Vice-Adm. der Veer, 50, 230
Cornelis Eversz. de jonge, S. N. Utrecht, 50, 230
Jan Clant, Schiedam, 30, 140
Pieter Salomons, Campen, 48, 205
Otto Treslongh,, Gouda, 48, 205
Philip Aelmonde, Dordrecht, 46, 208
Francois Nideck, Rotterdam, 46, 202
Jacob Adr. Pense, Middelburgh, 46, 310
Willem van Bergh, de Vrede, 40, 156
Simon Lonck, Sphæra Mundi, O. C. 40, 196
Goes, de Visscher, O. C. 26, 100
Jacob Peteys, Schakerloo, 20, 125
Symon Block, West-Kappel, 40, 180
Adriaen Houttijn, 't wap. vā Medenblik, 46, 238
Jan Matthijsz. de Steden, 36, 160
Adriaan Kruyningh, Tergoes, 34, 150
Huybert Jacobsz. Huygh, de Briel, 30, 150
Christiaen Elders, Utrecht, 36, 163
Willem Boudewijns, 3. Helden Davids. 50, 200
Adriaen de Hase, Dort, 44, 200
Claes Cornelisz. Dalen, Zee-Ridder, 36, 200
Pieter Bronser, Swol, 30, 140
Cornelis Slord, Josua, 50, 250
Willem Canter, de Vergulde Son, 30, 131
Willem Marinis, Zee-Ridder, 32, 140
Laurens Bruyn, de Fortuyn. 18, 80
Engel Jansz. O. C. Vlasblom, 46, 220
Jacob Centen, O. C. Hollantse Tuyn, 56, 280
Cornelis Tomasz. O. C. St. Paulus, 40, 200
Jacob de Boom, Ylst, 38, 140
Symon Loncke, Jonge Prins, 30, 160
Gerrit Cornelisz. Posthoorn, Diefhoeck, 36, 270

4. Branders, 3. Jachten.

III. Esquadre onder den Heer

TJERCK HIDDES.

TJerck Hiddes, Admirael, Steden, 70, 300
Coenders, Vice- Adm. Omlandia, 50, 245
Bruynsvelt, S. N. Albertina, 50, 250
Barent Hiddes, Zevenwolden, 57, 260
David Vlugh, de Goude Leeu, 60, 295
Albert Pietersz, de Boer, Oostergo, 66, 260
Tomas Fabritius, Jaersvelt, 52, 220
Adriaen Symonsz. Vader, de Steden, 54. 253
Cornelis Hoogehoeck, Vereen: Provinciē. 52, 220
Jan Jansz. Vyselaer, Westergo, 54, 250
Elant de Bois, Kasteel van Medenblick, 30, 140
Hendrick Vroom, Tijtverdrijf, 62, 260
Barent Hals, 't Wapen van Leyden, 26, 120
Heyn Brouwer, de kleynen Harder, 30, 130
Jacob Philipsz. Sutphen, 40, 180
Zeger Graef, Frisia, 40, 205
Jan Krock, Josua, 50, 260
Hendrick Akro, Vollenhoven, 26, 120
Hendrick Vollenhoven, Eenhoorn, 32, 150
Cornelis Vichstol, Gelderlant, 56, 264
Gerrit Bois, Hollantse Tuyn, 56, 237
Pieter Wijnbergen, Groeningen, 44, 205
Gillis Costerron, Postillion, 40, 205
Joost Michielsz. Hollandia, 40, 136
Ide Hilckesen, West-Vrieslant, 50, 200
Jan Raep, Stavoren, 48, 240
Dirck Wessels, Anna, O. C. 44, 200
Jan Raven, St. Paul. O. C. 40, 180
Gerrit Cl. Posthoorn, Agatha, O. C. 30, 125

Vier Branders, vier Jachten.

De

De Moscovise Vloot was met dese Armade tot hier en noch verder geconvoyeert door 3 Oorlog schepen: Deselven dagh wiert Col. Willem Joseph van Gent na Bergen gesonden, en den Deensse Gouvernr. Alefelt, over de bystant aen onse Schepen gedaen, bedanckt, en Burgermr. Ureck uyt Seelant, en Symon Willemsz. in de Bay gesonden om de aldaer leggende Retour ende Koopvaerdy-Schepen cito uyt te pressen: 11 Schepen en 3 Fluyten gingen na Bresont, by Dronthem, om de 2. Retour-schepen den Oyevaer, dat Roerloos was, en Nieuwenhoven, na Bergen te geleyden, 't welck geluckte, werdende den Oyevaer met een Cabel-tou, dat achter uyt sleepte, geregeert: Onderwijl was 's Landts Vloot door stercke Wint, die daer veel op die Kust waeyen, noortwaert vervallen tot op 61. graden 45. minuten, doch de Wint N. O. keerende, raeckten weer voor Bergen: Vertrocken dus den 8. September na 't Vadetlant, behalvens 't Retour-schip 't Slot van Honingen, dat tot Bock op Ree tusschen de Noorweegse Klippen met 2. Koopvaerders bleef leggen, en wel had behoren uyt te konnen komen, daer by men tot Convoy liet Cap. Kerckhoven op 't Schip Rotterdam, en Cap. Jacob Centen op de Holl. Tuyn: De Schout by Nacht Stachouwer na de Sont met een Esquadre op 5. daer gekomen Eng. Oorlog-schepen verordineert, misten de selve: Tusschen den 21. en 22. passato was her snachts een boos weder, seer schielijck uytten S.S.W. sloeg in Engelant veel Gebouwen, oock een Kerck, en in Hollant meenigte Boomen ter neder, en aen Dijcken, Schepen, als anders, geschiede veel onheylen in derdehalf uyr tijts: Dit onweder vervlogen, gevoelde 's Lants Vloot den 9. Septemb. eerst krijgende een swaren storm, waer door de geheele Armade verspreyden, en al de kleyne Vaertuygen van de Vloot af-raeckten; d'Enghelse waren in Hitlant aen-geweest met hare Vloot, maer de meenigte siecken en vervuylingh had haer doen cito na Souls-bay keeren, om op de Ruyter te passen: Dus maeckten sy haer terstont weder vaerdigh, en hadden 't geluck datse eenige onser verstroyde rescontreerden, ende van dese storm niet beloopen wierden, als dat 3. masteloos en 2. te rugh keerden: 's Lants Vloot was den 11. Sept. maer 50. zeylen sterck benoorden Doggers Sant gekomen, daer de Rendevous was, eerst, en dan voor Tessel, en dat missende, voor 't Goereesse Gat, geduerigh elck Schip met een zeyl de rest in - wachtende tot den 11. deser: Bespeurde men daer na, dat Godt de Heer den Staet met een notabile straffe heeft gelieven te besoecken, maer echter noch die ghenade bewesen, dat de capitaelste macht behouden was; de schaede die hier geleden wiert, was considerabel: 19. Van dese verstroyde Schepen vragen een Bremer Poep of Smackman of hy Engelse gesien had? hy segt ja, wel 80. zeylen, den guyt verder af-gevraegt, wat cours sy best souden houden om dese Engelsse te ontgaen, antwoort verradelijck cours O. S. O.; smorgens met den dagh waren alle dese Schepen van d'Eng. Vloot beset, dit was den 14. Sept. daer sach elck om een goet heen komen, 't Retour-schip de Rijsende Son, met 3. Coopvaerders salveerden sich behouden in de Sont, maer de Phœnix van yder zich verlaten siende, zeylden 't Engels Schip de Hector met 46 st. in de gront, daer maer 30. man af gebergt wiert, den Cap. Jan Cuttle verdronck mede, de Phœnix wiert vande Advonture bemachtigt; de Hector had de Phœnix al eens geabordeert, maer wiert weder af-geslagen, en den Capit. op de Mary doot geschooten: 't Slot van Honingen, hoewel 150. eters op hebbende, wiert (wijl 't Schip loch, en de Maets mat waren) van de Fregatten Plemout en Milfort seer licht genomen, en tot Erit op de Tems gebragt, doch onderwijl dapper bestolen, de Maets geplondert, Kisten op-geslagen, en noyt had den gemeenen man meer buyt als hier, de

laffe Gefellen tracteerden sy wel: De voornaemste op 's Landts Vloot oordeelden dat dese ongelucken een puere fataliteyt, en door de hant Gods de selve over-komen was dat alle menschelijcke middelen wel waren gecontribüeert, want *l'homme propose, mais Dieu dispose*, echter dese noch d'Eng. Vloten, hoewel somtijts seer na by den anderen, en de Brantwachten somtijts van d'een en d' ander malkander in 't gesicht, hare Vyanden noyt hebben konnen aen-doen: d'Engelse daer en tegens meenden 2. Retour-schepen benoorden 't Sant te nemen, waer op haren Catrijn, de James, en 25. andere jacht maeckten, dan den Schout by Nacht van Nes, hoewel door eenige Schelmen van Capiteyns, by hem zijnde, verlaten, droegh sich soo wel datte Engelsse af-droopen: Dus geraeckten 20. Koopvaerdy-schepen in 't Vlie, met 2. Retour-Schepen, 3. in Tessel, een op de Ems, een op de Elve; die oock alle naderhant in Salvo quamen, gelijk mede dat uyt de Sont, ende noch 2. uyt 't Soen-water by Christiania in Noorweghen: Het moeyde echter de Beleyders van 's Lants Vloot seer, dat sy den Hemel soo tegen hadden, sy deden en hoopten wel 't beste, maer smerte klachten barende, meynde men soude haer de schult geven, doch verstandige Zee-lien wisten wel beter, en dat d'Admir. van de Oost-ind. Schepen met sijn trage aenkomst, als een beladen Sout-schip, 's Lants Vloot vry wat langh op-hielt, als of gheen haest was de Rovers te ontwijcken: Selfs den Heer Raedt Pensionaris die alreede het uyt loopen van de Vloot in Tessel door een nieuwer diepte had uyt-gevonden, was nu weder geduyrigh dan aen d'een, dan aen de ander zijde soo in den storm als anders geduyrigh loopende uyt-kijcken, staende wel 3. uren achter den anderen in den regen, zee water en wint, om soo veel doenlijck, door 't minderen of meerderen van zeyl, en door 't setten van de cours na gelegentheyt, en na men met 't gesicht konde ontdecken, alle verdere verstroyinghen te prevenieren: Ten eynde dese maent bevont sich 's Lants Vloot voor Goeree, tusschen de 80. en 90. zeylen: Bevindende dat 't Huys te Swieten maer 9 schoten tot defensie gedaen hebbende, beyde St. Paulussen, de Geldersse Ruyter, West-Vrieslant, Sevenwolden, en 2 Proviant-Schepen waren genomen: Daer en teghens bracht Capit. Adriaen van Kruyningen in Tessel op 't Schip de St. Michiel, Schipper Tayhals, met Suycker, Olie, en Sout, by d'Engelse eerst genomen, en nu by hem hernomen, vindende daer op diversche Engelse en den Lieut. van 't Fregat d'Advonture: 2. Branders, de Schrick ende Abrahams Offerhande, door 't onweder gesoncken, soo waren van 't eerste geen, en van 't laetste maer 3. zielen gebergt; Capit. Jan van Brakel was masteloos, en noch 2. andere schaloos in Tessel op-gesonden: Wanneer men bevont dat 't Schip Delflant vry te ranck, met de minste koelte sijn onderschut niet konde gebruycken, en deswegen den Lt. Admir. de RUYTER wel na een beter had gewenst: MONTAGU nu den 22. in Solts-bay komende, schreef aen den Gener. MONCK te London 't volgende Brief ken:

Magh het U Genade behagen:

ICk hoope dat mijne laetste van den 5. deser wel in uwe handen is geraekt, waer in ik adviseerde het nemen van de Vice-adm. en Schout by Nacht van de Oost-ind. Vloot, 4 van hare Schepen van Oorloge, en 3. a 4. andere Koopvaerdy-schepen: Sedert die sijn op Saternagh nacht den 19. deser ons ontmoet 18. Zeylen, ende namen de meeste part daer van, waer van een is een Oorlog-Schip van 70. st. de andere van 40. opwaerts, eenighe van de andere van West-Indien met Amonitie ende Provisie voor de Vloot; maer van dese laetste kan ick U Genade geen volkomen bescheyt geven: Also die nacht het weer begonde te wer-

den duyster ende buyigh, en heeft ons zedert gesepareert, maer Godt sy gheloost, dat ick de voorgangene nacht hier ten Ancker ben gekomen met 18. *Zeylen, en hebbe den Souvereyn met* 2. *Oost-ind. Schepen by my, en verscheyde andere van de genomen Holl. Oorlog-schepen, en wy sien Schepen rondom ons in Zee, trachtende herwaerts te komen, so dat niet en twijffel, of met Gods gunste al onse Schepen sullen hier behouden aen-komen; doch ik misse onder andere alle de Vlaggen van de Witte en Blauwe Esquadrons, uytgenomen de Schout by Nacht van de Blauwe: Ik ben van voornemen om de grootste Schepen met de Prijsen te brengen in de Revier van Chattam mette eerste gelegentheyt, en laten de meestendeel vande Fregatten in Hartly Bay en Harwich, alwaer sy geordonneert mogen werden in de Havenen of verblijf-plaetsen: Wy hebben hier* 1000. *gevangens by de laetste Schepen bekomen. 'k Bevele U Genade in de protectie van Godt Almachtigh. Soltsbay den* 22. *Sept.* 1665.

U E. Genade ootmoedegste Dienaer SANDWICH.

Alle de Retour-Schepen haer wedervaren was als volcht:

1. 't Schip de Nooteboom, *Aen geen zijde de Cape de Bona Esperance door storm vermist, niet sonder pericul van vergaen te zijn.*
2. De Phœnix, *Verstroyt van de Vloot, den* 14. *September op de Kust van Schotlant genomen.*
3. 't Slot van Hooningen, *Achter het Gallioen in, verstroyt, omtrent do hoogte van de Elve genomen.*
4. De Ryzende Son, *Eerst geretireert in de Sondt, daer na in Salvo.*
5. 't Wapen van Hoorn, *Op de Elve, voor Gluckstadt, daer na in Salvo.*
6. Brederode.
7. Amstellant,
8. Diemermeer,
9. Walcheren,
10. den Oyevaer.

(6.–10.: *In Salvo,*)

11. Jonge Prins,
12. Kogge,

(11.–12.: *In 't Soenwater geretireert, daer na in Salvo.*)

13. Nieuwenhoven, *In Fleckeren, daer na met Capiteyn Houttuijn en de Vlasblom, in Salvo.*

De Brieven soo van den Gener. Maetsuycker als van particulieren/ waren meest behelsende/ datte Nederlanders consent gekregen hadden om alle 2. Jaren tot Cocquin op de vaste Kust van China te mogen komen handelen: Wegens den Handel op Pequin wiert 't selve als noch te onrijp/ mede te ghemoet ghesien/ als mede op meer andere considerable Handel-Plaetsen van China: De Nederlanders hadden mede op Formosa de Fortres Kelan in-ghenomen/ en met 250. man beset: Waer op den Tartarise Keyser de Nederl. Oost-ind. Comp. hadde belooft haer met 350. Joncken/ en 30000. man te hulp te komen/ om geheel Tyoan/ ten plaisir van de Nederlanders wederom te recupereren uyt der Rovers handen: d'Engelsen alreede tot Bantam bewust over de onlusten tusschen beyde Natien/ quamen/ deels om te verspieden/ te Batavia/ tegens de Raden van Indien discoursen voerende/ alwaer het dat in Europa beyde Natien elckander niet en verstonden/ dat sy toch mosten Vrienden blijven; en eenige Brieven vertoonende/ lasen daer uyt/ dat al de voorsz. onlusten tusschen Engelant en Hollant in der minne waeren by-gelegt: Sy vertelden mede/ dat de Koningh van Bantam aen den Coningh van Groot Bretangien diverse schoone Presenten had gesonden/ en onder andere een Silver Tabackx Doosjen/ met 4. Diamanten van binnen/ op 40000. gl. geacht; en daer was mette Loyale Subject, de Coronation, de Morgen-star, Marygold, en Rebecca, nae Londen vertrocken/ 't meeste Enghels Goet tot Bantam in de Packhuysen zijnde; als mede een Boersse Swartinne/ getrout met een Engelsman Mr. Chambers, die 5. millioenen guldens aen rijckdom by sich had.

OCTOBER 1665.

DEn Bisschop van Munster sijn gramschaps fiolen uyt-stortende/ was den 27. passato met het op-beuren van den dagh voor sijn gepretendeerde stekeken Borkulo gekomen/ alwaer door 't versuym van stercker guarnisoen en neer leggen van Muyren en Bomen/ de Bisschopse groot voordeel hadden: Want doe 't noch doncker was/ quamen sy 1400. sterck aen de Meulen over een houte Vlotte in 't Stedeken Borculo/ sonder mueren of wallen/ en de Borgers daer uyt gevlucht zijnde: Trocken na de Bemers-poort/ die/ wijl sy gesloten was/ met Musquetten open schooten/ dringende alsoo onder 't faveur van den Ringmuyr/ tot dicht aen de Haver-brugh/ logerende op de grachten van 't Huys/ waer op lach Joncker Dirck van Haersolte met 70. man: 't Geschut van 't Huys om de laegte onbruyckbaer/ en belet door de ges. muer/ schoten die van binnen uyt de Vensters met Musquetten: De Bisschopse weder om plante 2. stuckjes/ schietende somtijts met 6. ponders/ also de muyren niet geheel dick waren/ dwars door 't Huys heen/ spelende van achter den Ho fook met 2. Mortieren/ die verscheyden Balckens in 't Huys stucken sloegen/ vallende 1. granaet by 't bos kruyt: Approcherende voorts tussen 't Hof en de Wiltbaen/ bedeckt door d'Elsse Bomen/ 't water uyt de buyten-gracht af-tappende/ sonder dat men 't konde beletten/ passeerende alsoo tot op de binnen-plaets/ De Soldaten op 't Huys dus 26. uren de Plaets gedefendeert hebbende, en klagende, datse mits al 't schieten uyt Haken en Musquets, hun Borsten seer vermoeyd en gheswollen waren, zy sulckx niet langer en konden harden, en dat op een steenen Huys, daer op de Vyant met Granaten en Canon dwars door speelden, versoekende de Commandant hy wilde parlamenteren, &c. So antwoorde Haersolte, dewijl sy noch gesont waren/ en geen ghebreck aen Amonitie of Vivres/ men een haestighe overval van den Vyant bequaem was af te keeren/ dan wat couragie hy gaf/ sy persisteerden/ doen seyde Haersolte daer op: Het sal my veel aengenamer sijn, dat U L. my eerst ter neder schiet, en maeckt het dan, soo gy 't voor uwe Heeren en Meesters kont verantwoorden; ik en kan u versoeck niet toe-stemmen, &c. Dus namen sy weder moet/ want de Kelder geopent/ wiert elk een dronck wijns/ en yder Corporaelschap een zijde speckx uyt-gereyckt: Dan de volgende nacht de gracht met fascijnen door den Vyant gevult/ was den Commandant/ so door d'extremiteyt van de Bisschopse/ als persuasie van eygen Soldaten/ die 't selve oock ondertekenden/ 't voorsz. Huys met Accoort over te geven/ gedwongen te bedingen om na olde Krijgs-gebruyck met vliegende Vendel/ Kogels in de mont/ brandent Lont/ en alle bagagie/ 4 stuckjes en 10 wagens tot 't naeste guarnisoen geconvoyeert te werden; Vendrager van Eck hier toe-geschickt/ wiert by de Bisschop/ daer tegenwoordich/ ontboden/ en sijn instructie van capitulatie vertoont hebbende/ wierde die met een wederwaerdigheyt gerejecteert; den Bisschop sich geheel verstoort gelatende/ dat men voor een steenen Huys sonder wallen/ en niet houbaer/ sijn gheheele macht had durven verwachten/ en onaengesien 't Geschut en Mortieren/ so veel van sijn Volck hadde om 't leven gebragt en verminckt/ seggende/ over sulckx tot geene capitulatie te willen verstaen/ als op genade en ongenade.

ongenade/ sonder Geschut of bagagie / en met witte stockjes in de hant: Di van binnen seyden/ veel liever 't Kruyt in den brant te willen steken/en t'samen ten Hemel te varen / dan soo schandelijcke Conditien in te gaen: Dus ging van Eck weg/ dan Lut. Gener. Pleuren noch eens binnen by den Bisschop tre dende/ seyde op 't lest: U L. moogt uyt-trecken met zijt-geweer en Bagagie, so op 't Huys als in de Stadt zijnde, de Soldaten toe-behoorende, mits 't geen de Graef eyge was, en alle ander geweer achter latende: Van Eck hier mede op 't Huys komende/ seyde Commandeur Haersolte, dats mijn meeningh niet ; dan gepersuadeer door de Soldaten/ most wel ; dit was den 29. passato: Sy trocken uyt nae Grol/ daer men Haersolte, om sich te verantwoorden/ in achtinge nam/ dan hy defendeerde hem beter als die/ welcke hem hadden behooren te komen ontsetten, *Cedere majoris oportet*: 't Swackste moet voor 't sterckste wijcken. Men verhaelt dat de Bisschopse hier verscheyde notabile Santeen soude in-gestelt gehad hebben/ onder een glas Wijn/ als dit Guarnisoen uyt-toogh: Seer weynigh met de Charge van een Bisschop over een komende/ maer meer hellende na 't Gouverno van ander lieden Goet/ en 't Bisdom van Utrecht/ 't Stadthuys van Amsterdam/ of so een aen-lockende Gouvernement: Den Bisschop zijnen Weereltsen Myter hier geplant hebbende/ liet dat met 300. man/ ende Lochem insgelijcx met 1100. man ten selven dage besettende / sijnde een stedeken niet hebbende als Palissaden / doch mette Bomen om Borculo/ die noch stonden/ en hy dede af-kappen/ fortificeerden hy alle de voorsz. Plaetsen: In Deutechom leyde hy 800. koppen/ 't Huys te Keppel met 200. man/ en so in 't Huys te Lichtenforde/ 't Huys te Dort/ 't Huys te Voorden en andre ; waer mede Grol als van den Yssel af-gesneden scheen / ommers in die Quartieren stelden 't sijn Volk so jammerlijck aen/ dattet wel lang gedacht/ maer op geen Openhuyt beschreven/ dan wel naderhant op de Poorten der steden daer hy gewoelt heeft/ blijven sal/ wat Bisschop Ghristoffel Bernhard een voorvechter der Christenen zy geweest ; voor wie op Keys. naem in weynig maenden voorledē Nieu-jaer verby Doesburgh 182. lasten Bospoeder na Dusseldorp vervoert wierden/ die daer na in 't Sticht Munster gebragt zijn ; en op 't Adelijke Huys Geese boven Lochum op den Berckel kocht hy meenigte sacken Sout ; Tot Barnhalm/ de Pantheer wegens Gelderlant contributie eysschende/ wierde hem sulcx af-geslagen/ en also te Deutechom groot mangel aen sout was/ hebben de Bergse dog meest Paepse Boeren 'tselve uyt Arnhem en Emrik weten te voeren/ daer/ wijl de slach-tijt naderde/ sy groot gelt wonnen/ niet denkende datte Staten Ruyters dit oock gedenken sullen: Onder dies hebben wy gesien veel Bisschops Soldaten herwaerts over-loopen/ meest Vlamingen en Brabanders/ klagende van grooten honger en ellende/ en datze/ sedert men haer by de Werbers droncken ghemaeckt had/ sy niet een stuyver aen gelt hadden ontfangen/ men vraegde haer/ waer 'tschoon Engels Silver en die Antwerpse Ducatons vervaren waren, zy antwoorden/ voor den Duvele en alle schelmse Papen, sy ebben Geschut, Mortieren en Wapenen daer voor gekocht, hen ten eeft niet willen lucken, 'tversamelde gelt tot huytroeyingh der Ketters te gedyen, dan sy ebben hal den bruu versmult, ende wy ebben durst en ongers-noot. Onderwijl nu den Bisschop op den Lochemse Berg van ver af sag/ en wel wetende dat men geen Velt-Leger als noch by de Staten reed had om hem onder de oogen te sien/ sont 4000. man na

Kooveen

Rooveen/ onder den Gener. Wacht-meester Ducery, passeerende na Ommeen
en Dalsen/ meenden daer door te breken/en d'Ommer-schants te overrompe=
len/ maer Secrets. Struyck had de selve en de Marassen met Boeren soo wel
beset/dat de Bisschopse met Canon af-gewesen/en haer aen-gebragte Wagens
met Rijs en stroo door den Commandr. Meeuwes in brant wierden gesteken ;
de Moolen aen 't Rooveen by 't Pan-huys wiert verbrant : En de Munsterse
dien nacht op den Pas rustende/quamen by hun de Benden die Ommen leelijk
geplondert/en veel ontuchts met Vrouwen schenden als anders verricht had-
den/ synde een partye van d'Aenleyders ervaren Gaudieven/Lantlopers/ge=
pretendeerde Lazarussen en Bedelaers : Den 13. smorgens trocken dese eer-
lijcke Lieden op Staphorst/ langst Dicktingh/ Rochange/ eenighe liepen tot
Meppel/ daer in seker Huys maer een out Man ghebleven/ by haer met veele
wonden door-steken/ en so laten leggen is ; zy bleven snachts tot Ruynen : En
den 14. door Beylen op Assen ; Brengende den 15. October deur met haeren
buyt te verdeelen/ met hoop die in salvo by de hare aen 't Klooster ter Appel te
brengen/en dan voorts op Wijnschoten en Heyligerlee te gaen/en also Delfzijl
aen te tasten/ waer toe de Koningh van Engelant Secours en Schepen op de
Ems soude senden: Maer toen sy den 16. by Zuytlaren wat dicht aen de Pun=
ter-brug by Groeningen quamen/ wierden sy gebotst/ want yder was op haer
intocht van de Drenthe in a l'arm geraeckt : De Bisschopse passeerden noch
dien dagh door 4 af-gesneden Passen van Muery/of de Moer/over Zuytlaren
en Kropswolde : Groeningen raeckten heel in de wapenen/ de Studenten kre=
gen geweer/men belaste een nieu Hoorn-werck af te steken/men hielt de Poor=
ten geslooten/ en de Boeren wierden gelast op versekerde Plaetsen haer vivres
te brengen ; en sonden Expressen na sijn Excell. Prins Maurits en na den Hage/
hoe dat in allen schijn de Bisschopse 't scheenen op hare Stadt gemunt te heb=
ben : Eenen Gerrit Duddingh wiert binnen de Stadt ghevangen/ en men vont
veel Wapens in de Huysen der Roomsgesinde/ eenen Dr. Harckens vluchte na
Leeuwaerden/ dan achterhaelt/wiert binnen Groeningen gebragt ; waer uyt
men oogenschijnelijk een verraet presumeerde/ dat Schuylenburg most geprac=
tiseert gehad hebben : De 17. Octob. door behulp van Canon datte Munsterse
by haer hadden/ geraeckten over de Pas aen de Forter-brugge/by Forhol/by
Kropswolde/ trocken van daer op Sapmeer : En quamen den 18. tot Win=
schoten: Namen den 19. dito de Schansjes Winschoterzijl en Brugge-schants
op de weg na Blyham/en 2 Forten/op de Pekla gelegen/in ; waer aen sy strax
Volck om te arbeyden bestelden/ tracterende de Lieden over al seer hart/so dat
'er veele verliepen : Winschoten een out bekent en groot Vleck/hebben de Bis=
schopse van de Kerken hare Slachthuysen gemaekt/en van Orgel-pijpen Ko=
gels gietende/ hebben aen d'een zijde de kleyne Huysen af-gebroken/en de door-
loopende Vliet gedempt/ en een Baterye daer op gemaekt ; seer slecht de Her=
bergier daer op den hoeck tracterende : Soo hadden sy sich om hare desseynen
voort te setten met Engelant/ van Heyligerlee en Beerte aen de Dollaert ver-
sekert: Dus den 20. stil leggende/namen sy possessie van Sellingen en Wedde/
speelende de meester in Westerwoldinger-lant : Den 22. passeerden aldaer een
Trompetter van de Rijn-graef/ en de Bagagie van de Fransse Ambassadeur/

die men passeren liet. Tusschen Wedde en Appel/ quamen doe 200 Bisschopse Ruyters en 500. Voetknechten over / d'een van d'ander niet wetende/ over een gemaeckten weg by de Bourtang over de Marassen: Den Bisschop was in Persoon doe selfs aen d'andere zijde van Meppen gekomen/ arbeydende seer om een Brugh te konnen maken/ daer over swaer Canon gevoert mocht werden/ en kreeg schone stucken over: Den Bisschop dede dien nacht een keer nae Munster/ en was den volgenden nacht weder tot Meppen aen-gekomen/ soo dat men den 25. en 26. Octob. de Bourtangh van de Westfaelse en West-wolldinger kant belegerde en beschoot / daer in niet alleen gloeyende Kogels maer oock Granaden werpende: Een Jorge Kron, Overste van de Artillery/ eertijts Gouverneur van 't Casteel van Munster / betoonde sijn bysondere habiliteyt ins't over-brengen van de swaerste Canons en Mortieren over de Marassen/ dese wierden van Jan Twickelo, Drost van Bebergern/ (daer de Bisschop van Munster geboren is) gevolgt/ sijnde een out Cavalier: Maer het regen weder op komende / en sijn Excell. Prins Maurits met veel Hulp-Benden tot Groeningen aen gekomen/ tot by Scheemte een Quartier af-stekende/ en alle passen besettende/ quamen de Munsterse dagelijcx over loopen/ seggende dat de quade sieckte onder hun was / datse te Winschoten de dooden in de Kelders smeten/ tot Paerden inclusys/ en de levende aen de Galghe condemneerden/ waer door soo grooten stanck aldaer ontstont/ dat 't niet hardelijk was: Gorgas hier 'tbewint hebbende/ en wel siende dat 't gat hem vernaghelt soude worden / dewijl Wedde en Appel in pericul/ den aenslagh op Delfzijl gemist/ en tot het verraet van Groeningen geen kans was/ daer nu al de Roomsgesinde ontwapent/ men snachts Lantaerns voor yder deur hielt brandende; voerde al den roof over de Marassen in Westfalen/ sijnde meest Roomsse Goederen/ en oock gelt/ dat eenige van die soorte op die tijt/ soo de Vriesen wel meenen te weten/ aen de Bisschopse hebben laten toe-komen: Maer de Bisschop selfs vertrock eyntelijck van de Lochemer-bergh/ daer eenige omgravinge was ghemaeckt gheweest/ quam te Deutechom/ en accordeerde mette Ingesetenen/ en te Lochem/ dat als gezeyt is den 3. deser namiddagh ten 4. uren per accoort sich mede had onder gestelt/ en wierden de Boeren alom in geroepen weder binnen Munsterlant te komen/ en datse geprotegeert souden werden/ van yder gemet Lant een derde aen de Bisschop gevende/ veele op goet vertrouwen / eerst voor 't woeste Bisschops Volk geblucht/ keerden weder: Terwijl had den Bisschop de Lunenburgse Vorsten per Missive getragt te diverteren van het secours aen de Vereende Provincien belooft; maer hy wierdt met onverwachte redenen beantwoort: En Smising, die hy na Parijs gesonden had/ by de Koningh en Monsr. de Lione Audientie hebbende/ vielen sijn klachten tegen Nederlant in duygen; de Coning sont Monsr. Esseyn na den Bisschop/ aen-dienende/ dat Vranckrijk haer Ho: Mo: soude assisteren/ soo Munster niet stil en stont in sijn aggressie: Wederom was een Eng. Gesant van Brussel by den Bisschop gekomen/ stokende den selven aen/ seggende/ oock ordre was gestelt om Kur-brandenburg/ de Palts/ Keulen en andre Vorsten aen haer snoer te brengen. Op des Vyants inval in Groeninger-lant/ is sijn Excell. Prins Maurits daer gekomen/ zijnde so in 't Leger als omtrent dien Vorst de Gedeputeerden van haer Ho: Mo: te weten/

weten/ de Heeren Raedvelt, wegens Gelderlant, Merode van Hollant, Crommom van Seelant, Renswoude van Utrecht, Nyeveen van Groeningen, en Pallant weghens Over-Yssel: Gevolcht van veele Troupen/ maeckten 't Legher tot Scheemte op/ een schot van Heyligerlee/ met een Retrenchement van een man hoog/ een vadem dick/ aen de Grove wiert een Schansje op geworpen/ te Haren en Helpen Ruyters gelegt; de Bourtang/ Koevorden/ Ommer-Schants en alles voorsien/ invoegen de Munsterse in Winschoten als beset/ saghen datze 't verkeerde Wolf-spel hadden aen-gevangen / want sy kregen op diversche Plaetsen slagen/ soo datter by de 500. hier en daer gevangen / en veel over-geloopen sijn/ oock den Herfst ende den Regen de Soldaten tot de knien in 't water dede staen. Die van Grol haelden op een dagh uyt Munsterlant 94. Koeyen/ 36. Verckens of 144 Hammen/en 50 Paerden/ in remboursement van de brutale robingh der Munsterse: Maer 't onmenschelijck roben en branden/pijnigen en godloos Huys houden is soo groot geweest/ dat Kinders en Vroulien uyt de Twent/ van al 'thare berooft/ uyt desperatie seyden/ datze,ingeval den Bisschop van Munster de couragie hadde, sy onder haer allen een Vrou-Mensch souden uyt-maken om met hem in Düel te vechten: Andere maeckten het noch slimmer / den voorsz. Bisschop met seer slechte eer-tijtelen bereerende. Want/

Ciuauté consume, quelque grande qu' elle soit, l'amour.

In 's Gravenhage was de Agent van den Bisschop van Munster ghelast sich aenstonts uyt het Gebiet van desen Staet te begeven / doch versoeckende te mogen blijven/ mits hem van den dienst des voorsz. Bisschops ontslaende/ volgde 't selfde. Tot Kleef waren nu de bereydselen gemaeckt om den Keurvorst van Brandenburg te ontfangen: Wiens Minister den 24. deser by haer Ho: Mo: ter Audientie zijnde/ verklaerden: Hoe leet het haren Heer en Meester was te sien de onlusten tusschen desen Staet en den Bisschop van Munster, wenschende datte selve uyt de wege mochte werden geleyt, met betuyginge van sijn Doorl. affectie tot 't selve, en hare Ho: Mo: Staets welstant: Daer beneffens een Missive van den Keur-vorst over leverende/ behelssende een versoeck/ datte Guarnisoenen die desen Staet heeft in de Kleesse Steden niet en mochten vyantlijck op de Munsterse ageren, om daer door sijne Onderdanen geen schade toe te brengen, gelijck ten dien eynde zijn Doorl.mede seer ernstelijck aen den Bisschop van Munster had geschreven,op sijn Landen niet vyantlijk te attenteren, of der selve in eeniger manieren te beschadigen,&c. Joncker Frids van Nassau, Soon van den Hr. Rijn-grave/ onlangs Ritmeester gemaeckt/ en een Heer van seer groote hoope/ raeckte den 12. deser tot Dieren in questie metten Baron van Langerack/ en buyten haere Hostelerye gaende/ traden in Düel; Joncker Frids (voor so veel men weet) voordeel op den Baron krijgende/ had de Trompetter des voorsz. Barons/ uyt eergierigheyt tot sijn Meester/ Joncker Frids met 2. Kogels door-schoten/ dan ghevat/ is met een schandelijcke doot gestraft; Baron Langerack ghevlucht/ en den Heer Rijngraef echter bedroeft gebleven/ over 't ongeluckigh verlies van soo een braeve Soon. Den Hr. van Beuningen schreef doe aen haer Ho: Mo: den yver van de Koningh van Vranckrijck tot het senden van het secours tegens den Bisschop van Munster/ behelsende in den No. van de Lijst op fol. 129 lest aen-gewesen:

Onder 't gebiet van den Hr. Pradel, Lut. Gener. Gouvern. van Bapaulme, een He
van Jaren, in sijn Jonckheyt in dienst van hare Ho: Mo: sijnde geweest, die de Beleg
ringe van Grol hadde by-gewoont, en voorts in diverse andere employen, en noch le
in 't secours dat Vranckrijck na Erfort hadde gesonden, hebbende al omme een ghen
rale wel-verdiende lof van seer goede conduite omtrent Oorloghs-saken, en van uytn
mende wijsheyt, voorsichtigheydt en bescheydentheyt: Den Spaensse Gesant d
Fuëntes te Parijs over de passagie van dese Fransse Troupen door de Catho
Konings Landen aen-gesproken/en tot welcken eynde oock aen Castel Rodrig
als mede aen Kur-Keulen was gheschreven/ van door 't Landt van Luyck t
passeeren/ soo antwoorde de Fuëntes, Dat hy geen meer last en had om 't selve toe t
staen, als om 't selve te beletten: Hoewel men in Vranckrijck geloofden dat me
't selve soude onderstaen te beletten/ dan als gebleken is/ niet gevolght: Wan
de Heeren d'Espance en de St. Lieu brachten dese Benden op Allerheyligen dag
metten dageraet te Sedan/ Meziers en Doucherp aen de Mase/ togen den 3.
op St. Hubert/ den 4. op Rochefort/ den 5. op Fellon/ en den 7. op Anglure/
daer sy tot sanderendaegs bleven/ de 9 trocken sy over 't kleyn watertje d'Ourte
daerse hun in Battalie stelden in 't Wout van Ardennen/ onder een Travers/
tusschen Luyck en Maestricht/ makende 7 groote Benden en 14. Esquadres:
't Gesicht hier by d'Officiers af-ghenomen/ laten wy haer voort reysen naer
Maestricht/ daer ghekomen zijnde/ sullen de selve vervolghen. Van dese sijde
hadden hare Ho: Mog: geordonneert om onder de volghende Officiers 9000.
man te werven/ die hare loop-plaetsen langhst den Rijn/ Mase en Yssel/ oock
in de binnen-Provincien wierden geassigneert/ bestaende in dese Lijste:

Dese zijn aen-genomen den 2. October.

Regiment te Paert van den Grave zu Solms,

Coll. Maurits Grave zu Solms,
Maj. Casimir Heere zu Steyn Callenfelz,
Ritm. Paul Heer van Arnhem,
Ritm. Dirck Stabius van Haften, Heere van Gramsbergen.
Ritm. Johan Router Heer van Eresteyn,
Ritm. Theodorus Brasser.
500. Ruyteren.

Regiment te Paert van den Oversten Joseph Catzler.

Coll. Oversten Joseph Catzler,
Maj. Adriaen Gustaf, Graf tot Flodrof,
Ritm. Johan Vollers,
Ritm. Johan Cabeljauw,
Ritm. Unico Ripperda,
Ritm. Jan Coenen Lohe.
500. Ruyteren.

Regiment te Voet van den Coll. Jacob van Golsteyn.

Coll. Jacob van Golsteyn,
Capt. Charles Drost L. Colonel,
Maj. Roelof van Heuvel van Nyenhuys,
Capt. Cleef van Corbet,
Capt. Philips Otto van Coeverden,
Capt. Joris de Collerie,
Capt. Jan van Deden,
Capt. Johan Hacket.
Capt. Robbert Fredrick van Uytterwijck.
Capt. Thomas Coccis. 1000. Mannen.

Regiment te Voet van den Oversten Saugey,

Coll. Philips de Saugey,
L. Col. Adolf de Gone, sonder Compagnie, onder het selve Regiment, hebbende sijn eygen Compagnie in dienst van den Lande.
Maj. Louis Wolfert van Dorp,
Capt. Nicolaes Pieffer,
Capt. Hendrick van Brockhorst,
Capt. Christiaen Warteensleven,
Capt. Adolf van Allendorf,
Cadt. Hugo Einhonts,
Capt. Fredrick Lintloo,
Capt. Konradus Koenen,
Capt. Sebastiaen Ridder.
1000. Mannen.

Regiment te Voet van Col. Richart Hundebeck.

Coll. Kasper Richart Hundebeck,
L. Col. Franz Christopher Muts,

Ser.

Ser. Maj, Karel van der Merwe,
Capt. Alexander Richolt,
Capt. Kasper Braem,
Capt. Wilhelm Huissen,
Capt. Dirck Eversz. van Haesten,
Capt. Kornelis Fockx,
Capt. Wolter Arent Grubbe,
Capt. Wilhelm van Hillensbergh.
1000. Mannen.

Dese zijn aen-genomen den 19. October,

Regiment te Paert van den Prince d'Auverny,

Coll. Fredrick Maurice de la Tour d'Auverny,
Major, Joseph de Hamfield,
Ritm. Kasper de Linde,
Ritm. Adam van Lockhorst,
Ritm. Pier Bizet de la Barroir, Sr. de la Rochette.
Ritm. Nicolaes de Durant.
500. Ruyters.

Regim. te Paert van den Grave van Swartsenburg,

Coll. George Frederick, Vry-heer tot Swartzenburgh en Hohenlants-bergh,
Major, Elbert Loduwick, Heer van Hartevelt,
Ritm. Adriaen Werner v. Pallant, Hr. tot Keppel,
Ritm. Fritz, Heer en Graef zu Castel,
Ritm. Thymen Johan van Lintlo,
Ritm. Wouter van Koeverden.
500. Ruyters.

Regiment te Paert van den Heer van Almelo,

Coll. Zeyger van Rechteren, Heer van Almelo,
Serg. Major, Zeyger van Ittersum,
Ritm. Nicolaes Verschoor,
Ritm. Rudolph van Klooster,
Ritm. Werner van Dorth,
Ritm. Adam van Plasborgh.
500. Ruyters.

Regiment te Paert van den Coll. Soutlant,

Coll. Baldewijn Zoutlant,
Major Ar ent van Dorp,
Ritm. Wilhelmus van Nykercken,
Ritm. François Bowyer,
Ritm. Willem Croeq,
Ritm. Johan Adolph van Groothuys.
500. Ruyters.

Regiment te Voet van den Grave van Witgensteyn,

Coll. Grave van Witgensteyn,
L. Coll. Wilhelm Kopes,
Serg. Maj. Moyses Pain & Vin,
Kapt. Willem Brontfield,
Kapt. Willem van Broeckhuysen,
Kapt. Hendrick van Keppel,
Kapt. Aelbrecht van Mervede,
Kapt. Jodocus Buck,
Kapt. Johan Herris,
Kapt. Gerrit Sloot.
1000. Mannen.

Regiment te Voet van de Heer Weede.

Coll. d'Heer George Johan van Weede, Heer van walenburgh,
L. Coll. Feyo van Heemstra, sonder Comp.
Major, Meyndert de Percheval, sonder Comp.
Kapt. Maximiliaen Schade,
Kapt. Lambert Jurrien van Lange,
Kapt. Johan Groelart,
Kapt. Fermijn van Rogiers,
Kapt. Cæsar van Stael,
Kapt. Willem Schaep,
Kapt. Johan Weyer,
Capt. Arent Sloot.
1000. Mannen.

Regiment te Voet van den Coll. Sedlenitsky,

Coll. Ferdinande de Perponcher, ghenaemt Sedlenitzky,
Kapt. Jan van Steenwijck,
Kapt. Caspar van Eck,
Kapt. Maurice de Rame,
Kapt. Johan van Keppel,
Capt. Engelbert Beeckman,
Kapt. Jan de Koene,
Kapt. van der Heyde,
Kapt. Julius Lichtenbergh,
Kapt. Everhardt Everwijn.
1000. Mannen.

Men riep by Placcate in alle Onderdanen / soo onder dienst van den Bisschop waren / als mede den toevoer van Sout wiert strickt verboden: En by retorsie alle vaste Goederen / in dese Geun: Provincien legghende / toe-behoorende de Onderdanen van den Bisschop van Munster / geconfisqueert: Tot Kooveen en in Groeningen is doe mede vry Leger af-gekundigt / soo tot leverancie van Vivres voor Menschen als Paerden / en andere behoeften.

Tot Parijs storf doe den Heer Ludowijck Stuart, Prince van den Koninckl Bloede uptten Hupse van Schotlant/ Heere van Aubigny / en Grooten Ael- moessenier van de Conınginne van Engelant/ sijnde van de Roomsse Religie, en niet te min van een seer deugdelijck en bequaem Leven : 't Welck daer men d Sonden soo licht stelt, veel zulcke Zielen te vinden, swaer valt. Daer ontstont doer een swaer Proces tusschen den Hertogh van Lorainen en de Dochter van der Hertoge van Asprement/ om datter in de Huwelijckx Voorwaerden een clau- sule was/ verbatende: Dat soo hy in dit sijn Huwelijck sonder wettighe Kinderen quam te sterven, men niet en soude moghen succederen in prejudice van Prins Charles de Loraine haerlieden Neve. Den 1. deser quam de Coninginne Moeder van Engelant te Parijs : In die Stadt had den Bisschop van Apen mette Cor- deliers oock groot spul/ (kybende als de Mennisten in Hollant) den Bisschop wilde de openinge van 't Tabernakel hebben/ de Cordeliers weygerden 't/ den Bisschop verbiet haer het gebruyck van dien : Endlingh den Bisschop won 't Proces / en dat hy sonder vragen Mis mocht doen in de Cordeliers Kerck. De Papen in Vranckrijck hadden noch geen Exempel aen de Carmeliten en Jacobijnen / die 90000. gl. in korte Jaeren verpleyten / om de voorgangh in Processien : Maer den Aerts-Bisschop van Parijs en die van Adsch oock om het Presidentschap disputerende / behaechden 't den Koningh dat de Parijsse Aerts-Bisschop voor-gingh. 't Was fray als de Geestelijckheyt van Vrank- rijck den Coningh quamen den rou beklagen van den Coningh van Spanjes doot/ en den Aerts-Bisschop van Bordeux 't Woort voerende/ sijn Majesteyt haer 4. millioenen afeyste tot een gifte/ daer op den Aerts-bisschop seyde : Im- mers heeft den Coningh noch Oorlogh noch noodt omme ons met soo een belastingh aen te komen : Dan den Coningh wel wetende dat dese Lieden veel versochten/ stont haer begeerten ten deele/ maer de sijne wiert in't geheel toe gestaen : Men besloot eyndelijck de Lieden van middelen te beswaeren met 110. Millioenen aen den Koningh te betalen/ te weten 25. mill. in de Spaerpot/ alle maenden 2. mill./ en 60. mill. in effecten/ als Landen/ Huysen/ Ampten en Renten op Stadthuys van Parijs / de resterende 25. mill. met Billttten uptte Thesau- rye/ oft andere assignatien die men hun heeft doen hebben by rembourſement van haer ghedaene verschot : Die geene die getaxeert sijn geworden/ brachten upt 150. mill. Men dede tot Kaen in Normandyen ter Galge klimmen seker Frans Capit. Barquet, die op See niet alleen diversche Eng. Schepen hadde gerooft/ maer oock Fransse/ soo dat sijn Proces strack gemaeckt was ; d'En- gelsse Gesant te Parijs/ maeckten daer veel spoocx tegen / seer dapper by den Coningh klaghende/ dan hy kreegh bescheyt/ Dat desen Pieraet niet en was ghe- hangen om dat hy den Koning van Engelant gedient had, maer alleen over de crimen die hy onder des selfs authoriteyt hadde begaen. De Fransse Gesant te Verneuil een Wissel van 6000. Schilden over ghemaeckt zijnde / om noch 3. maenden daer te blijven upt ordre van den Koningh van Vranckrijck/ kreegh ordre sijn Negotiatie te bevorderen ; hoewel het doch te vergeefs was/ want d' Engelse te op-gheblasen op haer advantagie staende/ meenden/ men most haer Nieuw Nederlandt/ en Cabo Corso af-staen/ Pouleron leveren/ 't Fort Cormantijn restitueren / en eenige satisfactie voor de 2. Schepen de Bona Esperance/ en

Henry

Henry Von Adventure doen hebben: Maer Vranckrijck was met Engelant bedrogen/ want men schafte te Oxfort andere spijse/ men handelden te Brussel metten Bisschop van Munster/ om haer Ho: Mo: oock te Lande hevig te bespringen: En men nam den Heer van Goch den 21. deser sijn Edelman met een Pagie gevangen: Tot soulagement der gevangenen konde men niet obtineren: In somma/ Engelandt was onbrundelijck en op-geblasen: En noch dorfde den Minister Douwningh, teghens den Hr. van Goch te Oxfort sich ten hooghsten beklagen/ seggende/ genoegsaem en goede waerschouwinge van alle dese onheylen te hebben gedaen/ &c. en voor als noch voorbodigh te willen sijn om alles by te brenghen wat tot een vredigh Accomodemendt mochte werden bereyst: Vrankrijk dese Natie niet vertrouwende/en datter na hare gewoonte wat quaets achter school/ verboot geene Koopmanschappen uyt Vranckrijck in Engelant/ Schotlant/ of Yrlant te vervoeren/ noch 't Canael te passeeren/ alsoo men in Engelant onder pretext van visite of Contrabande Waren/ vast alle Fransse Schepen aen-haelde/ en hoewel verwacht hebbende dat daer inne soude geweest sijn voorsien/ waer toe sijne Ambassadeurs om noodige versekeringe te krijgen/ hadde gelast/ soo wiert nu yder gewaerschout op 1000. ponden boete deses niet te contrarieren.

't Nieu Admirs. schip de 7 Provintien/ waer van de Hr. Raet Pensionaris soo meenigmael vermaent had in sijn Missives/ ende begeert was by den Lt. Admir. de Ruyter, liep den 8. deser uytte Mase in Zee/ met 2. Victualie-schepen: 's Lants Vloot voor Goeree gekomen/ en al wat qua et weer uyt gestaen hebbende/ stack den 6. deser weder in Zee/ in 3. Esquadrons/ en van daer op de Eng. Kust/ de genereusheyt soo groot sijnde/ dat men toch eenmael hoopte revenge op de Engelse te bekomen/dan te vergeefs/sy bleven binnen als d'onse uyt/ en komen uyt als d'onse binnen sijn: d'Engelse vertoonen de navolgende Missive/ die den 15. Octob. savonts ten 7 uren was gesonden aen de Baillius van Groot Jarmuyen/ van Boort uyt 't Admiraels Schip der Holl. Vloot/ getekent by 2. Commandeurs/ luydende aldus:

Edele, wijse, en seer excellente Heeren: De Ho: Mo: Heeren Staten Generael van de Vereenighde Provincien, onse hooge Heeren en Meesters, van den beginne afghesien hebbende de nu opgeresene differenten en onheylen tusschen den Koningh van Groot Britanjen en de Staten van de Geun: Provincien, so hebben sy gesonden een ordre aen alle haer Admiraels, Commandeurs, en Capiteynen ter See, en expresselijck bevolen, dat men alle Eng. Vissers in Zee ongemolesteert soude laten, om dattet arm onnosele Volck niet gheheel de ellenden soude smaken die den Oorlog op haer hadden gebracht, vertrouwende dat de selfde Christelijcke medelijdentheyt van u zyde in Engelant, berakende der Nederl. Vissers, gelijke vrijheyd in 't Vissen sal verleent werden, niet tegenstaende dat onse Vissers, en de Nederl. Schepen by sijn Majest. Oorlog en andere Schepen hart zijn gehandelt geweest, en gevangen op-gebracht, tot groote bedroeffenis van de Staten en de Hollantse Ingesetenen: Wy desen na-middag op uwe Kust komende, hebben een Boot de Olijf-Tack genomen, daer in 12. Jarmuyers, en hebben volgens de commissie van onse Ho: Mo: Staten geextendeert, uyt compassie goet gedacht 4. Man van die in het Boot te setten, haer naer Lant sendende met alles wat haer toe-komt, vertrouwende, dat sy notitie aen haren Coningh of sijn Gedeputeerden

puteerden of aen de hare sullen geven, en oock soo veel dat sy in plaets van dese 8. man 12 van onse gevangens weder los geven, en oock so veel als u E. E. na goede discretie sult goe duncken in 't Boot vry te setten, onderwijl sullen wy de 8. Man die wy hier hebben soo we tracteren naer vermogen, tot soo langh gy andere in plaets van hun sult vry gestelt hebben wanneer men haer oock in vryheyd sal stellen, waer mede wy u in de Bescherminge des Al machtigen Gods beveelen. In 't Schip Hollandia den 15. October 1665.

Maer de Engelse antwoorden niets/ seggende/ datte Duytsen sulcx onder stonden om voor hare Haringbuysen vryheydt te krijgen/ Ec./ want Holland had groot gebreck aen Haringh/ en sy konden sonder dat niet bestaen/ Ec. In dien de wint doe soo hart niet gestoockt had / daer waren doenmaels 30. Eng Fregatten/ mette Bul/ St. Paul/ en de Voorspoet in der Hollanders handen vervallen: De gantse Kust der Engelse quam in a l'arm/also de navale mach der Nederlanders sich daer langs heen had verdeelt/ sommige onthielden sich by Noortsanthead/ en 't Eyl. Thamet en Margets/ schietende sommige Huy sen om ver/ en Menschen doot; terwijl d'Engelse pretendeerde op 'tschreeuwen harer Inwoonders weder in Zee te komen/ maer ten was haer gelegentheyt doen niet. Den Coning quam den 20. deser in 't Parlement te Oxfort / alwaer hy dese Oratie dede:

MYne Heeren en Edellieden: Ick ben wel versekert U L. wel weet hoe hoognodig het zy me u te raedleven, want anders (mits de Pestelentie sich over soo veele Plaetsen van dit Koninkrijck heeft verspreyt) en had ick u niet t'samen geroepen: Ick neme het voor een goet voorteken dat gy alreede soo sterck sijt, en twijffel niet min of u getal sal dagelijckx meerderen: En ik sal u bedancken voor alle uwe goetwilligheden, voor soo verre sy accorderen met mijne begeerten: 't Is waer 't geen ick noch begeere dat als ick by u advijs en aenmoediging in desen Oorlogh was getreden, dat gy na gewoonte soo veel mogelijck mocht wetenschap hebben van 't beleyt en d'effecten van dien, en dat ick van u weder mocht ontfangen de continuatie van 't vrywillig verschot, om 't selve te onderstutten: 'k En wil u oock niet ontkennen datter meer veranderingh voor-ghevallen is dan ick my wel in-gebeelt hadde, en dat 't verstercken van de Vloot, volgens d'eerste voorslag, my onwedersprekelijk heeft doen mercken op alle nodige preparatie, tot noch toe in alle ontmoetingen met succes van Gode gezegent: En als de Vyant sijn uytterste kracht met calumnyen en valsse uytstroyingen hadde uyt-gestort, om Vrienden te maken, an andere te persuaderen om haer tegens ons te assisteren, so en heb ik niet stil gestaen Princen op te moedigen, die by de Hollanders verongelijckt zijn, om haer eygen met gewelt weder te krijgen: En volgens dien hebbe met een seer groote somme van Penningen geassisteert den Bisschop van Munster, en meene noch te continueren om hem meerder te senden; want hy is nu in 'tbinnenste van haer Lant met een machtig Leger: Dese effecten die ick u verhale, sijn met seer goet beleyt en mesnage geweest, (hoewel ik weet dat daer niets wat gespendeert wort, alles wel en versekert zy) ik seg dan dese uytgifte, en verwonder u niet, wegens de groote sommen die gy my tot desen Oorlog gegeven hebt, na proportie 't selve alreede is verspilt: Soo dat ick nu niet alleen Assistentie van U L. moet hebben om de selve Oorlogh uyt te voeren, maer sulck een Assistentie, als bequaem is, om u en my selfs tegens een grootmachtigen Nabuer te defenderen, ingeval die der Hollanders Vrientschap soude willen prefereren voor de mijne: Als ick desen Oorlog aenvangh, verhaelden ick u, dat ick soo brutale appetijt niet en had, om een querel een Oorlog aen te vangen: Ik blijf noch by dat gevoelen, ik heb bereyd geweest eenige Propositien van Vranckrijck te ontfangen, diese my ten dien eynde souden overleveren, maer tot op heden is my niets aen-gepresenteert, dat ick aen-nemen sal, en dat van de Hollanders is niet minder insolent, ick weet niet wat voordeel die hebben gehad, als de continuatie van de Pest, ick hoop Godt Almachtigh sal kortelijck haer van dat voordeel frustreren. De Cançelier sal U L. voorts alle de Particulariteyten verhalen.

't Parlament consenteerde den Koning daer op dertiende-half millioen florijnen te mogen lichten op de Gemeente: Die alreede soo beswaert en door de Pest aen-getast wierden: 't Welck binnen Londen soo vreesselijck in dese dagen aen-ging/ dat veele die om haer affairen doe langhst straet gingen/ plots doodt vielen

vielen/andere storven in hare Bedden ongeholpen/en 't was schrickljck al het gehuyl en geschrey in de Huysen en op de straten van de besochte te horen: En des niet te min sag men van d' ander sijde weer de droncke Lieden in meenigte in de Kroegen sitten/ en langst de straten swermen; 't welck Generael Monck soo verdroot/ dat hy alsulcke Lieden dede vast setten/ en met geweldt heeft gedwongen datse nuchter en devotiger waren/ men dreef haer nae de Predicatie en men onthielter de Coffy/ de Seck/ de Succuladen/ de Brandewijn/de Taback/ de Speadael/ en andere Rosolise brodderyen. Men nam oock den Secretaris van den Protector Cromwel, Jan Turloe, die met Olivier in de Carosse geholdt had/ binnen London gevangen/ op suspicie van correspondentie. Tot Sarum/ daer 's Conings Hof was/ sach men de Deensse Gesant mette neck aen/om 'tgepasseerde te Bergen in Noorwegen. Men ontlade 2 geroo de schepen/ den Keurvorst van Brandenburg toe-behorende/ en dat mette meeste bitterheyt; waer tegens den Vorst van Courlant en die van der Pillauw in vergeldinge de aldaer zijnde Eng. Schepen aen-hielden. Men bracht ook te Wicht opgeen Frans schip/ dat met Masten na Rochel wilde/ voor de Oost-ind. schepen aldaer/ 'twelck te Parijs oock geen kleyne ontsteltenis gaf. Daer tegens/ terwijl men dus in Engelant te water roofde/ stalen eenige van de hare uyt de Eng. Oost-ind. Retour-schepen/ op de Rivier leggende/ seer veel van de beste goederen/waer van tot Greenwits ettelijke Wagens met sulck Goet geladen/ achterhaelt en versekert wierden: Den Dief moet te groot geweest sijn/ want men heeft noyt gehoort dat hy gehangen is. Den Ned. Gesant van Goch retireerde doe na Chelsey/ want de woorden die de Koning te Salisbury den 2. deser tegens zijn Exell. verhaelde/ waerom datter van geen Vrede-handelinge gewach wierde gemaekt? of die in Nederlant niet begeert wiert? en sullen wy dan geen Vrede hebben? ik verklare dat ik tot de Vrede, tot u Natie en Volck ben genegen, &c. En kregen geen gevolghe: Want sijn Excell. van Goch geantwoort hebbende/ dat hare Ho: Mo: noyt eenige mindere affectie tot de Vrede betoont hadden, waer van sijn Maj. meermalen door de mont van hem Exell. was kennis gedaen, en dat hare inclinatie als noch tot een goet Accomodement niet en was vermindert: Soo viel hoogst-ged. Maj. met een yver en voorbatigheyt in de redenen van den Hr. van Goch, seggende/ Waerom wert dan hier van niet gesproken? of waerom sent men geen ordre of last om daer over te handelen? of en laet men niet yemant met ordre ende last herwaert over komen, of u derwaerts en over gaen, om ordre en last te halen, indien men aldaer den Vrede begeert, op dat wy dit werck onder den anderen mogen af-maken, en dat in 't korte, sonder grooten sleep van tijt en verdere moeytenissen; daer sijn schaden genoeg geleden aen wedersijden, doch aen de uwe meer als aen de mijne, als huyden ten dage te sien, &c. De Coning verhaelde ook met verdere yvrige woorden sijn volkomen genegentheyt tot een vredigh accomodement/ particulariserende oock 't geene ter Zee was voorgevallen geweest/ dan zijn Exell. seyde/ Dat 'et geluk wel eenigsins aen de sijde van sijn Maj. was geweest, doch daer mede niets was gewonnen, ja veel eer schade geleden in veele en verscheyde respecten, en dat 't een beklagelijcke sake was dat den Overwinnaer selfs den verlieser moste sijn: 't Selve met veel redenen deducerende/ hier te lang om te verhalen. 't Was seker op den 15. Octob. de Franse Ambassadeur te Oxfort aen den Coning van Engelant seyde/ dat sijn Meester

gesint was de Hollanders te assisteren/ volgens 't Tractaet en de voorstellinge daer van alreede gedaen/waer op de Eng. Koning antwoorde/ The French King knew his own busineſs, e ſo did the King of Great Brittain. *De Franſſen Koning weet ſijn eygen Intreſt,en alſo doet ook den Coning van Groot Bretangen.* De Bisschoppen in Engelant/toonden noch al haer vervolgluſt op de gen. Quakers/ sy schaemden haer niet/vluchtende voor de Peſt/evenwel de arme (laten 't onverstandige ſijn/te dulden/haer Trompetten bliesen op den stoel noch al van Oorlog tegens de Non-conformisten/en 'twas Christelijk onder haer de Presbutriaense Predicanten van hare Steden/Volk en welvaren af te snijden/ter tijt sy anders of om-gekeert/ of na de Bisschoppen sin haer geschickt souden hebben/ makende alsoo van de Christel. vrye/ een in der daet tirannige en slaef-achtige Religie. In Hollant had men oock exempel aen Do. Schepperus ter Goude/ en oock een Do. Lantman, die op Bededag lest predikende uyt Osea 2. vers/ 4/ 5/ en 6. wat op hefte tegen 't Frans secours/om datse Rooms waren/en de Parijsse moort/ de Fransse fury tot Antwerpen/ met de ondergang van Rochelle daer by voegende/ neffens de vrijheyt die men de Roomsse hier te Lande gaf/sulcx seggende/ door persuasie van zijn conscientie gedrongen te wesen: Maer 'tselve wiert daer na gemodereert/ mits eenige menaces/ also toch 't Stadhuys en de Kerk niet samen schicken/ en daerom hebben de meeste en beste Holl. Steden altoos een breet pleyn en ruyme Markt tusschen beyden. Eenige fijne Mennisten in Hollant/ willende betonen dat sy goede devotarissen en observateurs van hare Overigheyts geboden waren/ volgden so sy meenden (doch onnosel) seer fijn 't Formulier van een goet Gebet/ met dese woorden/ Wy bidden U voor de Staten Generael, voor de Staten van deſe Stadt, en voor hare Knechten en Dienſtmaegden.

De Franssen seyden doe ront uyt/ datten overleden Coningh van Spangen in sijn Testament mede geordineert had/dat/ by aldien ſijn Soon den Prince quam te ſterven ſonder Kinderen, en ſo mede d'Infante ſijn Suſter, nu Bruyt van den Keyzer, [aldus sijn de Termen van het Testament] ſoo ſal 'tConinckl. Huys van Savoyen ſuccederen aen de Kroon van Spanjen: En by aldien de Koninginne van Vrankrijk Weduwe wort,ſo ſal ſy mogen ſuccederen,mits datſe weder in Spanjen keert,wel verſtaende datſe dan ook niet weder ſal mogen hertrouwen aen eenige Franſſe Prins. De Erfgenamen van den Koningh van Spanjen hebben 10000. ziel-missen voor sijn Maj. laten doen: 't Fransse Hof stack sich daer over in den rou/ doch men begeerde daer anders niet als eygen maecksel te hebben gebruykt;so dat verhaelt wort sijn Maj. daer so nau regard op had genomen/dat siende een Edelman in Spaens Laken gaen/ hem vraegde/ of den Koning van Spanjen ſijn Bloetverwant was? begeerende alsoo dat alle vreemde Stoffen verboden souden blijven: Als den Spaense Gesant de Fuentes te Parijs over de Condoleantie van de Koning van Spanjen Audientie had by den Koning/ seggende: Mijnen Meeſter en Koning is een Kint en een Weeſe, geheel Spanjen wenſt datten Allerchriſtel. Koning hem ſal verſtrecken als Vader en Beſchermer: So antwoorde den Koning daer op/ dat den Koning ſijn Heere van hem mocht verwachten alle daden van een goede Bloetververwant en van een Bontgenoot,en dat hy van deſe geſproken woorden de Koninginne Regente mochte verſekeren: Van daer na den Daulphijn gaende/ was sijn tale/ 't verſoeck van altoos met de jonge Koning van Spanjen ſijn Meeſter te willen leven in

goede

goede intelligentie: En daer op den Dolphijn vragende/ of hem sulcx niet aengenaem en was? So antwoorde die aerdig/kort en bondig/ Si Señor. Den Keyzer/ Vranckrijck/ Engelant/ den Prince van Orangen/ Savoyen/ en veele andere begaven sich in den rouw/ doch wiert by yder verboden geen vreemde rou-stoffen te dragen / maer wel die in eyghen Landen ghemaecht waren: Evenwel sloegen de Brugse Bayen en Sayen tot 38. Ducaten op.

Noch al bleef het krackeelen in Poolen dueren / men sprack veel van accomodatie/ en 't en quam 'er niet toe / de Koningse wilden dat 't Leger onder Lubomirzky hare verbintenis souden af-sweeren, en bevlijtigen satisfactie te geven, voor dat sy so veel victorien en triomphen by de Poolen verkregen, neffens der Poolse reputatie hadden vernietigt, en 't Vaderlant verwoest en gespolieert: Datse de Rebellige souden over geven: En datten Adel mits de verwoesting van so veel Waywoodschappen, hare pretensien souden laten vallen, om daer door middel by te brengen tot betalinge van 't Leger: En de Poolsse Paerden en Amonitie onder Czenstochowa ghenomen, te restitueren: De samen-gesworne van 't Leger daer en tegens sonden Gedeputeerden aen den Koningh te Kauwa/ de 2 Oversten Dombrowsky en Ramonowsky, de Hussartse Towarczizen Prusimousky en Hinka, de Hr. Gabrouwsky en Swirsky met dese antwoorde: Dat men alvorens den Heer Lubomirsky in sijn eerste staet most herstellen, ende sijn Vrienden en Dienaers mede restitueren, haer en 't gantse Leger een Amnestia verleenen: Een Rijcxdag ten allereersten houden, onderhout en winter-broot verschaffen, en de 7. quartalen gage noch schuldig, aen 't Leger betalen: 's Conings Commissarissen als de Krakause en Russise Waywoden/ en de Heeren Castellan, Chanoczy, Sadecki, Podkomorzy, en Pienazeck repliceeerden daer op: Datte sake van Lubomirsky was gereserveert aen de Bisschoppen, en deswegen van die van het Leger af-gesondert, de Amnestia soude haer geworden, den Rijcxdag soude men in het korte houden, mits dat 't Leger dan Lubomirzky, gelijk sy tot tweemalen gedaen hebben, niet tot haer Instrument soude nemen, 't Broot en onderhout soude de Soldaten verschaft werden, uyt-geseyt met aen die sich noch in samensweeringe hielden; maer op de betalinge van de 7. quartalen achterstalligheden konde men niet resolveren, om dat men haer in de Ukranie sijnde, en gelt presenterende, in de plaetse van dien veele Waywoodschappen hadde verwoest. Op fol. 60. hebben wy den Keyzerl. Gesant de Graef Lesle gelaten op sijn Reyse na Turckyen: Op sijn voyagie van den Donau af tot Adrianopoli by de 4. maenden met geen 't beste ghemack door-ghebracht hebbende/ dede den 17. passato sijn Intrede met klinckende Paucken in Constantinopolen/ had oock de Banieren ontwonden / werdende van seer veel kostelijcke gekleede Turcken ingehaelt: Den 23. is sijn Exell. met alle sijn gevolge van de Constantinopelse Stadthouder en Kuyterye in des selfs uyttermaten heerlijcke Lust-gaerden getracteert gheweest: Den 24. had den Eng. Gesant sich 2. dagen lang mette Keyzerze op-gehouden / sprekende van wonderlijcke concepten in Europa: Den 20. October quam den Turksen Keyser selfs binnen Constantinopolen rustplaets nemen in sijn Lusthof Bahu Bassa/ sijn gevolgh was van 12000. zielen/ en alles met hovaerdige pracht/ de meeste haer Klederen en Paerden waren van silver en gout behangen: Daer na by de Mufti dikmael geconfereert/in hare Hoven onthaelt/en te water als elders in de lucht veel vermaecx aen gerecht geweest sijnde/kreeg gehoor by den Turck-

sen Keyser/ alwaer alles na wens verrichtende/ viel niets bysonders voor als Ceremonien en Complimenten: Die den Gesant (na dat veel van sijn Volck door de groote hitte vermoeydt/ sieck waren gheworden) dede dencken om ten eersten weder na sijn Vaderlant te vertreysen. Het was al in dese daghen dat men niet alleen van Cairo/ Aleppo/ noch Jerusalem veelvoudige Brieven alleen sag/ van een groote meenichte vergaderde Joden/ soo uyt Arabien/ Persien/ als onder 't Rijck van den Grooten Mogol/ maer het is van tijt tot tijdt geconfirmeert/ dattet waerachtig was/ datter een uytten Huyse van Israël/ van Smyrna geboortig/ een Makelaers Broeder/ van goet leven/ van duysenden Joden gevolgt/ langst het Roode Meer quam/ en by Mecha Mahomets Graf wilde verstooren/ tot Jerusalem sich een Koningh laten kroonen/ en tot Constantinopolen een triumphanten intocht doen: Hy had een Raedt van 42. der outste Rabijnen/ die met hem eens waren/ de saecke te maintineren/ waer door/ of uyt vreese/ of uyt licht gheloove/ geen van der Joden/ selfs die in alle vremde Landen zijn verstropt geweest/ desen geyzetendeerden Koninghs desseyn en zijn Raet hebben durven tegen spreken: Dan hebben veel eer hare schamele Joden en Jodinnen behendigh door dese treken weten te losen/ sendende die naer desen nieuwen Koningh/ om haer devotie te bewijsen; want 't Rijck op der Aerden niet hebbende/ mosten sy het elders soecken/ en desen ghenaemt Sedney, soude haer van alle ellenden verlossen/ &c.

NOVEMBER 1665.

De Fransse Hulp-Benden waren den 9. deser nu verby Luyck aen-gekomen/ en passeerden den 10. na-middagh door de Stadt Maestricht/ met seer goede ordre/ sijnde uytgelesen schoone Cavallery/ hare marsch duerde 3. uren lang; onderwijlen waren alle zijt-straten met Soldaten beset/ en de Ketenen ghespannen van de Aker-Poort tot de Brusselsse Poort toe/ de meeste Bagagie arriveerde voor de middagh: De Heeren Marschalck de Turenne, Duc de Bouillion/ en andere Grooten hadden haer tot Luyck toe verselschapt/ keerende weder na Parijs: De Heeren Gecommitt. van Beverning en van Asperen waren neffens eenige andere voorname Personen met hare Carossen haer buyten te gemoet gereden/ daer sy Monsr. Pradel, Generael van de Fransse Troupen/ hebben ontfangen en gecomplimenteert/ dat gepasseert/ dede men 't Volck marcheren/ omtrent de Stadt komende/ ging den Gener. Pradel in de Carosse van de Heeren Gecommitteerden/ hy Generael voor uyt rijdende/ en de Heeren Gecommitt. in de Portraiten/ mette Hoet af/ doen wiert het Canon gelost/ en trocken binnen tot op de Maes-brugge/ daer de Gener. ende Gedeput. de Troupen sagen marcheren: Voor aen quam een Comp. van de Guarde te Paert/ met geborduerde Mantels van fijn Silver en Goudt/ met een Kruys/ daer boven een Kroon/ met de Degen in de handt/ de Carbijnders of lichte Musquetten op de zijde/ de Kolf om laegh/ de Tromp om hoogh/ 6. sterck/ en altemael uyt-gelesen Cavallery/ hebbende yder Trompetter een Ketel-trom; daer na volgde de lichte Musquetten van de Guarde/ oock met blauwe Mantels/ geborduert/ op de Paerden alle Schabernacken hebbende/ de

lange

lange Musquetten in de hant/ boven in de tromp stack een schoone blinckende Baraisaen/ een halve arm langh de Trommel-slagers ende Schalmeyers te Paert/ daer op de Cavallery op syn Hollants / met Kolders ende witte Velteyckens/ sonder Harnas/ 't Rapier in de hant/ Bandelier aen de zyde ; Daer na de Infantery/ Regiments wijse/ de Officiers te Paerdt/ bestaende in 440. gelederen Musquettiers/ yder van 6. man/ 145. gelederen Pieckeniers/ 6. a 7 in yder gelit/ al schoon jongh Volck/ ende wel geacoutreert/ maer moede gemarcheert over Bergen en Dalen in quaet weer ; daer aen volghde 3. st. Canon/ smal en langh op Wagens leggende/ doen weder Cavallery/ met de Degens in de handt/ ten laetsten 3. Comp./ met blaeuwe geborduerde Mantels/ den Degen in de hant/ de Musquetten aen de syde/ met alle Cavaliers en Cadetten hebben 4. uren gemarcheert/ eer sy deur waren ; doen volgde den Edeldom en Officiers ; en ginghen de 2. Heeren Gedeputeerdens weder in de Caros/ en reden nae de Commandery van de Duytse Ridders/ om te logeren en getracteert te werden door de Heeren Gedeputeerdens : Van hier sijn sy over Helmont/ Erpen op Nimwegen gepasseert/ treckende voorts op en recht door de Stadt Arnhem/ op de selve maniere als tot Maestricht/ daer de Officiers met 60. gedeckte Tafelen en de meeste magnificentie/ ende alles op kosten van den Staet wierden getracteert : Van hier naer 't Leger te Dieren/ en eyndelijck aen den Yssel-stroom verdeelt werdende / verlanghden om de Munsterse Quant en onder de oogen te sien.

In Groeningerlant was by de * Pekel Gorgas in de pekel/ sijn volck storf en verliep van stank/ en hy als een wolf beset/ socht en kreeg by Wedde/ na dat de sijne ten diversche maelen af-gerost waeren/ 't geluck van weder over de Marassen als 't gat waer door hy ingekomen was/ te eschaperen : Na dat so lang hy te Wintschoten Ec. had gehupst/ by de 1000. van de zijne door grote ellende gestorven/verlopen geslagen/en om hals geraeckt waren : Waer op de Boeren eerst gevlucht/ weder 't Huys quamen/ behalvens die wiens Huysen verbrant geen winterdack vonden : Daer was een Commandeur met 5. Oorlog-schepen op de Eems geordonneert/ om voor Delfsijl te passen op de Engelse vaertuygen/ inghevat die omtrent daer ofte den Dollaert volck hadden willen landen : 't Geluck diende desen op-passer (dat alsoo hy selden op sijn Schip was) hem oock gheen Vyanden voor-quaemen : Echter sijn grandmercijs is daer over tot Amsterdam wat slecht geweest : 's Lants Vloot den 30. passato weder van onder de Kust van Engelant vertrocken/ wijl d'Engelsen toch niet uyt en quamen/ en gemerckt het saisoen veeltijts met Tempeesten vermenght/ de gantse Armade in groot hasard op Vyanden Kust was te houden/ soo is de selve den 3 November weder binnen gekomen/ en dede de Heeren Huygens, Raet-Pensionaris de Wit, en Johan Boreel, hare Ho: Mo: Gedeputeerden en Gevolmachtighden van hare Ho: Mog. sommier rapoort van haer wedervaren/ soo lange op 's Lants Vloot geweest waren : En sijn gemelde Heeren ter sake van haer vigilantie, moeyte, arbeyt, voorsichtigheyt en goede conduite, uyt liefde tot het Vaderlant, in het uyt-voeren van haer Ho: Mo: beveelen, en bevorderinge van den dienst van

* Pekel is een Dorp of Gehucht by Meerstal ende Wedde, aen waterken de Aa, daer op lecht de Brugh-Schants en Winschooter-zijl, loopende door Ulsten in de Langracker Schants, tot in den Dollaert: In de Reusel, die door Winschoten vloeyt.

't Lant, soo veele als door Gods toelatinge menschelijcker wijse heeft konnen geschieden, over nacht en dag in desen gehad, gebruyckt en aengewent, haer in de beste forme bedanckt, verklarende daer inne ten vollen vernoegt te wesen: Ten selven dage hebben de Staten van Hollant ende West-Vrieslant insgelijcx de Raet-Pensionaris de Wit particulier neffens des selfs mede Gedeputeerden doen bedancken, Over hare onvermoeyelijcke naerstigheydt daer inne de selve op dese expeditie van den beginne tot den laetsten hadden gecontinueert, &c. Cap. Isaac Sweers wiert alleen met 18. Schepen op Doggers-sant geordonneert/ om te passen op de Neerl. Schepen/ die noch uyt verscheyde Plaetsen na Tessel en het Vlie mochten opkomen: Dan hy door storm belopen/ is mede eyndling in-gekomen: En daermede is dit Jaer dese mael de See-Oorlogs-tocht geyndigt. Men veranderde doe in Hollant den wekelijckschen Bede-dagh/ welcke alle Woensdagen ten 5. uren na-middagh eerst begost/nu op de eerste Woensdagh in yder Maent t'elckens voor een geheelen dagh :. 't Welck den Koningh van Enghelandt in zijn Rijck mede na volgden. En op den Predick-stoel wiert verboden geene saken van Staet te ventileren. Het waren nu al eenighe daghen verby dat den Heer Keur-vorst van Brandenburgh sijn aenkomst tot Kleef hare Ho: Mog: hadde doen bekent maken: Wiens Ministers in 's Gravenhage al eenigen tijdt geweest/ een concept van naeuwer Alliantie voort-gebracht hebbende/ soo was 'tselve soo als men wel wenschten niet geadvanceert. Den Keyzerl. Gesant Friquet maeckte den 25. deser oock hare Ho: Mog: bekent: Dat sijn Heer ende Meester hebbende overwogen, hoewel niet alleen 't Keyserrijck, nemaer selfs 't gantse Christenrijck, daer aen gelegen lag, datte onlusten met den Bisschop van Munster wierden geaccomodeerr: Versocht deswegen Commissarissen om daer over te arbeyden; maer men hielt sich van deser sijde al te leelijck geaffronteert/ om soo datelijck tot sulckx te condesceren/ onbewust oft den Bisschop al ernst was. Want Monsr. Lessin wegens Vranckrijck dese dagen by desen Prelaet ten dien eynde af-gesonden/ wiert tot Munster van den Bisschop toe-geseyt/ ja hy begeerde Vrede: En soude hem Monsr. Lessin, die na den Hage vertrock/ ten eersten die Poincten na senden/ waer op hy geresolveert was sich te accomoderen mette Heeren Staten: Dan in plaets van dat/ kreegh Monsr. Lessin in den Haegh komende/ advijs/ datten Bisschop nergens minder gedachten als tot Vrede hadde: Sijn Majesteydt van Vranckrijck dit hoorende/ revoceerde Monsr. Lessin weder na Parijs.

De Monarch van Vranckrijck dede op St. Nicolaes Avondt by Placcate verbieden/ dat geenige Onderdaen uyt sijn Koninckrijck en soude mogen vertrecken onder pretext van Pelgrimage te gaen na St. Jacob Compostella in Galicien/of oock na Lorette of andere Plaetsen/dan alleen met Paspoort van den Koningh: Alles om sijn eygen Natie en Huysgesinnen te behouden/ en 'twegh voeren van soo meenichte Kinderen te beletten. Acht dagen daer na ging den Coningh aen 't Portael van de Louvre den eersten Steen leggen/ waer op een Gouden Plaet stont/ 't welck in presentie van den Roomsen Architect Bernini en veele Grooten met aerdige Ceremonien af-liep; den Coning dede ten lesten onder 't Volck/ dat daer in multitude vergadert was/ partye Medalien en silvere stucken werpen; want den Architect had volbracht al 't werck/ en oock

het

het Marmore Beeldt van den Coningh/ Levens groote/ ende seer perfect syn Majest. als levendigh gelijckende: Bernini was een Rooms Ridder/ ende hy keerde na zijn Vaderlant. Vranckrijck scheen doe niet alleen den Adel oorlof te geven om op Zee te mogen Coopmanschappen/ maer selfs wiert gesept dat men de selve tot sulckx soude animeren. Men sondt doe van St. Malo naer Rochelle 2. millioenen in stucken van achten / om van daer mette Oost-Ind. Schepen na Madagascar te transporteren/ als seer profitabel in die gewesten om te handelen synde. Den Koning reyckten oock by de byste-half millioen upt tot de equipagie van 54. Oorlog-schepen tegens de voortijt. Eenige Eng. Kooplieden tot Calais met eenige balen Zijde over komende/ brachten aldaer in seker Huys de Pest/ maer door de gezegende ordre van sijn Maj. wiert dat Huys op-geslooten/ en alsoo de verdere besmettinge met goet succes gestupt.

Dantzich jaloux op de Poolen/ sach ongeern dat dese maent die Coningh de Stadt Thoorn door behulp van eenige Geestelijcken in sijn gewelt kreeg/ aldaer inlegherende een sterck Guarnisoen / en tot Commandandt stellende den Coll. Brion/ een Fransman: Hier over waren weder de Poolen quaet/ hare hoog-hartigheydt konde suickx niet lijden/ echter 'tgeschiede upt gunst: De Poolse Kroon eyste mede van de Dantzickers de Fortresse Putzko/ daer sy sedert 10. Jaren haer Guarnisoen hadden gehouden; waer op die van Dantzick eysten 't verschot van penningen 't welck sy zedert die tijt aen 't gem. guarnisoen hadde gedaen: Haer Getreede was gar ongeltich: Zy lamentirden von slechter Negotie: Und sagete: wir sein nun fast die Braut, on den Francosischen dahin zu fuhren: Man begehrt bereyts Putzke von uns, gegen eine gewisse Satisfaction, geben wier solche Vestung uber, so warden die Franchoisisen Jagten taglich auf unserer Reyde seyn, geben wir sie nicht, geben wir sie nicht, so stehet die gewalt zu besorgen: Want diverse van den Poolsen Adel hadde daer omtrent groot voorraet van Palissaen op-gedaen en eenige wat te laet komende/ wierden met slagen af-gewesen: Hier over begosten de Burgers weder op de Wallen te waken / want men hoorde dat in 3. Roomse Kloosters wapenen gebonden wierden voor 1300. man: Alle slechte getuygen van Devotie/ van Vrede / van Algemeyne dats de rechte Catolijcke Liefde.

Kur-ments bracht het in dese maendt met Vranckrijck soo verre / dat hy niet alleen de Stadt Erfort by handelinghe tot de eygendom kreeg/ maer oock des selfs dorpen: 't Huys Sachsen het Iuris Territorij, &. behoudende/ en Schuz gerechtigheyt/ dito Sachsen daer voor een goede somme moetende uytkeeren: Dan wederom behout Kur-Sacxen 6. a 7. Ampten / waer van Kur-Ments het leen had gepretendeert/ als eygen en erffelijck: Aller pretensien over 200. Jaren wierden gecasseert: En is de Evangelise Religie Gods-dienst aldaer in volle vrijheydt gebleven: Cur-saxen en Cur-ments als Protector van Francken beloofden elkanderen dese Stadt en haere Vrijheyt samelijck te protegeren En daer mede had desen soo schoonen Stadt rust/ na bedroefde innerlijcke hostiliteyten. Men sach hier wat Vranckrijck in 't Duytse Rijck vermocht / 't welck men te Weenen / te Praag en te Colen onder de Geestelijcke Politijcken die men anders bittere Jesuyten noemt / gants niet smaeckelijck en vont om te hooren.

December

DECEMBER 1665.

DE Winter-maent en verkoelde noch geensints den oorlogs-yver der En-gelse/ noch de Pest en stuyte niet de boos heyt der noch levende Vrede-ha-ters/ so t'Oxfort als te Londen: Men socht het aen alle kanten/ en ook Vrank-rijck niet ontsiende/ namen de Schepen daer behoorende: Lande/ en roofde en brande in Normandijen: Quamen niet wijt van St. Malo de bravade met eenige Schepen langst de Kust maken/ schietende en bespottende de Francoisen die om hunne Wooningen te preserveren/ aldaer gewapent op de zee-strant wa-ren gekomen: Men hielt oock in Engelant de Fransse Ambassadeurs suspect/ en datse seker Parlaments-heer hadden getracht tot haer faveur te bewegen/ waer over men een Committee aen-stelden/ en bedisputeerden/ Of een Gesandt oock verbeurden, die om goede correspondentie te houden, en speciael oock om Me-diateur te sijn, dat hy in Enghelant sich diende van 't advijs van een Parlaments Heer? Men verhaeldt dat Monsr. Courtin sich hier treffelijck op verantwoorde/ als notoir en practicabel al van outs en oock nu in alle Princen Hoven sijnde/ van naeuwe correspondentie ten voordeel zijns Meesters sich te dienen: Want die niet wil dat men van hem yets weet, die behoude selfs sijne Affairen secreet. Men haelde echter der Fransse Gesanten Brieven op/ die men daer na by maniere van reparatie weder na Parijs sondt/ niet buyten vermoeden/ hoewel het be-slooten op de Louvre wiert gebracht/ dat het te Oxfort was geopent geweest: Sijne Majest. van Vrancrijck ontboot endling sijne Gesanten thuys/ want Engelant geen de minste gedachten tot Vrede met Hollant hebbende, in plaets van de Mediatie van Vrankrijk aen te nemen, hitste en secondeerde den Munstersen Bisschop tegens de Geun: Provincien op: Daer toe een Alderman Backwel of Back-qua-lijck gebruyckende/ die als 't Post-paert van Dover op Oostende heen en weer met 't Engels gelt reysde/ van Protestante mildelijck gegeven aen Papouwen/ om de Protestanten hare geloofs-genoten wreedelijk te bederven. De Franse Gesanten den Hertoge van Verneuil/ den Graef de Cominges, en Sr. Courtin den 10. deser van den Coning van Engelant de adieu genomen hebbende/ yder met een Juweel van 10000. gl. vereert werdende/ reden (uyt-ghelept van den Ceremonie-mr. Cotterel) naer Dovres/ daerse den 23. in een Engelsse Pijnas traden/ arriverende daegs daer aen op de Reede van Capeux by St. Valery/ daerse in 't geselschap van meenighte Sloupen en Boots/ die hun na de ordre van Monsr. Machant, Intendant der Justitie van die Provincie/ in See had-den verwellekomt/ behouden aen lant/ en in 't Casteel van Pande geleyd wier-den/ een uyrtje van St. Valery/ alwaer sy de quaranteine om de Pest in En-gelant mosten houden/ hebbende schoone Logementen/ dagelijcx verversin-gen/ en de naeste Huysen voor de Domestijcken: So ras en waren dese Gesan-ten niet in Vrankrijk/ men sprack terstont in Engelant van die Natie niet al-leen qualijck/ maer oock dese sijn hare on-aenminnige woorden die 't Gemeen aldaer uyt-braeckte: The expectation of à War with France give á generall satisfac-tion here for à Peace, as we haue hithertho wit them, is worse then an open War; Seyden oock/ datte Fransse Gesanten te Oxon voor Camer-huyr maer vijff pont

pont/ of de waerde van dien hadden gegeven / sijnde maer de onkosten van het schoon maken der selver/ behalvens noch de onkosten der behangselen/ &c. So that they may betruly said, te haue left a stinck behind them. Terstondt vallen dese roof-aerdighe Britten een Frans Scheepje van Calais aen/ 't welck leedigh/ elders Ladingh soude halen ; den Schipper dus genomen/ koopt voor 2500. pont sijn Scheepje weder vry/ en 't Geit gefourneert hebbende/ komt so hy van Dover meenden 't seyl te gaen/ ordre van d'Engelse Admiraliteyt/ dat de Hertog van Jorck hem daer ten dienste der Brittannise Vloot most behouden/ sonder dat men hem sijn afkoop-geldt heeft willen restitueren. Dese toe-tasters namen oock een Frans Scheepje uyt Neder-Bretange met Boter nae Parijs willende/ doende meer andere injurien en affronten. Den Alderchristelijcksten Coning dus by d'Engelsse bejegent / ende siende dat om de eer der Fransse Kroon sich niet en sach t'ontwijcken dese onheylen/ dreygingen/ en verwaentheyt der Engelsse/ notificeerden confidentelijck hare Ho: Mo: de tuys-roepinge van sijne Ambassadeurs uyt Engelant/ niet duysterlijk de revocatie van den Minister deses Staets oock van daer desidererende : 't Geen oock als rijpelijk volgden : Den Heer van Goch sijn Meesters ordre ontfanghen hebbende/ om thuys te komen / was oock desen daer neffens ghegaen/ om den Koningh van Groot Bretaugien te informeren / van wat deughdelijck sentiment de Regeeringe aen dees zijde van de Zee was/ om meer als beschermers van 't Geloof de Religie poogende door Vrede te bejaghen / dan door puere Vyanden de selve onderstaen te ruineren : Na onthout luyd de substantie aldus :

SIRE : Om te betuygen met alle sichtbaerheyt de dispositie die wy tot den Vrede hebben, hebben wy tot nu toe 't verblijf onses Ambassadeurs in u Hof, 'tzedert de rupture doen continueeren, hoewel dat wy hadden voldaen, of door onoverwinnelijcke redenen, of door gerechtige, en redelijcke offres, aen alle klachten, welcke den Heer Douning hier heeft willen doen, wanneer dat wy noch niet en hadden konnen geloven noch apprehenderen 't geen dat wy heden sien : Wy hebben noch eenige dingen meer gedaen, als wanneer wy onsen Ambassadr. in Enghelandt lieten, schoon dat men op den Staet verscheyde Plaetsen en gantse Landen, in d'een en in d'ander Weerelt had ghenomen , en gesaiseert, en geconfisqueert, de Schepen van de Inwoonderen deser Provintien, in 't openbaer gesichte des gantsen Christenrijcx, sonder eenige voorgaende verklaringe: Wy hebben noch selfs niet gerevoceert onsen Ambassadeur, naer dat uwe Maj. sijnen Minister van ons hadde doen vertrecken , in de verhoopinge welck wy hadden, dat de selve eyndelijk soude getoucheert zijn, wegens de qualen en ongelucken welcke in d'een en andere Natie afligeren, en wegens de calamiteyten, daer mede geheel gedreygt siet. Wy en begeeren andere geen getuyge als u Maj. selfs, over de voordeelen die wy hem ghedaen hebben of doen doen, van de Conditien, op de welcke men maken konde een goede en rechtmatige Vrede : Wy hebben hem geoffereert die te maken, soo alst hem believen soude, of op wat conditie men restitueeren soude al 't geene dat van d'een en van d'ander sijde had genomen geweest, of wel so Engelant geloofde zijn rekeninge te vinden, dat men van d'een en d'ander sijde houden soude al 't geene 'twelke genomen was geweest, en dit selfs voor dat men hier kon weten watter van dese sijde in de ver af gelegen Landen kan genomen sijn ; invoegen dat men ook niet seggen konde dat wy ons voordeel sochten, nie meer als in de compensatie van schaden, en verliesen, die sonder vergelijkenis sijn, wel veel grooter dan dese, als van d' andere zijde. Niet tegenstaende niet alleenlijck uwe Maj, en heeft niet belieft, dese offers , en advancen t'aggreëren, die hem niet konnen toe-laten te twijffelen aen onse inclinatie tot de Vrede, maer en heeft sich selfs niet vergenoeght gevonden, door d'advancen, welcke d'Ambassadeurs Mediateurs, van haer selven gedaen hebben van seer voordeelige conditien aen Engelant, en prejuditiabel aen de Intressen deses Staets, aen welcken wy oock noyt ons consent ghegeven hebben. Maer oock tot als nu noch sijne Maj. noch niemant van zijnent wege en heeft geen openinge gedaen, noch doen kennen, op wat conditien, hy de Vrede sijns sijts wilde maken, en of wel het hem belieft heeft te protesteren aen onsen Ambassad. dat hy dien desireere , niet tegenstaende is hy noyt geporteert geworden om te spreken nochte aen hem, nochte aen de Mediateurs, op wat Conditien hy die wilde maken. Wy glooven van

alle Christen Princen, dat sy altijt sullen prefereren de soetheyt eenes goede Vrede, voor d'ongeluckeu van een Oorlog, hoe rechtveerdigh dat die mocht wesen, en wy hebben die bysondere opinie van uwe Maj. die belijdenis van een en de selfde Religie met ons doet: Maer van de maniere die 't hem heeft belieft t'useren, en hebbende selfs met so voordeelige Propositien voor Engelant, en so nadeelig aen desen Staet, die de Mediateurs gedaen hebben, en en doende selfs niet de minste voorslag waer op wy alleen konden in Negotiatie of Handeling treden: Wy hebben gelooft niet langer en mochte in Engelant verblijven sonder groot ongelijck te doen aen de reputatie deses Staets, en hebben noodig geoordeelt, hem Ambassadeur weder om te doen keeren: Terwijl oock soo wel uwe Majest. wederom roepende zijnen Minister, wel betuyght heeft dat hy 't alsoo desireerde: Wy en sullen daerom niet laten te conserveren een gantse en volkomen inclinatie tot een redelijk accomodement, 'twelk wy de concert, en gesamentlijck met onse Geallieerde soude konnen maken: En wy sullen verwachten dat wel haest den goeden Godt u Maj. de selfde beweginghe inspirere, en dat hy wel sal willen ons deel geven van de Conditien op de welke hy de selve soude desidereren: Ten eynde dat door die middel men voor kome de stortinge van so veel bloets, daer van een goet gedeelte van 't Christenrijck gaet geïnundeert worden: Wy konnen daer over niet responsabel wesen; terwijl dat, en voor, en 'tzeder de rupture wy meer gedaen hebben als men wettelijk van ons konde begeeren, en dat wy daer toe noch gereet sijn, de hant te leenen, in plaets dan dat tot hier, wy niet en hebben konnen weten, de intime intentien uwes Majests. op dit subject: Wy sullen den dagh verwachten dat hy de selfde vreedsamige gedachten sal hebben, maer wy wenschten dat die quamen, voor dat sy hem gesuggereert wierden, door de onafgrondelijcke publijcque calamiteyten, waer mede wy 't gantse Christendom gedreygt sien: Wy bidden Godt dat het hem believe de selfde af te keeren, en t'houden (Sire) den Persoon uwes Majests. in zijn Heylighe ende weerde bewaernis, In 's Gravenhage den 11. December 1665.

DE STATEN, &c.

De Enghelsen verhalen / dat den Heere van Goch zijn af-scheyd te Orfort van den Coning en Coninginne van Engelant / en van den Hertogh en Hertoginne van Jorck nemende / zijn Excell. soude geremembreert en tot den Koning van Engelant gesegt hebben: Hoe dat voortijts den Fransse Marschalck de Bassompiere, **(staende in diergelijcke als de tegenwoordige gelegentheydt /) tot Coningh** Hendrick de Vierde **op sijn Af-schept hadde geseyt:** Domine quid retribuamus? **So hadde Coning** Henrick **met 't naeste Vaersje daer op geantwoort:** Accipiam Calicem Salutis: **Seggende d'Heer van Goch vervolgens /** Dat hy hier op niet wijders had te responderen, als dat zijne Majesteye my begheert dat ick drincke op des Coninghs gesontheyd, dat ick seer geern en van goeder harten doen wil. **Zijn Excell. van de Koningin en Hertogin d'adieu nemende / had aerdiglijck gesegt:** Beyde den Coningh en Hertogh hebben wel een goede Tafel bereydt, maer zy behooren oock goede Spijsse en smakelijcke Sause daer op te stellen, &c. **Zijn Excellentie vertrock met groot respect / ende scheepte den 26. deser te Doberen in de Little Mary / een Konings Schip / en quam den 29. te Vlissingen / en van daer in den Hage rapoort doen: Men seyde doe dat den Coningh van Engelant desen Brief aen haer Ho: Mo: hadde laten toe-komen:**

HAuts & Puissants Seigneurs: Tous le monde scait avec quelle repugnance nous nous sommes laissez engager dans cette Guerre avec vous, & faisant reflexion sur le sang Chrestien qu'elle à coustée nous attestons, Dieu la Scrutateur des Cœurs, que ne desirons autre chose plus que d'envoir la conclusion, par une juste & bonne Paix, laquelle nous ne voudrois pas embrasser par la repetition des choses passees, qui ne peuvent servir que agrir les esprits de costé & d'autre, & faire saigner les playes que l'une & l'autre Nation ont trop servy desja, si les Particularitez de vostre lettre nous oblige-oit á nous justifieer contre le insinuations ij faittes à nostre prejudice: Ainsi cest avec bien du regret que nous plaignons ici d'une total refus de satisfaction à tant des plaintes inutilement

inutilement faite par nostre Ministre lors à la Haye, pour des vexations & depradations faittes sur nos subjects aux Jndies Orientales & Occidentalis, ou par des Declarations publicques, ou par vos Officiers, leur defendents la libertez du commerce dans les Pais si vastes & ouuertes à l'industrie & Trafficq de tout le Monde, de la necessité impose sur nous d'envoyer diverses Flottes, pour prendre possession de l'Isle de Pouleron, promise par les Articles du dernier Traicté, autant de fois illudee à nostre grand despense & deshonneur, & pour compte du tout, d'une hostilitè ouuerte sur nous Subjects ordonneez au Sr. de Ruyter, sans aucune Declaration preçedente & deuant, qu' on ait saisi & confisqué aucune de vos Vaisseaux ici. De l'autre coste nous disons qu'il ny à iamais eu à avance faite à nous, pour achiminer une bonne & juste Paix, par les Ambassad. Extrordinaire, quoy que peu propo: tionee nous avons tesmoignee aux Ambassad. Extraord. un desir qu'ils se nomemassent des Commissaris de part & d'autre, pour traicter la dessus, & n'avons iamais refusees leur Mediation, mais avec raison leur arbitrage pour desdommages soufferts, & un reglement du Commerce à l'advenir, apres qu'ils se sont cendu suspect par une Declaration entierement partiale pour vous. Quand a la revoration de nostre Ministre de la Haye, il est notoire qu'il à demeure tant que nostre honneur & la seurete de sa personne, & pour ses Domesticques, les Estats d'Hollande ont osè par leur ordre particulier faire prendre son Secretare devant le Porte, & le mener à la Prison, ou il est encor avec toutes circumstances de mespris & des cruautees, sans aucune subiect jusq' a cette heure sans aucune reparation faites par vous, nous avons consenti a son retour, pour ne plus exposer son Caractere & sa Personne, aux caprices qui pourroyent s'accroistre tous les jours par les accidents. Non obstant tout cela le cœur sensiblement, touche des maux qui arrivent par la continuation d'une Guerre, qui menace toutte la Chrestientè, & des subiects quelle pourra avoir au prejudice de la Religion Protestante, laquelle nous est infinement plus chere qu'aucune intrest d'Estat, & souhaitons pacifiques, a fin de nous unier & affirmir les uns les autres, par des Liens indissolubles, scasant bien que vous en recevres bien plus de fruit, que des Alliances, qui vous feront bien payer leur secours par des conditions rigoureuses & preiudiciable a l'intrest de vostre Estat, & telles que Vos Ennemis mesmes n'ont iamais puis souhaiter. En un mot, nous protestons devant Dieu que nous n'avons rien au Cœur qu'n Accommodement juste, & convenable pour vous: avec asseurance d'y pouvoir faire entrer nos Allieez de concert avec nous, comme l'honneur ordonne que vous faciez les premirs avances en celà, nous promettons de les recevoir tousiours à bras ouuertes, & estimerons la Pais qui l'ensuyvera, comme la plus grand bonheur qui nous peut arriver dans ce Monde, Priant Dieu qu'il vous ait Haut & Puissant Seigneurs en sa Saincte guarde. Escrit a nostre Court à Oxford le xvj de Decembre, 1665.

Vostre bien bon Ami CHARLES R.

Die van Over-Yssel meenden/ men behoorde op dese en andere voor-gegane advijsen uyt Engelant/ den Hr. Prince van Orangen in qualitè als extraordr. nae Oxfort te senden/ om den Vrede te faciliteren: dan het wiert by andere soo niet verstaen. Engelant ontboot daer op oock zijnen Ambassadeur Hollis uyt Vranckrijck thuys; die aen den Coningh van Vranckrijck sijn revocatie bekent makende/ Audientie en oorlof versocht/ 't welck hem door den Ceremoniemr. Berlize toe-gestaen/ en op de Louvre ghelept zijnde/ dede een langh verhael

van klachten over diverse rencontres / Als van d'injustitie begaen aen sijn Persoon, 't welck wel was voldaen na dat hy alvoorens een Intercesseur was gheweest van de geen die in de Bastille gebracht wierden over 't begane gewelt aen hem ; mede van de executie van den Ridder Cap. Barquet ; van het slaen van Beaufort tegens 3. Eng. Schepen, om datze niet en hadden voor Vranckrijck willen de Vlagh strijcken : **Den Coningh antwoorde in substantie op dese 3. poincten**/dat hy reden had om alsso te procederen: **Welcke sijn Majest. by-bracht : Waer op Monsr.** Hollis **dit Memoriael aen den Koningh verhantreyckte :**

ICk kome seggen aen uwe Majesteyt, dat den Koninck mijne Meester my ordre ghegheven heeft om my by hem te vervoegen, als siende dat u Maj. heeft begeert wederom te roepen d' Ambassadeurs die hy hem had gesonden. Het heeft aen hem niet geschort, datte Mediatie die hy geemployeert heeft tot een accomodement van de verschillen, tusschen hem, en Hollant, niet gesuccedeert is. Hy is van sijn selfs genoeg Amateur van de Vrede, om met blijtschap t'ontfanghen, alle de Propositien, die daer toe tenderen, maer versekerlijck SIRE, de geene de welcke hem, door mijn Heeren uwe Ambassadeurs, gepresenteert hebben geweest, en waren sodanige niet, die hy heeft konnen accepteren. Hy gelooft wel dat uwe Majest. geen beter van Hollant en heeft konnen obtineren, gelijk hy weet dat sy gedreven sijn, tot alle soorten van onrechtveerdigheden, en van violentien tegens hem, en sijne Ondetdanen, en wel verre van haer tot reden te schicken, en tot 't geene sy schuldigh sijn aen de vrientschap en aen den goeden wille, die den Koningh mijn Meester haer altijt betuygt heeft, ende aen de weldaden, die sy van de Koningen, en van de Koninginnen, sijne Voorsaten, als van d'Engelsse Natie, ontfangen hebben : Ter contrarie sy hebben begeert daer van gedachtenissen uyt te wissen, door eene continuatie van offencien en vyantschappen. Hy en verwonderde sich dan geensints, dat sy niet en hebben begeert te luysteren, na eenige redelijcke dingen, om een eynde te maken van haer quade proceduren, ende om een Vrede te stabileren, op conditien, die soodanigh waren, dat sy geen plaets meer hadden, om te continueren haer onrechtveerdigh desseyn, van sich Meester te maken van de Navigatie, en van de Commercie, en t'empieteren, en als mette Klauw te vatten, de gerechtigheden van alle Koningen en Princen, en Staten haer Nabuyren, en besonderlijck die van den Koningh mijnen Meester. Ten beginne hoopten zy te profiteren van eenige disordres, de welcke zy figureerden in Engelant te moeten geschieden, ofte dat den Koning geen gelt en soude konnen vinden, om den Oorlog te continuëren ; 't welck haer de couragie gaf om ons te offenceren, te braveren, en te maken hare Praparatien tot den Oorlog, en ons dien feytelijck in Guinea aen te doen. Maer danck heb Godt, sy sijn in haer faict en calculatie bedrogen geweest. Het Volck van Engelant en heeft noyt beter vereenigt geweest, als het tegenwoordig is. Ende voor so veele het gelt belangt, den Koning sal sulcx noyt mancqueren, tot continuatie van den Oorlog. Ick kan misschien, daer van met soo veel versekertheydt hier van als een ander spreecken, om dat ick gepractiseert hebbe de Vergaderinge van 't Parlament, zedert de 40. Jaren, van den tijt des Konings Jacobus in geluckiger memorie, Grootvader van den Koning mijnen Meester, en ick sal wel seggen, dat de 2. Kameren, soo veel yvers hebben, voor de glorie huns Prince, en voor 't publijck Intrest van de Natie, dat zy niet lijden sullen, datter eenige mangel zy, van 't uytvoeren. Soo het geene 't welck sy alreede gegeven hebben, niet suffisant is, sy sullen hem geven tot d'helft toe van de Inkomsten des Koninckrijckx, en so dat noch niet genoeg is, sy sullen hem geven de drie vierde-parten, ende e sullen sich niet reserveren, als dat geene 'twelke absolutelijk nootsakelijk sal wesen, tot onderhout haers levens. Siet daer SIRE, 't geene ick my versekere, van den Koningh mijn Meester, in de affectie sijnder Volcken vinden sal om hem te mainteneren in sijn gerechtigheden tegens de insultes, en violentien van sijne Vyanden. Het is nu tegenwoordig 2. Jaren en een half, dat hy my hier sont om aen uwe Maj. te geven alle bedencklijcke versekertheyt van sijn affectie, noch een nauwer Bant te maken, als die door voorgaende Tractaten gemaeckt geweest is, en om t'adjousteren, tot dese Tractaten, al 't welcke nootsakelijck soude sijn, om de goede intelligentie, en van de Koningen en van den Koninckrijcken, eeuwigh te maken, dese ghemelte Tractaten bleven in haer vigeur, want sy hadden gecontinueert geweest volgens 't derde Arttcul van dat des Jaers 1610. door 't welck verklaert is dat dese Ligue, en Alliantie eeuwigduyrende moeste wesen, tusschen de Koningen van dien tijdt, en hare Successeurs, mits dat binnen 1. Jaer naer 't af-sterven van een der voorseyde Princen, sijn Successeur, significeerde aen den overlevenden, dat hy des selfs Alliantie accepteerde, het welck gedaen is geworden, door den Graef van Saint Alban, in den naem van den Koningh mijn Meester, den 23. Junij des Jaers 1661. Het welcke het selfde is, in 't welcke hy in sijne Koninckrijcken herstelt wiert, en 't geene te voorens geobserveert is geweest, door den overleden Koning, ende 't zedert vernieut in 't Jaer 1664. door Milord Goringh, sijn Ambassad. in dit Hof. Wanneer ick hier quam, so gaf ick het Project van een ander Tractaet, omme de Commercie tusschen de twee Nat.

te reguleren, op alle Poincten van welcke, uyt-gesondert 2. ofte 3. uwe Maj. het eens, d'Accoort gebleven was, maer zedert den 20. Decemb. van 'tvoorle den Jaer, en hebbe icker niet meer van hooren spreken, sijnde alles verbleven in de handen van den Heer de Lionne. 't Gedenckt my dat uwe Majest. seer insisteerde, om by te voegen een 3. Art. (het welk vervatten soude een defentie van Vyanden te assisteren) met een clausule, behelsende, dat dit was sonder prejuditie van voorgaende Tractaten, om daer door in vrijheyt te wesen d' Hollanderen te assisteren. Waer op den Koningh mijn Meester antwoorde, dat hy consenteerde, dat het geheele Art. uyt-gelaten wierde, om aen u Majest. eene volle Vryheyt daer in te ageren, naer dat hy 't ten propooste soude oordeelen: Schoon dat hy een weynigh gesurpreneert was te sien, dat hy preferen wilde een Tractaet, dat hy ghemaeckt had met de Hollanderen, in 't Jaer 1662. voor oude Tractaten, tusschen beyde Kroonen gemaeckt, die gecontinueert hadden, gedeurende eenen soo langen tijdt van Jaren, de welcke vernieuwt en bevestigt hebben geweest, 't zedert onlanghs, naer de formen, ende de welcke soo nootsakelijck, voor 't gemeene beste der beyde Koninckrijcken, en soo veel aen de wel gevoegsaemheyt van beyde Koningen, gebonden en vereenigt, door soo stercke confederatien, en consideratien, waren.

Den Koning antwoorde hier op: Dat hy daer op ten eersten soude antwoorden, en dat hy noyt yemant den Oorlogh hadde aen-gheseyt, maer dat hy in die staet was om sich te voorsien tegens alle de geene die hem tegen-streefden, en de Wapenen tegens hem aen-namen, ende dat hy daer om over al noodige ordre hadde ghestelt, &c. Ten eynde der discoursen gaf sijn Majest. de Eng. Gesant te verstaen / Datten Koning van Engelandt sijnen Meester was een seer goede Prins, maer dat hy oock hadde seer quade Onderdanen, over de welcke hy maer naeulijckx authoriteydt en hadde, diese aen hem schuldigh waren. Hier mede Hollis afscheyt nemende / pretendeerde na Engelant te vertrecken / dan onder pretext van zijn Huysvrouws sieckte / is hy langer als 6. maenden noch in Vranckrijck buyten Parijs gebleven. Maer haer H: Mo. siende dat men Cuneus in Enghelandt hadde vry ghesteldt / relaxeerden mede Gringam, Cornay, en Oudart.

Dit bijna gegleden Jaer voorspoockte teghens 't Nieuwe ter Zee niet veel goets: Want den 26. passato sag men langs de Stranden van gants Nederlandt weder een Moer-Zee / als ten tijde Cromwels / dat is / een opheffinghe der Zee-baren / tot hoog in de Lucht / gelijck men 't Roode Meer met d' Isralijten Schildert / alles met een stille Lucht / en sonder windt / als een ghewis voor-teecken van tempeest en onheyl: Daer op volght niet alleen 't voor-verhaelde tuys ontbieden der Ambassadeurs uyt Engelant / Vranckrijck en Nederlandt / als bewijsen van wanhoop tot Vrede: Maer den 4 / 5 / en 6. deser volgden een groot tempeest / Blixem en hoogh Water / soo extraordinaris als men bijna weet dat sedert 't Jaer 800. na Christi geboorte de Landen hier omtrent is overkomen: Die van Engelant gevoelden oock Aertbevinge op verscheyde Quartieren: De geleden schade staet hier wat in 't groot:

In Engelant duerde den Storm 2. daghen van den 4. tot den 6. December: De Zee stont daer op geswollen, als Bergen, en 't geen men daer uyt heeft gesien: En overliep al 't Lant by Iarmuyen, en de uyt-gedrooghde Valeyen, tot 10. Mylen wijt, swalpende seer hoogh wegens de mueren van het Fort Languard: Tot Deal diverse Huysen weg spoelende: Een Iuffr. dreef weg met wat pl ancken, een Kint in de wieg daer by, Schapen verdroncken in meenigte: Te Iarmuyen vloogh het Zee Water over de Haven, doende veel Duysenden schade: By Sandwits een Schaep-Harder te velde zijnde met zijn Beesjes te weyden, verdronck in een ommesien met meer als hondert Schapen: Aldaer is de heele

Beech-straet, de buyten staende Huysen met menschen en al weg gespoelt, alles met een N. N. W. wint: Twee van de outste Inwoonders aen de Temse seyden, van noyt soo een storm en waters gewelt te hebben gehoort: Doveren spoelden ten deele wegh: Tot Landt gard-point liepen alle de Huysen en Kelders vol, staende boven gemeen alsoo het getij geen getij en hielt 12. voeten hooger als ordinaris: Het water sloeg teghen de Wallen, die seer hoog zijn, en wierp aen de selve meenichte Lichamen van menschen die verdroncken waren, verscheyde Engelse Schepen zijn op Lantgeset: Tot Vaelmuyen quamen stucken van Schepen en Menschen aen drijven: In 't verkeerde Canael, en op de Yrse Kust bevondt men dat de Zeelieden dapper waren aengetast geweest.

In Vranckrijck was dit Tempeest mede, aen den ingang van de Reviere de Sirante sloeg het Schip Breze met 50. st. aen brisementen: Tot St. Malo liep het wijt over: Daer verbrande ook een Schip van 400. ton, na Madagascar gedestineert: By Brouage strande een ander.

Voor Oostende bleven oock 3. Vaertuygen, daer onder een van den Bisschop van Munster: Tot Antwerpen vloeyde de Schelde in Kelders en Packhuysen, bedervende seer veel Goederen: En af-sleepende tot Lillo en elders de Hoofden: Oock ettelijcke Dijcken en Landen over en in vloeyende.

In Zeelant liepen 3. polders te Cadsant in: Blanckenberge vloeyde onder, verdrinckende Menschen en Beesten: Te Vlissingen spoelden 't Hooft af, als mede van Ter Veer.

In Hollant brack den Klunder-dijck by Willemstat in: Idem, 't Nieu-bedijckte Lant aen de Kil liep onder: Te Rotterdam voer men met Schuytjes op de Marckt tot aen 't Beelt van Erasmus: De Dijcken aen de Maes vloeyden over: Te Schiedam wierden de Buysen op den Dijck en te Lande in geset: Ter Hey, te Schevelingen en te Catwijck spoelden diverse Huysen wegh. De Slaper een See Dijck tegens het Ty, brack op drie plaetsen deur en alsoo overvloeyde 't Lant rontsom Haerlem: Amsterdam kreeg Kelders en Packhuysen vol: Den Dijck by Durgerdam doorbrekende, liep geheel Waterlandt onder, met diverse uyt-gemale Meeren. 't Eylant Marcken wiert overloopen van de Zee: Den Dijck by Vollenhoven en den Dijck by Groeningen braken in: Veele Sluysen kregen een dapperen neep: 't Eylant Wieringen is middel deur gescheurt, het Water tusschen beyde een Mast diep sijnde: Den Dijck op Tessel by 't Schil raeckte in: En de Schants op de Helder wiert heel geruyneert, 17. Huysen spoelden wegh, daer onder de Herberg de Roo Leeuw: En de Zee brack tusschen Huysduynen in, wegh nemende de groote Sant Dijck: Invoegen datte heele Helder in pericul loopt van de Zee ingeswolgen te sullen worden, 't welck voor Tessel wel een vreemde veranderinge van diepten en platen konde maken, ten ware de Helder wierde versterckt: Den Blixem sloegh toe d' Oude Kerck-tooren te Delft in Brant, dan wiert geblust: Sloeg oock 2. a 3. Huysen en Schueren te Valckenborg, en 7. Huysen te Wessanen, raeckte in dat onweder mede in de assen.

Langst de Watten, de Eems, de Weser, de Elve, tot geheel na Noorwegen dede 't hoge Water merckelijcke schade.

In Schotlant vluchte de Menschen om het water op de Bergen: Diverse wracken, en dode lichamen van de Engelse gebleven Schepen zijn daer gestrant.

In somma daer zijn weynigh Landen / benoorden de 44. graden / vrij af geweest. Men sach met 't begin van dese maendt oock weder ten 4. uren smorgens over de Nieu-Stadt van Weenen een nieuwen Comeet. Vierghelijcke sagh men oock boven Roomen. De Sterfte had tot Londen dit Jaer 97306.

Menschen

Menschen wegh genomen / daer tegens waren 9676. gedoopt: Soo regeerde oock de Pest te Keulen en te Bon/ 't welck Kur-Keulen nae Siebergh dede retireren mette Bisschop van Straetsburgh ; En Kur-Ments wiens Landen door de op en af gaende Coop-schepen mede geinfecteert wierden/ sloot de passagie tot Chanstein op de Rijn/ onaengesien de klachten die verscheyde by geinteresseerde Princen daer tegens deden : Den 19. passato was binnen Praagh in zijn logement op de Ratschien overleden den Vorst Julius Henrich van Sachsen/ Engeren en West-falen &c 't Lijck wierde s' anderendaeghs na Slackenwaert ghevoert. Tot Hamburgh ontstont een grooten brandt: En in Denemarcken oock het vuyr in 't Casteel Fredricksborg (zijnde het Lust-huys van zijn Maj. ontstekende) maeckte in haest tot Asse de groote Gallerye / neffens verscheyde andere Camers en Vertrecken / met seer veele Meubelen/ en de schoonste Schilderyen en Ornamenten van 't Rijck / de schade op ruym een Mill. ponden werdende geestimeert: Tot Chattam op de Revier van Londen sloeg het Oorlogh-Schip de Couvertine aen stucken/ door te roeckeloos drogen van 't Bos-kruyt. Ten was die van Embden en Norden in Oost-Vrieslant niet aengenaem/dat 's Conings raet tot Oxfort/ alle der selver schepen considereerden als voor Vyanden/ ende dat men die handelen soude/ als die de Geunieerde Provintien tegens Enghelant waren assisterende : Withal niet anders practiserende als andere Natien de Wet ter Zee te stellen: Den groten Hertog van Toscanen hoorende dat de Pest soo hart in Engelant was/ wilde geen Enghelse Goederen te Livorno ontladen hebben: Schoon of Generael Monck te Londen om alles te suyveren/ de over-gebleven Burgers had belast/ voor yder deur 3. dagen en 3. nachten groote Vuyren te stoken / ende de Begraef-plaetsen met Sant 2. voeten hoogh te bestroyen: Douwe Harckes met 5. Holl. Schepen in de Straet kruyssende / veroverde 20. Engelsse Schepen die met vivres na Tanger gingen / 1. Engelsse Smirnis-Vaerder van 280. Last met 28. st. geladen met stuck-goederen / en op 150000. stucken van Achten gewaerdeert: Idem 1. Eng. Convoyer met 24. stucken 80. man/ ghenaemt de Galeye van Doevres/ voerende 26. Riemen/ ende dan noch 3. Eng. Schepen die alle in de Bay van Cadix op-gebracht zijn: Eenige Zeeuse Capers namen doe 6. Eng. West-Ind. Vaerders/ daer van sich een weder redderde/ de andere wierden in de Bocht op ghebracht/ daer onder een van Guinea en de Barbados/ rijck aen Indigo. d' Eng. Schout by Nacht Harman nae Gottenburgh af-ghesteken/ arriveerde met 10. Fregatten/en 16. Koopvaerders met alle Scheeps-behoeften te Osleybay. Terwijl die van Edenburg 4. Jongmans uyt hare Stadt/ om dat sy de Bisschopse over 't uyt-schelden der Presbutrianen onder 't Sermoen hadden tegen gesproken/ eerst deden op 't Voor-Hooft brantmercken / en daer na die sendende in slavernye na de Barbados. Doe scheepte van Dovres om te keeren na Turin/ den Savoyse Envoy den Graef de Villard. Men sach te Rochelle arriveren van Lissabon de Marquis de Sande , af-ghesonden van Portugal/ hier quam by hem Sr. de St. Romain, en daer wiert een Huwelijck gesloten tussen den Koning van Portugal en Madame d'Aumale, uytten Huyse van Savoyen. Het geheele Jaer liep ten eynde mette Essequien te houden over de doot van den Koning van Spanjen: Onderwijl eenige Discipulen van Pasquijn aen 't Conings Paleys te Madril dese Versen hadden gestelt.

El Principe esta malo,
El Rey es de Paso,
La Enfanta se casa,
Quien algo en esta Casa ?

Den Advocaet Burex te Parijs/ die de fraeyste dinghen voor Foucquet hadde gedaen/ was nu geduerig doende om een Boeck te maken/ ende den Koningh te presenteren/ waer in hy bewijst met veele redenen: Dat Brabant behoort aen de Coninginne van Vranckrijck/ en niet aen de Spanjaerden.

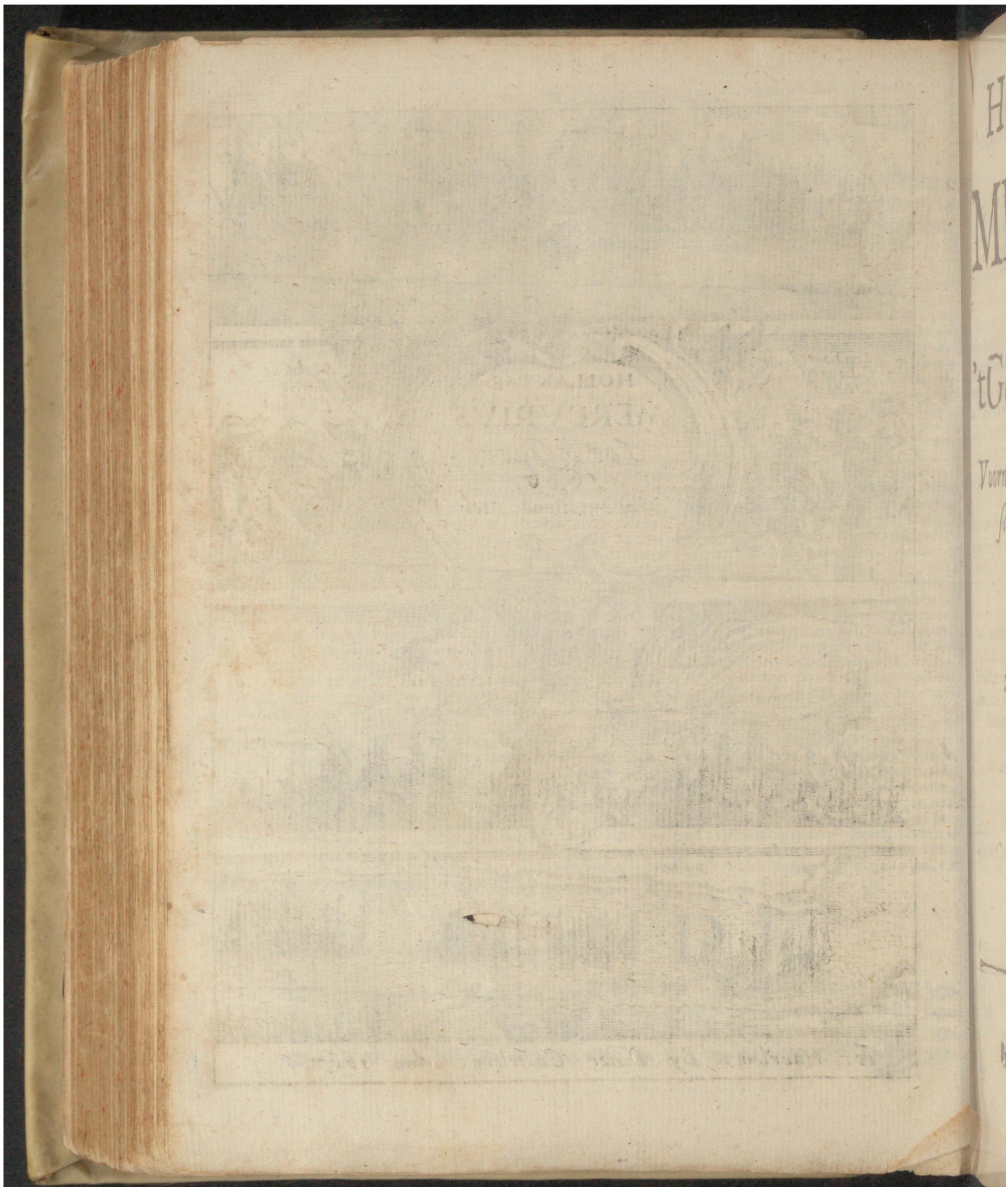
Sweden uyttet hooft stekende de macht der Moscoviters, sonden 25. Schepen met Krijgsvolck naer Pomeren: Gener. Wranghel was oock den 2. deser te Wolgast gearriveert: Men monsterde de Ruytery op 't Eylant Rugen: Uyt Fin en Lap-Landt schraepte men alles by een: Sekere Schoet met 70. Ruyters ende Paerden by Revel nae Stetin willende, most door Tempeest al haer Paerden over Boort smijten, noch blijde dat de Menschen te Dantsigh seer desolaet havenden: Alwaer het different van Putzko voor 3000. Rijckxd. aen Coll. Cherensko te betalen, wierde by geleyt: De Sweetse Soldaten trocken met Wijf en Kinderen over de Elve, soo dattet scheen op Bremen aengesien: Alle Gebueren jaloux, bleven de Lunenburgse Benden onder den Graef van Waldeck in 't Sticht Osnabrugge leggen: 600. der selver quamen te Witmunt en in Oost-Vrieslant logeeren, want men vermoede dat de Engelssen of daer, of op de Weser om Bremen te benouwen, met Schepen soude poghen te komen: Maer wonderlijck stuyten die desseynen, want Denemarcken aen Vranckrijck en Nederlant gehegt door een nieu Verbont van ettelijcke tonnen gouts van d'eene, en partye Oorlog-schepen van d'ander sijde: So volgde oock zijn Doorl. van Brandenburgh, daer op sich met haer Ho: Mo: tegens Munster in-latende: Den Bisschop kreeg doe den Prince van Homburgh by sich met partye Soldaten tot zijn dienst: Graef Carlinghfort was mede te Praagh, verwachtende Lorenigh sijn Secretaris, die mette nieuwe instructie uyt Engelant quam, om te Weenen by den Keyser secretelijck te besoigneren, en voor eerst de Lunenburgers te rugh te houden, en den Oorlogh des Bisschops van Munster te favoriseren: Maer zedert dese gemaeckte Alliantie kreghen sijn saken een gheheel andere couleur: Van d'een zijde quam zijn Excell. Prins Maurits met een kleyn Leger den 9. deser voor Lochem, en van de zijde van Essen, daer zijn Quartier was, een Trenchee openende, quamen de Francoisen den 10. dito aen d'andere zijde hun Quartier nemen, 't Regiment van Piemont opende oock zijn Trenchee, den 11. waren de Regimenten van Champagne, en den 13. dat van Turenne geavanceert tot aen de Gracht van 't Ravelijn, wanneer dien dagh 't Regiment de Lovigni of Gramont in de Trenscheen quam voor aen treden, de Graef de Guische en de Lovigny, neffens veele Volontarissen, stelde sich alles tot een Storm ghereedt: Die van binnen sloeghen strackx de Trom, en wilden Parlamenteren; de Ostagiers binnen gaende, wiert Accoort gemaeckt, en trocken de Munsterse den 14. smorgens ten 9. uren uyt, den Gouverneur had 60. Ruyters by hem, en 400. Infanterye, die volgens beloften wierden uyt-geleyt, zijn Excll. Prins Maurits nam alsoo possessie van de Plaets, en door des selfs ordre gingh den Graef van Hoorn 't Magasijn visiteren, vindende 6. stucken Canon, 4. Mortieren, 60. Granaden, 600. Baren Bospolver, en partye Amonitie: Van hier op Boeckholdt gaende, wierden door de harde aerde beledt, alsoo het dapper begonde te vriesen: Evenwel Gramsbergen en andere Huysen gaven sich over; den Bisschop dit siende, trock al sijn Volck in Guarnisoen, Gorgas leyde hy te Meppen, den Graef van Efferen in Boeckholdt, Coll. Doucery in Borckum, Coll. Pleurien in Borkuloo, en Coll. Post in Deutechom; Hier mede scheyde de Campagne, op Steden was niet te doen, hoewel de Fransse Hulp-benden dapper en couragieus waren; dese wierden tot Wesel en aen den Yssel geinquartiert: Eyndighende alsoo het Jaer 1665. met groote gedachten in Zeelant, welcke oock daer naer in Hollant is geamplecteert, om aen te nemen de educatie van den Heer Prins van Orangien, en de selve als een Kint van Staet te imbüeeren de Privilegien, Rechten, ende Coustumen van dese Landen: 't Welck Godt geve ghedyen mach tot Heyl van onse Vaderlandt. AMEN.

EYNDE.

Ian Evertsz
C. Evertsz
T. Hiddes
HOLLANTSE
MERCVRIVS
Tot 't Jaer
1666
Seventhiende Deel
G. Aiscüe
Barclay
C. Mings
London
Chatam
Grevesant
Norbai
Vlie
Schelling
Duyns
Nortforlant
Douer
Calais
Tot Haerlem, Bÿ Pieter Casteleÿn Anno 1667.

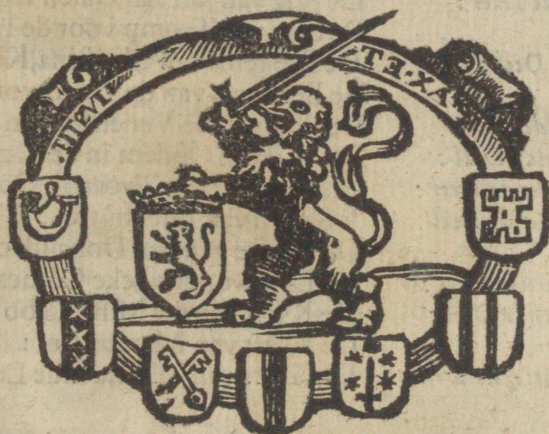
HOLLANDTSE
MERCURIUS,

Vervatende
't Gepasseerde in Europa,

Voornamentlijck in den Engelse en Nederlantschen Oorlogh, in 't Jaer 1666.

Het SEVENTHIENDE DEEL.

SAVEDRA: His

præveide & provide

Gedruckt tot HAERLEM,

By Pieter Casteleyn, Boeckdrucker en Boeckverkooper op de Marckt, in de Keyzers Kroon. ANNO 1667.

De Patriotten der vrij-gevochte Nederl. zaligheyt en Vrede.

DE meenigvuldige Veranderingen (ernstige Lezers) van't gegleden Jaer 1666. hebben ons veroorsaeckt niet eerder als nu op te heuren: Wy verhoopen dat den Hemel ons ter naester Jaer vrolijcker stoffe sal verleenen, en door een Bredase Vrede vele onheylen doen verdwijnen, en verydelen de gedagten en pernicieusen arbeyt der gener die den Vrede haten: Op dat eenmael de Christenheyt, en in de selve het Protestante wesen, nu soo ellendig rondsom af-gefoolt en verslingert, wederom mogen adem scheppen ende herbloeyen, en dit Bloedt-plengen 't welk sich verder van de barre Noort-Kaep tot de Colommen van Hercules en't Heete Mooren-Lant uyt-streckt, te sien Witte Vlaggen langst de Zee-stranden: En den Oorlog uyt dese Gewesten (op dat hy met May verhuyse) verdreven, oock daer door de Turckse Sarasijnen mogen werden af-geschrickt van Christenrijck te overvallen, en door zaem ghevoeghde Macht gedwongen Godes Kercke meerder rust te laten, en minder quaets aen te doen: 't Welck d' Almachtige verleene.

Dit is nu het Seventiende Deel, vervatende XVII. Wonderlijcke Jaren, by ons van den Begin, zijnde 't Jaer 1650. dus verre gecontinueert, ende van tijt tot tijt gedruckt by Pieter Casteleyn, tot Haerlem, *in welkers Deelen gy sult vinde de navolgende Platen, als in 't Derde Deel.*

In 't Derde Deel.	De Slag van dé Ruyter met Aiscue.
	De Slag van Tromp voor de Temse.
In 't Vierde Deel:	De Slag van Jan van Galen tegen Appleton.
	De Slag van Tromp voor de Hollantze Kust.
In 't Seste Deel:	De Beeltenis van Christina, Koning van Swedē.
	De Beeltenis van de Grootvorst van Moscoviē.
In 't Sevende Deel:	De Slag van de Venetianen in de Dardanelli.
In 't Negende Deel:	De Slag van Obdam in de Sont.
In 't Dertiende Deel:	Het Casteel van Tyoan in Oost-Indien.
In 't Veertiende Deel:	't Belech van Nieuhuysel.
	De Kaerte van den Donaustroom.
In 't Vijftiende Deel:	De Drie wonderlijcke Cometen.
In 't Sestiende Deel:	De Kaert van del Mina, Cabo Cors, en Cormantin.
	De Kaert van Munsterlant:
In 't Seventiende Deel:	De Kaert van 't Brandende London.

Wy erkennen dan geen Hollandtze Mercurius voor d'onze, als die by den ghemelten Pieter Casteleyn, *Gedruckt, en van hem (onsent wegen) zijn ondertekent: Haerlem den 14. April 1667. Uwen selfden*

Hollandtze Mercurius.

REGISTER.

A.

De Plaet van 't af-branden van London moet staen fol. 152.

EYNDE van 't REGISTER.

I. Samb. Embl. *Simplex Historia est, lux, custus temporis, atque*
Veri parens, quæ gloriam tribuit bonis.
Gratia non ducit, propriis affectibus obstat;
Nil judicans, alios reliquit judices.

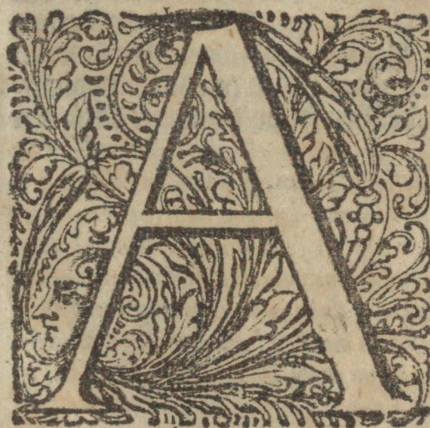
Het ZEVENTHIENDE DEEL van den

HOLLANTSE MERCURIUS,

Vervattende het gepasseerde in 't Jaer 1666.

In CHRISTENRYCK.

JANUARIUS 1666.

L te warm scheen de Winter in dit aengevangen Jaer om de heete gemoederen in Christenrÿk te verkoelen in hare brandende Oorloghs-lust: Wat wonder wast dan dat Portugal en Spanjen, op 't heetst Europise Climaet, volharde in plaets van Treves noch den Pÿl-koker aen te gorden: Daer self 't koude Sweden uytten ysigen Sneeu betoonde den ÿver van Oorlog omtrent de Weser, den Orisont, of de Wÿssel te willen aen vangen: Den Bisschop van Munster dede sulcx ongedwongen omtrent den Yssel: Curpalts en Ments omtrent den Rÿn: Selfs de bonte Poolsse Rocken verwisselden haer gewaet in Harnassen, om te betoonen, dat sy nu inwendig als krackeelende, onder malkander vochten om de Roosekrans, gelÿck sy wel eer als een borcht van Christenrÿck tegens de Ongelovige hadden ghestreden; Ja selfs Engelant, af-gesneden door de Natuyr van 't Water van alle

Europianen/ lang Inlants geoorlocht hebbende / lusten het hare Nagebueren met Schepen te bespringen / als betoonende / dat men haer in hun Rijck wel geen ongelijck had gedaen / maer dat sy andere Rijcken buyten haer sochten / en van kleyne Landen/ als 't geringe Hollant / daer in geen de minste Wet en wilden geset zijn; uyt dese ambitie volgden veele andere/ en deswegen so groote ontrustinge over alle de Werelt/als immer Menschen souden konnen beleven : En aldus was Christenrijck niet alleen door Oorlogh/ maer oock van valsche menschen/ verraders/ en goddeloose/ die met hoogh gesach quamen / aen ghetast / onder dese monstreuse / verscheen mede een die sich noemde der Joden Messias,besneden op den naem Caeram .... Sevy,*alias* Nathan Levi,van Smyrna geboortig/ out by de 38. Jaren/ dicklijvig van postuyr/ dan wel geproportioneert van Lichaem: Het waren nu al 15.jaren dat hy uyt zijn geboorte-stadt Smyrna gejaecht wiert / om dat hy hem voor de Messias uyt gaf/ en wende hem doe na Constantinopolen/ en van daer na Tessalonica/ maer daer oock te onveylig wesende/vluchte na Cairo by den Soudaen/en de Opper-Tollenaer/ dat beyde zijn goede Vrunden waren ; Alwaer hy sich lange tijt onthielt / tot dat hy op 't lest door Gaza neder na Jerusalem ging/ alwaer gekomen zijnde / wierden hem uyt de Egiptise Contreye geremitteert 4000. Realen/ om aen de Armen/ die daer waren/te distribueren/ gelijck hy dede: De Rabbijnen aldaer meende dat haer die buyt soude ten deel vallen/maer 't gelukte haer niet: Want hy informeerden wat de rechte Armen waren: als bedroefde Weduwen, en Vaderlose Kinderen,oock Huysgesinnen die haer best deden om met eeren door de Werelt te komen,en egter met haer vlijt niet toe kostẽ,en gaf 't gelt aen haer,desgelijckx deed hy oock van al 't gene hem gegeven wiert,nemende niet voor hem, maer alles voor den Armen: Waer over de * Rabbijnen so verstoort wierden/dat sy hem wilde stenigen/beschuldigende hem van lastering: So dat hy wederom Jerusalem most verlaten/ en ging op reys na Smyrna : Ondertussen sont een Jootse Propheet (die onder die Natie grotelijcx geagt is/ en te Gaza woonagtig) een Bode aen die van Jerusalem/ datse bedenken soude 't quaetse datse aen

die

* *Eenen Rabijn Gagas met 4. andre Rabijnen aen desen Nathan af-gesonden hebben, sich seer verwondert over sijne Miraculen, en bekenden dat hy was den waren Propheet, sy deden boete in Asse en Sak-klederen, om dat sy hem in den beginne so tegen geweest warẽ: Onder diverse Tekenen die hy haer dede, is dese eene: Hy Nathan voerde dese Rabijnen aen 't Graf des Propheets Sacharia, daer hy haer belaste boete te doen, om vergevingh te bidden voor die sware Sonden die sy tegens de Propheet Sacharia hadden begaen, welke was tussẽ den Tempel en den Altaer vermoort geworden: Als zy nu in de Spelonke des Grafs traden, sagen sy aldaer een out Man, houdende een Schaeltje waters in sijn hant: Nathan beval haer te bidden, op dat haer Sonden mogten af-gewassen worden: Waer op den ouden Man quam en hefte 't Schaeltje op, geboot haer sig te wassen; welck Nathan siende, verhief zijn stem, en riep,* weest Barmhertig o Heer, weest Barmhertig, en vergeeft de Sonde des Volcx: *Daer op den ouden Man antwoorde,* sy sijn vergeven, *en ging also weg, wordende niet meer gesien: De Joden besluyten hier uyt, dat desen ouden Man de Propheet Sacharias soude geweest sijn. Nathan bragt dese Rabijnen aen meer andre Grafsteden van dessels Voorsaten, die over de 100. Jaer waren gesloten geweest, uytte welcke men levendige Stemmen hoorden, en hy Nathan zeyde, dat hy selfs de Lichamen sach.*

die Persoon gedaen hadden/ en dat hy die geene was welcke Israel wederom in 't Lant soude voeren/ en in vrede regeeren/ oock dat desen den waren Messias en Koning was/ sulckx had hy al voor 20. Jaren geprophetcert/ waer op dese Levi altijt zijn fondament had genomen: De Joden van Jerusalem wierden bevreest/ en sonden twee Rabbijnen als Afgesanten na Smyrna/ om haer te excuseren; dese quamen daer in September laetst/ 2. à 3. dagen daer na dat hy aen-gekomen was/ openbaerde publijckelijck hare Commissie/ dat hem in groot aensien aldaer bracht/ leerende opentlijck in de Schoole ende Sinagoge/ versoeckende Aelmoessen/ om haer mede-broeders te helpen van de Turcksche Slavernye/ verstaende de geene die op de Galeye gevangen saten: Daer vele toe gaven/ en ettelijcke daer door zijn vry geraeckt: En wist so door zijn kloecke Geest en rijp verstant allengskens in de gunst der Gemeente te komen/ dat hem oock geluckte/ want zijn Broeders/ die te Smyrna in goet credijt zijn/ spendeerde veel onder de hant aen 't slechte Volck/ daer van sy hem t'eenemael verseker de: In die tijt openbaerde sich (sommige seggen door Duyvels list) meer dan 200. Propheten en Prophetessen/ die een groote bevinge in 't Lijff quam/ en daer na een druckinge/ tot datse van haer selfs vielen/ ende als in zwijm waren/ seggende/ dat hy de rechte Messias en Koningh der Joden was/ en dat hy 't Volck in alle sekerheydt in 't Beloofde Lant soude brengen/ oock dat Schepen uyt Tharsis/ met Nederlants Convoy toe-komen souden/ om haer over te voeren: Dat geseyt hebbende/ quamen tot haer selfs/ niet wetende wat zy geseyt hadden/ tot groote verwonderinge van de Christenen/ die het dagelijckx sagen ende hoorden: Ja selfs Kinderen van 4. en minder Jaren kosten de Psalmen in 't Hebreeus lesen: De Outste der Joden wel merckende waer dit heen wilde/ besloten daer in te voorsien/ en leefden Raet in hare Synagoge; maer hy daer van verwitticht/ kreeg zijn toegenegene op de been/ zijnde sterck 300. Persoonen/ en quam op den selfden dag voor de Deur/ die van binnen ghesloten was/ en merckende dat zijn kloppen niet ghehoort wiert/ begosten met Hamers daer op te slaen: die van binnen vreesende datte Deur aen stucken mochte raken/ deden open; Hy daer in wesende/ begon zijn verleypent voorneme te openbaren/ seggende absoluyt voor de tweedemael dat hy de rechte Messias was/ begeerende dat yder hem daer voor kende; In 't eerst stelden hun eenige daer tegen/ dan 't grau viel haer soo hart op 't lijf/ datse ghenoeg te doen hadden dat uytte Synagoge weg geraeckten: De gewaende Joden siende datse 't ontkomen waren/ gingen na 't Huys van een de principaelste Ongelovige/ meenende hem daer in te vermoorden/ maer die ontquam het/ en vluchte na Sardes: Sy hebben doen niet alleen 't Huys geplondert/ maer 't selve geheel onder de voet getrocken/ waer door d'ander/ om dat haer 't selve niet soude mogen wedervaren/ hun veynsden geloof aen hem te slaen: Doen gingen de geloovige met hem 's nachts over straet/ met een gevolgh van omtrent 500. Personen met Toortsen in haer handen/ roe[illegible]/ Lang leve den Koning Messias: De Turcken sagen dit lang met goede oo[illegible]en/ dan ten laetsten kregen 2. van de rijckste gevangen/ en 't koste de Jootse Natie doen omtrent 1500. Leeuwendaelders: Den Sub-Bassa/ of Opper-hooft-Officier gaf te kennen/ dat hy van wegen zijn Meester den Grooten Heer geen Koningh kon

tollereren / en soo hy sulcke dingen toe liet / 't selve niet konde verantwoorden
geven desen Koning Nathan 3. dagen tijt om uyt Smyrna te gaen / 't welc
den selven ghehoorsaemde / en embarqueerde sich op een Turckx Vaertuyg
na Constantinopolen: Soo haest als hy binnen de Casteelen quam / ontmoe
ten hy een Capegi Bassa / ofte Opperste Deurwaerder / die hem voor den
Primo Visir bracht: Van 't welcke / en hoe hy daer gevaren is / wy hier na
breeder sullen spreecken.

London jaloux op Oxfort / daer den Koning om de Pest geweken was / vre-
sende 't Hof door volgende aenmaningen daer langer mochten blijven / waren
onbenoegt dat de Professor Robert Soet / aldaer den Koning een soo smeken-
de Oratie had voor-gedaen / dat hy 2. Conings Vrienden Heneage Finch, Co-
nings Sollicíteur / Jan Berkenhead, Requestmr. / en Coll. Gillis Stranghan, tot
Advocaten promoveerde; gemelte Oratie was doorspeckt met 't uyt-breyden
der Oxforders getrouwigheyt / datse altoos geweygert hadden den Eed te doen
mette Schotse Broeders op 't Convenant / eu alles gheduerich aen zijn Maje-
steyt hadden gedefereert gehad / en aen wien zy als aen haeren Souverain in
desselfs hooghsten noot / als Konings Leger van Volck / middelen en Vrunden
waren verstropt / zy doen alle hare Stadts middelen hadden op-geset / en den
Koningh soo by ghestaen / dat alle * Presbutriaense Predicanten daer wel op
mochte zwijgen: Desen Orateur bedanckte des Canceliers Hydes Zoon /
Prijsmeester des Konings / uytten naem van 't Parlement. De sterfte bin-
nen London had voorleden jaer binnen die Stad weg genomed 97306. Men-
schen / daer onder 68596. van de Pest: En 't geene remarcabel is / binnen dat
selve Jaer zijn in die groote Stad weder gedoopt 9676. Kinderen: Den Ko-
ningh had het Royale Huys Windsor geordonneert om 's Rijckx Inkomen te
ontfangen / en London te vermijden: Want selfs de meeste en voornaemste
Ingesetenen vluchte / en bleven tot in dese Maent uytte Stadt / soo dat van
Huys tot Huys de Deuren gesloten waeren: Generael Monck echter bleeff
daer binnen. De Fransse Natie in Engelandt woonende / beducht voor on-
heyl / doch van den Koning van Engelant protectie toe-geseyt zijnde / bedanc-
te zijn Maj. met desen beleefden Brieff:

INdien het U Heylige Majesteyt belieft: *Het is de Fransse Kerck in 't Savoy Sire,*
die U Royale en gunstige aenhooringe versoeckt: En van verre breng ick hier toe met
my alle de harten en tongen deser Natie, waer uyt dit Liehaem bestaet; So als ick de ge-
woonlijcke eere heb om voor haer tot Godt te spreken, alsoo hebben sy my de eerlijke Com-
missie verleent desen dag uyt haren Naem te spreken tot diens Stadhouder, een der alder-
mogenste Lieutenants van de Goddel. Majest. waer van gy zijt een levendige Character:
Ten is niet mogelijk Sire te swijgen daer so grooten oorsaeck tot spreken is, geconsidereert
de versse getuygenis van U goetheyt, die wy soo onlangs in faveur van onse Natie door U
Majs. Declaratie hebben ontfangen, waer in het U belieft haer te dulden in u Heerschap-
pyen, en onder de schaduwe en protectie van uwen Throon. En hoe konnen wy verbergen
op

* De Royalisten verhalen dat alle de Swart-Rocken (soo noemen sy de Presbutrianen) onder dese
Oratie so devotig saten, als luysterende Ministers, also de minste van haer (dus spreeckt Jan Selden
een Royalist) niet onschuldig waren aen de Complotteryen tegens den Coningh, en dattet vremt om
sien was, dat sy die so plachten te gebieden, nu soo zedich en stil zaten: Een verhengelijck exempel
voor alle Kingmans.

op dese schielijcke genade en extraordinarise gunste onse open harten aen uwe S. Maj. in dese eminente gelegentheyt en conjuncture, tot eenige getuygenisse onser plicht en danck? Die Sire so groot zijn, dat wy die alle teffens niet konnen voort brengen: Want onse blijtschap is so geweldig, dat in't extenderen wy ons tusschen hart en lippen verkropt vindende, die niet en konnen uytten: Elck goet Fransman binnen u Koninkrijck is sekerlijck vervult met sulcken meeninge, en speciael dewelcke gy permitteert 't genot van de eerste en grootste van alle Intresten, even om onder u Kroon nu te wesen als 't was in de geheyligde tijden van de Religie, en by de Sympathie van 't Geloof: Maer grooten Monarch wy bidden u, verdraegt dat wy presumeren dat onse Kerck en Vergaderinge voor haer particulier tsich mach aenmatigen een Recht op dese occasie van dese uwe generale Declaratie, en datse sich met ten oog en licht van veele andre Francoisen verscheelende, mogt onderhouden werden, aengesien haer daer in een seer bysonder behout en intrest lecht, waer door zy oock met reden door middel van danckbaerheyt haer selfs hebben een weg gebaent gehad: Daer is geen twijffel Sire of alle Menschen sullen so wel als wy observeren d'oneyndelijke liefde van uwe seer voorsigtige Declaratie: Alle Vremdelinge uwe genereuse herbergsaemheyt, en alle Franssen uwe onvergelijckelijke genereusheyt: De maniere en verstant sal haer doen admireren over uwe wonderlijcke doordringende geest, als van u behoudelijke Policy tot verstroying van al de pernicieuse desseynen uwer Vyanden, die nu gedwongen sijn te bekennen dat u Maj. wetende de konst van Regeeren, in onse harten uyt-gevonden heeft een versekerde wech om naturelle Francoisen te maken tot goede Onderdanen, gelijck zy zijn: Voorwaer gants Christenrijk waer 't sy, sal bekennen een perfect Genius van Christenheyt en verbaest staen te sien een gemoet van Vrede, met aldus te Regeeren in een Declaratie van Oorl. Die alle van de Protest. Religie mogen hier by leren, dattet dient geconsidereert op u Goddel. Tijtel van Beschermer des Geloofs, als de Saligste Baniere van u Kroon: Sy moeten u considereren Grooten Monarch van alle eynde der Aerden waer de Goddel. voorsienigheyt haer heeft geplaetst, als 't Opperhooft van de Gereform. Werelt, ja so als den Engel van de Kerk, en als 't Licht van Israel, speciael van de Protestanten onser Natie, die in U Gebiet wonen, en die met ons de Reformatie en discipline der Engelse Kercke hebben ombelst, zijn ontwijffelbaer met extreem vernoegen, geobserveert in U Majs. Declaratie, of liever Orakel, door al de verlichting, Godvrucht, voorsicht, en moderatie, om 't welck sy Godt yder dach soo ernstelijck voor u Majest. Bidden in hare H. Devotien en Gebeden: Laet ons toe Sire 't selve noch eens te repeteren, doch in weynig woorden, op dat wy u Coninkl. patientie niet en abuseren: Onse Kerk op dese occasie, heeft op dese Declaratie meerder en vordere gedachten en reflexien, sy gevoelt u Majs. goedertierentheyt mette meeste vreugt en soetheyt der Francoisen, die sulcx gemeen met ons hebben, om dat het een Kerck is die de eere heeft dat gy haren Werckmeester zijt, als uyt U de vast-stellinge en de onderhoudinge spruytende, Zy sien op U Grooten Sire als haren Fondateur en Patriarch, het was uwe Majest. die haer als een anderen Apollo in dit vlootende Eylandt vast stelde, gy sorgde wijders voor dese Arcke: Dewijl wy hebben de zegeninge om daer ons selfs gedurig voor den Throon van genade neder te werpen, soo oordeelen wy niet anders te zijn als onder de gezegende schaduwe en aensienlijcke protectie van uwe Majestt. Daerom als de Kerck door U Majeste. in hare eerste Privilegien wierde geconfirmeert, volgens de Christel. en Protestantse Declaratie, heeft buyten dien uw Majest. haer ondersteunt, op een tijt selfs als zy stont te vallen, en dat veele geloofden datte ware Intrest van Staet vereysten hare gheheele distructie. Ja genadigen Souverain, en is het niet soo dat

sy is onder een dubbele obligatie aen u Majest. so voor behout als voor vast-stellinge: En dat ghy nu, als ghy bent ten tweede tijt hare Fondateur en haren Vader: Zy daer door mits het Orakel, onder 't welck sy gerust leven, heeft verklaert 't geen alle Francoisen, betreffende, en 't blijckt nu, hoe veel min het specialijck raeckt en betreft de Leden, als seer evident en zeker zijnde datte erkentenis veel krachtiger en doordringender van dese sijn dan die als van de andere. Maer guustigen Monarch, wat kunnen wy doen 't geene eeniger wijs mach uyt-gedruckt worden; Voorwaer niet als swacke woorden, en behoorlijk danck brengen wy U toe over de Royale woorden, over de termen in u eygen Declaratie, over dat groot en behoudende Vat, gevloeyt uyt den Coninckl. mont van onsen Cyrus, in faveur van alle die van onsen geslacht. Wy hebben ons verstant dese bedanckingen en dese woorden u Majest. te offreren, gelijck wy onderdanighst doen, als sincere, getrouwe, waerachtig, en als de woorden uytter Ziele, de gedachten en hare bewegingen selfs. Wy hebben hier in voor alles uwe Majest. te seggen, dat wy de herten gheschakelt met liefdens yver en onderdanicheyt wy uw Verklaringe voor Declaratie aen nemen, denckende niet beter te konnen antwoorden op 't geen U Maj. heeft geliest in ons faveur te doen publiceren, als 't geen wy nu seggen dat wy noyt sullen ophouden van voor u Maj. te wesen met alle wettelijckheyt en reverentie, en tederheyt, vaste liefde en meest verplicht, soo als d'alderonderdanigste, gehoorsaemste, en aldergetroutste van alle u Majs. Subjecten, en Dienaers voor u mogen zijn.

Aldus gedaen door A. Lombard, *Predicant van de Fransse Gereformeerde Kerck binnen Londen, in 't Savoy.*

Op de selve tijt gaf Vranckrijck, volgens 't Tractaet met de Staten Generael, de volgende Declaratie van Oorlog tegens Engelant uyt:

By den KONINGH.

SYN Maj. verstaende datter enig misverstant tussen Eng. en Holl. was gekomē heeft aen sijn ordinaris Ambassadrs. gelast alle Officien te doen om uyt zijnen Naem dese tweedragt in haer geboorte te smooren: En met ongeneugte verstaen hebbende datte saken so ver waren gekomen, dat 't stonde om Actien van Vyantschap te bedrijven: So had zijn Maj. aen den Kon. van Groot Britt. zijne extraords. Ambassadrs. gesonden, om door nieuwe Officien te tenteren, 't selve te stutten, en om dese differenten by te leggen door Verdrag: Maer sijne Mediatie en heeft dat effect niet gehad daer op men wel hoopte: De Heeren Staten Gener. der Vereen: Nederl. Prov. met aendringing by zijn Majest. volhardende om te executeren het Tractaet van de Ligue Defensive die hy met haer gesloten heeft den 7. Apr. 1662. en zijn Maj. sig geobligeert vindende om te voldoen zijn Koninkl. Woort, en aen de engagemens in de welke hy door een wettelijk Tractaet was getreden, op een tijt als Eng. en Holl. nog in goede correspondentie waren, en buyten eenige apparentie van rupture: So heeft zijn Maj. verklaert, gelijck hy doet door desen jegenwoordigen, geteekent met zijn Hant, te hebben vast gestelt en geresolveert om de geseyde Heeren Staten Gener. der Vereen: Nederl. Prov. te secoureren, in gevolge van 't gezeyde Tractaet van Defensive Ligue, en te voegen al zijne Machten met die van de gezeyde Heeren Staten Gener. om te ageren tegens d'Eng. soo te Water als te Lande: Ende tot dien eynde beveelt zijne Maj. wel expresselijck alle zijne

On-

Onderdanen, Schepen, en Dienaers, te loopen op de gezeyde Eng. haer verbiedende van hier na met de selve enige communicatie te houden, nog Koophandel, nog intelligentie, op pœne van 't leven. Ten dien eynde heeft zijne Maj. van nu af aen gerevoceert en revoceert alle Permissien, Passeports, Sauvegardes, of vry geleyden, die toe-gestaen mogen zijn, door haer ofte door zijn Lieut. Geners. en andere Officiers, contrarie dit tegenwoordige, en verklaert de selve voor nul, en van geene waerde, verbiedende aen yder, wie het zy, daer op eenig regard te nemen: Zijn Maj. gebiet en ordonneert aen den Hertoge van Beaufort, Pair van Vranckrijck, Grootmeester. Hooft, en Sur-intendent Gener. van de Zeevaert van dit Koninkr. aen de Marschalcken van Vranckrijck, aen de Gouverneurs en Lieut. Geners. van zijn Maj. so in zijn Provintien, als Legers, Velt-Marschalcken, Colonels, Velttheeren, Capiteynen, Hoofden, en Geleyders van zijn Krijgsv. soo te Voet als te Paert, Francoisen of Vremdelingen, en alle andere Officiers die 't aengaet, den Inhout des tegenwoordigen te executeren, yder in sijn district en binnen haer bewint en Jurisdictien: Want dat is den wille sijnes Majs. die verstaet dat men dese publicere en affigere in al sijne Steden, so aen de Zee als elders, en in al zijne Reen, Havens, en andere Plaetsen van zijn Koninkrijk daer 't nodig is, ten eynde niemant onwetentheyt pretendere: En dat aen de Copyen behoorlijk gecollationeert, so veel geloof werde gegeven als aen het Origineel. Gedaen te St. Germain en Laye den 26 January 1666. Getekent *LOUYS.*

En veel lager, *Le* TELLLIER.

Ende tot meerder verklaringe van dien dit volgende.

Van wegen den KONINGH.

ZYn Maj. onderright zijnde, dat d'Eng. welcke tegenwoordig bevonden werden in 't Rijk te zijn, vrees hebben van in hare Persoonen, oft besit harer Goederen ghemoeyt te werden, en sulcx wegens d'Ordonnantien van den 26. January lestleden, door de welcke zijn Maj. heeft verklaert alle zijn Machten met die der Ho: Mo: Heeren Staten der Vereenigde Nederlanden te willen vervoegen, om d'Eng. so te Water als te Lande tegen te gaen, en mede belast aen zijn Onderdanen de selve Vyantlijk aen te tasten, en geen gemeenschap voortaen te hebben, oft eenige Koophandel daer mede te drijven: En hoewel dese vreese gants ongegront zy, overmits de voorsz. Ordonnantie alleenelijck luyt tegens die Engelse dewelke na dees tijt ter Zee door de Vaßalen of Onderdanen van zijn Maj. ghemoet werden, of die op de Kusten van zijn Rijck haer vyantlijck sullen vertonen, en niet tegens de particuliere, welcke in het Rijck haer Huysen en Hovenen hebben, en aldaer gekomen zijn op het goet vertrouwen en correspondentie, tot noch toe tusschen dese Kroon en de Kroon van Engelant gehouden: So heeft nochtans zijn Maj. zijn insichten bysonderlijck willen uyt-drucken, en geordonneert, gelijck hy ordonneert by dezen, dat de ongenaturaliseerde Engelsen die haer vesting in dit Rijck hebben, of daer tegenwoordig in zijn, binnen de tijdt van 3. Maenden, van den dach en datum deser, daer uyt sullen hebben te vertrecken, en hare Goederen middelerwijl veylig te verkoopen, en allen 't wegen over voeren, ende verbiet zijn Maj. wel strengelijck aen alle zijn Onderdanen de selve particuliere Engelse eenig molest in hare Persoonen ofte Goederen aen te doen, onder welck deckzel het oock sonde mogen zijn, het en ware door de wegen der Justitie, en even als sy voren de ge-

publi-

publiceerde Ordonnantie van den 26, January leftleden hadden konnen doen. Gebiet e[n] *ordonneert zijn Maj. aen alle Gouverneurs, Lut. Generaels, en Intendenten zijner Provintien, particuliere Gouverneurs zijner Steden, en Geregtigheden, Bailjuws, Velt-Marschalcken, Provoosten, alle Rechteren, hare Luytenanten en Officiers, en andere alle zijn Vassalen ende Onderdanen die 't aen-gaet, van goede opsicht, en de hant elck na behoren strickteliјck tor d'exacte observatie deser te houden, welcke zijn Maj. wil, dat af-gelesen sal werden, en geaffigeert in alle Steden, Voor-Steden, ende andere Plaetsen van zijn Rijk daer 't noodig sal zijn, op dat niemant oorsake van ignotantie pretendere. Gedaen tot St. Germain in Laye den eersten Februarius 1666. Getekent* LOUYS.

Lager stont, LE TELLIER.

Vranckrijck ontboot oock zijn Envoy uyt Engelant t'Huys Monsr. Maes, af-gesonden om der Fransse Koopluyden intrest/ wiens Schepen aen-gehaelt waren by de Admiralit. tot London te bevorderen: Doch Engelant krunde sich weynig/ en lieten hem met lege handen over Zee wandelen: Sy sonden den 13. deser strack een van hare Capers op de Franse Kust by St. Malo/ seer na aen de Wal komende/ had zijn speculatie hoe elck daer strack op het geluydt van de Trommel in 't harnas quamen/ op hem schooten/ doch sonder schade te doen: 't Is waer dat d'Engelse in dese tijt seer verachteliјck van de Francoisen spraken/ om dat die Majest. 't Intrest van Hollandt amplecteerde/ en daerom hadden sy de volgende reden in de mont: The Frens King and Hollant at tis feared matters cannot long stand in the posture they are now in, without same forther mischief: Men belaste stracx al d'Eylanden na aen Vranckrijk gelegen/ te voorsien/ en Gener. Lambert op Jarnsay gevangen in Cornette/ wel te bewaren. En men resolveerde by Proclamatie den gewesen Protector Richard Cromwel/ Colf Cobbet/ en Philips Deane voor den 1. Mey weder in te roepen/ of datse schuldich souden werden verklaert aen Hoog Verraet; By dese wierden door Gen: Monck noch een goede partije andere vrunden van Cromwel gevoegt: Doch men heeft noyt gehoort dat yemant op dese indaging binnen Londen is gekomen/ als eenen Desbourg/ voor desen onder Cromwel geweest Admirael ter Zee met Monck en Dean. Daer en tegens maeckte den Koning tot Baron den ijvrijgen Spaens Munsterse Minister te Brussel/ Mr. Jan van den Tempel/ een groot creatuer van geen kleyn quaet voor Nederlant in 't generael: Eenen Walther Vaen die tot Cleef van London ghesonden was/ om ingeval tot zijn desseyn voor Engelant niet te geraken/ ten minsten de Negotiatie van den Hr. Keurvorst met andere Potentaten te doorsnuffelen/ abuserende dese dagen wel grovelijck zijn Meester/ met 't advijs dat de Handeling met Hollant aerselde. In die dagen quam oock te Edenburgh eenen Mr. Pet/ die ick niet en weet of zijn saken al veel beter beschickten; want den Koning had hem gesonden na de Bosschagien en Wouden in 't Noorden/ om te verspieden of daer soo wel niet als in Noorwegen goede Scheeps-mast-Boomen waren: Hy gaf van hem datter wel goet Scheeps-timmerhout te krijgen was/ maer de moeyliјckheyt van ter bequamer plaets te brengen/ was hem wat al te groot. Te Winterton/ by Jarmuyen/ strande doe een Menschen Rib-been/ wegende stijf 57. pont/ was vierdehalf voet lang: De Medicijns oordeelden 't-selve van een Reus te zijn.

De

De Engelse verhalen datte Gener. de Ruyter een Brief dese dagen aen den Graef van Sandwits had gheschreven / over de vryheydt van zijn Schoon-Broeder / in een der Oost-Ind. Schepen gekregen: 't Welck hy vrundelijck en vry verkreegh / sonder eenige conditie / als datten Graef van Sandwits weder aen de Ruyter dede seggen / dattet na zijn Majesteyts behagen was / en daer by / dat hy in recompense mocht in vryheyt stellen Capt. Howard / die in de Fregat de Merlin by Tanger sich soo braef had gedragen. Op kosten van alle uyt en in-gaende Goederen begost men doe in Schotlandt groote Magazijnen op te rechten / om by ontsteltenis van eenige haerer Oorlogh-Schepen provisie en voorraet altoos ghereet te hebben. Den 25. deser was over London een swaer tempeest / niet alleen de Gebels en de Schoorsteenen der Huysen / maer oock de Schepen en Menschen op de selve ten wederzijden van de Brugge op de Teems wierde geslagen / en verdroncken / duerende den storm lang / en seer violent. Daer waren meer andere Tempeesten die de Aerde dreygde: Want behalvens dat Vranckrijck Brabant en Henegouwen eyste: Sweden de Stadt Bremen: En den Bisschop van Munster der H: Staten Gebiet: Sont Engelant aen Cur-Ceulen / om door die Prins de passage der Francoisen nae Maestricht te beletten / spenderende daer toe vry veele penningen. Onder dies bleven noch ettelijcke Nederlanders in Engelandt aen-ghehouden / en wijts en zijts versonden / van welcke eenige t'Huys komende / niet ghenoegh van hare groote ellende en slecht tractement wisten te spreken / meer prijsende de hulpe aen haer gedaen van eenige particulieren / als wel door die van de Regeering aldaer: Gelijck oock de Gravinne van Chetterfielt / Weduwe wijlen den Heer van Heenvliet / op een ruwijn Casteel / dicht by haer Huys / aen ettelijcke Duytze Gevangens 300. gl. aen gelt sont / een Os / partije Broot / Bier / en Stroo om op te slapen: Eenige Kooplieden van London deden oock hun vlijdt om de Nederlanders te soulageren / met gelt als anders te sustenderen: Edoch d'Engelse waren daer in soo vuyl / datte Nederlanders seggen / soodanige caritaten aen hun noyt verhantreyckt te zijn: Oock waren veele na Wallis / Bristol / en de West / of 't Lant in seer wijt versonden / van waer men noyt geen tijding van haer vernemen konde: Engelandt mogelijck achtende / datte Vereenigde Provintien tegen haer niet populeus ghenoegh en waren om Vlooten vrijwillig (niet door pressen) uyt te setten. Den Koningh gaf dese dagen zijn ghenegentheydt wel te kennen om weder binnen London te komen / maer wijl den stanck van de Kerckhoven soo groot was / en onhardelijck / wierde gelast buyten het wekelijck buyren in yder Straet / noch alle Begraef-plaetsen met 2. voeten Aerde te bedecken / maer den stanck echter continuerende / also d'Engelse Natie vervuylent uytte natuyr zijn / soo bleef den Koning / tot groot displaisir van de Londenaers / dese gheheele Lente tot Oxford / wijl zy om de aen-gelegen Bergen / vermaeckelijcke Bosschagien en Valeyen / als Haerlem in Hollant / een der gesonste Luchten van dat Koninckrijk wiert geoordeelt. De Poeten in London in dese tijdt alle bederf van Commercie en Zeevaert / maer speciael de groote sterfte binnen hare Stad beoogende / maeckten op 't laetste dese geestige Vaersen voor hare Burgers:

Iter Boreale his Country Clown: Or the Country Scourg'd for ther Barbariſme to the

C I T I Z E N S.

NOt a hard ith Country to procure ?
These Citſens are Peſt'l.fellewes ſure,
Varlets ! And voit of Chriſtian concern,
Had thy been Gypſies they had lain it Barn
But ſe mhat comes on't, they had left enoug,
Good Beds ad home they are turn'd Hedg-
birds now.
What evir Star guided you to this Reale,
You can't adore your Saviour, not it ſtable
There Argus waits ſo to way lay aStranger
He muſi aWiſa mã be tat gets to th'manger
Rude ſa vages did onPauls ſhipwrack take,
Much more compaſſi on,and a Bonfire make
But,lot a Man but look,as from the City,
And,toug a Broter,fear has ſwallou'd pitti
There'sCorn enoug in Egipt one wou.think
Yet duble monei can't buyBread and drink
The ruſtik ſcumme the generous City ſligtes
And Iſrael Crowches to the Gibeonites:
There is no Famine,but afooliſh dread,
Ye t money cannot purchaſe mouldy Bread;
Thus among theeves fell the unhappy Man,
But th'Country yields not a Samaritan,
Yet, ſay ſome one had full of mercy bin,
It were in van to bring him to an Inne,
Eſpecially with two pence, for I ſaw't,
We could not drink at dor onco for a groat
And yet I underſtand theiɹ fear was ſuch
Not that we brougt tot little, but too much;
Eat no more Pigs,and Geſe with my conſent
And let'em hang them ſelvẽ to pay thei Rent
Sligt but a while the Capon, and the Conie,
The landlord thẽ may take Egs for his moni
But now keep off,whence come ye pray from
London:
I and my Wife and Family are undone;
He ſtars,and his hair ſtares,thẽ bak he fles,
Look what a Baſilisk lnrks in his Eyes,
Stand of thou gaſhly terrour to Beholders,
Away wit that deats head upon ſchoulders

The Grave expects thee, and methinks i ſe
The veri wormes hou they crawle after the
Your carriage to the dead ſo barbarous was
That they ſcarce got the burial of an Aſs.
But we may croſs your Briefe for it,wen you
Btrn your old Barns that we my buld ye new
Your courteſie from July to September,
Shall be requited with a Pray Remember.
If this be the Event, let me faij then,
Into the hans of God, and not of Men:
Of Men? I am miſtaken it appears, (Bears
Of Wolves and Tygers, Panthers, Vulturs,
Maſtifs, hold there my paſſion is miſled;
They're Counry Curs, hang'em, not ſoo
right bred,
Bumkins, and Boobies, every mothers ſon,
Is brſer then te ground he goes upon;
Their ſordid feet are ſhod with wodẽ clogs,
Io would have ſcornd to ſet'en wit his Dogs
What ſhal I ſay? They are a ſencleſs ſtock,
Of ſandal'd Jewes from top to bot om blok
Natures roug-caſt, and Chaos like enorme;
Cubs that are ſcarcely yet liekt in to forme.
They are (as wittily they Poet writes)
In underſtanding very Adamites, (Clown,
Next lord Majors day bring up te gapeing
But we will hiſs and hoot him out of Town.
Aud make the Ruſticks haſt ſo to begone,
That teir Hobnails ſhall fire at every ſtone
As eo a Citizen miſts this abuſe (cuſe:
L'have brougt a Farme had been a good ex-
Or far, or near, or whereſoever be it,
Never had he ſo fit a time to ſee it,
Wilſt ſuch as hap no mony, man, or woman
They foud I fear, ſhort Commons on the
Common.
Whom now we point at, ſaying as they paſs
Nebuchadnezzar's newly come from graſs
I could, but time wont let me further go'
And ſo I bid the Farewell, Hait Ge Ho'

Poolen.

Poolen en Duytslant scheenen nu weder op nieus gedreyght met ongeluck / en voorwaer niet te vergeefs/ de Pest/ den Oorlogh / en groote misverstanden tusschen de Gebieders van d'een en d'andere sijde op stonden: 's Is waer datte Prinsdommen van Oppelen en Ratibor wel aen de Poolsse Kroon als aen de selve behoorende: wierden op-gegeven voor elf tonnen gouts / waer van alreede 5. aen Vranckrijck waren genooten / met belofte / soo ras volle quitantie verscheen / de rest te sullen ontfangen. Maer de dreygementen der Turckze Gebueren/ de onlusten der Ongarise Stenden / en 't vervolgen der Protestanten in des Keyzers Erf-landen gaf niemant rust : Den Keyzer verbood wel de Princesse Ragotzky / dat sy de Gereform. Kercken in Ongarijen niet langer en soude vervolgen / selfs op de verbeurte van alle hare Staten en Goederen ; maer de Roomse Geestelijcken draegden daer weynig na ; Zy wisten de Princesse wel bedeckte middelen aen te wijsen / gelijck men toch die yemandt smijten wil / wel haest een stock ghevonden heeft. Maer de Poolen hadden geen sin/ dat men in Cassuben / een half mijl van Dantzich / op 3. Koningen dach in de Lucht had ghesien 2. groote vechtende Adelaers / beyde graeu van couleur/ de becken en klaeuwen geel / de staert met witte vederen / zijnde seer vremt dat hier het Wijfje het Mannetje hals en hooft soo door-sloeg / en overwon / datte selve by Putzko in Zee viel / daer het Wijfje 't Mannetje doodt sloeg ; 't welck by seker Heers Dienaer gesien/ roepde met zijn Boot daer nae toe / en bracht de doode en levendige Arent mede / onaengesien 't Wijfje noch tegens de Dienaer/hoewel te zwack mits al 't vechten/sich ter weer stelde. De Dantzickers exempel aen de Stadt Thoorn nemende / en vertrouden de Polen niet / maer waeckten de Burgers weder al soo sterck op de Wallen als in Oorlogs-tijt : Doch den Koningh van Poolen schreef om haer gerust te stellen aen haer uyt zijn Hoff desen Brieff :

JOHANNES CASIMIRUS, by der Gratie Gods Koning in Poolen, &c.

E*Dele*, *Achtbare*, *Lieve*, *Getrouwe* : Wy hebben onlangs niet sonder merckelijke alteratie vernomen,hoe dat binnen de Stadt Dantzich een gerucht was gekomen, als of wy (uyt opgevatte ongunst tegens uwe bestandige trouwe,en uwe soo veele met ons geledene periculen) gemeent waren yets quaets voor te hebben waer over albereyts groote tumult in de Stad was ontstaen : En wy als billijk willende sodanigen onheyl tijdelijk voor-komen, waer toe wy seer yveren : So laten wy deswegen gunstelijk dit schrijven aen u af-gaen, U L.aenseggende dat gy onse Koninkl.Genade en goede willen gants geen twijffel behoeft te slaen,maer sig van dien wel versekert te houden, en dat wy soo u als uwe Stadt in de volgende tijden in behoorlijcke beschermingе houden, en beletten dat U L. niet quaets over kome: Hebbende wegens ons, ja noch meerder en alles goets te verhopen. Blijven U L. met Koninckl. Genade genegen. Gegeven in der Camolduweser Einode voor Warzauw, den 5. January 1666.

Te Weenen was nu vast gestelt om Lubomirzky tegen de Kroon t'assisteren alsoo de Coninginne met Vranckrijck geheght / niet anders dan een Fransse Successeur op den Poolssen Throon socht in te dringen / en sulckx tegens het

Intrest van den Huyse van Oostenrijck. Den Keyser versocht doe ordre aen zijn Bruydt sich op dit Jaer na Oostenrijck sich te prepareren: Op welcks succes Don Jan (hare natuyrlijcke Broeder) haer quam de Handen kussen / maer alsoo hy by 't Spaense Hof in ongunst was / vert rock hy strackx weder na Sursuela / zijn verblijf-plaets / daer hem de Grooten van zijn Bende besochten. Den Gesant van den Bisschop van Munster had tot Regensburgh en te Weenen zijn Meesters sake tegens hare K: M: schoon op-gedist en geallegueert: Dattet een infractie was en breuke van 't Instrumentum Pacis tot Munster, dat om vreemde t'assisteren, 't eene Lit van 't Duytse Rijck 't andere soude beoorlogen, gelijk nu die van Lunaburg onder de hant mette H: Staten getracteert en in effect voor hadden &c. Een ander advijs kreeg den Keyser uyt Munchen van de Hertoginne van Beyeren/hoe dat sy 2. van hare Kinderen hadde verloren/en selfs geheel siek was/en dat 't derde Kint 't welk by haer nog over bleef was van een seer tedere complexie. Den Engelse Minister / die wel eer onder Keyzer Ferdinandus de III. was Pagie geweest/ by den Keyzer Audientie hebbende / knoopten aldaer na zijn manier 't intrest van 't Huys van Oostenrijck mette Munsterse Krijg/ daer Engelant in geengageert/ en Vranckrijck tegens was/ insisterende / dat de partije van Engelandt by 't Duytsche Rijck mochte werden gehouden/ Ec. Maer men antwoorde hem dat Keyserl. Maj. al moede van Oorlogen was tegens de Turcken / maer liever dese sake soude willen bemiddelen door een goede Vrede: Van Constantinopolen quam doe door Poolen te ruch den Engelsen Resident / aldaer 20. jaren geresideert hebbende: Hy quam te Podhoiec by den Waywod van Crakouw / die alsoo dat een goet Politicus is/ hem een spoedige Paspoort om na Huys te reysen/ verschafte. Op die tijt quam zijn Doorl. van Brandenburg te Cleef/ en gaf zijn Ministers in den Hage ampelder Caracters om op nieuws te handelen / met hare Ho: Mog: Ende tot dien selfden eynde vertrock den Heere van Beverning oock uyt den Hage na Cleef / 't welck aen Engelandt en den Prins van Munster groot na-bedencken en jalousie causeerde. Te Hamburgh / wijl de Sweden sterck over na d'Elve quamen/en in Pomeren onder Gen: Wrangel die den 23. deses te Gustrauw en soo te Wismar met veel Krijghs-volck arriveerden/ daer men hem op 't Casteel en te New-klooster onthaelde/ nam men geen kleyne ombragie wat Sweden toch nu mocht voor hebben met alle dese Armatura / wijl de Coningin van Sweden aen de Kinder-pockjes vry wat zwack / oock Christina van Romen stont na Stocholm te keeren: En men duchte als den 8. deser 's nachts het Tuchthuys aen vier hoecken in brant/ en gants in kolen raeckte/datter gewis verraet binnen/en yets op hare Stad aen geleyt was: Den gevangen Ferrara ontsnapten in dese occasie zijn Kercker / dan wiert tot zijn leet-wesen nessens andere gevangens die langhst der straten met Blocken en Keetens aen de Beenen liepen dwalen / weder op gevat / en na een ander Logement in Hamburg gebracht: En niet alleen dese Stadt en Dantzich/ maer oock Bremen wierde jaloux om de desseynen der Coningen: Dese alle wierden om datse als kleyne Republijcken welvarende Koopsteden waren/ alsoo seer van Monarchen bewaengunst / als immer de Vrije Vereenigde Nederlanden: Daer om was het dat de voorsichtige Magistraet van

Bre-

Bremen in desen tijt aen de Staten Generael desen Brieff af sonden / als beoogende datter eenige Princen waeren / die niet anders voor en hadden, als in troubel-water te visschen :

HOoge Mogende Heeren : U Ho: Mo: is althans uyt de gemeyne geruchten bekent ; hoe datte Coninckl. Majest. en de Kroon Sweden een groot getal Krijghsvolck te Paert ende te Voet , ten deele uyt Sweden gebragt , ten deele in Duytslant geworven in de Hertogdommen Bremen en Veerde naest hier om dese Stadt heeft laten leggen , daer mede 't so verre is gekomen , dat alrede zedert eenigen tijt eenige Ruyterwagten op onse gronden en bodem seer na tot op een vierendeel mijls weegs aen dese Stad uyt-gestelt zijn waer mede oock de Commercien seer getroubleert ende gespart is geworden, 't gerugt verder gevende dat sodanige stercke armature en voornemen verder op dese goede Stadt gemeynt soude zijn, so dat wy ook billijck grote apprehensie daer van nemen, en so veel mogelijk ons in postuyr setten mogen. Also dan ook u Ho: Mo: niet verborgen is datte hooglofflel. Kroon Sweden eenige pretensien op ons en dese Stadt maeckt, en by 't in Ao. 1654 door krachtige interpositie van u Hog: Mog: behandelt Accoort , noch een en anders is uyt-gestelt, men ons oock verscheydene contraventien tegens 't selve Accoort imputeren wil, en wy noyt geweygert hebben alles wat na communicatie der Imputatis, billik en verantwoordelijck zy, ons believen te laten, en als een wech amicable compositionis (als de welcke so wel in Instrumento Pacis generalis Germanicæ van 't Jaer 1648. Articul 10 Civitati vero Bræmensi, als in het Stadise Verdrach selfs , en beyderzijdts cum prohibitione viæ facti & armorum bestemt) te voren aen de hant te nemen: Hoewel wy altijds de reflexie op Keyzerl. Majest. en 't H. Roomse Rijck, oock onse hoge Heeren Geallieerden en Benabuyrden daer by gestelt; edog de Communicatie Imperiatorum noyt konnen erhouden : So hebben wy doch nu meer voor de bekoming van sodanige Communicatie, om het aenstaende gevaer, en alle verdere besorgde onheyl voor te komen, ons geaccommodeert, en de Koninkl. Sweetse Veltheer Heeren Graef Wrangel, met een beschicking be-eert, oock ons gevallen laten verder na Stade tot de beraemde verdre Tractaten, en ten voorsien sonder eenige Mediatie d'onse af te veerdigen ; die oock huyden in Godes Name zijn af-ghereyst, daer by wy ons gelijcke wel niet hebben begeven, d'exhibitie van eenige Heeren Mediatores, ende inter ponenter, maer veel meer pro re Nata, den selve daer toe bidden, ons per expressum gereserveert , ende voort behouden. Nademael wy dan tot noch toe niet hebben konnen weten , wat onder den schijn der Goddel. Handeling of anders ons mocht aen-gemoet werden , en by ontstandene roep van noch meer op-gebodene ende te wervene Volckeren wy besorgen moeten, dat sulckx eenichsins duriora postulata geven mocht, de welcke te declineren of te vermelden ende te behandelen wy alleen te weynig zijn mogten. So gelangt hier mede U Ho: Mo: ons gants dienstelijcken beden, den selven gelieven haer hoogst-goedich Mediatie ofte interpositie van self, ende als proprio motu te offereren , oft ons oock niet verdencken dat wy 't selve voor-staen ende daer op dringen , edoch op den onverhoopten geval, indien van de zijde van den Koninckl. Sweedtze Veltheer , de selve niet soude werden aen-genomen, als dan yemant uyt haer middel hoogh geneycht te Committeren, die assitendo sich onser by de Tractaten mede mocht aen nemen, ende in gevalle geen billijcke ende verantwoordelijke Conditien te bekomen waren, dese hare oude Geconfœdereerde ende wel genegene also aen de hant te gaen , als het U Ho: Mog: na haer welbekende prudentie ende vailliance pro Intresse Religionis & Vicinitatis, oock anders van

't best achten ende goet vinden sullen: Sulckx wy ons tot U H: M: wy ons gantschelijck getroostelijk, ende zijn het om de selve met bereytwilligen dienst yder tijden te verschulden eerbiedich: U H: M: daer mede de krachtige beschuttinge Godes tot ernstandige lijfs gesontheyt, ende alle gewenste fleur en op-nemen der selver, ons dese Stadt ende aen-gehorige tot bestandige, gewogentheyt getrouwelijck bevelende. Gegeven onder onse Stadts secreet Zegel, den 27. February 1666.

Italien/ als geen 't minst gedeelte van Europa/ begost al mede de Hemelse tempeesten te smaken/ 't quade water quam daer als elders oock over 't Lant loopen/ want de boose geesten hadden over alle de Weerelt in dese dagen ick en weet nau wat al war-achtige stucken geinventeert. Venetien (hoewel den Turck so dapper uyt-houdende) most al mede aen dien dans: 't Gebeurde dat sy die pretenderen de Souverainiteyt van de Adriatise Zee/ een Recht 't welck sy buyten tegen-spreken nu al veele Eeuwen hadden beseten/ in dat vaerwater een Scheepje bejegende dat van onder de Heerschappije des Paus quam/ dat de gewoonlijcke Coustume af-geeyscht/ en den Schipper sulckx weygerende/ wiert 't selve te Venetien op-ghebracht: Den Paus dit hoorende/ dede door zijn Nuntius om d'ontslaging van dat Scheepje aen houden: Dan sulcx niet volgende/ versocht bemiddeling/ en dattet Scheepje van Ferrara soude werden gebracht/ 't welck daer soo ras niet en arriveerde/ of den Paus dede al de Venetiaense Schepen tot Ancona en in andere zijne Havens arresteren/ selfs de Zeylen en Roers van alle/ ja van de minste Vaertuygen en Schepen der Venetianen latende af nemen/ op dat sy toch niet en souden eschapperen: De Venetianen sonden strackx aen haeren Ambassadeur te Roomen/ om by den Paus over dese impostures te klagen/ dan d'Audientie wiert hem geweygert: Maer hy ging by den Cardinael Patroon/ die den Paus voor af vermaende: Wat letsel men de Venetiaense Wapenen tegens de Ongeloovige Zarasijnen met dit haspelen en quaet spul dede, en dattet nu immers voor den Paus geen Heyligheyt en was te affronteren een Republijck, aen de welcke behalvens St. Pieters Staet, gants Christenrijck most danckbaer zijn, ja behoorden de behulpsame hant te bieden. Den Paus voorwaer een deugt en conscientieus Mensch/ dede door den Cardinael Patroon den Venetiaense Gesant weten: Dat ten regarde van sijnes Meesters Oorlog metten Turck, men de injurie op de Adriatische Zee geschiet, nu ter sijde soude stellen, alle gearresteerde Schepen soude ontslagen werden, dog dat om hem Paus vergenoege te geven, en op dat hy in deses geen inbreuk in sijn eere soude lijde, was geresolveert de consultatien aen te horen van seker aental Cardinalen, die hy ten dien eynde soude doen vergaderen. Dese onlusten heeft den Paus met ooglupcking in stilte en vergetenis gebragt. En also dede hy mede in 't Recht van zijnen Nuncius/ dat hy hadde binnen 't Koninckrijck Napels/ willende liever daer in wat toe geven/ om de minderjarigheydt van den jongen Spaensen Koning Carolus, als sig in Oorlog gewickelt te sien met Spangen over een kleyne waerheydt/ waer mede toch Vranckrijck/ als hun beyde wel gewassen/ daer zijn genoegen hadde gesien gehad. De Hertoginne van Mantua versekerde doe den Koning van Vranckrijck/ dat sy de stercke Stadt Casal geensints en soude verkoopen/ noch aen den Keyzer/ noch aen

aen den Koning van Spangen/ oock datſe daer binnen geen vremt guarniſoen hadde geberght/ maer datſe gereſolveert was onder de protectie van zijn Majeſtt. van Vranckrijckr den Keyzer/ en den Koningh van Spangen/ de voorſz. Plaetſe te conſerveren.

Geheel Vranckrijck was deſe Maent in devotie over de ſieckte van de Coninge Moeder van Vranckrijck Anna van Ooſtenrijk, Suſter van den Koningh Philippus de IV. Zy was de 3. deſer 'snagts overvallen van een heftige Koorts invoegen de Medicijns wanhoopten: En zy wilde op een ſalich eynde ſiende/ om hare Kancker den Milaenſen Doctor Strozzy/ uyt veele inſichteu niet meer gebruycken: Op d'eerſte tijding quam per poſte de Hertogin de Longueville by de Coningin/en ſiende datſe van de Doctoren verlaten was/ ſeyde oock adieu met deſe woorden/ Laet my gaen om Godt voor u Geſontheyt te bidden: Daer op hare Maj. antwoorde/Ick bid u en emportuneert den Hemel daer niet mede,maer bid God liever dat hy my de genade verlene om lijtſamelijk mijn ongeluk te konnen verdragen, en dat ik in deſe dagen eyndelijk mag wel geluckſalig zijn. Voorts betoonde hare Majeſt. hier in alles het Leven moede te zijn: Den Coningh ſelfs wiert hier door in zijne reys na Bretael om zijn Troupen te ſien marcheren/ op-gehouden/ want zijne Majeſt. verſelt mette Prins de Conde en andre van qualiteyt/verſtaende dat zijn Vrou Moeder al ten 8. uren ſavonts van den Aerts-biſſchop d'Auche de laetſte bedieninge hadde verſocht/ gingen ten half twaelven's nachts te voet achter 't Sacrament naer de Louvre/ by de Kerck van St. Germain de l'Auxerroix/ paſſeerent door de ſtrate St. Honoree/ quamen ſoo aen de Poorte van 't Palleys/ alwaer de hedige Coningin haer ontfong: De witte Flambeaux die den Coning dus verre gebragt hadden/ bleven beneen: Den Aerts-biſſchop over de ſtervende Coninginne yets fraeys (gelijck daer ſtof genoech toe is) by gebracht en de doodelijcke redenen geeyndicht hebbende/ was hare Majeſteyt in alles deſes ſoo in 't communiceren als andre circumſtantien ſoo ruſtig en wel gemoet/ als ware ſy in voorige geſontheyt geweeſt: Sy gaf echter met tranen in d'oogen de Benedictie aen alle hare Kinderen/ en voorwaer haer uytterſte tederheydt en liefde/ ontroerde niet weynig de herten van den Koning/ Coninginne/ en van Monſieur. Ja dien nagt beſogt haer de Koning noch tweemael/wanneer ſy ſijn Maj. wel ernſtelijk verſogt/Zijn Vyanden te willen vergeven: De Vrede en Religie beminnen dewijl hy was de outſte Soon van de Kercke: En dat hy gedurig ſoude lief hebben Zijn Huyſvrou de Coninginne, als ſijnde de goet-aerdigſte Princeſſe des Werelts. Daer op dede haren Grooten Aelmoeſſenier een ſeer bondige en ijvrige Oratie/ waer door de herten van alle de jegenwoordige als beweegde: Hare Maj. endling gaf den 19. ſmorgens by 6. uren den geeſt/ weſende 64. jaer out: Men heeft haer terſtont op een Bedde van Staet geleyt/ mettet Aengeſigt ontdekt/ daer haer meenichte Menſchen quamen ſien; twee dagen daer na is ſy gebalſemt/ in een Loode Kiſt geleyt/ en 't Hart uytgenomen/ te St. Denis mette Toortſen by Nacht ter Aerde geſet: Hare Majeſt. liet by Teſtament na:

400000 p. au val de Grace, met al haer Reliquien, tot opbouwing van 't selve Convent.
Aen Duc d'Orleans hare Juweelen,
Aen Madamoiselle, een Millioen,
500000 pont aen den Heer Bretillac, om tot diverse dingen te gebruycken,
100000 p. aen Monsr. d'Auche, om uyt te deelen aen de Armen,
10000 Escus aen yder van hare Staet-Iufrouwen, en oock so veel aen yder van hare Hooft-Officieren,
Aen Madame Beauvaix 100000 p,
En aen hare mindere Officieren, tot een recompense te samen.

De Executeurs van haer Testament waren de Heeren Colbert/ le Tellier/ Tubeuf/ en d'Argonges: 't Hof begaf sich in den Rou: En also dese Coninginne in 't Geestelijck mede seer moderaet was / waren die van de Religie mede over haer sterven bedroeft: Den Koningh gingh met de Coninginne na Versailles: Maer Duc d'Orleans en Madamoiselle sijn Gemalin retireerden sich naer St. Clou / oock ging den Prins de Conde met zijn Soon na Chantilly: Men taxeerde doe by 't Parlement te Parijs de volgende Ampten aldus:

Dat van Presid. au Mortier,	*350000 p.*
de Presidenten d'Enquestes,	*200000 p.*
de Presidenten der Requesten van 't Paleys	*100000 p.*
Den Raet van Laic,	*100000 p.*
de Klercken van den Raet,	*90000 p.*
yder Advoc. van 't Parlament,	*150000 p.*
den Presid. in den groten Raet,	*250000 p.*
den Procureur Generael,	*200000 p.*
yder Advocaet Generael,	*100000 p.*
van een Raetsheer	*80000 p.*
den Opper-Presidenten in de Rekenkamer,	*400000 p.*
van yder ander President,	*200000 p.*
van den Rekenmeester,	*120000 p.*
van den Procureur Generael,	*200000 p.*
van de generale Advocaten,	*50000 p.*
van de Auditeurs,	*45000 p.*
van de Premier Presidenten in 't Hoff des Aides,	*350000 p.*
van alle andere Presidenten,	*150000 p.*
en van hare Raetsheeren,	*80000 p.*
van de Opper-President van de Spaerkist,	*150000 p.*
andere Presidenten elck	*40000 p.*
en dat van een Raetsheers Charge,	*20000 p.*

Yemant van dese Beampte sterbende/ behielt den Koningh 't Ampt/ en die 't voorsz. Ampt kocht/ most d'Erfgenamen haer uyt-gheschooten Gelt weder betalen: En mochte tot President au Mortier beneden de 40. Jaren / noch geen beneden de 27. Jaren tot Raetsheer aen-genomen werden. Den Coning dede doe Habel de Grace fortificeren/ en sondt oock ectelijcke Ingenieurs nae diverse Havens van zijn Rijk: Als mede 70. comp. Ruyters in Normandijen/ om langst de Zee-Custen van die Provintie geinquartiert te werden.

In Nieuw Nederlant hielden d'Engelse na haer ghewoonte de noch aldaer zijnde Nederlanders seer onder dwang / invoegen die van Boston begosten te mutineren / eenige wilde den Coningh niet erkennen / men dwongh dese met Krijgsvolck: En op Nieu Amsterdam/ nu Nieu Jorck genaemt/ stelde men twee Engelse Raden/ als Coll. Niccols/ en Coll. Cartwright. De Fransse Oost-Ind. Compagnie had doe van Suratte advijs/dat men daer verwachte den Edelman Lallain / af-gesonden van den Koningh van Vranckrijck/ om

met

metten Grooten Sophij te tracteren wegens den Koophandel / en was daer dat vertrouwen/soo men te Parijs seyde/ dat alles wel soude gaen / ende niet ghedacht werden aen de Roberijen / door de Francoisen op het Roode Meer ghepleeght.

Men sach tot Cadix/en door 't gantse Rijk van Spangien met goede oogen aen sonder 't minste resentiment te toonen/ dat d'Engelse niet alleen de Koopvaerdy-Schepen/ttoe-behoorende d'Onderdanen van de H: Staten der Vereenigde Provintien / maer oock desselfs Oorlogh-schepen het voorleden Jaer soo verradelijck en vyantlijck in de mont van de Bay / en genoechsaem onder 't geschut van Cadix geattaqueert en beschadigt te hebben: Dat nu d'Oorlogschepen/ en Commissie-Vaerders met Bestellinge van haere Ho: Mog: in de Middell. Zee en op de Spaensse Kust varende/nu en dan wat fortuyn maeckten / en de Prijsen tot Cadix op brachten / dat men den Consul / den Heer Gijsberto Mels, Commissaris van haer Ho: Mog: tot Cadix/ niet alleen daer over gearresteert/ maer in 't publijk Gevangenhuys/ ja dat meer is/ beneden in de Boeyen geset heeft by de snootste booswigten die over hare misdaet op de hals sitten : Men arresteerde oock diverse Holl. Cooplieden Goederen / om daer uyt de gepretendeerde schade te vinden/ die d'Engelse sustineerde geleden te hebben/over een kleyn Scheepje met wat Wijn/ dat soo sy voor gaven / onder 't geschut van Cadix was genomen : De Amsterd. Cooplieden en waren soo blint niet of sy gevoelden dese Spaense Policije wel / en dat men om Hollant te ruineren/ liever ook den Bisschop van Munster uyt de Kloosters soude gestijft gehad hebben / dan te willen Religieus observeren 't geen te Munster by Penerande op 't H. Kruys Ao. 1648. was besworen.

Dat was in die tijdt doe men soo vredelievent / en sulcke Vrunden met de Hollanders was/ men erkende haer voor vrije Provincien/ men schonck haer Goude Appelen / en men beloofde hier by de Bergen van Peru : Maer den Bisschop van Munster op-geseten voor Engelant / doe vonden de Politijcke Klooster-Catholijcken goet / dattet een gebaende tijt was om de Ketters weder een treck te speelen / en juyst was het nu 100. Jaren dat men de Beelden bestormt had/ dit mosten de Hollanders nu betalen/ hier Druckte men Boecken van t'Antwerpen en te Ceulen ; en dat niet alleen/ men kocht secretelijck Wapenen / de Papen namen/ en logeerden in Brabant in diverse Cloosters / Volck aen voor den Munstersen Bisschop / en als het haer goet docht/ lieten die uyt/ om in de Meyerije of elders te stroopen/ en dat geluckende/ noch yets grooter voor te nemen/ want Brabant en Vlaenderen begosten nu te florezen/ Hollandt (oordeelde zy) zieltoogde / en soude niet een poot konnen uyt steken : Dit hadden uyt het gepasseerde/ en het tegenwoordige de Antwerpse Sterrekijckers alsoo goet gevonden/ oock op het toekomende te verklaren / niet eens wetende/datter in geen Stadt meer sotten zijn als in de hare / hunne Processien ghetuygent : Maer toen zy hoorden dat de Vereenighde Provintien oock door de Switsers souden werden ghesterckt / en datte Gedeputeerden op de Vergaderinge te Brugge zijnde de 4. Evangelise Cantons mette Geallieerde Steden aen hare Ho: Mo: hadden geconsenteert het lichten van 3000. Swit-

sers/ met seer scherp gebod van geen werving voor yemant te doen voor dese 3000. voor de Geun: Provintien gants compleet waren geworven : Doe geloofden sy oock wel datte Lunenburghse Benden ten selven eynde tegens den Bisschop waren op-geseten; dese versterckten haer dan in 't Lant van Bronswijck tegens de voortijt/hebbende 50. stucken en 4. mortieren by haer: Hunne Veltmarschalk was Graef Georg Fredrik van Waldek, en den Heer van Ysselen haren Artillery-meester/ en Graef Josias van Waldek hare Generael Major te Paert. De Staten van Hollant en West-Vrieslant hadden den 18. passato vast gestelt/ op te rechten een Regiment de Marine/ om ter Zee en te Lant te gebruycken/ en maekten tot Colonel daer over *William Joseph van Gent*, tot Lt. Coll: *Francois Palm*, en *Graef Jan van Hoorn* tot Major/ de Capiteynen waren/ *Pau, Sixti, du Pois, Brouwer, Panhuysen, Corbet, Dedel, Assendelf, de Witte, de Wit, Ynjoos, van der Nisp, Padburg, van Gyzen*, en *Knobbert*. Den 14. deser waren aen hare Ho: Mo: over-gegeven 2. Requesten/ d'eene voor die van de Magistraet van Rijnberck/ en de andere voor die aen de Stadt Grave / inhoudende veele exhorbitante klachten over de Franse Soldaten aldaer in guarnisoen gekomen zijnde : Tot Deventer raeckten deswegen oock tumult / waer over een Brabantse malle geck langst straet riep/ wraeck, wraeck over Hollant: Doch haren Gener. den Hr. Pradel (hoewel Soldaten geen Kerckmeesters zijn) stelden na vermogen / op aenspraeck / daer tegens ordre : Het wierde by de respective Magistraten van Haerlem/ Leyden/ Delft / en den Haegh/ absolut af-geslagen eenige Ruyterije van die Natie in hare Stenden te nemen. De Staten Generael / op 't subject van den Winter / schreven aen de Stenden van het Sticht Munster den inhout van desen Brieff:

DAt haer H: M: niet langer hadden konnen ledig staen om haer Vrund-Nabuerlijk bekent te maken, hoe datten Bisschop van Munster sedert d'onregtvaerdige Wapenen / tegens desen Staet aengenomen, op een gants Barbarise en onchristelijke manier van procederen, alomme onder 't gebiet van desen Staet, daer hy ingebroken is geweest, seer wreedelijcken onbarmhertig met Branden, Blaken, Plonderen, Roven tegens de goede Ingesetenen deser Landen, so in de geincorporeerde Steden, als ten platten Lande gehandelt heeft: Alles weynig over een komende mette Character en professie die hy draeght en moet doen, stellende hem in effect niet als een Harder der Schapen : Maer hebbende noch onlangs boven alle de voorgaende brantstigtingen, en plonderingen, so in de Provintien van Gelderlant, Over-Yssel, als elders gepleegt, in 't Dorp Westerlee, in de Prov. van de Stad Groeningen en Ommelanden wel tot 16. a 18. Huysen, daer onder verscheyde gequalificeerde en kostelijcke Woningen, van de welke eenige wel 10. a 12000. pont geschat wierden, doen af branden : Vertrouwende vastelijck dat dese violente en exhorbitante proceduren haer neffens alle rechtsinnige Christenen ten uyterste soude mishagen; en versoeken derhalvens gants vrundelijk, datte selve den gem: Heer Bisschop daer van niet alleen in effect willen doen desesteren, en vervolgens sonder enig dilay alle veroverde Plaetse te restitueren, maer deselve oock daer toe houden, dat hy aen desen Staet alle behoorlijcke reparatie van schade en hoon laet toe komen, op dat hare H: M: alhoewel ongeerne, by mancquement van spoedige satisfactie, over 't geene voorss is, niet genootsaeckt en werden omme niet alleen op haer in 't gemeen, maer over yder van der selver Ledematen in 't particulier, alle gepleegde en noch te plegene Jura Belli te verhalen.

De Munsterse daer en tegens hoorende datte haere in Groeninger-Landt te kort schooten/ want hare Commendant van 't Huys te Gramsbergen / dat hy seer sterck had gemaeckt / had sich op Nieuw-jaers avont aen de Statise over-gegeven/ uyt treckende met 2. Capiteyns/ 2. Lutenants/ een Vendrigh/ en 60. musquettiers/ achter latende 4. tonnen Kogels en Bospolver/25.bossen Lonten/ en 30. Hant-granaden: Ruckten al haer macht by een / en 't guarnisoen uyt Oldenseel om de Pest wijckende/ begaven sich na Otmarzum / het geen den Oversten Lutzou dede sterck maken / van meyningh alsoo oock met 't Huys te Almeloo te doen: En verspiet hebbende seker Dorp Vriesevenne / waer langst een Dijck veele Huysen stonden / doch vlack/ en vervult met ghebergde rijckdom der naest-ghelegene Boeren / vermidts die meenden daerom de omleggende Moerassen als onaenkomelijck verseeckert te zijn / hebben de Munsterse met vijff Benden/ 't Vriesent weer waer nemende/ 't Vriesevenne overvallen: Sy quamen eerst mette Ruyterije bravade maken/ en wiert door een Twentse Boer op haer eerste aen-komen 3. van hare Aenleyders fix van 't Paert geschooten; doch op Vriesevenne weynigh Militie zijnde / wierden overvallen / en geheel geplondert / en den wel-schietenden Boer leelijck ghemassacreert; Den Bisschop hier selfs present zijnde / en zijn Volck verleckert op dese buyt / quamen 5000. sterck met die van Northorn sich voegende/ makende samen 10000. man / vallen in de Karspelen van Schoonebeeck / plonderende / en oock Emmen / daer Capit. Bootsma met zijn Compagnie lach / besporingende; terwijl de Boeren vluchte / retireerde de Vriesen op het Kerckhof / en alsoo dat geen muer had/ in de Kerck; sluytende de Deur/ tot sy alle gereet om te schieten / de selve opende / en soo de Munsterse tot diverse malen ontfongen; eyndelijck quamen hare Vyanden met een Mastboom tusschen de Kerckdeur als de Vriesen die meenden te sluyten / waer door de Munsterse 1500. sterck tegens 50. Vriesen de Kerck in drongen/en de selve gedangen namen / als te ongelijcken ghetal om langer staende te blijven; met bracht haer tot triumphe na Munster/ alwaer 't Vendel in den Dom op-gehangen wiert: Maer de verdere desseynen die den Bisschop dese mael over 't Ys met 20. metale stucken/ 8. mortiers/ en veel storm-ghereedtschap had op Koeverden / de Ommerschants / of de Bourtange had voor genomen/ misluckten hem / wijl het begost te dooyen / en de Wegen sich ontlieten. Den 18. deser hebben de Munsterse in Groeninger?Lant oock 't Huys te Wedde weder over-gegeven / treckende 450. man uyt/ doch veele van stanck sieck / achter latende alle haere Amonitie en 4. Canons / en al haer geroofden buyt; waer mede nu die Provincie weder gantschelijck van de Munsterse was gesuyvert.

FEBRUARIUS 1666.

HEt scheen in der daet een pure straf voor veele menschen / dat in de Winter hun den Oorlogh overviel/ door een boosen hoop fielen / af geboent by de Turken/ d'allerbequaemste die den Bisschop om de Hemelsche kastijdingen

uyt te voeren / als een Roede konde gebruycken : Wat jammer was 't hadde noch yemant daer deugt af gehad / maer neen / uyt deſe Biſſchopſe Oorlog toch alles quaets / ſijn eygen Ingeſeten al voor af door zijn geworven Volck geruyneert / en alſoo veele zijner goede Ingeſetenen en hare Kinderen tot een roeckeloos en bedorven leven gebracht hebbende / is gevolgt : Wy ſwijgen hoe een meenigte ſijner gequetſte en krancke te rugh vervoert in ſijne uyt ghemergelde ſteden / ongehavent / daer de ſterfte in 't lant brachten / en die dat gheluck niet en kregen / zijn ontallijck door de Lantzaten in de water poelen-paſport gegeven : Evenwel waeren de Munſterſe in deſe Maent weder te paerde geſeten / ijlende na Vrieſeven / 't gunt 500. Statiſe tot een Fortreſſe bearbeyde : Doch ten halven in dit werck / wierden van 6000. Munſterſe beſprongen / die uyt 3. Canons en 2. mortiers op de ontworpen Schantſe blieſen / daer de Statiſe niets van muſquetten en 90. Ruyters tegens hadden : De tweede Granaet juyſt door het Dorps Kerck-dack vallende / raſeerde den 25. deſer 's morgens ten 7. uren / daer by na alles / maeckende oock een bres in de begonnen ſterckte en daer op in vallende / bleef in 't begin den Vyants Overſte Rantſdorf / die ſo hy van 't Paert ſtoof / weg geſleept wiert : Sy tot driemael aendringende / onaengeſien al hun dooden / wierden meeſter : Op goet quartier gaven ſich 400. Statiſe Voetknechten en 83. Ruyters over / wijl toch geen ontſet voor handen was : Men wil / datte Munſterſe hier by de 500. haer'er hebben laten ſitten / die in de grachten geworpen / en de gequetſte t'Almelo / en de gevangens naer boven ſijn ghebracht. De bedeckte Roomſe aenſlagen tegens den Staet van van hare Ho: Mo: op den naem van Biſſchop begonden ſich nu oock langs ſoo meer te openbaren / uytten Keulſen en Brabandtſen hoeck / de burgers van Antwerpen / &c. zijn onſe oogen getuygen : Eenen Coll. van der Nat ruckte ſoo 15. a 1600. jonge Knapen by een / t'Antwerpen in ſecrete plaetzen geworven / trocken langſt de Veſten de Poort uyt / en achter hun volghde veele Wapenen / noemden ſich Biſſchopſe / en datſe tegens de Hollanders gingen / &c. Deſe haere ſtoutigheydt begon met eenighe die onder Hulſt in Vlaenderen in hare Ho: Mog: Gebiet eenige Lieden plonderden / en qualijck tracteerden / die als men haer tot 't Hooft van Antwerpen vervolghden / bevondt ſich over de Schelde in Antwerpen met haeren roof verſchoolen te hebben : Dit Papen-Volck dus op-genomen / ſijn eyndeling ſoo verre als Wolven uyt Brabant op haer Nagebuyrzen ingevallen / gelijck deſe warachtige verhalinge mede brengt:

AUTHENTYCKE BRIEF, van de Tyrannye die de gepretendeerde in Brabant geworvene Münſterſe Soldaten aen de Gereformeerde, in het Dorp den OUDEN-BOSCH, hebben gepleecht:

VErklare ick onder-geſchreven Notaris en Procureur, reſiderende tot Bergen op den Zoom, dat ick op den 9. der maent February, geaccompagneert zijnde met eenen Auguſtyn van Druynen, om te verrichten verſcheyde affairen, my getranſporteert hebbe binnen den Dorpe van Roſendael, onder de Baronnye van Breda, alwaer gekomen zijnde, verſtonden, dat eenige quantiteyt Volckeren van den Spaenſen Bodem, te weten, langs en door de Dorpen van Calmphout, Bragt, en anderſints aen 't marcheren waren, om hun onder Roſendael gem: Baronnye, of deſen Marquiſade neer te ſlaen, welck ick niet achtende, en meer-gem: van Druynen doorgaende na den Oudenbos, als aldaer gedaen hebbende, ſo ben 's namiddags omtrent de klocke 4. uren aldaer gearriveert, en ten Huyſe van

Joris

Joris Jansz. van Ravelsberg, Vorster en Tavernier aldaer, gaen logeren; en in 't intreden van 't Huys my ontmoet zijnde Monf. Johannes van Wesel, Stadthouder van 't Drost-Ampt aldaer, vraeghde den selven my, hoe ik aldaer dorste komen, vermits so quaden roep te Landewaerts was; so antwoorde ick den selven, my 't selve voor geene waerheyt te konnen imagineren, maer dat sulke divulgatien soude verciert wesen, en enkelijk gepractiseert by de Roomsgesinde om de goede Luyde te ontrusté? Van gem: Ravelsbergh komende, soo nam my den Capellaen van den voorsz. Oudenbosch, genaemt Schouten, aen een sijde, en affirmeerde my, dat dien eygen avont, aldaer noch ettelijke Troupe soudé aen komen, en tot reden zijner kennelijckheyt, seyde dat daegs te voren, zijnde Maendag, tegens den avont van zijnen Pastoor genaemt .... advijs hadde gekregen, dat wel 8. a 9000. sterk daer soude komen leggen; daer by voegende dese woorden in substantie, mijn Heer wat sal ik seggen, ick ben mede een Priester, dog beken geerne dat den Pastoor gedaen heeft als een schelm, sou hy my dat niet 8. of 10. dagen te voren niet laten weten hebben, so hadde ik de goede Luyden daer van eenigsins konnen waerschouwen, en dan moch sich yder wat voorsien hebben, insonderheyt mijn Heer den Officier (denoterende gem: Stadhouder van Wesel,) die hem en ons al te same so redelijk heeft getracteert: Daer op den selven weg gaende, hebbe ick my enig eten en drinken laten besorgen, 't gene ick, mits het als om subijt vluchten der Goederen, na contentement niet konde bekomen, my dan genoegende met 't gene te bekomen was, is weynig tijt daer aen, na 't aensteken van 't ligt, gem: Capellaen Schouten driemael subijt aen de deur van de voorn: Waert aen kloppé, aen een sijde hem aen dienende, datte voorsz Volkeren alrede waren gearriveert, en 't Kerkhof hadden ingenomen, ten datse de Huysen van de Gereform. Christel. Huysgesinnen (alias Geusen, so hy die noemde) souden plunderen, dog dat hy Ravelsberg soude goets moets zijn, dat zijn Huys geen leet soude geschieden, alsso hy op zijn Priesterschap hem daer voor beloofde te intercederé, waer op de voorn: van Druyné, met nog een ander Persoon uyt dese Stad geraden wordende hun op den Hoytas te verbergen, zijn syluyden aldaer en ik op den Solder gevlugt, als wanneer ick door de calommen van een Venster, responderende op de Straet, verscheyde Ruyters met troupen van 2, 3, en 4. hebbe komen sien aen rijden, die aen alle en een yegelijk de deure van de Opgesetenen der Gereform. Christel. Rel. klopté, en in gelaté wordende, de Huysen uyt plunderde, komende daer uyt met hele grote packen, en Koren-sacken gevult mette goederen aldaer gerooft, waer van ik onder anderen verscheyde Packen ten Huyse van hem Ravelsbergh hebbe sien in brengen, daer na quamen eenige congregatien van Voetknechten, van mijns bedunkens halve en byna heele Compagnien, gearmeert met Vuyrroers, Snaphanen, en halve Piecken, die insgelijckx verscheyde Gereform. Huysgesinnen aen deden, en daer na de Schepen in de nacht, leggende beladen in de Haven aldaer, met menigte gevlugte Goederen, uytkippende enckelijck die van de Religie waren: Hebbende 't Voetvolk met hun geroofde Goederé begeven in de Kerk, en deselve aldaer verdeylt en de Ruyterye in de Herberge, gelijk my berigt is: En wanneer de ingekomene Ruyterye ter voorsz. Herberge van hem Ravelsberg op-gereden, hunne Paerden in den Stal brachten, so quam hy Ravelsberg my van den Solder af roepen, om beneden in de Keuken te komen, oordelende 't selve best geraden te zijn, mijn suaderende dat ik my soude gelaten een Ingeseten aldaer te wesen, om also door een of ander middel te schapperen; welken Raet volgende, my onder de voorsz. Ruyterye hebbe begeven, beneffens een ander Procureur aldaer in loco, genaemt Overvelt, die de voorsz. Ruyters, aldaer in huys zijnde, vraegde hoe sterk sy wel waren, en van waer sy-luyden quamen; Daer op een uyt de hare antwoorde, dat sy in 't voorsz. Dorp sterk waren 1300. en dat sy by hun hadden enige Karren met schuppen en spaden, en 3. stuckjens geschut, dat sy 's anderendaegs savonts noch ettelijcke 1000. mannen sterker souden wesen, alle welke sy t'hunder assistentie verwachtede. Zijnde dan onder deselve enigen tijt geweest, hebbe my tot meerder securireyt getransporteert ten Huyse van Cornelis van Blincken, Swager van hem Ravelsberg, zijnde van de Roomse Religie, alwaer beneffens eenen Dirck Does, Deurwaerder, mede wonende alhier, die ick daer vont, den geheelen Nacht ben over gebleven, ende 's anderendaegs smorgens vroeg, van Luyden die verklaerde sulcx gesien te hebben, verstont dat ettelijke van de voorn: Troupen waer over gevallen op 't Sant daer buyten, en aldaer geincorporeert sekere Reduyte, staende aen de kant van de Reviere, en dat sy niemant aen d'een of d'ander zijde, sonder Sauvegarde van hunnen Oversten, wilden laten passeeren, veel min eenige Schepen die van ofte nae Breda wilden zeylen, gemerkt sy op de selve schoten, en alle acten van vorhinderinge. Daer toe na den middernacht gem: Stadhouder van Wesel in de Kerke gevangen gebracht, hem desarmerende, en daer na hem alleen so strikt doende bewaren, dat niemant, ja selfs zijn Suster geen acces mochte hebben: En in den morgenstont uyt geplondert hebbende sekeren Drimmelaerschip, toe-behorende eenen.... Ruychaver, zijn syluyden met 400. man daer in gevallen, en 't selve doen stieren na de Noordammer-Schants, voor gevende deselve te willen gaen incorporeren, en dat sy 't wijders op Zevenbergen gemunt hadden? waer op ick my nader informerende, hoe sterk syluyde dan sekerlijk waren, is my voor de rechtmatigste waerheyt verhaelt, datse sekerlijk 800. sterk waren, soo te voet als te paert, en datter omtrent den avont noch 500. binnen den voorn, Oudenbos souden wesen, en 2000. te Paert Rosendael, behalvens meerder secours van duysenden, 't welk sy noch verwachtende waren, en datse waren

gelicht en op ontbode uyt de quartieren van Brabant en Vlaenderen, Artois, Henegouwen, &c. Zijn
gem: van Druynen als doen by henluyden oock in gevangeniſſe genomen: Ende door ordre van hu
Overſten genaemt Leemput en Carpel, zijnde een Colonel, was oock een Sluyſe op geſet, om 't Wa
ter van de Revier over het platte Lant te laten komen, gemerckt de Ingenieuis die ſy by hun hadde
goet gevonden hebbende daer na ſekeren Dijck, genaemt den Duyven-toorn, en langs welcken me
achter aen de Haven komt in 't voorn: Dorp, konde inkomen, doen doorſnijden, en door 't water on
bruykbaer maken, mitſgadets door 't openen van gem: Sluyſen alle en yegelijk, de Weyen en Lande
ryen, mitſgaders den ordinairen weg, genaemt de Santweg, onder water geſet, gelijk ick geſien hebb
dattet water ſodanig was in gekomen, dat omtrent de klok 10. uren ſmorgens alle de Weyen al blank
ſtonden, hebbende tuſſchen wijlen doen plunderen de voorn. Stadthouders Huyſinge, en de voorſz
ſtuckjens Geſchut op 't Kerckhof in poſtuyr van defenſie doen planten, dwingende de Huyſluyden he
voorſz. Kerkhof rontſomme te begraven: Hebbende ook den gehelen nacht in de Kerck op verſcheyde
plaetſen vuyr geſtoockt, de Stoelen, Bancken, en wel ſpeciallijck den Bijbel en 't Nieuw Teſtament
op 't vuyr doen ſtoken en verbranden, den helen nagt by touren op den Predikſtoel gelopen, 't Predik-
ſtoel blaſphemelijk na bootſende, en op 't leſt den gem: Predikſtoel in plaetſe van privaet geemploy-
eert, hun verzweerende, ſy wilden Sondag komen en hunnen Afgodendienſt daer in doen, gelijk alle
't ſelve my van Roomſgeſinde (die van hun geprotegeert wierden) ſels is verhaelt, met meer andere
prophane en cruelle Actien by hun noch gepleegt, hier al te lang te particulariteren: Invoegen ick
my onder de protectie van de Roomſgeſinde begevende, ten beſten dat ik konde hun hande ontvlugt
ben, en ſo 't eene hebbe geſien, als 't ander uyt de mont van geloofwaerdige Ingeſetenen aldaet ver-
ſtaen, alſo waeragtig te zijn, en geſchiet te weſen, al 't welke des noot en verſogt zijnde, nader en met
Eede bereyt ben te beveſtigen; en in teken der waerheyt heb ik deſe met mijn gewoonlijke tekeninge
bekrachtigt. Actum Bergen op den Zoom deſen 13. Febr. 1666. Getekent,

P. v. SCHEURYNG.

Den Prins van Tarante / Gebieder in 's Hertogenbos / en was ſoo haeſt van deſe nieuwe Brabantſe gaſten en hare inſolentien niet verwittight / of hy ruckte uytte naeſte guarniſoenen 3. a 4000. man by een / om haer / eer ſy hun te ver op 't Kerckhof van Oudenbos mochten verſtercken / te verjagen / want ſy roemden noch van veel 1000. Gaudieven / ende waeren den 9. deſer 800. ſterck / ſoo men hielt / onder eenen Coll: Carpe: Den 10. ſavonts ten 8. uren trock den Prins uyt den Bos / met den Marquis de la Vallerie / vindende 's anderendaegs de gedeſtineerde Troupen / ſoo Nederlanders als Francoiſen eyſten 't Kerckhof op / daer op de Vagebonden antwoorden / wy hebben niet als Kruyt en Loot: En nae dat alle advenuen van buyten wel waren voorſien / of yemant haer tot hulp had gekomen / ſoo dede den Prins van Tarante ſtracks 30. lichte Ruyters uyt 't Regiment van den Dauphin langſt een breeden weg op hun advanceren / daer deſe boeven geretrencheert lagen / en de Franſe ged: Ruyters door 30. Voetgangers uyt 't Regiment de la Ferte geſecondeert / be-lette de beſette niet uyt te vallen / en ſtracks maeckte men een batterye van 2. ſtucken / die aenſtonts ſpeelden; De Brabanders meenden van achteren ſa-vonts in 't doncker deſe Francoiſen te beſpringen / dan wierden gheſtuyt door 20. Officiers die de Retrenchementen defendeerden: Den 12. liepen op den middach veele van dit Volck na Antwerpen wech / ſeggende / niet te willen vechten; de overige verſterckten haer in de Kerck / dan na 10. a 12. mael ghe-ſchooten te hebben / ſiende d'onſe aen komen / / die de Kerckdeur open hadden / wierpen hunne Wapenen neder / alwaer alle die niet gevangen wierden / doot geſlagen zijn / Coll: Carp wiert met 300. gevangen / neffens den Lut. Coll. Leemput / een Major / 3. Capiteynen / Mr. Dieles den Paſtoor / en 8. min-

der

der Officieren/sulckx dat hier 700. Brabanders in de kaers blogen. 't Schansje daer by wiert neffens 't Vendel dat eenige van dese fielen beset hadden / weder van de Statise in-genomen; men bracht haer te Breda in de Kerck gevangen/ daerse 't verwijt hoorden / wat Guyten sy waren / met het plonderen van soo veel Lieden Huysen onder haer Ho: Mog: Gebiet : De Prins van Tarante doch met partije Gevangens te 's Hertogenbos komende/ met een Wit Vendel/ daer in stont een gekroonden Adelaer/ die hy aen hare Ho: Mo: sont/ dede terstont dese Notificatie alomme publiceren :

WY doen te weten, alsoo eenige weynige haer onder den Oversten Carp op 't Kerckhof den Oudenbosschę hadden op-ghehouden, hare vlucht door het Water ofte andere wegen hebben genomen, dat alle die selve welke haer binnen 10. dagen binnen 's Hertogenbos of in andre Dominien van de Heeren Staten weder instellen niet alleen Pardon, maer ook dienst ten Oorlog sal verleent werden : Maer na verstreken 10. dagen last zijn Hooght. dat men yder des voorss. Personen aenhouden en vervolgen sal, niet als Soldaten maer als Rovers, ende sal van de selve niemant verschoont, veel minder geconniveert, of geherbergt mogen werden, op pæne van gestraft te werden als openbare Vyanden van den Staet. Gegeven in 's Hertogenbos den 17. February 1666.

LE PRINS DE TARANTE.

Dus sach men in Brabant zijn eygen mesusen / en daerom dede de Magistraet binnen Antwerpen den 22. deser by Publicatie verbieden / het werven van Crijgsvolck voor eenige vremde Princen/ oft van den Spaensen Bodem te mogen gaen roven/te buyten of te vangen/op de Landen van de Geun: Provintien ; Sullende die geene die aldaer den buyt brengen/ metter doot werden gestraft ; En dat oock die Officieren en Beampte alwaer soodanige geroofde goederen oft gevangens zijn gebracht / die selfde weder om vry souden moeten restitueren / of anders in hunne eygen naem goet doen. Daer op trock Coll. van der Nat den 23. Februarij/ namiddags daer aen/ met zijn overige Volck by de 1000. sterck/ na Burgerhout/ logeerden snachts in de Fortuyn en naeste Huysen voor hun gelt/ trocken seer dicht by malkander/ sonder trommelslach/ om dat mense niet en soude tellen/ de Vendels hadden sy om 't lijf/ en de trommels op de ruch/ alle met nieu Geweer : 's Morgens quamen uyt 't Casteel Antwerpen bevel/ datse uyt Burgerhout souden voort marcheren / 't geen sy dede/ treckende nae 't Swaentje / anderhalf uyr van Antwerpen : Nae-middags aen de Huy komende/ spolieerden een Wagen/ daer 15. Francoisen met veel gelts by waren/ sy namen de Franssen mede/ uyt-gesept 2. die de tijdinge t'Antwerpen brachten : Den 26. pretendeerde dito Coll. van der Nat te St. Truyen over de Maes na Duytslant met dit Volck te trecken/ om te sien of den Krijgh in de Palts goet waer : Maer dese Benden hebben tot in Maert noch te Baeck en te Mol in Brabant Leger-plaets gehouden.

Brabant siende sich ghekoestert van 't Huys van Oostenrijck / ende om de possessie van Henegouwen en Brabant gedreygt van Vranckrijck/en mits den Oorlog der Engelsen mette Hollanders haer gebeneficeert in de Navigatie op

Oostende/

Oostende/ en 't Canael na Antwerpen / pronckte te Brussel 't Keyzers Hof en alle hare Kamers/ alreede out en vervallen/ weder op : Stellende in de voornaemste Vertrecken Ledekanten/ waer onder eene was daer Keyzer Karel de V. op geslapen had : De Brabanders geloofden datte oude Keyserinne Weduwe aldaer soude komen logeren : Andere noemden den Hertoge van Jorck : Ommers d'Engelse stoockten 't sotte Canaillie daer en t'Antwerpen soo mal / dat men ook te Gent by Lievens Volk van de stoel relde/hoe dattet nu een Eeuwe was dat de Geusen de Beeldestormery hadden aengeregt,en datse nu weer souden moeten uytbraken,&c. Die van Antwerpe publiceerde den 21. deser in haer Stad een Placcaet: Datte Heeren van Huybergen,die so veel duysende gls. die de Staten van Hollant van hun waren eyssende,niet gehouden waren te betalen,voor datte Chambre Mipartie daer Sententie af verleent soude hebben. Welk Placcaet 't eerste is geweest dat in de naem van Koning Karel de II. is gepubliceert: Dese vroome Heeren van Huybergen namen hare mager excuse/ datse wel dickmalen waren gemaent/ dan echter noyt yets gegeven hadden. Over de Limijtscheydinge quamen doe uytten Hage te Brussel eenige Gecommitteerden/ geconvoyeert door Antwerpen van 60. a 70. wel gehabitueerde Ruyters / St. Joris Poort uyt. Den 17. deser zijn tot Antwerpen op de Lombaerde-veste 3. Huysen achter over in 't water gestort / mits de verrotte Fondamenten / daer bleef maer een Mensch doot. De Magistraet verboot om de Pest tot Ceulen en Francfort/ het in-komen van de Wagens van daer/ selfs die maer voor die Steden gereden quamen. Na dat men t'Antwerpen 't Castrum dolorum van Koning Philippus de IV. had op-gerecht/ waer op dese woorden staen:

Non sunt innumeris opibus venalia fata,
Sed rapit & Sceptro sumis Fortuna superbum
Indicitq; rogum summis, statuitq; sepulchrum.

QUANTUM EST HOC REGNUM, QUOD REGIB. IMPERAT IPSIS.

Dat is in 't Neerlandts:

De Schatten deser Werlt sijn voor de Doodt gants niet,
De Scepter selfs voor sijne vlugge pijlen vliet,
Te sterven hy den grootsten Koning fluckx gebiet.

O ! *wat machtigh Rijck is dat !*
't Gunt zelfs alsoo den Koningen weet te gebieden ?

So heeft men den 24. Febr. tot Brussel een ander Castrum op-gerecht/daer was een Stellage op 't Hof voor Kouwenborgs Kercke van 120. voeten hoog gestelt/en ruym soo breet/ op de selve hebben de Staten van Brabant/ Geestelijck en Weereltlijck/ op witte Paerden aen-komende/ neffens den Adel/ Gehult ende den Eed gedaen aen Carolus de II. Koning van Spangien : Castel Rodrigo representeerde zijn Majest. Ende liep alles nae de Brabandtse wijse met veele Ceremonien en onkosten toe : Waer na veel nieuw gheslagen Gelt

onder

onder 't Volck wierde geworpen / als goude stucken van 4. gl. metten jongen Konings beeltenis/ die van Silver waren van 48. en van 12. stuyvers: Men vuyrde op de Groote Marckt / daer een Vuyrwerck als een Casteel aerdigh speelden: De Burgers van Brussel slooten 3. dagen hunne Huysen/ geduerig vuyrende: De Staten van den Lande hebben elckanderen soo op het Broothuys als elders mede lustelijck onthaelt.

De Staten Generael der Vereen: Nederlanden/ vermits den Koning van Groot Brittangen bleef continueren in zijne onrechtvaerdige proceduеren tegens desen Staet/ deden by Placcate den eersten deser verbieden/ 't exerceren van de grote en kleyne Visserye voor dit lopende Jaer 1666. verstaende daer mede de Haring en Doggevaert; En voorts tegen 't uytvoeren van gereetschappen, en 't oeffenen van de voorsz. Visseryen uyt eenige Havenen buyten desen Staet. En by een ander Placcaet van den selven datum verboden/ 't uyt-lopen van alle Schepen van Commercie, Raseylen voerende, 't sy door 't Canael, agter Engelant om, na Oosten en Noorwegen, of na eenige andere Landen, Steden, of Plaetsen over Zee, buyten Duyns, werwaerts 't ook soude mogen wesen, op pœne van confiscatie van Schip en Goet, of de waerde van dien, en arbitrale correctie regẽ de Schipper, 't sy dattet Schip genomen soude mogen werden, of behoude tuys gekome sijn. En by den 19. passato van de voorz. maent was mede by hare H: M: verboden/ datte Ingesetenen van dese Landen sig ten Oorl. in dienst van particulieren in andre Landen, ter Coopvaerdye of Visscherye ter Zee, 't sy op Haring-neringe Walvis-vangst, of andersins sig soude mogen begeven, ten ware met expres consent van hare H: M: of van de Collegie ter Admiraliteyt, en so yemant alsо reeds dienst genomen had, mosten in 3. maenden weder keren, op pœne van contraventeurs aen lijf en goet, en d'Absenten met eeuwig bannissement gestraft souden worden: Dat ook de Vrouwen en Kinderen van die gene die niet weder sullen keren uytte Steden en Plaetse van hare residentie, verplaest sullen werdẽ, en hare Mans en Vaders toegesonde, mitsgaders dat haer geen 't minste onderhout van d'Aelmoessseniers of Diaconen gedaen sal worden, &c. Zijn Excell. Prins Maurits een weynig aen zijn een been beseert/ doch weder gerecouvreert/ wiert by hare H: Mo: gemaeckt tot Opper-Veltheer van de Vereen. Provintien tegens den Bisschop van Munster, Alhoewel daer eenige gedachten oock zweefden op den Heer Prins van Orangien/ den Marschalck de Turenne/ en den Graef van Waldeck / en andere brave Helden. Alsoo onder pretext van Munsterse Soldaten oock bespeurt wiert dat veele Spaense Partijen hier en daer op den bodem van hare Ho: Mo: begosten te moeskoppen/ wierde de Spaense Ambassadeur daer van geadverteert / op dat den selven daer tegens prompte ordre soude stellen / en diergelijcke in 't toekomende te verhinderen / op dat / indien sulcks buyten vermoeden weder wiert bevonden / hare Ho: Mo: niet genootsaeckt mochten zijn het selve by forme van retorsie op de Ingesetenen van zijn Majesteyt van Spangen te doen verhalen; welcke notificatie mede aen Castel Rodrigo, Gouverneur van Brabant en Vlaenderen / wierde gedaen / ende omme daer van meerder ressentiment te tonen/ wierde aen Hendrik van Reede van Renswoude Ambassadeur van de Geun: Provintien tot Madrid/ toe-gesonden het nabolgende

gende ſommierlijck Relaes / omme als tot een Inſtructie van alle deſe Fou-
les en Vyandtſchappen van tijdt tot tijdt gepleegt / daer over by den Koningh
van Spanjen te klagen:

NA dat den Heer Biſſchop van Munſter onderſtaen heeft deſen Staet door zijne Wape-
nen t'incommoderen, ſoo heeft men ſoo te Bruſſel, Leuven, Antwerpen, Gent, Brugge,
Aelſt, in 't Over-Quartier van Gelderlant, als tot Gelder, Santvliet, Lier, Geel, &c.
Ende generalijcken, ſo omtrent de Frontieren, als in de Vaſtigheden, Steden, en Hooft-
Steden, territoir van den Heer Koning van Spanjen, in deſſelfs Nederlanden, open-
baerlijck ſien aen ſtellen op den naem van den op-gem: Heer Biſſchop, werwinge ende
aenneminge van Volck en Militie, tot offenſie van deſen Staet, en de Ingeſetenen van dien, daer in
eenige van de Gouverneurs en Officiers van den ghem: Heer Koningh van Spanjen, noch ſoo verre
hebben gegaen, datſe ſelfs ettelijke van hare Militairen hebben gelicentieert, en gepermitteert, dat in
den gem: Munſterſen dienſt zijn over-gegaen; Waer dan wijders op gevolgt is, dat uyt de boven-
geroerde Frontieren en territoir van den Heer Koningh van Spanjen verſcheyde foules, Roveryen,
plunderingen en outrages zijn gedaen en toegebragt aen de Ingeſetenen van deſen Staet, doot ſlaende
notable Edelluyden in haer eygen Huyſen en Sloten, gevangen nemende, ſlaende, rantſoenerende ver-
ſcheyde Perſonen, deſelve weg voerende, met en nevens de geroofde en geplunderde Goedere, en heb-
b n de gem: Munſterſe Volckeren en plunderaers gevonden haer retraitte en toevlucht daer de wer-
vinge was aen-geſtelt, en waer uyt de foules en outrages waren geſchiedende, te weten, het territoir
van Spanjen, niet alleenig om in ſecuriteyt aldaer te mogen verblyven, maer oock om de Goederen
op d'Ingeſetenen van deſen Staet gerooft, in te brengen, publijckelijck te verkopen, en tot gelt te ma-
ken, en voorts te procederen en handelen, even eens of al de Frontieren en Plaetſen van den Koningh
van Spanjen waren over gegeven en geleent om daer uyt deſen Staet te beſchadigen, ende met hoſtile
actien te beledigen: Tot bewijs en adſtructie van 't ſelve konnen dienen ſeer weynige exempelen (om
niet te ſpreken van ſo veele en menichvuldige, voor-gevallen op de Frontieren van Gelderlant, in de
Meyerye van 's Hertogenbos, Marquiſaet van Bergen op Zoom, Baronnye van Breda, Landen van
Overmaſe, alle abbouttiſerende aen de Landen van den Heer Koningh van Spanjen) als nament-
lijck de bejegeninge en 't plunderen van 't Huys van den Predicant van Putten en Huybergen, terri-
toir van deſen Staet, het Rooven en wech voeren van verſcheyde Goederen uyt Hulſter-Ambacht,
ende de Plunderaers na gejaegt en genoegſaem geattrappeert zijnde, hebben niet allenig onder ſekere
gepretendeerde apprehenſie en arreſt, in 't territoir van den gem: Koning van Spanjen, de ſelve Plon-
deraers hare protectie en eſchappade bekomen, maer zijn ook de beſchadigde ontſet geworde, van ha-
re Goedere magtig te werde, of die wederom te konnen bekomen: Niet meer dan een Caſpar Baſelur
wiens Huys dicht onder de Stadt Breda geſpolieert en geplondert, zijne Domeſtijcken gediſſipeert,
en daer van een doot geſchoten zijnde, zijn geroofde Goedere vervolgende, en voor een goet gedeelte
tot een merckelijke ſomme in valeur, attrapperende tot Antwerpen, alwaer deſe Plonderaers hare re-
ſidentie en woninge, neven een patrocine en protectie hebben, hare retraitte hadden genomen, niets
van eenige valeur heeft konnen weder krijgen, ſiende 't zijne nog openbaerlijck op de Marckt te koop
ſtaen; Als mede de 4 bekende Koets-Paerden van een Edelman van qualiteyt, die als boven geroert
op zijn eygen Huys was geaſſaſſineert: Op alle welcke voorvallen ſucceſſivelijck wegens haere Ho:
Mo: door de ſelve Gedeputeerden aen den Ambaſſad. van Spanjen klachten zijn gedaen, met ver-
ſoek van reparatie en ſatiſfactie, voorkomingen ende verſekeringe, dat van gelijke niet meer en mogte
geſchieden: Op 't welcke geenige voorſieninge volgende, waer inne hare Ho. Mo. ſecuir ofte geruſt
mochten zijn, maer ter contrarie heeft de openbare wervinge in het oog van al de Weerelt zijn voort-
gang ſodanig genomen, dat men aengeſien heeft verſcheyde Loop-plaetſen voor de geworvene Trou-
pen binnen het territoir van den gem: Hr. Koning zijn geaſſigneert geworden, van waer men publijc-
kelijck verſcheyde brantſchattingen en contributien uytgeſchreven heeft, met aſſignatie van bekende
Plaetſen en Huyſen, in 't ſelve territoir des Konings om de penningen te komen betalen, en prompte-
lijck op te brengen: Selfs zijn geformeert de Compagnien met vliegende Vendels uyt Bruſſel gemar-
cheert langſt 't Canael of de Vaert na Willebroeck, alles onder conniventie en oogluyckinge van den
Hr. Marquis de Caſtel Rodrigo: Gelijck wijders uyt of van de boven-geroerde Plaetſen verſcheyde
deſſeynen ende Aenſlagen geformeert en gemaeckt zijn op notable Fortreſſen, Steden, ende Fron-
tieren van den Staet, namentlijck, op de Steden Breda, de Klundert, Willemſtadt, Lillo, Caſteelen
van Valckenburg en Daelhem, en andere meer, dewelcke door Godes beſtieringe, goede voorſieninge,
en voorſorge zijn geprevenieert en geconſerveert geworden. Ende heeft men wijders geſien, hoe deſe
aldus geworvene Volckeren, elck van zijne Plaetſe daer die geworven en gewapent waren, als van
Bruſſel en Loven langs Aerſchot en Geel, en andere van elders zijn komen marcheren in 't open Velt

den

den anderen rencontrerende omtrent Grobbendonk en Geel voorsz. En aldaer geformeert hebbende een Corps d'Armee, directelijck uyt het territoir van den Koningh van Hispanjen, langs Loenhout (sonder oyt geraeckt of geweest te zijn, of konnen gheraekt of geweest hebben op 't territoir van den Bisschop) gemarcheert, ende gevallen zijn in dat van desen Staet, om uyt te voeren hare geformeerde desseynen; en surprenerende de Plaetse van den Oudenbosse, midsgaders de Redoute op 't Sandt daer buyten, aldaer post vattende, en haer fortificerende, en sterck maeckende, met intentie niet alleen om haer te maintineren, maer oock om vorder op den Staet te attenteren, voor gevende haest over 8. of 10000. sterck te sullen zijn, en gerenforceert te sullen werden van Troupes in Vlaenderen, tot Antwerpen, en in die Quartieren geworven, die mede haer waeren versamelende tot Burgerhout, buyten de Poort, en onder 't Canon van Antwerpen, verwachtende noch ander renfort, soo sy voor gaven, onder van der Nath, en noch een secours van noch 4000. Engelsche Soldaten, die in de Havenen van Vlaenderen, tot Oostende en Nieupoort souden werden gedebarqueert, en door het territoir van den gem: Hr. Koningh met haer conjungeren, 't welck de gevangene Officieren naderhant in den Oudenbos bekomen selfs vrywilliglijck hebben betuygt en verklaert: En of wel dese Troupes soo sterck en considerabelder als sy waren tot het getal van duysenden, versien met Canon en andre Amonitie van Oorloge, en verdere behoeften als tot een geformeert Leger wert gerequireert, soo een notabelen Post Neering en Volckrijcke Plaetse als den Oudenbos is, vyantlijck hadden gesurpreneert, plegende alle acten van hostiliteyt, als in sulcken gelegentheyt gewoon is te geschieden, en te bedachten was dat eenige van hare geformeerde en verdere desseynen mochten reussseren, en sy meer toeval bekomen: Soo heeft het Godt Almachtig belieft de Wapenen van den Staet, onder 't beleyt ende vigilantie van den Hr. Prins van Tarante soodanig een goet succes te verleenen, dat die Plaetsen gerecupereert, die Troupes geslagen: gedissipeert, geruineert, en voor 't meeste gedeelte tot een considerabel getal van 5. à 600 man gevangen, of doot gebleven sijn, en dit alvoorens dat die tot Burgerhout onder Antwerpen lagen en andre van elders met haer kosten conjungeren, of by-komen, gelijck vervolgens oock die Troupes die omtrent Maestricht, Lande van Overmase, partage des Koninghs van Spangien lagen, en hun desseyn hadden gemaeckt op de Casteelen van Valckenburgh en Daelhem, in 't executeren van de selve geslagen en gedissipeert zijn geworden. Waer op vorders is gevolgt, dat de Trouppes van den Grave van der Nat, die haer gecampeert hadden onder Antwerpen, tot Burgerhout voorsz. mede gemarcheert zijn in het district van den Staet, surprenerende het Casteel van Wouw, in 't Marquisaet van Bergen op Zoom, alwaer sy als d'andere geslagen, en ghedissipeert zijn geworden door de Militie van den Staet, oock een goet gedeelte tot een considerabel gedeelte gevangen blijvende, alles mede met recuperatie van 't gem: Casteel van Wou. En of wel verscheyde klachten over dese hostile actie en invasien zijn gedaen, en versogt satisfactie en reparatie, en voor toekomende verseeckeringe dat sulx niet meer soude geschiede, en een schriftelijcke verklaringe, dat geen Engelse of andere Vyantlijcke Trouppes passagie soude werden gegeven, om desen Staet te beschadigen, so heeft men 't selve niet konnẽ erlangen, maer gedurig gedeclineert een verklaringe dien aengaende te doen, en getracht persuasien te gebruycken, om te doen geloven dat men in alle sinceriteyt was procederende, om te onderhouden alle de Nabuyrschap en correspondentie, daer toe employerede sodanige argumentẽ die nietmin choquant als frivool waren, onder anderen dat den H. Marquis de Castel Rodrigo, Gouvern. van de Spaensse Nederlanden, by dese ongelegentheyt van den Staet (so geliefde men het te noemen) op desselfs Forten en Frontieren, weynig van Guarnisoen versien, niet en hadde getenteert of geentrepreneert: Ende of wel voornamentlijck aen den H. Ambassad. van Spanien alle 't gene voorsz. is, levendig is vertoont geworden, en aengewesen volgens 't Recht der Volckerẽ, niet over een en quam mette goede Nabuyrschap, dat als twee Nabuyren in Vrede metten andren zijnde, een van beyde gedoocht en aensiet, dat in zijn Gebiet segge niet allenig wervinge geschiet, maer directelijck uyt het selve vyantlijk wert geageert, en dat noch op den naem en van wegen een ander Prins ('t welck te noteren is) verder af gelegen: Dat haer Ho: Mog: en desselfs Geallieerden oock geen commodeyt ontbrack om op den eygen voet genoegsaem 't geheele Gebiet en districkt van den Koning van Spanjen in Nederlant te doen beroven, plunderen, brantschatten, en onder contributie te brengen, en gebruycken de eygene remisien, eschappatoiren, discoursen en uytvluchten, als men tegenwoordig tegens haer Ho. Mo. was doende, dat sulck een werck veele de handen albereyts jeuckten, en hare forces nevens die goede occasie waren offererende: Ende of wel 't selve met goede Justitie konde geschieden, als niet anders wedervarende, dan het gene men was doende, daer noch by quam verscheyde redenen van Staet, en pretensien tot uytvoeringe en prosecusie van gepretendeerde desseynen en Geregtigheden by dese bysondre conjuncture van tijden ende saken, so hebben echter haer H. Mo. liever willen af wachten wat satisfactie voor het geledene, en versekeringe voor het toekomende selve souden bekomen. Hier doet niet tegen dat men segt Placcaten tegens de Munsterse Wervinge te hebben geemaneert, en naderhant eenige executie daer op te zijn gevolgt, en dat alles is geweest buytẽ kennisse en tegens een wille van den gemelten Heer Marquis Castel Rodrigo, dewijle de selve Placcaten niet geemaneert, veel min geexe-

cuteert zijn geworden, als na dat vele foules gedaen, de hostile desseyne getenteert zijn geworden, en
dat de voornaemste Frontieren van den Staet met meer Guarnisoen voorsien, en door 't versamelen
van een gros van Militie, om tegens te staen en te dissiperen dese vyantlijcke Volckeren, behoorlijck
was ordre gestelt, als boven is aen-geroert, soo is notoir, dat geen Nabnyr direćtelijck beschadigt, en
vyantlijck geagresseert mach werden uyt het territoir van zijn Nabuyr, sonder dattet selve te repute-
ren voor zijn openbare Vrede-breuck, en gelijck alhier niet alleenig de openbare Wervinge, is 't niet
toegestaen, dat ten minsten geconniveert is, de Loop-plaetsen openbaerlijk geassigneert, Corps d'Ar-
mee geformeert, Contributien nytgeschreven, plunderingen, berovingen en rantsoeneringen gedaen,
zijn retrait en securiteyt gevonden voor de rovende Personen en]geroofde Goederen, vyantlijcke des-
seynen geformeert, deselve getragt te executeren met hostile intogten aggressien, en 't surprenere van
considerable Plaetsen, en dit alles direćtelijck uyt het territoir van sijn Nabuyr, sonder de minste con-
cursie en co-operatie van yemant anders, dan alleenig, dat den Naem gepretendeert is geworden, van
den genen, hoewel verde af gelegen, daer mede men in Oorlog was; Of alle 't selve te sy houden voor
effećten van goede Nabuyrschap en correspondentie, sincere onderhoudinge van Vrede en vruntschap:
als men wil doen geloven, en niet eer een ander interpretatie konnen nemen, eu na 't Regt der volke-
ren, eenen andren name krijgen, is by gesonde herssenen te overwegen? Wat aengaet 't seggen, te we-
ten, das den meer-gemelten Hr. Marquis de Castel Rodrigo daer van geen kennisse soude gehad heb-
ben, is irrelevant, vermits deselve kennisse moet hebben, en gehouden is te nemen van saecken van
sulcken nature? En verobligeert is sodanige ordre te stellen, dat de Nabuyren uyt het Territoir van
zijn Gouvernement sodanige schade niet en werde toegebracht, en daer in niet nalatig en kan, of mag
zijn: Te meer, om dat niet en soude dulde, dat een andre daer quam ordre stellen tot zijn securiteyt en
versekertheyt, en hy om sulke rede verobligeert blijft kennisse te nemē, en vervolgens die voorsienin-
ge te doen als behoorlijck is, zijnde elck Souverain niet verobligeert alleenig tot kennisse, maer oock
tot reparatie en satisfaćtie van alle injurien ende schaden, die uyt desselfs Territoir aen yemant van de
Nagebuyren toe-gebracht werden, en by hem hadde konnen werden voor-gekomen, 't welk met vele
redenen te adstrueren onnodig geacht wer . Gelijck het oock niet wel kan gepresumeert worden, daer
alle 't geene boven verhaelt, so openbaer en evident het ooge van alle de Weerelt was geschiedende,
met designatie en terminatie van Plaetsen en Personen, waer haer namen en Logementen, ende daer
voorts alles soo universeel was, tot sulcken getal van Volck en Trouppes, die een goet Corps d'Ar-
mee hebben uyt-gemaekt, dat hy Heer Marquis 't selve soude ignoreren en hem onbekent zijn, waer
by komt, dat t'elkens, en van tijt tot tijt klachten zijn gedaen, en reparatie versocht, soo by den gem:
Heer Marquis de Castel Rodrigo, als mede by den Heer Ambassadeur van Spanjen Don Estevan
de Gamara: En of wel by de Gevangenen, soo in den Oudenbosse, als tot Wouw bekomen, bevon-
den zijn verscheyde Brieven en bescheyden, nevens der selver depositien, mede brengende bysondere
feyten en circumstantien, daer uyt af te nemen is, alles niet buyten kennisse van de gem: Hr. Marquis
de Castel Rodrigo beleyt te zijn; en namentlijck, dat soo wanneer als de Troupes die in den Ouden-
bos waren in-gevallen, en aldaer post gevat, den Agent van den Bisschop van Munster gelogeert is
geweest binnen Antwerpen, in een bekende Herberge, en aldaer heeft weten te obtineren dat tot twee-
mael toe 's nachts de Poorte van de Stadt is geopent geworden, om verscheyde Wapenen, Amonitie
van Oorloge, en andre behoeften, die hy aldaer op voorraet in-gekocht hadde, onder d'opsicht van de
Pastoor van den Oudenbos, zijnde Schoon-broeder van den Coll. Carp (die het desseyn op den selven
Oudenbos mede had helpen formeren) buyten te brengen tot de Troupes die buyten die Stad lagen,
en bereyt stonden te marcheren tot assistentie van die geene die de Plaetse van den Oudenbos hadden
gesurpreneert, ten ware tijdinge bekomen hadden van der selver defaite, als boven is aen-geroert: Ge-
lijk niet mogelijk kan zijn geweest dat de Poort van soodanig een Stadt als Antwerpen, op sulck een
tijt, te weten 's nachts, en tot sulcken eynde, en voorts als vooren is verhaelt, kan werden geopent,
dan op speciale ordre van den Heer Marquis Castel Rodrigo, of met kennisse van den Gouverneur
van 't Casteel; Welcken Gouverneur het oock niet en soude derven ondernemen, soo hy niet en ware
verseeckert geweest van de kennisse en inclinatie van den selven Heer Marquis. Al het welcke dan
geconsidereert, en behoorlijck na zijn merite gepondereerr, soo is niet vremt geweest, dat haer Hoogh
Mo: gedesidereert hebben boven een redelijcke reparatie en satisfaćtie, versekeringe van dat in 't toe-
komende sulcx niet meer en soude gebeuren, en der selver Staet, en d'Ingesetenen van dien niet meer
beschadigt uyt 't territoir van den Heer Koning van Spanjen, en namentlijck mede, dat geen Engelse
of ander vyantlijke Troupes passagie souden vinden, dewijl sulckx voor-gegeven wierde: Waer op
versocht zijnde schriftelijke verklaringe van den Hr. Marquis de Castel Rodrigo, is op verscheyde in-
stantien tot dien eynde aen den selven Heer Marquis Castel Rodrigo, als den Ambassad. van Span-
jen alhier residerende gedaen, niet geobtineert geworden, daer in hare Ho: Mo: billijck gerust kosten
wesen: Maer is ter contrarie by den voorn. Heer Ambassad. door expresse ordre van den gem: Heer
Marquis de Castel Rodrigo ie haer Ho. Mo. Vergaderingen in-gegeven seeckere incongrue Memorie
(gelijck van sodanige ordre uyt den teneur van de selve Memorie consteert) vol choquante termen en
expres-

expressien, eer aenleydinge gevende tot abalienatie, en verwijderinge der Gemoederen, als tot voortsettinge van goede Nabuyrschap en correspondentie, daer over hy Heer Ambassadeur oock door Geputeerden van hare Ho. Mo. is begroet geworden, met verhalinge ende aenwijsinge van redenen daer toe dienende, om dese Memorie te willen in-trecken, en supprimeren. En dewijle alle 't gene boven vehaelt is, in 't minste niet en quadreert met de goede intentie van de welke de Coninginne Regente van Spanjen, soo by de selve Missive aen hare Ho. Mo als door monde van den Heer Ambassad. van Spanjen in de selve Vergaderinge voor ghestelt, tot onderhoudinge van alle goede Naabuyrschap, Vrede, en correspondentie: Dat oock hare Ho. Mog. uyt den inhouden van de voorsz. Missive van de gem: Coninginne Regente van Spanjen hebben konnen bemercken dat haer Majesteyt noyt niet te recht en is geinformeert geworden, noch door den Heer Marquis Castel Rodrigo, noch door den gem: H: Ambassad. Don Estevan de Gamara, van de ernstige en continuele klachten die aen haer respectivelijck, soo tot Brussel door den Resident Sasburgh, als alhier in den Hage door de Heeren Gedeputeerden uyt haer Ho. Mo. Vergaderinge van tijt tot tijt zijn gedaen, en 't geene in de Conferentien op dat subject met hem Hr. Ambassadr. tot diverse malen gehouden, is gepasseert, en mondeling gherepresenteert, soo sal hy Ambassad. van Reede van Renswoude, op 't fundament van de voren verhaelde actien, feyten en voorvallen, mitsgaders raisonnemente, illatien, redenen en motiven, of sodanige van deselve als hy best van efficase sal oordeelen, insisteren en aenhouden, ten eynde niet allenig op de voorsz. foules, berovinge als andersints, en voornamelijck vyantlijcke invasien, en 't surpreneren so van den Oudenbos, 't Sant daer buyten, als 't Casteel van Wou, directelijck uyt het territoir van den Koning van Spanjen op desen Staet gedaen, mach bekomen worden behoorlijke satisfactie en reparatie, maer noch daer en boven versekeringe, van dat in 't toekomende sulx niet meer geschiede, en in specie, om te mogen hebben een schriftelijke verklaringe, dat geene Engelse of andre vyantlijke Troupes passagie en retraite sullen vinden op den bodem en 't territoir van den Hr. Koning van Spanjen, en dit alles soo spoedig als 't mogelijck sal zijn, op dat hare Ho. Mo. daer na haere mesures konnen nemen, en weten waer na haer te dragen. Aldus gedaen en gearresteert ter Vergaderinge van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, in den Hage den 21. Mey 1666.

't Huys te Wouw/ wel gelegen om te fortificeren / en waer van dese Papeknechten seer licht een Roofnest hadden gemaeckt/ was nu mede op-geschickt door Graef Frids van Nassau, Gouverneur van Bergen op Zoom; men bevont in der daet datter meest Jongens en ongewapende waren/ die selfs kruyt noch loot en hadden / en daer om gaven sy (haer omeingelt siende) op gena en ongena over. Een ander Officeur Kleuter genaemt/ en wel eer een dapper voorvechter in 't Lottarings Leger/ nu oock in troubel-water hoopende te vissen / quam / in dienst (soo hy seyde) van den Bisschops zijnde / in 't Dorp Haerle / nestelen / op 't Kerckhof / met 500. Munsterse Gesellen / hebbende al eenige weken te vooren soo 't scheen 't oogh gehad van die kant een torn op Daelhem of Valckenburg te doen / om ten minsten die geringe plaetzen tot een Winter-Quartier te krijgen ; Hoewel men te Maestricht heel anders van vermoeden was/ te weten / dat hy op sodanigen voet 't Guarnisoen uyt hare Stadt soude hebben gelockt gehad / en alsoo met behulp van eenige Roomse Geestelijcken binnen Maestricht die goede Stadt selfs hebben overvallen ; maer door seker getrou Persoon welcke op het doen der Roomsgesinde daer altoos seer nau regard heeft genomen/ ontdeckt / zijn de Statise onder den Marquis de Clevigni, uyt Maestricht dese nieuwe Soldaten gaen besoecken / en overvielen haer soo schielijck/ dat de rest roepende om gelt/ en haer Geweer wegh werpende/ sich gevangen gaven / ten hielp niet wat Kleuter daer tegens dede / sy wilden gelt of niet vechten/ dus bracht men haer na Maestricht met 4. Officiers / mette Gravinne van der Nat/ op-gehaelt door de Statise anderhalf uyr van Luyck/ en Kleuter wiert daeghs daer aen gekregen / omtrent Schinvelt / in 't Lant

van Valckenburg/ alwaer hy met een kleyne partye Volckx leggende/ door de Statise wierde omeingelt/ en te Maestricht binnen gebracht: Van der Nat ongeluckig in zijn voornemen liet sich weder met 1000. man in de Baronnye van Breda sien: Waer op haer Ho: Mo: ordonneerden aen de Guarnisoenen van den Bos/ Bergen op Zoom/ Breda/ Geertruydenbergh en andere wel te letten/ en op te passen op 't voornemen van den voorn: van der Nath/ oock de occasie sulckx eenichsints lijdende/ den selven aen te tasten/ en (soo doenelijck) te ruyneren. Tot Oetmarsum mutineerden de Munsterse 9. dagen langh/ oock over wanbetaling en wierde haer endlingh 't ghevlucht Goet aldaer in de Kerck gebergt/ tot buyt belooft/ maer weynig dagen daer na dese maets weder om geldt roepende/ heeft men haer de meeste Rijckdom die onder 't Dack van de Kerck was verborgen/ moeten over geven. Dan 't geluckte haer beter als Ritmeester Brassert met 150. Ruyters meynende by Enschede in Munster-lant een tour te doen/ door een embuscade wierde misleyt soo sy uyt Grol waren getrocken: En datte boeren/ die nu door den Bisschop ook op Moolegelt waren gebracht/ om de Heyr-wegh een boom achter de Statise hadden gemaeckt/ waer door die/ behalvens ettelijcke die met hun Paerden over den voorsz. boom sprongen/ sich gevangen mosten geven; en alsoo het meest schoone Paerden/ en bemiddelde hare Kinderen waren/ kregen de Munsterse hier een schoonen buyt.

Op den 26. Februarij 1666. s'avonts/ is tot Coppenhagen/ tusschen zijne Maj. van Denemarcken/ en de Staten Generael der Vereen: Nederlanden/ gesloten een nader en nauwer Verbont: Waer op aenstonts Posten na Funen/ Holsteyn/ Jutlant/ en Noorwegen zijn af-gevaerdicht/ oock alle Schepen beslagen/ om 't bootsvolck alsoo te noodigen op de Oorlog-schepen van 't Rijk te dienen: De Conditien bestonden hier in:

EErstelijck: Dat beyde partyen absolutelijk renuncieerden alle manieren van pretensien op den anderen. †

2. Alle disordres in * Noorwegen souden weg genomen werden.

3. De Staten Gener. sullen so lang den Oorl. met Engel. duert, aen Denemarcken Jaerlicx verschaffen 15. tonnen gouts, van welke Vrankrijk Jaerlijcx 3. tonnen gouts sal geven: Daer voor moet Denemarkē 30. Oorlog-schepē in dienst houden in den Orisont, waer van eenige met partye Lant-Soldaten, des van node hebbende, de Heeren Staten soude toegevoegt werden.

Ter

† Waer by de Deense Kroon wel 60. tonnen gouts gaudeerde.

* Den 11. Febr. 1666. was mede in 's Gravenhage tussen Denem. en de Geun. Prov. gesloten een Tractaet van Elucidatie, redres en alteratie van 't vorige Tractaet van den 12. Feb. 1647. na welke de Tollen en Hout-lasten in Noorwege souden geheven worden, tot den 23. Aug. 1685. De Gevolmagtigden hier toe wegens Denem. waren, Paul Clingenberg, Koninkl. Raet, en generale Postmeester, Erfgeseten op Bustrup, Haenrou en Tustrup: En Peter Carisius, Koninkl. Raet, en Resid. in den Hage: Van de H. Staten zijde waren, de hoog Ed. Wel-geboren Rudolf van Ommeren, Johan de Wit, uyt den Out-Raet der Stadt Dordrecht; Johan de Wit Raet-Pensionaris van Hollant en West-Vrieslant; Bonifacius van Vrybergen, Pensionaris der Stad Tholen; Godert Adriaen, Baron van Rede, Hr. van Amerongen,

Ter Zee sach men nu niet dan Tempeesten en Roobers domineeren: De Turcken nu de beste occasie hebbende/ mits den Oorlog tusschen Hollandt en Engelant/ bragten in weynig weken tot Algiers op:

1. *St. Franciscus, Schipper Willem Hendricx, die met 13. Personen in slaverny is geraekt, ging van Hamburg na Cadix.*
2. *St. Jan, Hendr. Meyer, 't Schip verbrant de Schipper met 24. Personen in slaverny. met Wyn van Malga na Hamb. willende.*
3. *St. Ian Baptist, Hendrick Segoorder van Hamburg, met Wijn van Malga, de Schipper met 25. Personen in slaverny.*
4. *St. Catarijn, Burg Iacobß. van Saerdam, met Sout van Cadix na Galicié willende, de Schipper met 25. Pers. in slaverny.*
5.6.7. *Drie Schepen van Oostende die op de Kaep souden gaen, zijnde alle met Schip en Volck op-gebracht.*
8. *St. Mary Pieter Ianß. Bois van Hoorn, van Hamb. na Spangen gaende, de Schipper met 18. Personen in slaverny.*
9. *De Liefde Court Moller, van Moscovie na Livorno willende, 't Schip verbrant, 12 Personen in 't slaen doot gebleven, en den Schipper met 18. man Slaven gemaekt, en om dat hy een braven baes was, hadden de Turken hem voor 2200. Realen verkocht.*
10. *Een Schip uyt Brasilien met Suyker komende, daer op 18. Slaven gemaeckt.*

Een Engels en een Turckx Schip/ dat als van een ambacht nu vrienden waren/ bevochten met hun tween een Caper van Middelburg/ by Cape St. Vincent/ namen hem wegh/ en gaf den Engelsman aldaer 7. mannen uyt de genomen Caper over aen de Turcken/ om voor Slaven te verkopen.

In Sweden by Lantfoort was tusschen de Klippen in de voorgaende Herfst seker Schip van Rouaen met Zyde Waren verongeluckt/ en van 30. Personen die daer op waren/ niemant gesalveert: Zedert die tijt hebben sich eenige boeren daer omtrent in haere Ghelagen veel van dit gebleven Schip weten te seg-

Girkel, Elst; Adolf van Unkel, Johan van Yssselmunde tho Rollecate, Drossaert van Vollenhoven en de Heerlikheyt Kuyndert, en Johan Drews, Raetsheer in Groeningen. Alle respective Gedeputeerden wegens de Provintien Gelderl. 't Graefschap Zutphen, Hollant en West-Vrieslant, Zeelant, Utrecht, Over-Yssel, Stadt Groeningen en Ommelanden: De Condicien bestonden hier in:

1. DAt mits de vergaderinge der nieu geboude Schepen, men op 't gevoeglijkst sal rekenen deselve op 4000. p. gewigt, sulx dat so dikwils een Schip 4000. p. gewigt voor een Last gewigt kan in laden, 't selve voor so veel Lasten sal werden getaxeert. 2. De metinge der Schepen soude by Notificatie van Biljet en de uytgaende Schippers op Noorw. in Apr. by wedersijts Commissarisse gedaen werdē: Waer van Brant-tekens op de Stevens agter en voor gemerkt, oock Brieven mede na Noorw. tot een testimonium van hare grote mede gegeven sullen werden, die sig te veel beswaert vint, mag sig beklagen: En hout op de kortinge van 't vijfde gedeelte van Scheepsruymt. 3. Den Koninkl. Tol sonder meer sal moete in Noorw. betaelt worde, dat is, van yder Last. 56. sts. 4. p. En de Nederl. daer Koopmanschap brengende, niet meer mogen beswaert worden als de Deenen self. 4. Die op Hout-Havens wat anders als Hout in-schepen, sullen de visite subject sijn, dan op 't hout of slegt of kostelik sy, sal geen ondersoek werde gedaen. 5. De Kon. staet de Neerl. toe alle soorten van Hout, selfs Eyckenhout, uyt Noorwegen te voeren uytgeseyt, groote Masten over de 20. Palmen, die sijn Maj. voor sich alleen behout.

seggen/ en oock sulck Goet als in dat Schip was geweest/ aen d'een en d'ander vertoont; waer uyt men presumeerde of wel dat Schip niet door ongeluck maer door enige bose Menschen ware verongeluckt; Daer over men terstont eenige doode Menschen die men als 't Schip bleef/ en aen Landt komende/ stracx in d'aerde had gesteken/ nu weder opgegrave en gevisiteert heeft/ alwaer men soo aen d'een als d'ander/ en speciael aen een Franse Juffrou die te Stocholm woonde/ schijnbare teeckenen sach datse vermoort was: Waer over ettelijcke van diverse boeren by de kop wierden gegrepen/ alsoo dit Schip was mistept/ en als met studie in de selve Klippen daer het bleef/ gewesen. In de Virginie begosten d'Engelse oock neffens partije Zeyldoeck en Canefas/ het geen sy daer van kregen/ mede de populatie van Zijde in te stellen/ en waeren dit Jaer ten dien eynde wel 4000. Moerbesie-boomen seer wel geluckt/ waer door veel Zijde bequamen: Sulckx datten Gouverneur W: Berckley aen den Coningh van Engelant versocht om 15. a 18. Meesters in de Facturen ervaren/ over te senden. Den Koning stelde Sr. Garvas Lucas voor nieuwen Gouverneur van Bombaja/ om met twee a drie Schepen aldaer met veel restrinctien possessie te gaen nemen.

De schade ter Zee alreeds geleden/ quam daer tegens/ dat Engelant als een pandora van alle veranderingen/ nu eenen Monsr. Warren, zijnde een Koopman van London heeft voort gebracht/ die sich by den Koningh aenboot/ te ondernemen een voordeelig desseyn/ mits onkosten van eenige 1000. gulden/ indien zijn Majesteyt hem daer toe maer wilde leenen 2. Schepen van de derde Rang; 't welck hem wiert toe-gestaen; zijn voornemen en voorstel was/ 't zy met civiliteyt of met gewelt/ diverse Princen en Gouverneurs op de Kusten van Africa te dwingen tot Vrede en Handelingh met d'Engelze Natie/ hebbende alreede metten Gouverneur van St. Crux daer in een aenvangh ghemaeckt/ en daer den Handel herstelt hebbende/ soude gaen naer den Koningh van Marocco/ om daer insgelijckx te doen. Eenige Schepen van Indien voorleden Somer in Bassera gekomen/ waren genootsaeckt sonder t'ontlade met al haer Goet weder naer Gamaron te keeren/ om dat Bassera van den Grooten Heer met een belegering wiert gedreygt/ en desselfs Bassa voor rebel had verklaert: En daerom waeren de Bassaes vau Aleppo/ Diarbekier/ Mossel/ Baydet/ en van andere Plaetseu alreede met hare Legers derwaers vetrocken; waer door de Negotie den rugh in geduwt/ en de Koopliden van daer na Bagadet in Persien zijn gevlucht. De Fransse Kapers namen dese dagen 't Engels Packet-boot van Oostende op Londen gaende/ brachten het selve te Duynkercken op/ daer waren veel contanten/ en wel voor 5000. Jacobussen aen Gesteenten in/ de Joden toe-behoorende.

Men sach nu weder snachts van 2. tot 4. uren in Oostenrijck Zevenbergen/ Venetien Roomen/ en aen de Middellantsche-Zee/ een groote Comeet-sterre/ gaende Oost op/ en Z. neer; in de Landen benoorden is hy niet gesien. In Engelant omtrent de Zee-Kusten van Weymuyen/ Dorchester/ en Balborrou/ hebben haer diverse Water-vloeden over 't Lant verspreyt/ van so grooten gewelt en schade/ dat in die Gewesten van diergelijcken noyt en was ghehoort/

hoort geweest: Den 7. Febr. smorgens by 7. uren ontstont oock in Coventry een soo gruwelijcken Aertbevinge met Donder en Blixem/ dattet vreesselijck was/ de meeste schade binnen en buyten die Stad doende/ ter neder slaende de Trinity Kercke en Toorn/ doende aen dat treffelijck Gebou onwaerdeerlijcke schade/ doch bleef in 't neder storten maer een man buyten op 't Kerckhof doot: By Jarmuyen wierden 2. a 3. Schepen te gront geslagen: En voor Amsterdam een Kaeg met Wijven/ komende van de Vloot uyt Tessel. De vlietende stroom de Unstrut by Freyburg en Naumburg in Duytslant/ bleef in dese tijt op een nacht ten 11. uren stil staen/ waer door de minste Molen niet koste malen/ alsoo 't water weg sonck/ waer door men de Krabben en Vissen over al met de hande konde grijpen en vangen; 't selve was daer mede geschiet Ao. 1617. en Ao. 1663. den 1. December/ waer op niet goets volgde.

Eyndelijcken is tot Cleve in dese maent geslooten een seer naeuwe Alliantie tusschen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden/ ende den Heer Ceurvorst van Brandenburg/ waer van de Conditien zijn geteeckent op dien dach/ en soo als hier na volcht:

TRACTAET van ALLIANTIE DEFENSIVE,

Tusschen den Doorl. Furst en Heer, den Heer Keurfurst van Brandenburg, ter eenre, en de Hooge Mogende Heeren Staten Generael, ter andere zyde:

Alsoo den Doorl. Furst ende Heere, den Heer Keurfurst van Brandenburg, en de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden van oude tijden tot nu toe in een seer naeuwe Alliantie, Correspondentie en Vruntschap zijn geweest, en dat al voor 2. Jaren eer 't laetste Tractaet van Alliantie Defensive den 27. Juny 1655. tusschen de selve op-geregt, was komen te expireren, ten wedersijde in de continuatie en prolongatie van 't selve Tractaet geconsenteert is geworden, maer wegens enige voor-gevallen incidenten de executie tot noch toe uytgestelt gebleven. Soo ist, *dat beyde de Contrahententen by de jegenwoordige conjuncture van tijden en saken, nodig hebbende geagt 't gene waer over sy voor desen d'accoort zijn geweest, en nu nog nader onderlinge zijn vergeleken, in een behoorlijke forme van Tractaet te doen expedieren, en specialijk te stellen wat sy Contrahenten so veel uyt kragte van 'e voorsz. laeste Tractaet van Ao 1655. als mede in gevolge van de voorgaende Tractaten, Contracten, en verklaringen, en elkander schuldig sullen zijn te doen en te presteren: De Hr. Keurfurst van Brandenburg tot dien eynde van zijnen 't wegen heeft Gedeputeert den wel-waerdigen wel-geboren Hr.* Otto, *Vrijher van Schwerijn, Hr. tot Alten, Lantsberg en Schan, Erf-Camerer der Mark en Kur-Brandenburg, Domproost van de Stift-Kerke tot Brandenb. mitsgaders bestelde Opper-President, geheyme en Leenraet, ook Hooftman van haer Keurv. Doorl. tot Orangienberg: Oock de Ed: en hoog-geleerde Heer* Werner Wilhem Blaspiel, *geheyme, oock Marckze en Cleefze Regeeringe, en Ampt-Cameraet: En den Heer* Matthias Romswinckel, *der Rechten Doctor, Cleefze en Marckze Regeerings-Raet, en Vice-Cantzler. En de Ho: Mo: Heeren Staten Generael van haren 't wegen oock Gedeputeert hebben den Ed: Gestrengen, wijzen, voorsichtigen Heer* Hieronymus van Beverning, *Gedeputeerde*

in hare Vergaderinge van wegen de Provintie van Hollant en West-Vrieslant: Dewelcke in gevolge van de Volmachten van beyde zijden vertoont, zijn over een gekomen en geconvenieert op de Conditien en Articulen hier na volgende:

TEN EERSTEN.

DAt tusschen zijn Keurfurstel. Doorl. van Brandenburg en de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden sal zijn en blijven een opregte ende getrouwe Vrunschap en Correspondentie.

2. Dewelcke daer toe strecken sal dat d'een des anders beste getrouwelijck sal hebben te vervorderen, en desselfs schade en nadeel na alle vermogen helpen af keren en weren, met sodanige macht respective als hier na sal werden verklaert.

3. In 't bysonder sullen haer Ho. Mo. gehouden wesen zijn Keurv. D. te helpen defenderen ende beschermen in de Landen van Cleve, Gulick, Berge, Marck, en Ravensbergh, en andere Landen Gulickse en Cleefze Landen gehorende, of de gene van de selve daer van zijn Keurv. D. jegenwoordich in possessie, of hier namaels in wettige possessie soude mogen komen, als mede in alle Landen en Plaetsen of Havenen die zijn Keurv. D. heeft aen de Oost-Zee gelegen, te weten, de Hertogdommen van Pruyssen, en van achter-Pomeren, tegen al de gene die deselve soude mogen onderstaen vyantlijk te invaderen, of met openbaer gewelt aen te tasten.

4. Des sal mede zijn Keurv. D. gehouden zijn haer Ho. Mo. te helpen defenderen en beschermen tegen alle vyantlijke invasien en openbaer gewelt, welke haer Ho. Mo. in de Vereen. Nederlanden, oft der selver onderhorige aengrensende Lantschappen, Steden, en Plaetsen, of andere met hare Ho. Mo. Guarnisoenen in de voorsz. Landen en Plaetsen beset, of oock in hare Navigatie en Commercie op de Oost-Zee soude mogen over komen en aen gedaen werden.

5. En sullen dienvolgens partyen Contrahenten uyt krachte van dese mutuele defensive gehouden zijn, elkander getrouwelijk en vigoureuselijk te assisteren tegen al de geene die d'een of d'ander in de voorsz. haer Ho. Mo. of zijn Keurv. D. Landen, respective in hare Hoogheden, preeminentien, Domeynen, revenuen, of enige andere Rechten onwettelijk souden mogen onderstaen te bezwaren, of verongelijken, om sodanige onwettige bezwaernisse en verongelijkinge te helpen af-keren, en niet te gedogen dat des eens of des anders Commercie en Navigatie op d'Oost-Zee of op de Revieren, Stromen, en Havenen omtrent de selve of de Vereen. Nederlanden gelegen, worde gespargeert, of door Licenten Impoften, Tollen, of andre innovatien onbehoorlijk bezwaert.

6. En sal oock dese mutuele defensie plaets grijpen en houden wanneer des eene of in des anderdeels voorsz. Landen, 't Evangelise wesen, door openbaren Oorlog of ander ghewelt wort geassaileert, sulcx dat de vrye executie van de Evangelise Religie daer door souden wordengeturbeert en belet: En insonderheyt so wanneer in de Kleesse, Gulickse, en Bergse, als oock andere daer toe gehorigeLanden den cours van de op-gem: Rel. soude werden gestuyt, ter tijt en wijlen tot zijn Keurv. D. sig daer over met zijn Keurf. D. van Nieuburg nader sal hebben vergeleke, of die verschillen door de Keyzerl. Commissarissen sullen wesen gedecideert, of andersints finalijk af-gedaen.

7. Wel verstaende dat de geene van Partijen die eerst sal wesen geattaqueert ter Plaetze en ten regarde als voren, gehouden sal zijn sulckx te notificeren, en dat aen den ander die niet sal wesen geattaqueert, dewelke hem sal mogen imployeren om door minnelijke wegen te doen repareren de troublen en destourbes die door de voorsz. attaque souden mogen zijn gedaen, en vervolgens moyenneren een accommodement tusschen den attaquant en den geattacqueerde, soo nochtans deselve onvermindert de officien van Mediatie, het beloofde secours aenstonts, immers so haest doenlijck, aen partye geattaqueerde sal moeten stuyren.

8. Dese Alliantie sal den Staet der Vereen: Nederlanden en de Leden van dien, in geenen dele prejudicieren in de selve Hoogheyt, Recht, en gerechtigheyt, waer en op wien sy deselve mochten hebben nochte oock zijn K. Doorl. in desselfs Hoogheyt, Recht, en gerechtigheyt, waer en op wien hy de selve mochte hebben, gelijk ook niet in 't respect en de plichten daer mede deselve zijn Keyz. Maj. en het Roomse Rijk is verobligeert, maer sullen de selve alle respect in haer geheel en onvermindert blyven gelijk ook dese Alliantie in genen dele en sal prejudicieren aen vorige Tractaten, Contracten, Verklaringen, of Verbintenissen, 't sy aen of meer andre Koningen, Princen, Potentaten, en Republijcken en Steden gedaen, of gemaekt, en particulierlijk mette Kroon Polen.

9. By aldien d'een of d'ander van de Contrahenten door yemant met gewelt quame aen-getast, of andersints in zijne Commercien, Landen, Recht, en Geregtigheden, oft in vrye exercitie van de Evangelise Religie als voren aen-getast, beoorlogt, of geturbeert te worden, en 't selve hare Ho. Mo. soude over komen, sulx dat sy quamen aen-getast, beoorlogt, of geturbeert te werden, so sal zijn K. Doorl.

hare Ho: Mo: assisteren met 2000. mannen te voet, goet en wel gewapent Volck, en by soo ver zijn K. Doorl. in voegen als vooren soude mogen werden aen-getast, beoorlocht ofte geturbeert, so sullen haer Ho. Mo. zijn K, Doorl. te hulpe komen met 3000. mannen te voet, mede goet en wel ghewapent Volck: Des sal oock sood'een als d'ander van partyen Contrahenten in desen die de voorsz. secoursen sal moeten furneren, gehouden wesen de selve t'onderhouden na behorē, sulx datte geattaqueerde beoorlogde, of geturbeerde daer van gene lasten sal komen te dragen: Doch sullen de inquartieringen en logeringen werden besorgt by de geassisteerde partye; en sal de partye die den ander te hulp komt over zijn secours sodanig Opper-hooft mogen gebruycken als hem goet duncken sal: In desen verstande nochtans, dat in cas de geassaileerde partye liever soude geholpen wesen met Ruyters, Gelt, Schepen, Ammonitie van Oorlog, in Schepen, of andre Waren ten Oorloch dienstich, soo sal den Assistent gehouden wesen alle mogelijcke sorge te dragen, dat soodanige Amonitie, Schepen, ofte Waren ter goeder trouwe, en ten overstaen van yemant by den geassisteerde de selve Amunitie van Oorloch of Schepen sal moeten ontfangen, of selfs afhalen binnen 's Lants, onder het gesach van den Assistent die het secours sal furneren. Doch sal het secours hier boven uytgedruckt ter eenre, ofte ter andere zijde de assisterende partye in geenderhande manieren necessiteren, oft verbinden tot eenige ruptuie tegens de gene die de gesecondeerde partye soude mogen attaqueren.

10. En by soo ver het boven geexpresseerde secours van 2. of 3000. mannen respectivelijck, oft 't equivalent van dien niet bestant mogte werden geoordeelt, tot volkomen afwering van d'oppressie of bezwaernisse daer tegens 't selve wort gepresseert, dat in sulcken cas de niet geoppresseerde of niet bezwaerde der Geallieerden, gehouden sal wesen de geoppresseerde ofte beswaerde, ten dien fine met sodane vordere macht en middelen by te springen, als tot volkomene afwering van de voorsz oppressie ende bezwaernisse geoordeelt sal worden van node te wesen: Wel verstaende dat partyen Contrahenten t'elckens daer over, en op wat conditien het selve sal geschieden, particulierlijck hebben te verdragen.

11. Zijn Keurv. D. en haer Ho. Mo. sullen d'een in des anders Landen geen inlegeringen of logeringen mogen doen, sonder voorgaende behoorlijcke communicatie.

12. Maer soo wanneer marche of doortocht in des eenen of des anderen Landen soude mogen geschieden, sullen de contraherende partyen gehouden wesen soo tijdelijck notificatie daer van te doen dat wedersijts Gedeput. daer sullen konnen by zijn, om de marche tot de minste overlast en schade van de Onderdanen te helpen dirigeren en bevorderen, soo nochtans oock de Militie daer door niet sal werden benadeelt, maer geconserveert, en sal daer benevens onder de Soldatesque soodanige ernstige en scherpe discipline worden onderhouden, dat sy alles sullen kopen en betalen, ende dat de respective Onderdanen soo weynig als eenichsints doenlijck is voor de voorsz. doortochten mogen werden beswaert, tot welcken eynde al de malversatien en contraventie van de Soldatesque rigoureuselijk sullen werden gestraft, en in cas een derde eenige inlegeringen, doortochten, ende infesteringe met eenich Krijgs-volck mochten willen ondernemen, in, of door zijn Keurvorstel. Doorl. Cleefsche, ende Marcksche, of hare Ho. Mo. daer aengrensende Provintien en Landen, soo sullen de Contraherende Partyen, na voorgaende concert en overlech, 't selve elckander so veel mogelijk is helpen af-weren en bevrijden.

13. De Heeren Staten Generael sullen de Steden en Forten die deselve jegenwoordig in de Landē van Cleve besich houden, met soodanich Guarnisoen voorsien, dat aen d'eene sijde deselve voor allen overval genoegsaem mogen versekert wesen, en aen d'andere zijde de goede Borgers en Ingesetenen van de voorsz, Steden en Forten niet en mogen werden beswaert, tegen redenen of tegen de voor desen op-gerechte Capitulatien, de welck tot dien eynde sullen worden geresumeert, en nae de tegenwoordige constitutie van tijden met onderling Concert nader werden gereguleert, en ondertussē blyven in haer vigeur en worden geobserveert, voor so veel met onderlinge nader handeling deselve niet verandert zijn. En sullen haer Hoogh Mog. zijn Keurf. Doorl. in de voorsz Steden ende Forten geen indracht doen in desselfs Lants Hoogheden, Regalien, Eminentien, en Domeynen, noch oock gedoogen dat sulcx by haer Gouverneurs ende Officiers, 't sy Militair, 't sy Politijcke, onder eenigerhande pretext ondernomen worden. Maer zijn Keurf. Doorl. mitsgaders desselfs Erfgenamen, gerust en ongeturbeert by de voorsz. Lants Hoogheden, Eminentien, Regalien, en Domeynen, ende het vrye ongehinderde gebruyck van dien laten verblijven, ende daer by in sulker voegen helpen maintineren, dat daer tegens by niemant yets ondernomen moge worden, ofte in cas dat daer tegen yets mochte werden geattenteert, dat 't selve onderlinge sal worden tegen gestaen, en niet getollereert, gelijk mede zijn Keurf. Doorl. belooft in cas yemant de voorsz. zijn Keurf. Doorl. Steden in de Landen van Cleve met haer Ho. Mo. Guarnisoen beset, quame te attacqueren met vyantlijcke invasien of openbaer gewelt, dat het zijn Keurf. D. niet anders sal op-nemen, dan of 't aen zijn Keurf. D. self geschach, en dienvolgens haer Ho Mo. tegens sodanige invasien sal helpen defenderen, en beschermen, in-gevolge van den 4. en 5. Articul hier voor ter neder geset,

14. Soo sullen oock voor het aenhouden van de Guarnisoenen in de voorsz. Steden, Forten, ende
Plaetsen van haer Ho. Mo. geen recht ofte gerechtigheyt komen te acquireren, veel min sal zijn Ceurf.
Doorl: en desselfs Nakomelingen eenige prejuditie daer uyt komen te verstaen, maer sal alleen bly-
ven by vorige Tractaten, verbintenissen, ende verklaringen van outs en voor den Jare 1655. dien-aen-
gaende op-gerecht, ende sal ondertusschen aen de Gouverneurs, en Commandeurs in sulcke Steden
en Forten, wel expresselijck en scherpelijck belast worden, aen zijn Keurv. Doorl. en desselfs Regerin-
ge, by alle occasien toe te dragen behoorlijck respect, en van de Onderdanen van zijn Keurv. Doorl.
niet meer af te eysschen en te vorderen als in de Vereenichde Provintien is gebruykelijk, noch oock te
gedogen, dat of zijn Keurf. Doorl. of desselfs Onderdanen in hare Gerechticheden de Goederen met
excursien, met eenige extorsien, directelijck of indirectelijck mogen werden gegraveert of benadeelt.
Des sullen daer over nader Reglementen werden geformeert, en de besoignes dien aengaende albe-
reyts aen-gestelt, met allen yver en ernst voort geset, en soo haest doenlijck, en noch voor de uytwisse-
linge van de Ratificatie so 't immers mogelijk is, binnen den tijt van 2. Maenden daer na tot een goet
besluyt gebracht worden, welke te maken Reglementen van soodanige kracht en valeur sullen wesen,
en gehouden worden als of die van woorde tot woorde in dese waren geinsereert. Des wert oock van
nu af aen vast gestelt, dat de Tollen en Licenten over de Vivres en Amunitie van Oorlogh, die by de
partyen, oft een van dien soude van noden hebben, sullen werden betaelt volgens de gewonelijke Ly-
sten, gelijk als die van alle andre particuliere Ingesetenen moeten betaelt worden.

15. De Contrahenten sullen malkanderen, of elckanders Onderdanen en Ingesetenen, mitsgaders
hare Goederen met geene Tollen, Licenten, ofte andere Impositien, en oordeelen hoe de selve oock
mochten worden genaemt, beswaren, ofte belasten laten, vorder als de eygene Ingesetens, (uyt-ge-
sondert die gene van de selve Ingesetenen de welcke voor den 27. July 1655. speciale Privilegien van
exemptien ofte meerder vrydom in 't particulier souden mogen hebben) of ook enige andre de minst
beswaerde Vremdelingen belast zijn, en blijven sullen, nemaer de selve ter contrarie alle sodanige ex-
emptien, Privilegien en immuniteyten laten genieten, als haer eygene Ingesetenen, of minst beswaer-
de Vremdelingen hebben ende genieten, noch ook malkanderen, nochte een des anders Luyden ende
goederen, met enige feytelijcke proceduren, pressuren, retorsien, ofte repressalien en arresten, soo veel
die na beschreven Rechten en onderlinge Concordia niet geoorloft en zijn, incommoderen, nogte aen
hare Onderdanen sulcx te doen toe staen, maer een ygelijk aen de ordinaris Justitie renvoyeten, en de
selve Justitie haren vollen cours laten genieten.

16. En heeft zijn Ceurf. Doorl. belooft, gelijk deselve belooft by desen in de voorsz Havenen op de
Ooster-zee responderende d'Onderdanen van haer Ho. Mo. en d'Ingesetenen van de Vereen: Prov.
over hare Personen, Schepen, Waren, Koopmanschappen onder geenderhande pretext sonder hoogste
noot, gemeen intrest, en dan ook niet anders als met onderling goet vinden van beyde Geallieerden
verder of hoger sulien beswaren, als deselve jegenwoordig beswaert zijn, en niet gedogen dat aldaer
door yemant anders enige beswaernisse geintroduceert of geheven worden.

17. De Navigatie, Trafique, en Commercie, sullen tusschen d'Onderdanen van wedersijden sonder
enig hinder of belet gedreven en gecontinueert worden, en sal dienvolgens beyder Onderdanen Sche-
pen vry staen en geoorloft zijn wedersijts Havenen uyt en in te lopen, en statie daer in te nemen.

18. Indien enige andre Christel. Koningen, Potentaten, Republijcken, of Steden haer mede in dese
Alliantie willen begeven, soo sal sulckx een yder vry staen: Edoch dat daer door geen van beyden Con-
trahenten eenigsints werden geprejudiceert, of desselfs staet en conditie swaerder gemaekt of verna-
deelt, in desen verstande datte voorsz. inlating sal moeten geschieden met onderlinge communicatie,
en wedersijts bewillinge.

19. 't Recht van Issue of Decimatie, 't welck by vertreck van Familien, of verval van herediteyten
komt t'ontstaen, daer van sullen wedersijts Onderdanen vry en exempt zijn en blyven, gedurende de-
se Alllantie.

20. Dese Alliantie Defensive sal dueren ende cours hebben, oock houden den tijt van 12. jaren, met
intentie om ter expiratie van dien tijt vernieuwt te worden: En sal tot dien eynde 2. jaren met d'ex-
piratie van de voorsz. tijdt daer over een by-een-komste worden aen-gestelt, met dien verstande
nochtans, dat by soo ver als dan by d'een of d'ander der Geallieerden oft by beyde tot sodanige ver-
nieuwing niet en soude konnen werden verstaen, in sulken gevalle de contrahente ten wedersijde sul-
len weder komen te treden in het Recht en Verbintenisse die tegenwoordig tussen haer beyden is, in
gevolge van de Tractaten die over veele Jaren successivelijck tusschen deselve zijn opgerecht ende ge-
maeckt, zijnde wedersijdts gestipuleert, dat de selve Tractaten, Contracten, ende Verklaringen, door
dese Alliantie niet en sullen zijn gecasseert, maer ter expiratie van dese Tractaten blyven in haer volle
vigeur en kracht, gelijk deselve souden zijn geweest en gebleven by aldien dese nader Alliantie niet en
ware op-gerecht.

21. Daer sullen ten wedersijden, elk na zijn vermogen en gelegentheyt debuoire en Officie gedaen

wor-

worden, dat andere Princen, Potentaten, Republijcken, en machtige Steden, en sonderlingh van de Westphalise en Saxise Kreyts mede onder dese Alliantie worden gebracht.

22. Men sal geen lichtinge te voet of te paert, en te water toestaen arn d'een of d'andere Vyanden, jegens dewelke men uyt krachte van dese Alliantie Defensive sal moeten hulp presteren.

23. Maer wervinge van Volck te Water en te Lande, mitsgaders inkoop, inhueringe, en Equipage van Schepen van Oorlog, sal altoos toe-gelaten worden en toe gestaen, voor en ten behoeve van beyde de Contrahenten in d'een en d'andere Havenen en Landen, ten ware dat die gene in welkers Havenen en Landen de voorsz. wervinge, inhueringe, inkoop, of equipagie wort versocht, selfs tot zijne defensie 't Volk en de Schepe van node hadden, of dat om andre insurmontable obstaculen sulcx soude moeten werden geexcuseert, welken aengaende volkomen geloof sal worden gegeven aen dessels verklaringe.

24 De contraherende partyen sullen de passage ter Zee, Revieren, en andre watere, als ook te Lande, elk in zijn districts respectivelijk wel na behoren, met alle mogelikheyt moeten bevrijden en veylig houden jegens alle en een yegelijk die deselve soude willen infesteren, of andersints bekommeren.

25. Voorts nemen hare Ho. Mo. aen by den Koning van Poolen alle krachtige en efficacieuse Officien aen te wenden, ten eynde zijn Konink. Majest. aen zijn Keurvorstel, Doorl. prestere, 't geen deselve wegens de Stadt Elbing heeft versproken, en waer over haer Ho: Mo: als Garandeurs van beyde Partyen zijn genomineert.

26. Dese Alliantie sal van wegen den Staet der Geun: Provintien, als oock by zijn Keurv. Doorl. respectivelijk geapprobeert en geratificeert werden binnen den tijt van 14. dagen na 't besluyt en ondertekeninge van desen, of eerder, soo sulcx eenigsints doenlijck is.

Aldus gedaen, geaccordeert, en gesloten onder de Signature en Pitziers van de respective Heere Gedeputeerden in de voorsz. Procuratie vermelt, tot Cleve den 16. Febr. 1666.

Was onderteyckent,

(L. S.) Otto, Vryheer van Swerijn;
(L. S.) Werner Wilhem Blaespiel, (L. S.) H. van Beverning.
(S. S.) Matthias Romswinckel.

Separaet Articul, daer op tusschen de Gedeputeerden van den Heer Keurvorst van Brandenburg, ende de Gedeputeerden van de Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden is verdragen:

ALsoo tusschen den Heere Keurfurst van Brandenburg ter eenre, en de Heere Staten Generael der Vereenigde Nederlandeu ter andere zyde, eenige differenten waren geresen over 't middel van de Tollen en Licenten, de welcke binnen de Fortressen van Gennip gehev en worden, soo dat daer door de Tractaten van Defensive Alliantie, en van nadere conjunctie op huyden gesloten en geteeckent, tot merckelijck nadeel van de hoog gem: Partijen, alreede eenigen tijt geretardeert zijn geworden. Soo ist, *dat tot voortsettinge van de voorß. Tractaten, en tot continuatie van die goede Vruntschap en Correspondentie de welcke van alle oude tijden tusschen de hoog-gem: Partyen is geweest : Door de selve respective Gedeputeerdens, dien aengaende oock mede is veraccordeert en vergeleken, dat den ophef van dit voorn: middel voor den tijt van* 12. *Jaren eerstkomende sal werden gecontinueert en blijven onder de directie, en ten voordeele van hare Ho: Mog: gelijck de selve nu enige Jaren herwaerts geweest is, en noch tegenwoordig bevonden wort te zijn, ende dat haer* Hoog Mog: *ten behoeve van zijne Keurv. Doorl. dan paratelijk sullen doen uyt tellen een somme van* 50000. *guldens, te betalen nevens d'extraditie van de Rateficatie van 't tegenwoordige Instrument, waer mede dan de differenten voor den tijt van* 12. *Jaren naestkomende sullen blijven geaccordeert ende geassopieert : Gelijk dan mede verder versproken en veraccordeert is, dat tijdelijck voor d'expiratie van de voorn:* 12. *Iaren weder Conferentie sal werden aengestelt, om de voorn: differenten by te leggen, of nader te*

reguleren, ende by ontsteltenisse van dien, dat de selve als dan sullen werden verbleven en gesubmitteert, gelijck de selve in sulcken onverhoopten val van nu af aen verbleven en gesubmitteert werden sal aen de arbitragie en uytsprake van sodanige Arbiters en Superarbiters, en voorts op sodanigen voet en maniere als begrepen en neder gestelt zijn by 't Erf-Tractaet, 't welck den 2. January 1543. *binnen de Stad t Brussel tusschen Keyzer Karel de V. als Prince van de Nederl. Provintien, en Hertog Willem van Gulick ende Cleef is op-gerecht geweest; alles noch met desen verstaende, dat dese tegenwoordige Conventie geenderhande presuditie en sal toe brengen aen 't recht of de pretentie welke de hoog-gem: Partije hinc inde meenen te hebben tot den ophef van de voorsz. middel, dat oock geen argument ten eenen of ten andren daer uyt sal mogen getrocken worden tot voordeel of prejuditie van d'een of van d'ander over den ophef van den gepasseerden tijt en de vorderinge de welcke daer over soude mogen gemaekt worden, nochte oock voor den toekomende tijde omtrent de sustenuen en debatten de welcke by andere onderhandelnge, of oock vervolgens voor die voor-gem: Arbiters en Superarbiters souder mogen werden geintroduceert, nemaer dat een yder van de hooge partyen daer omtrent sal blijven ongeprejudiceert, en in zijn geheel, even als of dese tegenwoordige Conventie niet tusschen beyde gekomen was: Welcke Articul sal zijn van de selve kracht ende vigeur, als of het in 's voorsz. Tractaet van defensive Alliantie van woorde tot woorde ware geinsereert.*

Aldus gedaen en geteket tot Cleve den 16. Febr. 1666. Was verteekent /

(L. S.) Otto, Vryheer van Swerijn,
(L. S.) Werner Wilhem Blaespiel, (L. S.) H. van Beverning.
(L. S.) Matthias Romswinckel.

BRIEF van CREDENTIE van den Heer Keurfurst van Brandenburg, tot Rateficatie van de TRACTATEN boven onderling gemaeckt:

Onsen &c. Ho: Mo: Heeren, bysondere lieve Vrienden en Nabuyren,

ALso mette hulpe Gods, die tussen ons en U Ho: Mo: voor eenigen tijt voor genomene Tractaten, so wel van een Defensive Alliantie, als van nader conjunctie en verbintenis, met enige neven Poincten, door die daer toe Gevolmagtigde Gedeput. tot op de Ratificatie, wedersijts sijn gesloten, so hebben wy deselve onser sijts in alle hare Poincten en Clausulen geratificeert, en daer op onse geheyme, ook Cleefs-Markse Regerings-Raet, en Resid. in 's Gravenh. en lieve, getrouwen Werner Wilhem Blaespiel, en Johan Copes genadigst gecommitteert en op-gegeven, gem: Ratificatien na behoren in te brengen en uyt te wisselen, en daer benevens u H: M: voor te dragen 't eene en 't ander dat tot bevordering van 't gemene goede oogmerk, en tot nader bevesting van wedersijts Vrientschap kan strecken: En gelijk wy niet twijffelen u H: M: sullen van hare sijde de op-gem: Tractat van de Defensive Alliantie, nader conjuncture en Verbintenisse en de neven Poincten insgelijken hebben geratificeert: So versoeken wy u H: M: hier by Vrund Nabuyrlijk, sy willen ook harer sijde niet alleen ordre stellen totte uytwisseling voorsz. en sulx op 't spoedigste, maer ook gem: onse Raden volkomentlijk geloof geven in haer wijder aenbrengē, en sig daer op sodanig verklaren, als wy daer over een goet vertrouwen tot u H: M: dragen; en wy verblijven, &c. Cleve den 4. Marty 1666.

De Ratificatien van dit Tractaet zijn op den 11. Martij 1666. in 's Gravenhagen van wedersijden in debita forma uyt-gewisselt.

De

De Staten van Over-Yssel bemerckende / dat men de Munsterse uyt dese Landen alle toevoer van Vivres dede/verboden het uyt-voeren derwaerts van alle Wijnen/ Garst/ Mout/ Bier/ Sout/ Boter/ Kaes/ en Toback/ op pene van alles verbeurt/ en ten besten voor de Ruyters en Soldaten de selve achter-halende / behalvens de boeren die onder desen Staet Vivres voor haer eygen Huys-houden mede namen. Het gants Munsterse Leger wierde in dese tijdt / mits het toevloeyen van meenichte luye leeglopers / aen-gestelt in de navolgende macht :

LYSTE van de ARMEE die den Bisschop van Munster dit Jaer in 't Velt soude brengen :

INFANTERYE,

	Comp.	Man.		Comp.	Man.
			Oversten Lt. Rosenbach,	4	481
Gener. Lt. van Pluren,	18	1298	*Lt. Drutten,*	4	479
Gener. Wachtmr. Gorgas,	12	1250	*Lt. Vestevelt,*	4	400
Oversten Aelhooft,	12	1200	*Wachtmeester Ketzlis,*	4	460
Walpot,	12	1200	*Wachtmr. Hohnerpick,*	4	432
Eberfelt,	12	1081	*Wachtmr. Bupauer,*	4	516
Zoller,	12	1036	*Wachtmr. Wethouder,*	4	514
Saintoran,	12	800	*Wachtmr. Plettenberg,*	4	516
Scharrenberg,	13	947	*Wachtmr. Loon,*	4	511
Ilten,	12	900	*Wachtmr. Klepping,*	4	456
Lieut. Bermhl,	8	800	*Wachtmr. Wingers,*	4	506
Lt. Pillarck,	4	465	*Wachtmr. Fehr,*	4	428
Lt, Nitzauer,	4	480	*Wachtmr. Ergenbell,*	4	483
Lt. Furck,	4	465	Somma der Infanterye,	188	18128

CAVALLERYE,

Zijn Furst. Gen. Lijf-Regiment,	8	575	*Barthel,*	8	600
Zijn Doorl. Heer Lantgraef,	7	525	*Lutzouw,*	10	570
Gener. Wachtmr. Gorgas,	11	825	*Brabeck,*	8	600
Wachtmr. Deosseri,	4	300	*Lut. Meynertshagen,*	4	300
Oversten Herbots,	4	300	*Lt. Hondt,*	4	300
Post,	5	375	*Lt. Josias,*	6	450
Erfferen	6	450	*Wachtmr. Sprinchen.*	4	300
Loef,	7	525	*Noch 3. Compagnien,*	3	225
			Somma der Cavallerye,	89	7400

DRAGONDERS,

Oversten Wolfframsdorf,	8	400	*Oversten Brabach,*	1	100
Oversten Deoffery,	2	140	*Noch twee Compagnien,*	2	117
Oversten Scharrenberg,	1	60	Somma der Dragonders,	14	810

Somma Sommarum 26352. Mannen.

Men bracht doe mede op 't tapijt / om den Prins van Tarante te maecken Gener. van de Cavallerije/ de Hr. van Noortwijck Gener. van de Artillerye: den Graef van Hoorn. Gener. Major / Coll. Kilpatrick Gener. van de Holl.

Mi-

Militie/ de Heer Pain et Vin Quartiermr. Generael / en tot Bregadieres de Colonels Ittersum/ Dolman/ en Maison Neuve: Eenige spraecken do van het Groot Admiraelschap te defereren aen zijn Hooghheyt den Prince van Orangen. De Staten van Zeelant op alles considererende/ gaven ter Ge. neraliteyt over dese Memorie:

DE Heeren Extraordinaris en Ordinaris Gedeput. van Zeelant hebben ter Vergaderinge van haer H:M: voorgedragen, hoe datte Heeren hare Principalen altoos van opinie zijn geweest, en nog zijn, dat alle hoge Militaire Charges niet alleen in Oorlogs, maer ook in Vredige tijden nootwendig werdē gerequireert, en daerom wel hadden gewenst, dat al deselve in hare successive vacatien warē vergeve geworden. als wanneer den Staet in 't voorlede Iaer by den onverwagtē violenten overval van den Biss. van Munster dien aengaende tot merkelijke ondienst van den Lande, niet ongeprovideert soude zijn gevonde geweest, en nu ook niet geoccupeert, en op de voorsieninge van dien te delibcreren, oordelende derhalven, dat daer op als nog ten spoedigsten niet voor een Campanje of Velttogt, maer peremptoirlik en ad vitam behoorde te werden gedisponeert op de Commissien en Instructien, die niet behoeven te werden gemaekt, maer op yder van de selve als van ons gearresteert gevonden werdē, vermits al sodanige provisionele employen en die t' elkens met een fatsoen komen te expireren van dit credit en autoriteyt, en dien aengaende oock aen soodanigen dienst en vrugt voor 't gemene Lant niet en konnen wesen, als wel de gene die voor altoos werden vergeven, behalve de moeylikheden, ongenugten en jalousien, die uyt de vernieuwinge en veranderinge van sodanige hoge bedieningen onvermijdelijk komen te resulteren, so ten respect van de Militaire, die in een gedurige apprehensie en vrese werde gehouden, als de Rcgeeringe selfs, die dien aengaende niet wel anders als met diverse en discrepante sentimenten van wesen ingenomen, sonderling soo wanneer daer omtrent eenige veranderingen en preteriten werden gemuniteert: De voor-gem: Heeren Gedeput. vinden haer ook expresselik gelast, om by dese occasie en gelegentheyt concurrerende so wel mette aenkomende, en byna volkomen maturiteyt van jaren, oock capaciteyt van zijn Hooght. den Heere Prince van Orangie als mette genereuse inclinatie die in deselve wert gespeurt, om medc in actie te komen, en aen 't Vaderlant enige werkdadelijke diensten te bewijsen, mette andere Bontgenoten te spreken en te confereren over zijn employ; oordelende dat des tijt jegenwoordig daer toe seer apportum en bequaem was: Dat derhalven de Heeren Staten van den Lande en Graeffelikheyt van Zeelant, om verscheyde notabile reflexien van Staet en Regeringe seer geern souden sien, datten hoog-ged: Heere Prince wesende een Instrument van so grote hope voor de gemene Republijke by designatie, of andersins tot de hoge en eminente Charges so loffelijk by zijn Doorl: Voor-Ouders bekleet, mogte wer-

werden gepromoveert, of in gevalle 't selve voor als noch met gemeen goet vinden, van al de Leden van de Unie niet en mogt werden goet gevonden, dat aen de selve ten minsten mogt werden gedefereert werden de Charges van Gen. van de Ruyterye, en onder 't wijs beleyt en Manuductie van den Hr. Prins Maurits den aenstaende Veltocht mede by te woonen, en also de practique en oeffeninge van de Militaire saken en commandement t' observeren en te leeren, en datten hoog-ged: Hr. Prins voor al mogt werden geintroduceert in den Raet van State, om aldaer fondamentele kennis van de gronden en 't beleyt van de gemeene Lants-saken te mogen bekomen, en also te meer bequaem gemaeckt, om te zijner tijt de voor-gen: hoge en eminente Charges, daer toe de meritē van sijn Doorl: Voor-Ouders, en den dienst van den Staet hem komen te roepen, met gemeen contentement te mogen bedienen, alles op den voet en even gelijck voor desen zijn Hooght. Prins Fredrick Henrik, in den beginne van den Jare 1600. en zijn Hooght. Prins Willem, beyde hoogloffel. Memorie in den Jare 1638. mettet aenbreken van hare jarē van discretie in den Raet van State acces en toegank is vergunt, op dat desen tegenwoordigen Hr. Prince van Orangie insgelijx in dier voegen in de armen en den boesem van de gemene Staet wesende ontfange, aldaer vorder mogt werden gequeekt, en door goede onderwysinge, voorsorge, en toeversigt onder Gods genadigen Zege tot de gewenste perfectie gebracht: Verhopende zy Heeren Gedeput. dat alle de andere Bontgenoten, dit nodig en prijsselijk voorstel mede sullen amplecteren, daer op deselve in naem en van wegen de Gr: Mo: Heeren Staten van Zeelant instantelijck werden versocht, haer favorabelijck te willen verklaren: Waer op gedelibereert zijnde, is de voorsz. sake by de andere Provincien over genomen.

Ende oock daer na de Kurbrandenburgse Gesanten;

Hoogh Mogende Heeren,

MEn siet en hoort over al en men moet 't voor een vast Teken nemen van een werk, dat al de gene ten hoogsten daer over verheugt sijn, datte Tractaten tussen sijn Ceurv. Doorl. van Brandenburg en U Ho: Mo: eyndelijck tot wedersijts vergenoegen zijn voltrocken.

Niemant twijfelt of God de Heere, sal de goede en redelijke Intentie dewelcke beyde hoge Partijen hebben, sodanig zegenen dat de gewenste effecten van rust en Vrede ten eersten daer op sullen komen te volgen.

Ten minsten kunnen u H: M: wel verseekert sijn dat hoog: ged. sijn Ceurv. Doorl. sijner sijts alle uyterste effecten sal doen om sodanig oogwit te bereycken.

Sijn geresolveert, en hebben alrede den aenvang daer toe gemaeckt om 't verhaelde promptelijck en exactelijck te doen na komen.

Versoeckende ook dat tot dien eynde van wegē u H: M: yemant met genoegsame Instructie en pouvoir tot sijn Keurv. Doorl. mag werde gedeputeert, mette welke hy alle voorvallende sake sal kunnen overleggen, concerneren, en te werck stellen.

En so wanneer u H: M: soude oordelen datter noch yets meer was 't welk aen de

zyde van zijn Keurv. Doorl. ten beste van den Staet of van enige der Provintien in 't bysonder soude konnen gedaen of by gebragt werden.

So hebben u H:M:'t selve na bekent te maken, en sig versekert te houden, dat sy K:D. sulx met alle hertelijke genegentheyt en promptitude sal amplecteré, en dae alles doen wat van een opregt Vrunt en getrou Bontgenoot kan werden verwag

Zijn Keurv. D. vertrout van gelijken dat u Ho: Mo: voor hem ofte zijne ooc sodanige inclinatie sult hebben.

En dat dienvolgens u Ho:Mo: niet onaengenaem sal wesen soo wanneer sijn K D. enige occasie soude mogen komen aen te wijsen, in welke hem of zijne Vrunt schap konde geschieden

Te meer nu de Tractaten sijn geperfecteert, en sulcx dat daer geen ombrage kan wesen als of u H:M: voor zijn K:D. en op desselfs voorstellinge iets deden uyt be denkelijke insigten, en niet uyt een liber en vry gemoet en genegenthentheyt.

En dat daerom u Ho: Mog: de occasie dewelcke sig tegenwoordig presenteer welsullen willen embrasseren.

Om te nemen, den Persoon en den intrest van zijnen Neve den Hr. Prince van Orangen op 't meeste in recommandatie.

En dat zijn versoek, insonderheyt mag plaetse vinden, daer zijn K.D. altans ver staet dat u Ho:Mo: souden besig zijn, om over dit poinct te delibereren, en over de vacerende hoge Militaire Charges te disponeren.

Gelijk ook haer Ed:Gr. Mo. de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslan op 't poinct staen, om neffen andre saken ook hier over te vergaderen.

Zijn K.D. laet het aen de hoge wijsheyt en discretie van u Ho:Mo: gestelt zijn, hoedanig sy zijn K.D. in regard van dit zijn versoek sullê gelieven te considereren.

Het sy als een out Vrient en Bontgenoot, van u Ho: Mo: dewelke in den wel stant van hare Staet de zijne vint.

Ofte als een seer na Bloedt-verwant van den Heer Prince, wiens avancemen hem seer ter herten gaet.

Ofte als desselfs Wettige en gedeclareerde Voogt, die ook in die qualiteyt geobligeert is voor de selve sorge te dragen.

En of wel zijn K. D. alhier niet en sal spreken van de veelvoudige meriten, en notable diensten, van desselfs Voor-Ouders, en hoe Godt de Heere daer door desen Staet so merckelijck heeft gezegent.

Nochte ook gemeent is enige andre reden (dewelke andersints vele zijn) by te brengen om u Ho:Mo: daer toe het aggreeren van dit zijn vriendelijk versoeck te eerder te bewegen.

Veel min yets te toucheren van de veelvoudige en gewenste goede effecten, de welke evident zijn om te sullen moeten volgen op de favorable Resolutie dewelke u Ho: Mo: hier op souden mogen nemen.

Soo en kan zijn Keurv. D. u Ho: Mo: niet verbergen.

Dat (sijns oordeels) noyt occasie so favorabel als dese is, sal geboré werdé, waer by u H:M: haer cordiael gemoet en affectie tegen sijn K D. so gevoeglik soude konné uyté, en waer door sy de bant van onderlinge vruntsch. meer sou konné versterké.

Zijn K.D. laet 't aen de hoge, wijse, en vrye dispositie van u Ho. Mo: t'eenemael gestelt zijn, wat Resol. sy ten besten van de Hr. Prince van Oranjen hier op sullen gelieven te nemen.

Maer

Maer u H:M:kunnen wel versekert sijn,datte gunst dewelke sy sullen goet vindẽ hier op aen hem te bewijsen by zijn K.D.en dessels Nakomelingen sal werde gehouden voor een sodanige Vruntschap, waer van de Memorie by t Keurv. Huys van Brandenburg noyt en sal werden geextingeert.

En dit is 't geen dat wy onder-geschreven volgens speciale last niet hebbẽ konnẽ noch mogen onderlaten u H.M.mits desen gedienstelijk bekent te maken.

En wy sullen daer op u H:M: favorable verklaringe te gemoet sien. Gedaen in 's Gravenhage den 10. Marty 1666. Was ondertekent.

WERNER WILHEM BLAESPEYL.

JOHAN COPES.

Terwijl men dus alle sorgen ten Oorlogh droegh / waren veele Duytsche Vorsten niet weynigh bekommert dattet Lant van den Munstersen Bisschop niet alleen bedorven soude werden / maer dat by gevolge de Nabuyrige en het gantse Rijk haer deel daer van souden krijgen / daer om quamen in dese maent tot Munster / Cur-mentze / Cur-brandenburgse / Nieuburgse / Cur-ceulse / ende andere Gesanten / om den Bisschop zijn gevaer voor oogen te stellen / ende den selven tot Vrede mette Geun: Provintien te persuaderen / als zijnde voor de Duytze Stenden een onlijdelijcke sake / dat Munster als een Lidt van 't Rijck / vreemde Koningen hulp als Engelant / om 't Keyzerrijck te bederven niet alleen amplecteerde / nemaer oock de Engelsen / 't zy over Vlaenderen ofte Oost-Vrieslant poochde op den Duytsen bodem te brengen / een verre af-ghelegen dessseyn van 't Instrumentum Pacis, &c. Het was oock schande voor Religieuse Vorsten en Princen te moeten lijden en dulden / dat mids al het ongebonden Volck in dienst genomen / aen alle oorten de vuylste ghewelden tegens de Inwoonders in vaste Steden / en noch veel meer ten platten Lande wierde ghepleegt : Want terwijl men hier een Kerck spolieerde / daer metten Predicant in zijn Sermoen spotte / jonge Meyssens van 14. Jaer uytte Ouders Huys haelde / en verkrachte ; Dienstmeyden achter haere Vrouwen gaende / wegh ruckende uytte Stadt voerden / en schoffierden ; Ende voorts alle soorten van schelmstucken die den Oorlog mede brengt : Men sach oock de Ingesetenen by diverse gasten al te seer bezwaert met schattingen / en vervolcht uyt bitterheyt der Religie / het eerste / om dat yder sich tot defensie wilde wapenen / en het tweede / om van zijn contra Religie geen combinatie / veel min verraet onderworpen te zijn : Het dede zijn Doorl: van Brandenburg als een Godtvruchtig Prins / gelijk wy weten dat hy is / in 't harte seer / dat men de Protestanten / dat zijn Gereformeerde / Luterse / of Meniste Burgers / uyt Dusseldorp verdreef / dat men den Lutersen Predicant uyt Zweibel seer heeft mishandelt / en Conradus Eveus, Gereform: Predicant tot Widen / met gewapende mannen uyt zijn Huys gejaecht / en 't Huysraet op Straet gesmeten ; Oock mede een vroom Burger van Kiel / om dat hy de eere van Calvinus had gedefendeert tegens een die dien treffelijken Theologant lasterden / neffens den Schoolmeester van Huysbergen om zijn School houden in de boeyen en gevanckenisse had gesmeten : Van al 't welcke de Brandenburgse Dienaers nauwe kennis namen / en 't selve begeerden dat op-getekent soude werden.

Aen 't Keyzerl. Hof tot Weenen begost men sich langs hoe meer tot de aenkomst der nieuwe Keyzerinne Bruydt te bequamen. : Een Turcksen Gesant scheen echter naer haer niet te willen wachten/ daer om nam hy afscheyt van den Keyzer/ toen hy hoorde datten Graef Lesle alreede van Constantinopolen te Buda aen-gekomen was/ mede brengende een seer kostelijcke Bibliotheeck/ over de vier tonnen gouts waerdigh/ zijnde die geene welcke de Turcken van Koning Steven van Ongarijen hadden gerooft/ te Buda gevoert/ ende nu door des Grooten Heers Bibliothecarius seer was verbetert en vermeert; den Keyser sont tot de receptie van dien Lambecius, zijn Bibliothecarius/ een Hamburger: Den * Turkse Gesant wiert gelast een Lijst van zijn gevolg te Weenen aen 't Hof over te geven/ en hy is in goede beleeftheydt weder na zijn Meester vertrocken/ na dat alle die van zijn gevolge/ en hy oock selfs waren beschoncken als den Turcksen Ambassadeur in 't jaer 1638. De Joden in Ongarijen de wilde rasernije van haren Propheet Nathan oock in 't hooft krijgende/ verkochten al wat sy hadden/ en togen na Constantinopolen/ weynig als de rijckste van hun bleven/ namen als de Vliegen haren marsch na Orienten/ en sloegen t'elckens als een kleyn Leger daer sy vernachten. Den 21. deser Troude tot Patok den Jongen Vorst Ragotzky/ met de Dochter van Graef Pieter van Serijn. De Sweden sackten nu langs soo meer nae den Duytzen bodem af; die van Pomeren/ en speciael te Straelsont klaegden deswegen van al te grote overlast/ want daer omtrent/ behalvens een groote Artillery/ bleef oock veel Soldatesce geinquartiert. Men sprack omtrent de Elve onderwijl veel van Vrede te maken tusschen Engelant en Hollant/ en in der daet had men 't oogh op Bremen/ daer Lubeck/ Hamburgh/ Munster/ Colen/ en andere groote Steden seer jaloux om werden/ doch al te laet; De Sweedtse Officiers hun selfs een goeden Somer beloovende/ en siende dat Munster noch in actie/ zy van Denemarcken noch van Brandenburg yets quaets hadde te verwagten/ deden daer sy waren/ den boer by provisie lustich op schaffen/ en men dronck veel brave glasen selfs by die onder hun lustig van 't Podegra gequelt waeren/ op de gesontheyt gar ausz van de drie Carolussen/ dat zijn/ de Koningen van Spangien/ Engelant en Sweden: Men liet oock voor af-gaen dat de Bremers sich onder Sweetse protectie geheel als andere vrye Landt-steden willen begeven/ en datse sulcx doende ratione Civitatum niet en souden na Staden of Vortehoede verschreven werden/ de Stadt had toch wel altoos haere Bisschoppen gehult/ en toch geen Oorloghs-lasten gedragen/ van alle onkosten vry/ hare Commercie niet belet/ en nu sich instellende/ haer van Koninckl. Sweetse hulpe altoos getroosten konden/ welcke anders tegen haer gekeert/ de selve oock wel tot over-gave soude konnen dwingen; En gaven aen de Bremers na te dencken wat hier op soude konnen volgen/ &c. Zijn Doorl. van Brandenburgh wiert in dese dagen van den Koningh van Vranckrijck vereert met een rijcke Tapitserije ende andere Behangselen; Welcke tot Cleeff zijn geoffereert door den Heer de Colbert.

Den

* Den Turkse Gesants Secretaris en 20. andere van de Suite lieten haer tot het Christen Geloof brengen,

Den Marquis Castel-Rodrigo tracteerde seer heerlijk dese dagen tot Brus-sel den Bisschop van † Straetsburg en de Gedeputeerden van Ceulen/ de leste aldaer om 't intrest van haren Prince gekomen zijnde ; men dronck aldaer de gesontheyt van den Koning van Spangien/ na gewoonte met 't Rapier en de Roemer in de handt : Het sach daer alles op/ om den Bisschop van Munster mette Heeren Staten te bevredigen : Ten hielp niet al quamen van Brussel na Luyck voor de Munsterse 6. Muyl-ezels met gelt/ men seyde in Brabant dattet voor Luyckse Koolen betalinge was ; maer toen het gelt van Luyck op Colen ging/ kreeg men gedachten datter Creatueren daer omtrent mosten zijn. Ten behaegde den Keyzer niet wel / dat men tot Arbitres de Kroonen Vrankrijk en Sweden allereerst hier toe voor stelde/en dede seggen aen der selver Gedeputeerden door den Marquis van Baden/ dat Keyzerl. Majest. dese keuse van vreemde Arbitres niet konde toe-staen/ over questien die 't Rijck al-leen beraeckten : Daer uyt ontsproot de sorge van diverse Duytze Princen / om selfs den Bisschop tot Vrede met Hollant te dwingen : En Munster had 't oog tot zijn Arbitres op Duc de Wolffenbuttel/ Duc de Nieuburg/ en Kur-Colen/ de by-een-komst ramende tot Dortmont : Onder dies poogde den Engelsen Envoy Milord Taff een stock van dese handeling in 't wiel te brengen / dan siende tot Weenen geen vrucht/ keerde na Regensburg/ om daer de Munsterse Engelse Partije te doen prevaleren/ indien mogelijck : Dan hy ervoer de selve inclinatie van die zijde / die Talboth te Coppenhaven/ en Vane te Cleef had bespeurt/ om dat men op belosten van Eylanders nimmer en mocht t'zeyl gaen / als met een deugdelijcke Polis. Den Graef van Roye quam den 3. deser te St. Germain een Munsters Vendel presenteren/ dat Monsr. Vallerie onder den Prins de Tarante de Bisschopse af-genomen had. Eenen Pieter Moulier van Delft/ Corporael onder Capit. Allart / toogh van Arnhem over 't Veer alleenig met een Snaphaen op hazard; nauwlijcx uytte Arck gegaen/ komen hem 18. Munsterse by/ schieten op hem/ raken niet / en bieden hem quartier/ hy weygert/ en hy schiet haren Guide door den kop/ daer op de Munsterse aen 't lopen / hoewel braef gewapent ; schande wast door een man/ die haer Guide doot te Arnhem bracht/ hebbende tot buyt/ een Poolsen Buysthamer en twee bonte Mutsen met goude Galon beset.

Venetien noch al in 't Harnas tot beschermingh der Algemeene Christen-heyt/ verboot dese dagen het godtloos leven / 't welck veel in haere Republijck graseerde / gelijck waren de dertele mascaraden/ die gelt vertwistende Kaets-banen/ en andere speelen/ het onkuys danssen/ voorts alle insolentien/ strijdigh met een stil Christelijck Leven : Daer tegens ordonneerden in de Kercke van St. Marcus / geassisteert van den Hertogh/ Senaet/ en Edelen/ drie groote Bededagen in 't Jaer / om daer GODT te voet te vallen/ en te bidden om zijne beschermінge: *La divina Protectione all' Armi Publiche, contre il Nemio comune de la Christianita, e particolare pui hue mai succedire di questo Serenissima Dominio, ce sole tra*

† 't Capittel van Ceulen had den Bisschop van Straetsburgh ghenomineert tot Provoost van hare Kercke : Maer vermits den Bisschop van Saltsburgh tot dese Charge van den Paus procuratie hadde, bespeurde men al vry wat differentie tus-schen dese twee Prelaten.

Principi Christiane rintrezza il suo Barbaro Orgoglie, e confonda la sua orgoglesa superbea in terra, e in mare. Den Paus maeckte doe 6. nieuwe Cardinalen/ als/ sijn Hof-mr. Nini, den Roomsen Gouvern. Conti, den Secretaris Rasponi, Paluti den Auditor, den Scher-mr. Corsini, en Litta Aerts-Bisschop van Milan. Den fameusen Comediant Scaramouche tot Romen/ verbeelde in een Spel dese maent al te schempig af/ het verlaten van Gigery/ in spot der Franse Natie; hy wiert daer over op klachten der Fransse in detentie gevoert/ maer den Spaense Gesant Bourlemont/ en de Fransse Cardinael de Rets wel wetende dat de Comedianten maer spotters zijn/ en datse den Hemel (die alles een wijl verdraegt) so wel aentasten als Koningen/ lieten Scaramouche na 2. dagen weder lopen/ met bevel/ dat hy mochte dencken schoon de Goden der Aerde nu wel patientig met hem waren/ gelijck den Hemel gewoon is/ dat hy op dat geluck sich niet altoos en soude hebben te verlaten.

Men arbeyde onder de Roomsgesinde dese dagen seer yverich om Castilien en Portugael te bevredigen/ met dat voornemen/ om alsoo den Keyzer/ den Paus/ en Engelant met Spangen in een Verbont tegens al de rest te verbinden; maer Portugal en was Spangen niet te wil over puncten/ van soo veel Schepen/ en Volck/ en den Tijtel/ en by manelijcke oor mancquerende/ aen Castilien alles te moeten idefereren: Immers het handelen dezes liep soodanig in 't wilt/ datter meer bitterheyt als Vredens-lust uyt volchde: Evenwel de Papen preeckten daer van op hare Stoelen/ als of het so waerachtig was als Godts Woort; Den Engelse Gesant te Madrid engageerde sich oock in veele presentatien van een nieuwe Alliantie/ en gelicentieert yder zijn Vrunden te comprehenderen/ noemde Portugal tot zijn eerst, maer also Spangien oock alsoo de Vereenighde Provintien wel hadden komen voor-stellen/ viel dit werck in duygen. Den Koningh van Engelant sont daer om Lord Montagu, gewesen Admirael/ nu Graef van Sandwits/ na Spangien/ om wat beter op die Negotiatie te letten: Die 't ongeluck had veel quaet weer op Zee/ en het geluck van echter in Bisschapen te mogen landen; van waer hy sich op de reys na Madrid (daer wy hem laten) begaf. Den Grave van Bristol dus lang geweest Vyant van den Cancelier Hyde/ maeckten zijn Peys metten selve door 't ontdecken van de macht der Vremdelingen/ ende van 't welcke sy oock waren trachtende een voet in Engelant te krijgen. Tegens 6. ten 100. wierde voor den Koningh en 't Rijck nu weder 12. en een halve tonne gouts genegotieert. Den Hertogh van Jorck quam weder (om de Pest soo lang in Lant gheweest) te Withal Huys houden: De Londenaers soo licht als een vlonder/ staken daer over Picktonnen aen/ en zy luyden de Klocken. Ende op dien selfden dach Proclameerde men den Oorlogh tegens Vranckrijck/ met hant-geklap/ geschreeuw als uytsinnige/ en als een vrolijcke saken: Soo ver wijckt Godt uyt de Harten der Menschen/ als hy haer straffen wil: De Proclamatie luyt aldus:

ALsoo de Franse Koning voor geeft te oeffenen een beschermt Verbont, gemaekt mette Algemeyne Staten der Vereen: Nederlanden, en daer neven ons beschuldigt als Oor-

logs

logs aenvangers, maer het tegendeel daer van is alle de Weerelt genoegsaem bekent: Sco heeft hy op den 26. van Loumaent lestleden den Oorlog verklaert tegen onse Onderdanen makende also hem selven aenvallers, de Vrede brekende, die wy altijt hebben begeert mette voorn: Staten, voor welcke de Fransse Konings Gesanten noyt aenboden vergoeding van geleden schade gedaen aen onse Onderdanen, en niets tot verder schicking van den handel in 't toekomende: Wy ons verlatende op de hulp van God Almachtig, in de rechtvaerdigheyt van onse saek, en versekert zijnde van de dapperheyt en genegentheyt onser Onderd. tot bescherming van dien, hebben goet gevonden te verklarē, te willē tegen gaen dē Franse Koning, en krachtiglijk in Oorlog vervolgen (welke hy so onregtvaerdig heeft begonnen) met d'uyterste van onse macht, te Zee en te Lant, tot bescherming onser Onderdanen: Belasten hier by onsen Broeder, onse hoog Zeevoogt, en onse Neef en Raet George, *Hertogh van Albemarle, Overste van onse Macht te Lande, onse Oversten van verscheyde Graefschappen, en alle andre mindre Oversten en Soldaten onder haer, so te Zee en te Lant, tegē te staen al de ondernemingen van de Franse Koning of zijne Onderdanen: En om te doen uytwercken alle actien van Vyantschap tegen den Fransse Coning, zijn Schepen en Onderdanen, so gebieden en versoecken wy alle onse Subjecten sich geadverteert te houden, en aen de welcke wy van nu voortaen verbieden eenige Correspondentie of Communicatie met de Franse Koning of zijne Onderdanen te houden, op pœne van 't Leven, alleen uyt-genomen die gedwongen sijn sulx te doen om sich te retireren, en hare Goedere uyttet Lant te vervoerē: En vermits daer veele Onderdanen van de Franse Koning en van de State Gener. der Geun: Prov. in ons Koninkrijk zijn, soo verklaren en geven wy onse Coninkl. Woorde dat al die van de Franse Natie of Hollanders, die haer omtrent ons gehoorsaem gedragen, en dewelke niet en sullen correspondēren met onse Vyanden, in hare Goederen en Personen sullen werden beschermt, en geenig molest sullen werden aen-gedaen, hoe 't oock zy: Oock daer en boven verklaren wy, dat wat Frans of Hollans Onderdaen, 't sy om de toegenegentheyt tot ons, of tot onse Regeeringe, of om te ontwijcken de verdruckingen die sy maecken mochten in hare eygen Landen, en binnen onsen Koninkkrijcke komen, dat hare Personen door ons met hare Goedere sullen geprotegeert werden, en voornamentlijck die van de Gereform: Religie, wiens Intrest altoos by ons sonderlijk sal werden verkoren.*

De Heraulten/ Trompetters/ en Sergeants van Wapenen/ riepen desen Oorlog eerst uyt voor 's Koninghs Palleys te Withal/ doe tot Templebaer/ tot soo ver Londen dit Jaer verbrant most werden/ en voorts aen de Beurs/ en op sulcke Plaetsen daer al de Huysen alles in de asse is geleght: Men had op dese Publicatie-dach van Oorloch 't Engels Volck wijs gemaeckt/ dat de Fransen alle Engelsen die sy kregen/ gelijck immers reeds aen sommige was geschiet/ de voeten spoelden/ en dat Duc de Beaufort te Marseillie na Toulon de Engelse Natie seer cruel tracteerden/ en 4. Engelse Bootsgesellen souden veroordeelt hebben te hangen/ om datse gelt ontfangen hadden ten dienst van Engelant tegen Vranckrijck; En dat hy een Engelse Piloot soo op zijn eygen Schip diende/ wel zijn Paspoort had ghegeven/ dan met confiscatie van al desselfs gage/ &c. Daer ghesehiede in dese Maent weder groote schade over meest geheel Engelant/ waer onder weder speelden diverse absolute Aertbevingen als in de voorleden maent: 't Geluck had 's Konings Vloot doenmael in de Havens/ en deswegen luttel beschadigt te zijn/ maer veel Engelse Koop-

vaer-

vaerders vergingen : Hier op volghden een generale Allarm op de Engelse Zee-Kusten door de Fransse Schepen/ die hun daer lieten sien/ en groote verschrickinge aen de Engelsen bracht/ dewijl sommige landende/ eenigen roof mede weg voerden : Den Koning beval deswegen het geduerigh buyren ende waken langst de stranden/ en dat yder Inwoonder altoos gereed/ op soo en soo een teken op pœne van 't Leven/ wel voorsien met geweer/ kruyt en loot/ binnen een uyr most verschijnen / hebbende elck zijn rendevous. Hier tegens joegh 't Engels Fregat de Draeck by Boulogne een Frans Galjoot tegens 't Landt/ en hoopende daer noch wat buyt uyt te halen/ wierde van 't Landt-Volck met Musquetten en Steenen so begroet/ datse niet anders verrichte als 't Scheepje in brant staken/ uyt spijt datse geen roof konden krijgen. Oock quam 't Engels Fregat de Saphyr een Holl. Oorlogschip met een Caper in 't Canael tegen/ daer hy soo veel kreeg/dat hy binnen Pleymuyen vluchte/met partije dooden en gequetsten/ seggende als hy daer quam/ volgens de Engelse stijl als sy te kort schieten/ dat door de mist een holle Zee/ hem zijne Vyanden waren ontvluch:.

MARTIUS 1666.

Vranckrijck 't exempel van Nederlant volgende/ prepareerden eenige Vaertuygen om 't Schotse Regiment weder over Zee na Huys te varen. Den Franssen Gouverneur Sr. Laumay du Mas, op l'Isle de Ree/ monsterde doe al de Inwoonders van dat Eylant/ die wapenende tegens eenige aenval der Engelsen/ waren sterk 32. Comp. te voet/ en 4. comp. te paert/ en 300. Dragonders/ hebbende 2. hooge Bakens met Klocken/ die men ver in Zee sien en hooren konde/ waer op voor alle onraet geduerig sentinellen maeckten. De Franssen attrappeerden omtrent Calais een Engelse Chaloup/ daer 10. mannen in waren/ die quamen de Fransse Cust verspieden. Tot Morlaix in Bretange wiert mede gearresteert een Fransman/ zijnde een Ingenieur/ die sich tot een Engelsman had laten naturaliseren/ dese hadde af-getekent alle 't vlack en de gesigten van de Franse Zee-stranden. Men vont oock te Calais in eenige packagien voor 500. ponden gelt na vreemde Landen gaende/ zijnde munt die verboden is om uyt het Rijck te versenden. Doe quam een Engels Jacht voor Oostende/ om over te halen de Dochter van den Heer van Beverwaert/ dewelcke soude trouwen metten Milord Arlington/ Secretaris van de Engelse Koningh; de Engelsen op dit Jacht joegen een Bylander binnen/ en noch een ander aen strant/ daer 't Volck of vlugte/ de Engelsen meenden dat met haer Sloep af te halen/ maer de Gouverneur van Oostende belette sulckx/ dede op dese stoute Engelse/ die geen Potentaten ontfangen/ schieten/ en 't gestrande Schip binnen halen/ de Engelse Schipper wiert hier zijn eene been af/ en den Constapel wide ruch geschoten/ doe quamen sy selfs binnen Oostende om gesalft te worden/ lopen; maer alsoo het Spangen noch soo wel niet als Engelant en paste Govert met den Bult te speelen/ soo wiert dat werck door de tralien af-gemaeckt/ hoewel

Span=

Spangien voor desen om 't point d'Honneur zijn beste Staten en Landen heeft verlooren gehad. De Hertog de Navaillies versocht oock van den Koningh 6000. man om de Stranden in 't Lant d'Auniez tegens 't landen der Engelse te besetten. Monsr. Colbert dede doe voor 400000. pont koopen alle de Bosschagien omtrent de Reviere de Charente / om tot Scheeps-Timmeringe te gebruycken Den 14. deser vertrocken voor de Reede van Rochelle 10. Franse Schepen na ‡ Oost-Indien/onder 't Commando van Monsr. Mondeuergne, in Compagnie van noch 17. andere gewapende Schepen na America en Portugal willende / wijl tot Lissabon de Suycker-vloot met 40000. Kisten Suycker al in Februario uytte Bahia was gearriveert. De Coningin van Portugal/ Madame d'Aumale/ seyde oock adieu aen 't Franse Hof/ om van Rochel na Lissabon te varen / verselschapt met den Bisschop van Laon / en vijf Capucijnen. Den Spaense Gesant de Fuentes maekte te Parijs den Koning bekent/datte Infante van Spangen/Bruyt van den Keyser/ langst Provence na Duytslant soude verreysen tot haren Bruydegom; Waer op zijn Maj. antwoorde/dat hy wel had moge lijden dat sijn Suster haer reyse middê door sijn Koninkr. had aengelegt: Daer de Fuentes op antwoorde/dat sulcx een grote last voor sijn Maj. van Vrankrijk soude wesen, en vele onnodige onkoste voor sijn Meester. De Cooplieden van St. Malo kregen doe consent van zijn Maj. om 10. Oorlog-Schepen te mogen upt-rusten tot versekering van hare Coophandel. Men sprack van eenige onlust der Bordeloisen/ maer het contrarie was waer/ daer om sont den Koning een Declaratie / daer by zijn Majest. haer in hare Burgerlijcke Privilegien confirmeerde/ en consenteerde/ datse hare lasten voor dien prijs mochten af doen als sy haer op gedragen waren. Den Prins van Conty/ maer 2. dagen sieck geweest hebbende/ was tot Balzack in Langedock in Februario overleden / zijne na-gelaten Kinderen zijn door den Koningh vereert met 25000. escus; de Princesse van Conty had wel geern t'gouverno van Languedock gehouden voor hare Kinderen/ gelijck sy versocht/ maer zijn Majest. vergaf die Charge aen den Hertoge van Verneuil / Kints Kint van Henry le Grand, en lest geweest Ambassadeur in Engelant/ hy kreeg 100000. pont Inkomen meer als de Prins de Conty gehad had / hem oock gevende de Graefschappen van Blois en Chambor ; Was by den Coningh seer bemint / want als hy by den Coningh / naer ghehouden quarantema van Londen / rapport quam doen van zijn Ambassaetschap/seyde hy: Sire, als ick van den Koning van GrootBritt. scheyde, omhelsde hy my, daer by voegende, dat hy seer ongemackelik was om datten Con. van Vrankrijk sijn Broeder met so een hete begeerte omhelsde 't welvare der Holl. haer self secours sendende in een so voohtigen saisoen; doch dat hy metter tijt wel soude gewaer worden, dat groter Vrunt van de Fransse Maj. was, dan wel de Holl. Daer en tegens wierden in het Rijck alle middelen tot fournissement van penningen bedacht / en in 't werck gestelt / selfs wanneer

‡ De Franse verboden, om datter veel Holl. Lootslien waren op hare Vloot so na Indien wilden, en zeylreet lagen, die Voyagie by te wonen, onder pretext dat haer was verboden den dienst onder alle vremde Natien, op peene van 't leven, en soo wiert niemant geadmitteert als die sig tot een Fransman liet naturaliseren, gelijck 24. Lootslien haer hebben laten geseggen tot sulckx.

Mr. Dreux/ Advocaet van de Kamer van Reeckeninge/ aen 't Hof quam klagen/ hoe dat op de rolle van 12000. Escus soo hem gelast waren in te voeren/ soo veele Requesten ende klachten waeren in-ghekomen/ is hem op die selfde Rolle in plaets van 12000. gelast 60000. gl. in te vorderen: Men sprack van noch 60. millioenen te contribueren/ die over alle Steden van Vranckrijck souden uyt-gevonden worden. Op die tijt gingen de Heeren Sur-Intendent Colbert, Guinegaud, Secretaris van Staet/ d'Aligre de Seve, en de Passort, Raden van Staet/ in de Vergaderinge der Geestelijckheyt/ alwaer Mr. d'Aligre het woort doende/ eyste aldaer van hun 4. millioenen ponden/ midts de groote nootsakelijckheyt/ daer toe den Koningh die van noode hadde tot de onkosten van den Oorlog die hy hadde tegens de alderoutste Vyanden van Vranckrijck/ en om te onderstutten een plus puissante qui pourra naistre. Men maeckte doe 6. Juffrouwen van Staet/ om geduerig rondsom de Coninginne van Vranckrijk te zijn/ 't welk begost van 4. uren na middag/ de selve waren/ Madame d'Elbeuf, Madame de Hertoginne van Elbeuf; de Hertog. van Sully, de Hertog. van Noaillie, de Marquisinne van Villeroy, en de Gravinne de Guiche, werdende yder daer voorens 2000. Schilden tot een Inkomen 's Jaers ghegeven. Tot Bois de Vincennis wierde doe gebracht seecker Carel/ die sich beroemde de Konst van Mercurius ofte Quicksilver te hebben; men dede hem zijn konst op 't Casteel in 't werck stellen/ werdende van twee mannen bewaert/ daer hem Monsr. Colbert quam besoecken; maer of hy geen Algemist sy geweest/ hebben wy noyt vernomen.

Naulijckx ja noch ontijdig was gebooren den tijt om van Zee-Oorlogen te spreken/ of Engelant door de boose Bisschoppen op-gestoockt/ speelden 't gheluyt van een bloedigen Triton/ als de slechtste Page van Neptuyn; men bevont nu het Engels spreeckwoort waer/ no Bisschop no King: Want den voor desen gewesen Presbutriaense Predicant/ nu Bisschop van Cantelberg/ dede alle de Predick-Heeren en Capellaens/ als een yveraer van 't Coninckrijck/ van hare Predick-stoelen recommanderen/ en yder wijs te maken/ dattet beter was, wijl 't nu Vasten was, voor een goet Kingsman Broot in sijn Huys te misse, als gelt voor sijn Maj.te weygere, 't welk als een d'aldergrootste weldaet gesegent soude werden, &c. Denoterende genoeg 't gebrek dat Eng. aen gelt had/ op een tijt dat men wrevelig tegens zijn soo onlangs wel onthaelde Gebueren/ maer puer den Oorlog socht. Men verkocht doe de Lading van de 2. Oost-Ind. Scheepen de Phenix en 't Slot van Honingen/ want daer most gelt zijn in 10. urentijts/ renderende omtrent 16. tonnen gouts samen: En men sach om de Pest die noch al over Engelant graseerde/ binnen London soo veel Huysen leedigh en te huyr staen/ als in Menschen geheugenis niet en was geschiet. Tusschen die van Engelant en desen Staet gheconvenieert zijnde/ dat eenige Schepen geduerig mogten komen lossen d'een gevangen tegens d'ander/ geschiede sulckx ten weterzijden onder 't Volck by lootinge/ en voeren op Zeelant/ Hollant/ en Vrieslant alsoo over en weer diverse Schepen; doch men bevont datte Neerlanders in Engelant door sober onthael en de Pest meest of veel ellendich waren ghestorven. Tot Halfield verbrande doe door de onvoorsichtigheydt van een Dienstmeyt de Kamer des Conings met alle rijcke Meubelen en neffens

staende

staende Gebouwen/ op een halve tonne gouts waerdig geschat. Tot Haumslor sprong doe mede een Kruytmolen met al 't Volck op.

Maer Engelandt was meer ontstelt dat Denemarcken soo los met de Vereenigde Provintien sloot / sonder haer consent te komen vragen : En dat den Deense Secretaris Dreyer soo stil met 't Verbont door Carisius en Clingenberg in den Haeg geconvenieert/ en te Coppenhaven getekent/ weder uyt Denemarcken na Hollant reysende / den Engelse Resident daer door belet hadde die van zijne Natie te waerschouwen / aengesien den 5. Martij alle Engelse Goederen in 't Deense Rijck wierden gesaiseert : Voorwaer met groote reden want Engelant hadde alvoorens in hun Rijck niet alleen de Deense Schepen en Koopmanschappen versekert / maer oock al de Deenen daer van als gedeclareerde Vyanden in de gevangenissen ghewozpen. Dus oog om oog en het recht van gelijcke munt en vergelding plaets grijpende / sont Engelant 3. tonnen gouts per Wissel aen den Bisschop van Munster / om indien mogelijck de aen-gestelde Handeling tot Dortmont met hare Ho: Mo: te beletten : Of dat Engelant indien den Bisschop den trant van Denemarcken en Cur-brandenburg volgde / dan noch wel machtigh soude zijn om Vyanden tegens die van Munster op te hitsen/ &c. Maer den Bisschop des weynigh ontrust / sont na Withal dese antwoort: Dat men hem geen Eng. Gesanten meer behoefde te sende, dat hy ook nog van gelt wel was voorsien, en mede gans niet bevreest om meer te krijgen, &c. Dus ging 't Engelse desseyn aersselent: Zy hadden mede te Regensburg den Aep gespeelt/ pogende mette kattepoot van een Munsters creatuer daer de Castanien uyt 't vuyr te krijgen / maer/ de meeste Duytse Stenden verstonden/ dat men op 't unsters wesen niet en soude in hare Vergadering resolveren, als willen eerst afwagten de mening des Keysers, en 't gene hy dien aengaende dese krijtende Ges. soude hebben geantwoort, &c. Dus viel de hete vrage van dese aensoeker/ van, of den unsterse Prelaet uyt 't Duytse Rijk al of geen secours op 't aenstaende Saisoen soude hebben te verwagten, geheel in duygen. Den 24. deser wiert 't Hulwlijk gesloten en ondertekent/ tussen den Hr. Paltzgrave van Simmeren, en de Princesse aria, jongste Dochter van Prins Fredrik Hendrick, hoogl. memorie : Waer van de Bruyloft tot Cleef (als een van den Hemel gezegende Vrede-plaets) tegens de mid-somer wierde aen gestelt.

De Zee als een wonder Weerelt op sich selfs / de voorleden maent speciael rondsom Engelandt/ Schotlant/ en Yrlant/ geroesmoest hebbende / met vernielinge van in de 20. Engelse Schepen/ behalvens noch de vreemde/ begost nu haere Dooden en Gebeenten aen de Oevers op te werpen ; onder veele stranden te Jarmuyen een Been van by de 58. pont zwaer / ongeschickt dick / en maer vierdehalf Voet lang/ de wijsheyt der Medicijns oordeelden 't selve van een Mensch te zijn/ maer elck mensch oordeel wat een mensch dat wesen soude die soo een Been in zijn lijf had. Men gaf doenmaels in dit Jarmuyen niet duysterlijk te kennen/ dat men daer een Fregat voor den Coning had gebout / en genaemt de Sweepstock / alleen om dat een van diergelijcke naem ten tijde van Koning Hendrick de VIII. bestant bleef in den gantse Oorlog tegen Vrank-

rijck / hoewel sich eenmael van 3. Fransse Schepen bevart en tot sinckens toe bestelt vindende / haer most over geven / dan van de Fransse gerepareert / nam een Engelsman Joris Alce weer 't selve / en gelijck de Fransen d'Engelsen op de Sweepstock buyten boort hadden gesmeten / alsoo hadden d'Engelsen nu mede in vergeldinge aen de Francoisen ghedaen. De Zeeuwen op de Caep ervaren / rusten een Schip uyt / dat noemende de Schrick van Middelburgh. Den 5. deser liepen van Duynkercken d'eerste Capers als een met 14. en een met 20. stucken uyt tegens d'Engelsen. Den Koning van Vranckrijck dede daer oock drie nieuwe Fregatten timmeren. Capiteyn Cornelis Jansz. op 't Schip Orange bracht te Rochel 3. Eng. West-Indis-Vaerders op: En in Tessel sag men een Eng. Guinees-vaerder op brengen / die eenige op 2. tonnen gouts estimeerde. Daer tegens seker Schotse Lord te Edenburg eenen Cap. Hamilton ter Caep uytrustende / nam die verscheyde Neerl. Schepen achter Yrlant om met Wijnen na Amsterdam willende / en bracht haer tot Leit op. Italien kreeg doe mede deel van storm-buyen / hare playsierige Gondels wierden met 92. zielen te gront / en Carotsen met Edelen van de Bruggen in 't water geslagen. Den vailjanten Ridder Hoquincourt, met zijn Schip van 40. st. en 400. man alleen zijnde / voor de Haven van Scio aen-getast van 25. Turckse Galeyen en diverse Oorlog-schepen / sloeg 6. uren lang tegen de selve / endlingh seer doornagelt / is hy gesoncken / en 't meeste Volck verdroncken / had over de 50. dooden / en de Turcken verloren hier over de 500. man.

Het was den 28. passato savonts dat Louise de Gusman, Coninginne moeder van Portugal / en Gemalinne van Don Jan de III. het leven af leyde / out 56. Jaren / maer 3. dagen sieck geweest zijnde: Zy gaf als een Christen Mensch de Benedictie aen hare Soon de Koningh / en den Prins desselfs Broeder / die van Salvaterra op hare doodts-noot per poste na Lissabon af quamen: De Portugesen beklaeghden haer seer / als een Vrouw zijnde die soo manlijck tot d'eygendom met hare Man en de geheele Natie had gestreeft: En betoonden in 19. Jaren dat sy heeft geregeert / geweest te zijn van een onkreuckbare Resolutie / en als een Amazone voor de Portugijse Natie. Daer leydt in Arabien Felix een Koninckrijck van Elal / en in de selfde de populeuse Stadt Aden / vol van Jootse Kooplieden / in dese Stadt was een Jode Giorobaon geheeten / die door zijn krachtige welsprekentheyt seer wel ja wel de meeste der Ingesetenen bracht tot zijne devotie / die haren Bassa ter neder slaende / oock het Guarnisoen tot hunnen dienst dwongen: Luttel tijts daer aen / haere Creatueren aen wassende / wiert aen Giorobaon de absolute Regeeringe op-gedragen / en sy noemden hem haren Propheet / 't welck al meer en meer toe nam door de assistentie van Porti d'Nyusso en Lira / welcke oock daer toe drongen alle de Arabers uytte Gebergten van Arzira of Cobuburra: Van hier nu dus gesterckt zijn zy op-getogen na de Cape van Zibil / sonder eenige tegenweer te vinden / in nemende de Stadt Ziden: Van hier zijn sy in 3. maenden tijts op ghetogen in 't steenachtige Arabien / daerse de Stadt Medina veroverden / en daer op oock Mecca: Van waer sy schreven tot alle de Joden van Idumea en Syrien / om haer te bequamen tot hare ontfanginge / ende dat sy ghemeynt waren

ren in het kort haer alle te bevrijden van de Slavernye der Turcken.

Op den 16. deser is by Ysselsteyn/ in de Provintie van Utrecht / een schrickelijcke daet gepleegt aen seker Persoon Maerten Schats, zijnde Licentiaet in de Rechten/ woonende tot Willigen Langerack / een uyrtje van Schoonhoven/ waer hy alleen t'Huys zijnde/ overvallen is van 4. Moordenaers/ die door de muyr van 't Huys door-gebroken / hebben gen: Persoon willen dwingen / hy zijn geldt haer geven soude/ hy hoorende datter in zijn Voorhuys onraet was/ quam uyt zijn Bedt met een Degen in de handt/ daer hy hem meende mede te defenderen/ maer te vergeefs/ door dien sy hem te machtig waren; liepen eerst de Kamer-deur aen stucken/ die hy met een Leer meenden te bewaren / doch ijdel/ want de moorders drongen soo hart tegen hem in/ dat sulcx onmogelijck was; by hem komende/ wierpen hem een strop om den hals/ en sloegen hem drie Ribben aen stucken / den Patient kroop onder de Tafel/ de moordenaers dit siende/ namen een Pluckhaeck / trocken hem daer mede van onder de Tafel/ en bonden hem de handen op de ruch/ hem slepende na vooren/ daer sy een groot vuyr aen-geleyt hadden/ bonden hem voor 't vuyr aen een Balck vast / roepende/ t'sa, t'sa geeft ons gelt, daer na hem slepende door 't vuyr/ en braden hem oock den rug/ plegende meer andere boosheden; weg gaende/ namen mede een Snaphaen/ 12. Servetten/ 6. Hembden/ en eenige Lakens en Slopen/ geteekent M. S. een out Beursje met gelt/ 2. Packen Kleren/ en lieten den Persoon so gebonden en geblint aen 't vuyr leggen; de moordenaers zijn omtrent ten 10. uren over de Leck gevaren na Tienhoven/ daer was by een kleyn bruyn Mantjen/ wel eer een Stoelmatter geweest zijnde : De Staten van Utrecht hebben op dese vuyle daet dusdanige Notificatie laten doen:

ALso tot kennisse van den Hove Provinciael tot Utrecht gekomen, en by genomen Informatie ondervonden is: Dat tusschen den 22. en 23. February lestlede in de voornacht door 't af-nemen van Pannen, en verbreken van Latten 't Dak in de Huysinge van Wouter Gijsbertsz. woonende op Krachtwijk by Cuylhorst onder den Geregte van 't Hooglant by de Stadt Amersfoort, daer het Dorstige Hart uyt-hangt, gekomen zijn 5. Mans-Personen, die den selven Wouter Gijsbertsz. en zijn Huysvrou (eenigen tijt te Bed gegaen zijnde) met stocken dapper geslagen, en met dreygementen en anders niet alleen qualijck hebben getracteert, sulcx dat sy beyde gequest wierden, maer de selve met touwen die sy mede gebracht hadden, haer handen op haer rugge gebonden, en aen den andren in 't Bedt rug tegen rug vast gemasckt hebben; dat de selve 5. Personen mede Grietje Brants, Moeder van den voorsz. Wouter, zijnde een heel oude Vrouwe, in haer Bedde leggende, oock met stocken geslagen, en met touwen gebonden hebben, af dwingende de selve de Sleutels van hare Kassen, en daer uyt nemende de beste Goederen daer inne zijnde, dat syluyden deselve Grietje naeckt uyt haer Bedde genomen, en op de Vloer hebben geleyt, en 't Bedde en Stroo uyt haer slaep-plaetse werpende, daer in hebben gevonden een Sackje met gelt, 't welck sy neffens d'andere Goederen mede genomen hebben; ondertusschen de voorsz. Personen continuelijck dreygende den hals te sullen af-snijden, en haer Huys aen brant te steken. Gelijk mede den voorsz. Hove is bekent gemaeckt, en by Informatie gebleken, dat tusschen den 6.

 en

en 7. Maert daer aen volgende, in de voornagt, onder den Geregte van Willig-Langerak enige Personen gekomen zijn op 't Erve van Mr. Marten Schats, desselfs Huysinge ingebroken, en met haer 4. binnen gedrongen, op hem aen-gevallen zijn, die daer op moort, moort! geroepen, en hem onder een Tafel begeven hebbende, de selve hem Schats, om aenwijsinge van zijn gelt hem af te parssen, een strop om den hals gesmeten, daer mede (die op sijn Kaken klemde) van onder de Tafel uytgetrocken, geblint, aen handen en voete gebonden, op zijn Aensicht ter aerde gesmeten, enige Ribben in zijn Lijf aen stucken geslagen, en een steek in zijn slinker hant gegeven hebben, slepende hem voorts na vooren, alwaer sy een langwerpig hout-Vier gemaekt hebbende, den selven daer voor geleyt, en aen beyde zijne sijden afschrickelijk gebrant en gebraden, ook met zijne Voeten tegen 't Vuyr geleyt hebben, en gedreygt, soo hy daer zijn gelt niet wilde aenwijsen ('t welck hy seyde, behalven dat in zijn buydel was, aldaer niet te hebben) dat sy 't Huys boven zijn hooft aen brant stekẽ souden; eyndelijk hem van 't Vuyr genomen, en in zijn Kamertje weder gedragen, en op Stroo so gebonden geleyt hebben, mede nemende verscheydene soo Linne als Wolle Klederen, en andre Meubelen: Aen welke mishandelinge den voorß. Schats den 10. der selve maent is overleden: Welke 2. feyten zijn schrickelijke, en de Justitie, mitsgaders de rechte en goede versekertheyt der Opgesetenen ten hoogste daer aen gelegen is, dat exemplaerlijck tot afschrickinge van andren werden gestraft: Soo ist, *dat gem: Hof Provinciael een præmie van 300 guldens is belovende aen alle en een yder die de hantdadigen van de voorsz. 2. respective delicten, so enige van de selve sal weten aen te brengen of aen te wijsen, sulckx dat sy in handen van den Procureur Generael van den selven Hove, ofte Marschalcken dezer Provintie komen te geraken, en dat zijn Naem sal werden gesecreteert; Lastende dezen alomme by Publicatie en affixie bekent te maken. Actum t'Utrecht den 15. Maert 1666.*

Ter Ordonnantie als boven.

J. van BERCK.

Aldus gepubliceert op den 16. Martij 1666. mote solito, oude stijl.

APRILLIS 1666.

Den 13. deser savonts hebben de Ed: Gr: Mog: H: Staten van Hollant en West-Vrieslant/ met eenparigheyt van stemmen van alle de Leden geresolveert op haer te nemen de Educatie van zijn Hoogheyt den Heere Prins Wilhelmus de III. van Orangen/ nu out 15. Jaren/ (volgens de Memorie van hare Hoogheyt Mevrouwe de Princesse Douagiere aen hare Ed: Gr: Mo: ten dien eynde over gegeven) om den hooghgem: Prince te instrueren in de kennisse van de Rechten ende Privilegien van dese Provintien/ en voorts 't geene daer annex en omtrent/ ende hem dienstich mochte zijn: Tot zijne Educateurs wierde gestelt.

1. *Den Heer van Noortwijck, uyt de Ridderschap,*
2. *Burgermeester* van Beveren *van Dordrecht,*
3. *De Heer* Foreest *van Alckmaer,*
4. *Burgermeester* Valckonier *van Amsterdam,*
5. *Den Heer Raet-Pensionaris* Mr. Johan de Wit.

Dese

Dese Heeren ontboden den 21. deser by haer den Hr. van Zuylesteyn/ Gouverneur van zijn Hooght./ de Heer Boreel/ Soon van den Ambassadr. te Parijs/ Hofmeester/ de Hr. Bromley/ Engelsman en Edelman van zijn Hooght. En aen de selve getoont hebbende de Resolutie van haer Ed: Groot Mog:/ bedanckten de selve voor den dienst die sy tot noch toe aen zijn Hooght. ghedaen hadden/ met aendieninge/ dat sy haer niet meer en hadden van doen. Op die tijt was 's Lants Vloot in Tessel tegens d'Engelsen bynа zeylreet/ deswegen togen uyt den Hage om de selve te besien derwaerts/

1. *Den Heer Keur-Furst van Brandenburgh,*
2. *Prins* Johan Maurits,
3. *Prins* Wilhelmus *van Orange,*
4. *Den Heer van Brederoode,*
5. *Den Vorst van Anhalt,*
6. *Den Vorst van Holsteyn,*
7. *Den Graeff van Donauw,*
8. *Den Heer van Gent,*
9. *Den Heer van 's Gravemoer.*

En noch acht a negen andere Heeren van Qualiteyt.

Quamen den 15. May 's middachs binnen Haerlem/ daer ververscht/ togen 's nachts na Schoorel/ en vernachte op een Lanthuys: 's Anderendaegs op de Vloot komende/ sach men alle Vlaggen en Wimpels af-waepen/ elck loste 't Canon/ soo dat van den Roock geen Schepen konden bekent worden/ 't getal der Vremdelingen en Jachten met nieusgierige was seer groot/ want daer waren 2. Schepen aen-gestelt/ die als tegens malkander slaende/ een spiegel-gevecht hielden/ dat seer fraey om sien was.

Eyndelijcken is op den 19. deser tot Cleve getroffen het Accoort tusschen de Staten Generael der Veun: Provintien/ en den Hr. Bisschop van Munster/ in sodanige voegen als hier verbolgens van woort tot woort is te sien:

TRACTAET van VREDE,

Tusschen Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden: Ende den Heer Bisschop van Munster: Gesloten ende onderteeckent tot Cleve, den 19. April, ANNO, 1666.

I.

DAer sy een eeuwige en vaste Vrede tusschen de Hooge en Mogende Heeren Staten van de Vereen: Nederlanden, en den seer eerwaerdige en Hooge Heer Bisschop en Vorst van Munster, welke so ernstelijk sal gehouden worden, dat sy malkanders voordeel sullen na trachten, ende allerley goede officien van beleeftheyt en nabuyrschap presteren.

II.

Daer sy een Amnestie van al het gene van beyde zijde gedaen is geweest, en een eeuwige vergetenheyt daer van, so dat ter oorsake of pretext van die dingen d'een d'ander voortaen generley hostiliteyt, molestie of beletsel aen doe, of yets attentere of doen attenteren tot prejudicie van d'ander: Dat dese Amnestie algemeen sy, ten respecte van die gene welke d'een of d'andre partye aengehangen hebben uyt genomen die genen welcke van Verraet schuldig zijn, soo nochtans dat hare een wegh van Recht aen bey zijde open blyve, en datte Goederen voor de Vrouwen, Kinderen, en Erfgenamen behouden blyven: En sal de Hr. Bisschop aen niemant van zijne Ondersaten, ter oorsaecke en occasie van desen

Oorlog

Oorlog, weygaren de investiture welke dependeert so wel aen 't Bisdom van Munster, als aen d'Abdy van Corbe, noch die trecken tot andre pretensien of questien, noch die uytstellen, 't welk reciprokelijk aen de zijde van de Heere Staten in diergelijke saken geobserveert sal worden.

III.

Voorts sal den Hr. Bisschop van Munster terstont, wanneer de Vrede gemaeckt is, aen de H: Staten Generael van de Vereenichde Nederlanden restitueren alle de Plaetsen, geene uyt-ghesondert, die hy gedurende desen Oorlog geoccupeert heeft, en die van de selfde tijt van de conclusie sullen gevonden worden in sijne macht te zijn, en sal die alle over-geven in de selve staet alsse sullen zijn op de tijt van de restitutie, specialijk ook 't Casteel en 't Dorp Borculo: Ende sal daer-en-boven beloven, dat hy gedurende dese Negotiatie, en van den lesten dach van de Maent Martius af neerstig versorghen sal, dat ondertusschen in de voorsz. geoccupeerde Plaetsen, door zijn bedrijf of bevel yetwes arger gemaekt worde, of dat van zijne Ondersaten yets meer, 't sy om de Huysen te rantsoeneren, of op pretext van andre lasten des Krijgs, of op watnaem het soude mogen zijn, geeyst ofte af-gedrongen sal worden, maer sal ter contrarie op allerley wijse versorgen datse geconserveert wordē in die staet, waer in sy op de voorsz. dach geweest zijn; En indiender ondertusschen yets contrarie, of enige schade die Plaetsen aen-gedaen is, sal hy ter goeder trouwe die vergoeden, en in die voorige staet op zijne kosten herstellen? Ende sy tot dien eynde aen beyde sijden vry, eenige Commissarissen, soose begeren, metten eersten na de voorsz. Plaetsen te senden, die procureren sullen, dat niemant yets tegen het inhout van dit Articul attentere.

IV.

Hy sal daer-en-boven procureren, dat alle de Soldaten die in de voorsz. Plaetsen gevonden sullen worden, daer uyt, en generalijck uyt al de Landen van de H: Staten Generael ghevoert sullen worden, doch de H: Staten Generael belooven datse door hare Landen vryelijck sullen mogen passeeren, indien het van node is, nochtans so, datse door de korste en gemackelijkste weg als sal konnen geschieden, (welke sy sullen voor-schrij ven, en tot dien eynde een Commissaris laten mede gaen) na 't Munsterse Lant passeren, en datse geen Buyt of geplonderde Goederen mede dragen, noch eenig gewelt of schade de Inwoonderen in dat door-passeren aen doen.

V.

De H. State Gener. beloven insgelijk ter goeder trouwe, dat sy geen actie van hostiliteyt tegen de H: Bisschop oft zijn Bisdom, van den 24 April af, sullen committeren, en indien yets contrarie gedaen sy dat sulcx ter goeder trouwe sullen vergoeden.

VI.

De Staten Generael sullen haer Leger, en al hare Soldaten, die doen ter tijt aldaer in aentocht of in Garnisoen gevonden worden, uyt de Landen van de Hr. Bisschop af voeren, en sal hier op de selfde wijse doorgang verleent worden, so het van noode is, sullen de Inwoonders in dat passeeren geen ghewelt noch schade aen doen, noch enig Buyt of geplondert goet, na de voorsz. dach genomē, mede dragen: En also van beyde zijden contributien aen-geseyt zijn, om sekere sommen voor de versekertheyt van de Personen en van de Plaetsen, alle maenden ofte weken te betalen, volgens de manier en regel die mette Commissarissen van de Vlecken of Dorpen, of enige andre, veraccordeert is, sullen die niet langer als tot den lesten dag van dese maent April betaelt worden: De Gevangens van desen Oorlogh van wat conditie die soude mogen zijn, sullen mede van beyde zijden, sonder rantsoen te betalen: En sal voortaen niet afgedrongen worden 't gene de voorsz. Gevangens ofte ook gedurende desen Oorlog van de Inwoonders van d'een of d'andere sijde geextorqueert, en wel belooft is geweest, maer op den voorsz. 24. dach niet gepresteert sal zijn.

VII.

Het is verdragen datte H: Bisschop zijn Leger terstont na 't uytwisselen van de Ratificatien van dit Tractaet, sal af dancken, behoudende alleen van zijn Soldaten soo veel als noodigh is tot vastigheydt van zijn Guarnisoenen, en tot versterckinge van zijn Provintie, 't welck gelijck de Heeren Mediateurs en de H: Bisschop selfs, oordeelen te konnen geschieden met 3000 mannen, so belooft hy, dat hy boven dat getal niet sal gaen, en dat hy na desen geen nieuwe Soldaten sal doen werven, ten sy de nootsakelikheyt en de versekertheyt van 't Rijk en van de Kreytzen, of oock de Verbonden, tegen dit Tractaet niet strijdende, dat souden vereyssen, en dat niet anders als volgens de Constitutien van 't Rijk, 't Instrument van Vrede, en de Rechten der Vorsten, door welcke de Heeren Staten niet begeren dat door dit yets gederogeert sal worden.

VIII.

De Heer Bisschop sal mede renuncieren alle en bysondere Verbonden, welcke strijden tegens dese Vrede, en sal nimmermeer sig en verbinden met andre Princen ofte Groote Heeren, en sal haer Republijk nimmermeer Oorlog aen doen.

IX.

IX.

Gelijck mede tot reciproque verseckering van de H:Bisschop, de H:Staten Generael sullen verklaren gelijk sy verklaren door dese tegenwoordige, datse na desen sich aen geen Alliantie sullen verobligeren, welke tegen dese Vrede strijden, of die het wit en de effecten van die eenichsints souden mogen verhinderen: Sy beloven ook ter goeder trouwe, dat wanneer de Negotiatie van dit Tractaet geeyndigt sal zijn, sy niets vyantlijcx op enigerley pretext, met gewelt of met wapenen, tegen de Persoon van de Hr. Bisschop, of tegen de Landen van 't Bisdom van Munster sullen attenteren, en dat sy nimmermeer sig sullen verbinden met andre Princen of groote Heeren tegen deselve of zijn Bisdom.

X.

De Geallieerden Vrienden van beyde zijden sullen in dit Tractaet mede begrepen zijn, en met namen van de zijde der H:Staten Generael, de seer Doorl. en Machtige Prins en H: Fredericus de III. Koning van Denemarcken, Noorwegen, van de Gotthen en Vandalen, &c. De seer Doorl. en Hooge Vorst en Heer Georgius Wilhelmus, Hertogh van Brunswijck en Lunenburgh: De seer Doorl. ende Hooge Vorst en Heer de Hr. Ernestus Augustus, Bisschop van Osnabrugge, Hertogh van Brunswijck en Lunenburg: De seer Doorl en Hooge Heer de H. Christianus Albertus, Erfgenaem van Noorwegen, Hertogh van Sleswijck; Hylsatien, &c. De Doorl. Graef en Heer de H: Anthonius Guntherus, Graef van Oldenburgh: Met alle hare Rijcken, Hertochdommen, Graefschappen, Heerlijckheden, Lantschappen, en Landen, diese nu besitten, of na desen sullen besitten, mitsgaders met hare Inwoonders en Ondersaten: Ende van de zijde van de H. Bisschop van Munster, zijn Keyzerl. Majesteyt en 't Roomse Rijck, en de Confedereerden aen den Rijn. of die van haer of van andere Vrunden hebben begeert in-gesloten te worden, en die binnen 2. of 3. maenden sullen verklaren te begeren in-gesloten te worden, met al hare Rijcken, Hertogdommen, Graefschappen, Heerlijckheden, Lantschappen, en de Landen, die sy nu besitten, of na desen sullen besitten, mitsgaders met hare Inwoonders en Ondersatẽ. Insgelijck sullen in gesloten worden de Generaels en Oversten van de Militie, met namen, de Doorl. Graef en Heer, de H. Georgius Fredericus, Graef van Waldeck, &c. met zijne Graefschappen ende Landen, en dat met sodanig effect, datse alles daer in begrepen, absolutelijk sullen besitten, op deselve wijse en met gelijk recht als de principale partyen, nochtans soo, dat indien onder de voorsz. partyen, hare Confedereerden en die hier in begrepen zijn, enige questie of controversie nu sy, of na dese soude mogen spruyten, deselve van beyde zijden niet anders als door vriendelijke wege, of volgens 't Regt en de Constitutien van 't Rijk sonder weg van feytelikheyt of van Wapene gedetermineert sullẽ wordẽ.

XI.

Wat aengaet de Heerlijckheyt van Borculo, begeeren de H: Staten Generael niet, dat ten regarde van 't Recht of van de directe Dominie of Titul door dit Tractaet yets sal verandert worden, maer blyft dit Recht in die staet waer in 't geweest is voor desen Oorl. maer de voorsz. H. Bisschop renuncieert 't Recht van Superioriteyt in de voorsz. Heerlikheyt van Borculo, met hare dependentien, met het consent van 't Capittel, nochtans so, dat dese renunciatie niet en prejudiciere het Recht des Rijckx, maer dat sal in alles in zijn geheel blyven, 't welcke nochtans tusschen de Keyzer en de H. Staten niet anders als door een vriendelijke weg, of door eenig ander middel; soo als van beyde zijden goet sal gevonden worden, gedecideert sal worden.

XII.

Voorts renuncieren de Heeren Staten Generael en den H. Bisschop, oock met consent van 't voorsz. Capittel van Munster, ter goeder trouwe, allerley pretensien, hoedanig die zijn, of konnen zijn: So dat sy door dit tegenwoordig Tractaet voor uyt gewist gehouden worden.

XIII.

De H:Bisschop of zijne Successeurs sullen na desen noch door haer selven, noch door haer geincorporeerde en Ondersaten, om wat pretext of om wat oorsake het soude mogen zijn, sich moeyen met enige saken die de H. Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden aen gaen, noch na desen enige Arresten, Represalien tegen haer decerneren, of executien van gewesen saken verhinderen: En indien enige controversien (buyten hope) tot eenige tijt komen te rijsen tussen de voorsz. H. State Generael en den H. Bisschop, of zijne Successeurs, sullen die door geen andre als door een vriendelijke wech, uyt kracht van de Guarantie over dit Tractaet gepresteert, by-geleyt worden: Maer de questien van particuliere Personen sullen altoos geremitteert worden aen de competente Rechter: Maer op pretext en oorsake van dien, of van enigerley andre, sal hy nimmermeer yets attenteren tegens de H:Staten Generael of hare geincorporeerde of Ondersaten, met Wapenen, gewelt, ofte feytelijckheydt selfs; Het selve beloven de H:Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden ook voor haer, en voor alle haer geincorporeerden, tot welken eynde yder verdragende party gehoudẽ sal zijn, gelijk sy by dese tegenwoordige sig verbint en verobligeert te maken, dat yder partye, die in Proces geraken, sonder uytstel en enig aensien van Personen Justitie geadministreert worden.

XIV.

Tot meer voorsorge en versekertheyt van de voorsz. dingen, belooven den Roomsen Keyzer, den Alderchristel. Koning, de Keurvorsten van Ments, Keulen, en Brandenburgh, den Bisschop van Paderborn, de Paltsgraef aen den Rijn Nieuburg, Augustus en Johannes Fredericus, Hertogen van Brunswijck ende Lunenburg, tot datter meer daer toe versocht worden, een Guarantie over dit Tractaet en over alle en een yeder van de Articulen der selve, uyt kracht van een speciael Instrument daer over gemaeckt: Soo dat indien d'een of d'ander partye niet voldaen sal hebben dese Vrede of de Articulen daer van, of tot eniger tijt tegen enig hoofstuk gecommitteert sal hebben, sy verobligeert willen zijn, dat sy deselve niet alleen door interventie van hare autoriteyt en digniteyt, maer ook met alle arbeyt en genoegsame middelen dwingen sullen tot volbrengen en te houden de dinge die veracordeert zijn.

XV.

Item, is over een gekomen, en het heeft beyde zijden behaegt, dattet tegenwoordige Tractaet en al de dingen daer in begrepen en besloten, van de voorsz. H: Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, ende van de voorsz. Heer Bisschop ende Vorst, als mede van 't Capittel van Munster door open Brieven van beyde sijden versien mettet groot Zegel, op behoorlijke en authentijke forme binnen 15. dagen naestkomende, of eer so 't kan geschieden, sullen werden geconfirmeert en geratificeert, en dat onderlinge Instrumenten binnen de voorsz. tijt sullen wedersijts uytgewisselt worden, en sal tot dien eynde die geenen welcke die uytwisselinge sullen doen vry geley gegeven worden, welke door dese tegenwoordige gehouden sal worden voor verleent, en sullen de Sold. van den dag van de uytwisselinge af gelicentieert wotden, gelijk in 't 17. Articul verdragen is, en van de licentieringe sal niet opgehouden worden, tot datse volbracht zijn, welck sonder eenig interval en binnen 15. dagen, te rekenen van de voorsz. dach af geeyndicht moet zijn: En sal dit Tractaet terstont na de uytwisselinge van de Instrumenten op de gewonelijke forme en plaetsen gepubliceert worden.

Veele Politijcken quam dit Tractaet niet vremt / maer wel de onkundige onverwacht voor; Seker zijnde dat eenige twist-stokers daer by discoursen dapper tegen lolden/met desen Text: Dat Engel. had over Vlaenderen 3. tonnen gouts over gemaeckt voor den Prins van Munster, en datse boven dien langst den Wezer of de Ems hem met 15000. Sold. souden assisteren; dat hy ook sonder Eng. noch en konde noch en soude eenige Vrede maecken: Dan dese calculatie was vals: Maer dit is seker/datte staet-sugtige in Engelant met dit Tractaet seer verstelt stonden/ want sy konden niet errinneren waer om: En dat Engelant met soo veel gelt spillens/ 't geen men d'Engelse Bootsgesellen en Lant-soldaten onthielt/ aen de Munsterse soo veel salf hebbende gestreken/ desen Prelaet haer soo plotselijck af viel: Wy seggen datter te Londen verscheyden van de voornaemste op de eerste Tijdinge deses Tractaets daer van niet en konden slapen/maer denckende/ in ongeruste gedachten verbielen: Want het sach verre/ van Engelant in 't Duytse Rijck te komen planten een stoel des Oorlogs/ Daer begost men van Withal te schreeuwen: Den Bisschop dede onwijsselijck, en soude by al de Werelt veragt werden, als sig latende verrucken tot een gedwongen Vrede: Ja hy soude daer van geen vrolijken tijt beleven, &c. De Londense Koopl. op de Beurs spraken wat moderater/seggende: Den tijt en de menschen veranderen met malkanderen, elck maekte sijn conditie met yemant so hy wil en best kan, &c. Hoewel nu Engel. hier tegen was/so waren niet alleen de Munsterse en de Nederlanden ten vollen benoeght/ welcke in den haren yder daer over dancksegginge hebben laten doen/ als by dese minute blijckt:

NAdemael 't God de Heere Almagtig belieft heeft na zijne oneyndelijke genade en Barmhertigheyt de Handeling tot Cleve sodanig te zegenen, dat aldaer eyndelijck den 28. April lestl. tusschen desen Staet ter eenre, ende den Heer

Bisschop van Munster ter andre zijde, een Tractaet van Vrede is gemaekt en gesloten, en dat daer op wedersijts Ratificatien in behoorlijke forme zijn gevolgt: So hebben wy met en nevens andere Prov. ter Vergaderinge van de Heeren Staten Gener. goet gevonden, dat de selve op den Biddag, die wesen sal den eerste Woensdach in de aenstaende Maent Iuny, in al de publijke Kerken God Almagtig over de voorsz. getroffen Vrede gedankt, gelooft, en gepresen, mitsgaders hart-grondelijk gebeden en gesmeekt sal werden, t en eynde 't Sijne Goddel. Maj. door Sijnen genadigen Zegen ook Vrede gelieve te verlenen mette andre benabuyrde Vyanden van den Staet deser Landen: Het welck wy u mits desen wel hebben willen aenschrijven, met begeerte, dat gy 't selve den Predicant, onder 't ressort van de Jurisdictie u aen bevolen, sult bekent makẽ, ten eynde deselve hem daer na sal reguleren: En ons daer toe verlatende, bevelen wy u onder des de Bescherminge Godes. Geschreven in den Hage den 12. May 1666.

Ter Ordonnantie van de Staten.

HERBT. van BEAUMONT.

Maer oock selfs de Colenaers/ de Bremers / en de voornaemste en breedtsaemste Stenden van 't Duytse Rijck waren deswegen verheught: En selfs den Keyser schepte van die tijt af hoope om de pretensie der Sweden op Bremen te ghemackelijcker te sullen konnen bevredigen: Eenige sielen stroyden doe by de Roomse aen den Rijn uyt / datte Bisschop noyt soude ratificeren dit Tractaet; dan gelijck die soorte haer in veel malle dingen van geloof in laten / also waren sy mede in haer opinie bedrogen; den Hemel en den Keurvorst van Brandenburg waren tot dese Vrede al te grootelijck persuaderende.

De Coninginne van Engelant nu te Parijs zijnde / siende 't ghelueck datte Vereenigde Provincien in haer desseyn van Vrede metten Bisschop te maken had / en als alreede genoeg ervaren datten Oorlog een generael bederf van alle Landen is / werckte door een Christel. ijver soo veel uyt / dat op haer Hoff te Parys by een quamen de Ambassadeurs van Enghelandt en de Vereenighde Provintien/ met den Heer de Lionne, principael Minister van Vranckrijck / om te handelen van Vrede tusschen de voorsz. strijdende Partijen / wat nu aldaer als een notabel werck voor-gevallen is/ kan perfect gesien werden uytte navolgende Missive van den Heer C. van Beuningen, dienthalven geschreven aen zijn Principale:

MYn Heer, zedert dat ik jongst aen u Ed: geschreven heb den 23. van de loopende Maent, is my wel toe-gekomen haere Ho: Mo: Resolutie van den 25. daer bevoorens, by den welcke my aen-bevoolen wert de hier aen-geboden Conferentie met de Heer Ambassedr. Hollis wegens den Staet by te woonen, ende tot mijne Instructie te ghebruycken de Missive by haer Ho. Mo. geschreven aen den Koning van Groot Britranjen den 12. Decemb- laestleden, en de presentatien daer in vervat, voor so veel men doen ter tijt kennisse heeft gehad, van 't geen d'een op d'ander had genomen: En voor soo veel belangt de Landen en Plaetsen die zedert soude mogen wesen geoccupeert, dat hoge Partyen daer over ook in onderlinge in der minne soude konnen verdragen: 't Is seer tot mijne gerustheyt geweest datte voorsz. Resolutie my behandicht is 's Maendags voor-middags, wanneer op de middag de eerste Conferentie met den Heer Hollis, ten overstaen an de Coninginne Moeder van Engelaut is gehouden, en dat ik dienvolgende in een sake van die im-

portantie heb kunnen spreken op speciale last: Ick had voor af uyt de H: Ruvigny getracht te vernemen of ged:Hr.Hollis na de gedane verklaringe van genegentheyt om met hem in Conferentie te treden, niet soude mogen bekomen hebben enige ordre, om ook van de sijde van de Koning van Engelant eenige Propositie tot Vrede te doen; en vernomen hebbende dat zijn Ed. als noch genige soude hebbẽ kebomen, als om te hooren, over te schrijven, en hier antwoort af te wachten, soo was my wel in ghedachten gevallen, of het niet geraden soude zijn mijn positive last van hare Ho. Mo. te rug te houden, en niet anders te verklaren, als datter seer goede apparentie tot Vrede soude zijn, by aldien de H:Hollis gelast waer, of gelast mochte werden, de Condition voor-geslagen in de voor-gen: Missive van de 11. Decemb. aen de Koningh van Engelant te accepteren: En over de Plaetsen die men sedert verstaen soude hebben genomen te zijn, in amicable compositie te komen; maer considererende datte H:Hollis niet konde ignoreren dat ik soude hebben enige rescriptie op 't geen van de hier door hem aengebodẽ Conferentie over-geschreven had, en dienvolgende 't geen ik in die sin soude komen te seggen, soude aensien als een Propositie, gedaen van de zijde van hare H.M. en dat des niet te min ligtelijk die gene die geseyt worden omtrent de Koning van Engelant alle aenleydinge tot Vredehandel trachten te turberen, mettet verwecken van ongegronde suspicie van dat daer toe geen sincere genegentheyt soude zijn aen de zijde van Vrankrijk, en van hare Ho:Mo: dese suspence manier van voorstellinge, welke ik soude komen te doen tot haer oogmerck, soude mogen komen te misbruycken, en daer door 't trappel van de H. Hollis te weeg te brengen; So heb ick geacht de wech van een volle Franchise de veyligste te zijn: Maer ondertusschen op datte Engelse haer niet sonde mogen abuseren met een Propositie, op de welcke haer H.M. de Handeling souden willen sluyten, als inhoudende alle 't geen van de uytterste condescendentie, met eenigen schijn geeyst kan werden, aen te sien als een voorstel van de welke, men een Negotiatie soude wille beginnen, om den anderen naderhant verder en verder te gemoet te gaen: Soo heb ick tot wegneminge van sodanige persuasie alle mogelijcke cauteele gebruyckt, en ook te gelijcke om de H. Hollis te krachtiger te convinceren, van dat op geen redelijcke of enigsints admissibel gronden yets meer van hare Ho. Mo. gevordert konde werden; En op dat dit laetste met te meerder nadruck soude mogen geschieden, heb ick, alvooren in de Conferentie te treden, aen de Hr. de Lionne doen considereren, dattet dienstig soude zijn al eer enige ouvertures te doen, zijn E: wegens dese Maj. soude verklaren dat wy achten, dat in de aen te stellen onderhandelinge moet werdẽ gepresupponeert een egale genegentheyt tot Vrede, en dattet geen in de selve voor-gestelt, of geurgeert sal werden op de gronden van reden en billikheyt sal moete werdẽ gefundeert, en niet op enige presumptie van dat men van d'een of d'andre zijde in staet soude zijn om den andren de Wet te gevẽ, of in necessiteyt om die te ontfangen, en dit aen ged: Hr. hebben doen smakẽ; En vorder met zijn E: geconcerteert hebbende, 't geen omtrent de forme van Conferentie soude werden te dienen geobserveert, ben ik met zijn E: voorl. Maendag 's namiddags ten drie uren in zijn Carosse na 't Hof van de hoogst-ged. Coninginne Moeder gereden, na dat wy alvooren verstaen hadden datte H. Hollis sich daer bevant, en te gelijck met wel-ged. Hr. de Lionne geadmitteert zijnde, om hare Majest. te begroeten in een Kamer, alwaer veel Heeren en Dames sich omtrent haer bevonden, heeft de Hr. de Lionne na gedane reverentie gevraegt of 't haer Majests. intentie was ons daer te hooren. En haer Majest. daer op in-getreden zijnde uytte voorsz. Kamer in een Cabinet, in 't welcke de Hr. Hollis was, en ons haer hebbende doen volgen, so heeft hoogst-ged. haer Maj. een begin van dese onderhandelinge gegeven, met dese verklaring, dat sy blijde was ons daer by den andren te sien, datse geloofden door Godts speciale bestieringe tot Parijs (langer als haer meyninge was) op-gehouden te zijn, om tot het goede werck van de Vrede aenleydinge te geven, dat sy die van herten wenste, versekert was datte Koning haer Soon (die oock desidereerde, en dat sy konde responderen van de oprechte intentie van de H. Hollis) om al 't geen van een Minister vereyst kan worden, tot het uytvoeren van de selve te contribueren; en hier op eerst by de Hr. de Lionne van wegens dese Koningh, en daer na by my beantwoort zijnde met gelijcke protestatie van sincere genegentheyt tot Vrede, met te loven haer Maj. Godtvruchtigen yver omtrent het neder leggen van de op-geresene Oorlogen, en met toewenschinge dat sy in 't korte satisfactie mocht hebben om de Vrede door haer tusschenkomste, en als onder haer oogen herstelt te sien, en by de Hr. Hollis in goede termen geconfirmeert zijnde, 't geen de Coninginne van des Konings van GrootBritanjen genegentheyt tot Vrede, en oock van zijn yver om die te mogen helpen bevorderen, had geseyt so heeft hoogstged. Coninginne versocht dat men wilde trouhertelijk in 't werk tredẽ, om van de goede dispositie die sich van alle kanten ontdekte, te droffiteren, en tot dien eynde te komen tot sodanige voorstellen, waer door men tot een prompt Vredens besluyt mocht geraken; En daer op de H. de Lionne in substantie geantwoort zijnde, dat men daer toe lichtelijk scheen te sullen komen, by aldien men noch van d'een noch van d'andre zijde de andre op presumtie van overmacht soude wille ondernemẽ de wet te stellen, maer tot gronden van de onderhandeling wil leggen de reden en billikheyt: So is by my dit op-gevat, en vorder geseyt, dat ik de Vrede voor gesloren hielt, indien men van die grondẽ niet wilde devideren, en dese presuppositie tegen gesproken zijnde door de H. Hollis, en de discoursen ver-

der gevallen wesende, alsdienende om tot billikheyt van dese gronden wel in te scherpen, so heeft ged. Hr. de Lionne in substantie geseyt, dat den Koning zijn Meester in desen Oorloch niet was getreden, als alleenlijk om te voldoen zijn Woort aen de Geallieerde geengageert, en dat tegẽ zijn eygẽ Intr. st de Vrede niet een dach soude retarderen, datter konnen zijn poincten van Liquidatie tussen de Natien onder saken van Justitie, maer die niet en waren om 't groote Werck van Vrede op te houden, als het anderfints tusschen Engelant en zijn Majs. Geallieerden konde werden gevonden en getroffen: De Coninginne heeft daer na my, by haer aenspraeck aenleydinge gegeven, om my van wegens hare Ho. Mo. te verklaren, en by my alvooren gevraecht zijnde, of de Heer Hollis geen Propositie van Vrede wegens den Koning van GrootBrittanjen soude konnen doen? En alsso de selve dat declineerde, gepermitteert wesende dat wel te oordeelen was dat haer Ho. Mo. intentie tot Vrede seer sinceer en sterck most zijn, dewijl sy aenstonts na de ontfangen tijdinge van de hier aengebodẽ Conferentie my hadde geinstrueert van hare finale intentie omtrent het aengaen van een Vrede, en my niet hadden verboden daer van openinge te doen, datelijck in 't begin van de onderhandelinge: En hoewel het prejudicabel konde geoordeelt werden, en subject om misbruykt te werdẽ, te beginnen in een Negotiatie daer men gesint was te eyndigen, en mette geene met den welcken men de Wapenen voert, de uyterste voorstellen tot Vrede te doen, sonder die wederom te ontfangen; dat ik echter achtende dat 't niet als advantagieus konde zijn begerig te blijcken, om te eyndigen een Oorleg die byna alle Natien van Christenrijck dede lyden, en by een yder gedoemt wiert en geblameert, en te gelijk considerende datte Vlootẽ alomme in procintu zijnde, om tegens den anderen in Zee te komen, en dies 't werk van Vredehandeling, so 't niet in korte dagen gesloten wiert, misschien seer te altereren, mijn uytterste last eerst soude seggen, en dies konde verklaren, dat hare Ho Mo. als noch niet souden af-treden van de Conditien van Vrede by haer schrijven van den 11. Decemb. aen den Koning van Groot Brittanje aen-geboden, by aldien sonder uytstel daer op een besluyt konde weeden getroffen, en dies als noch te vrede waren aen de Keuren van zijn Majest. van Groot Brittanjen te laten, de Vrede te maken, met een restitutie van 't geen so voor als na 't begin van den Oorloch genomen, of den andren onthouden soude mogen zijn, en daer mede over en weer getreden soude werdẽ in de pretensien welke men voor den Oorloch heeft gehad, of dat men over en weder soude blyven behouden, 't geen men den anderen soo voor als na 't begin van den Oorlog ontnomen of onthouden heeft, voor soo veel daer van kennisse in d'een of d'ander Staet is geweest, den voorsz. 11. Decemb. laetstl. en dat daer mede allerhande pretensien over saken, so voor als in den Oorlog gepasseert souden zijn geextingueert, en verder in der minne souden werden verdragen over de Landen en vaste plaetsen, die zedert den voorsz. 11. Decemb. soude genomen wesen, of werden verstaen geoccupeert te zijn, sulx dat daer mede de Koning van Engelant soude houden Nieu Nederlant, Cabo Cors, en 't Fort St. Andries op 't Eylant Boavista, ende haer Ho. Mo. 't Fort Cormantijn, en 't Eylant Pouleron; ende dat soo daer meerder Plaetsen of Landen den anderen onthouden waren, daer over soude in der minne werde gehandelt, en dat daer mede de pretensien, die de Onderdanen van den Koningh van Engelant, tegens die van haer Ho. Mo. ofte de Staten onderling, so voor als na het aengaen van het Tractaet van den Jare 1662. souden mogen hebben gehad, souden zijn doot en te niet; gelijk als mede alle pretensiẽ over schade in den Oorlog over en weer hebben geleden; ick heb vervolgens geseyt, dat ick niet konde bemercken, dat van haer Ho: Mo. uyt eenige Hoofden yetwes meer konde werden geeyscht: Want wilde men voor wettich verkregen stellen, het geen met de Wapenen gedurende den Oorloch was geoccupeert, en den anderen onthouden: Hare Ho. Mo. wilden Vredes-halven niet disputeren en soo verre het in dese gelegentheyt applicabel is, ofte niet, maer de saken laten by den stant, in de welcke die door de Wapenen zijn gebracht met 't voorsz. temperament; aengaende de Plaetsen en Landen welkers occupatie voor den 11. Decemb. niet is bekent geweest, wilde men van de andere kant sustineren, dat al 't geene de Koning van Engelant voor af na 't begin van den Oorloch genomen, en geoccupeert heeft, niet uyt kracht de waerde van de pretensien die hy voor den Oorloch heeft gehad, wanneer haer Ho. Mo souden behoude 't gene d'Engelse daer tegens af-genomen en onthouden is, dat haere Ho. Mo. wederom te vrede waren een reciproque restitutie te doen, ende zijn Majest. en zijn Onderdanen haer pretensien te laten gelden, mits dat sy wederom treden in 't recht van haer contra-pretensien, en nevens restitutie van Plaetse, bequame restitutie van alle de Schepen en Goederen korts voor 't aengaen van den Oorloch in Engel. aengehaelt, en daer na geconfisqueert: Ick heb aen-gewesen dat Cormantijn en Pouleron geensints waerdig zijn Nieu Nederlant, Cabo Gorso, en 't Fort St. Andries op 't Eylant Boavista, en dat de contra-pretensien van hare Ho. Mo. en de Schepen ende Goederen voor den Oorloch kostelijck in Engelant aen-gehaelt, ongelijk meerder waerdig zijn, als de pretensien die zijn Majest. van Groot Brittanjen of zijne Onderdanen voor den Oorloch hebben gehad, ook dat Nieuw Nederlant en Cabo Cors in volle Vrede, en dies qualijck genomen zijn, en Cormantin en Pouleron gedurende den Oorlog der Engelse afgenomen en onthouden, en dies wettelijk pretendeerdẽ, en dat over sulx in der daet in dese by hare Ho. Mo. meerder na gegeven, en aen den Vrede op-geoffert wert, als men in reden van haer konde

ve, wachten; dat ſy oock tot het aenbieden van deſe Condition voor deſen alleen waren gebragt, voor de ſterke inſtantein van den Koning van Vranckrijck, in een tijdt dat die Majeſt. ſich voor haer noch niet verklaert had, en dat haer Ho. Mo. te Lande aen-getaſt van den Biſſchop van Munſter, ende in geen kleyn na-bedenken geſtelt, van dat veel andere haer in dien Oorlog tot haer nadeel mogte mengen, en van de Reſolutie van deſe Kroon onſeker, en dat die van Denemarken miſtrouwe zijnde na de ongelucken die ſy te water hadden gehad, in ſtaet ſchijnen te zijn, om met aen de Vrede te weygeren, dat van de uytterſte faciliteyt konde werden gedeſidereert, dat die niet te min de uytterſte Conditien waren die ſy oyt hadden toegeſtaen, en aen Vrankrijk doenmael beſig mette Mediatie, in hande haddē geſtelt, en dat over ſulx ſurprenant konde ſchijnen, dat ſy noch na ſo veel veranderinge tot haer voordeel by de ſelve perſiſteerden! dat ik des te meer in deſe gelegentheyt aengeroert heb in preſentie van de Hr. de Lionne, op datte Engelſe ſeecker ſouden mogen zijn, dat de laetſte Propoſitien by de Heeren Franſſe Ambaſſadeurs gedaen in Engelant niet van haer Ho. Mog. komen, noch by de ſelve zijn gheadvoueert: Ick heb hier by gevoegt, dat by aldien men haer Ho. Mog. de ſchult van deſen Oorloch wilde wijten, en daer over tegens haer pretenſien maken over ſchade in den ſelven Oorloch geleden, ſy ſouden geerne daer over in debat komen, mits dat haer vry ſtont gelijcke beſchulding tegen haer partye in te ſtellen, en daer op indemniteyt van ineſtimable ſchade te eyſſchen, Maer datter geen Regter in deſen was, als alleen God in den Hemel, en hier op Aerden hare conſcientie, die haer vry kende van alle ſodanige imputatie, en niet konde lijden dat ſy een onregtvaerdig oordeel tegen haer ſelve ſoudē vellen, en dat ick daer om by concluſie wederom moſt ſeggen, dat ick niet konde ſien uyt wat hoofde men haer Ho. Mo. yets meerders als ſy aen bieden, ſoude konnen vragen: De Heer Hollis heeft ſich niet in-gelaten om deſe redenen te debatteren? Maer geſeyt, dat Nieu Nederlant en Cabo Cors, den Koning van Engelant van outs toe-behooren? maer by my geantwoort weſende, dat, indien ſulcx bewesen konde werden, dat haer Ho. Mo. in der daet preſupponeerden, 't geen niet is, en daer omme met fondament aengemaent konden werden, om van ſuſtenu te veranderen, en dat ik daer op verſogt te mogen verſtaen, waer op men die eygendom fondeerde. Soo heeft zijn E: geſeyt het geen meermael van d'Engelſe ſijde is voort gebracht, van datte Engelſe voor deſen by Cabo Cors een Logie hebben gehad, de gront (op welck 't Fort leyt) hebben gekocht, en dies mettet Fort te occuperen, wederom in 't hare zijn gekomen, maer aengaende Nieu-Nederlant heeft zijn E: geenderhande Titul van eygendom voort gebracht, maer heeft alleen geſeyt, dat 't de Engelſe toe behoorde, en datte H. Downing in ſeker Geſchrift hadde aen-geweſen, dat die van Jaer tot Jaer hare pretenſien daer op haddē vernieut: Maer als ick dit alles met een verhael van 't geen van de gelegentheyt van 't Fort aen Cabo Cors is, en van Nieu-Nederlant had doen blijken geheel anders gelegē te zijn, en by concluze geſeyt had daer uyt te conſteeren; dat den Koning van Engelant noch Recht noch ſchijn van Recht, nog op 't voorſz. Fort, noch op Nieu Nederlant heeft, ende van ſolutie had gedient op 't geen zijn E. omtrent de gront van 't Fort Cabo Cors had geobjiceert: Soo is zijn E. Replijcque geweeſt, dattet onnoodich was in debatten hier over te treden; en by my geſeyt zijnde datte ſake van de zijde van haer Ho. Mo. klaer en evident is, en dat men uyt hoofde van eygēdom niet konde pretenderē, of men moſt die bewijſe, altijt urgeren, datter in deſen niet gepretendeert moſt werden, of men moſt ſtellen uyt wat hoofde, indien men niet wil vallen in de grondē, welke de Hr. de Lionne te recht had verklaert niet admiſſibel te zijn van den andere de Wet te willen ſtellen, daer in ik by de ged. Hr. de Lionne diſcretelijck toe geſtemt. Soo heeft de Hr. Hollis (daer op van ſubject veranderende) my onverwacht gevraecht, of dan ook de Viſſcherye haer Ho. Mo. toe-behoorde? Ick hebbe gezeyt, datte Viſſcherye haer Hoogh Mog: gemeen is, met alle Zee-varende Natien, dat in geen debatten (die den Oorlog geprocedeert hebben) daer van mentie gemaeckt is, oock in geen Manifeſten; Dat men in hondert Jaren en meer met den anderen wel geleeft heeft, veel Tractaten ende Alliantien in die tijt heeft gemaekt, ſonder moeylijkheden over dat poinct; En dat ick my verſekert hielt, dat zijn E. op een Vrede-Handel niet ſoude willen levendig maken 't geen waer over in den Oorlog en voor deſelve niets was gemoveert, declinerende allerhande conteſtatie op dit poinct: Eyndelijck heeft ged. Heer my voor-gewotpen, dat den Oorloch by haer Ho. Mo. door 't af ſenden van de Ruyter na de Kuſt van Africa was begonnen, ende dit mede ghediluceert zijnde met verſcheyde klare ſolutien, die meermalen zijn voort gebracht, met die minlijkheyt en diſcretie die nodig was om aigreur te vermijden: So heeft ged. H. Hollis geſeyt, dat dit de wech niet waer om tot een goet beſluyt te komen, dat 't geen ick van wegens haer Ho. Mo. quam aen te bieden, niet daer toe kan ſtrecken: En daer op by hare Majeſtt. gevraecht zijnde wat de Heer Hollis ſoude konnen over ſchrijven: Om tot een goet beſluyt te komen, heb ick haer Ho. Mo, geproponeerde gerepeteert, ſo als 't hier boven geexpliceert is, en ex incidenti ook mentie gemaekt zijnde van een reglement van Marine by de Heer de Lionne, heb ick daer op geſeyt, dat hare Ho. Mo. daer toe ſeer genegen zijn, maer dattet ſcheen uyt zijn natuyr beſt gereſerveert te werden, tot na 't ſluyten van de Vrede, om des min te retarderen, ten zy men daer op ſonder retardement eens konde weten, daer toe geen goede Inſtructie en ordres, ſo ik my verſekert hielt aen de zijde van haer Ho. Mo. ſouden ontbreken, als de ſake

tot die maturiteyt wierde gebracht: 't Eynde van alles is geweest datte Hr. Hollis heeft aengenomen te schrijven en antwoort af te wachten: Ick heb t'zedert uytte Hr. Ruvigny verstaen, dat ged: Heer Hollis na 't houden van de voorsz Conferentie aen zijn Ed: als klaegs-wijse had geseyt, men had hem minder aen-geboden als voor desen in Engelant aen de Koning was geschiet, en dat hy te gemoet sag dat hy soude werde gereappelleert, en datten handel hier daer mede soude werden af-gebroken: Maer ged: Hr. Ruvigny had hem doen considereren, datte tijden verandert waren, en dat de verdere presentatien in Engelant niet van hare H: Mo: waren gekomen: Ick weet niet wat hier op volgen sal, maer wel, dat men hier overtuygt is, dattet uytterste gelijck is aen de zijde van hare Ho: Mog. Ick heb hier boven vergeten te verhalen, dat ick mijn eerste discours in de Conferentie, en daer nae oock by de conclusie van de selve bekent gemaekt heb, de Obligatie in de welcke haer Hoog Mog. zijn, om niet te tracteren als gesamentlijck met Denemarcken: De Heer Hollis heeft in 't eerste daer op geantwoort, dat zijn Koning oock Sweden heeft tot zijn Geallieerde: Maer zijn E: te gemoet gevoert ziinde, dat tot een Vrede-handel behoren niet alle de Geallieerden, maer de gene die in Oorlog zijn, is die sake daer by gebleven, en ik heb niet konnen merken, dat over 't admitteren van Denemarken, op de Tractaet eenig dispuyt sal vallen.

Hier mede mijn Heer, &c. Chattou den 30. April 1666. Getekent.

C. van BEUNINGEN.

Tot grooot leetwesen van veele vredeliebende gemoederen heeft dese Vrede-handelinge geen voortgang genomen/ want den Eng. Ambassadr. Hollis had noch kreegh geen procuratie om yets te besluyten / want Engelandt had geen lust tot paix / zy hadden een bellicieuse Natie / en nu wasser profijt tegens andere Volckeren (die liever vechten/ steelen en rooven/ als Burgerlijck te leven) met sulcke lien te doen; men sach wel dat Vranckrijck en Nederlant daer vollens toe geinclineert / nu alles hadden van haere zijde daer toe by-ghebracht: Maer of den Hemel verstoort / of de harten verstockt/ of de zonden der Menschen hebben de Aerde als nog niet doen waerdig zijn de Vrede die men wensten / waer uyt dan gevolgt is een groote bloetstortinge van Menschen / vernielinge van Schepen/ Landen en Steden/ en ruyne van ontallijcke Koopliede en Goederen/ in meest alle gedeelten van de Weerelt.

Den 9. April is aen den Donau/ in 't Gehucht Harde/ by Nieuburgh/ geboren een doodt Kint sonder Hooft / de Ooren ende Oogen op de Schouders staende / de Mont en Neusgaten op de Borst. Den 12. deser savonts ten 9. uren ontstont aen den Rijn sodanigen Onweder/ dat binnen Ceulen door Donder en Blixem de Kercke van Cunibertius wierde aen-ghesteken / soo dat een gedeelte van de selve met twee Toorens is af ghebrant/ vermidts 't Volck om te blussen niet ras genoegh by der hant quam; den Tooren van St. Severijn wiert mede in brant geslagen / doch terstont gheblust; de vlam sloegh oock in St. Maertens Kerck maer ten ging niet aen.

Gheheel Spangien en wat onderwegen Duytslant tusschen den Donau en de Pirineze Gebergten lagh/ begost sich van nu voortaen te verroeren/ om een Bruyt / d'Infante van Spangien als sy door haer Landen trock/ wel te onthalen: Onder dese Wereltlijcke devotien die te Milaen boven al uyt-staken / sprack een Pasquinarius/ met een Brief aen 't Koninckliijcke Palleys de Weerelt aldus aen:

Baptismi

Baptisme,	Die belijdenis van 't Rooms Geloof deden, deselve te dopen:
Confirmation,	En dat men aen Castrillio wel mocht de Confirmatie geven:
Penitentia,	Maer datte Cardin. Ossuna de Penitentie wel mogte werden gerecommandeert,
Communion,	Doch datte Cardin. Antona wel soude mogen communiceren,
Orden,	De Gouvernatores mochten dan ook de Orden onderhouden,
Estrema uncion,	De Monarchen soude men de laetste Olye geven,
Matrimonie,	En 't Huwelijck aen d'Infante.

Het was den 25. deser savonts ten 6. uren dat tot Madrid sich na 't Paleys begaf den Hertog de Medina de las Torres / in een prachtigh gewaet en Carosse rijdende / verselschapt met des Keyzers Ambassadeur / van Duc d'Alba / den Graef Pignoranda en den Hertogh del Infantado; En Troude daer in den naem van den Keyser / daer hy procuratie toe had / d'Infante van Spangen; en den Cardin. Colonna was hier Maistre de Ceremonie, hy stak de Bruyt de Ring aen de hant / daer present waren den Catol. Koning / de Coninginne haer Moeder / en alle de Ministers en Grandes van 't Hof en den Staet van Spangien: Daer op wierde aenstonts een Post met dese tijdinge na Weenen aen den Bruydegom af-gevaerdigt: Den 26. nam Don Jan zijn afscheyt van de Infante; die den 28. aen alle 't Hof adieu geseyt hebbende / gingh den 28. slapen tot Valdimore / om so voorts op Denia te reysen / haer was tot de reyse na Duytslant daeghs toe-geleyt 3000. gl. / en soude van Denia / by Valence / af-schepen met haer Volck op 28. Spaensche Galeyen / behalvens noch die van Napels en Sicilien.

Te Londen arriveerden eenige Boden uyt Vlaenderen / te weten / den Ridder Marquis Ognate / ende andere / die de oude Commercie van Brugge en Antwerpen nu weder pooghden levendigh te maecken / ende om daer de Vryheyt der Koophandel / wijl de Hollanders nu met den Oorlogh omset waeren / meerder vryheyt en vastigheyt te geven; zy deden wel als de Spaense Polityke. De Portugijse Coningin van Engelandt door den Biechtvader van hare Moeder verstaende dat sy doot was / ging te Bed leggen / want Dom Francisco de Melo was des Biechtvaders getuyge; maer den Koningh die luttel tijt had haer te troosten / was die tijt van eenen Sr. Jan Denham te Withal lastig gevallen / die uyt d'een sieckte op-gestaen / in een ander van phrenesye verviel / seggende / 'k en ga niet te Bed voor dat ik den Koning gesien heb; sulckx hem gebeurende / vertelt hy den Koning onder andere verhalingen / hoe dat hem een Visioen was verscheenen / en dat duerde soo lang dat zijn Majest. 't selve verdroot / echter evenwel soo veel dede / dat hy desen Visionist recommandeerde na zijn bedt / om te sien of hem yets deswegen meerder mochte voor komen / want dese vaes verbaest / noemde sich dickmaels selfs den H. Geest / maer 's anderendaegs ontwakende / of yemant dencken mocht dat hy ontwaken soude / bevont men dat het hem in de herssenen al te diep was gheraeckt / en een sieckte ongeneselijck. Den Graeff d'Ossery was soo ras van 't arrivement van de Dochter van de Heer van Beverwaert te Greenwits niet verwittigt / of hy onthaelde haer te water /

water/en in 't Moorzeveldt begelept/ Trouden sy den 14. met Lord Arlington. Den Koning/ onaengesien de Previlegien van alle Engelse Courten / consenteerden vry en vranck den uytvoer van alle Laecksenen uyt zijn Rijck. Men noemde nu langer in Engelant den Cancelier Grand Maistre, en op de selve soude noch volgen een Premier, Seconde en Tertie Maistre, 'twelk de boeren in Kent gheloofden dat waer was / maer daer moeten eenige misterien ontvallen zijn die niet wel en konnen bevat worden. De versochte Brieven van Represailles tegens Vranckrijck wierden in-gehouden / om datte Admiraliteyten dat vetjen te Londen onder 's Rijcx equipage liever alleen hadden. Na vele debatten by de Engelsen Raet / zijn de navolgende Persoonen gesommeert by Proclamatie/als Sr. Robert Honywood, Schot, Kelsey, Wite, Pusson, Spurway, Colef of Southampton, Desbourg, Raddan, Dr. Richardson Grone, John Pelps, Cople, John Nicolas, en James Harington: Dese mosten alle voor den 22. July 1666. in Engelant compareren voor zijn Majts. Vrede-Rechters / op pœne van niet voor dien tijt komende/sullen gehouden werden als begaen te hebben Hoog Verraet en subject 't geen volgens de Acte des Parlements in haer laetste Sessie ghemaeckt/ al sulcke straffen als daer toe staen. Men had oock binnen Londen gevangen eenen Jan Ratbone, een out Colonel onder Cromwel/ idem/ Willem Sanders, Henry Tucker, Tomas Flint, Tomas Evans, John Mijles, Willem Wescot, en Jon Cole, alle Officiers in de leste Oorlogen tegens den Koning/ dese zijn in de Rechtbanck te Olbailey beschuldicht: Dat sy hadden geconspireert de Doot van zijn Majest. en de Regeeringe te overvallen: Haer voornemen also aengeleyt hebbende, om eerst den Tour te vermeesteren, Gen. Monk te vermoordē neffens Jan Robinson Lt. van den Tour, en Richard Broun, waer na sy soude doen Publiceren hebbē een gelijke delinge van London, &c. En om dit alles beter uyt te werken, soude men de Stad London in brant, en de Poorten ter neer geworpen hebbē om van buyten alle hulp te konnen bekomen; De Ruyterwagt souden sy in hare Logementen en Logijsen versekert hebbē, hebbende verscheyde Stal-knegtē daer hare Paerden stonden, alrede tot haren dienst; den Tour hadden sy alrede daer over wesen visiteren, en souden met Boten over de Tems gekomen, en de Wallen alsoo beklommē hebbē: Eenen Alexander die nog niet gevangen was, had hier toe gelt uytgedeelt, hebbende binnen Londen een plaets daerse secreten Raet, en van een der voornaemste Penningen ontfongen, welken Raet (men zeyde) dat hare directie van een ander in Holl. sijnde, ontfongen, &c. Men heeft niet alleen dese als Verraders gedoemt en op-geknoopt/ maer men beschuldigde vreemde Natien/ selfs haren Almenak-maker Lilly/ om dat die den 13. Sept. 1666. in zijn Prognosticatie had gestelt/ wanneer desen Aenslach was aen-gelept / als een ghelucktigen dach/ dat dan de Monarchy soude ter neer storten / dat hy deswegen hadden 't oog op de Profecye van Lilly/ maer sy storven als Martelaers van den Staet. Hier en tegens wierde den Graeff d'Ossery / Soon van Duc de Ormont / in zijn Vaders plaets gemaeckt Juree van 's Koninghs Kamer. En mette Handelingh te Parijs op versoeck van de Koninginne/ over Vrede/ lachte en spotte men te Londen/ seggende ter Borse: La Conference tant souhaitté par le Roy de France, a l'instance de la Reine Mere d'Angleterre, n'ayant rien produite, & sur l'apparence que le dessein est seulement pour nous Amuse, on

a ordonne Mylord Hollis de partir de Paris incontinent. Den Biſſchop van Munſter bleven d'Engelſe nog al ſeggen/ was by al de Weerelt te verachten/ om dat hy een gedwongen Vrede had gemaeckt; Daer by voegende/ dat die daer over ſeer ongemackelijck was/ dat hy daer van niet lang en ſoude leven: En dus alleen wat haer tegen ging/ op het bitterſt en vuyl oordeelende: Spraken oock ſeer diſreputatieux van de Deenſe Kroon/ deſe tale voerende: Wy verwonderen ons over de Deenen datſe ons beſchuldigen van in Noorw. de Vryheyt harer Havens gevioleert te hebben, vermits de daet ſelfs in Bergen niet en geſchiede buyten hare kenniſſe en conniventie: En vorders/ Waer 't mogelijck zy ſouden aen al de Werelt wel willen deſe Kroon verduyſteren, en de waerheyt van dit ſecreet, door dewelke ſy haer ſelfs openbaer heeft gemaekt, *d'eſtre la plus infameuſe du Monde.* Ook seyden ſy dat de Hr. Petcom Deenſe Geſant tuys ontbode uyt Engelant/ van den Koning zijn adieu nemende/ hadde geſegt: Dat hy moſte de ordre van zijn Souverain pareren, 't welk was van na Koppenhagen te keeren: Waer op de Koning van Engelant zijlings af had geantwoort: Wel, al wel, al wel, hoe veel te meer, ſo veel te beter: Daer de Miniſter op verſtelt/ zijn Harange mede af gebroken was/ en zijn adieu nemende/ was gegaen by Duc de Jorck om de toekomſtige onheylen te excuſeren/ neffens het doen van zijn Meeſter/ hadde Duc de Jorck geantwoort: Il doit juger de ſon Maiſtre par ce quil a trouve. De ſtormen tot Bridwater den 24. deſer voor-gheballen/ en langſt de meeſte Kuſten van Engelant/ en voorſpelde oock niet goets/ want een ſtorm en ſpringbloet t'ſamen gemengt/ liep 't water ten Velde in/ 't Kooren en de Huyſen over zwalpten/ 't gras bedorf/ de weydende Schapen verdroncken met meenichten/ en in des ſelfs plaets quamen ontallijcke Bruynviſſen op de onder-geloopen Velden; waer van de Almanaek-makers prophiteerden dat Engelant noch al meer andre tempeeſten ſoude moeten uyt ſtaen. De Quakers begoſten doe mede door haren geeſt te prophiteren de ruyne van London: Gelijck mede een Boer van Langedijck zijn quartier van ſulckx voor-ſeyde: Immers men bevont veele zware hoofden van Menſchen/ vele Hemelſe dreygementen/ en in alle Landen een generael verval van Welvaren: De Politijcken oordeelden dattet ſproot uytte ambitie van eenige weynige Princen/ maer de Theologanten noemdent een ſtraffe van den Hemel/ over het boos Leven der genoemde Chriſtenen. Doch den Coning van Engelant met andere Heeren gingh na zijne Vloot/ en nam de Spaenſe Geſant mede/ om die te tonen hare groote * Schepen/ daer een Gaſtmael op een van der ſelver Schepen wierde aen-gerecht: Hoewel het Spangien noch wel heugt dat Anno 1588. met de groote Spaenſe Gallioenen het ſeer quaet tegens den Hemel (mits het Barbaris preſſen doenmaels in Spangien gepleegt) was te vechten.

Na

* *Als de Souverain in Engelant eerſt gebout was, ging den Koning mette Coninginne en de Spaenſe Ambaſſadeur in de Lantaerne van dat Schip, die ſo groot was, datter noch elf Menſchen by mochten ſtaen.*

Na dat men tot Withal geen gedachten tot Vrede had/ wiert de Vloot uytgeset/ men preste daer 't Volk als waren 't Beesten/toe/ selfs Predicanten uyt de Kercken/ de Ambachts-Lien met hare schortekleen aen/ wierden na boort gevoert/ sonder adieu aen Vrienden/ of verschooning van yets te mogen effectueren: Men maeckte 3. Esquadres/de minste van 40. st. tot 70/80/ &c. De eerste Rang was de Roode Vlag/ onder Prins Robbert en Monck; de Witte Vlag onder George Aiscu Admirael/Ridder William Barclay Vice-Admirael Capit. J. Harman haren Rear-Admirael; en de Blaeuwe Vlag Tomas Allen, Admirael/doch hy sieck/kregen Christoffel Mings en Jeremias Smit dat bewint haer Rear-Admirael was Tomas Tijdeman: Dan alvoorens de Eng. Vloot buyten de Sanden quam / veranderden sy hare Vlaggen en sommige Admiraels: Hoewel men/ om de Hollanders te abuseren / te Londen uyt stroyde / dat hare Schepen van de 4. en 5. Rangh gheordineert waren om de Kusten en Coopvaerdijers te beschermen ; alsoo Engelant oordeelde sterck genoeg buyten de selve tegens de Duytsen te zijn.

Vranckrijck de opgeblasentheyt van d'Engelse Natie wel kennende / dede voor haer selfs versterking veele Schepen bouwen / als in Hollandt 12. die yder 80. st. soude voeren/ en elck wel 80000. g. soude kosten: Ja de Zee was soo groot op de Louvre in consideratie / datte dagelijckse voorvallen te Lande naulijckx aen-getrocken wierden. Alhoewel den Prince de Courtenay / sich noemende afkomstigh van Koningh Louis de Groote, by Requeste aen den Koningh van Vranckrijck versocht / dat hy ten aensien van zijn Afkomst / zijne Majest. hem uyt dien hoofde wilde erkennen voor Prins van den Bloede. En seer haest ging verby 't sterven op den 10. deser van de Gemalinne des Marschalckx de Turenne/ wiens Lijck den 14. na Charenton zijnde gebracht/ het de gepretendeerde Catholijcken alias Roomsgesinde seer tegens de borst was / dat men met dese Madame alle Gereform: Ledematen by Biljetten ter Begravenis hadde genoot/ daer in sy Princesse was geintituleert / als of het onder Bestemoers volck wat vremts waer/ niet te weten/ dat elck Mensch niet geern yets van zijn qualiteyt verliest. Men hoorden op Pont Neuf en de Galerye al veel liever van 't uyt-setten harer Schepen na d'Indias; en van d'exploicten der Francoisen tegens d'Engelsen soo op St. Christoffel en de Barbados/ en in America te Lande/ sagen sy te gemoet/ dat wijl den Ysgang daer so dapper hadde afgejaegt in dese maent/de fraeyste Huysen van 't Fort Orangie/ die uyt Nova Francia gesterckt mette Indianen / welcke de Engelse tijrannije wraeckten / en niet langer konden dulden de wreetheden in Nieu Nederlant hare Ho: Mo; Ondersaten aldaer/ aen-gedaen door dagelijckse vexatien en 't berooven harer Goederen / datte selve over 't Groote Lack souden heen komen/ om also d'Engelse Colonien in de Verginjes en Nieu Engelant mette Mackawse Wilden/ hare Slaven / van achteren gelijck in te vallen en te bespringen. Aengenaem wast mede/ datten Admir. Duc de Beaufort met 30. Oorlohg-Schepen/ 12. Galeyen/ en 10 Branders/gesterckt mette Mazarijn/ Bourbon/ &c. neffens 6. Staten Schepen onder Commandeur Jan Gidionsz. Verburgh, en Capit. Ooms, den 29. deser metten dageraet in Zee stack: Hare namen zijn dese:

LYSTE van de FRANSCHE ARMADE,

Onder den HERTOGE van BEAUFORT.

ST. Philippe, Admirael,	*Monsr. Gabaret, Vader en Soon,*	600	80
La Royale,	*Monsr. Commandant Paul, Lut. Generael,*	350	56
Den Dolphijn,	*Mansr. Marquit St. Martel, Lut. Generael,*	350	50
St. Louis,	*Monsr. de Fricambaut,*	405	54
De Koninginne,	*Monsr. d'Esardeuts,*	400	56
De Anna,	*Monsr. de Gory,*	280	40
De Hercules,	*Monsr. Commandeur Verdille,*	305	40
De Theuwis,	*Monsr de Hector,*	350	54
De Draeck,	*Monsr. de Preaumerte,*	235	36
De Robijn,	*Monsr. de Roche,*	230	54
De Roode Leeuw,	*Monsr. de Luthe Cabaret,*	250	40
De Parel,	*Monsr. de Quierjean.*	230	30
Onse Lieve Vrouw,	*Monsr. de Girandire,*	200	36
La Francoise,	*Monsr. de Chasteauneuf,*	225	36
De Stadt Rouaen,	*Monsr. de Chevalier de Buon,*	225	38
Palm-Boom,	*Monsr. de Chevalier de Beaumont,*	230	30
St. Joseph,	*Monsr. de Belle Isle,*	250	38
De Sonne,	*Monsr. de Marquis de Graudé,*	280	40
De Jule,	*Monsr. de Chevalier Buillon,*	280	40
Lescureul,	*Monsr. de Beaulieu,*	250	40
De Starre,	*Monsr. de Tivaro,*	239	30
Da Son van Africa,	*Monsr. de Infreville,*	230	32
De Croysant van Algiers,	*Monsr. de Chevalier de Montbron,*	230	32
Sameur,	*Monsr. de Chevalier del Albelle,*	275	40
Le Ligoninois,	*Monsr. le Comte de la Baune,*	230	30
De St. Anna,	*Monsr. de Chliçide Chosteau Regnant,*	120	18
L'Ilbeuf,	*Monsr. de Bleu Richer,*	230	32
De Postillion,	*Monsr. de Congoulin,*	80	12
De Infante,	*Monsr. de Maignon,*	80	20
De Goude Leeuw,	*Estime Jean.*	230	30

Den Engelsent Gesant Hollis veynsde hy was thuys ontboden/ ende most vertrecken/ doch bleef mits 't Flerecijn: Wel waer zijnde dat zijn Bagagie al na Engelant had af-gesonden/ maer dese Comœdie was hem schadelijck/ wijl hy ander Huysraet most huyren/ dat hem wel 100. gl.'s weeckx koste: Immers hy vertrock niet/maer bleef noch al/tot zijn Huysvrou storf. 't Scheelde doe seer weynig of de Fransse Schepen na Indien gaende/hadden in de Bocht weg genomen den Engelse Graef van Sandwits Eduard Montagu, voor Ambassadeur na Spangen willende/ hy ontsnaptent/ en liep in de Coronje.

De Venetiaense Armade na Candia af-gezeylt/ arriveerde daer in de Haven.

den van Salata/ 3. mijlen van Canea: Terstont wiert Capit. Wert Muller, met 100. Ruyters en 4000. Voetknechten te Lande geset/ soo om hout te kappen/ als een Stercke tot een versekering te maken, weynig na 't landen ontdeckten sich in embuscade 220. Turcken so te voet als te Paert/ sont stracx om hulp aen den Marquis Villa, die hem onder Coll. Sforz Beſſaro 100. Ruyters toe sont/ die langst een Valeye tot een Berg treckende/ aldaer in passant diverse Turcken ter neer sloegh: De Sarazijnen uyt Canea dit siende/ quamen in groote meenichte strackx uyt/ soo datte Christenen mosten wijcken: Onaenghesien de Ongeloovige al dapper door Muller uyt 't Klooster van St. George waren geattacqueert/ datse mosten vluchten/ daer de Savoyaerts hun dapper droegen/ echter mosten/ mits qualijck gesecondeert/ wijcken/ hebbende wel tienmael stant gehouden/ tot dat den Lut. Generael 2. stuckjes op de kant van sekere Revier plantende/ sy de Turcken weder naer Canea joegen/ met verlies van 400. man/ en de Christenen oock half soo veel: De Turcken verlieten daer nae de Stadt Candia/ om haere macht te beter by een te houden/ daer den Marquis Villa den 11. Maert wiert in-gehaelt/ en 's anderendaegs alle Fortificatien ging besien: Men sont 200. Slaven tot de Galey ghebannen/ neffens andere/ tot een entreprinse/ maer de Turcken hadden de lucht al weg: Op dit verlies van Candia was den Grooten Heer gestoort/ en de Venetianen vlijtig om de hare in dat Eylants Koninckrijck te seconderen. De Cardinale te Romen van de Spaense factie/ als waren/ Sforca, den Lantgraef, en Raggi, gingen dese maent met veel Adels en Prelaten naer Civitavecchia raedtleven/ wijl men jalours was datten 16. deser den Franssen Cardinael Litta te Romen met 65. Carossen/ elck met 6. Paerden/ volladen met Cardinalen/ Ambassadeurs/ en Prelaten/ binnen Roomen was ghekomen/ en van 't gantse Hof verwellekomt: Werdende vier dagen daer na by de Porto del Populo met een treffelijcke Cavalcade verlustigt/ tot aen des Paus Palleys/ die hem doe in sijn Consistorie bereerden met een Cardinaels Hoet/ waer by oock waren de gewoonelijcke Ceremonien/ als mettet los branden van 't geschut van 't Casteel/ en 's anderendaegs met geluckwenschingen/ vervolgens met Banckett en en onthalingen van de andere Cardinalen/ elckanderen tot mede-Creatuer alsoo aen-kuppende: Hy bedanckte daer na alle de selve/ oock de Coninginne van Sweden/ wegens genoten eer. Maer den ouden Cardinael Caraffa, een Napolitaen/ de Weereltse pracht moe/ gaf zijn geest over/ om het Lichaem te doen rusten/ wijl hy in geheel Romen gants geen rust en vont.

't Poolse Rijck noch geen uytslag te gemoet siende om de questie tusschen de Kroon en Lubomirzky, soo arbeyden beyde de Keyzerse en de Fransse om de meeste Vrienden op hare zijde te krijgen: De Keyzerse Gesant op den Rijcxdag te Warzau alle de Poolse Senatoren uytte naem van zijn Meester wesende besoecken/ versocht haer alle te willen arbeyden/ datta Poolse Majest. Lubomirzky doch wilde herstellen/ als de eenigste wegh om tot Vrede te kowen, eenige Fransgesinde antwoorde hem: Dat Lubomirzky al over lang ware geresitueert geweest indien hy 't selve had gemeriteert: En gelijk als hem oock buyten twijfel behalven 't selve nog al mede soude toegevallē hebbē, by aldien de Keyser

(daer van hy hem dikmael beroemt hadde) niet gedurig met Volk en gelt aen hem had gefourneert, welk niet en dienden als om de disordres te doen onderhouden, en de saken tot een Inlantsen Oorlogh te doen uyt-barsten, &c. Den Koningh gaf eens Audientie aen de Solicitanten van Lubomirzky, maer d'andere Polen daer by van een ander gevoelen zijnde/ lieven en scheyden in disordre: Eyndelijck quam Lubomirzkijs Soon selfs met een stricte procuratie om te handelen voor zijn Vader: Hy groete den Koning/ dan die ontfing hem vrij koeltjes/ den Soon aen zijn Majst. veel vertoont hebbende/ trachte de genade voor zijn Vader te verkrijgen/ dewijl hy altoos een creatuer van den Koningh/ en van de selve was verheven geweest/ ja hem door zijn goetheyt alle de Goederen die hy besat/ hadde laten toe komen: Den Koningh gaf den Soon tot antwoort: Soo veel te grooter is uws Vaders ondankbaerheyt: Maer toch hy en ist alleen niet binnen dit Koninckrijek die met dat quaet besmet zy.

MAYUS 1666.

Lubomirzky daer en tegens gaf/ doen hy sach/ dat hy ontwijckende alle civilen Oorlogh/ geen Vrede voor oogen sach/ sich op de Poolse en Silesise Grensen most onthouden/ een lang Manifest uyt/ behelsende; Sijn yver tot het Welvaren van de Kroon Polen, sijn gestadige debuoirê, en de onbillijke Proceduren van 't Poolse Hof, hoe men door groote beloften, in de Handeling der Electie tot een Successeur, had getracht hem over te halen, &c. En hy liet het selfde/ wel 24. bladen groot zijnde/ in Druck uyt gaen: Zedert die tijt waren de Koninghs-gesinde al seer om siende na de actien van Lubomirzky, zijne Vyanden leyden hem lagen te verspieden/ wie van den Poolsen Adel ten ontijde met hem omtrent Pools Lissa raet-leefde: Ja sy vreesden een soo groote verwijderinge in Poolen/ dat neffens Vranckrijck oock Kur-Brandenburg de Partije van de Poolse Majesteyt ende neffens den Keyzer oock Sweden voor Lubomirzky haer tegens den anderen souden aen-gekant gehad hebben: Wederom den Koning gaf een Universal uyt/ tegens de verstoorders der gemeene ruste/ onder welcke dese woorden influeren: Zijn Koninckl. Maj. in dese quade tijden willende onderscheyden de onwaerheyt van de waerheyt, 't geen den Vaderlande seer schadelijken sy: So verklaren wy ons niet lievers dan 't beste des Vaderlants ons ter herten te trecken, hare Vryheyt en Privilegien te maintineren, veel min dat wy yets *integro Sacro Sancte* soo lange wy Regeeren, souden tragten te ondernemen, maer veel meer gesint sijn deselve gantselijk te conserveren, &c. Den Poolse Groot-Cancelier gaf oock den Koningh in bedenken: Wijl men al d'een en d'ander Rijkxdach hielt, veel onkoste en onlusten maekte, daer den Adel tog niet te bevredigen was, als men dan al tegen Lubomirzky Oorlogen wilde, waer men al 's Cons. Volk mede soude betalen? En in geval de Rijckx-dagen gelt by bragten, of men dan in Augusto deselve soude aenstellen? Soo antwoorden den Bisschop van Cracauw/ die daer present was/ seer onverwagt en ongevraegt daer aldus op: Had men met Lubomirzky willen

vreed-

vreedsaem af-handelen, so waer nu geen gelt van doen, en 't Rijk over lang in rust gebragt: Men had tegens de Decreten van Lubomirzky in vele dingen ongelijck gedaen, gelijk hy dikmalen vertoont hadde: De Stenden hadden haer wat gevoeglijk en alles niet totte uyterste extremiteyt mogen in stellen hebben, waer door nu den Rijckxdag af-gebroken was: En nu raden wy noch den Kon geensints te Velde te gaen, maer sig hier te Warzau stil te houden, om in gerustheyt de questie af te doen, en also den Adel en de gehele getroubleerde Kroon te bevredigen. Dese woorden waeren naeulijckx uyt/ of den Bisschop van Cujauw confirmeerde de selve: Een hielp niet of schoon den Poolse Cancelier sich daer tegens ophefte/roepende: Lubomirzky is geen ongelijk geschiet, en dat den Kon. om rust en Vrede in zijn Rijk te hebbê, niet anders doen konde, als dat hy so een man als dese die lange tijt niet anders had gesogt als tweedracht en factien in 't Rijk aen te regten, degradeerden, en 't Swaert uyt de handen nam. Hier tegens stelde sich den Bisschop van Cracaw in: Echter den Cancelier wilde hem niet toe-geven/ dus ging den Bisschop gestoort weg/ als oock die van Cujaw: Waer op de Trompetten ten Oorlog gesteken/ elck sich Harnaste: Ende men sont de Koninginne van Poolen na Thoozen/ om daer af te wachten hoe dese saken souden af loopen.

Diversites d'opinions, sont des Proces l'occasion,

Italien neffens andre Europise Gewesten scheen in dese lieffelijcke Maent al mede in de Hemelse besoeckingen te verballen/ en even als oft al wat in de gantse Weerelt was/ scheen te willen twisten/ te oorlogen en te woeden/ soo en bleeft niet alleen/ 't geen seer remarcabel als een Hemelsche Pijl mach geoordeelt te werden: 1. By den Oorlogh tussen Engelant, Hollant, Vranckrijck, (dat van Munster te Bedt gelegt sijnde): 2. 't Wantrouwen tussen Sweden en Denemarken: 3. De onlusten tussen Kur-ments en Kur-palts: De dreygementen der Turken aen de Zevenbergers: Daer most noch by komen/ 4. De gesogte krackelen tussen den Paus en de Venetianen: Tusschen de Hertogen van Mantua en Modena: Tussen den Hertoge van Savoyen en de Stad Geneve: Beneffens 't gedurig twisten der gewaende Geestelijken: d'Een tot Romen aen den Paus, d'ander aen zijn Prelaet of Cardinael, en een derde aen sulke Vorsten hoven klagende, die dan yder na zijn drift en opinie tot zijnen Christoffel op nam: Niemant wilde ongelijk lijden, nog oock de minste sijn: Veel liever socht men door 't Swaert, en by ruine van die men haette, hier sijn eygen gemackelijk Kussen op d'onstantvastige aerde, als d'eeuwigdurende Zetel vry van af vallen in den Hemel; En dit alles nog al op den Titul van goede Christenen, hoewel in der daet puer Antichrists De Turcken lachten hier mede; selfs de Grooten Vizir dese dagen eens vrolijk onder den Wijn zijnde/ tracteerden seer veynsende vrundelijk den Venetiaense Gesant Bailarino, den selven in substantie dese tale in courtoise termen toe-voegende: Dat hy Ballarino wel mochte zijne Principalen over schrijven, datter goede apparentie was om 't ware dan een Treves of Vrede mette Ottomannise Porta te sluyten, mits, dat de Republijck van Venetien hier in condesceerde, om Candia Nova gehelijk te demolieren: Dan dat 't Eylant en 't Rijk Candia gantschelijk aen

de

de Venetianen souden blyven, dog Retimo en de Stad Canea moste de Turcken
eygen zijn, Suda gedemolieert, en dat die Haven in even na gebruyk voor de Tur-
ken en Christenen soude blyven, &c. De Koopliedén van Ragousa te licht gelo-
vich op soo een vrolijck mans praetje / (als neutrale tusschen Christenrijck
Turckijen sittende/ en by desen Oorlogh grootelijcks beschadigt) staken Fac-
kels en Vreugde-vuyren aen/ meynende / dat onder de Santen op haere al te
dartele Bancketten / den Vrede soude volgen. Dan verre van daer/ de Sa-
razijnen hitsten op die selve tijt d'Ingesetenen in Dalmatien tegens de Vene-
tianen op: Maer de Morlacken een in-gebeten fel Volck tegens de Turcken/
bleef de Christenheydt getrouw / als willende nae geen Goddeloose om-koop
Penningen luysteren / waer door men kennisse kreeg van der Turcken slechte
gestalte/ en hare zwackheyt ter Zee / pogende nu in Dalmatien te water geen
kans met vroomheyt siende / te Lande door Verraderije de Christenheydt te
overvallen: Maer de Venetianen daer en tegens besloegen al haere Koop-
vaerdy-schepen / en om de Turcken te beter te resisteren/ maeckten een fonds
van 10. millioenen/ voor 10. Jaren tot den Oorlogh. Onder wijl bleef Con-
stantinopolen met den gewaenden Joodtze Messias Nathan Levi noch al ghe-
troubleert: Want als hy/ gelijck wy fol. 3. geseyt hebben / eerst te Constan-
tinopolen quam/ wiert hy in den Divan/ dats de Turckse Raetkamer / ghe-
bracht / alwaer hy onder veel over en weder vragen / en gevoerde discoursen
niets dan de gramschap des Turcksen Keyzers won: Echter wiert zijn Sen-
tie / die men seyde / van de Tong af te snijden / op den Esel gevoert / aen de
Galgh ghehangen/ gevierendeelt/ &c./ gesuspendeert; mits dat de Joden aen
den Primo Visir voor een snaperijtje voor af offerden 100000. realen/ beloven-
de noch soo veel/ by aldien men desen Messias in vrijheyt wilde stellen: Dan
dit was te vergeefs / hy most in den Kercker ad vitam: Ten dede aen de He-
breen oock geen voordeel te Constantinopolen dat in de Turckse Moschea on-
der haren Godsdienst quam een Hebreeu/ aldaer luyt uyt sprekende/ dattet on-
mogelijck was dat dese Nathan een Propheet was: Selfs een Jode in haer
eygen Synagoge het woort voerende/ noemen onder zijn verhael desen Nathan
een verleyder van 't Volck Israels/ en een Boef/ die in-geval hy immers ee-
nige macht van den Hemel had/ hy de ketenen der Aerde van zijn gevangenis
wel soude konnen ontsluyten/ en andre wonder-daden doen/ &c. Daer op den
selfden van Nathans Secte by den kop gegrepen / voor de Justitie ghesleept/
geslagen/ en begeert wiert dat men desen valsen uytlegger van den valsen Pro-
feet na meriten soude straffen: In der daet bevont men onder dese Joden veel
vuyle Hypocrijten/ en die haer met kunstjes behielpen/ sich op-blasende mette
roock van Ambitie; En als Lieden die geen vaste Religie en hadden / onder-
stonden een Hemel op der Aerden te bouwen / sy riepen dagelijck aen haeren
Profeet Sabadai Nathan, die sy geloofden dat hy het Turckse Rijk en hare Key-
seren te gront soude smijten: De Zarazijnen wederom bespeurden in dit Ca-
naillie noch Menschelijcke/ veel min Goddelijcke goede Wetten / maer even
een drift als de Quakers in Engelant/ of de Ossen in Jutlant / en de Boeren
in Noorwegen/ driestig door dromende/ sonder aensien van reden/ als koppige
Kruy-

Kruywagen-treckers : Desen Nathan niet anders dan een hoop onverstandig Canaillie zijn grillen soeckende in te scherpen/ en daer door also in Oriente indien geen succes/ ten minsten seditie en Oproeren in 't Turckse Rijck aen te richten / neffens meer andere dangereuse dessepnen/ die alle Geesten ondernemen/ welcke haer mette gepretendeerde Hemelse Mantel op het Aertse Pallium soecken te planten.

Den 14. deser gelach te Turin de Hertogin van Savoyen van een Jonge Prins / tot blijtschap des Volckx : De Italiaense Ceremonien in diversche Vorsten Hoven / en mancqueerde niet / hethosten die Ministers al bry meer aen Pyramijden en &c./ als 't Kraembedde van de Vorstinne : 't Gebeurden mede binnen Turin/ Hooft-Stadt van Savoyen/ als men daer een Vreugdefeest over de geboorte der gem: Prins hielt (volgens de stijl der Roomse/ die tog van Ceremonien gants en heel aen malkanderen hangen) dat in seker Ballet een Balck van 't Gebou brack/ waer boven veele Dames sittende/ neder vielen : Eenige Fielen hier op gescherpt/ ontstalen in die verbaestheyt de voorsz. Juffrouwen hare Ringen en Ketenen/ sonder datte Wacht/ hoewel daer over groote klachten gnamen/ als onwetende van 't ongeluck sulcx konden weeren.

CL: Die geen dartel Huysraet heeft, en bedroeft sich over 't breecken ofte verlies des selven niet.

Coninginne Christina van Sweden/ nu soo lang geweest tot Roomen/ vertrock van daer den 22. deser na Stocholm / soo men hielt/ om niet alleen den generalen Rijckxdag te Stocholm by te woonen/ maer oock om Carolus haren Nevete sien Kroonen ; zy recommandeerde seer aen den Paus den Cardinael Azzolino, als een seer goeden Vrient/ welcke haer veel eerlijcke deugden hadde bewesen: Zy wierde van Don Mario, de Cardinalen Gigi, Don Agostino, tot Pontemole uyt-ghelept / den Cardinael de Retz en den Venetiaense Gesandt brachten haer tot by / maer den Cardinael Azzolino tot aen Castelnovo ; den Paus ghelast hebbende haer in alle de Landen van St. Pieter magnifijck te onthalen. De Mantuaners hare op-gheresen questie bestont daer in / dat sy haer een ghedeelte van de Revière de Poo toe-eygenden/ tusschen Bertello daer de Modonesers een Fort hebben/ en Viadana/ de Mantuaners behoorende: 't Begin was datte laetste enige Modonesers die in de Poo leggende te vissen/ om ged: Jurisdictie dieverjoegen / een man doot slaende / en een gevangen nemende : Den Gouverneur van Bertello hier over satisfactie geepscht / dan niet bekomen hebbende/ ruckte met eenig Canon op de been / en ruyneert ettelijcke Moolens die de Mantuaners op de Poo hadden / verlossende die sy ghevangen hadden : Daer op de Mantuaners een Fort op de Poo op haere zijde begonden / en dan noch een Fort op een Eylandtje in de voorsz. Revier / recht over 't Modenise Fort/ die niet deden als geduerich op den anderen veel Kruyt en Kogels te vermallen : Gants Lombardijen raeckten in vlam/ de partijen pretendeerde elck 12000. Soldaten in 't velt te sullen brengen ; maer eer Mey uyt was/ hebben de naeste Gebueren als die van Milanen/ en andre

de ſake tot ſchorſing van Wapenen gebracht / en daer wiert tot Novellora aen geſtelt/ deſe Onluſten door Graef Borsmeo wegens Modena / en den Marquis Limati wegens Mantua/ te bearbeyden tot een goede Vrede.

Het Sweetze dreygement aen Bremen opende langs hoe meer de oogen van Kur-keulen/ kur-brandenburg / de Hertogen van Lunenburg en van Brunſwijck; Deſe Vorſten als naeſte Gebueren/ beijverde aen d'een zijde dit onheyl in zijn geboorte door bemiddeling te ſmooren/ en van d'ander zijde den Keyzer en 't Duytſe Rijck te waerſchouwen/ in gevolge dit vuyr voort liep / op haer hoede van eygen defenſie te zijn. Binnen Lubeck ſtont het oock niet vreedig/ d'Ingeſetenen meenden dat hare Outſte Burgermr. van Hovelen / contrarie zijn Eed/ Stadts Privilegien had te kort gedaen/ en cours gehouden hebbende met Burgermr. van Wiecken: Men nam de Wiſſelbank uyt handen der Magiſtraet/ werdende de meſnage van die alleen de Burgers toe-vertrout: Naukeurig na ſpeurende al de Landen en eygendom door de Magiſtraet voortijts van haer af-gekocht/ annullerende dieſvolgens alle Acten ghemaeckt ſonder haer conſent: Den Heer Bromſe eertijts wegens Lubeck Geſant gheweeſt/ en nu by den Keyſer/ wiert t'huys gheroepen/ en de Magiſtrature verboden: Doch eyndelijck is de ſake beter uyt-gevallen / vermits de Lubeckers vreeſden/ dat onder haer krackeelen/ een ander haer licht overvallen en beyde Magiſtraet en Burghers van hare Vrijheydt ſoude hebben ontrooft. Sweden ſloot met Engelant over de Zee en Koophandel in deſe Maent de navolgende nader Conditien:

Nader TRACTAET beraeckende de COMMERCIE, Tuſſchen de KROONEN ENGELANDT ende SWEDEN.

1. HET ſal onder de Bontgenoten geoorlooft zijn met malkander te handelen en den andren toevoer te doen, behalvens met Goederen van Contrabande, volgens Art: 11. in 't Tractaet Ao. 1661. binnen London gemaeckt.

2. So ſy nu gemaekt een ſpecificatie van Contrabande Goederen, te weten, ſoo enige Oorlog-Schepen, Convoyen, oft die van haer dependeren, van de 2. voorſ[illegible]. Croonen werden vervoert, ſal alles (ſulckx bevonden zijnde) voor goeden Prijſe werden gehouden.

3. De Koopvaerdy-ſchepen van beyde Bontgenoten, ſchoon hoe en waer gemaekt, als ook den Schipper, van alderhande Natien, ſullen vry ſijn: Mits de Schipper be-edigt, dat hy is een Engels of Sweets Burger, voorſien met alſulcken Zee-Brieff en Certificatie, volgens 't Twaelfde Articul des gedachte Tractaet moetende ſodanige Zee-Brieven en Certificatien, geteeckent zijn van het Koninckliicke Koopmans Collegie, ofte van de Gouverneurs der Provintien, en datſe getuygen dattet Schip en Goederen en de Bontgenooten of der ſelver Vrienden ende niet aen zijn Vyanden behoorde: Hier by ſullen de Magiſtraten en Tollenaers inquiſitie

quiſitie

quisitie doen, en verhoeden, dat geen verboden Waren strijdende tegen Art: 11. ingescheept werden, en een Goet so aen Vyanden mogte komen, ingelaten werde en so yemant bevonden wert contrarie te doen, dat hy als een meyn-edige sonder gratie sal worden gestraft: Wanneer een Sweets Koopvaerdy-schip een Eng. Oorlogschip of Caper op Zee ontmoet, en dattet voorsz. Sweets Schip met een Koninkl. Pas versien is, so mag 't selve om zijn Reys te verhinderen niet gevisiteert werden, maer laten varen om zijn Reyse te bevorderen: En so een diergelijke Schepen ofte Capers een der Bontgenoten Schepen so met behoorlijcke Pas voorsien is, eenige schade toevoegt, so sal den Capit. mettet Swaert gestraft werden, dewijl hy als Capit. des Schips sulcx niet belet heeft: Maer om dit te beter te effectueren, soo sal geen Oorlogs-Capiteyn of Caper publijker Brief werden gegeven, ten sy dat hy te voren voor 5000. Rijcxd. of 1200 p. Sterlings tot cautie gestelt heeft, waer uyt den toe-gevoegden schade mag werden vergoet, maer indien de publijke middele sulken schade niet en konnen vergoeden en restitueren, so sullen de gene soo sonder publijke Brieven worden gekregen, als Zee-Rovers gestraft werden.

4. Volgt het formulier der Certificatien, waer met de Schepen conform 't 12. Art: moeten voorsien sijn.

5. Gottenburg en Pleymuyen sullen sijn de Stapel-Steden voor de Geconfœdereerde, en worden voor deselve een achtste part pro cento tot recognitie gevē.

6. Wanneer een Schip in de Havens der voorsz. Stapel-Steden komt, en met volle Lading weer vertrekt, so sal 't minste, hoedanigen name 't hebben mag, yets te geven schuldig sijn.

7. 't Gene aldaer verkogt wort, betaelt de Tol, volgens de publijke Tol-rollen.

8. Volgt de Ordonnantie hoe de uytlading moet werden geobserveert.

9. Wanneer een Sweetse Schipper sterft, en sal geen vreemde in plaets succederen, ten sy dat men cautie versekert in 't Rijck een Burger is of werden sal.

En van Stocholm wiert na Londen wegens Sweden daer op vervolgens depesches en demandes aen 't Eng. Hof gedaen/ of het den Koning van Groot Brittanjen soude aengenaem zijn dat Sweden twee van hare Ambassadeurs tot Withal sont/ om te zijn Mediateurs tusschen Engelant en Hollant: Doch men heeft die presentatien aen 't Britse Hof gedilayeert: Immmers so goeden voornemen nam tot veeler leetwesen geen voortgang. Den 1. deser was tot Bergen in Noorwegen den Oorlog van Denemarcken tegens Engelandt met Trommelslag af-gekondigt/ en d'Ingesetenen wierden gelast aen geene Engelse of Schotse Kooplieden eenige Betalinge te doen/ voor sy en hadden eerst aen hare Gouverneurs haer debet bekent gemaeckt/ werdende op 't toekomende mette selfde 't handelen gants verboden. Zijn Maj. van Vranckrijck dede doe door sijn Residen te Coppenhagen de Coninginne van Denemarcken vereeren met een rijck Present-Juweel.

Den Koning van Engelant geen onkosten ontsiende om zijn gebiet ter Zee breeder uyt te setten/ en een glorieuse Actie uyt te rechten/ behalvens dat van zijne Vloot van 63. Oorlogschepen nu in Norbay vaerdig leggende/ nam voor een passagie kort om na d'Indias om de Noort langst Tartarijen/ aengemoedigt

digt door een Persoon die voor gaf na d'Indias geweest te zijn tot de Bay van
Hudson toe/ alwaer hy nolens volens 7. a 8. maenden was gebleven/ met rede-
nen pogende te bewijsen/ dat hy ghesien had die monumenten om daer in voort
te gaen van Hudson af/ en ontwijffelbaer meenden buyten vrese te zijn van so-
danigen werck niet successivelijck uyt te wercken: Men maekte dese Man een
Schip toe/ om dit tot noch toe ongeluckte werck eenmael te volvoeren: Hoe-
wel nu waer was/ dat Londen oock haer meeste Negotie op Nieu-Casteel/ en
van daer uyt Sweden hebbende/ onaengesien de Pest/ in al die tijdt maer een
Koopman banckeroet was gespeelt/ daerder soo veel plachten te wesen. Graef
Carlingford/ Gesant by den Keyzer/ van Weenen na Praag afgereyst/ wiert
gelast op nieus sich by den Keyzer in te stellen: Maer Lord Hollis gelijck die
dede/ uyt Vranckrijk na Withal te keeren/ beooghden alle Politijcken wel/ dat
Spangen en den Keyzer geen quade vrienden mosten zijn. En wijl de Elve
door 't nemen van een Eng. Vaertuyg dat water wat ontveyligt scheen / trat
Graef Talbot/ Engelse Gesant uyt Denemarcken op d'Elve in een Sweets
Scheepje/en raeckte so behouden in Engelant: Over welcke gunst men zeyde
den Koningh van Groot Brittangien aen Generael Wrangel een goet aental
Engelse Paerden soude vereeren. Onderwijl dese gedachten der Politijcken/
en de krachten der Potentaten arbeyden/ meynende d'Engelse: Dat Kur-Bran-
denburg in Holl. so wel onthaelt was, datte Regeringe aldaer sijn Doorl. ten hoog-
sten hadden volnoegt: En dat den Keyzer met Engel. nu wat anders voor had wijl
d'Eng. Gesant Carlingford met nieuwe Credentialen van Withal was voorsien:
beyde om sig van nieuwe Livrye en stoffe te dienen. En om Vranckrijk zwart te
maecken/ songen de Cabinets-Jonckers te London/ dat Parijs in Poolen maer
een Fransse Successeur sogt, en daer toe 10000. Francoisen souden af senden, wijl
de Keyzer tog de partye van Lubomirzky hielt: En sy sagen selfs niet het onbe-
noegen dat twee Sweetse Ambassadeurs te London gearriveert/ aen 't Hof te
Withal namen/ voor datte selve aldaer hare Resident sonden met aendieninge/
Dat sy niet gemackelijk en waren dat niemant hun quam de Visite geven, onder
pretext van daer te wagten tot sy in hare toerustinge souden sijn: Hoewel sy by den
Koning secretelijk Audientie hadden gehad/ terwijl sy in 't Huys van Sr. Wil-
liams treffelijck waren getracteert. Oock vertrock den Envoy van den Bis-
schop van Munster/ en den Resident van Vrede/ sonder adieu aen eenige Mi-
nisters van den Koningh gegeven te hebben/ uyt Londen na Huys / vindende
niet goet haer dese mael te gaen spreken. Daer en tegens quam ook Hollis ha-
ren Gesant uyt Vranckrijck t'huys/ in 't Jacht Anna/ en begeleyt door 't Fre-
gat Norwits. Wijl nu d'Engelse Koopliedem sagen / dat men haer over al
de keel toe bont / met Vranckrijck/ Hollant / en Denemarcken in publijcken
Oorlog/ met Spangien onseker/ en dat men om publijcke Intrest na den Key-
zer liep/ sich van Portugal diende/ en al haer Inlants goet bleef leggen / noch
met die vrees / datse van buyten haere nodigheydt mede niet soude bekomen/
maeckten met Castel Rodrigo t'Oostende een Accoort / dat alle Schepen van
daer gaende/ de Schippers altoos souden moeten verklaren/ dat al de in-gela-
den Goederen waerlijck de Ingesetenen van den Koning van Spangien wa-
ren toe-behoorende. Tot Florencen gingen d'Engelse Kooplien oock aen den

Groot-

Groot-Hertog klagen over 't verbal van hare Commercie/ welcke daer over beloofden aen den Koning van Engelant te schrijven. Onder dies beyverden de Geestelijcken dat binnen Dublijn in Yrlandt de Marie Capelle wiert opgeruymt/ om voortaen gebruyckt te werden voor de Fransse Protestantse Gemeente aldaer ; de inwijding wiert in 't Frans met groote omslag in presentie van Duc de Ormont/ Vice-Roy van Yrlandt / en andere van Staet present / uyt-gevoert. Men sach doe een Engels Scheepje van Jamaica in Engelant arriveren/ hebbende alom in Oost en West-Indien wesen rooven op de povre Coloniers der Hollanders; zy hadden al wat buyt / waer over de Gentelmans riepen/ Nu,nu, that Lord is a good Country : En dorsten daer noch by voegen : Waerom tasten wy ook deSpanjaerdẽ in hare Honduras,als de Traxilles,Granada Nucango,Mexico,enCartagena mede niet aen?Want wy hebben dog geen meerder Recht gehad op de Hollanders in Nieu Nederlant en Guinea ?

JULIUS 1666.

DE Son in dese Somermaent na 't Zenit steygerende/maeckte de Hollandts en Enhelse Krijgs-Vlooten te vaerdiger reed/ mits het brandende gemoet der 2. Nabuyrige Natien / d'eenom zijn oude Vrunt die hy benijde / mits de Scheepvaert/ te vernielen / den ander om zijn Ingesetenen te preserveren tegens alle beroovingen/ der geener met wien men langs hoe onsekerder wel alle 10. Jaren een nieu Tractaet behoefden te maken : En noch soude men onseker gaen/ reden/ Engelant lichtveerdig / |verandert van Koning in Protector/ in niemendallen/ in een Monarch/ en in een puynhoop/ alles in 18. jaren tijts : Geen wonder datte Nabuyren mede een streep van haere ongestadigheyt subject zijn. Den Koning van Groot Brittangien scheen den Chevalier Holmes langs hoe meer te beminnen/ die d'eerste Aggresseur in Guinea was geweest / en oorsaeck van den geheelen Oorlog ; Daer om wiert hy als een Instrument nugebruyckt/ om geduerig in Norbay / daer 65. Eng. Oorlog-Schepen reedt lagen/ mette Gener. Monck,Prins Robbert,Allen. Mings,Barclay,Aiscu,&c. dagelijckx te raetleven / en binnen haer Boort in te voesemen alle adversiteyt tegens de Neerlanders; alleen maer geadmitteert dat hy zijn dachwerck daer af gemaeckt hebbende / dan alle avonden op zijn eygen Jacht dat hy daer hadde/ wel mocht vernachten/ maer alle morgen weder verschijnen: Daer waren nefsens de Soldaten en Zeelien/noch 1000. Boeren en 5000. Vissers na de Eng. Vloot geprest : En langst de West bracht men uyt Yrlant de Maets als troppen Schapen van 80/ 40r 120/ en minder t'seffens / met Ruyters voort ghedreven na Dovres/ daerse inge-scheept/ aen strant en op de Schepen de pijpen stelden/oock veele weg liepen: maer 6. daer van op-geknoopt/ raeckten de rest in stilte. Daer op is de Eng. Vloot gesterckt met die van Chattam/ 75. zeylen uyt Norbay den 17. Juny in Duyns ten Ancker gekomen / daerse oock volgens soo uytte West als elders tot navolgende nombre quamen / op 't gerucht datte Franse Vloot onder Duc de Beaufort in 't Canael quam ; Haere Lijst is aldus :

Perfecte LYSTE *van de* ENGELZE VLOOT.

De *Roode Vlach*, Prins *Robert*, en Genr. *Monck*, Admiraels Generaels,

Royale Charles,	Jan Kemptorn,	650	82
Triumph,	Eduard Sprag, R.	430	72
Defiance,	Robert Holmes, R.	230	64
Henriette,	Walter Wood.	300	58
Monck,	Tomas Peurose,	280	58
Essex,	William Reeves,	260	58
Jarsay,	Johan Baptista Duestel,	185	50
Princes,	Peter Mootham,	250	53
Rupert,	William Jemmings,	170	46
Fontain,	Tomas Legat,	130	36
Sweepstock,	Francis Sanders,	130	36
Nagelboom,	Tomas Chappel,	250	62
Matthias,	Peter Bowne,	300	54
Convertine,	Iohn Peirce,	190	52
Kroon,	Georg Chappel,	180	48
Foresicht,	Huyg Seymore,	170	46
Catharine,	Tomas Ellyet,	160	36

Vice-Admiraels Esquadre, onder *Christoffel Mings*, Ridder.

De Victorie.	Christoffel Mings,	540	76
De Souverain,	Jan Kockx,	700	100
De Revengie.	Tomas Arleat,	250	62

Esquadre van den Schout by Nacht *Joseph Jurdaen*, Ridder.

Royale Oak,	Ioseph Iurdaen,	450	76
Fairfax,	Iohn Chiely, Rid.	300	60
Slot van Honingen,	Tomas Raud,	280	60
West-Vrieslant,	Charles Obryon,	180	50
Gelderse Ruyter,	Francis Courtney,	180	48
Diamant,	Iohn King,	180	48
Marmaduke,	Willem Goedefroed,	160	42
Ian en Tomas,	Henry Dawes,	200	44

De *Witte Vlach*, onder *George Aiscu*, Ridder,

Prince Royal,	George Aiscu, Rid.	920	9
Rainebau,	Iohn Farte,	310	56
Warspicht,	Robert Robenson,	320	64
't Huys te Swieten,	Iessens Dane,	282	64
Glochester,	Robbert Clarche,	280	58
Phenix,	Francis Steward,	160	60
Iarmouth,	Iohn Elouwde,	200	52
Bonaventure,	Iohn Flatterwoid,	120	48
Unitie,	Iohn Iafford,	150	42
St. Maria,		180	50
Advice,	William Pool;	180	48
St. Paul,	Iohn Holmes,	160	40
Amitie,	Iohn Parker,	158	38

Vice-Admiraels Esquadre, onder *William Barclay*, Ridder.

Swifture,	William Barclay, Ridd.	380	66
St. Andries,	Valentijn Price,	360	66
Dreadneacht,	Henry Ierne,	280	58
Sevenwolden,	Iames Iennefar,	190	44

Schout by Nachts Esquadre, onder *Johan Harman*, Ridder.

Henry,	Inhan Harman Ridd.	450	70
Ayantgard,	Iohn Witty,	320	60
Resolution,	Willougby Hannam,	300	58
Happi Return,	Henry Cuttanle,	190	52
Swarte Bul,	Iooft Gethings,	150	40
Societeyt,	Ralph Lassels,	150	40
Wellekom,	Michiel Ludley,	150	36
Providence,	Richard Iaems,	140	34

De *Vlaeuwe Vlagh*, onder *Thomas Allen*, Ridder.

Royale Iames,	Tomas Allen, Ridd.	520	82
Old Iames,	Edmond Seaman,	380	70
Robbert,	Richard Oldbart,	320	64
Pleymouth,	Rogier Miller,	280	58
Luypaert,	Richard Beach,	250	56
Loyal Subject,	Iohn Fortiscuit,	200	56
Centurion,	Iohn Hubert,	180	48
Delft,	Abraham Ansley,	160	40
Asseurance,	Tomas Gaye,	140	38
Breda,	Ioseph Sanders,	180	48
Doveren,	Iohn Peirce,	180	58
Zeelant,	Whaitele,	160	40
Expedition,	Tomas Suckler,	240	32
Baltimore,	Charles Weylde,	183	42

Vice-Admiraels Esquadre, onder *Jeremias Smit*, Ridder.

Bristol,	Ieremias Smit, Ridd.	450	76
St. George,	Iohn Coppin,	360	66
Maria,		300	58
Anna,	Robbert Molton,	280	58
Duynkercken,	Iohn Haward,	280	58

Schout by Nachts Esquadre, onder *Tomas Tydeman*, Ridder.

Royale Catharine,	Tomas Tydeman, R.	450	76
Unicorne,	Henry Tydeman,	320	60
Iorck,	Iohn Swanley,	280	58
Hilverson,	Richard May,	280	60
Mary Rose,	Tomas Darey,	185	50
Carolus Quintus,	George Wity,	200	54
Swarten Arent,	Iohn Sylver,	180	48
Hampshire,	George Bats,	166	42
Loyal George,	Iohn Darly,	160	42

Somma 81. Schepen, 21085. Man, 4460. Stucken.

Hier en tegens was 's Lants Vloot een wijl in Tessel vergadert/ doch door verscheyde mancquementen der Noorthollanders op-gehouden/ maer door de aenkomst van den yverenden Vaderlants Zelotypus Mr. Johan de Wit, met eenige Gecommitteerden/ die voor hem uyt den Haegh naer de Vloot/ maer hy voor haer byna een halven dag eer op den Helder arriveerden/ aen-gemoedicht/ dat onaengesien de defectueusiteyt van 12. à 13. Schepen/ daer van de sommige noch achter de Vlieter bleven leggen om geschildert te worden/ soodanig voort geset/ datte selve op Dingsdach den eersten Juny/ en Woensdach Bede-dachl/ de selve al vry geluckig in Zee geraeckten/ zijnde omtrent de 80. Oorlog-Schepen sterck: De Engelse Vloot quam op die tijdt voor Calais: De Hollanders voor Vlaenderen; En zy misten malkanderen in dit naeuwe sop van 30. mijlen 10. dagen lang: Dit onderwijl seker zijnde/ dat een Hannibals gerucht langhst de Zee-Stranden was verspreyt/ van 't aen-komen der Fransse Armade/ tot wiens stuytingh Prins Robbert uytte Duyns naer 't Eylant Wicht met 16. Schepen wende/ hoewel soo d'Engelse selfs seyden/ daer toe ongelast/ keerde/ en bleef by Doubres/ oft het haperen mocht mette Hollanders: Van de welcke men nu soo kleynen gevoelen had/ Dat alleen 60 Eng. Schepen tegens de Hollanders genoeg was: Den Prince was met sijn Esquadre oock meer als suffisant de Franse Vloot 't hooft te bieden, &c. Want de Engelse hadden door 't arrivement van Smit en Mings/ nieuws gekomen uyt de Straet/ en andere uytte Barbados vry wat versterckiug/ dan de Duytzen zeyden sy/ en 't was waer/ hadden beter Schepen als de Engelsen: Maer Prins Robbert wilde in Duyns blijven; quansuys om op de Franssen te passen/ beloovende Aiscu/ hy soude hem by noot seconderen: Tot noch toe gingh het wel/ men sou de Boterbackers villen/ buyt/ ja rijckdom stont elck Engelsman voor oogen: Voorleden Jaer had men al d'Elementen tot faveur gehad/ en waer om nu niet? De Engelsen Sermoenen waren beyde belag en beklaeglijck/ aenmoedigende yder tot rooven: Wat raet voor die volgens Gods Woort de Vrede mosten recommanderen/ nu niet dan van Oorloch en bloetstortingh Predickten; Brave Sermoenen/ jente Christenen/ schande voor Turcken en Heydenen: Nu dit Paert was op de hol/ het most zijn loop hebben: Maer let op dese Hemelse bestieringen/ Engelant braveerde de Nederl. Kust/ Hollant poogde die te beschermen/ elk stoft op zijn wonderlijke groote macht/ en pochen den anderen voorby/ als ware geen Almogentheyt boven haer/ wat volcht'er? dese die in spijdt van veele bloetstortinge elckanderen tot een stut altoos hadden gestreckt/ vervielen in bloetstorten op malkanderen/ niet van Beesten of algemeene Menschen/ maer van Religions-verwanten/ alsoo aen-wijsende haer selfs de schandale van kleyne Liefde tot de Protestanten/ die men door Vyer/ Water/ Lucht/ en Aerde vernielde/ in plaets van dat men gestant soude doen den Tijtel van Beschermer des Geloofs, of den yver die men had tot 't behout der Protestanten: 't Contrarie bleeck/ want men socht nu puer die Republijck te ruyneren/ welcke altoos de trouwe schuylhoeck en de Herberge der Protestanten van allen kanten door de Roomse vervolgt/ is geweest: Tegen dese gheweldenaers brachten de Heeren Staten dese Vloot in Zee:

Lyst

LYSTE van de NEDERLANTZE VLOOT,

Wegens 't Ed: Mo: Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam,

LT, Ad. de Ruyter,	de 7. Provint.	80	475
Lt. Adm. van Nes,	d'Eendragt,	76	300
Vicead. de Liefde,	de Riddersch.	66	350
S. by Nacht van Nes,	Delft,	64	300
Colonel van Gent,	Gelderlant,	66	350
Laurens Davidsz.	Groot Hollant,	64	300
Ruth Maximiliaen,	Wassenaer,	56	250
Ævert van Gelder,	Kleyn Hollandia,	54	250
Philips Almonde,	Dordrecht,	46	200
Frans van Nydeck,	Louyse,	40	200
Elant du Bois,	Utrecht,	36	150
Huybert Iaco. Huyg,	Gorinchem,	36	150
Iuriaen Iuriae. Poel,	de Vrede.	40	150
Nicolaes Naelhout,	Harderwijck,	36	150
Willem van Dijck,	Nimmegen,	34	130
Iacob Swart,	Schiedam,	22	80
Pieter Wijnbergen,	Swol,	16	50
Dirck de Munnick,	't Hart,	8	20
Twee	Ian van Brakel,	Rotterdam,	
Branders	Ian Br. Vermeulen,	goude Ruyter,	

Wegens 't Ed: Mo: Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam:

Lut. Admir. Tromp,	Hollandia,	82	450
Vice-ad. van der Hulst,	de Spiegel,	75	300
S. by Nacht Sweers,	Gouda,	72	360
Hendrick Adtiaensz.	de Reyger,	70	345
Pieter Salomonsz.	de Liefde,	66	320
Nivolaes Marrevelt,	't Geloof.	66	320
Ian de Haen,	Calants-Oog	66	320
Iacob Andriesz. Swart,	Deventer.	66	290
Iacob Corn. Swart,	Prov. Utrecht,	60	290
Hendrick Gotskens,	Wap. van Utrecht,	60	290
Hugo van Nienhof,	Stadt en Landen,	60	290
Ian van Amstel,	de Vryheyt,	60	290
Tomas Fabritius,	Tijtverdrijf,	60	290
Corn. van Hogenhoeck,	Suyerhuys	50	245
Iacob Will. Broeder,	Dom van Utrecht,	46	230
Ian Uuyttenhout,	Lantman,	46	230
Ian du Bois,	de Vrede,	46	230
Otto van Treslong,	Duyvenvoorde,	46	230
Ian de Iong,	Raethuys van Haerlem,	46	230
Michiel Heys,	Kampen,	46	230
Hendrick Vollenhoof,	de Tromp,	46	230
Hendrick Vroom,	Wakende Boey,	46	230
Floris Florisz. Blom,	De Son,	44	250
Wouter Wijngaerden,	Haerlem,	44	125
Ian Bon,	de Haen.	30	245
Iacob Dircksz. Boom,	Ylst,	40	140
Arent Symonsz.	Over-Yssel,	40	140
Ian van Lier,	Asperen,	40	140

Voor de Oost-Indize Compagnie,

Cornelis Will. van Zaen,	de Beschermer,	54	280
Enno Doedes,	Goude Leeuw,	50	255
Tomas Tobiasz.	Harderwijck,	46	230
Iacob Paeuw,	Stavoren.	46	230
Lutt. Coll. Palm,	Kruyningen,	60	292
Dirck Schey,	Stadt Gouda,	46	230
Iacob van Meeuwen,	Amsterdam,	60	290
Ioost Verschuer,	Iaersvelt,	45	230

Wegens 't Collegie ter Admiraliteyt van 't Noorder-Quartier,

Lt. Adm. Meppelen.	West-Vrieslant.	80	364
Vice-adm. Schram.	Pacificatie,	72	320
S. by N. Stadthouwer.	wapẽ van Enkh.	72	295
Houttuyn.	Prins van Orange.	66	272
Kroock.	Hollantse Tuyn.	56	241
Graef Ian van Hoorn.	Gelderlant.	62	272
't Hoen.	Iosua.	54	212
Wijnbergen.	't Noorder-Quart.	60	294
Fictol.	Caleb.	46	237
Vlugh.	't Wapen van Nassau,	60	253
Berckhout.	Drie Helden Davids,	46	228
Ancker.	d'Eendracht,	44	
De Boer.	Hollandt.	46	
Hen,	't Wapen van Medenblick,	46	
Mauw.	't Casteel Medenblick.	30	
Posthoorn.	't Wapen van Hoorn.	30	

Wegens 't Collegie ter Admiraliteyt van Zeelant,

Luytenant Admirael Cornelis Evertsz.	van Walcheren.	70	380
Vice-Adm. Banckert.	Tholen.	60	300
Cornelis Evertsz. de Ionge,		60	300
Iacob Pensz.	Middelburg.	50	208
Simon Block.	't Hof van Zeelant.	58	244
Andries de Haes.	Veer.	50	218
Adriaen Kruyningen.	Dordrecht,	50	210
Ian Tant,	Utrecht,	50	216
Ian Matthijsz.	Vlissingen,	50	200
Willem Marinisz.	Zee-Ridder.	36	158
Dirck Iacobsz. Kiela.	Delft.	36	167
Abraham Quirijnsz.	Zeelandia.	36	155
Ian Quirijnsz.	Schakerloo.	30	135
Ian Blanckert.		26	115
Willem Hendricksz.		24	55

Wegens het Collegie ter Admiraliteydt van Vrieslandt,

Lt. Adm. Tjerck Hiddes.	West-Vrieslant.	72	415
Vice-Adm. Koenders.	Groeningen.	70	306
S. by N. Bruynsvelt.	Prins Hend. Casimier.	72	370
Commandr. Runstil.	Rie van Sneeck.	66	246
Vyselaer.	Oostergo.	64	286
Wijtse Beyma.	Westergo.	56	235
Barent Hiddes de Vries.	De Steden.	52	230
Ioost Hermansz. Clant.	Stad en Landen.	52	227
Ioost Michielsz.	Princes Albertina.	50	226
Christiaen Elbertsz.	Ommelanden.	48	189
Commandr. Vinkebos.	Frisia.	36	180

En noch twee Branders.

Somma 91. Schepen, 4716. Stucken, 20462. Man,

Nu dese twee soo machtige Armaden in Zee dreven / quam 't eerste addvijs van Coll. R. van Ittersum uyt Hellevoetsluys aen haere Ed: Mog: Datten 11. Juny omtrent den midd.beyde Vlooten omtrent 't Noort-Voorlant elkander in 't gesigt hadden gekregen,d'onse ten Ancker, en d'Eng.by-stekende, en de wint van ons hadden gekregen,so dat d'onse de Ankers mosten kappen:Datte Witte Vlach by d'onse verovert was &c.Capit.Hendrik Hondius schreef aen 't Ed:Mo:Collegie ter Admiralit. tot Amsterdam / uyt 't Schip Hollandia in Goeree adij 12.Juny. Op den 11.Juny in den morgenstont 9.a 10.mijl N.W.van Oostende ten Anker gekomen,en quamen des selven voormidds. onse Brantwagten die wy in 't N.W, en W.N.W. om kontschap van den Vyant uyt-gesonden hadden,wederom in de Vloot,welke raporteerden,den Vyant met sijn Armade te Loefwaert was,sagen kort daer aen 10.van hare Schepen,die na dat sy ons besigtight hadden, wederom N.W.aen zeylden,en begost de wint styf uyt 't Z. W. en Z.W. ten W. op te koelen,met seer hol water, egter manqueerden niet in alles gereet en slachvaerdig te sijn, den vyant 't hooft te bieden, lagen met ons Schip 't voorste van de loufwaerste Schepen:'s Midds:sagen 'svyants Vloot in de 70.Schepen sterk,na ons toe komen,lagen als geseyt nog aen Anker,en dagten syluyden bove wint,vermits 't seer hart waeyden, en de Zee hol was,mede ten Anker soude komen: Maer regt boven ons wesende,stevende op ons aen, waren besig om ons Ancker te ligten, en hadden 't selve op een tou na boven,dan also sy ons soo na quamen dat malkander beschieten konden,waren genootsaekt te kappen,settē doen datelik Mars enSchover-zeylen by,en begroete den Vice-Adm.mette Witte Vlagh,die aen Stuerboort van ons was,met eenige schoten met scharp,waer op den vyant doe eerst begost te schieten,en ontfingen van al de gene dewelke ons 't naeste waren de Laeg, 't welk haer niet lang schuldig bleven:OnseVloot lag geheel in ly van ons,voornamentlik d'Esquadres van den Lt.Admir. Cornelis Evertsz en Tjerck Hiddes de Vries,dewelke volgens gegeven ordre de loufwaerste mosten geweest zijn, d'agterste in ly nog quamen al in korten met goede ordre en postuyr,na dat sy geordonneert waren,in rang ons volgen:Den Adm.met 's Kons.Vlag van boven,quam ons van agtere in zeylen, maer wiert van onse volgende schepen sodanig onthaelt,dat om de Noort most wenden,en in onse Vloot quam,wiert van enige der sijne gevolght, 't welk een grote scheuring in haer Vloot veroorsaekte:Wy kregen den brandt door een Brant-Kogel van de vyant,in onse Galderye aen stuerboort,dat ons veel werk gaf eer 't uyt bluste,hadden den Vice-Adm.van de Roo Vlag een weynig te Loufwaert agter uyt,en siende datten voorn:Adm.met 's Kons.Vlag,die sijn groteSteng af was,gewent had,wilde hem mede volgen, maer terwijlen hy seer schaloos was, konde niet over staeg komen : De Vice-Adm.mette Witte Vlag,die al zuydelijck met ons heē zeylde,was omtrent een groteMusqeetschot van ons,dewelke van ons de Cap.Pieter Salomonsz.en de Haen dapper beschoten wiert,was sijn groot zeyl stucken,deed verscheyde schoten met los kruyt na zijn Schepe te windewaert van hem,dat af souden komen,en hem seconderen, die 't al op 't loopen stelden ; Wy meende doe den voorn:Vice-Adm.met de Witte Vlag aen boort te smijten, maer alsoo de Cap.Pr.Salomonsz.digt voor ons was, geraekte elkanderen aen boort, dog waren haest met weynig schade wederom los,middelerwijl stelde den gem:Vice-Adm.met 2.a 3.van hunne Schepen op 't lopen,die van enige van onse schepen na

gejaegt en genomen wierden, als de Vice-adm. mette Witte Vlag wier van Capit. Hendrik Adriaensz. mettet Schip de Reyger aen boort geklampt en overwonnen: Wy, en onse gantse Vloot gaven gedurig op de Vyant damp, tot dat eyndlijk onse Stengen aen stucken wierde geschotē, en de grote Fockemast als ook de Boegspriet over boort vielen, na datse alvoren seer doornagelt waren: Ons Schip als doen onbruykbaer tot defensie wesende, embarqueerde sig den Adm. Tromp in een Galj. om op een bequaem Schip wederom te commanderen, en belasten aen al de Officieren mettet Wrack d'eerste bequame Haven de beste te bezeylen; En sijn van dage al slepende van 't Fregat Asperen hier binnen gekomen.

Lt. Adm. Tromp schreef adij 14. Juny uyt 't Schip Utrecht, ter halver Zee tusschen Goeree en de Revier van London, dese woorden aen hare Ho: Mo:

Tot noch toe hebben wy door Gods ghenadigen Zegen de Victorye behouden, gisteren zijn de Engelze in de 30. sterck op de vlucht geraeckt, dewelcke wy achtervolghden tot 's avonts toe; en de Adm. van de Witte Vlagge, commanderende 't Schip de Royale Charles, gemonteert met 90. metale st. gedwongen door ons, terwijl op het Schip van den S. by N, Sweers was, tot over-geven, en voorts den Brant daer in gesteken: Den Vyandt komt jegenwoording na ons toe, geconjungeert met 22. soo kleyne als groote Schepen; En sien van ons aen-komen 12. Schepen die van ons af-gedwaelt zijn, soo dat bevinden noch sterck te zijn omtrent de 70. Daer is (Godt lof) brave couragie in de Vloot, en hoope dat wy het haest tot een goet eynde (door Gods genade) sullen brengen. Versoeke Uw Hoog Mog: my gelieft te excuseren geen meerder particulariteyten en schrijve, alsoo onsen tijdt hoognoodig van doen hebben. Getekent, C. TROMP.

Den Hr. Lt. Adm. de Ruyter schreef aen de Staten Generael by 't Noort-voorlant uyt zijn Schip de 7. Provintien van den 14. Juny aldus:

MYn Heeren: Zedert mijnen laetsten van den 10. deses wiert 't eerst stille, durende den gehele Nacht, en den 11. smorgens kregen wy veranderingh van wint, en stijve koelten uyt den Z. W. daerom vroeg ten Anker quamen tusschen Duynkerken en Noort-voorlant, en ten 9. ur. wierden door onse buyten-wachten de Eng. Vloot gewaer, gevende eens sulckx met het ordinaris Seyns te kennen, maeckten ons doen wel degelijck klaer. en ten 10. uren is van 't Schip van den Coll. van Gent de Fockemast en Boegspriet over boort gevallen, dat derhalven geordonneert hebben de eerste Haven de beste te kiesen: Ten 11. uren sagen wy de Eng. Vloot op ons af komen, voerende den Generael een ordinarise Brittannise Vlach van de groote, en een Roo Vlach van de voor-steng, en by gelegentheydt Zeyns, oock wel een derde Brittannise van de Kruys-Steng, het tweede Opperhooft een Witte Vlach van de groote Steng, maer geen Blaeuwe Vlach, maer wel 3. Vice-Admiraels en Schouten by Nacht met Roo, Witte, en Blaeuwe Vlaggen, ghesamentlijck sterck 70. Zeylen, kleyn ende groot, die wy ten Ancker leggende, bleven verwachten, want geen van ons allen die konde lichten door de harde wint en holle Zee, so dat wy eerst al de Cabels kapte, doen sy dicht by ons ware, verliesende daer mede yder een Ancker, en anderhalf, en sommige 2. touwen, en 't was goelijk middach doe wy metten andren in 't gevecht raeckten; 't Welck begonnen wiert met 't Esquadre van den Adm. Tromp en van Meppelen, zijnde een weynich voor uyt aen Bacboort van mijn, hebbende de Eng. de Loef tot haer advantagie, en wy de harde wint, daer mede wy onse de onderste Laeg beter kosten gebruycken als sy, en na dat wy wel 3. u. dus hadden gevochten, en malkanderē alsints geprobeert, en over weersijts beschadigt aen Schepen, Masten en Zeylen, hebbent de Engelse Noort over gewent, in het welck den Vice-Adm. van de Witte Vlach met noch 2. a 3. andere Schepen van haer gros wierden af-gesneden, want sy soo beschadicht waren dat sy niet konden volgen, die door de Caps. van der Zaen, Hendrick Adriaensz. Jan van Amstel, en andere wierden vervolcht en verovert, sonder daer van meer particulariteyten te weten: Maer sach 't Schip van den Adm. Tromp doen Masteloos leggen, alsoo hem een van onse Schepen was aen boort geweest, en bemerckten uyttet wayen van een Vlach van een ander Schip, dat

hy

hy daer op was over-gegaen: En van gelijke dat een van mijn seconde Cap. Otto Treslong, op dewelk de Heer Prince de Monacho, en Comte de Guiche met hare Domestijken waren, in den brant raekte, veroorsaekt door enige Proppen, hebbende verstaen datte gem: Heeren ter naeuwer noot voor 't springen van 't Schip haer hadden gesalveert aen boort van mijn Swager van Gelder, van waer sy den 12. smo. by my zijn gekomen.

Den Vyant het dus om de Noort gewent hebbende, geraeckten den Adm. Evertsz. en de Vries mede dapper aen de man, ondertusschen dat wy besich waren om onse Schepen wat te repareren, en wende doen de Engelse na, die boven eenige onse Schepen zijnde, quam den Adm. Gen. met eenige van zijne Schepen en Hooft-Officieren ten Ancker, presumeerde om zijn gros te vergaderē en de lecke te stoppen, maer ons siende aen komen, hackten haer Cabels quamen weder braef aen, en wierden nae vermogen ontfangen, en in dese tocht sneden wy van haer af de Sch. by Nacht van de Witte Vlach, die ik mijn Brander eerst aen Boort stierde, maer mettet uytvoeren van Riemen en Hantspaken geraekte sy hem quyt, gelijk ook noch een tweede van Zeelant, en uytte groote vreese sprongender wel 200. buyten boort, en mette leste schoot dien hy dede, bleef den Ad. Evertsz., na 't Schip van de gem: S. by N. J. Harman, die daer na noch is gesonken, sonder weten wat Volk gesalveert is, 't Schip was genaemt de Injurie, gemonteert met 54. metale en 20. ysere stucken en bemant met 400. man: 's Avonts omtrent 10 u. eyndichden dit gevecht, en snachts waren wy besich met lecken te stoppen, Cardoesen te vullen, en te splissen en te knoopen: Den 12. dito smotgens vroeg hadden de Eng. wederom de Loef, en quamen af om ons te attacqueren, en wiert aen wedersijden seer furieus gevochten; en na dat wy 2. mael malkanderen gepasseert waren, vervielen in de derde tocht den Adm. Tromp, Vice-adm. van der Hulst met eenige Schepen van hun Esquadre onder 't gros van den Vyant, alwaer seer vinnich ghevochten wiert, soo heb ick de Roo Vlach op gesteken, om generalijck in den Vyant te breken, en dese Vrienden te assisteren, het welcke geeffectueert wierde: Doch niet soo, of onse Schepen hadden albereyts grote schade geleden, en Cap. Pr. Salomonsz. door een Eng. Brander gesprongen, maer veel Volk gesalveert, en Vice-adm. van der Hulst en Cap. de Haen hebben moeten opdouwen na de eerste Haven: Voorts passeerde den Vyant en wy noch twee reysen, en in 't laetste wiert mijn groote Steng mette Vlach en Wimpel af geschooten, en in den achter-middach begaf sich den Vyant op de vlucht, gelijk sy den geheelen Nacht continueerde, nemende haer cours na de Revier van Londen. Dan den 13. dito namidds. bequamen sy een vers secours van 20. zeylen, doch maer 3. a 4. groote Schepen, daer onder de rest zijn lichte Fregatten: Wenden doen weder tegens ons aen, doch de Nacht scheyde ons en de Adm. van de Witte Vlach is aen de gront geraeckt, en door ons verbrant, en den Adm. Aiscu met zijn Volk in onse Schepen gebergt: Desen morgen heb ick alle onse Capiteynen aen boort gehad, en geresolveert onse Victorie te vervolgen, daer toe ick verhoop dat Godt Zijnen Zegen verleenen sal: 't Generael getal van ons verlies in Schepen en Volk en kan ik nog niet weten, veel weyniger van den Vyant: Maer doen wy haer na jaegden, konden wy niet meer als 39. a 40. Schepen tellen voor 't aen-gekomen secours. Waer mede, &c. Actum 't Schip de 7. Provintien den 14. Juny, getekent,

MICHIEL ADR. de RUYTER.

Capit. Ruth Maximiliaen schreef aen 't Ed: Mo: Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam desen Brief:

Edele Mogende Heeren, mijn Heeren:

SOo veel mijn bekent en waerachtig is, advisere haer Ed: Mo: hoe het hem mette Engelsen en ons in dese gehouden Battaillie heeft toe-gedragen: Op middach den 11. deser lagen met des Lants Vloot omtrent Nieupoort, halver Zee, ten Anker, 's middags een styve koelte en hol water, quam de Eng. Vloot uytten Westen op ons af sacken, bestaende in 58 Zeylen, gecommandeert door Monck, als opper-gesach hebbende: Lut. Adm. Tromp lach met zijn Esquadre op Z. W., mijn Heer de Ruyter met zijn Esquadre in 't midden, 't Esquadre van den Lut. Adm. Evertsz. 't N. O., dito Vyanden drongen op 't Esquadre van den Heer tromp eerst toe, die daer over ghenootsaeckt was zijn Ancker te kappen mette andre Schepen; in 't begin van de Actie brack den Vyant zijn meeste gewelt op den Lt. Adm. Tromp en de zijne uyt, die zijn Masten so getroffen waren, dat door de styve wint over boort gingen. Dit Esquadre wat af sackende, quam den Lt. Adm. de Ruyter in actie met eenige Schepen, so 't scheen had den Vyant advantagie door de Wint op ons, maer ter contrarie wast ons een groot voordeel, want door de harde wint de Schepen op zy leggende, konde haer schut qualijk gebruycken, ter contrarie aen ly, konde mette onderste Laeg te louvaert lustich flenkeren, tegens den avont hadde de gedeelte des Vyants Vloot af gesepareert en verstroyt, daer van soo mijn niet beter bekent is de Vic-Adm. van de Witte Vlag door een Schip van 't Collegie van Amsterdam is genomen, en de Schout by

Nacht

Nacht van dito Vlach worde 3. Branders aen t'soeck gebracht, waer van weynigh effect uyt rechten, dattet achter-Schip van dito Schout by Nacht in brant raeckten, doch den Brander wederom los rakende, hebben de Engelse dito brant weder geblust, soo dat door den doncker is ontkomen, lopende oostwaert op, doch zijn meeste macht van Volck sprong over boort, en is verdroncken door schrik van brant, oock dunckt mijn dat wel kan gesoncken zijn, mits lustigh gehavent zijnde, en noyt sint vernomen: 's Nachts quam des Vyandts verstroyde Troepen der meeste macht te conjungeren, wy leydent dien Nacht zuyt over: Saterdach smorgens sagen den Vyandt achter uyt daer na toe wenden, en sy mette selfde courage tegen ons aen, passeerde malkander, dan ghewent al weer lustig over gegeven, 't was stil weer, de wint zuydelijck, de Engelsen hadden de Loef, de Adm. gepasseert zijnde, dan kregen de Loef, so dat als doen mette meeste macht van Schepen boven de Engelse konden zeylen, uytgeseyt Tromp met zijn 7. a 8. Schepen, die most nootsakelijck beneden den Vyant heen, dito Lt. Adm. had hem getransporteert op 't Schip de Provintie Utrecht, in 't passeren worde dito nevens zijn Vice-Adm. gruwelijk getracteert, daer een van brande door een Eng. Brant schip: Nu, mijn Heer de Ruyter siende de noot van de boven-gem: Schepen, sette het op de Staert oft achterste van de Vloot in, om Tromp te seconderen, doch de grootste gedeelte van onse Schepen separeerden haer om de zuyt, en ik onderwijl met mijn Heer de Ruyter na de qualijck getracteerde Schepen van Tromp; De Engelsen sulkx siende, deden opening, begon den Adm. van de Witte Vlag af te sacken met zijn Esquadre en 2. Branders, om te beletten dat niet meer mochte conjungeren, en met een de Heer de Ruyter met sijne Branders socken te friquasseren, doch dito sulkx te gemoet siende, wende wederom om de zuydt, om waer 't mogelijk, de gesonste Schepen te ontmoeten, die oock om de Noort gewent hadden, om ons te ontmoeten, so datte Eng. Admirael geen moet hadde te naderen, meer als canoneren, doch na mijn oordeel, ingevalle had dito Resolutie op ons toe geset, soude ons kleyn hoopje om mijn Hr. de Ruyter licht vermoort of verbrant hebben, want mijn Hr. Tromp met zijn Schepen by ons zijnde, niet meer en konde doen, nu Godt versag dat al canonerende tegen malkander by de rest van onse Schepe quamen, 't stont bykans op de manier van voorleden Iaer: In 't lopen van onse Schepen sneden twee Engelse de pas af, waer van een in de gront geschote, daer ik pretendere eerste instrument van te zijn, mits na by zijn, de andere wiert door mijn Hr. de Ruyter so gehavent, dat zy het self aen brant stakē, ook wert mijn Hr. zijn Steng van boven neer geschooten: Nu by malkander zijnde, boden haer vorder 't hooft, dat weer tegen malkanderen aen, op een canoneren tot 2. a 3. mael toe, tot tegē de avont toe dorsten de Engelse niet weder aen, maer lietent over boegh over west gaen, wy volgden soetjens van achteren, het was stille en quam de Nacht: Sondach smorgens den 13. dito was 't moy weer, het luchje uyt den Oosten, maeckten doe jacht op d'Engelse, die meest W. Z. W. aen gingen, niet lopende, maer sylluyden in goede ordre retirerende tot omtrent 4. uren na de middag, quam uytten zuyen 't Esquadre van Prins Robbert, bestaende in 20. Oorlogschepen, onder ussen in 't na jage seylde den Adm. van de Witte Vlag George Aiscu, 't Schip genaemt de Prins Royal, gemonteert met 94. metale st. op de Galper een droogte dwers voor de Revier van Londen aen de gront, streek voor den Lt. A. Tromp sonder een schot te schietē, daer 't Volk en den Adm. uytgehaelt wiert, en daer na in de brant gestokē. 's Maendags den 15. smorgens, de Engelse haer bevindende geconjungeert met een vers Esquadre, kregen weer moet, boden ons 't hooft; Mijn Heer de Ruyter de Capiteynen aen boort ontboden hebbende, recommanderende een yder zijn pligt, daer gewent weder na de Vyant toe, wy als doen de loeff hebbende, namen de resolutie om dwers door heen te lopen, om daer een ent af te maken, dog de Engelse ontfingen ons met gelijcke dapperheyt, en fin u Edele Mog: konnen dencken wat 't is daer yder vecht om punct van eer; Na gevochten te hebben, omtrent de klocke 4. uren, doe liep de helft van onse Schepen onder de Heer Lut. Adm. de Ruyter boven den Vyant, d'andere helft beneden heen, doe omtrent de helft van 's Vyants Vloot gepasseert waren, gingen doen van boven daer op los dwers door den Vyandt, daer op raeckten de confusie onder den Vyant die dives waren, sommige worden quijt Stengen, Ree en andre van boven neer, als van gelijcken by ons meest alle Zeylen als Netten geschoten; De Klock 6. begon den Vyandt generalijck te vluchten, wy achter haer aen 't jagen, midts ons Schip wel bezeylt was, quamen onder de ley van Prins Robbert, en leyden een Schip aen boort, ghenaemt Harvertuyn, gemonteert met 56. st. dat strack op gaven, dat Prins Robbert met goede oogen aen sag, alleenlik dat hy mijn een man doot schoot en een arm af, sonder dat hy dorst 't selvē ontsettē, behalven dat ick genomen hebbe, wordender op dien avont noch 4. genomē, dat gesien hebbe: Ondertussen verspreyde haer d'Engelse, elk liep so hy best kon, sommige voor de wint, sommige by de wint doch de meeste macht zeylde westwaert over, den Lut. Adm. Monck was zijn groote Steng quijt, noch een S. by N. zijn groote Mast, soo dat niet en twijffel of deselve sullen van daeg genomen zijn, want elck dede zijn best om te lopen, sonder malkander te wachten of te helpen. Nu den Almagtigen Godt sy glooft voor zijn Zegen, dat hy ons over onse Vyanden heeft doen Zegenpralen.

Maer dese Brieven hadden in Engelant geen geloof/ zy stropden daer uyt

datse

datſe de Hollanders geſlagen/ en in Zeelant in-gejaegt hadden/ dat haer Fregatjes de Ruyters Schip ſelfs vervolchden/ en byna hadden genomen : Immers de Duytzen hadden wel 40. Schepen verlooren/ en 6000. man : Daer tegens hadden ſy maer 4. Schepen verlooren/ en 300. gequetſten/ en 3. Capiteynen doot/ en Gener. Monck was van een Splinter door zijn Broek geſchoten/ hare Vloot had luttel ſchade/ en was in 14. dagen weder t'Zee te brengen : Die van Brabant/ Keulen/ en Hamburg geloofde deſe uytſtroyſels niet alleen/ maer te Londen quam die Magiſtraet en de * Sweedtſe Ambaſſadeurs den Koning geluck met zijn Victorie wenſchen/ en men luyde daer de Klocken/ en brande Pick-tonnen : Doch ſoo ſy in dit vuyren waren/ quam'er ſeer ſlechte tijdinge/ want men bevondt deſe gepretendeerde Victorie vals/ en dat haere Kets daer uyt eenen Harvey deſe valſe tijdinge te Withal bragt/ haer ſoo ſchandelijck had bedrogen/ dat (ſoo de Londiſe Burgers ſelfs ſeyden) den Koningh de tweede Miſſive van ontſteltenis op de Tafel neder wierp: Oock en hebben wy niet gehoort dat Harvey Ridder wierde gemaeckt/ maer wel/ dat indien de gepretendeerde vreugde-vuyren niet en waren ontſteken geweeſt/ men die glorificatie te Londen wel ſoude hebben nae gelaten : Nu wiſt men hoe hare Vloot in diverſe Havenen met ſeer veele dooden en ghequetſten omtrent Harwits waren in-geſleept; haere grootſte Schepen hadden ſoo veel ramps/ dat niemant toe-gelaten wiert op de Zee-Plaetſen die te gaen beſien; De Souverain/ Royale Charles/ Catharijn/ en andere waren boven al 't Ronthout af: De Regenboog vluchte na Vlaenderen/ en zijne dooden t'Ooſtende aen-geſet hebbende/ dreef mette Vloot en een ſtompje na Doubres: De Admiralen G. † Aiſcu en Barclaij gevangen/ Chriſtoffel Mings/ Harman/ Ec. doot : Waren te Gunſleet en in Norbay Prins Robbert/ Monck/ Allen/ Smit/ Ec. by ſtucken en brocken aen gekomen : Dan alſo yder in deſen tijt na zijn intereſt en humeur van deſe Slach oordeelde/ en dat ſelfs die van Engelant door een ghedruckt Relaes met Privilegie al te geweldich de geheele Werrelt abuſeerden/ daerom was het dat de Staten Generael goet vonden haren 't wegen een oprecht ende perfecte Beſchrijvinge te laten uyt gaen/ om een yder te diſabuſeren/ ingevolge hebben door de Heeren de Raet Penſionaris de Wit, Vryberge, van der Hoolk Kann, en Gerlacius, doe in de Wielinge over 't employ van 's Lants Vloot als Gedeputeerden en Gevolmachtigden van hare Ho: Mog: geauthoriſeert zijnde/ naer een curieus examen van de Hooft-Officieren/ Commandeurs en Capiteynen der voorſz. Vloot/ doen ſtellen/ drucken/ ende af-ſenden aen alle hare Miniſters by Koningen en Princen in vreen de Landen/ het volgende Verhael van de Zee-Slach daer London over brande :

* Den Kon. van Eng. ſont doe tot een preſent aen den Jongen Koningh van Sweden 6. der ſchonſte Engelſe Paerden uyt ſijn Stal, en 2. aen Gener. Wrangel, met 50. maten Canariſe Wijn.

† Seker Heer ſchreef omtrent een Maent voor deſe Slag, ſeer irrogant van Boort deſes Schips aen zijn Hantſchoemaker te London: 't Meeſte verdriet dat in de Victorieuſe Vloot van ſijne Maj. van Groot Brittanjen is, is, dat wy te doen hebben met een Vyant, niet waerdig onſe genereusheyt en couragie, &c.

Verhael van 't gepaſſeerde in de ZEE-SLACH, *tuſſchen de Vlooten van de*

Koning van Engelant, en de Ho: Mo: Heeren Staten Generael

Op den Elfde, Twaelfde, Dertiende, en Veertiende Juny, Anno 1666.

DE Nederlantze Vloot op den 1, 2, 3, 4, en 5. Juny 1666. ſucceſſivelijck met verſcheyde winde en ſtilte uyt de Gaten van het Texel in Zee gheraeckt zijnde, ende mits contrarie winden oft kalmte niet voor den 8. hebbende konnen cours ſetten, om volgens gegeven ordre d'Engelſe Kuſt te naderen, is met Zeylen, gety ſtoppen, en drijven, den 11 daer aen volgende ſmorgens geavanceert geweeſt tot omtrent 7. of 8. mijlen O. Z. O. van het Noort-Voorlant weſende den hoeck van Engelant, die uyt-ſtreckt tuſſchen 't Canael en de Revier van London, alwaer de ſelve Nederl. Vloote, vermidts contrarie wint en ſtroom, met een harde koelte uytt̃e Z. W. genootſaeckt is geweeſt het Ancker te laten vall̃e, de Engelſen die met haere Vloot eenige weynige dagen te vooren in Duyns ten Ancker ghekomen waren, zijn den voorſz. 11. Juny 1666. apparentelijck op ontfangen kontſchap van 't naderen der voorſz. Nederl. Vloot, mede van daer in Zee ghesteken, en met hare Vloot omtrent de midd. dicht by de ſelve Ned. Vloot gekomen zijnde, de voorſz. Ned. Vloot als doen noch by den andren ſterk 83. Schepen en Fregatten van Oorlog, boven de Advys Jachten, Branders ende ander kleyn Vaertuyg; doch was by ongeval even voor 't aengaen van 't werck, ende niet meer dan omtrent een uyr tijts voor de Batailje, een van de capitaelſte Schepen van de Nederl. Vloot, ghevoert werdende by den Coll. van Gent, door 't ſtampen van de Zee, eerſt de Boegſpriet, en vervolgens oock de Fockemaſt quyt geworden, en alſo reddeloos in 't geſigt van den Vyant, door ordre van de Heer de Ruyter als Adm. ende Opperhooft over de voorſz. Vloot na Hollant op geſonden, zijnde den voorn. Coll. van Gent alvoorens over gegaen op 't Schip van Capit. Hendrick Gotſkens, en was d'Engelſche Vloot, ſo de ſelve doenmaels uyt de voorſz. Neerl. Vloot is ghetelt omtrent 80. Zeylen ſterck. Het wierde ghegiſt een uyre nae de middach doe men metten andren begonde te canoneren: Hebbende alvoorens de Nederl. Vloot haere Kabels gekapt, door dien 't onmogelijck was, mits 't holle water en ooch eenichſints by defect van tijt, de Ankers tuys te krijgen. Beyde Vlooten in die voege onder ſeyl weſende, leydent geſamentlik Z. over, de wint weſende W. Z. W. invoegen dat daer door 't eſquadre van de Lt. Ad. Tromp en van Meppelen, aen 't welcke eygentlijk de Arrier-garde was geaſſigneert, wierde de Avantgarde, en hy L. Ad. Tromp ſelfs, die oock wat zuytwaerts geanckert gelegen had, betoonde ſich dapper en reſoluyt in 't voorſte en 't hevichſte van 't gevecht, gelijck hy daer inne oock door zijne byhebbende Vice-Admiralen Schouten by Nacht en andere Officieren manne lijck wierde gheſecondeert, daer op vervolgen mede aenſtonts by ordre aen den Vyant geraekt 't Eſquadre van den Gen. de Ruyter, ende van den Lut. Adm. van Nes, die haer met haere byhebbende Hooft-Officieren en Capiteynen ſonderling hebben geſignaleert; en is kort daer na in 't ſelve Eſquadre, omtrent 4. ur. na de middag een Engels Fregat van 's Eſquadre van de Blaeuwe Vlach, voerende na giſſinge 50. ſtuck. ſo haeſt he den Gen. de Ruyter was gepaſſeert, en van deſelve de laeſte groet hadde ontfangen, een weynig achter hem geſoncken: 't Eſquadre van den Lt. Adm. Cornelis Evertſz., en Tjerck Hiddes de Vries konden voor eerſt niet aen de Vyant gerak̃e, door dien de ſelve te hoogh in de wint van haer was, en wierde in dier voegen wederſijts hevig gevogten, blyvende beyde de Vlooten de ſelve cours houden tot omtrent te 5. uren na de middach, als wanneer de Engelſe gewent, en N. W. over geleyt hebben, voor 't meerendeel genootſaeckt weſende vo r de wint om te houd̃e, ſo men vertrout om de Vlaemſe Bancken te vermijden, en als doen raeckten 't voorſz. Eſquadre van den Lut. Ad. Corn. Evertſz. en Tjerck Hiddes de Vries mede metten Vyandt heftich in den ſtrijt, die haer oock met hun gants Eſquadre loffelijck en couragieuſelijk hebben geevertueert, ende wierden alſo in 't wende van de Engelſe door de Nederl. Vloot eenige van haere zwaerſte Schepen af-geſneden, daer van 3. aenſtonts geabordeert, en yder door een van de Ned. Schepen verovert, oock vervolgens in Hollandt op-gebracht zijn, te weten, het eene genaemt de Swifture, gemonteert met 70. meeſt metale ſtuc. ende gecommandeert door Sr. William Berckley, Vice adm. van 't Eſquadre van de Witte Vlagge, ſich tegens zijnen veroveraer Hendrik Adriaenſz. voerende 't ſchip de Reyger, mede ghemont. met 70. ſt. couragieuſelijck defenderende, ſelfs in Perſoon doot gebleven is; het andere genaemt de Sevenwolden, met omtrent 60. ſtuck. verovert door Cap. van der Zaen, voerende een Fregat met 52. Gotelingen, en 't derde genaemt Loyal George, gemonteert met 44 ſt. verovert door Cap. Jacob Andrieſz. Swart, voerende 't Schip Deventer, gemonteert met 66. ſt. alle 4 Capiteynen reſorterende onder de Admiralit. van Amſterd: Daer en tegen zijn in deſe eerſte attacque 2 Ned. ſchepen, 't een genaemt Duyvenvoorde, voerende 46. ſt, daer Cap. op was Ionkheer Otto van Treſlong, en 't ander genaemt 't Hof van Zeelant, voerende 58. ſt. daer Capit. op was Symon Block, in den brant geraeckt, beyde ſo men vertrout door bran-

dende Proppen die uyt haer eyge of andre Neerl. Schepen gheschoten zijnde, door de force van de wint van de voorsz. Schepen weder te rugge ghedreven, op 't voorsz. Schip ven Capit. Otto van Treslong hadden haer door een couragieuse yver gedreven zijnde, mede geembarqueert den Prince van Monaco, en den Grave van Guiche, die beyde geluckelijck en ter nauwer noot eerst in 't Schip Kleyn Hollandia, daer op commandeerde C. Ev. van Gelder, Schoon-Broeder van den Gen. de Ruyter, geborcht, en vervolgens op 't Schip van den selven Hr. de Ruyter overgekomen zijn. In de voorsz. attacque was 't Schip van den Lut. Ad. Ttomp aen zijn Ronthout sodanig beschadigt geworden, dattet by ongeval een ander Ned. Schip aen boort rakende, alle zijn Masten quyt wiert, gelijck oock 't Schip van den Schout by N. van Nes omtrent de selve tijdt zijn Fockemast af geschooten wiert, soo dat sy beyde genootsackt waren voor hare Persoonen op andere Schepen over te gaen, alwaer sy hare respective Vlaggen weder om latende waeyen, in hun devoir als voor henen met groote dapperheyt continueerde, en wierden de voorsz. mastelose Schepen, volgens gegeven ordre, uytte Vloot na Hollant op gesonden en gesleept: d'Engelse in voegen als boven gewent, en voorts de Ned. Vloot gepasseert wesende, is haren Adm. en nevens hem noch eenige Schepen van zijne onderhebbende Vloot ten Anker gekomen, maer korts daer aen, siende datten Gen. de Ruyter met sijn onderhebbende Vloot mede gewent zijnde, op hem aē quam, hebbē sy de Ankers gekapt, en viel doenmaels tusschen haer een seer hart en langdurig gevecht, in 'twelcke door Gods genade egeen van de Ned. Schepen verongelukten, maer omtrent 7. en 8. uren in den avont is noch een capitael Eng. Schip van de Blaeuwe Vlach, voerende na gissinge tusschen de 60. en 70. st. omtrent een musquetschot verby het Schip van den Gen. de Ruyter te gronde gegaen, welke voorsz. beyde Eng. Schepen, gesoncken zijnde dicht by, en genoechsaem in de Ned. Vloot, heeft het selve door veele Officieren, Matrosen, en Soldaten, als voor haer oogen geschiet zijnde, perfectelijck konnen gesien en geremarqueert worden, sonder dat men sekerlijk kan affirmeren, of ten selven dage noch enige andere Eng. Schepen mogen gebleven ofte verdestrueert zijn, maer wel dat tegens het vallen van den avondt den Sch. by Nacht van de Witte Vlach, zijnde een capitael Eng. Oorlogschip door den Gen. de Ruyter, en andren seer reddeloos geschoten wesende, op hem gecommandeert is een van de Branders van 't Esquadre van den Gen. de Ruyter, die hem aen boort geraeckt, en aenstonts in brant gesteken zijnde, deselve Brand. kort daer aen is gesoncken: Daer op een tweede Brander van 't Zeeuws Esquadre den voorsz. S by Nacht insgelijcx aen boort is gekomen, die daer op inde brant gesteken, edoch heeft den selven S. by Nacht daer van insgelijcx gereddet, en de brant t'elkens weten te blussen; een derde Brand. onder faveur van 't canon van den Lt. Adm. Cornelis Evertsz. pogende de gem. Sch. by Nacht mede aen boort te leggen, is noch voor en al eer hy vast was, in de gront geschoten en gesoncken, so dat, volgens de eenparige getuygenisse van alle Ned. Officieren, die daer omtrent zijn geweest, den gem; Eng. Sch. by Nacht sig met een sonderlinge stantvastigheyt als een eerlijck Soldaet heeft gequeten, waer inne hy des te meerder is te admitteren, om dat na de getuygenisse van eenige Eng. Matrosen, die haer uyt zijn schip in zee begeven hadde, en in de Ned. Schepen geborcht waren, ten tijde de voorsz. 2. eerste Branders aen zijn boort in brandt zijn geweest, wel 300. Man van zijn Scheeps-Volck de sake desperaet stellende, over boort gesspronge, en also om 't vuyr te ontwijcken, het water gekosen hadden; uyt de voorsz. Schout by Nacht is in den avont noch gedaen een ongeluckige schoot, die de manhaften Lt. Adm. Cornelis Evertsz. uyt dese Weerelt heeft ghehaelt, wiens goede conduite en couragie in veele voorgaende occasien, gelijk ook in dese, is ondervonden en geexperimenteert geworden: En daer op vervolgens 't gevecht voor die tijt voor de Nagt gescheyden, sonder dat men vermidts de duysternisse, in de roock ende damp heeft konnen remarqueren of den voorsz Schout by Nacht mochte wesen gesoncken, of datte selve sich noch mochte hebben gereddet en gesalveert.

De Nacht gepasseert wesende, vont sich de Engelsche Vloot den 12. Juny 1666. mettet aenbreken van den dach omtrent anderhalf myl te loufwaert boven de Nederl. Vloot, de Wint doenmaels wesende W. Z. W., en hebben 't als doen beyde de Vlooten wederom na den andren toegeleyt, te weten, de Neerlanders N. W. over, en de Engelse Zuyt overgeleyt, om alsoo metten Vyant een en de selve cours te lopen; maer de Eng. ter zijde stellende d'avantage van de wint, hebbē 't dragende op de Nederlanders aengehouden, en zijn vervolgens voor de wint in haren Vyandt ingelopen, de Nederlanders haer cours houdende, en blyvende by de wint over tegen haer aenlopen, so dat beyde Vlooten elckanderen in dier voegen zijn gepasseert met een hevig Gevecht, sonder dat daer in eenich Schip van de Nederlanders is ghebleven: Gelijck oock niemant van de Ned. Officieren, immers tot noch toe, aen de gem. Gedep. en Gevolmagtigden van hare Hoog Mog: met sekerheydt heeft weten te getuygen, dat in de selve rescontre yemant van de Engelse sy genomen of gesneuvelt: De Vlooten elckanderen in dier voegē ghepasseert, en ten wedersijden veele Schepen aen hun staende en lopende Want seer reddeloos geschoten zijnde, heeft sig een yder met splisse, knopen, en andersints wat soecken te redden, en 't is daer op gants stille geworden, so dat beyde Vlooten van kalmte hebben blijve drijvē, tot omtrent

ten

ten 11. uren voor de middach,ende doenmaels de
koelte wackerende,hebben 't beyde deVloten te-
gens den anderen aen-geleyt, de Neerlanders als
doen bove de wint weſende,en deſelve alſo weder
om in een Furieus gevecht geraekt: De Gener. de
Ruyter omtrent ten halven van de Engelſe Vloot
geavanceert weſende,heeft in 't midden der ſelve
furieus horen ſchietē, daer uyt preſumerende dat
enige Schepen van zijn onderhebbende Vloot al-
daer moſten in de klem,en van denVyant omcin-
gelt zijn,reſolveerde aenſtonts met zijnEſquadre
daer op in te vallē, gelijk deſelve daer op dragen-
de in den Vyant ingelopen is,die met zijn komſte
wat ruymende,heeft bevonden datten Lut. Adm.
Tromp doenwaels weſende,en de Vlagge latende
waeyen op 't Schip van Jacob C. Swart, aldaer
met een Soldaets herte was in-gebroken, nevens
den Vice adm. van der Hulſt, mitſgaders de Ca-
piteyns Pieter Salomonſz. de Haen, en van Am-
ſtel, ſeer reddeloos van den vyant omcingelt lach
welke alſo ſonder 't voorſz ſecours in groot peri-
cul ſtonden om verbrant of in de gront geſchoten
te werden,gelijck dan 't Schip van den voorn. Pr.
Salomonſz. op de aenkomſte van het voorſz. ſe-
cours al in de brant was, en in dier voegen aldaer
is vergaen,werdende den voorn. Capiteyn en een
goet gedeelte van zijnVolk noch ter nauwer noot
door de Nederlanders gebergt;edoch heeft 't God
de Heer belieft hem noch naderhant in het Schip
van Capt.Schey over-gegaen zijnde, ende aldaer
wederom ſig na vermogē evertverende, geduren-
de de Battaillie, op 't bedde van eer te laten ſter-
den: 't Voorſz. Schip van Capit. Swart ende van
de voorn. 3. Capits. waren gedurende de voorſz.
omcingelinge mede ſodanig reddeloos geſchoten
datten Lt. Adm. Tromp ghenootſaeckt was noch-
maels op een ander Schip over te gaen, en dat de
Schepen van den Vice-Adm. van der Hulſt en van
de Capits. de Haen, Swart, ende van Amſtel, als
t'enemael onbruykbaer,na d'eerſte en bequaem-
ſte Haven hebben moeten werden opgeſonden in
't voorſz gedrang is onder andren mede doot ge-
ſchooten den voorn.Vice adm. van der Hulſt, die
ſich by alle gelegentheden als een kloeck Soldaet
en verſtandig Officier gecomporteert en gedragē
hadde:Edoch heeft het Godt de Heere belieft het
voorſz verlies en de ſchade van Schepen voor den
Staet der Vereenigde Nederlanden,in korten wel
dubbelt te reparerē,aengeſien ten ſelve dage veel
ſchepen van d'Eng. Vloot geſoncken en verbrant
zijn, daer onder van de navolgende kontſchap en
notitie over-gebleven en behouden is, te weten:
In den eerſten,een van 't Eſquadre van deRoode
Vlagh, weſende na giſſing een Schip van wel over
de 60. ſt. geſonken op de middag in de Avantgar-
de van de Eng. Vloot: Ten tweeden, een van het
Eſquadre van de Blaeuwe Vlag,voerende nae giſ-
ſing tuſſchen de 50 en 60. ſt. geſonken ten 3. uren
na de middag,even na dat hy den Gen. de Ruyter
gepaſſeert,en van hem in paſſant na behoren g
ſalveert was: Ten derden, een van 't Eſquad
van de Witte Vlag, mede na giſſing van in de 5
ſt. een weynig tijts daer na geſonken aen de ſij
van den Vice Ad. de Liefde, die hem met zijn
non ſodanig hadde doorboort, dat hy ſchuyns
de wintweringe van hem te gront is gegaen: T
vierden, noch een van 't Eſquadre van de Wi
Vlag, voerende na giſſing by de 5. ſt. omtrent e
half uyr daer na geſonken in 't Eſquadre van d
Gen: de Ruyter, kort achter 't Schip van Cap
van Meeuwen, die hem in paſſant de volle laeg
hadde gegeven: En om 't ſelve met alle ſekerhe
aen te mercken datte voor-gen: Schepen van h
Eſquadre van de WitteVlag zijn 2. diſtincte ſch
pen,ſo is te noteren dat veelOfficierē en ſcheep
volck ſo 't eene als 't andre hebben ſien vergaer
te weten, datte ſelve Perſonen die 't eene hebbe
ſien ſincken,oock een kleyne tijt daer na 't and
hebben ſien te gronde gaen,daer op in de gedar
examinatien ſorgvuldelijck is gelet, om geruſt
mogē weſen dat niet een 't ſelve Schip voor twe
verſcheydeSchepen ſoude moge weſen genomer
Ten vyfde, 't Schip de Swarten Arent, of 't W
pen van Groeningen,weſende in de voorl. Herf
na datte Ned. Vloot door ſtorm van den andere
was gediſſipeert, door de Engelſen genomen, o
welck voorſz. Schip de Swarten Arent den Cap
Marrevelt zijn geheele laeg met voordacht gelo
hadde,gelijck 't ſelve aenſtonts daer op geſonke
is; En ten ſeſten, noch een Eng. Schip geſoncke
midden in de Eng. Vloot, na dattet een tijt lang
met een C heau of noot-teyken had gezeynt,ſon
der egter yemant 't ſelve te hulp is gekomen.

In de voorſz. twee dagen, als mede in 't geveg
van den vierden dach,daer van hier na breeder ſa
werden geſproken, zijn ook ontwijffelijck al ver
ſcheyde Eng. Schepen ghebrant, daer van noch
tans met geen volkome ſekerheyt getuygens va
worden gegeven,aengeſien ſo nu en dan Brander
aen-geſtekē zijn,ſonder dat men perfect kan ſeg-
gen of de Schepen die ſy aen boort geleyt hebben
mede verbrant zijn, of dat ſy haer nog hebbē ge-
reddet, behalven 2. Eng. Schepen,die men ſeker-
lik kan affirmeren,gedurende 't gevecht verbran
te zijn,door dien de Ned. Officieren en Matroſen
op de Branders gedient hebben,met goedeCerti-
ficatien daer over de beſtelde beloninge komen
vorderen: So wanneer de gevange Engelſe die uyt
Zee geviſt, en na de reſpective Collegien ter Ad-
miraliteyt op-geſonden zijn,pertinentelijk ſullen
weſen ondervraegt, om uyt haer te konne verne-
men van wat Schepen ſy reſpectivelijk zijn geſal-
veert,ſal ſich ontwijffelik noch al meerder aental
van de Engelſe verbrande en geſoncken Schepen
ontdecken. Het gevecht van de voorſz. 12. Juny
1666. was ſeer heftich, voornamentlijck des nae-
middachs, ſo dat ten wederzijden veele Schepen
aen Maſten, Stengen, Reen en andere Ronthout

mitſ-

mitsgaders ook aen Zeylen en Want seer wierden beschadicht, onder andre wiert omtrent tussen 3. en 4. uren namiddach 't Schip van den Gen. de Ruyter de groote steng af geschoten, die daer op wat reddeloos, oock mette Vlach en Wimpel van boven neer leggende, ordre gaf aen den Lt. A. van Nes, om middelerwijl, tot dat een andre stengh weder soude wesen op-gerecht, de Wimpel onder zijn Admiraels Vlach te laten wayen, en voor die tijdt als Gen. ageerende, 't gevecht ordentelijk te vervolgen, 't welk ook by hem met soodanigen beleyt en courage nagekomen wiert, dat beyde de Vloten die namiddach driemael elckanderen als gepasseert hebbende, tegens den avont, wanneer de Nederl. Vloot de vierdemael de Engelsen ghewent hadde, sy haer cours vervolcht, en met alle Zeylen by, na hare Kust geweken zijn, zijnde haer gros doenmaels al tot op 8. a 9. Oorloch-schepen gemindert: de Nederl. Vloot jonghst tegens haer aen-geloopen, en door het wenden een goet stuk achter haer geraekt wesende, dede alle mogelijke vlyt om haer op te zeyle, settende ten dien eynde alles by wat goet doen konde, doch den Nacht en de op-komende stilte waeren (naest Godts wille) oorsaeck datte Ned. Vloot haer niet konde achterhalen; De H: de Ruyter met zijn vordere Zeylen soo veel doenlijck by de Vloot ghebleven zijnde had middelerwijl zijn groote steng met Vlach en Wimpel weder op gerecht, en alles na behoren in postuyr gebragt hebbende, dede den 13. Juny wederom zijn functie als Generael, ende de Engelse mettet aenbreken van den dach bespeurende dat in de Ned. Vloot by continuati alle mogelijke vlyt aen-gewent wierde om haer te achterhalen, stakē hare reddeloose en qualijck bezeylde Schepen in brant, op datte selve niet in handen harer Vyanden vallen soude, spanden voorts alle hare krachten in om de Revier van London te bezeylen, ook hare Zeylen nattende, en voorts alles in 't werck stellende wat eenige baet of voordeel by brengen mocht? De Wint doenmaels zijnde Oost, en vervolgent werdende O.Z.O. met een slappe koelte: Hoe groot het getal sy van de Schepen die sy uyt oorsake als boven in de morgenstont self in brant hebben gesteken, heeft uytte Ned. Vloot met geen gewisheyt konnen geremarqueert werdē, en weer 't selve getal dienvolgende by d'een hoger dan by d'ander begroot, maer de Engelse in hare Gasette van den 4. nieuwe en 14. oude st. tot den 7. nieuen 17. Juny 1666. oude styl, Gedruckt te Londen by publijcke authoriteyt, in welke Gasette sy hun de Victorie adscriberen, seggen dat maer 3, schepen door ordre van haer Gen. in brandt zijn ghesteken, te weten het Schip St. Paulo, en noch 2. andere logge Schepen: daer van de namen aldaer niet uyt-gedruckt worden: De voorsz. retraite in dier voegen den gantsen dach continuerende, naderden de Eng. eyndlik so seer de Sanden voor de voorsz. Revier leggende, dat haren Adm. van de Witte Vlach, genaemt Sr. George Aiscu, met zijn onderhebbende schip de Royal Prince, ghemont. met 90. meta. st. wesende 'tgrootste en capitaelste van haer gantse Vloot, aen de gront raekte op seker Sant genaemt de Galper, een facheus ongheval voor een Soldaet, die geduyrende de Battaillie sich altijts mannelijk gequeten had, ook niet anders dan op ordre en volgens het zeyn van sijnen Gen. mede was retirerende, ende alhoewel den gem. Adm. in dier voegen vast geraeckt wesende, met schieten en anders zeynde om hulp, so ginge nochtans al de Schepen van de Eng. Vloot, ende mede de overige van zijn Esquadre haer cours, in voegen dat hy sich nu alleen, machteloos en van alle secours verstekē vindende, door 2. Ned. Branders, die aenstondts dicht by hem quamen, verbrant soude zijn geworden, ten ware den Lt. Ad. Tromp doenmaels wesende op 't Schip van den S. by Nacht Sweers, de voorsz. Branders teecken gegeven had van sulx na te laten, te meer, alsoo op 't Schip van ghem: Adm. Aiscu de Vlach gestreken, en so daer door als door andre tekenē betoont wiert dat men aldaer quartier begeerde, waer op dan het Bootsvolck van den voorn. Sch. by Nacht Sweers, by ordre van den gem: Lt. Adm. Tromp aen 't boort van meer-gem: Aiscue gevaren zijnde, is den selven Adm. met enige van zijn by-hebbende Officieren en onder-hebbende Volk alsoo gevanckelijck op 't Schip van den voorn. Schout by Nacht Sweers over-ghebracht, ende des anderendaegs 's morgens door ordre van den Gen. de Ruyter met een Galjoot nae 's Gravenhage op-gesonden, ende of wel 't voorsz, Schip de Royal Prince noch naderhant vlot geraeckte, dewijle het de Vloot merckelijck soude hebben belemmert, soo heeft den Gen. de Ruyter geordonneert dat men het Schip soude verbranden, en het Volck bergen, gelijk 't selve oock vervolgens aenstonts is geeffectueert.

Omtrent ten selven tijde tegens den avont sijn uyt den Westen aen gekomen 22. Eng. Oorloch-schepen, gecommandeert so men naderhant heeft verstaen door Prins Robbert, die daer mede, soo men nu bericht wort, 's daechs te voren 't Canael af ghesonden was, om aldaer, ende uyt de Havenen van Pleymouth ende Portsmouth noch eenige andere Schepen by sich te versamelen, en also gesamentlijk de Fransse Vloot onder den Hertoch van Beaufort te gemoet te lope, en die te attacqueren, gelijck ook daer by noch uyt de Reviere van Londen so men vertrouwt, immers van de Engelse Kust zijn op-gekomen 3 andere kloecke Oorloch-schepen, makende sulx te same een nieu renfort van 25. goede Oorloch-schepen, de Neerl. Vloot 't voorsz. secours siende naderen, stak 't Esquader van Zeelant en Vrieslant na haer toe, maer 't voorsz. Eng. gros onder Prins Robbert ontweek haer, en liep also na de Eng. Vloot of 'toverschot van dien, waer mede sig in dē avont conjun-

geerde; Wesende de Eng. Vloot als doen metten voorsz. nieu renfort sterck 60. a 61. goede Oorlogschepen voor so notablen gedeelte t'eenem. vers en fris: De Nederlanders daer en tegen waeren als doen by den andren 64 Oorlog schepen, doch alle door een Gevecht van 2. dagē, en een vervolg van de Vyant van de derden dag seer beschadicht en gematteert, zijn van de resterende van haere Vloot 3. gesonken of verbrant, so bovē is verhaelt, nu de vordere met hare genomen Prijsen na Hollant gelopen, ofte wel selfs Masteloos, ofte om Masteloose te slepen, uytte Vloot gehouden: De saken in die terme staende, en de Neerlanders die nu noch een considerable Bataille te gemoet sage des Nachts om de Sanden te vermijden, en meerder ruymte te hebbē, met eē kleyn zeyl oostwaert aen gesteken wesende, heeft den Gen: de Ruyter daer op smorgens vroeg eerst den Krijghsraet, en daer na alle zijn Capiteyns aen boort gezeynt, en haer alle tot hun devoir geexhorteert, ook een yegelijk last en ordre gegeven hebbende, waer na hy sich hadde te reguleren, is de Battaillie wederom aen-gegaen den 14. Iuny voorsz. smorgens ten 8 uren, tusschen 't Voorlant en de Vlaemsse Bancken, op de Vlacke Zee, omtrent 8 mijlen buyten 't Lant, de Wint Z. Z. O. waer deur de Nederl. Vloot de loef hebbende, brak met haer 3. Esquaders op 3. distincte Plaetsen in den Vyant, en sloeg ook alsso deur haer heenen, waer mede eenige van d'Engelse wat verstroyt wierden, en 't selve gedaē zijnde, wendent den Gen. de Ruyter mette Ned. Vloot wederom, en liep also zuytwaerts over na den Vyant toe, die sich mede tegens haer aen-ghewent heeft, 't welk alsso tot 3. reysen werde gereitereert, en in dier voegen by na den gantsen dach ten wedersijden heviglijk gevochten, met een onsekere apparentie van de uytkomst van dien: Gedurende het voorsz. furieus Gevecht, is een van de Ned. Oorlog-schepen, gevoert by Capit. Uyttenhout, verbrant, en gesoncken: Een van de Eng. Branders siende den Vice-Adm. de Liefde reddeloos, en met zijn grote Ree om laeg leggen, poogden hem te aborderen, doch wiert door den selve Vice-Adm: en door Capit. Willem Boudewijnsz. af-gekeert, en is vervolgens een andere Nederl. in brant geschotē Brander aen boort geraeckt, en sijn deselve also beyde t'samen verbrant: Aen d'andre zijde een van de Ned. Branders pogende 't Schip van Prins Robert, 's welck in die tijdt al vry was getroffen, aen boort te klampen, is een Eng. brander die op den voorsz. Prince paste, de Ned. Brander aen boort gekomē, en zijn in diervoege beyde voorsz. Branders, met een Eng. Schip dat ongheluckig daer in raeckte, t'samen verbrant: Middelerwijl was den Lut. Adm. Tromp mettet voorn: Schip van den S. by N. Sweers, en eenige andere van zijne byhebbende Schepen in een langhdurig en furieus Gevecht metten vyant ghelegen hebbende, t'eenemael reddeloos geschote, sulx dat hy ghenootsaeckt was mette voorsz. Schepen buyte 't Gevecht te blyven, om haer, wast doenlijck we derom wat te redden, en in postuyr te brenge: D Gener. de Ruyter, alhoewel zijn Vloot daer doo met een notabel aental van capitale Schepe voo die tijt was verswakt, niet te min siende datte Son begon te dalen, heeft geresolveert het beraemde Zeyn te doen om generalijk in de Vyant in te breken; Waer op den Lt. Adm. van Meppelen, de Vries, mitsgaders de Vice-Adm. Banckert, Schram en Koenders, als oock den Sch. by N. Bruynsvelt, resolutelijck in-brekende, en een yder sijn devoir doende, ist gebeurt datten Lut. Adm van Nes, en den Vice-Adm de Liefde, mette Schout by N. van Nes en Evertsz en noch eenige Schepen wesende beneden de Eng. Vloot, en den Gener. de Ruyter mette vordere Ned. Schepen daer boven, het middelste ghedeelte van de Eng. Vloot tusschen hun beyden sodanig beklemt, en de selve Vloot voorts in dier voegen geattacqueert is gheworden, datte vyant na eē scherp gevegt van omtrent anderhalf uyr, so 'tschijnt niet gaerne door de Ned. Schepen geabordeert werdende, sich voor de tweedem. op de vlucht heeft begeven, en is voorts t'eenem. in scheuringe en confusie gheraeckt, settende het de Witte Vlach met 8. a 10. Eng. Oorlogh-Schepen voor de wint noortwaerts heen, met Ly-Zeylen by, en de Admiralen van de Roo en Blaeuwe Vlag by de wint overloopende nae de Eng. Kust, oock alles by halende wat goet doen konde; de Nederl. Schepen, die op 't voorsz. Signael van den Gen. de Ruyter, een Eng. Schip hadden konnen aen boort komen, namen het wech, onder andren den Schout by Nacht Bruynsvelt twee van 's Vyandts Fregatten die aen malkander vast lagen, geabordeert hebbende, heeft hy alleen beyde de voorsz. vyantlijcke Schepen seer couragieuselijk verovert edog in die confusie so 'tschijnt, geen genoegsame ordre tot besettinge van de voorsz. twee Prijsen gestelt wesende, hebbe d'Engelse haer naderhant daer wederom meester van gemaekt: maer enigen tijt daer na Capit. Pauw sulcx vernemende, heeft beyde voorschreve ontweldighde Schepen wederom hernomen, doch heeft het eene genaemt de Bul, niet langer konnen Zee houden, of in eenige Haven gebragt werden, maer is daer na gesonke; Het andere genaemt de Essex, een schoon Fregat, met 58. stucken Canon, niet heel beschadigt, is in Texel op gebracht? gelijk accident van andermael genomen te werden, is zedert ook nogmaels aen een Eng. Prys wedervaren: Den Vice-Admirael Koenders heeft in deselve tijt verovert en vervolgens in Texel op-ghebracht het Schip de Nagelboom, gemonteert met 62. stucken, 't welck in 't voorleden Iaer by de Engelse op den Staet der Vereenighde Nederlanden verovert is gheweest: Gelijck oock Cap. Ruth Maximiliaen ten selfden tijt verovert en in 't Goereesche Gat heeft op-gebracht

bracht het Schip genaemt de Convertijn, gemonteert met 54. st. Boven dien zijn ten voorsz. dage by kennisse van de Ned. Officieren, noch 2. Eng. Schepen gesonken, te weten, een van 't Esquadre van de Witte Vlach te gronde gegaen des avonts omtrent 6. uren, en 't andre wevnig tijts daer na, zijnde niet buytē apparentie dat nog al meer andre Eng. Schepen sullen wesen ghesneuvelt, daer van de Ned. Officieren geen volkomen kennisse hebben, en mits dien daer van niet sekers konnē affirmeren, de Eng. haer in desen desolaten staet bevindende, en door de Nederlanders agtervolgt worden de, heeft het Godt de Heere, die door sijne Almachtige Hant het werck dus verre ghebracht hadde, soo het schijnt niet geliefr dat sy voor die reyse verder in ruine souden gebragt worden, oft in handen van de Neerlanders vallen soude, door dien sijne Goddelijcke Majesteyt des avonts omtrent 7. uren seer subitelijck een dicke Mist heeft doen op-komen, gedurende dewelcke de Nederl. Vloot den vyant noch 4. glasen na gejaeght hebbende, eyndelijck is genootsaeckt gheweest het verder vervolg te stakē, of wel, op een onseker, en als by de tast de vyant na jagende, sig selve mede te verstroyen en te dissiperen, 't welk na Seemanschap gants ongeraden, ja niet verantwoordelijck soude sijn geweest en heeft dienvolgende de Gen. de Ruyter deur de ordinaris zeynschoten de Vloot versamelt. die alsoo den gantse dag met kleyn zeyl is blyven drijven: Maer 's anderendaegs smorgens den 15. Juny voorsz. geen Engelse, selfs van de Stengen der Ned. Schepen konnende ghesien werden. heeft de Battailje en 't vervolgh van den vyant daē̈r mede een eynde gehad: Zijnde de Gen. de Ruyter noch ten selven dage mette Ned. Vloot sterck 60. Schepen van Oorlog, volgens de ordre en het beraemde rendevous van den Staet, in de Wielingen gearriveert: 9. Andere, behalven het Schip van den Coll. van Gent, zijn ten deele ghedurende de Battailje of reddeloos, of om haer Prysen op te brengen, in 't Goereesse Gat in gekomē 10. andere zijn uyt gelijke redenen successivelijck na Texel gesonden, als aldaer t'huys horende, en de resterende 4. zijn, (so als hier bove verhaelt is) verbrant ofte gesonken, maeckende al te samen 'tgetal van 84. en met een van de lichste Fregatte van de Mase, 't welck tot een Advijs-Jacht ghebruyckt is, de nombre van 85. Oorlogh Schepen, soo als de Nederl. Vloot nevens hare Branders, Advys-Jachten an ander Vaertuyg origineelijck van voor Tessel t'Zeyl ghegaen is: En verneemt men, dattet overschot van de Eng. Vloot, met alle vlyt getracht hebben de naeste Havenen te beseylen op verscheyde plaetsen, maer voor 't meestendeel in Harwits-water binnen gheraeckt is: Invoegen dat God de Heere door d'Ingesetenen van gants Nederlant ten hoochsten gedankt, geloost, en gepresen moet zijn, die haer so heerlijke overwinninge heeft gegeven, dat na een vaste en constante getuygenis van de Officieren in de Vloot geweest zijnde, en na 't gene door het opbrengen van Prijsen, noch voor de oogen ghesien wert 23. Oorlochschepen van haeren vyant geruineert oft genomen en op-gebracht zijn, en daer onder specialijk mede een Admir. en een Vice-Admir. behalvens die geene die noch buyten kennis van de voorsz. Ned. Officiers mogen wesen verbrant, gesoncken, of andersins verongelukt, en datter contrarie in een Gevecht van 4. dage niet meer dan 4 Ned. Oorlog schepen, alle van particuliere, alhoewel Manhafte Capiteynen, zijn verloren, sonder dat echter daer van yets de Vyanden tot verheugинge in handen is gebleven. Aldus op gestelt by ende in maniere voorsz. den 26. Juny 1666.

T. GERLACIUS.

Ter Ordonnantie van de wel-ghem: Heeren hare Ho: Mo: Gedeputeerden en Gevolmachtichden.

G. BORTH.

Doen dit de Antwerpenaers sagen/ veranderden de tronien van Geestelijck en Weereltlijck/ die veel liever dese Victorie aen Enghelandt als aen Hollandt hadden gegunt: De bittere gevoerde discoursen der Geestelijcken wierden nu wat beter getempert/ evenwel de Geusen en gunden sy 't niet: Binnen Brussel betoondent de Papen Kinderen/ als haere Ho: Mo: Resident Sasburgh aldaer soude Buyren over ged: Victorie/ hebbende een Stake met drie dubbelt Pick-Tonnen voor zijn Logement op-gerecht/ alwaer onder Musijck en 't ghelupt van Trompetten de selve lumieerden/ dat eenige Gaudiefjes/ op-gehitst door de Engelse/ siende datse belet waren na by aen de Pick-tonnen te komen/ goyden met hare Hoeden derwaerts/ waer by sich een verbrusselaer voegende/ sprack dit vuyren lebbich tegen/ seggende/ dat hy verwondert was dat men Victorijde daer men geslagen was/: Men joeg dit Canaillie weg/ die daer op

niet alleen steenen door des Residents Glasen wierpen / maer bestormden het Logement / soo datten Resident / zijn Zoon / en andere hair mosten retireren / hoewel dese Engelse Brabanders noch door Rapiers noch Pistolen waeren te stuyten : Zy violeerden also 't Recht der Volckeren / riepen / Vive le Roy d'Angleterre, Vive l'Espagne & Angleterre : Den Gouverneur Castel Rodrigo hier af verwittigt / sont zijn Ruyters en Hellebardiers derwaerts / die dit omgekogt gespuys stuyten / en sont een Expressen na den Hage / om by hare Ho: Mo: dese disordres te excuseren. Daer wort oot oock verhaelt dat Admir. Aiscu (den 16. Juny in den Hage in de Castelanye gebracht / door Hendrich Ellevier, de Marine met bloote Sabels / neffens zijn Capiteyn) altoos was en bleef van die gedachten / dat Prins Robert, doch speciael Monck, hem noyt soude hebben in de pekel gelaten / dat hy niet konde gelooven de Victorie aen deser zijde diensvolgens te zijn ; maer wanneer hy den 18. Juny was gebracht ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: daer hy sich civil droeg / en van waer hy met Ruyters na 't Huys te Louvesteyn wierde geconvoyeert / doe bekenden hy by nader informatie de Victorie der Hollanders / siende de vreugde-vuyren op een Nacht van Gorcom en andere na-gelegen Plaetsen : Hy schreeff over zijn wedervaren aen den Koning van Engelant desen Brief :

DEN KONINGH,

ZYn Maj. sal buyten twijfel verstaen hebben, hoe wy den 11. *deser mette Holl. Vloot in gevegt zijn gekomen, tussen Duynkercken en 't Noort-Voorlant, leggende den Vyant ten Anker, welk sy op dese aenkomst kapten : Wy zijn tot* 2. *a* 3. *mael haer geluckelijk aengevallẽ, maer onse Vloot, veel minder in getal, was niet formidabel tegen hun magt, en bespeurde als in den eersten een grote schrik onder onse Natie, daerom wy wel gewenst hadden dat zijn Majs. Neef met een goet Esquadre Schepen niet na de West ware vertrocken geweest: Die dag zijn vele van onse Schepen beschadigt, als ook dat van Duc d' Albemarle, en eetelijke Hollanders wierden, of door haer eygen Boscruyt, of onse Branders aengesteken: De volgenden dag vogten met een vernieude courage, dan de derden dag hadden wy 't ongeluk dat aen de gront geraekte, en naulijcx geraekt zijnde, wierden wy met eenige van onse Vlag by de Vyanden omcingelt, die ook* 2. *Brant-schepen by der hant haddẽ, so dat, grotelijx tot ons leetwesen, wy 't ongeluk hebben getroffen, ons te moeten over geven, na dat over de* 150. *dooden wierden getelt; en zijn hier in Persoon, anders gesont, gevangen gebragt: In 't Schip van de Schout by N. van de Holls. over-geset zijnde, hebbe naderhant verstaen, dat zijn Maj. Schepen ons toevertrout, ware in brant gestoken: Mijnen Vice-Ad. is mede verovert, en den Lord Barclay doot; hoe 't verder is af gelopen, kan men niet adviseren, also 't bysondere voor my gesecreteert wert, in 't gemeen wert gesegt, dat wel* 36. *so genomen, verbrant als gesonken zijn, en de Hollanders niet min als* 4000. *gevangens bekomen hebben, dat*

Godt verhoede. Gelieft ons ongeval niet te seer te beklagen, maer versoecke dat onse Familie wil ontfermen.

Uyt mijn gevangenisse op Loevesteyn, den 20. Juny 1666.

G. AISCUE.

P.S. My is van de Offics. der Holl. Vloot, als ook van de Hooge Regeeringe, alle beleeft onthael gedaen. Tot Rotterdam komēde, ben verwondert geweest, dat nog so veel duysende mannen sag, daer een so magtige Scheeps-Vloot bemant was.

Hare Ho: Mo: ordonneerden / en wierde dan met recht by de Vrije Nederlanders Victorie en Danckdacht over dese Victorie ghehouden / volgens de Uytschryving / dus luydende:

NAdemael het God de Heer Almagtigh uyt Zijne oneyndelijcke Genade en Barmherticheydt beliest heeft desen Staet te Zegenen en te Kroonen met Victorie tegens de Engelse Vloot, oock te verbreken haer voornemen, en de selve met groot verlies te rug te laten keeren, sulckx dat wy schuldig souden zijn aen de uytterste ondanckbaerheyt tegens Zijne Goddel. Majestt. indien wy hem daer over niet en gaven de Alderhooghste Loff, Prys, ende Danck: Soo hebben wy met ende benevens de andere Provintien, ter Vergaderinge van de H: Staten Generael, hoognoodich geoordeelt uyt te schrijven eenen Algemeenen Dank en Bededach over alle de Geun: Provintien, geassocieerde Lantschappen, Steden en Leden van dien, die wesen sal Woensd. naestomende en 8. dagen, wesende den 30. deses, om ten selven dage Godt de Heere met een nedrig Gemoet in alle Kercken te Danken, Loven, en te Prijsen, over de voorsz. verkregene Victorie, en daer benevens vieriglijck, met een diepe en hertgrondige vernederinge te smeken en te bidden, dat Zijn Goddel. Majestt. Zijne Gunste over dese Staet verders genadelijk gelieve te continueren, en de Wapenen van den Staet verders sodanich te Zegenen dat daer door de Neringe en Hanteringe wederom mogen floreren: Mitsgaders met een Goddelijcke, eerlijke, en gewenste Vrede te begenadigen, tot grootmakinge en verbreydinge van Ziinen Alderheyligsten Naem, tot vast-stellinge van de Ware Christelijcke Gereformeerde Religie, als mede van het Welvaren van ons Lieve Vaderlant, &c.

Na ghehouden Dancksegginge was 't vuyren in de Geun: Provincien seer groot / Amsterdam en Haerlem verbrande diverse Schepen / denoterende dat van Aiscu / selfs Roomse Priesters / van verstandiger oog en ander intrest als die van Brabandt zijnde / lieten niet alleen door Klopjes en andere uyt haere Vensteren Musijck hooren / maer in de Gracht voor haer Deur een toe-gestelt Oorlogschip met zeylen en treylen verbranden: In den Haeg door de Franse Ambassadeur nevens vuyren den Wyn doende loopen / is van die van Denemarcken, den Keyser / en ook van Sweden gevolgt / las men op dese Slach dese geestige Vaersen:

Pugnatum est Batavos inter, fortesque Brittannos,
Et vix post guarum pugna peracta diem.
Litora nota tenent Batavi, fundum Maris Angli,
Hos merito Dominos dixeris esse Maris.

In dese Battaillie zijn noch aen te mercken / dat den Lieut. Admirael Generael de Ruyter in zijn bevel hier soo goede ordre ende beleyt hielt / datte Engelse noyt eenige kans kregen om de Nederl. Vloot van een te scheuren: Oock niet min remarcabel zijnde / dat den Lt. Adm. Tromp sich tot meer als

gemeen wonders van 't een en 't ander en diverse Schepen begevende/ de selv soo aen boerde / dat een van 280. man / zijn Persoon maer met 40. daer a quam: En so yverden hy als een Helt in dese geheele Battaillie / executerend de soo meenighmael wenschingen by hem ghedaen/ van zijn Vaders doodt noch eenmael aen de Engelse te wreken; Was oock een weynich van een Splinte geraeckt. Remarcabel wast dat Vice-Admir. Barclay, 40. dooden hebbende en sich tot over-geven gedwongen siende / noch wilde ieder smijten 2. a 3. van zijn verwinners/ en geen quartier begeerende / wiert in de Keel doorschooten loopt eenslags na de Hut/ en die hem volgden vonden hem strack bekloedt doo of de Taeffel mette Armen van malkanderen ghestreckt leggen : Zijn dood Lichaem wiert mede in den Hage gebracht/ ten Huyse van Doctor en Apoteker Kuys/daer men hem sach/ en Balsemde en bewaerde / om gelijck hy een goeden mignon van den Koningh van Engelandt was / aen zijn Majesteyt te vereeren ; Hebbende maer twee maenden aen een Engelse Laide ghetrouwt geweest : Schout by Nacht Sweers op het veroverde Schip van Aiscue komende/gaf Aiscu hem de hant en de Sleutel van zijn Servis/ met reverentie/ als verwonnen ; Van dit Schip zijn 500. Engelse op de Neerl. Schepen gheborcht/ en 't Schip verbrant/ tot beneden/ sprongh den 14. deser snachts by elf uren/ als de brant aen de Kruyt-kamer quam ; Het voerde 92. stucken/ waer van de onderste Laeghe waeren 36. ponders / daer onder 8. schietende 48. pont : Van Yser en Hout soo vast als 't beste Schip der Engelse Vloot / had op 620. man : En was het selve Schip daer op den Koning Anno 1660. uyt Hollant mede van Schevelingen na Engelant / als hy herstelt wiert / voer. In 't Slaen zijnde mede diversche vreemde voorvallen ghebeurt / want de Nederlanders hier oock mede niet mis gaende / verlooren dien braven Heldt Cornelis Evertsz. van goet beleyt / en de Kroon van dat Geslacht : Als mede Abraham van der Hulst, mede van goet beleydt / ende hoewel soo heerlijck van postuyr / is in de gesonde lincker Borst / tot rouw van veele / met een Musquet-schot getroffen : Capit. Jan de Haen had Jeremias Smit, Vice-Admirael van de Blaeuwe Vlach / met 70. stucken/ wel een uyr op zy / maer den Engelsman geen lust tot abordeeren hebbende / schaavelden van malkanderen: Daer zijn twee a drie Schepen gheweest die 24. ja 36. ponders hadden sitten / in de Balcken van de groote Mast van 't Schip : Seecker Constapel achter uyt de Geschut-gaten willende sien door 't op-klaren van de roock / waer ende hoe na den Vyant was/ wiert het Hooft even buyten 't gat af gheschooten / de Maets hem dus siende / smeten de rest het gat uyt in Zee : Een ander door Splinters de ruch wech / wilde na boven om revengie / dan raeckten onder weeg middel deur / soo vergat die 't boven gaen : Een ander zijn Vader siende by hem staen/ en in de Borst te pletteren geschooten / zeyde zijn Vader adieu/ die alsoo stervende / hy hielp / om ruymten in 't Schip te maecken / buyten boort setten. Christoffel Mings door de Strot geschooten / stondt wel een half uyr achter op zijn Campagne / houdende zijn Keel / om het Bloedt te stelpen/ met zijn Vingheren toe / maer een tweede schoot hem door den Hals treffende/was met hem het Leven en de glorije van Engelant in dese gedenkwaerdige Battaillie uyt.

Het was al den 30. Januarij 1666. gepasseert / waer van men nu ghewisheyt kreeg/hoe dat Schipper George Tames van Hamburgh zijn wedervaren aldus uyt Barbarijen verhaelt/ 't geen vry remarcabel is:

IN der haeſt heb ik over Livorne ons groot ongeluk over-gebrieft,wijl men ſeer heymelijk ſchrijven moet, en deſe tweede dient alleen om ons treurig Gevecht nogmaels bekent te maken,op datte Vrienden die ſulcx ſien weten mogen dat ick mijne vryheyt door 't opgeven harer Goederen niet heb willen aen nemen: Den 30.Jan.wierden wy 3.a4.mijlen van Cadix van 5.Turken metter Sonnen opgang vervolgt: Haer Admir.met 34.en 560.m.leyde ons aen boort, en wierp aenſtonts zijn Volk in onsSchip,daer dapper gevogte wiert,d'andre 4.gaven ons laeg op laeg dan wy vergaten haer ook niet:En vermits den Adm.ons 8.a 9.glaſen of 4.a5.uren aen boort lag;ſo en koſt men omtrent 3.ur. lang niets van de Victorye oordeelen. Eyndling gaf de goede God ons ſoo veel byſtant dat wy uyt vielen, en alles wat op ons Schip van den Vyant by 't leven was,onder de voet hieuwen:De andre honden ſo ons aen boort lagen,ſulx ſiende,ſpronge meeſt over boort,daer van wy nog wel 20.m.in 't water doot ſchoten,de reſt ontweek ſig in 'tRuym,en liet ons haer leeg Schip ſo aen boort leggẽ:Wy haddent vermeſtert,maer dorſde ons Schip van Volk niet ontbloten, namen deſw.voor, haer in de gront te boren: Onder dies komen d'andre 4.die terw.hare lecken onder water geſtopt hadden,en gave ons van nieus laeg op laeg,wy verſuymde niet haer alſo te antwoorde, endling bragte ſy een Kabeltou aen 't lege Schip,en zeylde van ons boort af,parlamenteerde vorder,en een Chaloup aſſende,ſeyden,indien wy ons Schip op gaven,ſy wilden ons metSloepen enBoten naLant laten varen,anders wilde ſy ons geen quartier geven:Ik antwoorde daer op, dat ick noch Kruyt en Loot genoegh had om 't ſelve te defenderen, ſy mogten maer aen boort komen,en ons daer uyt halen: Dus wat afgeweke,komen alle 5.weer aen,maer dorfden aen ons boort niet komen, maer beſchoten ons met Vierwerken die onleſſelik ſijn,en ſo ons Schip in den brant,ſo dattet metten avont in ligte vlam ſtont,en onmogelijk uyt te bluſſen: So lang wy nog een ſtuk roeren konden, deden wy haer noch ſo veel quaet als wy mogten, tot oock de Kamer in volle brant ſtont:Hier door ſprongen wy alle op 't Voor-Kaſteel:Ick bedankte alvoren 't Volk datſe my ſo troulijk by-geſtaen hadden, en wenſte d'een en d'ander een goeden Nacht:Onder dies ſpringt 't Schip ten dele in de Lugt,en de reſt ſonk weg;wy ſwommen alsEnden in 'twater,yder nam een ſtuk hout om ſijn leve daer op te eyndigen: Daer op quamen die honden met hare Sloepen alle 5.by ons,en ſpraken ons Volck aen, quamen oock by my,daer ik naekt op een bort ſat,my vragende of ik quart.hebben wilde,ik ſeyde neen,maer ſla my doot,dan ſy grepen my by 't hair,en ſleepten my in haer ſloep: Waer op ik (Gode verandere het) in deſe grote elende gekome ben:Die onder onſe doot gebleve zijn,ſijn Claes Timmerm. de Kuyper,de Schrijver,een Jongm.Pieter van Aſſel,Jacob met een lammeHant, dat ſijnſe al,de andere ſijn France:Wy waren 75. man ſterck,daer af vermiſſen wy 22.Haere dooden ſijn,daerſe ons niet recht van op biechten,op 'tSchip de 3.Manẽ 34.ſt.36.doden en 74.gequetſten,'t Schip de halve Maen 30.ſt.56.doden, 37. gequetſte,op 't Schip Algiers 42.doden 26.gequetſte,op 't Schip Boſon 42.doden 30 gequetſte,op 't Schip Taratan 22.doden 18.gequetſte; Maer de Chriſtenen die in

dit

dit vegten voor Slaven op de Turkse Schepen geweest sijn, seggẽ, wel te wete datse over de 400. doden gehad hebbẽ, also de gequetste meest waren gestorven: En getuygen de oude Slaven, dat so lang haer geheugt, en de honde self seggen, so lang Algiers gestaen heeft, hebbẽ sulken weerstant niet gehad: Zy drijgen my te wille verbrandẽ, dan ik hoop een beter: Ik bid mijne Meesters en Vrienden datse my maintineren, en dit overwegen, dat ik nog Leven nog Vryheyt heb geagt, maer voor 't Vaderl. alleen beyde Schip en Goet heb op-geoffert, en datse my seconderẽ, en uyt dese ellende daer ick by geen Menschen komen derf, Water en Broot hebbende, mocht werden gereddet.

Den gantsen Somer was t'Antwerpen noch al veel spuls metten Prins Tarquino / desen was den 17. April savonts gebracht onder den Blaeuwen Hemel / alwaer hy bekende zijn Schoon-Suster met een Pistool gheschooten te hebben / (de Historie hier af staet op ons 14. Deel fol. 20/ 27/ 179.) doch dat hy haer maer en had willen verbaert maken; dus binnen keerende / wiert den 19. weder voort gebracht / alwaer hy na lang pleyten / uytstel kreeg tot Woensdaegs na Paesschen: Maer den 20. Mey is dito Prins ter doodt gecondemneert in de volle Vierschaer / van welcke uyr af hy hem bereyde om te sterven: Dus komt hy den naesten morgen op 't Schabot / dat op de groote Marckt voor 't Stadhuys op gerecht was / daer was mede een staeck by op gerecht / en een Blockjen / om of op te sitten of te knielen / en niet wijt van daer een hoop Zant: 't Was omtrent den middach als hy met zijn Knecht / den Beul / en 2. Preeck-Heeren voort quam: De Diefleyers en Hellebardiers stonden rondsom 't Schabot: Den Marquis van Antwerpen / mette Roede uytten Vensteren van 't Stadhuys = bereyt tot de executie / sprack de Prins eenige woorden met de voorsz. Preeck-Heeren / sich als een misdadige Devotaris aen stellende / echter dronck noch een Schale Spaensse Wijn: Waer nae den Beul hem heeft geblint met een Neusdoeck / die hy achter toe knoopten, Daer op knielende / wiert hem 't Hair af-gesneden / en 't Hembde tot de schouderen af gestreken; den Beul zijn Swaert getogen / slaende / stuyte de slach van de voorsz. Knoop van zijn Neusdoeck / soo datte slach niet voort ging / dan alleen twee Vingeren diep; Hier stont yder verstelt / waer op den Beul met zijn Knecht dito Prins op namen / hem settende op het Banckjen aen de gemelte Staeck / om daer geworcht te worden; Waer over het gepeupel riep / Moorder, Moorder: Den Prins hier op onversaecht / streeck de Neusdoeck van zijn oogen / en zeyde: Dit en is mijn Justitie niet: En so den Beul hem draeyende meende te wurgen / draeyden hy hem om van 't Blockje / en woelden hem voorts van 't Schabot / waer op een grootee tumult ontstont / doch den Prins is weder op het Schabot gebracht / daer de Barbiers stracx zijn Wonde stolpten / terwijl hy tot middernacht daer op een Bedde leggen bleef / smorgenn wiert hy weer op Steen in den Kercker gebracht / daer hy voort genas: Doch midts voorspraeck van Castel Rodrigo / dede men de Antwerpenaers gelooven / dat hy als straf genoeg hebbende geleden / was gepardonneert.

De Spaense Regeringe langs hoe jalouser / als geen natie die neffens d'Italianen hare Gebueren / veel van die siechte zwanger gaen / namen geen behagen

gen in den eysch die den Koningh van Vranckrijck t'elckens vernieuwden aen haerlien/ van / Dat Vrankrijk bevoegt was en toe quam 't Hertogdom Brabant, uyt kragte van 't Huwlijck met sijn Gemalinne, outste Dochter van den Coningh van Spangien: Den Keyzer nu alrede Bruydegom mette tweede Dochter van den Cathol. Koning/ en smaeckte die saus oock geheel niet/ en daer waerender wel meer die dien voix niet geern en hoorden / maer sy en haddender niet in te seggen. Castel Rodrigo, een gesleepen Politicus/vong dan aen/ op den naesten Pas van Vranckrijck en Duytslant en Nederlandt / aen de Sambre/ 2. uren van Namen/ te bouwen een nieuwe Vesting/die men intituleerde Charle-Roy, die Francoisen dit hoorende/ noemdent Charle-moy, daer nae dooptent eenige Charle-Ville: Hier wiert ten aensien van situatie Camerick / van Wallen en Mueren Antwerpen / van ordonnantie Utrecht/ maer van onkosten byna alles beschaemt gemaeckt wat den Koningh van Spangien in Nederlant besat. Castel Rodrigo dede oock alle Frontuyr-Plaetsen visiteren / niet alleen tegens Vranckrijck/ nemaer oock tegens de Geun: Provintien / hy sont oock diverse Benden Soldaten derwaerts / als oft yemandt daer omtrent een quade conscientie hadde: Selfs reed hy den 19. deser na Santvliet/in een Siege Volant, mennende selver 't Paert/dan een Boerman te Paert reed daer nevens/ die de Capercon van zijn Paert hielt: Quam alsoo savonts weer thuys / sluytende mette Italiaense en Portugese Kooplieden grote sommen van Penningen/ten dienste van zijn Meester.

Na dat (gelijck wy fol. 54. gezeyt hebben) op d'Educatie van zijn Hooght. den Heer Prince van Orangien by de Staten van Hollant en West-Vrieslandt Resolutie was genomen/ hebben hare Ed: Gr: Mog: daer op aenstondts door eenige Gedeputeerden 't selve aen Mevrouwe de Princesse van Orangien laten notificeren / die sulckx voor aengenaem op-genomen / en den Heer Prins van Orangien de selve gracieuselijck heeft bedankt. Den 14. passato was zijn Doorl. van Brandenburg doe noch in den Haeg zijnde/ op 't Hof van de Princesse Douagiere van Orangien / dieshalven door een aensienelijck ghetal van Gecommitteerden uytte Generaliteyt gecomplimenteert / daer 't woort door den Heere Wijnbergen wegens Gelderlant/ als d'eerste in Commissie / wiert gevoert: Men bevont zijn Doorl. hier over met aengenaemheyt aen-gedaen / als bemerckende / dat dit devoir onder andere redenen en respecten/ te meer verplichtingh had om de nauwer Alliantie tusschen zijn Keurvorstel: Doorl. ende het Illustre Huys van Orangien / dat van desen Staet soo veel ghemeriteert had / &c. Den Heer Advocaet Hop was doe verkooren tot Pensionaris van Amsterdam/ Mr. Pieter de Groot den outsten blijvende. Geen kleyne ombrage als of Engelant met Sweden gesterckt in Holsteyn pooghden te vallen/ veroorsaeckten / dat men discoursen voerden om eenige 1000. mannen van dezes Landts Militie derwaerts te laten af-gaen / als Geallieerden van desen Staet; dan die geruchten zijn by non nihil gebleven. In tegendeel wierden de Fransse Hulp-benden weder na Boxmeer uytte guarnisoenen om na haer Vaderlant te vertrecken/ t'samen geroepen: Want den Bisschop van Munster had reedts den 1. deser Deutechom en Appel ge-evacueert / neffens andere Plaetsen, die van Borculo en Wildenborg op-betaling van hare achter-

terstalligheden staende/ zijn mede af-gegaen. Den Fransse Gen. Pradel en andere Officieren wierden met Geschencken vereert: Togen over de Brugh van Maestricht na Luyck/ binnen de Stadt/ volgens haer begeeren/ hoewel men buyten de Stadt over de Mase een Bruch had geslagen/ daer sy niet over wilden/seggende: De goede Vriendē moeten also goet en aengenaem in 't scheyden als in 't komen wesen: En soo trocken sy door de Stadt; dan alle Steegjes en Kruys-Straten daer sy passeerden/ waren met 't Guarnisoens Militie beset; Hare Ruyterye was uyttermaten schoon/ reden met gestropte Rappieren/ d'Infanterye was tamelijck: Omtrent Hamondt komende/ quamen daer juyst uyt Duytslandt na Brabandt by de 1500. Croaten/ onder den Oversten Post; De Fransen trocken hare Sabels uyt/ ende lieten de Croaten midden door haer Leger passeeren. Den 11. passato is 't Stedeken Bronckhorst door een Test met vuyr in 't Huys van Burgermr. Tieleman van Lormen in brant geraekt/en so jammerlijk vernielt/datter maer een half Steenen Huys is blijven staen/ alsoo de wint in een uyr driemael varieerde/ waer door 't gheheele Stedeken in een korten stont rondsom ontsteken in lichter vlamme stont; daer zijn over de 70. Huysen verbrant/veele Menschen gequetst/een Kint verbrande tot polver/ en een Vrou raeckten oock heel bedorven.

Doenmaels sach men voort komen seker Project/ dienende tot wegh-neminge van alle misverstanden tusschen Sweden ende de Geun: Provintien/ 't welck in gheschrift wierde gestelt by de Sweetze Commissarissen/ ende tot Stocholm over-gelevert aen den Ambassadeur van den Koning van Vranckrijck aldaer/ luydende aldus:

PROJECT VAN RECONCILIATIE,

Van de Kroon Sweden mette Vereenigde Nederlanden.

DE Plenipotentiarise Commissarissen N.N. van onsen genadigen Heer, den Doorl. en Magtige Prins *Carolus*, &c. Maken bekent, dat hoew. d'oude en nuttige Vruntschap, welke voor langen tijt tussen de voorsz. sijn Koninkl. Maj. en 't Rijk van Sweden, en de H: Mo: H: Staten Gener. van de Vereen: Nederl. in vigeur is geweest, zedert eenigen tijdt door quade gronden en controversien niet weynig gekrenkt is geweest, nogtans sijn Koninkl. Maj. van Sweden, en haer H: M: gedagtig sijnde hoe groot voordeel en versekertheyt beyde Staten getrocken hebben, so lang de conjunctie van trouwe en van gemoederen aen beyde zijden gebleven is geweest, begerig sijnde de voorsz. quade gronden weg te nemen, en de controversien t'eenemael uyt te blussen: En de voorsz. H: Staten Gener. hebbende tot dien eynde met Volmacht willen af senden haeren extraords. Minister de Heer *Johan Ysbrants*, Raet der Stad Groeningen, en Gedeput. van de voorsz. Stad en Omlanden in hare Vergaderinge: Heeft sijne Koninkl. Majest. over langen tijt gewenst hebbende datte oude Vrientschap mocht herstelt werdē, sijne Commissarissen gestelt, met Volmacht, om neven de voorsz: Hr. Afges. van de Staten Generael te vereffenen de dingen tegen dewelke de opregte onderhouding en vrugten van onderlinge Vruntschap, voor dese aenstoot schijnen geledē te hebben: En by malkander vergadert sijn geweest, en de saken van beyde zijden in

questie geexamineert zijnde, zijn wy over een gekomen in de navolgende Artic.

1. Hoe w.genoegsaem kenbaer is dattet met seker Acte van Illustratie, die anders sints genoemt wort Elucidatie van 't Elbingse Tractaet, den 1. Septemb. 1656. gesloten, so gelegen is, dat die geen kleyne oorsake der banden van d'oude Vrunsch. te breken gegeven heeft, en in plaets daer van menigmael occasie geeft om oneyndelijke krackelen en quade gronden te veroorsaken, sijnde geoordeelt datter by de Staten veel aen gelege is datte selve na dese te niet gedaen en van beyde zijde weg genomen worden: So is deselve door een speciael en solemneel Acte geabrogeert, en met dit Tractaet over een gekomen, en met onderling consent vast gestelt, dat de voorsz. Elucidatie den 29. Nov. 1659. tot Elseneur gemaekt, verklaert werde, t'eenem. weg genomen, en simpelijck geabrogeert te sijn, en de kracht en 't effect daer van t'eenem. en voor eeuwig afgesneden en uytgebluft, en vernietigt als ofse nergens geweest ware; So datse na dese niet sal vermogen nog behoren geallegeert of sose geallegeert wort, acht op geslagen te worden.

2. Aengaende de Tollen genaemt Veylgelt, welke sijn Koninkl. Maj. van Sweden aen neemt te bewijsen dat op-gestelt sijn tegen de sin van de voorgaende Accoorden, om de Waren in de Baltize Zee, alwaer 't Rijk van Swedẽ 't grootste deel van sijn Dominien heeft, te beswaren: Is over een gekomen, dat gelijk als by de Oppermagt van beyde Staten sonder enig dispuyt bestaet 't volle Regt om te disponeren over alle Lasten en Tollen in haer eygen Gebiedt en Dominien te Lande en ter Zee. So ook beyde de Geconfœdereerde effectivelijk na de gelegentheydt van tijden, en staet deselve van haer begeren ook mogen veranderen en vermeerdere, ten zy na desen met gemeen consent anders soude mogen goet gevonden werden tot 't gebruyk en voordeel van beyde Staten.

3. Hoe w. volgens den inhout van de Accoorden in voorgaende tijde gemaekt sijn Koninkl. Maj. geen kleyne somme van subsidien met regt pretendeert, en daer en boven de Compagnie van de Onderd. van 't Rijk van Sweden so in Genua als America, van de Ondersaten van de H: Staten Gener. van de Vereen: Nederl. geen kleyne schade geleden heeft, soo dat hy voor dat ongelijk en door de aen-gedaene schaden met regt een groote somme eyst; heeft nogtans zijn Koninckl. Maj. geoordeelt dat tot herstellinge van de oude Vruntsch. tussen dese Staten behoort, dat al dese questien weg genomen, en als op een reyse afgesnede worden met een sekere somme eens voor altoos te betalen; derhalven is aen beyde sijden veraccordeert, en van wegen de H: Staten Gener. van de Vereen: Nederl. ter goeder trouwe belooft, gelijk zy uyt kragt van dese tegenwoordige op haer nemen, dat aen zijn Koninkl. Maj. om dese pretensien eens voor altoos af te lossen, betaelt sullen worden ...... Rijcxds. so dat terstont na de Conclusie en Ratificatie van dit Tractaet ...... en de resterende behoorlik betaelt sullen werden tot Hamb. wanneer de Vrede metten Kon. van Groot Britt. gesloten sal sijn: Welke penningen betaelt sijnde, sullen al die pretensien welk op de voorsz. wijsen geeyst sijn, op-houden, so datse van wegen 't Rijk van Sweden, of van desselfs Onders. geensints sullen mogen of behoren gevordert wordẽ, gelijk sy ook met dese tegenwoordig renuncieren van alle actien en pretensien, welke tot desen dag toe tegen de West-Ind. Comp. van de Vereen: Nederl. hoedanig die zijn ingestelt en gemoveert zijn geweest, of op eenigerley wijs gemoveert soude mogen worden.

4. Hoedanig 't Regt is 't welck zijn Kon: Maj. van Sweden toe komt wegen Bremen, volgens 't Instrument van de Westfalise Vrede, kan niemant die eenig kennis van sake heeft.onbekent sijn: Derhalven indien door de tegenstellinge van de Magistraet van Bremen, sijn Kon: Maj. van Sweden met ongelijk getergt sijnde zijn Regt niet anders dan met Wapenen kan krijgen, is hier mede gestipuleert, dat gelijck als de H: Staten Gener. der Vereen: Nederl. bekennen dat sy in geen Verbont met andre verbonden zijn, waer door sy gehoudẽ sijn enige Vyande van Sweden enige hulp met raet of daet te doen; Indien sy enige gemaekt hebbẽ, sy affirmeren dat sy daer vant'eenem. renuncieren: So verobligeren sy haer ter goeder trouwe dat sy veel min de voorsz. Stad Bremen enige assistentie, directelijk of indirectelijk in 't openbaer of in 't verborgen, door haer selve of door haer Onders. sullen doen.

5. En so salder volgen een eeuwige vergetenheyt van alle voorgaende controversie en quade gronden, en sal yder zyde arbeyden datte oude Confidentie en onderlinge Correspond. tussehen beyde de respective Staten en hare Onders. herstelt worden: En sullen so in andre dingen de Verbonden voor dese op verscheyde tijden geconcludeert en vernieut tussen sijne Kon: Maj. en de H: Staten Gener. van de Vereen: Nederl. blyven in haer volle vigeur, voornamentlijck sal 't Verbont van 't Jaer 1648. en desselfs Articulen in haer eygentlijke en aldaer begrepen gehouden worden, als zijnde 't voornaemste en onbeweeglik fondam. van een nauwer vrunschap en nootsakelikheyt; En sal 't Tractaet van 't Jaer 1656. tot Elbing gemaeckt, (uytgenomen 't gene hier daer naer in verandert is) van gelijke weerde met die gehoude worden, behoudens 't gene dat in 't 1. Art: van dit Tractaet gestelt is; als mede in alles de Conditien van 't Verbont den 1. Maent van 't voorl. Jaer in gegaen met den Koning van Groot Brittanjen.

6. Dese fondamenten gestelt sijnde, belooft sijne Kon: Maj. sijne Mediatie vrundelijk te willen presenterẽ aen de partyen die nu in Oorl. zijn, en dat hy alle mogelijke vlyt sal aenwenden, datter wederom Vrede moge gemaekt worden.

7. 't Gebruyk van Navig. en Comm. sal vry wesen, so dat wanneer Paspoorte in tijt van Vrede of Oorl. getoont worden, de Schepen en de Menssen daer in sijnde, vry sulle mogen haer reys vervordere, sonder enig verder ondersoek of beletsel.

8. 't Sal ook sijn Kon: Maj. van Sweden geoorloft zijn in de Landen van de H: Staten Gener. van de Vereen: Nederl. Coopvaerdy-Schepen te kopen tot alle tijdẽ daer uyt te brengen, en deselve, of andre Schepen die op andre Plaetse gekogt sijn, in de Havens van Swede te senden; welke de voorsz. H: Staten beloven niet alleen van alle gewelt van de hare te bevryden, maer ook alle faveur te betonen.

10. 't Sal ook sijn Kon: Maj. en zijn Onders. geoorloft zijn vryelick te varen en haer Comm. te dryven in de Gewesten die de H. State Gener. van de Vereen: Nederl. besitten in America, of in West-Ind. of in Africa, of diese na desen soude mogen krijgen, mette selve vryheyt als 't toegelaten is, of soude moge worden, aen andre Geconfedereerden van de Vereen: Nederl. en aen 't Volk dat eens met haer is.

10. De questien van particuliere Persönen sullen gedecideert worde volgens dẽ inhout in de Accoorden begrepẽ, en gedecideert sijnde, sonder verder uytstel geexecuteert worden; Maer specialijk op de sake van Groot Jan tegen de Krybus eenm. gedetermineert worden, is aen beyde sijden goet gedagt en geapprobeert, dat door autoreyt van d'Opper-Magistr. van de partyen, enige verstandige en vrome Mannen,

nen, van beyde sijden verkoren sullen worden tot arbitrage en Acte van Compromis, welke tot Hamb. na 6. maende van de conclusie van dit Tractaet af, volgens de gewoonte in Compromissen, van beyde partye kennis sullen nemen, en so de sake in questie finalijk af maken; De sake gedecideert sijnde, sullen beyde zijden van de Geconfœdereerde arbeyden datse terstont geexecuteert worden.

11. Also dese Reconciliatie en herstellinge van Vrunschap yvrig gepromoveert en geprocureert is door vlyt en arbeyt van sijn Alder-Christ. Maj. is mede verlogt tot meer sekerheyt daer van in toekomende tijt, datte Guarantie en onderhouding van de dingen welke nu gestatueert en beslote sijn, sijn voorsz. Koninckl. Maj. gecommitteert sal worden, op dat dese Reconciliatie met alle yver gehouden, en de getrouwigheyt van 't veraccordeerde gemaintineert worde door sijnen Raet, Authoriteyt en Macht, so het van node is.

De Republijcke van Genua siende dat men by nae de geheele Weerelt over in dese Eeuwe by d'Europise Monarchen niet anders en beoogde / dan om de Vrije Staten en Koop-Steden ware het mogelijck / van hare Traffijcke ende Zeevaert te ontsetten / ende die over te planten in Koninckrijcken daer de Commercie door eene Voix of al of niet geluckig wiert gemaeckt : Sonden aen den Keyser van Turckijen haren Gesant Durazzo, om / dewijl men soo weynich ghetrouwheydt onder de Christenen vandt / meerder woort-houdingh by de Mahometanen (die om geen saeck en willen zweeren) te vinden in dat geene waer over de Christen Princen elck met 't gepretendeerde hoogste Recht, hede so veel Christen Bloet om dat arme pro ipso storten : De Gesant dan / vertrock na Livorno / daer hy sich toe-gerust had / na Constantinopolen / onder veele rijcke Meubelen tot wellekomst mede voerende / (hadde sich uyt last van den Senaet gekleet in Genuees habijt / dat is / op zijn Rooms met een langen Rock van root Carmosijn Velours / gevoert met Hermijntjes / gelijck hy van deselve voering en oock van Sabels mede voerde al in gout geborduyrde Klederen:) Onder de Presenten die hy voor den Grooten Heer / Primo Vizir / en de grootste Turckse Ministers mede nam / waren daer : Twee grote Christalijne Spiegels omwrogt met Rots-werk, en op dat fatsoen mede twee Kandelaers, daer by noch twee heldre Lugters van suyver kristal: Een Koninckclijcke Zit-stoel van Silver, de voeten van kristal, geciert van vele goude en silvere figurē: Een korale Schrijf-Cabinet, de ciersels van gout en silver: Twee grote Silvere Corven: Diverse Monsters van Vremdighede, daer neven 't Register desselfs, houdende aen 't Turkse Hof, en een grooten Gouden agtkantigen Tafel: Noch ses wat kleynder, met omslagen van deselve stoffe: Ses Kassen vol vergult Lynwaet, gelardeert, van de schoonste droge Confituren: Ses geparfumeerde Toletten met goude kanten: Veel korale Braseletten, omwrogt van gout en silver: Twaelf kristale Botteljes vol welriekende Wateren, gestelt in een van Schilpadden bene ingeleyde kelder, met silver en gout: Veertig grote Toe-stellen in roden Carmosijn, van gouden gekant en geborduert: Nog twintig van gout en filvere Zatijne stucken: Idem 100. van Flours, Damast, Satijn Taffa, en andere Zyde stoffen, van de beste Genueesse Werck-Lien: Alles op vier Tonnen Gouts geschat.

JULIUS 1666.

Dus socht het Genuees Italien proffijt door Geschencken / ende dat selfs by Zarazijnen / verre van daen / dat sy als Christenen haer even naesten souden hebben willen verongelijcken / gelijk Engelant dede / dat nu geworden was in plaets van Beschermer / een bederver / een nijdige op zijn Buyrmans Welvaert. Den Paus dan / hoewel seer zwack / verheugde sich nochtans / datte Ketters elckander soo hekelden / en veele Cardinalen op zijn doot hoopende / echter bedrogen waeren / den Paus bleef en is noch. Ter contrarie storf binnen Romen van een pestige Koorts zijn verheven Neef Prins Pamfilio / maer 44. Jaren out / hebbende met zijn Gemalin de Princes Rossano een soo prachtig Leven gelept / als opt yemant: Men bracht zijn delicaet Lichaem / nu doodt / wel op zijn verheven Palleys Navone / maer 't selve als ydel / wiert den naesten dach in de Kerck St. Agnes sonder eenige Ceremonie begraven: Zijn Testament bestondt in dese groote kostelijckheden:

Aen zijn eenige Zoon Dom Jan Baptista, Hertoge van Carpineto, maeckt hy zijn Eerst-geboortens Recht, verkregen van Paus Innocentius de X. zijn Oom maeckte hem Voocht, en de Renten daer af.

Aen de Princesse Roßano zijn Vrouw 1000000. *Kroonen.*

Aen zijn twee outste Dochters elck 60000. *Kroonen, en aen de jongste soo veel, met al de Gesteenten.*

Aen zijn gemeene Huysgesinnen 3000. *Kroonen.*

Aen de Gereformeerde Augustijnen 6500. *Kroonen, om te verbouwen haer begonnen Kercke van St. Nicolaes de Tolentin.*

Aen de Jesuijten mede 8000. *Kroonen, om haer Kerk van St. Andries te voltrecken.*

Idem 3500. *Kroonen, tot het Silver Servies dat hy aen de Kerk van St. Pieter in Vatican had beloost.*

Noch 400. *Kroonen's Jaers Inkomen aen de Kerck van St. Agnes,*

Aen den Paus een seer kostelijcke Tafel, oock aen den Cardinael Gigi, en aen andere Prelaten, willende, dat die daer voor tot rust van Ziele 7000. *Missen wilden doen.*

Zijn Geestelijcke Pensioenen maeckte hy een van 12000. *Kroonen aen zijn Oudtste Soon, daer Benedetto zijn tweede Zoon een van* 9000. *behoudende noch een van* 3000, *en al zijn Meubelen.*

Den Spaense Cardinael Sforca, als Gesant Caracter van Koning Carolus II. van Spanjen aen 't Spaense Hoff gekregen hebbende / had gehoor by den Paus om de investiture van 't Koninckrijck Napels / daer over veele andere Cardinalen seer moeylijck waren / en 't selve poogden te beletten / als een sake haer nadeelig / maer also 't selve een oude belofte was / en den Paus daer mede voort ging / mosten de gestoorde haer self met haer self versoenen.

Den

Den Heere Keurvorst van Brandenburgh wierde den 18. deser op 't Slot van Cleef gebooren een Jonge Prins/ ende Gedoopt/ daer Peters af waren / den Koning van Denemarcken/ Cur-ments/ Duc de Nieuburgh/ en Duc de Holsteyn Gottorf/ voor Peeten/ de Weduwe Hertogin van Simmeren/ en de Princesse van Saxen Altenburg: De Hertog van Mecklenburg sijn Blaeuwe Charter gequiteert hebbende/ heeft sich oock weder ghekeert tot zijn eerste Religie en eerste Gemalinne. De Ingesetenen van Maegdenburgh geensints een Beleg van haren Heer willende afwachten / (oock gedenckende wat onheyl de militaire aen civile voor heen in hare Stadt ten exempel van alle de Weerelt hadden gepleegt/). schoven wegh de Kur-brandenburgse dreygementen/ die haer reeds als geblockeert had gehouden: Dus accordeerden sy/ en nemen Coll. Smit met 1000. Soldaten binnen/ die sy hare voornaemste posten in gaven/ haer oock verbonden/ om selfs dit Guarnisoen te onderhouden/ doch hier tegens stont men haer toe 't meestendeel dat sy tot herstellinge van haere Koophandel en hanthabingh harer Privilegien waeren eysschende: Daer na hebben sy trouwe aen zijn Doorl. gezwooren. Men begost doe tusschen Cur-brandenburgse en Nieuborgse Gecommitteerden in 't Cleefse Lant te handelen/ over de Vryheyt der Protestantse en Roomse in elckx Religie/ so in 't Gulicker Lant/ als in Cleve/ de eerste by-een-komst was te Grinlinghausen / de tweede te Dusseldorp / daer men van Dormaghen de Resolutie der Stenden die veel Gochs graveel en Adelheyt in 't hooft hadden / gelijck sy in Hollandt oock wel getoont hebben/ tot nadeel van veele Godtvruchtige te vergeefs lang most af wachten/ meenende alles af te wercken als in 't Jaer 1614. Onderwijl vluchte Cur-Ments om de stercke graserende Pest / uyt zijn Stadt naer Wirtsenborg/ want daer storven 's weeckx binnen Ments nu wel 300. Menschen/ en na advenant langst den Rijn op de minste Vlecken/ selfs tot Spiers/ waer door uyt Swaben en Beyeren den gantsen Koophandel wierde gestuyt / want den Rijn/ den Moesel/ en Donau waren gesloten: Cur-Trier siende Cobelents en al de schoone Rijnkauwer Ghewesten besmet/ retireerden mede. Men maeckten doe een eynde van de Tractaten met den Bisschop van Munster tot Northorn in het Graefschap Benthem / daer al de onghedecideerde Poincten wierden af-gedaen/ soo van wederzijts gevangenen als van Contributien/ nessens de inclusie van de Princesse ende Stenden van Oost-Vrieslant/ &c. De Fransse Kroon vernieuwde doe haer Tractaet met Sweden / ende gaf aen des selfs Gesant te Parijs 100000. Kroonen / het welck eenige maenden soude dueren.

Vranckrijck hoorde doe van 't Eylandt S. Christoffel ende de Barbados / hoe datte Engelse Gouvernenr Sr. Vanis tegens de aldaer woonende Francoisen ordre had gekregen van Withal / onder pretext / dat alsoo Vranckrijck den Oorlog aen Engelant eerst hadde verklaert / hy Gouverneur oock nu alle Francoisen als Vyanden aldaer soude handelen / ende haer door den Deegen doen passeeren/ al eer de gem: Francoisen kennis van dese Declaratie/ en van den Oorlog kregen: Sr. Ramoy/ Overste der Franse/ dit verstaende/ versamelde zijn Natie / trocken op/ en staken het derdendeel der Eng. Packhuysen

en Moolens in brandt: Het was al den 30. April mettet lumieren van der dag/ dat dit door 400. Francoisen seer schielijck aen 't Quartier van Capomme wierde verricht/ de Engelse wel 600. sterck/ vluchte schandelijck/ doch quamen daer nae weder den strijdt hervatten/ zijnde gheconjungeert met die van Milleton/ dan sy ten tweede mael in route geslagen/ soo datse verstroyt wegh loopende/ terstondt haere Spijcker en Huysen en Plantagien geplondert/ in brandt ende bedorven sagen: Daer na zijn door een derde Battaillie uyt het gants Eylant geslagen/ verliesende haren Leytsman en 1500. Inwoonders/ al haer Forten en Wapenen kregen de Francoisen: Om welck succes te vervolgen/ in Julio onder Monsr. de la Barre met 6. Schepen vol Volck/ en 3. van Oorloch/ van Rochelle derwaerts zijn ghezeylt. Vranckrijck das met recht tegens hare verongelijckers vigilerende/ voer oock voort mettet graven van 't Nieu Canael by Narbonne: Den Koning dede aen de Cape de Crette om de Commercie in Languedocq te favoriseren/ een bequame Zee-Haven tot veele Schepen maken: Den 29. dezes wiert aldaer den eersten Steen aen dat groote werck ghelept: De Geesten voor-spoockten aldaer met diversche modellen de toekomende Welvaert van soo heerlijcken saeck voor Vranckrijk: Onder anderen wierde een voort-gebracht van geschildert Yser/ konstigh van Architecture/ vertoonende een gheheel volboude Stadt/ daer in seer curieus gewrocht het Afbeeltsel des Koninghs/ tusschen twee Colommen/ met diversche inscriptien ter eeren den Franssen Monarch: Den eersten Steen/ die den Bisschop Zegende/ uyt den Naem des Koninghs ghelepdt wesende/ sach men daer aen ghehecht een Medaillie van zijn Majesteyt/ waer rondtsom deze woorden stonden: Tutum in importuoſo Littore, Portum ſtruxit. Dezen Steen wierdt als in Processie tot op het kantje van de Zee ghedragen/ ende aldaer hy soude blijven vast gheset/ onder het ghelupdt van alles wat Bospolver laden kon/ Trompetten en Tambouren/ en de keele van Vive le Roy.

De 25. dezes storf HENDRICK van LORAINE, Graef van Harcourt/ Groot-Schiltknaep van Vranckrijck/ als mede Gebieder van Anjouw/ out Ses-en-sestigh Jaer/ de doodt overviel hem 's Avonts seer haestigh in de Abdije van Royaumondt/ toe-behoorende aen een van zijne vijff Soonen: Hy is geweest een dapper Krijghsman/ die Vijfthien Jaeren in het Noorden tegens de Protestanten het bewindt had: Hy was oock een yveraer in den Ongarisen Krijgh/ en droech sich manhaftich in den Slach van Praegh: Van zijne manhaftigheydt zijn blijcken te St. Jan de Angley/ te Montauban/ op l'Isle de Ree/ ende te Rochelle/ aldaer hy onder les Enfans Perdue maer een Volontaris was/ seer loffelijck naer de Fransse mode/ sich in het alder-gevaerlijckste periculiterende: Dit de Koningh LOUYS de XIII. in het Jaer 1636. hem resolveren om hem Gebieder te maecken over de Schepen die een Aenslach voor hadden op de Eylanden St. Honorat ende St. Margriet; voor Cazal betoonde hy zijn courage/ als oock in de Battailjes van la Route van Quiers/ en in het weder winnen van Turin; Soo dede hy in Catalonien en de Veltslagen van Lucerne/ en in 't veroveren van Balagnier;

tagnier: In somma daer waren weynig voorvallen in 40. Jaren geweest/ of hy had sich daer als een Krijgsman betoont. Uyt ordre van den Allerchristel. Koningh had binnen Roomen doe den excellensten Schilder en Beeltsnijer een Academia op-gerecht/ alwaer hy door op-gerechte Modellen/ veranderingen van gesichten/ en schaduwen/ 40. jonge Fransse Knapen onderwees/ met bevel/ omme niet eerder nae hun Vaderlandt voor wel geinstrueert te zijn/ te keeren; dit niet alleen een groot bewijs zijnde datte Fransse Majestt. een genereus beminder van dese loffelijcke Konst was/ maer oock t'eeniger tijdt in zijn Rijck het allerbraefste Palleys des Weereldts soude ondervangen te bouwen/ want/*daer, Gelt, Konst, voornemen, en Materialen zijn, wat werckt men daer niet uyt?* Engelant groote hoop op den Graef van Sandwich stellende/ had geduerigh die ghedachten/ dat hy te Madrid of de Vrede met Portugal soude uyt wercken/ of de jalousye tegens Vranckrijck in scherpen; Hy Sandwits was wel heus/ maer by veele gants niet bemint/ alsoo den aert der Spangiaerden wat anders is als de veynserye der Engelsen: Desen Graef Sandwits wierde om mede te spreken/ tot Commissarissen toe-gevoegt/ Duc de Medina de las Torres, de Graef Peneranda, den Biegtvader van de Koninginne, en Dom Pedro Fernandez del Camp, Secretaris van Staet: Na dat hy te vore 9. dage na gewoonte op kosten van Spangien was getracteert geweest/ om sich onder die tijdt tot zijn Intrede te bequamen/ 't welck hy te Paerde wilde doen/ maer 't Hof weygerdent; Dus had hy particulier gehoor by de Coninginne/ daer hy sich/ soo men zeyde/ uyt-liet van te willen handelen van een offensive en defensive Ligue met Spanjen te sluyten, tegen wedersijts Vyanden: Daer andre by voegden/ sulcx onder pretext van de Nederlanden tegen Vrankrijck te protegeren bequamelijck konde geschieden: Ende om den Saus noch lieffelijcker op te smucken/ was seer considerabel, dat Madame d'Aumale door Vranckrijck aen Portugal ghehecht, niet alleen een groote hinderpael aen de desseynen van Engel. was, maer veel meer aen Spangien, die men daer door konde beogen, niet anders te soeken, als van de zijde van Portugal Castilien gheduerigh door auxiliare Troupen ende Scheeps-macht in al'arme te houden, ten eynde sich onder de Vrienden ghesterckt, by de Vyanden formidabelder te maken.

Cato segt deswegen wel: *Prospice, qui veniunt, casus hoc esse ferendos:*
Nam levius lædit, quicquid prævidimus ante.

De Turcken langs hoe meer het Christenrijck bespottende/ wijl zy onder de voornaemste der Christenen 't verloop/ ja onder de grootste een schandelijck leven vernamen/ en die om de Buyk, de Beurs, en eygen koppigheyt volgden haer lust, en verwaerloosden, 't algemeen; Lachten de Venetianen dese maent uyt/ wanneer sy met eenige gedagten en hoop daer van onder de Vizirs creatueren spraken: Had den Minister yets onder een glas Wijn geseyt/ dat was doe in vrolijckheyt/ maer op geen andere conditien en was den Grooten Heer te bewegen als/ Dat Venetien de Fortresse Suda demolieerden, en 40. Jaren lang alle Jaren een Millioen Florijnen aen den Grooten Turck contribueerden: 't Welk so veel als een gesang was/ wy en willen geen Vrede: Zy hadden eenige Morlacken

ken die quaet Zarazijns zijn/gevange/en na Constantinopolen gevoert/aldaer men de selve dreygden te doen sterven / of datse mosten Turckx worden; eenige onder pretext van den doot te ontblieden / resolveerden te werden ghedwongen Turckx/d'andere die weygerden/sloot men op in 't Seraglio als Slaven / die men daer na op de Galeyen versont. 't Gebeurde in dese tijt/ dat binnen Milaen in de Corps de Guarde van 't Paleys Royael seecker Vlaems Vrouwtje en Suster aldaer van drie Archiers van 't Hoff / door een ander Archier met woorden te diep en haer eer aen getast zijnde / zy ghewapent met 2. Pistolen / haer na 't gem: Palleys begaf/ alwaer sy in 't gesicht van meenigte Menschen den voorsz. Archier/ haren affronteur/ met een Cortelas door hieu / en daer op met een Pistool door-schoot/ de Guarde en belette haer niet eens/ siende soo een Vrou als een Krijgsman ageren / hoewel sy gegrepen / doch uyt Pardon van de Keyzerinne Bruydt daer na met een bannissement is begenadigt geworden. De groote hitte van desen Somer / droogden soo hevig het Lac van Mantua uyt / dat mits den grooten stanck de Lucht omher die Gewesten so bedorven wierde / datte Hertoginne uytte Stadt weeck / vermits de sterfte / die daer tot eenige honderden 's weeckx/ dagelijckx meer ende meer toe nam. En terwijl dese plagen van den Hemel daer af vielen / verstoute sich noch een Inquisitie-beul van Roomen te Milaen aen te treden/ even/ als of dese straffen door de Ketteryen des Volckx af-quamen : Maer de voorsz. Hertoginne wel wetende dat dese Sighnoor was een Avarus / en die als d'Inquisiteurs maer schrobbers zijn die eerlijcke Familien om hun goetje te incorporeren/ quamen bespringen / weygerden desen Vent het in-komen in haer Landt. Mahomet Gerey, Keyzer der Chrijmisen Tartaren / zijnde een seer machtich Volck / is in dese Maent door de naest gelegen Turcken gantsch uyt zijn Rijck gejaegt : Invoegen hy om sich te salveeren met alle de Princen van zijn Gheslacht nae de Circassianen moste vluchten : Op zijnen Throon hebben de Turcken gheplaetst Assangery, Soon van Ciokan, Gebieder op 't Eylandt Rhodis : Van die tijt af hebben de Zarazijnse Turcken doende geweest om Bruggen over de Reviere Niero te timmeren/ om van die kant d'Ukranie/ Poolen / en gheheel Christenrijck (indien mogelijck) te overloopen : En voorwaer dat heerlijck Kooren-Lant/ het pragtig Polen stont mits haer eygen verdeeltheden noyt erbarmelijker tegens 't gewelt der Turcken als nu.

De Gedeputeerden van de Duytse Stenden op den Rijckxdag te Regensburg/ siende dat men haer van dach tot dach uyt stelde / schreven aen den Keyser/en klaegden over dese dilayen/ versoeckende eens tot een besluyt en afscheyt der Rijckx-saken te komen/ of datse anders na ordre harer Principalen / ghehouden waren af te breken / ende na Huys te keeren : Als derwaerts verlangende/ wijl toch Venetien/ en gants Italien/ seer vervaert voor de Pest / den Handel met die van Bohemen/Frankenthal/Norimberg/ Gulick/ Coblents/ Constants/ Ments/ Munster/ 't Bisdom Porza in Crayenborg/ Aufeck/ oock Engelant/ Amsterdam/ Utrecht/ Gelderlant/ Vlaenderen/ doch speciael met die van Duynkercken/ Oostende/ Brugghe/ Theonville/ Bologna/ Keulen / Franckfort en elders verboden/ wierden oock beducht dat het oock wel licht

hare

hare quijtscheldinge niet lang en soude zijn : Heeter Landen/ als/ Pignarole/ in Griecken/ als te Athenen/ te Madon/ Coron / en Adrianopolis / was de contage al veel vehementer.

De Keurvorstel. Prins van Heydelberg nu getreden in zijn 15. Jaer/ communiceerde den 13. Juny/ na dat hy daegs te vooren / hoewel soo jong / was geexamineert in presentie van de Doctoren van d'Academie / en alwaer hy in 't by-wesen van die van den Hoogen Raet van zijn Keurv. Doorl: in 't Latijn seer geschickt antwoorde/ somtijts na de Logicale manier/ de grootste stucken en Vragen van den Catechismus explicerende / tot seer hooge verwonderingh van al die daer tegenwoordig waren : Hier op van yder de geluckwenschinge / zegeninge / en toe-stemminge ontfangende / vereerde hem zijn Keurv. Doorl. met een Diamant-Ring/ waerdig 2000. guldens. Over Duytslant arriveerden den 23. passato van Romen binnen Hamburg / de gewesen Sweetze Coninginne Christina / om (soo men seyde/ te naerder by te zijn op hare Inkomens in Pomeren / en andre speculatien op de Sweedtze Wapenen : Latende haer wel gevallen de Tractementen van den dapperen Veltheer Wrangel / en van Graef Koningsmarck / soo als die van Stocholm voor Ghesant wegens Sweden na Vranckrijck over de Elve quam gereyst.

Sekere Boer in Oost-Vrieslant/ in't Ampt Stichuysen/ genaemt Omme Volckers / vondt ter halver Maent op een woesten Acker Landts / aen een grooten Moolen-werfs vuylnis-hoop / by een vervallen Heeren Huys / een zwaren Gouden Ringh / wegende 4. Loodt / daer op stonde het Oude Oost-Friesse Wapen met dese Letteren V. G. T. O. Hy gaf de selve aen Bucho Wiarda/ Secreten Raet en Amptman te Lier / die de selve aen de Vorstinne van Oost-Vrieslant presenteerde : Men oordeelde uytte boven-staende Letteren/ dat dese Ringh is geweest de Pitschier-Ringh van Graef Ulrick de I. Immers uyt het zwaer gewicht / was het waer / dat de Ringh van voor ettelijcke Hondert Jaren in een Eeu most gemaeckt zijn geweest/ wanneer men soo gesogten stof soo veel niet als nu en most kennen.

Het en was niet alleen te Brussel datte Engelse affronteerden over de Victorie van de Nederlanders tegens haer van den 14. Juny haer Ho: Mo: Ministers / maer oock te Stocholm konden sy niet dan met scheele oogen aen sien datte Gesant Ysbrants, en Heynsius, Resident daer ten Hove wegens de Geun: Provintien / lustig vuyrden/ en daer na seer magnifijck tracteerden de Ministers van Vranckrijck/ Denemarcken/ Brandenburg/ en van Lunenburgh : Evenwel d'Engelse aldaer om te betoonen datse noch niet doot waren / schooten in spijt sommige Vuyr-pijlen af / om hare Creaturen te doen ghelooven datse soo grooten verdriet in haer verlies niet en hadden : Dan te Livorno / te Genua/ te Madrid/ te Cadix/ Parijs/ Rouaen/ en op veele andere plaetsen daer haer Ho: Mo: Ambassadeurs drie dagen lang vuyrden/ wierden de Engelse die hun doe vertoonden / by alle Vreemdelingen niet soberlijck uyt-ghelacchen. In Denemarcken branden alle des Kroons Zee-Capiteynen tot

glorie der Nederlanders vijfmael haer Canon uytte Schepen los / en de Koninginne van Denemarcken hielt een seer kostelijcke Vreugde-Maeltijdt / alwaer sy tracteerden den Koning en de voornaemste van 't Hof : Over welcke vreugde de Holsteyners / die alreede haer beste Goederen van 't platte Landt uyt vrees van een plondering der Engelse in de vaste Plaetsen geborgt hadden / nu van alle sorge scheenen ontlast. Hamel Bruyninckx, Hare Ho: Mog: Resident op den Rijcxdach te Regensburg / vierde oock seer heerlijck over gemelte Victorie / met een aensienelijcke Maeltijt / daer verscheyde Cur-furstelijcke en Furstelijcke Afgesanten present waren / daer waren in 't gesicht van duysenden Menschen groote quantiteyt Pecktonnen en Flambeaux aen-ghesteken : daer wierden 3. vertooningen van Machines gesien / Musicanten / Trompetten / en Harpoucken gehoort / te weten : In de drie Machines wierde door faveur van Keers-lichten vertoont / eerst haer Ho: Mo: Wapenen met hare coleuren / de welcke door een vliegende ende Basuyn-blasende Faem / met een Laurier-Krans wierde gekroont / neffens dese Inscriptie op de kanten :

DETRAHIMUS DOMINOS ORBI SERVIRE PARATO.

Dat is, De Weerelt tot Slavernye bereyt, ontrecken my de Meesters.

In de tweede stondt :

PLAUDITE GENTES.
DEO VINDICE, SPRETAM POST PACEM, MARE IN LIBERTATEM, TOTI EUROPÆ, VINDICATUM.

Dat is, Verheught u elle Volckeren.
Na dat de Vrede versmaet was, is de Zee met Godts hulpe, voor gantsch Europa vry gemaeckt.

In de derde stondt :

VICTORIA NAVALI CONTRA ANGLOS PARTA, PRUDENTIA ET VIRTUTE BATAVICA,
Ao. 1666. MENS. JUN.
EUROPA PLAUDE.

Dat is, Door de Scheeps-Victorie teged de Engelzen, by de Kloeckheyt ende Manhaftigheyt van de Bataviers, in Junius 1666. verkregen.
Verheught u Europa.

't Welck alles in tegenwoordigheyt van ontallijcke Menschen / seer Heerlijck om sien / en verheugelijck om by te woonen was.

Te Parijs gaben hare Ho: Mo: Ministers den 29. een treffelijch Bancket over de selve Victorie / aen de voornaemste soo Hollandtze als andere Adel : Alwaer men niet en vergat de ghesontheden van de Koningh / de Coninginne / den Dolsijn / de Staten Generael / den Koningh van Denemarcken / Cur-

Brandenburg/ Lunenburg/ en alle andre goede Vrienden/ onder een curieus geblaes op Trompetten/en 'tgedurig roepen des Volckx van Vive le Roy, selfs was den besten Wijn voor 't gemeen laten lopen/eu dat soo veel en aengenaem/ datte nacht voor vele al te kort was.

De Engelsen selfs bekenden daer naer hunne groote Nederlage/ te weten: De Engelse Ghevangens waren 4000./ daer en tegens hadden de Nederlanders niet boven de 400. dooden/ doch tamelijck ghequetsten : Den Franssen Graef de Guiche was een weynig in dit Gevecht gequetst door een Splinter in zijn Schouder/ den Prins de Monacho/ Monsr. de Saubran, en de la Frete, droegen sich braef in dit Gevegt. Hier en tegens bekenden de Creaturen van Withal/ Dat behalvens de Schepen de * Swifture, of Elisabetta Regina, gevoert by Vice-Adm. *Barclay*: 't Fregat de Convertine: De Havertuyn: Sevenwolden: Nagelboom: 't Wapen van Schotlant: En de Swarte Bul, alle in Holl. op gebragt, zy nog hadden verloren de Henry, Happy Returne, Monke, en de Loyale Subject, die of verbrant of in de gront geschoten zijn: En datse behalvens 't gebleven Volck op de voorsz. hare genomen en verongeluckte Schepen, noch op de reste van haere Vloot bevonden 521. dooden, en 1240. gequetsten, &c. Zy maeckten doen de Lieutenant van de gebleven Henry Capiteyn op de Ruby/ om dat hy over sprong in 't gevecht van een Holl: Brander/ die Vice-Adm. Harman ontfonckt soude gehad hebben/ maer door dito Luten. aerdich af-gezwingelt wiert: En hy sprong uytte vergeesse Brander weder in Zee/ van waer hy weder aen zijn Schip zwom : Daer en tegens hebben sy 10. van hare Zee-Capiteynen over hunne bloohept gedeporteert. Den Koningh was over dese Battaillie seer moeylijck/ komende van de Vloot/ daer hy den slechten standt gesien had/ by nacht weder stil binnen London : Niemant mocht op pœne van 't leven op 6. mijlen daer omtrent/ noch niemant van boort komen: Den Hertogh van Jorck sprack seer hoog van revengie te sullen halen/ Ec. En zijn Majest. luysterde terstont/ als hy hoorden door den Chamberlain/ datte Stadt Londen hem 10. Tonnen gouts wilde verschaffen/ niet om den Vrede met Hollandt/ maer om den Oorlog aen te blasen/ en gaende te houden; Ja men noemde 17. Burgers van London die elck 10000. gulden daer toe wilden geven/ mits dat dan ooch elcke Raedts-Heer mede nae advenant zijner middelen soude opschaffen: De Printesen in London gaven mede een versoeck over aen den Lt. Major/ dat onaengesien sy een Oorlog-schip voor den Koning op haeren naem hadden gebout/ daer op soo grooten sterfte/ en Neeringloosheyt was gevolgt/ dat sy noch niet en wilden weygeren/ als men toch ter Zee soude pressen/ dat men van twee Printesen op een Winckel werckende/ maer een soude noemen tot dienst zijns Maj. Ec. Men sont datelijck uytte Engelse guarnisoenen 720.

* Dit Schip van Willem Barclay, Vice-Adm. van de Witte Vlach (Swager van Duc de Iorck, ende noch maer 2. maenden getrout geweest, ende Schoon-soon van den Cancelier Hyde) voerde 72. Canons, als 58. metale, daer onder diverse van 15. voeten lang, 14. Ysere 36. ponders op al de stucken waren dese Letters gegoten: Elisabetha Regina Angliæ: En achter op de Spiegel binnen een Rosekrans stont het Engels devys, Honi soit qui ma; il pense: De Convertijne voerde 52. en de Hervertuyn 46. de leste was nieu met I. Smit uytte Straet gekomen, en had noch diverse Stuck-goederen in, dese 3. Prysen sijn in Goeree op-gebragt, en de andere 4. in en voor Tessel.

Lant-Soldaten na de Engelse Vloot/ die 27. in Norbay/ 21. te Scheernesse/ 17. te Harwits/ en 15. te Gunfleet lagen/ en 21. op de Reviere/ en men ordonneerde sonder omsien alle Engelsen/ Schotten/ of Yren op te knoopen/ die onder eenige gevangens ofte ghebergde wierden gevonden van Vyanden schepen: Ja men gaf last aen de Gebieders in alle Zee-plaetsen alle Engelsen so die van boort liepen/ datelijck neder te houwen sonder genade.

Den 16. July was tot St. Jamets te London gedoopt het Soontje van Duc de Jorck/ door den Aerts-Bisschop van Cantelberg/en wierde genaemt Charles, Hertog van Kendale. Den Koning gaf doe het Secretarisschap in de Latijnse Tale/vacant mits de doot van Sr. Franshaut, aen Nicolaes Oudart, Secretaris van de Princesse Douagiere van Orangien. Den gewesene Gener. Desbourg/ op Acte van 't Parlement in Engelant keerende/ wiert te Dover gearresteert/ alwaer men hem examineerden: Hy zeyde/ zijn Vrouw was komen besoecken; doch wierde na London/ en soo stillekens in den Towr ghebracht/ alsoo men beduchte hy yedts anders tegens 't Gouverno voor hebben mocht. Op die tijt was te London eenen Fransman Parest/ Burger/ Koopman/ en geadmitteerde om te handelen over de Fransse ghevangens in Engelant/maer had (gelijck de Engelse hem beschuldigden) onder dien deckmantel den Heer Colbert alle secreten van 't Engelse Hof over-gebrieft/ so wiert hy al mede by Desbourg Burger van den Tour gemaeckt. Een ander Potentaet Markup/ Richter en Lutenant in Middelsex/ oock Schencker van Duc de Jorck den Graef Arlington met naspraeck geschandaliseert hebbende/ wiert van al zijn bedieningen ontset/ en uyttet Hof gebannen. Terwijl bleef de Coninginne van Enghelandt noch al teertjes en niet saluber: De Wateren van Tunbridgo op 't aen-raden van haer Dr. Quarterman nuttigden sy dagelijckx. Het Schotse Regiment uyt Vranckrijck versonden/ was nu maer 300. koppen sterck in Engelant gemonstert/ den Vendrich/ hoewel eenigste Soon van den Lt. Colonel/ wiert echter om zijn jonckheyt uyt-gemonstert. Men nam doenmaels geen kleyne ombragie van mistrouwen op Vranckrijck/ wijl een Aenslag by de Engelse wierde vermoedt van die kant op de Eylanden Jarsay en Guernsay ondernomen te zijn gheweest: de Engelse beschuldigden in haer Lant eenen Vaucourt/ Goubern: van Chausy/ dat hy met een silente Minister Monsr. de la Marsch had gecorrespondeert/ met beloften van groot gelt/ om de voorsz. Eylanders in te scherpen/ sich te neygen tot den Koningh van Vranckrijck/ en die in handen te stellen van den aldaer gevangen Gen: Lambert; maer dese correspondentie door een Brief de Engelse ontdeckt/ hielden sy Gen; Lambert die conspiratie voor/ die wel seyde hem sulckx niet onkenlijk en voor-ghehouden was/ maer dat hy 't selve nimmer en had geaccepteert; Chausy wiert door de Engelse op Jarsay gekregen/ zijn goet deelden de Soldaten/ eenige overvaerders en een Piloot wierden op-geknoopt; en men examineerden seer scherp de Guarnisoenen van Wicht/ Pleymuyen/ Portsmuyen/ en andere in 't Canael; maer Gener. Lambert meer en meer mistrout/ wiert in een strickte gevangenis op-gesloten. Den Koningh gaf doe verlof aen die van Brugge in Vlaenderen om alle Jaeren in hare Zeen te mogen vissen met 50. Schepen/ alsoo sulckx by Requeste versocht hadden/ en zijn Majest. 't selve

de bewillighden om de eere die hy in zijn Ballingschap aldaer hadde ghenoten.

Den 26. July hadden de Sweetze ‡ Extraordს. Ambassadeurs Joran Flemming, en Pieter Cojet, te Londen d'eerste Conferentie op het Banckethuys in de Raetkamer/ Karel/ Graef van Carlisle leyde haer op/ Joran Flemingh dede zijn Oratie in 't Sweets/ allwaer sy 't Hof verseekerden van hare goede intentie tot Engelant / doende zijn Harangue daer na in 't Latijn over leveren. En presenteerde doe mede hare * Mediatie in de querelle waer inne Engelant nu met Vranckrijck en Nederlandt was; doch daer quam niet af; hoewel de Engelse seggen/ dat dese Ambassadeurs verhaelden / datse uyt zijn Majestits. mondt hadden/ hoe dat hy niet en was den eersten Aggressuer / en dat hy oock geen plaisier in 't Oorlogen hadde / en nergens meer werck en soude maecken dan van een honorable Vrede : Men had al wat anders als Vrede in 't hooft : Dese Gesant besloot zijn propoost/ De versekering van der Sweden devotie tot 't Welvaren van Engel. ook wat vertrouwen Engelant op de Sweden laetste Actien mochte hebben, &c. Hy gaf 2. Brieven over aen den Koning van Engelant / een van den Jongen Koning van Sweden/ en van de Coninginne Regente/ en noch 2. andre van de selve handen aen den Koningh/ die mette Complimenten ter Audientie eyndigden : 't Gebeurden oock op een Woensdag/ dat in Soutwarck ettelijcke Sweetze Officieren haer wat te vol gesopen hadden/ dus raken sy tegens eenige Vleeshouwers in querel / 't welck soo hoog liep datter een Engelsman doot bleef / en veel van de Sweden gequetst / die smorgens naer Withal gevangen wierden gebracht ; dan den Koning beval dese pypestellers alle te leveren in handen van den Sweetse Gesant Coventry.

De Staten Generael sonden den 10. July metten Trompetter Lutz een Missive aen den Koning van Groot Brittanjen/ luydende als volgt :

SIRE, *Wy hebben altijdt gelooft dat de ghedienstigheden der beleeftheyt, niet ondragelijck sijn met de plichten van den Oorlogh, en dat desen niet behoort te beletten de deught te erkennen waer men die oock ontmoetet : Derhalven hebben wy haer of wel een proeve willen geven, in 't geene wy ghedaen hebben met het Lichaem van den Overleden Ridder* BARCLAY, *in zijn Leven Vice-Admir. van de Wiete Vlag van Uwe Vloot, hy heeftze gegeven van zijn dapperheydt, en van zijn moet, in 't laetste. Gevecht soo lang*

‡ Dese Gesanten als sy haer eerste Inkomst binnen London deden, raekten in querelle mette Engelse, elk wilde de voorste sijn, dog de Sweden seyden, niet om krackeel maer om Vrede daer gekomen te sijn, so bleef vorder moeyte achter.

* Dese Mediatie is ook in 's Gravenhage door den Sweetsen Minister aldaer gedaen: Waer op hare Ho. Mo. den 28. Iuny hem schriftelijcke antwoorde gaven, meest van den sin zijnde : Dat in achtinge genomen zijnde dat de meer hooggem: Koning van Sweden ten selven eynde ook zijn Mediatie tot Londen aen den Koning van Groot Brittanjen hadde gedaen presenteren, als mede aen de Koningen van Vrankrijk en van Denemarcken, en deselve met 't aen-nemen van de voorsz. Mediatie hare inclinatie hadden getoont. Soo was na rijpe deliberatie goet gevonden, den meer hoog-gem. Koningh van Sweden te bedanken voor de voorsz. Christelijcke aenbiedinge, en den Hr. extraord. Envoy voor Antwoort toe te voegen: Dat haer H. M. in conformite van het voorgaende, Verklaringe van den 23. deser deselve aenbiedinge van Mediatie oyt een vredelievent gemoet insgelijck voor aengenaem accepteren en aen nemen, van gantser herten wenssende, ook Godt Almagtig biddende, dat dit tot lofen eer van zijn Koninkl. Maj. tot bereykinge van 't voorsz. Christelijke oogmerk, en tot contentement van de respective hooge Partyen moge gedyen en uytvallen, &c.

lang hy leefde, en wy hebben sijne deucht nae zijn doodt wel willen eeren, ten dien eynde hebben wy zijn Lichaem doen Balssemen, op dat zijne Bloedtverwanten, en die zijn gedeugenis beminnen, daer af mogen disponeren na zy het tot haren troost raedtsaem sullen oordeelen : Ende ondertusschen hebben wy 't doen setten in een der Capellen van de Groote Kerck dezer Plaetsen, in eenen staet, sijne Geboorte, zijn Bediening, en zijn verdienste weerdigh : Uwe Majest. sal, soo 't haer belieft, ordonneren, 't geense begeert dat m'er mede doe, en indiense goet vint dat men 't Lichaem in Engelandt over voere, sal 't haer gelieven een Paspoort herwaerts te schicken, tot seeckerheyt so gaende als weder komende van 't Advys-Jacht ofte Galjoot dat wy daer toe sullen gebruycken, op dattet in sijne Reys, door de Schepen van Uwe Majesteyt of der bysondre Reeders niet werde verhindert : Ten ware zy liever had men 't Lichaem voorts dede Begraven, ter Plaetse alwaer het tegenwoordich sich bevint, waer toe wy ordre sullen geven, soo haest wy sullen weten uwe meeningh, tot welcke wy altijdt sullen hebben al de voeglijckheydt die men in dezen jegenwoordigen toestant der saken wettelijck van ons kan begeeren, ende verwachtende de Antwoorde welcke het Uw believen sal op desen Brief te geven : Beveelende SIRE, den Persoon van Uwe Majesteyt in de Heylige ende waerde bescherminge van den Almachtigen Godt.

Den Koning sont daer op den 3. Augusti aen hare Ho: Mo: tot Antwoordt dese Missive :

Hooge Moogende Heeren, zeer lieve Vrienden.

WY hebben uyt u schrijven, gedateert den 10. July, en aen ons door de Trompetter overgebragt, gesien 't eerlijke en loffelijke exempel uwer beleeftheydt bewesen aen 't Lichaem van WILLIAM BARCLAY, Ridder, die ten dienst van ons en van zijn Vaderl. dapperlijk strijdende, is komẽ te overlydẽ, en na sijn doot, door 't lot des Oorls. in u gewelt vervallen, welcke vrientschap, als spruytende alleen uyt u genereusheyt, erkennen wy dat ons seer aengenaem is, en indien ook diergelijcke voorval mogt komen te geschieden, sullen wy niet na laten van onse zyde 't selve wederom te vergelden, maer self te overtreffen, en in geen dele nalatig bevonden worden, daer de deugt met eer te belonen, of goedertierentheyt zijner Vyande (so veel de gelegentheyt des Oorls. sal toe-laten) te bewijsen is: Also dan sijne Verwanten en Vrienden den verstorven gaern by zijn Voor-Ouders in sijnes Vaders Graf begraven souden sien, so hebben wy haer versoek gaerne willen consenteren, en de vrientschap ons van u aen-geboden, ook in danck willen aen-nemen; En op dattet Vaertuyg waer mede gy 't Lichaem sult gelieve te laten overvoeren, van onse Onderd. onbeschadigt soude moge gaen en komẽ, so hebben wy daer toe een behoorlijk Paspoort vervaerdigen laten, en by dese in-gesloten, u toe sende willen: Voorts so versekeren wy u van herten dattet geluckig succes van onse Wap, dat wy onder Gods Segen hebben verkregen, aen ons gemoet niet de minste hoogmoedigheydt heeft aen gebragt, dat wy daer door souden vergeten de overgroote schade, die aen de Protest. Religie door desen Oorl. worden by-gebragt, en hoe veel goets dat de Vyande van deselve Rel. haer uyt onse verschillen beloven, so dat wy gereet sijn de hant aen 't werk te slaen, om sodanige wonden te versagten, ja te genesen, so haest ons

ons om sulken Heyligen werk te aenvaerden, behoorlijcke en eerlijcke Conditien sullen daer toe nodigen. Gegeven in onsen Paleyse Withal den 4 Aug. 1666.

U goede Vrient, CAROLUS *Rex.*

Getekent, GUILLELMUS MORICE.

AUGUSTUS 1666.

Nu was hare Ho: Mo: Vloot in Zeelant weder verbaerdigt/ ende behalvens 't Zee-Volck ettelijcke 1000. ‡ Lant-Soldaten (die van tijdt tot tijdt daer toe uyt diversche Guarnisoenen op 't Vlack waren gekomen/ en aldaer stillekens t' Scheep gebleven) op deselve Vloot en op eenige Provandt-Fluyten zijn geembarqueert/ soo liep de selve 76. Oorlog-schepen/ 16. Branders/ en 12. Galjoots/ behalvens de Fluyten en Proviant-Schepen sterck/ den 3/ 4/ en 5. July uytte Wielinghen in Zee/ vol couragie/ doch niet sonder Siecken/ ende alsoo neffens de Schepen van Tromp, Sweers, en eenige andere soo uytte Mase als Tessel daer by souden komen/ wiert de Rendevous voor Oostende of 't Noort-Voorlandt/ aen-gestelt: Maer van het Landen der Soldaten en volchden niet/ dewijl de Engelse niet alleen te wel op haer hoede waeren/ ende een Chaloup aen haelden/ die om te recognosceren uytte Vloot geroept was/ maer sy hadden hare Ruyteeije op alle advenuen aen de Zeekandt ghelegert/ waer door de voorsz. Militie/ die oock mede hoop had om van Boulogne met Fransse Benden gesterckt te werden/ dat oock niet volgden/ weder onverrichter saken in haere Vaertuygen na Zeelant keerden; maer 's Lants Vloot ging haer gang/ terwijl kregen d'Engelse advertentie van 't naderen der Nederlanders/ dies begaf hun al hun Zee-macht uyt 't Canael en de Duyns nae Gunsleetsbay ende Northbay als oock na de Temse: Wederom stont den Koninck van Vranckrijck mede niet leedigh/ soo ras zijn Majesteyt was verwittight dat de Neerlanders t'Zee waren/ over welcke spoedige Equipagie/ gevolgt op soo eene onlanghs gehouden bloedige Battaillie/ den Koninhh en 't Fransse Hof seer verwondert was/ selfs Adm. Aiscu dit hoorende/ seyde tegens den Gebieder op Loubesteyn/ *Your have an prompte Nation:* Vranckrijck dan sont Expressen na Rochel/ om Duc de Beaufort met 44. Schepen uyt te pressen/ by de Neerlanders te voegen/ en omtrent de Hoofden of de Tems samen te ageren/ daer toe behalvens Amonitie en Wapenen/ ettelijcke 1000. zijner alderbeste Soldaten doende gereedt op passen/ van Duynkercken de Zee-Kust langhst/ tot Calais/ Boulogne/ Diepe/ ende verder. De Nederlantse Vloot nu buyten zijnde/ verdeelden haer in drijen aldus:

‡ *Als de Engelse dit hoorden, stroyden sy uyt datte Franssen, Hollanders en Deenen, met malkanderen veraccordeert waren, dat Duc de Beaufort Dublijn soude aentasten, de Ruyter Queensborg, en de Plaetsen aen de Tems, en de Deenen Edenburg, en dat Franssen souden possideren al de Conquesten die sy deden in Yrlant, de Hollanders in Engelant, en de Deenen al wat sy wonnen in Schotlant, &c.*

LYSTE der NEDERLANTZE VLOOT,

So als deſelve den 4. Auguſti 1664. tegen de Engelſe Vloot in Batailje is geweeſt.

't Eſquadre van den Heer Admirael Gener. Michiel Adriaenſz. de Ruyters, voerende den Wimpel van de groote Stengh,

Luytenant Admirael Generael Michiel de Ruyter,
Lt. Adm. Aert van Nes,
Vice-Adm. Iohan de Liefde,
Schout by Nacht Jan van Nes,
Colonel van Gent.

Capiteynen,

Ruth Maximiliaen,
Evert van Gelder,
Philips van Almonde,
Frans Nieuwdeck,
Iacob van Meeuwen,
Nicolaes van Marrevelt,
Hendrick Gotſkens,
Enno Doedes,
Cornelis Hogenhoeck,
Iean du Bois,
Hugo van Nieuhof,
Ian de Iongh,
Ian Kroock,
David Vlach,

Fregatten,

Ellard du Bois,
Huybrecht Iacobſz. Huygen,
Nicolaes Naelhout,
Willem Boudewijnſz.
Iuriaen Iuriaenſz. Poel.

Advys-Jachten,

Pieter Wynbergen,
Iacob Pieterſz. Swart,
Dirck de Munnick.

't Eſquadre van den L. Ad. Jan Evertſz. en den L. Ad. Tjerck Hiddes de Vries, voerende den Wimpel onder de Voor-Stenge,

Lt. Adm, Ian Evertſz.
Lt. Adm. Tjerck Hiddes,
Vice-Adm Banckert.
S. by N. Cornelis Evertſz.
S. by N. Hendrick Bruynſvelt.

Capiteynen,

Iacob Penſz.
Iacob Matthijſz.
Adriaen de Haes,
Ian Tandt,
Adriaen Kruyningen,
Dirck Schey,
Iacob Pauw,
Hendrick Vroom,
Barent de Vries,
Ian Vyſelaer,
Wytſz. Beyma,
Pieter Tjekes Eykema,
Chriſtiaen Eibelſz.
Ian Vinkelbos,
Ian Ianſz. de Iong.
Iooſt Harmanſz. Klant.

Fregatten,

Willem Marijnſz.
Dirck Iacobſz. Kiela,
Abraham Quirijnſz.
Cornelis Evertſz. de Ionge.

Advys-Jachten,

Claes Reyniers
Gillis Geleynſz.
Frans Roys,
Daniel Verdieſt.

't Eſquadre van den L. Ad. Cornelis Tromp, en L. Ad. Jan Corneliſz. Meppel, met de Wimpel van de Kruys-Steng:

Lt. Adm. Cornelis Tromp.
Lt. Adm. Ian Corn. Meppel,
Vice-Adm. Volckert Schram,
S. by N. Sweers als Vice-Adm.
Willem van der Zaen als S. by N.

Capiteynen,

Govert 't Hoen,
Ian de Haen,
Hendrick Adriaenſz.
Iacob Andrieſz. Swart,
Thomas Fabtitius,
Michiel Senys,
Pieter Middellant,
Pieter Kerſſeboom,
Adriaen Berckhout,
Pieter Wynbergen,
Ian Hock,
Graef Ian van Hoorn,
Cornelis Iacobſz. de Boer,
Claes Ancker,
Claes Ravegen,
Ruird Hillebrantſz.

Fregatten,

Gerrit Claeſz. Poſthoorn,
Iean Meauw,
Ian Bondt,
Arent Symonſz. Vader,
Ian Gyſel van Lier,
Iacob Brom.

Advys-Jachten,

Ian Ianſz. Verbokkelt,
Pietr Maertenſz.

De Engelſe daer en tegens liepen den 2. Auguſti uyt Gunfleet / en ſettent voor Orfeꝛdneſſe: Maer den 3. dito door Tempeeſt aen-getaſt / raeckten het Fregat Jarnſay door een Donderkloot als in duygen / ſelfs de Maſt en groote Steng wiert van boven tot beneden als met een Mes middeldeur gheſlagen / de Storm ontroofden haer oock een Brander. Zy hadden meer andre rampen / 't Volck murmureerden / wijl het ſoo boos weer was: En als men de Hollanders N. N. O. van haer af ſag / verloor de Rainbou zijn groote Stengh / en de Happy Return met een Fregat vaſt raekende / ſcheurden haer Want en groote Zeyls: Den 4. dito was de Ned. Vloot in 3. verdeelt / de wint koelde moy uytten N. N. O. doch eer de Vlooten malckander attaequeerden / liep de wint N. ten W. de Neerlanders hielden haer in een halve maen / ten 10. uren

begost 't gevegt/en 2. uren daer na raeckten in geheele Battailje: Den Zeeuse Helt en Admir. * Jan Evertsz. en Tjerck Hiddes Vriesse Admir. taste de Eng. Witte Vlag aen/ die 't Fregat Anna voor af sont/ (een manier by d'Engelse/ daerse oock verlooren Kinderen op stellen) hier wiert treffelijck gevogten/ en ten ware een ongeluckigh schot of twee/ welcke de Heeren Jan Evertsz. Tjerck Hiddes en Koenders, troffen/ men had doe anders hoop gehad de Engelse uytter Zee te slaen/ 't beliefde den Almachtigen niet; de Zeeus en Vriesse Schepen op 't verlies van haere brave Hooftmannen/ deysden ten een uren smiddaghs wat Oostelijck; dus raeckt den Heer de Ruyter met 's Konings Roode Vlach in 't Gevecht/ 't welck vry scherp ging, Doe verbrande een Eng. Brander vruchteloos/ en de voornaemste Eng. Schepen wierden so braef beantwoort/ dat hare kloeckste Schepen door gingen/ onder welcke waren de Royale Catharijn/ St. George/ en twee andere/ latende hare maets in de ly/ de Rupert een Koninghs Schip/ krengde/ stopte en salveerde sich uytte wech; Robert Holmes (die den Oorlogh in Guinea begost/ en door de Ruyter af-gesien) nu weder mette Heer de Ruyter doende/ smeet het in de wint/ en hy most als een Vluchteling krengen/ beyde zijn Stengen waren af-geschooten/ om dat hy niet waerdig en was een onrechtvaerdigen Standaert te voeren: Den Heer de Ruyter sich alsoo hier quijtende/ was Tromp door het lang wachten/ mede aen-ghevallen op de Blaeuwe Vlach van Jeremias Smit: Den Leser/ de onpartijdige/ en alle Patriotten gelieven te letten hoe den goeden Godt des Hemels alles bestiert/ Tromp valt op 't Blaeuwe Esquadre aen/ dat vlucht/ende mette stroom raeckte so wijt na d'Engelse Kust/ dat de Battaillie meest op de Heer de Ruyter aen quam: By 't Esquadre van Tromp wiert naest 't Schip Oosterwijck/ het Schip de Resolutie/ een van de voornaemste der Engelse Vloot/ door een Brander van Tromp in brant gebracht/ de Engelse salveerden daer af haer Volck; De wint West loopende/ en de voorsz. Blaeuwe Vlach verdeelt/ liepen de selve als Hasen voor wint af/ hoewel de wint weynig was/ dus kon Tromp, wijl den avont oock aen quam/ niet veel uyt rechten/ evenwel Tromp raeckten haer Admirael op zy/ en gaf hem de heele laeg met gedompt geschut/ en vervolgden de Engelse die gantse Nacht/ to smorgens smeet hy 't weder na haer toe/ dan de Engelse hielden geen stant/ maer wijl sy de loef hadden/ knepen by de wint op: Ten 10. uren kreegh Tromp advijs door een Fransman/ datte Neerl. Vloot na de Wielingen was/ dus leyd hy 't over/ en de Engelse oock: Den Heer he Ruyter onderwijl had dien dach soo hart ghevochten/

* Lt. Admit. Cornelis Evertsz. was al den 5. July te Middelburgh met groote stacie Begraven: Voor marcheerden 400. Soldaten, in 2. Compagnien, met sleepende Geweer, 't Lijck was gedragen van 14. Capiteynen, daer onder 2. Colonels, en 2. Lt. Colonels, ter sijden gingen de Officieren van de Admiraliteyt; achter 't Lijck volgden na de Bloedtvrienden de Staten Generael, de Staten van Zeelant, de Raet van Staten, de Heeren ter Admiralitayt, de Kamer van Rekeningh, de Magistraten van Middelburg, Vlissingen, en Terveer, met een groote meenigte Patriotten, also desen Lt. Adm. Cornelis Evertsz. seer bemint, en een seer verstandigen Zee-Helt was: In zijn plaets wiert (volgens Request) den ouden Heer Jan Evertsz. tot Lt. Adm. van Zeelant verkooren, also die verklaerde op 't Bedt van Eer te willen sterven, wenschende aen 't Vaderlant sijne vorige getrouwe diensten te continueren, en zijn Leven de bestemden tijt daer toe gekomen zijnde, voor 't gemene best te mogen opofferen, gelijk zijn Vader, een van zijn Soonen, en vier van desselfs Broeders alle 't geluk hadden gehad in diversche conflicten tegen de Vyanden van desen Staet mede op 't Bedde van Eere te sterven.

vochten / dat hy meer als gemeen af-gematteert was/ de Souverain die hem
iorude / vernielde een zijner Branders / wederom gaf hy de Royale Charles
ſoo veel/ dat hy krengende/ uytte Battaillie liep/ doch wat gereddert / weder
op de Ruyter ana komenne/ kreeg daer ſo veel dat hy wel in 't Gaſthuys mocht
gaen / want zijn tuychje was hy boven ſoo ſchoon quyt / als een af-gemaeyde
Acker/ de Ruyter inſgelijckx krengende/ draeden uyt / door hulp van zijne loſ=
felijcke ſeconden/ daer van Gent geen kleyne eer behaelde : Dien dag verbran-
de noch 3. a 4. Schepen/ onder andre 2. Branders van d'een en d'andere zijde/
die elckander aen-geklampt haeden : Den Hr. de Ruyter was in deſen dag ſo
hart aen-getaſt/ datte Engelſe haer ſelfs moeten verwonderen : Noyt verwon
hy meer als hier/ verlaten van de zijne/ en 't ſcheen den Vyant enckel toe-leyde
hem te vernielen/ wijl de Vrieſen en Zeeuwen af-gedeyſt/ en Tromp achter de
Blaeuwe Vlag was; Dan God bewaerde dien Helt/en dat wonder is/de Zee
als met ſtreepen op eb en vloet ſcheen geen vloet meer geſtort te willen hebben;
want het was in al dit vechten ſoo kalm / dattet by naer ongelooffelijck was :
De Engelſe lagen oock ſlaeuw / en moſten met goede oogen aen ſien de meeſt
beſchadichſte Schepen der Nederlanders na de Wielingen in ſtilte af drijven.

Het was op den 5. Aug. 1666. tegen den avont,dat den Heer Adm. de Ruyter ge-
waer wiert datte Eng. een Brander, tegens zijn onderhebbende Schip de 7. Prov.
aen voerden,daer Mr. Willem van Nieupoort de Jonge,(van wegens hare H: Mo:
geſtelt op 's Lants Vloot tot Secrets. van de Franſſe en andre voorvallende ſaken)
heeft aen-geſproken de Heeren Ridders van Loreyne, Soon van den Prince van
Harcourt,en van Coaſlin,wiens Grootv. is Cancelier van Vrankrijk,die met enige
andre Franſſe Edell. op dat Schip voor 't aengaen van de Batailje waren gekomen
en deſelve Heeren (die gedurende 't gevegt aen hem Nieuwpoort geſeyt hadden,
dattet haer leet was datſer voor haer Perſonen niet meer toe doen konden) te ge-
moet gevoert,dat mits 't aen-naderē van de voorſz. Eng. Brander daer de beſte ge-
legentheyt was om in haer Perſoon te konnen ſignaleren,alſſe geliefde goet te vin-
de met haer gevolg,wel gewapent,met Chal. de voorſz. Eng. Brander te attaqueren
dat d'Eng. Bootſgeſ. van alle Wapen. ontbloot waren,en datte ongewapende Luydē
alſſe van wel gewapende met kloeckmoedigheyt wierden aen-getaſt, de couragie
ligtelijk ontvalt; De wel-gem: Franſſe Heeren verklaerde datelijk daer toe bereyt
waren,by aldien 't den Hr. Adm, goet geliefde te vinden;en den voorn: Nieupoort
bragt 't dien Zee-Helt voor,als een aenbiedinge van die Franſſe Heeren,met ver-
ſoek,datter een Chal. met wackere maets mogte gereet gemaekt worden; en d'or-
dre daer toe gegeven zijnde,verſogt den voorn: Nieup. datten Hr. Adm. noch een
andre Chal. geliefde te doen vaerdig maken voor eenige Nederl. die op dat Schip
waren,en ſo haeſt als die Chal. klaer was,ſprong den voorn: Nieupoort niet alleen
met courage,maer met vreugde in deſelve Chal. de voorn: Franſſe Heeren (doen
de Chal. voor haer gedeſtineert,gereet wat) vraegde na den voorn: Nieupoort,die
haer in de voorſz. tweede Chal. wiert aengeweſen, met nog enige brave Neerl. ge-
mant, na de voorſz. Brander toe varende; ſulcx dat datelijk die Heeren mede met
grote couragie haer in de Chal. begaven; en de Eng. ſiende de voorſz. Chaloupen
met ſo goede reſolutie en ordre op haer aen komē, namē de vlugt met haer Chal.
de brant ſelf in haer Schip ſtekende,daer mede haer quaet voorneme was geſtuyt.

Maer

Maer om van deſe Battailje met meerder credijt te ſpreken/ ſullen hier achter voegen de eygen Brieven van de Heer de Ruyter, geſchreven in 't in-komen van de Wielingen/ dwers door Weſtkappel/ luydende als volcht:

IN gevolge van mijn jongſte ſchrijvens van den 4. deſer voor de middag, geraeckten my noch dien middag ten elf uren, de wint noordelijck, metten Vyant in 't Gevecht, dat begonnen wiert, door d' Avantgarde by den Lt. Adm Jan Evertſz. tegens die van 's Vyants Witte Vlag, ende vervolgens hooft-gedeelte tegen 't hooft-Eſquadre van de Vyant mette Roo Vlag, maer tot mijne en veele verwonderinge bleef den Lt. Adm. Tromp en deſſelfs geheel Eſquadre, met opgegijde Zeylen ſoo verre achter 't mijne leggen, als de Avantgarde te voorlijck avanceerde, ſoo datte Vyandt daer tuſſchen beyden in brack, ende ick hem Admir. Tromp op zijn rangh in geen Actie hebbe geſien, als alleen tegen den Avondt een weynig met eenige vyantlijcke Schepen van 't Eſquadre van de Blaeuwe Vlach: Ondertuſſchen wiert ſeer obſtinaet by mijn Eſquadre en Schip gevochten, hebbende te gelijck op zy den Generain, Souverain, en Nazeby, en verſcheyde andre Vyantlijke capitale Schepen meer, doch ontfongen haer in dier voegen datſe ons onſe poſten lieten behouden, na een gevegt van drie uren, voor een tijt verlieten, gaende den Gen. Monck van zijn eerſte Schip op een tweede over, gelijck wy door 't tranſport der Vlaggen ſagen, en ons oock mondelijck is gerapporteert, daer mede wy gelegentheyt kregen om een weynigh azem te ſcheppen, en beſich zijnde ons wat te redden, ſagen wy de voorſ. onſe Avantgarde hoe langer hoe ligter voor de wint af houden, met Brant-zeylen daer by, en Blinders voor de Boeg, en niet tegenſtaende verſcheyden ſchooten na haer liet doen, konden zy tot geen ſtant houde werden gebracht; 't Welck by den Engelſe Generael en zijn Eſquadre geremarqueert zijnde, quamen zy weder ſterck op my, ende eenige weynige van mijne by-hebbende Schepen toe, en die ſtonden een hevigen ſtorm met my deur, op hope dat wy ondertuſſen of van achteren door den Admirael Tromp ende Meppel, ofte van vooren door 't wenden van den Adm. Evertſ. met hunne Eſquadres ſouden werden geſecondeert, maer alles te vergeefs want onderwijl alle mijn zeylen, ſtaende ende loopende Want, en Ronthout ſodanig wiert ontramponeert, dat ick mijn Schip niet na behoren konde regeeren, of daer uyt langer genoechſaem tegenweer doen, door de meenichte mijner dooden en ghequetſten, het welck dan de reden zijn gheweeſt die wy hebben ghenootſaeckt het meeſte gros ende de loopende Schepen te volgen met kleyn zeyl: Want by den Admir. Tromp, die met ſijn Eſquadre te wintwaert was, konden wy niet komen, ende niet tegenſtaende hy wel konde, ſoo en dede hy 't niet, doch weten niet wat reden hem daer toe hebben gemoveert: Wy zijn dan alſo ſlaende ende retireerende ſachjes zuytwaerts af-geraeckt, want de ſlappe koelte niet toe en liet groote vaert te maecken, die wy oock niet en ſochten, om dat wy noch al continueerden in de hoope, dat ons in faveur van den doncker de meer-gemelte geheele Arriergarde ſoude hebben by gekomen, ende dat wy 't werck daer mede gelijckerhant ſouden hebben begonnen: Maer den dach aenbrekende, vernamen niemandt als 't gros van de Engelſche Vloot ons volgen, die doen weder hevig begonden te canonnereen, zy leyden al af met voor uyt naer ons te ſchieten, daer op wy haer achter uyt antwoorden met onſe by-hebbende Schepen, ſulckx dat, na dat ſy een Brander op my af-ſonden, die ick door mijnen ende andere Chaloupen, onder andere genaemt mette genereuſe Heeren Cavaliers de Lorayne, Lavoy, en Coaſlin, en der ſelver gevolgh derwaerts in 't gemoet te ſenden, neceſſiterende vruchteloos den Brander den brant daer in te ſteken, en 't Volck ſig met ſwemmen te doen

salveren, het den vyant den eenen voor den anderen van ons af leyden, doch in 't ghesicht bekomende eenige onser Schepen, die te Nacht te loefwaerts van ons waren geraeckt, sonden eenige van de hare derwaerts om die te onderscheppen; 't Welck ick bemerckende, mijne onder-hebbende Officieren aen boort beriep, ende ordonneerde tot 20. in 't getal onder den Vice-Admir. Banckert omtrent de Splete te blijven, en 's Vyants desseyn te verhindereen; Welke Officieren en Capiteynen my doen eniger maten hebben kennis gegeven van hare en andere schaden, ongelegentheden, en verliesen, ende sal haer alle metten eersten hunne Behoef-cedels doen formeren, en die aen de respective Collegien toe senden: In 't gros wiert my oock bekent gemaeckt de doot van verscheyde onse Hooft-Officieren ende Capiteynen, als den Admir. Jan Evertsz. eerst zijn Been af, daer na overleden, den Admir. Therck Hiddes de Vries zijn Been af, en in staet van sterven, zijn Schip is te nacht van ons geraeckt, dat den Vice-Admir, Banckert gesoncken; den Vice-Admir. Koenders is mede doot, als oock den Cap. Ruth Maximiliaen, Jurriaen Poel, en Hendtick Vroom, mitsgaders Hugo van Nieuhof, en Cornelis Hogenhoeck, in die staet aen haer quetsure, de eerste het Been af, en d'andere in den Buyck: Van des Vyants schade in 't particulier hebben geen kennis, maer gem: Officieren seggen 2. Schepen sien sincken, en 2. verbranden, en wy te samen sagen dat sy seer waren getroffen, en veel groote rampen hadden, 't welck ick gelove dat U Ho: Mo: al ten deele voor de receptie deses sullen hebben ontfangen. Waer mede &c. den 5. Augusti 's avonts, Geteyckent

M. ADR. de RUYTER.

Tweede Brief van den Admir. de Ruyter, geschreven ten Ancker leggende tusschen Vlissingen en Soutelande, den 7. Augusti 1666.

NA 't affenden van mijnen laetsten van den 5. deser 's avs. is hier 's anderendaegs namidd. by ons ter Reede verschenen den Lut. Admir. Cornelis Tromp met desselfs Esquadre, en na oogenschijnelijk in 't passeren van deselve bemerken konde, had 't selve geen of weynig schade: Rapporteerde my, op den 4. deses savs. tegen 't Esquadre van de Blaeuwe Vlach in actie geweest, en op de vlugt gedreve te hebben, een Schip met 64. st. van den vyant verbrant, daer onder 53. met, en een van haer Branders in brant geschoten te sijn: Onder andre is in voorsz. Esquadre mede hier op de Reede gekomen 't Schip van den overl. Lut. Admir. Tjerck Hiddes de Vries, seer doornagelt, so dat wy van 's Lants Vloot niet missen dan de Schepe van den Vice-Adm. Bankert, en Ruyrd Hillebrant 't Schip Sneek. Gister avt. quamen wy ten Anker tussen Soutelande en Vlissingen, konde doe den Vyant voor de Wal zijnde, tellen sterk te zijn in de 80. zeylen kleyn en groot. Ik sie alle uren te gemoet Heeren U Ho: Mo: Gedeputeerden en Gevolmagtigden, om met deselve te overleggen hoe men met 's Lants Vloot sal aen-gaen; en 't geen wijders daer omtrent mede te verrigten staet. Waer mede, &c.

Lt. Admir. Tromp schreef mede een Brief voor de Wielingen, adij 6. Augusti 1666. luydende aldus:

EErg. morgen is den Vyant omtrent de 90. Schepen sterk op ons afgekomen, de wint N.O. dog stilletjes, en had daer van d'avantage den Lt. Adm. Evertsz. waer op de Vyant seer heftig aen brande, sijnde de Battailje en Arrierg. door ons gecommandeert, en die van de Vyant door Sir Jeremias Smit, voerende de Blaeuwe Vlag,

so sijn wy met ons Esq. door deselve door gedrongen tot dat wy de loef bequamen en so d'Arrierg. van de Batailje hebben afgesneden, en met 't Esq. voorn: gevogten tot tegen den avont, wanneer wy haer op de vlugt bragten, en also de gehelen nagt vervolgden, sonder dat wy vorders enige kennis van d'Avantg. en de Battailje hebben konnen bekomen. 's Anderend. wesende omtrent de Galper, hebbe wy den vyant nog enigen tijt gevolgt, maer siende dat sy niet wilde stant houden, sijn te rade geworden de H. Lt. Ad. de Ruyter op te soeken: Den Vyant dat siende, hebben ons doen sagjes agter aen gevolgt tot tegen den av. wanneer wy hebben vernomen aen Ly van ons 't gros van d'Eng. Vloot die opwaerts aen quamen laveren, dog van de Hr. de Ruyter nog d'andre Hoofden of ook van eenig Schip van 's Lants Vloot te vernemen, als dat vry laet tegẽ den av. een Schip tegens ons aen quam, en voor ons wende, 't welk wy niet anders konden sien als 't Schip van den L. Ad. Tjerk Hiddes te wesen, maer had geen Vlag nog Bramsteng op, 't welk ons geen kleyne oorsaeck van quaet vermoede dede gevẽ, of 't niet wel met 's Lants Vloot mogt staen: Huyde morge sijn wy voor de Wielingen aen gekomẽ met ons Esq. dat nog wel in goet postuyr is, uytgenomen kruyt en scharp, wenste maer dat wy wisten waer de Hr. de Ruyter aen te treffen was, soude niet manqueren om alle devoren te doen om met hem te conjungeren: De Vyant is doende om met haer gros op te lavere, by aldien geen secours komt, sullen genootsaekt sijn tot ons leetw. in de Wielinge te retirerẽ.

Waer mede &c. C. TROMP.

Lut. Admir. Jan C. Meppel **schreeff mede een Brieff voor 't Gat van Ter Veer, den 6. Augusti 1666. luydende als volcht:**

EDELE MOGENDE HEEREN.

DEsen dient niet anders als U E. te adverteren als dat wy in 's Lants Vloot op Woensd. voorl. metten Vyant in gevegt sijn geweest, ja so hart dat schier niet is om te geloven: Ik heb de Vice-Adm. van de Blaeuwe Vlag dien helen agtermidd. digt op zy gelegen, met mijn byhebbende Capit. van 't Noorder-quart. die my uytnemende secondeerden, so dat dien Vice-Adm. most afhouden, en wende by staeg 'twas meest stil, so dat wy niet kondẽ vorderen: Ik heb over de 100. doden en geq. die ik metten eerste sal op senden: Mijn groote Mast is op 7. plaetsen doorschoten, en 't Schip is so doornag. dat niet is te geloven, so dat ik al aen 't sinke ben geweest, ja dat mijn enderste Laeg van Kruyt heeft in 't water gestaen, dan met grote neerstigheyt geremedieert, en digte Schip gekregen, so dat ik (God lof) mettet Esq. van Tromp nog sy behouden, dan 't meste Kruyt en Scharp is verschoten: 't Is my leet dattet so niet gegaen is als wel gewenst was, altijt wy en Tromp hebben 't Esq. van den avont op de vlugt gedreven, ja s'anderends. liep hy al sijn best, en alsoo dat niet geraden was langer voor de wint hem na te lopen, so hebben wy gesamentlijk geresolveert om de Suyt te wenden na de Hr: de Ruyter, om te sien hoe 't met hem stont, die wy niet hebben tot nog toe vernomẽ, dan verstaen, dat droevig is, dat dien Hr. niet is by gestaen, God die weet de waerheyt van die sake, dat hier na U E. wel sal werden mede gedeelt. Den 6. Aug. 1666. Waer mede, &c. Getekent,

J. MEPPEL.

P.S. Onsen S. by N. 't Hoen is doot geschoten, met Jacob Gerritsz. Roemer, met

noch

noch 15. a 16. andre so doot als gequetst: Den Vice-Adm. Schram en ick zijn noch gesont, Capit. Ysbrant Clement is sijn Been aen stucken, en mijn 2. Luts. swaer gequetst, dan Tys Rijndersen is noch gesont.

De Enghelsen hadden in al dit vechten geen * advantagie / als te sien / de Ned. Vloot gesepareert van een/ die sy by stucken toe leyden te overvallen/ dan 't miste hun/ waer over op ‡ Jeiemias Smit, als hy daer na in Engelant quam / groote opspraeck was/ dat hy den eenigen loopert was geweest / en de Capiteynen van de 2. andere Esquadres waren mede seer onbenoegt op de Blauwe Vlach: De Engelse nu siende datte Nederlanders in Zeelant binnen waren/ schoven met 60. Zelen langhst de Wal/ en sonden Kits op Kits met Stecken en gequetsten af/ en advijs / datse de Duytzen uytter Zee hadden gheboent: Waer over die Natie aen-gemoedigt/ terstont vlot voor de Holl. Wal quamen/ op hoop van buyt / gelijck sy dan 8. a 10. Frans en Noortsvaerders namen: Van daerse met contrarie wint eyndling na 't Vlie keerden/ daer sy geen voordeel siende op hare Equipage/ gebruyckten eenen uyt-ghebannen Heemskerck/ die zijn Vaderlandt verradende/ daer hy een Capiteyn was/ nu de Engelse/ publijcke Vyanden van desen Staet/ was over-geloopen; Ende alsoo alle Zee-Plaetsen wel beset waren/ behalvens de 2. wijt af gelegenste Eylanden 't Vlie en der Schelling / was door Prins Robert en Monck uyt-ghevoert het naervolgende: De Engelse hare Royale Charles weder gekregen hebbende / die vry wat onthavent was geweest/ quamen na veel tegenstrevige winden den 17 Augusti voor 't Vlie / blijvende voor 't Eyerlant / waer door diverse Schepen soo met Geschut als anders in 't Vlie tegoens haer danck in salvo raeckten: Zy kregen echter een Visser / dier haer zeyde / dat op gem: Eylanden so wegens den Staet als de Oost-Indise Compagnie diversche Magazijn-Huysen waren / en dat nochtans daer by na geene of eenige besettinge op was / oock datter veel Koopvaerdijers van valeur op Ancker een weynig inwaert lagen / die gelijck als de Schepen in Tessel mede/ al tijdelijk door de Heeren Gecommitteerden van desen Staet gewaerschout / echter bleven leggen / en geen geloof stellende op de goede ordres (ghelijck Quakers) met haer eygen sin bleven speelen: Dus quamen de Enghelse den 18. Augusti smorghens ten 8. uren / mette Vloot en Noordelijcke wint / met 8. Schepen/ d'Advijs/ Hampshire / Tijger/ Dragone Assurantie/ Garlant/ Pembroke/ en Sweepstock/ met 5. Branders/ en 7. Ketsen / en settent onder de Brandaris van der Schellingh / daer op waren 9. Capiteynen / als/ Robert Holmes / opper Aenleyder / en

Phi-

* Volgens den Brief van Prins Robert en Gen. Monck. na Withal, seggen sy, wy hebben in grote hoop gheweest om de Ruyter te krijgen, maer den wint was little, onse kleynste Fregatten waeren noch soo wel niet bezeylt als zy, zy waren voor hare Wal, en wy bevreest voor hare Sanden: Hielden deswegen Krijgsraet, en hoorden N. W. van ons eenige schooten, die wy oordeelden van Tromp en Smit te sijn, weer op wy Tromp eer hy nader quam, dachten te onderscheppen: Wy sagen haer wel, de Wint was N. N. maer Ttomp raeckten in salvo, en wy op de Royale Charles zijn gheweest op 6. vademen waters.

‡ Jeremias Smit wiert te Withal beschuldigt, dat hy niet genoegh en suffisant zijn advantagie die hy in zijn hant had, had waer genomen, men dreyghde hem voor de Krijghsraet te slepen, hoewel men genoech attestatie van zijn courage hadde, en hy allegeerde de reden van zijn doen gefondeert te sijn om het gesamentlijck advys van al zijn Piloten, welke oordeelden, dat om soo grooten diepte als zijn Schepen behoefden, hy de Duytzen niet en konde volgen over de Sanden, als met pericul en verlies van zijn geheele Vloot.

Philip Howard/ met 120. bedorven Kinderen/ Cap. Jan Bellasis/ Haman/ Wiltschire / Haddocke / Guy/ Silver/ Healingh/ Butler/ en Jan Holmes/ oock was den Guide Willem Jemings gelast / dat soo de Enghelse beyde de Eylanden op een oogenblick aen taste / hy dan een scheydinge soude maecken: De Enghelse hadden de Kits Fasau binnen 't Vlie voor af laten gaen / om te verspieden wat Schepen daer leggen / en af-siende 170. zeylen / met twee Convoyers/ soo was R. Holmes van advijs / dat soo men eerst de Eylanden aentasten/ dese Vloot vol van Volck / haer mochte komen seconderen / en het voor-genomen desseyn vernietigen; dus sont hy voor af binnen de Tonnen 2. Fregatten/en volgde mettet geheel gros/doch gedwongen door contrarie wint/ most het onder de Branders van der Schelling setten / daer Holmes Krijgsraet hielt / en vervolgens liet men 't Fregat Pembroke/ als ondiepst gaende/ met 5. Branders ten spoedigsten op de Coopvaerdy-schepen af gaen: Eenen Capit. Brom bracht met zijn brander de beste Convoyer in de Vlam / daer Cap. Adelaer met 15. a 16.man na eenig debat sich mette boot willende salveren / verdronck; den anderen Convoyer Capit. Tol / mede door een brander voor aen-gesteken/ retireerden in de boot / om datse noch twee branders saegen aen komen: De Koopvaerdijers dit siende/ kapten hare Anckers/ en dreven af; Daer resteerden noch 3. Engelse branders / die eenige Moscovise Schepen aen staecken / en evenwel van andere dapper beantwoort wierden: Hier op quamen de Engelse van onder de Brandaris met 22. Chaloupen / en staken alle Koopvaerdijers in brant die sy konden/ met bossen Stroo/ en teerwerck / met ordre / op pœne van 't leven/ niet het minste te plonderen: Drie Capers en een Guinees-vaerder droegen sich hier wel/ neffens andere/ die de Engelse van haer af wesen/ en oock beschermde partije * Coopvaerdyschepen/ daer de Engelse Boots mits de ondiepten/niet en dorfde naderen: Holmes bericht door eenige Ghevangens / dattet Vlie oock soo wel niet als hem bericht was/ in defensie stont / sont in de Sloot twee zijner Fregats de Dragon en de Garlant/ wijl sy toch t'allen getijde / (alsoo geen Vyandt voor handen was) konden af-komen; dus metten uchtend meenende zijn Aenslag uyt te voeren/ gestuyt door een seer wonderlijcke (wy mogent met waerheyt seggen) beschickinge Gods/want daer quam die Nacht een soodanige Vloet en meenigvuldigen Regen / dat al de Wapenen/ Buspoeder/ ende al wat'er om quaet te doen was/ soodanig uyt-geblutst wiert door het overstolpent water / dat indien doe maer yemant de couragie had ghehad om 2. a 3. Compagnien de Marine in Kaghen nae de Sloot van 't Vlie over te voeren / sy hadden in der daet alle de Gentilmans als Isigrim de Wolf gheknapt / want al de Engelse Ketsen en Vaertuygen saten vast / en 't water liep in en uyt hare Schepen / haer Lonten/ ja al haer Spijs en heete Amonitie was dien Nacht uyt-geblust: Blijde waren dese Fielen dien uchtend na der Schellingh te loopen / de Almachtige alsoo 't Vlie preserverende: Daerse met Elf Compagnien landen / vindende voorwaer geen of weynig tegenstant / mits dese Lieden meest Doopsgesinde/ en die voor de Enghelsen in haer bedruckten noot wel eer de aller-grootste ende trouste

* Hier hoorde men op de Eng. Ketsen roepen, ick ben Heemskerck, ick ben de Man die het uyt-voert.

trouste Aelmoessen hadden gedaen/ hoewel maer slechte Vissers zijnde/ nu so onchristelijck van de gepreste Beschermers des Geloofs wierden aen-getast : (maer Godt wil niet zijn bespot/ let op 't geene daer nae volcht) R. Holmes mette zijne aen de Brandaris landende/ beval dat Vleck aen brandt te steken/ zijn eygen Volck seyden dat sulcx een schelmstuck soude wesen/ hy wildet hebben/ en dat notabel is/ desen Holmes was soo vervaert voor zijn eygen Lijf dat hy voor de Wal bleef in een Kits/ niet dorvende onder een Vissers Dorp aen Lant treden/ laste datelijck/ sonder aensien wie in de Huysen was/ alles te verbranden ; en boven wint beginnende door 5. Comp. Brantstichters/ was in een half uyr het Dorp aen 't west-eynde by de Brandaris in den brandt/ soo dat behalven de Gereformeerde Kerck die half af brande/ noch wel 350. huysen in d'asse raeckten/ daer onder twee Vermaen of Predick-plaetsen/ en over de 180. Huysen der Mennisten eu Doopsgesinden/ geen of weynigh Huysraet hebben die weereloose Arme Lien hier konnen bergen/ Moeder en Vader de Kindertjes by der hant en de armen nemende/ hoewel te vooren meest arme/ vluchte met Æneas en haer naeste Bloedt-Vrienden uyt hare Woon-stadt en brandende Vaderlant/verraderlijck aen-gesteken/ Barbaris volvoert/ en noch goddeloose over dese onnoosele wreetheyt bepocht/roept men te London/als of men Roomen af-geloopen had/ langst straet/ en dat met publijcke autoriteyt. *Maer London daer men over dit branden victoryden, noemende dit een wijze en Prudente memorable Actie, daer Godt haer tijdelijcke besluyt in hadde ghezegent : En dat Hollant hier by soude leeren waer door dit quam, vermits sy Engelsen maer met twaelff Man verlies, dit soo heerlijck werck door Godes wonderbaer bestier, in wederwraeck met glorye en reputatie hadden volbracht, want hare Zee, nu Landt-Rovers, hadden de onvermogende en oude Li'en in de brandende Huysen op der Schellingh die niet lopen en konden, verschoont :* En men looch daer by/ datte slegtste van hare Maets hier behalvens de gespolieerde Meubelen/ oock de sacken vol goude Ducaten kregen:'t Was waer dat hun van sommige Officiers 't plonderen verboden was/ maer toen Holmes den brandtstichter sach de arme Schellingers vluchten/en hy d'eerste Huysen boven wint had gelast aen te steken/ liet hy in zijn Boot den roof voor hem alleen dragen/ die de Vlam en 't gety hem toe-liet : Want hy was geduerich verlegen dattet water hem ontloopen/ of de Vriesen met Soldaten hem overvallen souden gehad hebben ; maer 't geluckte hem dat te voorslag die eenige Patriotten te Harlingen tot sulckx deden/ echter door sommige flauhertige geen voortgang nam/ oock datte Schellinghers met Wijff en Kinderen/ tot de Keel toe door slijck en water het Eylant verlieten/ ende hem alles ten besten gaven : Geern hadde dezen Holmes noch twee andere Zee-Dorpen op dit Eylandt in brandt ghesteken/ maer sach dat hy 24. uren daer soude moeten blijven hebben/ midts de groote enghte der diepten en het sterck vloeyen en ebben daer omtrent/ ende niet dan met een gunstige wint bequaem om af of aen te komen : Mette vloet dan al zijn Volck weer in-gescheept hebbende/ quam op den 20. Augusti door ordre van Prins Robbert en Monck

savonts

* *Met een Jacht daer ten Ancker hebbende ghelegen, en een deel geroofst Lynwaet, Schippers Mutsen,&c. Leaving behinde him the marcks of a Singular conduct, and most vogorous execution : Volgens de woorden in 't raport tot Withal gedaen.*

ſavondts weer in d'Engelſe Vloot / wijl men alreede verſpiet had datte Vlie-landers haer hadden beginnen tegens het Ooſten van 't Dorp na den Horn te bevolbercken/ en twee Baterijen en een Trenchee hadden gemaeckt / oock na Enckhuyſen om Geſchut hadden gheſonden / hoewel dat ſoo niet terſtont en volchden. De Engelſe dan om hare Siecken / en geen andre roof af-ſiende / liepen na huys/ dan voor Wijck-op-Zee namen ſy van ſtrant een Bootje/ joe-gen een Franſvaerder aen de Wal / en namen een ander : Dus verre de ghe-noemde glorieuſe Engelſe manhaftigheyt : Maer ſy en glorieerden niet over dat Baynard Caſtle korts daer men ſo heet over dit doen gevuyrt en geſtoft had, mette gehele Stad Londē als een weerwrakende ſtraffe van den Hem. daer na verbrande. In Engelant kreeg men daer en tegens groote klachten / datte Franſſe Ca-pers in Suſſex by Schorham lande/ daer ſy 140. Schepen af drevien. De Hol-landers vielen in Suffolck met 40. man / doch deden weynig ſchade : Twee Zeeuſe Capers namen 2. Engelſe Schepen/ in ſpijt van 't Fort/ uyt de Baey van Witby : En twee andre Hollantſe Capers roeyden by Hul in Grimſ bay met 22. man en twee booten binnen / weg nemende twee Eng. Schepen met Timmer-hout en Arduyn tot den opbouw van de Haven van Burlinghton. Men bevont met 't arrivement der Vloot in Engelant vrij veel meer Dooden als om te glorieren eerſt uyt-geſtroyt was: Tot Alborgh bracht men de Cap. Seymore op de Foreſicht/ Cap. Marten op Ooſt-Ind. London / Cap. Par-ker op de Jarmout/ Cap. Sanders op de Breda/ te lande/ alle doot : Holmes door een ſplinter gequetſt/ Tomys Allen en Sr. Robbert in pericul : Men be-vont behalvens de verlooren Branders al meerder ſchade : 't Gevolg leerdent dat 't Engels Breda / de Faſan/ en 4. andere Proviant-Schepen voor Teſſel aen de gront / om een luchje waren gegaen / waer van d'Engelſe Gevangens na Amſterdam wierden vervoert/ oock eenige verdroncken: Een Kits meende de Breda af te krijgen / maer ſiende eenige Boots van Teſſel op hem af ko-mende/ ſpeelden haeſop/ en ſtaken dat brave Oorlof-Schip met 60. ſtuc. in den brant : De Engelſe verhalen oock mede / dat Deſbourg / die mede in 't ver-branden van der Schellingh was preſent geweeſt / om zijn pardon te Withal beter te vinden/ ſich op de Little Mary tegens onnooſele / die als hy Balling was/ en hem herbergden / tot danckbaerheyt ſich nu ſeer vigilant betoonden / om zijn Herbergiers te diſtrueren/ doch dat hy ſich met Swemmen had moe-ten ſalveren/ vermits zijn Schip om-ſloegh ende ſonck. Den Hertogh van Yorck quam doenmaels te Withal van de Jacht / alwaer hy door vermoeyt-heyt van nae-loopen / ſeer bloede/ en dapper ontſtelt was / echter in ſtilte ra-ſende/ weder bequam.

Maer Vranckrijck verſeeckert uytte mont der Franſſe Heeren van 't voor-gaende Gevecht / was verblijt van 't behout van den Heer Gener. de Ruyter en terwijl de ſelve noch op de Vloot in de Wielingen voor Zeelant was / ver-eerden hem den Koning van Vranckrijck met de honorable Ridderſchap van St. Michiel / met eenen gouden Keten en zijn Majeſtts. pourtrait; men ver-haelt deſe Ridderſchap oock eenige 1000. Florijnen 's Jaers mede brenght : Op deſe deugt hadden de Annagrammatiſten duſdanigen Letter-getal van de goede affectie zijnes Majs. tot deſen Staet uyt gebonden :

L V D O V I C U M.
50. 5. 500. 5. 1. 100. 5. 1000.

Dat is 't Jaer 1666.

Ende op het Ridder worden van den Heer Generael de Ruyter:

MICHAEL EQUES, EQUES St. MICHAELIS.

Dat is,

MICHICEL de RUYTER, RUYTER van St. MICHIEL.

Men sach weder om in Hollant oock alles niet na wensch / de Heer Tromp in den Hage komende / wierde gedeschargeert / en in zijn plaets Collonel van Gent ghestelt : Den Ritmr. Buat sich te ver in gelaten hebbende in 't corresponderen met Engelant / en sulcx door zijn eygen onvoorsichticheyt ontdeckt / wiert in stilte met al zijn Papieren verseeckert : De Heeren Kivit en van der Horst sulcx verstaende/packten hun deur/ den eersten met een Smal-schip van Rotterdam op Antwerpen / ging daer de West langst en soo over Brussel nae Oostende/ en voorts na Engelant ; maer van der Horst daer na sieck wordende/ onthielt sich een wijle in Brabant : Dese twee in-geroepen/ doch niet gecompareert/ volchden het onderstaende Placcaet :

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, doen te weten: Alle den geenen die dezen sullen sien, ofte hooren lezen, Zaluyt: Alsoo Johan Kievit ende Ewoud van der Horst, onze in-gebooren Onderdanen, door den Procureur Generael voor den eersten ende andre Raden van onzen Hove geciteert, en daer na by Mandament Criminel in Persoon gedachvaert zijnde, om haer respectivelijck te verantwoorde tegens des selfs aen-klachte ter sake van sekere begane Delicten, ende namentlijck om dat sy-luyden hebben ondernomen buyten onze kennisse te corresponderen, ende doen corresponderen met eenige Ministers van den Koning van Groot Brittangien, notoire Vyandt van dezen Staet, tot groote præjuditie van dien, ende van desselfs Geallieerden, niet zijn ghecompareert, nemaer haer geretireert hebben, ende onthoudende zijn buyten ons Gebiedt: Ende aen-gemerckt, dat wel licht geschieden mochte dat andere onse Ingesetenen en Onderdanen door onkunde ofte met opset haer vervorderen souden mogen mette voorn: geciteerde ende fugitive Persoonen te corresponderen, of deselve met raet of levens-middelen te assisteren: Alle 't welke so niet en behoort, so lang sy-luyden haer onder onse gehoorsaemheyt niet gesisteert tegens de aen-klachte van den voorzeyden Procureur Generael, haer verdedigt hebben, en daer van Wettelijck gesuyvert sullen wesen: SOO IST, *dat wy alvoorens hier op gehad hebbende het advijs van de voorzeyde eerste en andre Raden van onzen Hove, daer tegens willende voorsien, allen ende een yegelijcken wel willen ghewaerschout hebben, ende verbieden, ghelijck wy waerschouwen en verbieden by dezen, dat niemant, van hoedanigen qualiteyt ofte conditie hy zijn mach, hem sal hebben te vervorderen mette voorn. Johan Kievit ende Ewout van der Horst, oft yemant van de selve te corresponderen, door geschrifte ende met Brieven, of by Personeele aensprake, of de selve met raedt of daedt, door Gelt, ofte met levens-middelen, by Wissel oft daedlijcke*

hant.

hantreyckinge te doen, ofte laten doen eenigerley bystant ofte assistentie, alles directelijck ofte indirectelijck, in eeniger manieren, op pœne dat ter contrarie bevonden werdende, alle de geene die sulckx souden mogen hebben ondernomen, sonder aensien ofte exceptie van dat sy-luyden Bloetverwanten, Maegschap, ofte Vrunden souden mogen wesen van de voorzeyde fugitive Persoonen, aen-gesien en gehouden sullen werden voor Complicen van de mesusen ende delicten daer over de selve geciteert zijn, ende aen-geklaegt werden, ende dat sy-luyden als sodanige andre ten exempel sullen gecorrigeert en gestraft werden: Verbieden mede alle ende een yegelijck van onse Inghesetenen ende Onderdanen de meergemelee Kievit en van der Horst te huysen, te hoven, of te herbergen, in eeniger manieren als vooren, want wy 't selve voor de rust en dienst van onzen Lande alsoo bevinden te behooren: Ende ten eynde niemant daer van ignorantie pretendere, ende alle ende een yegelijck van onze goede Inghesetenen ende Onderdanen weten mochten waer naer sy haer hebben te reguleren, lasten wy dat dezen al-omme ghepubliceert ende geaffigeert sal worden daer sulckx behoort, ende te geschieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Hage onder onzen Zegel, hier onder gedruckt, op den 16. September des Jaers ons Heeren en Zalichmakers Jesu Christi 1666.

Maer de sake van Buat liep ten eynde / en op de doot uyt / hy kreeg na een wijl sittens op de Gevangen Poort / dese Sententie:

ALso *Henry Flury de Culan*, Heere van Buat, St. Sire, en de la Forest de Gest, Ritmr. ten dienste dezer Landen, jegenwoordigh Gevangen op de Voorpoorte van den Hove van Holl. den selven Hove buyten pijne en bande van yzere bekent heeft: Dat hy gevangen na dat hy aen de Minister van de Heeren Staten van Holl. en West-Vriesl. sijne Wettige en hooge Overigheyt, had vertoont eenige weynige Art: van Vrede, bestaende in ambigue, en duystere Pointen, hem behandigt door Silvius, een van zijne Correspondente in Engel. op wiens versoek hy gevangen verklaert sijne Correspondentie daer bevorens, nu al een Jaer geleden, sijnde als doen in Vrankrijck, begonnen te hebben: En na dat van deselve Art: by den voor-gezeyde Minister was gegeven communicatie aen hoog-gem: H: Staten, van wegen en door ordre van deselve wel expresselijck en tot verscheyde malen is gewaerschout, sig wel te wagten van alom voor te geven (gelijk men verstont dat hy Gevangen dede) dat men de Vrede met Engel. konde hebben als men begeerde, dat 't selve was van quade operatie, als gevende een impressie van veele onkundige in den Lande, datte Regeeringe alhier oorsake was van de continuatie van den Oorl. en geen Vrede en begeerde, en dat daer door d'Ingeset. onlustig wierden gemaekt om te contribueren, sulx dat daer door geschapen was partyschap in een Lande te sullen ontstaen, en dat hy des niet tegenstaende aen seer veel Mensse buyten en binnen de Regeeringe, en op verscheyden, heeft geaffirmeert en getragt te persuaderen, dat men de Vrede konde hebben als men maer yemant nae Engel. wilde senden, onder pretext, dat hy soude hebben vernomen gehad, de verscheyde Regenten van gevoelen souden sijn geweest, dat men in Eng. wel konde senden, sonder nogtans de voorsz. verscheyde Regenten te konnen noemen, makende alsoo de voorsz. sijne overigheyt by een ygelijk, so buyten als binnen, de Regeringe ver-

verdagt,als of zy de Vrede niet en begeerden, daer nogtans blijkelijk deselve haer luyder yver daer toe niet alleen al-om kragtelijck heeft getoont,nemaer oock een hem Gevangen self heeft doen behandigen de laeste presentatie omtrent de Con-dit.van Vrede van deser sijde aen den Kon.van Groot Britt.by Missive gedaen ge-weest sijnde,getekent van den Presid.van de H:Staten Gener.: Dat mede aen hem Gevangen van wegen en door ordre van deselve sijne Overigheyt verklaert is,dat men bedugt was en ombragie had, dat men in Engel. tragte de sake daer na te be-leggen,dat men tussen Vrankrijk en dezen Staet mogte separatie maken,en dat het selve een poinct was daer op voor al diende te werden gelet, en 't welk oock sorg-vuldiglijk diende te werden gepræveaceert:En dat hy des niet tegenstaende bekent dat hy de innerlijke sententie dien aengaende van Engel.nu sijnde kome te weten uyt 2.Brieven,hem van daer toe gesonden,en onder andren inhoudende,dat men sig soude moeten separerẽ van Vrankrijk,en dat zy voorts spraken van een nauwe Alliantie tot nadeel van 't selveRijk,in plaets van deselve of den inhoude van dien volgens de voorsz. waerschouwinge,aen de voorsz. sijneOverigheyt bekent te ma-ken,deselve alleen heeft gecommuniceert aen enige van sijn Complicen,en dat sy luyde na dat sy die hadden geleseṽ,en geexamineert,geconcludeert hebben, deselve in 't vuyr te werpen,sonder de inhouden van dien oyt aen de Reger.te hebben be-kent gemaekt,onder pretext, dat hy geloofde dat hy door den Brief die hy daer op antwoorde,den gem:Kon.soude hebben doen veranderen vanResol.en in cas hem naderhant gebleken hadde datten Kon.by deselve resol.persisteerde,dat hy als dan in geen gebreken soude sijn gebleven geweest,maer wel voornamelijk, gelijck hy ook schrijft aen den Grave van Arlington, in sijn en Brief van de 19.Maert 1666. om dat hy de by hem genoemde goede Vrienden en wel geintentioneerden daer door van een ander sentiment soude sijn geworden,als mede, om dat ook de sepa-ratie vanVrankrijk by deselveGrave vanArlington.of de voorn:Silvius niet meer en soude sijn geinsisteert geweest.hoew.hyGevangen mede bekent,dat hy oyt nog in sekere mondelinge conferentie by hem tot Antwerpen metten voorn. Silvius gehouden,nog door enige Brieven enige positive verklaringe versogt heeft, of de Kon.van Groot Britt.ook genegen was te tracteren, self met inclusie van Vranck-rijk,seggende sulx by inadvertentie te hebben na gelaten, en dat hy na 't verbran-den van de voorsz. Brieven aen den voorn: Silvius expressselijk soude hebben ge-schreven dat men hier in Holl.sonder Vrankrijk niet en soude doen,en dat oyt sijn meninge soude sijn geweest om te handelen metten Kon.van Eng. sonder kennis van Vrankrijck,daer nogtans in tegendeel uytte Minute van sijne voorsz. Missive (by de Heeren Commissarissen van den Staet onder de Papieren gesaileert) van den 19.Maert 1666. voorn: by hem Gevangen aen den Grave van Arlington se-cretelijk,en sonder communicatie van de Regeeringe geschreven, tot antwoorde op de voorsz. verbrande Brieven, evident is, dat hy in plaetse van 't geene hy zeyt gedaen te hebben,den Vyant tot groote prejudicie van den Lande van verscheyde saken heeft geinformeert, als hier achter nader sal werden gezeyt. Daer by komt datte Huysvrouw van hem Gevangen,haer bekommeringe over dese correspon-dentie,en namentlijck, dat zijne Goederen daer over in Vranckrijck pericul liepẽ van te mogen werden geconfisqueert, bekent gemaekt hebbende aen den voorn: Silvius,deselve onder andre reden van geruft-stellinge by rescriptie van de 19.Mt.

1666.

1666.uyt London aen haer ſchrijft,dat hy niet wel en gelooft datte voorſz.gevangen door deſe manier van doen ſig aen de Koning van Vrankrijk ſeer aengenaem hadde gemaekt om enig faveur van deſelve te obtineren, maer dat hy ſich niet en kan in beelden dat hy enig pericul ſoude lopen van confiſcatie van ſijne Goederé: Dat mede uyt de in-komende Brieven uyt Eng. van den 11.Aug. leſtl. den Hove ten genoegen gebleken is, dat men Engel. als nog blijft inſiſteren dat men ſoude moeten tracteren ſonder enige Mediateurs,en met uytſluyting van denFranſchen Koning: Dat mede aen hem gevangen, als hy ſomwijlen een Brief aen den voorn: Miniſter vertoonde,komende uyt Engelant,en geſchreven aen den Grave vanArlington,of wel by den voorn: Silvius, niet anders continuerende dan een generale proteſtatie van genegentheyt tot Vrede,en verſoek, dat men ten dien fine van hier yemant derwaerts wilde ſenden,en hy ſeer urgeerde,dat ſulks mogte geſchiede,ten eynde hoogſt-gem:Kon,ſig nader aen deſelve mogte openen,na communicatie, goet vinden, en door ordre als boven bekent gemaekt en verklaert is, datter gants geen apparentie was dat men van deſe zyde yemant na Engel.ſoude ſenden,en dat hy Gevangen over ſulx haer alle hope dien aengaende ſoude benemen: En dat hy des niet tegenſtaende (onder pretext dat hem ſulkx voor de naeſt-leſteBatailje geſeyt,en zedert in deſelve Batailje d'avantage aen deſe ſijde geweeſt zijnde) hy daer door,en door diſcourſen die hy van vele gehoort had,vertrouwt ſoude hebben, de ſake dien aengaende te weſen verandert, ſonder nogtans yemant ſpecifice te konnē noemen,die ſodanige diſcourſen ſoude hebben gevoert,niet alleen continuelik by yder heeft aen-gehouden,dat men yemant na Engel.ſoude ſenden,maer oock den hoogſt-gem:Kon. tot groote prejuditie van den Staet heeft getoveert met een hope,niet alleen dat ſijn genoemde Vrienden hadden 't oogmerk,en deſſeyn om yemant na Engel.te ſenden,maer ſelfs by ſijne voorſz.Miſſive van 19. Maert 1666. dat hy Gevangen met de ſelve hier hadde gemaekt een grote partye daer door de tegenwoordige Regeeringe hier te Lande was verandert,en ſijn Maj.ſoude konnē maken een Vrede,dewelke gemaekt ſijnde, hy ſoude weſen de grootſte Kon. van de Weerelt:Bekennende niet alleen deſelveBrief,immers meer andre van gelijken inhout aen den Grave van Arlington te hebben geſchreven,nemaer ook eenige te hebben laten ſchrijven door ſijnHuyſvrou,om dat ſy beter ſpelde,en nogtans gene van deſelve,nogte van enige,die hy na Engelant geſchreven heeft,aen de Regeer. te hebben gecommuniceert,op voor geven, dat hem deſelve niet ſoude weſen geordonneert:Dat hy Gevangen van de voorſz. laſt van ſijn vooon: Hooge Overigheyt,ſo ver is af-gegaen, en in 't intreſt van de voorn: Vyant ſig ſo diep in-gelaten heeft,dat hy eerſt bekent heeft buyten kenniſſe van de Hooge Regeeringe, en ſonder yemant ordre of communicatie,dog daer na alleen met communicatie en overleg van een van ſijne complicen,op de aſſignatie en ſchriftelijck Biljet van den voorn:Silvius,een Envoyé van den Vyant,met verſoek van deſelve, dat ſulx mogt werden ſecreet gehouden,en haer entrevue aen niemant bekent gemaekt, verklarende by Silvius 't ſelve Biljet, ſo hy gevangen ſeyt, datten Kon.van Groot Britt. ſelf geen kennis daer van ſoude hebben gehad, hoewel hy Gevangen bekent wel bevonden te hebben uyt ſijne diſcourſen, dat hoogſt-ged: Kon. immers kenniſſe daer van hadde,ſig na Antwerpen vervoegt, en aldaer metten voorn: Envoyé niet alleen ſecretelijck geaboucheert te hebben, nemaer dat hy alvooren derwaerts te

treck-

trecken,wederom ſonder eenige kenniſſe van de Regeringe,en alleen met kennis raet,en hulpe van een van ſijne ongeoorlofde correſpondentie alhier heeft geconcipieert en op-geſtelt een Model van een Miſſive, die den Kon. van Groot Britt. ſoude ſchrijven aen deſen Staet,en die geſtelt ſoude ſijn geweeſt in beleefde termē om deſelve Staet te bewegen yemant van hier na London te ſenden,welke Miſſive geſchreven zijnde,datte voorzeyde ſijne Complicen hem hadde verſekert, dat zijne Vrienden dan ſouden arbeyden invoegen dat men yemant na Engelant ſont daer hem nogtans als voren was verklaert,dat daer toe gants geen apparentie was, en hy dien-volgende den Vyant alle hope dien-aangaende moſt benemen.Bekennende deſelve modelle tot Antwerpen nog geamplieert,en aen de voorn: Envoyé behandigt te hebben,en dat hy van ſijn verhandelde en wedervaren aldaer na zijn tuys-komſte aen niemant communicatie gegeven,en raport gedaen heeft, als aen de voorſz zijne complicen,ontfangende hy Gevangen van den Vyant Brieve met twee diſtincte opſchriften,'t een ſijne ordinaris, die hy Ghevangen bekent aen de Regeeringe te hebben gecommuniceert,en 't ander met de woorden, *Pour vous meſme*,by onvoorſigtigheyt,en buyten ſijn weten benevens andre Brieven over gegeven;bekennende,dat hy 't ſelve met droefheyt aen een van die van ſijne voorſz. correſpondenten alhier 'snamidds.ſo als hy 's avonts is geapprehendeert, heeft bekent gemaekt, met verſoek dat hy in de Vergadering eens wilde vernemen, hoe 't ſelfde wierde op-genomen,voor gevende deſelve Brief niet te hebben gecommuniceert alſo 't was een ſotte of inpertinente Brief,daer over hy van mening was geweeſt beneven de overleveringe enige explicatie te doen, houdende onder andre de voorſz.Brief in duydelijke termen, dat hy Schrijver van deſelve (die volgens 't ſeggen van de voorn: Gevangen is geweeeſt den meer-gem: Silvius) niet en hadde gelaten aldaer in 't brede te repreſenteren, al 't geen hy Gevangen hem hadde gecommuniceert,en dat 't ſelve aldaer ſeer ſmakelijk was geweeſt: Item,datmen niet en had ten propoſte geoordeelt te volgen de modelle van den Brief, die hy gevangen hem hadde gegeven,hier voor gemelt,om datſe ontijdig ſoude geweeſt ſijn in die conjuncture,maer wat aen ging 't oogmerck en voornemen, dat de Vrienden hadden,om te maken,dat men yemant derwaerts ſont,dat men 't ſelve ſeer approbeerde: Item,dat men ſoude komen in een particulierder correſpondentie, en onder de hant furneren alle middelen die ſy konden wenſſen, om te komen tot een goet accommodement,en te breken d'intrigue,hem Gevangen bewuſt: Item,dat hy geloofde, dat 't ſucces,dat ſy-luyden van de zyde van Engel.in 't doen leſte gevegt hadden gehad,daer toe iets ſoude contribueren,want datte party van de Vrinden,en van die,die de Vrede begeren,daer door ſouden werden verſterkt, met ſerieus verſoeck,van hem particulierlijck te willen adverteren,of 't ſelve niet eenige veranderinge had mede gebragt: Houdende alſo metten Vyant een tweederly correſpondentie,een opentlijk,en met kennis van de Hooge Regeeringe, een ſecretelijk,ſonder kenniſſe,en jegens expreſſe ordre en waerſchouwinge van deſelve,daer in gem: Hooge Regeringe van ſijn genoemde goede Vrienden en wel geintentioneerde wert gediſtingueert,mitſg de voorſz. Regeringe allenthalven wert getraduceert en gecalumnieert,als of ſy de Vrede niet en begeerde,om dat ſy op die waere gronden,volgens de Tractaten en gemene Reſolutien van Staet,en die na fantaſie van deſe complicen,tot grootmakinge van den Vyant,en nadeel van deſen Staet en

deſ-

desselfs Geall. betragte. Al 't welcke contrarierende 't devoir van een Onderdaen tegens sijn Souveraine Overigheyt, en directelijck strijdende tegens de beschreve Regten, mitsg. Wetten en Placcatē deser Lande (verbiedende expresselijk aen een ygelijk uyt dese Landen, te houden in eniger manieren enige correspondie en gemeenschap mette Inwoond. van Engel. of haer onderhorigen, door Brieven of andersins, streckende tot nadeel van desen Staet; op pene van daer over als Vyanden van den Staet sonder enige conniventie gestraft te sullen werden) en sijnde saken van seer gevaerlijken insigte, en pernicieuse consequentie; waer door de Gem. ontrust, de Hooge Regering so buyten als binnen verdagt, de Geall. van den Staet tegens deselve diffident gemaekt, den Vyant van pretense divisie en partysch. en veranderinge in deselve Regeringe verwittigt, en mette voorn: abusive hoop gevoet, in sijn genegentheyt tot desen jegenwoordigen luctueusen Oorl. geconfirmeert, en vervolgens de so lang gewenste, en door alle mogelijcke en eerlijke middelen van dese sijde aengewent, betragte Vrede tot nog toe, na alle menschelijcke apparentie te rug gebleven is, tot onuytsprekelijcke prejuditie van desen Staet, en de gemeene Christenh. en voornamelijk van 't Protestantse wesen, tot verstoringe van soo veel Christen Bloet, en ruine van so veel goede Ingeset. deser Landen, en over sulx soo in sig selven, als ten exemple en affschrik van andre ten hoogsten strafbaer. *Soo ist*, dat 't voorsz. Hof, met rype deliberatie van Rade alles deur gesien en overwogen hebbende 't gene ter materie dienende was, doendeRegt in den naem en van wegen de Hooge Overigheyt en Graeffelijkheyt van Hollant, Zeelant, en Vrieslant, de voorn: Gevangen gecondemneert heeft, en condemneren hem 't selveHof mits desen, gebragt te werden ter plaetse daer men gewoon is Justitie te doen, en aldaer met den Swaerde te werden geexecuteert, datter de doot na volgt, verklaert voorts al sijn goederen geconfisqueert. Gedaen in den Hage by de Heeren *Fredrik van Dorp, Heer van Maesdam, Diderik Sixti, Albrecht Nierop, Adriaen Paeu, Heer van Bennebroek, Willem Goes, Pieter Ockers, Cornelis Fannius, en Joh. van Honert*, Raetslieden van Holl. En gepronuncieert op de Audientie van de Rolle den 11. Octob. 1666. In kennisse van my *ADR. POTS.*

Zijn Executie wiert volbracht op den 11. October / naer dat voor af door 7. Pensionarissen der voorsittende Steden den 2. deser waren gheweest in den Raet van 't Hof (by deselve solemnelijck in-gehaelt) om van de sake een eynde te sien / en de selve daer toe ernstelijck hadden aen-gemaent : Men beoogden niemant / dan eenige weynige / voor hem te solliciteren / als de Ministers van Kur-Brandenburg ; echter men versogt een genadige Sententie : Soo men zeyde / zijn Gemalinne was verboden met hem eenige Brieven meer te wisselen : Eyndelijck de op-gem: Sententie gevelt / is den 10. October voor-middag ten 11. uren op de Gevangen Poort aen hem * Buat door den Predicant

* Het was den 19. Augusti dat Buat zijn groote misslag voorgehouden, in de Castellanye in 's Gravenhage wiert geset, en vervolgens zijn Comptoir, Cabinet, en voor 't meeste ghedeelte zijn gantsche Huys in verseketing wierde genomen, insonderheydt alle Papieren die men daer vont, die datelijcken wierden doorsocht: Den 20 dito wiert hy daer op ter middernacht by 12. uren door den Officier van de Hooftwacht met 45. Musquettiers (na dattet Hoff gesloten, en alle andere Buyten-Poorten de passen met enige Ruyters waren beset) gehaelt uyt de Castellanye, en gebragt op de Voor poorte, dat is den Kercker van 's Gravenhage.

Vollenhoven aengezeyt/ sich tot sterven te prepareren; welcke bootschap (gelijck hy vol couragie was/ en 't selve in den Deense Oorlogh op † Funen ghetoont had) hy met weynig alteratie ontfong/ alleen beklaegde seer 't ongeluck 't welck desen aengaende zijn Vrou en Kinderen over quam: Ende versocht vorder van die ure af by sich te mogen hebben Monsr. Care, Fransse Predicant in den Hage/ die oock terstont quam/ en zijn schuldige plicht in desen seer wel waer nam: Hy Buat begeerde om de minste ontsteltenis/ zijn Vrouw niet by hem: In somma/ men sach 6. en 6. Soldaten soo aen de Gevangen-Poort/ als aen 't Schavot by den Vyverberg metten uchtent gereet staen/ en op-passen/ 't welck was op Maendag den 11. deser/ en by ten 10. uren nae datte Kamer op de ged: Voorpoort met Rouw bekleet/ de Vrienden hem adieu gesept/ zijn Huysvrou na Delft vertrock/ en den Minister Copes van den Keurvorst van Brandenburgh tot surceance van zijn Sententie niet en konde obtineren/ dat oock 4. Comp. van der Staten Guarde te Voet/ en 4. te Paert 't Hof besette/ als een te Voet bleef binnen 't Hof/ en op de plaets stonden die te Paert achter die te voet gerangeert/ 3. Comp. te voet stonden op den Vijverberg/ op de Kneuterdijck/ en op de plaets by 't Schavot/ de 3. Comp. te Paert stonden achter die te voet gerangeert: By 12. uren wiert Buat van de Gevangen-poort af gelept/ gaende te voet met besettinge ter zijden en achter na 't Hof/ om zijn Sententie te hooren prononcieren: Hy was gekleet in den Rou met een lange Mantel/ gelijck mede zijn Dienaers hem van achteren volchden/ en daer aen de Predicanten Vollenhoven en Carre, voor en achter gingen partije Soldaten met halve Piecken: Hy hoorden met patientie zijn Sententie/ alsoo weder af gaende/ wiert na 't Schabot gebracht/ alwaer hy sich seer wel tegens de door onverschrickt begaf/ na datten Predicant Vollenhoven een lang Gebedt had gedaen/ en hy knielende/ 't Hooft van 't Lichaem wierde ghescheyden; Het Lijck was stracx in den Rou gedist/ na de Gevangen-poort gebracht; gaende alles mette meeste ordre en stilte toe: Van waer het 's avonts in de Klooster-Kerck is by-geset. Naderhant wierde noch versekert eenen Dr. Makdowel tot Delft/ wegens over senden van secrete Resolutien deses Staets na Engelant: Oock eenen Schot tot Rotterdam: Idem/ een Comis van de Heer Kievit/ Molewater ghenaemt: In somma/ men bevont in dese Landen in plaets van Bon, veele mauvais Amis.

In Groenlant was de Walvis-vanghst dit Jaer seer goet; men dreef dis nu/ wijl de Neerlanders in Oorlogh waren/ over Oostende en Hamburgh; en men bevont datte droochte des Somers veel van gem: Walvissen buyten alle gewoonte hadden doen voort komen. Dese droochte maeckten oock de Elve over Dresden in Sachsen soo kleyn/ dat men daer door gingh: Op andere plaetsen most het Water voor 't Vee ten Velde seer wijt gehaelt werden: De Rijn en Donau droogden oock seer laeg uyt/ sulcx dat stanck/ quade Lucht/ en contagieuse Sieckten alomme zijn gevolcht/ en veele Menschen wech gherukt. Men sach oock alle avonden by den Noorder Horisont verschijnen de geweldige Sterre van Jupiter/ doch eerst den 5. Augusti/ loopende van 8. tot

11.

† Besie ons 10. Deel folio 156.

11. uren den gantsen Hemel over/was seer groot/lumierende als de Maen/en gaf licht en schaduw: Dese komt alle 25/ 30. ofte somtijts maer in 30. Jaren: Do oude Lessen der Astronomijns/ Egyptenaers/ en Arabiers/ seggen: Dat hy ordinaris op de Weerelt mede brengt verandring in de Regeringen, Siekten, en sterven: Dog dat hy voor al niet goets en beduyt voor Koopluyden, Schippers, en die ter Zee varen: Hy heeft geschenen tot 't laetste van 't Jaer 1666. en ging ordinaris boven Engelandt onder / staende ghemeenelijck ten 10. en 11. uren seer helder recht boven het Canael.

Soo als den 27. deses te Hamburg ten 7. uren de Poorten gesloten wierden / ontstont op de Elve een dapper canonneren van 2. Holl. Convoyers en 2. andere / die lang onder Gluckstat hadden gelegen / en nu op 17. Eng. Koopvaerdijers aen-vielen / omtrent de Meulen leggende / de wint en 't getijde hadden sy waer genomen: De Hamburgers siende de Eng. Schepen vast vluchtende na hare Stadt af drijven / trocken de Wachters op de Toorens de stormklock: de Trompetters bliesen / de Straten wierden vol Menschen en lichten / de Burgery quam in de Wapenen / want sy sagen al ten 9. uren 3. Engelse en een Hamburger Schip in den brant / na de Stadt drijvende / de wint was doe noordelijck / maer indien sy west geweest waer / hadden seer licht oock de andre Schepen onder de Stadt in brant gebracht: Men schoot oock driemalen van de Wallen met Canon / om de vervolgers te stuyten: 't Voornaemste Schip van Cap. Groen hielt met schieten soo lang de Holl. Convoyers op tot smorgens / en dattet sonck / en de meeste Eng. Schepen na Hamburg retireerden: Soo datter maer 3. Engelse / en een Hamburger na Portugal bevracht / verbrande / een a twee wierden genomen / en te Gluckstadt op-gebracht; dan een van de Holl. Convoyers raeckte vast / soo datte Engelse soo den dans ontsnapten / wordende van d'Elvenaers geholpen: De Capits. der voorsz. Convoyers om datse niet vigilant genoeg waren geweest / wierden naederhant in Hollant komende / met een grandemacijs van deportement bedankt: Engelant was over dese attacque moeylijck / en had al voor af by den Keyzer geklaegt / dat men soo een neutrale en Keyzerl. Anzee-stads Revier / als is de Elve / behoorden in haer Recht van tranquiliteyt te maintineren / de Enghelse quamen daer wel met Convoyers tot hare Coopvaerdy-schepen / maer violentie tegens 't algemeene Recht hadden sy noyt gepleegt / Ec. Men schreeude evenwel van Withal tot Weenen / datte Hollanders soodanige dingen als toe-gelaten waren: Carlingfort / den Engelsen Envoye / voerde dese tael voor den Keyzer: Dat twee Holl. Oorlog-Schepen eenige dagen voor Glukstad gelegen, met twee kleyndere, op die Reede van Ny-meulen, als op een versekerde plaets, hadden aen-getast een Vloot Eng. Schepen, verbrandende 3. en nemende 3. Eng. Schepen, al met kostelijke Waren geladen, meest al ten dienste van den Kon. van Engel. En hoew. de Eng. Koopl. al terstont in 't begin van de attaque de bescherming van den Raet tot Hamburg die doen seer ligt was geweest, by aldien sy tegens d'Aggresseurs 't geschut hadden willen af schieten, hadden versogt, is 't nogtans so ver van daer geweest om sulcx te verkrijgen, dat d'Eng. ook is verboden geweest de vryheyt om voor haer eygẽ defensie de Wapenen aen te nemen: En als s'anderends. smorgs. de gem: Kooplieden

sagen de Holl. Schepen door de magt van de wint gedreven op 't Sant, also dat sy haer van daer niet konden bewegen, nog onse genomen Schepen in versekeringh brengen; met groten yver by den Raet (op datse so blijkelijken insolentie begaen op d'Elve, een vrye Rijx-Stroom, tegen d'Aggresseurs als nog in haer magt staende, ongestraft niet wilde laten passeren) weer aen-gehouden hebben, is sulx weder ydel geweest: Waer na sy niet gelaten hebben weden te versoeken, datse ten minste de Schepen in een vrye Haven, op d'immuniteyt der plaets steunende, ongeregtiglijk geoccupeert, wilde verlossen; maer dat wiert ook geweygert, tot datten derdẽ dag de wint weder favorabel, en d'Eb ongemeen sterk, den Aggresseur den weg openbaerde om weder voor Glukstat te komen: Want na de Kon: Sweetse Veltheer Graef Wrangel, ter instantie van de Koopl. van wegen de toe-gebragte gemeene violentie, van d'Aggresseurs heeft satisfactie begeert, die daer op hebben geseyt, dat expresse ordre hadden gehad van deH: State Gener om sulcx te executeren: Waer uyt U Keyzerl. Maj. Aldergenadigst kan sien datte Holl. niet so seer mijn Doorl. Kon als U Keyzerl. Maj. self, en de securiteyt van sijn H. Roomse Rijk, en de publijke Reede hebben gevioleert; daer 't Jaer te voren d'Eng. Vice-Adm. *Christoffel Mings*, in 't gesigt van u Keyzerl. Majs. Kamer-Raet . . . . . . doemaels tot Hamb. sijnde, aen een gehele Vloot van 180. Holl. Coopvaerders, die hy al seer lichtelijck had konnen slaen en nemen heeft laten ongeroert en vry voorby passeren, sonder enig de alderminste tekenen van Vyantschap te doen.

Niet weynig is den Raet tot Hamb. hier in te beschuldigen, want sy van de passerende Schepen Gabellen eyst, en ten dien aensien de securiteyt op d'Elve moet presteren, en daerom de schade aldaer aen-gedaen, (also sy de schade hebbe gesien, en deselve had konnen beletten, en niet belet, volgens Politijke en geregtige Wetten) in alles gehouden is te refunderen. Also dan u Keyz. Maj. uyt desen klaer siet, dat door gem: Vrede breking, violentie op d'Elve ('t welk ook d'aengrensende, en aen d'Elve leggende Princen des H. Roomse Rijx seer qualik nemen) sijne en des H. Roomse Rijx securiteyt en den algemene door de Constitutien en Wetten des Rijx, en specialijk door 't Instrumentum Pacis bevestigt, en aen al de Christenheyt seer nodig gebruyk der Commerc. op een seer stoute en rukelose wijs is gevioleert: en de Eng. Koopl. een grote schade aengedaen, en den Raet tot Hamb. (onder wiens bescherming en Territoir alles is geschiet) hoew. driem. aen-gemaent ende versogt, sulx dat sy ligtelijk hadden konnen doen, niet heeft belet, dat sy na regt gehoudẽ is al de schade te reparerẽ. Derhalven u Keyz. Maj. in de Persoon van mijn Doorl. Kon. en in de naem van de Koopl. ik seer nedriglijk bid, deselve believe dẽ Raet der Stad Hamb. aldergenadigst, doch strictelijk te belaste, dat door haer cooperatie der Holl. de toegevoegde schade moge boeten, de genome 3. Schepe mette Waren & omni causa restitueren, en ten aensien van de 3. verbrande alle vergoeding presteren of by refus van dien, datte voorsz. Raet self de schade in alles voldoe en refundere, en dat u Keyz. Maj sulx door middel van sijne ernstige bevelen, en vlytige Fiscaelse Processen gelieve te effectueren. Onderstont, U Keyzerl. Maje. aldernedrigste en gehoorsaemste Dienaer, Den 20. October 1666.

CARLINGFORT.

Den Keyzerl. Resident Friquet gaf op dese oorsaecke met het volgende Memoriael aen de Staten Generael in den Hage over/ sich beroepende op de goe-

de

de intentie van Engelant; welcke Nate ſonder onderſcheydt in 't Vlie niet en vraegden waer de Schepen hoorden ſoo daer lagen/ als ſy die in brant ſtaken/ echter hare gang gingen: Nu d'Elve was een vrije Stroom/ 't Vlie Vyants: Wie gelooft dat? Denemarcken gelegt op d'Elve met Gluckſtat/en heeft daer Recht ſo wel als andere: De woorden van Friquet luyden als volcht:

De ondergeſz. Raet van ſijn Keyz. Maj en zijn extraords Envoyé by de H: Statē Gener. vint ſig verpligt U Heerlijckheden te repreſenteren, dat in de Maent van Aug. van 't Jaer 1666. zijn Maj. goet vont te ſchrijven aen de H: Staten en haer te verſoeken, dat zy aen al haer Commiſſie-vaerders en Zee-Officieren willen ordonneren, niet te doen datte vrye Commercie in de Revieren van Duytſlant konde troubleren, of verbreken de Neutraliteyt die d'Onderd. van 't Rijk in diergelijke gelegentheden t'allen tijde hebben genoten, en ook altijt religieuſelijk van hare ſijde hebben geobſerveert: Dat op 't verſoek van zijn Maj. en d'inſtantien van den Gedeput. der Stad Hamburg, de H: Staten, na dat ſy hadden in-genomen 't advys van de H: Staten van Holl. en van al hare Admiraliteyten den 6. Nov. van 't ſelve Jaer, gaven een ſchriftelijcke antwoort, waer in zy verklaerden, altijt te hebben gehad 't ſelve deſſeyn van de Neutraliteyt punctuelijk te bewaren, en dat ſy die ook ſullen bewaren in 't toekomende, met dien verſtande nogtans, datte Kon. van Eng. gave een gelijke verklaringe, belaſtende de Stad Hamb. ſulx te verſoeken en t'obtineren. Dat deſe Reſolutie van U Heerlijkheden ſubject gaf aen ſijn Maj. om op deſelve materie te ſchrijven aen den Kon. van Groot Britt. die betuygde te hebben een opregte begeerte van ſig met goede mening van zijn Copye van ſijn Antwoort te konnen ſien. Dat deſe goede diſpoſitie is geheel om geworpen door de violentie die de Hr. Brederode, een uwer Zee-Capiteynen, heeft gepleegt in de Revier d'Elve den 3. Sept. leſtl. alwaer hy deed een vervaerlijcken overlaſt met 2. groote Oorlogſchepen van de H: Staten, en enige andre mindere Schepen, en ten leſten quam met gewelt voor de Havē van de Stad Hamb. aentaſten al de Koopvaerdyſchepen die hy aldaer ontmoete, nam weg al die hy konde vermeſteren en beſtont d'andre die hy niet konde bemagtigen, te verbranden, en niet alleenlijk die van de Engelſe, maer indifferentelijk en ſonder enig onderſcheyt, die toe-behoorden aen Koopl. van andre Natien, welke geloofden te zijn in een verſekerde Haven, onder beſchut van 't publijke geloof, en deſe onordre quam ſo na dat oock enige Burgers van de Stad Hamb. hebben gehad haer deel aen deſe ſchade, een hunner Schepen verbrant, en een ander genomen, en tot Amſterd. op-gebragt weſende: Datte Maſtraet der Stad Hamb. ontfangen hebbende een ſo ruwen ſlag, door de handen der gener van dewelke ſy hoopte t'ontfangen alle ſoorte van faveur, was verobligeert aen zijn Maj. te ſenden een exact verhael van al 't gene in dit quaet ſucces was voorgevallen, en hem onderdanigſt te verſoeken hun te vereeren met ſijn protectie, en te gebruyken d'autoriteyt van zijn Naem, en die van 't ſelve Rijk, om de H: Staten te diſponerē, in deſen geval te doen wat de Juſtitie, equiteyt, en betaemlikheyt van hun is vereyſſende: Dat ſijn Maj. hebbende deſe ſakē in ſijn Raet doen examinerē, en geſien datte voorn: Cap. Brederode door dees ongeregte invaſie had gevioleert 't Regt der Volkerē, tot nadeel van d'oude Neutraliteyt, en goede correſpondentie heeft geoordeelt, dat ſonder te manqueren aen 't devoir van de waerdigheyt, totte welke 't Godt heeft te beroepen, hy niet min konde doen als den ondergeſz. te ge-

lasten,om van sijnen 't wegen en van wegen 't gehele Corps de Rijcx,de H:Staten te versoeken,dit attentaet, 't welck is van een so dangereusen gevolge,te repareren, de waerdy van 't verbrande Schip te doen betalen,en te restitueren, en 't geene tot Amsterd.is op-gebragt,de nodige ordres te stellen,ten eynde dat hare Zee-Officrs. in 't toekomende niet en doen dat kan troubleren de vryheyt en sekerheyt van de Commercie in de Revieren van 't Rijk,en sig onthouden van dadelijckheyt te gebruyken tegen de Personen, Schepen, en andre Goederen van d'Onderd.des H. Rijcx:d'Ondergesz.voldoet aen d'ordre van zijn Maj. door 't tegenwoordig Memoriael.en versoekt U Heerlijkheden seer instantelijk te nemen een resol.waerdig haer gewone Wijsheyt, en die kan geven een regtvaerdige satisfactie, so aen zijn Maj.en 't Corps des Rijckx, als aen de Princen die Plaetsen hebben op d'Elve, en een gemeen intrest,te procureren dat de vryheyt en veyligheyt van dese Revier sy gemaintineert,onder 't publijk geloof van de Neutraliteyt. Getekent,

FRIQUET.

Den gepretendeerde Joodse Messias/ die wy mette Cometen en Tempeesten lest op fol 3. gelaten hebben / had sich by den Turksen Keyser al vry voorsichtig in de eerste ontmoeting ghedragen / hy betoonde te wesen een gauwen Politicus/ en hy gaf soodanig vernoegen aen dat besneden Hof / dat men hem of op zijn Joods of op zijn Turckx den Tulbant op den kop plante ; Want hy noemde de voornaemste der Joden uyt Europa die hem de hant boden/ die van Koning en Keyzerl. middelen waren/ (een betoveringh seer aentreckelijck van een gierige Zarazijn / gelijck toch de Joden en Turcken haer rondsom betoonen) : Dus nam noch al meer en meer toe het credijt van desen gepretendeerden Messias/ sulckx datte Smyrna de meeste Joden in hem geloofden; de bedenkelijkste zeyden/dese Man is te periculeus,wegens sijne losheyt,om te vertrouwen : Het was aenmerckelijck / datte Joden te Smyrna dese dagen een aensienelijck Man van middelen en wetenschap/ onder de hare / door kracht van gelt/ deden op de Galeye setten/ alleen om dat hy qualijck van desen gepretendeerde Messias gesproken had : Uyt ver af gelegene Landen quamen duysenden Menschen hem in de Dardanelli besoecken / haer vry geluckig achtende desen Man te besien : Hy onthaelde de Lieden met een vriendelijk woort en gesicht / gelijck de qua betaelders / die schoon spreken/ geen gelt geven / en niet als vale bene ten besten hebben : Eens seyde hy tot zijne onnosele devotarisen onder de benedictie/zegen en voorspoet: Dat hy ook de Man was die haer eenmael van hare Vyanden uyt hare slavernye,&c.soude verlossen dat hy haer een nieuwe Wet sonde verlenen: En na zijn voor-bedenking konde 't Turkse Rijck niet lang bestaen, maer 't sijne was nu voor de hant, &c. Zijn Vrou self geloofde sulckx van hem ; vertrock van Smyrna na Constantinopolen/ en wiert daer als Coninginne van Palestijnen ghenaemt / en ge-eert ; zy voerde met eenige Rabbi der Joden discoursen/ datse alleen ging om 't Feest van den Messias ghebooorte / en zijn Inhuldinge te helpen vieren / welck den 9. Juny te Smyrna onder de Joden gehouden wiert / zijnde den Jaerlijckse Treurdag die sy over de distructie des Tempels Salomons plachten te houden / nu by haer verandert in een Bid en Danckdach/die sy noemden de Ghebooorten-dach van onsen Koning /

ningh / onsen Messias Sabati Sebi, Moses Knecht / maer Eerst-gheboorne Soon : Ende ghelijck de Joden in Turckijen op de Sabbathen in hare ordinaris Gebeden door den Grooten Heer plachten te bidden / soo veranderden zy selve op dese manier : Den Heere zegene, beware en verhoge in 't hoogste onsen Heere, onsen Koninck, onsen Messias : Messias des Gods Jacobs, d'Opperste Levy Sultan Sabati Sebi, den Koning der Koningen: Om zijne ontferminge wie sal hem bewaren, levendig, magt van alle schaden bevrijden; Den Koning der Koningen, om sijner barhartigheyts wil, sal verhoogen de plaetze zijnes Koninckrijcks, &c. De Joden seyden ook onder meenigte Fabulen daer sy 't Volck mede blindthockten / dat al veel groter Propheten van Nathan van Gaza van desen sekere Messias hadden gheprophiteert / onder anderen eenen Moses Serupel, die men seyde Menschen konde segghen wat zy voor desen bedreven / ende in wat Sonden sy haer noch tegenwoordich verliepen : Op dese uytstroysselen / ende datter uyt Arabien / Persien / Indien / &c. noch duysenden millioenen Joden in aentocht waren / om te Jerusalem door de Woestijne en het Beloofde Lant desen Messias te komen begroeten / en zijn Rijck met macht te helpen op rechten / quamen dagelijckx ontallijcke Joden tot hem met Geschencken / dien hy in 't eerste permitteerde dat men hem de handen kuste / maer zijn neering dagelijcks toe nemende / was niemant gheoorloft de Lippen nader als hem aen zijne Tapijten te drucken : Den Turksen Bassa nam van yder arme Jode of Kinderen die desen Messias quamen besien 1. stuyver / maer van de rijcke eyste en kreeg hy 5. oock 10. en meer stuyvers : Want de Joden in die hem niet en konden elooven / gelijk veele / doch de meeste simuleerden / so wierden alle wederhoorige door haren Cacham vervolgt : En men sont aen de Jootse Vergaderingen te Smyrna / Venetien / Livorno / en Amsterdam Boden ook recommandatien / dat alsoo sulckx zijn eygen wille / ordre en begeerte was / datse hem alle souden erkennen en aen-nemen voor den ware Messias.

De Limijt-scheydinge omtrent de Schelde / wiert dese Maent tot Antwerpen in den Doel geaccommodeert door wederzijts * Gecommitteerden: Die van Liefkens-hoeck behielden van 't Fort af 100. Roeden Lants : Men wilde aldaer op de uyterste Limiten by den Doel een Roomse Kerk bouwen : 't En stont d'Antwerpenaers niet aen / dat men op 't Hooft daer den Reus aen de Poort staet / hun seyde dat Borgondien eer lang wel periculum mochte loopen. Men hielt doe binnen Antwerpen een solemnele dienst / om dattet doe 100. jare was datte Beeltstormery eynde / en de ‡ Beelden-bidders weder meester wierden / want het was voor de Beelthouders en Schilders een ruyne / even als 't verbranden van den Tempel van Diana voor de Silversmits dede : Nu de Ant-

* De Heer Johan van Merode, nevens de Heeren Huygens en Gockinga, op dese Limijt-scheydinge geweest sijnde, quam van daer siek in den Hage, en storf den 25. July: Zijn Gemallinne, Suster van den Adm. Obdam, was mede overleden, mits door een wen 't Been af-geset, sy daer van storf. Gelijk mede de Heer Huygens op die tijt tot Breda mede overleed.

‡ Daerom hielden zy veel t'Antwerpen van de Engelse, die over 't leste slaen by de Werfpoort, in een Herberge 't Hemeltje seer groote Feest bedreven, alwaer sy in effige hadden gestelt, den Koningh van Engelant, Duc de Iorck Prins Robert, en Generael Monck, drinckende ter eeren, &c. Glasen vol gesontheyt.

Antwerpenaers seyden/ sy deden dese devotie alles ter eeren Gods en der Zielen Zalighept/ 't welck aenmerckens waerdigh is. Den 27. deser quam den Bisschop van Munster een reysje nae Brussel doen / zijnde op de Meere gelogeert: De vluchtende Burgermr. * Kievit was oock dien dach te Brussel. De Pest nam desen Herfst soo veel Ingesetenen te Oostende wech/ datte Bylanders by Blanckenburg in Zee mosten laden en ontladen.

Het noch in sich selfs woedende Poolen / had na machtige veel verdrietige krackeelen / eyndelingh den 31. passato / in 't Leger tusschen Legonice by de Vloot Pilera/tusschen de Koning/en de partye van Lubomirzky gesloten het volgende Verdrach: Bestaende meest hier in: Datte samen-gezwoorne (verstaet Lubomirzky gunstelingen) haer op-geregt Verbont souden verbranden / en haer alle onder de gehoorsaemheyt van de Poolse Koning / zijn Generaels en hare Colonels stellen : Dat zy partye soldye datelijck en de rest den 16. deser op de Frontieren de Ukranie gelegert / souden ontfangen : Dat den Koning macht soude hebben de Guarnisoenen allesints te verleggen: En Lubomirzky vryheyt om te blijven en te gaen op sulck een plaets als hy wilde/ selfs buyten of binnen het Poolse Rijck : En ook dat hy soude werden herstelt in al zijn Goederen/ja in de goede gratie van zijne Majest. maer sonder bedieninge/ voor en al eer hy soude af-geleyt hebben een nieuwen Eed van getrouwicheyt / gelijck mede alle den Adel die van sijne zijde waren : Hy most oock de Coninginne om vergiffenisse bidden/ zijn benden versparren/ en alle verbonden voortaen renuncieren : Hier op gaf de Koningh een generale Amnestia over al het geene in desen Oorlog gebeurt was/uyt-geseyt van Roberye/gewelt/ en andere zware crimen : De Munte soude men op eenen voet/ ende het Leger in goede Winter-Quartieren brengen : En van al 't boven-staende soude men op den naesten Rijckxdag in October Ratificatie verleenen ; Daer op gaven de Palatinaten een verklaringe in ootmoedige termen uyt / waer in den Koning soo grooten behagen schepte/ dat hy om op 't toekomende alle pretext van troublen te beletten/ uyt zijn eygen beweginge vernieude een verklaringe : Sijn vast stellinge tegens de verkiesinge van een Successeur so lang als hy leefde: Uyt al 't welk men in Poolen nu veel rust te gemoet sach : Waer op den 8. deses de Heer Lubomirzky in de Capelle van den Koningh aen handen van den Bisschop van Cracau den nieuwen Eedt quam afleggen / in presentie van de voornaemste van 't Hof/ en quam sich van daer voor zijn Majest. verootmoedigden/ verselschapt met zijn Kinderen/ den Castelepn van Posna/ en sommige Adel en Gedeputeerdens/ neffens de meestendeel van de Officiers der Geconfœdereerde / en omhelst hebbende de Knien van zijne Majest./ versoeckende met smekende woorden pardon/ in dier voegen dat die daer door seer beweegt wiert : Doch

den

* De Heer Kievit schreef een Missive aen de Staten van Hollant, notificerende, dat hy te Londen was gearriveert, by den Koning in goede estime was, die hy tot Vrede seer genegen vont: En alsoo hy Kivit altoos daer toe was genegen was geweest deselve te bevorderen en 't Lant dienst te doen, versogt hy Caracter om daer toe te mogen arbeyden, belovende daer toe zijn uytterste devoir te sullen doen: Welk schrijven in Holl. voor impertinent wiert geoordeelt, wijl hy reeds geciteert, gevlugt, en tot notoire Vyenden van desen Staet zijn protectie was nemende, sonder sig van 't beschuldighde Delict te suyveren, Caracter versoeckt in het geen men nimmer geeft als aen de allergetrouste van het Vaderlandt.

den Cancelier van Littauwen antwoorde haer in weynig woorden: Dat sy de genade des Konings souden smaken, so dikmaels als sy haer die waerdig maekten: Haer wijders voor houdende/ hoe seer sy alle aen den Koning gehouden waren/ die haer door een weergadelose goetheydt / een seer groote Rebellye vergaf; En sprack onder anderen oock seer vigoreus tot den Castelern van Posna/ die hier over seer gepicqueert / sich in kropte / te meer / om dat men hem in dit Tractaet niet en hadde toe gestaen yets waer by hy groote voordeelen meende te doen: Eenige dagen daer na quamen de Kinderen van Lubomirzky mede pardon by de Coninginne van Polen versoecken/ 't welck volgde: De Koning trock hier op met vreugde na Warsou. Maer de plagen over Polen en hadden met dese dingen noch niet uyt/ de etterbuylen begosten weer/ en sy barste tegen den Winter ellendiger uyt als oyt: Want korts daer aen quamen twee Ghesanten uyt Tartarijen van den nieuwen Cham aldaer / en gehoor by den Koning van Poolen hebbende / eyschten aldaer wegens hare Meester / vernieuwinge van de Alliantie welcke soo lange tusschen beyde Natien was geweest / en datte Poolse Kroon wilde continueren in zijn Jaerlijckse Gheschencken die hy aen de Tartaren plach te doen/ &c. Men achte dese vrage te Warzau weynig; Dan men betaelde de Soldaten een drie vierde / en men sont na veel tegenstrevingen een partije van 't Poolse Leger na de Ukranie / tegens de Tartaren/ en de rest na de Grensen van Moscovien.

SEPTEMBER 1666.

De onlusten omtrent den Rijn in Duytslant namen noch geen eynde/ de Pest/ de heete dagen/ noch den brandt van Oorlog over geheel Europa en belette daer niet/ datte Lottaringse Benden in de Neder-palts over de 20. Dorpen ruineerden: In vergelding deden de Kurpaltse wederom aen de Dorpen van den Bisschop van Spiers / waer door veel arme Lieden zijn gemaekt: De Sweetse Ministers poogde beyde partijen tot Heylbron wel te vereenigen / maer dese strijdende partijen toonden haer voorwaer daer al te koel toe. Doen is tusschen Kur-brandenburg en Nieuburg over een gekomen de scheydinge der Hertoghdommen van Cleve en van Gulick / 't welck oock noch verder betrefte het Verbont van Erfgenaemschap met zijn Doorl. van Brandenburgh. Den 5. Julij smorgens by 8. uren storf tot Munchen Hertog Aelbrecht van Beyeren, had maer 5. dagen krank geweest/ en nu doot zijnde wiert twee dagen in zijn Capelle te sien gehouden/ waer na zijn Dienaers het Lijck na out Ottingen brachten/ daer 't in de Capelle begraven wiert/ de Funeralia wierden by de Jesuyten in St. Michiels Kerck ghehouden / die met zwart Laken, en des Hertogs Wapenen behangen was/ neffens een Castrum doloris, en meenigte Toortsen/ daer by 4. over eynt staende Leeuwen / in hare klauwen brandende Fackels houdende; Dese solemniteyten geschieden in 't by zijn van den Bisschop van Friesingen/ al de Geestelijckheyt/ diverse Gravinnen en Adel-Juffrouwen / in 't Wit ghekleet / de Klocken luyden onder 't

werck ; maer den Keurvorst van Beyeren en zijn Ghemalinne beyde aen de Koorts te Bed leggende/ waren daer niet present. Een ander Feest had Hertogh Julio Frants van Sachsen/ Engeren/ en Westfalen/ te Ratzenburgh gehouden op den 14 passato/ alwaer hy op 't Slot tot Landt-heer gehult wiert/ onder het gedruys van 30. Canons daer op de Wallen leggende/ waer na dien Vorst mette Ridderschap ter Tafelen sat / en wel 300. santeen onder Trompetten/ Harpoucken/ en Canoneren liet af gaen / onder yder der grootte Kroessen gesontheyt gingen 6. metale stucken los/ onder de kleyne 3. Hier nae reedt den Vorst met zijn Moeder en al de Ridders in Zijde ghekleet/ nae zijn Lustgaerden/ alwaer in een Vyrwerck dat 4. uren lang duerden/ onder allerhande coleuren / zijn Doorl. Wapenen en zijn Keur-hoet verbrande: Den naesten morgen geschieden diergelijcke Huldinge door de Magistraet binnen Ratzenburg/daer hem de Regeeringe oock magnifijck tracteerden: Drie weken daer na is hy oock tot Lauwenburg aen d'Elve gehuldigt / daer den Vorst op een Paert sat/ 't geen men op 1000. Rijcxds. estimeerde/ de Lijf-garde te Paert/ hadden de Paerden alle Deck-kleen / daer de Cur-hoet en des Vorsts naem op staende. Acht dagen daer na heeft binnen Hamburgh den Vorst Georgh Christiaen, Landt-Graef in Hessen/Homburgh/Ec. Getrout de Weduwe van Fredrick van Alefelt, gewesene Stadthouder in Holsteyn/ zy was een geboren Bolwischen; alwaer neffens veele Personen van qualiteyt/ oock de Coninginne Christina van Sweden ter Bruyloft waren. Hare Hoog Mog: Ambassadeur den Heer Ysbrants te Stocholm over verscheyde discrepantien/ in Conferentie met de Koninckliijcke Sweetze Ministers/ tot beslissinge van alle verschillen gekomen zijnde,/ adviseerden zijn wedervaren mette navolgende advijsen aldus:

MYN HEERE,

SEdert mijnen laetsten van den 24. der voorleden Maent, by dewelke aen uEd: overgesonden hebben 't al toe-genaemde *Projectum Reconciliationes SuecoBelgicæ*, heb ik occasie gehad om mette Heer Rijcx-Cancelier over 't selve te confereren, en al de Art: van dien mette selve te debatteren. Op d'eerste remarques by my gemoveert, van dattet voorsz geschrifte by de Heeren Con: Commissarissen gequalificeert wiert een Project van Reconciliatie, daer tussen zijn Maj. en haer Ho: Mog: geen dissentie of verwijderinge sijnde, oock geen Reconcilie plaets hebben konde, mitsg. over de odieuse expressien die gem: H: Commissarissen goet gevonden hadden te gebruyken, particulierlijck in 't eerste Art: is geen sonderlinge swarigheyt gevallen, maer verklaringe gedaen dat men over de saken selfs en over 't geen reet was, eens sijnde, over de woorden of intentien geen discrepantie wesen soude: En is dienv. over 't tweede Art: voor so veel 't selve spreekt van 't Veylgelt geen verschil geweest, nadem. sijn Maj. goet gevonden heeft, van de pretensie dien aengaende gemoveert te desistere, maer voor so veel de absolute en ongelimiteerde magt, om de Tollen wedersijts na wel gevallen te mogen verhinderen, ende te verhogen, dewelke in 't voorsz. Art: geintroduceert wert, heb ik geoordeelt te strijden.

den met 't Tractaet 1656. tot Elbing gesloten, waer by de voorsz. magt eenigsints gelimiteert en gestatueert wert, dat de Tollen en belastingen geheel moderaet en na mate of tax omtrent de tijt van 't sluyten der vorige Alliantien gebruykelijk gebleven, en in de betalinge van deselve eene gelijkheyt met andre minst beswaerde Natien en in de verhoging geobserveert sal werden, van welke salutaire dispositie te desisteren, verklaerde ongelast te sijn, en ook te oordeelen inpracticabel, te weté om dat 't voorsz. Tractaet van Elbing in 'tpoinct van assistentie door sijn Maj. resolutie, om deselve aen haer H:M: niet verlenen, albereyts enigsints geluxeert sijnde door 't weg nemen van de voorsz. dispositie omtrent den ophef van de Tollé t'eenem, soude komen te corrueré: Gem: Heer Rijx-Cancelier heeft daer op geantw: op de voorss. mijne considerationen nader te sullen denké, en d'intentie van sijn Maj. daer over te vernemen, met by-gevoegde verklaringe, dat sijn Maj. 't point van assistentie in 't Elbingse en vorige Tractaten gestipuleert, geensints vermeenden te luxeren, maer deselve gestant wilde doen, behalven dat vermogens de nader Alliantie metten Con. van Eng. opgeregt, hoogst-gem: zijne Maj. by dese tijt en in de tegenwoordigen Oorl. onbequaem was de voorsz. assistentie te presteren, imputerende om reden voor desen geallegueert, de schult daer van aen haer H:M: eygene conduite omtrent de bewuste pretensien van satisfactie. Op 't derde Art: heb ik aen gewesen, dat die daer by voor-geslagene trans-actie over de bewuste pretensien van subsidien, mitsg. over die van d'Americaense en Africaense Com. niet practicabel was, om reden datte voorsz. pretentie van subsidien ongefondeert, en die van d'Americaense Komp. illiquide sijnde, niet resteerde als de laeste pretensie van de voorsz. Africaense Comp dewelke in staet gebragt was om finalik gedetermineert te konnen werden. Tot demonstratie van de ongefondeertheyt des voorsz. pretensien en subside, zijn by my kortelijk wederom gerepeteert, de reden tot dien eynde voor desen geallegeert, om dat, nament deselve ge-eyst worden uyt den hoofde van 't Elbingse Tractaet, ten tijde als 't selve van zijne Ratificatie en finael perfectie gedestineert sijnde, nog obligatoir was, nog ten aensien van de op-gekome verwijderingen bequaem om obligatoir te worden des tijt en wijlen te dat alle controversie over de obligatie van 't voorsz. Tractaet ontstaen, mitsg al de voorsz. verwijderingen door een solemnele conventie van den 9. Oct. des Jaers 1649. af-gedaen, en uytte weg geleyt sijnde, met eenen de tijt gedetermineert was geworden, wanneer de voorsz. obligatie van 't voorn: Tractaet aenvang nemen soude: Ik heb daer by gevoegt, dat self so wanneer de voorsz Ratificatie binnen den gepræfigeerden tijt geextradeert soude zijn geweest, sijn Maj. in alle geval de voorsz. subsidien niet langer soude konnen pretenderen als voor de tijt van 7. a 8. maenden die den 1. Deensen Oorl. geduert heeft, en by gevolge tegenwoordig gehouden sijn gelijke subsidien uyt te keeren, voor so veel desen Eng. Oorl. langer geduert heeft als de voorsz. 7. a 8. maenden, en daer beneve assistentie te verlenen voor 't toekomende: Want deselve te eyssen uytten hoofde van den Moscovisen Oorl. die voor 't sluyten van 't meer-gem: Elbingse Tractaet al onseker was, soude zijn een Tractaet tegen alle reden obligatoir te maken en kragt te geven eer 't in wesen was, en deselve te bevorderen in den 2. Deensen Oorl. daer in haer H:M: buyten haer intentie geinvolveert zijn geworden, soude zijn deselve subsidien te doen geven en assistentie tegen haer selven: Dat boven dien zijn Maj. verklaert hebbende d'assistentie by

haer H:M: uyt kragte van 't selve dien Tractaet versogt niet te konnen presteren; 't onbillijk was de voorsz. subsidien uyt de Tractaten te pretenderen, en niet alleen gene, maer volgens de denunciatie aen my gedaen, contrarie assistentie aen de Vyanden van den Staet, en de Oorl. aen desselfs Geall. te willen aen doen. Ik heb vorders gededuceert datte voorsz. presentatie van Staet aen een publijke vordering de welke alsso al regtveerdig mogte wesẽ, niet vermengt of geconfundeert konde werden mette particuliere pretensiê van de voorn: Sweetse Comp. en de Neerl. West-Ind. Comp: Dattet ook scheẽ onmogelijk te zijn de pretensie van de voorsz. Americaense Comp. in tegenwoordige onderhandelinge te konnen begrijpen, aen-gesien 't eene notoire insistentie soude sijn dit van de voorn: West-In. Comp. te condemneren, sonder enig kennis te hebben van de regtvaerdigheyt van de pretensie die men alhier tot haren laste formeert, en sonder gesien of geexamineert te hebben enige opstellinge van de pretense schaden of enige bescheyden tot verificatie van dien gerequireert, en sonder de verantwoording van de meer-gem: WestInd. Comp. gehoort te hebben. Dat wyders de pretensie van d'Africaense Comp. mede niet af-gedaen konnen werden, om dat de Renunciatie van alle actien en pretensien in 't eynde van 't Art: geinsereert, niet alleen niet conform was, 'tgeen dies aengaende in den voorl. Jare albereyts geconvenieert was, maer selfs met de Projecten van wegen sijn Maj. aen haer H:M: voor-gedragẽ, naderhant niet alleen geen mentie gemaekt wiert van de Renuntiatie aen 't regt en possessie van Cabo Cors, en andre Forten in Guinea, van 't Schip Christina op sijne Ladinge, mitsg. van alle Trafique en Commercie op de voorn: Plaetsen, maer dat selfs by 't 9. Art: van 't voorsz. Project gepretendeert wiert de Commercie niet alleen op de voorn: maer ook op alle andre Plaetsen, die haer H:M: of der selver Onderd. besitten in America, of in Oost-Ind. of in Africa: Wel gem: Hr. Rijx-Cancelier, heeft niet tegenstaende al 't gene voorn: is, goet gevonden te persisteren by de voor-geroerde voor-geslagen afhandelingen der voorsz. pretensien in 't gros, declinerende over yder van de selve, sig uyt te laten in een particulier debat; en sustinerende 't selve, tot bevorderinge van een adjustement over de open staende differenten ondienstig te wesen, justificerende evenw. in passant de meer-gem: pretensie van subsidie mette bewuste reden getrocken uyt 't antidateren van haer H:M: Acte van Ratificatie, en 't stellen van den date der selver binnen den tijt daer toe by 't Eng. Tractaet geprefigeert: Sustinerende 't selve mede te brengen een manifeste erkentenisse van oblig. van 't voorsz. Tractaet van den tijt als nog gedeclineert wert, dattet selve gesloten was. Urgerende voorts seer op de beloften by de Heeren hare H:M: Gedep. gedaen na de voorss. conventie Ao. 1659. om de voorsz. pretensie aen haer H:M: te willen recommanderen, 't welk spottelijk soude zijn geweest, in-geval deselve volgens mijn voorgeven door de meer-ged. conventie afgedaen soude zijn geweest, en voorts sustinerende dat haer H:M: door der selver conduite omtrent de voorsz. en andre bewuste pretensien desen Kon. geobligeert hebbende om de voorsz. Alliantie met Eng. aen te gaen, en sig onbequaem te maken tot 't presteren van de versogte assistentie; zijn Maj. daer door, volgens zijn opinie niet benomen was, desselfs pretensien over voorgaende tijden. Aengaende de pretensie van de Americaense Comp. toonde gem: Heer verwondert te zijn dat die by my eenige tijt gevorderde nadere expressie en bewijs, my als noch niet ter hant gestelt waren, aen nemende aen-

stonts ordre daer toe te wilden stellen, met verklaringe dat sijn Maj. aengaende de voorsz. Africaense differenten tegenwoordig geen swarigheyt soude make om toe te staen de rennuciatie hier voor by my geallegeert op Cabo Corso, en andre Forten. Op 't 4. Art: sprekende van de Stad Bremen. en van de geregtigheden en regten die desen Kon. sustineert hem en de Kroon Sweden uyt kragt van de Munsterse Vrede over de voorsz. Stad te competeren, mitsgaders zijn Majts. versoeck, dat haer H: Mo: deselve directelijk nog indirectelijk niet willen assisteren, heb ik verklaert op d'eerste ouverture my dies aengaende voor 3. weken gedaen, de voorgeroerde zijn Majs. intentie aen haer H: M: over geschreven te hebben, en gehouden sijn der selver meyninge daer omtrent af te wagten. Dan wat belangt 't vordre contenu van 't voorsz. Art: dat haer H: M: door geen Alliantien verbonden zijn aen de Vyanden van Sweden enige assistentie met raet of daet te verlenen, en soo eenige diergelijke Verbintenissen op-geregt mogten wesen, dat haer H.M. daer van desisteren en absolutelijk daer aen renuncieren willen; heb ik geseyt, daer haer Ho: M. ongetwijffelt vreemt voor komen soude, nadem. men my opentlijk had gedenuncieert, dat desen Koning door d'Alliantie met Eng. verbonden is om deselve met al zijn macht te assisteren: Ick heb evenw. daer by gevoegt dat so veel my bewust was haer Ho: M: tegen den Koning van Sweden met yemant ter Werelt gemaekt, maer wel datte selve tot mutuele defensie verscheyde Tractaten met andre Potentaten op-geregt hadden, en in specie oock voor eenige Jaren mette Hanze-Steden Lubeck, Bremen en Hamburg; edoch dat in allen geval haer Ho: Mo: al de voorsz. Alliantien ter goeder trouwe souden na komen. Den Heer Rijx Cancelier heeft op 't eerste gesustineert datte voorsz. Alliantie tussen dezē Koning en die van Eng. niet tegen den Staet van Nederl. aengesien nochte gemaekt was, en dat sulcx soude blijken so wanneer Denemarcken buyten engagement en actie tegen Eng. worde gelaten. Andersints scheen gem: Heer contentement te nemen mette vordre verklaringe hier over geroert, seggende, dat men 't voorsz. Art: of geheel uyt laten soude, also die van de voorn: Stad Bremen zijnde Subjecten, 't woort hostes of Vyanden op de selve niet applicabel was, of dat men 't selve soude convertereren in een generale belofte van elckanders niet te sullen assisteren. Ick heb met verscheyde reden (hoew. te vergeefs) getragt te demonstreren, datten Koning uyt kracht van de voorsz. Alliantie met Eng. opgerecht, in geenderhande manieren verobligeert was tegen haer Ho: Mo: enige assistentie te verlenen, en dattet haer Ho: Mog: des te smertelijcker voor komen soude dat zijn Majest, buyten eenige obligatie de Geallieerden van den Staet soude infecteren. Op 't 5. Artic: heb ick geremarqueert, datte observantie van de Tractaten tusschen dezen Koning en hare Ho: Mo: geresstringeert, en met vordere last gestelt wort, als voor soo veel deselve compitabel zijn mette nadere Alliantie tusschen Sweden en Eng. in den voorsz. Jare opgeregt en heb geoordeelt 't selve te dependeren aen de exhibitie van 't voorsz. Tractaet, 't welck en voorts aen de dispositie en goet vinden van haer Ho. Mog: 't Geene in 't selve Art: influeert van eenige veranderinge, dewelke by de voorgaende Art: gedaen soude wesen in 't Elbingse Tractaet, hebbe ick gemeent reflexie te hebben op de absolute dispositie over de Tollen tegens de meeninge van 't voorsz. Tractaet, daer van by 't derde Art: hier voor gesproken, en by den Heer Rijx Cancelier gen genomen is, om sich nader te informeren. Op 't 6. Art: sprekende van de

mediatie die dezen Koning gemeynt soude zijn te presenteren en in 't werck tē stellen, na dat alvorens al 't geene in de voorgaende Art: gecomprehendeert, is tot contentement van zijn Maj. geadjusteert soude wesen, heb ick goet gevonde voor eerst niet anders te seggen als dat daer van gesproken soude konnen werden wanneer de voorsz. casus soude komen te existeren. Op 't 7. Art: is na enige discoursen geconvenieert, dat de selve uyt de tegenwoordige onderhandelinge uytgelaten sullen worden, en dat men daer van sal konnen spreken in de Negotiatie over een Tractaet van Commercie. Op 't 9. Atr: sprekende van de liberteyt van te mogen varen en Trafiqueren op de Plaetsen die haer Ho: Mo: in America, Oost-Ind. en Africa tegenwoordig besitten, of hier namaels acquirerē mogen, is na dat by my de aenstotelickheyt van de voorsz. pretensie aen-gewesen was, geresolveert en geconvenieert, dattet voorsz. Art: geroyeert en geheel na gelaten sal worden. Op 't 11. en 't laetste Art: sprekende van de Guarantie van Vrankrijk, heb ik geoordeelt, dat de differenten tussen zijn Maj. en haer Ho: Mo: van so weynig importantie, en by gevolg de af-handelinge niet so considerabel was, dat daer over de voorsz. Guarantie versogt behoorde te worden, in alle geval dat de dispositie dien aengaende dependeerde van de wil des Konings van Vrankrijk. Het besluyt van de voorsz. Conferentie is geweest dat by den Hr. Rijckx-Cancelier versogt, en by my aen genomen is geweest een ander Project van wegen haer Ho: Mo: over te leveren, om de collatie van 't selve tegens dat van den Koning te konnen sien, waer in eygentlijk de discrepantie resideerde; en dat aen d'andere zijde van my versogt, ende by meer-gem: Rijcx-Cancelier aen genomen is, my dezes Konings schriftelijcke antwoort te sullen beschaffen, op 't gene ick aen de selve van wegens hare Ho: M: versogt heb. op dat hoog-gem: hare Ho: M: eyndelijk soude mogen weten wat sy van zijn Maj. te verwachten hadden, en hoe de selve sich in den tegenwoordige Oorlog tusschen Engelant en Nederlant gedragen wilde. Gisteren hebben de Heeren Ambassadeurs van Vranckrijck ten behoeve van dezen Koning gedepecheert en uyt gegeven sekere acte van Guarantie, datte Armature by den Koningh van Denemarcken aen-gestelt wordende, niet aen gesien is of geemployeert sal werde tegens Sweden. Waer mede, &c.

Den Herfst was nu alreede genadert/ wanneer een groote Engelse Konings yveraer Lord Willougby uytte Barbados had bequaemt Elf Schepen / een Jacht en 5. Barcken/ dese uyt-geset/ zwermden in September voor d'Eylanden van Martenico/ 2. dagen lang dreygden sy daer omtrent te Landen/ met 2500. man die sy op haer Schepen hadden: Terwijl sy dus als een Havick op haren roof laegen / komt van den Hemel een Houragan seggen de Indianen (wy een Orcaen) die dese Engelse Vloot tusschen les Saínctes en Gardeloupe aen taste/ sulckx dat alles te gronde ging/ behalvens 3. Schepen/ met 5. a 600. man geladen : Onder de geblevе Engelse Schepen zijn twee voorname geweest/ die verbrant zijn / beyde van St. Christoffel bemant: Hier is mede vergaen den gemelten Heer Willougby: Dese wonderlijcke tijdinge gekomen aen Monsr. de Lion/ Gebieder op Gardeloupe/ sont stracx na Martenico 300. man en 4. stucken in een Vaertuyg/ die wel over quamen/ onder Major Clos Dore/ die met advertentie weer keerende/ veroorsaeckte datte Francoisen weder

der 110. st. en 400. Inwoonders in 4. Schepen en een kleynder over sonden / waer by de Ingesetenen van Gardeloupe gevoegt waren : De Engelse hier op af komende/ stieten hare tanden/ want sy landende/ bleven 130. doodt / by de 90. gequetst/ en 240. gevangens ; Onder welcke ontmoetinge de Francoisen vertellen/dat een van hare Natie 36.a 40. Engelsen souden hebben af geset/ of ten minsten cappotlen gequetst : De Francoisen hadden op * Gardeloupe een brave Battery/ die seer geestig langst water/ maer seer doodelijck onder de Engelse speelden / waer by een Comp. te Voet haer dapper droegen : Daer na sagen de Francoisen noch 8. Engelse Schepen zwermen/ gedachten hebbende/ dattet of Willougby was om te attenteren/ of verstropde Engelse/om haere verlooren Ghesellen op te soecken : Fluckx tijen sy daer op uyt/ sy vinde dan een Admirael met 400. man/ en andere / dese waren verstropde benden / hier namen de Francen een met 12. stuck. 130. man/ door Capit. Delbe / een Engelsman die gemaeckt was Gebieder van l'Isle de Sainctes/ vluchten by faveur van de Nacht daer af / doch wiert echter op-gevangen door Capiteyn Sanguien/ hy had 20. st. en veel wapenen op : Cap. Gouvain nam een schip met 56.man/ en veel wapenen / Jacob Alberts verbolgde de Neef van Willougby / maer die versonck : Die hier door den Orcaen niet en verginghen / strande by Antigos en Montferat soo ellendigh datter niet een Mensch af kost gebergt worden: 't Welck den Koning van Engelant hoorende/seer bedroefde/ alsoo hy Willougby altoos een trouwen Dienaer voor zijn Majestt. was gheweest : Maer hier wiert aengesien wat Godt dagelijcx mette Menschen voor heeft/sy bidden soo sy seggen/Uwen wille geschiede,maer hier sag men 's Menschen wille niet ghebeuren / want na oogenschijn / sy waren Meester van de voorsz. Eylanden gewеest/ maer na Godts beschicking/ sy waren met Pharao verstropt : 't Is gebeurt/ laet Engelant den Hemel beschuldigen/ de Eylanders sullen Godt dancken: Dus verre de saken van America/daer de Staert-Sterren mede over-geloopen hebben.

De Nederl. Vloot was nu weder gereet / en op den 5. dezer smorghens by 10. uren in Zee geloopen / sterck 81. Schepen van Oorloge / en 13. Branders / van 't Noorder-Quartier quamen meer daer toe : Den Heer Tromp had den Coll. van Gent voor 't af-gaen / die hem succedeerde in loco / vrundelijck geluck gewenscht op desen Tocht : Den Heer Pensionaris droegh sich weder op nieus seer ijverig in dese expeditie / met die hoop/ dat Godt eenmael de Geregtigheyt tot een goede saek soude bekroonen, of met glorie van Wapenē, of

met

* Die van Gardeloupe seggen onderscheydentlijk, dat Willougby met 17. Schepen en 4000. man uytte Barbados op haer af quam : Dat sy by Martenico een Vaertuygh vermeesterden , en voorts na Santes loopende,meende twee Schepen te over-rompelen,dan 't een stack sich selfs in den brant: En doe kregen d'Engelschen tusschen den 4.en 5. Augusti dien gruwelijcken Orkaen,die haer meest al in Zee te gronde, of aen de Stranden der Eylanden aen brisementen smeet, daer Willougby en meenich Gentilman is verdroncken: Hy was een braven baes,doch wat bittertjes tegen de Hollanders:Sy kregen wel wat nasendinge van Antigo,en andere plaetsen,dan te laet,want twee Neerl. West-Ind. Schepen. juyst daer komende,sijn op Santes aengevallen. datse vermeesterden, en onaengesien d'Eng. sich daer onderstonden te versteken,kregen de Neerl.'t Fort den 16. Aug. hoewel de Britten 400 koppen sterk, en de Nederl. immers niet hoger in getal waren,

met heyl van eê honorable Vrede. 't Was waer in Zeelant graſeerde de Peſt dapper/ en daer was niet ſonder vermoeden veel ſick Volk op de Schepen/ echter evenwel 't ging zijn gang/ deſwegen hare Ho: Mo: deſe Uytſchrijvinge deden:

EErſame, Vroome, Lieve, Getrouwe: Wy vinden in achtinge van den tegenwoordigen droevigen ende bekommerlijcken toeſtant van tijden en ſaecken, hoognoodigh dat de Broeders Predicanten op de reſpective Bede-dagen den eerſten Woensdach van yder Maent gehouden werdende, haer niet alleen en ſullen evertueren om de Predicatien ende de Gebeden na de gelegentheyt van den tijt als dan met byſondre nadruck te doen, ende den Zegen van God Almachtig over ons lieve Vaderlant af te bidden, maer oock dat ſy alle mogelijken ernſt en yver ſullen by brengen, ten eynde de toehoorders tot rechte Boetvaerdigheyt van hare Sonden moge werden gebracht, en te gelijk geexhorteert om in hare particuliere Huyſen ten ſelven eynde dagelijcx Gebeden tot Godt Almachtigh uyt te ſtorten, en om ſijn goedertierne byſtant te ſmeken: Geſchreven in den Hage den 25, Auguſti 1666. Onderſtont, Ter Ordonnantie van de Staten.

S. van BEAUMONT.

P. S. Dewijle de Vloot van den Staet eerſtdaeghs wederom ſtaet in Zee te gaen, ende mits dien eer lange een nadere Batailje te verwachten is, ſo ſullen de Predicanten hare ſucceſſive Gebede mede daer henen dirigeren, ten eynde God de Heere Sijne hulpe en byſtant daer over gelieve te verleenen, en den Staet met Victorie over haer Vyanden te Zegenen. Als mede de Machten van de Geallieerden insgelijckx met ſijnen Goddelijken Zegen by te wonen, op dat alſo voor beyde een goede en verſeeckerde Vrede moge geconſequeert werden.

De Nederl. Vloot was den 9. deſer by 't Noort-voorlant/ en d'Engelſen in Soulſbay: Maer op 't advijs van Parijs/ dat Duc de Beaufort te Rochel gearriveert/ nu van daer was af-ghegaen/ en reeds in 't Canael om met de Ruyter te conjungeren/ zeylde den 11. dezer de Nederl. Vloot van ſmorgens by 7. tot 11. uren verby Calais en Boulogne de Hoofden deur: En ongevaer 2. a 3. uren daer na volghden mede de Eng. Vloot/ 100. zeylen ſterck/ wiens voorſte de Hollantſe leſte Schepen konden ſien/ doch hielden d'Engelſe haere eygen Wal: Den Heer de Ruyter raeckte dien dach noch in combat met den Vyandt/ maer de harde wint belette de Battaillie ten eynde te brengen: En volgens zijn Exell. Miſſive aen haer Ho. Mo: was gereſolveert geweeſt/ het Gevecht des anderendaeghs te hervatten: en hadde dien dag Cap. Sweers van d'Engelſe verovert/ en vervolgens in brant doen ſteken een Eng. Schip met 50. ſt./ ende wierde oock noch een Eng Schip doenmaels in de gront geſchooten: d'Enghelſe ſelfs bekenden dat haren grooten Souverain met noch 2. van de capitaelſte harer Vloot hier ſoo ſteut kregen/ dat zy langſt de Krijtkuff van Dover ſoetjes na Duyns en van daer na Chattam droopen: Maer de Nederlanders oock voorwaer niet mis gaende/ daelden 2. gedevaliſeerde Schepen na Havel de Grace van 't gros af: d'Engelſe dan liepen na Portſmuyen/ Duc de Beaufort bleef met Bethlem Gabor achter/ en den Heer de Ruyter op groot gevaer in de Com van Boulogne op den ſelven ghewacht hebbende/ echter te vergeefs/ quam weder voor Duynkercken: 't Ongeluck wilde dien Helt eens verbaſen/ door ſeker af-geſchoten prop van een zeyn-ſtuck/ dat hem caſueel in de mont vlooch/ echter niet beſchadichde/ dan de alteratie van den adem/ evenwel hy bleef al ſommige dagen ſtil/ geen tafel houdende; Dan een Koorts volgende/ is zijn Excell. raedſaemſt geweeſt/ gelijck hy dede/ ſich van de Landt-lucht te dienen/ en liet ſich van Boort na de Maſe/ en ſoo naer Amſterdam voeren/ tot groot herten-leet van veele: Den Koning van Vrankrijck

rijck sont hem een sijner experste * Medicijns toe: Dan 't scheen dese mael in alles/ datten Hemel tot deze Krijgs-Vlooten sprack: Al bloets genoeg gestort onder u tween, daer en behoeft nog geen derde by: Bedaert u, en gaet na Huys, legt u te rust, en bevredigt u: Of mijn straffen sullen harder en met andre slagen komen aen de weygerige tot Vrede: In desen oock seer notabel zijnde/ dat de Ruyter mits 't hart waeyen in de Comban Boulogne niet langer kost blijven/ spillende aldaer mits de kleyne Key-gront veel Cabels en Anckers/ maer quam weder voor Duynkercken/ en dat Duc de Beaufort met 47. Oorlog-schepen en 14. Branders van Belle Isle in 't Canael alreede in 't gesicht van St. Valery en Diepe gekomen/ om mette Ruyter te conjungeren/ door dit selve onstuymig weer oock niet vorder konde/ maer keerde weder na Brest: d'Engelse sloopen soetjes weg/ en klaegden over haer meenigte Siecken/ en verlooren Anckers en Cabels by Portsmuyen: Den Koning van Vranckrijck schreef op dese subjecten/ en om dat men uyt stropde/ als of Vranckrijck met Engelant separaet van Vrede socht te handelen/ aen de Staten Generael desen Brief:

S*eer lieve ende groote Vrienden Geallieerde ende Geconfœdereerde*: Wy hebben ontfangen uwen Brief van den 21. van de voorleden Maent, door de welcke gy ons te kennen hebt gegeven de redenen, welcke ghy oordeelt U behooren te verobligeren tot het revoceren van uwe Vloot in uwe Havens, niet tegenstaende het verspreck in Zeelant met den Graef d'Estrades, en den Marquis de Bellefonts gemaekt, om onse Zee-machten te conjungeren gedurende de rest van dese Campanje: Wy hebben daer ook by gesien de bekommernisse die gy getuygt te hebbẽ over 't perijkel 't welk onse Vloot door het retireren van de uwe soude mogen lopen, indien sy, volgens 't voorsz. gesprek, in de Canael soude avanceren, alwaer gy weet datse door de gantse Eng. Armade, by 't Eylant van Wicht, verwagt wierde: Als mede de loffelijcke dispositie waer in gy zijt, om groote efforten te doen, om op 't Voorjaer U in staet te stellen om de gemene Vyant te gaen attaqueren, ende yets groots en extraordinaris tegen de selve gelijck met onse magt aen te vangen; indien God in 't Winter-saisoen hem 't herte niet en raekt, om hem te verobligeren tot 't nemen van vreedsamer gedagten, meer als hy tot nog toe getuygt heeft te hebben: En indien men tussen de tegenwoordige en die tijt niet kan sluyten een goede Vrede en contentement van al de geintresseerde partyen: 't Welk gy versekert met alle sinceriteyt en opregtigheyt u hoogste begeerte te zijn: Waer op wy, U in d'eerste plaets sullen seggen, dat hoew. wy op dese ure dat wy desen Brief aen U schrijven, niet versekert zijn dat onse Vloot, die geavanceert is geweest tot Diepe na de versproken conjunctie te doen, in 't wederkeren na onse Havens geen grote aenstoot soude mogen krijgen: Konnen wy nogtans niet nalaten 't retireren van U Vloot in u Havens wel af te nemen, hebben de kragt van de reden die U verobligeert hebben die te retireren wel overwogen: Van dewelke eene, onder andre, ons ook tastelijk geraekt heeft, welk is de siekte van uwen Admir. hoew. wy hopen van den goeden God, dat hy de goede sake een so braven en volkomen ervaren hooft niet sal willen ontrecken. Ten tweeden d'ordre die wy gegeven hebben aen onsen Cosijn den Hert. van Beaufort, so expres en onveranderlijk was, om met onse Vloot

* *Van Abbeville.*

(welke met de Esq. die sig daer van gesepareert bevonden) op den 15. tot Bel-Isle geconjungeert was, tot Calais toe te komen; dat sonder eenige consideratie van de Embuscades die d'Eng. hem in de Canael met veel groter magt soude mogen leggen, en dewelcke sy hem in die daer by 't Eylant van Wicht geleyt hebben, onse voorsz. Cosijn, na dat een gans contrarie wint hem d'eerste mael niet toegelate had in de Can. te komen, hebben enige dagen daer na weder favorabelder weer gekregen, geavanceert is tot de Ree van Diepe toe, alwaer hy den 23. 's avs. gearriveert is sijnde met grote onbeschroomtheyt gepasseert in 't gesigt van de gantse Arm. des Vyants, en een gantsen dag op de Ree van Diepe die niet goet is geblevẽ, verwagtende sekere tijding te ontfangen van de plaets, alwaer hy sig met uwe Vloot soude mogen conjungeren: Maer op den 24 savs. kreeg hy advys door den Marquis de Crequi, die wederom van Duynkerken quam, dat uwe Vloot op de post niet meer en was, dat in 't vertrecken van de Ree van St. Jan, hy geleyt had, datse souden gaen leggen tussen Duynkerken en Noort-Voorlant, en oordeelde daer uyt, datse in uwe Havens gearriveert was: En alsoo aen d'andre sijde door 't antwoort by gheschrifte door den Raet van uwe Vloot, eenige dagen te voren gegeven aen den Graef van Feuillande, waer van onse Cosijn een Copye tot Diepe ontfing, die ik hem hadde geaddresseert, de voorsz. Raet in de volgende formele woorden verklaert heeft, dat sy oordeelden 't sekerste tot onsen dienst en tot 't gemene best, dat wy onse Vloot terstont souden doen retireren in de Haven van Brest, tot een bequame tijt om de conjunctie te doen; En dat eyndelijk de Wint die haer tot Diepe toe gebragt had, t'eenem. verandert was, heeft onsen Cosijn resol. genomen te rug te keren, en byna de gantse Canael te traverseren, om Brest te krijgen, en voor de tweedem. te passeren voorby 't Eylant van Wigt, alwaer men presumeerde dat de gantse Vyants Armade nog was, alsoo sy in de Zee op geen andre plaets verschenen was geweest: En gelijk wy alrede gezeyt hebben, hebben wy nog geen versekertheyt, dat onse Vloot in 't weder-keren na de Kusten van Bretagne gekregen sal hebben. Indien het gebeurt (waer voor God wil behoeden soo veel braef Volk, dewelcke veel minder in getal sijn) sullen wy ten minsten die vertroostinge hebbe, dat wy u hebben klaerlijk doen blijken door een procedure vol van sinceriteyt en opregtigheyt, dat seecker contrarie Weder, waer tegen wy niet ras genoegh hebben konnen versien, verhindert heeft, dat onse Vloot neven de uwe geen deel heeft mogen krijgen van de glorie en 't pericul van de Bataiijes: Onse intentie is noit geweest deselve daer van te ontrecken, nog te sparen van de Vyant, gelijk enige Personen die een quade intentie hebben tegen onse Alliantie en onse Unie, grotelijcx getragt hebben, calumnieuselijck de gerugten in de Werelt te stroyen: Maer wy beloven U, dat boven de contrarie, en so klare proeve, die wy nu daer van gegeven hebben, 't vervolg van onse Actien en van ons beleyt, meer en meer volkomentlijck sal destrueren soo valsse boosheyt: En by avance wilden wy u wel versekeren van drie dingen, en daer in ook engageren onse Eere en Trouwe door dezen Brieff:

Eerstelijck, dat wy opregtelijk en vieriglijk wenschen na een Vrede, tot contentement van al de geinteresseerde Partyen, en namentlik, tot avantage en versekertheyt van uwẽ Staet die geattaqueert is geweest, en die wy hebbe moetẽ onderhouden en secoureren in conformiteyt van onse Tractatẽ, en dat wy seer geern tot

't accommodement (wanneer men nog sal kome te tracteren) sullen contribueren al de faciliteyten die aen ons dependeren, hebbende niet meer ter herten als een spoedig eynde van dezen Oorlog. Ten tweeden, dat alsoo men klaerlijck siet dattet Desseyn, en misschien de voornaemste hoop van de Vyant is, u van ons te separeren, of om scheuring onder u selven te maken: Wy versekeren u, soo veel ons aengaet, dat wy tot 't eynde toe stantvastig sullen blyven in de punctuele observatie van alles dat onder ons is gestipuleert door ons Tractaet van Alliantie, en derhalven dat wy nimmermeer ons daer van sullen konnen separeren, of bysonderlik tracteren, en veel minder yets besluyten: Maer na dat wy niet hebben konnen luysteren na de opening die ons soude mogen met groote indignatie gedaen sijn, als een sake die onse eere grootelijcx injurieus is, dat wy niet sullen manqueren u deselve terstont te communiceren; ons volkomelijk betrouwende op uwe eerlikheyt en goede trouwe, dat gy van gelijken sult doen, indien men u soude willen versoeken en verrassen. Ten derden, dat indien den Kon. van Groot Britt. persisteert in zijn gevoelen die tegen de Vrede so seer strijden, dat hy daer over niet tracterē wil, ten zy gy die by hem komt te eyssen en aldaer Negotieren: 't Welcke u door onse Tractaten niet vry staet sonder ons te doen, en wy van d'andre zyde daer toe nimmermeer konnen consenteren wegen de digniteyt van onse Kroon, sijnde de eerste van 't Christendom, ook so vernemen wy niet datte voorsz. Kon. heeft willen pretenderen diergelijcx van ons te verwagten, maer alleenlijk om te tragten 2. verscheyde Vergaderingen op 2. plaetsen, ver van malkander af gelegen, te doen vresen den voortgang van 't Tractaet, en de aenstaende conclusie van d'andre, om een van de twee besonderlik te sluyten en te ondertekenen, welke een strick is die men so ligt kan sien, datte onvoorsigtigheyt self in sulcken geval daer in niet soude konnen vallen. Also men voor langen tijt sal moeten wanhopen van een Accommodement, sal selfs van nu af van node sijn om alles mette vereyste voorsigtigheyt rijpelijck te reguleren, dat wy gelijck goede en vigoureuse verspreken nemen op 2. dingen, waer van wy onsent wegen wy u alle versekertheyt geven; d'eene, om den Vyant in de Winter so veel mogelik is te incommoderen, wy door de mont van 't Canael, en gy na de zyde van 't Noorden, om zijne Commercie te ruineren, en de versekertheyt van d'onse vast te stellen: En de tweede, aengaende d'actie van onze magt in de naest-komende Campanje, als mede alles wat aengaet 't beleyt van den Oorl. so ten regarde van onse Geallieerden, als den Vyant, en van al de neutrale Natien, waer in onse intentie soude zijn dat alles 'twelk rapport sonde mogen hebben aen de directie van den Oorlog meer sy gelijck een Resolutie van een Staet alleen als van veele Geallieerden in een selve sake geconjungeert. Ondertusschen moet gy sekere staet maken dat wy geen effecten sullen na-laten welcke in onse macht zijn, om van 't begin van 't naeste Voor-Jaer af een considerabelder Vloot in getal en quantiteyt van Schepen in Zee te brengen, als de welke wy met precipitatie dit Jaer hebben konnen vergaderen, en om die op de beste maniere als mogelik is te conjungeren mette welcke gy oock sult gereet maken, op dat wy te gelijk en vigoreuselijck de Vyant te mogen attaqueren, om hem te verobligeren, so 't mogelik is, de Vrede te begeeren, tot de welcke hy soo veel af-keer doet blijcken, dat hy oock weygert daer van te tracteren: En 't welk aldervreemst is, en behoort de beschulding van 't gantse Christendom te verwecken, dat hy nimmermeer sedert den

Oorlog, die byna 2. Jaer geleden begonnen is, sig heeft willen verklaren, nog aen de geinteresseerde Partyen, nog aen enige Mediateurs, op wat Conditien hy de hant soude willen geven tot een accommodement. Hier mede bidden wy God, dat hy u seer lieve en grote Vrienden, Geallieerden, en Geconfœdereerde, hebbe in Sijne Heylige en weerde bewaringe. *Geschreven tot Vincennis den 26. Sept. 1666.*

Den 8. deser hadden te Vlissingen 2. Koey-schuyt-lieden Dingens Adriaens, out 52. Jaren/ en Hendrick Jansz: out 35. Jaer/ met Eede voor Burgermeesters verklaert/ dat sy den 6. deser van de Equipagie-meester van 't Noorder-Quartier/ van dese Stad waren af gedepescheert/ met Brieven om in 's Lants Vloot te bestellen/ die gesegt wiert te zijn omtrent Oostende/ en 's anderendaegs smorgens met Sonnen op-gangh gekomen zijnde dwers van Oostende voornoemt/ dat doen van de Noort af quamen 2 Lants Schepen van Oorlogh/ 't eene genaemt Harderwijck/ en 't ander 't Schip Zwol/ by hun hebbende 10. Lants Branders/ en een Galjoot/ komende uyt Texel/ de wil hebbende te zeylen na 's Lants Vloot/ om mette selve te conjungeren; en over gegaen zijnde in 't Schip Harderwijck voornt. dat doen een Man aen de Steng van 't selve Schip zijnde/ riep dat hy 's Lants Vloot onder zeyl sach/ leggende N.W.aen/ aen de welcke sy-lieden 6. mannen beneffens hunne Brieven onder behoorlijcke recipisse hebben over-gelevert/ als wanneer de gem: 2. Oorlog-Schepen/ 10. Branders/ en een Galjoot alle devoir deden om daer na toe te zeylen/ zijnde doe tusschen Oostende en Nieupoort/ gissende doen 's Landts Vloot omtrent de lengte van Grevelingen: En zijn alsoo weder te rug gekomen na de Stadt Vlissingen; en maer een uyr na gissinge van de gem: Schepen ghezeylt zijnde/ haer ghesichte slaende na den Hemel/ hebben met groote schrick/ verbaestheyt/ en schrepende oogen gesien 't navolgende/ zijnde doe na gissinge 8. uren in de morgenstont/ te weten/ aen den Hemel achter uyt N. W. van hen: Eerst een swaren damp gelijck als roock, verwisselende eerst 5. a 6. Schepen: En terstont de oogen latende verder gaen, telden meer dan hondert gesigten van Schepen, lopende als in een Gev. door malkand'ren, in 't passeren met dampen als van swaren Rook: Onderkennende 5. Vlaggen van agteren, zijnde Blauw couleur, negen Wracken van Schepen, die als sonder Masten lagen, die korts daer na gelijck als soncken en verdweenen: Bekende doe mede 3. Schepen met Vlaggen van 3. streken, d'een de Wimpel van de groote Steng onder de grote Vlag voerende, den ander mede onder de Vlag van de Kruys-steng, de derde had de Vlach van achter: Wanneer weder een swaren damp als van Roock ontstont, soo dat men doen geen Masten, Vlaggen, ofte zeylen konde bemerken, maer wel gelijck als eenige hollen van Schepen, onder welcken damp doen quam te schuylen het Schip dat zy gesien hadden met de Wimpel van de groote Steng, onder de Vlag, 'twelk uyt gesf. damp komende, had verloren zijn Voor-Steng, wayende de Vlag en Wimpel ter degen uyt: Dan hebben weynig tijt hier na door damp en gedrang van Schepen, ged: Vlag en Wimpel niet meer gesien: Doen quamen uyt den ooste 9. gesigten van Schepen, zeylende regt in de Vloot, daer op de voorste Schepen van de Vloot wenden. als voor de wint om, en liepen weder in het gros van de Vloot: Eyndeling verklaerden doen mede gesien te hebben beoosten de

Vloot achter al de Schepen, eenen Leeuw, leggende met den Buyck op de gront, en de Klaeuwen uyt-gestreckt, en den Muyl naer 't Westen van de Vloot, hebbende den Muyl open als briesschende, leggende gelijk op eenen sprong.

Doch van dit voor-spoockende Zee-ghesicht en is dit Jaer 1666. niet anders gevolgt / als dat d'Engelsen hebbende gesien de Nederlantse Vloot half tusschen Dover en Duynkercken omtrent de Galper / dat sy om 't Canael tot haer devotie alleen te hebben / met volle zeylen naer Wicht liepen / om indien doenelijck / de Fransse Vloot alleen aen te treffen / achter latende den Andries / de Happy Returne / en drie veel Ketsen / die door Tempeest op de Riprappen waren vast geraeckt / hadden gestooten / en te gronde gingen: 't Geluckten haer datse eenige Fransse Schepen / als de Triumf / Mazarijn / Bourbon / de Ruby / en drie Nederl. Schepen van Verburgh / Roetering / en Ooms / omtrent Dungeomnes ontmoete / welcke af-gekomen waren om sich met Duc de Beaufort te voegen / die sy niet wisten dat weder te Brest den 29. deser in-gelopen was / vermits sy door Tempeest versteken / en sommige logge Schepen onder hun hadden : Hier viel Thomas Allen met een stijve loef op aen / inboeghen Ooms en Roetering tegens de Franse Wal dreven / daer haer Schepen in de brant raeckten / 't Volck daer af / Verburgh arriveerden op de Zeyne / eenen Monsr. la Roche op de Ruby na lang vechten / en Cap. Diggy af-gesmeert en wel 40. Engelse met musquetten gedoot hebbende / most sich op geven / d'andre Franse Schepen raeckten in Havel en elders in salvo : Den Koningh van Engelant stelde la Roche weder op vrye voeten / om dat hy 't alleen soo vroom tegens een gants Engels Esquadre had uyt gehart) en doe hy te Parijs quam omhelsde hem den Koning / en maeckte hem Vice-Admirael van zijn Vloot. Als haere Ho: Mo: verstonden dat Duc de Beaufort in 't Canael ghekomen was / contramandeerde sy hare Vloot / die geordonneert was binnen te loopen / noch Zee te bouwen. Ende den Heer Raet-Pensionaris was doen met volle macht op de Vloot gekomen / en als Chef gebiedende / in loco van den Heer de Ruyter, stapte op des selfs Schip den Lut. Adm. van de Maes Aert van Nes. Maer dit geschiede al omtrent de selve tijt datte Franse geretireert / de Engelsen onder Wicht / en de Nederlanders voor Duynkercken / ter halver Zee en Dovres lagen / doe verviel in 's Lants Vloot een Engels Scheepje met 18. st. met Wapenen en Amonitie voor d'Eng. Vloot gheladen. Maer terwijl toch al dese Water-rusten duerden / had Godt believt een groote Stadt / tusschen 2. Zeen aen te tasten / met een ongeluck / datte Kooplieden der Aerden van verre stonden en weenden / siende de vlamme en de ruyne van der selver prachtighe Huysen / Koopmanschappen / en vergaderde rijckdommen en haere Packhuysen van alle de Werelt ; Ten was geen Dorp van der Schelling / noch eenige Koopvaerders in 't Vlie (daer over die van Edenburg hare Klocken so luyden en de goe broers haer soo vol sopen / maer het was / The Dreadful and unhappy fire, wo confirmed te total city of London in 4. dayes : De geschiedenis daer van leyt in der daet remarcabel / en in der waerheyt aldus :

Het was den 12. September 's nachts ongevaer een uren / dat by de Visstraet in Pudding-laen tot een Backers brant ontstont / een seer periculeusen

heeck/ vermits al de Huyſen daer omtrent veel met Teer beſtreken/ ende va[…] hout getimmert/ ſeer licht van de blam ontfonckten/ invoegen al voor den da[…] geraet een derdepart van * Londen in lichter laeye ſtont/aen-geblaſen door ee[…] ſtijve O. N. O. wint/maer noch ſcheen den Hemel ſtraffelijker: De Ingeſete[…] nen als verblint/ achte dit vuyr in 't begin niet; maer die dien Nacht gheruſ[…] in de Seck hadden geſlapen/ wenſchten voor dach wel water tot lavenis end[…] uytbluſſing harer brandende Huyſen/ echter te laet: Sy hadden al te ſoet gelach[…] over 't verbrandē van een Zee-Dorp: Dus gevoelē ook de groote, datte ſmaet van[…] haer aen de kleyne gedaen, ſelfs den Hemel ontzegent: Voor den uchtend ſtonde[…] in volle blam de Grace-Kerck-ſtraet/ en dat liep door de Canons-ſtraet heen/ tot by de drie Kranen/ en ſoo langſt de water-kant; met dien uchtend begoſt eerſt het ſtoutſte Volck te vluchten/ en dat met ſulck een confuſie/ ſoo dat gelijck London vol nauwe Slopjes en Steegjes/ ſeer haeſt de paſſage voor veele om yets te bergen geſtopt was; Huylen en kermen van Kinderen ende Vrouwen/ verbaeſtheyt van Mannen/ en groote ontſteltenis ſach men onder de Regenten der Stad/ die voor een Iaer doen 'tSchip London tot een voortekē in de Duyns verbrande, haer hadden beroemt, *N.B.* dat al was ſchoon 't Schip London verbrant, ſy ſoude nu wel een beter en groter Schip London op hare koſten laten timmeren om de Duytzen onder d'oogen te ſien, &c. 'twelk ſy noemden *the Loyal London.* Geen Pen kan de ellende van dien Maendach/ Dingſdach/ en Woenſdach beſchrijven/ men trock veel Huyſen om ver; aen den Tour lag veel Boſkruyt/ daer men eenige Huyſen/ om 't ſelve te behouden/ dede op-vliegen: De voornaemſte Pakhuyſen gingen deur als ſtof: De oude Beurs in 't midden der Stadt/ en met al haer Winckels/ meeſt van Steen/ daer de Beelden der Koningen tot Carel de I. ten levens-groote byna uyt-ghehouden ſtonden/ zijn al mede door den vlam ſoo ellendich vernielt/ dat geen oog ſonder ſchreyen het ſo ellendig verwoeſten mocht aen-ſien: Hoe meenig zijnder geweeſt die een man om Water aen te brengen tot uytbluſſing van haer Huys 20. gul. voor een dach boden/

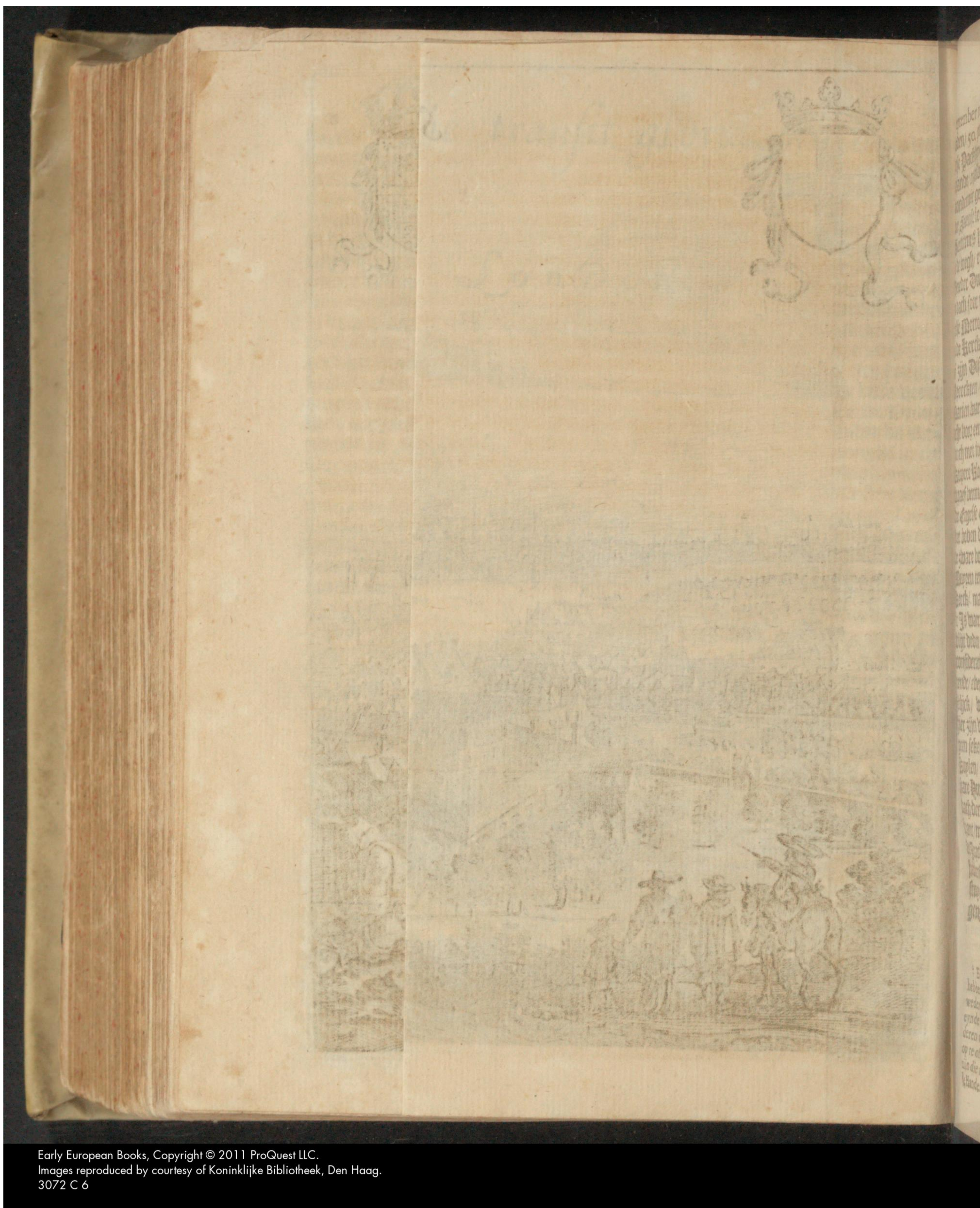
* London is een oude Stad in 't Graefſchap Middelſex gelegen, in 't aller-vruchtbaerſte en geſonſte van geheel Engelant, aen de Reviere de Tems, byna 5. mijl van de Zee, op 52. graden. Zy is door Brutus geſondeert, die van Italien komende in Griecken, en van daer in Africa, quam van daer in Vranckrijck, en alſoo in groot Brittanjen, daer hy deſe Stadt om de ſchoone ſituatie aen de Tems boude, en noemdent Nieu Troyen. Toen Julius Ceſar tegen hem oorlogde, had eenen Lud in Engelant 't gebiet, deſe maeckte de Stadt met Muyren, en die verbeterdeſe ſeer, die noemende Cajer-Lud, dats te ſeggen Lud-Stadt. Maer de Britten ſeer licht in ſpraeck veranderende, noemdent door verloop van tijt Caer-Lunda, en heden ſegt men Londen: De ged. Koningh Lud ſtorf en is begraven in de Stadt by de Poort die men lang genoemt heeft Por-Lud, nu Ludes-gate. De verandering van de ſimpele naem Nieu Troyen in Cayer-Lud heeft veel Oorlogen en twiſt tuſſchen Koning Lud ende zijn Broeder Nennius veroorſaeckt: De Tems placht eertijdts Iſis te heeten, zy is 34. mijl navigabel, ende vloeyt en ebt alle 25. uren ſeer hoog op, en is tot de Bruch vaerbaer met grote Schepen. Londen heeft over de 120. Parochie-Kercken. En een ſterck Caſteeel datſe den Tour noemen. Ten weſten ſiet men Weſtmunſter, daer 't Patlament in de Zael vergadert; op des ſelfs top des Daeckx ſteken op de pennen de Hoofden van Olivier Ctomwel, zijn Swager Ireton, en Bradſhau. Hier ſtaet de Kerck van Sinte Pieter, daer de Koningen begraven leggen. 't Rechthuys Richemond, Withal des Konings Palleys, Jorckx Huys, Lambet, en veel andere ſiet men aen die zyde van de Stadt. Tot London worden de Koningen van Engelant gektoont, zy hebben daer haer Hof, daer is een Koninckrijckx Munt, de ſchat van drie Rijcken, en meer als in Engelant en Schotlant te ſamen. De Stadt wort gheregeert door 23. Aldermans. dat zijn outſte uyt de Burgers, die Jaerlijckx een Lord Major en 2. Sherifs ſtellen, welcke de Juſtitie adminiſtreren: Is tegenwoordig ongefortificeert; dan de oude Stadt heeft hare Mueren en Poorten, ſo ver de ſelve oock is af-gebrant.

ndi,

Whet hall
The Tower
The Bridge
St olafe
21
house
house
use
9 Baynarts cast
10 St Andre in holh
11 St Pawls Church
12 Booc hurch
13 Guild Church
14 St Laurentz paltnay
15 Therojaler Ckainge
16 St Michael
17 St petrus
18 St daston in the east
19 Alhallows karking
20 Costom hose
21 Tower wharfe

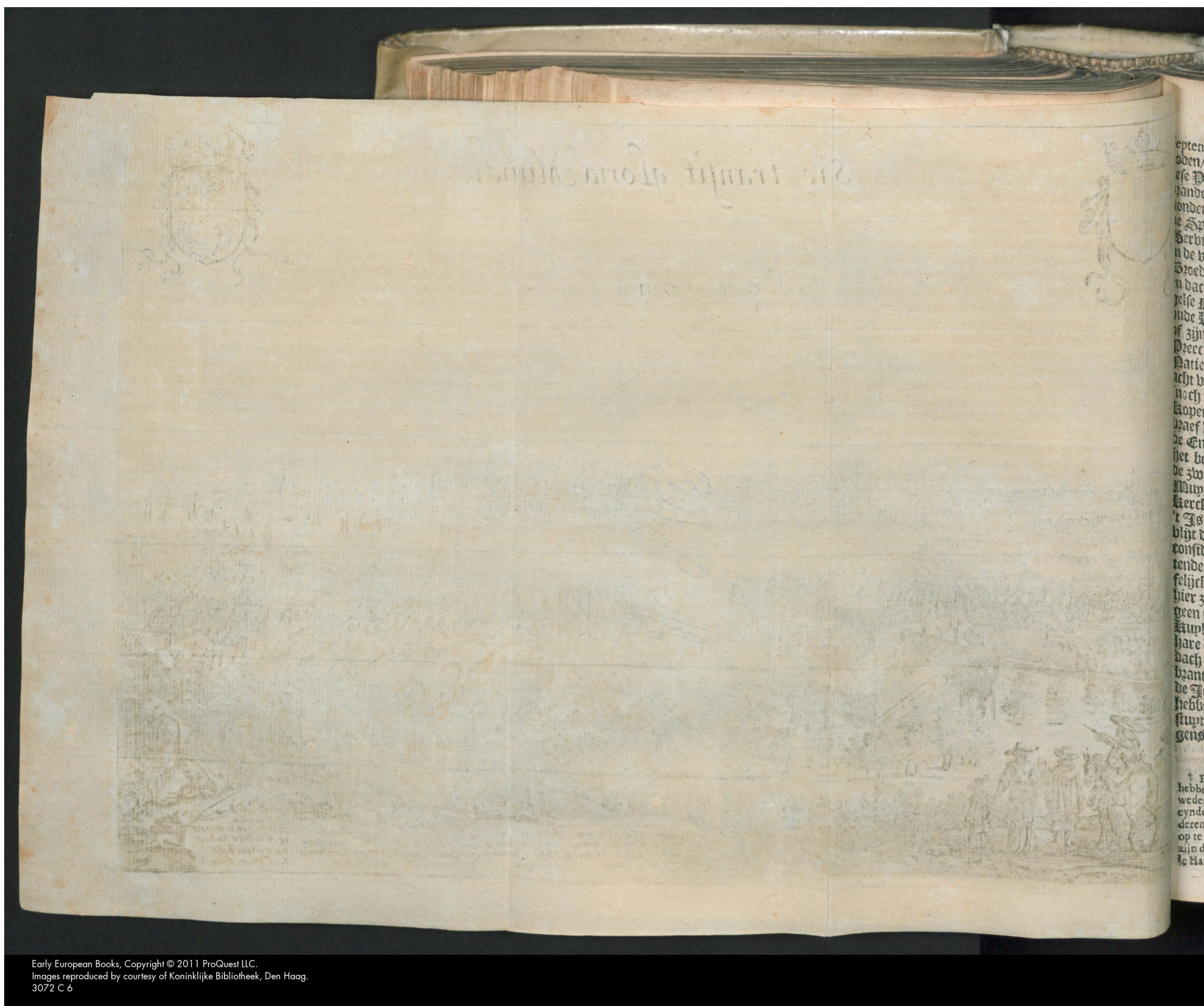

Sic transit gloria Mundi.

boden/ 50. gul. voor een Kar om 't Goet te bergen / hooger beloften om die en
deſe Packhuyſen / ghelijck die van de Royale Compagnie ; welcke daer ver-
brande/ te ſalveren : Wat ſou men doen in ſoo een extreme tijt / de Herbergen
konden niet geſalveert worden/ noch de Coffy-huyſen / de Aelkroegen / noch
de Spaenſe lecklepels Juffrouws kotten / die toch alle ſo veel Hof-Jonckers en
Serviteurs hadden : De groote Kerck van St. Paulus was de vlam oock
in de wegh/ en die en ontſach niet den yver van een Aertſe Koningh / ende zijn
Broeder Duc de Jorck/welcke in der waerheyt geduerig te Paerde by Nacht
en dach ſeer trouwe preuven gaven van haere vlijt tot behoudenis van de En-
gelſe Metropolitaenſe Stadt / maer ſy taſte als met een Hemels vuyr die ael-
oude Kerck aen/ op welcke plaets/ ſoo oude Boecken getuygen / St. Paulus
of zijn Diſcipul uyt zijnen naem in Europa allereerſt de Chriſtelijcke Religie
Preeckten / om datte Brittannen wel de ongeſchickſte van alle Noordelijcke
Natien waren/ dieſwegen de civiliteyt ‡ haer meeſt van noode; deſe Kerck ge-
acht voor een der grootſte van Europa/ en op een antijcke ſtructure/ niet mal /
(noch met items onkoſten/ gelijck de Architecten nu 10. dagen ſtuderen tot een
Kopere Klopper van een Deur) maer wel gheblochten en betimmert ; Dit
braef vermaerde Gebou/ en d'eer van Chriſtenrijck/ heeft mede in de bedroef-
de Engelſe Eeu de noot van verderf en ruyne gheraeckt. Vreeſſelijck ſtondt
het boven die Balcken uyt-ſtekende op het tweede Dack te ſien af-branden/
de zware voncken af vallen / en de vlam door de hoogſte Venſters / daer na de
Muyren ten deele ſo te ſien te neer ſtorten / dat dat ſchoon antijck Gebou geen
Kerck/ maer veel eer het Huys ter Kleef buyten Haerlem in Hollant geleeck :
'T Is waer dat t'aller uren 's Konings Guarde/ veel Adel en Lantlien groote
vlijt deden om de vluchtende te helpen/ Boecken/ Regiſters/ en Papieren van
conſideratie te ſalveren / maer het gebiel ſoo dat veele twee a driemael vluch-
tende/ evenwel 't hare quijt raeckten : 't Is wel te vertellen/ echter ongeloof-
felijck / wat meenichte koſtelijckheydt en Koopmanſchappen / en Clenodyen
hier zijn verbrant : De voorſichtigſte namen wat ſy konden/ ſiende in de Stad
geen ſekerheyt/ op Moorfield/ Smitfield/ en elders haer verberging/ groeven
Kuylen/ en bedeckten die met Bed-Kleden/ de wereloose ſagen 10. dagen lang
hare Huyſen en Erven noch ſmoken: En liep dit gewelt ſo ver/dat op Woenſ-
dach den 15. de wint wat minderende / wanneer alles tot Templebare af-ge-
brant/men van daer tot de Brug toe niet een Huys meer en ſag ſtaen/dat Duc
de Jorck doe hoop ſchepte 't vuyr te ſtuyten/ en mette Regeeringe geraetſlaegt
hebbende/wiert effectivelijck by Templebare aen de Kerck den brant eerſt ge-
ſtuyt/ dats 3. quartier uyrs gaens van daer den brant eerſt begoſt ; en vervol-
gens ſtuypte men oock by Holborn brug/Piekorner/ Alderſpoort/ Cripelpoort /
en

‡ Een Aſtrologus Pieter Heyden wiert doe in den Tour geſet,als hy den Brandt van Londen geſien hebbende,zijn Voorſegginge daer op beſloot : Datte vryheyt van alle Religien in Engelant eer langh weder plaets ſoude hebben,in wederwil der Biſſchoppen,en ondergang der tegenſtrevers,die haer in't eynde bedrogen ſoude vinden in hare gedachten van altoos te heerſchen over de gemoederen en goe-deren van de beſte Onderdanen des Lants,die ſy gewoon waren als macke Lammeren ter ſlachtbank op te offeren. Indien de Vrede by zijne Opperhoofden wiert geweygert,ſouden met verlies gedwonge zijn die te ſoeken? Waerdig meer met tranen te beſchreyen,als Pen te beſchrijven,wijl tog de neutra-le Handel-plaets, ſo Engelant daer niet tegen was, by yder was geapprobeert, &c.

en ten eynde Colemans en Baſinghalſtraet/ de Poſterx/ Biſſchopſtraet/ Le-
denhalſtraet / tot den Standaert in Cornhil / tot de Kerck in Franchurch-
ſtraet / tot de Laeckenhal van Mineinglaen/ 't halve Marcklaen/ en Towr-
dock : Seer notabel in deſe zijnde/ dat de Nederduytſe Kerck ook is behouden
gebleven / daer rondſom nochtans ſoo veel ſlechte en houte Gebouwen die alle
verbrant zijn / geplaetſt waren : Men ſach oock dat by de voornaemſte Holl.
Koopluyden hare Huyſen op diverſe plaetſen den brant geſtuyt en af-ghekeert
wiert/ ſoo dat op Donderdag alles uytſgebluſt ſcheen / indien dien avont tot
Temple niet weder een nieuwen brant waer ontſtaen / veroorſaeckt/ ſoo men
oordeelde / door de vallende voncken op de Balcken van een nieu getimmert ;
Hier was Duc de Jorck dien gantſen nacht ſeer neerſtig / maer met alle man
geen raet ſiende/ dede men 't voorſz. getimmert in de lucht vliegen / het welck
den gantſen Nacht gebrant/ dan ſmorgens alſoo uyt-gheworpen wiert. Di=
verſe * Vremdelingen/ ſoo Duytſen als Franſſen / waren onder deſen brandt
gevangen/ op ſuſpitie als hadden ſy in dit quaet mede een hant gehad : Men
ſette die Luyden vaſt/ eenen Rechter Keeling met andre ſtack haer na de keel/
dan hy bevont dat Godt den ooſten wint onder den brandt ſoo ernſtig had door-
ghedreven / dat geen Menſchen daer over waren te beſchuldighen : Maer de
Londenaers mochten doen wel dencken / datſe niet mochten vragen : Heere
wat en waer om doet Gy dit? En op dat ick de woorden in 't Engels ſelfs (by
Privilegie des Majeſtits. gedruckt) ghebruycke ; *The manneer of the buring all
along in a Train, and ſoo blowen forwards in all its way by ſtrong Winds , make in con-
clude, the wole was an effect of an unhappy chance, or ta ſpeak better, The heavy hand of
God upon us, for our ſins, ſhewing us the terrour of his Iudgement in thus raſing the fire.*
De Londenaers ſeker hoopeloos in haer brant / bekenden ſelfs/ dat alle kon=
ſten / voorſlagen/ en berading tot behouding dier groote Stadt / als ydel wa=
ren/ en geheel krachteloos : 't Is waer (eenige guyten ſeyden dit mag ons van
Withal toe komen) dan ſekerlijck den Koning was dien gantſchen nacht raet-
levende/ om rondſom de oude Muyren / of ſoo verre den brant was/ deſelve te
bluſſen : Men ontbood den trouwen Gener. Monck uytte Vloot/ hy quam /
en voorwaer een beminder van London / hy dede noch al groote deught / den
Koning en die Stadt dienden hy getrou ; hy approbeerde aenſtonts/ dat men
by den Towr en de aldaer zijnde Magazijnen te behouden / ettelijcke Huyſen
had laten in de lucht ſpringen/waer door veel Scheeps-behoeften wierden be-
houden : Maer dit was hart by d'Engelſen/ datſe haer door den brandt verraſt
ſiende/zeyden: God dank dattet vuyr Sijner handen niet aen-getaſt heeft enige ſij-
ner

* Men beſchuldigde de Hollanders dat ſy deſen brant gheſticht hadden : En men apprehendeerde
eenige : Dit bevont men onwaer: Doe haddent de Papiſten gedaen,door eenige die ſulcx ſo men uyt
ſtroyde,volgens een Concept tot Romen geſmeet,ſouden in 't werck geſtelt gehad hebben:Maer dat
oock niet waerſchijnelijck zijnde,greep men een Franſman by de kop,en die om dat hy ſprak als een
uytſinnige ſont men na de Galge : Den Backer ſelfs daer den brant ontſtont, wiert verdacht gehou-
den,maer alſoo het vuyr op diverſe plaetſen van de Stadt gelijck ontſtack,viel dat vermoeden oock in
duygen, hoewel hy van Hollantſe maegſchap was, waer tegens geremarqueert wert, dat de zijne wel
de yvrigſte waren in de Kaep-rederye tegen de Hollanders : Dus quam alles op een Jongen aen, die
van Vuyr-ballen ſeyde in diverſche Venſters gheworpen te hebben,ende andere dingen,daer hy ſijne
Vrunden mede beſchuldigde van door haer geinſtrueert te zijn:Maer men ſag korts daer aen te Lon-
den met Privilegie Gedruckt,dattet verbranden van deſe groote Stadt niet anders was,als de imme-
diate Hant Godts.

ner Majs. Magazijnen, gelijk wel andere Huysen, om ons te ontbloten van Wapenen tegen onze Vyanden: 't Was vremt dat dese brant in Londen begost daer weynig rijcke Lieden woonden / maer toch seer onbequaem om te helpen / dat alles hoopeloos was / waer door oock al de naeste Gebuer-straten haer gantse middelen quijt wierden: En van daer tot de rijckste Huysen over slaende / bergden men wel yets / dan van luttel beduyden / wijl als geseyt is / elck meer zijn weynig Goet socht te bergen / als dat groote vuyr te blussen: Dus sach men so veele Velden met Goet geblugt / in de Stadt geen hoop van berging zijnde: Maer een gezel diens Huys over Bainard Castle af brande / meende / dat men zijn Goet om de Huysen te preserveren had behooren over te geven / gelijk nolens volens hem ten deele viel: Het was in der daet jammer te sien / hoe menichte duysenden Menschen haer buyten op de vlacke Velden begaven / daer den Hemel haer decksel was: En het slimste van allen / daer was geen Broot noch dranck te vinden / de Weeck-mart-plaetsen / de Backers en Brouwers al haer gereetschap / haer Koorn / haer toestel was verbrant: Daer lagen soo veel duysenden van onnoosele en Kinderen / en begoede Burgers / nu so arm en ellendig als ‡ naeckt / even te vooren soo rijck / en die met geen redelijck decksel

‡ Twee andere, eenen T. Passenger, en W. Witwoot, gaven in Druck uyt: Enghelandts Waer-
schouwing, en rou over Londons ellende, wegens hare Sonden en rechtvaerdige straf: By brengende
Ioel 1. v. 12, 13, 14. Ierem 22. v. 8. en veel Natien sullen voorby dese Stadt gaende, seggen, waer
om heeft de Heere aldus gedaen met dese groote Stadt; En in hare vermaninge sprekende aldus: Den
Grooten Godt die voor altoos leeft en regeert, wiens macht ondelijck is, zijn Rijcke sonder endt, die
heeft het wesen om te zijn, en alles in de Werelt geschapen? Hy kan of doden of levent maken, behou-
den of verderven, en noch wie isser die durft seggen, wat doet Gy? Alle seer eminente exemplen van
zijner schrickelijke Oordeelen, die de Heere verleent om zijn Volk te waerschouwen voor alle gevaer
eer men haer straft om hare Sonden: Onsen Godt is een verteerent vuyr, en of Sijn wraecke een wey-
nig achter blijft, wie is bestandt de selve af te wachten! Een bedroeft exempel van Godts rechtvaer-
digheyt is nu voor onse oogen. De Heer heeft van een machtige Stadt ghemaeckt een Puynhoop en
wel mogen wy seggen, onse Kroon is van onsen Hoofde gevallen. Ierem. 22, 8. segt voorseggens wys:
Veele Natien sullen verby dese Stadt gaen, &c. Gaet het ons alsoo niet: Waer was den Vremdelingh
liever onthaelt, meerder Volck, soeter genegentheyt, schoone gelegentheyt des Kooophandels? De
Blom van Engelandt, ja van geheel Europa: Maer waer om toch Londen soo geruyneert; Om
dat wy dien grooten Iehova te lichtvaerdig hebben genoemt, by den Duyvel gevloeckt, alle Sacra te
lichtvaerdig in den mont gehad; sulx dat onse Straten met Gods-lastering vervult zijn geworden: Hoe
veel te meer de Tavernen, Brandewijns en Tabackx Kotten; Neen, daer heeft nooh de Hoererye en
Overspel by gedomineert? Om sulcke in hare Lichamen te verbranden, heeft dit vuyr sig wel verheft
voor een gantse Stadt; maer 't vuyr der Hellen sy gewissellijck voor alle uwe Zielen: O; Enghelandt,
staet af van u Hoererye; Leest Ezechiel 86, 28. En daer by u Sabbaths ontheyliging, daer toch son-
der geen Heyliging yemant den Heere sien sal: Moses uytte Wet dede een overtreder van dien steni-
gen; Maer hoe veel souden nu sulcx te beurt vallen, die om een kleyne oorsaek soo een groot Gebot
van so hoogen Gebieder als d'Almachtige te ruch stellen; Is om die Sonde, immers so wy meenen,
Stratford op d'Avon niet verbrant, en Teverton in Devonshire, welcke laetste ghenoech door de Pre-
dicanten van Sonden af-gemaent, echter voort gaende, den 13. April 1598. in een groot quartier uyrs
heere Stadt in Koolen sagen. soo datte Kerck en 't Armenhuys alleen behouden bleven: Ende daer na
1612. is die selve Stadt weder op 30. Huysen na af-gebrant: Blindt is hy die Godes Vinger niet en
siet. En nu ons Londen so lang aen-gemaent, verbrant in 4. dagen by de 90. Gebuerten, en so veel
Kercken, en veel meer Familien ruinerende: Leest Ierem. 2. v. 5. O gy Inwoonders van Engelandt,
kleet u nu in Sacken, klaegt en huylt, om datte wrake Godts op u lecht, want onse Staet is met den
vuyre verbrant. Iesaia 25. v. 1, 2, 3. Heeft nu onsen Lande oorsaeck te murmureren? Neen, de weg sy
schuwt de Sonden, die stuyten de plagen. En wy hem genakende, sy hy by ons, en onse Stad sal Wal-
len en Bolwercken hebben, daer men van seggen sal, wy hebben een stercke Stadt. En wy bidden dan
O; gy Koningh der glorien, opent de Deuren onser Harten en Zielen, op dat wy daer in woonen voor
altoos ende Eeuwig, &c. Leest de Propheet Nahum, Cap. 3. met aendacht.

haer vernoegende / kostelijcke Kanten / Hantschoenen / Akers / en Parfume over hare stinckende Lichamen gebruyckten / welcke nu wel een pont Sterling voor soulagement hadden willen geven / van een maent / daer men 't somtijts wel onbedacht in een uyr verteerden : Den Koningh nochtans over dese zwacke Menschen beweegt / stelde aenstonts ordre / dat alle de Naebueren vrij mochten ter Marckt haere Eetwaren brengen / op dat aen dese desolate Zielen toch niet en mocht ontbreken : Die geen gelt om te betalen hadden / wierden op Moorvelt aen-gewesen / en men nam 't Biscuyt en de Proviande uytte Oorlog-schepen en Branders / gedestineert om de Vyanden te verbranden / en om de Vrienden en Ingheboornen te soulageren : 't Is oock waer datte goetheyt des Konings soo overvloedig in desen was / dattet Volck door den driedaegsen brant verbaest / verhongert / en buyten alle redelijckheyt soo hartich aen-gingen / als of London niet verbrandt en waer : Men versont / op ordre van den Koning / al dit Volck / nu eenige dagen onder den blaeuwen Hemel hebbende gelegen / in de naeste Kercken en Hospitalen buyten de Stadt : Dese waeren 't overschot van 't Canaillie : Indien wy d'Engelse mogen geloven / noyt dede oyt Coning meer debuoir om een Stadt te behouden / als hier. Den 19. daer aen raeckten door 't snuyten van een Kaers weder de Paerde-stal des Koninghs over Withal in brandt / 't welck oock in Asse raeckte / en na 3. uren brandens om ver gehaelt wiert : Zijn Majest. op recommandatie der Magistraet van London / verboot doe / het haestig weder op timmeren dier Stadt / op pœne van alles ter neer te smijten : Men wilde een breede Kaye maken van de Brug langst de Tems tot Templebar toe ; de Huysen grooter / van Steen ; de Straten breeder ; minder / en heerlijcker Kercken ; een Kopere Zuyl daer den brandt begost / ter eeuwiger memorie op rechten ; Alle Huysen souden moeten steene verwelfde Kelders hebben ; Brouwers / Backers / &c. mogten aen de Revier niet woonen / maer wel op een plaets die men haer aen-wijsen soude / na een Model dat men korts soude uyt-geven ; De Kercken sonde men Timmeren uytte Aelmoes-Collecten / die buyten Londen souden aen-gestelt worden ; 't Coustum-Huys souve ten behoef der Kooplieden 't eerste op-gemaeckt worden / &c. Doch van al dese concepten is dit jaer niet of seer weynich gevolgt / vermits de materialen ontbraken : Hoewel men seyde dat eenen Lord Craven en andere hadden gepresenteert een kleyne Straet elcx op hare Beurs te willen laten op-timmeren / mits in die Buert eenig bysonder Recht genietende ; Dan van 't selfde hier na breeder. Sekere Sterrekijcker Prognosticeerde doen / dat alsoo den 9. October daer aen te Harwits een grooten Adelaer quam neder dalen / wiens Vleugelen 14. voeten wijt waren / zijnde door een Smits Knecht in 't neder vallen / also hy geschooten was / gedoot / was hy de 8. voet hoog / en de Klaeuwen van 9. duym breet / dat desen Vogel beduyde een vernieuwing van London : Men had noyt so een Adelaer in Engelant vernomen / veel minder het op-bouwen van soo een groote Stadt. Op die tijdt sont den Koningh van Vranckrijck nae London een particulier Edelman Sr. de Catheu / om aldaer af te leggen de Condoleantie over 't verbranden van die illustre Stadt London / by den Koning van Groot Brittangien : En by alvien de Kooplieden van Vlaenderen / Hollandt / en Hamburg hare schade daer

mede

mede hadden konnen vergoeden / sy souden die solemniteyten al mede geobserveert hebben. Men bevont datter binnen Londen 86. Gebuerten / 85. Kercken / en 30. Gildehuysen waren verbrant / in 't geheel werden na Erven getelt 35000. Huysen / of indien men Wooningen wilde rekenen / 't getal soude wel op 60000. komen / de Huysgesinnen van dese dry verre over de 250000. zielen waren gevlucht / en lagen op de naeste buyten-Velden ; daer zijn verbrant 93. groote en kleyne Straten / twee Beursen / en daer bleef niet over als Withal / Westmunster / Soutwarck / en 't geen dat was buyten de oude Muyren. Den Coningh van Engelandt de gestalte van zijn Rijck aen-siende / quam den 30. September in beyde de Huysen des Parlaments te Westmunster / alwaer hy in 't Engels dese Harangue dede :

Mijne HEEREN ende EDELLIEDEN:

Seer wel vernoegt ben ick U hier weder in soo stercken getale te sien, En God sy gedanckt over onse by-een-komst op dese plaets : Want het is niet lang geleden of wy stonden in wanhoop dat wy dese Plaetse tot Vergaderinge souden verlooren hebben, want gy siet de droevige en ongeluckige ruynen die het branden heeft uyt-gewerckt, en daer is voor de overige distructie niets behouden als door mirakel van Gods genade: Ik en eysche noch excusere niet voor u gewilligheyt in April in uytgifte, en 'k vertrou gy alle my daer voor bedanckt : Dan 't is waer ick sal u so weynig als mogelijk zy moeylijck vallen, en mach U in der daet seggen, dat ick u in soo kleyne kosten soeck te brengen als immers mogelijck sy: Ick wensch met al mijn hart dat ick de lasten van den Oorlog op mijn self konde leggen, en dat mijne Onderdanen de vruchten daer af onder malkander konden genieten : Maer wy hebben twee seer groote en machtige Vyanden, die alle middelen gebruycken die sy konnen om alle de Weerelt op 't moyst en leelijckst met haer te doen aenspannen, en door die conjunctie is den Oorlog te meer veranderlijk en ongestadig, dan veele wel souden meenen dat sy is : 'k En behoef u geensints te vertellen 't succes van desen Somer, waer ons Gods groot voordeel gaf, indien maer dien selven God het niet belieft had ons te veroordeelen door den Brant, wy hadden nog in geen quade stant geweest: Gy hebt my vry groote partijen gelts uyt-gereyckt tot de onkosten van den Oorlogh, maer ick moet 'er dit by seggen, dat by aldien ick by anticipatie op mijn eygen Inkomen geen groote sommen gelts had gelicht, ik en ware niet machtig geweest om onse Vloot dese leste Somer in Zee te brengen : Ik heb ook eenige hoop op dat selve credijt om de groote Schepen, als sy in komen te betalen : Gy kont erineren wat zedert gy van alles goede kennisse naemt, gedaen is in de uyt-gifte : En ick prijse uwe Wijsheyt in 't uytvinden van de beste expedienten tot de lasten dezes Oorlochs, die 't Volck toch soo weynig drucken als mogelijck was : Maer zal ick tot U niet seggen, als in voorwetentheydt, dat onse Vyanden sijn seer insolent : Ende gelijck sy voorleden Jaer hebben aen hare arme Ingesetenen soo hoog op-gedist, dat de Pest onze Natie soo had verwoest ende ellendig gemaeckt, sulckx dat wy niet bequaem souden zijn een Vloot t' See te brengen ; Hoe sullen sy nu op-heffen over dit laetste ongeluck ende vermaninge van onze Stadt ? Ende alsoo verachten de redelijcke Conditien van Vrede : Ende deswegen sal ick te minder twijffel hebben of ghy sult tegen alle 't selve voorsien.

't Parlament stont hem toe 1800000. L. voor een Jaer/ tot de onkosten van den Oorlog: Maer de middelen om die uyt te vinden noemde de platte Landen en Zegels/ maer het was in der daet op de Consultatien der Advocaten; De Doctoren hadden oock te gelden voor en na hare Promotie/ en andere/ die noch niet en wisten dat sy soo goede gevers gemaeckt souden worden.

OCTOBER 1666.

Den 30. Januarij 1666. waren van Batavia na 't Patria vertrocken de navolgende Retour-Schepen:

Generale CARGA, *van de Ladinge der Schepen*, Wassende Maen, *en de* Vogelesang *van de Kamer van Amsterdam:* Buyenskerk, *voor de Kamer van Zeelant: De* Meerman, *voor de Kamer van Delft:* En Elburg, *voor de Kamer van Enckhuysen: Den 30 January* 1666. *van Batavia vertrocken, en waer van de WassendeMaen, Buyenskerk en de Meerman den* 5. *October* 1666. *in 't Patria zijn gearriveert:*

3560 stucx divers Guinees Lywaet,
3120 stucx divers Seyldoeck,
80962 pont divers Cattoene Garen,
130000 catti Japans Staef-kooper,
22019 pont Japanse Camphur,
11312 catti Cauris,
69 st. Lakwerk, daer in partye zyde Watten,
210 st. Iapanse Zyde Rocken,
7038 pont Zegel-Lack,
12597 p. Gommelack,
90807 p. Ebbenhout,
202052 p. Sappanhout,
11805 p. Indigo,
3253 p. Peguse Gans,
900 p. Aloe,
473600 p. Salpeter,
423009 p. Poeyer-Suycker,
35954 p. Candy-Suycker,
81200 p. Caetchou,
1200 p. Tutia,
1301802 p. catti Peper;
43999 p. Geconfijte Gember,
5 potten Aert-Oly,
1 pot Geconfijte Mirabolanen,
62 stucx Kust Alcatijyen,
290 stucx Cormandelse Chitsen,
75 pont diversche Wolle,
19 Mutsjes Oly van Foelie,
46 pont Oly van Noten in Koeckkens,
3 Picol Slangen-hout,
4 Packen divers Caneel, tot monster,
179 pont Bast van Bomen.

N. B. In de Schepen Veenenburg en 't Kalf zijn geladen in Bengale de navolgende Goederen:

74277 p. rouwe Bengaelse Zyde, in 524. packen,
1884 p. Florette Garen,
1100 p. Tesser of Turckx Garen,
300 p. gereede Zyde, op d'Italiaense manier,
2000 stucx Witte Armozynen,
2400 stucx Gebleeckte Armozynen,
2640 stucx Kaffen,
1200 stucx Mallemoolens,
4300 stucx Hammans,
9000 stucx Addathys,
1000 stucx Garras,
187 pont Muscus,
69603 p. Sappanhout,
8088 p. Boracx,
70888 catti Peper,
639744 p. Salpeter.

En dit is behalvens de Caneel en Peper, die in de voorn: twee Schepen op Ceylon, en de Kust van Malabare in-gescheept soude mogen wesen, waer van noch geen kennisse en is, door dien 't Kalf verongeluckt, en Veenenburg noch niet gearriveert en is.

Zy arriveerden in 't Patria den 5. October/ uyt-geseyt de Vogelesangh en Elburg/ die door storm by Tercera van de rest af-gedwaelt/ daer na heel reddeloos noch in salvo quamen; want Elburg wiert by Noorwegen door storm

Af-

af-gemant noch van 3. Schotse Capers gevexeert/ dan raeckte behouden in de Sont/ en Vogelesang voor Gluckstadt op d'Elve/ van waer sy daer na in het Vaderlant quamen. Soo grooten geluck had het * Kalf niet/ dat bleef met eenig Volk in 'tinkomen van 't Vlie: De Fluyt Veenenburg seer zwak/raekte te Gluckstat op d'Elve: Noch liepen de Actien tot Amsterdam op 400. Op dese Schepen was Commandeur eenen Cauw: Alle deze eerste Schepen waren Fregatten/en van de vlugtste Charter: De tydinge die sy mede brachten uyt Oost-Indien/ neffens de andere/ was in 't gros als volcht: Dat de Eng. al haer magt, bestaende in 8. a 10. Vaertuygen, na Bantam hadden t'zaem gebragt, als 't meeste versekert aldaer door de Neerl. besloten te werden: Men had 't Eylant Pouleron wel de Eng. ter hant gestelt, dan die namen luttel regard daer op: Den ghewesen Gebieder *Fredrick Cojet* op 't Fort Tyoan, om de overgaef desselfs aen de rebellige Chinesen, dus lang gedetineert, wiert zijn saeck den 11. Juny op 't Casteel van Batavia door den Raet aldaer af-gedaen, en s'anderends. op een Schavot gebragt, daer hem den Scherprechter 't Swaert over 't Hooft sloeg; Wiert verders in Gevangenis op Pouleron of een der Bandase Eylanden gebannen, daer hy gevoert, en al zijn Goet geconfisqueert is: 't Voornemen was om in May den Fiscael *Matthias Berckman* voor Ges. na China af te senden, om de Negotie aldaer te faciliteren: In Ambona waren de Nagelen so slegt voorl. Jaer, datte Comptoiren hare halve behoeft van ordinaris niet en kregen. Maer in Banda waren de Nooten en Foelie weder seer overvloedig geslagen: In de Moluccas ging 't als voor heen wijl de Kon. van Ternaten vry gevoeglijker was als die van Tidor: Men stont nog metten Macaster onseker op Vrede of Oorl. en desw. 't Comptoir van daer overplaetst, was egter een besending derwaerts gedaen: Aen Japan was de Fluyt 't Roo Hart verbrant, en 't Volk meest gebergt: In Siam ging alles na wens, vermits den Kon. daer in alles seer gunstig was: En op Malacca ging de Negotie ook seer wel aen, onaengesien den Mogol dat Rijck dreygde te beoorlogen: In Bengale was den

 Di-

* Van dit Schip Kalf zijn van 70. Zielen 22. gebercht, onder de behoudene was een Swartinne, Dienstmeyt van seker paer Volckx in Oost-Indien getrout, nu na haer Vaderlant komende, om haer leven te verslyten; dan de Vrou van de Man eenige dagen voor 't arrivement overleden, was op des Mans versoeck doen niet over boort geset; maer Gekist gheblever op 't voorsz. Schip, wijl men toch als voor de Wal was: 't Schip by 't Vlie stootende en om-slaende, na datte Zeylen en 't Want daer boven af waren gevlogen, raeckte de Swartin Dienstmaecht een van d'eerste aen Landt: Maer den Bottelier van dit Schip dreef op een wrack van 't Schip geheel nae Amelandt, en raeckte mette Eb op een Sant vast, hy hier alleen, en de wint na de wal, niet af noch aen komende, resolveert weder t'zee te gaen met zijn pover Vaertuyg, hebbende niet als 't voorsz. Wrack, hoewel half doot van nat en koude 't geluckten hem dat hy by 't Eylant Amelant tegens de Strant aen quam, doch onvermogent sich te redden, en gesien van de Vissers, hebben hem die opgehaelt, doen warmen en koesteren, eyndeling tot spreken komende, beklaegde hy Bottelier zijn ellendige fortuyn, van in so veel Iaren in vreemde Landen gezworven te hebben, alhier nu al zijn Goet en gagie te verliesen; De Vissers vertroosten hem, en seyden; Datter geen lichtvaerdiger Element als de Zee was, daer de Menschen allerligst of bedorvē of haest Rijck gemaeckt wierden, &c. Dus pratende, komt een Visser of twee van de Zee-strandt af loopen, ende seggen, datter partye Goet aen quam uytter Zee, (gelijck aen der Schelling mede de gekiste Vrouw was gestrant, die daer is begraven, dan haer Man verdronck, de Swartin alleen was van dat Huysgesin behouden, en quam t'Amsterdam) de Amelanders loopen uyt, en oock de Bottelier, om te sien wat Goet het was dat men sach drijven, daer by komende, seyde den Bottelier, dat is mijn Kist en Goet, en door 't seggen van wat daer in was, en hoe gepackt, en dat hy oock de Sleutel by sich had daer de Kist mede geopent, en 't Goet als geseyt is wiert bevonden, is hem 't selve gevolgt: wanneer hy verblijt gewae- wiert het seggen der voorsz. Amelanders, van datte Zee seer haest yemant arm of rijck maeckt buyten alle vermoeden.

Directeur *van Honingen*, en in Suratte *Dirck van Adrichem* overleden: Op d'eerste plaets waren diverse Aertbev. geweest, en in Deckade 3. etmael gevoelt, daer waren diverse Monsters geboren, en stucken Lants versonken: Op Batavia was Command. *Speelman* van de Kust van Cormandel gekomen, in zijn plaets succedeerde *Anthonio Pavillioen*: De meeste verandering was op 't delicate Ceylon alsoo den Keyzer *Radja Singa* verjaegt en vergeven; waer door de meeste Inwoonders na de lage Landen, daer de Caneel wast, haer begaven, 't welk dito Kon. *Radja* noyt hadde willen consenteren, dat nu tot groot voordeel der Neerl. Oost-Indize Comp. was streckende: De Steden op de Kust van Malabare waren al de novo gefortificeert: En was *Huybrecht van Lairesse* na Perssien, om *Hendrick van Wijck* aldaer te vervangen met distincte ordre, den Koning van Perssien in zijn Hof met statelijken gevolge wegens de Neerl. te gaen begroeten; den Handel evenw. viel dit Jaer in Perssien vry sober, waer door vele in hare Trafijk te Ispahan te kort geschote zijn: Daer was ook met die van Bantam en Mataram een vaste Vrede gemaekt, welcke wel wiert onderhouden: En hadden de Neerl daer op de Kust een Eng. Scheepje met 80. Packen Kleeren verovert; Gelijk zy mede in Bengale 2 Eng. Schepen hadden doen stranden, die uyt Eng. quamen, dan 't Volk salveerden haer te Lande: In China waren de Jesuyten seer voorbatig geweest om hare Rel. voor te setten, waer in zy al vry ver waren geprogresseert, tot hare devotie veel Ingeset. weckende, het welk by de Officiers aldaer onsmakelijk, hebben die gesogt deze Roomze te verdelgen, so dat men al de Jesuiten op-gevangen na Peking versont, daer 24. van de hare in een Klooster van bannissement *ad vitam* wierden gecondemneert, en om dese Religieusen te meer spot aen te doen, beroofde men hare Kerken van alle Ornamentē; En men maeckte een vaste Wet, dat voortaen geen Jesuiten meer in China soude mogen komen; Sy smeten Vader Adam Schack 't Hooft af, en sommige andre, die ze van Rebelly beschuldigde, welk desseyn nogtans niet dan gesmeet uyt jalousie der Heydense Priesteren (een deel lose guyten in die Gewesten) geholpē by hare Burgermeesters de Mandarins. De Schepen Nuyssenburg en Brederoo in Decemb. 1665. af-gegaen na Indien/ waren den 4. en 6. April 1666. aen de Cape de Bon Esperance gearriveert/ wanneer de 2. boven-staende Schepen Veenenburg en Elburg als d'eerste mael van Ceylon waren gekomen/ daer de gaende en komende Nederlanders malkanderen defroyeerden/ den andren Brieven mede gaven/ d'een na out en d'ander na nieu Batavia zeylende.

Een Eng. Cap. Mansvelt, en van oudts een Caepvaerder van Jamaica/ maeckten de Engelze doen wijs/ dat hy hebbende ghedacht Curacao van de Neerlanders te vermeesteren/ hy soo in passant een Eylandt Providence ghenaemt/ hadde gevonden op de Kusten van Oost-Indien/ welck Eylandt de Spangiaerden Ao. 1641. van de Engelse hadden genomen/ en door haer seer versterckt was/ hebbende een groot Fort/ en 300. man daer op/ met 27. Canons/ onder de welcke diverse waren waer op den naem van de Coninginne Elizabeth stont gegraveert: Den Coning van Engelant vraegde na des selfs situatie/ en die van de Oost-Ind. Compagnie seyden/ dattet seer accommodabel lach om hare Scheepsvaert en by-gelegen Plaetsen op de Indien/ en dat men 't noch meer behoorden te fortificeren/ om sich tegens de Spangiaerden/

aen te stellen: Men maeckte terstont den Ridder Morysord Gouberneur van dit Eylant en van Jamaica. Op de klachten der Engelse Spaens-handelaers/ dat haren Consul en Facteurs door de Spaense uytte Canarise Eylanden waren verjaegt/ en mishandelt met grootе versmadinge / verboot den Koning van Engelant het in-brengen aller Spaense Wijnen in zijn Lant. Doen kreeg Withal sekerheyt / dat Willougby op den hoeck van Gardeloupe was te gronde gegaen/maer zijn Neef was het met een kleyn Vaertuyg ontkomen/ by 't Schip van dito Willougby strande en berging oock den Engelsen Vice-Admirael in gemelde Orcaen : Al de overige zijn of ghebleven of verbrandt aen Montferat en Antiges/ en aen les Saincts. Desen Willougby was geordonneert om Antigos / Montferat / neffens de Schepen aen Martenico en Gardeloupe te vernielen en te verbranden: Ende dat op een tijt dat Londen verbrant en vernielt wort: En dat hy 4.a 5000.man op Christoffel soude aen Lant geset hebben/om sig Meester van 't geheele Eylant te maken/dan God belette alle hunne Aenslaghen : De Francoisen brachten doe van dese door Orkaense verstropde Engelse Schepen 1460. Engelsen / diese aen verscheyde Eylanden vonden/ en nu aen den arbeyt stelden : Men verwachte doe daer van Rochelle Monsr. de la Barre / om met Frans renforcement de Eylanden Nieupues / Montferat/ en Antigos geheel van de Engelse Vrienden te suyveren / om dat de Inwoonders toen den voorn: Orcaen op quam/ de voorsz. Engelsen hadden geassisteert : De Engelse in de Virginia aldaer mede gedreygt door de Fransen en Hollanders/begosten Jacobs-stad te forteficeren/ met een sterck Casteel tot bevrijdinge van de Landeryen daer rondtsom/ als zijnde hare principaelste Colonie/ so hebben sy mede een Fort gebout tot Pont Confort aen de mont van de Revier/ tot bevrijdinge van hare Schepen aldaer.

Op den 19. October Trouwde binnen Coppenhaghen in stilte den Ceur-Prins van Saxen / mette outste Princesse van Denemarcken: Daer waren geen bysondree solemniteyten neffens / als dat een Konings Oorlogschip daer voor de Stadt leggende / den Ceur-Prins genaemt / met 500. Lantaerens/ menigte Vlagghen en brave Zeylen wierde behangen/ daer op gemusiceert en gespeelt/ en honderden Canon-schoten wierden gedaen.

Tot Upsal in Sweden is den 13. passato een Boerinne van twee Kinderen verlost geworden/ 't eene zijnde een Meysken/ had zijn volkomen Leden/ dan was so geel als waer het met Saffraen bestreken/leefden eenige weynig uren; Het ander was een Harmaphroditus/ half Man/ half Vrou/ en doodt/ maer anderhalve span lang/ had twee Hoofden/4. Armen/ en 2. Beenen / en achter op de Rugge-graet hong een lap Vleys als een Schapen-huyt : Na dat sy 5. dagen van veele Menschen waren te sien geweest / zijn sy te samen begraben. Op die tijt zijn oock in Sweden door den continuelen zwaren Regen/ de voornaemste Koper-mijnen in gestort en vol water gelopen.

Keyzerlijke Majest. bemerckende datte Sweden vast over 't Baltise Meer na Pomeren/ en van daer nae de Elve mette Artillerye / ende al wat tot een Belegh diende/ den gantsen Somer hadden gearmeert / ende yets gewichtigs om-

ontrent Bremen scheenen voor te hebben / liet zijn Keyzerl. Majestt. dit volgende Mandaet af-kondigen:

WY LEOPOLDUS, door Gods genade gekoren Roomse Keyzer, &c. Ontbiedẽ onse des H. Roomse Rijx Keurvorsten, Standen, Steden, Gemeenten, Onderdanen, en Ingesetenen, dien dit ons open Mandaet sal toe-komen, onse Vrintschap, en Keyz. Genade, en alles goets. En laten hier mede weten, dat hoew. wy van hoogste Keyz: Ampts wegen de voorgenomen en in 't werk gestelde gans onbillijke proceduren en feytelikheden van de Kroon Sweden, wegen hare gepretendeerde subjectie van onse en des H. Rijcx-Stad Bremen, en afdoeninge van des Rijx immediateyt tegen deselve Stad, contrarie de Vredes-slot, en des Rijx constitutie, verscheyde Keyz: aenmanings-bevelen gedaen hebben, voornamentlijk, dat niemant sig in dienst van de voorsz. Kroon Sweden in dese vyandlijke actie soude laten gebruyken, maer sig gantslijk daer van ontslaen, of datse andersins in de straffe volgens des Rijcx ordonnantie en Vrede-slot sullen vervallen: En dat wy voorsien hebben dat yder een die de eere en de welvaert van sijn gemene Vaderl. van de Duytze Natie lief is, en laet aen gelegẽ sijn, van sodanige actie geen behage soude hebben, veel min in den sin hebben tot 't doortrecken des selve enige assistentie te doen: Na dien wy nogtans met hoogste misnoegen vernemen, dat heen en weer in 't Rijk, tot behoef van de voorsz. Kroons wervingen dikmaels geschiedẽ, en met Munitien, Proviande, en andre nodruften versien worden, en dat sulx alles tot geen ander eynde kan dienen als om meer onheyl te verwecken, en in 't Rijk een nieuwe Krijgs-vlam te ontfonken, so vermanen en beveelen wy hier mede alle Keurvorsten en Standen des Rijx, en een yder in 't bysonder, by verbeurte van te vallen in straffe gestelt in des Rijx Constitutien, dat zy in hare Lande geen sodanige wervinge laten doen, of enige vergaderings-plaets of Pas toe-laten, maer waer sodanige wervingen aen-gestelt sijn, deselve te verjagen, de geworve Knegten neder laten werpen en geen toevoer aen Munitie, Proviant, en andre dingen na 't Sweetze Leger voor de Stad Bremen toe laten: Wy bevelen ook alle Krijgs-Oversten, Officrs. en gemene Soldaten, dat sy alle wervingen, en toevoer tot behoef van 't Sweedtze Leger verhinderen, en sig onder geen schijn laten verleyden: Alles op de voorsz. straffe en Vrede-breuk, voornamelljk van confiscatie van de Waren en Goederen die uyt kragte dezes, prijs gemaakt worden, en die een yder vry sal staen weg te nemen. Gegeven in onse Stadt Weenen den 15. October 1666.

't Sweetse Leger was evenwel in dese maent 15000. sterck voor de Stadt Bremen gekomen / toonende haer groote goetwillicheydt om over de Stadt al soo wel als over het Bisdom te domineren: Sy hadden haer van de Weser met Vaertuygen / ende te Lande op de passen versekert / sulx datte Hollandtse Post niet als voor heen daer door / maer wel daer voor by zijn reys mocht volbrengen: Sy hadden haer ligtste Paerden mette Koning van Swedens Dragonders geplaetst om de Wegen te versekeren / by aldien de Stadt eenigh secours mocht toe komen: Coll. Delwich lach voor de Vleck Calenthorn / Coll. Grolhuysen voor Waltgorn / Graef Dona / Lt / Marschalck / te Langenau / ter zijden Bremen na Oldenburger Lant: Coll. Guise en Guiche laegen na

de

de zuyt-zijde over de oude Stadt: Graef Wrangel/ Constable van Sweden/ lach te Habenhausen/ tusschen de groot en kleyne Weser boven de Stadt/ hebbende onder 't faveur van 't Canon een Bruch van pontons over wederzijden der voorsz. Weser doen leggen/ tot communicatie der op-gemelte Quartieren. Eyndlingh den Sweetzen Generael Wrangel nam aen de Mediatie van den Allerchristel. Coning/ en van hare Ho: Mo:/ met versekeringe/ dattet selfde by den Koning van Sweden soude werden geapprobeert: Waer op hare Ho: Mo: de Heeren Rant/ Hairen en Gerlacius committeerden als Gedeputeerdens van den Staet derwaerts; maer al de onlusten wierden by-ghelept voor des selfs aen komen. Ondertusschen was tusschen de Vereenichde Provintien/ de Kroon Denemarcken/ Kur-Brandenburg/ Lunenburg/ &c. een Tractaet van Defensie op-gerecht/ waer van den 23. November de Ratefication in den Trevis-Kamer van hare Ho: Mo: wierden uyt-gewisselt: 't Tractaet nam aenvang van den 25. October/ zijnde den dach der onderttekeninge/ en soude duyren voor 6. Jaren/ in welcken tijdt den Coningh van Denemarcken en de Staten Generael elck onderhouden souden 1800. Ruyters en 3600. Voetknechten/ Kur-Brandenburg 1200. Ruyters en 2400. Voetknechten/ en den Hertog van Selle en den Bisschop van Osnabrugge samen 600. Ruyters/ en 1200. Voetknechten: En in-gevalle een der Partijen te Lande binnen twee Jaren in Europa wierden geattaqueert/ waren al d'andere gehouden deselve met alle macht by te springen. De Articulen van 't Accoort tusschen den Gen. Wrangel en de Stadt Bremen/ zijn als volcht:

ALsoo tusschen den Doorl. Grootmachtigsten Vorst ende Heer, Heer KAREL, der Sweden, Gotthen, en Wenden Koning, (totus titulis &c;) En Burgemeesteren, Raet, en de gemene Burgerye der Stadt Bremen, verscheyde misverstanden en strijdigheden waren op-geresen: Soo heeft wel aenvankelijck den hoog-gebooren Graef en Heer, Heer Carel Gustaef Wrangel, (totus titulis) als hoogst-ged. sijne Koninkl. Majests. Plenipotentiaris, op versoeck van Burgemeesteren ende Raet der Stad Bremen, de minnelijke Tractaten laten voor nemen. Maer als de selve niet en wilden succederen, heeft men wel de Wapen. ter hant genomen, nogtans heeft sijn hoog-Graefl. Excell. gedurende dien tijt, op 't tussen-spreken der onder-gen. voorname H. Heeren Afgesanten van Keur en Vorsten (als welke op bevel van hare genadigste Heeren Principalen sig by dese Tractaten hebben bevonden) deselve laten reassumeren, alwaer dan eyndlijk door Gods genade 't gedesidereerde minnelijke Verdrach, so als uytte navolgende Poincten te sien, is gevolcht:

1. ENde of wel zijn hoog-ged. Excell. in 't begin daer op heeft ghedrongen, dat die Stadt van der Rijckx-immediteyt, als waer uyt de selve oordeelde dat alle misverstanden en verwijderinge waren gesproten, om meerder sekerheyts wille soude renuncieren. So is nochtans door tussen-spreken van de H. Heeren Afgesanten, en uyt de begeerllijckheyt van alle kanten tot de gemeene ruste, de sake soo ver bemiddelt en vergeleken, dat tot zijner Koninckl. Majs. onderdanigsten respect en eeren de Stadt sich heeft verklaert, na geeyndichden desen noch durenden Rijxdag sich te willen onthouden van de Sessie en stemme in Comitis Imperii, tot het eynde van dit sæculum, of wanneer men na Gods wille sal schrijven 1700. en so wanneer gedurende sodanigen tijt des Rijckx Conventus uyt-geschreven, en de Stadt daer mede toe geinviteert sal worden, so en sal en wil deselve noch door haer afgeordene noch door andre vreemde die Sessie in Senatu van den Rijckx-Steden laten bekleden of daer in doen voteren: Niet te min heeft de Stad sich hier by voor-behouden, dat hier uyt geen prescriptie nog te andere nadeelige consequentie tegen haer sal worden ghetrocken, dat oock de Stad na verloop van die tijt, so wanneer ondertussen in der minne geen ander Verdrag wort getroffen, of door recht uytgevonden, op de Rijxdagen bemachricht wil zijn, om hare Sessien en vota weer te gebruyken.

2. Verklaert haer hier benevens de Stadt Bremen daer toe, datte selve, tot dat het gelijkerwijs anders sal zijn vergeleken of met recht erkent, op de Neder-Saxise Kreyts-dagen geen Sessie en votem voortaen sal soeken noch te begeren,

3. Is wegen de Rijcx-Stuyren geconvenieert en vergeleken, dat wel de Stad haer contingent door haer selfs in de Rijcx Cassa noch laten brengen, maer op dat de Lant-Stenden van 't Hertoghdom Bremen door sodanigen afgang boven haer contingent, niet mogen worden bezwaert, so sullen Bur- germeesteren en Raet der Stad Bremen gehouden zijn by zijn Keyzerl. Maje en 't Rijk voor 't Lant- schap uyt te werke de afschrijvinge des 14.deels van haren Rijx-aenslag, en tot sulx sal wesen gedaen, 't selve quantum de Lantschap af te houden, en op sich te nemen.

4. Maer wat aen-gaet die Kreyts-Stuyren, daer mede sal het gehouden worden op de volgende manier, so dickwils op de Neder-Saxise Kreyts-vergaderingen eenige Stuyr is bewillicht, ende aen de Koninkl. Regeering na Stade van Kreyts wegen notificatie gedaen, ook door dese wederom aen Bur- gemeesteren en Raet der Stadt Bremen daer van kennisse gegeven, dat sy 't 14 gedeelte van de quota des gantsen Hertochdoms in zijne Koninkl. Majs. Rentekamer tot Staden sullen over brengen, ende proportie als vooren schuldig zijn, by de overige des Hertochdoms Bremen Kreyts-Volkere te stel- len, nochtans beydens citra præjudicium: Waer by dan verders is veraccordeert, hoewel echter son- der prejuditie van d'een of d'ander, dat of wel in 't Stadische Reces van 't Jaer 1654. Articul 1. is be- raemt, dat soo wanneer de Stadt in 4 Goon, of 4. Landen, en het Gherechte van Borghselden, Rijckx- Kreyts ofte Landt-stuyren souden komen aen te slaen ende te ontfanghen, de selve ghehouden sou- den zijn de helft van dien in de Rentekamer van het Hertochdom te leveren; 't selve na desen geen plaets hebben sal in de Rijckx en Kreyts-Stuyren, maer dat deselve, soo dikwils sy ontfangen worden aen de Stadt tot haer sublevement separatelijck sullen verblijven, sonder de helft van die in de ghe- m: Rentekamer te renderen, maer so veel de Lant-stuyren aengaet, sal 't by 't voorsz. Articul van 't Stadise Reces verblyven.

5. Wegens de ovrige Rechten en effecten van de Immediteyt, als mede van wegen 't jus teritoriale in de 4. Goon, en het daer toe behorende Geregte Borgvelt, (dewelke doch alle aen de sijde van sijne Koninkl. Maj. by desen werden wedersproken) sal de Stadt, volgens den teneur van 't Stadische re- ces in 't eerste en tiende Articulen verblyven, en ongeturbeert gelaten worden, by hare possessie soo ver en in dien staet als de selve voor desen is geweest, tot dat insgelijx yet anders of in der min verge- leken, of in regten gedecideert sy, ook de tegenwoordige inquartieringe en contributien in de 4. Goon en Geregte Borgvelt tot geen consequentie getrocken worden, nochtans is hier by aen beyden zijden bedonge, dat dese respective conventie en contradictie noch d'een noch d'ander Party aen haer recht niet sal prejudiceren. gelijk ook de Stad heeft belooft de 4. Goon niet te sullen innoveren, noch enige Fortresse daer in op rechten, nochtans indien yets te repareren soude vallen aen de Lant-weeren, de welcke de Stad van outs gehad heeft, 't selve sal de Stad, gelijk voor desen, te doen vry staen, maer het gene tegenwoordig daer in, bysonderlijk aen de Waert-toorn, en Katten-toorn, tot Habenhuyse, Aar- sten, Lakenen, en andersins is gefortificeert, dat 't selve na 't sluyte van dese Tractaten, aenstons so ver als 't voor dese troublen is geweest, gedemolieert en noyt wederom opgebout sal worden.

6. Of wel aen de zijde van zijde van zijn Koninkl. Maj. is gesustineert, dat Burgemeesteren en Raet de Werken van die Vestinge aen de Stadt, die op zijn Koninkl. Majests, of desselfs Feudatarien tegen- woordig inhebbende gront zijn op gerecht, gehouden zijn wederom te slechten en te demolieren: Soo heeft doch zijn hoogh-Graeffel. Excell. op de intercessie van Keur en Vorstel. H. Afgesanten, ende tot bewijs van zijn Koninkl. Majs. miltheyt en goetheyt sulcx na gelaten, nochtans voor behoudens, dat o dewyl 't selve sonder voorgaende versoek is geschiet, Burgemeesteren ende Raet hier over af-beden, scriptis sullen doen: Ende over 't geene wat verders by ende voor dese troubelen soude mogen zijn gepasseert, dat zijn Kon: Maj. mishagen mochte, wijl by de selve de Stad met een onderdanig versoeck schrijven in komen: Op dat zijn Kon: Maj. de hier over gevatte ongenade sal mogen laten vallen, en aen de Stadt zijn Koninkl. faveur wederom laten blijcken en schijnen, en daer mede toe-gedaen bly- ven: Maer wanneer in 't toekomende eenige verbeteringe of vergrootinge van der Stadts Fortifica- tien by Burgemeesteren en Raet nodig geagt worden, en daer over zijn Kon: Maj. oft desselfs Vassalen Landeryen mosten worden aengeroert: So belooft zijn hoogh-Graeffel. Excell. (hoewel sub spe rati) dat op het onderdanigst versoek van de Stad, en billijkmatige vergoedinge van de besitters van dien, zijn Kon. Maj. 't selve niet sal weygeren.

7 Boven dien so is (doch sonder wedersijts prejuditie) over een gekomen en besproken, dat Burge- meesteren en Raet der Stadt Bremen in 't toekomende, en totter tijt van een getroffen Accoort, ofte regtlijke uytspraek, sig des Predicat of titul van een Keyz. vrye Rijcxstadt tegen zijn Kon: Maj. en des- selfs Regeringe of andre desselfs Collegien en Ministers, noch in Boeken noch openbare Schriften, of Edicten, dewelke in de 4. Goon, na Bloemendael en Nieukerke, en andersints in 't Lant tot notificatie soude worden uytgegeven, of geaffigeert, niet en sullen gebruyken. maer in andre occasien willen Bur- gemeesteren en Raet daer van niet te desisteren, en wil zijn Kon: Maj. of desselfs Regeeringe tegen de Stad dese woorden (de Stad Bremen) en 't woort (begeeren) gebruyken.

8. Verklaert oock zijn Kon: Maj. datte selve Stadt alle haere Previlegien, Rechten, Vryheden, ende

Cou-

Coustumen, tam in Ecclesiasticis sæcularibus juxta Instrumentum Pacis gerustelijcken wil laten gebruyken, en daer tegens niet graveren, noch toelaten datte selve gegraveert werde, en wil de Stad Bremen, de Ridderschap des Hartogdoms Bremen, en haer aenhorige by hare oude en in de Stad genote immuniteyten en vryheyt van alle Borgerlijke Imposten en Lasten laten, en niemant daer over molesteren, gelijkerwijs dat aen de Stad Bremen, der selver Borgers en Inwoonders haer van outs gebruyckelijke, en in 't voor desen genaemde Aerts-Bisdom, nu Hertogdom Bremen, genoten vryheyt van Tollen, mitsgaders alle andre immuniteyten sullen gelaten werden.

9. Alle by desen Oorlog tot op desen tegenwoordigen ure ontstaende of hinc inde toe-gevoechde schade en offensien, 't sy met woorden, schriften, of werken, sullen mits desen respectivelijck genadigst vergeven, t'eenem. gedoot, en vergeten worden, tegen niemant, die hy ook zy, gewroken, gereffenteert, noch in onminne gedacht werden, die gevangenen, ook uyt krachte deses tegen elkanderen, sonder enig rantsoen los gelaten, alle en yegelijke Goederen, so roerende, (so vele daer noch van in wesen zijn) als onroerende, hoedanig die genoemt mochten zijn, en op wat plaetse die gelegen, sonder redemptie vry gegeven, en aen d'Eygenaers van dien sonder enige verdre schade wederom gerestitueert worden.

10. 't Gene nu in 't tegenwoordige Verdrach niet verandert, en opgeheven is, 't selve blyft in 't geheel by 't Stadise reces Ao. 1654. en dewyl daer in verscheyde Poincten begrepen zijn, dewelck of tot noch toe niet en zijn voltrocken, of andersints noch ongeeffent staen, so sal daer over ten spoedigsten in der min noch gehandelt werden. En echter ondertussen dit tegenwoordige Accoort ziin effect hebben en behouden.

11. Sullen Burgemeesteren ende Raedt der Stadt Bremen na gedane geextraheerde Koninckklijcke Ratificatie over dit Verdrach de Huldinge doen, in forme als het voor desen is geaccordeert, na teneur van 't tweede Articul van 't Stadise reces aen hoogst-ged: zijne Kon: Majst. als Hertoch van Bremen, ten tijde als 't deselve sal believen: Ende ten eynde dit Verdrach te vaster en bondiger gehoude mag werden, hebben wel Burgemeesteren en Raet oock versproken, 't selve voor genoegsame Gevolmagtigde in de Ziele van de gantse Borgerye te bezweeren, maer alsо deselve met een bestendige aensoekinge hebben gedaen, dat de plaets en pas genaemt ter Borg, mette dependentien van dien, mogt werden wedrom gedemolieert en gerestitueert, en hoog-Graeffel. Excell. daer toe niet kon verstaen, so is veraccordeert, dat voor so lang als zijn Kon: Maj. wegen voorgeseyde plaetse ter Borg, en de demolitie ook restitutie van dien sich niet genadichst genegen verklaert, en men alsо dit aengaende volgens den inhout van 't 8. Art: van 't Stadise reces niet is grondelijck vergeleken, deselve Eedt af te leggen sal in suspensio blyven en gelaten worden.

12. Is verders by desen geaccordeert en toe-gestaen, dat wegens de voorzeyde immediteyt, ende wat daer van dependeert, of wegens eenige andere poincten, die noch uyt-gestelt zijn, ook onder pretext van eenige Contraventien, noch om eenige andere oorsake, wat namen die ook mochten hebben of wel 't minnelijck Accoort, doch te rechtelijcke Vonnisse niet en volchde in korte of lange, by geen van de Partye oyt meer via facti geprocedeert, nochte enige hostiliteyt ondernomen sal werden: En wanneer d'een of d'ander Partye soude menen enige Contraventen geschiet te zijn, of andersins enige misverstanden mochten komen voor te vallen, so sal op voorgaende notificatie terstont by malkander gesonden, de sake onder malkander overleyt, en by tijts gesocht worden deselve in der min by te leggen, of by ontsteltenisse van dien tot 't recht blyven uyt-gestelt.

13. Wil zijn Hoog-Graeffel. Excell. aenstonts na 't tekenen van desen Verdrag de Bloccade en versperringe der Stad opheffen, de Rivier, en de Passen wederom openen, de Commercien over al haren vryen loop laten, en sal de Militie, behalven 't geen yder deel tot zijn eyge besettinge, en versekeringe achten sal van node te hebben, respectivelijk af-gedankt en af-gevoert werden.

24. Boven de voorsz. afgehandelde Poincten, heeft zijn hoog-Gtaeffel. Exell. sig erboden, en belooft zijn Kon. Majs. Rateficatie binnen 3. maenden te sullen verschaffen, en aen de Stad by aenneming van op-gem: gewoonlijke Huldinge, beneven de renversalen onder de Kon: Naem, so als in 't Stadise Verdrag Ao. 1654, is verafscheydet, te laten uytleveren.

15. Ten lesten, so wil de Stad Bremen by desen geconserveert hebben, om aen hare zyde de Rateficatie van dit Reces by zijn Keyz: Maj. te versoeken: Ende sal deselve 't Instrumentum Pacis in het minste niet derogeren.

Oirconde desen allen zijn van dit Verdrach 2. over-eenkomende exemplaren verveerdight by des Velt-Heeren Hoog-Graeffel. Excell. als zijn Koninckl. Majs. Plenipotentiaris: En by de Gedeputeerden Commissarissen der Stadt Bremen, de Heer Dr. Johannes Wachman, Consilarius en Comes Palatinus Cæsarens, de Heer Dr. Johannes Harmesz., de Heer Dr, Hermanus Schoone, respective outste Stadts Syndicus, Raets-Heer, en Juris Professor, en Ouderlingh, Dethaert Kooper, ondergeschreven; Als oock by de Gesanten van hare Keurv. Keurv. Doorl. Doorl. tot Keulen en Brandenburg, en hare V. V. V. V. D D. D. D. tot Bronswijck, Lunenburgh, Osnabruggisen-Zellisen-Calebergischen-Wolfenbuttelschen gedeelt, mitsgaders de Gesanten van hare V. D. tot Hessen-Cas-

ſel, namentlijk, de Heer Peter Buſchman, Keurv. Keulſe geheymen Raet en Cancelier; de Hr. Gerhard Iean van Ledebour, Keurv. Brandenburghſe gheheymen Regeerings Raet tot Minden, ende Droſt tot Petershagen, ende den Hr. Iean de Beyer, Keurv. Brandenburghſe gheheymen Raet, ende Directeur van 't Hof-gerecht tot Cleve, en ter Marck, de Hr. Georg Chriſtoff van Hamerſteyn, Vorſtelicke Oſnabruggiſe, oock Brunſwijck en Lunenburgſe geheymen Raet, en Hof-Marſchalck; De Heer Frederick Caſimir, Heere te Entz, Vorſtel. Brunſwijck, Lunenburgſe gheheymen ende Kamer-Raedt; Den Heer Hildebrand Chriſtoff van Hardenbergh, Vorſtel. Brunſwijckſe en Lunenburgſe gheheymen Raet en Stadthouder; Ende den Heer Reynerus Badenhuyſen, Vorſtel. Heſſen-Caſſelſe geheymen Regerings-Raet, tot getuygeniſſe met haer Hant en Zegel geteyckent. Actum in 't Koninkel. Sweetſe Hooft-Quartier tot Habenhuyſen den 15. November in 't Iaer 1666.

C. G. Wrangel, (L. S.)

L. S. *Johannes Waehman, Dr. Synd.*	L. S. *Georgh Chriſtoff van Hamerſteyn,*
L. S. *Johan Harmeß.*	L. S. *Fredrick Caſimier, Heer zu Eltz,*
L. S. *D. Herman Schone,*	L. S. *Hildebrandt Chriſtoff van Hardenberg,*
L. S. *Dethard Cooper,*	L. S. *Reynier Badenhauſen*
L. S. *Petr. Buſchman,*	
L. S. *G. J. Ledebour,*	
L. S. *Johan de Beyer.*	

Deſe Articulen aldus voltrocken tot Habenhuyſen, was 't de Sweetſe Soldateſce al ſeer tegen den borſt dat ten Friede ware getroffen/ und ſagten, das by das Sweetze Hof die reſolution ſold gefaſſet ſeyn, diezen Winter uber vor Brehmẽ zu verbleiben: Auch ſoo fern entſatz kommen ſolte, ſelbrigen alſoo fort mit einen corps volante entgegen zu ghen, &c. Maer deze Geſellen maekte haer rekening ſonder haren Koning: Want zy waren onbenoegt/ dat men te Stocholm reets de aen-geboden Mediatie van hare H: M: tuſſen die Kroon en Bremen alrede hadde geaccepteert, en by Expreſſen daer op aen den onverſchrockẽ Velt-heer Wrangel aen-geſchreven, t'ontfangen hare H: M: Gedeput. om in de Conferentien te voltrecken, welk men ten dien eynde ſoude houden, en nog meer, om niet t'inſiſteren op enige eyſſchen welk tot op heden de Beſluyting hadden achter gehouden: Maer dattet regt der Koningen van Sweden op die Stad competerende, ongekreukt ſoude blyven, Immer Godt lof 't ging wel: Onaengeſien de Sweetze Boeren ſeyden/ datten Veltheer Wrangel als hy de onderteeckeninge der voorſz. Accommodatie dede/ hy de Pen daer heen had geworpen/ en geſegt: Dat hy noyt gedacht had ſulck een Vrede mette Stadt Bremen te ondertekenen, &c. 't Welk indien ſulcx al waer was/ wel mocht zijn oorſaeck genomen hebben/ dat den Keyzerl. Geſant Sinſendorf de Sweetze Armatura te Hamburgh dede ſtille ſtaen: En datte Geallieerden/ ſpeciael de Lunenburgers/ onder den Graef van Waldeck geduerig watertande om een torn tot ontſet van Breme te doen/ en men gelooft indient daer toe gekomen hadde/ datte meeſte 't zwemmen over de Elve ſoude verboden zijn geweeſt: Nu men dede met befridigung ten allen zijden wel/ elck ſcheen benoegen te hebben/ en tracteerden beyde Partijen malkander/ ſo in 't Leger/ als binnen de Stadt op 't Stadthuys/ onder 300. dreunende Cartouwen: Daer waren preſent de Geſanten van Kur-brandenburg/ Kur-Ceulen/ Bronſwijck/ Lunenburg/ en van Heſſen: Alles liep doen wel af/ maer ten dehaeghde de Bremers niet datte beloofde Sweedtſe Ratificatie ſoo lang achter bleef/ en dat des ſelfs Troupen met waengunſt der Staten beſet-

ting

ting in Oost-Vrieslant schijnende aen te sien/ op hoop van daer goede Winter-Quartieren te vinden/ haer mette meeste macht om en in 't Sticht Bremen onthielden. Ten was oock niet aengenaem dat den 6. Novemb. daer aen/ een tumulte binnen Bremen voor viel: Daer woonden binnen Bremen op de Langestraet eenen Eustacius Speckhaen/ Ao. 1654. geweest Raet en Burgermeester der voorsz. Stadt/ doch op die tijt beschuldigt trouloos ghehandelt te hebben in de Tol-sake metten Grave van Oldenburgh/ als oock in den Oorlog doenmaels met Sweden/ vreesende gecasseert te werden/ resigneert de sijne charge: Naderhant in aensien weder pogende te raken/ begaf sich in Sweedse dienst/ der selver intrest favoriserende/ doch met dit belegh hem onseker vindende/ weeck uytte Stadt; en sich by de Sweden begevende/ nam men sulx seer qualijck te Bremen/ dat hy sich meer op de vremde als op zijn Vaderlant vertroude/ en 't Canailje wiert soo dul op hem/ welcke wel eer zijn Huys en Tuyn daer voor de Stadt staende/ om diergelijcke saken hadde om verre geworpen/ dan nu dreyghden sy oock zijn Huys in de Langestraet by te komen; men seyde wel datter een Dienstmeyt van dito Speckhaen/ om mede wat van den buyt te krijgen/ sulcke plonderinge had gevordert/ dan ten bleek niet: Dog dit was waer/ dat soo ras Sperkhaens (nu Sweetse Raetsheer) zijn Vrou en Dochters wederkomst in Bremen was ruchtbaer ghewořden/ hoorden men van 't Canailje savonts langst der Straten niet als scheldt-woorden en vloecken/ onder anderen/ een vervloeckte den gantsen Nacht dit weder komen; daer nae zijn in diverse avonden dito Speckhaens Huys de Glasen in-ghewörpen/ wat moeyten oock de Patrouille daer teghens dede: Den 26. November begost dese oproer noch grooter te worden/ om datte Meyt uyt dat Huys een Jongen die met steenen de Glasen uyt goyde/ de Hoet af nam/ waer op men langst de Straten riep/ hy Speckhaen was in zijn Huys/ en een boosen Vent met bloot geweer stont daer voor de Deur: Daer op raeckten 't gepeupel ten 5. uren op de been/ en bestormden 't Huys/ onaenghesien de Magistraet alles deden tot vergoedinge/ latende Burgers en Soldaten in de Wapenen komen/ maer 't Canailje wiert te sterck/ soo datter verscheyde uytte Magistraet alles deden tot verhoedinge/ latende Burgers en Soldaten in de Wapenen komen/ maer de oproerige gingen/ dan die goyden/ staken/ en quetsten ettelijcke Burghers waer op de Soldatesce aenstonts van 't Raethuys by 't Domhof wierden verplaetst/ om aldaer tot een reserve te zijn: De Burgers bewaeckten de Straten/ echter dien Nacht wiert Speckhaens Huys geruyneert/ doch dat ghedaen/ weeck het Canaillie: Want zy hadden gezworen niet eer te rusten voor datten Verrader zijn Huys om verre was/ dat men voor sulcke oock niet behoorden te spreken/ dus ruyneerden 't Canailje de Kachel-oven of Stove/ &c. soo datte Vrou en Kinderen ter nauwer noot de achter-deur mosten uyt-vluchten: En men sondt Jan Jurriaensz. van Bentleben nae Gener. Wrangel te Staden dit te excuseren: En men riep de plonderaers in/ om binnen 24. uren haer gestolen Goet weer te brengen/ dan das geschach nicht: Den eenen Hans had den anderen hier by de beenen ghehabt: De Magistraet echter had hier omtrent wel haer best gedaen/ maer 't Canailje was haer te veel. De Stad dede oock hare besendingen en bedanckingen aen Kur-Ceulen; die om de Pest

in zijne Ghewesten / sich tot Hildesheym onthielt / oock aen de Vorsten van Bronswijck/ Lunenburg/ &c. Denemarken/Kur-brandenburg/en Hessen / om datse so getrouwe voorsorge in 't bemiddelen van hare Stad mette Sweetse Kroon hadden gelieven te gebruyken. Cato segt op dit geval wel:

> Officium alterius multis narrare memento:
> Atque, aliis quantum benefeceris, ipse sileto.

Kur-Brandenburgh en den Nieuburgher Vorst waren dese Maent / over de partage van hare Landen vergeleken/ en viel Kur-Brandenburg ten deel het Lant van Kleef, der Marck en Ravensberg: Waer van de Stenden tot Cleef quamen de Homage of Eed van getrouwigheyt doen: Den Nieuwburgher Vorst viel ten deele/ Gulik, en 't Lant van den Berg: De Stenden quamen tot Mulheym om den Vorst den Eedt te doen / alwaer dat men haer een somme gelts af eysten/ en sy onwillig waren in 't zweeren en in 't geven/ ten ware men hare Previlegien alvoorens confirmeerden/ 't welck sy oock by 't Keyzers Hof wilden versoecken; maer den Vorst wilde echter gelt/ en by gebreke van dien / Kur-Brandenburgh was zijn bedongen Guaranteur / om zijn Onderdanen daer toe te dwingen. In de Paltze Landen was oock door de vlijt der Fransse Minister Courtin, en de Gedeputeerden van Cur-Ments en Cur-Palts en Compromis onderteeckent van Vrede/ waer op de Lottaringers wel na haer Lant trocken/ sommige ontwapent/ de Gevangens verlost/ en de af-genomen Plaetsen weder in-geruymt: Maer korts daer aen klaegde Cur-Palts weder over de groote insolentien zijner tegen-partije/ dat men byna niet van 't beloofde na quam/ &c. Ondertusschen wierden de Druyven rijp: Maer de graserende Pest nam duysenden Menschen omtrent den Rijn weg/ soo dat den Wijnstock niet wel konde gesneden worden: Vranckrijck echter dede zijn best / wijl een plage genoeg was om dat schoone Lant voor den Oorlog te bevrijden.

Het was den 18. deser dat den Koningh van Groot Brittangien weygerde te dragen een Kleet met Goude Kanten/ om dattet als Frans maecksel was: En hy dede savonts een solemnele en peremptoire verklaringe van soodanigen maniere van kleedinge die hy voortaen wilde dragen/ zijnde een nauwe Broek/ en Koussen na de Spaense manier / en over 't Wambus een Camisole Kleet/ tot beneden de knien/ en daer op een Rock op de wijse der Moscobiters en Polacken/ het Rapier aen een Riem/ en in plaets van Schoenen / seer enge Hosen of Laerskens/ &c. Engelant om de Oorlogs-onkosten uyt te vinden/ practiseerden nieuwe schattinghen / als 12. Tonnen Gouts op 't platte Landt ter maent/ verhooging op 't gezegelde Papier/ op de Polissen/ de vremde Coopmanschappen/ &c. Men sont doe Vader Kely/ Roomse Primat van Yrlant na Dovres / gelijck hem de Vice-Roy Ormont uyt Yrlant nae Engelant had gesonden/ om over te varen na Vlaenderen / en noyt weder te keeren/ op verbeurte van 't leven: Op die tijdt heeft men oock 't Placcaet van Coninginne Elizabeth vernieut/ en de vremde Papen en Priesters uyt Engelant op pœne van 't leven gebannen/ welcke van Dovres met meenigte na Oostende en Ca-

lais

lats wierde over-gevoert/ daerse haer ongeluck beklaegden/alsoo de selve eenige weken te vooren hadden over-gebrieft na andere Gewesten/ dat den Koning van Groot Britt. de Roomse seer genegen, deselve tot sijn vertrouste Raden en Officiers had,'t Lagerhuys had daer wel onlust in, dan die konden 't niet beletten: En men hoopten by gevolg van desen Monarch voor de Roomse nog al vry wat goets &c. Maer als sy nu te Brugge quamen als Ballingen 56. sterck/ spraken sy een geheel andere tael van den Koning van Engelandt: En sy versogten tot Antwerpen by de Jesuyten/ dat men haer een Huys met een kleyne Kerck wilde bouwen/ om apart te woonen.

Binnen Brussel zijn den 21. deser op de Marckt voor 't broot-huys gestraft 3. valsse Munters/ de 2. zijn eerst geworcht/ en doe in siedende Olie gesoden/ volgens Damhouders Wetten; den derden wiert gegeesselt en gebrantmerkt/ wijl hy maer 16. jaer out was/ en onlangs by dit vernielende geselschap was geraeckt/ zijnde van treffelijcke Vrienden. Die van Antwerpen maeckten haren ouden Oorlogsman die lang voor hare Stad op Stroom van de Schelde gelegen had/ tusschen 't Veer van Vlaenderen/ cappoot/ veele wilden dien ouden Knecht noch behouden en vernieuwen/ maer hy was versleten/ en men vont raedsaem 't Geschut en 't Want daer af te nemen/ eenen nieuwen te maken/ en met het ouwe niet langer te houwen. Den 8. Novemb. storf te Brussel Andries Creusen, Aerts-bisschop van Mechelen/ out 75. Jaren/ zijn Voorsaet was Jaques Bon, die oock tot hooghen Ouderdom quam: Den Bisschop van Antwerpen quam den dienst wel over zijn doodt Lichaem beschicken; Maer Castel Rodrigo seyde men dat korts daer na al des selfs Bisdoms Inkomen scheen te willen naesten/ alsoo de Weereltlijcke in desen quaden tijdt veel te kort schoten.

Spanjen verheugde sig al den 13. Augusti mettet arrivement van hare Vloot van Nova Hispanje/ bestaende in 2. Galjoenen en 10. Schepen/ op dien dach tot St. Lucar/ voor rekening van den Koning vry veel zijnde: Daer waren 10. Millioenen pieces in contanten/ 6000. Kisten Indigo/ 800. Kisten Conchenillie/ groote partije Campechie-Hout/ 50000. Huyden/ meenichte Canassers Taback; en andere Waren van 't Spaens America: Maer de Cooplieden van Cadix waren bedroeft/ vermits dit enckel sach om Sevilien te beneficeren/ en van Calis/ malis te maken: Ja de Coningin verboot voortaen geen ontladinge te doen/ noch te Cadix/ noch te Porto St. Mary: Oock verbrande door negligentie van den Stuerman/ een der selver Schepen/ dan het goet was meest in salvo. Tot Madrid quam doenmaels aen 't Hof de Graef van St. Steven/ rekenschap gevende van zijn Viceroyschap in Mexico. In Peru was een gauwen Portugijs/ daer 't bewint hebbende/ de Spaensse in 't vaerwater/ doende verscheyde Sterckten in devotie tot hem renderen/ 't welk men te Madrid seer onsmakelijck op nam. Men sach doe Brabandt ter Zee over Ostende florêren in kleyne Zeevaert: Maer alsoo een Vloot van de hare na Spangen gedestineert/ door storm ghedwongen wiert voor Vlissingen op

te komen/ zijn sy daer gearresteert/ om dat men de Hollantse en Zeeuse Schepen in Brabant en Vlaenderen onbeschofte Tollen had af-geepst: Daer wiert een slach in geslagen/ en de Schepen vervolchden uyt Zeelant haere Reys; Het in-hebbende goet behoorden toch meest in de Geun: Provincien/ &c. immers soo men voor vast ghelooefde. In Portugael was de voorleden Maent gearriveert Madame d'Aumale/ als Coninginne van dat Rijck: Den Koning quam haer verwellekommen en van Boort geleyden in een naest gelegen Lusthuys; En beschonck hare geleyders met giften/ die vernoegt weder na Vranckrijck keerden: Maer hare Maj. bleven tot Alcantare: Zy quamen van daer den 29. Augusti te Lissabon tot in de Dom-Kerck/ begeleyt van al den Adel meest te Paert/ hare Kinderen reden in Carossen met 6. Paerden en Muylen: Den Koning had zijn Bruyt ter rechter zijde in de Caros voor uyt/ en daer teghens over de Infante rijdende/ de Opper-Camenier van de Coninginne sat in d'eene Portier/ zijnde de Moeder van de Graef de Castelmelhor/ rijdende onder diverse Arca Triumphales deur/ daer van de Nederlanders een ghemaeckt hadden/ daer den Koningh groot vermaeck in scheppten/ geduerig van 100. Hellebardiers omringt: De Graven van Torres/ en Fiquehoo waren seer prachtig daer mede/ en als met de kostelijckste Diamanten en onwaerdeerlijcke Gesteenten behangen: Voor de Kerck komende/ traden uytte Caros/ en voor 't hoog Autaer komende/ de Koning de Coningin mette hant leydende/ zijn daer door den Aerts-Bisschop getrouwt/ ende na gedane Sermoen/ weder na 't Palleys gereden/ om vorders te volbrengen alle solemniteyten van 't voorsz. Houwelijck.

Den Gesant van Denemarcken Hannibal Zeestadt/ was den 23. passato soo hy door de Poorte St. Honore te Parijs reed/ seer haest in zijn Caros van een overval of beroerthëyt overleden: Hy was een verstandig Politicus/ en sommige die zijn maximen niet konden verdragen/ al veel te gau.

Blavet wiert doe aen den Koningh voor-gedragen om een bequame Haven te maken voor meer als 1000. Schepen: Als mede Serante: So dede zijn Ma:est. oock dagelijckx 1000. man aen de Haven van Diepe arbeyden om die bequaem te maken. Capit. Du Quesne niet willende ter Zee onder den Ridder Paul staen/ wilde sich liever als Volontair op de Fransse Vloot begeven; maer den Koning scheyde die questie/ sendende d'eene na de Middellantse Zee.

Doenmaels een gherucht tot Rouaen komende/ dat men te London eenen Fransman Hubert/ van hare Stadt geboortig/ had op-geknoopt/ om dat hy onbesint/ had gesegt dat hy London in brant gesteken had/ gaf daer tegens de Engelse geen kleyne verbitteringe. De Italiaense Kooplieden/ speciael die van Venetien/ versochten dese maent by Requeste by den Coning/ haere oude Manefacturen te mogen wercken/ en datse die de helft schoonder/ en de helft beter koop als die van Monsr. Colbert souden op-leveren; maer onaengesien andere beloften; zy hadden toch geen acces: Vranckrijck wilde hier in alleen woonen: Waer over men in andere Landen/ soo in Italien/ Spangien/ Engelant/ als Nederlant mede alle Franse Waren en Manufacturen wilde verbieden: 't Welk alle quade vanden voor de Handelaers waren.

Den

Den Hertog van Savoyen had al eenige maenden lang gespoockt / (onder pretext van daer men een zijner Edellien te Geneve niet wel en had getracteert om dat die een Predicant van de Religie aldaer met een Stock had geslagen) van te willen tegens de voorsz. Stad revenge over dit werck nemen: Het was aenmerckens waerdigh dat hy al mede als een Deurwaerder van dat goddelose Collegie propagande fidei, nu op een Stadt loerde die hy wel sach dat eenigsints den steun/ de Herberge/ en 't eenige soulagement was van de over-gebleven Piemontoisen en Protestanten/ van de welcke hy soo veel Geloofs-ghenoten in de Valeyen had doen vermoorden en vernielen / uyt enckele ambitie en nijdigheyt / als immer opt Antichristiskonde doen: Neden dreygden dese steenaerdige Potentaet hun met een Leger te bespringhen : Dan dat Vranckrijck 't selve soude auxilieren : En by aldien de Gereform: Cantons hun des bemoeyden/ hy wist raet/ &c. 't Was wonder dat hy oock niet en dreyghden die Republijck welcke tot dese Stadt jaerlijckx meer contribueren / als de Vyanden der Protestanten wel weten : Doch desen Savoysen Potentaet af-gheraden van d'een/ op-gestookt van d'ander/ had wel yets willen in desen tijt ondernemen/ maer de Nagelen / en de bystant der naeste vingers sag men so kort tot soo een groote craulwagie / dat hy dit Jaer zijn rust hielt : Doch evenwel maeckten hy wacker de Switzers / die toch niet nooder sien als een buytenkint tot haren in-ghebooren Vader te sullen moeten aen nemen / als wetende/ Que la bonne Mere, nedit veux tu?

Het was den 5. deser dat de Nederlantze ende Enghelse Vlooten nu soo laet noch in Zee zijnde / scheenen den anderen te willen aen doen : De Enghelsen met veel bravaden/ de loef hebbende en boven wint/ bleven leggen speelen toen sy de Nederlanders haer mette Zeylen op de Masten/ sagen in wachten / dan sy en quamen eehter niet af : Waer op buyten alle verwachten door een harden wint den naesten morgen beyde Vlooten uyt elckanders ghesicht raeckten : Welck hart weder drie dagen aen houdende/ sag men de Wracken van diverse Enghelse Schepen drijven : En soo consumeerden oock een Brander op de hoogte van Schevelingen door eygen vuyr : Men sach oock tot Schevelingen veele verbrande duygen van tonnen aen stranden. Die van Vrieslant hadden in plaetse van haeren verlooren Admirael * Douwen Aukes vast gestelt / die op 't Schip de Vrijheyt met een Jacht na Oost-Indien Zeyl-reedt leggende al t'Zee gelopen was/ eer de Gecommitteerden in Tessel waren.

NOVEMBER 1666.

'S Lants Vloot dus langh Zee gehouden/ en het saisoen verloopen/ quam by Articulen weder binnen: Van der Saen bleef alleen met 14. Schepen op Doggers Sant kruyssen : Enno Doedes met 7. Schepen ende 2. Branders liep die onder de Engelse Kust/ nam eenige Kool-Schepen/ twee Korendrayers/ en een Schotse

* Siet op ons 3. Deel, fol. 81. Dit was de Man die tegene Aiscu doen sloeg, en onberoemt gesproken van de beste Zee-helden van onsen tijt, so in goet beleyt, courage, als ervarentheyt.

Kaper: Doch over na buyich weer wordende/ sackten al de rest mede binnen gaets / makende dit Jaer also een eynde van de Maritime hooft-saken. De nieuwe Alliantie tusschen de Geun: Provintien/den Koning van Denemarcken / den Doorl. Keurvorst van Brandenburgh/ en hare Doorl. van Lunenburg/ specterende / tot bescherminge van elckanders Landen tegen alle extreme oultrages/ den 25. in 's Gravenhage getekent/ wierde daer van de minute aen den Sweetsen Resident Appelboom/ om des wel bevallende/ sich mede te laten comprehenderen in soo heylsamen Verbont / over-gelevert. By desen tijt sach men oock eenige vredelievende Gemoederen soo van d'een als d'andere zijde/ arbeyden/ om in plaets van Weduwen en Weesen/ja Armen en Beenen die den Oorlogh ten ellende maeckt / met Vrede te behouden / de grootste Zee van Europa in rust te brengen. Op des Konings van Engelants Brief aen de Staten Gener. in dato den 4. en 14. Augusti gesonden/ hebben hare Ho: Mo: wederom geantwoort als volgt:

SIRE. Nademael wy uyt uwe Majestts. Missive den 14. der voorleden Maent bespeurt hebben desselfs intentie en inclinatie te wesen dattet doode Lichaem van den Ridder Berclep / volgens onse aenbiedinge by Brieven van den 10. July lestleden gedaen / derwaerts over-gebracht/ en ter dispositie van zijne Vrunden gestelt werde / soo senden wy 't selve doode Lichaem/in voldoeninge van voorsz. onse gedane aenbiedinge / hier nevens over / om gelevert te werden aen de geene die 't uwe Maj. sal belieden te ordonneren. Wy hebben voorts seer gaerne gesien de verklaringe by uwe Maj. in 't eynde van de voorsz. Missive gedaen / van datte selve ghenegen was de hant te slaen aen de tegenwoordige wonde/ om de selve te versachten en te helpen genesen de breuke door den Oorloch tusschen beyde Natien gevallen/ nochtans en onses oordeels buyten reden/ daer by voegende de causule/ soo haest uwe Majest. tot het aen-grijpen van soo Godtvruchtigen werck door redelijcke en eerlijcke Conditien soude werden genoodight: Wy behoorden geensints te twijffelen aen de sinceriteyt van de protestatien ende verklaringen by uwe Majest. nu soo dick en meenichmael gedaen / van datte selve waerlijck en oprechtelijck tot den Vrede is genegen: Maer wy konnen oock niet ignoreren dat uwe Majestt. seer wel bekent is door soodanige verklaringe niet een pas tot een Vrede te werden genadert / so lange u Maj. in gebreke blijft van zijne zijde mede openingen te doen van de particuliere Conditien waer op u Maj. oordeelt dat de Vrede soude konnen en behooren te werden ghetroffen: Wy hebben sulckx van onser zijde te meermalen soo door onsen Ambassadeur die wy ten dien fine/ selfs lang na 't rapel van u Majestts. Minister van hier / aen des selfs Hof gecontinueert hebben / en door verscheyde andere wegen/ als mede noch jongst door den Heere van Beuningen/ onsen extraordis. Minister tot Parijs aen 't Hof/ en ten overstaen van de Coninginne uwe Majs. Moeder / aen den Heer Hollis uwe Majs. Ambassadeur aldaer gedaen / sonder dat u Majestt. ons tot noch toe verwaerdigt heeft/ 't sy door den gem: Hr. Hollis ter voorsz. plaetse daer toe wedersijts voor goet gekeurt/ 't zy door Brieven of andersints/ eenige specifique antwoorde te laten toe komen; wy hadden in de conferentie met den gemelten Heer Amb.

Hol-

Hollis als boven gehouden / na het gemeen gebruyck in diergelijcke handelingen doorgaens geobserveert werdende / door onsen Minister met reden daer op wel mogen laten urgeren en insisteren / dat den ghemelten Heere Hollis van zijn zijde te gelijck / of immers verbolgens mede openinge hadde moeten doen van de conditien waer op uwe Majest. gesint was de Vrede te sluyten / ofte in allen gevalle preallablement wel mogen capituleren / dat uwe Maj. specifique ende authentique antwoorde / op onse te doene aenbieding / sonder eenige reserve binnen seeckeren korten tijt soude hebben moeten werden uytgebracht / maer om van onser zijde te betoonen onse exuperante ghenegentheydt tot soo Christelijcken ende salutairen werck / hebben wy alle voorsz. ordinaris formaliteyten over 't hooft gestapt / en glorie gemaeckt van daer inne niet alleenelijck de eerste pas te doen / maer selfs met resoluytheyt toe te treden / soo verre als als wij van deser zijde op 't uytterste naderen konden / in verwachting dat uwe Maj. van zijne zijde mede met gelijcke resoluytheyt toe tredende / de ghewenste Vrede aenstonts / ende sonder eenig verlies van de tijt hadden mogen werden getroffen / ende daer door voorgekomen het storten van soo veel Christen bloet als zedert in de opgevolgde Batailjes van dese Somer is gespilt. Ende nademael wy eerst by Missive van den 11. December des voorleden Jaers / ende verbolgens wederom by de voorsz. aenbiedinge tot Parijs / gestelt hebben aen de keure van uwe Majest. om de Vrede aen te gaen met reciprocque restitutie van 't geen over en weder / soo voor als na 't begin van den Oorlogh genomen / ofte den anderen onthouden souden mogen zijn / ende dat daer mede over ende weder getreden soude werden / en de pretensien die men voor den Oorlogh heeft gehad / ofte wel dat men wederzijts soude blijven behouden / 't geen men den anderen soo voor als na 't begin van den Oorlogh ontnomen of onthouden heeft / voor soo veel daer van ten tijde van 't doen der voorsz. presentatie in de een of de andere Staet kennisse is geweest / ende dat daer mede alderhande pretensien over saecken ende schaden / soo voor als in den Oorlogh gepasseert ende ghelеden / souden zijn geextingeert ende gecomposeert / soo konnen wy niet anders begrijpen of de voor-geroerde laetste clausule van uwe Majs. voorsz. Missive is daer mede ten overvloet voldaen / ende uwe Maj. te meermalen door redelijcke en eerlijcke Conditien tot so gewenften en Godtvruchtigen werck geinviteert / want wy nopt hebben konnen begrijpen / dat ons soo veel als de voorsz. alternative presentatie behelst in reden ende billijckheyt / veel min met eenige schijn van reden yets meerder konde werden gevergt / ten opsichte al het geene wy van onse zijde van u Maj. of des selfs Onderdanen possideren of genomen hebben / notoirlijck / met recht is verovert / en behouden in eenen wettigen Oorlogh / nae datte selve ons tot noodige defensie af-gheperst was / daer ter contrarie van ons en de goede Ingesetenen en Onderdanen dezer Vereen: Neder. Provintien over de 100. Schepen met haere in-ghеladen Goederen / mitsgaders oock 't Fort St. Andries / en 't Eylant Boavista / Nieuw Nederlant / en Cabo Corso by surprinse / buyten eenige denuntiatie van Oorlogh / en sulckx oock t'eenemael onwettig zijn afhandig gemaeckt / weshalven dewijl uw Maj. dien onaengesien ons niet alleen nopt op soo resolute aenbiedingen en gedane avances eenigh antwoort heeft laten wedervaren / of namentlijck de selve

in de voor-geroerde Conditien / ende de keure van dien / zijn ghenoegen was vindende / of wel de selve Conditien met reden konde rejecteren / nochte oock van zijne zijde ook eenige klare en cathegorique ouverture gelieven te doen van soodanige Conditien als waer op u Maj. genegen mochte wesen de Vrede aen te gaen / alhoewel tot 't een en 't ander voor ons en van onsent wegen te meermalen versocht en gesommeert zijnde / maer dat ter contrarie u Maj. de voorgeroerde Conferentie / soo groote hoope en expectatie van alle die geene die na de voorsz. Vrede verlangen / in 't Hoff ende ten overstaen van de Coninginne u Majestts. Moeder begonnen / subijtelijck en gants onverwacht heeft gelieven af te breken / en zijn Ambassadeur sonder eenig antwoort of reciproque verklaringe op so liberale en resolute aenbiedingen van daer toe te revoceren: So laten wy aen de overweginge van u Maj. selfs / wat wy noodsakelijcken moeten oordeelen van soo generale ende onbepaelde / alhoewel t'elckens gereitereerde protestatien van genegentheyt tot Vrede / die noch sonder nader openinge van u Majestts. sentiment omtrent de particuliere Conditien / niet een pas tot soo heylsamen eynde konnen avanceren: Ende dewijl de experientie te meermale heeft geleert / dat tot bevorderinge van soo Christelijcken werck de Mediatie en interpositie van andere Koningen / Republijcken / Princen / en Staten niet inutil is / soo hebben wy ons oock wel laten gevallen de officien van intercessie / onlangs aen-geboden by den Koningh van Sweden / selfs onaenghesien uwe Maj. aen hoogst-ged: Koningh heeft gelieven te noemen onder zijn Geallieerden / die mede nevens u Maj. als onse wederpartije tot de Tractaten moesten werden genodigt / en buyten welckers participatie u Majestt. verklaerde niet te konnen handelen / als ons op de tastelijckste en onwedersprekelijckste billickheyt van onse gedane aenbiedingen / ende het equitabel oordeel van den hoogst-ged: Koningh van Sweden volkomentlijck vertrouwende: Van gelijcken hebben de Koningen van Vranckrijck en Denemarcken onse Ghealliëerden / tegenwoordig met ende nevens ons in den Oorlog tegens u Majestt. geimpliceert zijnde / de voorsz. aen-gebodene Mediatie van den hoogst-ged: Koningh van Sweden geaccepteert: Wy hebben geen scrupule gemaeckt daer van aenstonts na de gedane aenbiedinge onse schriftelijke verklaringe uyt te geven / om aen u Majest. te mogen werden vertoont / maer tot noch toe heeft de Minister van den meer-hoogst-ged: Koning van Sweden alhier aenwesende / alhoewel des versocht wesende / ons niet konnen exhiberen oft verseeckeren van gelijcke verklaringe van u Majestt. dat namentlijck deselve mede gheaccepteert had de voorsz. aen-gebodene Mediatie van Sweden / soo ten aensien van de hooghstghem: Koningen van Vranckrijck en van Denemarcken onse Ghealliëerden / als van ons / tot neder-legginge van den Oorlogh in de welcke wy ghesamentlijcken met u Majest. tegenwoordig zijn geimpliceert: Alle 't welcke ghepremitteert zijnde / wy nochmaels alhier niet alleenlijck in generale termen protesteren / van onse continuerende genegentheyt tot een eerlijcke ende verseeckerde Vrede / maer dewijle soodanige generale verklaringen / sonderlinge t'elckens gerepeteert zijnde / sonder specifique expressie van eerlijcke ende ten wederzijden verseeckerde Conditien / niets ter Weerelt en opereren / ja selfs nootsakelijck een contrarie bedencken over laten: Soo houden wy voor eerst alhier

noch-

nochmaels voor gerepeteert al 't geene van onsent wegen by de voor-gheroerde Conferentien in 't Hof en ten overstaen van de Coninginne u Majesteits Moeder gehouden/ soo resolutelijck is gepresenteert / en hier vooren oock succinctelijcken staet gerecapituleert : Ten anderen soo versoecken wy u Maj. tot bekrachtinge van de meer-geroerde generale Protestatie ons daer op een nette en klare antwoorde gelieve te laten toe-komen/ daer by de selve u Maj. een van beyde de voorsz. onse gedane presentatien amplectere/ of andersints van sijn zijde in 't geheel / en sonder eenige reserve opene alle de Conditien waer op uwe Maj. gesint mochte wesen de Vrede te sluyten/ op dat wy daer uyt van de ware intentie der voorsz. generale protestatien mogen oordeelen / dat voor u Maj. tot voltreckinge van soo heylsamen werck de voorsz. aen-gevangene Conferentien/ ter plaetse ende ten overstaen als vooren/ gelieve te laten continueren ende hervatten / immers in allen gevalle by soo verre u Majest. buyten vermoeden mochte vinden eenige bedenckelijckheyt/ in sulcken cas sich wel te willen laten gevallen eenige andere neutrale handelplaetse by de Heeren Ministers van den hoog-gem: Koning van Sweden/ als Mediateurs voor te slaen / alwaer niet alleenlijck wy / maer oock de hooghst-ged: onse Geallieerden door hare Ministers met die van u Maj. op 't spoedigste mogen te samen komen/ en sullen wy het voor een van de grootste merck-tekenen van de oprechtigheyt van de voorgeroerde u Majs. gereitereerde protestatien aensien ende houden / dat de selve metter daet betoone noch door de voorsz. Protestatien / noch door andere middelen daer heenen te tenderen / omme/ in plaetse van Vrede tusschen ons en de meer-hoogst-gem: onse Geallieerden jalousie en diffidentie/ ja waer het doenelijck separatie en scheydinge te maken / sullende voorts ten dien fine door handen van de alhier aenwesende Ministers van den hooghst-gem: Koningh van Sweden voor af te gemoet sien u Majs. schriftelijcke verklaringe / waer by de selve de Mediatie door den Koning zijn Meester aen alle de voor-gen: strijdende partijen aen-gheboden/ oock van zijne zijde soo wel ten aensien van de meer-hoog-ged: Koningen van Vranckrijck en Denemarcken als van ons is: Wy sullen Godt Almachtig bidden u Maj. te willen inspireren gelijcke pacifique gedachten/ als wy van onser zijde oprechtelijck en waerlijck in ons bevinden ; mitsgaders oock by gevolge de genegentheyt en de resolutie om t'amplecteren en in 't werck te stellen/ de wegen en middelen tot bereyckinge van so salutairen eynde / nootsakelijck gerequireert / op dat daer op in kort de langh gewenschte effecten van een goede/ vaste / en verseeckerde Vrede tusschen al de meer-gen: strydende partijen volgen / en wy met des te meereer genegentheyt zijne Goddel. Majestt. bidden voor de prosperiteyt van u Majesteits Persoon en 't welvaren van zijn Onderdanen/ mitsgaders ons te rekenen / Uwe Majesteits. goede Vrunden /

De Staten Generael.

Dezen Brief nevens 't Lichaem van den Ridder Barclay door den Trompetter Lutz over-gelevert zijnde/ schreef zijn Majestt. van Groot Brittanjen aen haer Ho: Mo: den 4. en 14. October desen Brief tot antwoort :

HOOG MOGENDE HEEREN,

Wy hebben uwe Hoogh Mog: Missive van den 16. Septembe
ontfangen door den Trompetter / die het Lijck van den overleden
Ridder Barclay / aen zijn naeste Vrienden heeft over-ghelevert :
't Welck wy op-nemen als een teecken van courtoisie / met behoorlijcke er=
kentenisse / neffens versekeringe / dat van onsen 't wegen aen u Hoogh Mog:
in diergelijcke voorvallende occasie alle reciproque bejegening sal worden ghe=
presenteert.

Ende aengaende het andere lit van u Ho: Mog: Missive / dienende tot ant=
woort op het subject van den Vrede / volgens het cordiael versoeck welcke wy
ten dien eynde aen u Ho: Mo: hebben gedaen op den 14. Augusti deses Jaers/
so en konnen wy ons niet genoegh beklagen dat alle voorslagen die wy om den
Vrede te avanceren gedaen hebben/ niet anders by u Ho: Mo: zijn opgenomen
als met reproches en ongefondeerde imputatien over onse maniere van doen /
en middelen by ons aen-gewent / waer van het contrarie ghemeen bekent is /
welcke seer quade beginselen zijn tot inleydinge van een goede Vrede/als of uw
Ho: Mo: haer principaelste werck maeckten van hare Gemeente/ en de gantze
Werelt te persuaderen dat wy d'eerste Aggresseurs en oorsake souden zijn van
desen funesten en droevigen Oorlogh / en dat wy obstinatelijck onse ooren stup=
ten voor alle propositien tot Vrede / selfs onder u Ho: Mog: te willen bekent
maken/ wat by ons wort begeert/ en eyndelijck als of wy waren de welcke den
Vrede verwerpen / ende dat u Ho: Mog: en hare Geallieerden den selven seer
desidereren en ernstelijck versoecken / dat ter contrarie de waerheyt is / dat u
Ho: Mo: tot noch toe refuseren den minsten stap te doen tot avancement van so
heyligen werck/ welck anders ongetwijffelt binnen korten tijt den Oorlog sou=
de konnen eyndigen.

Dese extraordinaris manier van doen gevoegt by de explicatie / die met re=
denen gedaen kan worden over u Ho: Mog: intentien door de procedueren van
eenige van onder u/ de welcke onse eer ten toon stellen/ en de rechtveerdigheydt
van onse saken quetsen/ en door diergelijcke gevoelige bezwaernisse ons verobli=
geren aen u Ho: Mo: en de gantse Werelt te verklaren / hoe ver desselfs voor=
geven zijn verbreemt van de waerheyt/en nochmaels te verhalen hoe en hoe seer
den Oorloch tegen onse sin en met ons leetwesen is begonnen / en wat voortset=
tinge wy al gedaen hebben om den Vrede te herstellen/ en hoe de selve door uwe
Ho: Mo: met behendigheyt van tijt tot tijdt is van de hant geschoven ofte ver=
draeyt/ u Ho: Mo: versekerende / indien de selve in 't toekomende oft na desen
goet sullen vinden te menageren soodanige reproches die ons dwingen tot noot=
saeckelijcke verweeringe/ dat wy ons dan vruchtbaerlijcker sullen konnen em=
ployeren tot middelen om te genesen dese quale / en door den genadigen Zegen
van Godt liever soecken uyt te wissen / selfs alle lit-tekenen/ als vorder te dis=
puteren over haer eerste oorsaecken of beginselen / op dat eyndelijck het vorder
bloet-vergieten onder de Protestante Christenen mach op houden: Doch onder=
tussen konnen wy niet na laten te seggen en staende te houden de volgende par-
ticulariteyten die notoirlijck de gantse Werelt bekent zijn :

Ende

Ende voor eerst / hoe dat wy menigvuldige en overvloedige instantien ghedaen hebben/ hoe wel gants te vergeefs/ op de reparatien van dè schaden en onwaerdigheden aen ons en onse Onderdanen gepleecht/ tot welcker satisfactie 't laetste Tractaet met u Ho: Mo: verobligeerde/'t welck van onsent wegen noyt en is gevioleert. Ten tweeden / hoe de Commandeurs van u H: Mo: Vlooten in Oost-Ind. onse Schepen/ onder het beleydt van den Grave van Marlebourgh belet hebben het inkomen van een Haven daer de selve na toe ging / en in de welcke van alle oude tijden een Engels Comptoir was / versien met seer groote quantiteyt van Koopmanschappen welcke mosten dienen tot inladinge van de gem: Schepen t'harer wederkomste / alle welcke Koopmanschappen door u Ho: Mo: Officieren en Volck zijn genomen en verdestrueert op pretext dat sy weynig tijd/s geleden aen die Princen met de welcke wy voor hadden te trafiqueren den Oorlog hadden aengeseyt/en dat desen Oorloch by gevolg d'onse most beletten alle Commercie met die respective Princen/ welke imperieuse en extravagante actie van gelijcke omtrent dien tijdt tegen onse Ingesetenen is verklaert en gepubliceert uyt u Ho: Mo: naem/ in Africa door des selfs Officier die aldaer commandeerde / verbiedende en belettende onse Subjecten alle Trafique mette Ingheboornen van dat Landt / ende soo wanneer wy hebben versocht reparatie van de geledene schade op die plaets / en over die onbehoorlijcke proceduren/ en vertoont een Coppye authentique van de gem: Publicatie op u Ho: Mo: naem geschiet/ tot groote prejuditie van de eer en intrest van alle Koningen en Princen/ welcke daer gelijckelijck is aen gelegen/ en die sonder twijffel haer genootsaeckt vinden gevoelig te zijn van soodanig affront / soo en hebben u Ho: Mo: die actien noyt willen improberen / en oock ghewevgert de minste satisfactie voor die aen-gedane schade te geven Ten derden / so moeten wy seggen/ dat terstont soo als u Ho: Mo: Ambassadeur ons had gheinformeert dat den Cap. Holmes door openbaren Oorloch had vermeestert uw Ho: Mo: Fort omtrent Cabo Verde volgens onse ordres/ so hebben wy de gem. H: Ambassadeur op ons Konings Woort terstont versekert/ dat die actie van hostiliteyt was geschiet sonder dat den Capit. eenige ordre van ons daer toe hadde ontfangen om 't selve te doen/en dat wy die actie improbeerde/ en de selve hadden tuys ontboden / en dat wy na examinatie van die gantsche saken daer over Justitie souden doen administreren / en den selven Capit. straffen / indien hy schuldig soude worden bevonden / en dat van gelijcken een volkomen reparatie van de geleden schade soude gegeven worden : Dit antwoort/ alhoewel seer oprecht van onsent wegen/ heeft u Ho: Mo: niet gecontentert als wel had betaemt volgens den inhout van 't Tractaet/ maer hebben ter contrarie ghepersisteert met ons gestadig te reprocheren dat wy den gem: Capit. tot de invasie hadden geauthoriseert/ aen den welcken in Engelant gekomen zijnde/ wy verbot hebben gedaen van sich voor ons te vertonen/en hem terstont in de Tour van London doen setten / alwaer hy gevangen heeft geweest tot den openbaren Oorloch toe/ sonder dat u Ho: Mo: Ambassadeur gedurende dien gantsen tijt oyt heeft geproduceert eenige de minste saken op de welcke men sou konnen eenig proces formeren tegens hem / en niet tegenstaende dat hy allegueerde dat aleer deur hem 't gem: Fort was in-genomen by eenige ordres van u H: Mo: na Guinea

gaende

gaende onder wegen had geintercipieert / by de welcke u Ho: Mo: Officiere
gecommandeert wierden sich meester te maken van ons Fort op Cormantijn
't welck sy oock naderhant hebben geattacqueert. Ten vierden / is 't Eylan
Pouleron ons niet gerestitueert / volgens den inhout van 't Tractaet / niet te
genstaende wy tot dien eynde gesonden hebben 2. verscheyde Vlooten / tot groo
te onkosten om possessie daer van te gaen nemen / maer zijn door de Gouver
neurs de ordres gedisputeert / alleguerende datte selve niet suffisant genoeg e
waren tot hare descharge om 't Eylant over te leveren. Ten vijfden / seggen
wy oock / datten Heer de Ruyter een Commissie is ghegeven om te overrom-
pelen onse Onderdanen / op eenen en den selven tijt als wanneer u Ho: Mo: in-
stantien aen ons deden om 't uyt-lopen van onse Vloot ghedestineert na Gui-
nea / op te willen houden / verklarende gedisponeert te zijn u Ho: Mog: Vloo
binnen hare Havenen te sullen houden / op hope van een goet accommodement,
en op gelijcken tijt als wanneer u Ho: Mog: ons hebben versocht dat wy onse
Schepen van Oorloch neffens die van u Ho: Mo: souden conjungeren tegens
de Rovers van Algiers / 't welck wy ter goeder trouwe deden / doch hebben
daer na den gem: Hr. de Ruyter van onse macht in de Middell. Zee sien sepa-
reren / sonder de minste advertentie te geven als wel volgens Commissie be-
hoorden / en voor dat eenige Schepen van u Ho: Mo: alhier by ons waren aen-
gehaelt / hem makende meester van de onse in Guinea / en gebruyckende aller-
hande actien van hostiliteyt over onse Onderdanen in dat Lant / alvoorens dat
hier eenig Schip / van de welcke verscheyde naderhant aen-gehaelt waren / is
verkocht / of datten Oorlog u Ho: Mo: subjecten is aen-gedaen / en alvoren eer
den defensiven Oorlog opt van onse zijde was begonnen: Wy en twijffelen niet
of de gantse Weerelt oordeelt u Ho: Mog: voor d'eerste Aggressteurs / ja selfs
daer op reflecterende / soo en sullen u Ho: Mo: geen mentie meer konnen maken
tot onse prejuditie.

Ende aldus tot den openbaren Oorlog gekomen zijnde / en wy gehad hebben
redenen om Godt te dancken over 't goet succes daer wy mede begenadigt zijn
geworden / soo vinden wy ons te meerder verobligeert den Vrede te desidere-
ren / en dienvolgende ons te suyveren van de calumnien over al uyt ghestroyt /
gelijck als of wy den Oorlogh wilden continueren / en dat wy refuseren te ver-
klaren wat wy begeeren om den Vrede te hebben: Vorders wat dat aengaet
de openinge tot Vrede aen ons gedaen door u H: Mo: Ambassadeur / geduren-
de den tijt dat den selven hier geweest is / so keeren wy ons tot de antwoorden /
welcke wy den selven altoos hebben gegeven op zijn Geschriften / door de welc-
ke ons verlangen na den Vrede sich volkomentlijck kan vertoonen: En aen-
gaende 't geene 't welcke tusschen ons in mondelinge Conferentien en discours-
sen is gepasseert op 't selve subject / dat kan den selven best verklaren / aen de-
welcke wy (als een seer eerlijck man / en uyttermaten genegen tot de Vrede)
ons seer generalijck en particulierlijck hebben gedeclareert: En dat wy ons
niet gestadig seer opentlijck hebben getoont tot een grote adversie van den Oor-
loch te hebben / en een vierig verlangen na den Vrede / soo seer als eenigh Chri-
sten Prince betaemt / noch niet geraden gevonden in Gheschrifte te stellen alle
particulariteyten / is alleen gheschiet om ons niet subject te maken aen eenige
incon-

inconvenienten/'t welcke u Ho: Mo: maniere van doen ons soude gegeven hebben. Ende aengaende de herroepinge van onsen Envoye uyt den Hage/ voor de revocatie van u Ho: Mo: Ambasseur van hier / soo is 't notoir/ dat den selven als weg gejaegt is/ hem benomen zijnde alle de Privilegien welcke zijn Caracter mede bracht/ zijne Domestijcken in de Gevangen-huysen gesmeten / en na onse klachten daer over gedaen te hebben/ en u H: Mo: beloften ontfangen hebbende dat sulcx in 't toekomende niet meer soude geschieden/ heeft men noch zijnen Secrets. gevangen genomen/ sonder 't minste redelijk pretext/ en een Guarde van Soldaten gestelt omtrent desselfs Huys/ en 100. artificien gebruykt om de Gemeente tegen hem te inciteren/ en is hier door gedwongen geweest te denken op zijn versekeringe door een redelijke retraitte.

Het is wel waer dat den extraords. Ambassadeur van den Alderchristelijcksten Koning/ na dat den selven sich hier eenige maenden hadde onthouden / en na dat wy haer mediatien hadden geaccepteert / ons hebben gedaen eenige particuliere Propositien / maer het is oock seker dat sy ontkent hebben daer toe de minste macht of last van u Ho: Mo: te hebben gehad/ en ons ter contrarie hebben geseyt dat u Ho: Mo: absolutelijck hadden geresolveert in de selve te condescenderen/ voor gevende van wegen u Ho: Mo: datte Pest onse Rijcken sodanig hadde verswackt en verarmt/ dat u H: Mo: niet geloofden dat wy in staet waren om onse Vloot in Zee te konnen brengen/ en hebben hare veele in-gegeven schriftelijcke memorien ons versekert uyt den naem van haren Koning/ dat de selve souden effectueren dat u Ho: Mo: daer in souden consenteren : Waer op by ons zijnde geantwoort en vertoont weynige redelijckheyt en onsekerheyt van soo onsekeren voorslach/ en met een woort gezeyt oock seer ondienstig om te dienen tot fondament van een Tractaet/ insisterende op de selve instantie dat u Ho: Mo: Ambassadeur hier mochte ordre krijgen om te tracteren op eenige andere Propositie aen beyde Partijen reciproquelijck seer goet/ soo is also hare mediatie geeyndigt / en zijn eyndelijck vertrocken/ declarerende dat op ons refus van de gem: Propositie haer meesterlijck verobligeert van u Ho: Mog: te assisteren in 't vervolg van den Oorloch/ door welck alle de Weerelt kan oordelen of ons resterende eenich middel om aen haer andere Propositien van ontsent wegen te doen. Op 't gene 't welcke voor-gevallen is en gepasseert tot Parijs tusschen onsen Ambassadeur extraordinaris/ en den Heer van Beuningen daer op soo vinden wy ons verobligeert wat te extenderen / op dat de Weerelt mach weten wat voor moeyten men al genomen heeft om aen de selve te persuaderen dat wy aldaer waren getreden in een formeel Tractaet/ en dat wy aldaer niet alleen hadden ontfangen / maer oock gereiecteert alle redelijcke Propositien / ja dat wy eyndelijck hadden gebroken het genomen Tractaet / doch door 't volgende sal klaerlijck getoont worden hoe die gantse sake sich heeft toegedragen om u H: M: wat te disabuseren van de onwaerachtige Relatie die gedaen is/ en van de consequentie mette welke men sich heeft soecken te behelpen door diergelijke insinuatien.

Na het vertreck van de Ambassadeur van Vranckrijck uyt Engelandt / en na de Declaratie van den Oorlogh van haren Koningh / die daer terstont op volchde/ so en konden wy niet minder doen als onsen extraord. Ambassadeur te

revoceren/ en na overleveringe van zijne Brieven van revocatie sich vindende seer geindisponeert/ soo is seker Persoon seer confident aen 't Hof zijnde/ den selven komen besoecken/ en geseyt datten Koningh zijnen Meester dagelijckx arbeyde om u Ho: Mo: te promoveren tot Vrede/ en dat dessels Envoye den Heer van Beuningen gereet was om te produceren eenige Propositien die souden konnen dienen tot den Vrede/ hem biddende zijn Voyage doch te willen uptstellen/ en sich alvoorens te willen laten vinden met den Envoye van Beuningen in 't Hof van de Coninginne Moeder: Onsen Ambassadeur heeft hem daer op geantwoort/ dat hebbende zijn Audientie van afscheyt bekomen/ sich selven vont sonder caracter en sonder eenige macht om te konnen tracteren/ en dat vervolgens zijn ordre hem niet en resteerde als dessels reyse te vervorderen indien zijn gesontheyt het soude toe laten. Eenige dagen daer na soo quam den selven persoon hem besoecken/ en vernieude de voorige instantien/ verklarende in den naem van zijn Meester/ dat indien onse Ambassadeur noch persisteerde om te willen vertrecken sonder te hebbe gehoort wat men bereyt was hem te proponeren tot het subject van de Vrede/ dat alle het Christen Bloedt/ het welcke noch soude mogen komen vergoten te werden/ hem ontwijffelijck sonde werden geimputeert/ om datte selve opiniatelijck als dan soude hebben gerefuseert gehoor te geven tot de expeditie die door 't selve soude konnen voorkomen: Op dese pressante instantien heeft onsen Ambassadeur eyndelijk belooft te sullen komen in 't Hof van de Koninginne onse Moeder/ om den Heer van Beuningen daer te sien/ doch met continuele verklaringe geen de minste ordre of macht te heben om eenichsints te tracteren/ maer dat den selve geerne wilde hooren wat men aen hem te proponeren hadde/ gelijck als hy ghedaen heeft/ en aldaer gekomen is op de gedesigneerde uyre/ daer sich van gelijcken bevont een Minister van zijne Alderchristelijckste Majesteyt: En na veel discoursen en debatten over 't geene 't welcke den Oorloch concernerende was gepasseert/ en den Envoye van Beuningen gestadigh poserende voor een fondament dat wy de eerste Aggresseurs waren/ en concluderend e mette selve herhaling die u Ho: Mog: ons voor-gestelt hebt op desen tijdt/ op welcke hy doen dock versocht een Cathegorique Antwoort/ en wilde dat reparatie soude worden ghedaen/ soo wel aen d'eene als aen d'andere zijde/ over alle schade van het begin van den Oorloch af geleden/ of anders dat yder partye soude blijven ghecontenteert mettet geene dat hy tegenwoordigh possideerde: Soo heeft onsen Ambassadeur hem getoont zijn abuys in 't fondament van zijn discours/ en hoe verre het van daer was/ dat wy de eerste Aggresseurs souden zijn/ en hoe onmogelijck het was te kiesen d'eene ofte andere van zijn 2. Propositien/ voor al eer dat was gedetermineert hoe/ wanneer/ en door wien den Oorlogh was begonnen/ sonder welcke hy verklaerde niet te konnen begrijpen den oprechten sin en gront van die Propositie: Concluderende eyndelijck onsen Ambassadeur/ dat hy de minste macht of last niet en hadde om te tracteren/ maer wel een precijs ordre van sich te moeten begeven na Engelant/ seggende dat het eenichste expedient na zijn advijs was/ van wegen u Ho: Mo: yemant te senden na Engelant om aldaer voor te dragen de propositien om den Vrede te avanceren/ tot den welcken hy verseeckert was dat wy seer genegen waren; En alsoo is dese

visi-

visite gescheyden / die men deur de Werelt so menichmael heeft soecken te debatteren voor een Tractaet Ende nademael u Ho: Mo: de selve noch repeteren by dessels laeste Missive / als een seer specificque ende considerable avancement tot den Vrede / so vinden wy ons ten hoogsten verobligeert te verhalen al 't gene onsen Ambassadeur doen seyde/ namentlijck dat het onmogelijk was cathegoriquement te antwoorden op die twee propositien / voor al eer dat uwe Ho: Mog: alvoorens haer klaerder hadden geexpliceert op die termen : Ende om die redenen hebben wy gheaccepteert de Mediatie van onsen goeden Broeder den Koningh van Sweden / gelijck wy oock seer geerne sullen doen / die van alle Princen welcke sich geen Partije tegens ons souden mogen hebben gemaeckt / verhoopende dat u Ho: Mog: door dat middel ons beter sullen verlichten op wat Conditien de selve oprechtelijck desidereren datten Vrede gemaeckt wert.

Van gelijcke is u Ho: Mo: oock seer wel bekent dat wy ons hebben in-gelaten tot het particulariseren van verscheyde saken om den Vrede t'avanceren : Gelijck oock verscheyde Persoonen in Hollandt seer genegen tot Vrede ende tot Welvaert van haer Vaderlant hebben gedaen / waer van enige tegenwoordig worden vervolgt/om dat sy hebbe gedacht met goede intentie/dat by gevolg van de gem, particularisatie of Propositie u Ho: Mo: de resolutie soude nemen om yemant herwaerts te senden/ en t'adjusteren 't middel om den Vrede te maken/ en te voorkomen alle ongemacken die noch sedert gevolgt zijn.

Voor soo veel aengaet het nomineren van een neutrale plaetse / om daer den Vrede te tracteren in 't regard van Vranckrijck en Denemarcken / die haer vonden geengageert in den Oorloch met u Ho: Mo: soo moeten wy seggen dat gelijck als wy niet en hebben gehad te demeleren met den Alderchristelijckste Koningh / als wanneer den selven heeft goet ghevonden sich te interesseren in u Hoogh Mogende querelle / soo en twijffelen wy oock niet ofte wy sullen den anderen haest komen te verstaen / ende te consideren onse beyde rechte intresten/ om niet te verdragen dat sulcke oude vruntschap als d'onse is/ sich souden t'eenemael komen te scheyden door u Ho: Mo: opinfastre refus van tot een oprechten Vrede te willen komen / nochte tot eerlijcke middelen om daer toe te geraken.

In 't regard van den Koning van Denemarcken / den welcken sich niet en kost engageren in dese querelle / voor datten selvenalvoorens violeerden de publicque trouwe tegen u Ho: Mo: en daer na tegens ons/ also wy hier ons vinden gecontraigneert te verklaren/ dat de entreprise voor de Haven van Bergen ons noyt souden in gedachten gekomen hebben sonder alvoorens daer toe versocht te zijn van dien Koningh/ om onse Vloot derwaerts te willen senden/ met hem na proportie te willen partageren de buyt van u Ho: Mo: Schepen/ ende daer omtrent in 't regard van die Kroon/ soo en konnen wy niet toestaen van te verkiesen een neutrale Plaets om te tracteren : Doch/ niet tegenstaende dit sensible ongelijck welck wy hebben ontfangen van dien Prince / in plaetse van vergeldinge van soo veel overvloedige diensten en tekenen van affectie welcke wy den selven altoos hebben betoont in alle voorvallende occasie / soo en vinde wy evenwel geene difficulteyt om u Ho: Mo: te seggen/ dat gelijck als wy acceptes-

cepteren de Mediatie van onsen goeden Broeder den Koning van Sweden/ t
't regard van Vranckrijck en Denemarcken: Alsoo wanneer alle differentie
tusschen ons sullen konnen geadjusteert te worden/ dat wy niet en sullen refuse
ren (om in 't toekomende te beter te vereenigen en bondigh te maken 't Prote
stantse intrest) aen te nemen u Ho: Mog: Mediatie/ om van gelijcke Vred
met Denmarcken/ op rechtmatige en redelijcke Conditien. Om eyndelijck t
besluyten/ en om u Ho: Mo: meer redenen te geven van desselfs Gemeente of
Ingesetenen te doen abuseren/ met een opinie dat wy gestadich om u Ho: Mo
te willen verklaren wat dat begeeren/ en op welcke Conditien u Ho: Mog: den
Vrede konnen bekomen/ niet tegenstaende dat dit fatsoen van doen seer extra
ordinaris en nieu is/ van zijn Geallieerde ende Nagebuyren eerst te outrageren
en aen te tasten by openbaren Oorlog/ en daer na te vragen wat sy willen heb
ben/ in plaetse van den selven alle behoorlijcke en rechtmatige reparatie t'offe
ren/ soo en sullen wy evenwel/ niet tegenstaende alle inconvenienten die ons
souden konnen over komen/ niet na laten op den selven tijt u Ho: Mo: bekent t
maken/ soo wel 't geene wy niet en begeeren/ als 't geene wy begeeren van uw
Ho: Mo: Wy desidereren niet dat u Ho: Mo: Staet mach over komen/ he
minste changement/ noch dat desselfs authoriteyt in eenig deel zy verminder
in haer territoiren/ noch dat u Ho: Mo: liberteyt sy gequetst door te veel depen
dentie van eenig Prince/ noch van onse syde en eysschen wy oock geen absoluy
Gebiet over de Zeen/ als het geene onse predecesseurs van alle oude tijden son-
der controversien hebben genoten/ maer wy eysschen dat u Ho: Mo: inviolabe-
lijck onderhouden van point tot point 't jeste Tractaet tusschen ons gemaeckt/
en dat de extravagante Declaratie gepubliceert door u Ho; Mo: Gouverneurs
in de Oost-Indien en in Africa/ als onlijdelijck voor de eere van alle Konin-
gen/ ende tegen het ghemeen Volck-Recht door u Ho: Mo: worden gheannul-
leert en gedisadvoueert: Van gelijcke dat sodanig reglement van Commercie
worde vast gestelt in Oost-Indien/ welcke in 't toekomende onse Onderdanen
gegarandeert kan houden van diergelijcke oppressien gewelt als wy voor desen
aldaer hebben geleden.

En alhoewel wy geen Propositien en doen tot rembourfement van gelt over
de uyttermate onkosten van den Oorlog/ so eysschen wy van u Ho: Mo: en ver-
wachten nochtans een gemodereerde somme van penninge/ in consideratie van
't verlies en schade welke wy en onse Onderdanen hebben geleden/ so als desel-
ve rechtmatig en redelijk gevonden sal werden te zijn volgens 't Tractaet/ als
ook van gelijke wat cautie ons sal gegeven werde tot inviolable observatie van
't selve/ en alles gelijk by de Mediateurs na rechtmatigheyt en billijckheyt sal
bevonden werden te behooren.

Ende ten alderlaetsten/ soo proponeren wy en verwachten van u Ho: Mog:
om soo een nootsakelijck en heylig werck als den Vrede onder ons is/ te beter
te effectueren/ welck oock sal konnen dienen tot een fondament om den Vrede te
conserveren van 't gants Christenrijck dat u Ho: Mo: aen ons yemandt willen
deputeren om te adjusteren de particulariteyten/ en den wech te prepareren tot
soo goeden eynde/ welcke doende/ twijffelen wy niet of Godt sal onse uytter-
ste devoiron daer toe zegenen/ en bekroonen met een goet besluyt/ welcke sich
sal

sal vertonen in de reciproque dienstwilligheyt van vriintschap en van onse zijde in de continuatie van de goede genegentheyt welcke wy altoos ghehad hebben voor u Ho: Mo: Staet. Maer indien om eenige insichten u Ho: Mo: dese expeditien verworpen/ en met pericul van dessels waerachtig en oprecht intrest opiniastreren tegen de Vrede / die wy u Ho: Mo: aen de hant geven en presenteren / so sullen wy aen de Werelt laten oordeelen wie dat gehouden moet werden voor de oorsaecke van de continuatie van den Oorlogh / met alle de ongemacken en droefheden die daer noch noyt sullen konnen te volgen / ende of wy niet van onsent wegen alles gedaen hebben dat de eer heeft ons konnen toelaten te doen om den selven voor te komen / biddende dat Godt wille u Ho: Mog: Herten disponeren om reflexie te nemen op 't ware Intrest van de Protestantse Religie / ende te considereren hoe verre de selve sal worden geexponeert totte extremiteyt aen haere Vyanden / soo den Oorlogh tusschen ons continueert. Ho: Mog: Heeren/ verlatende u Ho: Mog: aen zijn Heylige en weerde protectie. Geschreven tot onsen Hof Withal den 14. October 1666. ende van onse Regeeringe den 18.

Hare Ho: Mog: de Staten Generael schreven aen zijn Majest. van Groot Brittanjen den 26. November tot Antwoort desen Brieff:

SIRE. Wy hebben t'sijner tijt wel te rugge ontfangen U Majs. Antwoorde, gedateert in Withal den 14. Octob. lestl. gegeven op onsen Brief van den 16. Septemb. daer bevorens, en alhoew. wy in de voorsz. uwe Majs. antwoorde vinden een præfatie, aen-geleyt tot justificatie van dessels wapenen tegens desen Staet, so achten wy het nogtans onnodig daer tegens alhier in debat te treden, nadem. wy ons volkomentlijck versekert houden dat uwe Maj. de moeyte wilde nemen van met aendacht te doorlesen, 't gene van onse zyde daer op als voor heen aen dessels Ministers in geschrifte over gehandigt, en ook met den Druk gemeen gemaekt is, sig so wel als de gantse Werelt overtuygt sal vinde van de regtvaerdigheyt van onse afgeperste defensie, daer toe wy ons oock als noch, als sijnde eygentlijck materie van Manifest dan van een Missive, mits desen te refereren.

En wat belangt de 5. Poincten by de conclusie van de voorsz. u Majs. antwoorde gedesidereert, so konnen wy in opregtigheyt en waerheyt verklaren, gelijck wy sijn doende by desen, dat wy in ons gemoet niet bewust zijn aen de punctuele observantie van 't jongste Tractaet in enigen dele te hebben gemanqueert, en dat wy ook geen difficulteyt sullen maken by succes van Vrede 't selve voortaen mede inviolabelijk na te komen, versoekende ook van de zijde van uwe Maj. over de voldoeninge, en punctuele prestatie van dien behoorlijck gerust gestelt te mogen werden. Op 't tweede, nadem. de Ministers van u Maj. en in specie van den Agent Selwijn op de Kust van Africa veel extravaganter Declaratien gedaen heeft, dan d'onse soude hebben konnen denken, veel min in 't werk stellen, gelijk elders breder aen-gewesen is: So hebben wy noyt enige swarigheyt gemaekt, en sijn ook nog wel te vreden, ja sullen selfs geerne sien dat de voorsz gedane Declaratien wedersijts gedisadvoueert, en als niet gedaen gehouden werden. Op 't derde, dat wy niet min dan uwe Maj. begeeren 't voor-geslagen reglement en Commercie, mits dat

't selve sy generael en reciprocq, niet konnende bevroeden dat uwe Maj. in Europa en elders met reden soude konnen weygeren, 'tgunt de selve in Oost-Indien als equitabel komt te begeren. Op 't vierde, dat het soo verre van daer is, dat wy souden konnen verstaen tot eenige refusie, of reparatie van gesupporteerde Oorlogs-kosten of geledene schaden, 't sy van uwe Maj. ofte van desselfs subjecten te wesen gehouden; dat wy ter contrarie rechtveerdige redenen hebben op te vorderen restitutie van de Schepen en Goederen, ons en onse goede Ingesetenen, soo binnen de Havenen,en op de Rivieren van u Majs.Rijcken afhandig gemaekt,als in 't passeren van u Majs.Kusten,by surprise in Zee genomen,mitsgaders ook van Nieu Nederlant,Cabo Corso,en andere Plaetsen in Africa geoccupeert,alles sonder enige voorgaende waerschouwinge,of declaratie van hostiliteyt,en niet tegenstaende d'eene en d'andre der voorsz. Schepen haer in en omtrent uwe Majs. Havenen begeven hadden,so op publijcke trouwe, onder beneficie van een Vrede by Tractaet bevestigt,als op nader particuliere versekeringe van uwe Majs. Minister, doenm.alhier residerende, van dat wy geen ombragie of na-bedenken behoefden te hebben op de Schepen van Oorlog,die uwe Majest. te dier tijt onder Equipagie of in Zee hadde, met gereitereerde protestatien dat u Maj. geensints soude volgen het berispelijck exempel van den Usurpateur Cromwel, om in dier voegen yets op desen Staet of de Ingesetenen van dien by surprise te ondernemen; maer dat u Maj. geen satisfactie konde bekomen op eenige klachten omtrent dier tijt aen ons gedaen, als een genereus Prins aen desen Staet den Oorlog souden denuncieren 3 maended tijts, voor en aleer tot 't exerceren van eenige acte van hostiliteyt te procederen: Welke aengaende wy nogtans,volgens voorgaende gedane verklaringen resoluter en moderater sullen laten vinden als men eenigsints soude konnen ofte mogen verwagten. En op 't vijfde, dat by soo ver u Maj. swarigheyt soude maken sig op ons woort,hant en Zegel te verlaten,gelijk wy ons andersints van onse zijde met die van u Maj.souden te vreden houden,wy ook in gene andre voorslagen tot meerder securiteyt door een guarantie van Princen en Staten, Vrunden en Geallieerden, eenige difficulteyten sullen maken. Maer dewijl u Maj. by voorsz. zijne Antwoorde nog schijnt van die gedagten te wesen, dattet onmogelijck soude zijn ons te disponeren tot eenig separaet Tractaet met pretentie ofte exclusie van onse Geallieerden, so vinden wy ons verobligeert alhier nochms.ten overvloet te repeteren,dat sulcx niet en kan, en by gevolge ook niet en sal geschieden; en dat 't mits dien nootsakelijk is,om tot een goede Vrede te komen, dat u Maj.sig resolvere en sig declareren tot een gemeneHandeling met ons en onseGeallieerden gesamentlijk,en dat U Maj. sig ook dienvolgende late disponeren tot een neutrale Handelplaetse, alwaer de Ministers en Geauthoriseerden so wel van de Koningen van Vranckrijck en Denemarcken,als van desen Staet,met eere en gemak mogen verschijnen, sonder 't welcke alle verdere tentativen of protestatien sullen wesen inutil,aengesien wy vastelijk en onbeweeglijk geresolveert zijn,en blyven,ons van de selve onse Geallieerden geensints te laten scheyden, of eenigsints het oore te lenen na yets 't welk daer directelijk of indirectelijck aenleydinge geven soude,so als wy oock wel versekert zijn by de hoog-gem: onse Geallieerden gelijcke resolutie en stantvastigheyt te wesen en te sullen blyven: Wy bidden dan Godt Almachtigh u Majs. Herte daer toe te willen neygen als een preallabel en preliminair, sonder

't

't welk de Vrede niet en is te bekomen, op dat in dier voegen de sake tot een ghewenst eynde gedirigeert werde, en wy Sijn Goddel. Majest. met des te meer affectie mogen bidden voor de prosperiteyt van U Maj. En ons teken te zijn,

SIRE, &c.

Daer was oock in een perfecte Deductie in 's Gravenhage voort gebracht / alle de ongefondeerde pretentien en gereitereerde querellen van Engelant / het welck doch echter soo veel benoegen niet en gaf / oft men wilde weder van een andere kant soodanige ophalingen doen zwijgen : Eyndeling men liet diverse Posten over en weder op Engelant / Parijs / en den Haeg lopen ; en men toetste waer op elck gesint was zijn Accommodement te maken / yeder onder pretext van zijn Onderdanen voor te staen / daer de Gesanten van yder met sekerheyt mochten komen / hielt sich sterck : Men sloech voor een neutrale Plaets van Handeling: Engelant koos den Haeg : Vranckrijk keurde dat af / en noemt Dovres: De Staten Generael noemen Breda / 's Hertogenbos of Maestrigt: Al dese Plaetsen zijn onsmakelijck geweest voor de strijdende Partijen : Men sprack veel van yders ghenegentheyt tot Vrede : Maer een saeck liep by Engelant buyten spoor / dat zy wilden gerestitueert hebben, en selfs niet restitueren: Dus bleef dit Jaer vruchteloos in den Handel : Elck poochde maer te meer Partijen te maecken : Ende daer was voorwaer niets als een Masker van Vrede by de Engelse / en een hart in der daet tot den Oorlogh : Hoewel sy nu Denemarcken / de Veun: Provintien / en Vranckrijck te ghelijck hadden te wachten / wiens krachten sy noch samentlijck noyt hadden gesmaeckt. Men sach in Engelant oock byna alles onvolmaeckt / het ging elk daer tegen; eenige Zee-Capiteyns benijdende Jeremias Smit, voerden noch al discoursen van zijne wandebuoizen in den lesten Slach ; en als men alles examineerden / hadde hy van 147. vermiste 45. dooden / de rest gequetst / Duc de Jorck nam deswegen over zijn doen contentement. Men had oock eenighe speculatien op Duc de Buckingam / om dat die de Dochter van Fairfax getrout had : En daer bielen diverse questien voor. Een Admiraliteyts-Heer Eduard Turner / wiert ook aen-geklaecht van wandebuoizen in de Scheeps-equipage / maer den Koning hem beminnende / schafte de aenklagers af / en sprack Turner vry van alle de selve beschuldingen. De Boeckverkoopers te London hare beste stucken na St. Paulus gevlugt hebbende / is aldaer een partije door de onder-aertse blonder in den smoock bedorven. Op een tijt dat men oock in 't Choor van de selve Kerck vont een verstorven en gedroogt Lichaem / geheel verrimpelt / 't welck men / alsoo het dicht by een plaets by de Muyr lach / wiert geoordeelt te zijn het Cadaver van Robrecht Baybroock, Bisschop van London / gestorven Ao. 1504. en begraven onder een Marmer-steen / die op de Tombe leggende / belette 't verpletteren van gemelte soo lang verstorven Lichaem. Hier by quam oock 't water in de Koolen te London van de Oxfordse Gebergten af sacken / die het overige gebergde Goet in London / eerst voor 't vuyr gesalveert / nu door 't water ruyneerden. En ten was London niet alleen die dese onheylen smaeckten geheel Engelant en Schotlant voelde Oproeren en Aertbevingen / en groote Tempeesten / meer als oyt : Men bevont omtrent den Tour oock noch groote quan-

quantiteyt Bospolver / 't geen door voorsorge van zijn Maj. daer uyt gelicht en na de bygelegenste Zee-Magazijnen wierde vervoert : Ock wiert den 20 October voortaen vast gestelt te houden tot een Boet en Bede-dag over 't verbranden van London/ op welcke tijt men geduyrig door 't gants Coninckrijck Aelmoessen in alle Kercken souden versamelen voor de beschadigde en Armen, die 't hare in die ellende hadden verlooren. In Lincoln viel doe Hagel grooter als Pauwe-eyeren/ tot Welborn/Huysen/ Boomen/ en al 't ghewas te gronde geslagen/ smijtende by Nanby de Toorn/ 't Dack/en de Gevel in brijsementen. Men begost doe te London half in bedencken te komen/ of wel niet Ao. 1666. TotVs MVnDVs ConfLagrabIt, om dat men hoorden dat te Francfort/ Hamburg/ St. Venant/en elders so groote buyren / maer toch geen grooter als die van London/ waren op-gegaen : Men had sulcx beter mogen toe passen/ dat door Engelandt Totus Mundus in buyr en vlam van een onbetamelijcken Oorlogh was ghebracht. Evenwel om voor de Weerelt een schijn van affectie tot Vrede te geven/hadden de toegenegenste van Engelant/als waren de Spaense Gesant de Gamarra/ en Keyzerl. Gesant Friquet/ mede wegens hare Principalen aen hare Ho: Mo: aen-geboden de Mediatie over dese querellen. Maer terwijl men aldus tot Vrede aen d'een zijde scheen te ijveren/ komt Engelandt met een seer harde Deductie en beschuldigingh tegens Denemarcken voor den dach/ vervult met soo veel onwaerheyt als ongenegentheyt tot Vrede/ bestaende in substantie van dese woorden :

DAt Denemarcken na soo veel onwaerdicheden en ontrouwe aen Engelant gedaen, een offensive en defensive Alliantie mette Staten Generael had gesloten: Verbiedende daer op in sijn Rijck het in-komen van alle Engelze Schepen, om het gene door d'Engelze Ao. 1665. te Bergen in Noorwegen was voor-ghevallen : Daer Engelant nochtans doe zijn Majest. herstelt was, soo veel aen Denemarcken, dat doe in disordre was, had gedaen, makende een Tractaet met de selve, het eerste dat den Koningh van Engelant met eenich Prins had aen-gegaen, ten opsichte van het Protestantse Intrest, reflecterende oock op den quaden handel die den Koning onlangs had ontfangen van de Staten der Vereen: Provintien, en de apparentien die den voorsz. Koningh als doen had van hunne verdre verdruckingen, soo was zijn Majest. soo vrijwillig en resoluyt, dat hy verklaerde den Koning van Denemarcken met zijn geheele macht te willen assisteren, tegens die hem wilde beledigen, &c. Engelant had oock Denemarcken tegens Sweden seer gedienstig, en zijn borge tegens de selve geweest, oock gepoocht na de eenigheyt der Noorder Kroonen : Maer daer na was Hannibal Zeestadt in Engelant gekomen, die had zijn Majest. voor-geworpen en gewenst een gemeenen Oorlog tegens Hollant, dat hy den Koning op nieus aensocht haer te willen beschermen voor de insolentien van dat Volck, en soeken te verlossen van verscheyde verdruckingen die sy van hun leden, versoeckende te maecken een nieuw Tractaet, dat weynig verscheelde van een offensive en defensive Ligue: Daer na heeft Denemarcken een inval der Sweden apprehenderende, Engelant daer in als tusschen beyden gegaen, hoewel Denemarken geen haest had om 't eerste te voltrecken, en nochtans wel wetende wat invloeying den Hollander op de meeste van zijn Raet soude hebben : Denemarcken sig beklagende dat hy soo veel noch schuldig was aen de Staten Generael; (De Deductie hier in vorder gaende met vele impertinente extravagantien, onwaerdig om te lesen, en dien-

stig

stig om over onwaerheden sig te verstoren): *Seght vervolgens dat Denemarcken de aenkomst soude aen de Engelse in Noorwegen aen-gebragt laten hebben: En aen sijn Gouverneurs so te Christiania als te Bergen bevolen de Engelze alle Hollantse Schepen, hoe wel binnen hare Havens en onder hare Casteelen, te mogen aentasten en als prijs weg voeren, mits den Koning zijn egael gedeelte mochte genieten: Daer op Guldeleeuw Viceroy van Noorwegen 2. Galjoots had uyt-geschikt, om d'Engelse Vloot op te soeken, en haer van dese Resolutie te prædverteren: Montagu dit verstaende, en sulcx gelovende, had op hoop van buyt een Esquadre Schepen onder Tydeman, na Bergen aenstonts te doen af-zeylen, te meer de Holl. Retour-Schepen daer waren gearriveert*, (hier valt 't Engels Manifest aen stucken): *Maer als hy quam met zijn Esquadre binnen de Boom van de Haven, de Duytze Schepen naderende, schoot het Casteel met scherp op d'Engelze, om af te houden, terwijl de Hollanders geadmitteert, van hare Schepen in ordre, 't Geschut op 't Lant, en 70. van de hare op 't Casteel stelden, alleen tot groot hartenleet en af-breuk van de Engelzen, &c. Zy Engelze echter voeren voorts contrarie wint, hare Schepen met touwen doende op-halen: En notificeerden 't heymelijck Accoort tusschen de Koningen gesloo-ten aen den Generael Alefelt: Doch die ignoreerde sulcx.* (hier vervolgt Engelant, dat Denemarken den buyt voor sig alleen soude behouden 't welk tog te Berge notoir anders gebleken is): *Daer op de Engelze den 5. Augusti agerende, wierden van het Casteel meest beschadigt: Dus aen de Schepen &c. grote schade geleden, was by d'Engelse weder voortgebracht, om den Buyt gelijckelijck te deelen, midts dat 100000. pont daer van eerst in cassa souden uyt-ghenomen werden, de helft voor 't Esquadre der Schepen, en d'andre helft voor sich en de Soldaten: De Hollanders die gevangen wierden, soude men in oude leedige Schepen na hun Patria versenden, op dat geen van hun te Bergen souden blijven, om geen getuygen van 't verdeelen des buyts te zijn, &c. Maer de Deenze wilden hier in niet condescceren, men mocht niet verder als de Boom komen, noch Volck landen om de Schepen van achteren te bespringen, onder pretext van de Stadt voor 't vuyr, te bewaren: Vorders waren d'Engelze door den Gouverneur van Bergen seer misleyt: Die misschien geauthoriseert door eenige veranderinge des Raets tot Koppenhagen hy de selve toe-liet te vertrecken, en sulcx op d'eerste kennisse die sy kregen door een Galjoot, van dat hare Vloot in Zee was, om deze Schepen na Huys te convoyeren, de selve mette ervarenste Piloots behulpsaem zijnde, 't welk d'Engelze Schepen geweygert was: Over alle 't welke Engelant van Denemarcken reparatie begeert, sendende daer toe af Cliffort, welcke eyste de voorß. Holl. Schepen, en het maken van een Alliantie offensive en defensive: Maer die kreeg tot Koppenhagen geen duydelijck Antwoort, Hannibal Zee-stadt had haer oock yets belooft, maer de Duytze Retour-schepen waren onderwijl na hun Lant gezeylt, en van alle Propositien volgden nihil: Zedert die tijt eerst bemerkte Engelant een grote koelheyt by Denemarcken tegens hun: Cliffort klaegde daer over te Koppenhagen den 2. October: Waer op den 18. een offensive en defensive Tractaet tegens de Duytsen echter was opgemaeckt en getekent, dat na Sweden gesonden wiert: Waer in Denemarken de saecke van Bergen als in oblivione begeerden: Doch had Denemarcken ten selven tijde een Tractaet met Holl. en Engel. aen-gegaen, tot fondament nemende, over 't violeren van zijn Haven in Bergen: Dus most Engelant hare Gesant Cliffort revoceren, &c.*

Hier mede was 't Dessegn der Engelze uyt/ want sich nu gefrustreert sien-

de om met Sweden en Denemarcken een Triple Accoort tegens Hollandt te maken/ gaf men dan Hannibal Seestat, dan Klingenberg, en andre de schult: In der daet men sag door dese Declaratie de genegentheyt van Vrede der Engelse/ te weten / om rijcken buyt te maken : Men sach de onheylsaemste Resolutien uytte Eylanden/ om 't vaste Lant te bederven / alleen om dat een ander beter Neringe had als sy. Denemarcken mocht oock wel op dien tijt dencken /

De peu fie toy , mais de trompeurs garde toy.

Het waren nu al veele maenden en dagen dat men met Engelandt wisselden wederzijts * Gevangens : Men gaf op 't onderhout vry veel vreemde naduydingen / dat Engelant toch geen liefde aen de Hollanders konde doen / en deswegen een groote bottigheyt / die Menschen die soo licht vernoecht/ en so haest te vreden zijn/ so qualijck te tracteren : Gedeelte van die diep ten landewaert/ andere op de Kool-schepen/ en de meeste in vuyle Kerckers bewarende ; Die haer gevoeg wilden maken (leggende tusschen oude Kloosters Muyren onder den blaeuwen Hemel) deden sulckx over een Balck aen een gat van de Muyr waer door sich veele oock niet en ontsagen haer wech te packen / en by doncker aen de Zee-stranden een Vaertuyg te verrassen om na hare Vrouwen en Kinderen te keeren : Eenige Edel-vrouwen haere tendresse tot de goethartighe Hollanders betoonende/ schaemden niet de selve te besoecken/ en met Vlees en anders te soulageren : Maer van Messen den gebannen Klerck uytten Haeg/ welcke men seyde haren Gardiaen was/ dede zijn Lantsaten maer tamelijcke deugt aen : De Schotten lieten hare Gevangens loopen/ als te kostelijck om te onderhouden : Te Bristol beschuldichde men eenige van Huysen en Schepen voor gehad te hebben tot hare verlossinge in brandt te steken ; maer sulcke verdichtselen wist Nero al te zijnen tijde te practiseren / om soo het Canaillie een oprockenaer te zijn dat men dese Ghevangens behoorden doot te smijten : Elders sach men Honger/ Pest/ en de grootste vuyligheyt sonder ververssinge onder ettelijcke Gevangens: Wat d'Eng. Gevangens in Hollant belangt/ die konnen selfs getuygen wat goede deugt men haer aen dede : Invoegen dat op sekere plaets een goede partije van haer in de Winter uyt haer Kercker gebroken/ haer selfs weder quamen presenteren/ seggende/ in hare vrijheyt dat onthael niet te konnen vinden 't geen sy in haer bewaer-plaets hadden/ &c.

't Spaense Hof was met geen kleyne oorsaeck moeylijck op d'Engelse / als versekert / dat sy van de Spanjaerts l'Isle Providence of Catharina hadden verovert : Men klaegde wel den Eng. Gesant Sandwits/ maer die trock zijn schouderen/ pretenderende ignorantie/ en geloofde indien sulckx waer/ de Britannise

* Een Engelse Capiteyn Reeves uyt Zeelant na Noort-Hollandt als ghevangen ghebracht van de veroverde Fregat Essex, meende de Schipper te bedriegen , vragende waer Amsterdam lach, en pretendeerde daer na te sien, sprong tweemael als een dulleman in 't Sparen, so dat men hem, wijl hy aen 't Hooft gequest was, most bewaren, sulckx dat hy als een kranksinnige na Engelant schreef, dat men hem met de zijne al te nau had gevonden : Maer hy bekende daer na dat men so goede sorg in 't cureren van zijn Wonden had gedragen, dat hy niet alleen weder was gerecouvreert, maer oock noyt soo lang hy wel by zijn verstant had geweest, had geseten in Chains and nakedness.

tannise Maj. de schuldige soude doen straffen: Maer dit was 't selve lietje dat men in Engelant van Holmes songh / toen hy in Guinea soo grooffelijck hadde gepecceert: Wat Santwits belangt / die beoogde meer om Castilien en Portugael te bevredigen / en in beyder Rijcken Havenen meerder vrijheydt voor de Engelsen / als oock op de plaetsen in America te bedingen: En men voegde daer by / dat dan Engelant oock Castilien soude by springen / wanneer het Spaense Nederlant by Vranckrijck onder pretext van Douariere mocht werden aen-getast / &c. Welcke laetste ten eynde deses Jaers by na tot perfectie scheen te zijn gebracht. Den jongen Koning van Spanjen den 6. Novemb. 1666. geworden 6. Jaer / quamen hem te Madrid alle Grooten geluck wenschen / alle in bruyne Kleeren / maer den Koning had een geciert prachtig ghewaet met kostelijcke Gesteenten aen: Doch de jalousie aen dat Hof was daer mede niet weg / want den President van Castilien de Graef Castrillo / eenige woorden te hart teghens des Coninginnes Biechtvader gesproken hebbende / wiert daer om gedegradeert: Also ged. Biechtvader seer wel by hare Majest. gesien / sy hem had doen naturaliseren / en van den Paus door een Bulle laten maken Opperste van de gantse Inquisitie van Spanjen / waer van hy oock 't besit nam / met soodanige solemniteyten als daer toe behooren. De geruchten uyt Chili te Madrid gekomen / en waren daer geheel niet smakelijck / van dat Dom Francisco de Meneses, een Portugijs / en Vice-Roy wegens Castilien aldaer / sich selfs had op geworpen tot een Souverain Koning van Chili / doende sich in de Hooft-stad seer pompeus kroonen en huldigen; zijnde een dapper Krijgsman / van de Indianen seer bemint / die hy geduerig in de Krijgs-kunst oeffende onder Spaense Officiers / om des noots zijnde / sich in postuyr van defensie te konnen stellen: Hy beval ook alle Spaense Galjoenen daer komende / aen te houden. In Portugal arriveerden in Novemb. de Brasilise Vloot van 34. Schepen en 3. Convoyers / hebbende maer 15. a 16000. kisten Suycker / een Schip met 600. kisten Suycker was alleen op de Reys gebleven: De stant van Brasilien was maer tamelijck / wijl 't Suycker-Riet door d'extreme droogte luttel gegeven / en daer door groote sterfte van Kinderpocken onder de Negros was gekomen / soo dat daer wel 16000. van gestorven waren: Porto was door 2. Aertbevingen den 30. November smorghens mette Ghebr..hten daer rondsom 't onderste boven geworpen. Vranckrijck had van Rochelle na 't Eylant Madegascar (alias Delfin) desen Herfst laten af gaen 10. capitale Schepen / voor rekeninge van hare Oost-Indise / nu de genaemde Delfinse Compagnie / maer dese omtrent de Cape de Buone Esperance komende / zijn van een geweldigen Orcaen aen getast (en ellendig geschockt / heel na Brasilien gedreven / daer sy te Pernambuco als in 't Gasthuys quamen; hare Scheepsraet seer divers van opinien / oordeelde de Reys noch eens te hervatten / maer dit luckten oock niet; zedert zijn eenige van hun omtrent de Eylanden gesien: Werwaerts dese Vloot noch belenden sal / zijn veele benieut te weten. De Portugijse Zeelien van Goa komende / noemden Bombaja van de Hollanders in genomen / en alle hare Conquesten langst Malebare / speciael Cochin / seer waren versterckt. Gelijk die van de Caribes ook wisten / datte Hollanders mette Fransen gevoegt / d'Engelse van het Eylant Eustacius hadden gejaeght: In

somma de Zee verschafte in desen tijt veel veranderingen / ramp en onheylen

Men had in dese dagen voor te Parijs het Codex Ludovici, bestaende in vee Boecken Papier / te doen Drucken : Den Koning belaste / hoewel daer vee werck aen was / daer dapper mede te haesten: Het waren meest de geobserveerde Wetten van Vranckrijck / daer van een Articul behelsde seer veel van diverse Geestelijcke Ordens / speciael rakende de Jesuyten / en daer by dat niemant onder de 25. Jaren Geestelijck soude mogen worden / oft in 't Klooster gesteken : 't Welck den Paus sich aen treckende / soude gesegt hebben / dattet geen Weereltlijcke Koningen betaemden haer met Geestelijcken te bemoeyen / &c. Vranckrijck consenteerde d'Engelse doe Wijn en Koorn in Vranckrijck te komen koopen / by aldien d'Engelzen wederom de Fransen op hare Kusten vry wildden laten Vissen / en uyt Engelant hare Waren wederom in Vranckrijck over brengen. Het was den 6. Decemb. dat den Hertoge van Valois / jongste Zoon van den Allerchristel. Koning seer kranck wiert / daerom wiert hy Gedoopt / nu al 2. Jaer / 4. maenden / en 24. dagen out zijnde / in zijn Vertreck op 't Palleys Royael / zijn Peters waren / den Koning van Engelant / en den Hertog van Anguien / en wierde genaemt Philippus Charles : Madamoiselle / wijl de Coninginne zwanger was / nam daer de functie in tegenwoordigheydt des Konings / en van de Coninginne Moeder van Engelant / en Juffr. Alencon / de Princes van Conde / de Hertogin van Anguien / de Princes de Carignan / die van Monaco / en veele andere : Hy storf dan den 8. deser savonts ten 7. uren / zijnde met een geduyrige Koortse aen-getast / die verdubbelende / de Herssenen bedwelmden / weynich tot tegenstant hebbende / mits zijn mager worden zedert 13. maenden herwaerts / en incapabel tot enige Medicijne / immers so de Doctoren seyden; maer een Prins van den Bloede evenwel voegde daer op tot yemant toe: Indien my Godt een Soon believe te geven in plaets van desen overleden, ik belove nimmer enige Medicijne Doctoren over deselve te sullen gebruyken. Men dede aen 't Lichaemtje de Roomse solemniteyten / de Ziel was toch al boven 't bewint der Papen ten Hemel : Men opende dan dat Lichaem / dat Gebalsemt ('t Hart in 't Ghenaden-dal by zijn Groot-Moeder wiert begraven) by gheset wiert in de Capelle van Orleans / in de Kercke der Celestijnen : De Ceremonien van St. Denijs waren / nu genoeg bekent voor gegaen : Den Koning evenwel betoonde aen Monsr. en Madame sijn affectie en continueerde / hoewel Duc de Valois nu doot was / de 50000. Kroonen aen de selve belooft : Alle Gesanten en Grooten quamen den Rou by zijn Majst. beklagen / wijl desen gestorven Spruyt beloofde een meer als gemeene eygenschap van een wacker verstant.

DECEMBER 1666.

De Roomsche Geestelijckheydt was in Vranckrijck dese dagen seer onbenoeght / dat den Arts-Bisschop van Parijs 16. H. dagen uyt den Almanach royeerden / doch speciael de Secte van Sint Genevieve / waren soo ontstelt / denckende dat haren Sainct dus uyt-ghewist /

sy

sy by yder uyt-ghelacht souden werden / dat sy rondt uyt / ten aensien van haren Patroon seyden/over de besluyten van den Aerts-Bisschop geensints te konnen condesceren. 't Was aengenamer dat men in Poicteau te Exirs en elders weder begost de resteerende Protestantse Kercken ter neder te smijten: Hoewel men om goede Hantwerck-Lieden in Vranckrijck te krijgen / in alle vreemde Landen had laten weten/dat alle konstige Werklien/Mans en Vrouwen van de Protestantse Religie zijnde / ende in dat Rijck sich neder settende om te arbeyden (want de Franssen wercken niet geern/ oft scheyden daer immers licht af) datse souden genieten de beloften xervat in 't Edict van Nantes. De Louvre beval doe geenige als Konings Officiers te Parijs by dag of nagt te mogen uyt gaen met eenige Wapenen/de voorsz. Officiers maer een Rapier van 2. voet lang mogende dragen. Den Koning sondt oock een Declaratie in 't Hof des Adels/daer in alle Edellien die Kinderen hadden/van zijn Koninckrijck wierden toe-gewesen een Pensioen 's Jaers: En yemant 12. Kinderen hebbende/ 1000. Kroonen/ en 500. pont aen de Burgers der vrije Steden; en dat die geen 16. jaren out/ of tot haer 25. jaren ongetrout waren gebleven/ vrij van alle Impoſten souden zijn. Doe geloofde men datte Koning het gout en silver gelt wilde op setten/ maer in tegendeel sag men wel haest dat yder stricktelast wiert om niet hooger te ontfangen / den dubbelen gouden Louys of Pistolet van Spanjen als tot 11. gl. de goude Lelie tot 7. gl. 't gulde schilt 5-14. st. de stucken van een geheele Escu tot 60. st. en de mindere na advenant.

Prins Robert hier en daer om gesonde Lucht te vinden gereyst/ echter geen soulaes vindende/ altoos klagende van groote pijn in 't Hooft / en sulckx sedert een Besaen-spriet op zijn Schip hem de voorleden Somer op 't Hooft was gevallen/ quam nu weder omtrent het Koninckl. Huys te London: De Medicijns oordeelden datter een ulceratie moste omtrent zijn: Dies resolveert den Prins sich op 't Nieu-Jaer te laten trampeneren; 't welck met soo veel succes af liep / datter verlichting van pijn aenstonts op volghde / maer watter noch daer na volgde/ was niet anders als een periculeus Craneum. Men sach langer Vranckrijck met vremde oogen aen / en daer om dede men Guernsay en Jarnsay fortificeren/ en met veele Brigaden Ruyters en Infantery voorsien. Withal kreeg doe advijs/ dat eenen Chevalier Winter / zedert eenige Jaren geweest voor d'Eng. Oost-Ind. Comp. Agent op de Kust van Cormandel in Oost-Indien / hadde ghherefuseert over te geven het Fort George aen eenen Monsr. Forcrost / door ged. Compagnie af-gesonden om daer possessie van te nemen; onder veel geweldts en tumulte behielt ged. Winter de possessie so van 't Casteel als van 't Guarnisoen: Waer over de Oost-Ind. Bewinthebbers te Londen beducht voor meerder onheyl / by den Koning versochten Pardon voor ged. Winter/ om daer door hem saetjes tot ghehoorsaemheyt te brenghen.

* Zy wisten dat door den Grooten Chamberlain wegens 't Hoogerhuys, en Secrets. Arlington, den Koning was versocht tot satisfactie van zijn getrouwe Onderdanen, dat men Commissarissen stelden om te examineren de Rekeningen van de gelden de welcke waren geconsenteert tot de maintenu van den Oorlog, en over de beloninge der Prijsen: En datten Koning seer gunstig daer op had geantwoort en 6. Heeren uyttet Opperhuys daer toe geordineert, neffens 12. uyttet Lagerhuys, uyt sluytende alle die van zijne Domestijcken, om alle jalousie weg te nemen; welke Resolutie op de kant van 't Request geschreven, in 't Parlement was gebracht door den voorsz. Heer Arlington.

Te London waeren de Matroosen oock oproerig geworden/sy riepen om gelt En sommige uyt een Brandewijn-Huys komende/ spraken seer stout : Ock 3. a 4. van die by den kop gegrepen / hebben d'andre weder dese uytte Gevangenis verlost/want sy riepen/Wy komen uytte Kroegen in Ratelief,wy begeren ons beloofde gelt,stelt onse Maets in vryheyt,&c. De Bootsgesellen waren oock te wrevеliger/ om dat men met twee Engelse Maets / gebonden op 't Fransse Schip de Robijn/ na de Galge wilde. Men sach oock onlusten onder eenige der Grootsten; soo dat Engelant dese dagen weynig vreugde sach. Doch hier en tegens quam ten eynde van 't Jaer over Brussel en Oostende te Withal een Keyserl. Envoy den Baron Isola/ een gesleepen Politicus; hy had strackx by den Koningh van Engelant secrete Audientie ; 't welck Vranckrijck en des selfs Geallieerden niet onwaerschijnelijck dede presumeren/datter yets te handelen was tusschen den Keyzer/ Spangien/ en Engelant : Te meer / om dat van Weenen met Nieu-jaer oock te London quam den Eng: Minister Carlingfort : En om Sweden niet te vergeten/ was Mr. Thynne over Gottenburg na Stocholm gesonden. London nu verbrant/ en Hendrik Howard Erfgenaem van den Hertog van Norfolck/ een van de Royale Compagnie aenmerckende dat Gresham haer Huys mede was in asse verkeeet/noode dat Collegie in zijn eygen Huys/daer hy haer tegens Nieujaers-dag schoone Kamers verschafte/ en haer vereerde met een schoone Bibliotеeck. Men vont doe op de Beurs een vremde Brief/in gebroken tale/half Engels/half Frans/ geschreven aen eenen Sr. Barre in Convent-garden / in allen schijn als ware die daer gebracht in de mont van een Hont / en willende waerschouwen van eenige verraderije die op handen was/ &c. Seer moeylijck waren de Roomse op Gen: Monck geworden / om dat de Roomse Jesuijten op zijne sollicitatien waren uyt Engelandt gebannen. En men had hem liever in Schotlant gewenst/ alwaer de Hooglanders en westerse Schotten/gesterckt met een deel brutale/ welcke niets dan een Leeren gordel/een Kluppel/Schilt/ sommige een Swaert of Spriet hadden/ de Stadt Dumfrise af liepen/ weg voerende James Turner, die aldaer gebieder was/ sy ontwapende zijn 2. Comp./ en stroopten tot voor Edenburgh/ voor gevende/ gelijck sy oock daer op gezwooren hadden/ voor 't Convenant te strijden; oock had dito Turner de Schotten daer omtrent al wat te hart gehandelt; de op-gestane Schotten voerden hem met 65. Ruyters met Pistolen/ gebonden na Maxelton / daerse hem onder wegen voor een Tyran uyt scholden / en dat hy hare Landen had laten verwoesten / hare Familien geruyneert ; en souden / indien het eenige onder hen niet hadden belet / hem aldaer gemassacreert hebben; Op dese geruchten was men te Withal seer verbaest/ en de Bisschoppen vreesden van die uyr af / datte Non-Conformisten dit spul aldaer berockent hadden: Men sont datelijck Volck/Wapenen/gelt/ en ordre na Schotlant/ alsoo de opgestane haer tot voor Edenburg lieten sien; Den Lord Barscob was haren geleyder/ met drie Predicanten Simple, Fleshier, en Welsch, die in 't Velt voor Varij onder hun Preeckten/ daerse 1500. sterck waren/ alwaer dese Predicanten haer courageerden/tot besluyt den gantsen hoop/die meest ongewapent waren/toe-voegende: Heeft yemant onder u enige vrese, die keere weder na Huys : Waer op haer by de 200. te ruch begaven : Maer de rest wiert ook

daer

daer na haest verslagen/en 't gelukte dat men de voornaemste by de kop kreeg: Neison en Merkei bekenden rondt uyt haer voornemen/ oock eenen Predicant Alexander Robinson, die veel onnosele Lien door zijn vertellingen had misleyt: Hy wiert met noch 9. andere te Edenburg by 't Kruys aen een Galg gehangen Wailis, Lermont, en noch 53. wierden in-geroepen/ als principale instrumenten van desen opstant: En den Bisschop van St. Andries voegde daer by/ datse alle den doot schuldig wegens den Koning waren/ die in 14 dagen niet op en quamen/ en Turner weder in vryheyt stelden: Den Lt. Gener. toog na Galloway/ en de westerse Schotse Landen/ waer door alles weder in rust raeckten/ so dat men by tijts dat vuyr had gestuyt/ 't welck Ao. 1632. door versuym Engelandt daer na soo veel bloets heeft gekost gehad. Het was al laet in den Herfst datte Engelsen een notable Vloot van by de 60. Schepen/ om alle Scheeps-behoeften van Gottenburg (Sweets Noorwegen af te halen/ hadden uyt gesonden: t Geluckten haer in Engelant/ onaengesien den Winter/ te komen/ doch vry verstroyt: Zy hadden onder haer de volgende Oorlog-schepen:

Adm. Warspicht,	68 st.	Diamant,	50 st.	Oxfoort,	30 st.
Princes,	54 st.	Poortlant,	50 st.	Nachtegael,	34 st.
Luypaert,	60 st.	Warwick,	38 st.	Sorlings,	34 st.
Greenwits,	60 st.	Patrick,	50 st.	Paerl,	30 st.
Antelope,	50 st.	Hampshire,	48 st.	Kits Elisabeth,	10 st.
Iersay,	50 st.	Dragon,	46 st.	Kickhinger,	8 st.

Waer van den Admir. Robenson 500. koppen/ en d'andre door malkander 300. man op hadden; met Nieuwe-jaer quamen sy weer thuys/ hebbende in 't Kattegat groote storm uyt gestaen; den 25. deser op de hoogte van Texel/ ontmoeten 5. kleyne Holl. Convoyers/ die gedestineert met soo veel uyt Zeelant en uytte Maes te kruyssen op 't Zant/ noch niet en waren geconjungeert; dese Hollanders vochten lustig/ invoegen dat op yder van de 3. elck 50. dooden waren; de Engelse mette Diamant/ St. Patrick/ de Nachtegael/ en d'Oxfort/ die elck vier seconden hadden/ behalvens de Ketsen/ schooten 't Schip de Kleyne Harder/ Capit. Jan Bont, boven 't gantse tuych af/ so dat hy voorts door hun in brant raeckte; Leyden/ Cap. Jan Blanckenberg, en 't Jacht van Cap. van den Berge namen d'Engelse/ na datse troulijck gevochten hadden; de andere twee gingen deur/ als te onvermogende: Latende hare Vyanden/ die hare Cordage seer beschadigt waren/ dese Victorie vry duer.

Den Rijckxdag in Polen nu weder aen-gevangen/ sach men de creatueren van Lubomirzky nu langs so meer arbeyden om hare desseynen uyt te werken: 't Welck door de Lantboden so wel geluckten dat den Rijckxdagh den 17. deser vruchteloos af brack: Een Lantbode riep tweemael seer hart in de Vergaderinge uyt/ dat men kost revoceren de genade voor heen aen Radsieuzky verleent, en dat men op nieu sijn Goet moste confisqueren, om dat (seyde hy) schuldig was dat hy diverse had doen doden, en veel Edell. in gevangenis laten setten, met meer andre violentien. Men oordeelde sulcx quam uyt weynig toe-genegen Personen en die onder pretext van hare Vryheyt/ pericul liepen van te vervallen in een schandelijke slavernije: Als waer zijnde/ dat de Heeren Lantboden de Koningh de Handen waren komen kussen/ terwijl men oock na voor-ghegane Oratie haer had voor gehouden/ dat de Tractaten onder Logomci mette Amnestia mochten stant houden/ 't Leger betaelt/ de Munt verbetert/ en af-gedaen de schul-

schulden aen Kur-Brandenburg/ en den Vorst van Courlant/ en met Moscovien een verseKert Accoort voor Poolen dienstig was. Maer korts daer aen komt van Lublin een boose Bode/ datte Tartaren den Waywod Sedominzky zijn Lant hadden ontruymt/ hy selfs ter nauwer noot ontwijckende/ had weer met 3000. Wallachise Ruyters hy werwaerts was geretireert/ op gem: Tartaren aen-geset/ die door een dapper gevallen Sneeu verstickt/ beset/ van hem overvallen/ en by de 300. neder gehouden/en de verhoerde Christenen/soo Adel als oock den buyt verlost zijn: Dus sach men de buylheyt der Tartaren / en hare trouloosheyt / die metten eynde dezes Jaers door een Gesant van haren Cham de Polen van hare trou versekerde met des Sultans eygen onderschrijving/ maer ook den Gesant swoer by alle Saligheyt Godloos daer neffens, dat sy van herten de Poolse Maj. versogten haer Tractaten met een considerabel getal by te springen tegen den Moscoviter/die groote bravades omtrent de Niper waren makende: De Koning van Polen geloofden dit / en gaf ordre aen zijn Gener. Machowzky, in geval de Tartaren te kort schooten/hy haer by springen soude: dit geschiede/en de Polen wierden aen 't Water Lima van de Tartaren seer wel onthaelt/maer dese de gelegentheyt van de Rivier wel wetende/en dat de Deuren der Steden alom voor haer open stonden/ vielen (als geseght is) in grooter trouloosheyt over de Stroom/overvallende 33. Comp. Polen/ en van daer na 't Quartier van Glokouzky, met 12. Comp. aen treckende/ verrasten oock Machowzky mette Hulp-benden/ die hem tot reserve waren gelaten/ dese sabelden dese Barbaren alle ter neder / soo dat van den Kijovise Waywod den Vendrich alleen behouden af quam : De Tartaren so eenige hier en daer bleven leggen/bekenden/van de Turcken te zijn aen-geboert/ en dat haren Cham sich aen de Sarazijnen om Christenrijck quaet te doen/had over gegeven: Een tweede partije viel over na de gemutineerde Poolen / en een derde met eenige canons overrompelden diverse Steden/ daerse de Christen Kercken tot Turkse Mosqueen maeckten/ en den baes speelden/ gelijck te Budziad/ Bralogrod/ en elders : Polen dede de Stadt Cameniec/ als een voorname Frontuer/ met 40000. gl. aenstonts voorsien: Onder dies stroyde men in alle Couranten uyt / dat Lubomirzky te Breslau doot kranck lach / maer dit lach op een ander desseyn : De Polen dan vergaderden by Russa Lemburg/ wijl uyt Wallachien en Moldavien sekerheyt quam/dat men daer de Zarazijnen onder Voorwaerden van tegens Polen aen te gaen/dede op sitten. Men intercipieerde een Brief van sekeren Tartarise Sultan en Veltheer der Cosacken Petor Dorofenko, geschreven aen de zijne in de Ukranie: Wy verwagten u, en tog waer om toeft gy so lang? Gy siet dog wel wat voor gewelt de getrouwe en onschuldige Luyden aengedaen wert, &c. Getekent, *Dewlet Gieray Noradijn*, Soldan; datum Kabinblolo 24 Novemb. 1666. Doe hoorde men eerst datte Poolsse Veltheer Machowzky by de Tartaren was gevangen / en voor Miezdybaz gebracht/ van waer hy een Bonten Tabbert / wat Papier / en een Almanach had laten af halen. Maer onaengesien deses/ de verraderye der Cosacken/ Tartaren/ &c. dede over dese slegten toestant van Polen den Koning om hulp besoecken aen diversche Christen Hoven/en prenuncieerde den Bisschop van Crakous zwager en des Rijcx Cancelier Prasmouzky, na Weenen: Na Vranckrijck den Referendaris Moresteyn;

resteyn: Na Hollant en Engelant Podmokonzky: Pomonzky, en Pastorio na de Noortse Kroonen: Maer na 't Turkse Hof nam men voor te senden den Casteleyn Camenieck. Daer na sag men echter een Treves tusschen Polen en Moscovien gesloten/ waer in aen Polen Witepzk/ Polok/ Dunaburg/ en de onderhorige plaetsen in Lijflant wierden in-geruymt: Daer en tegen bleef voor den Moscobiter Smolenzko/ Severia/ en alles aen geene sijde des Nipers/ dan aen dees zijde voor Polen; Kircuw mosten de Moscobiters in 2. Jaren aen Poolen over-geven; doch de Zaporonen/ ('t Eylant der Cosacken) daer den Niper om vloeyt/ souden van beyde Potentaten beset en beschermt worden: En hier mede bleef Polen in de koude Sneeu maer voor dit Jaer in rust.

d'Infante Bruyt van den Keyzer door onderweegse Koortsen op ghehouden over Catalonien/ quam eyndelingh den 5. September tot Final/ daer haer de Princesse Doria 8. Kasjes met alderhande snaperijen en moyicheytjes vereerden: Den 6. tot Castelnuova de Serivia: Den 4. snachts tot Vogero: Den 8. tot Pavia: Den 9. tot Certoza: En alsoo in stilte by avont binnen * Milanen/ daer veel solemniteyten van inhalingen zijn gebruyckt/ het was doe doncker/ evenwel sach men op hare inkomst 50. Carossen/ elck met 6. Paerden/ daer in hare Dames en voornaemste Suite saten; dus reed men na de Kerck/ het te Deum gesongen/ 't Palleys gebracht/ de Straten met Toortsen ontsteken/ noch was de Bruyt incognito: De Munnicken en andre Secten te Pavia betoonden elck haer de meeste toe genegen van de Bruyt te zijn/ en die deden alle uchtenden meenigte schoone Ave Maria voor de selve; waer by 't Musijck en 't intrest van pro ipso samen gevoegt/ so en konde geen schoonder Harmonye nog accoort bedacht werden: Die van Genua/ noch van Venetien/ veel min de kleynder Potentaetjes en vergaten niet alhier by haere Maj. als op een 3. Koningen-dag te verschijnen/ hoewel hare Offerhanden meer om namaels te genieten/ als nu om op te disschen waren: Aen de Trappen del Palazzi di Corti si trovo la Signa. Donna *Menzia* con tutte la Dame principali, die alle des Bruyts Handen quamen kussen/ en na dese by de 300. andere/ so Gesanten als mindre: De Bruydt vertrock voort over Mescia/ en de Groeven daer de Venetiaense Grensen leggen/ wiens Gesant Valier haer begeleyde: Ging so op Polozznolo: Quam soo door Carinthen: Den 10. Novemb. te St. Vijt/ en Nieustat/ en soo te Schotwien/ daer sy van ettelijcke Graven en Princen/ die gedeguiseert waren is verwellekomt; men segt datter den Keyzer selfs onder was; immers als de Bruyt aen de Graven van Sprintzensteyn/ en den Graef van Kevenhiller allereerst de hant om te kussen toe-gereyckt had/ die daer op gants eerbiedigh te rugge traden/ datte Bruyt het toe liet te naderen/ soo vermerckte zy niet alleen hier aen/ maer speciael om datte Keyzer de derde van dese 3. aen zijn Wangen begost te bloosen/ datte selve haren Bruydegom was: Sy bejegende dan den Keyser seer lieffelijck/ en eyschten een Zetel/ daerse te samen op gingen sitten/ alwaer de Bruydt onder een vrundelijcke samen-spraeck de Bruydegom met een kostelijcken Hoet/ waer aen een gehegt Juweel of Bant was van 10000. Rijcxds. vereerden: Dese solemnityten duyrden omtrent een uyr lang/ waer

* Men sprak doe veel van Duc d'Alburkercke, in dese solemniteyten als een Maistre de Ceremonie, dan andre merkten dat Prins Matthias ook wel gesien was: Andre gaven 70. Mandekens met versiringe aen de Bruyt, en elk dede zijn best als aen een groote behoeftige.

na den Keyzer zijn afscheyt nam / den Keyzer te Paert stijgende / quam de
Bruyt aen de Venster/sach haren Bruydegom af rijden/alwaer die te Paerde
de Bruyt driemael / en de Bruyt uytte Venster insgelijckx malkanderen reve-
reerden: Van hier quam de Bruyt den 3. Decemb. te Ebersdorp: Den 5. dito
dede sy haer intrede binnen Weenen/ af tredende aen de Kercke der schoenelose
Augustijnen/ sy had een prachtigh gewaet aen/ en aldaer wiert sy in-gehaelt by
den Cardinael de Harrach, en van des Paus Nuntius: Na alhier af ghelepde
Gebeden in de Capelle Nostre Dame de Lorette, trat sy na 't hoogh Altaer/al-
waer ged: Nuntius (volgens de procuratie die hy daer toe had van den Paus)
haer Huwlijk is geconfirmeert/en strax hoorde men 't Te Deum: Van daer is
sy gebracht in een Sale / daer voor haer dapper op-gedist was; Haer versel-
schapte de Keyzerinne Weduwe / en de 2. Princessen des Keyzers Susters:
Den naesten morgen ging sy by de oude Keyzerinne ten eten: En den derden
en vierden dach ging sy de voornaemste Kercken van de Stadt besien / die vol
van alle moyicheden waren; maer die van de Jesuijten obertrefte al d'andre/
daer in 't uyt gaen hare Scholieren een brave Comœdie speelden; de pompe-
rijen/ de kostelijckheyt / en de meenigte van Vremdelingen maeckte Weenen/
dat soo onlangs soo verschrickt door den Oorlogh was/ wachtende de Turcken
maer alle uren voor hare Wallen en Poorten/nu in een andre zwier van vreug-
de binnen hare Muyren: Den 9. Decemb. quamen de Ongarise Magnaten/
en meenigte Ongarise Heeren den Keyzer geluk wenschen;den Aerts-bisschop
reed in een Carette metten Ongarisen Cancelier prachtig voor uyt/ hem volg-
den den Palatijn in een Gouden Wagen/ soo waren de Paerden oock vergult/
en 6. Turckse Hooft-Paerden met Edel Gesteenten / en Silver en Gout/ en
Reygers Veeren beset; by hem saten Graef Ferents Nadasti, den Rechter van
't Hof/ Pieter Serijn, Baender-heer van Croatien/en Adam Forgats, in de derde
Carette/ van blauwe Zijde en met Gout geborduert/ saten den Bisschop van
Vesprin/Nulus en Jonas van Drozkowitz, en andere Ongarise Magnaten; dese
waren van 1500. wel op-gedoste Hussaren verselschapt / d'Ongarise Edellien
(als hadden sy geen Turckisen Krijgh gevoelt) waren blinkende van alle koste-
lijckheyt/ en den Graef van Esterhast was zijn Paert met silvere Hoef-yzers/
en met goude bekleet: Den Prelaet voerden 't woort/ den Keyzer antwoorde
al vry aerdig op 't subject van onderdanigheydt: En wegens den Bruydt ant-
woorde de Groot-Meester van 't Keyzerl. Huys. Den Graef van Oldenburgh
vereerde doe door zijn Stalmeester aen den Keyzer 8. schoone Ry-Paerden/die
ten beyden zijden dick/ en over een hant breedt op der aerden hangende Manen
hadden. Beneffens het Vuyrwerck/ daer een doot/ en 6. in gequetst wierden/
heeft men oock een konstige Tafel met allerhande Confituren op-gestelt: De
Burgers sagen met vermaek des Bruyts Rij-wagen/ seer magnifijk geciert/
maer sy mosten oock alle in hare beste Klederen over al door de Stadt in 't Ge-
weer/om alle onheyl te voor komen/op passen: Op den Graden (een playsante
schoone plaets) heeft men voor 't Volck roode en witten Wijn doen springhen:
Den 15. voeren de Keyzer en Keyserinne op de Swijnen-Jacht met vele Hee-
ren: Den 16. was een Beeren-Jacht: En den 17. van kleynder Gedierten:
Den 23. sat de Keyserinne mette Keyzer aen Tafel/alwaer sy leerde Vis eten/
hebben.

hebbende noch vaſte ſpijs of Vis gemogen : Doch tot alle deſe ſolemniteyten
en de Arca Triumphalis / de Schilderijen/ de Neurenburgſe moyſcheptjes /
de Italiaenſe Speellien/ de Napelſe Paerden/ de Poeten Muſijck Wercken/
en de Inſtrumenten waren ſo veel/ dat tot diens verhael wel een grooter Boek
als 't onſe dienden : Of wy al vergeten de affronten die Graef Kevenhiller de
Spangiaerden toen deed : en dat eenige Jagers droevig op de blijde Wolven-
Jacht doodt gebeten wierden : En datte Keyzer genoegh te ſtellen had om de
krackeelders over al te effenen : Hoewel hy en zijn Keyſerinne vier-dagen lang
byſondere Klederen aen had/ yder op 't heerlijckſt / en koſtelijckſt/ en ſo waren
oock die van haren gevolge.

Maer Hollant was al tijdelijk gewaerſchout dat d'Eng. aen-gemoedicht door 't
arrivement van de Gottenburgſe Vloot, weder onder Cap. Heemſkerk te Harwits
7. kloecke Oorlog-Schepen met veel Lantvolck, Schoppen, en Spaden, en ſommig
kleyn Vaertuyg vaerdig hadden, dito Heemskerck daer toe by nacht uyt Londen
in ſtilte was gereyſt na Harwits in een Caros met 6 Paerden : Waer op aen al de
Zee-kuſten in Holl. en Zeel. goede ordre geſtelt, en deſelve met Militie wierden
verſien, met bevel van ſcherpe wagt te houden: d'Eng. quamen uyt, dan kregen ſoo
quaden weer, datſe verſtroyt weder keerden, andre wierden elders gebruykt. Men
ſag dan tegen 't naeſte Jaer nu niet dan een hevigen Zee-Oorl. te gemoet: Vranck-
rijk liet te Breſt timmeren 't Schip de Tridant, voerende 50. ſt. nog 2. de Prins 66.
ſt. en de Breton 56. behalven die men op andre Plaetſe aen ſtelden. Men luyſterde
nu in deze Geweſten langer niet of Polen en Venetien om hulp tegen de Zaraſij-
nen aen klopten: Den leſten ſig op Candia door den Primo Viſir verraſt vindende
die van Canea voor Candia de Hooft-ſtad quam, maer God gaf datte Turkſe deſ-
ſeynen dit Jaer ſo ydel in beyde Geweſten uyt vielen, als oyt ergens. Men maeckte
in Holl. doe ook weder nieuwe ſtaet, om te heffen 14. millioenen tot maintenue
van de opgedronge Eng. Oorl. daer uyt een 200ſte penn. Haerſtedegelt, en ander-
halve Verponding en nog meer volgden. Men verboot ook den uytvoer van al de
materialen, dienende tot den opbou van Huyſē, ſelf de Scheepjes met verloſte Ge-
vangens over en weer varende, verboot men ſulken overvoer, alſoder in een ſekere
partye Pannen, dun beſlagen Blik, Koper, Timmerhout, Tras en Deelē gevonden
was. De Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holl. en Weſt-Vrieſl. door verſcheyde o-
pene plaetſen, hadden al den 17. Sept. laetſt verkoren in plaets van de Heer *Johan,*
Vrijbaender Hr. van Merode, Rummen, &c. tot Bailliuw van Kennemerlant den Heer
Mr. Jacob Druymesteyn, Raet en out Burgemeeſter der Stad Haerlem: Daegs te voren
was overleden den *Hr. Bicker, Droſt van Muyden, en Bailliu van Goylant,* in wiens
plaets ſuccedeerde de *Heer van Papenkoop van Vlooſwijck:* Den 24. Novemb. ſtont
Mr. Philis Doublet, ſijn Charge van Ontfangerſchap af, hem ſuccedeerde de *Hr. Vol-
bergen:* Den 13. Decemb. reſigneerde de Hr. *Johan Schatter* tot Haerlem mede 't
Schout-Ampt, hem ſuccedeerde *Mr. Adriaen Backer, Raet en regeerende Schepen der
ſelve Stad.* 't Ed. Gr. Mo: Collegie van de Ridderſchap van Holl. door 't ſtervē van
diverſe Heeren ſeer verſwakt, verkoren weder in de vacerende plaetſen; *De Hr. van
Obdam. den Hr. van Slydrecht, den Hr. van Matenes, den Hr. van Werckendam, den Hr.
van Seventer:* Welke ook is geeligeert in den Raet van Staten. Men maekte voor
dit Nieuwe-Jaer ook op de Academie van Leyden een nieuwen Rector Magnifi-

cus Dr. *Rusius*, in plaets van de afgegane Hr. *Schuleus*. En met leetwese hoorde men dat *Æmilia van Nassau*, out 5. Jaren, Dochter van de Prins *Wilhem* van Vrislant, aldaer was overleden, waer over Groot-moeder is de Douarie Princesse *Æmilia* van Orangien. Men sag ook met groot benoegen dat de Hr. Raet-Pensionaris *Mr. Johan de Wit*, volgens desselfs aengeborê wijsheyt en sorgvuldigheyt welk sijn Edelh: rondsom ten besten van dese Stad contribueerde, deselve sig ook offreerde, en omtrent de Persoon van den Hr. Prins van Oranjen te helpen instrueren, so wel in de Latijnse Tael als andre saken, daer in dan alle maends. smorgs. een uyrtje wiert toe gebragt. Hare H: M: Gedeput. *Kant, Hairen en Gerlacius*, mits de sake van Bremen was afgedaen, hadden sig na Oost-Vriesl. gewent, alwaer sy te Aurik blevê, om nettens Gecommitt. van die Vorst, de onderlinge differenten mette Oostvriesse Stenden te beslissen: De Staten van Holl. deden ook het navolgende Placcaet af lesen:

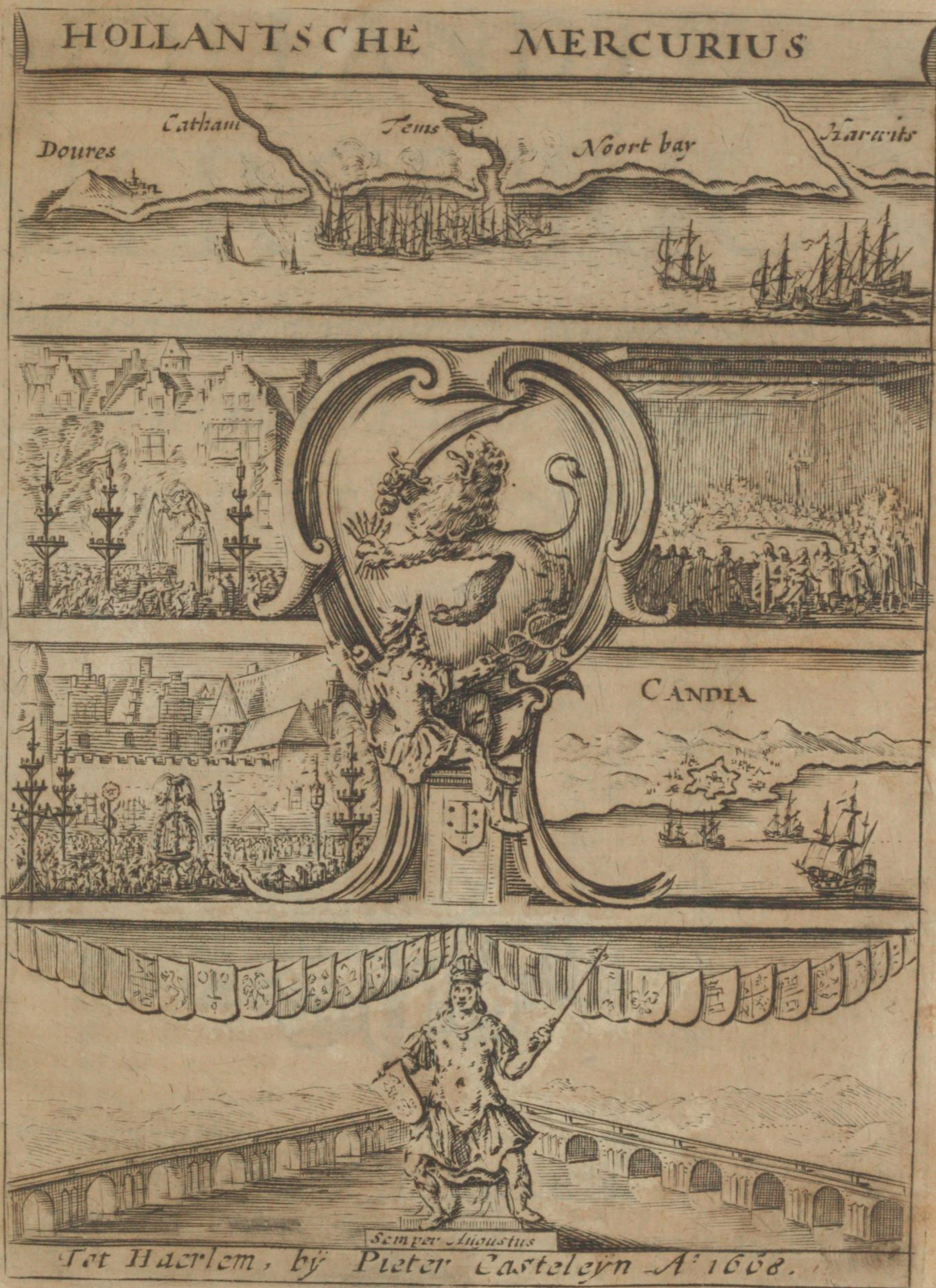
ALso wy in ervaringe komen dat verscheyde Personen, Ingesetenen van onsen Lande, onse Onderdanen en andre, by onkunde of opset ondernemen te oeffenen de Jachte in 't Hooge of Lage van den selven Hoofde, mogelijk noch meer souden mogen komen aen te matigen, onder pretext, van dat syluyden daer toe souden wesen gequalificeert door uytheemse Titulen, of Qualiteyten dewelcke sy-luyden, of hare Voor Onders by koop gifte of andersins bekomen hebben, buyten ons of de Gravê van den Lande in die tijt, van andre Princen of Potentaten, 't welk also niet en behoort. So ist, dat wy daer tegen willen voorsien, mits desen tot waerschouwinge van allen en een ygelijk van onse Ingesetenen, Onderdanen, en andre, verstaen en verklaren mits desen, dat geene qualiteyten, of Eer-titulen, 't sy van Princen, Graven, Ridders, Edelluyden, of andere, hoedanig die ook souden mogen wesen van Uytheemse Keyzers, Koningen, Princen, of Staten verkregen, of namaels te verkrijgen, binnen onsen Lande van Hollant en West-Vrieslant sullen konnen of mogen werden gerespecteert, tot sodanigen effecte, dat yemant andersins ongequalificeert zijnde, uyt dien hoofde de Jagt binnen deselve onse Lande exerceren, of enige andre præeminentien en voor-Rechten, 't sy van Regeeringe, Magistrature, bedieningen, of andersins directelijk of indirectelijk hem sal mogen aenmatigen, of deselve te genieten.

Den 22. Dec. 1666. is by 't Hof Provinciael van Justitie in den Hage, gepronuncieert de Sententie van de gevlugte Heeren *Kivit* en *van der Horst* en den eersten verklaert: *Vervallen te zijn van al zijne Ampten, als Vroutschap zijnde van Rotterdam, 't Gecommitteerde Raetschap, ook versteken van alle exceptien, wijders verklaert infaem en inhabil om enige Ampten te bedienen, als hebbende begaen crime læse Majestatis: Werdende dienvolgens gecondemneert in verbeurte van al zijne Goederen, en eeuwig ghebannen uyt Hollant, Zeelant, Vrieslant en Utrecht, op pœne van aldaer weder keerende, metten Swaerde te sullen werden gestraft*. De Sententie van *van der Horst* behelsde 't selve, behalve dat daer in niet insereerde de woordê inhabil en infaem, ook niet dat ingeval geattrappeert wiert, metten Swaerde gestraft te werde, maer alleen, in dese Lande komende, op pene van swaerder straffe. Hier tegê wierde de respective Ministers van Denem. Kur-Brandenb. en den Hertog van Lunenb. over 't gebesoigneerde in de gemaeckte Alliantie, bestaende in 6. Heeren, door haer H: M: geregaleert yder met een Gouden Keten van 1200. g. met een Goude medalie daer aen van 100. g. *Don Diego Lopes de Ulhoa*, Resident van Portugal, versocht deser dagen ter Generaliteyt by memorie, *dat hem eenmael een Resolutie mogt toe-gevoegt werden, waer in hy onderricht konde zijn, wat zijnen Kon. te hoopen had omtrent een accommodement wegens de pretentie die deselve zeyde te hebben op Cochin en Cananor, van welcke Plaetsen hy al 3. Jaren restitutie had versogt, waer uyt de kleyne genegentheyt totte Vrede en onderhoudinge der Tractaten met zijn Koning gemaekt, bleeck, en om getuygenisse van de observantien van dien te hebben, was hy Resident hier op een cathegorise antwoort verwag-*

wag-

wagtende. Dus de saken alom staende, stroyde men in Eng. uyt, als of men voor 25. tonnen gouts partye oude Graeflijkheyts Domeynen soude willen hebbe te koop setten, maer tog *den eene behoeftige sag met blijtschap de lege tas van zijn Buyrman aen:* Eng.'t was waer had wel gerooft, maer wie hadder welvaert af? Niemant: Den Kon. kreeg 't niet de Matrosen ontfongen 't niet, nog de Soldaten en sagen 't niet: En nogtans hadden sy getaekt; zijn Majs. Dienaers wierden van peckige hande beschuldigt: Den Kon, klaegde dat hy van zijn Eygen tot den Oorl. gaf: 't Parlam. was verdeelt, declareerden, sy hadden genoeg hooge consenten gedragen tot dese lastigen Oorl. by dewelke men St. Christoffel niet alleen had verloren, en de Barbados als ten proye voor de Vyanden gelaten, maer ook self de Virginia en vordere Eng. Colonien in America in de waeg-schael gesien &c. Waer door dan hun geheelen Westersen Handel en Zee-vaert genoegsaem den rug was in gereden. In 't Noordē was men ook waentrouwende op Duc de Buckingam: Immers is hy korts hier na uyt bevel des Kons. *Gelast in den Tour gebragt te werden als hebbende gesogt Mutinatien onder zijnes Majs. Forces aen te rechten, hebbende gemanieert secrete Correspondentie met Brieven en andere Trans-actien, om so den Kon. berigt was, de Soldaten seditieus en 't Volck tegens zijn Maj. op te rockenen, met meer andre verraderlijcke dessseynen van quaden gevolge, en speciael seer ondienstig in den staet daer Engelant in was? Geensints bevoegt voor ged. Hertoge, als zijnde een van des Konings Secreten Raet, ende boven dien noch met 't grootste vertrouwen in andre importante saken geemploveert, self in 't geen de Persoon van zijn Maj. was rakende, zijnde deswege niet alleen aen Engelant by trou, Eed en Homage verbonden, maer ook buyten dat stricktet geobligeert door verscheyde speciale en extraordinaire ontfangen weldaden om dese Kroon confident te blijven.* Dus verre volgens Kons. Placcaet: Verby gaende de querellen van den Graef d'Ossery, Soon van de Cancelier *Hijde*, die na Yrlant versonde wiert, en daer na met andre, gaven al wat speculatie dat genereuse Princen niet geern en sijn geaffronteert: Yrlant en Schotlant smookten nog al van onrust: Dus komt den Kon. aensiende de rusiē des Werelts, hoe haest alles verdraeyt in de Wereltse saken; eerst gedaen hebbende op de Handeling in 's Gravenhage, en mette beste redē die gefondeert waren om alle onheylē voor te komen, verkoos tot dese so grote Handelinge, sijn wel geliefde Stad Breda: Van de welke sijn Maj. so menigen rustdag had genoten: Van daer eens na Schotlant op 't versoek van de Lords aldaer over Zee voer, dan mits de sterke armen van Cromw. geen succes hebbende, wederom aen dees sijde de Zee sig begaf: Eñ eyndlijk door de gemoederen in Eng. gedesidereert, weder aen Breda op 't versoek van die Republijk (mette welke men tog voor al om 't Protestantse wese niet behoorde te twisten) als over een Brug van heyl en geluk af-gescheept, eyndlijk tot grote hoop van altoos een seer amicable gebuyr te wesen, in sijn voor-Vaders Rijken wiert herstelt, alles breder en curieus na te sien in onse voor afgegane 16 Delen: Wy gaen voorby de wegens dien over gewisselde Missiven, die wy ten naestē Jare, geeft ons God Almagtig de genade, sullen op dissen: Dan besluyten dit ons Jaer-Boek met die gedagten, dat wy vastelijk vertrouwen 't Engel om evidente reden tot Vrede ernst sy: Vrankrijk uyt een 't Alderchristel. gemoet en affectie 't selve sal amplecteren: Dat Denemarcken ten vollen benoegt sal sijn: En de Geun: Provintien daer tegen niet sullen protesteren.

F I N I S.

HOLLANTSCHE MERCURIUS
Doures
Catham
Tems
Noort bay
Harwits
CANDIA
Semper Augustus
Tot Haerlem, bÿ Pieter Casteleÿn A° 1668.

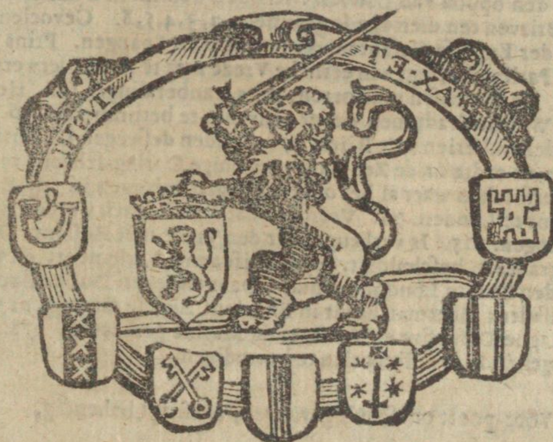
HOLLANDTZE MERCURIUS,

Vervatende de voornaemste geschiedenissen, voor-gevallen in 't gantze Jaer 1667.

In CHRISTENRYCK.

Het ACHTHIENDE DEEL.

Si Fortuna juvat, caveto tolli.

Si Fortuna tonat, caveto mergi.

Gedruckt tot HAERLEM,

By *Pieter Casteleyn*, Boeckdrucker en Boeckverkooper op de Marckt, in de Keyzers Kroon. ANNO 1668.

REGISTER.

A.

Wert

REGISTER.

N. B. De Kaert van Ragousa moet staen folio 43.

De Kaert van Chattam moet staen folio 88.

NAER-REDEN.

NAulijcks (goede Lesers) zijn wy dit verlopen Jaer verby gegleden, onder alle rusien, of daer beurt sig weder sodanige nieuwe stoffe op, die een geheel andre sake op 't Jaer 1668. belooft: 't Zy dat Switserlant, Munster, of andre vresen, of ligt mede eens in onlust geraken; Als deel-genoten van de Hemelsche Staert-Sterren; Wat ons belangt, den tijt afwagtende, blyven als nog by 't gevoelen, dat noyt by ons iets 't minste quaet van den Hemel sal geboodtschapt werden, indien niet voor af op der Aerde daer toe oorsaek gegeven sal zijn: Want Ho kakoi magistoi (segt Cleobolus) zijnder veele, dat zijn quade en ongeruste Menschen: Die waren in de Griekse Eeuwe: En hare Navolgers leven noch: Nu de Aerde draegtse, en den Hemel verdraegtse: Laet ons afwagten of zy (die de Werelt om plaisir ontrusten) ook met Faro hare rekening in een bloedige Roo Zee, de eene of d'andre uyt niet en sullen vinden: En versinkende, aensien, dat Godt een Gebieder des Vredes, op den Troon set den gene die Liefhebbers van de gulde Vrede sijn, en niet alleen sodanige met Moyses kragt en bequaemheyt schenkt om Landen en Luyden te regeren, maer ook zegent om met Aaron de gemoederen en Zielen der Menssen in toom te houden; Welke begenadinge wy alle Christen Potentaten van herten toe wenschen: Terwijl wy blyven uwen Dienstw.

Hollandtze Mercurius.

Haerlem desen 10. *April*, *Anno* 1668.

SOLON : Sed Jupiter finem inspicit omnium, atque repente
ut ventus nubes illico dissipat vernus, qui fluctuosi
Maris immensi agitans fundum.

Het ACHTIENDE DEEL van den

HOLLANTSE MERCURIUS,

Vervattende het gepasseerde in 't Jaer 1667.

In CHRISTENRYCK.

JANUARIUS 1667.

Oning Carel van Groot Brittangien met 't Nieuwe-Jaer / beval tot den opbou van 't verbrande London aen de Magistraet van die Stad/dat niemant aldaer en souden mogen timmeren / als die van seeckere langte / dicke Eycken Balcken/ Ribben / Sthlen/ Latten/ en Plancken/ gebruyckten / om alsoo een deughdelijker gebouwde Stadt / welcke als 't Hooft van Engelandt representeert / te doen voort komen. De ghedachten van Vrede liepen by zijne Majest. doe soo verre/dat de Kooplieden sulckx gewaer werdende/ het Engels Loot seer in Prijs dede rijsen/hoewel 't gelt daer vrij schaers was: Want men verstont / tot de uytrustingh van de Vloot geen meer onkosten te doen; dies stonden de Brouwers en Backers/ en die aen de Navale toerusting leverden/doot en stil: Hier en tegens wierden alle Uytlantse Waren goet koop: Aen den Sweetsen Gesant Fleming tot London sach men doe den volgenden Brief/ streckende tot Vrede/ af-gesonden:

ALder-Doorluchtigste Heere. Uwen Brief op den 15. dag van den voorl. maent geschreven, is my eerst op den achtsten dag van dese maent behandigt, welcke als ik ontfangen hadde, hebbe ik datelik daer van mijn werk gemaekt, dat ick soo haest als 't mogelik was, de verwagtinge en genegentheyt van U Excell. mogte voldoen en te gemoet komen, 't welke hier uyt genoegsaem blijckt, dat hier benevens van ons gesonden worden, onder een vliegent zegel, gelijk ment 't noemt, de Brie-Brieven van de Staten Gener. der Vereen: Nederl. aen den Kon. van Groot Brittanjen op die forme, als 't u Excell. belieft heeft, aen dien wy nevens den Doorlugt. Hr. Flemming recommanderen de volvoeringe van de begonnen handelinge: Namentlijk, dat den Kon. van Groot Britt. believe een bequame en wel-gelegene Plaetse tot de Vredehandelinge te verkiesen, welke oock niet en mishaegt de Vereen. van dese Republijck. En ick en twijffele niet of gylieden sult daer van met de voorgen. Vereenigde, en in 't bysonder met den Kon. van Vranckrijck door Brieven gehand. hebben, en door beneficie van Nabuurschap, indien de sake sulckx is eysschende niet na laten vorders te handelen. Want der Vereen. Staten sin dat is, welke, dat ik u Excell. te kennen soude geven, my op geleyt hebben: Datte Brieven, dewelke hier nevens gesonden werden, den Kon. van Groot Britt. niet mogte behandigt worden, voor en al eer u Exc. versekert sal sijn, dat hy bereyt sal wesen, om een vrye en niet onder hem behorende Plaetse tot de Vredehandelinge, en dewelke onse voorn: Geall. niet en mishage, te verkiesen. Vorders uyt dese maniere van onse Geall. en uyt dat geene dat omtrent de conditie van Vrede, dickwils uyt haer naem is voorgestelt, u Exc. genoeg kan sien en merken, hoe seer de Ssaten der Vereen. Prov. bereyt en genegen sijn daer in, dat de Koninkl. Majest. behoorlijk respect mogte bewesen worden, en dat haer niet aengenamer soude sijn, als dat sy de Vrede op eerlijcke en billijcke Conditie met den Kon. van Groot Britt. met den eersten mogten vernieuwen. Maer gelijkerwijs de Vereen. Staten waerlijk, en van herten een sulke Vrede begeren, so erkennense ook met een besonder vermaek die diensten en genegentheden van u Exc. in dese handel. bewesen. Ick ook in 't particulier erkenne mijn selven ten hoogsten aen u Exc. verobligeert, voor de sorge en voorsigtige neerstigheyt, welcke sy met so groote sinceriteyt in dese handel. heeft aengewent, en voor de sonderlinge genegentheyt, welcke sy in hare Brieven aen my betoont, welke ik altijt met gelijke dienste in 't volvoere van so een goet en heylsaem werk, en met alle aengename diensten die ik sal konnen betonen, sal tragte te vergoeden. Door dien ik ben en sal altijt blijven u Exc. tot allē dienste bereytwilligst,

J. de WITH.

's Grave nhage den 13. January 1667.

Waer op zijn Majest. hare Ho: Mog: weder ten antwoorde toe sont de onderstaende Missive:

HO: Mo: Heeren; *Hebbende d'Uwe van den* 13. *van de loopende Maent ontfang en, uyt handen van de Extraordinaire Ambassadeurs van Sweden, waer in ghy ons als n och presseert om te verstaen tot 't noemen van een plaets alwaer de Ministers van de gei ntresseerde Partyen in den Oorlog, den Vrede gevoeglick konnen handelen, te meer, by aldien sulckx niet was in 't regard aan henlieden, gy geenige difficulteyt soude hebben gemaeckt*

maeckt van tot dien eynde selfs in Engelant te senden, en siende de gemelte Ambassadeurs ons geconfirmeert in't gevoele van de sinceriteyt uwer begeerte tot den Vrede ons seer biddende te willen consenteren in dit u versoek, als het eenigste middel, waer door te geraken tot een so heylsaem en Christelick werk, hebben wy om te doen blijken de oprechte inclinatie, die wy hebben van ons veel nauwer met u te vereenigen tot herstellinge van de rust der Christenheyt en bevorderinge van de Protestantze Religie niet alleenlijck geconfirmeert, dat het Tractaede geschiede in een plaets waer de Ministers van u Geallieerde, met eer en sekerheyt haer konnen bevinden, maer om te leggen de fondamenten de dilayen en obstructie die 't noemen van alle andre plaetse soude konnen uyt-leveren, geresolveert onse Ambassadeurs te senden na den Hage, alwaer de Ministers uwer Geall. tegenwoordig sijn, of hen in 't kort konnen begeven, om de Vrede so seer van alle zijden gewilt, te verhandelen: En ingeval gy ons toe sent in tijts een Paspoort, tot securiteyt onser gem: Ambassadeurs sullen sy voort 't eynde van de Maent Februarij, hun in den Hage bevinden, u versekerende het niet sal schorten aen ons dat de Vrede niet herkomt aen de Christenheydt, en wel haest onse gemene Onderdanen, tot hun groot contentement daer van jouisseren; waer toe wy Godt bidden uwe herten te willen neygen Ho: en Mo: Heeren, en vorders u te nemen in sijn Heylige en waerde bewaringh. Gheschreven in ons Palleys van Withal desen 31. January St. Vet, 1667. *Onderstont*

U seer goede Vriendt, CHARLES R.

Lager ARLINGTON.

Hier op antwoorden haer Ho: Mo: weder met dese Missive:

SIRE. Wy ontfingen gisteren van den Hr. Appelb. Extraord. Minister van Sweden in dit Hof, den Brief van uwe Maj. van den 31. January lestl En also deselve ons doet hoopen, dat men wel haest geluckelijck, uyt desen funesten en droevigen Oorl. soude konnen uyt geraken, aldus oordelen wy ook van onsen pligt te wesen, dat om de bevorderinge, van een so salutair en heylig werck, wy daer op promptelijken, en sonder enig verlies van tijt antwoorden. Na dat wy dan alvorens aen uwe Maj. betuygt hebben, de besondere satisfactien, dewelke ons geeft, en d'eere, en de civiliteyt, die sijne Maj. ons doet, met ons te doen verstaen, dat deselve wel wilt, dat de Negotiatie die souden moeten geschieden om de Vrede, geschiede binnen het Lantschap deses Staets. Wy sullen seggen, dat wy by onse Geall. met applicatie sullen arbeyden, ten eynde sy dese Propositien aggreeren, waer van wy verhoopen, dat u Maj. wel haest sal geadverteert sijn, door den middel van de correspondentie dewelke mijn Heeren d'Ambassadrs. Mediateurs, binnen Parijs hebben, gelijk dat van onse sijde, wy huyden aen de Ministers, dewelke van onsen 't wegen, aen dat Hof aldaer sijn, ten dien effecte de nodige ordres geven. En overmits dat u Majest. voor ons wel gewilt heeft dese complaisance, en behagen te hebben, en ons die eere te doen van sig te resolveren, om den Vrede te doen negotieren, binnen 't Territoir van dese Vereen. Prov. Wy sullen ons versekeren, dat de selve geen difficulteyt en sal maken sijne Ministers te senden, binnen *Maestricht*, *'s Hertogenbos*, of *Breda*, dat is te seggen, tot die van dese drie plaetsen, dewelcke hem 't meeste sal aggreeren, 't welke sal voltrecken om ons te persuaderen van de oprechtigheyt uwes Majs. en van de waeragtige genegentheyt die deselve heeft tot de bevorderinge en tot de voltreckinge van so Christelijk werk, door alle soorten van regtveerdige, en

mogelijke middelen Wy oordelen,datte Steden, en de plaetsen, die wy komen te noemen,seer comodieux, en bequaem daer toe sijn, en selfs veel sekerder, soo ter oorsake van hare gelegentheyt,als van hare Constitutie,en Guarnisoen,'t welke in tegendeel,den *Hage* niet en zy,particulierlijk,door dien dat 't is een plaetse,dewelke van allen zyden open leyt,en by gevolge verscheyde toevallen, en moeyelijcke ontmoetingen,voor de Persoonen van de Ministers der Koningen en Staten,mette welke men is,of in misverstant,of in Oorl.onderworpen; gelijck d'exempelen van de voorl.tijden t'onser grooten leetwesen hebben doen bekennen, sonder dat d'autoriteyt van de Regeringe,of van de Justitie deselve heeft konnen voortkomē. Wy sullen verhopen, dat den goeden Godt door sijn genade sodaonige of diergelijcke moeyelijcke toevallen sal af keren,dewelke buyten allen twijffel, een so goet werk souden storen. En ook wanneer de wapenē wesende geposeert,en ter neder geleyt, door de prompte besluytinge eenes goeden Vrede, en by gevolge de gemoed. der Volkeren van d'een,en van d'ander sijde van alle verbittertheyt en animositeyt genesen,wy niet meer en souden mogen bevresen dese facieuse rescontres,maer wesende verlost van de gedagten die wy nog konnen inquiteren,en ons quellen; wy sullen mogen, en konnen vryelijck en van goeder herten hier ontfangen de Ministers van u Maj.en hem betuygen by sijn selven,door d'onse,'t gevoelen en de erkentenisse dewelke wy hebben tot de waerdigheyt die u Maj.tot de bevorderinge van dit goet werk des Vredes sal hebben toegebragt: Wy bidden Godt u Maj,te willen inspireren,en aen alle de partijen die daer toe enig dink konnen contribueren de gevoeglijkheden en de Resol.tot so een goet eynde nodig als mede ook tot 't gene gerequireert sal sijn totte continuatie,en totte executie poinctueel van 'tgene dat besloten sal sijn geweest: Ten eynde wy oorsake hebben om God te bidden, met des te meer yver en affectie voor de prosperiteyt uws Majs. en om ons te tekenen. *SIRE, &c.* In den Hage den 24 February 1667.

De STATEN.

En den Koning van Vranckrijk schreef aen de Heeren Staten Generael op 't selve subject dese Missive:

S*Eer weerde,en groote Vrienden, Geallieerde,en Geconfœdereerde.* Den Hr. Puffendorf Secretaris van de Sweetse Ambassade, heeft ons ter hant gestelt de Copye van eenen Brief,welken den Kon.van Groot Britt. den 10. deses maents aen u geschreven heeft, dien gy als nu sult ontfangen moeten hebben. Door welcken hy consenteert,om de redenen,dewelke daer by zijn uyt-gedrukt, dat men den Vrede in den Hage tractere,en segt dat hy daer op geresolveert heeft aldaer sijn Ambassadrs.te senden, die haer aldaer souden bevinden,binnen 't eynde deses maents. Mits dat gy hem een Paspoort sendet, tot haerl. versekertheyt. Wy zijn ten uyttersten verblijt,te verstaen, dat Godt, 't herte van dien Kon. gedisponeert heeft, om van sijnen 't wegen te faciliteren,voor so veel als hy door die openinge gedaen heeft,de middelen,om tot een accommodement te komen,'t welk wy nu tegenwoordelijken,naer sodanige grote avance,of vorderinge,seer wel willen verhopen. En wy en souden dien Kon.niet genoegsaem konnē prijsen,die wel sien doet,dat hy door de swarigheden des Christend.en van een so grote onnodige bloet-stortinge,en consumptie

sumptie der Thresoren gemaekt is. Nogtans niet te min, gelijk in alle grote saken, de voorsigtigheyt wilt, dog dat men soeke, of betragte sig te præcautioneren, tegens alle inconvenienten, dewelke men voorsiet te konnen arriveren. Wy hebben geconsidereert van dese nominatie eener uwer Steden, dat 't seer periculeus kan wesen, voor eenen populairen Staet, die sig in Oorl. bevint, daer te ontfangen voor besloten Vrede, om ter sake dat 't oock soude mogen wesen, de Ministers van een Prince, met dewelke men nog in rupture zy: en particulierlijk, als den selvigẽ Staet andre Geallieerdens heeft, welcx intressen, door deselve negotiatie ook mosten gemesnageert wesen. Want ondertussen dat den Vrede nog onseker blijft, de tegenwoordigheyt, en actien van de voorseyde Ministers, konden groote gelegentheyt geven, aen alle soorten van Cabalen, om misvertrouwentheden te sayen, om divisie en scheuringen te formeren, en also de Volkere ook somtijts wel sijn suceptibel, en smakelijk, van valsse impressien en inbeeldingen, so wel als van waeragtige, 't welk niet en arriveert in Monarchale, en Koninckl. Staten, alwaer sig alles reguleert, en schikt na den wille des Princes. So hebben wy om die redenen, en verscheyde andre die wy onsen extraordinairen Ambassad. den Hr. d'Estrades gelast hebben, u t'expliqueren, geestimeert dat 't ook niet most geconsenteert wesen, dat den Vrede getracteert wiert in enige uwer Steden, omtrent 't welke wy geen ander oogmerk en hebben, als u eygen en grootste goet, so wel ook als die van onse affaires, dewelcke daer mede so gemengt sijn, dat gy gene prejuditien en soude konnen ontfangen, of wy souden wel haest, daer van den weerslag gevoelen. Wy wensten dat gy daer op ons gevoelen ontfinkt, als komende uyt 't enigste principie, en beginsel onser affectie, en gelijk als gy doen soudet als eenes Vaders, die altijt in 't visier, en in 't gesigt hout 't voordeel van sijne Kinderen, en sijn geintimeerde vereninge met deselve. Niet dat wy oordelen willen, nog selfs suspecteren, dat den Kon. van Groot Britt. enig desseyn heeft, 't welk strekt om ons te diviseren, of te verdelen, gelovende vastelijk ter contrarie, dat al sijn geprocedeerde, is, en in 't vervolg seer opregt, en sinceer sijn sal. Maer wy hebben reden, en de plaets om te bevresen, in de cours, en gelegentheyt eenes so importante, en gewigtige negotiatie, of dat sijne bevelen niet altijt wel souden geexecuteert sijn, of selfs dat sijn Ambassadrs, denkenke zijne dienst beter te doen, niet adherenteerde mette veel complaisance, aen de suggessie, en sugts, van die dewelke geloven, in de langsaemheyt deses Oorlogs, enigen intrest te hebben. Ondertussen om dit groot werk des Vredes, so nootsakelijk aen 't geheele Christend. niet van enig moment te verschuyven, en manifestelijk te doen sien, hoe veel wy ter herten hebben de herstellinge van de gemene ruste, en tranquiliteyt, als mede om te correspondoren met deselve, ja veel groter faciliteyt, en tot dese avance, en vorderinge des Kons. van Groot Britt. na dat wy van d'andre sijde hebbẽ geconsidereert, dat hy hier wel heeft willen senden den Milord S. Albans, voorsien met een vol pouvoir, en magt, en selfs sedert dit, dat hy den Hage genomineert heeft voor die plaets der vergadering, en dieshalve datter tegenwoordig geen questie meer is in dese nominatie van enige competentie, wegen de digniteyt of weerdigheyt. Wy declareren en verklaren, dat wy geern consenteren, dat 't Tractaet geschiede binnen Douvres, 't welke binnen de Staten is des gem: Konings, gelijck als hy altijt van u eendragende gedesidereert heeft, en waer toe gy niet en hebt konnen de hant, of 't consent geven, so lange als wy soude geresisteert hebben, gelijk tegen-

 woor-

woordelijken wy ter faveur des Vredes ons daer van relacheren en los maken (gelijk gy siet) tot daer toe, om binnen Eng. selfs te willen gaen tracteren. Wat commoditeyt, dat gem: Kon. aldaer veel beter, en groter, als wy, en onse Geallieerde mogt vinden, so ter oorsake van de na by gelegentheyt sijnes Hofs, als van 't bewerp der Zee, aen welcx onsekerheden onse depeches gedueriglijken geexposeert sullen sijn. En schoon wy niet precieselijk en konnen seggen over d'intentien des Denemarksen Konincx, dewelke ter cause van de verre af-gelegentheyt sijnder Staten, als nog niet en heeft konnẽ onderregt geweest sijn, van 't geen datter passeert: d'Inclinatie, en genegentheyt nogtans, die wy sekerlijk weten, dewelke hy tot de Vrede heeft, doet ons advanceren om te seggen, dat wy ons belove, dat hy van 't selve sentiment en gevoelen sal sijn, als wy, volgens den gantsen inhouden deses Briefs. Ondertussen bidden wy Godt, dat hy u hebbe, seer weerde, en groote Vrienden, Geallieerden, en Geconfœdereerden, in sijn heylige en weerdige bewaringe. Geschreven tot Versaillis, den 25. dag van February 1667.

Uwen goeden Vrient, Geallieerden, en Geconfœdereerden.

Was getekent *LOUIS.* En ondertekent de LIONNE.

Het opschrift was: *Aen onse seer waerde, en grote Vrienden, Geallieerde, en Geconfœdereerde, de Heeren Staten Generael van de Vereenigde Provintien der Nederlanden.*

Den Coningh van Groot Brittangien resolveerden eyndelijck tot Breda zijne Ambassadeurs te senden / en schreef aen haer Hoog Mog: ten dien eynde desen Brieff:

HOOGE MOGENDE HEEREN,

ALhoewel wy niet voor gistiren ontfingen den uwen van den 27. der voorlede Maent, door handen van de Extraords. Ambassadeurs van Sweden, die by ons hart aen-gehouden hebben, ten eynde dat de Christenheydt niet gefrustreert werde van de Vrede, met te opiniatreren by de Plaetse alwaer die behoorde gehandelt te worden, hadden wy echter alvoorens verstaen, dat die van den Haeg uw niet en behaegde, en dat om redenen die ons ten hoogsten verset hebben, als of wy in de geseyde nominatie eenig ander oogmerck souden gehad hebben, dan sulck een werck 't welck de Vrede met alle sekerheyt tot een goeden uytslach mocht brengen: En als men reflexie gemaeckt sal hebben, dat den Hage een plaetze is alwaer de Staten Generael hun gewoonelijck verblijf hebben, alwaer uwe Raets-plegingen gehouden worden, en alwaer men by gevolge allerbest soude onderscheyde d'opregtheyt van onsen handel, sal men voorseker besluyten, dat het Tractaet in geen andre Plaetse met meerder expeditie en beter succes soude konnen gemaeckt worden: En al-hoe-wel wy om dese redenen daer op als noch soude konnen staen blijven, niet te min om aen U en al de Weerelt te verklaren, dat de formaliteyten, omstandigheden, of maniere van handelen by ons geen plaetse sullen hebben, om te beletten dat het Tractaet niet gemaeckt, ende geen meerder Christen Bloet vergoten worde, met soo veel verlies en schade voor de Volckeren, die in den Oorlog zijn ingewiekelt, zijn wy te vreden te senden den Baron Hollis, uyt onsen geheymen Raet, en den Heer Henry Coventry, uyt onse Kamer van Delicten, na Breda om in Handeling te treden met uwe Gedeputeerden, en de geene die'er sich van de geinteresseerde Partijen sullen laten vinden; Ende sullen die doen vertreeken so haest als uwe Paspoorten tot versekertheyt der Schepen, welke wy geschikt hebben tot het over-voeren van de Persoonen van onse gezeyde Ambassadeurs en hunne toerustinge, sullen gekomen

zijn:

zijn: Biddende Godt in verwachtinge de Herten der geever die in desen Oorlog zijn geengageert, te raken met het selve gevoelen van Vrede, die 't Hem belieft heeft ons te geven, ten eynde het Tractaet een goede uytkomst gewinne. Geschreven te Withal den 18. Maert 1667. Uwen wel goeden Vrient. Getekent,

CHARLES R. *En lager,* ARLINGTON.

Eer alle dese wisselingen van Brieven/ en het verkiesen van Breda by al de strijdende Partijen was vast gestelt/ waren al over de 3. maenden verloopen: en om de tusschen-komende difficulteyten van d'een en d'ander/ begosten veele in Hollant en Engelant zwaermoedig te twijffelen/ of van dese Handelinge al yets goets komen mocht: En voorwaer dese Lieden hadden al reden/ want den Somer was reeds voor de hant: Ook was de Provintie van Zeelant van gevoelen: Dat de andre Prov. met 't antwoorden aen den Kon. van Groot Britt. al wat te precipitant waren geweest, invoegen hare Prov. daer door naulijcx had konnen op 't selve succes resolveren: Het voorstel van 's Hertogenbos, Mastricht, en Breda, approbeerdē sy wel, maer niet d'absolute afwysinge van den Hage, veel min de redenen in ged: Brief influerende, &c. Want in den 12. Jarigen Treves had men de Spaense Ambassads. wel in den Hage geadmitteert: Achtende het een eer datte Vrede-handelinge selfs binnen hare Prov. mogte geschieden, en boden daer toe aen Middelburg: Doch wilden haer in desen ten besten laten vinden, om so noodig en Christelijk werk niet te retarderen; Selfs waren te vreden indien voor Dovres by Eng. een andre plaetse wierde verkoren, genegen 't selfde te accepteren. Vranckrijck was van gevoelen/ men behoorde Engelant de keure niet te geven/ en Dovres wierde aldaer voort gebracht/ om geen tijt te verliesen: Den Graef van St. Albans/ op wiens doen men altoos groote hoope had gehad/ wilde geen ordre tot de voorsz. Handelinge/ als voor soo veel hy een Domestijcke van de Coninginne Moeder van Engelant was: Daer by quam/ wat Conditie men soude maken/ of yder soude behouden wat hy had/ of alles restitueren/ gelijck Pouleron/ Cormantijn/ Cabo Cors/ en Nieu Nederlant/ &c. Den Kon. van Vranckrijck seyde oock eenmael op 't subject van dese handelinge met seer groten yver: Dat hy geen contentement en hadde so lange aen hare H: M: geen contentement en wierde gegeven: Immers de voorslag van een stilstant van Wapenen op het tapijt gebragt/ wiert van deser zijde af-geslagen: En hoe onsmakelijck 't onder de Bontgenoten was/ dat Engel. de Kroon Denem. in dese Handelinge hadde willen uyt sluyten/ is genoeg kennelijk: Men hoorde ook dagelijckx veele active woorden in Vranckrijck/ selfs als had de Britse Maj. doen seggen en schrijven: Dat geen ongeluk, hoe groot het mogte sijn, hem nog lijden nog doen dragen soude de onwaerdigheyt, om elders als in den Hage mette Staten te tracteren, &c. Maer Breda nu vast gestelt/ en alle de Bontgenooten vernoecht zijnde op die Plaets/ dede den Kon. van Vrankrijk hare Ho: Mog: Ambass. van Beuningen roepen/ en voegden hem met ernstige woorden toe: Dat hy in conformité van zijne ordres, die hy aen den Hr. d'Estrades zijn Gesant in den Hage gaf, den selve hadde gelast ook een wel particuliere rekeninge te geven aen de Heere Staten van alle 't gene zijn Maj. gesegt hadde, &c. En den Koning van Groot Brittangien sont aen hare Ho: Mo: dese Missive:

Aen de Hooge en Mogende Heeren, onse Vrienden en Geallieerden, de Staten Generael der Vereenigde Nederlant Provintien.

HOoge en Mogende Heeren, onse goede Vrienden en Geallieerden: *Uwen Brief van den 7. deser lopende Maent, geaccompagneert met de noodige Passepoorten voor onse Ambassadeurs, hebben wy ontfangen met de selve affectie en civiliteyt, die gy hebt betuygt in deselve te schrijven; sullen wy trachten te doen blijcken de realiteyt van onse genegentheyt tot de Vrede, en onse afkeer tot de vergietinge van't Christen Bloet; Sulckx wy oock sullen bevestigen door't beleyt en comportementen van onse geseyde Ambassadrs in de Handeling, die voor handen is: Wy sullen niet meer twijffelen aen uw ghelijcke dispositie tot de herstellinge van een goede Vrede tusschen ons, die lang sal konnen duyren, en tot bewijs sullen wy dese occasie nemen om uw te verklaren, dat wy de alternative; die gy voor-geslagen hebt, accepteren, te weten, dat yder partije sal blijven in de possessie van al't gene dat van d'een en d'andere zijde, staende in desen Oorlog, is verovert; 't Welck zijnde præliminariter veraccordeert, sullen wy onse gezeyde Ambassadrs. gelasten in't tegenwoordige Tractaet omtrent alle andre dingen, te procederen op't fundament van't gene 't welcke in den Jare 1662. tussen ons gemaekt en gheslooten is ghweest: En overmits gy uwe begeerten beleefdelijck hebt uyt-gedruckt, ten eynde om te wesen geadverteert van den dach dat onse geseyde Ambassadeurs van hier sullen vertrecken en van de plaets van hart eerste aenkomste, seggen wy, dat sy (met Godts hulpe) Maendag den 2. May hun op wegh sullen begeven, en daer na hun t'uwaerts, soo veel sulckx de tijt sal willen toe-laten, spoedigen, sy sullen de route nemen van Vlissingen, alwaer wy begeeren (volgens d'aenbiedinge die gy gedaen hebt) de Jachten en andere noodige Vaertuygen gereet zijn, om onse geseyde Ambassadeurs, haer gevolg, en toerustinge, mette meeste spoet naer Breda te voeren, op dat geen tijdt worde verloren: Waer op wy Godt bidden dat Hy U hebbe (H:M: Heeren, onse goede Vrunden en Geallieerden) in Zijne Heylige en waerde bewaring: Geschreven tot Withal desen 12. April 1667.*

Uw goeden Vrient. *Getekent,* CAREL R. *Lager,* G. MGRICE.

Den 18. Januarij te vooren was den Coningh mette Kroon op't Hooft in 't Parlement gekomen/ dede het selfde op navolgende Aenspraeck scheyden:

MYne Heeren ende Edellieden: *Ick heb tegenwoordig uwe Geschriften gepasseert, en hoopte datter noch andere souden gereet zijn om te passeeren: Ik en kan niet vergeten, dat weynig dagen na u t'samen-komen in September de beyde Huysen my hebben gepresenteert hare stemme en verklaringe, om my te sullen geven een onderstant van penningen, geproportioneert na den eysch van mijne saken: Het betrouwen hier op, dede my voor af verschieten dat kleyn gedeelte van mijne Inkomsten, 't welck nog niet en was aengeleyt tot betalinge van't Zee-Volck, en mijn credijt is verder gegaen dan ick reden hadde te dencken dat het doen soude, maer het is tegenwoordig ten eynde: Dit is den eersten dag dat ick van eenig gelt hebbe gehoort, tot een hulp-middel, zijnde den 18. January, en hoe hoog sulcx beloopen sal, dat weet Godt, en wat tijt ick hebbe tot de noodige preparatien te maken om sulcke 3. Vyanden als ik hebbe tegens te gaen, dat kont gy genoegsaem oordelen: En ick moet u seggen, dat wat geruchten daer souden mogen loopen, soo en ben ick nochtans in geene handelinge van Tractaten besich: Maer door de genade Godts, soo en wil ick my selven nog u niet overgeven sonder te doen't gene in mijn vermogen leyt tot mijnder*

der en uwer bescherminge: 't Is hoog tijt voor u om uwe belofte goet te maken, en 't is hoog tijt voor u in 't Lant te wesen, so wel om gelt te lichten als om dat de Heeren Luytenanten en Vice-Luytenanten tegen 't onheyl van die oproerige geesten mogen waken, die besig zijn om de gemeene Vrede te verstoren: Waer omme ik geresolveert hebbe een eynde te maken van dese Sessie, op Maendag naestkomende binnen 8. dagen; Voor welcken tijt ick u bidde alles gereet te maken wat ick sal dienen af te doen: Ick en ben niet genegen te klagen dat gy met my onvriendelijck gehandelt hebt in een Geschrifte, 't welk ik nu hebbe gepasseert, waer inne gy een grooter mis-trouwen van my hebt geopenbaert, als ik verdient hebbe: Ick en pretendere niet sonder swakheden te wesen, maer ick en hebbe mijn woort t'uwen regarde noyt gebroken; En indien ick my selven niet en vleye, soo en heeft de Natie noyt minder oorsake gehad om te klagen over beswaernissen, of de minste ongeregtigheyt, of onderdruckingen als sy dese 7. Jaren gedurende gehad heeft, t'zedert dat het Godt belieft heeft my u te herstellen, soo soude ick my verblijden op gelijcke wijse bejegent te worden.

Den Orateur van 't Lager-Huys Eduard Turner, antwoorde daer op aldus:

Met believen van Uwe Majesteyt:

ZEdert dat de twee Parlaments-Huysen door u Majests. bevel zijn vergadert, soo hebben de selve met groote sorgvuldigheyt overwogen den Staet van 't Rijck: Zy vinden uwe Majestt. geengageert in eenen scherpen en kostelijcken Oorlog, bestreden door machtige Princen en Staten, die tegen ons gevoegt zijn, sy sien met groote droefheyt het meeste gedeelte van uwe Hooft-Stad tot asse verbrant; dit zijn zware besoeckingen voor 't Rijck, alleenlijck bequaem voor het advijs van een getrou Parlement: Maer Sire, de saken nader overwegende, soo hebben wy ondervonden, dat ons Politijck lichaem in teering vervallen is, onse schatten die de zenuwen van den Oorlogh zijn, en de banden van Vrede, zijn seer uyt-geput; de groote hulp-middelen, uwe Majest. toe-gevoegt tot onderhout van den Oorlogh, en zijn maer gelijck het bloet in zijnen omloop, 't welk wederom keert om alle de deelen te voeden; waer van jaerlijcx een groot gedeelte na Vranckrijck over-gevoert wert om Apen en Paeuwen wederom tuys te brengen, en de beste retouren en zijn maer overvloedigheden en ydelheden; weshalven wy uwe Majs. tijdig en genadigh Placcaet het toekomende vervliegen van dese Geesten sullen voor komen: Wy zijn mede van alle de Quartieren des Koninkrijcx ontstelt geworden, door de baldadighede der Paepse Priesters en Jesuyten, dewelke door haer groot getal en stout schrijven al de Weerelt te kennen geven dat sy een vollen Oogst alhier in Engelant verwachten: Maer uw Majest. by zijn genadige antwoort, op het versoeck van beyde de Huysen, u bevel aen alle de Officiere en Soldaten, in u Majsts. dienst, om den Eed van getrouwigheyt en souverainiteyt te doen, mitsgaders u Placcaet, om uyt dese Natie te doen vertrecken alle Priesters en Iesuijten, hebben ten meesten dele onse vrese in desen weg genomen. Wanneer het uwe Maj. in 't begin van de Sessie des Parlaments belieft heef ons aen te spreken, hebt ons belast de beste middelen uyt te vinden, om den Oorloch tot de minste last des Volckx te voeren, so hebben de Ridders, Stedelingen en Burgers van 't Huys der Gemeente in 't Parlament sich selven serieuselijck begeven, tot overweginge van die materie; Zy hebben spoediglijck geresolveert, een hulp-middel voor u Maj. over een komende met uwen Staet, en sulckx 1800000. pont. Dan het heeft veel van haren tijt weg gesleept om dit hulp-middel sodanig op te leggen, dat 't genen last mochte schijnen te wesen, vermits een kleyn gewicht altoos op een schouder leggende, ten lesten ongemackelijck valt, maer somtijts op d'andre schouder geschoven wesende, so brengt 't enige verlichtinge by. Het meeste gedeelte der taxatien dese 26. jaren herwaerts gelicht, zijn gelecht op onse Landen, 't welk ons heeft doen wenschen om deselve wat ruste te geven, en hebben wy dien volgende een Geschrifte opgeset, waer by wy in-gebracht hebben alle soorte van Personen, Professien, en personele staten, om uwe Majesteyt te assisteren, en de Lant-taxatie te verlichten: Multorem manibus grande levatur onus, dat is vele handen maken den last licht, wy hoopen dat dit geschrift spoediglijk sal in-brengen een considerable somma van contante penningen, voor de tegenwoordigen dienst van u Maj. Wy hebben mede sorge gedragen voor 't supplement van 't restant der 1800000. p. door een ander gelchrift, voor als noch onder ons berustende, 't welk in korte tijt gereet sal wesen om u Maj. gepresenteert te worden. En om uwe Majs. goede Onderdanen varmogender te maken tot betalinge deser verscheydene hulp-middelen, en met blymoedigheydt u Majs toekomende nootwendigheden te suppleren, so hebben wy nodig geacht een verhinderinge uyt de weeg te doen,

zijnde het oneyndelijck getal van buytenlants Vee,'t welck dagelijcx in-gevoert wierde, onse Marck
ten overkropten, en de prijsen dede dalen, soo wel van onse Inlantse Beesten als van onse Lande; wes
hlaven wy in geschrifte hebben op-geset, verbiedende het in-brengen van alle Buytenlantse Beeste
voor 7. jaren. Wy bevinden dat uwe Majs. Munte niet so wel en wort geemployeert als voor desen
waer van de reden is, dat de hant-gelden en gagien van de Officieren en Wercklieden ten dele betael
worden uyttet alloy 't welck men derwaerts brengt om gemunt te worden, en wat daer aen manc
queert wort door u Maj. voldaen: Waer omme wy tot verlichtinge van u Maj. en van die geene di
eenig Silver of alloy sullen inbrengen om gemunt te worden, een ander middel hebben gevonden, b
een Impositie op Wijnen, Brandewijnen, en Appeldranck, van eenige plaetsen van buyten in gebragt.
Hebbende tegenwoordig u Maj. dit kort Rapport gedaen, so sullen wy met uwe permissie weder kee-
ren tot het opmaken der geschriften die noch onder ons berusten: En wy hoopen de selve sodanig te
eyndigen, tot u Majests. vergenoeginge, dat alle u Majests. Vyanden, soo wel t'huys als buyten, sul-
len sien ende voelen 't gevolch van dese gezegende over-een-kominge, tusschen onsen genadigen Ko-
ning ende zijne getrouwe Parlament.

Het Parlement en scheyden doen noch niet den naesten Maendagh daer
aen / hebbende een Acte gemaeckt om door Polisen oft andersints gelt te lich-
ten tot den tegenwoordigen Oorlogh: En men verboot oock geen Beestiael
uyt Yrlant in Engelant te brengen; Gelijck mede Vis by vremde gevangen:
En tegens de Hooglanders en andere Rovers/ sterckte men de Schotse Fron-
tuyren meerder. De Yren bedroeft/ vreesden de Fransen/ die tot Brest met
35. Schepen scheenen ergens te willen landen. Doen quamen te Withal
Mr. Roper/ en Sr. Peter/ Afgesanten van Engelant na Portugal/ om die
Koning over zijn Huwlijck met Madame d'Aumale te congratuleren/ zijnde
in die Ceremonien niet voor gevallen / als datten Koning van Portugal sien=
de de Engelse Klederen soo verandert by die sy te vooren plachten te dragen /
vraegde/ wat toch de oorsaeck van 't selfde was? De Afgesanten antwoorden:
Dat sulcx was geschiet ter oorsake van de laeste factie in Engel.: Waer op/ vol=
gens 't rapport deser Gesanten/ zijne Majestt. van Portugael met alle die van
zijn Hof mede soodanigen habijt aen. Den Grave Landwits had doen over
de Koophandel tusschen Engelant en Spangien te Madrid een Tractaet ghe=
troffen. Prins Robbert in het eerste tramponeren van zijn Hooft / niet diep
genoeg geeffectueert/ wiert 't selve in dese maent hervat/ en loste meer als een
Once quade Etter/ na welcken tijt hy wel sliep/ en alles met hem nae wensch
afliep: Hy exerceerde hem in zijn Logement / en had onder andere curieusi=
teyten een Instrument laten maecken/ alwaer de Chirurgijns hare moeyten
deden/ om hem op 't selfde te dresseren; 't gunt hy met soo grooten geluck dede
als by yemant onder haer oyt was gepractiseert geweest.

Onverwacht quam uyt Brasilien in Normandijen tijdinge van de uyt-ghe=
loopen 10. Fransse Schepen na Madagascar geschickt / en die men noemden
te zijn van de Fransse Oost-Indise Delphinse Compagnie / daer op den Hr.
Caron voor Raet was mede gegaen/ datte selve omtrent Cape de Bone Espe=
rance door een Oceaen aen-getast / waren ghedreven en genootsaeckt de Kust
van Brasilien aen te doen / soodanig gedevaliseert/ dat onder hare Officieren
een dispuyt ontstont/ of men al of niet na het calefateren der Schepen de Reys
soude vervorderen: Immers daer wiert advijs na Vranckrijck van hare ge=
stalte gesonden. In America saten de Franse en Engelse doe malkander dap=
per in 't hair/ de ruyme Zee-Kust/ en byna alle de Plaetsen waren in Oorlog; de

Engelſe plonderden met 38. ſo groote als kleyne Schepen alle 't Lant in Marikaibo/ ſmeten in de Provintie Guatimalo een Fort om ver / ſy plonderden de Stadt Madagaia/ en kregen tot buyt 360000. ſtucken van achten/ en veel Indigo en Toback / en verbranden oock 6. a 7. Vlecken dieper in 't Lant boven gem: Stadt ghelegen : Zy beroofden oock de Colonie van Apeliawata / Sinamarey/ (40. mijlen van Surinam) oock Chayau/ rockenende al de Indianen op : Dan de Hollanders joegen haer weder uyt Arewacaes / vallende op de Chareebans/ aen den ingang van Necanta : De Franſſen van Martenico beroofden d'Engelſen in Viſſebeke en Baurooma / wegh vo rende veele Negros en ſchoonen buyt : Waer na d'Engelſen 't Fort in Sinamary vechtender-hant in namen / daer 7. Francoiſen in doot bleven/ en neffens 50. oock haren Gouverneur Noel gevangen wierden/ dan 12. man ontliepent ; d'Engelſen verbranden al de Plantagien daer omher/en demolieerden 't Fort/ wegh voerende na Surinam in 2. Sloepen al den buyt / en de Franſſe ghevangens en Artillerye : Namen en demolieerden daer nae noch 2. Froneuyr-Forten in Arewacaes/ ſmijtende Mannen/ Vrouwen/ en Kinderen daer in doot/ alſoo ſy haer luſtig hadden gedefendeert : Maer dit gelach hebben ſy daer naer heftigh weder moeten betalen. 't Hof te Withal kreeg doe ſlegt advijs van Bantam: En wat wonder waſt dat alles over ent ſtont/ de Staert-Sterren haddent belooft: Den Hemel liegt noyt, de dreygementen van ſtraffen waeyen met geen Somerbuy over. Binnen Iſpahan/ 't Hof en de Hooft-ſtadt van Perſien / quam deſer dagen een Ambaſſadeur van den Grooten Mogol/ die ſich liet noemen / Koning van de geheele Weerelt ; En uyt dien hoofde quam hy eyſſchen van de Perſiaenſe Majeſt. de reſtitutie van Candahar en Culibezar/ of by weygeringe wilde hy die mette Wapenen halen ; maer hy wierde in plaetſe van dien tot ſpot achterwaerts op een mager Paert gheſet / en ſoo ter Poorten uyt na zijn Meeſter den grootſprekker tuys geſonden: Men ſach doe aen 't gem: Perſiaenſe Hof/ Engelſe/ Franſe/ en Nederlantſe Dienaers / elck om hare Natie in den Koophandel op dat Rijck voor den andren te favoriſeren : Maer den Koningh als een wijs Heer/ ontfong haer alle / en hy ontfong de Geſchencken / ſonder dat oock yemant oorſaeck had tot klagen.

'T Nieu-Jaer dede Langedock oock een tempeeſt voelen/ waer door de laege Landen aldaer tuſſchen de Rotſen ghelegen / met veele arme Menſchen zijn onder geloopen / verdroncken/ en neffens de gegaerde Schuyren / en 't Zaet reeds in der Aerden/ vernielt: Dit ſtormen voelde Vranckrijck: Op de Kuſten van Napels bleven doe door boos weder ſeer vele Koopvaerdy-ſchepen. Daer legt 18. mijltjes van Siracouſa een Stad Sciorthino/ behoorende den Prins de Ceſſaro en den Marquis Seriſtino van Gaetta / aen de zyde van een ſeer hoogen Berg van ſteenachtigen aert / die eenſdeels over deſe Stadt was hangende/ 't gebeurde den 17. Novemb. 1666. ſo de Prieſter in de Kerck de Miſſe dede/en veel Volck ter devotie was/ gem: Berg op de Stadt is gevallen/ ruynerende over de 100. Huyſen / daer bleven doodt by de 500. menſchen / behalvens groote meenichte die in Kelders en hoolen haer noch eenige dagen daer na lieten hooren/ om hulp krijtende / waer van eenige mettet grootſte gevaer uyt ghehaelt / maer de andere in hare ellende hebben moeten ſterven/ hoewel men

hun genoegsaem konde hooren: Diergelijcke onheylen hoorde men oock zuy
delijcker aen. Arabia was al vreesselijck den 22. Septemb. door Aertbeving
ettelijcke dagen aen-getast ghe weest; men segt / dat out Ninive heeft geschu
als wilde het versincken; dat 5. Vlecken waren versoncken/ en in de 40. Dor-
pen en Gehuchten geruyneert / de Bergen zijn verstoven / en als molsem op-
gevlogen: Welcke Aertbevingen oock ten deele in Palestijnen is gevoelt: Wy
zwijgen noch van Ragousa/ daer af hier nae. Tot Gennes in Vranckrijck
was den Aerts-bisschop van die Stadt doe seer spoockende met een Dochter
Maria Therese Roncoin genaemt/ 32. Jaren out/ die onder't wesen van Heylig-
heyt/ haer devotie plegende/ seyde/ veelmalen door den Geest op-getogen ghe-
weest te zijn/ en verbolgens in veele weken geen voedsel en hadde genüttigt; sy
wiert sieck/ en de Magistraet sont Sr. Bandinelli Sacli om haer te assisteren/ on-
aengesien die dese Dochter had gedreygt met haer in 't Klooster te sullen doen
steken/ of onder de Inquisitie te brengen/ om haer te examineren: Dan 't ge-
luckte dat sy in een raserny koorts daer na storf / echter niet sonder hoope van
Zaligheydt/ als wel geleeft hebbende/ dan zwack van Herssenen zijnde; maer
nog van sinnen niet als die/ die haer mette Inquisitie quam dreyge. Doemaels
was veel spuls in Poictiers/ also 's Conings Lt. Generael te Isodun de Ge-
reform. Kerck wilde neer smijten; Daer waren wel 3000. van de Relgie die
sulcx tegen stonden/ so was hy te zwack: Daer na quam den Intendent Baratin
van Poictiers met veel Roomse/ en smeten dito Kerck als een Romeyns stuck
in twee uren ter neder / den Graef van Pardillan hielp hem tot dit feyt: En
trocken doe na de Burgt van Couhe-veback/ alwaerse op diergelijcke manier
mede een Gereformeerde Kerck ter neder wierpen.

La se tournent les Loix, ou veulent les Rois.

Op de hoop van Vrede tusschen Engelant en Nederlant/ viel in Vranck-
rijck den In-koop van Wijnen tot over de 16000. Vaten / die met neutrale
vremde Schepen en Lorrendraeyers 't Canael door / hun in de Noorder Ge-
westen verspreyden. Men hoopte als noch by dese Lien / om mette Poepen
alleen de Zee te gebruycken/ dat den Vrede achter blijven sou: Gelijck oock
veele Vlamingen en Brabanders/ geinteresseerde aen de Zee-vaert van Oos-
tende en Brugge deden: En hare blintheyt dede haer niet sien dattet onchriste-
lijck was zijn gebuyr yets quaets te wenschen / selfs en beooghden sy niet wat
den Hemel voor gespelt had door Cometen / en dat Vranckrijck hare Landen
pretenderende / oorsaeck had 't Spaense Nederlant den Oorlogh aen te doen /
en sulcks met d'aensienlijckste macht van gheheel Europa/ wiens Majesteyts
Tresaurier Bretilliac in dese maent rekening doende van 't Jaer 1665. / be-
droeg zijn ontfang 79. millioenen/ waer van hy by rembourseinent 32. millioe-
nen aen den Koning hadde goet gedaen / blijvende de rest tot onderhout van
80000. Mannen/ 's Rijckx Fortefiicatien/ Artillerije / en den op-bouw van
Schepen/ alles competerende den Allerchristelijcksten Koning.

Hare Ho: Mo: Ambassadeur te Stocholm de Heer Ysbrants vertrock dese
tijt uyt Sweden na huys/ hoewel tot neutraliteyt/ daer toe men in den Oorlog h
tusschen Engelant en desen Staet / Sweden pooghde te brengen / niets dien

aen-

aengaende opereerde: Dan wel dat die Kroon den Graef van * Dona gelijck geschiede / eerst tijts nae Hollant soude af-senden / om door Mediatie veel lieber dese strijdende Partijen te bevredigen / 't welck sy oock naest Godt seer lofselijck met grooten ijver en succes hebben uyt-gevoert: Den Heer Ysbrants van toogh over Hamburgh na den Hage / daer de Coninginne Christina van Sweden hadde aen-gestelt een heerlijcke Comœdie / genaemt het verloste Jerusalem / 't welck hier nae sal volgen. Het Ys en de koude was doenmaels soo groot in dese Gewesten / dat onder anderen de groote en kleyne Belt toe vrooren: Daer waren by de 80. Passagiers in de groote Belt / welke uytte noort quamen en na Hamburg wilden / op een onnosel Eylandeken de Spreer bevrooren / daer maer een kleyn Hutteken staet; ick geloove datse met Adam en Eva uytten Paradijse gejaeght / aldaer in groote armoede tegens danck Huys gehouden hebben. Twee Sweetse Schepen / de Paerle met Yser / en St. Anteunis met Pot-As wierden los van 't Ys door-sneden / dat vremt om sien was. In Sweden en andere Noortse Landen had de Sneeu so veel Huysen overstolpt / en de Lantwegen bedeckt / datse onkenbaer waren / niet anders dan voorby hooge Sneeu-klippen reysende. In dese tijdt sag men veele Geschriften en contradictien in Frans en Duyts voort komen / dienende tot wederleggingen van de beschuldingen die Engelant de Kroon van Denemarcken had aen-gedaen in desselfs Declaratie (verbat in 't 17. Deel folio 179.): En men was selfs in Holsteyn over die aenwryvingen seer animeus tot verantwoorden / waer over de Boeren seyden: Wir haben der Danise Declaration von der Kantzer gehoret.

In Oostenrijck sach men met diepen indruck der Turcken door de winste van Nieuheusel / geduyrig de Fronturen niet alleen in onrust / maer Sevenbergen met so veel millioenen Christenen nu onder slavernye der Zarazijnen / was en wiert een bruch van ghevaer voor de twee Koninckrijcken Hongarijen en Poolen / beyde in oude Eeuwen twee dappere Pijlaren van Christenrijck / maer nu af-gefoolt / in so ellendigen stant / dat sy in der daet waerdiger waren om beschrept en geholpen / al tot een onderstut van Europa tegens d'Ongeloovige gebruyckt te werden: De Joden een avaricieus Volck / over en weder gaende om hare schachery te drijven / hebben in desen de Turcken niet weynig tot voordeel der Zarazijnen gestreckt / ten minsten onder den naem van Keysers de Spion speelende / en mette Turcken tegens 't Gelove in Jesum Christum

* *Men had goede hope op de grote affectie der Heeren Sweetse Gesanten Appelboom, Fleming, en Cojet, als Heeren van seer goede Policye, en die wel beseffende datten Oorloch tusschen Engelant en Nederlant neffens de geheele Werelt, oock het koude Sweden seer schadelijck was: En voorwaer wy seggen, datte Sweetse Ministers haer tussen de strijdende Partijen seer loffelijck hebben gedragen; hoewel den Heer Cojet, en daer nae den Heer Fleming te Breda, na gewenschte Officien in hare eeuwige Memorie, korts na den anderen zijn overleden; Een Vaersje in 't Latijn op den noch levenden Graef van Dona wierde gemaeckt, seer applicabel over desen soo gewenschten Vrede:*

Comes de Dona,
Non adfert Dona,
Sed dicit Dona:
Et Dona nobis Pacem.

onsen Heylant in spannende/deden dese Fielen (gelijk eertijts de valse Schrift-geleerden tegens onsen Zaligmaker selfs) geen kleyne schade aen de Christen Kercke: Zy Joden om credijt te vinden/ vereerden doenmaels aen de nieuwe Keyserinne een Silvere Becken/ waer in gemaeckt stont een Kint van silver/ wegende 28. marck/ en gemaeckt door de braesste Konstenaers van Neurenberg. Onderwijl * danste men noch te Weenen van vreugde over 't leste Huwlijck/ en men geloofde daer en te Romen / dat Vranckrijck onder pretext van Douagiere op Nederlant/ geensints ijsere Hantschoenen tegens een Weduwe en Weesken soude aen nemen / soo waren de Coninginne van Spangien / en haer Soontje/ als zijnde den pretendent den Allerchristelijckxsten Coningh van Europa: Sodanige Sermoenen deden de Papen in de grootste Kercken/ dan met weynig credit onder de Politijcken.

Poolen gedreycht van de Turcken en Christenen/resolveerden den Man die wel eer Vice-Cancelier was geweest/ Hieronymus Radzieuzky in Ambassade te senden na Constantinopolen te senden: Wy en weten niet of het was om datte Poolse Boeren hem soo haette / welcke seyden / dat hy der Sweden Leytsman was geweest en aenrader onlanghs in Poolen in te vallen / quijt te maken/of datter yets schuylde 't geen men tusschen de gardijnen smoort: Immers hy Radzieuzky stelde sich prachtigh toe/ mede nemende een Capelaen / een Lijf-Medicus/ een Apoteker/ en een Secretaris/ en by de 30. Cavaliers neffens kostelijcke Klederen / en 36. Edellieden Kinderen in root Laken met silvere boorden/ de Trompetters met silvere Trompetten/ neffens een Lutenant met 40. Heyducken in Engels Laken met silvere Knopen/ de Pages/ de Pijpers/ oock Hovelingen/ die te Paerde / maer den Adel in Carotsen reden; soo dat dese Ambassade wel in 1000. Menschen/ en 100. Wagenen bestondt / behalven die te Paerde reden ongerekent: Hy vertrock van Dantzich den 9. Februarij op Elbingh en Warzau: Hy had voor 5000. gl. Hollants Laecken tot Dantzich doen koopen / en veel silvere Kroesen / en Chinese Cabinetten / om aen de Porta van Constantinopolen te presenteren: Dese Ambassade scheen te meer hoogmoedigh / vermits uyt krachte van dat niet alleen de Coning van Persien metten Turckschen Keyser een Treves van 8. Jaeren hadde getroffen / waer in de Tartaren geconstringeert waren omme geduerig voor de Persianen tegens de Turcken op te sitten: Maer 't was oock gewis datte Turckse Keyzer de Cosacken tot zijne devotie hebbende / metten aenvang deses Jaers in de Ukranie in vallende / over de 3000. Christenen in Slavernye weg voerden: En de Turcken brachtent soo verre dat selfs de Wallachers en Moldawers/ die wel eer tot devotie des Christenheyts plachten te wesen / nu selfs den Oorlogh aen Poolen declareerden / en daer toe stieten oock de Hospodaren / een brutael Volck; die als de Poolen haer meenden te achtervolgen / haer met den Roof en weg gevoerde Christenen in hoolen en gegraefde kuylen onder de Aerde verschoolen / en weder als een blixem onverwagt om een roof de Nabuyren overvielen: De Coninginne van Poolen had mede in desen tijt dit ongeluck / dat verscheyde Poolse Heeren haer aenwreven de schult van de inval der Tartaren en Cosacken / en wegvoeringe der Christenen/ 't welck

* On der 't geroep van vivat Leopoldus & Margareta. sy

sy soodanigh na haer trock/ datse geen lust meer tot leven schepte/ en wel haest dit Aertse Coninckrijck op gaf. Selfs Lubomirzky den ouden Poolse Velt-Heer / was den 6. deser tot Breslau in Silesien overleden in een Slaepsieckte en beroertheyt/ by afwesentheydt zijner Gemalinne ende Soon : Hy recommandeerde seer/ dat zijne Kinderen toch niet en wilden aen-spannen met die haer tegens de Poolse Kroon wilden ophitsen: Hy wiert gelegt op een Bedde van Staet/ en van veele gesien; 't selve waren Phrijgise Tapijten/ seer kostelijck van gout geborduyrt ; En lach aen zijn rechter hant den verguldẽ aenwijsende Scepter / en ter lincker den Koninckl. Velt-Marschalckx-Gebiet-Stock/ van Ebbenhout/ en veele Gesteenten verciert/ om deselve waren twee in-gherolde Brieven / waer in stonden / S. T. / betekenende den Naem van Sigismundus Tertius, Polonorum Regis: En aen zijn Voeten sag men een Persis Swaert/ wiens Hant-gevest van Silver een Gesteenten was/ een weynig lager dan de voeten lagh des Hertoghs Scharlaken rooden Hoet / geboort met witte bonte Vellen / boven was een Hemel van goude Tappijten / en daer rondsom stonden de Flambeauwen in silvere Candelaren te blincken ; En op die manier is dien ouden Heer ten Grave geset.

FEBRUARIUS 1667.

DEn 11. February wiert Dr. Mackdowel zijn Sententie van de Rolle in den Hage af-gelesen/ en wiert gecondemneert in een eeuwig bannissement uyt Hollant/ West-Vrieslant/ Zeelant/ en Utrecht / en voldoeninge tot de onkosten en taxatie van den Hove / om dat hy tegens 't Placcaet van de Heeren Staten de gelegentheyt van 's Lants Vloot door Missive den Vyant had te kennen gegeven. Lut. Coll. Copes/ als Commissaris by den Bisschop van Munster geresideert hebbende / gaf den 15. deser aen haere Ho: Mog: 't volgende raport over :

DEn 23. Augusti 1666. zijnde verschreven uyt Wesel op den Hage te komen , op een tractement van 15. gulden 's daegs, is na gedaanen Eed tegen giften en gaven, en ontfangh van zijne Instructie nessens verscheyden Tractaten, en Alliantien, den 10. Augusti vertrocken, en den 14. tot Wesel gekomen, zijne equipagie in-gerecht, en den 16 in 't Sticht Munster in-getreden, begroetende den Heer Grave van Velen, als een der voornaemste Leden van dien, ende na gedane compliment met veel eere ten respect van u Ho: Mo: ontfangen en gedemitteert. Den 18. tot Reinen op d'Emse gekomen, van daer zijne Furstel. Doorl. van zijn arrivement gedient, is den 20. Augusti ten elf uren ter Audientie geadmitteert, en zijn Credentialen over-gelevert, en na aflegginge der Curialen ter Tafel en Maeltijt geleyt, en met betuyginge van alle eer en affectie zijne Furst. Doorl. bejegent geworden : En so van Reinen tot Bentlagen dikmaels zijnde ter Audientie en Maeltijt op-gehaelt, heeft volgens u Ho Mog. aenschrijvens geremonstreert de fotuen door den Oversten Berenze in de Heerlijckheydt Ham, toe-behoorende de Heer Baron de Pallant, gepleegt, welcke klachten den Oversten zijn toe gestelt, met belofte van goet recht te sullen doen. Zijn Furstel. Doorl. seyde dat 3. Huysluyden tot Wesel tegens Tractaet gevanckelijck gehouden wierden, en dat voor de Trouppes van Lunenburgh door het Sticht Munster passagie aen hem versocht was , maekte 't Sweetse Leger seer groot, en dat de Stadt Bremen vol onlusten en oneenigheyt was. Dese volgende dagen heb ick met visiten te geven aen de Heeren Prelaten en Furst. Ministers, hen versekerende dat haer Ho. Mo. goede intentie en genegentheyt tot Vrede hebben. Ook by den Gouvern. van Munster versocht de relaxatie van enige Officieren van desen Staet by retorsie tegens de Weselse Boeren aen-gehouden, en hebbe hier van haer Ho. Mo. by Missive kennisse gegeven, als mede van de constitutie der Munsterse Volckeren, Fortificatien der

Steden

Steden aldaer, de aenſtaende Vergaderinge tot den Lantdach, en wat uyt Bremen, als mede uyt 'he Sweetſe Leger tot mijne kenniſſe quam. Oock hare Ho: Mo: genotificeert de klachten die den Hee Biſſchop voerde tegens den Generael Commiſſaris Groenewalt, en zijn F. Doorls. vredelievent ge moet tegens d'Onderdanen van deſen Staet, die van Groeningen af tot aen zijne Lants-palen de con tributien hadden belooft: Oock geadviſeert de ombragie die aen 't Biſſchopl. Hof was, over die byeen-komſte der Kur-Brandenburgſe, Lunenburg, en Caſſelſche Miniſters tot Bylefelt, dat oock deſelvige in 't Sweetſe Leger geapprehendeert wiert, mette welcke, en ſpecialijck den Generaliſſimus, den Heer Biſſchop correſpondentie hielde: Doch aen d'andere ſijde ſprack zijne F. Doorl. een nadere Alliantie met den Staet van u Ho: Mo: in te gaen, en wat avantagie de viciniteyt zijner Landen konde by brengen, en hoe daer van op 't nieuw veele ſinceratien hadden gedaen, en dat tot dien eynde niemant meende af te ſenden, daer toe voegende, dat men met vele Furſten des Rijcx was in Allian tie, en in korten tijt 10000. man in de Wapenen konde brengen, onder goede Officieren, die hy ſonder onderſcheyt van Religie zijn beſte Veſtingen toe vertroude: En alſo 't u H. Mo. heeft belieft hem Commiſſario te laſten, ſekere Onderdanen van deſen Staet t'aſſiſteren tot recouvrement van 50000. Rijcxds. der Stadt Munſter verſtreckt met de vervallene Intereſſen, heeft de Hr. Biſſchop op zijne remonſtrantie alle faciliteyt by gebracht, en inſgelijken gedaen mette ſake van de Gebroederen Wickefoort tegens de nalatenſchap van den overleden Dom-Deken Malincrot, 't welck te ſpoediger ſoude zijn verrecht, indien niet de reyſe van Courvay, de Jachten, en de beſchrijvingen ven de Lantdagen, veele interrupten hadden gemaeckt, doch eyndelijk ſo verre is gebracht, dat een goet contentement aen de geintereſſeerde is gegeven. Waer by ik u H: M: onderdanigſt moet bekent maken de klachte der Stadt Munſter over haer verſchoten penningen aen de gevangen Officieren, Ruyteren en Soldaten van deſen Staet, haer gedaen, en noch ſtaende onbetaelt. En om ſpecialer te adviſeren over 't point van een Alliantie met deſen Staet in te gaen, hebbe berecht, dat den Hr. Biſſchop verſocht heeft te willen ſonderen, of zijne aenbiedinge van incluſie ln de defenſive Alliantie ſoude geaccepteert werden, konnende ſien uyt die uytgeſtroyde Paſquillen en licentieuſe Boecken veel ongenegentheyt tot zijn Perſoon. Haer H: M: hebben uyt mijne advijſen geſien de contiduatie die de Heer Biſſchop heeft gehouden, geduerende de Belegeringe der Stadt Bremen. en hoe hy haer geſochte aſſiſtentie geexcuſeert, om de Sweetſe Generael niet te offencere, doch ombrage nemende van de Lunenburgſe marſch na de Fronturen van 't Sticht Bremen, en dat de Graef Wrangel ſich in gelijke poſtuer ſtelde haer te bejegenen, heeft zijne Ruyterije gelecht op de Emſe, en zijn Soldaten uytſchot of keurlingen, beſtaende in den opbot van den vijfsten man zijner Onderdanen, op de paſſagien en advenuen van zijn Sticht, en heeft daer-en-boven perſoonlijk geabboucheert den Hr. Keurfurſt van Keulen, geaſſiſteert van den Hr. Biſſ. van Straetsburg tot Courvaz, om te redoutabelder te zijn tegens beyde de voorſz. Legers. De Belegeringe zijnde geeyndicht, heeft 25. man van yder Comp. te voet geretaxeert, doch de correſpondentien metten Hr. Grave Wrangel niet af-gebroken: En alſoo de geruchten van den intocht der Sweden na Ooſt-Vrieſlant continueerden, den derden man zijner Onderdanen wederom op-geboden, en alſo altijt op zijn hoede gebleven: Rakende de Contributien by haer Ho. Mo. gepretendeert, en by haer Ed. Mo. den Raet van State hem gerecommandeert, daer over hebbe ick diverſe Brieven met den Commiſſaris Generael Groenewald gewiſſelt, oock den Hr. Biſſchop de rechtmatigheyt van deſe pretenſie voor gedragen, die tot deſtructie van de ſelve, ſeyde hem ingewilligt te zijn de Contributie van Groeningen tot aen zijne Frontuyren, die hy doch uyt inſicht van Vrede liet ongeeyſt, men ſoude hem echter by autentijcque Copyen betonen, met wat fondament men deſelve vorderde, om daer van te mogen oordelen, alſo 't geene der Contributien aen zijne Onderdanen hadde verboden: De aenkomſte van den Franſlen Envoye Monſr. Milet gaf veel conſideratien aen 't Hof, en over 't Tafel diſcourſſen van verſcheyde ſpeculatien, ſomtijts klagende over u Ho. M. diſobſervantie van 't op-gerechte Tractaet van Vrede, aenhouden van zijne Heeren tot Weſel, viſitatie zijnder Schepen op de Eemſe foules zijner Onderdanen, en dat die van Oldenzeel zijne Militie t'onrecht van gepleegde foules omtrent hare Stadt beſchuldigen, met vele redenen ſulcx aſtruerende: Doch daer na op d'onderrichtinge aen zijne F. Doorl. gedaen, ſprak avantagieuſer van de nadere Alliantie, en dat geen Potentaet ſoude durven ondernemen deſe hoge Partijen aen te taſten, zijnde Kur-Keulen genegen, en dat hy vertrouwde den Hertog van Nieuburg ook daer toe ſoude konnen bewegen. Rakende ſekere gedetineerde Ruyteren van den Ritmr. Ripperda, ſeyde zijn F. Doorl. dat de executie contrarieerde den inhout van de Tractaten mede brengende, dat die ingewillicht waren, ſouden byggbracht werden: Doch door yder zijne hoge Overheden, niet door gewapende Ruyters of Knechten, als in deſen was geſchiet, en deſe Ruyters willende blyven ſitten op koſten van ongelijcke, ſelfs hare ruine hadden veroorſaeckt. By het aficheyt heeft zijne F. Doorl. in vele delen zijne oprechte genegentheyt tot u H. Mo. getoont, dat wyl Vrient zijnde van den Staet, echter niet ſoude konnen ſtil ſtaen zijne ſecuriteyt te conſerveren, en in tijt van Krijgs-volk aen te nemen, zijnde de macht van de Kroon Sweden te conſiderabelder geworde door den Vrede gemaeckt met den Grootv. van Moſcovien, en t'ſamen-gevoegde Troupes leggende in 't Sticht Bremen, en in 't Vorſtendom Pomeren, over de 20000. man onder brave Opper-hoofden by

een

een brachten: Dat de Vereen: Nederlanden daer by niet al te ſecuir moſten weſen, zijnde hare Stroomen licht te paſſeeren, poſten te vatteu, en ſeer haſardeux als ſy de Militaire rencontres mette Sweden ſouden willen wagen., dat den Geſant van u Ho. Mo. vruchteloos uyt Sweden te rugh quam, des Graven van Dona komſte onſeker was, Sweden alreede 6000. man hem den Heer Biſſchop had aengeboden, dat de Sweden niet konden vergeten wat de Furſten van Lunenburg en Oſnabrugge, hoewel machtige Vorſten waren, hun hadde gedaen: En vorders tredende in diſcourſſen, oordeelde d'Alliantie van te weynig Iaren te zijn, ook wel te willen ſeparaet tracteren, en ſulckx voor vele Iaren, hoewel dat wel konde begrijpen dat zijne Landen den meeſten aenſtoot ſoude lyden: Ondertuſſen dikmael verhalende deſe woorden, aber wie bekommen wir onſer Borculo wederumb? My vorders demitterende met groote beleeftheyt, en met Brieven van Recredentie by de Heere preſiderende in-gelevert. En is dit, dat ik met onderdanigſt reſpect van u Ho. Mo. volgens mijne ſchuldige plicht, hebbe ſullen aendienen, Godt biddende der ſelve te Zegenen met allen gewenſten voorſpoet, als die ben, Ho: Mo: Heeren u Ho. Mo. onderdanigſt gehoorſaemſte Dienaer en Onderdaen,

WILH: COPES.

Daer wierde tot de algemeene laſten van den Oorloch by deſen Staet voor deſen Jare conſenten gedragen van een 200ſte Penningh te heffen: En de caſſatie van den 12. nieuw geworven Regimenten Lant-militie op het tapijt gebracht / nam echter geen voortgangh / meynende onder anderen de Provintie van Groeningen / dat by deſen tijt, wanneer ſig wel haeſtelijck nieuwe onheylen konden openbaren, ſchoon of wel den Oorl. metten Prince van Munſter was geaſſopieert, men van ſodanige Militie 't Lant niet behoorden te ontbloten, alſo men Ao. 1665. wanneer de onluſten mette Munſterſe begoſt, van ſodanige ontblotinge genoegſaem de ſmerte, en ſpeciael hare Prov. hadde gevoelt; dat men door ſodanige caſſatie ook aenſtoot ſoude gevē de Uytheemſe Staten, die men in tijt van noot gehouden was by te ſpringen, &c. En derhalven voor als nog niet en konden gedogen de voor geſlagen caſſatie der 12. voorſz. Regimenten. En in ſerieuſe termen ſeggen ſy in een Brief aen de Staten Generael van den 2. deſer / te verſoecken: Dat d'andre Prov. daer heen mogten werden gediſponeert, datte nieu geworven Militie ſo lang in dienſt mogte werden gehouden, ter tijt deſen Staet in meerder ſecuriteyt tegens de gevreeſde periculen ſoude zijn geſtelt, oft dat ſy, die hare Prov. met Tonnen Gouts ſpeciael in den Munſterſen Oorl. ſoo veele alrede hadden beſwaert, en ook een merkelijke ſomme van penningen verſchoten, van waer ſy nog geen rembourſement van den Staet hadden bekomen, dat ingeval men buytē vermoeden mette voorſz. ontijdige caſſatie wilde voort varen, ſy geen conſentē meer tot de Zee-ſaken ſouden dragen, maer de ſelve in houden, en de penningen daer van tot beſcherminge van hare Prov. als op de uytterſte Frontuyr-plaetſen van de Geun: Prov. gelegen, gebruyken: Hebbende d'Admiralit. in Vrieſlant alrede ordre gegeven hare Equip. te ſtaken, tot dat men nader verſekert ſoude ſijn van d'opgem: non-caſſatie. Den langdurigen Ooſten Wint ondeckte weder 't Caſteel of het Huys te Britten by Catwijck-op-Zee / waer over veel Volk derwaerts toog: Men verhaelt dat doenmaels daer enige Jootſe woeckenaers hun bevonden / pretendeerde met eenige Inſtrumenten aen de Fondamenten te peuteren / voorgevende / datſe enige goude en ſilvere Penningen hadden gevonden / en verkochten aen de onkundige en licht-geloovige ten hoogen prijſe veele van de ſelve / 't welck men naderhant bevont puer bedroch te zijn / en datte voorſz. Joden ſtucken hadden laten gieten / en onaenſienelijck toegemaeckt / als hadden deſelve veele Jaren begraven gelegen.

De Kooplieden waren niet genoegh gevexeert metten Zee-Oorlog buyten de Straet van Gibraltar onder de Christenen / maer wierden van de zwarte Barbaren in dese maent jammerlijck uyt-geschut en berooft; Die van Algiers deden desen Roof/ en namen:

1. Madame Theodora, Schipper Pieter Symonsz. Binnewise, met Koren na Livorno de wil hebbende, en genomen by Cadix, na datte Schipper daer op nef-fens 10. a 12. andre doot geschoten waren, dan op de Rede van Algiers komende, is daer met de Turckse Kaper die hem nam, beyde gestrant en gesoncken; Hier wierden 27. Christenen tot Slaven gemaeckt.
2. Een Schip van Duynkercken, met Teer en Deelen van Hamburg na Spangien wil hebbende, te Algiers op-gebracht.
3. Een Duyts Schip met Pijpe-duygen.
4. Een Galjoot van Amsterdam, met Kooren per Cadix.
5. Een Genuees Scheepje met wat Oly en Limoenen, daer van het Volck vluchtende gesalveert, dan 't Scheepje genomen is.
6. Een Spaens Advijs-Jacht, uyt America van St. Domingo af-komende met contanten, Indigo, &c. sich wel defenderende, is gesoncken, doch 15. man tot Slaven gemaeckt.
7. Een Barcke van St. Remo, met Graen over willende.

Daer tegens wiert een Algierse Rover in Spangien op-gebracht. Twee †Zeeuwse Capers met 34. en 16. st. gemonteert / taste den 15. deser door de Tems aen 't Engels Fregat de Patrick / gebout te Bristol / een nieuwen nagel met 48. st. Hy had twee Branders by hem / maer die quamen niet aen / waer over den Capiteyn van de eene die door ging / in Engelant metter doodt is gestraft: Evenwel de Kapers tasten 't Fregat soo hart aen / moetende oock achterwaerts op de 2. gemelte Branders gade slaen / dat sy 't selve vechtender hant veroverden / en den 21. Februarij in Zeelant op brachten: Het kleynste Capertje was al eens af-geweken / mits dapper getroffen zijnde: Over dese Batavise daet hebben de Staten 8000. gulden boven 't geen in dit Schip ten buyt gevonden wiert / aen de Veroveraers ghe schencken. Men was noch al hier te Lande in gedachten / dat d'Engelsen ergens souden Landen / en een ravage doen: Gelijck oock den 22. deser ter Vergaderinge van haere Ho: Mo: wierde gelesen sekere Memorie van den Lut. Adm. de Ruyter / tenderende / ten eynde by tijdts alle de Tonnen ofte Boeyen in alle de Zeegaten deser Landen op-genomen mochten werden / om den Vyandt daer door te abuseren. De Staten van Zeelant vertoonden doe / hoe datter 3. nieuwe capitale Schepen ten Oorlog in hare Provintie gebout en reed waren / indien men Canon daer toe verschafte: Waer toe de Provintien van Gelderlant / en Utrecht wierden aen-gedient daer toe te contribueren / &c.

Den Koningh van Groot Brittangien quam ter halver deser maent weder in 't Parlement te Westmunster / mette Kroon op 't Hooft: En de volgende Harangue in 't Engels gedaen hebbende / die aldus luyt:

Mijne

† Dit warens Capiteyns Dirck Jacobsz. Kiela, en Willem Marinisz.

MYne Heeren ende Edelen: *Ick danke u voor de Bil die gy tot mijne Subsidie gegeven hebt, en versekere u, dat het gelt tot dat eynde sal besteet worden waer toe gy 't gegeven hebt; Ik hoop wy sullen beleven sodanige Bilds te hebben met minder moeyten. Ick aenmerke yets my aengaende wegen het gelt, dat zedert den Oorlog was op-geheven, ick wil sorge dragen (na soo veel geruchts) dat het selve niet verquist wort, maer besteet uyt mijn last, in dier maniere als te vooren aen 't Parlement belooft was: En de Commissarissen sullen veel te verantwoorden hebben, indiense niet ontdecken alle maniere van bedroch en uytsuypinge: Het saysoen des Jaers is seer verre verlopen, in welcke onse Vyanden groote voordeelen in hare Equipagie over ons hebben; Matr door de genade Gods ick wil alle preparatien maken dien ick kan, en soo haest ick kan: En noch moet ick u verhalen, dat soo eenige goede omkeeringen tot een eerlijcke Vrede zijn gemaeckt, ick die niet wil verwerpen; En ick geloof dat alle arme Menschen blijde sullen zijn, het te sien so verre gebracht; Uwe eygene Plaetsen soecken de Vrede en sekerheyt, wijlder ongerustige geesten genoegh noch wercken: En ick bidde u, en ick verwachte van u, dat ghy u uytterste vlijt wilt doen om al die valsse inbeeldingen uytte herten des Volckx, van alle quaet na bedenken, en ick weet niet van wat jalousien en swarigheden wilt af weren: Want ick moet u nochmael verhalen, en ick ben seker, dat ick recht heb dat het Volck noyt minder oorsake heeft te klagen van verdruckingen en swarigheden, als sedert mijn wederkomste tot u; Indien de taxatien en laste zijn swaer op hen, wilt dit in haer gemoet in drucken, dat een Oorlog met sodanige machtige Vyanden niet gemaintineert kan worden sonder taxatien; En ick versekere u, dat het gelt daer toe op geheven niet en komt in mijn beurse: Ick sal hier niet meer toe doen, dan dat ick mijn selven beloof alle goede effecten van uwe affectien en wijsheyt, waer gy zijt: En ick hoope, wy sullen van een sin zijn, voor mijn Eere, en de welstant des Koninckrijckx.*

Vervolgde den Cancelier Hijde / volgens ordre van den Coning / die haer gen seyde dattet Parlement soude scheyden tot den 20. October naest: Waer op Turner den Orateur van 't voorsz. Parlement antwoorde: Datter geen meerder geluck van verhoogingh voor eenige Natie was / dan de Eendracht tusschen den Prins ende het Volck / 't welck den Coningh en zijn Voorsaten altoos hadden getracht te onderhouden: Dat 't Parlement tot de lasten des Oorlogs merckelijcke subsidien hadde geconsenteert / tot vervullinge der beloofde 1800000. ponden: Maer dat oock het verbranden van London een rechtvaerdige straffe van den Heere was geweest / hoewel de Burgers aldaer toch geen grooter Sondaers en waren dan andere: Zy hadden oock verscheyde Ordonnantien vaerdig dienende tot herbouwinge der Stadt: En op-heffende een Impost op de Koolen daer komende / oock om gelt op een Polis te lichten / en te confisqueren de Goederen der Fugitiven die sich over Zee ont-hielden / en om alle differenten te mogen scheyden over de Gronden van de Timmeragien binnen London: Werdende allereerst aen het Costuym-huys metten opbouw begonnen: Oock om de Gevangens te verlossen / en de Zeelien te betalen: Welcke te London reeds hadden beginnen te mutineren / komende in grooten ghetale door de Strontstraet tot in Schotlants-laen / daer den Koningh was / die den meesten hoop schoon toe sprack / met beloften van betalinge op haer schreeuwen om gelt / terwijl 5. a 6. van de meeste belhamels

gegrepen/ en eerst in den Tour/ en van daer na Gatehouse wierden gekerkert en soo na de Barbados versonden. Men was noch seer gestoort op den Dr. Heyden / by ons op het 17. Deel fol. 151. aen-geroert / hy sat nu noch in den Tour/ en men oordeelden dat desen gepretendeerden Sterrekijcker wel de waerheyt ten deele had voorseyt/ maer daer onder sach men oock loopjes / niet veel min dan verraderije. Engelant schepte meer geneugt in den Expressen van Spangien/ met versekeringe van 't gesloten Tractaet over de Commercie met die Kroon. En men sprack oock te Withal met groot genoegen hoe den Engelse Gesant Mylord Winchelsea tot Constantinopolen by den Grooten Heer geluckigh hadde gestupt de desseynen van den Fransen Ambassadeur tot Adrianopolen / welcke aldaer aen d'Ottomannise Regeeringe arbeyde om te willen in trecken de oude Previlegien aen de Engelse Natie in Turckyen vergunt / specialijck/ dat sy onder hare Vlagge (exempt vreemde Waren) alle Goederen mochten vrij en vranck in brengen. In West-Indien hadden de Fransen hun doe af-genomen Antigo / veel Engelse gevangen en wegh gevoert/en had hem den Gouverneur in een Bosschage metter vlucht gesalveert/ daer hy sich eenigen tijt onthielt. Den Koningh stont doe de Fransse Coopslieden in Engelant woonende/ toe / dat men in zijn Majestts. Coninckrijcken alle Fransse Wijnen mochte in-brengen welcke alreede in-gescheept waren; 't welck sommige Lorrendraeyers niet wel en geviel.

De beloften van succes die Vranckrijck in dit Jaer verscheen/ dede zijne Majest. tot Versailliës een Ruyter-werck aen stellen : Den Koningh quam der den 20. deser met 't gantse Hof/ en vergaste zijn Broeder en Gemalinne/ die wy voortaen sullen noemen Monsr. en Madame / oock Mademoiselle hare Dochter/ en veele andere Princessen / vry meer als ongemeen : 's Avonts had men een Balet op 't Casteel/ die door den Coning selfs en de Coninginne begost wiert/ en vervolgt door Monsr. en Madame / en daer na door Duc de Anguin en zijn Hertoginne/ &c./ verstaet wel/ sy waren toch alle seer kostelijck gekleet/ maer in masker/ bysonder den Koningh/ die half ghekleet was na de Persise mode/ en half op 't Chinees/ en dat rondsom met Gesteenten; 't welck alles af liep met een glas vrolijcke Wijn van alle eer / en scheyden soo. Den naesten morgen wiert op de plaetse een Ren-plaets aen ghestelt voor d'Orangerie/ daer den Koning 4. dagen te vooren staketsels had laten maken : Daer verscheen ten 4. uren eerst de Coningin in masquer van Gout / gesteenten/ en geborduyrde Klederen/ verselschapt met Madame / die op 't Turckx ghekleet was/ neffens de Hertoginne d'Anguin / en andere / elck op 't kostelijckst toegestelt : Den Koning komende / verscheenen oock met zijne Compagnien ter rechter en slincker zijde/ neffens de asschutselen/ waer door weder aen quamen partije Cavallerye door een kleyne ingang / onder 't blasen van 8. Trompetters/ ettelijcke Tambours/ en andere Speellien : Dit was den Hertoge van St. Agnan / wel de voornaemste/ op zijn Persis ghekleet / hy vertoonde sich als Velt-marschalck Generael/ en sat seer destich te Paerde/ en al zijn Volck saten op uyt-gelesen schoone Paerden ; Madame gheleyde hem in een superbe kledinge op een wit Paert/ met geborduyrde teugels/ van Paerlen beset / en

bordupzselen/ soo waren hare en zijne Klederen : Den Koning volgden na/ en hy en gaf sich niet te kennen dan door een Rijck Hongaris Kleedt / dat hy aen had / beset van goude en gesteenten / en dat noch bedeckt met een Casiack van de selve gestalte / omhangen met Vederbossen / en geciert mette dapperheydt van zijn Royal Paert / 't welck sich niet en scheen t'eeniger minute te vernoegen met het dragen van soo een grooten Monarch / 't Paert was superbe / en den Caperçon breydelden hem naeulijcx/ als had het een verstant gehad van al de moyicheden en Plumagien welcke om zijn krullende ooren hingen : 's Conings Broeder / die wy mede Monsr. noemen / volghden zijn Majest. op de Turckse wijse gekleet / hy sat op een gecaperconeert wit Paert / met een dekkleet vol rijcke Paerlen / den Hertoge van Anguin was aen de zijde van hooggem: Monsr./ doch na de Indiaense maniere omhangen / en toch soo wel toegerust als eenige der voorgaende / desen volghden 10. Esquadres/ yder op diverse Natien mode gekleet/welke Renning beslote wiert door 8. Pickeurs van de hooge en lage Escurie/ yder sittende op een der schoonste Paerden van Europa ; De twee troupen deden een keer om het Velt/ om also de Coningin te groeten/ waer op de Juffrouwen haer aen d'een zijde van de Leuningen of staketsels rangeerden / en de Cavaliers aen d'andere zijde/ soo dede den Koningh zijn eerste Ren mette Pijl of schicht / verselt met 3. Avonturiers / die ter selver tijt met een Lancie liepen / als ook den Koning op 4. Moren ten eynde de Renbaen staende / waer na d'andere Ridders renden / soo mette Lancie als mette Pijl en 't Rapier ; Hier op den Coningh een tweeden loop begost mettet Pistool / en de selve Heeren van zijne Compagnie / en wierp een Hooft af dat op de hoeck van de Renbaen was geplaetst / hem volgden al de Cavailliers ; daer na dede den Coning / altoos van zijn 3. Avonturiers gevolcht / noch diverse lopen / mette Sabel in de Hant / slaende ende houwende op de koppen van 4. Hydraes/ die oock op een hoeck van de Renbaen stonden / yder volgden den Coning in actie : Onder dies vielen noch geestige sprongen en galanterijen voor / aen-gerecht door de 8. Pickeurs : Eyndelijcken gingen de 4. Avonturiers haer by de Dames voegen / om weder een tour te doen/ en afscheyt van de Coningimne te nemen / en trocken soo door de selve Poorte weder uyt daer door sy in-gekomen waren : Daer waren menigte Vremdelingen/ meest Nederlanders/ en noch meer Francoisen om te sien / welcke de ruyme Balustrades verbulden : 's Avonts begost men door ordre van den Koningh te danssen / 't welck duyrden tot 6. uren smorgens / met een grooten toeloop van meenigte Masqueraden/ voor de welcke zijn Majest. had verordineert en geduerigh onderhielt vier Tafelen vol versse Servis / t'elckens van den avont tot den uchtend op de kostelijckste wijse/ diergelijcke in de Werelt noyt en is gesien.

In 't Landt van Luyck bleven tot Limrich noch al besoigneren de Commissarissen van den Keurvorst van Brandenburg / en die van Duc de Lunaburg/ over de verschillen der Religien in de Hertoghdommen van Bergen en Gulick. Tot Zel vergaderden de Stenden op den eysch van Duc de Lunaburg/ tot onderhout zijner Troupen / waer op sy resolveerden egeene cassatie te doen/ voor al-eer men verseeckert ware van het desseyn der Sweden in het

Sticht Bremen. Denemarcken confisqueerden doe mettet onderbolgende Placcaet alle Engelse effecten in zijn Rijck:

WY FREDRICK de derde, *door Gods genade Koning van Denemarke, Noorwegen,&c. doen hier mede weten, dat alsoo de Krijghs-vlamme tusschen den Koning van Groot Brittangien*, *en de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden soo verre is uyt-gestreckt, dat de Engelsen, sonder haer eenige oorsake gegeven te hebben, verscheyde hostiliteyten in onse Havenen en Stroomen tegen ons en onse Onderdanen ghecommitteert, en daer na den Oorlogh door een opentlijcke Declaratie tegens ons hebben verkondigt: Waer door wy dan, volgens billijckheyt en Recht van alle Volkeren in sodanigen toeval, veroorsaeckt zijn te verklaren voor geconfisqueert, gelijk wy dan verklaren by desen voor geconfisqueert, alle schulden die wy volgens onse gegeven Koninklijcke Obligatien de Engelse Compagnie tot Hamburg schuldig zijn gebleven, als mede alle andere vorderingen die eenige Engelse Onderdanen van ons selven of van onse Ondersatẽ op eenigerley manieren mochten hebben te pretenderen: Bevelende hier mede ernstelijck alle onse Onderdanen in onse Koninckrijcken en Landen, dat sy binnen den tijdt van 6. Maenden, van dese Declaratie af te rekenen, rechtelijck sullen aengeven wat sy aen enige Engelzen souden mogen schuldig zijn: En sulckx te doen hier in ons Rijck Denemarcken in onse Schatkamer, en in ons Rijck Noorwegen, en in ons Vorstendom Sleswijck en Holsteyn by onse Stadthouder van yder Plaets: Waer na sig yder ten op hooge straffe heeft te reguleren. Gegeven in Coppenhagen den eersten February 1667.*

Tot Erfort was het oock in onrust over des selfs Stadthouder den Heer van Reiffenbergh/ werdende van de Mentzise versekert van zijn Slot/ en na Coninckstein/ twee mijlen van Francfort/ verboert; Kur-Ments Broeder Heer van Rhonborn soude t'Erford in zijn plaets Gouverneur zijn/ soo men seyde; en geschiede dese versekeringe om dat dito Reiffenberg mette Sweetse correspondentie soude gehouden/en 't Slot aen haer over leveren willen hebbe/ dan veele geloofdent niet. Den 18. deser was tot Weenen ghestoolen partye van des Keysers Silver Servis/ daer onder veele groote Schalen: De dieverye wiert ontdeckt door de Dominicaner Monnicken/die den Schat op den 23. deser weder voort brachten/ hoewel men sulckx had willen imputeren eenige/ die op den Doop van een Joden Soontje tot het Christendom/ by eenige was te werck gestelt geweest. Den Keyser ontfing doe het volgende schrijven van de Poolse Majest. over den slechten stant van zijn Rijck: Behalvens noch dat zijn Coningin en lieve Gemalin dagelijckx sieckert wiert: En den Paus van wie hy naest Godt uytterlijcke hulpe verwachte/alle uren krancker wiert/ hy vertoonde dan zijn bedroeftheyt/ in dese woorden:

DOorluchtige ende Machtige Heere, onse beminde Bloetverwant, Broeder, en Neve, &c. *De droevige trouloosheyt van de Barbaren begint wederom de Tragœdie, die niet alleen seer periculeus is voor het Rijck van Poolen, maer oock alle de Nabuyren, en de gantze Christen Werelt: De Tartaren veynsende datse tegen ons Rebellen wilden aen-gaen, en ootmoedelijck met Brieven van ons versocht hebbende, dat wy een gedeelte van ons Leger met haer souden conjungeren, Brekende terstont daer na seer schelmachtig sonder enige oorsake 't Verbont, hebben de fleur van onse Militie sich*

versekerende van haer vrientschap, sonder achterdencken aen-gevallen en geslagen, en het beste deel van Root Russien te swaerde en te vuyr verdestrueert, en een ontelbaer getal van allerley Persoonen in een erbarme slaverny weg gevoert: Maer deze wreetheyt der Tartaren soude men mogen hopen te remedieren, indien wy geen grooter sorge hadden dat dit een voorbode is van den Turckzen Oorlog, welcke met grote macht tegens ons gereet gemaeckt worden: Stellende aen 't oordeel van uwe Maj. of Polen, vermoeyt en gescheurt door de miserie des Oorlogs, die sal konnen resisteren: En bidden met eenen, dat uwe Maj. gelieve te overwegen de redenen van het gemeene pericul: Dese swarigheyt raeckt gants Europa; De Republijck van Venetien heeft nu langen tijt den Oorlog mette Turken gevoelt, uwe Majest. heeft haer macht mede vernomen, welcke nu gebracht wort ter plaetse daer de Christen Werelt alderswackste is: Men heeft te vresen dat desen Dijck van Polen door-gebroken zijnde, alle de Nabuyren overvloeyt sullen worden, voornamentlijck alwaer geen Rivieren noch Bergen, geen Passen sulcx konnen verhinderen: Soo dat het schijnt dattet niet alleen om Polen te doen is, maer dat men oock van achteren de Dominien van uwe Maj. wil aen-vallen: Voorwaer het gebeurt ons niet sonder schaemte, de naem selfs van assistentie uwe Maj. te kennen te geven, welcke wy door soo veele Oorlogen uytgeput, en onderworpen de tegenwoordige periculen der Tarters door de uyterste onmogelijckheyt, niet sonder groote droefschap, niet konnen presteren: Maer noot overwint schaemte, de Godtvruchtigheyt van uwe Majest. en de gewoonelijcke faveur tot het Rijck, 't welck van de Christen Werelt en u Doorl. Huys hooglijck gemeriteert heeft, sal de schade van de genomen occasie vergoeden, en uwe goedertierentheyt, volgens 't gemeene wenschen der Christenen, niet toe-laten dat dit Bolwerck soo licht soude verloren gaen: Ons dunckt dat wy uwe Majest. mogen uytdrucken de gedachtenisse van barmhartigheyt ende van het gemeene pericul, welcke wy op uwe Broederlijcke Borst deponeren, hertelijck biddende, dat uwe Majest. door zijn eygen weldaet, en toestemminge van de andere Princen des Rijckx, en der Christenen, gelieve het Rijck van een Vrient, 't welck staet om te vergaen, by te staen: Wy senden aen uwe Maj. een speciale Persoon, om ernstig te versoecken, dat uwe Maj. gelieve spoedich zijnen Minister residerende in het Ottomannise Hof, met Brieven te bevelen, en te remonstreren, dat sy willen gedenken hoe religieuselijck de Polen de Tractaten van Vrede geobserveert hebben, &c.

MAERT 1667.

Als nu alle Vasten-avont-speelen in diversche Hoven waren gheeyndicht/ begost dees guere Maent met het heet ghemoet van de Hertoginne de Ceri/ uyt Napels buyten kennisse van hare Vrienden vertrocken: Zy trat Scheep tot Puzzoli/ niet wijt van daer/ met alle hare Famillie/ in twee wel ghewapende Felouquen/ mede nemende goede quantiteyt Gesteenten en kostelijcke Clenodyen/ ende immers alle wat tot stofferinge ende onderhout van een Doorl. Huys behoorden: Zy liet tot Puzzole op de Tafel een Briefsje leggen/ dienende tot advijs van haer Moeder/ hoe dat sy was gaen vinden den Grave Saminelli/ de welcke sy voor hare Echt-genoot hadde uytverkoozen: Seker was het dat men strackx verscheyde Posten en Galeyen haer na sont/ maer oock seker was het dat men

haer

haer nergens en vont. Het begost weder te schudden en te beven in Italien / als een voorbode van niet goets / weshalven men tot Napels en in Sicilien de Recreatien en alle vreugde-speelen verboot. Den Paus weder een luchje van gesontheyt krijgende / dede seer haesten aen de Gebouwen by hem in Roomen begonnen / om voor zijn doot noch in volkomentheyt te zijn: En daerom spoedighden hy oock mette verkiesinge van acht nieuwe Cardinalen / te weten: *Robertus*, sijn Nuntius in Vrankrijk: *Visconti*, van Milanen, Nuntius in Spangien: ‡ *Spinola*, Nuntius by den Roomse Keyser: *Caraccioli*, Auditeur van de Pausel. Kamer: Den Aerts-bisschop van Saltzburg, wegens den Keyzer: Duc de Mercœur, wegens Vrankrijk: Den Abt van Mont Alto, voor Spangien: *Dolfin*, Patriarch van Aquilien, voor Venetien. Men gebruyckte hier over groote vreugde / en meest over den Cardinael Caraccioli / die den Paus selfs den 10. deser in zijn Kamer de Cardinaels Hoet gaf / en bevestigde, en den mont om te spreken opende: Des Paus Neef den Cardinael Gigi was'er strackx omtrent / en onthaelde desen nieuwen Cardinael Princelijck: En na de Banckettten / in St. Pieters Kerck van Vatican 't Gebedt van 40. uren voor 't Leven van den Paus aen-gestelt zijnde / soo gingen sy het genoemde H. Collegie besoecken: Nu 't Auditeurschap van d'Apostolise Kamer / vacant door Caraccioli / kreeg eenen Acciaioli / en Sr. Rinuccini wiert daer Secretaris af. Men maeckten oock nieuwe Nuncij / dat zijn Boden ofte Gesanten / de Cardinalen Sabelli / Rasponi / en Corsini / nae Ravenna / Urbijn / en Ferrare. Den Paus korts hier na storte weder in / men haelde Dom Mario en al zijn Maghen in / hy wiert op den Voet gelaten / en daer op door de lang gestopte Urijne / lost een glas vol Bloedt en Materie / waer over hy communiceerden. Binnen Genua raeckten den brandt in de Kleer-kas van den Marquis Palavicini / zijnde het kostelijckste Huys binnen die Stadt / 't welck ten gronde toe in asse raeckten ;- Waer mede ten eynde liep het dispuyt zedert veele Jaren tusschen die twee Broeders om 't Goet geweest / want dit Gebouw was vervult mette alderrijckste Meubelen van geheel Europa.

Les biens mondains ne sont que poudre,
Les hauteurs joüets de la foudre.

Aen de Elve binnen Hamburg had Coninginne Christina van Sweden al den 22. passato een Koninckl. * Vasten-avondt Masquerade aen-gestelt / den naem was / 't Betoverde Pallais van Armiden, de loopjes daer om mette Rijmen van den Oversten van Werderen sach men in Frans en Duyts voort komen. desen gaf het den titul van Godefrid van Bouillion, of 't verloste Jerusalem: Hoog gemelte Coninginne besorgde alles / ging noch voor-middaghs by 10. uren in de Bal-baen / daer dese toestel aen-gherecht was / en ordonneerden al wat tot goede ordre dienstich was: 't Geselschap quam in ordinaris gewaet in prachtige Carotsen derwaerts / werdende van de Coninginne verwellekomt: Dit

vreug-

‡ *Spinola, Nuntius by den Keyzer, vereerde aen den eersten Post die hem de tijdingh bracht dat hy den Cardinaels Hoet had gekregen, 400. Rijckxds. Hy most hoop hebben wijl desen Post-bode zijn eygen Dienaer was, en daerom te Roomen op paste: Andere Cardinalen gaven geschencken, groote Maeltijden, en Beloften, &c.*

vreugden-werck begost by 7. uren/ begin nemende met warme spijse van allerhande Gevogelte/ en heerlijck Wiltbraet in Schotelen / die elck man naulijcx dragen kost / en dat door geen andere als dat Burgers ofte Inwoonders van Hamburg waren / alsoo de Coninginne sulcx had begeert ; Dit bancketteren duyrde tot 7. uren/ de Tafelen waren als een halve maen/ waer aen d'een sijde over de 50. Persoonen saten / de andere over-zijde was voor de aen en af-dragers en Voor-snijders : Daer op volghden een Werp-spel van Avontueren / welckers ghewin was een heerlijcke Spiegel van 1000. Rijckxdaelders / en had de Coninginne Christina daer van den hoogsten prijs/ elck wenschte haer geluck/ en was deswegen verheugt / dan sy vereerde de selve datelijck daer op wederom aen andere diese begunstigde : Daer nae de Tafels op-ghenomen / begost men allerhande Dansen nae de Fransse mode / waer onder seer schoon Musijck gespeelt en gesongen wiert / 't welk duerden tot 2. uren 's nachts: De Coninginne begost den Dans met een der voornaemste Dames / welche de Cavaliers met d'andre stracx in goede ordre volgden : Tegen over de op-ghehaelde Tafels sach men flickeren onder veele Was-Kaerssen / Lampen / en Flambeauwe / eenige kostelijcke Goude en Silvere Juweelen / Klederen / en Pluymen; dus wiert den Dans tot driemael herhaelt :/ In dese Balette was Coninginne Christina / die voor Slavinne ageerde / aen beyde Handen met groote goude en andere Ketenen gesloten / die aen haer Lijf waren vast ghemaeckt/ doch alsoo/ datse hare Armen seer wel kost gebruycken/ de Cavaliers hadden andere teeckenen : Hier sag men zijn oogen-lust/ en ginsewaerts saten 50. der voornaemste Musicanten te speelen / die vervulden yder de Ooren / meest met Violen / weynig met Violen de Gambe : Alles van den dans met de stock quam wel over een : In dese Vertooningen waren/

Voor Armide : *De Princeße Charlotte van Saxen-Lauwenburg*,
Haren lief-hebbende Ridder Renaud : *Was Graef Coningsmarck.*
Voor Godefroy de Buillion : *Ageerden Monsr. le Constable.*
Voor de Graef Raymond : *Den Marschalck Wurtz.*
Voor Tancrede : *Den Heer Lantgrave.*
Voor Antemidore : *Den Zoon van den Grave Koningsmarck.*
Voor de vertroude Armiden : *Madame le Constable en de Princes van Meckelenburg.*
Voor hare Staet-Juffrouwen : *De Gravinne van Brandensteyn, en Madame Mollers.*
Voor de Slavinnen : *De Coninginne Christina van Sweden, gebonde met goude Keten, idem, de Gravinne van Coningsmarck, de Gravinne Lillie, Juffr. Greta Wrangel, hare Dochter Madame Wrangels, Madame Constable, Madame de Wittenberg.*
Voor Sterrekijcker : *Mr. Moller.* Voor Tovenaer : *Mr. Clay.*

Nae dit Dansen wierden over de 40. Schotelen by-ghebracht vol de allerkostelijckste Confituren/ elck op 't raerst geciert/ en dese hooge Persoonen vereert/ die weynich namen/ doch 't meeste bleef aen de toesienders/ soo daer by de 2000. waren / die in Handen en Servetten soo veel mede droegen als sy bergen konden / werdende oock veel vertreden : Alsoo is mede de Spijs en den Wijn uyt cierlijcke glasen door de Dienaers de aenschouwers rijckelijck mede gedeelt : Als nu yder vernoegt was/ nam de Coninginne den Sweetse Rijcx

Veltheer Graef Wrangel by der hant / en alles met vriendelijckheyt ten eynd brengende / ging van het Balhuys uyt / en scheyde ten 2. uren snachts / seg gende: Ieder Cavalier mochte seine Liebste nach furen.

Terwijl men noch in Hollant onseker stont over de Tractaten van Enge lant / en dat de verkiesinge der Handel-plaets eenigh onbenoegen scheen te ge ven: Haeste men weder van dese zijde ter Zee spoedig een Vloot uyt te setten / te meer / om dat men hoorden d'Engelsen haere beste Schepen te Chattam / Gunfleet / en Souls hadden gelast te bequamen / onder pretext dat sy omtrent de Hoofden de conjunctie voor de Nederlantse en Fransse Zee-Armaden wil- den beletten: Dies repte men al wat in Hollant en Zeelant wat mogelijck was / men maeckte met wercken anderhalven dach van een / alle Militaire de Marine mosten hare Compagnien compleet / en 't Volck met goede Kle- deren en Bultsacken voorsien / en op 't eerste woort reed staen: Vranckrijck dede met hare 6. Schepen tot Amsterdam getimmert / verhaesten / tot twee andere groote Schepen de Fredrick en Grooten Deen / in Denemarken voor hoog-gem: Majest. gebout / quam uyt Vranckrijck naer Hollant door de Sont Monsr. de la Roche / met 4. à 500. Francoisen / daer 300. Deense by-gevoegt soude werden / om de voorsz. Schepen na de Seyne of Brest over te brengen. By den Hove van Vrieslant gebleken zijnde van 't verraderlijck doen van den gebannen Klerck in den Hage Dirck van Ruyven / en weder tot Leeuwaer- den gebeneficeert met een profitabe Charge / echter sich aen de Vyanden van desen Staet verhuerende / had getrocken Pensioen / doch de Verraderye open- baer wordende / is hy 't metter vlucht ontsnapt / deswegen is over hem door 't Hof van de selve Provincie dese Sententie gepronuncieert:

ALsoo den Hove van Vrieslant uyt het Intendit, ende andersints genoegsaem gebleken is, dat Dirck van Ruywen, een geboren Ingeseten deser Vereenighde Nederlanden, en laest gewoont hebbende binnen Leeuwaerden, tegenwoordig beklaegde en Gecontumaceerde, voormaels by Sententie van den 27. Octobris 1655. wegens zijn begangene misdaden, uyt de Provintien van Hol- lant, Zeelant en Utrecht is * gebannen: Dat de beklaegde sich daer na met der woninge neder setten- de in Vrieslant, aldaer successivelmet 2. Schrijverschappen, mitsgaders met een somme van omtrent 700. Caroli guldens 's Jaers is begiftiecht, en daer door (schoon door het recht der natuyre van selfs notoir verbonden) te meerder verplicht geworden tot getrouwigheyt aen den Staet deser Landen, en van de Provintie van Vrieslant in 't bysonder: Dat de beklaegde diesniet tegenstaende, een weynig na de restitutie van de Coning van Groot Brittanjen in zijne Koninckrijcken, sonder eenige apparente oorsaeck, sich heeft getransporteert in Engelant. Dat de beklaechde aldaer van hooghst-ged: Koningh bekomen hebbende een jaerlijcx Tractament of Pensioen van 200. pont steerlings, 't selve heymelijck en sonder de minste kennisse van de Regeeringe alhier, van tijt tot tijt, ja selfs gedurende den Oorlog, getrocken en ontfangen heeft onder Quitantien daer af gepasseert, ten dele met zijn eygene hant ge- schreven, doch vertekent met een valsse name van Archibal Bacquoy, daer toe gepractiseert, om niet achterhaelt te worden. Dat de beklaegde voor 't genot van 't voorsz. Pensioen, en nog 100. Jacobussen voor 't Volck van zijn correspondentie, soo voor, als geduyrende den Oorlog, onderhouden heeft cor- respondentie met den Grave van Arlington, Raet en Secretaris van den meer-hoogst-gem: Koningh, over schrijvende verradelijk alle den toestant der saken van desen Staet: Dat de beklaechde tot dien eynde vele en verscheydene Brieven gheschreven en gesonden heeft aen William Davidsone tot Am- sterdam, en voorts over Antwerpen aen 't Hof van Engelant; Gelijk ook aen de beklaegde vele en ver- scheydene Missiven uyttet Hof van Engelant zijn bestelt ten Huyse van Davidsone, onder een op- schrift op de valsse name van Archibal Bacquoy, die dan t'elckens uyt het Huys van Davidsone zijn over-gesonden aen de beklaegde, onder een ander gemaeckt omslag, houdende aen Dirk van Ruywen tot Leeuwaerden: Dat de beklaegde selfs den 23. Novembris 1665. (ende alsoo staende desen Oorloch met Engelant) aen Jacob Watzon, ten Huyse van William Davidsone binnen Amsterdam, heeft be-

* Siet ons 6. Deel folio van zijn bannissement.

stelt een Brief aen 't Hof van Engelant, welkers opschrift hielde aen den Grave van Arlington, beslo-ten onder een omslag aen George Schau tot Antwerpen; dat de beklaegde den voorsz. Watzon expres heeft belast sorge te moeten dragen, dat deselve Brief wel en na behoren wierde bestelt, alsozijn Maj. van Groot Brittanje daer aen veel gelegen was; dat de selve Brief van de beklaegde by de Magistraet der Stede Amsterdam, ten versoecke van de Heeren Staten van Hollant, op het Post-Comptoir van Antwerpen, geintercipieert zijnde, bevonden is te bestaen in veel Cijfferen, en geschreve met des beklaegdes hant, als mede het byvoegsel, gedateert den 7. Novembris 1665. en het opschrift van dien, dat ook het omslach van de voorsz. geintercipieerden Brief gezegelt was met des beklcachde, eygen Signet: Dat den geintercipieerde Brief en het byvoegsel vervatten saken van Staet, van hier aen den Vyant na Engelant over-geschreven tot nadeel deser Landen, dat de beklaegde by de selve Brief versoeckt betalinge van een half Jaer tractement wegens zijne correspondentie, datte beklaegde daer te boven noch versoekt 100. Jacobussen, om daer medette voldoen 't Volck by hem gebruykt in correspondentie, dat de gem. Brief bevonden is niet met des beklaegdes name, maer met cijfferen vertekent te zijn, dat nogtans de beklaegde by deselve Brief mede versoeckt, dat dien Brief met alle de andere voorgaende mogen worden verbrant: Dat de correspondentien uyt Vrieslant wegens de vyantlijke invasie van den Bisschop van Munster, in de naest-gelegene Landen, omtrent die tijt voor-gevallen, zijn geweest van merkelijke importantie; Dat de beklaegde om zijn vyantlijcke correspondentie te beter mogen onderhouden, by Requeste aen de Heeren Gedeputeerde Staten van Vrieslant versocht heeft ter hantstellinge van alle Nouvelles en Advijsen, onder pretext, om daer uyt te maken een Extract of Recueil voor yder Heer; dat de beklaegde, als hy nevens 't gepasseerde wierde verdacht gehouden, eenige Brieven heeft verbrant; dat de beklaegde daer op zijn Silver en andre Goederen heymelijk heeft laten verbrengen, en sich selfs buyten 's Lants begeven; dat de beklaegde ter instantie van de Procureur Gen. deser Lantschappen driemael verdagvaert zijnde, t'elkens absent gebleven is, en sig de contumatia heeft laten accuseren. Alle 't welke zijn saken van seer quaden gevolge, directelijk strijdende tegens de gemeene Welvaert van den Staet deser Landen, die daer omme, anderen ten exempel, wel zwaerlijk behoren gestraft te worden: Soo ist, dat het voorsz. Hof op alles rypelijck gelet en geconsidereert hebbende, 't geene men in desen behoorde te considereren, in den Name en van wegen de Heerlijkheyt der Lantschappe van Vrieslant, verklaert den beklaegden begaen te hebben Crimen læsæ Majestatis, en schuldig te zijn aen Verraet tegens den algemenen Welvaert van desen Staet deser Landen, dienvolgens condemneert den selven, (om wanneer hy geapprehendeert wort, en in handen van de Justitie geraeckt te komen) met den Swaerde geexcuteert, en van 't Leven ter Doot gebracht te worden: Verklarende alle des selfs Goederen tot profijt van de Heerlijckheyt deser Lantschappe geconfisqueert, en des beklaegden Soonen, Dirk, Pieter, en Hendrick Willem vervallen te zijn van sodanige Ampten en Beneficien als de selve in dese Provintie tegenwoordig mogen bedienen en genieten, en voorts onbequaem om tot enige andre in toekomende tijden toe-gelaten worden, ontseggende de Klager daer te boven zijn vordere versoek. Aldus gedaen en uyt-gesproken in de Cancelarye binnen Leeuwaerden den 26. Martij 1667. Ter Ordonnantie van den Hove.

H. SCHEERHAGEN.

Den Heer Ysbrants / Folio 12. gedacht / arriveerden over Hamburgh in 's Gravenhage / en dede den 26. Maert ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: sommier raport. Op die tijt arriveerden oock den Graef van Dona / Sweetse Ambassadeur / welcke om met splendeur te verschijnen / sich binnen Delft zijn Geboorte-Stadt toe ruste: Hy wiert daer van de Magistraet onder het los-branden van het Canon den 23. deser getracteert: En des namiddaghs ten drie uren door de Gedeputeerden van den Staet de Heeren Ripperda tho Burzze en Witzen / in hare Ho: Mo: Carossen van 6/ 4/ 3/ en 2. Paerden 36. sterck aen de Hoornbrugge verwellekomt / en geleyt tot in zijn gepropareerde hare Ho: Mo: Logement / daer hy 3. dagen op kosten van den Staet wierde gedesroyeert: Dien dach savonts ten 6. uyren / wierde zijn Excell. van den Staet door de Heeren van Gent / Glas / Kouwerve / Amerongen / Gravesteyn / Ysbrants / en Gockinga verwellekomt: Zijne Audientie was Saterdaeghs den 26. daer aen / die oock mette heerlijckste manier toe gingh / als volcht: Het was 's middaghs ten 12. uren datte hoogh-gem: Graef van Dona / en de

Heer Herald Appelboom in hare Hoog Mog: kostelijcke Carotse van Staet/ door hare Ho: Mo: Gedeputeerden/ als de Heeren Keygersbergen / en Kauwerven wegens Zeelant/ en Holijck wegens Utrecht / ter Audientie wierden gehaelt : Wierden uyt der Staten Generaels Logement gelept den Vijverberg over/ soo over de plaets/ de Hoogstraet/ Marckt/ Veene-straeet/ Spuystraet / tot op 't Binnen Hof; Voor de groote Zael stil staende / is 't Portier van hare Ho: Mo: Carosse geopent / en eerst den Grave van Dona / en doen de Heer Appelboom daer uyt ghetreden / en over de groote Zael gelept tot in hare Ho: Mo: Audientie-kamer/ en binnen komende/ saten beyde de Sweetse Ambassadeurs neder in een Stoel met Armen / recht tegens over den President / doende hoog-gem: Grave zijn Propositie verbolgens in de Sweetse tale / 't welck een half uyr duyrde : En alsoo met reverentie weder afscheyt nemende/ wiert weder na haer Ho: Mog: Logement gebracht over 't Binnen en Buyten-Hof/ de Plaets/ Kneuterdijck / en 't Voorhout : Onder de Carossen waren ses met 6. Paerden/ en 7. met 4. Paerden/ en 22. met twee Paerden/ als mede zijn Excell. Caros/ en die van den Ambassadeur van Vranckrijck / van Uytheemse Ministers waren geen andere daer by : De Propositie bestondt in dese woorden/ naderhant in Duyts over-gelevert :

HOOG MOGENDE HEEREN:

SYn Coninckl. Majest. van Sweden, mijnen aldergenadigsten Koning ende Heere , heeft stracks van den beginne dat den Alderhoogsten Godt den selven heeft gelieven te setten op den Throon zijner voor Ouderen, niet innerlijker sig laten gelegen zijn, dan dat de oude vertroulijke Vriendtschap en confidentie, die daer voor desen en van allen tijden geweest is tusschen 't Rijck van Sweden en den Staet van haer Ho. Mo. in naeuwe achtinge mocht werden genomen , en den selven zijn Coninckl. Maj. tot dien eynde met grooten yver, voorsorge, en tendresse gestadig laten bearbeyden, daer mede de onlusten en misverstanden die sedert enigen tijt herwaerts tussen beyden soude mogen zijn op gekomen heel uyt den weg mochten worden geruymt, en alsoo vervolgens wederom gerestabileert de gemelde vertrouwelijcke mutuele Vrientschap in haren ouden Staet, en nu tot nut en voordeel van allen voorigen Handel ende wandel van beyder Natien Ingesetenen : Aller-hoogh st-ged. Coninckl. Maj. heeft om sulckx te bereycken noch moeyte, noch kosten gespaert, ter Weerelt niet hooger wenschende noch oock anders konnende vertrouwen , als dat dese zijne Majests. oprechte meninge van gelijken in haer Ho: Mo: souden prenten een reciprocque genegentheyt tot bevorderinge van so nodigen, nutbaren, en heylsamen intentie: Waer toe aller-hoogst-gem: Coninckl Maj. een ontwijffelbare hope vattende, so haest deselve bericht wierde dattet u Ho: Mo: hadde belieft aen haer af te senden de Heer Ysbrants, met goede en raisonnable Resolutien, om so haest als gesegt wierde alle de klagten en misverstanden , die zedert eenigen tijt herwaerts tusschen beyden waren op gekomen en geurgeert geworden, wech te nemen en af te doen.

Of nu wel den uytslach daer van niet heel en al conform is gheweest aen de goede hoope die meer-hoogst-gem: Maj. dien aengaende heeft gehad, den extraordinaris Afgesant de Heer Ysbrants zijn Negotiatie niet hebbende volbracht tot volle perfectie; maer wel dat die sake door des selfs dextereyt en arbeyt nevens die van zijne Majs. Heeren Commissarissen nu staet in sodanigen ordre en op sodanigen voet, dat deselve bequamelijck kan worden voltrocken, als pousseert de trouhertige genegentheyt die meer-hoogst-ged: Majest. u Ho: Mo: altijt heeft toe-gedragen, en als noch blijft toedragende, deselve nu noch om hare zijde niet ongetenteert te laten, maer in overvloet alles in 't werck te stellen 't geen enigsints kan dienen tot herbrenginge van de oude Vrientschap en Unie , als dewelcke in vele oorsaken is van de florerende stant daer sich beydersijts Staten en Ingesetenen inne bevinden, en waer van de verflaeuwinge en interruptie geender beyde partijen en is nut nog oorbaer geweest, maer alleen aen haer misgunners heeft gestrekt tot vreugde en avantagie.

Om dan alle hinderpalen van Vrientschap weg te nemen, of oock om meerder onheyl voor te komē heeft het aller-hoogst gem. Coninckl. Maj gelieft mijn Persoon in dese Extraords. Ambassade aen u Ho: Mo: af te senden, en tot dien eynde de Coninkl. Credentie aen den selven behoorlijck over te leveren, met bevel en ordre om te gelijk met zijn Koninkl. Majs. Afgesante den Heer Appelboom u Ho: Mo: te verseekeren van des selfs voor-verhaelde goede intentie soo tot u Hoog Mog. als tot der selver

Staet

Staet, welcker conservatie en welstant meer hoogst-gem: Coninckl. Maj. niet minder van herten gewenst als die van zijn eygen? En dat deselve geerne sal trachten by te leggen den schadelijken en den bloedigen Oorl. ontstaen tusschen de Kroon van Engelant en desen Staet, en vervolgens te laten continueren in alle mogelijcke officien tot bevorderinge en herbrenginge deses Vredes; waer van de handelinge naest Godes Zegen, vermiddelst Koninckl. Majs. Mediatie, alreede nu niet weynich geavanceert, en in hope van eenich goet succes gebracht is: Wy hebben dan singulierlijck in Mandatis, ende sullen daer op geerne van u Ho Mo. vernemen, wat de selve oordeelen, of soude konnen desideren, dat in 't selfde werk wijder sal konnen worden gecontribueert, daer mede die groote sake tot zijn gewenste perfectie mocht worden gebracht: En gelieven u Ho: Mo: hier versekert te houden; dat sulckx alles met grooten yver en ernst van ons sal werden betracht en bevordert, als daer toe, behalven de plicht die ons obligeert na te komen, 't geen aller-hoogst-ged. Koninkl. Majest. ons in desen aengaende heeft gelieft aen te bevelen, ons vindende aen-geperst door natuyrlijke banden, en daer uyt spruytende inclinatie die ons obligeren tot dese prosperiteyt en den welstant deser Provintien. Aller-hoo ged: Coninkl. Majest. wil daer tegens ook verhopen en vertrouwen, dat ten aensien van desselfs sincere en soo oprechte proceduyren en intentie, die altijt niet minder hebben gestrekt tot voordeel van desen Staet, als van zijn Majs. intrest, soo wanneer die anders van oprechte Patriotten na haer natuyr en eygenschap sullen worden geпondereert, u Ho: Mo: het oock sal believen behoorlijcke reflexie op te nemen, en van hare sijde mede daer door bewogen worden, om te doen voltrecken, so wel 't geen door de Hr. Ysbrants begonnen is (als waer in zijn Konckl. Maj. in alles genoechsaem heeft laten blijcken desselfs sonderlinge inclinatie en cordiale genegentheyt, om met zijne vertroude Vrunden en Geallieerden te leven in een oprechte en mutuele versekertheyt, als mede om 't gene behalven dien ons aenbevolen is ons daer in te doen obtineren een goeden en prompten uytslach; Tot welkers faciliteringe wy versoeken, dat u Ho. Mo. gelieven te laten toe komen Heeren Commissarissen, met de welcke wy sonder retardement mogen treden tot de afhandelinge: Waer toe wy wenschen, dat den groten God Zijne Genade en Zegen wille verleenen, en u Ho. Mo. Staet en Persoonen by lange prosperiteyt en gesontheyt lange en altijt gelieve te conserveren. In 's Gravenhage den 26. Maert 1567.

Dit heerlijk voorstel zegende Godt ganschelijk/ hoewel sommige t'Antwerpen/ en Keulen van gevoelen waren/ datte Vrede tusschen Hollant en Engelant geen voortgang soude nemen / en spraken in alle talen seer breet/ hoe Engelant was gheaffronteert over het non-approberen van den Haegh / en veel eer met Vranckrijck alleen soude sluyten/ &c. Wat de Hamburgers belangt/ die hoopten sulckx / op dat hare Neeringe van Lorrendraeyen noch in vigeur mochte blijven: En de Roomse Keulenaers baden noyt voor den Vrede der Protestanten minder als nu: En sy deden in hare Latijnse advijsen dese woorden influeren: Stupor omnes habet, cur uniti primores Belgi Hagam Comitis, Pacis aram noluerint esse: Fortassis formidarunt Batavi, ne per Anglos seditio ipsos inter Belgas excitaretur. De Schotse Kapers versoeyden de geene die van Vrede met Holl. spraken/ en alles qualijk duydende/ seyden: Wat menen de Hollanders dat men haer den Vrede voor de Deur sal brengen, Engel. condescendeert genoech, ware 't na des Canceliers sin, met soude als in Cromw. tijt wel haest een Vloot na Jamaica uyt setten, en daer de Spaense Silver-Colonien en Holl. Eylanden bemagtigen, Denemarken most in den ban, en had geen tanden om te bijten, Vrankrijck soude men dwingen de afgenomen Eng. Colonien in America te restitueren, &c. Ondertusschen stalen de Schotse Capers by de 30. Koopvaerdijers / die sy op de Revier van Edenburg op brachten / en uyt haer aenwassen defendeerden sy de continuatie van hare Neeringe mette boven-gem: redenen. De Oostendenaers saten oock niet stil / maer passeerden en voeren met hare Schepen in desen Oorlog na alle Gewesten na wel-ghevallen / sy vreesden wel voor Vrede / maer en dachten oock niet dat den Oorlogh haer mede soo nae op den hals was. Die van Antwerpen saeghen oock liever haeren Nieuwen Vaert

van Oostende levendigh door Bylanders / die haer als over ghebodemde alle goederen aen de Kay brachten/ daer de Kaey en Kaeyaerts seer wel af voeren: Men bracht daer in dese maent oock veel gesouten Engelse * Haring / voor de leckere Kloosterlien/de Keurmeesters die visiterende/hebben vele Tonnen van dien af gekeurt/ welcke open geslagen / zijn in presentie van meenichte Lieden voor ondeugende qualijck gesouten Haring in de Schelde weg geworpen.

De Maertse buyen en de Vredeloose Menschen accordeerden desen tijdt seer wel t'samen / in het quaet blasen en stormen op de Zee : Zy en lieten niet te goet de Barbaren / die nu weder t'Zee de Christenen alle schade toe voegden / en nieuwe Roof-nesten aen-bouden by Tripoly: Die te Gigery de Fransse Gevangenen soo qualijck tracteerden / en ellendig in slaverny in 't Lant wech voerden / daer veele Historien van haer bedrijf en valschept tegens de Christenen af te beschrijven zijn / maer sy hadden oock hare Menschen-Kooplien en verraders op de hant; Die in Europa geen goede Vrienden tot verlossinge vont / most veel slimmer als een Pharoos Slaef daer blijven : De Marocse Mooren/ die van Fez by Tanger/ die van Gaylant en Zalee / mistroude wel d'een den anderen/ dan veel meer de Portugijsen en Castillianen / die lange aldaer aen de Zeekant possessie hebben gehad / maer door haer eygen krackeelen de Mooren selfs soo verstout/datte Christenen noyt vaste Conquesten in Mooren-Lant hebben konnen doen/ gelijck dese oude Historie getuygt:

De bitterheyt en krackeel-lust ontstelde in de voorgaende Eeuwe gheheel Mooren-Landt sodanig, datter vele 't leven in schooten : Onder andere waren in 't Jaer 1304. in 't Lant van Salas en Lara gebooren seven Broeders, haer Vader van Doorluchtige conditie, was Gonzalo Gustos, hare Moeder genaemt Sanctia, die Ouders en de Kinderen alle van uytnemende schoonheyt, gestalte, gaven, en van al daer men sich in den Hemel en op der Aerde by doet bemint worden : Dese 7. Broeders hebbende een voorganger Nonio Salido gehad, dat een dapper Krijgsman wasgeweest, resolveerden, geprickelt om eer, mede sich in den Oorlog te begeven : En sy waren naulijcx tot haer mondige Jaren gekomen , of sy wierden alle tot Ridders geslagen door den Grave Garcia Fernandez : Omtrent die tijdt Trouden den Prins Rodericus Velasquez, hare Moeders Broeder, met Donna Lamba : Aen de welcke de Spangiaerden om haer bevalligheden te sien , zy nae de maniere van die Gewesten , van alle kanten verscheyde gaven aen haer quamen brengen : Den Bruydegom stelde op dese zijne Bruyloft een Tournoy-spel aen, alwaer Alvarus Sanchez, Neef van de Bruydt, in kloeckheydt alle andere ver overtrefte ; 't welck de Bruyt oock dede pochen, dat by haren Neve niemant te pas en quam : De 7. Broeders doenmaels agerende, belachte dat roemen; Maer den jongsten Gonzalves Comes ging verstoort wech; doch quam daer na met zijn Wapen-drager verselt, ten Tournoye, en heeft met een wonderlijke kracht met zijn Lancie het staketsel van de Ren-baen om ver gesmeten en gebroken: Dit ontstak in Lamba een brandende nijt, achtende dese 7. Broeders met hare Moeder, als 7. Verckens uyt een Soch geboren: Evenwel om geen meerder onrust te maken, lieten sy deselve in stilte van de Bruyloft weer na 'Huys vertrecken : Na dat Alvarus Sanchez Bruyts Neef , aen den jonghste der seven Broeders Gonsalvo toe-geschrolt had , dattet niet vreemt en was dat een Edelman weeck voor een

Boer

* *De Zegen die Godt Almachtigh aen bysondere Volckeren, Landen, en Steden verleent heeft, sal niemant verduysteren : By exempel, wie sal den Haringh beter Souten en Tonnen als de Hollanders? De Terneusze Vis als de Franssen? De Stokvis als de Normannen: Wie schoonder Papier als die van Angolesme op-leveren? Wie stercker Laken als Engelant? En wie delicater als Leyden? Wie Camerijckx-doeck als Walslant? Wie Lijwaet en schooner Blekerijen als Haerlem? Wie deugdelijker Stoffen als Rijssel? Wie Garens als Silesien? Wie Scheeps-bouw als Sardam? Wie Biscuyt als Wormer? Wie Galanterijen als Parijs?*

Boer in kracht: Waer op Gonsalvo soo gestoort wiert, dat hy Alvarus met een vuyst sloech, dat hy doot van 't Paert neder viel: Dit sach Lamba en schreeude, en datse een ongeluckige Bruyt en Vrouw was; waer op de 6. Broeders wel quamen toe lopen, om dese 2. te scheyden, dan quamen al te laet: Lamba lelde gedurig aen 't oor van Rodericus Velasquez om wraek over dit doen, die eyndelijck daer op haestig te Paert stapte, en vol wraeck, sloech Gonsalvo Comes op seeckere plaetse wreedelijck op 't Hooft, scholt en dreygde hem seer, den andere seyde, hou op van slaen, of mijn patientie sal te kleyn zijn, en ick sal 't moeten revengeren: Maer Roderic sloech Gonsalvo die hy quetste soo hart dat zijn Lancie brak, wederom Gonsalvo de Valk van zijn Schiltknaep tot den strijt ontfange hebbende sloeg Roderick daer mede in den Wangh, en de 7. Broeders togen alle daer van daen; Dan dese onlusten wierden haest daer na door Graef Garcia Fernandez en Gonsalvo Gustos beslist: Alsoo keerden de 7. Broeders weder in 't Hof van Roderic Velasquez, om sich in den Wapenhandel te oeffenen: Maer Lamba wrockende, en geduerig wraeckgierig, sach korts daer na dat Gonsalvo Comes een Valck in 't water waschte, dies riep sy een Boer, en beval die met een Comcommer in bloet gedoopt, Gonsalvo in 't Aengesicht vuyl te maken, met belofte aen den Boer, dat sy hem van alle molest daer over soude bevrijden, den Boer doet sulcx, dan de 7. Broeders namen voor die te straffen, dan, voerden eerst de tael, dat dit het werk was van een Sot gedaen, so de Boer niet aenstonts en vluchre, maer so hy vluchte, dat sy hem met den Degen souden door-steken, den Boer daer op meent het te ontlopen, de 7. Broeders vervolgen, en doden hem in 't aensien van de felle Vrouw Lamba; Sy gingen dan heen, na datse hare Charp met bloet besmet hadden: Lamba beschreyde den onnoselen Boer, en bekleede haer Pallais met zwart Laken, weent, en noemt haer een ongeluckige en verlaten Weduwe: 't Welck Rodricus Velasques hoorende, zwoer 't ongelijck te sullen wteken; dus sent hy aen Gonsalvo Gustos Brieven, en ontbiet dat hy om eenige bysondere saken haestig tot hem komen soude, daer Roderich sich veynst over 't gepasseerde veronegt over Gonsalvo te zijn; dies versint hy een streeck, en segt, dat hy metten Coning Almansor yets te verrig.en had, en dat Gonsalvo die saek wel konde af doen, vraegt deswege, of hy daer toe wel brieven aen dito Con. mede nemen wilde? Gonsalvo op geen bedroch denkende, neemt dat aen: Maer so haest hy in 't Hof van den Kon. Almansor quam, en zijn Brieven van Roderico overgelevert had, bevont hy verraden te zijn, want men greep hem by de kop, en sloot hem in een duystere Kerker, doch de sorge van zijn gevangenisse was gelaten aen des Conings Suster: Koningh Almansor op-gewekt om al de 7. Broeders in zijn gewelt te krijgen, beroept alle de Heeren van zijn Koninkrijk. en vermaent die, datse met aller kracht der Mooren inval in 't Coningrijk souden helpen tegen staen? Roderico met bedroch en wraeck, wapent hem als wilde hy in Almansors Rijk in vallen, en vraegt bedriegelijk de 7. Broeders of sy tuys wilden blyven, die antwoorde, dattet voor haer schande soude zijn dat sy Christenen de Moren aen-vallende tuys souden blyven ledig sitten: Dies trecken sy in 't Harnas na de Rendevous, met haren Guide Nonio Salio; Die als door in-geven op 't geschrey der Vogelen oordeelde desen Oorlog haer ongeluckig te sullen zijn, maer de 7. Broeders daer mede spottende, togen voorts, en in 't Leger komende, vertellen Nonius voorsegginge Roderico oordeelden dattet een goet teken was, maer Nonio bedroeft, bleef volharden, en seyde, sy zijn vals so menigen als die dit ten goeden uyt-leggen, Roderico riep heftig, dattet geschrey der Vogelen de 7. Broeders ten goeden, en de Moren ten quaden was. Maer Nonio Salio overwon desen veynsaert met valsheydt, dus poogt hy Nonio te vermoorden, en Gonsalvo Sanchez 't selve willende aenvangen. wiert selfs gedoot, en de 7. Broeders trocken van daer: En sig in versekerde plaetse begevende, laten Roderico door een Bode af-vragen, wat hy nu in den sin hadde, of de Mooren of de Christenen te beoorlogen, soo de Mooren, dan souden sy reden geven van de doot Sanchi: Roderico vol verraderye, segt ja, en maeckt Pays, om sich van de 7. Broeders te wreken: Hy sent haer dan met 200. Soldaten nae Almenaram, als of die plaets van de Moren verlaten, by hem in beset wilde genomen werden, de 7. Broeders sagen datter 1000. man in waren, Roderico seyde, sy sullen terstont voor u vluchten, en indien niet, 'k sal stracx secours senden, de 7. Broeders dan vallen in tot de Mooren, terwijl sent Roderico Brieven aen de Moren, datse de 7. Broeders vangen en dooden souden; Nonio verneemt dit, schelt Roderico voor een Verrader, en hy vlucht tot de 7. Broeders, en waerschout, wat schelmstuck Roderico tegens haer aen-geleyt hadde; In 't vechten is Nonio van 5. hoopen Mooren omringt, en alsoo gebleven, de 7. Broeders echter vochten tot Revenge van haren Vrient dapper, maer 't getal harer Vyanden was te groot, want weynig der 200. Soldaten en 7. Broeders noch over gebleven zijnde, retireerden die met den donckeren avont tot op een Bergje, alwaer dien nagt haer eene Broeder Fernandus Gonzales van de Mooren overvallen, is vermoort; 's nachts sonden de 6. Broeders Diagnu Gonsalvo aen Roderico om hulp, want 's morgens hadden de Mooren de 6. Broeders alle omcingelt, dan sy versochten Treves van de Moren; Roderico schickte haer tot antwoort, wy gedencken nu aen het onrecht dat gy mijn Huys-vrou en my voormaels aen-gedaen hebt: Dit hoorden by de 1000. Ruyters, saten op, en reden, hoewel Roderico haer sulcx verboot, met 3 en 4. gelijck te hulp van de 6. Gebroeders, die na furieus vechten endling om hals zijn geraeckt, gelijck mede de 6 Broeders, daer Gonsalvo de leste van levendig was: De Hoofden van hun wierden voor den Koning Almansor ghebracht, die daer op

Gon-

Gonsalvo Gustos uyttte Gevangenis doet halen, seggende, hy had enige Hoofden der Christenen, en 't Kleet daer doen af nemende, vraegde spotswijs, seggende, siet dit zijn uwe Kinderen, daer op Gonsalvo betraent uyt-barste in 't roepen, heden zijn met my de naturen en alle zedelijckheyt bedroeft. Almansor vraacht, of haer deucht met haer faem over een quam; Gonsalvo Gustoz de droefheydt en gramschap hem porrende, heeft 9. Moren met een Swaert dat hy heymelijck genomen had, verslagen, seggende, hier uyt moochje overleggen hoe kloekmoedig en mannelijk datse geweest zijn, o Koningh, van my, die tot de doot bereyt ben, ordonneert dat u belieft: De Suster des Koninghs vertrooste Gonsalvo Gustoz, door droefheyt verslagen zijnde, te gelijk wijsselijk en modestelijk, ja wel (seytze) ik heb in een strijt wel 12. Kinderen verloren, en ik een Vrou zijnde, heb dat ongelijk geduldelijk verdragen, maer gy een Man, en een Ridder, maer 7 Broeders verlooren hebbende, en sult gy geen vertroostinge aen nemen: Almansor gaf Gonsalvo Gustoz verlof om na Huys te gaen; De Suster des Konings van hem zwaer zijnde, vraegt, wat hy begeerde dat mettet toekomende Kint soude gedaen worden; Hy antwoort, ist een Soon voet hem mildelijck op, en geeft hem, groot geworden zijnde, desen Ring, en sent hem tot zijn Vader, en also is Gonsalvo tot de zijne gereyst. De nootsakelijkheyt gebiet dat een gezegende draet sou gesponnen worden voor de Soon van Gonsalvo Gustoz, die kortelijk geboorene soude worden en genaemt Madarra Gonsalez, die het half-begraven Geslacht van Lara weder souden op wecken: Dese als hy 12. Jaren out was, is van den Koning Almansor, door zijn deucht beweecht zijnde, Ridder geslagen: Madarra versmaetheyt verdragende, de Eer en Deucht hem prickelende, vraegde eenmael zijn Moeder van wat Vader hy gebooren was; 't welck als hy 't wist, en om de doot der 7, Broeders en zijns Vaders gevangenis te wreken, kreeg verlof na zijn Vader te trecken en van den Koning Almansor, die hem 200. Ruyters tot zijn hulpe by voegde, zijn Moeder gaf hem ook de Ring op dat hy van zijn Vader sonde bekent worden: Hy daer komende, soo kent Gonsalvo Gustoz Mudarra zijn Soon nyt de Ring, wien hy vertelt de wreetheyt van Lambra. Korts daer na Madarra van zijn Vader oorlof om met Roderico Velasquez in Duel te vechten, 't welck zijn Vader consenteerde mits dat hy de palen der matelijckheydt niet en soude over-treden: Mudarra komt tot den Grave Garcia Fernandez, en beroept Roderico Velasquez tot den strijt, die hem veel versmaetheyt op werpt, maer Mudarra door gramschap en raserny ontsteken, bereyt hem om hem te doden, maer Fernandez belette dat, en belooft 3 dagen bestant verkregen hebbende, dat hy de saecke soude oordeelen, Roderico Velasquez voor hem selfs vresende, begaf hem op de vlucht maer wiert van Mudarra op de wech achterhaelt, en gedoot, en al zijn macht van de 200. Moren te niet gemaeckt, Mudarra geboot dat het Vuyr in 't Pallais van Lambra ook soude gesteken worden, in welken brant sy ook is gebleven: Mudarra dese billijke wraek gedaen hebbende, door Godtvruchticheyt beweecht, met zijn 200. Mooren, in 't Christelijk Geloof onderwesen zijnde, wierden Gedoopt, dewelke daer na door zijn Mannelijkheyt en Oorlogs-daden vermaert, heeft hem selven by alle in een onsterffelijke naem verkregen. Sie daer wat uytte boose wraeklust volgt; dus verre de Moorse Historie.

Dit Barbaris Mooren-Lant / soo onlangs ongeluckig besprongen door de Franssen te Gigery / nu geen Christenen dan Slaven op haren Bodem hebbende / uyt-gesept Tanger / een Sterckte in de enghte van de Straet / die Engelant door 't Houlijck met Portugal over-genomen / jaerlijckx om tegens de Mooren te bestaen / veel duysenden gelts kosten / arbeyde weder als een geessel van Europa / om door Roverije ter Zee alle Christen Schepen en Menschen in slavernye weg te voeren : Sy rusten in desen tijt opnieus 30. Roof-schepen uyt / en sonden aen de Turcken op Candien / volgens gebodt van den Grooten Heer / daer sy Tributarisen af zijn / Schepen en Volck tegens de Venetianen : Beroofden de Kusten van Italien en Sicilien / af halende veele Menschen / die sy weg voerden: 't Getal der Christenen die sy zwarte Mooren roofden / wiert soo meenigvuldig / dat de Slaven lantwaerts in aen Ketenen tot gruwsamen arbeyt / en in 't gevaerlijckst van hare Oorlogen weg sont : Voorwaer een bedroefde saeck / en wel te considereren voor alle Christen Princen / die wel met wat gelts somtijts eenige Gevangens lossen / maer dit Africaense zwarte Volk blijft en glorieert in hare voorspoedige Roverije / en trecken na haer Koninckl. schatten door de genomen Schepen / Menschen / en Goederen van de Christenen / hebbende Spangien genoeghsaem in Andalusien af-gesvolt / in Vranck-

rijck

rijck ontsien sy niet te Landen; En in de groote Zee passen sy op de Spaensse Gallioene/ de Brasilise Portugalse Vloot/ de Straetsvaerders/ &c. En komen tot aen 't Engelse Canael somtijts braveren/ doende jaerlijcx den Koopman veele Millioenen schade: Invoegen dat het Franse spreekwoort waer is/ Datter geen Monsters noch Serpenten om de Werelt quaet te doen meer voort en komen dan uyt Africa.

Doen quam den gepretendeerde Messias Nathan/ op ons 17. Deel fol. 3/ 72/ en 134. gedacht/ weder na Smyrna: En na dat hy met 3. Afgesanten van de Joden uyt Italien hadde geconfereert/ alwaer sy bevonden de in der daet groote valscheyt en lichtveerdigheydt van zijn Prophetis Ampt/ vertrocken de Jootse Gesanten t'Scheep na Italien/ daer sy hare Broederen de groote dwaesheydt van desen bedrieger hebben ontvouwen: Wat Nathan belangt/ hy toog na Scio/ een onnosel Eylant onder de Turcken by d'Archipelles ghelegen/ als zijnde geheel zijn credijt op de bekende plaetsen uyt.

Den Hemel gaf dese maent kleene beloften van gunst voor veele in 't gantse Jaer/ 't was lang kout en bar weder/ voornamentlijck in de Noorderse Gewesten: In Moscovien vrooren meenichte van Menschen niet alleen op de reys/ maer in hunne Stoven doot: In Littauwen en Lijflandt insgelijckx: Die uyt Sweden te Lubeck en in Pomeren aen quamen/ sagen als geharnaste menschen/ hare Kleederen van Ys/ diverse storven in de warmte komende: Boerlieden en andere zijn Vingers en Teenen af gevrooren/ soo oock Schippers op de Noort-Zee/ en die na Noorwegen ghedreven waren/ quamen in Engelant soo ellendig daer na t'huys met af gevrooren Ooren/ Hant en Voeten/ datse als voose Vruchten daer heen vielen en storven: Een Keyser in Holsteyn zijn Hantschoenen willende af-trecken/ so hy van de Wagen in de warme Stove quam/ troock mette Hantschoenen oock zijn bevrooren en doode Vingeren af: Den 30. deser kost men noch voor Lubeck aen de Schepen voor de Stadt over Ys wel een mijl gaen: Eenige dagen te vooren quam van 't Eylandt Roghen tot Straelsondt een Slede met 16. schepel Rocken: Dit koude weder vermengt met machtige veel Sneeus/ taste alle Noorderse Gewesten aen/ en hervatte sich als men meende de Winter quijt te zijn/ en 't vroor soo krachtig/ dat men den 22. Maert met Wagen en Paerde over de Mase reedt; Den 15. maert 13. maets van Dort met een Smalschip na Sardam varende/ quamen 3. dagen van daer met Schaetsen over 't Ys tuys. Men prophiteerde/ dat gelijck 't Jaer 1609. soo een kouden Winter als oyt was/ en den Treves daer op met Spangien wiert gesloten/ dat dit oock een voorteken van Vrede met Engelant was/ den Hemel bracht het oock in de Sterren mede. In Hollant na dattet een stercken Winter ghemaeckt had/ stont de Scheepvaert 6. weken stil/ daer na voer men 3. weken/ tot den 16. maert/ wanneer het snachts begost te vriesen/ soo dat men den 18. te Amsterdam op het Y liep/ tot den 26. dito/ doe brack het Ys/ en op den selven dach zeylden daer 't Ys gelegen had/ noch 3. Schuyten verby Amsterdam/ maer het was al den 2. April eer men ergens konde varen door 't meenighvuldige Ys: Ondertusschen losten veel Schepen te Zantvoort/ die door het Ys in Tessel niet

konden. Het stormden oock seer op Zee / waer door 't Engels Packet-boot met 30. Menschen verging / deels Passagiers / en verloste Engelsen uyt Hollant komende: Bleef mede een Spaens Schip in 't Canael / van St. Sebastiaen na Oostende willende / met 400000. Croonen / en 300. Spangiaerden. Te Hamburgh verbrande doe diverse Huysen / en te Verden 20. Wooningen: Idem / te Straton in Winchesters verbrande des Tresauriers van Engelants Huys / met alle de Kisten en 't Goet / sonder dat (ut dicitur) daer van yets gebergt wierde.

Vranckrijck dede noch al aen de Vaert van Narbonne graven: En vremde Hantwerckx-lieden om de Scheepsvaert in noodigen / om Manefacturen te quecken / daer toe 250. Huysgesinnen van Valencijn en uyt Douay over quamen / dese Walen presenteerden aen Monsr. Colbert een nieuwe Manefacture van Hollandts Laecken en Camelotten te sullen maecken; Dese heeft men by Meaux / Abbeville / en andere Plaetsjes / Huysen aen-gewesen. Daer tegens voerde men weder een Impost in om 14. millioenen uyt te vinden / op de gene die Advocaet / Request-meester / en Wijn-leveraer van 's Koninghs Huys wiert / te weten / elck anderhalve tonne gouts / andere zijn op 600000. p. geset. De geleerste en uytstekenste van Parijs brachten doe 600. gulden samen / waer voor sy ter eeuwiger Memorie een Tombe en Epitaphium deden oprechten voor 't Lijck van D: Renatus Descartes, nu zedert twee maenden te Parijs uyt Sweden gebalsemt over gebracht. Men nam doe scherp regard in Vranckrijck op de Lombardeniers / welcke niet alleen door haere groote ende vuyle woeckerijen en schaccherey veele Huysgesinnen ruyneerden / maer oock dat sy Stroopers en Vagebonden langs de Wegen in haren dienst hielden. Op het versoeck van den Bisschop van Nantes / nu zedert eenige Jaren blint / wiert dat Bisdom geaccordeert aen den Abt de la Valiere / die daer over om Bullen na den Paus sondt. Monsr. Milet schreef doe aen 't Hof van Vranckrijck / hoe hy in Denemarcken was gearriveert / hebbende gheconfereert met den Sweetsen Generael en Groot Constable Wrangel / van de welcke hy alle vernoeginge verakende de goede intelligentie tusschen Sweden en Vranckrijk had ontfangen. Te Parijs had men doe veel in de mont van 't Huwlijk van de Soon van de Marsc. de Turenne den Marquis de Duras / met Madame d'Gaillij / die 's Jaers 40000. pont renten had. Van dese saecken en kleefden niet / by sekere Brief van den Ambassadeur van Spangien / die casueel in handen van Monsr. Colbert vervielen / en te Parijs in den vollen Raet waren gelesen / in de welke men remarqueerden dese woorden / geschreven na Madrid: Qu'on n'avoit que faire d'apprehender le lustre & le nombre des troupppes de France, & que le Roy & ses Ministres n'étoient point portez a la guerre: Na 't lesen van welcke woorden / seyde den Koning van Vranckrijck / dat hy 't tegendeel van dien aen de Spangiaerden wel soude doen sien. Den Spaense Gesant klagende over de ouverture van dit Packet en desen Brief / wiert beantwoort: Que comme on ne l'avoit pas pris au Courier, il se deuoit consoler sur ce qu'il ne pouvoit pas empescher qu'on se servit des coups du hazard. Zedert begosten de Spaense Ministers op de divine woorden te denken / Wee! dat Lant daer den Kon. een Kint is: Waer

van ter naester maent breeder vervolgh. Men overvlel doe te Parijs eenige eerlijcke en bemiddelde Kooplieden / even als waren sy Banckeroutiers/ die door 't nemen van Koopvaerdy-schepen haesop mosten ; maer 't Fransse Hof verboot yder die pretendeerde Crediteuren te zijn / op hare Persoonen nochte Goederen binnen een Jaer yets te attenteren , Want den Koningh hoorende dat haere Banckeroute niet frauduleus en was / presenteerden een millioen contante penningen / mits dat die van al haren Gheslacht oock borge bleven. Men lichte doe 4. millioenen gelts op/ te geven by alle vrye Steden / door belastinge op yder particulier / die men soude taxeren : Noch 14. millioenen sprack men mede op d'erffenis van enige hooge Charges te lichten. Al 't Canon in diverse Casteelen van 't Rijck bracht men na de Magasijnen in Amiens tegens Nederlant / en andere Plaetsen tegens Duytslant. Den Koningh van Vranckrijck kocht doe het beste Lant in Vranckrijck / ghenaemt Schoonendage / in Anjou voor 850000. pont / van de Creanciers der overleden Grave van Moriane/ van den Huyse van Samer/ in faveur van Mademoiselle de la Valiere.

Te Weenen in Oostenrijck overleet den braven Graef Lesle den 13. maert/ hebbende seer lang sieck gelegen/ hy was Ridder van 't Gulden Vlies/ en om zijn deugden Gesant in Turckijen/ en Raet des Keyzers gemaeckt / en was in der daet verstandig en van elck bemint ; Twee eygenschappen voor Regenten niet alleen / maer voor Coningen en Princen te estimeren. Den Hertoge van Zachsen-Lauwenburg had doenmaels gehoor by den Keyzer / de oude en jonge Keyserinne en Princessen/ aen-dienende/ hoe dat hy stonde in Huwlijckx-Contract mette Princesse van Zultsbach / na-gelaten Bruydt van Hertogh Sigismundus van Oostenrijck, versoekende Keyzerl. Majs. Ratificatie/om gedr: Princesse toe te staen 20000. gl. jaerlijckx inkomen op de Kamer van Tyrol : Yder kan wel dencken dat den Keyzer soo onlangs Bruydegom geweest / aen dese versoeckende Heer geen contradictie en gaf. Den Keyzer dede doen aen Duc de Savoyen weten / dat hy geen passagie door zijn Lant aen eenige Franse Troupen had te verleenen/ volgens den Eed die hy Duc als Vicarius wegens 't H: Rijck hadde gedaen : Diergelijck verbodt dede den Keyzer aen alle de Keurvorsten en Princen van Hoogduytslant/selfs oock niet de doortocht der Sweden. Den Keyser dede ook een Lusthof voor de Keyserinne bouwen/, en de Roomse Duytse Priesters oordeelende dat sy bevrucht was / gaven consultatie / dat de Keyserinne op dien dach (gelijck geschiede) de Spaense Kledingen moste af-leggen/ en indien geen Duytse / ten minsten half Fransse aen nemen.

Le Monde suit le temps, comme l'ombre le Corps,
Et le changement des choses, augmenté l'appetit.

Den aen-gestelden Rijckxdag tot Warzau begost op den 7. deser / na dat de Lantboden en Gedeputeerden alvooren op 't Casteel ter devotie waren gheweest ; Den Koning hoewel aen den derdendaegse Koorts vast/ dede sich daer oock dragen : Den 9. wiert de Heer Kotowitz/ Gesant van Littauwen / tot Marschalck van Polen verkoren/ tot vernoegen van yder/ dewijl hy een fray

en bemint Heer was : Eenige hadden dese verkiesinge om partyschap te ma-
ken / maer te zwack van Christoffelfs / seyde mede Amen ; En quamen den
12. alle de selve uyt hare Kamers tredende / beyde den Coning en de Senaet /
volgens oude gewoonte / geluck wenschen metten nieuwen Marschalck / en
kusten oock zijne Majs. handen: Daer na begosten de Leden in de Lantboden
Stoven te disputeren/Over de vacantien,en hoe lang die hoorden te dueren:Dat
men de Residenten op den Rijcxdag sijnde, vryheyt van Rel.most verleenen : 't
Besluyt was / dat men 't oordeel der Senatoren daer over soude vernemen: Al-
dus gingen 13. Lantboden by den Senaet / alwaer de Bisschoppen / en aller-
meest die van Crakau seer yvrige tale voerden: Dat men de moetwilligheyt der
Poolse Sold. niet alleen, maer ook de grote magt van den Veltheer behoorden te
besnoeyen,en sijn Ampt ad vitam,maer voor een tijt vergunnen: En dat men aen
zijn Doorl.vanBrandenb,volgens belofte,Dracheym most restitueren. Onderwijl
bleef de Coninginne binnen haer Palleys/gans geen deeg wesende/en een qua-
le van haer leste Sieckte hebbende behouden/so ruste sy van by te wonen de pu-
blijcke saken : Den Prince Demetrius van Moscovien aen 't Poolse Hof seer
wel gesien/bragt alles by ten behage van hare Majesteyten/en hy was seer ap-
parent om minsten Generael van de Poolse Armee te worden / hoewel den
Palatijn van Russen hem dat Ampt door Vrienden meenden af te sien:

Mais les plus belles Plumes sont les plus beaux Oiseaux.

Dese Maent dede den Coningh van Groot Brittangien alles tot herbou-
wingh van London by brengen / en de Aldermans / en Architecten brachten
oock hare Tekeningen en advijsen daer toe : 't Begin was in de Fleetstraet /
en de Hoeck-Huysen die voortsl specteren na de Herberge de Grayhondt / tot
Ludgatr toe / alle geproportioneert op breette van Straten / nae een schoon
Model. Men sondt doe een Sergiant van Wapenen om den Hertogh van
Buckingam te saiseren op zijn Huys by Stamfort / maer die quam re infecta
den 23. deser smorgens weder te London / met dit beschept : Dat hy op den
weg in hare Carotse wel had ontmoet Madame de Hertoginne van Buckin-
gam / die hy oock vervolchden tot by haer; Dat hy oock wel aen de Poorte van
't Huys van ged: Hertoge hadde geklopt / maer oock dat men hem niet en had
in-gelaten / selfs dien geheelen Nacht / onaengesien dat hy seyde te komen van
den Koning zijn Meester / en deswegen niet en dede als volgens zijne Officie:
den naesten morgen nam hy eenige Officiers van een Vleck daer na by / maer
toen vont hy de Poort gants open / dan den Hertog en wasser niet / men seyde
daer wel dat hy in 4. Nachten daer niet en hadde gheslapen / maer een ander
Dienaer bekende / dat hy savonts te vooren daer noch was geweest / het welk
gheloof meriteerde / om dat men van hem daer noch een Brief vont van dien
selfden avonts datum : Daer over veele speculatien vielen ; De Hertoginne
quam korts daer aen binnen London : En desen storm hielt daer mede noch
niet op / men benam ged: Hertoge alle zijne Charges / 't Lutenantschap wiert
vergeven aen den Lord Burlington / en 't Kamerlingschap van den Koningh
kreeg Lord Rochester : Maer dit Jaer en speelden op die voet hare rolle soo
quaet voor den Hertoge niet uyt / of men sag / als naderhant volgen sal / den
selven

selven wel haest weder herstelt in den hooghsten graet. Den Koning maeckte doe den Grave Bellasis Gouverneur van Tanger/ tot Capiteyn van de Pentioneers/ 't welck zijn Maj. hem al in 't Jaer 1660. hadde belooft/ in plaetse van den hoog-bejaerden Grave van Clevelant/ die nu gequetst was/ en kreupel was van Ouderdom/ in somma/ rondsom seer zwack.

APRIL 1667.

MAer hy storf in dese soete Lente-maent/ werdende met veel gevolg in den Rou/ ten grave gebracht/ uyt zijn Huyse van Somersetsh ghedragen werdende. Prins Robrecht sich nu wel bevindende/ quam sich aen den Koning vertoonen / en wiert dagelijcx sterker. Weder om den Marquis van Worchester storf binnen London seer schielijck/ in een slecht Huysje / daer hy sich voor een wijle als kostganger had besteet : Hy is den 26. deser seer statig begraven / gevolgt van een groot getal Menschen/ en met lange Rou-mantels. Men vreesde doe / wijl de besmettelijcke Sieckte in Engelant scheen uyt-geblust/ de selve weder ware ontfonckt / vermits in 't Graefschap Nordfolck / alwaer op de Verpachtinge van 't Gemeen / op 't Huys van eenen Monsr. Bernards diverse Heeren van qualiteyt by een waren / waer van die tot Thetford komende even na de Verpachtinge den Major van die Stadt/ de Opper-Schepen/ de Capellaen/en 7. andere subijt wech storven / en waren nevens haer seer veele andere desperatelijck sieck ; Eenige leyden de oorsaeck hier van op de ongesonde harde Wint / andere/ van het eten van Campernoelie of Duyvels Broot/ 't welck ten sommigen tijde vrij veel fenijn in heeft/ maer de speculatifste seyden/ datse een geinfecteert Persoon hadden tot haer sien binnen treden ; Waer over men te Londen seer verbaert voor dat Graefschap was : En men hielt oock dat de Pest tot Dovres was / waer om die Plaets voor de Uytheemse was te schuwen tot den algemeene by-een-komst van Vrede-Handelingh. Den Tesaurier was doen soo kranck dat hy niet en kost doen als 't Bedde houden. Ende Engelant in Oorlog met Vranckrijck/ de Vereenigde Provintien / en Denemarcken zijnde / stondt verstelt dat Portugal sich had in een Treves van 10. Jaren soo strickt met Vranckrijck mede in-gelaten/ onaengesien wat moeyten Engelant om sulcx te beletten/ hadde gedaen/ want Portugal geen Vrede met Spangien mochte maken dan met believen van Vranckrijck. Daer op oock den Koningh zijn Ambassadeur den Ridder Southwel van Lissabon t' huys ontboot. Dappere klachten hoorde men oock onder 't Zee-Volk en Militie / datter geen betalinge aen haer wierde gedaen/ daer over men 6. Heeren uyttet Hooger / en 12. uyt het Lager-Huys committeerden / om een geheele somme van de uytgifte van Penningen gedaen in desen Oorlog/ te examineren. De Vleeshouwers van London riepen de Boeren van Yrlandt toe / datse wel mochten weer komen met haer Beestiael in Engelant / gelijck sy dese maent te Leverpole deden / alwaer sy tegens 't verbodt partije Slacht-Vee in vier

Sche-

† Schepen hadden gebracht/ dan door de Cherchers aen-gehouden/ dat Beestiael verbeurt/ aen den Armen hebben uyt-gedeelt. Den Koningh maeckte doe den Graef Middelton Gouverneur van Tanger/ en Colonel Lovelace/ een verstandigen Baes/ Gebieder van nieuw Amsterdam (Alias Jorck) in Nieu Nederlant. Op die tijdt gingen de Engelse Gesanten van d'eene zijde na Breda om Vrede/ en van d'andere kant gingh Duc de Jorck na Wicht/ Portsmuyen/ en Harwits de aen-gestelde Fortificatien besien/ en voort setten: Want de gedachten in Engelant waren niet te vergeefs/ datte Hollanders noch eens in Enghelant souden soecken te landen: Te meer/ om dat sy hoorden van den grooten haest die men in hare Ho: Mo: gebiet maeckten/ om een brave Vloot tegens haer in Zee te brengen; Tot welckx goede conduitte men in den Hage aen den Staet dese resolute en goede voorslag hadde gedaen:

De Heeren Extraordinaris Gedepureerden van de Provincie van Hollant, hebben uyt speciale last van de Heeren hare Principalen ter Vergaderinge gepresenteert, dat de selve Heeren hare Principalen serieuse reflexie hebben gemaeckt, hoe en in wat voegen 's Lants Vloote, tegenwoordig onder Equipagie, so haest eenichsints doenlijck soude konnen worden gereet gemaeckt, en mette Vlooten der hooge Geallieerden van desen Staet geconjungeert, en also gesamenderhant mette meeste vigeur, efficace, en nadruck tot afbreuck van den gemeenen Vyant, en het bekomen van een goede en versekerde Vrede geemployeert te worden: En derhalven hare gedachten hebbende laten gaen op 't gunt in de voorleden Jaren op 't beleyt en de conduitte van 's Lants Vloot voor-gevallen was, niet hadden konnen na laten haer Ho: Mo. t'erinneren, dat na de ongeluckige rencontre die des Lants Vloot in de Maent Junius 1665- bejegent was, haer Ho. Mo. goet gevonden hebben de directie van die eenige cordate en stantvastige Mannen van kennis en beleyt uytte hooge Regeringe aen te beveelen, 't selve so veel hadde geopereert datte selve Vloot wederom in een seer groot postuyr gebragt, en geluckig geconjungeert wesende met de Coopvaerdy en andere Schepen tot Bergen in Noorwegen gelegen hebbende, onaengesien de overhevige storm, die in de maent van Septemb. van den selven Jare de voorsz, Vloote overvallen en seer lange gecontinueert hadden, de meer-gemelte Gecommitt. daer mede evenwel niet alleen noch hadden Zee gehouden, maer dat sy nog selfs daer mede de Vyant op zijn eygen Kusten waren gaen besoecken, met intentie om hem slach te leveren, en apparentie van onder Godes Genaden Zegen de overwinninge op hem te behalen, indien den Vyant hadde konnen resolveren Zee te komen: Dat in de Maent van Junius in den voorleden Jare 1666. een seer avantagiense Victorie door 's Lants Vloot op den Vyant bevochteu zijnde, de selve Victorie na alle apparentie met meetder kracht en nadruk soude zijn vervolgt geworden, ingeval het Chef en de andere subalterne Hoofden van de voorsz. Vloote hadden konnen surmonteren eenige obstaculen, die haer daer omtrent waren opdoende, en die misschien wel souden hebben konnen werden gesurmonteert, indien 't voorsz. Chef en andre subalterne Hoofden geappuyeert en gesterkt waren geweest mette Resolute en autoriteyt van haer Ho. Mo. in de Personen van haer Gecommitteerden: Dat ook de hooge authoriteyt van haer Ho. Mo. mogelijck wel soude hebben voor-gekomen de disordres in deselve Vloot, gedurende de Battaillie in de Maent van Augustus van dsn voorsz. Jare 1666. tot soo merckelijcken ondienst van den Lande voor-gevallen, indien eenige cordate en stantvastige Mannen van kennis en beleyt uyt de hooge Regeeringe by haer Ho: Mo: in de voorsz. Vloot en d'expeditie selfs waren gecommitteert geweest; dat de Heeren haer Ho. Mo. Gecommitteerden uyt alle de Provintien over 't employ van de voorsz. Vloot, die in 't begin van de Maent Septemb. van 't Iaer 1666. weder Zee genomen had op den 11. van deselve Maent Septemb. eenparig hadden verklaert, dat sy tot ontlastinge van haer gemoet verobligeert waren haer Ho: Mo: voor te dragen, dattet tot merckelijcken dienst en apparente groote vrucht van den Staet soude strecken by so verre haer Ho. Mo. konden goet vinden, eenige soodanige weynige cordate en stantvastige Mannen van kennis en beleyt uytte hooge Regeeringe te verkiesen, om als Gedeputeerden en Gevolmagtigden van haer Ho. Mo. in de voorsz Vloot op Zee, en in de expeditie selfs gebruyckt te werden, invoegen als daer van in den voorsz. Iare 1666. een aenvang was gemaeckt, soo om met advijs van de Hooft-Officieren op alle voorvallen na gelegentheyt van de Lantschappen en de veranderingen, dagelijckx in Zee occurrerende aenstonts sonder Rangh-spraeck te disponeren, als mede om alles in deselve Vloot te helpen houden goede ordre en harmonie niet

† *In Engelant leyt een Wet, dat geen Yren uyt haer Lant eenich Beestiael mogen in Engelant brengen.*

niet alleen ten aensien van 's Lants Hooge en andereOfficien onderlinge met den anderen, maerock ten aensien van de selve met de Hoofden en Officieren van de Vlooten met de Geallieerden, die men doenmaels vethoopte dar onder Godes zegen met de Vloote van desen Staet sonde conjungeren, en voorts om het Chef van de voorsz. Vloot te ontlasten van ontallijcke besigheden, niet eygentlijck wesende van sijn professie, en niet te min den dienst van den Lande ende subsistentie van 's Lants Vloot effectivelijck betreffende, en hem alſo bequamer te maecken, om buyten embarras ende met een bedaert gemoet te kunnen bedenken executeren die saken, die eygentlijk zijn van sijn functie en 't Soldaet en Zeemanschap dependerende, en tot meer andere eynden in 't voorsz. bericht en verklaringe van gem: Heeren Gecommitteerden breeder uyt-gedruckt, met byvoeginge van de Heeren Gecommitteerden uyt eygen ondervindinge de verkiesinge van sodanige Gedeput. en Gevolmachtigde nootsakelijk achteden dat haer Ho. Mo. ten dien tijde op de voorsz. scrieuse verklaringe van de selve Heeren hare Gecommitteerden niet hebbende goet gevonden sodanigen Commissie te determeren, de saken naderhant haer in de selve maent van Sept. haer sodanig hebben op gedaen, dat haer Ho. Mo. op den 26. der voorsz. maent haer genootsaekt hebben gevonden tot 't decerneren van sodanigen Commissie te resolveren, na dat men uyt de Brieven van den Lt. de Ruyter so die voor 't nemen dan deselve Resolutie, als seer kort daer na den Staet toe-gekomen waren, tastelijk hadden vernomen, dat den selven Lt. Adm. wel principalijck ten regarde van 't voorsz, conjunctie, dat men meynde te doen met de voorsz. Vlooten van de Geall. hem hadden bevonden in sodanige perplexiteyten, op de welcke hy en de geheele Krijghs-Raet sonder geappuyeert te zijn, door d'authoriteyt van haer Hoogh Mog: niet konde eenige Resolutie nemen, en die hy ook in de voorsz. Brieven klaegden, van so difficile discursie voor hem en den geheelen Krijgs-Raet geweest te sijn, dat de selve voor ongeletterdeLuyden een onverdragelijcken last waren, als hebbende niemant van hun allen oyt diergelijke sware affaires by-gewoont, dat naderhant d'ondervindinge klaer aen-gewesen heeft, dat so haest den voorsz. Krijgs-Raet is geappuyeert geworden door de authoriteyt van haer Ho. Mo. in dese Persoonen van der selver Gecommitteerden, de saken in 's Lants Vloot terstont een anderen cours hebben begonnen, en men onder Godes genadigen zegen met courage, en dapperheyt, en oock met apparent succes van overwinninge den Vyant met de selve Vloote soude hebben aen-getast, indien hy sich niet van 's Lants Vloote af-gewent en na sijn Havenen begeven hadden, datte evidente utiliteyt en absolute nootsakelijkheyt van de voorsz. Commissie niet alleen also is opgevat by de gemelde Heeren bare Ho. Mo. Gecommitteerden, maer ook by den gantsen Krijgs-Raet die mede by eygen experientie ondervonden hebbende den groten dienst die 't Lant in 't gemeen, en 't soulagement dat sy in haer particulier door d'assistentie van de gemelde haer Ho. Mo. Gecommitteerde hadden genooten, op den 12. van den Maent October des voorleden Jaers 1666. by een formeele Resolutie aen haer Ho: Mo: seer respectieuselijck hebben versocht, gelijke assistentie van sodanige stantvaste en cordate Mannen uyt de Hooge Regeeringe voor 't toekomende, hebbende den voorsz. Heer Lt. Adm. de Ruyter by een speciale Memorie, den 5. der voorleden maent Marty aen haer Ho: Mo: gepresenteert, als weder ernstig daer toe wiert aen gehouden; en of wel misschien de Heeren hare principalen niet anders van de hooge wijsheydt en voorsichtigheyt van haer Ho. Mo. konden verwachten, of de selve soude neven naer oordeelen, dat het decerneren van sodanige Commissie was een poinct, dat sonder den dienst van 't Lant te verwaerlosen en intercurreren de uyterste blame geomitteert, dewijl de Heeren haer Ho. Mo. Gedeputeerden, over 't employ van de voorsz. Vloot in verscheyde tijden gecommitteert geweest zijnde, 't selve van een absalute nootsakelijckheyt achten, en dat het Chef van de Vloot, en den gantschen Krijghs-Raet 't selve als een gants dienstige sake imployeren, en dat boven dien d'experientie so onwedersprekelijk geleert heeft, dat de voorsz. Commissie noyt als met den grootsten dienst was geomitteert, en daer na noyt sonder merkelijke vrucht, selfs als de saken alreede in seer quade termen gestelt waren, in 't werk gestelt, en dat het daerom onverantwoordelijck soude sijn de voorsz. Commissie jegenwoordig te omitteren als deselve de saken in haer geheel zijnde, met groote vrucht soude worde gedecerneert, en daer toe mogelijk weder te resolveren, so wanneer door notable desastres en inconvenienten, die God verhoede, daer toe wederom ten uyttersten geperst, en gedrongen soude wesen. Dat deHeeren hare Principalen boven dien allen noch particulierlijck hadden geconsidereert, dat in het aenstaende zaysoen daer heenen nootwendig moeten worden gedirigeert, dat 's Lants Vloot in Zee gebragt zijnde onder Godes genadigen zegen, mach conjungeren met de Vlooten van de hooge Geall. van desen Staet, te weten zijn Koninckl. Majest. van Vranckrijck, en zijn Koninckl. Majest. van Denemarcken; dat in den voorl. Jare alleen de occurrentien omtrent d'aenstaende conjunctien mette Vloot van sijn Koninckl. Majest. van Vranckrijck voorgevallen, het Chef, en den Krijgs-Raet van 's Lants Vloot in soodanige perplexiteyten en difficulteyten hebben gebracht, dat sy haer daer over als een ondragelijcken last ten uyttersten hebben beklaegt, dat nu in dit zaysoen niet alleen gelijcke maer veel difficilder occurrentien souden konnen voortkomen, omtrent en gedurende de effective conjunctie, niet alleen van een. maer ligtelijk van 2. Vloten, van twee verscheyde hooge Geall. die 't voorsz. Chef, en den voorsz. Krijgs-Raet in noch groter perplexiteyten en ondragelijcke lasten souden brengen, en 's Lants Vloot

gevaer-

gevaer doen lopen van inconvenienten,die daer na niet ſoude konnen werden gebetert,totte uyterſte opſpraeck en blaſme van de Regeeringe die ſoo door de Heeren haer Gecommitteerde als de voorſz. Krijgs-Raet,'t Chef vau de Vloote ſelfs van alles geadverteert zijnde,genegligeert ſoude hebben met ſalutaire voorſlagen en geexperimenteerde remedien tegen de voorſz. inconvenienten te voorſien;dat de Heeren hare Principalen daer by mede hadden overwogen , dat de Vloot van zijn Koninckl. Maj. van Vranckrijck,door een ſeer aenſienelijcke Perſonagie,en van ſeer groten Huyſe ſal werden gecommandeert, en de Vloot van ſijn Koninckl. Maj. van Denemarcken , miſſchien mede van yemant van groote geboorte, dewelcke dan licht ſoude vermeynen door haer grote aenſienelijckheyt te verſchaduwen 't Chef,en den Krijgs-Raet van 's Lants Vloot, en daer door kragtiger doen gelden, en prevaleren haer ſentimenten, dickmaels ſoo wel niet gegront boven de ſentimenten van het Chef, en den Kriigs-Raet van 's Lanrs Vloote, hoewel in beter redenen gefondeert , dewelcke door reſpect van ſo hoge Perſonagieu niet ſouden durven , die haer ſentimenten met die nadruck en kracht van redenen doen gelden, als do gemeene utiliteyt ſomwijlen wel vereyſchen ſoude. Dat oock in het conjungeren van de voorſz. Vlooten,en ſo lang die geconjungeert ſullen zijn, dagelijckx veel ſaken van ſeer tedere ſpeculatien ſullen konnen voorvallen,die niet als met d'uyterſte circumſpectie en voorſigtigheyt ſullen moeten worden gehandelt,om aen d'eene ſijde 't Intreſt van den Staet met behoorlijcke en redelijke middelen iu acht te nemen , en aen d'andere ſijde aen de gem: hooge Geall. geen redenen van regtveerdige klagten of miſnoegen te geven: Dat de Heeren harePrincipalen overvloedig zijn voldaen van het goet beleyt , ſtantvaſtige couragie en trouhartige yver van den voorſz. Lt. Adm. den voorſz. Krijgs-Raet en andre Officieren van 's Lants Vloot, in ſaken het Soldaetſen Zeemanſchap betreffende, en dat ſy daer van oock klaer bewijſen hebben gegeven, maer dat in en omtrent de expeditie van 's Lants Vloot,en wel particulierlijck in en omtrent de conjunctie mette Vleotn van de Geallieerden, en 't gunt daer aen dependeert,vele,ja ontallijke occurrentien voorkomen,die by Lieden in de Regeringe van 't Lant onervaren niet konnen werden gedemeſleert. Dat derhalven de Heeren hare Principalen by haer Staets gewijſe genomene Reſolutien nootſakelijck hadden geoordeelt, dat tot betragtinge van den dienſte van den Rande eenige weynige cordate en ſtantvaſtige Mannen van kennis en beleyt nyt de hooge Regeeringe by haer Ho:Mo:worden gekooren, om als Gedeputeerden en Gevolmagtigden van haer Ho Mo.in de voorſz. Vloot op Zee en in deſe expeditien ſelfs gebruyckt te worden, invoege dat daer toe in de voorl. Jaren,1665.en 1666 Commiſſie is verleent geweeſt, verſoekende dat haer Ho. Mo. haer 't ſelve mede gelieven welgevallig te laten zijn. Gedaen . . . . . April 1667.

Brabant nu ſcheen eenige jalouſie na lang gedreygt / in't hart te raken/ om datte Franҫoiſen Amiens niet alleen tot een generale rendevous van veel duyſenden hadden aen-geſtelt/ maer oock alle Magazijnen geleegt/ en de zwaerſte Artillerije tegens 't Spaens Nederlant aen-gevoert : Selfs had ten beginne deſer maent den Franſſen Gebieder van Perone alle de Poſt-brieven uyt Nederlant up-gevangen : Hier op begoſt men te Mechelen Canon te gieten : Op 't Caſteel van Antwerpen maeckte men neffens 't redres der Galderijen en Huyſen/ op 4. Moolens veel Buſpoeder / daer 4. man op een ſobere dag-huyr aen werckten : Aen de Schelde ſprack men van veel Fortificatien te maken : Caſtel Rodrigo ſont Karren met gelt nae Charle Roy : Maer de Vlamingen seyden / uldre liens krijgen little gelts : de Hoogduytſen kregen uyt haer Vaderlant goede betalinge/ de Spangiaerden/ Walen/ en Italianen mogten toe kijcken. Des Keyzers Geſandt den Baron Iſola / een kloecken Politijck / quam den 12. deſer uyt Engelant met een Karos met 4. Paerden te Antwerpen/en wiert daegs daer aen door de Magiſtraet met 's Heeren Wijn onthaelt/ hy ſich een groote Suite hebbende/was gehuysveſt op de Maire in den Acent: Hier nam voor tot Turnhout by Breda te gaen logeeren / om de generale Handelinge van Vrede / waer toe hy ook in Engelant was geweeſt/ te nader by te zijn. En men voerde van goeder hant dusdanigen tale op 't ſtuck van de ſelve Vrede-Handeling: Datter by hervattinge der voorgaende begonne Handelinge,en dat yder ſoude behouden wat hy hadde,tuſſen Engelant en de Verenigde

Pro-

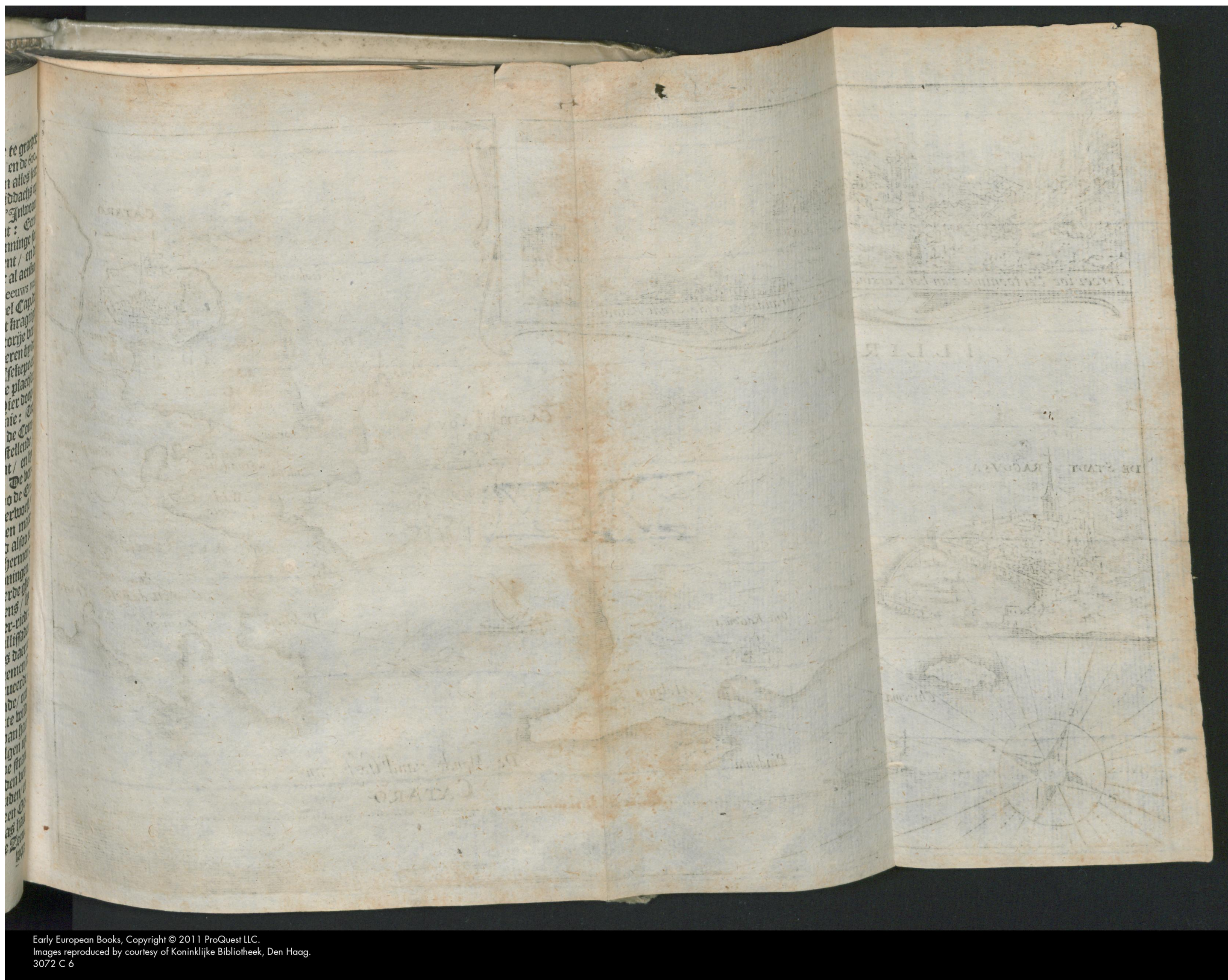
Prov. grote hope van effect was: Dat den Graef van St. Albaens daer over had begeert in Vrankrijk den Hr. de Lionne te spreken: Den Kon. van Vrankrijk stont dit toe, mits ook openinge doende aen de Ambassadeurs van Denem. en van hare Ho: Mo; Hier op gaet de Hr. de Lionne by den Graef van St. Albaens, die hem verklaert, ordre van de Brittannise Maj. te hebben om een voorstel van Vrede te doen die aengenomen werdende, soude sig als Minister des selven Conings in stellen, om de Vredens-Hand. mette Heeren Staten Gen. tot een goet besluyt te brengen: Maer indien de selve verworpen wierden, dat hy sig met gene Vredens-Tractaten wilde bemoeyen: En zijn voorstel was aldus: *Dattet Tractaet Ao. 1662 met haer Ho: Mog: gemaekt, voor een toekomende Tractaet soude moeten werden geobserveert: Dat men een Handelinge binnen London soude aen-stellen, om malkanderen over een Tractaet de Marine te verstaen: Maer dat ten reguarde van Vranckrijck, aen yder soude moeten werden gerestitueert, 't welk hy voor den Oorlogh hadde bezeten, &c.* Den Hr. de Lionne had volgens d'intentie zijns Kons. daer op geantwoort, dat zijn Maj. daer toe niet soude condescenderen, en verseeckert was van zijne Bontgenoten, sulcx 't selfde met hem souden sustineren, &c. Den Hr. de Lionne hoorden doen dat den Graef van St. Albans geen macht en had om over de saken van Denemarcken te handelen: 't Geen by voorsichtige eenige speculatie gaf: Dan den Graef de St. Albans, niet te min vredelievent, nam alle de discoursen in der minne op: Hy bedanckten d'Heer de Lionne, ende beloofden Volle macht wegens Denemarcken van den Koning van Engelant t'obtineren, selfs om binnen Parijs te handelen, daer toe men seyde den Ambassadeur van Denemarcken insgelijcks Pouvoir hadde: Dus sag men alreede verschijnen eenige Vrede-sterren, die korts hier na over Breda van den Hemel in aders Oogen haer seer helder en lieffelijck hebben vertoont.

Onder dies ging den Zee-Oorloch noch haren bloedigen gang, en wel soo hevich in America als elders: Derwaerts had de Zeeuwse West-Indische Compagnie onder eenen Abraham Krijnsz. af-ghesonden 5. Schepen met eenelijcke hondert Soldaten en Bootsluyden: Liepen in December laest uyt, en volgens d'ordre, quamen den 26. Februarij 1667. aen de Wilde Kust by Cujane de Reviere van Serignam op, daer de schoonste Suycker van gheheel West-indien valt, en wel 50. Suycker-moolens langst en opwaert de schoonste en pleysierigste Revier van America, gebout, heerlijck tusschen Boomen, Plantagien, hooghten en laegten leggen, hebben een Casteel van seer wreede, harde en dicke Wallen: Abrah. Crijnsz., Lonck, &c. settent dien dach dicht onder dit Casteel, eyschten 't selve op, onder dreygement van gewelt, en geen quartiert: Een Brit genaemt Beyens daer gebiedende, antwoorde, Hy wilde dat Casteel defenderen voor den Kon. van Groot Brittangien, en zijne Gen. Mr. Willougby. De Zeeuwen daer op, beschooten 't Casteel: d'Engelse daer binnen quamen op de Wallen, en klopten tot spot op hare achterste: Dan sulcke hoogmoet viel datelijck in duygen, soo haest dese Gentilmans sagen de Zeeuwen landen, en na 't Fort aen-quamen: Wel haest staken sy een witte Vlag op om te parlamenteren, en gavent met accoort op, d'Inwoonders in besit alle haerer goederen blijvende, maer al wat den Koningh van Engelant of Wil-

lougby toe quam / was verbeurt: De Inwoonders waren hier te graeger toe / om dat dito Willougby haer vrij wat te hart hadde gehandelt / en de 600. man die men tot secours hadde belooft (want dit Casteel was van alles seer sober voorsien /) quamen te laet: Aldus trocken de Seeuwen 's middachs op 't Casteel / latende de Prince Vlagge af-waeyen / en be-eedichden d'Inwoonders getrou te zijn de Ed: Groot Mo. Heeren Staten van Zeelant: Eenige al te onredelijcke Engelsen siende dat den Hemel in dese overwinninge soo gunstigh was / want by desen tijt als het daer ordinaris dapper regent / en de wegen daer door onbruyckbaer / was het nu gants droogh / en over al aenkomelijck / seyden seer leelijck: Dat Godt niet meer Engels, maer geheel Seeuws was geworden. De vrome Seeuwen stelden tot Gebieder over dit Casteel Cap. de Raem en M. Colve / met 125. man en 15. Canons / voorsien met kragtige Pallissaden / en 6. maenden Victualie en Amonitie: In dese Victorije verlooren de Seeuwen maer een man / en scheepten aen verbeurde goederen by de Vier Tonnen gouts waerdije. De Seeuwen togoen van hier na Isekepe en Bomerona in Barbices / daer Matthijs Bergernaer gebiedende / die plaetsen mede aen de Seeuwen over gaf / mits zijn onkosten vergoedende: Hier doopten de Predikant Abraham van West-huysen elf zielen uyt de Colonie: Tot gebieder van Isequepe bleef Vendr. Baerlant / en op Bourmerana de Commandeur Sael. Van hier togen de Seeuwen (op alles goede ordre stellende) na 't Eylandt Tabago / by de Fransen verdestrueert / 't Fort verbrant / en by weynige naeckte Indianen (hoewel schoon en vruchtbaer) bewoont: De versaechtheydt deser Indianen was soo groot / vermits de Fransen alsoo de Engelsen dat doen in besit hadden / haer zedert 3. maenden soo hadden verwoest / datse hoewel met Boog en Pijlen gewapent / nochtans veele naeckt / en maer met een slens voor hare schaemte / beschaemt waren hun Vaderland alsoo te sien vernielt / en sy onvermogende dat tegen alle Uytheemse te beschermen: Hier sach men de verbrande brocken der in vlamme ghesteecken Wooningen / ginder dat Fort wiens Canon hare Kompaerden verbrandt / in d'aerde ghesoncken / en ten Velde mits gebreck van af-halers en vernielde Moolens / by de 600. ponden Suycker in 't Riet / en by de 600000. ponden Suycker-riedt: Men ordonneerde dit Eylant in besettinge te nemen / 't Fort en de Pallissaden te repareren / en 25 man onder een goet Sergiant met 3. a 4. Canons daer te laten tegens de Indianen: Terwijl men hier mede besich was / naemen de Heer van Goch / de Predikant / en andere de visite van dit verdestrueerde / en nochtans vermakelijck vruchtbaer Eylant / langst strant wandelende / ontmoeten haer een Indiaen / versoeckende met wijsen / datze na zijn Hutte wilde mede gaen / als niet wijt van daer / dese op vertrouwen dat yemandt van haer had verklaert sy geen 20. Indianen op dat Eylant sterck waren / volgen uyt curieusheyt / hy leyde haer door de Bosschage tot aen d'andere zijde op de strant daer aenstonts over de 100. Wilden met Boogen / Pijlen en Swaerden verscheenen / 2. Engelse onder onse Zeeuwen zijnde / dat siende / waentrouden / en gingen te ruch / dan de Zeeuwen traden voort / en wierden ghelept in een Gehucht daer 50. Zielen samen woonende / Leguanen en Vis braden was haer Ambacht / zy Mannen en Vrouwen naeckt zijnde / dese Vis sette sy de Zeeu-

wen

Droevige Vertooninge van het Versinc
CATARO
S. Francis
S.N.
ILLIR
Barnardo
Scai de Stradioti
Sout pannen
M.del Scoto
DE STADT RAGOUSA
S.M. de Rose
Trasto
Zagnica
Rose
Chiroma

Droevige Vertooninge van het Versincken ende verbranden vande Stadt Ragousa

ILLIRICO

DE STADT RAGOVSA

Out RaGousa

Chiroma

Pindonta

Molonta

CASTEL NOVA

Risano

S.t Nicolo

Perasto

CATARO

S. Francis

S.N.

Sorzi

Barnardo

Scai de Stradioti

Cadena

Sout pannen

M. del Scoto

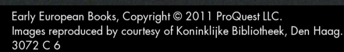
S.M. de Rose

Frasto

P. de Rose

Zagnica

De Mondt vand' Golf van
CATARO

wen voor/ dan vermits die self daer af niet aten / soo en deden oock de Zeeuwen niet/ daer na brachten sy een Back met Dranck toe / zijnde hauwsel van oude Wijven gemaeckt/ 't welck de Zeeuwen oock weynig lusten / dan proefden evenwel/om dat de Indianen seer gestoort zijn wanneer men weygert met haer te drincken/ de Indianen het drincken siende / waren verheught / leyden hare Wapenen af/ en spraken van handelen tegens Messen / Coralen/ Kammen/ men wees haer na de Zeeuwse Schepen; En scheydende/ gheleyden de Zeeuwen door 't Bos tot op de Strant / in 't gesicht harer Schepen / mette meeste betooninge van vrientschap: Van hier den 2. Mey zeylende/ quamen de Zeeuse Schepen na den hoeck van Coins / daer de Courlander wel eer een Colonie heeft gehad willen op-rechten / daer noch 8. Canons lagen / diese in de aerde begroeven / 't Lant aen die zijde was gants geruymeert / en 't Fort verbrant / de Lantsdouwe waer daer soo goet niet als aen d'andere sijde/ maer de Revier was seer rijck van Vissen/ Vogelen/ en Schiltpadden: Dit victorieus Zeeus Esquadre van hier na Gardeloupe loopende / laten haer metten buyt t'Zee / en sullen hier na daer op vervolgen haer wedervaren. De Fransen en saten doenmaels oock niet stil tegens d'Engelsen / want behalvens het geene sy in d'Eylanden deden / had oock Monsr. d'Almoras verselt met twee Franse Koninghs Schepen / soo hy ettelijcke Koopvaerdijers na Martenico had geconvoyeert/ in 't weder keeren aen-getast en verovert 5. Engelse Koopvaerdijers / van Bilboa nae Engelandt willende / die hy te St. Maerten op bracht/ jagende hare 2. Convoyers op de vlucht. Aen 't l'Isle de Ré had een Duynkerckx Frans Kapertje mede een Engelse Barbados-vaerder op-ghebracht: En een ander Frans Schip nam een Engels Oost-Indis Schip / dat hy te Brest op bracht/ werdendende op veel Tonnen gouts gewaerdeert.

Dese smacken van onheyl quam maer sommige over: Maer de aenmerckelijcke en schrickelijcke Aertbevinge te Ragousa voor-gevallen / betrefte die gantse Stadt / en al haer Inwoonders: Voorwaer een droevige Tragœdie/ en niet anders als een voorbeelt van den Grooten Godts Oordeel-dach: Het verhael soo veele ons bekent is/ volgt in dese weynig bladeren:

HAre Ho: Mo: hadden voor haren Resident tot Constantinopolen om by den Turksen Keyser te resideren, gedesigneert den Hr. *Joris Kroock*: En voor Resident tot Smyrna *Jacob van Dam*: Gem: Heeren begaven sich den 16. Septemb. *1666.* met Vrou en gevolg te Lande derwaerts, sterck 22. Nederlanders en 8. Franssen en Hoogduytsen, passeerende om de graserende Pest langst den Rijn, over Westphalen op Neurenburg, en door Beyeren op Venetien, alwaer des Residents Kroocx Gemalinne den 8. Jan. 1667. in 't Kinder-Bedde gelegen: Togen den 27. Maert daer aen van Malomocco te water op Ragousa: Alwaer door den Prins beleefdelijk wierden verwellekomt, varende in een kleyn Vaertuyg aen Lant tot St. Croce, met vele Packagie, Presenten Bagagie, Honden, &c. Van waer sy met overdekte Stoelen door 2. Mannen over de steenagtige Bergen wierden gedragen tot binnen † Ragousa, wierden aldaer van de Edelluyden en andere

† Ragousa (als dese plaets aenwijst) is een seer net Stedeken, dog niet grooter als Vyanen, gebout op een Klip of Rotsteen, vlak ter ener sijde tegens de Zee, en aen d'ander sijde aen een seer hoge Berg welcx Fortefication meer als gemeen in ordre geschikt, curieus van levendige steen sijn opgemaekt.

andere Inwoonders met alle uyterlijcke tekenen van beleeftheyt,genegentheyt en eere ontfangen,'t welk naderhant door die van de Regeeringe oock wierde bevestigt, alſo de ſelve niet alleen alle de Preſenten lieten loſſen ſonder enige datie of geregtigheyt te betalen maer ook permiſſie gaven datte Neerlanders met haer geweer,ſo Rapieren, als geladen Carabijns en Piſtolen binnen de Stadt quamen, en deſelve in de Reſidenten Logement by behielden,'t welk voor deſen noyt aen yemant was geconſenteert,en wiert derhalven voor 't groot faveur en eer gehouden, en dat ſulcx alleen geſchiede ten reſpecte van haer H:M: op dewelcke deſe Republijke een goet vertrouwen hadde: Omtrent een uyr na 't arrivement wierden de Reſid. begroet van enige de voornaemſte Edelluyden,als,Marco en Giacomo Jorgo, Vladiſſa Geudſo, en andere,aen dewelke de Heeren Reſid. Brieven van voorſchrijvens hadden,die haer waren mede gegeven van een ſekeren Edeman Marco Baſilio,geboortig van Ragouſa,dog als nu tot Venetien woonagtig,en aldaer de affaires van ſijn Republijke verrigtende, met dewelke ſy gedurende haer verblijf te Venetien,ſonderlinge familiare vruntſchap hadden gehouden,en die haer de reyſe van Ragouſa tot Conſtantinop.ſeer hadde aengepreſen en ſmakelijk gemaekt,alſo hy deſelve in den Jare 1661. hadde gedaen in Ambaſſade of Commiſſie van ſijne Republijke,om over te brengen de 12500. Ongerſe Ducaten en andre preſenten, die deſelve Repub. alle Jaren door 2. Ambaſſdrs. gehouden is tot tribuyt aen den Grooten Heer te ſenden: De voorſz. Ragouſeeſche Edell. hadden, zedert daegs te voren datſe van haer komſte verwittigt waren, niet alleen een Logem. voor haer beſtelt, maer lieten 't ſelve daer en boven nog Meubeleren, met Tapijten, Gout Leer,Ledecanten,Bedden,en ander Huyſraet,tot Silvere Kandelaers,Schotels,&c. incluys,gelijk haer ook aenſtonts regaleerde met verſcheyde ſchoone Vis,Oeſters, en Wijn,en verſekerden den Heere Reſid. mede,'dat ſijne aenkomſte in deſe Stadt ſo by de Regeeringe als by de Gemeente ſonderling aengenaem was,gaven ook te kennen,dattet den Prins ſeer behagelijk ſoude weſen, dat ſijne Ed:geliefde ter Audientie te komen, en aldaer te proponeren 't geene hy omtrent 't voort ſetten van ſijne reyſe,ſo van Paerde,als van Convoy eniger Sold ſoude mogen van node hebben, met genoegſame verſekeringe, dat alles ſoude werden geconſenteert: Deſen gantſen dag, als ook de twee daer aen volgende dagen, paſſeerden met de viſites, die van 's morgens vroeg tot 's avonts laet door de Edell. aen haer wierde gegeven: Den 4. Apr. had den Reſid. *Krook* Audientie, alwaer den Prins en zijn Senaet by den anderen zijnde, wiert een Secretaris af-geſonden aen ſijn Logem. die ſijn Ed: onder 't gedrang en toejuyging van veel Volk bragt tot aen zijn Raetkamer, aen welcx deure gereet ſtont een van de Senatoren,die ſijn Ed:tot binnen conduiſeerde,en een plaets in midden van den Raet aenwees om te gaen ſitten, Den Hr. Reſid. in 't compliment hebbende af-geleyt,en de Republijke van Ragouſa verſekert van haer H:M:goede genegentheyt,en by de Prins daer op weder ter materie ſijnde geantwoort wiert,is ſijn Ed:weder op 't ſelve fatſoen uytgeleyt,en na ſijn Logem. geconvoyeert:Na de Audientie tot ſav.toe als ook 's anderend. ſmorg.quamen nog verſcheyde Edell. den Reſid. congratuleren:Ook ſont den Prins aen de voorn: Reſid. den ſelven morgen tot een preſent 8. levendige Capoenen, 18. levendige Duyven,enige Oeſters,en 6. Fleſſen rode Wijn, al te ſamen in 4. ſeer groote Silvere Schotels: Dien uchtend quamen hem nog beſoeken den Broeder van Marco Baſilio,

lio, aen wien seer ernstelijk waren gerecommandeert, die haer H:Mo:Resident en sijn Volk namiddags quamen af halen, en tot vermaeck een keer in en om de Stad deden, en in een schoone Tuyn onthaelden. 's Anderendaegs meenden den Resid. op 't versoek van diverse Edelen haer Paleysen buyten te gaen besien, en oock de Heeren van Ragousa de contravisite te geven, dan 't heeft den Almachtigen Godt niet belieft dat sulcx sijn voortgang soude nemen: Also 's anderend. sijnde Woensd. den 6. Apr. s'morg. tussen 13. en 14 uren Italiaens, of 8. en 9. uren Hollts. by schoon Sonnenschijn, en stil weder, sonder enige voorgaende tekenen van wint of anders, in een oogenblik, en qualijk den tijt gedurende dat men *Onze Vader* soude hebbē gelesen, seer onverwacht sodanigen schrickelijken en ongehoorden Aertbevinge quam, dat daer door niet alleen 't Huys van den Resid. maer selfs de gantse Stadt, 't Casteel, en alle de Huysen, Thuynen, en Wijnbergen, die ettelijke uten in 't ront, daer by, en omtrent lagen, t'eenemael als 't onderste boven wierden gekeert, sonder datter een enig Huys onbeschadigt of bewonelijk bleef staen, met welcke hun den Hr. Resid. met sijn Huysvr. en Kint als noch te Bedde, mitsgad. de Staet-Juffr. en Dienstm. in de selve Kamer sijnde, neffens den Predicant en nog 2. andere mannelijke Domestijken seer schielijk wierden overvallen en jammerlijk verplettert, beneffens nog wel 5000. Zielen, die men staet maeckte dat in die Stadt in de selve ure sijn gebleven: Den Consul *van Dam* en 6. Personen die by hem in sijn Kamer waren, wisten niet beter of 't was den Jongsten Dach, also 't met sulken gedruys en duysterheyt in sijn werck ging, dog hy Consul so ras 't gedruys en schudden gewaer wiert, vloog uyt sijn Kamer, die even daer na gants op malkanderen viel, alsooder nog 2. a 3. Solders verdiepingen boven waren, en retireerden onder een stuck van een steene Trap, sijnde 't eenigste in 't gantse Huys dat stant hiel sonder in te vallē, en salveerde hem in dier voegen in zijn onder-klederen, en op zijn Muyle zijnde: Niet min wonderlijck salveerden haer nog 5. Knechts van den Resid. als oock de Minne van 't Kint, waer van 2. t'eenemael van alle de steenen en puyn overdeckt waren: De eerste en meeste schrik en furie wat over sijnde, begaf hem van *Dam* aenstonts na de Kamer van den Resid. staende een verdieping hoger tegen over zijn Kamer uytte welcke hy ontvlugt was, doende eerst niet als roepen, en naderhant, in stilheyt luysteren, of nog eenig geluyt mogte hooren, waer uyt men soude konnen vernemen datter nog yemant in 't leven was gebleven, dog niet vernemende, ook aen de uytterlijke constitutie (God betert) wel blijkende dattet niet mogelijk was datter yemant soude behouden wesen, begaf hem van daer om voor meer ongeluk gepreserveert te wesen, also alles daer omtrent seer wankel stont, en yder ogenblik door de continuerende Aertbevinge en over-harde wint die t'sedert was ontstaen, den val dreygde: Dus zijn sy alle uyt dat Huys gevlugt, en liepē geen kleyn pericul van nog te sullen worden ter neder geslagen van enige stucken van Muren die nog waren blyven staen, of ook wel in 't een of 't ander gat te sullen versinken, also sy boven over alle de in-gestorte Huysē mosten heen klimmē, om een placts te vinden datse buyten de Stad quamen, alwaerse eyndelijck na veele periculen en moeyten geraekten, en nog een van haer geselschap vonden die al vroeg uytgegaē zijnde, op de Straet van dese plage was overvalle, die mede geluckelijk was geescapeert: Aldaer sijnde, sagen doen daer by naderhant, dat niet sekerder was als in de Stad, also aen d'eene sijde alle de wegen so waren beset en belemmert van d'over-

grote en ſware Steenen, die van de Bergen waren komen af vallen, ſo dat men nergens heen konde, en aen d'andre ſijde door den Brant, die weynig uyren daer na in verſcheyde oorden van de Stad ontſtont, waer door ſy in de grootſte bekommeringe van de Werelt waren, datte Kruyt-torens ſoude ſpringen, die tot drie in 't getal in de voorſz. Stad waren, en daer door ellendiglijck om hals komen, in welcken angſt dien gantſen dach, en ook principalijk den volgenden nacht waren, ſonder te durven onder Dak begeven, alſo de Aertbevinge en de Wint even furieus bleven continueren, ſo dat genootſaekt waren den ſelven gantſen nacht onder de blaeuwē Hemel te blijven, en alle uren niet anders te wagten als de doot: Alle de geene die nog uytte Stad waren ontkomen, ſo wel de gequetſte (die in ſeer groot getal waren en onder de ſelve mede de Huyſvr. en de Kind. van den Prins, in der tijt, die nu mede om 't leven was gekomen) als de geſonde, moſten haer op deſelve wijſe mede in de open Lucht behelpen, ſonder datter nog voor al die Menſchen Broot of Water was te bekomen, waer mede ſy ſig wat konden verſterken, aen welcke ellende de gene die by dito Conſ. van Damme waren al mede part en deel hadden, dan kreeg eyndelijk nog door onnoſel bidden en ſuynig ſien, enig hart Scheeps-broot, en wat Wijn, van ſeker Venetiaens Schipper, met ſijn Schip tot Ragouſa in de Haven leggende, waer mede ſy 't nog al gaende hielden, anderſints ſouden buyten twijffel van honger en kommer hebben moeten vergaen, of altans noch veel meer armoede moeten uytſtaen: Den ſelven Schipper verhaelde, dat, gedurende de Aertbevinge, al 't Water tot drie verſcheyde reyſen uyt de Haven liep, ſulcx deſelve gants droog was, en 't Schip in de gront ſonk, die ſig te gelijk opende, en 't ſelve Schip ſeer dede ſchuddē en beven, dat ook 't water yder reyſe met ſulken vehementie te rug quam dat hy niet anders dagt of zijn Schip ſoude t'eenemael om-geſlagen zijn geweeſt: 't Was niet ſonder tranen aen te ſien hoe droevig alle die Menſchen na buyte quamen vlugten, een yder de zijne bitterlijck bewenende, als mede hoe miſerabel die gequetſte Menſſen daer lagen, en buyten haer ſmerten ſchier van honger en dorſt verſmagtende: Den Conſ ſag een van de voornaemſte Edelluyden deſelve Schipper die hem Wijn en Broot hadde gegeven, ſeer lamentabel om den hals vatten, hem om Gods wil biddende dat hy hem een beet Broot en een dronk Wijn wilde geven, om niet van honger en dorſt te ſterven: Egter droegenſe alle, en voornamelijk de Edelluyden, dit haer kruys nog al heel geduldig, niet tegenſtaende enige der ſelver den Conſ. ſeyden, datſe alles hadden verloren wat ſy in de Werelt hadden: Niet min deerlijk en deteſtabel was, dattet gemeene Arbeyts-volck of de Fachini, nog in de Stad over gebleven, die ellendige en gequetſte Menſchen die ſoo onder de ſteenen half en heel begraven lagen, niet wilden helpen voor datſe alles gaven wat ſy by haer hadden, en evenwel nog wel heen gingen, latende deſelve in haer pijn en ſmerte ſo leggen, gelijck ſulcx wedervaren is aen 2. van des Conſs. familie, die even voor de Aertbevinge waren uyt gegaen, en op ſtraet van deſelve wierden overvallen, waer van den eenen ſijnde den Major Domo of Hofmeeſter van den Hr. Reſid. zalr. zijn regter Arm en Been zijnde gebrookē, en nog verſcheyde wonden in zijn Hooft en Lichaem hebbende, van die Godt vergeten Menſſen na lang bidden en kermen ſo verre uyt de ſteen en puyn wiert geholpen, tot datſe by zijn ſacken konden, daer hy een goede ſomme gelts in had, dewelke van hem hebbende genomen, lieten hem in dat poſtuyr ſitten, tot dat hy nog langen tijt daer na van

een ander wiert geholpen,die hy daer voor most geven 2. goude Knoopkens,die hy noch in zijn Hembs-mouwen hadde behouden: 's Anderendaegs den 7. April bleef de Aertbevinge noch al continueren,en een brant meer en meer toenemende,so dat men niet derfde in de Stadt komen, uyt vrese van door 't vuyr verslonde te worden,waer door denConsul te rade wiert,niet tegenstaende alleen in zijn onderkledern was ontkomen, en alles verloren wat hy by hem hadde, soo van Gelt, Lijnwaet en Klederē, als mede alle Schriften en Papieren,behalven dat men daer geen Broot of Water konde krijgen, hem hoe eer hoe liever van daer te begeven, als 't Leven daer by in te schieten, en accordeerden derhalven met den op-gem: Venetiaense Schipper, om de Neerlanders met zijn Marsiliaense Tartane, na Venetien te brengen; Tot welken eynde des namiddags daer in gingen den Cons. en 14.gebergde Personen, waer van 9.en 6.gequetst waren: De Haven uytlopende, mosten door een schot uytte Stad wederkeeren,en den Schipper enigSorga dat hy in had,en by noot broot of wert gebacken,uyt sijn Schip overgeven: Hier lagen sy so na by,den brant toenemende, in vrese datte Kruyt-Torens alle uren stonden te springen: Omtrent 't vallen van den avont sagen sy uyt haer Schip van 't Gebergte af komen een Caravane van Turken,Morlacken en andre,by haer hebbende omtrent 300.Paerden en Muylen,die siende de desolatie van Ragousa, wel in den sin schenen te hebben,om deselve Stad wat te plonderen,(waer voor daegs te voren al hadden gehoort, dat enige Edelluyden al vry bekommert waren,dat die Menssen souden komen af-sacken) en begonden derhalven lustig vuyr op die arme Menssen,en op malkanderen te geven,'t welk al lang duyrde,so datte Neerlanders Godt dankte,dat zy binnē Scheeps-boort waren,mits 't perijkel,van in die wrede Menssen handen te vallen, en als Slaven weg gevoert en verkogt te werden:Den 8. Apr. 's morg.vreg overweldigden de voorsz.Turken en Morlacken met grote force, en in weerwil van den Adel en van de Wacht,de Poorten van de Stad,om de selve te gaen plonderen so datte gene,die van de Inw.daer in waren, om yets van 't hare te bergen, met bloote Sabels, en 't lossen van Musquetten daer uyt wierden gejaegt, waer van men verscheyde,daer onder vele Vrouwen,met haer gebergde goet van boven neder in de Haven in 't water sag springen, om de furie van die verbolgen Rovers te ontvlugten,gelijk om die oorsake alle de Schepen die in de Haven lagē, en onder deselve mede dit Venetiaense, hare touwen los maekten, en dit ongeval ter nauwer noot ontvlugteden, en arriveerden so te St.Croce, hier sijnde quamen met een Bark den 9.Apr.aen boort de 4. Fransse, en een Hoogduyts Edelman en 4.Knechts,die nessens d'Hr.Resid.mede na Constantinop.willende,te Ragousa in een ander Huys waren gelogeert geweest,en door deseAertbevinge seer miserabel gestelt,die verhaelden: Dat doen de Aertbev. geschiede sy alle noch te Bed waren, en dat sy drie dagen en twee nachten als levendig begraven geweest, en onder revertentie geseyt, haer dorst met haer eygen water hadden moeten stillen, dat drie van hare waren verplettert,en sy met haer vijve in haer Hemt geeschappeert,waer toe sy eyndelijk nog na lang bidden,smeken en kermen van enige Priesters waren geholpen,dog niet voor niet,also die geen handen aen 't werck wilden slaen voor en al eer toesegginge van vergeldinge hadden,dewelke bestont in een goude Ring van 20.Pistolen die den een van zijn Vinger trock en consent van al 't gelt te mogen nemen dat sy by haer hadden, zijnde wel 5. of 600. cheq. of over de 3000. gl.

Den

Den 11. Apr. kreeg den Conſ. advijs dat de ſake in Ragouſa wat begonne te ſchicken en dat er enige Sclavoniers en andre omtrent ſijn Huys doende waren, om alles van de preſenten te roven meende hy, dewijl de Hr. Reſid. nu overl. was, als nu te in incumberen ſo veel ſorgen tot preſervatie der ſelver te dragen als mogelijck was: Begaf hem derhalven in Gods Naem met enige van ſijn over-gebleven Volk na de Stad en midden door den Brant en door al de Dooden op de puyn van zijn geruineert Huys, alwaer hy deſelve Arbeyders ſeer beſig vont met alderhande inſtrumenten, om te hacken, kerven, zagen, en alles 't onderſte boven te halen, in 't eerſt warenſe qualijk te geſeggen, en wilden alles voor haer als roofgoet behoudē, dog kreeg haer eyndelijk met goede woorden ſo verre, dat men half en half ſoude delen van 't gene by haer wiert gevonden, waer toe hem genootſaekt vont van de noot een deugt te maken, alſo door de Magiſtr. nog gants geen ordre op 't een of 't ander was geſtelt, ſo dat oordeelde dat 't beter was een half Ey als een legen dop: Dit accoort en gedane beloften animeerden haer ſeer, en deden ongelooffelijken arbeyt om ſo veel Goederen te ſalveren als ſy konde, daer van men niet had gedagt oyt yets te hebben ſullen ſien, alſo ſulk een groten menigte ſtenen, puyn, en balken daer op lagen: Evenwel bergdenſe den ſelven dag, als ook den 12. dito, als wanneer den Conſ. daer van 's morg, tot 's avonts preſent was, 't Goet 't welk men des avonts t'ſamē deeldē: Als wanneer 't den Conſ. tegens alle verwagting ſo verre bragt, datte bergers ſouden hebben een vierde, en hy drie vierde, waer in verſcheyde Edell. hem de behulpelijke hantboden, niet tegenſtaende ſy ſelfs tot recuperatie van haer eygen Goet aen dat ſlag van Volk de geregte helft hadden moeten gevē, gelijck ook andre Edell. 't ſelve geern ſouden hebben willen geven, dan konden niemant vinden, die daer toe moeyten wilden doen: De voorſz. Goederen nu al gebergt en gerepatrieert zijnde, hadde nog de grootſte moeyte om deſelve uytte Stadt te krijgen, ſonder dat die weder t'enemael, of altans een goet gedeelte der ſelver wierden geplondert, alſo de Poorten van binnen en buyte vol Rovers ſtont, en ander Volk, die haer Goederen geern ſouden hebben gebergt, van dewelke d'eene party geern in de Stad en d'ander daer uyt ſoude zijn geweeſt, dog 't ſelve niet wel konden obtineren, 't welk den Conſ. evenwel altijt wiert gepermitteert, en van de Edell. allenthalven ſeer gefavoriſeert, in recognitie van 't welk enige van de voornaemſte der ſelver uyt haer Ho: Mo: name regaleerde met enige Bagatelles van Ooſt-Indis Lakwerk en Rottingen, daer van nog iets gebergt was, 't welk by haer ſeer aengenaem was: En alſo d'Edell. die onder malkanderen wat opeens waren geweeſt, deſen dag weder waren geaccordeert, en een nieuwen Raet hadden op-gerigt, meende hy van devoir te weſen, en de beleeftheyt te vereyſſen om deſelve te bedanken voor al 't faveur, en voort de eere, civiliteyt, en behulpſaemheyt aen den Hr. Reſid. zal. en aen hem ten reſpecte van haer Ho: Mo: beweſen, met verſoek, datſe daer in geliefden te continueren, en dat niet ſoude na laten ſulcx aen haer Ho: Mo: bekent te maken; Waer van de ſelve ook toeſegginge deden, en ſulcx ook naderhant hebben beweſen: Den 13. dito ging den Conſ. ſmorg. vroeg na de Stad, dog vont niemant van de voorſz. Arbeyders in 't werk, gelijkſe ook den gantſen dag aldaer niet verſchenen, ſo datter van de preſenten niet meer wierde gebergt, alſo ſy aen d'eene zijde te diep onder de puyn begraven waren, en aen d'andere den brant naeſt zijn Huys was gekomen, waer door hy ook niet van zijn Gelt, Goet, en Schriften konde

weder

weder krijgen, behalven datte stanck van al die doode Menschen door de warmte sodanig toe nam, dat 't niet te harden was. Alleenlijk liet hy den selven dag eenige van sijne Dooden begraven, die door de Rovers uyt de steenen waren op-gehaelt, ontkleet, en 't gelt datse by haer hadden, uyt hare Sacken genomen: Dog tot noch toe en wiert van den Hr. Resid. en zijn Huysvr. zalr. of van de Dooden in sijn Kamer nog niet vernomen, ook was'er weynig apparentie om aen die Doode Lichamen te komen, also de selve te diep bedekt lagen. Den Hr. Resid. zalr: had de Cons. van *Dam* in zijn leven wel verhaelt dat hy nog tot Venetien sijne Brievẽ van Constantinop. hadde gehad, van inhout, dat aen 't Hof al kennisse was, dat hy Resid. al op weg was met sijne Presenten en Honden, en dat men seer na sijn komste verlangde, als ook dat hy daer seer aengenaem en welkom soude wesen, om na alle apparentie niet alleen de oude Capitulatien met den Grooten Hr. vernieuwt soude krijge, maer wel ligt nog enige andre Previl. en Voor regten bedingen? Hy Cons. by hem selfs considererende, dat haer Ho: Mo: buyten alle twijffel dese importante besendinge weder hoe eer hoe liever soude hervatten, dat hy ook omtrent 't bergẽ van de Presenten aldaer geen vrugt meer konde doen, en ook ontbloot van Gelt, Klederen, en van alle andre nootsakelijkheden en verschoninge, en voornamelijk mede van alle sijne Papieren, sijn aen-bevolen Ampt concern-rende, en hem door haer H: M: goetgunstiglijk mede gegeven, behalven dat hy door dit onverwagte toeval als nu een gants andere weg soude moeten kiesen om na Smyrna te gaen, resolveerden hy met die insigten zijne reyse weder te rugge na Venetien te nemẽ, met intentie, om van daer ten eerste na Neerl. te begeven, en haer Ho: Mo: 't gene voorsz. is, met alle schuldige onderdanigheyt te komen raporteren: Tot desẽ eynde nam hy namiddags afscheyt met vereyste beleeftheyt en dankbaerh. van de voorsz. Edell. van Ragousa, hebbende alvoren gesproken met seker Koopm. tot Ragousa van sijne kennisse, en met hem geaccordeert of'er nog yets van de Goedere mogt werden gevonden, dat hy deselve tot Venetien soude willen bestellen aen Sr. Marco Basilio: Den Cons. den 15. Apr. door storm aengetast, arriveerden egter te Ragousa, en aldaer komende, wiert door de Edell. gesegt datte gantse Stad door den voorgaende storm genoegsaem ten vollen was afgebrant, gelijk ook uyt zijn Schip wel hadden konnen sien, dat den brant 2. dagen en 2. nagten agter malkander aldaer seer fel had gedomineert, en gevolgelijk die Plaets so veel als Sodoma en Gomorra gelijk was geworden, en datse derhalven om meer ongeluk voor te komen, niemant meer permitteerden daer binnen te gaen, so datten Cons. als doen sijn finael afscheyt nog eens van de selve Edell. met 't vereyste fatsoen nam, en haer andermael versog: te willen helpen den Persoon mette welke hy van wegen de Presenten was geaccordeert, of 't mogte wesen datter by 't een of 't ander hazard nog iets van deselve mogte worden gevonden, hoewel daer geen of seer weynig apparentie toe was: By occasie dat hy met de voorsz. Edell. in discours was, verhaelden hem de selve datter nog alle dagen verscheyde Menschen wierden gehaelt die 4. 5. en 6. ja enige 8. dagen en nagten seer miserabel, sonder eten of drincken onder die ruinen hadde verborgen geweest, en egter levendig, en sommige ook ongequetst waren: Den 16. Apr. vertrok hy uyt de Haven van St. Croce, en arriveerden met veel tegenstrevige Winden den 24. Apr. weder te Venetien. Wanneer men verders verstont, dat dese Aertbevinge ook was gevoelt tot in Budua, Castelnovo, Cattaro, en

Sebenico, overal grote schade doende, te Budua zijn de Dooden uyt die Graven op geworpen, insgelijcx te Castel Novo, daer al de Fortificatien met ontallijke Menssen over hoop zijn geworpen en vernielt, hier bleven 8000. Menssen doot: Een gedeelte van Cataro is ook weg gesonken, en de See als ontstelt, vervulde de in-gesonke gaten met water, en bleven also by de 600. Menssen daer doot: Den weg van St. Croce na * Ragousa versonk, en de Zee liep daer als een hol in: Tot Budua vont men maer 3. Geestel. Nonnen levendig over: Dat men binne Ragousa 5000. doden uythaelden onder de puyn-hopen der ingestorte Huysen, was geen wonder want de Aertbev. duerden daer over de 3. weken en 't leste op den 25. Apr. wanneer de Nieuwe Stad door 't opscheuren van een Straet, heel geruyneert, en 60. Menssen verplettert sijn, daer onder vele van die miserable, welke gedurende dese Aertbev. altoos sig in Kelders hadden gehouden, en sig aldaer beholpe met 't geen daer was, die Wijn vont, had 't maer daer warender ook die haer mette Basten van de vaten mosten behelpen; Daer zijn over de 500. Juffr. gebleven, en onder de doden 1600. menssen verbrant: Te Cataro versonk een stuk Lants aen de Zee-sijde, en daer bleven 50. menssen, die aen de wallen tot reparatie werkten; men sont veel gelt tot reparatie derwaerts: Dese Aertbev. voelde men ook te Venetien, en sijn door deselve verscheyde Schepen te gronde gegaen, en vele menssen in de Golf om het leven geraekt: In Antiveri en Dolcigno geschiede over maten schade: Daer zijn Plaetsen geweest daer 't al verging: De Turkse Steden hadden hier gelijk ongeluk in: Wegens Ragousa stelde men tot weder opbouwinge alle ordre, den uyt-gevluchten Adel wierde weder in-geroepen, als mede de slegte uytgeweken Lieden, om die beschadigde Stad weder te populeren; Want 't was hier ellendig gestelt, wijl so veel dagen Aertschuddens de Stad deels in brant, ontsteken door 't vuyr der aenbestelde Gebradens, naeulijcx 600. Zielē over bleven, en een op-geresen felle wint de rest verbrande, waer door vele als uytsinnige een Koorde om den hals slaende, door de Straten die gangbaer waren, liepen, en den Hemel om op houden van verdere straffe baden. De Fonteyn-Aderen wierden als opgesloten, wijl de Zee tot 4. malen tegen gebruyk Ebbende, al de Conduyten als op soog, sulcx dat geen drank voor de gesalveerde was te krijgen: En de Berg-steenen af stortende, sloten den ingang van 't Casteel: De buyte-Forten kregen mede haer deel: Na 8. dagen dat dese Aertbev. duerden, begost elk de hant tot reparate aen te slaen: En sy verkoren een nieuwen Hertog, een out Man, die, hoewel men gewoon is die voor een maent vast te stellen, zy hem voor al zijn Leven aen namen, met een inkomen van 500. Ducaten 's Jaers uyt die Republijk te vinden. Den

* *De Stadt Ragousa legt in Illirico, aen den mont van de Adriatise Golf, heeft eertijts geweest onder d'antijcque Epidauren: Is gebout na Michiel Solonitano omtrent den Jare 265. of 267. Haer Gebiet van Oosten en Westen is lang 120. mijlen, en breet 12. mijlen, heeft beoosten haer Albanien, ten westen Bosna, ten noorden 't Hertogdom Herzegeuma, en voor de helft de Adriatise Zee: Heeft onder haer twee Steden Stagno en out Ragousa, en 7. bewoonde Eylanden, die vruchtbaer zijn: Aengenaem is te sien als men uytter Zee op komt de Stadt gheciert met soo veele prachtige Palleysen en schoone Hoven, waer van eenige aen de Haven gelegen, niet weynig tot versterckinge der Stad verstrecken: 't Lant daer rondsom is geheel steenachtig: Binnen de Stad Stagno vint men veele Sout-Pannen: De Lucht is te Ragousa van goede matigheyt; Uytte Levante komen hier veele Koopluyden Handel drijven, als in een vrije Republijck tusschen Turkijen.*

Den Paus van Roomen noch zwack / nam echter de genuchte als alle die toch in de Lucht met ademen moeten leven/ een luchje te scheppen uytte Vensters van zijn Vertreck/ pijnlijck bleef hy ; En nieusgierig/ vraechden hy aen een out Man die 15. Jaren de selve quellage had gehad / die hem mede bezwaerde: Hoe en wat zijn Medicijne tot Levens behout was? Grooten Vader seyde den ouden Patroon/ wanneer mijn Water goet scheen, was ik in doots gevaer, maer so wanneer hoog van coleur, ook wel was sanguin, was ik gesont, en wandelden door geheel Romen: Den Paus bedankte den armen Man: Maer niet die geene welcke geduerende zijn zwackheyt zijne schoone Bibliotheeck uyt zijn Palleys hadden gelicht. En wat mochten de devotarisen op de Heyligheyt der Roomse Cardinalen veel hopen/ als sy hoorden dat men op zijn Koopmans so brasten en teerden? Den nieuwen Cardinael Caraccioli kon 't niet stuyten over de 100. Brieven van congratulatien te ontfangen/ neffens Geschencken van Paerden/ Meubelen/ Gelt / en voor 16000. Kroonen aen Wisselen / ooch en was dat geen schande: Maer de Boeren van Lombardijen docht het wat breet datten Cardinael Gigi en zijn Vader Prins Mario tot Formello / van d'Orsini gekocht/ soo Koninckliјck met Straten/ Boomgaerden/ Palleysen/ Fonteynen / en Beelden dede op smucken: Den Cardinael van Saltzburgh dede oock zijn best met 't Palleys van de Medicis op te proncken. Doenmaels was veel spuls onder de Roomse Geestelijcken/ en die van Spanjen verboden de Gregoriaense Bulle langer te observeren: Te Madrid sach men veel Pasquillen tegens den Generalen Inquisiteur / een Jesuijt voort komen : Portugal kreeg Cardinalen die te Romen haer dreygden / soo men in dat Rijk de vacerende Bisschops plaetsen niet en vergaf / sy wat anders souden doen: Te Venetien wiert door de Padroni een nieu Placcaet af-gekondicht en gedruckt/ behelsende/ dat op seer scherpe boeten geen Hoeren meer op H: dagen / en speciael op de Sondagen onder de devotie in de Kerke van St. Marcus mochten komen/ om de groote schandale die sy veroorsaeckten: Men haelden oock veel Broot uyt eenige harer Huysen/ die 't selve niet eerlijck hadden gekregen / en men deeldent onder den Armen. Het gedurig werven van den Hertoch van

en Christenrijck gelegen, die haer altoos als 't Oorlog was, stil hielt, doch Tribuyt aen den Grooten Heer gaf: Ragousa is wel niet groot, maer wel gefortificeert, en van alle Wapenen ryckelijck voorsien; Heeft zijn eygen Hertog of Dogue, die maer voor een Maent regeert, Senatoren en Edellien zijnder 200. daerse Raedsheeren en Magistraten uyt verkiesen, de Ingesetenen zijn omtrent de 6000. Zielen, En so yder tusschen 13. en 14. uren op Woensdach den 6. April 1667. aen zijn werk was, storte met dese Aertbevinge in een ommesien het Palleys van den Hertoge, daer hy resideerde, in ruyne, en soo wierden oock over hoop geworpen alle d'andere Palleysen, Kerken en Kloosters en Gebouwen invoegen die op de Bergen buyten de Stadt niet anders nenschouden als een grooten puynhoop: Hier op volgden een soete wint, maer hy veranderde in seer quade, alsoo hy ontstack dat Hout der Gebouwen, die op de Keucken-vuyren neer gestort waren, de Donane en Lazaretto waren minst beschadigt, maer echter geheel Ragousa ten gronde toe vernielt: Daer bleven omtrent 500. Menschen en 25. Edellien behouden, die haer salveerden, die veele tusschen de Steenen leggende, uyt trocken: Want sy danckten Godt, datse noch niet als de meeste, haer Leven, Goet, en de gantse Stadt hadden verloren.

Savoyen / begost die van Geneve niet alleen te doen om sien / maer selfs de Republijcke van Genua wiert ten hooghsten jaloux ; 't Scheen wel dattet desseyn na Switzerlant lach / om dat hy zijn Soldaten nae de Valeyen van Lucerne had ghesonden / daer men weer quaet Huys hielt met doot te smijten : Maer gelijck de Geneboisen door die van Livorno eerst in haeren Levantsen Handel waren beschadicht : En dat Vranckrijck mede tot Constantinopolen hare Commercie onder des Grooten Heers Ghebiedt in prejuditie der Geneboisen sochten te doen aen-wackeren / soo saegen sy nu oock dat Duc de Savoyen om haer en alle Uytheemse Koopluiden aen te locken/ open en vry hadde gestelt zijne Zee-Havenen Villa-Franca/ Nice/ en St. Hospitio / en daer toe een Stock of Beurse ghemaeckt : En van den Hemel hadden sy oock den 19. passato gevoelt een dapperen Storm / die in hare Haven de Schepen ellendich onthavende : Wy swijgen van Mast-kappers en Renthout verliesers / maer datter daer in de Baey op die tijt schoone Schepen puer in de gront ggeslagen zijn/ weten de Geneboisers datter een het hare was. Wat Geneve beraeckt/ de selve wiert op een Vergadering tot Bern/ toegeseyt van de Protestantse en Roomse Switzerse Cantons te sullen werden geassisteert / by aldien den Savoyaert yets tegens haer mocht aenvangen / des Keyzers Gesant daer present/verklaerde 't selfde uytten Naem van zijn Meester/als gehouden Geneve in 't Keyserrijck ghelegen te beschermen tegens een Prins van 't Keyserrijck die haer onrechtveerdig quam bespringen : Den Spaenschen Ambassadeur soude 't selfde mede verklaert hebben/ onderwijl die van Geneve hare Wallen dapper versterckten/ en sich van Ammonitie en Vivres voor 3. Jaren voorsagen : Zy exerceerden gedurigh hare Ingesetenen sonder onderschepdt van wat Religie/ in de Wapenen/ tot Kinderen van 10. Jaren incluys/ en mosten de Dienstknechts daer mede toe / en soo langh van 't werck blijven : Dan die van Geneve wel ernstigh / maer echter fraey / resolveerden aen Duc de Savoyen te schrijven/ wat reden toch by hem van misnoegen over haer lach / om alsoo te fonderen of aenvangen van Oorloch van dien Duc gefondeert was op een point d'Honneur / gelijck toch al de Wolven de Schapen willen scheeren : quansuys / om de doot van zijn Edelman te wreken / welcke die van Geneve hadden doen Onthoofden / dewijl hy tegens hare Stadt eenige intelligentie hadde gehouden / dan oock / of hy sich Meester van Geneve selfs wilde maken : Dan hier en volgde by gedachten Hertoch van Savoyen niet op : Hy gingh uyt Devotie met zijn Gemallinne en Suster Louyse in Carossen naer 't hoog geestimeerste Klooster van onse Lieve Vrouwe van Loretta / welckx Heylighdom aldaer van over Zee door Engelen (so de Roomsche seggen) is gebracht : Deswegen aldaer dagelijckx grooter toeloop is als te St. Jacob Compostella in Spangien/ 't welck de Voerlieden/ Carossiers/ en Courtisanen daer seer doet leven.

Aen het Keyserlijcke Hof te Weenen versamelden men machtige veel penningen/ gelijck van Praeg/ dats Bohemen/ uyt Silesien/ Maeren/ Karinthen/ Steyr/ en Krain/ dappere Beursen wierden gheschut / soo tot de Werbinge / als andere speculatien die men op andere Potentaten hare Desseynen nam : Men sont oock des Keyzers Geheym-Raden / en Kamerlingen in de

Mij-

Mijnen/ en visiteerden die wel 6. uren langh: Het Generalaet van Warasin kreeg doe Graef Sigismundus van Trautmansdorp/ Lant-Hoofman in Steyr/ op conditie/ dat hy Jaerlijckx van zijn Inkomen 12000. gulden tot den Bouw van de Sterckte Leopoldus moste op schieten/ de rest oock omtrent soo veel bedragende/ mocht hy selfs in zijn sack steecken. Den Luterse Predicant van den ordinaris Sweetse Resident binnen Weenen/ zijn Godtsdienst verrichtende/ was daer een groten toeloop van Volck/ 't welck eenige Papen niet konnende lijden/ hitsten eenige bloets op/ en affronteerden ghemelte Predicant; doch dit doen is by 't Keyzers Hof gedisapprobeert. Men rechte doe te Weenen een Orientaelse Compagnie op/ en de Kooplieden soo daer in tekenden/ maeckten een krachtige Beurse: Haer voornemen was/ in Turkijen en alle Oosterse Gewesten uyt Europa te handelen; Desen aenvang geluckten soo wel/ datte Turcken selfs dat niet alleen approbeerden/ en de voorsz. Compagnie die Handel vergunden/ maer sy siende dat onder dese Compagnie selfs Edelen tekenden/ en datse een bysonder Previlegie-Zegel met dese woorden/ Sigillum Societatis Viennensis, voerden/ begeerden mede in 't Turkse Rijck een Europise Compagnie op te rechten: De eerste Goederen van de Weense Orientaelse Compagnie was by den Grooten Vizir van Offen so aengenaem/ dat hy begeerden geen Inkom-gelt van de Christenen deser Compagnie meer als anderhalf per cent; En bestelde oock ordre/ dat men alle Europise Waren bequamelijck uyt Ongarijen en Oostenrijck naer Constantinopolen/ en selfs tot Ispahan in Persien met sekerheyt konde verboeren. De Coninginne Christina scheen nu van Hamburgh na Sweden te willen verreysen/ en vertrock den 29. deser na de middach/ uyt-geleyt van veel Grooten/ en men loste te Hamburg van de Wallen 12. stucken Canon tot haer adieu: En zy betoonden in haer afsrheyt groote liberaliteyt aen yder/ speciael aen Georg Luders/ den Juwelier van Medalien/ wiens Cabinet-Kamer zy twee-mael besocht hadde/ die sy nu oock met een kostelijcke Medaillie vereerden: Maer toch dese Reyse gingh niet voorts/ schoon men divulgeerde/ datten Generael Veltheer Wrangel haer uyt-geleyde had gedaen/ en dat sy door Holsteyn en Denemarken oock hare Bagagie over Lubeck soude passeeren/ en voor 3. a 4. maenden haer Logement te Hamburgh leedig blijven staen: Hare Majest. toog alleen na Holsteyn/ quam te Sleswijck/ en daer na te Gottorp/ daer 't Canon drie mael op haer inkomen wierde gelost; Ende eenigen tijdt verselt metten Heer Hertog van Holsteyn/ wende weder na de Belt. De Moscovise Koopluyden in Moscovien vielen doenmaels aen haren Czar oft Keyzer seer klachtig: Zy klopten dagelijckx aen den Senaet in der Muscou/ seggende/ dat de Vremdelingen haer geduerig den * loef af sagen: Zy wilden datte Engelse noch Hollanders niet verder als Archangel mochten komen/ de Persianen niet dieper in 't Lant als Astraban/ en geene van de Grlecken of Armeniers verder als tot Pontimla: Dan sy Russen wisten wel dat hare gierichheyt door veele vremder inboer belet/ oock haer by den Czar dede uyt-munten voor Lieden die alleen voor haer tijdelijcke Zaligheyt Predickten.

* Arme Bonte Kooplien! Sy dagten Cromw. speelden dat spel, 't gelukte hem, waer om ons niet?

Men had nu in Hollant om verſcheyde reſpecten ſeer groote hoop van Vrede met Engelant: (Terwijl men oock weynich achte de laffe praetjes van eenige die voor-wende/ datter niet alleen ſommige waren die den op-genoemden Vrede haette/en datſe oock alle konſtjes by brachten om de ſelve te beletten/ en onder de ſelve noemen die van over Zee een/ zijnde een gherucht dat men uytſtroyden/ datter waren die op den Heer Penſionaris de Wit een toeleg hadden gemaeckt/ door ſekere Prieſters/ die (ſoo men ſeyde) ghehuyſveſt waren ten dien eynde in een Convent van Antwerpen: Dan de Brabanders ſeyden/ ſulcx een practijcke van hare Vyanden was/welcke gewoon waren hare Onderdanen valſe dingen in te prenten/als 't quaetſte fenijn dat men konde zayen; doch alles verdween in roock. Den Heer van Amerongen vertrock doen in Ambaſſade na Denemarcken: Ende den 18. vertrock de Keurvorſtinne van Brandenburg voor de leſte mael van haer Leven uyt den Hage.

MAY 1667.

DEn Franſſen Ambaſſadeur den Grave d'Eſtrades leverden ter halver deſer Maent een Miſſive van zijnen Koningh aen de Staten Generael/ luydende aldus:

SEer Lieve grote Vrienden, Geall. en geconfœdereerden: Wy ſenden een expreſſen Courier af aen Sr. den Graef d'Eſtrades, onſen extradrs. Ambaſſad. by u, hem ordonnerende te doen verſtaen van onſen 't wegen, als aen onſe goede Vrunden en Bontgenoten, onſe Reſol. van dat wy na een lange en baerblijkelijcke weygeringe van alle Juſtitie, onſe Eere en ons intreſt, ons eyndelijken hebben gedwongen om tot onderſtant van die Rechten van de Coninginne onſe ſeer lieve Gemalinne, en die van onſen ſeer beminden Sone den Dauphin, dat wy belaſten onſe voorſz. Amb. u bekent te maken een Geſchrift 't gunt wy hebben doen t'ſame ſtellen en in 't ligt geven, om aen al de Chriſtenh. te doen ſien de evidentie van onſe redenen: En een Copye van den Brief die wy op heden ſchrijven aen onſe ſeer lieve Suſter de Koning. van Spanjen: In 't eerſte ſtuck ſult gy ſien de onwederſprekelijke fondamenten van ons beleyt, ſonder wil om Vrede te breken niets begerende nog pretenderende 't Goet van een ander, onſe gedagten niet anders leggende, dan, als ons ſelfs te wagten voor oppreſſie (oft ongelijk) door 't gewelt van Wapenen, door ſteun van Wapenen, of een redelijk Verdrag, waer toe wy altoos ſeer redelijk ſijn; 't overige laten wy aen onſen voorſz. Ambaſſ. En wy bidden Godt, dat hy u ſeer lieve groote Vrunden, Bontgenoten en Geallieerden, hebbe in ſijne Heylige en waerde behoedinge: Deſen 9. dag van Mey 1667. St. N. U goede Vrint, Geallieerde en Geconfœdereerde,

LOUYS.

De Brief aen de Coninginne van Spangien luyt aldus:

SEer hoge, ſeer Doorluchtige, en ſeer magtige Princeſſe, onſe ſeer lieve en ſeer beminde Suſter: *De ſincere genegentheyt die wy altijdt hebben gehad omme te procureren en te maintineren de tranquiliteyt, waer van de Tractaten van Weſtphalen en van*

Piri-

Pirineen, aen de Werelt genoegsaem uytbarstende getuygenisse hebben gegeven, bracht ons ten eynde van 't Jaer 1665. by een obligante Provintie, die op gelijke manier tot Madrid niet ontfangen wiert, te soeken de middelen, omme te beletten, dat niets capabel soude zijn in 't toekomende, omme te altereren, tusschen ons en uwe Majest. en onse Kroonen, dese goede intelligentie en vriendtschap, die soo geluckig herstelt is, en bevestigt door ons Doorl. Huwlijck: Het was in die intentie, dat de overleden Coninginne onse Moeder, beval aen den Marquis de la Fuente, te schrijven van haren 't wegen aen uwe Majest. dat sich hebbende volkomen doen informeren van de Rechten van de Coninginne, mijn seer lieve Vrou, op verscheyde Staten van Nederlant, en hebbende de Fondamenten gevonden gants regtvaerdig en onwedersprekelijck, dat sy uwe Maj. instantelijck beswoor. by de tedere vrientschap die sy tot haer hadde, dat sich oock alsoo wilde instrueren van de geseyde Rechten, en daer een volmaeckte kennisse van nemen, ten eynde, de rechtveerdigheyt also klaerlijck siende, als sy heeft gedaen, de billijckheyt haer mochte brengen, om by gevolge ons te doen door een goet Accommodement, het welcke uyt-roeyen mocht alle subject van misverstant tusschen onse Monarchyen: Dat sy genoeghsaem onse Sentimenten wist om ons te kennen antwoorden, dat men ons seer moderaet soude vinden, op de Conditien van 't gezeyde Accommodement; En dat haer gevoelende dichte by haer eynde te wesen, sy op dese Werelt niet soo seer en wenschte, na hare Saligheyt, noch met soo grooten ijver, als de satisfactie, van te hebben geaffirmeert, onder onse twee Huysen, d' Eendracht en Vrientschap, die dit different wel haest soude konnen troubleren: Alle dese particulariteyten en zijn nog niet geescapeert uyt de Memorie van uwe Majest. en de Raden van Spangien sullen niet meer vergeten hebben de hoedanigheyt van de antwoort, die sy uwe Majest. obligeerden te doen, soo weynig conform aen de Godsvrucht en nutbaerheyt van de instantie der Koninginne Moeder, en soo contrarie, sonder twijffel, aen de inclinatie die uwe Majest. niet en kon in eeniger manier, noch om eenige consideratie die 't wesen mocht, treden tot de discutie van dese affaire, noch niets stipuleren of tracteren op de Rechten, die sy weet, dat sonder fondament zijn, en aenstonts daer na heeft uwe Majest. ordre gesonden aen de Gouverneurs van Vlaenderen, de Eed van getrouwigheyt te doen nemen van de Staten van 't Lant, en van al het Volck; Het geen men tot die tijdt toe hadde genegligeert te doen, sedert 't overlijden van den overleden Coning onsen Schoon-vader: Dit absolut refus van ons Justitie te geven, en dese laetste Resolutie van te verbinden, aen u Majest. door haren Eed, 't Volck die waerlijck onse Onderdanen zijn, uyt hoofde van de Coninginne onse Vrou, ons hebbende gebracht tot de facheuse en indispensable nootwengheyt, van in gebreecke te blijven, in 't geene dat wy verplicht zijn, aen onse Eere, aen ons selfs, aen de Coninginne, en aen den Dauphijn onsen Zoon; Of te trachten voor ons te procureren, door eenich effect van onse Wapenen, de billijckheyt, die ons geweygert is, soo hebben wy de laetste Partije omhelst, die de Justitie en d' Eere ons hebben aen-gheraden: En door desen Expressen Courier, die wy depecheren aen den Aerts-Bisschop van Ambrun, onsen Ambassadeur, so ordonneren wy hem bekent te maken aen uwe Majest. de Resolutie, die wy genomen hebben, omme te marcheren, in Persoon, ten eynde van dese Maent, voor aen van onse Armade, en te beproeven omme ons te stellen in possessie van dat gene 't welck ons toe-komt in Nederlant, uyt hoofde voorsz. van de Coninginne, en van een equivalent: En op de selfde tijdt te presenteren aen uwe Majestt. een Geschrift, dat wy hebben doen dresseren, behelsende de redenen van ons Recht, en die volkomen ruineren de frivole Objecten var de contrarie Geschriften, die den Gouverneur van Vlaenderen in de Weerelt heeft gedivulgeert; Wy ons voorts belovende

vende van uwe equiteyt, dat soo dra als sy sal gesien hebben ende doen examineren het geseyde Geschrift, dat haest sal verachten den met die haer gegeven is, omme ons te weygeren een Justitie, die sy soo klaer en wel gestelt sal vinden, en wel sal willen omhelsen de selve middelen, die wy haer hebben laten insinueren, en die wy op heden noch aen-bieden, om dit different tusschen ons te termineren, door een minnelijck Accommodement, versekerende uwe Maj. in dat cas van twee saecken, d'eene dat wy ons sullen in-binden op seer gemodereerde Conditien, in regarde van de qualiteyt en importantie van onse Regten; en d andere, als wanneer het geseyde Progres van onse Wapenen alsoo geluckigh was, als hare oorsake rechtvaerdigh is, soo is onse intentie niet verder te gaen, dan 't geen dat ons toe komt of zijn equivalent, op wat weg wy 't oock konnen krijgen; en dat voor de rest der Staten van onsen lieven en wel beminden Broeder de Coning van Spanjen: Het eerste Fondament vast gestelt zijnde, dat men ons Justitie sal geven die ons toe komt: Soo sullen wy altijt vaerdig zijn om hem te beschermen tegens alle aggressie, omse hem te conserveren, en voor zijn posteriteyt, die wy altijt en sonder eynde wenschen, gelijck oock boven al het seer religieuselijck onderhouden van de Vrede, gelijk wy versekert hebben aen den Marquis de la Fuentes, wanneer hy zijn afscheyt van ons nam; niet verstaende, dat de geseyde Vrede soude verbroken zijn van onse zijde, door onse intree in Nederlant, alhoewel met gewapender hant, gemerckt dat wy niet en sullen marcheeren als om te trachten ons te stellen in possessie van 't gene van ons geusurpeert is: De rest beveelende aen onsen Ambassadeur. Bidden wy Godt dat hy u heeft seer Hooge, &c.

Wat verbaestheyt dit te Madrid en te Brussel / selfs te Weenen en te Keulen gaf / is ongelooffelijck: Te Madrid was men gestoort / om datte Fransen aldaer hadden gesegt / datten optogt van 't Franse Leger niet op de Spaense Neerlanden lach: Van Brussel sont doe Castel Rodrigo een Brief aen den Koningh van Vranckrijck / seggende met cibile termen daer in: Dat toch zijn. Maj. niet en wilde rechten met de Wapenen, maer veel eer zijne pretensien in Arbitrage stellen, onder den Kon. van Eng. ofte onder den Keyzer, ofte onder de Staten Gener. der Vereenigde Nederlanden: Men sprack oock te Brussel datte Koninginne van Spangien tot antwoort op den Brief van den Koningh van Vranckrijck had door Biron Coutier van 't Cabinet doen aen-presenteeren / van te stellen drie der voornaemste Plaetsen in Nederlandt in handen van de Switzersche Cantons / en dat men de Arbitres soude verdragen / tot wiens oordeel sy ghereet was de selve te raporteren: Den Spaense Gesant de Gamarra gaf mede het volgende Memoriael in den Hage aen hare Ho: Mo:

Ick ondergeschreven den Ambassadeur van Spanjen, door een expressen Courier op gisteren van Monsr. den Marquis Castel Rodrigo, ontfangen hebbende de nevens-gaende Brief met de Fransse Translatie, hebbe gedacht om geen tijdt te verliesen die te leveren aen de Staten Generael der Vereenigde Provintien: En zedert 't voorstel dat hy gedaen heeft, is 't de hoogste aengelegentheyt ofte 't Welvaren van beyde de Landen: Ick bid en versoeck ernstelijck u Ho: Mo: enige Commissarissen te nomineren, om mette selve sonder uytstel te Confereren, en van haer ontfangen 't geen hy sal vorder van die saken aen presenteren. Gegeven in den Hage den 23. May 1667. Getekent.

GAMARRA.

HO: Mo: Heeren: Door den Brief die ik versta d'Allerchristelijkste Maj. nu onlangs aen u H: M: heeft gesonden, hebt gy gesien de Resol. die hy heeft genomen om dese Landen te invaderen, en dat sonder enig Vrede-breuck, onder pretext dat hem satisfactie van een geconcerneert Regt was geweygert, daer hy in pretendeert den Kon. mijnen Meester t'ontvoogden van de Prov. van Brabant, en hare Appendentie, gelijk hy in sijn manifest by hem gedaen Publiceren, declareert, aen 't welke ik my referere: 't Geen dat ik kome te presenteren aen u H: M: op een voorval van groten gewigte, en een feytelijke weg so ongemaniert, sult gy hooren van den Ambassad. de Gamara, als ook de redenen dat men verwagte cause van de Kon. mijnen Meester: Verhopende dat u H: M: hem sullen assisteren in soo een overval en invasie, 't welk ik niet en mag twijffelen van de geregtigheyt van u H: M: en van Vrientschap, Nabuyrschap, en Correspondentie, in een gevaer die heden gemeen is voor beyde de Staten: Also referere ik my tot 't geen hy verders met u sal verrigten, en sal sodanige Resol. van u verwagten, als die proportioneel zijn mette groote Wijsheyt van U Hoog Mog: en datse mogen voor komen een daniger, die niet alleen dreygen dese Staten van den Koningh mijnen Meester, neen maer oock die van onse Nagebuyren, en sulckx met soo grooten spoet, als de tegenwoordige noot is vereysschende. Godt beware, &c.

Gemelten Marquis Castel Rodrigo had insgelijckx aen den Koningh van Vranckrijck desen Brief geschreven:

SIRE: De Advijsen die wy krijgen versekeren ons van alle kanten dat u Majests. Leger en toerustingen ten Oorl. na dese Landen afkomen: Hoewel ondertussen de Wettelijke redenen, die u Maj. konnen bevoegen om sodanigen Vrede te willen breken, in de welke de Kroon van Spanjen so veel u Maj. voordeels heeft gelaten, als haer selven nadeels gedaen, alleen uyt consideratie om 't Christeddom in rust te brengen, en eens uyt die onzalige Oorl. te geraken. daer de arme onnosele Onders. van beyde Landen soo lang en deerlijck mede geplaegt zijn geweest, en te vermijden andre nog groter swarigheden die geheel Europa sal moeten besurē, in gevalle dat sulk een Vrede niet so seer om gewigtige redenen, als uytte moetwilligheyt gebroken wort. Nu heb ik dan goet gevonden om my behoorlijk te quijten, als ik schuldig ben, in den staet die ik beklede, u Maj. te betonen wat ergernisse dat 't voor al de Werelt geven sal, als sy u Maj. Oorlogen sullen sien, tegen een Broeder ende Neef die maer 6. Jaren out is, en tegen een Regente die de Wetten van den Testamenteur onderworpen is, sonder enige forme van regten te houden, of enigen regel te volgen van satisfactie te eyssen. So u Maj. enig misnoegen of pretentie heeft, de billijckheyt vereyst aller maniere, datse de selve te kennen geven ende goet make of bewijse, niet alleenlijk aen den geinteresseerde in 't particulier, maer ook aen de Naburige Princen, aen de Natien daer 't verschil over valt, als ook aen zijn eygen Onders. dewijl men nu de gewoonelijcke regten, selfs zijn eygen Leenman, Ondersaet of Slave, uyt zijn possessie niet feytelijk mag stoten, Hoe veel min een onnosel Kint, 't welk onder Onderdanen en van 's Koninkrijcx Lichaem, uyt kragte van wiens Wetten, en sonder wiens kennisse, men sulk een Edel gelit als den Kreyts van Bourgondien is, niet mag af setten, met overtredinge van de Vrede van Munster in 't gene dat volgens desselfs inhout, die naderhant in onse Vrede in-ge-

sloten is geweest,en volgens d'onse sonder,gelijk als daer in bedongen is,den Oorl. 6.maenden voor henen aen te seggen;En aen de by-gelegen Princen,die om haer eygen pericul verpligt zijn 't gemeen intrest haer aen te trecken: Boven 't welcke u Maj. aen den Marquis de la Fuente in zijn vergunde Audientie geseyt heeft, dat hy getuygen konde met aendagt in de selve na goede correspondentie verlangt hadde, en de Vrede besorgt te onderhouden, en dat hy van Mevrouwe de Koninginne te versekeren daer by hy wel mogt doen,dat u Maj.op de selve manier en in de selve goede wille soude volherden:Den Ambass.van u Maj die te Madrid residerende is,diergelijke verklaringen meermalen gedaen hebbe.Sire,ick geve uwe Maj.te bedenken,hoe onregtveerdig en onchristelijk 't wesen soude,en hoe weynig de genereusheyt u Maj. betamende, een invasie te willen beginnen sonder de formaliteyten en interpositien,die de Christen Princen van alle tijden gewoon sijn te onderhouden,op dat u Alderchr.Maj.geen exempel en beginne te geven contrarie al de andre Christenen,contrarie haer selven en al hare Nasaten.Ick en bidde uwe Maj.niet,datse haer Regt late varen (indiense 't heeft) maer alleen datse 't verklare en dan vervolgt,nog datse den Oorl.opschorte,indien men haer satisfactie weygert te doen,maer datse sonder groot gewoel te maken en vyandelijkheyt te plegen, de welke de oorsaken sijn dat men naderhant geen Accoort en kan maken, vermyde de swarigheden die andersints 't geheel Christend.sullen konnen treffen, en gunne dat men tot Handelingen mag komen:Ick geloof vastelijk dat Mevrouwe de Koninginne in geen gebreke en sal blijven,u Maj.alle redelijke satisfactie te geven,en niet na laten sulck een sake beyde de partyen so door geinteresseert souden werden te verblyven aen de kennisse, mediatie, en voorts oock aen de uytsprake van al de gene die door 't breken van dese Vrede beschuldigt sullen mogen werden.Ick verobligere my,so haest als ik de oorsaek op de pretensie van u Maj.sal weten,die met Me-Vrouwe de Koninginne te communiceren, niet twijffelende of sy sal de sake compromitteren,op dat haer intentie en geregtigheyt voor de Werelt mag blijkẽ, niet na 't oordeel van 1.of 2.Personen alleen, maer van allen in 't gemeen, en in 't bysonder,van al de Princen des H.Roomse Rijcx,van de Kroone van Eng.(mette welke ik oordeel dat u Maj.de Vrede haest sal treffen) en van de Vereen. Nederl. onse Naburen,op datte gesamentlijcke Volmagtigde de redenen mogen verstaen, en die gelijk te geve die gelijk heeft, eer men 't gewelt van Wapenen gaet gebruyken,te meer,also de sake geen haest en heeft,nog door 't opschorten van Wapenen geen pericul loopt, maer ter contrarie beyde de Partyen daer aen gelegen is, dat een yder voor de Werelt doet blijken de regtvaerdigheyt van 't gene datter op sal volgen. Sire, dit vertoog, en dese bede,die ick u Maj.uyt hertelijke affectie voordrage,als die niet anders en wenste,dan van al de Christenh. van onse Geburen, en gemene Vassalen af te wenden die nieuwe onheylen en swarigheden, die veel groter sullen sijn dan de voorgaende diese geleden hebben uyt de lestl. Oorlogen, daer u Maj.en sy-lieden ingewickelt waren,en nog niet ten vollen daer uyt gereddert sijn,dunkt my so regtvaerdig te wesen, dat ick hoop u Maj.deselve sal aen nemen;En wil verwagten dat den Almogenden Godt u Maj. in geven sal te resolveren tot een middel,die regtvaerdig,en lieflijk,en elk profijtelijck is, luysterende na de reden,en behoorlijk acht nemende op de teere Kintsheyt van den Kon.mijnen Heer, als oock de satisfactie, en kennisse der ongedecideerde differentie, beveelende

lende aen de Na-geburen om al de ellenden die contrarie executie ofte violentien over de gheheele Christenheydt sullen brengen, te vermijden. Uyt Brussel den 14. mey 1667,

En als men nu sach datte Franssen evenwel voorts marcheerden/ dede men Charleroy/dat soo veel gekost had/in de lucht springen/want daer was een wal van in-gestort; De Franssen horende datte Spaense veele kleyne Plaetsen demolieerden/ trocken gemackelijck in Armentiers: Den Marquis Castel Rodrigo sontdaer op dese brieven af in alle Steden:

ALsoo Vranckrijck nu klaer en openbaer laet blijcken, het geene datse al t'zedert de Vrede-Handelinge in de Pirineen metten Koning Philips de IV. gemaeckt en besloten, bedagt en voor-genomen hadde, sonder oorsake of reden, aldus overtreden den H: Eed en andere Goddelijke en Menschelijke Wetten, als oock 't gemeenen Lants Trouwe verbrekende; waer over meer als tijt is, dat de Staten, Steden, en Volckeren, goede Ondersaten en getrouwe Vassalen van zijne Maj. zijde, in't werck begonnen te stellen alle middelen die sy voor desen voor-genomen en belooft hebben te besteden, om een kloeke resistentie tegens alle dese godloosheden en ongehoorde practijken van Vrankrijk te mogen doen, met seker vertrouwen, dat de Hemelse Rechtvaerdigheyt om sulcx te wreken, haer in desen sal seconderen: Om dese redenen hebben wy geordonneert en ordonneren by desen seer ernstelijck aen alle Gouverneurs en Bevelhebbers van dese Provintien, Steden, Ambagten, Magistraten, en Officiers, van wat qualiteyt of conditien de selve zijn, dat soo haest als de Franssen sig souden mogen vervorderen, om eenige actie van hostiliteyt te beginnen, of met Wapens in dese Landen in te treden, sy haer met al hare uytterste macht daer tegen stellen, elk in zijn Gebiet, en volkomen precijse ordre over al daer 't behoort geven, de gemeene Wegen te sluyten met Bomen af te hacken, Bruggens te breken, en de aenkomst te sluyten op de beste wijsen die men sal konnen gebruyken, om de passagie door de selve te swaerder te maken, ook door het lichten en wegh nemen van de Moolen-Ysers, die haer te pas souden komen, en datse beschicken door de Meyers en Officieren der Dorpen datter Wachten op de aenkomsten gestelt en gehouden worden: Haer ten dien eynde de Wapenen in handen gevende, om de Convoyen te slaen, en alle soorten van resistentien by der hant te nemen, en hostiliteyt te plegen, en successivelijck advertentien te geven van den cours die den Vyant houden sal, en vervolgens gants geen Commercie mette Franssen toe te laten, noch genige Trompetters noch Trommelslagers toe te laten, dan op de versekeringen en formaliteyten, die in sodanigen stant van saken vereyst worden, nog genige andere communicatie met deselve te houden: Waer by nog uytdruckelijk verboden wort, aen allen van wat qualiteyt of conditie sy mogen zijn, Geestelijck of Wereltlijck, enige Sauvegarden van de Franssen van wat natuyr of conditie datse mogen zijn, 't sy Personeel, 't sy by geschrifte, sonder ons consent en permissie te versoeken of aen te nemen, onder conditie van gehouden en gestraft te worden als crimineelen van gequetste Maj. Ordonneren aen de Gouverneurs en Officieren, dien 't aen-gaet, dat alles soo te doen onderhouden en na te komen, en op de overtreders scherp te ondersoeken. Geschreven te Brussel den 29. Mey. Was geparapheert d'E. vt. *Onderschreven* den Marquis van Castel Rodrigo. Nog *lager*, door Ordonnantie van zijn Excellentie. *Ondertekent*, de Gottignies.

Ingelijcx deden de Staten te Brussel de Ingesetenen dese Notificatie:

ALſoo het by de Staten, Steden, en Volckeren deſer Nederlanden bekent is geworden, dat Vranckrÿck om haer al ſeer lang gepremitteerde deſſeynen te beter in't werk te ſtellen, door een Schrift dat op verſcheyde Plaetſen geſtuyt en uyt-gedeelt is, heeft rucht-baer gemaeckt, dat het gepretendeerde Recht van de Coninginne van Vrankrÿck, op deſe geſeyde Landen genoeghſaem blÿckende en waer gemaeckt is: En dat den Allerchriſtel. Koning in gevolge van dien, ſonder de minſte ghedachten te hebben van deſe Provintien, met een furieuſen Oorlog te willen verwoeſten, verklaert en verſekert, dat hy met geen andere intentie en komt, dan om met alle vriendelÿcke en lieffelÿcke middelen te handelen; Om met ſulck een lock-aes de Luyden gaende te maken, haer te verleyden, en de natuyrlÿcke trouwe der goede Onderſaten en Vaſſalen van den Koning onzen Heere af te keeren en te vervalſchen, en haer te ruineren; Gelÿck als hy daer van alreede een proef-ſtuk gedaen heeft, door de invaſie en in-nemen der Stadt Armentiers: So verklaren de gezeyde Staten, Steden, en Volckeren der ſelver Landen, dat ſy 't onnodigh achten veel af te kondigen, en verder groot geluyt te maken, dan het Recht 't welck men ſich op deſe Landen in zÿn herſſenen gaet in prenten, gants ydel en notoirlÿk ongegrondt en buyten alle reden is, al ware daer ſelf geen andre Tÿtel dan de pragmatÿke Ordonnantien van Keyzer Karel de V. des Jaers 1549. en de Tractaten en diſpoſitien daer op gevolgt, mette ſolemnele Renuntiatien van de Coninginne, volgens den inhout van het Tractaet van haer Houwelÿck, met den Koning van Vranckrÿck voorſeyt: Dewÿl de gezeyde pragmatÿcke Ordonnantie gemaeckt ende gepubliceert is, met rÿpe deliberatie ende volle kenniſſe der ſaecke, geapprobeert by alle de Staten deſer Landen, wettelÿk daer toe by een vergadert: En dat de geſeyde Renunciatien geconfirmeert geweeſt door een Vrede, die op dit fondament geſticht was, geteyckent met harer Majeſts. handen, beveſtigt met ſolemneelen Eede, gedaen van d'eene en van d'andere zÿde, ende ſo heylig en religieus in alle deelen en puncten, van de zÿde van den Koning Philips de IV. hoog-loffelÿcker gedachte, onderhouden ende na gekomen, als oock van den Koning onſen Heere, datſe niet en konnen verbroocken worden, ſonder ſo de Goddelÿcke als de Menſchelÿcke Wetten te ſchenden, die den Koningh van Vranckrÿck ooek niet toe en laten ſijn eygen Rechter te weſen, en noch min met kracht en gewelt te beginnen, regelrecht tegen alle gronden en formen van Juſtitie aenloopende, om ſo tot ſijn voordeel de Kintſche Wees-Jaren, van den Koning ſijnen Broeder, en de Weduwelÿcken ſtaet van de Koninginne deſſelfs regeerende Moeder, te misbruycken: Hier om verklaren de geſeyde Steden, Staten, en Volckeren deſer Nederlanden, en proteſteren ten hoogſten voor Godt en voor de Werelt, datſe door ſulcke of diergelÿke aenlockſels, haer noyt en ſullen laten bewegen, om de vruchten van ſo een gedurige ſtantvaſtige trouwe dieſe noch onlangs met hare Eeden beveſtigt hebben, en door ſulcke merckelÿcke dienſten, die ſy ſo lange Jaren van Oorloge hebben beweſen, te verlieſen, ende over ſulcx haer leven en alle hare machten te werk ſullen ſtellen om te volherden en te blÿven onder ſo een lieffelÿcke, ſoete, en aengename Souverainiteyt: Verſoeckende en biddende alle de Nabuyrige Koningen, Vorſten, en Staten, hare oogen gunſtig en goedertieren te ſlaen op de onwederſprekelÿke rechtvaerdigheyt van hare ſake, en op het blÿckelÿck kracht en gewelt van den gezeyden Heer Koning van Vranckrÿck, en haer in deſe hare verdruckinge door bequame middelen te hulpe te komen.

Maer onderwÿl ging 't Franſſe Leger haer gangh / de jalouſie van alle de Weerelt belette niet/ datſe door Walſlant tot in 't hartje van Vlaenderen door=
ſtroop=

stroopten: Daer tegens de Prince de Ligne met seer ongelijcke Macht sich nochtans als een Wachter in 't Velt hielt: Wy weten seer wel / dat men in desen tijdt van de twee zijden als Vranckrijck en Brabandt elkander met Pàpiertjes / en zwartende Letters beoorlogde / doch de verstandige wel wetende dat dat de Vruchten uyt sulcke Velden was / hielden de strijdende Partijen voor ongesoute Gemoederen: Want dat dede gants niet ter sake / dat men te Brussel in de Gazette stelde / de ongefondeertheyt van Vrankrijcks pretensie: Dat den Kon. voor 750000. pont. 't Hartogdom Vannicourt in Anjou, daer onder begrepen de Baronnye van St. Christoffel, hadde gekogt, en sulcx in faveur van Màdame de la Valerie, en haer Dochter Mad. Anna Maria de Bourbon, die sijn Maj. erkende door de selve Brieven, voor zijn natuerlijke Dochter: En verders verhatende / dat ingevalle de Moeder 't voorsz. Kint quam te overleven, 't gem. Lant weder aen de Kroon soude komen te vervallen. Den Koning van Vranckrijck evenwel en vertrock niet op dese zijne aen-gestelde Velt-tocht / sonder ordre te laten binnen Parijs: Men sagh wel van d'eene zijde aen / datter verscheyde Provintien onbenoegt over de zware Impositen / met onvermogen ofte anders dreygden: Datter veele Dieven in 't Rijck waren / en onder dese een Priester en een Edelman uyt Normandijen in de Bastillie ghebracht / die vals Gelt hadden geslagen: Datter sommige (die wy niet mogen noemen) om haer te vrij spreken van den Souvereyn d'een na Limosin / en andere elders wierden gebannen: Dat men daer en tegens uyt ordre van zijn Maj. Monsr. Fouquet niet alleen toe-gelaten had zijn Vrouw by sich te mogen hebben / nemaer oock dat hy mochte gaen en wandelen geheel Pignarol door: Het waren oock maer gheringe saken datten eersten Schiltknaep van Duc de Savoyen / Gesant te Parijs / door Sr. de St. Lauwens by 't Koninckliijck Huys die hy complimenteerde / aen Monsr. den Dauphin / een kleyn Savoyaerts * Trommeltje vereerden / 't welck seer wonderlijcke konstigh was ghemaeckt / met gheheele Veltslagen / ghevlochten Dolphijns / besloten Kroonen / en allerhande Gesteenten / neffens meenichte schoone Devijsen rondsom / die den Prince van Piedmond daer toe hadde af-gesonden / op 't versoek van den Graef Caroccio. Men liet oock de geneuchte aen den Aerts-bisschop van Tolose / den Bisschop van St. Papoul / en den Baron de Lanta / als Gedeputeerden totte gravinge van 't nieuwe Canael van de Oceaen in de Middellandtse Zee / aen haer alleen; Men noemde haer niet te vergeefs Huwlijck-makers / als die twee soo groote Zeen aen malkanderen wilden vereenigen: Riquet / den Directeur Generael van 't voorsz. Canael / onthaelde haer deftich te Rebel in Langedock; Zy visiteerden alle de gegraven Wercken / en leyden met groote Cèremonien den eersten Steen aen 't Magazijn van St. Ferroil / terwijl den Bisschop van St. Papoul onder een Tente daer toe op een hoogen Berg gestelt / de bedieninge dede / en den Steen na dat die eerst ghezegent was / wiert geleght aen de fondamenten door den Aerts-bisschop van Tolose / mette twee Intendenten en den Baron van Lanta: Van hier gingen sy den berg op / daer haer Riquet onder de Tente heerlijck tracteerde / in 't gesicht van een anderen hoogen berg / daer

* Savoyen vereert een Oorlogs-Trommel aen Vrankrijk, een Boer dat siende zeyde, de Christenen focken malkanderen ten Oorlog op.

daer men 100. Ovens had doen maken/ die op haeren tijdt speelende / voor
brachten meer als 500. Wagens Steenen / welcke tot dit Gebou souden di
nen: 't Welck aengenaem was/ want daer waren wel 3000. kijckers by /
speelden op Tambouren en Trompetten / om dat men sach de grooten anim
sitept van haren Monarch / tot het welvaren van zijn Onderdanen/ en 't aen
wassen van Zeevaert en Koophandel. Zijn * Majest. dan hielt voor zijn
Velde gaen/ zijn bedde van Justitie den 20. passato te Parijs / seer magn
fijck / staende zijn Switzerse Guarde van de Poorte St. Honore tot aen he
Palleys ten wedersijden der Straet gerangeert: Den Koning by half negene
van St. Germain komende / hoorden noch de Mis in de St. Capel / soo ha
den Ceremonie-meester tijdt 't Parlement te waerschouwen dat den Koningh
gekomen was / gelijck dan den President Mortier en 6. Raets-Heeren hen
quamen verwellekommen / hem geleydende op zijn Stoel van Justitie in d
Groote Sael/ voor hem 100. Switzers gaende met slaende Trommel/ staf
Herauten/ Wapenen/ en Speeltuyg: Aldus yder plaets genomen hebbende
ging den Hertog van Bouillion zijn Grooten Chamberlain aen zijn Majests.
voeten sitten/ ter rechter saten veel Hertogen / Pairs / en Marschalcken van
Vranckrijck / en ter slincker hant de Geestelijcke Pairs: Doe seyde den Ko=
ning aen de Vergaderinge waer om hy daer gekomen was/ 't welck den Can=
c lier seer breet uyt leyde / met een wonderlijcke welsprekentheydt; Waer op
den Premier President weder mette selve gracie replicerrde / vermenght met
veel soete loopjes na de Franse mode/ soo wierde gepresen en bevesticht met di=
verse Edicten / als een tot Reformatie van den Stijl op de procedupren van
Justitie/ en een tot weder vereeniginge van de Kroon/ met alle de veralineerde
Domainen/ en tot suppressie van de groote en kleyne Meesters der Revieren /
en Foreesten: Sr. Talon den Advocaet Generael besloot in 't enreglstreren
alles soo extraordinair door zijn kloeck breyn/ en lieffelijcken tong / datten Ko=
ning en de Vergaderinge met het meeste vernoegen den adieu van malkande=
ren namen. Zijn Majest. vereerde doen aen den Advocaet Hamel een eerlijck
Pensioen/ om dat hy soo wel by een gestelt had 66. gefondeerde redenen van het
Recht der pretentie van Vranckrijck op Brabant/ &c. Dies begosten veele
geesten op dat subject levendigh te worden tot schrijven / die de oude Historien
en kloeckste Rechtsgeleerden uyt den hoeck haelden: Eenen Stock van Brus=
sel/ een braef Jurist / en verstandig Heer / schreef daer onder anderen seer be=
leest een gants Boeck af: Elders sagh men te Parijs een Dialoge voort ko=
men/ van een geringe hant/ tusschen 3. Advocaten/ een Fransman/ Duytser /
en Vlaming / alwaer dusdanige tale in wert gevoert / speciael in de Voor-re=
den des selfs / op bysondere methode/ sprekende van den Rechten die Vrank=
rijk op gedeelte der Spaense Nederlanden heeft/ na dat verhaelt had al 't gunt
tusschen de Koninginne van Spangien en den Koningh van Vranckrijck was
gepas=

* Doenmaels quam den Kon. soo schielijck by Nacht ook de monstering van 16000. man doen, dat hy onbekent haer meende over te komen, en sijn Majesteyt meenden een Sinternelle te verrassen, maer die nam hem gevangen, den Kon. belootde rantsoen te geven, want hy sach zijn Dienaer so getrou op passen, die geen dwase maeght en speelden.

gepasseert/dien 't wegen was verklaert: Dat zijn Maj. (verstaet van Vrankrijk) dugtende dat eer langer penitentie mogte prejudiceren 't Recht van de Coninginne zijne Gemalinne, en Spangien hebbende alrede dat voordeel hem af-genomē, in 't af-nemen van een nieuwen Eed van die Staten dewelke vervallen waren aen hem, deswegen nu geresolveert was te marcheren en in possessie te nemen haer, om daer door te versekeren de ruste van sodanige sijne Subjecten, en die hem getrou sullen sijn, of te dwingen de rebellye van die, welke hem sullen weygeren aen te nemen voor haer waren en Wettelijcken Souverain. Dit was te Londen wat nieus/ met translateerdent stracx in 't Engels/ en in den Hage in Duyts/ en te Keulen in het Hoogduyts. Den Kon. maeckten tot Lut. Generaels van zijn Leger/ Duraz/ Pradel/ Bellefonds/ en Adumiere/ en tot Veltmarschalck de Graef de Vivone; Monsr. Pradel sieck wordende/ wierde een ander in zijn plaets gestelt: Den Kon. sont Wissel voor een tonne gouts aen Duc de Loraine/om 2000. man/maer die antwoorde/ wijl de Duytse Vorsten zijn Nagebuyren soo onseker en in Armes stonden/ hy die selfs van noode had/ als geen gefortificeerde Steden hebbende: Zijn Majestt. stelden oock 12. Jesuijten tot Biechtvaders en Aelmoessseniers van 't Leger/ en gaf 24000. pont tot hare Equipage en onderhout: De eerste Fransse Benden van 7. a 8000. Ruyters onder Sr. de Artagnan en des Fourneaux/ quamen den 12. deser te Atrecht: En wijl men gehoort had dat Castel Rodrigo de wel-gelegen Stadt Armentiers had doen demolieren/ soo namen de Franssen daer den 24. deser sonder eenige tegenstant van 't Guarnisoen/ 60. man sterck/ die alle wech liepen/ behalvens den Commandeur die ghevangen wiert/ de possessie daer af: Men sprack doe onder de Franssen dat la Bassee/ Conde/ St. Gillain/ en Bergen Wijnox mede door de Spaense soude werden geslecht/ om de groote Plaetsen te beter te besetten: De Ingesetenen van daer vluchte met Vrou en Kinderen en beste Meubelen na Brugge en in Zeelandt: Te Armentiers bleef Gebieder Sr. Fisica/ wel eer Lut. Colonel van 't Regiment van Turenne/ die die Stadt begost te fortificeren met Sr. de la Haye: Den Koningh van Vranckrijck selfs quam van Amiens te Mondidier/ en soo te Compeigne/ gevolcht van de Koninginne/ den Dolphijn/ Madamoiselle/ de Princesse van Baden/ de Hertoginne van Montausier/ en den Prins van Conde: Te Chatelet by Chasseau de Chambray zijn Benden over siende/ passeerden den Wech van St. Quintijn: De Bagagie op 40. Wagens van 6. Paerden/ nessens 30. andere/ quam langst Laudrechie op Villeport/ tot by Quesnoy: Trocken soo door het Bos by Bavay/ altoos vooren beschermt van 2000. Musquettiers/ die den Koning voor aen had geordonneert/ nessens eenige lichte Velt-stukjes: Elck had 5. dagen broodt by sich/ en de Ruyterije had over de 10000. Instrumenten by haer: Den Koning hier selfs op dese tocht had lust om nacht en dach over al by te zijn/ soo mette Soldaten te soulageren/ als de Officiers tot alle goede discipline der selver te vermanen.

Het wierde tot Brussel seer eubel op-genomen/ dat een out en Rijck Burger Peter Pillart/ out 66. Jaren/ woonende te Lutzenburg aen des Stadts Wallen ofte Dijck/ uyt-ghevonden door een Verrader/ te goet hebbende aen de Spaense Kroon 140000. pont/ ende geen kans siende om dat Gelt te krijgen/

gen / had hy getracht om die Stadt aen den Koningh van Vranckrijck over te leveren / maer daer in voor komen / ende door ordre van Castel Rodrigo / soo als de selve in een boot tusschen Antwerpen en Brussel was varende / ontdeckt en gevangen ; By examinatie bekenden / hoe dat hy verdoolden Man met een voorname Fransse Minister intelligentie hadde gehouden / om de Stad Lutzenburg in handen der Francoisen te leveren ; De sake also aen-geleyt zijnde / dat hy Pillard als aen de Wal woonende / by Nacht diverse Comp. Francoisen in zijn Huys soude hebben in-ghelaten / om metten uchtend de Wacht en 't vorder Guarnisoen te overvallen; 't welck hem gemackelijck om doen was / wijl hy Commissaris van de Ammonitie en Vivres van de Stadt was : Hy wierde gevonnist om met 4. Paerden van een gheschuert te worden ; Maer door groote instantie der na-Vrienden / gaf den Marquis Castel Rodrigo dat hy / gelijck den 12. Mey te Brussel op de Marckt gheschiede / soude op-gheknoopt worden / wordende geheel van niemant niet beklaegt : Zijne Kinderen zijn eeuwigh ten Lande uyt-gebannen / alle zijn Goederen wierden geconfisqueert / ende alle zijne Huysen soo binnen als buyten de Wallen van Lutzenburg ten gronde af-gesmeten ; en men heeft op de ruynen van 't Huys daer hy woonden een Pilaer tot eeuwige ghedachtenisse op-gherecht / daer op stonden dese woorden: Alhier heeft gestaen 't Huys van Peter Pillard, de welcke complotteerden om dese Stadt aen den Koning van Vranckrijck over te leveren : 1667.

Daer op quamen den 28. Mey smorgens by de 1000. Fransse Ruyters op een Canon-schoot van Lutzenburgh / sendende een Trompetter in de Stadt / den Gouverneur latende weten datten Hertogh van Crequi aldaer van zijn Meester / den Koning van Vranckrijck was gesonden / geensints met last om eenige Vyantschap te plegen / maer alleen om in besit te nemen het geen den Koning in die quartieren toe-behoorde : De Lutzenburgse Gebieder wert gesegt dat antwoorde / Dat hy 't besit van enige plaetse onder hem niet konde overgevē, sonder ordre van zijn Cathol. Majesteyt : Waer op de Franssen by 8. uren gekomen / ten 11. uren deur gingen / mede drijvende veele Paerden / Schapen / en ander Vee ; Daer op den Gouverneur haer een Tambour na sont / versoeckende weder-om-gevinge ; Maer de Francoisen seyden / dat al wat men konde bewijsen datte Lantsaten behoorden / soude men restitueren / maer alle 't geen de Burgers toe quam / wierde voor haer / mits haer weygeringe van onderdanigheyt / gehouden voor wettelijcken prijse. Doen sont den Marquis Castel Rodrigo zijn Dochter en veele andere Dames nae 't Casteel van Gent / om daer beter als te Brussel bewaert te zijn / wijl Turenne en andere hadden geraedslaegt / recht over Quesnoy op Brussel aen te gaen / en Mechelen soo van 't water af te snijden / waer door men ten platten Lande volle Meester konde werden / 't geen den Koning approbeerden : De Fortresse Charle-Roy mancquerende door 4. a 5. Fondament-palen / viel den bras van een groote Wal in / daer op dede men het vorder gedeelte op-springen : 't Frans Leger gesterckt met 6. millioenen contanten / meest goude Louijsen / die men van Parijs over Amiens had af-gesonden / namen 't besit van Charleroy : Den Marschalck van Gramont quam mede in 't Leger / wel uyt-gerust / maer den Koning nam kleyn behagen in yets daer omtrent / en dat van Comte de Guiche / doende

wel

wel soo veel verstaen/ Qu'il ne vouloit, jamais voir le Compte a sa Cour. Vrankrijck dus ten Velde treckende/ was oock niet graegh in de buytenlantse affairen/ en om Spangien te voor-komen van alle sijden besich: Zijn Majest. had voor heen den Hertoge van St. Romain na Lissebon met volle macht gesonden/ om een Offensijf en Defensijf Verbondt met Portugal tegens Castillien op te rechten: 't Welck voltrocken/ en den lesten Maert te Lissabon onderteekent wiert/ 't Hooft van dit Verbondt behelsde dese woorden:

Naer dat den Alderchristelijckſten Koningh ter eenre, door ſachte en amicable middelen, den Koning van Caſtillien daer toe niet heeft konnen brengen, dat om de rechtmatigheydt van zijn ſake, de ſelve hem wederom gaf de Plaetſen en Staten, die by ſucceſſie toe-behoren de Alderchriſtelijkſte Coninginne, ſijn Gemalin, nochte oock aen d'andere zijde den Koning van Portugael, na verſcheyde verkregen Victorien, ende by interventie van den Koning van Groot Brittanjen, niet heeft konnen obtineren van den Koning van Caſtilien een eerlijcke ende vaſte Vrede, en dewijle by ontallijcke exempelen gebleken is, dat de kracht van Wapenen alleen de Caſtilianen kan dwingen, om te conſenteren, dat een yder beſit het geene dat hem toekomt; Soo hebben wy Melchior de Haron, *Baron van St. Romain, Ridder van de ordere van St. Lazarus, Abt van St. Leonard de Corbinace, Commiſſaris, Magt-hebbende en Gedeputeerde tot het tegenwoordige Tractaet van ſijn Alderchriſtelijckſte Majeſt. ter eenre. ende Don* Vaſco Louis d'Agames, *Marquis van Niſſe, Grave van la Ridigviere, &c. Admirael van de Ooſt-Indies, &c. Don* Juan de Sylve, *Marquis de Gove, Grave van Port Allegre, Grootmeeſter van 't Koninglijke Huys, &c. Don* Anthoine Louis de Meneſſes, *Marquis de Marſalve, Grave van Caſtaignede, &c.* Franciſco de Melo de Torres, *Marquis de Sande, Grave van Ponte, &c.* Louis Vaſconcelles de Souze, *Grave van Caſtel-milhor, &c, en* Antoine de Souze de Macede, *Heere van 't Groot-Eylant, Secretaris van Staet, alle Gedeputeerde van wegens zijn Majeſteyt van Partugal, met macht om het voorſz. Tractaet te maken, ter andre zijde, na geexamineert hebbende de Volmachten ende Procuratien, van d'een en d'ander der hoogſt-gemelde Koningen, ende rijpelijk overwogen hebbende alle de poincten daer in begrepen, gemaeckt ende gecontracteert door ordre van hooghſt-gemelde Koningen, uyt kracht van de ſelve Procuratien hier na geinſereert, de volgende Ligue Offenſif en Defenſif, en de Articulen van dien, ten eynde door dat middel de Caſtilianen gedwonge werden tot een oprechte, vaſte, en eerlijcke Vrede.*

1. Vrankrijk belooft ſoo ras den Vrede met Engel. en de Geal[l]. daer over men reeds tracteerde, geſloten was, den Oorl. te declarerẽ aen den Kon. van Caſtilien. 2. Vrankrijck ſal indien buyten verhoopen den Vrede na 30. maenden met Eng. niet ghetroffen wiert, evenwel den Oorl. als dan aen Caſtilien declarerẽ, en ſchoon om hoogwigtige redenen de Alderchr. Kon. 't ſelve niet declareerden, blyft dit Tractaet van deſen dach af in volle vigeur van 10. Jaren lang, neffens de ſubſidie van 900000. Kruſaden. 3. Van den dach af dat dit Tractaet ſy getekent, tot den dag toe dat Vranckrijck den Oorl. declareert, 't ſy in 30. maenden of eerder, en of Vrede met Engel. gemaekt wert ofte niet, ſal Portug. tegen Caſtilien moeten Oorl. voeren, en geen Vrede of Treves voor korte of langen tijt mette ſelve mogen maken; Waer toe Vrankrijk aen Portug. belooft alle Jaren een Millioen en 800000, ponden Frans gelt, daer van 600000. gl. voor de Franſſe Troupen in Portug. ſou-

den werden geemployeert. 4. Vrankrijk sal vry zijn van de ure af van de Declaratie van Oorloge tegens Castilien, van 't voorsz. millioen en 800000. ponde, dan sal maer betalen een millioen; Komen de Franse Troupen te rug, 't gelt sal wesen voor den Kon. van Portug. tot de kosten van den Kon. 5. Dese somme sal in Franse munt Escus blancs, of Spaense Patacons, te Lissabon werden betaelt. 6. 't Tegenwoordige Tractaet sal werden geobserveert gedurende den tijt van 10. Jaren, en gedurende de 30 eerste maendē van de selve tijt, en ten tijde de selve sullē om-gekomen sijn, indien mogelijk, so sal den Alderchr. Kon. den Oorl. aen den Kon. van Castilien declareren, gelijkt gesegt in 't tweede en derde Art. van den eersten dach van de Declaratie van den Oorl. tot den laetsten van de voorsz. 10. Jaren, sal daer een Alliantie en Ligue Offensijf en Defensijf wesen tegen den Kon. en Koninckrijken van Castilien, en sijne Geall. exempt de Koningen van Eng. en Sweden tot-ter tijt toe besloten sal werden een goede en algemene Vrede, door door de welke respectivelijk voldaen sullen sijn de Geall. Koningen, te weten den Alderchristel. Kon. over de Plaetsen en Staten toe-behorende de Coninginne sijn Gemalinne, by 't Recht van Successie, en den Kon. van Portug. over de erkentenisse en restablissement van sijn Koningl. Kroon, onder de Declaratie, datten Vrede directelijk en by geschrifte tussen de Koningen van Portugal en van Castilien, en namentlijk als men gewoon is te doen, tussen Koningen en Luyden van goet gelove, en buyten alle twijffel en surprinses? En dat den Kon. van Portug. ontfange al de Plaetsen van Portug. en Algarve, die door de Wapenen van Castilien mogten wesen geoccupeert, en op de selve wijse den Alderchrist. Kon. de sijne in Vranckrijck. 7. In de tijt der 10. Jaren sullen geen van beyde Koningen van Vrede of Treves sonder den anderen mogen Handelen. 8. Maer om den gemenen Vyant tot Vrede te dwingē, sal Vrankrijk hem den Oorl. in Spanjen aendoen door Catalonien of Biscayen, en Portug. sal 't doen alwaer 't hem mogelijk is, met 12000. Voetknechten en 5000. Ruyters, en alle Jaren in Campanje komen, eens voor, en tweemael na de groote hitte, en so dese Velt-tochten niet gedaen konden worden, sullen in 's Vyants Landen 4. invasien elk met 400. man gedaen werden. 9. Vrankrijk sal gelijk hy tot nog toe gedaen heeft, aen de Fransse Troupen geven Paerden, Broot, Haver, Stroo, en sal de Fransse Militie, als tot nog is, gecommandeert werden door den Grave van Schomberg, of een ander expert Gener. die den Kon. van Portug. aengenaem zy: Die verpligt sullen sijn de ordre te gehoorsamen van de Prov. daer den Oorlog sal werden gevoert: Tussen de Franssen en Portugesen van een en de selve post, volgens de Patenten, sullen de jongste de outste obedieren: En d'Officiers van de Franse Ruyterye werden gerekent egael mette Lut. Geners. van de Portugese Cavallerye: En sal den Kon. van Vranckrijk de vacante Plaetsen van sijn Militie selfs mogen vergeven. 10. Beyde Koningen sullen confirmeren de oude Previlegien en Vryheden, als lest de Eng. en Holl. Natien vergunt. 11. De Franse Consś. in Portug. sullen 't selve Recht genieten 't welk die van Holl. en Eng. daer hebben. 12. Portug. sal in al sijn Havenen de Franse Schepen gerack doen, speciael soulageren die van de Franse Oost en West-Ind. Comp. Dat genot sullen de Portugesen weder in alle Franse Havens vinden. 13, Alle Koningen, speciael Eng. mogt sig in dit Tractaet laten in-sluyten; Also Portug. genegen sy in faveur van den Kon. van Sweden, de Broederlijcke vriendtschap tusschen de 2. Koningen te doen aen-groeyen. 14.

Vranckrijck sal alle goede Officien doen by de Staten Gener. om de restitutie van Couchin en Cananor, en een speciael Art. daer van gemaekt in 't Tractaet tussen Eng. en Holl. De Alderchr. Kon. sal oock aenhouden by den Paus, dat hy de Bisschoppen in Portug. confirmere, als voor heen door de Pausen aen de Koningen aldaer is geschiet. 15. Portug sal op zijn kosten vryelijk Volk in Vrankrijk en Elsas mogen ligten, ook Zeelien, Ingeniëurs, Paerden, Wapenen, en Vivres. 16. Al welke saken sodanig geaccordeert, sullen geconfirmeert werden by 't Tractaet geratificeert tot Parijs, binnen 14. dagen na 't arrivement van 't Hof van den Alderchr. Kon. by den genen die de Ratificatie sal over brengen, van de sijde van den Kon. van Portug. En 't tegenwoordige Tractaet sal geen stant grijpen in generley wijse, tot dat den Alderchr. Kon. den Oorl. sal hebben gedeclareert aen den Con. van Castilien: In oirkonde en tot bekragtinge van dit tegenwoordig Tractaet, hebben wy 't selve eygenhandig ondertekent binnen Lisabon den 31. Maert 1667. Was ondertekent, *Melchior el Heren*, Gedeput. van den Alderchr. Koning: *Le Marquis de Nisse*, Admir. in de Indien, *le Marquis Grand-maistre, le Marquis Marialve, le Marquis de Sande, le Comte de Castel-milhor, Anthoine de Souze de Macede.*

Het was op Pascha den 20. passato dat den Paus sich in Pontificael ghewaet vertoonde/ in zijn Gallerye van Montecalvo/ ghedragen van Mannen op haere Schouderen in een Zetel/ en een kostelijck Verhemelsel boven zijn Hooft: 't Gants Collegie verselschapten hem/ en alle de Cardinalen/ neffens een groot aental Prelaten en Edellien: Zijn Guarde was te Paerde/ maer het Voetvolck stont gherangeert voor zijn Palleys/ alwaer den Paus op zijn ordinaris Plaetse ter Venster komende/ aen alle gelovige Zielen de * Benedictie gaf: Drie dagen hier na wiert hy so flaeu/ dat hy meenden te sterven/ en dede alle zijne Meubelen van 't Palleys voeren/ oock volgens 't oude ghebruyck alle Criminele Gevangens uyt diversche Kerckers die op de Galeyen gebannen waren/ na Civitavecchia en 't Casteel Sint Angelo brengen: Vrijdaghs ontboodt hy alle de Cardinalen by hem in zijn Kamer/ om hem in de Communie die hy houden wilde/ te assisteren/ sy quamen smorghens by 10. uren/ hy sat op-gerecht in zijn Bed/ de Handen gevoegt/ in zijn Over-rock/ en Mantel: Den Cardinael Nini gaf hem de St. Viatique/ die den Paus met devotie aen nam; En dede daer op een half uyrtje lang in 't Latijn een Harangue/ en dat geheel vigoureux/ soo op de broosheyt van 's Menschen Leven/ als mede op de barmhertigheydt Godts/ en versocht vergiffenisse in 't geene waer in hy mochte misdaen hebben/ seggende vervolgens/ dat sy alle wisten dat hy 't Ampt van Paus noyt en hadde begeert/ nochte dat hy oyt ofte oyt eenige middel ofte manieren hadde ghebruyckt om daer toe te komen: Datte Penningen van de Apostolise Kamer nergens anders toe en waren gebruyckt als ten dienst der Christen Princen die tegens d'Ongeloovige Krijgh voerden/ of tot opbouwinge van Kercken/ en tot de reparatie van Romen/ dat hy een gants Jaer was gheweest dat hy zijn Vrienden niet en wilde ten Hove roepen/ tot dattet Sacra Collegie hem daer toe heeft geprességert gehad: Eyndelijck/

* *Hier van heeft Antonio Tempestæ, Schilder van den Keyzer, een brave Prent ghemaeckt, hoedanig den Paus Benedictie als dan geeft.*

recommandeerden haer seer omsichtig te willen zijn in het verkiesen van een Successeur/ maer wenschte datte geene die na hem Paus verkooren wiert/ al zijn misslagen mochte verbeteren/ sich excuserende van alles wat geduyrende zijn Regeeringe was voor-gevallen; bad haer oock alle om vergiffenisse over zijn fouten in zijn Leven/ en over zijn impatientie in het Krank-bedde/ recommandeerden haer seer de Staet van de Kercke; En de twaelf Articulen des Christelijcken Geloofs noch eens hebbende hooren lesen/ Zegende hy de Cardinalen/ en seyde haer alle à Dieu: Alsoo is ALEXANDER de VII. Paus van Romen op den 22. Mey savonts ten 5. uren overleden; Na dat hy 's middaghs zijn oogen ten Hemel slaende/ van den Cardinael Pallavicino wierde omarmt en als gekust: Hy was een deughdigh Man; En zijn langduyrige zwackheyt gaf aen alle Cardinalen al vroege gedachten van zijn doodt/ en het verkiesen van een ander/ die op vele van Cardinael Rospligiosi van d'allereerwaerdigste prophiteerden: Den Cardinael Albici dit hoorende/ seyde eenmael tegens andere/ met een versuchtinge: ‡ O! arme Kerck, sult gy toch nu van een Latijnse Poëet moeten vervallen tot een slegten Rijmer: 't Gebeurden insgelijcx dat Pater Oliva den Paus in zijn laetste bedienende/ noemden hem smekender wijs Fabio; Neen (seyde hy) nog ben ik Alexander de VII. wy en behoeven geen exempelen van Innocentius de X. noch andere Namen als onse eygen. Men sent datelijk na alle Christen Hoven Posten: En men sag datte Cardinalen selfs die met 't Podegra gevereert waren/ haer nu konden na Romen spoeyen: Den Cardinael d'Este per poste na Romen komende/ kreeg dit Geschrift voor zijn Palleys: Cavalli di ritorno amodeno. Betekenende/ dat zijn haestige aenkomst op een Paus sach: So ras dese aen-quamen/ so ras weken de Vrienden van den overleden Paus/ speciael den Cardinael Gigi/ die door een secrete binnegangh in een Achter-Kamer geretireert/ daer de Condoleantie van al de Cardinalen hebbende ontfangen/ neffens Don Mario en andere Paus Vrienden; Gigi sich niet seker vindende op 's Paus Palleys/ alsoo geduerig meenigte steenen door de Vensters wierden geworpen/ weeck by D: Mario/ die sich oock in de Straet Montecalvo niet dorst vertoonen/ om al 't grau soo daer met stocken/ steenen/ en anders gewapent stont/ dies gingh achter de Thuyn uyt in een beslooten Carotse/ en reed weg. Maendach den 24. smorgens quamen de Cardinalen in 't Palleys van den Paus/ daer de Bulle tot 't verkiesen van een nieuwen Paus zijnde gelesen/ des Vissers Ring stucken geslagen is/ metten stempel van 't Zegel: Don Mario confirmeerde men tot Generael van de Kerck/ en Gouverneur van St. Angelo/ en 't Conclave/ 't welck eenige tot Montecalvo dachten te houden/ dan 't geviel te St. Pieter; Casanet en Borromeo bleven Gebieders van Romen: Woensdachs gingen al de Cardinalen met 't Sacrament/ 't Kruys/ en Musicanten nae 't Conclave/ daer de Cellen by na niet boven de 270. spannen groot waren: Alvoorens was 't Lijck van den Paus in St. Pieters Kerck met alle Roomse Ceremonien gebracht/ daer over gebeden/ geluyt/ gesongen/ gepreeckt/ en gekust wiert/ want 3. daegen langh staken zijn Voeten voor 't Volck daer toe onder de Kist uyt/

en.

‡ Juven: Si Fortuna volet, fies de rethore consul,
Si volet hæc eadem, fies de consule rethor.

en is daer na in een Cypresse Kist ter Aerden geset/ in de Capelle van Sixtus de V. Daer was oock een Rou-Tonneel/ doch seer gering/ op-geset; Dus vergat men de gegledene: Om de nieuwe most Prins Savelli/ Marschalck van 't Conclave zijn Eed doen/ om te ontdecken alle addvijsen en Brieven die onder en in Spijs of anders van buyten door 't gat van 't Conclave de Cardinalen toe-geschickt souden mogen werden: Den Secretaris van 't Cönclave soo al de Cardinalen binnen quamen behalvens d'Arragon/ Mencada/ Visconti ende Thun/ las 3. Bullen van Electie/ diese alle beedigden/ oock waren sieck de Cardinalen Sancta Cruce en Dongi: En Cardinael Sforsi Pallavicino van 60. Jaren/ en Cardinael Volunnio Bandinelli out 70. Jaren/ beyde Creaturen van den overleden Paus/ storven in de eerste Weeck van 't Cönclave: Onder des begost 't canalie langs hoe baldadiger alle nagten langst der straten te worden/ schreeuwende/ datte Roomse Kerck was sonder Hooft.

De Venetiaense Schepen ontmoeten dese Maent op Zee de Carevane van Alexanderijen uyt Egijpten/ metten Tribuyt na den Turcksen Keyzer gaende/ waer van den Admir. 300. seer goede Soldaten uyt Barbarijen op had/ sijnde een Schip van Tunis/ en gecommandeert door den Bey Sansach van Grand Caire/ Viceroy van Egijpten/ welke nu als met last van den Grooten Heer af-quam/ om den Primo Vizir te assisteren/ en als Bassa van Canea op Candien te gebieden: By sich voerden hy 2000. Soldaten/ op zijn eygen kosten gelicht/ behalvens meenigte Officieren/ welcke hun alle by Eede hadden verplicht haer best op Candien te doen/ en liever te sullen vergaen/ als 't belegh te quiteren: Geduerende het Gevecht met de Venetianen raeckten desen Admir. in de brandt/ die haer geheelijck vernielde/ selfs mette Menschen en 200000. Rijckxdaelders/ en 50000. Sequins/ ghedestineert tot betalinge van 't Turckse Leger op Candien/ behalvens noch machtige veel gelts en goet van de Officieren particulier: Veele Zarazijnen sich door swemmen ende met Booten meenende te salveren/ zijn door de Venetianen op-ghevischt en tot Slaven gemaeckt: d'Andere Turckse Schepen vervielen mede in der Christen handen/ als een Schip met schoone Paerden kreeg een Venetiaense Kaper een Pinck: Seven Turckse Schepen brachten vluchtende de tijdinge aen den Primo Vizir op Candia/ daer zijn Vloecken op d'Officieren dapper aen ging. Daer was doenmaels op een Turckse Galeye/ waer op waren 180 Zarazijnen/ een Griecksе Renegade/ die berouw van zijn verloochenen hebbende/ practiseerden tot zijn verlossinge/ en om andere Christen Slaven mede te verlossen/ boorden secretelijck in 't hol van de Galeye diverse gaten/ 't welck volbracht hebbende/ vloog na boven/ riep tegens de Turcken/ datte Galeye soo leck was/ datse als onhelpbaer terstont soude sincken; Hier op vluchten de Turcken van boort/ en salveren haer door 't water op een Rots/ daer niet wijt af; De Christen Slaven van den aenslach verwitticht/ stopten datelijck de gaten/ en roeyden de Galeye te Paros/ en vereerden de selven aen den Capiteyn Generael; Die oock datelijck twee wel gewapende Galeyen na de gem: Rotse af sont/ daer alle de Zarazijnen gevangen namen/ behalvens 5. a 6. die verdroncken waren/ menende sich met zwemmen te salveren: Zy waren meest alle Turcken van qualiteyt/ oude Krijgslien/ en de beste die den Turckse Keyzer op Zee mochte hebben.

Den Koning van Persien sich ten desen dage al te veel door sterck drincken overweldigt hebbende/ verviel in een groote verkoutheyt / ende vervolgens in een kranckheyt/ so hy van Koz na Kozhin reysde/ daer by sich een Squinantie in zijn Keel openbaerde / een Sieckte zijn Medicijns gants onbekent / waer door hy 't Leven/ Scepter / en Kroon binnen 4. dagen most na laten : 't Gerucht hier af te Ispahan komende / wiert dien Nacht zijn outste Soon / genaemt na zijn Grootvaer Show Sophy, 20. Jaren out / door Joppges Bassa Opper-Constapel / en andere van aensien/ Koningh van Persien ghekroont: Alle de Grooten des Rijckx pasten op hem soo ras het doode Lijck zijn verstorven Vaders aen 't Hof quam : En hy liet sich doe publijck voor een Gallerije aen alle 't Volck sien / die hem met blijdtschap toe riepen ; Waer na hy ontfong de Geschencken van Gout / ende andere rariteyten door zijn Edellien gepresenteert/ als mede van de Hollantse/ Engelse en Franse Agenten : Den Koning hielt aenstonts meer staet als zijn Vader / en men bracht veele dagen in bancquetterijen door / maer geen vreemde Gesandt mocht op naeder ordere van zijn Majest. naderen. De Spangiaerden namen doe 't Eylant St. Catharijn in America weder van d'Engelse / die 't haer eerst ontvooght hadden / zijnde een plaets seer wel tot den Handel der Spaense gelegen / en naewlijckx voor haer om te missen : De gemeene Eylanden omtrent de Caribes verwisselden al dickwils dit Jaer van Meester / alsoo de sterckste die daer quamen / de minste verjoeg/ waer door veel arme en doode Menschen zijn gemaeckt.

De Coninginne van Polen/ wel eer Hertoginne van Nevers/ beroemt voor een van de schoonste Princessen van haren tijdt / bleef den 10. deser smorgens vroeg aen een Stickvloet doot/ en bloede noch seer daer na: Den Koning was juyst dien Nacht seer gemolesteert geweest van de Poolse Senatoren/ so dat hy niet tijdelijck op 't Slot in 't Coninginne Palleys quam / om hare leste woorden te hooren : De Koninginne had even haer Kerckgangh over hare leste Sieckten gedaen/ en meende nu na Krakou te verreysen/ om daer een miraculeus Marienbeelt te besoecken : Den Koning was seer bedroeft/ en had reden/ zijne grootste Heeren troosten hem dach en nacht : Het Koninginne Lijck wiert in haer Slaepkamer/ daer sy gestorven was / gesien : Na-middaghs wiert het op-gesloten / en 's avonts op 't Slot gebracht/ ende ghestelt op een schoon geciert Theatrum / onder een Hemel met veel silvere Lampen/ en op een Bedde van Staet / ende rondtsom ten Voeten uyt veele silvere brandende Lichters/ en witte Was-Kaerssen/ om welckx te sien / veele vryheyt kregen ; Haer Koninckl. Lichaem was met Witte Klederen aen-gedaen / en 't Hooft met een verguldien Kroon geciert/ ten beyden zijden lagen twee Fluwele Kussens/ alwaer op d'eene een Kroon / en op d'andere een Scepter lach : Ter sijden deses Theatrums waren eenige Altaren ghemaeckt / waer door de Bisschoppen en Prelaten de Misse lasen / des Konings Musicanten de bedroefde Requiem daer onder latende hooren / de overige Geestelijcken lasen niet als dach en nacht de Psalmen Davids / onder welcken dienst veel groote Heeren hare devotie verrichtede ; 't Welck duerden tot den 22. Mey/ doen is 't Lijck in een Sarck geleyt / en voorsz. Theatrum met een Kleet overdeckt ghebleven.

ven. Den Jongen Heer Solemni ghestoort om dat den Vorst Ragotzky in Zevenbergen zijn Vader meenichte Jaren in gevangenis hadde ghehouden / en daer in oock eyndelijck was ghestorven / wende sich nae Waradijn / alwaer opghehitst door eenige Zarazijnen / sich tot de Mahometaense Religie begaf / mits conditie / datte Turcken hem alle de af-genomen Plaetsen van zijn Vader soude herstellen. Doen sont den Keyzer aen den Graeff Balaffi Imbre generael Pardon / met herstellinge in alle sijne Goederen. Soo wel voeren de Franse Kooplien te Constantinopolen niet / die om datse den Tol ghestolen hadden / in 450000. ponden wierden gestraft / en noch ghelast alle Jaren soo veel te moeten betalen.

Hare Ho: Mo: Ambassadeur den Heer van Ameronghen arriveerden den 24. Mey te Coppenhagen: En den 26. by den Koning Audientie hebbende / op-ghelept door den Ceremonie-meester met 2. Carossen / wiert beneden aen de trap door een Officier van de Kroon ontfangen / en geleyt door diverse Kameren vol Edellieden / sat zijn Majest. onder een rijcken Dais / op een roden Fluwelen Zetel / neffens hem stonden zijn Koninckl. Stadthouder Gabel / den Cancelier Ritz / en den Admir. Bielke: Den Koning in zijn aenkomen groeten den Ambassadeur / een weynich de Hoet lichtende / naderende een stap a twee na ged: Ambassadeur / die zijn Majest. complimenteerde over den florisanten Staet zijner Koninckrijcken / en d'oude Alliantie van die Kroon mette Geun: Provintien: Waer op den Cancelier 't woort van den Koning nemende / verhaelde / 't vergenoegen dat zijn Majest. niet alleen schepte van hem Ambassadeur nu ten derdenmale weder in zijn Koninckrijck by hem te sien / maer dat hy oock de continuatie begeerde van de Alliantie met hare Ho: Mo: gemaeckt: Dese Ceremonien af-geleyt / wierde gebracht by de Coninginne / daer hy seer minnelijck ontfangen / en met alle goede betuygingen / als mede daer na by de Princen zijne beleeftheden vertoont hebbende / na zijn Logement retireerde. Doenmaels wierde Bruydegom een Prins van Denemarcken met de Princesse van Cassel. Coninginne Christina van Sweden (lest op fol. 53. gelaten) was den 8. deser van Gotdorp / daer haer den Vorst van Holsteyn heerlijck onthaelde / de groote Belt over gereyst / en quam den 9. deser over Trajet te Soor / daer mits indispositie tot den 14. bleef / ging slapen te Rotschilt / en at den 15. tot Fredrickxburg / en na 't Casteel gesien te hebben / een der schoonste van Europa / wende haer na Elseneur; Was door de Fransse Ambassadeur Trelon / en den Sweetse Resident Lillienkroon tot daer toe begeleydt / daer hare Majest. uytten naem van den Koningh van Denemarcken door den Gebieder Eyler Holcken wierde verwellekomt / gevolght van zijne Trawanten met Bardesanen en roode Rocken / seer ordentelijcken; De Coninginne hielt hier twee dagen open Tafel / en was / volgens haer in-ghebooren aert / tegens yder seer milt en goetgunstig; Den tweeden dagh nooden hare Majest. den Gebieder Holcke ten eten / en nae de Maeltijdt voor de Coninginne in zijn Karosse na de Brugghe / alwaer de Koninckl. Galeye met 9. paer Riemen / opgesmuckt vol Sijde Vlaggen / &c. gereed lach / in de welcke sy / na af-genomen adieu van alle de Grooten / metten Sweetse Resident de Sondt over na

Helsingborg voer/ de Galey in 't afsteken losten 3. stucken/ Kroonenburg antwoorden met 9. schooten daer op/ de Galey weder met 3. Canons/ en daer op losten partije Koopvaerders daer ter Reede al haer Geschut; Te Helsingborg komende/ zijn tweemael 112. Canons soo daer op de Wallen leggen/ gelost/ en van daer verreysende/ geschiede insgelijckx: korts daer aen verstont men dat hare Majest. te Norkopping/ 16. mijlen van Stocholm/ hare Pinexster wilde houden/ ende dat men tot hare recreatie te Stocholm wel veel toestels maeckte/ maer sy keerde seer haestig weder na Hamburgh/ want men seyde/ dat haere Italiaense Suite in Sweden niet seer aengenaem en soude wesen. Te Stocholm wiert in dese Maent een scherp Placcaet af-gekundigt/ tegens alle Persoonen die van Religie veranderden/ 't welck men seyde/ sproot door een Sermoen/ daer gedaen door Pompone/ een Jesuyt/ 't welck in die Gewesten voor veele groote aenstoot gaf: Ende wiert oock op hooge straffe alle Sweden verboden te komen in devotie van de vreemde Ambassadeurs soo in Sweden resideerden. Den Gebieder in Schoonen/ en oock in alle Sweetse Havens/ bevoolen alle Sweetse Schepen by provisie geen Zee te kiesen/ die met Pick/ Teer/ Koper/ Deelen/ ofte Masten gheladen waren/ alsoo men in Nederlant de selve Waren voor absolute goederen van Contrabande verstont/ en in gevolge gekregen/ verbeurt. Doe quam een Poolse Envoy te Coppenhagen/ versoeckende hulp tegens de dreygementen der Turcken: Men antwoorden hem/ dat Denemarcken met Engelandt in Oorlogh was/ toch dat men echter niet en soude na laten alles wat tot bystant wesen konde. Van den 25. tot den 31. Mey vroor 't soo vinnig omtrent d'Elve met een N. W. Wint dat meest alle Boom-vruchten bedorven. Terwijl men te Hamburg nu oock veele stucken Canon goot/ daer 't Hollantse Wapen op stont/ en d'Elve af na de bekostigers wierden gesonden. Hertog Jan Fredrick, Prins van Bruynswijck en Hanover/ sich eenigen tijt op het braefste Casteel Cattelbergh in het Hertoghdom Grubenhuysen verlustigt hebbende/ verliet alle de schoone Velden/ en omblietende Wateren van zijn Gewesten/ en reysde na den Ceurvorst van Ments in zijn Lant te Eychfelt; Die hem met al zijn staet beleefdelijck ontfong dicht by Heyligenstadt/ hadden eenige amicable Conferentien: En soo weder nae Cattelborgh verreysende/ leyde Cur-Ments hem een half uur uyt/ quam soo te Osterade/ een Stadt in 't Hertogdom Grubenhausen; Den 4. dito/ zijnde 's anderendaeghs/ quam den Ceurvorst selfs op de Frontieren van dit Hertogdom/ daer hem den Gouverneur van die Provintie/ meenigte Adel/ een Compagnie Dragonders/ ende een Regiment van 1000. Ruyters ontmoeten/ werdende een half uur van Hanover door den Princen en zijn gheheel Hof verwellekomt/ 't getal der Carossen en Cavaliers duerden maer 4. uren lang; Zijn Hooght. wiert dien dach geleyt te Clausdal/ een Stedeken in de Gebergten van Hartz/ alwaer ettelijcke Inwoonders in de Wapenen/ nefens 2000. andere hun vertoonden met brandende Lampen/ waer mede sy in de Bergen arbeyden/ een Musquetschoot van 't voorsz. Stedeken gelegen; den naesten morgen ging Cur-Ments die Berg-wercken besien/ en verwonderden sich over de meenichte Machines/ die groote sommen kosten/ en nam oock de curieusheydt te sien hoe men daer de Metalen bereyt; Den Opper-Baes van

de

de Mijnen vereerden zijn Hooght. met een Klomp Silvers / die hy daeghs te vooren hadde doen purificieren in zijn tegenwoordigheydt ; Waer op zijn Hooght. alle de Officiers daer omtrent beloonde ; Voldaen/ benoeght/ en weder mette selfde heerlijckheyt als onthaelt/ uyt-geleyt / na dat beyde Princen malkanderen wel onthaelt hadden/ quam weder t'huys in zijn Lant te Eyckfelt. Men sprack doe/ dat Cur-Ments van Weenen aengemaent wiert/ om zijn Schips-bruch over den Rijn op te nemen / op dat geen Volck daer over mochte passeeren als Duytsen die na Brabant wilden; Vranckrijck had daer tegens gedachte Ceurvorst versocht / dat in geval hy zijn Landt wilde in ruste behouden/ dat hy aen de Keyseese ofte andere Volckeren geen passagie naer de Nederlanden mochte verleenen. Cur-Beyeren nam doe sijn tijt-verdrijf met zijn Gemalinne het wonderlijck Venetien te besien ; Hy is daer wel onthaelt als oock te Padua / alwaer hy met een Treyn van 720. Persoonen was gelogeert in 't Palleys dell' Arena : Zijnde aldaer gekomen uyt devotie om een Sanct te besoecken / en voorts onbekent na den Hertog van Savoyen te verreysen ; Aen de Venetianen vereerden hy een seer rijcke Lampet-schotel van silver. Men sprack doe seer veel van Duc de Savoyen/ dat hy aen Vranckrijck al zijn Recht op 't Hertoghdom Brabant en 't Graefschap Namen wilde cederen/ by aldien den Coning den Oorlog tegens de Stadt Geneve wilde aennemen/ ende hem Duc in possessie van geheel Piedmond helpen stellen / want alleen sach hy daer geen kans toe / wijl Colonel Balthazar / die over 2000. Switsers binnen die Stadt geboodt/ schreef/ dat Geneve voor 3. Jaren van alle Vivres en Amonitie wel was voorsien / en dat was geen Schoorsteenvegers werck soo een Bolwerck aen te tasten :

Car œuvre & valeur , vaut plus que dire.

Maer den Roomsen Keyzer had verder gedachten/ aen-siende de wan-ghestalte van Polen/ de dreygementen van Turckijen op dat Rijck: En zijne Erf-Landen en Ongarijen : Poogde sich te onthouden van 't versoeck des Spaensen Gesants/ om secours in Nederlant/ als gehoort hebbende de menaces van Vranckrijck ; En schoon al geresolveert/ soo en konde hy sich op diverse Keurvorsten en Stenden van 't Duytse Rijck niet vertrouwen: die van den Bourgondisen Creyts / Sachsen / Brandenburgh / Bronswijck/ Lunenburgh / Straetzburgh/ Colen/ en andere souden wel wat by-gebracht hebben / maer niet bequaem genoegh om soo grooten vuyr datelijck te lessen : Dies sent den Keyzer posten van zijn ghestalte op den Rijckxdagh te Regensburgh / aen de Keurvorsten/ Stenden/ Princen en Prelaten / en verbolgde in 't selve op datse dese advertentie niet mochten verontschuldigen / met 't spreeckwoort/ Jacet in oblivione.

Men sach noch al in Engelant smoken eenige jalousye tusschen de grootste van 't Rijck : Den Hertog van Buckingam in ongenade / en ghesocht / (als folio 36. aen-geroert) benam men al zijn Charges / en den Procureur Generael wierde gelast zijn proces op te maken. Den Koning volgens belofte aen 't leste Parlement op haer scheyden gedaen / gaf volle macht onder 't Groot Zegel van Engelant/ om de Rekeningen van de ghelichte en verschooten pen-

ningen na te ſien/ op datte Gemeente mochten ſien waer haer Gelt gheblevem was/ want daer waren groote ſchulden/ te weten/ een rekeninge van 1250000. gulden/ tot vervullinge van zijn Majeſts. Threſaurije/ noch een Rekeninge van 21. tonnen gouts/ den Koningh voor 3. maenden gedaen/ noch een Rekeninge van 7. tonnen gouts/ die men maentlijcks voor op-gelichte gelden moſt betalen/ 't capitael uyt-ghedeelt zijnde voor de Militie in diverſe Quartieren van de Coninckrijcken; Oock datſe ſouden onderſoecken hoe veel Prijs-gelden verdient/ en ſtaende deſen Oorlog uyt-gedeelt waren; Hoe veel tot d'Equipagie van de Vloot uyt-gegeven/ aen Vibzes/ en alles daer toe gedaen; En alle Threſauriers/ Ontfangers/ Betael-Heeren/ Agenten/ en Adminiſtrateurs daer over examineren: De Gecommitteerden daer toe/ waren/ Graef Jan van Bridwater, Olivier Graef van Bullingbroek, Robert Graef van Ailesbury, Eduard Viſconte Conway, Jan Heer Lucas, en Jan Heer Crew, alle Pairs van de Kroon; Daer by wierden uyt 't Lager-huys gevoegt/ Willem Lowter, Tomas Meares, Humphrey Winch, Tomas Littleton, Willem Tompſon, Tomas Osborne, Tomas Gower, Coll. Samuel Sandijs, Gilles Strangways, Willem Garway, Eduard Boſcoven, en Jan Jones. Deſe namen haer Zitplaets in de binnenſte Star-Kamer te Weſtmunſter; wieſſy wandebuoirig vonden/ ſal van enige hier na volgen/ alſo 't getal veel te groot is. Den Hertog van Richemont/ nu Carel Stuart ghenaemt/ troude op die tijdt te Londen met Madame Stuart, een ſeer ſchoone Juffrouwe. Den Koningh heeft doen binnen Londen Margareta Mauritius van Naſſau, Suſter van de Huysvrouwe van den Secrets. Arlington, het vrije recht van genaturaliſeerde in Engelant verleent. Mey-nacht verſcheen naulijcx of den Hertog van Kendal/ tweede Soon van Duc de Jorck/ ſtorf op 't Palleys te Jamets. En Thomas Graef van Southampton/ Lord en grooten Threſaurier van Engelant/ begaf oock de Weerelt in zijn Huys by Holburne te Londen/ na langh geleden pijn van ſteen/ was een trouwen baes voor 't Royale Geſlacht/ en geenſints onbequaem in den Secreten Raet van 't Rijck/ daer hy ſat/ een Auguſtus ghenaemt te mogen werden: Ridder Jan Duncomb quam in zijn plaets.

Daer was deſe dagen op de Gevangen Poort in 's Gravenhage om ſchult gedetineert een Franſe Kramer; deſe een gaeuwe vinck/ nam den 1. April tot zijn geluck waer: Op gem: Voor-poorte ſat doenmaels een ander Perſoon/ de welcke eenige Papieren ſeer noodig hebbende te overſien/ was een Koffer vol Schriften daegs te vooren op gem: Poorte gebracht/ daer hy ſich van diende/ en de ſelve over ſach/ en daer uyt behoudende 't geen hem noodigh was/ ſeyde tegens des Cipiers Meyt/ op morgen vroeg ſal 't Koffer weder werden gehaelt, laet 't volgen, ik hebber mijn genoegen uyt: Het welcke gem: Kramer hoorende/ ſtack en verborgh ſich ſmorgens in de voorſz. kiſt/ latende om alle ſuſpicie weg te nemen/ beyde zijn Schoenen voor zijn Bedde ſtaen/ leggende zijn Rock daer boven op: De Knecht en de voorſz. Meyt metten uchtend boven komende om 't koffer te halen/ hadden geen andere ghedachten als dat den kramer noch ſliep/ en dragen hem ſoo op zijn Hugo de Groots in de koffer af/ tot beneden voor de Deur/ alwaer het gem: koffer op een kruywagen wierde ghe-

ſet/

set/ en gekroon tot in de Spuystraet/ en gebracht in seker Huys aldaer: Hier most den patientigen kramer noch wel een half-uyr in blijven leggen/ 't welck gheopent/ sprongh daer stuckx uyt/ en nemende een Hoet/ met een paer oude Schoenen van de Vrou van 't Huys/ packte zijn biesen/ en ging deur; Wech was den vinck: Men was op de Cipier onbenoegt/ alsoo op de Voor-Poort alle uyt en in-gaende koffers moeten werden gevisiteert/ &c. Men sach aen zijn Hooght. den Hr: Prince van Orange nu alreede uyt-glinsteren de Liefde die hy als zijn Voor-Ouders had/ tot de Cavallerije: En door een wedschap reed hoog-gem: Hooght. den 12. passato met een Paert in den tijt van een uyr gins en weder 's Gravenhage en Leyden/ daer men anders 5. uren varens toe van noode heeft.

Het was al den 28. passato dat den Heer Lut. Admir. van Gent met 20. Oorlogh-schepen/ 4. Branders/ en soo veel Galjoots uyt Tessel was in Zee gesteken/ om partije Coopvaerdijers achter Schotlant om te geleyden/ 't getal wel 150. sterck na diverse Gewesten zijnde/ 't gunt sonder rencontre gheschiede: Liep van Hitlant na de Revier van Edenburg/ en sont 15. Schepen de Reviere verby Lieth/ settent tot voort Brunts Eylant/ (een stercke harde Plaets/ waer over Cromwel Meester wordende/ tot de Hooghlanders Anno 1651. in trock/ en alsoo Noort-Schotlant overwon): Den Schotse Commissaris haer siende met Duytse Vlaggen aen komen/ besetten aenstonts de zuyt-zijde van Frit met Ruyters en Soldaten; Dan hy kost daer mede niet stuyten dat de Duytsen door eenige 100. Canonnaden van 's morghens ten 9. uren tot 's avonts ten 7. uren de toppen der meeste Huysen en alle de Schoorsteenen om verre schooten/ waer uyt door verbaestheydt de Inwoonders uyt hare Huysen vloden; 20. andere Schepen meenden langst 't Eylandt heen te loopen/ dan het woey uyt den westen al te hart/ quamen deswegen voor Kirck-Caldie: Eenige Schotse Capers en Engelse Oorlogh-schepen vluchten soo hoog de Revier op/ datse by na droog saten mette Eb/ en brachten al haer Canon te Lant/ makende een Batterije langhst het water van 50. stucken/ dan deden geheel geen vrucht met hun schieten: Aen d'eene zijde sach men de Nederl. Booten zwerven om ergens met Volck te Landen/ en aen d'andere kant was de Strandt vol Volckx in de Wapenen: Blijde waren de Schotten dat de Duytsen weder van daer zeylden/ met 6. a 7. Prijsen/ soo verovert en hernomen/ mede in Hollandt brachten/ die had het haer mogelijck gheweest hare Schepen souden ontfonckt gehad hebben/ doch door 2. Capiteynen der Branders hun debuoir niet doende/ misluckten dat voornemen: Veel Schotse Koopgravers sonder werck/ hadden sich doen/ op hoop van buyt/ (gelijck sy veele weerloose Coopvaerdijers achter om komende/ op brachten) op hare Kapers besteet/ die het vaerwater van Noorwegen na Hollant niet alleen/ maer oock het Kattegat seer ontveyligden/ waren oock geduerig met Konings Fregatten ghesterckt/ soo van Jeremias Smit als andere/ die op hoop van groote vangst/ sich in dien barren hoeck onthielden: Een haerer Fregatten de Princes met 64. stucken/ ontmoeten by Noorwegen twee Neerl. Deense Scheepjes/ Cap. Jan van Dort/ op de Fesant/ en Cap. van de Voorde/ op de Herderin/ yder met 28. stucken/ en hielden heftig schutgevaer van 12. uren smid-

dags tot laet in den avont ? In welck gevegt den Engelse Cap. Dawes in de eerste 3. glasen doot bleef/ en 't boven-tuyg seer ontreddert / dies setten hy 't by tijts aen 't loopen / want zijn Lut. Dalben / Broeder van den Bisschop van Rochester/ had in zijn plaets nu 't gebiet aenvaert/ dan raeckten mede terstont om een luchje; Doe nam den Schipper 't Gouverno / en willende groote courage betoonen / komt een kogel en smijt dien Potentaet tegens een Balck aen brisementen ; Eyndelijck nam den Constapel als Opperste het Swaert in de vuyst/ die siende al zijn Volck so ellendig en mat / oock 't Schip boven vreesselijck af-geboent/ dede op de stompen alles by setten wat tot loopen dienden / en speelde om voortgang te maken/lustig uyt de achterste stucken/ denckende/ dat die 't ontloopt is vrij , 't Geluckten hem te ontvluchten / wijl de wint en de stroom hem diende : Zijn bevechters waren oock aen 't Ronthout seer beschadicht / sulckx hem onvermogende waren langer te vervolgen/ wijl den Nacht haer hare Vyant verduysterde ; En Cap. Jan van Dort was mede gebleven/ Capit. van de Voorde kost met zijn Schip dat 3. schooten onder/ en 5. voeten water in had / oock betoonen dat hy braef gevochten had. Den Nederlandtse Cap. van Lier sloech mede tegens 't Engels Fregat van Cop. Broun/ die hy soo onthavende/ datten Engelsman na Liet meenende te loopen/ door leckage met Volck en al is gesoncken : 3. Groote Schotse Kapers/ Bennet/ Seaton/ en Alexander/ hem meenende te helpen/ waren te ver af/ en zy Kapers mosten de Revier van Edenburgh op vluchten / alsoo sy van Gent sagen aen komen. 't Enghels Oost-Indis Schip de Return of Londen / na Zuratte willende / kreeg een Neerl. Caper op zy/ die hem soo op 45. graden af smeerden / dat hy blijde was in Engelandt te Westkows te geraken om te repareren. Een ander by een Frans Schip leggende geentert / die de brandt in zijn kruyt stack / vloog op / en sloeg den Engelsman op zy. 't Engels Fregat Pembroke bleef in 't Canael door storm ; De Fregatte Fairfax liep diergelijck gevaer : De Fregat de Paradox door een Zeeuwse kaper af-gerost / liep te Jersey binnen. Op de kusten van Gallicien namen 2. Schotse kapers en 't Enghels Fregat de Grace 5. Hollantse kostelijcke Spaensvaerders / en met dien buyt in 't ghesicht van Engelant komende/ ontmoeten een Holl. Oorlog-schip / die gedachte Spaensvaerders haer weder af nam / makende al d'Engelse prisonniers / de Capers liepen deur. Den'Hertog van Ormont/ Viceroy van Yrlant / dede doe uyt last van den Hertog van Jork/ als Admirael van Engelandt/ uyt begeerte van den Koningh/ in Yrlant seer scherp verbieden / het in-brengen van alle Uytheemse Lijwaten/ Lakenen/ Koussen / en andere Manefacturen/ als de Schotse en Yrse Natien seer schadelijck / waer tegens men een andre ordre tot beneficie harer eygen Wercklieden te baen bracht : Ende een ontwerp om Kooren in 't Rijck te doen komen/wijl het daer seer dier was : De wilde Yren onder Cap. Daultag of Dudley Costelo / quamen doe uyt het Geberghte de Engelse Yren bespringen/ vochten lustig / maer haren Capiteyn doot blijvende/ wiens Hooft op een penne te Castelmore wierde gestelt/ zijnde d'andre met de nacht deur geloopen / latende veele van de hare doot en gequetst tusschen de Gebergten leggen. Te Londen voorsag men datte Duytse Vloot haest soude voort komen / sy bleven koel in hare Equipage : 't Hof hielt de Feest van St.

Joris;

Joris: Wanneer in Soutwarck te Londen weder 10. a 11. Huysen af branden/ die door 't springen van twee naeste Huysen gestuyt wiert: Men hoorden onder eenige in gehouden Krijgsraet te Londen dese tale: Dattet uyt-rusten van een grote Vloot magtige onkosten vereyste, en al gereet, wat soudet sijn so een Armade om 't point d'Honneur te hasarderen, 'tgunt maer aen een Batailie hong: Indien de Duytsen de Slag of enige Schepen verliesen, (hoewel ons niet versekert) sullen de selve als dan weder niet ligt als voormaels weder in hare Havenē konnē lopen, en haer op nieus van andre Schepen konnen voorsien; Als geen gebreck aen enige Materialen daer toe hebbende: Dattet beter ware selfs d'Eng. Kust met matelijke magt te bewaren voor alle Aenslagen, en den Vyant te matterē door 2. simpele Esquadres in de West en N. Zeen, waer door de Duytse hare Zeevaert getroubleert, de hare versekert, zy veylig, onkostelijk, en gerust mogten af wagten wat op de Vrede-Handeling te Breda quam te succederen, &c. Onderwijl sont men eenige Fregats op advertentie uyt/ waer op het volgende sal dienen.

JUNIUS 1667.

Op folio 8. hebben wy gelaten de gewisselde Brieven over de Handelinge van Vrede met Engelant/ waer tusschen veel tijts verliep/ en noch de voornaemste Actien voor vielen in den Oorlog met Engelant opt gebeurt: De Handeling nu te Breda vast gestelt / de Kameren en Logementen daer toe bereyt / als mede op 't Casteel van den Heer Prins van Orangien een Zale / welck Hof de Princesse Douagiere daer toe hadde geoffereert: Soo en waren geen strijdende Partijen ongenegen hare Gevolmachtigden derwaerts te senden / want tusschen Vranckrijck en Engelant maeckte men nu soo weynig difficulteyt / als met de Staten Generael/ om 't geene alreede voor-ghestelt was: Thomas Bondt was oock met Paspoorten voor d'Engelse Ambassadeurs na Breda/ van Parijs te Londen gekomen: Des Konings van Engelants Suster Madamoiselle/ getrout met Duc d'Orleans / Coninghs Broeder van Vranckrijck/ had op dat succes een beleefden Brief van Parijs na London met een Courier aen den Koningh afgeschickt/ met versoeck / om te willen laten volgen 200. Engelse Jacht-Honden/ en 25. Engelse Paerden / die zijn Majest. haer goedelijck over sont ; En na Breda schickten hy de Heeren Denzil Hollis, een van zijn Majests. Raden/ en Henry Coventry, een van zijn Majests. Bed-kamer ; Dese namen den 11. Mey adieu van den Koning / vertrocken na Tilburyhoope/ en gingen met 2. Fregats na Vlissingen / daer sy den 16. arriveerden/ en saluteerden de Schepen / soo daer op stroom lagen / elckanderen ; Haere Excell. traden van hare Schepen over in een Hollandts Staten Jacht / 't gunt haer nae de Schants ter Heyde over bracht / daer/ wijl te Breda haer Logement niet genoegh gemeubleert was/ en oock sy tijt van noode hadden tot een brave Intrede/ eenige dagen bleven: Den 6. Mey waren mede van London na Breda om Mediateurs te zijn/ vertrocken de Sweetse Ambassadeurs Fleming en Cojet/en naemen van d'Engelse Majest. in een publijcke Audientie adieu ; Waer nae den

Graef van Carlisle mette Ceremonie-meester Charles Cotterel hun te rugh in haer Logijs brachten; Den Koning vereerde tot een afscheyt over de amicable debvoiren van den Heer Fleming / hem een Diamant-Ringh van 600; pont/ zijn Huys-Vrouw twee Pendanten van 900. pont/den Gesant Cojet een Juweel van 1000. pont / en yder een Goude Keten aen de Soon van de Heer Fleming/ de Soon van de Heer Cojet/ en twee Secretarissen der gem: Ambassade; Daer zijn oock aen Madame Fleming en andere schoone ghecierde Tuygen/ en Zadelen vereert: Mr. Joliffe/ Lut. Gener. van d'Oost-Indise Compagnien te London / was mede gelast (so veel die Compagnie belangde) tot Breda te verschijnen: Wegens Vranckrijck vertrock uyt den Hage den Heer d'Estrades na Breda/ende den Heer * Courtin van Parijs over Brabant: Wegens Denemarcken de Heeren Klingenberg en Carisius: Wegens de Gem: Provincien de Heeren Ripperda to Burse, P.de Hulbert, ende Jonghstal; Alle de voorsz. Heeren Ambassadeurs wierden elckx seer beleeft verwellekomt en ingehaelt door de Ruyterije en Gebieder in Breda: En om onheyl te vermijden/ was verboden en geordent/ datte Carotsen van d'een en d'ander elckander ontmoetende/ sy beyde te rugge souden wijcken / en vervolgens / dat niemant by avont van d'een of d'ander Suite met Geweer soude mogen gaen: Hare Ho: Mo: hadden oock al den 13. passato na Breda geordonneert uytten Raedt van State/ de Heer van Zevender/ en daer neffens den Heer Roodenburg/ en den Hofmeester Hessel: Daer was geprepareert een alghemeene Kamer / in het midden op 't Hoff / met een Ovale Tafel / die men oock vierkant konde uyt trecken / tot de selve gingen door bedeckte gangen yder uyt zijn Vertreck-Kamer/ welcke hare Excell. van Vranckrijck/ Engelant/ Denemarcken/en hare Ho: Mo: bysonder hadden; De Kamer was gants met Tapijten behangen/ alle Stoelen met Groen Fulp/ en met lange goude Franje behangen/de Vloer selfs was van dat Trijpe couleur/sulckx dat yder van en tot zijn Vertreck buyten de rest konde komen: Den 4. Junij hielden de Heeren Plenipotentiarisen de eerste by-een-komst/ ende wiert een Harangue tot Vrede dienende/ door de Sweetse Heeren Mediateurs ghedaen/ die van tien tot een uren voor de middagh dureden: Keerden alsoo yder door zijn Vertreck na Huys / eerst quamen d'Engelse Ambassadeurs af/ vertrocken met 5. Carossen met 2. Paerden / in de laetste saten eenige der Bewinthebbers van hare Oost-Ind. Compagnie / en omtrent d'eerste liepen 16. a 20. Pages: Maer den Sweedtsen Gesandt Petrus Cojet storf te Breda ter halver deser Maent: Zijn Lijck wiert savonts in 't Choor van de Kercke ghebracht/ gevolcht van 3. zijner Soonen/ met sleepende Rou-Mantels / en haere Suite: Zijn Lichaem was in een kist voor yder te sien/ op het welcke Royael toe-gestelt / de navolgende Vaersen in vier Parcken zijn gesneden:

In

* De Hr. Courtin quam over Brussel mette Heu op Antwerpe, maer om 't laeg water niet verder als te Hoboken konnende, liet sich daer uytte Heu aen Lant setten, gaende alſo een uyrtje te voet, om niet subject te sijn dien nagt t'Scheep te blyven: By Antwerpen quamen hem savonts vele Carossen te gemoet, die sijn Excell, geleyden op de Maire, in den Arent, en van daer digte by in 't Logement van Don Rodrigo: Gaende 's anderendaegs 't bysonderste van Antwerpen besien, ende het Kruyt-malen op het Casteel.

In hoc jacere feretro.

Conditum scias viator, Petrum Julium Cojet equitem,
Quem Patre natum Julij
Antiqua & illustris Brabantiæ Nobilium prosapia edidit
Qui puriorem amplexi fidem exules Patria carere coacti
In Sueciam familiam transtulerunt.

Altera hæc illis Patria:

Quacunq; semper oppressæ tutum Virtuti, apud se asylum vellet
Præberi, advenis facilem
Obtulit accessum, neq; assueta sine minere illos vivere, atq;
Inanes, qui suis possent in servire commodis, in hos,
Quem scientus vel Martiis armis prestitere
Locam benigna contulit.

Hic solus suos.

Omnes meritis æquavit Majores
Posteris insigne exemplum
Præbuit, quod sequerentur
Consilia Regem Sueciæ intima tractavit,
Quaterq; Legati minere functus
Ita Comissam gessit Provinciam
Ut bonis omnibus esset charus
Nemini, nisi malis esset invisus.

Postremo ad extortum.

Quod cruente gerebatur inter Anglos, ac Belgas Bellum
Missus ut componerit Legatorum alter
Post exhaustos multiplices labores, dum Europæ pacem
Restituere Conaretur, Alteram Pacem ipse hortius
Antequam Laborum caperet fructum,
Immatura plene morte Bredæ occibuit.

Ipsis Cal: Junius: S. V.

Terwijl men dus van Vrede soude spreken, was de Vloot van desen Staet in Zee gelopen, om egter d'Eng. geen tijt te geven: 't Was Saturdag den 18. Juny datte Hr. de Ruyter de Roo Vlag liet waeyen, hielt Krijgsr. en korts de Witte Vlagge, wiert doen ordre gegeven met omtrent de 20. Schepen van Oorlog neffens eenig kleyn Vaertuyg, een exploit op de Revier van London te doen; Over dit Esquadre was den Hr. Adm. van Gent, tot Vice-Adm. Johan de Liefde, tot S. by N. David Vlugh, quamen 's avonts ten Anker op de hoek van de Naes: Op Sond. den 19. dito met der Sonnen opgang liet den Hr. van Gent de Blaeuwe Vlag waeyen, en sijn t'Zeyl gegaen namiddags liet den Hr. van Gent de Witte Vlag waeyen, en kregen na gedane Krjgsr. ordre om alles klaer te maken (en dat wel gelet worden wanneer den Adm. 't gegeven zeyn toonden) dat als dan alle Soldatesque, die gecommandeert waren, haer in de Boots en Sloepen mosten voegen, en in Eng. Landen: Den Hr. de Ruyter quam al langsaem met 't gros van de Vloot agter aen, en sagen 7. a 8. Schepen voor Zyffefort, op den hoek van 't Eyl, ons gewaer wordende, sijn voorts ver-

der

der de Revier van Quinenburg ingelopen, ende Revier de Teems in-gelope, voor Holhaven, omtrent 2. mijlen van Gravesande, daer men in tijt van Pest is gewent practica te leggen: Maend. den 20. dito voeren eenige van 't Volk met Chaloupen aen Lant, die daer veel plonderinge maekten van Huysr. en Schapen, en stakẽ mede enige Huysen (hoewel tegens ordre) aen brant, de Luyden vluchten alomme waer datte Neerl. quamen: Den Lt. Adm. sulcx gewaer wordende, heeft datelik een zeyn gedaen, dat al 't plonderende Volk aen boort most: Volgens Journ. gehouden op 't Schip van Cap. Johan van Brakel, wert vorders gesegt: Omtrent Z.W. Son hebben wy onse Ankers geligt, en zijn weder t'zeyl gegaen, en de Rev. uyt-gelopẽ: Doen heest onsen Cap. ordre ontfangen, als commanderende op 't Schip de Vrede van Amsterd. en 't Raeth. van Haerl. om de voortogt te hebben op 't voorsz. Syffefort, een groot Kons. Fregat; en 2. kleyne, en 5. Eng. Branders: Onse Schepen zijn dan gekomen op den hoek van de Teems, so hebben wy met alle zeylen regt na 't Fort en de Schepen geseylt, 't Schip 't Wapen van Stavoren voor ons sijnde, liet 't Anker vallen buyten schoots van 't Fort en de Schepen, wy quamen by, een riep ons toe. dat wy niet souden voort zeylen, door de grote droogte die sy sustineerdẽ: Onsen Cap. ging egter voort. en riep de Branders toe, dat sy souden volgen, die oock vlytig volgden: Doen begosten wy schut-gevegt te houden, soo tegens 't Fort als de Schepen, daer op wy en den Brander naderde om 't Eng. Freg. aen boort te leggen, die sijn Anker kapte, en de Rev. van Chattam in liep, den Brander hadde grote advantagie om 't Fregat aen boort te leggen, maer wierde van de Schepen en 't Fort aen brant geschoten: Middelerw. waren omtrent 2000. Sold. aen Lant, die by Troupen op 't Fort aen marcheerden, wy met ons Schip alleen lieten ons Anker dicht voor 't Fort vallen, en schoten continuelijk met ons Canon en Musq. op 't Fort, en de Schepen die al langsaem retireerden so veel als 't mogelijk was, so dat wy die in 't Fort in min dan 2. ur. dwongen haer Sterkte te verlaten, daer 17. stucken die water-pas schoten, behalven menigte Chaloupen en kleyn Vaert, vol Volckx, die aen d'andre sijde van de Rev vlugten, daer wy sterk op schoten, en sy met groot pericul eschappeerden; Die by de stucken stonden waren in 't Root gekleet, sterck na gissinge 80. Persoonen, sy hadden 6. a 7. man by haer geschut verloren, en wy op ons Schip geen doden nog gequetsten, daer sy nogtans so geweldig van 't Fort en de Schepen op ons schoten; Wy van Boot en Chaloup ontbloot sijnde, blevẽ al schietende op 't Fort. en kosten met ons Schip 't Volk niet Landen, maer so lang wagten dat d'andre Schepen ons volgden, die de eere hadden met haer Volk en Chaloupen te Landen, en tot ons groot leetwesen haer de eere te laten dat sy des Kon. Vlagge van 't Fort af rukten: Dit was 't Magasijn van des Kons. grote Masten, Stengen, Reen, en ander Houtwerk, Teer, Pik, Nagels, dat daer in grote abondantie was: So hebben wy de schoonste Masten, en 't ander die men aenschouwen mogte, aen stucken gehakt en verbrant, 't Slot en de Wagthuyse daer by staende alles verbrant en geruineert, tot een ongelooflijke somme gelts is stijgende; Doen is ons Volck Lantwaerts in gelopen, en hebben groten buyt gehaelt: 't Was te verwonderen dat geen Volk in 't Lant gesien en wiert, maer waren al gevlugt, en de Huysen en Kelders ten proy van d'onse gelaten. Dingsd. den 21. dito, wierden 8. van onse Matrosen, en 8. Sold. gecommandeert te gaen op 't Jacht de vliegende Faem. gevoert by den Commandr. de Munnik, om te visiterẽ hoe 't op de Rev. van Chattam gestelt

was,

was,also ons berigt was dat al de grote Kons.Schepen daer lagen: Zy sijn een stuck weegs de Revier op-gezeylt,deden ons berigt,dat d'Eng.enige Schepē dwars voor de Revier hadden laten sinken,om ons daer door haer by-komen te beletten:waer op den Hr. van Gent aenstonts Krijgsr. gehouden heeft, en geresolveert met 10. Schepen en 3.Branders daer na toe te senden.'t Selve is tegen den avont in 't werk gestelt,en sijn savonts ten 7.ur.t'zeyl gegaen de Revier van Chattam in:Korts daer na liet de Lt.Adm van Gent een witte Vlag van de Voor-steng waeyen, een zeyn datte Matrosen en Sold.aen boort mosten komen, 't welck na gekomen wiert, en hebben in 't scheyde van 't Lant al de Huysen en Baracke omtrent 't Fort verbrant en geruineert,en sijn alsoo aen boort gekomen:Den selven avont quam den Viesse Vice-Adm.met 10.a 11.Schepen by onse Vloot.Woensd.den 22.dito liet den Hr. van Gent een Blaeuwe Vlagge wayen, en sijn t'zeyl gegaen de Rev. van Chattam in,de Eng.hadden hare meeste Branders dv ars in de Rev.laten sinken, om ons de overkomste te beletten,egter hebben sy de Rev.so digt niet gestopt,of hebben ons sodanige openinge gelaten dat wy bequamelijk daer kosten komen,en zijn voorts gezeylt,daer door wy onse Schepen sagen met 6.Eng.Oorlog-schepen schutgevegt houden,die alle met zy ons gewent lagen;Sulcx siende,heeft versogt met sijn Schip alleen daer na toe te mogen gaen,en dat hy van 2.Branders mogte werde gesecondeert,dat hem is vergunt,doen hebben wy ons Anker af gekapt,en ons andre Schepen voorby gezeylt,en de Branders met een lastende haer Ankers mede af te kappen,en ons te volgen,gelijk sy ons ook hebben gedaen,wy vonden d'Eng.Schep en leggen in maniere als volgt:2.Kons.Schepen aen een sware Ysere Ketting, dat op Houten vast gesloten lag, en aen yder sijde van de Ketting aen Lant een Batterye van 8.stucken.als mede de Musquetten:Wy zeylden regt met ons Schip op d'Eng. aen met grote moet en couragie,niet tegenstaende van al 't schietē van haer Schepen en Batteryē,lagen in spijt van d'Eng.'t Schip d'Unité met 42.stucke aen boort dat wy enterde en veroverden,doen heeft 't Brantschip de Susanna ons gevolgt,en is regt op de Kettingen aen gezeylt,doch deynsde weder terugge,doch brande, so wiert 't gevolgt van 't Brantschip Pro Patria genaemt, die regt op de Kettingh aen sette,en 't selve gebroken, en lag 't Schip St. Mattheus, gemonteert met 52. st. aen boort,dat verbrande:De derde Brander was 't Schip Delft,volgde, wiert in de gront geschoten,en sonck aen de zy van 't Schip van Carolus Quintus: De vierde was de Brander Schiedam, dat volgden , d'Unité is gesprongen, dog maer 5. a 6. man af quamen,en 13. doot,sonder dat daer enig profijt mede gedaen wiert: Wy 't Schip d'Unité in ons gewelt hebbende,so hebben wy ons sonder Sloep of Boot bevondē, doen hebben wy geroepen aen 't Volk dat in de Sloep van Cap.Naelhout was, die aen ons boort quamen,so is onse Cap.en de Lt. van Borsselen, beyde van de Lant-Militie, met weynig Matrosen, en gevaren na 't Schip de Car. Quint.gemonteert met 48.st.alwaer onse Cap.voor by de Boeg is opgeklommen,en ons ander Volck is by de Valreep aen-gekomen , en hebben d'Eng.in de Wapenen gevonden, om haer te defenderen, dog riepen om quartier, dat haer dadelijck gegeven wiert,soo wiert aen onse Cap.in handen gegeven,een Vendel, een Degen, en 2.Pistolen, en commandeerde een Trompetter om de Vlagge af te halē,dat door deselve gedaen wiert:Op die tijt sprong dien Brander,'t welk een groten slag gaf,en doen kreeg de Lt Borsselen de Ringkraeg en Degen:Daer na voeren wy van boort met een Cap.

en een Lt.Cap en hadden so veel te doen met onse Houwers om al 't Volk uyt de Sloep te houden, want sy meenden ons te vermeesteren, en nog enige slegte Maets en Knegten: den Cap. van 't Schip meenden 't met swemmen te ontkomen, dog is gevangen gekregen, en ons aen boort gebragt, hebben van beyde Schepen 56. gevangen, haer ander Volk siende haer ruine voor handen, zijn met Chauloupen, Boten, en swemmen aen Lant gevlugt: Aen 't Lant, een weynig by de Ketting, stont mede een Regim. Sold. gecampeert, die wy gewaer wierden, die wy, na enige Canon en Musquet-schoten onder haer gedaen hebbende, opening maekte dat sy met confusie de vlugt namen, en die van de Batteryen continueerden mede met Can. en Musq. gedurig op ons, wy ter contrarie deden ons best met gelijke munt haer te betalen, dat sy eyndelijk met enig verlies van Volk hebben verlaten, en was also de vryen ingang gemaekt om ons voornemen te volbrengen: Middelerwijl quamen onse andre Schepen mede op-zeylen, een groot Kons. Schip is van dese 6. Schepē, mette Royale Charles, 't schoonste Schip dat in Eng. is, en d'Unité, en de Carolus Quintus, dat wy in de gront hebben gehakt, en voorts verbrant, 2. andere Schepen sijn nog verbrant; By de houte Vlotten waren mede nog 3. Schepen die sy selfs hadden laten sinken: Als wy nog aen boort lagen van d'Unité, quamen aen ons boort mijn Hr. de Wit, den Hr. de Ruyter, ons veel geluks met onse Victorie wenssende, als mede daer na den Lt. Adm. van Nes, die datelijk weer van boort gevaren sijn: Doen gingen veel Volx te Lant, die met goede buyt wederom quamen, dewijl de Eng. gevlugt waren: Onderwijl hebben 't Schip van onse Prijs afgekort, en een weynig daer van daen 't Anker laten vallen, op de Prijs latende Lt. Brakel, een Corpor. en enige Matrosen en Sold. en onse Prijs van sijn vorige post verlost, en voor Ancker by ons geleyt. Donderd. den 23. dito waren wy besig met 't repareren van ons Schip, van Mast en Touwerk, dat t'enemael aen stucken geschoten was, so veel de kortheyt des tijts lijden mogt, doen heeft den Lt. Adm. van Gent Krijgsr. gehoudē, en resolveerde met 4. Oorlog-schepen, en 6. Branders, te gaen voorby 't Casteel Ovener, alwaer 3. grote Kons. Schepen lagen, t'eene was de Vice-Adm. van de Roo Vlag, de tweede daer aen den Vice Adm. van de Blaeuwe Vlag, en 't derde was de Vice-Adm. van de Witte Vlag, om de selve te ruineren, als ook is geschiet: Onsen Cap. heeft sijn dienst mede gepresenteert, daer nogmael te mogen genieten, maer hebben 't niet toe-gestaen: De Oorlog-schepen die in 't aenvangen van dit exploit sijn gecommandeert, sijn dese, Harderwijk, Utrecht, Gorcom van Rotterdam, en de Star van Amsterd. Omtremt de midd. sijn sy gezeylt niet verre van 't Casteel, onse Schepen begosten hart gevegt te houden, en d'eerste Brander zeyl makende, is voorby 't Casteel gezeylt, niet tegenstaende 't schieten met Can. en Musq, en liep 't eerste Schip met de Roo Vlag voorby, en ley 't Schip mette Blaeuwe Vlagh aen boort, Doen volgden de tweede Brander, passerende mede op gelijcke wijse als de eerste, en ley den Adm. mette Roo Vlag aen boort, de derde Brander volgde mede en leyde den Adm. van de Witte Vlag aen boort, die terstont in de ligte brant was, de twee voorste Schepen niet genoegsaem in den brandt zijnde, hebben aen yder Schip nog een Brander gesonden, en also de 3. schone Schepen vernielt: Op 't Lant had de Vyant vastigheyt gemaekt, daer onse Branders op aen mosten, die op haer als op de Oorlog-schepen schoten, en ons de meeste hinder deden van 't Casteel wiert so sterk niet geschoten als wy wel hadden gemeynt, dan begosten te verflau-

wen;

wen; Dit grote werk is min dan in 2. ur. verrigt, doen hebben onse Schepen 't Anker geligt, om weg te zeylen, dog de 3. Maesse Schepen raekten aen de gront, en sijn daer na by ons ten Ancker gekomen, hebbende eenige schade ontfangen, dog de meeste is geweest aen de Branders: Het is te verwonderen dat wy in alles op ons Schip niet meer als 3. dooden en weynig gequetsten hebben: Onse gevangens deden ons berigt, dat den Hertog van Jorck en den Gen. Monk gisteren selfs in de Schepen waren geweest, die van de 3. Vlaggen die wy geruineert hebben. Op dese Revier sijn 6. Schepen verbrant, 2. genomen, en 12. Schepen die sy selfs hebben laten sincken, daer onder 5. Branders.

't Getal der Schepen / en uyt welcke Provintien dese Officieren waeren / welcke dese daet te Chattam bedreven / zijn als in de volgende Lijste:

Uytte Maze.

Officieren,	Schepen,
Cornelis de Liefde,	Wassenaer,
Elant du Bois,	Utrecht,
Nicolaes Naelhout,	Harderwijck,
Willem Boudewijnsz.	Quartier van Nimmegen,
Ian Brakel,	de Vrede,
Pieter Iacobsz. Nanning,	Gornichem,
Dirck Munnick,	Advijs-Iacht de Faem,
Branders. Gerrit Andriesz. Marck,	Schiedam,
Branders. Ian Danielsz. van Rijn,	Pro Patria,

Van Amsterdam.

Hendrick Vollenhoven,	d'Agatha,
Thomas Tobiasz.	de Beschermer,
Abraham van Zijl,	de Leeuwen,
Lt. Coll. Palm,	Deventer,
Jean du Bois,	de Vrede,
Iacob Binckes,	Essen,
Ian Paulusz. van Gelder,	Harderwijck,
Cornelis Iooften Smient,	de Starre,
Iacob Pauw,	Essex,
Pieter Magnus,	't Raethuys van Haerlem,
Ysbrant de Vries,	Stavoren,

Advijs-Iachten.

Laurens de Bruyn,	de Postillion,
Iacob Philipsz.	de Brack,
Ian Iansz. Verbockelt,	de Winthont,
Cornelis Gerritsz. Vos,	de Prins te Paert,
Branders. Ian Iansz.	't Wapen van Duc de Iorck,
Branders. Hendrick Hendricksz.	de Catharina,

Galjoots.

Dirck Cornelisz. Turck,	de Iager,
Claes Meesz. van de Raet, gelade met Amonitie,	de Swarte Leeu,
Iacob Theunisz. Kamp,	St. Nicolaes,
Ary Maertensz. Baske,	de Liefde,
Ian Pietersz. Otje,	't Swarte Paert,
Cornelisz Iansz. Dronthem,	d'Eendracht,
Aelbert Koel,	de Catharijn,
Ian Bastiaensz.	's Lants Welvaren,
Willem Trompetter,	St. Catharijn,
Abraham Crispijnsz.	St. Pieter,
Goudert Pietersz.	de Ionge Prins,
Cent Pietersz.	de Klomp,
Arien Cornelisz. Mons,	't Schaep.

Maer om met meerder credijt te spreken / was uyt 't Schip van den Vice-Adm. Sweers niet alleen van 't volgende affirmatijf geadviseert / gelijk mede een Lut. van 't Schip Utrecht / maer de Heeren Staten sijn datelijck versekert geweest van al 't selve met twee navolgende Missives:

Brief van den Heer Ruart van Putten aen de Heeren Staten Generael:

Hoog *Mogende Heeren*: Wy hebben op gisteren u H: Mo: geadviseert hoe merkelijk dat Godt Almagtig de Wapenen van u H: M: gelieft hadde te Zegenē, t'zedert hebben wy ons so veel doenlijk geinformeert op de particulariteyten van 't gepasseerde so op gisteren als huyden voor-gevallen; sijnde sulcx, dat onse voorste Schepen een geruymen tijt tegen die van hun Vyant gecanonneert hebbende, sonder dat noch yemant de couragie hadde om tegens de selve nader in te dringen vermits de diepte van de Revier so nau is dat niet meer als een Schip en front gelijk konde in komen, so heeft eyndelijk Cap. Jan van Brakel, behoorende onder 't Collegie ter Admirt. residerende tot Rotterdam, leggende een van de achterste, sig selven aen-geboden te tenteren, of hy de andere soude konnen passeren, met versekeringe, dat hy de voorste van de Eng. Oorlog-schepen, sijnde een Fregat met

40.ſt.gemonteert,en t'enemael zeylvaerdig,en van alles wel voorſien, 't welke tot bewaringe van 't Fort Charneſſe gelegen hadde en van daer herwaerts aen gelopen was,genaemt Johnette, plotſelijck ſoude aen boort leggen, alhoewel hy maer een ſlegt Fregat,en ligt gemonteert, voerde;'t Welke by ons hem toe geſtaen ſijnde,ſo is de ſelve met een grote reſoluytheyt,ſonder een ſchoot te ſchieten,alhoew. van verre en continuelijk ſo hevig als enigſints mogelijk was,van ſijn partye wierde gecanonneert,tot digt aen de voorſz.Engelſm.voort gezeylt, en na wy konden ſien omtrent een Muſquetſchoot van den ſelve af zijnde, heeft hem de Lage gegeven,ſo veel hy mette voorſte en Boeg-ſtucken konde bereykẽ,en hem 't eens loefs met een voor-wint aen-geklampt hebbende,heeft hem in een moment verovert, en in de voorſz.rencontre,niet meer als 3.gequerſten bekomen, van dewelcke ick meyne verſtaen te hebben 2.overleden ſijn;Agter den gem:Cap.Brak.avanceerde van onſe Brant-ſchepen, dewelcke 't volgende Schip van d'Eng.genaemt St.Matthias,gemonteert met 52.ſt. aengeklampt en vervolgens verbrant heeft,welke beginſelen ſodanige conſternatie aen den Vyant hebben veroorſaekt, dat al 't Volk van 't Schip de Royale Charles af gelopen,en ten dele in 't water geſprongen is,op 't welke niet meer als maer 32.Metale ſt gevonden werdẽ, ſijnde de ſwaerſte daer van af-gehaelt, alhoewel ik op giſteren door quade informatie geabuſeert ſijnde, van 50.ſt.geſchreven hebbe,nemende geen tijt om deſelve te tellen,alhoewel op 't ſelve Schip my hadde getranſporteert,en ſulcx door Chaloupen ſonder enige reſiſtentie ingenomen en verovert: Voorts is na 't Schip de Car.Quintus geavanceert een andre Brander, de welke voor de Boeg en ten dele aen de ſijde van de voorſz. Car.Quint.is geſonken,op de welke aenſtonts een andre Brander geavanceert ſijnde,is de ſelve mede digt aen d'andere ſijde van 't voorſz.Schip in de gront geraekt, ſodanig nogtans,dat meer-gem:Car.Quint.gemonteert met 60.ſt.enigſints in den brant ſijnde,dien gantſen dag geſmookt,en den voorl. nacht mede op-geſprongen is;'t Slot van Hooningen daer aen leggende,is door Chaloupen (van den vyant gequiteert ſijnde) geoccupeert en in-genomen, dog naderhant abuſivelijk en ſonder ordre,alhoew.met 70.ſt.meeſt metale gemonteert, in den brant geſteken; Nog is een capit.Schip,van 't welck ick de naem niet hebbe konnen vernemen, verbrant: Wy ſagen een goet ſtuk hoger in de Revier nog ſeer capitale Oorlog-ſchepen,verhoopten de ſelve mede nog dien dag te ruyneren,maer 't water was ſo veel gevallen,datte Schepen meeſt al aen de gront waren geraekt, ſo dat wy voor dien dag 't daer by moſten laten verblijven: Op huyden de wint weder favorabel, en N.O. ook de reſterende Brantſchepen van de Vlagge by ons beſcheyden en aengekomen ſijnde,hebben wy de nodige ordres geſtelt en uytgegeven om deſelve te vernielen alhoew. tuſſen deſelve en ons een Caſteel, genaemt Upnor Caſteel, dicht aen de kant van de Reviere,dewelke aldaer ſeer nau was,gelegen is,uyt 't welcke geſtadig ſeer furieus gecanonneert en met ſwaer geſchut geſchoten wierde; Welcke ordres egter ſodanig ſucces hebben gehad,datte voorſz.Schepen mede huyden al omtrent ten 3. uren naemiddaghs aen-gheklampt ende verbrant ſijn, deſelve waren al van de capitaelſte Schepen van dit Rijck, en genaemt de Loyal London, de Royale Iaems en de Royale Oake,ſonder dat wy tot nog toe na onſe giſſing ſo op de Branders als Schepen van Oorl.meer dan 50.man,ja nog minder na wy oordelen,verloren hebben,daer uyt onſes oordeels oogenſchijnlijk de genade van Godt Almagtig

tig kan en behoort bespeurt te worden: Wy sullen nu weder na 't gros van 's Lants Vloot in de Tems leggende, voor dese Reviere af drijven, alsó de wint om na beneden te sacken contrarie sijnde, en de Reviere so nau dat niet gelaveert kan werden, ons niet toe laet de Zeylen anders als tot drijven te gebruyken: Wy souden wel geern de Reviere hoger op lopen, maer alsó daer enige wracken in de gront sijn, is 't selve niet mogelijk: Na dat wy berigt worden is 't gehele Rijk in alarm, en wert veel Volcx by een getrocken, dewelke wy egter niet konnen oordelen dat ons onder de Zege van God Almagtig enigsints sullen konnen beschadigẽ: Vermits al de Brantschepen by de Vlagge geweest sijnde, op 2 na so loffelijk besteet sijn, soo versoeken wy u H: M: dat wy op 't alderspoedigste met een goet aental van andre mogen werden voorsien, alsoo de selve hier in de Revier by occasie onwaerdeerlijcke diensten konnen doen: Na de rencontre van gisterẽ is den Hr. Lt. Adm. de Ruyter van 't gros van de Vloot by ons alhier aen gekomen, en heeft op 't gene huydẽ is gepasseert, mede behoorlijke ordres helpen stellen: Godt Almagt. moet gedankt sijn datte selve sodanigen succes hebben gehad. Wy op gistere in de confusie van 't gevegt en den brant enige Masten die in de Revier geslagen, en met Kettingen vast waren, om ons 't aenkomen totte Eng. Oorlog-schepen te beletten voor gesonken Schepen aengesien, maer nu beter geinformeert sijnde, bevindẽ wy dat tot 't stoppẽ van de Revier gesonken sijn, de Marmaduke, konnende voeren 60. st. nog een seer grote Fluyt, en 5. Schepen tot Branders geprepareert: Al de Hooft-Officieren hebben in dese rencontres haren bysonderen yver en vigilantie in 't bevorderẽ van de executie der begevẽ ordres sonderling betoont. Eerg. zijnde den 21. deser lopende Maent, is den Lt. Adm. Aylua met sijn onderhebbende Esq. onder de Vlagge, en in de Rev. de Tems wel aen gekomen, so dat 's Lants Vloot nu merkelijk, en met een considerabel aental Oorlog-schepen is versterckt. Ho: Mo: Heeren, &c.

Actum in 't Schip Agatha, leggende ten Ancker in de Reviere van Chattam, voor 't Dorp Jillinghem, den 23. Juny 1667. Getekent,

C. de WIT.

Brief van den Lut. Admirael den Heer Willem Joseph van Gent, aen 't Ed: Mog: Collegie ter Admiraliteyt van Amsterdam:

EDELE MOGENDE HEEREN, MYN HEEREN,

Door mijnen laetsten Uw Ed: Moog: bericht hebbende de schade die der selve Schepen in het laetste gepasseerde hart weder gheleden hebben, soo ben ick den 17. deser geordonneert om met een Esquader van 17. der lichtste Schepen van Oorloge, 4. Advijs-Jachten, en 4. Branders, het Koninghs Diep in te loopen: Ick gingh over op het Schip Agatha, en den Heer Ruart quam mede op 't selve Schip: Door welckers Missiven u Ed: Mog: apparentelijck al bericht sullen zijn, van 't gepasseerde in de Reviere van London, ende het inlopen van den selve: Wy resolveerden op den 20. 's avonts geen voordeel meer te konnen doen, omtrent de Hoope of Gravesande, de Revier weder af te lopen, en met 3. Schepen van Oorloge, nessens de Advijs-Jachten, Canon, Branders, en 's Lants geinbarcqueerde Militie t' attacqueren, een Fort dat d'Engelse begosten te maken op den hoeck van 't Eylant Scapie of Quynenburg, neffens 't welke de Revier van Chattam op loopt, en de diepte aldaer dicht onder de Wal is; Den Heer Ruart

my niet willende toe-laten om de Militie selver aen Lant te mogen brengen, soo ging ick over de Schepen die geordonneert waren om 't voorn: Fort te beschieten, en canonneerden 't selve soodanigh dat den Vyant in de tijdt van een uyr deur liep, ondertusschen quam de Lant-Militie onder 't commando van den Heer Coll: Dolman, met Boots ende Chaloupen aen Lant, doch waren al bereyts eenige Matroosen aen Lant, die voor de selve daer in quamen; Wy vonden aldaer een ongelooffelijcke quantiteyt van alderhande Ronthout, en 15, Ysere stucken van 18. pont bals; Wy hielden het Fort dien nacht en den heele volgende dach beset, doch door alle de Officieren van de geingebarcqueerde Lant-Militie geoordeelt zijnde dattet Fort tegens de aenkomende macht niet te maintineren was, so resolveerden wy den 21. savonts het Fort met al 't gene daer binnen gevonden is, te verbranden, en de Militie te reembarcqueren; Wy hadden ondertusschen eenige Advijs-Jachten met Boten en Chaloupen de Revier van Chattam op-gestuert, om 't selve Vaerwater te ontdecken, en peylen, en ontfingen dit nevengaende rapport, waer op wy resolveerden om den 22. de voorn: Revier met ons heele Esquader op te lopen, stuerende nog dien selven avont 3. Schepen van Oorloge, en eenige Advijs-Jachten om voor uyt te lopen, over den welcken den Cap. Thomas Tobiasz. als Commandeur gestelt wierde. God gaf ons den 22. smorgens een O. N. O. wint, met moye koelte, wy liepen met het opgaende Tye de Reviere van Chattam op omtrent 4. mijlen alwaer wy bevonden dat d'Engelse 4. Branders dwars door de Revier gesoncken hadden, een weynig hoger in een Bocht, die schut-gevecht hielden met d'Engelse, die 6. Schepen op goede distantie verdeelt, een weynigh beneden Upnor Casteel geleyt hadden, en de Revier aldaer oock noch met 2. groote gesoncken Schepen gestopt hadden, en met dicke Ysere Kettinghs, lopende over Katrollen die op Vlotten dreven, besloten hadden, achter dese Ketting beneden Utom Casteel, lagen 4. Schepen, als U Ed: Mo: uyt de nevens-gaende Lijste sullen gelieven te sien, en 2. Fregats boven de Ketting: Den Heer Ruart stuerde ordre aen onse geankerde Schepen en Branders om op de selve in te vallen, doch sommige van onse grootste en swaerste Schepen aen de gront sittende, ging het werck niet te deeg voort; Waer op de Vice-Adm. de Liefde die met zijn smal deel voor ons was, gelast wierde om de Schepen van Oorloge te pressen, en den Cap. Brakel met zijn Fregat gelast om voor in te lopen, en de Branders aen te brengen, 't welck deselve met een ongemeene resolutie dede, smijtende het voorsz. Fregat, gemonteert met 44. st. en 150. man vlack aen boort, een Brander die hem volgde raeckte aen het ander vast, waer door soo grooten schrick onder d'Engelse raeckten, dat sy van de 4. andre Schepen af liepen, van de welcke noch 2. verbrant wierden, en de Royale Charles, neffens Carolus Quintus genomen wierden, maer siende by den laetsten 2. branders verbrant, en soo raeckte den selven 'snacht noch aen brant, so dat wy de Royale Charles, zijnde het Schip van Monck met de Prijs van Brakel alleen behouden hebben: Dit Schip wiert sonder eenige resistentie en met Chaloupen genomen, waer door dispuyten geresen zijn aen wien den Prijs soude behooren, van de welcke ick noch geen genoegsaeme informatie hebbe om U Ed: Mo: volkomentlijk te konnen berichten: Doch is sulcx, dattet Volk van 't voorsz. Schip sijn over boort gesprongen, en zijn door de Chaloup van Thomas Tobiasz. en de Boot van den Vice-Adm. de Liefde eerst geabbordeert geworden, stracx daer na quam den voorn: Vice-adm. en ick met onse Chaloupen oock aen boort, doch vonden dat den Cap. Thomas Tobiasz. de Vlagge en Geus al af genomen hadden, doch pretendeert den Vice-Adm. dat zijn Boot daer eerst aen geweest is, soo dat dese sake by den Krijgsraet sal moeten gedecedeert worden, en sal niet na laten het intrest van U Ed: Mog: Collegie met alle vlijt waer te nemen:

De Heer Adm. de Ruyter, die door den Heer Ruart met zijn Esquader mede binnen 't Konings-diep ontboden was, quam in Persoon 's avonts nae dattet werckten eynde was, by ons, en vonden goet, dat wy noch eenige Schepen, leggende boven 't Casteel van Uptom, aentasten souden: Waer op ick op den Beschermer als meest geavanceert zijnde, over ging in den Vice-Adm op 't Schip Gorcom, doch was ons het Ty sodanigh verlopen, dat wy alle beyde aenstonts aen den gront raeckten, soo dat wy dien avont het werk staeckten: Den Heer Adm. wilde dien nacht by ons blijven, en zijnde den 23. als noch moy weer, en den wint O. N. O. luchten wint, resolveerden wy te samen om noch eenige branders met 3 van de Engelse grootste Schepen, die een Gotelingh-schoot boven 't Casteel van Uptom de Revier hoger op, en na by de Schahan lagen, te besteden, commandeerden derhalven 3. Fregats om de Branders tot omtrent het voorsz. Casteel te convoyeren, doch daer niet verby te lopen, also daer geen grote Bocht en oock droochte was, so dat de selve niet wel daer uyt souden hebben konnen komen: Wy begosten ons werck met stille water, zijnde omtrent Zuyer Son, de 5. branders liepen seer resoluyt daer in, niet tegenstaende dat van 't Casteel met 7. a 8. stucken, en veel Musquetterije, als oock van een Baterye, zijnde aen d'andre zij van de Revier, seer sterck geschoten wierde, d'Engelsen hadden 's morgens hare Schepen in de gront gehakt, doch bleven noch so hoog boven water, dat de branders bequaem daer aen kosten besteet worden: Den Adm. van de Witte Vlag lag boven aen, en wierde aen de selve 2. branders besteet, gelijck als oock de Blaeuwe Vlag, maer de Vice-Adm. van de Witte Vlag raeckten door de eerste fraey in de brant: Soo dat wy nu door Godes Zegen van die grote beesten, die so ongemackelijck op de zijd vallen, verlost zijn: Maer hier door zijn meest alle de Brant-schepen van U Ed: Mo: Collegie gespilt, so dat nootsakelijk sal zijn dat U Ed: Mo: ons wederom gelieven te voorsien: Ick sal aen elck in der waerheyt attestatie geven van 't gene ick gesien hebbe, ende hope dat door U Ed: Mo: ghewoonlijcke genereusheyt elck na zijn verdiensten sal gerecompenseert werden: Wy zijn geresolveert weder uyt het gat te lopen, ende den groten Godt voor so een genadigen Zegen te danken, en onse Vloot omtrent Quynenburg te versamelen: Wy sien den Oever van dese Revier, die niet veel breeder als de Maes is, dagelijckx vervult met Ruyterije ende Voetknechten, en hebben kontschap dat den Hertog van Jork en Monk in Persoon met 12000 man hier zijn, so dat te Lande niet te doen is: Sal by alle voorvallen en occasien U Ed: Mog: van 't geene vorders voor vallen mocht, in alle onderdanicheyt berichten: Waer mede eyndigende, biddende Godt Almagtig der selver Personen, en swaerwigtige Vaderlants affaires te willen blijven by-wonen: En verblijven met behoorlijke respect, (Actum op 's Lants Schip d'Agatha, in de Revier van Statan, 't Casteel van Uptom S. S. W. van ons, met Sonne ondergang, den 24. Juny 1667.) Ed: Mog: Heeren, U Ed: Mog: seer Dienstwillige en Ootmoedige Dienaer

W. v. GENT.

Waer op by de Staten van Hollant ende West-Vrieslant/ als een weergadelose Victorie/ tegens den 27. Junij een Danckdag wierde uyt-geschreven/ Om God de Heere met een nedrig gemoet in alle Kerken te Danken, Loven, en Prijsen, over 't voorsz. verleende geluckige succes: En voorts te bidden en te smeken om 's Lants Wapenen meer en meer te Zegenen, om daer door te eerder een eerlijke en versekerde Vrede te bekomen, op dat by gevolge 's Lants Nering en Zeevaert mochte als voor henen bloeyen. **Maer in Engelandt was men over dit landen soo ontstelt/ dat alles wat konde / met Sack en Pack te Lantwaert in vluchte:**

vluchte: Selfs binnen London/ als een open Plaets/ scheenen veele upt breese om een goet heen komen te sien: Den Koning daer en tegens liet sich sien/ en beloofde de Ingesetenen by te staen/ sont Gener. Monck na Rochester/ om ordre te stellen: Terwijl retireerden oock alle Engelse Schepen op de Tems leggende/ na Londen op: De Coopliedden op de Borse waren doenmaels soo verstelt/ datse van geen Commercie konden spreecken: Boven di.n quamen van Dovres en Harwits mede Expressen/ datte Duytsen aldaer met Schepen voor waren/ om insgelijckx te landen: En men sach baerblijckelijck groot vluchten der Menschen van de Zeekandt te Landewaert in;: Den Coningh kon mede niet beletten het onbenoegen des Volckx/ die nu haer geleende penningen oock quamen spreken/ en sy begosten te klagen dat men de Schat van 't Rijck niet wel en menageerden: En als tot ondersoeck van dien de Gener. Monk, de Heeren Aschley, Thomas Clifford, Willem Coventry, en Jan Duncomb waren gestelt/ bleven sy echter onbenoegt/ beschuldighden den Cancelier Hijde van wandebuoiren/ &c. Men vatte den Gebieder Pett van Chattam by de kop/ en men smeet hem in den Tour/ om dat hy de ketenen en Haven van Chattam niet genoechsaem had versekert. Meer diergelijcke onlusten most men te Withal verdragen/ en selfs ordre aen de Matroosen bestellen/ die scherp om hare betalinge quamen spreken: Nu was door dit werck van Chattam allereerst in de boesem der Engelse in-gedruckt datte Hollanders oock couragie hebbende/ en van Godt gezegent/ wel haest een glorieuse sake konden verrichten: 't Gesicht van die weergadelose daet siet gy hier als in een verklepnglas/ echter na 't leven af-gemaeckt:

Aenwijsinge op de Figure van de Heroique daet der Neerlanders in 't Landen in Eng. 't veroveren van 't Fort Schapey, en de verbrandinge van 's Konings Magasijn aldaer, als mede de ruine en 't weg voeren der Koninckklijcke Schepen, op de Reviere van CHATTAM: ANNO 1667.

A. *Is de eerste aenkomst der Neerlanders by 't Fort Scheernesse, daer den Gouverneur Sprag, op 't Eylant Schapey, volgens getuygen der Engelse, mette zijne hals over hooft af vluchte.*

B. *Is 't veroveren van 't Fort, daer d'onse by de 4000. gl. aen buyt versamelden.*

C. *Plonderinge en verbrandinge van 't Magasijn, daer by de 3000. gl, schade door kappen en verbranden is gedaen.*

D. *'t Op-lopen in de Reviere van Chattam, daer over den Engelsen Gouverneur Pett, om dattet de Hollanders geluckte, als quade sorge gedragen hebbende, in den Tour gesmeten, en na den hals gedongen wiert.*

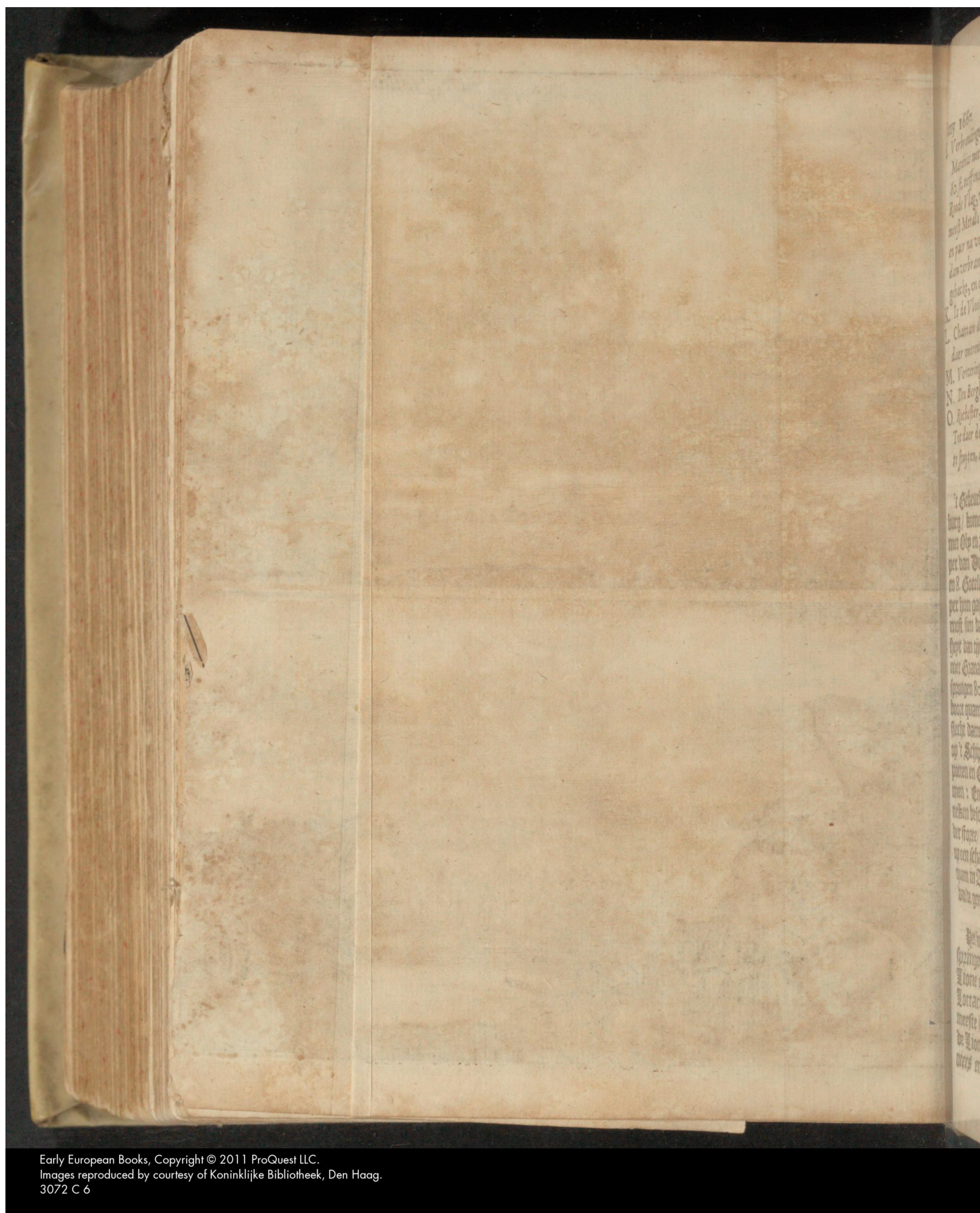
E. *Kloecke daet van Cap. Jan van Brakel: Die daer over naderhant in den Hage komende, van den Staet met een Goude Keten van 1200. guldens; en een Medaillie van 2000. gulden is vereert.*

F. *Ysere Ketting aen twee Vlotten voor de Revier gespannen: Die gelijk de Haerlemmers eertyts voor Damiaten, hier door Brakel, en de Susanna een Brander gebroken is welke acte d'Engelse noemen een desperaet desseyn, dat men niet en koste prevenieren.*

G. *Verbranding van de St. Mattheus, en de veroveringe van de Carolus Quintus.*

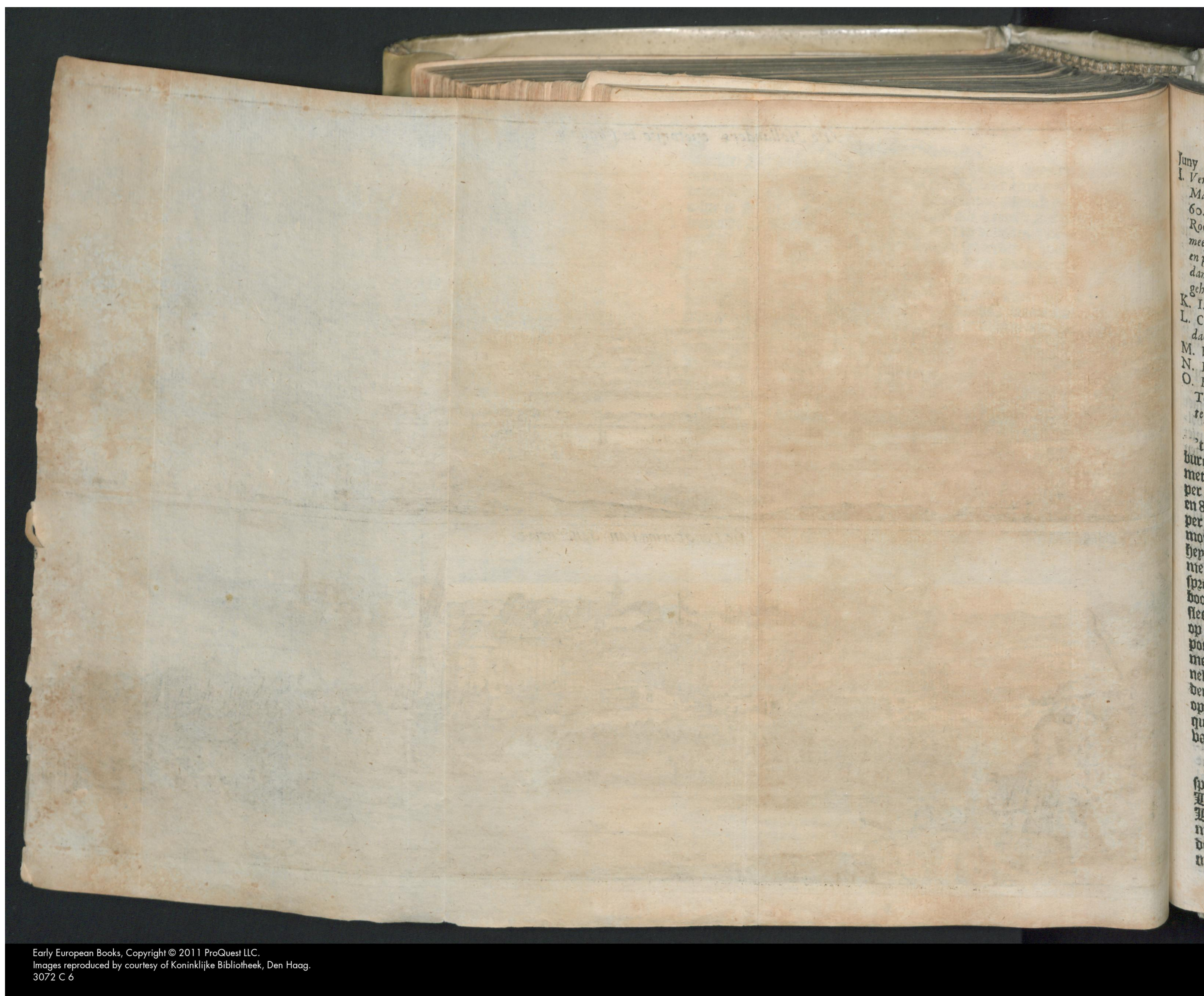
H. *Vernielinge by 't Casteel Upnor.*

Den Bergh Raynham
N
A
D
A

De Hollanders victorye te Chattam.
Den Bergh Raynhem
Rovier
Van
Rochester

De Verovering van Schernesse

Juny
I. Ver
Ma
60.
Roo
mee
en p
dam
geh.
K. Is
L. Cl
dae
M. V
N. I
O. F
To
te

't
burg
met
per
en 8
per
mos
hep
men
spro
boo
slec
op '
pot
me
nek
der
op
qu
ba

sp.
L
L
m
de
ni

I. *Verbrandinge van de resterende Koninghs Oorlogh-Schepen, als : 1.'t Schip de St. Matthias met 52. st. door de Brander Susanna vernielt : 2. 3. Carolus Quintus, met 60. st. neffens noch een Engels Schip verbrant: 4. Royale Charles, Admirael van de Roode Vlag, verovert, en in Hollant op-gebracht : 5.'t Slot van Hooningen met 70. meest Metale stucken, verovert door de Sloep van Jacob Philipsz. voerende de Brack, en paer na verbrant : 6. Royale Oak met 80. st. door de Groene Draeck van Amsterdam verbrant : 7. Royale James, Adm. van de Witte Vlag, met 82. st. in de gront gehackt, en de resterende Engelze Schepen.*

K. *Is de Vloot van de Admir. de Ruyter, de Revier van Londen op-komende,*

L. *Chattam daer eenige Nederlanders gevangen sittende, verlost wierden, en het Canon daer omtrent vernielt.*

M. *Veroveringh van de Royale Charles.*

N. *Den Bergh Raynham.*

O. *Rochester, met het antijcke Casteel, en de konstige groote steene Brugge, over de Rev. Tot daer den Generael Monk met eenige Troupen naderde, om 't vluchten des Volckx te stuyten, doch onmogelijck.*

't Gebeurden in desen tijdt oock dat Cap. Claes Dubbeljob van Middelburg / komende met zijn Fluyt Johanna achter Engelandt om van Lissabon met Oly en Sout / de selve tusschen Hitlant en Noorwegen een Schotse Kaper van Dunde met 17. st. en 130. eters ontmoete / den Zeeu maer 29. eters en 8. Gotelingen op hebbende / soo was het in den morgen vroeg dat den Kaper hem gaf beyde lagen / en enterende / smeet 80. Engelsen over : De Zeeu most sien datse zijn groote Ree en Schoverzeyl af kapten / als mits de kortheyt van tijt niet bevangen met Reekettinghs ; Dies speelt hy op de Kaper met Granaden en Geschut langhs raeckx / datter maer 24. van de over-ghesprongen 80. Engelsen weer op de Schotse Kaper quamen ; Die weder aen boort quam / dan zijn Volk viel veel in zee / en met hacken en kappen / was het slecht datte Engelse by de Fock over-loopende / met hun meeste Volck boven op 't Schip stonden te braveren : Dubbeljob dit siende / liet partije Stinckpotten en Granaden onder hud werpen / daer mede verdweenen sy als schimmen : En indien de Hut van de Zeeu niet door een aen-gegaen Kruyt-Conneken beschadicht / en 't Volck belemmert geweest / oock de groote Ree ter neder storte / sy souden / hoewel 3. dooden hadden / den Schotsen Kaper / die het op een schandigh loopen stelden / selfs genomen ghehad hebben ; Dubbeljob quam in Zeelant / mede brengende 3. Engelse gequetsten / soo op zijn Schip van de gemelte Caper waren blijven leggen.

Het krachtigh voornemen van Vranckrijck om 't Spaens Nederlant te bespringen / en dede niet alleen de exelente Ministers van die Kroon Colbert / de Lione en Tellier mede af-komen na Artois: Maer dede oock den Hertog van Lottaringen selfs sich op zijne Troupen dus lang geexcuseert hebbende / zijn meeste Tesaurye binnen Straetzburg voere / latende alleen so veel aen Monsr. de Lione weten / datte Lotaringse Troupen van hem by Vrankrijk versocht / niets en souden blijven als tot preservatie van zijn eygen Hertoghdom / dat

hy wel was schuldig aen Vranckrijck / ende oock die soo geern als Spangien wilde betalen: Diergelijcke particuliere saken gebeurden veel in desen tijdt: Vranckrijck had oock Duc de Mazarijn en M: de Louvoy na Brisach gesonden / om soo het scheen een kleyn Legher te formeren; 't Zy soo het wil / Straetzburg wiert jaloux / om datte Magistraet daer de Keyzerl. Werbinge was verboden / want de Fransen waren daer voor borgh gebleven by den Hertog van Wurtzenburgh / en den Prins van Baden Durlach. Mr. Tuben / Intendant van Langhedocq / door een Ridder de Ganges uyt een bysondere querelle met Fenijn en den Poignart om-ghebracht / quam doe zijn Schoon-Suster de Marquisinne om zijn Pardon ten Hove solliciteren / hoopende / dat Inter arma silent Leges. Geluckiger was Madame de la Valliere / die den 3. Junij de eere had dat al de Heeren en aensienlijckste van Parijs haer quamen geluck wenschen / met de nieuwe qualiteyt van Hertoginne.

De zware Hoofden begosten in Brabant al vrij wat laet nu de oogen te openen: De Geestelijcken hadden al voor af-gespelt; Engelant en Hollant waren Ketters / die dienden hun niet; Onder den Keyser wilden sy wel / maer die en konde haer niet beschermen / als te onmachtig; Veel min het afgefoolde Spangien: Men hoorde te Oostende / Brugge / Gent / en Antwerpen niet anders / als dat Engelant haer soude by-staen / en Graef van Castelhaven met seer veel duysenden van Dovres in Vlaenderen landen / &c. Geduerigh had men te Brussel aen 't Hof oock in den mont / hoe den Bisschop van Munster te Parijs een Edelman had ghesonden / aen-presenteerende die Kroone en Ligue Offensive en Defensive / selfs tegens Hollandt / indien de selve mochte opposeren tegens de desseynen van Vranckrijck: Met meer andere seer dangereuse discourssen / die wy om reden wille voorby gaen / daer toe allegerende 't verwecken van jalousye / door 't voorgeven; Que dans la conjoincture de ceste possession, a sçavoir des Paisbas Espagnols, l'on pouvoit ausi par succession entreprendre sur eux, *N.B.* les voisins. Men Publiceerde den eersten Junij Oorlog te Brussel tegens Vranckrijck / en vervolgens 't geheele Lant door / om datse gewapender-hant niet alleen Charleroy / St. Venant / la Bassee / en Armentiers hadden bemachticht / maer nu verder 't oog waren zwaeyende; Zijnde door een door-ghesteecken Dijck alreede verijdelt van la Bassee en Armentiers te konnen fortificeren: Den Coning van Vranckrijck op-getrocken / dede dit Placcaet al om af-kondigen:

DE Regten van de Alderchr. Kon. wesende klaerlijk betoont by de Tractaten; in 't Frans, Latijn, en 't Spaens, die in 't licht gegeven zijn, so geeft zijn Alderchrist. Maj. geresolveert sig te vertonen aen de Poorten van al de Steden van Brabant, van Henegouwen, en van d'andre Prov. van Nederl. die op de Coninginne sijn vervallen, aen 't hooft van sijn Armee van 60000. Man, om te versekeren al sijne Staten, tegens de cabales van die gene welke door ydele hope, tragten te corromperen, of te verleyden door dreygementen de getrouheyt van sijn Volck: En om dat men haer soude konnen geven quade impressien van de intentien van sijn Maj. so verklaert sy, dat seer verre van te willen verwoesten dese Prov. door 't gewelt van de Wapenen, hier komt procureren 't goet en de rust, die haer nodig is;

En

En dat niet alleen wil maintineren de Kerkelijke de Edelen, en de derde Staet, in een volle en gehele genieting van hare Privilegien, maer selfs, dat sy die vermeerderen, en geven sijn geheel magtige protectie, om te beneficeren de Commercie te Water en te Lande, en de Manefacturen in al de Steden, en ten platten Lande; gelijck sy oock sal conserveren de Officiers en Magistraten in al hare Chargien en Functien: In dese precise Verklaringe van sijn wil, spreekt sijn Maj. niet als van gratien, om dat sy is gepersuadeert, dat al de Steden van dese Prov. hem hare Poorten sullen openen, en erkennen voor haer waren, wettigen, en naturellen Souverain, sijn goedertierentheyt en sijn goetheyt gants Vaderlijk hem niet toelatende te geloven, dat enige van sijn nieuwe Subjecten sijn Justitie soude willen necessiteren, om te straffen een Crime van Rebellye: Zijn Maj. verklaert daer en boven, dat alle Steden, Burgten, en Dorpen, die hem sullen erkennen, exempt sullen sijn van de disordres, die een groote en machtige Armee ordinairlijck na haer sleept.

Den Marquis Castel Rodrigo daer en tegens dede den 7. Junij dit onderstaende Placcaet af-kondigen:

Don Francisco de Moura ende Cortereal. Marquis van Castel Rodrigo, &c. Lut. Gouverneur en Capiteyn Generael van Nederlant, &c.

WEsende so wel redelijk, als oock over een komende met onse intentie en begeerte, te kennen en lonen so wel de Gemeenten als particuliere Persoonen dewelke om beter te laten blijken haren getrouwen yver, en tonen hunne kloeckheyt tegen alle invasien van de Vyanden, sullen tragten te beletten hunnen voortgang, te verspieden hun Marschen, af-slaen hun Convoyen, en door coursen van Partyen, of door wat middelen dat sy sullen konnen verminderen de Magt van dẽ Vyant: *Soo ist*, om de getrouwe Ondersf. van zijn Maj. meerder moet en couragie te geven, voorts te gaen in hun genereuse en loffelijke resolutien, die ons door de lange experientie wel bekent sijn, gebleken hebben, en nog dagelijcx blijken in d'occasien, daer den Koningl. dienst dat vereyst. dat wy verklaert hebben, en mits dese verklaren wy in den Naem van sijn Maj. dat, na proportie van de exploicten, die een yder sal gedaen hebben, of schade aen den Vyant sal doen, als wanneer hy met gewapenderhant in 't Lant sal komen, wy alsulke Personen niet allen en sullẽ kennen en lonen door Officien en Eer-tijtels, als Beschermers van 't Vaderlant, maer daer-en-boven vrydom geven van alle Accijsen, Impoften, &c. hun ontslaen van algemeyne lasten, en dat voor so veel tijt als hunne kloeke feyten dat sullen verdienen, daer-en-boven sulen mogen blijven behouden al den Buyt, Plonderinge, ofte Roof, die sy op den Vyant sullen bekomen hebben, als tekenen van hun kloecke getrouwigheyt. Gedaen binnen Brussel den 7. Juny 1667.

Den Coning van Vranckrijck op-getrocken/ quam den 29. passato tusschen Quesnoy en Valenchijn/ den 30. te Caisnieres/ en soo te Bavay/ den volgenden dach te Peroissac le val by Binch/ en den 1. Junij te Pieton: Tot Binch ging den Koningh onder 't roepen en gejuych de Kerk en Wallen besien: Soo te Miremont/ daer de Fortificatien dede verbeteren: En de Luycksche Boeren alle Vivres om gelt by bragten langst de Sambre: In dese zijnes Majestits-

optocht heeft het alsints seer dapper geregent/ invoegen de Wegen vol Water en onbruyckbaer stonden: Die van Nivelle quamen al wat vroeg om Franse Sauvegarde/ men sont haer Brieven / dit was haer niet genoegh/ dies twee Ostagiers af-gesonden zijnde /) hebbende de Spaense tegens alle gebruyck de selve vast ghehouden: Den 7. Junij volghde de Coningin den Koningh van Compeigne na Avennes/ by haer hebbende diverse Dames/ soo van Baden / Montausier/ als andere. Maer Monsr. Chambelley / Gebieder in Duynkercken / met 50. Ruyters en 200. Voetloopers / nam seer licht 't Fort St. Francoys aen de Leye in: Den 4. Juny nam den Marschalck d'Aumont met 6000. Fransen Bergen Wijnockx in: 't Spaens Guarnisoen was daer uyt gevlucht / doch de Burgers tot den avont uythardende / was het sottigheyt een glorierende Koning met soo grooten zwackheyt te willen tegen staen/ want sy hadden maer 60. Walen/ en 25. Engelse binnen. De Coningin van Spangien onderwijl schreef aen den Alderchristel. Koning desen Brief:

DEn Aerts-Bisschop van Ambrun, U Majs. Ambassad. in dit Hof, heeft my uwen Brief van den 18. deser gedateert, verhantreykt te samen met een Boek en een Memoriael, beneffens een breede vertoninge en verhael, van de motiven waerom U Maj. U Macht doet woelen, en sulcx over een gepretendeert Recht van eenige Neerl. Prov.: En also wy ons selfs instellen onsen 't halven U alle particulariteyten daer in te antwoorden, so dacht 't my niet goet U bescheyt op uwen Brief te gevē, also vry verstelt vont met 't onverwacht nieus van so een voornemen: Het sal echter U Maj. believen geinsinueert te sijn, datte Alderchr. Coningin, mijn goede Suster (die Godt beware tot sijnder Heerlijkheyt) dese uwe pretensien heeft gecommuniceert aen den Marquis de la Fuente, en dat ik niet en kan bevatten 't geen hy my dieswegen met een Missive schrijft: In der daet ick neem 't op als een discours, als een saek van private gemeenschap en confidentie, dewijl sulckx niet in forme van een Ambassad. ofte een Minister van uwe Maj. is geschiet, nog ook selfs uyt U Majs. Name: En op die meninge heb ik te liever de waerheyt deses willen confirmeren, zedert ik ged: Marquis een gevolgelijke antwoort hebbe gegeven, op al 't geen op dat poinct konde gesegt werde, en verder is dien aengaende niets gesproken; Invoegen 't stilswijgen zedert dito Marquis zijn antwoort bequam, geen ander indruk aen my en maken, als dat U Hof zijnde bericht van de ware Rechten van den Kon. mijnen Soon, en overvloedig voldaen over d'opregtigheyt mijner proceduren, dat alle vordere poursuives van dese pretensien, souden geleyt wesen ter sijden. Wijders ben berigt, dat dese informatie die gemaekt is, geheel contrarie is de formaliteyten de Artic. van de Vrede in de Pyrenes welke de selve requirerē, al eer 't tot een wettelijke rupture soude konnen komen: Als oock seker zijnde, dat volgens 't 90. Art: dat indien de Renuntiatie niet selfs was gemaeckt, dat oock het selfde door den Weg van Wapenen niet behoorden vervolgt te worden, dan alleen door soetigheyt en gerechtigheyt: En alsoo U Majest. sich nu verklaert u willigheyt om te treden in een vriendelijck Tractaet, en de Rechten tijdelijk mogen ondersocht worden, en Justitie gedaen, daer het behoort, en dienthalven eenige Personen mochten werden genomineert, beneffens een Handel-Plaetse daer toe bequaem: Doch alsoo het noodigh is dat beyde Partyen onderwijlen in haer

Oor-

Oorloghs-desseynen stil staen, soo vertrouw U Majesteyt daer toe sal condescen: Of sulckx weygerende, sal genootsaeckt zijn en in conscientie gehouden als een Royale Behoetster van den Koning mijnen Soon, in practijck te stellen die selfde middelen en manieren die defenderen de gerechtigheyt van dese saecke.

Gegeven in Madrid den 21. Mey 1667.

Elck was te Madrid over den Aerts-bisschop van Ambrun / Franse Gesant / soo dapper ontstelt / om dat hy de Coningin van Spangien in zijn leste Audientie van de sinceriteyt van zijne Majest. hadde versekert/van onkreuckbaer den Vrede te observeren tusschen beyde Kroonen: Ende daer na noch in een later Andientie op 't Palleys door een Manifest gepresenteert een gheheel contrarie sake van dien / maer even te vooren toe-ghebracht / soo most de Koningin aen dito d'Ambrun Guarde toe seuden / om niet g plondert te werden. In Neerlant de Walse Boeren siende dat het dus op een generael verderf aen lach/ vergaderden eenige duysenden sterck in 't Sonienbos / daerse al wat ter sijden of omtrent quam / door haer gematst wiert / somtijts viel het oock wel haer beurt. De Politijcken gaven doe diverse consideratien uyt / waer om de Staten Generael/ Vranckrijck behoorden in haer desseynen te helpen stuyten/ en Spangien by te springen: Het Duytse Rijck stont (seyden sy) op vereeninge soo sy meynden om insgelijckx te doen/ en Engelant soude op dat subject te eerder met haer Ho: Mo: sluyten: Een Spaensgesinde hielt staende / dat men Vranckrijck om te handelen niet langer most ghelooven / het was de Franse maer om tijtwinning te doen / en yder in slaep te wiegen / schoon sy al aen yemant de Mediatie van de pretensie defereerden/ soude Vranckrijck doch even ongerust blijven/ wijl Spanjen reeds van eenige Uytheemse Staten gelt en Volck hebbende versocht/ oock Steden gelijck Oostende/Brugge en anders in verpandinge hadde aen-ghebodden / of ten minsten met eenige Forten; En dat die sulckx deden haer daer na by conqueste der Franssen sich in een gevaerlijcken Oorlog soude invelopperen: Wijl so den Spanjaert spreeckt/ de Franse seggen/ dat alle de Nederlanden aen haer Kroon gehooren / sonder t'eeniger tijdt door eenige perseriptie ofte ander middel daer van te konnen gealieneert of gesepareert te werden: Dat die Natie altijt begeerig soude wesen om Meester van Nederlant te worden / en ingevolge een wet stellen door haer ontsachlijcke macht / en deswegen ontsachelijck voor alle Nageburen/ die niemant en soude durven tegen staen.

De Cardinalen te Roomen hadden nu 18. dagen in't Conclave ghearbeydt tot de verkiesinge van een nieuwen Paus/ niemant had meerder stemmen als Julius Rospiglrosi,die hoewel 72. Jaren out/ sich vernoegde door den Cardinael d'Este als eerste Diacon / te hooren afkundigen met de naem van Clemens de IX. / die hem oock met het Kruys zegende / en de Pauselijcke ghewaden aentrock / waer op al de Cardinalen hem de voeten quamen kussen/ met de grootste eerbiedicheyt: Daer na is hy geset en gedragen op een Pauselijcken stoel / voorgaende 't H: Collegie: alsoo onder 't toe-roepen van 't Volck en de Soldaten / ghebracht in de Kercke van Vatican: Hier ontfongen den Nieuwen

Paus de twee Voetkuſſinghe en Adoratie van op 't Altaer: Waer na ſich in 't Pauſſelijcke Palleys begaf: De Ghemeente wel vernoecht / ontſtack dien nacht veele Vreughde-vuyren: Terwijl den Paus met eygen handen ſchreef 4. diſtincte Brieven aen den Keyzer / Vranckrijck / Spangien en Portugael / haer zijn verkieſinge confirmeerende / onder geene duyſter recommandatie van dat zy den Vrede ſoude behartigen / en hy ſeer geern Middelaer over alle haer differenten wilde zijn / &c. Deſen nieuwen Paus Clement de IX. aldus den 20. Junij na de noen verkooren / is den 26. Junij Sondags gekroont met de oude ſolemniteyten in St. Pieters Kerck / en hy zeegende het Volck / die daer op den Paus met groot gheroep toe-juychten uyt ghenegentheyt / en vervloeckten daer tegens den overleden Paus / wiens Vrienden de Gigi / oock van alle Ampten wierden af-geſet / en men noemde de ſelve Tyrannen: Dus ſag men te Roomen noch al de gemoederen van S. P. Q. R.

Men ſag mette apparentie van Vrede tuſſchen Engelant en de Vereenighde Provincien / vaſt alle Potentaten haer ooge na den Hage ſlaen: Zijn Doorl. van Brandenburgh ſont daer zijn Reſident Brant: Koningh Alphonſus van Portugael ſchickte over Engelant oock zijn Geſant Don Franciſco de Melo na Hollant / die in de Maſe arriveerden / en naderhant ter Audientie komende / wel dorſde ſpreken om de reſtitutie van Couchin en Cananor / hoewel illigitim / daer ter contrarie zijn Meeſter den Koningh van Portugael wettelijck volgens 't laetſte Tractaet daer van gemaeckt / omtrent 800000. gl. ſchuldigh was: De Sweetſe Miniſters klaegden doe in den Hage / dat eenen Schipper Claes Zueringh / komende uyt Sweden met 't Schip Stocholm / geladen met Yſer / Koper en Deelen t'Amſterdam by 't Collegie ter Admiraliteyt aen-gehouden wierde / en oft haer Ho: Mo: verſtonden ſoodanige Waren en rouwe materialen / voor ſoo veel niet bearbeyt / confiſcabel waren die naer Vyandtlijck Havens verſonden wierden: De Staten Generael gaven tot antwoort: Dat Sweden voortijts met andre Staten in Oorl. geweeſt ſijnde, ſelfs niet alleen Goederen ten Oorl. konnende bequaemt worden hadden geconfiſqueert, maer ook alle ſoorten van Granen en Vivres, tot Wijn, Olye, en Sout incluys, die na Vyanden Havenen wilden: Dat oock nog boven dien den hoogſt-ged: Kon. van Sweden gedurende den jegenwoordigen Oorl. tuſſen den Kon. van Groot Britt. en deſen Staet, by een formeel Ttractaet geſloten tot Stocholm den 11. Maert des Jaers 1667. aen den hoogſt-gem: Con. van Groot Britt. weſende een gedeclareerden Vyant van deſen Staet ingewilligt heeft niet alleenlijck dat alle materialen en Inſtrumenten ten Oorlog dienſtig, maer oock ſelf gelt en victalie voor waren van Contreb. ſouden werden gerekent, daer van tot alle narigtinge van alle Onderdanē van Sweden, een ſolemnele publicatie op de name van den Kon. gegaen is, gedateert in Stoch. den 16. Febr. 1666. invoegen dat d'Onderd van Sweden willende hare Commercie drijven op deſe Landen, niet alleen met Materialen en Inſtrum. ten Oorl. bequaem, of die met weynig moeyte daer toe bequaem konnen gemaekt worden, maer ſelf met Koorn of andre Leeftocht, ja oock wel alleen met gelt den Kon. van Groot Britt. door ſolemneele overgifte van den Kon. van Sweden recht verkregen heeft, om al ſodanige Sweetſe waren te doen intercipierē en confiſqueren

ren

ren,en in dier voegen,ook by gevolge desenStaet van die commoditeyt te frustreren,daer in tegendeel haer Ho:Mo:om de vruntschap en goede genegentheyt van den hoogst-ged:Kon.van Sweden des te beter te conserveren, noit enige gedagten gehad hebben om te confisquerē,en voor al noyt effectivelijk geconfisqueert hebben enige Levens-middelen en veel min gelt,of ook enigeKoopmanschappen ten Oorl.niet bequaem wesende, nogte met enige moeyte en kosten daer toe geapropieert konnen worden,alhoew. den selven Kon. van Sweden, volgens d'Alliantie Ao. 1640. met desen Staet gemaekt, en in den Jare 1650. op nieu vast gestelt, gehouden is den Kon.van Groot Britt. met alle gewelt te Water en te Lande te helpen beoorlogen,tot dat de geturbeerde Navigatie en Commercie van desen Staet wederom herstelt,'en haer Ho: Mo: over de ontfangen *læsie* satisfactie gegeven sal zijn,en dat 't ook consequentelijk volgens de klare dispositie van 't 2.4.6. en andre Artic.van de voorsz.Alliantie,de subjecten van denKon.van Sweden ongeoorloft is met eenigerhande,alhoew ook in sig selfs gepermitteerde waren en Koopmanschappen op de Landen en Havenen van den meer hoogst-ged. Kon. van Groot Britt.te navigeren en traficqueren; Mits dese en andere redenen, was 't ongerijmt aen Sweetse meer dan aen haer eygen Onderd.te vergunnen, om een goet Reglement deMarine te maken,geresolveert en sijn te vreden daer omtrent de begeerte van Sweden in te volgen,en self in 't voorsz. Reglem. of wel by een Acte apart, de Waren van Contrab. en die gene die men in een navalen Oorl. niet gehouden is de Vyanden te laten toe voeren, sodanig te doen limiteren dat 't Yser, Koper, en diergelijke van alle calangie en confiscatie sullen wesen geeximeert,ja dat dienthalven in alles tot de meeste vryheyt van 't sentiment vanSweden sal worden gedefereert, onder benefitie van een onwedersprekelijcke reciprocatie, en sulckx dat aen haer H:M:ten respecte van de Ingeset.en Onderd.deser Vereen:Neerl.Prov. mede gelijke vryheyt by Sweden en Eng.toe-gestaen werde: Waer omtrent also 't de gem:Heeren alhier aen de SweetseMinisters tot nog toe niet gelieft heeft haer explicite te verklaren,ook onaengesien aen de selve van wegen haerH:M:bekent gemaekt is, dat men aen dese sijde geinclineert was,op haer eerste schriftelijcke verklaringe en belofte van reciproq tractament aen de Ingeset. van desen Staet te sullen laten wedervaren,sonder af te wagtē 't finael besluyt van 't gene dien aengaende by concurrentie van Eng.soude worden geconvenieert, niet alleen voor 't toekomende, maer ook ten aensien van 't gepasseerde, en in specie mede ten aensien van 't gepasseerde, en in specie van albereyts aengehaelde materialen, soodanig te disponeren als van geaffectioneerde Vrunden,niet na precijs Regt, maer in civiliteyt en uyt cortosie verwagt soude konnen worden: Dat over sulcx ook so lange de voorss.gedesigneerde verklaren en reciproque belotten gedeclineert wort,haer H: M:niet konnen na laten tegen d'Onderd.van Sweden te gebruyken,en te werck te leggen, ten minsten een gedeelte van 't gene den Kon. van Sweden vrywillig aen de Vyanden van den Staet toegestaen heeft; En mits dien ook geensints gedogen dat vry en onverhindert hare Vyanden toe-gevoert worden de materialen, daer van met weynig moeyten en kosten geformeert worden de voornaemste Instrumenten waer mede de selve desen Staet beoorlogen,en d'Inges.van dien beledigē, gelijk haer Ho:Mo: middelerwijle en tot nader Verdrag of ordre in kracht van de voor-gen:Alliantie, en volgens eygen overgifte van den Kon. van Sweden aen de

Vyan-

Vyanden van desenStaet in *fortioribus terminis* gedaen,ook van hare sijde van goeden prijse houden en verklarē al sodanige Materialen, Waren, en de Koopmanschwesende Instrum. van Oorl. of met weynig moeyten en kosten daer toe geapproprieert konnen worden, als by de Subjecten van Sweden ondernomen sijn, of naderhant nog ondernomen soude mogen werden de Vyande van desen Staet toe te voerē,en daer onder specialijk mede Yser en Koper,als waer door 't Canon gegotē en oock doorgaens genoegsaem sonder eenige introductie van nieuwe forme de Schietbouts gemaekt worden:,gelijk haer H:M:mits desen ook om deselve redenen by provisie en tot nader Verdrag of ordre uytte confiscatie niet konnen eximeren Hennip, Pik, Teer, sware Masten, Kromh. sware Balken, Scheeps-planken en andre Materialen, voornamentlijk dienende tot aenbou van Schepen van Oorl. wesende in desen de voornaemste Instrum. waer mede by d'Eng. aen desen Staet afbreuck wort gedaen: Na welke voorsz. verklaringe de respective Collegien ter Admirt. mits desen gelast worden by provisie tot nader Verdrag of ordre als boven de saek voor haer-l. ongedecideert hangende, en die voor deselve nog nader geintroduceert soude mogen worden, te termineren en spoedig af te doen; Sonder nogtans onaengesien de voorsz. dispositie van de Alliantie Ao. 1640. en 't voorgeroerde gecontracteerde tussen Eng en Sweden enige Victualie, als, Sout, Wijn, Olye, Koorn, Erten, Bonen en generalijk yets tot 't voetsel behorende, onder de voorsz. confiscatie trecken, nog ook daer onder te begrijpen vuyre Deelen, die by de subjecten van Sweden in grote menigte na de Havenen en Landen van den Kon van Groot Britt. gevoert worden, dewijle deselve seer weynig tot den aenbou van Schepen, maer doorgaens tot andre eynden gebruykt worden: En dat haer H:M: alhoew. uyt redenen voorsz. daer toe geregtigt, egter liever self een kleyn ongemak lyden, als haer Vrunden, en Geall. een grote incommoditeyt toe brengen willen. Doch regard te nemē op die na geen Vyanden Havens willen, maer de selve kosteloos t'ontslaen, &c. Also hare Ho: Mo: mette uytterste discretie wilden handelen, &c.

JULIUS 1667.

Eyndelijcken is hier nae den 16. July 1667. in 's Gravenhage ghetroffen een Verdrach tusschen 't Rijck van Sweden / ende de Vereenighde Provintien / over de Goederen ende Waren die men voor Contrabande soude houden / ende luydt aldus:

1. DE Ondersaten en Inwoonderen van Sweden, en van gelijcken oock van de Vereenighde Nederlanden, sullen hebben volkomen Vryheyt van Koophandel en Scheeps-vaert van wederzijden, door de Koninckrijcken, Standen, Heerschappyen en Provincien, de welcke mette Koninckl. Maj. van Sweden, of met de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, het Recht van Vrede, Vruntschap ofte Neutraliteyt tegenwoordigh onderhouden, of namaels sullen komen te onderhouden. De selve Vryheyt en sal ook niet mogen werden verhindert of beledigt door de Schepen van een van beyde de Partyen, of van der selver Ondersaten, ter oorsake van Vyantschap, de welcke tussen de selve of dessels Nazaten souden mogen ontstaen, of namaels soude mogen voor komen met de Koningrijcken, Standen, ende Heerschappyen met de welcke een der Partyen het Recht van Verbont of Neutraliteyt sal aengaen of in toekomende sal vast stellen.

2. Sonder dat nochtans de Ondersaten ofte Inwoonderen van een van beyde de Bontgenoten, sal geoorloft zijn enige verboden Waren of Koopmanschappen (de welke Contrabande werde genaemt)

te

te brengen in de Koninckrijcken of Landen met de welcke sy van haer zijde wel Vruntschap oft Neutraliteyt onderhouden, maer tegen de welcke de ander Partye der Bontgenoten of tegenwoordig in Oorlog is, of namaels in Oorlog sal komen te vervallen.

3. Ende op dat de geschillen en twisten t'eenemael mochten werden voor-gekomen, dewelcke ter sake van de aenwijsinge der geseyde Waren van Contrabande, t'eenigen tijt mochten komen te ontstaen: So is overkomen en van wedersijden vast gestelt, dat daer onder sullen worden begrepen alderhande Wapenen, dewelke bequaem zijn so om de macht der Vyanden af te weren, als ook om deselve vyanden te mogen beoorlogen en overweldigen, voornamelijck dewelke vuyr vatten door Buspoeder daer by te voegen, en diergelijcke ander dewelcke daer toe behoren; Waer onder sullen werden verstaen te zijn gestelt alderhande Geschut oft Canon, soo groot als kleyn, en Musquetten, Mortieren, Petarden, Bomben, Granaden, Saucijsen, Pick-kransen, Affenten, Verketstocken, Bandelieren, Buspoeder, Lonten, Kogelen van alderhande Geschut, soo Ysere als Loode, Salpeter, Rapieren, Spiessen, Lancien, Helbaerden, Bijlen, gewapende Vlegels, punten van Spiessen, en diergelijcke Wapenen, dewelcke bequaem zijn om een ander te mogen overweldigen, als mede Helmetten, Stormhoeden, Harnassen, soo Kopere als Ysere, en diergelijck Borstgeweer, Schilden, en diergelijcke Wapenen, bequaem zijnde om gewelt te mogen af-keeren; Daer en boven alles 't gene dienstig of nootsakelijck is om de Oorlog behoorlijck toe te rusten, als daer zijn Paerden, Zadelen, Holsters, en voorts alles 't gene dienstig of nootsakelijk is om Paerden te mogen toe-rusten, soo van de Troupen der Ruyteren, als van 't Geschut, ten zy deselve soo kleyn in 't getal sijn, dat men daer uyt bewijslijck kan af-nemen dat de selve niet tot den Oorlog, maer tot eenig ander gebruyck zijn verordent.

4. Onder de verbodene Waren sullen niet gestelt worden Gelt, allerhande slag van Koorn, Boonen Erweten, Sout Wijn, Olie, en noch yets 't geen tot onderhout of voetsel is streckende; Gelijck oock niet Yser, Koper, noch sulckx 't geen nootsaeckelijck is om Schepen te mogen maken of toe-rusten: Gelijck als Kennip, Zeyldoeck, allerhande slagh van Pick en Teer, Masten, Balcken, Kromhout, Scheeps-plancken, Tou werck, Anckers, of eenig Deel der selver; gelijck oock niet eenige Waren of Koopmanschappen, dewelke niet gemaekt zijn tot het gebruyck van den Oorlog te Lande of te Water, veel minder die gene dewelke alrede tot enig ander gebruyck zijn bereyt en toe-gestelt, noch ook een ander slag van Waren of Koopmanschappen, 't welck in 't voorgaende Articul niet en is aen gewesen? Dan dat 't selve over al sal mogen werden over-gevoert selver ook tot andere Volkeren, mette welke een der Bontgenoten alrede in Oorlog wert bevonden, of namaels in Oorlog mocht komen.

5. Nochtans en sal'er geen Gelt, noch Proviande, of yets 't geene tot onderhout van 't leven nodig is ('t geen hier voren in 't 4. Articul onder de geoorlofde Waren is gestelt) noch Soldaten, noch yets anders van sodanige dingen de welcke de Vyanden enigsints tot voordeel of hulpe soude konne streccken, over en weder toe-gesonden mogen werden tot eenige Fortressen, Steden, of Plaetsen, dewelcke met Soldaten Guarnisoen zijn beset, soo lange deselve voor de Krijgsmacht van een der Bontgenoten ten opsigte van de Plaetsen, dewelke aen de Zee-Kusten zijn gelegen, so te Lande, als ter Zee belegert of gewapenderhant beset kome te werdē, met voornemē om deselve in haer macht te mogen brengē.

6. Voorts op dat verhindert werde, dat de Waren en Koopmanschappen dewelcke onder de geoorlofde alreede zijn verhaelt, tot den Vyandt van een der Bontgenoten niet en werden gesonden: Ofte op dat ook onder dat pretext van onderstant en hulpe te mogen verhinderen, de vryheyt en securiteyt van de Zeevaert en Koophandel geensints komen beschadigt te werden. Soo sal'er van de Inwoonderen of Ondersaten van beyde de Landen op alle Plaetsen, so wel in de Havenen en op de Reede van beyde de Bontgenoten, als in de ruyme Zee, niets mogen werden af-gevordert of versocht als de vertooninge van soodanige Brieven, de welcke van wedersijden tot noch toe door het gebruyck zijn bevestigt, of dewelcke daer na voor goet gekeurt sullen werden: Hier toe sal van noden zijn dat vertoont sullen werden de Paspoorten, waer in sullen werden aen-gewesen de quantiteyt en qualiteyt van de Waren en Koopmanschappen, waer mede 't Schip is geladen, en zijnde de selve gegeven van de Officieren dewelcke daer toe door de publijcke authoriteyt zijn gestelt op sodanige Plaetsen, van dewelke deselve Waren werden gebragt, en volgens de welke de Rechten die voor 't vervoeren der Koopmanschappen schuldig waren, zijn betaelt: En by aldien 't selve Schip eenige verboden Waren of Koopmanschappen (die men Contrabande noemt) komt te voeren, so sal in de Paspoorten werden uyt-gedruckt en aen-gewesen de Plaetsen na de welke de selve Waren en Koopmanschappen gevoert sullen werden; Na de vertooninge van de welcke soo en sullen de Schepen, en Waren of Koopmanschappen geen andere ondersoeking of visitatie onderworpen zijn, noch sal aen de selve geen schade, vertoevinge of moeylijckheyt onder eenig pretext werden aen-gedaen.

7. En by aldien 't komt te blijcken dat de Schepen, toe-behoorende de Onderdanen van een der Bontgenoten, dewelke of in 't geheel of ten dele zijn geladen met sodanige verboden Waren of Koopmanschappen, zijn verordent om te varen na dese of geene Vyantlijcke Havens of Plaetsen, so sullen sodanige verboden Waren en Koopmanschappen geheel door den competenten Rechter de Fiscus werden toe-gevoegt, dan sullen de Schepen selve en voorts alles 't geen in deselve vry en geoorloft wert gevonden, den Fiscus werden ontrocken.

8. De Goederen of Waren de welcke de Ondersaten van een der Bontgenoten zijn toe-behorende selver oock die gene de welke volgens de autoriteyt van de voorverhaelde Articulen, geoorloft ende geensints verboden werden geoordeelt, werdende bevonden in de Schepen der Vyanden, sullen de gene eygen zijn die de selve nemen, en sullen den Fiscus werden toegevoegt sonder enige exceptie: Daer en tegen sal den Fiscus werden ontrocken alles 't geen enige Schepen sal werden toe-vertrout, dewelke de Ondersaten der Bontgenoten zijn toe-komende, alwaer 't selve de Vyanden van een der Bontgenoten toe-komende, uytgesondert alleenlijck de Waren van Contrabande dewelke verordent zijn na dese of geene Vyantlijcke Havenen, waer tegen sal werden geprocedeert op de wijse dewelke alrede is aengewesen: Oock sullen alle Passagiers en Reysigers, hoewel sy oock Ondersaten zijn van de Vyande van een der Bontgenoten, vry mogen varen, mits dat sy bevonden werden in een Schip van een der Bontgenoten, noch sullen de selve daer uyt niet genomen mogen worden, uytgesondert alleenlijck de Overste ofte Officieren van de Vyanden.

9. Eyndelijk sullen de Heeren Staten na de ondertekeninge van dese Brieven, belasten, datte Schepen en Waren den Sweden toe-komende, dewelcke volgens de authoriteyt van de voor-gem: Articulen, als geoorlofde moeten werden gehouden, en die als noch in de magt van de occupateurs of in de bewaernisse van de Neerl. Admaraliteyten werden bevonden, en den Fiscus tot noch toe niet en zijn toe-gevoegt, metten eersten hare Eygenaers sullen werden toe-gevoegt en herstelt.

10. En aengaende de herstellinge van eenige Sweetse Schepen ende Waren dewelcke by solemnele Sententie van de Collegien der Zee-saken, of de Admiraliteyt der Vereenigde Nederlande, bevonden werden met recht te zijn genomen, en volgens dien den Fiscus zijn toe-gevoegt geworden: Also uyt de name van de Koninckl. Maj. van Sweden wert geseyt en staende gehouden, datte selve solemnele Sententien souden zijn gewesen op een zwack fondament van wegen eenige saken, dewelcke door de Fiscalen van de Admiraliteyt in haer eygen saken souden zijn by-gebracht? So sullen de meer gemelte Heeren Staten besorgen, dat de selve Sententien, volgens de Wetten en Statuyten van de Vereen: Nederlanden, by forme van Revisie, naukeuriger en scherper ondersocht sullen worden, en dat by de ordinarise Rechters van de Admiraliteyt, andere ervarene Rechteren, buyten ordre (gelijk sulcks gemeenlijck geschiet) en de welke de sake niet aen gaet, bygevoecht sullen worden: En by aldien t'enige bestendige redenen der selver saken sullen konnen voort-gebracht te worden, dewelcke sullen dienen om het verloop van de fatalien der Revisie en andre defaulten en versuymenissen te mogen herroepen na dat den tijt dewelke de vervolginge van de Rechtsaken is voorgeschreven, alrede is voorby gegaen: So beloven de gem: Heeren Staten, dat deselve geensints sullen verworpen worden.

Dit Verdragh is ondertekent by den Extraordinaris Ambassadeur en Afgesant, van den Koninckl. Maj. van Sweden, ter eenre, en by eenige Commissarissen van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereen: Provintien, ter andere sijde: En is van wegen 't selve Verdrag van wedersijden op behoorlijke wijse overkomen. Belovende van wedersijde dat wy 't selve Verdrag door de Con. Maj. van Sweden, en door de Ho: Mo: Heeren Staten Generael sullen doen Ratificeren, en dat de Ratificatie van wedersijden sal werden gewisselt en overgelevert binnen den tijt van drie Maenden: En tot meerder vastigheyt van 't gene verhandelt is, hebben wy dese Brieven door onse Hant en Zegel bevestigt. Gedaen in 's Gravenhage in 't Jaer 1667. op den 16. July, en was ondertekent:

(L. S.) Christophorus Delphicus, B. ac Comes a Dhona.	(L. S.) Johan de Wit.
(L. S.) Heraldus Appelboom.	(L. S.) M. van Crommon.
	(L. S.) G. van Hoolck.
	(L. S.) E. van Bootsma.
(L. S.) J. van Gent.	(L. S.) W. Roeyer.
(L. S.) P. B. d'Asperen.	(L. S.) J. Ysbrands.

Afgesonderde Articulen.

Alsoo het 4 Articul van het voorgaende Verdrag, 't welck tegenwoordig tusschen den Heer Extraordinaris Ambassadeur en Afgesant van de Koninckl. Majesteyt van Sweden is besloten, generalijck vast gestelt is, dat onder de verboden Waren en Koopmanschappen (dewelcke Contrabanden genaemt werden) geensints moet werden gestelt dat gene 't welk dienstig is om Schepen ta maken, en toe te rusten: Gelijck als Kennip, Zeyldoeck, alderhande slach van Pick en Teer, soo nat als droog, Masten, Balcken, Kromhout, Scheeps-Plancken, Touwen, Anckers, en der selver deelen, maer dat deselve alle van de Ondersaten van beyde de Bontgenoten, vryelijck sal mogen werden vervoert, selfs oock tot die Volcken, met de welcke een der Bontgenoten alreede in Oorlog is, of met de welcke de selve naderhant in Oorlog soude mogen komen. Maer also de Koninckl. Maj. van Sweden volkomentlijck tegenwoordig is in Vrede, sonder met eenich Volck in Oorloch te zijn. Daer en tegen

de

de Heeren Staten der Vereen: Nederlanden den Oorlogh komen te voeren ter Zee met den Kon. van Brittanjen: Soo ist, datte Ho: Mo: H: Staten verklaren, dat sulckx in dese gelegentheyt van saecken van haer geensints kan werden toe-gestaen of vergunt, namentlijck, dat al het gene tot het maken en toerusten der Oorlog-schepen is dienende, geensints onder de verboden Waren soude worden gestelt en over sulckx den Fiscus niet en soude mogen toe-gevoegt, of tot Buyt niet en soude moge gemaekt werden: Als daer is Kennip, Zeyldoeck, alderhande slach van natte en drooge Pick en Teer, groote Masten, Anckers, en alle der selver deelen, soo wanneer de selve quamen gebracht te werden onder 't Gebiet van den Koning van Brittanjen. als zijnde de voornaemste instrumenten waer door den Staet der Vereen. Nederlanden van de Engelse aldermeest kan werden beschadigt? Derhalven op dat den rechten sin en meeninge van 't selve vierde Articul mach werden verklaert, so is van wederlijden vast gestelt en goet gevonden, dat geensints geoorloft sal sijn de voor-verhaelde Waren en Koopmanschappen, dewelcke dienstig zijn om Oorlog-schepen te maken en toe te rusten, te mogen voeren in eenige Havenen of andere Plaetsen de welcke onder 't Gebiet van den Koning van Groot Brittanjen werden gevonden, soo lange desen Oorlog tusschen Engelant en Hollant sal dueren, datte H. Staten 't recht en macht sullen behouden. dat sy alle de selve Waren en Koopmanschappen, so wanneer deselve werden bevonden aldaer te werden gevoert, te mogen aenslaen en de Fiscus toe te voegen; Dan sijnde vry en geoorloft de selve Waren en Koopmanschappen te laten brengen tot alderhande Volkeren, mette welke beyde de Bontgenoten Recht van Vrede, Vruntschap, of Neutraliteyt zijn onderhoudende.

2. En alsoo uyt de name van de Koninkl. Maj. van Sweden is voor-gedragen, dat by gelegentheyt van desen Eng. Oorlogh dickmael komt te gebeuren, datte Sweetse Schepen soo wanneer de selve in de Vereenigde Nederlanden werden bevonden veeltijts van haer Scheeps-volck ontbloot komen te werden, waer door de Sweetse Schippers de welcke wederom met hare Schepen na Zweden, of elders wilden varen, geen weynig nadeel komen te gevoelen, also haer, volgens de Placcaten van de Staten Generael niet geoorloft is eenige nieuwe Bootsgesellen uyt de Inwoonderen van de Vereen: Nederlanden aen te nemen in plaetse van de geene de welcke sy op de selve wijse hebben verloren. Waer om de Ho Mo. H. Staten op dat sy haer genegentheyt tot de voortsettinge van de Sweetsche Scheepsvaert aen de Koninckl. Maj. van Sweden mochte te kennen geven, beloven dat, so wanneer de Schippers van de Sweetse Schepen komen aen te wijsen, dat dese of geene van hare Bootsgesellen, van haer zijnde weg gelopen, haer selven hebben begeven in den dienst van de Verenigde Nederl. en onder dese of gene Schipper der Neerl. Schepen waerlijk zijn dienende, sy in sulcken geval de strengheyt van hare Placcaten sullen versagten, en alle Sweetse Schippers de macht sullen geven om gelijk getal Bootsgesellen in plaets van haer weg gelopen te mogen aen nemen, en der selver dienst te gebruyken.

3. Daer en boven, op datte onkosten van 't Gericht der Revisie, 't welk volgens 't 10. Articul van 't gem: Verdrag sal mogen werden ingestelt, yder in 't bysonder der gener die daer aen is gelegen, niet al te zwaer komen te vallen, of niemant van de selve komen af te schricken van 't vervolg van desselfs Recht; So beloven de hoog gem: Heeren Staten, dat sy al de saken van de gene dewelke sy Brieve van Revisie hebben verleent, sullen belasten aen de selve Rechters dewelcke buyten ordre daer toe sullen werden verkoren, om gesamentlijck af-gedaen te mogen werden.

Wy ondergeschreven beloven dat dese Articulen van dit Verdrag deselve kragt sullē hebbē als d'andre Articulen, dewelke zijn begrepen in 't voor-verhaelde voorgaende Verdrag, en datte selve immers so getrouwelijk sullen werden agtervolgt, en op deselve tijt van onse Heeren en Overigheyt sullē werden geratificeert: En tot meerder sekerheyt van sulcx hebben wy dit met onse Hande en Zegel ondertekent. Gedaen in 's Gravenhage in den Jare 1667. den 16. July: En was ondertekent,

(L. S.) *Christophorus Delphicus, B. ac Comes a Dhona.*
(L. S.) *Heraldus Appelboom.*
(L. S.) *J. van Gent,*
(L. S.) *P. B. d'Asperen,*

(L. S.) *Johan de Wit,*
(L. S.) *M. van Crommon,*
(L. S.) *G. van Hoolck,*
(L. S.) *E. van Bootsma,*
(L. S.) *W. Roeyer,*
(L. S.) *J. Isbrandus.*

De Engelsen onaengesien de schade geleden te Chattam / gaven voor tot Breda geen Vrede te maken als met reputatie / &c. Sy haelden noch 14. dagen daer na uyt de gront 't verbrande en gesoncken Schip Victoria / met noch een gesoncken Brander. De Neerlanders weder om ruste vaerdig een nieuwe Vloot uyt / daer den Grave van Hoorn met veel Lant-Militie tot een tweede

deſſeyn toe wierde geembarqueert / en den 8. July by 's Lants Vloot quam: Terwijl men de veroverde Royale Charles voor Helleboet-ſluys ſach opbren-gen/ alwaer den Heer Prins van Orangien en veele Ingeſetenen deſes Lants uyt curieuſheyt quamen ſien / of men met ſulcke Schepen d'Engelſen behoor-den te ontſien/ als zijnde in der daet ſlechte monture/ en meer met behangſelen als fraeye Scheepſbou gewapent. Als men in Vranckrijck hoorden datte Neerl. Vloot op nieus weder geſterckt/ yets voor had / ſtroyde men te Parijs uyt / hoe haer ‡ Vloot oock van Breſt admirabel ſterck de Hollanders tegens Engelant noch al te hulp ſoude komen: Maer het was ſoo wijt van daer/ dat men niet leenen wilde de Franſe Branders tot Amſterdam gereet. Te Lon-den quamen nu van alle kanten klachten / hoe de Revier beſlooten / de Kolen cent per cent geſteygert / de Hollanders over al tot binnen in 't Rijck den baes ſpeelden / en over al met Booten van 't Landt de Schaepjes tot haer honger haelden: Blijde waren ſy korts daer aen/ als de Hollanders (gelijck geſchiede) reſolveerden 't Eylant Scapey weder te verlaten / ende een Eſquadre te laten gaen 't Canael in om op den Vice-Adm. Smit of andere Schepen te paſſen: Terwijl d'Engelſe tot Wolledge met 12. gheſoncken Schepen / daer onder de Phenix en 't Huys te Swieten hadden doen ſtoppen / en alle Koopvaerdijers na Londen op-loopende / ſpenderende een tonne gouts aen dit ſtoppen: De rijcke Lien ende Juweliers begaven hun uyt Londen met haer koſtelijckſte goet te Landewaert in / en hadden met verbaeſtheyt den Lord Major van de Stadt/ Aldermans / en veele Burgers ſich na Withal begeven / daerſe den Coning op-wachten/ en klaegden/ hoe verbaert ſy voor de Hollanders waren. Den 7. Julij liep Lt. Adm. Banckert weder de * Revier op tot Grabeſant / daer d'Engelſen veele Batteryjen hadden op-gerecht / en de Tems ten weder-ſijden vol Menſchen krielende / ſackte Banckert weder af: Hielt ſig voor het Konings Diep: Tot op 't Advijs van eenige Engelſe Coopvaerdy-Schepen in de Bay van Harwits geretireert / gewaerſchouwt door een Kets/ het vol-gende deſſeyn luydende deſe Miſſiven/ wierde in 't werck geſtelt:

HO: MO: HEEREN: Mijnen laetſten aen U H: Mo: is geweeſt van den 9. deſer lopende maent, by dewelke ik u Ho: Mo: het arrivement van den Hr. Graef van Hoorn met deſſelfs Troupen genotificeert hebbe: Wy von-den goet dien ſelven dach aen boort van den Lt. Admir. de Ruyter te ont-bieden de hooge Officieren van de Lant-Militie en Zee-Soldaten, aen dewelcke wy voor-gehouden en bekent gemaeckt hebben, dat de intentie en begeerte van haer Ho: Mo: was, vermits nu ſo conſiderabel aental van Lant-Militie by de Vloot was aen-gekomen, dat door deſelve mette Zee-Sold. enige deſſeynen geformeert, en 't een of 't ander exploit van conſideratie by de hant genome behoorde te wer-den:

‡ Doe quam de Soon van Duc de Bouillion t'Amſterdam, om daer op 't nieu-geboude Schip d'Invicible van 80. ſtucken te gebieden.

* De Engelſe moſten in deſe tijt genoegſaem bekennen, datte Zee een groot Element, en de magt van Schepen daer op, alle Vorſten en Landen ſeer licht kan dwingen? Heele Geweſten zijn eer daer door als door groote Legers vermeeſtert, exempel Nieuw Nederlant, de Barbados, Braſilien, Guinea, Surignam, &c. met Schepen en Volck wort men over al Meeſter; Dit wiſt, ſoo Xenofon ſegt, Alexander Magnus wel, doen hy over de Gagnes in Indien trock, wat een Vloot Schepen by een Leger te Lande vermocht.

den: En dewijl wy oordeelde dat voor den Staet van sonderlinge consideratie soude sijn 't Fort van Harwits, 't welke by verscheyde Personen, hier onder de Vlagge sijnde, dewelke seyden 't voorsz. Fregat gesien te hebben, geoordeelt wierde van geen grote sterkte te sijn, en dat wel soude konnen werden vermeestert, indien het selve aen d'eene sijde door enige Schepen te Water, en aen d'andere sijde door de Militie te Lande vigoureuselijk geattaqueert wierde: So is by de Hooft-Officieren van de op-gem. Lant-militie eenparig goet gevonden en geresolv. dat uytte gem: Lant-militie en Zee-Sold. souden gekoren werden omtrent 15. a 1600. m. datte selve gestelt en gerangeert souden werden onder de Officieren en Capit in de nevens-gaende Lijste genomineert, dat nevens deselve gevoegt soude werdē omtrent 400. Matrosen, onder den S. by N. Vlug, en de Capit. Swart en Lus, beyde dienende onder den Lt. Adm. van Nes, en Vice Adm. Sweers respective, datte voorsz. Matrosen souden getrocken en geligt werden uytte Schepen van Oorloge, en onder yder getal van 12. soude gestelt werden 4. die bequaem waren om hant-Granaden te werpen, en dat enige van deselve de Storm-ladders soude aendragen, en andre met sware hant-Bijlen gewapent soude werden, om mette selve, en met eenige trossen Touwerk de Palissaden, so enige bevonden mogten werden, om te halen en te ruineren: Welke ordre in dier voegen gearresteert en gestelt sijnde, soo sijn wy mettet gros van 's Lants Vloot, by de welke 't Esquadre onder de Vice-Adm. Evertsz. enige dagen gekruyst hebbende, weder was aengekomen, verzeylt tot voor Harwits, alwaer gist. voor de midd. aengekomen sijnde, so hebben wy gecommandeert 14. Schepen van Oorloge, met een Advijs-Jagt en de 2. overige Branders, om onder de Vice-Adm. Evertsz. 't voorsz Fort te water te attacqueren, welk Esq. weder gesmaldeelt sijnde in 2. deelen, is de S. by N. van Nes met 6. Schepen gelast binnen te lopē tot voor 't voorsz. Fort, en 't selve met sijne onderhebbende Schepen van die kant vigoureuselijk te beschieten, waer na aenstonts op 't behoorlijkst zeyn al de Lant-militie en Zee-sold. tot 't voorsz. exploit gedestineert met Boots, Chaloups, en Galjoots aen Lant gestelt, en in goede ordre, met grote promptitude gerengeert sijn; Wy sagen dat de Schepen onder den Vice-Adm. Evertsz, die 't Fort van vooren te water soude beschieten, seer verre van de Wal bleven leggen, en dat die onder de S. by N. 't voorss. Gat niet in liepen; So dat ik metten Hr. Lt. Adm. * de Ruyter resolveerden aen ons de voorsz. Schepen te doen setten, om deselve te doen naderen, en binnen lopen: Aen dewelke gekomen sijnde, bevonden dat die onder Evertsz. gedestineert, vermits de ondiepten niet nader aen de Wal konden komen, en sulcx naulijcx aen 't Fort toe-schieten; Van de welke ons hebbende laten roeyen aen de S. by N. van Nes, so verklaerden ons den Loots, dewelke wy aen den gem: S. by N. hadden over-geset, en selfs de Bomen aldaer waren af-gehakt so dat hem niet mogelijk was 't voorsz. Gat, seer nau sijnde, te vinden, sulckx dat wy resolveerden met Chaloupen na de diepte te doen soeken en sonderen: Doch ondertussen de Vloet verlopen sijnde, was 't onmogelijk al hadden wy 't voorsz. Gat konnen af-peylen, vermits de stilte, te konnen in-seylen; Sulcx wy genootsaekt waren te resolverē, also geen andre uytkomst overig was, die Schepen so na aen de Wal te doen lopen als enigsints mogelijk was, en met de Chaloupen bevonden hebbende dat niet nader als omtrent op een halve Canon-schoot van 't voorsz. Fort konden vloten, vermits gene of seer weynig ligte Schepen by de Vloot sijn, so hebben wy deselve so ver na de

** Dit was eer de Generael de Ruyter 't Canael in liep.*

de Wal doen lopen,en 't voorsz. Fort naderen,als enigsints mogelijk is geweest, 't welk egter niet nader als omtrent tot een halve Canon-sc. als boven heeft konnen geschieden,so dat uytte voorsz.Schepen geen force met nadruck op 't voorsz. Fort gedaen heeft konnen werden:De voorsz.Schepen in dier voegen geposteert sijnde canoneerden op 't Fort so veel als kondẽ,en wierde uyt 'tselve van gelijke begroet sulcx wy oordeelde aldaer geen vorderen dienst te doen,geraden vonde op 'radvys van den Lt.Adm.de Ruyter,ons te vervoegen mette Chaloupen na de Lant-milit. dewelke wy vonden staen in Batailje wagtende tot datte Schepen van Oorl.souden binnen lopen;Aen wien wy geraporteert hebben datte voorsz. Schepe niet kosten 't voorn:Gat van Harwits in-seylen, resolv. sonder eenig tijt-verlies mette voorsz. Lant-mil.Zee-Sold.en Matrosen 't meer-gem:Fort te Lande doen attaqueren;De Hooft-Officieren vonden geradẽ een goet get.Voetv.onder de Grave van Hoorn te laten op sekeren pas so tot bewaringe van de Boots en Chal. als mede om te beletten dat gene Ruyterye van agteren op ons Volk soude invallen,welke ordre gestelt sijnde, so marcheerden de Troupen in goede ordre na 't Fort: Ick volgde de voorsz.Troupen metten Hr.deRuyter tot onder een Musquet-schoot:De Troupẽ avanceerden in seer goede ordre, en digt onder 't Fort gekomen sijnde, deden de Matrosen avancerẽ met Storm-ladders,en Hantgeweer: Maer de Vyant seer sterk met Schroot schietende,principalijk uyt een Galjoot binnen in 'tGat zeylende:En d'Officieren van de Lant-mil. 't Fort nader geinspecteert hebbende, oordeelden dat geen apparentie was 't selve te emporteren,so dat de selve Lant-mil.en Matrosen resolveerden te retireren, dog in goede ordre af marcherende. Ondertusschen wiert 't Volk onder den Grave van Hoorn gelaten,geattacqueert door enige Ruyters en Voetknechten seer hevig op den anderen eenen langen tijt chargerende, maer die post wiert by d'onse so wel gedefendeert,dat na Sonnen onderg.de Eng. afweken, en d'onse alle in goede ordre sonder enige verhinderinge door de Chal. Boots,en Galjoots aen de Schepen van Oorl.aen-gebragt zijn:In de voorsz.rescontre hebben wy buyten vermoeden seer weynig Volk verloren,of gequetsten bekomen,gelijk u H:M:uyt de nevens-gaende Lijste sullen konnen af-nemen,'t voorsz, Fort van Harwits is sterker gefortificeert als wy berigt waren,sijnde om de Wallen, immers daer wy geweest zijn,een Saussebé, en alhoew.de Grachten niet diep zijn van water, so waren de selve met een steenen voet uyt de gront omtrent 10 a 12. voet hoog op gemetselt, 't welk niet tegenstaende de moet en couragie, die uytnemende groot was onder ons Volk,de sake maekte van difficile en genoegsaem onmogelijke uytkomste:Wy sullẽ met 't gros van 's Lants Vloot ons wederom begeven voor de Rev.van Londen,houdende deselve van alle kanten beset,alwaer wy onder den Vice-Adm. Enno Doedes enige Schepen gelaten hebben, om 't Kons. Diep beset te houden, op dat gene Schepen de Rev. in oft uyt ondertussen souden konnen passeren: Sullen niet na laten u H:M: van 't gene nader sal komen voor te vallen van tijt tot tijt met behoorlijk respect te communiceren : Biddende Godt Alm.u H:M:Personen en loffelijke Regeringe hoe langer so meer gelieve te zegenen.In 't Schip de 7.Prov.zeylende omtrent Basel den 23.July 1667.smorg.ten 8. ur. Ho: Mo: Heeren, &c. Getekent, C. de WITH.

P. S. De Vyant in de Rev.voor Harwits 4,Schepen hebbende doen sinken om d'inkomst van 's Lants Schepen te beletten, heeft by ons niet konnen geresolveert werden eenige vordere attacque op 't voorsz. Fort te doen.

Copye

Copye van een Brief van den Capiteyn COENRAET DROST, geschreven aen den Heer Griffier RUYSCH.

MYn Heer en Oom. Op gisteren den 12. deses, zijn wy met de Vloot gekomen omtrent Harwits, en sijn ale doen met omtrent de 2000. man, soo Soldaten als Matrosen, aen Lant geset, onder het Commando van den Coll. Dolman, en den Grave van Hornes, die met 8. Compagnien van zijn Regiment eenige dagen te vooren in de Vloot was aen-gekomen. De intentie om het Casteel 't welck leyt op de Mont van de Revier van Harwits, tt bestormen, waer dat het selvige alvorens door 15. daer toe gecommandeerde Schepen onder den Vice-Adm. Evertsz. soude gecanonneert zijn, om als dan te destrueren omtrent de 20. so grote als kleyne Schepen, die achter het Casteel geretireert lagen; maer also onse Schepen door onkundicheyt van des Vyands Kust, de Diepten niet en konde vinden om dicht genoech ondr het Kasteel te konnen avanceren, en konden hare Canonades het verhoopte effect op het selvige oock niet volbrengen. Niettemin marcheerde den Coll. Dolman met het Regiment de Marine en omtrent de 400. Bootsgesellen, gecommandeert door den Schout by Nacht Vlug, en voorsien met alderhande Behoeften tot den Storm nodigh, tot dicht onder het Fort: Maer vonden het selve van soo goede defensie, als sijnde gefortificeert met 5. puncten, een seer goede Gracht en Wallen, en beset met 800. man, dat, na dat eenige uren met Musquetten geflancqueert, wederom van het Fort met goede ordre sijn geretireert, alleen met het verlies van 4. a 5. dooden, en eenige gequetsten. Ondertusschen was den Grave van Hornes met sijn onderhebbend' Batailjon gebleven tot besettinge van een Post, waer door den Vyaut ons van achteren soude hebben konnen invallen, en den Pas van onse Boots en Chaloupen af-snijden, gelijck haer intentie dan oock is gheweest, komende met eenige Standaerden Paerden, neffens eenige Vaendels Voetvolck op ons af, om de voorn: Pas te forceren, doch den selven wiert door de onse tot het laetste gedefendeert: Aldaer hebben wy oock maer eenige weynige dooden en gequetsten gekregen, schoon dat wy enige uyren seer furieus op den anderen schoten, ons grootste verlies is dat den Vallianten Heer van de Val, die eerst met my Capiteyn geworden is, met een ongeluckige Kogel sodanig gequetst is geworden, dat ick niet geloof dat hy levend in den Hage gekomen is. Eyndelijk na dat wy savonts ten 9. uren door den voorn: Post hebben gedefendeert, sijn wy in goede ordre wederom na onse Schepen geretireert, sonder dat de Vyant ons in het embarqueren in de Boots en Chaloupen, 't welk niet sonder confusie in sijn werk kan gaen, heeft durven vervolgen. De advantagie die wy hier hebben gehad, is, dat wy de Vyant wederom 4. Schepen omtrent het Casteel hebben doen sincken, behalven dat eenige van ons Volck te Landewaert in, eenigen rijcken Buyt hebben gekregen. Van mijne Compagnie is niemant gequetst. Waer mede, &c. In 's Lants Schip 't Wapen van Enchuysen daer op commandeert den Schout by Nacht Vlugh, den 13. Julij 1667.

Geteeckent C. DROST.

De Compagnien soo hier aen Lant geweest zijn waren dese / uytte Lant-Militie / Coll. Dolman, Opperh. Coll. Graef van Hoorn, Lt. Coll. van Rheede, Sergiant Major Overschie, Capiteyns, Paigni, Schoonhoven, Rothe, Bonneman, Hamel, den ouden en jongen la Noy, Lanckvelt, Ruys, Beveren, Pieter, Panhuys, Note, Drost, van de Val, Casteljego, Arckel: Zee-Soldaten / Lut. Coll. Palm, Lt. Coll. Guicherie, Sergeant Major Brederoode, Serg. Major Limburg. Capits. Dolman, Knoppert, Jan de Wit, Laucourt, Glarges, Brouwer, Pompe, Nispen, Assend. Padburg,

burg, Velsen, Cornelis de Wit, Pau, Volontaire: Hadden in als 7. doden en 34. gequetsten in dese attacque: Geheel Engelant stont over dit Landen verbaest; en de couragie nam dapper af: Wijl sy hoorden/ dat Lut. Admir. van Gent reeds met een Esquadre nae Hitlant was om op de Holl. Oost-Ind. Vloot te passen: En den 21. deser passeerden de Gener. de Ruyter selfs met 20. Schepen door de Hoofden/ stellende 't geheele Canael in all'arm / alwaer 53. Virginise Schepen byna in zijn handen waren vervallen/ indien een Visboot haer niet gewaerschout / en 't harde weer behoet had: Het scheelden oock weynigh of te Hollanders souden te Dortmuyen gelant/ en in de Bay geloopen hebben / onaengesien de difficile en nauwe ingang aldaer / midts de hooge Bergen seer sterck/ want men had sin in de Straetsvaerders/ 6. raecktender van in Pleymuyen / 30. in Foy / en 23. vluchten met haer Convoy St. Georges Canael in / om de West/ Bristol behoorende/ andere liepen op de Severne tegen de Wal. Den 17. Augusti landen 3000. Hollanders op 't Eylant St. Agnes by Scilly/ daerse partije Schapen/ Beestiael / en Conijnen af mede namen; Sonden oock eenige Sloepen in de Bay om die te gronden/daer die van 't Casteel lustig op schooten / doe volgden 4. grooter Schepen/ visiteerden alles/ deden jacht op alle Eng. Schepen/ dan hadden veel westelijcke winden: Kruysten ettelijcke dagen voor Vaelmuyen / daer niets voor viel / als een Brander verging door versuym / soo men seyt: Den 23. quamen de Hollanders voor Dartmout/ 55. zeylen sterck/ en settent metten avont onder Torbay; Waer op d'Eng. strant vol Soldaten verscheen / dan men liet haer een Witte Vlagh sien waeyen: Anderhalf mijltje van Pleymuyen stapten 300. man in Sloupen om in Devonshire te Wenzburry te Landen/ dan de Boeren waren op de been/ echter kregen by de 400. Schapen/ en partije grooter Beestiael: Daer na poogden met een Wit Vlagje eenige Vivres te krijgen/ de Boeren seyden / 't was te doncker op den avont / komt morgen/ wy geven wat gy begeert door ordre van onsen Officier: Den naesten morgen vroegh stelden sy by Cawlant de Kust in all'arm/ daer Thomas Allen 't bewint had/ schietende dapper met schroot en Musquetten: Dit was de leste Actie van Hostiliteyt / want den Gener. de Ruyter advijs krijgende datte Vrede tot Breda getroffen was/sont zijn Boot met een Witte Vlag aen Lant/en den Vrede versekerende/ quamen met approbatie van den Graef van Bat/Gebieder van die Provintie/de Ridder Jonathan Frenauley/ Commandeur/ Major Sparck / en Lord Windham met 't selve Boot aen 't Schip van den Gener. de Ruyter / die haer met 13. schooten ontfong/ omringt van meer andere Booten; in de vertreck-Kamer met de With / Graef van Hoorn/ Dolman/ en wel 20. Capiteynen zijnde/ sprack men van 't op-houden der hostiliteyt / en de getroffen Vrede; Den Ridder Jonathan hier wegens den Graef van Bath zijn bootschap doende / vereerde van diens wegen een Present aen den Gener. de Ruyter tot zijn eygen Tafel / maer hy excuseerde hem dat hy geen meerder ververssinge de Nederl. Vloot konde toe-brengen / te meer oock om dat den getroffen Vrede noch niet en was gepubliceert / doch soude daer toe cito ordre van den Koningh afwachten: Nae veele beleeftheden en complimenten van wedersijden / dronck men eerst de gesontheyt van den Koning van Engelant / daer 13. Canons op

gelost

gelost wierden ; Doen insgelijckx op de Staten Generael gesonthept/ en daer na op eenige particuliere Heeren / daer 9/7/ en 5. salvos op wierden ghelost / soo datter over de 180. schooten wierden gedaen ; Alsoo zijn d'Eng. Officieren weder wel onthaelt/ in alle sekerhept mett. Holl: Boten in Engelant te Lande geset: Dien avont sont den Lt. Gouverneur met een Kits van Tomas Allen aen den Heer de Rupters boort / een Present van allerhande delicate Spijse / nessens een schoon Ree-Hartje/en Vruchten na 't Sapsoen/die hy ontfong met 7. schooten/ en liet de Kets met soo veel erkentenis van boort gaen als de courtosie / die men aen hem gedaen had / waerdigh was ; En dus gingen sy van daer t'zepl den naesten Donderdag smorgens by 2. uren ; De Engelse sonden een Fregat na/ om te verspieden of noch ergens gelant mochte worden : Immers de tijdingen upt Hollant gaf de Engelse wel hoop tot Vrede / maer dese Vlooten haere Zee-Kusten in all'arm houdende / bleven sy even ongherust : Want Duc de Jorck beval langst de Revier op d'eerste allarm alle de Rupterije en 't Voetvolck onder Sr. Sandijs en Howard ghereed te zijn / den Coll. van d'Admiraels Regiment te Harwits leggende/ packte sig cito derwaerts : Tot Chattam hadden de Graven Middleton / en Douglas 't bewint ; Terwijl men Commandeur Pet in den Towr te last lepde / dat hy al 3. Maenden voor dat de Hollanders te Chattam quamen / hem bevoolen was al de groote Oorlogh-Schepen te doen brengen in den Dock / konnende geen reden geven van zijn versuym hier in: Had mede ordre gehad 30. soo Pinassen als Booten gereed te maecken / tot bewaringe der Branders / die men noch ghereet maeckte/ en van dese wasser niet een vaerdig / daer 3. van de selve 't verbranden der Royale schepen na yders oordeel hadden konnen beletten/ &c. Het Collegie van d'Artillerije wiert mede beschuldicht / datse het Fort Schernesse soo qualijck voorsien hadden gelaten : Den Koningh vereerde doe eenen Browen / Capitepn van een Brander / met een Keten en Penningh daer aen/ om dat hy in 't Vlie de meeste schade met branden had gedaen. De Fluyt Veenenburg met 34. st. doen achter Engelant om na Indien gaende / raeckte in onmacht door contrarie Winden / en verviel aen de Vlaemse Eplanden in handen van Jeremias Smit zijn Esquadre : Soo kregen d'Engelse mede een ordinaris Convoper 't Raedthuys van Haerlem 34. st. / die na 3. Fregatten hem zijn Capitepn / Lutenant en 18. Maets doot geschooten hadden / hem tot Humber in Schotlant met 2. Coopvaerdijers op-brachten : Een Schotse Kaper nam doe op de Elve 8. Smacken/ die met Goederen na Amsterdam wilden : Dit verlies en 5. Straetsvaerders by de Rovers van Algiers nieulijckx genomen/ ontstelde de Kooplien van Hamburgh seer / Wordende oock van Engelant gedreygt/ dat sy tot Withal geen Neutralitept souden bekomen/ indien sy d'Engelse Schepen op de Elve verbrant / niet en restitueerden : Capit. Gelepn Jansz. quam te Vlissingen upt West-Indien / daer hy 13. Eng. Schepen had verovert / en de seer grooten buyt in 3. Schepen geladen / die hy achter Engelant om/ mede bracht/ de andere * Schepen waren door de zijne verbrant. Den Cancelier Hijde was maer onlangs in plaets van den overleden Tesaurier/ Luten. van Wilts ghewo rden ; Nu niet hooger konnende / keert de

* Hy bracht mede een Eng. Caper met 20. st. en een Fluyt seer kostelijck geladen.

de Fortuyn/ zijn Huysvrou komt te sterven/ en daer door seer bedroeft/ scheen zijn Functie van 't Zegel te verdrieten / men sprack oock van eenige onlustige woorden met Prins R. gehouden; Immers den Koning dede den Cancelier, die buyten op zijn Lustplaets vertrock/ 't Zegel af-eyschen / dat gevende aen een ander. Doe quam den Hertog van Buckingam sich vrijwilligh binnen Londen in den Towr presenteren/ om sich te verantwoorden/ gelijck hier naer met de decadentie van den Cancelier/ den Hertogh weder op den hoogsten trap geraeckte. Den 10. July storf te Chelsey den Hertog van Cambridge/ tweede Soon van Duc de Jorck/ 't Hof van Withal stack sich daer over in den Rou; Hy was speelende in 't Parck gevallen/ daer van den Buyck seer zwol / en de Doodt op volgde / men gaf om te behouden hem alles wat hem luste/ en was om van Lucht te veranderen in 't Huys van den Bisschop van Winchester gebracht/ maer 't Leven vluchte daer uyt. Eenen Monsr. Gremier te Londen gekomen over de Franse Gevangenen / wierde op 't Casteel van Windsor in verseckeringe tot nader ordre gestelt. Zijn Majest. maeckte oock den Rotterdamsen uyt-gebannen Heer Kivit Baron ; En sont tot des selfs restablissement aen de Staten Generael in 't Frans desen Brieff:

H*Auts & Puissants Seigneurs, nos Bons Amis, Alliez & Confœderéz.* N'ayant pas voulu emberasser le Traité a Breda d'aucune affaire particuliere, ou le commune bien des deux Nations, & celuy de toute la Chrestienté, est si fort Interessé, nous avons creu ques 'el est fait, comme nous doutons pas, vous ne seriez pas de difficulté & accorder a nos instances le restablissement du Sr. *Kievit* dans ses biens & Charges & la revocation des Sentences faites contre luy, sur l'asseurance, que nous vous donnons sur nostre parole Royales que le dit Sr. *Kievit* n'a jamais tenu aucune correspondence, directé ou indirecté avec nous devant qu'el' est sorty de vos territoires, & que depuis il n'a jamais fait ou dit chose quelcunque au prejudice de son Pais, s'il a desire la Paix avec ardeur, a cet heure qu'elle est faite, elle semble une faute bien Pardonnable & une chose qui vous pouvez bien donner a nostre priere & a la bonne correspondence & amitie, qui nous sera commune utile a l'avenir, desquelles nous desirons que le Pardon du dit Sr. *Kievit* soit la premiere caution, & ainsi nous prions Dieu de vos avoir Hauts & Puissants Seigneurs en sa sainсté & digne garde. Escrit a nostre Cour a Whitehal ce 15. Jour de Juillet 1667. Vostre bien bon Amy

CHARLES R.

Par le commandement de sa Majesté, A. ARLINGTON.

Het Turckse Leger in Candia bleef noch even obstinaet die Hooft-Stadt te belegeren: Nu en dan sach men haer en der Christenen Legers prevaleeren/ mette Militairste konsten ter Weerelt: Op 4. Bolwercken hadden sy gedurigh gearbeyt/ echter te vergeefs/ nu kregen sy/ dan de Christenen versterckinge/ en dus liep dit gantse Jaer ten eynde met een loffelijcke tegenweer: Doen arriveerde te Venetien den gevangen Turk Boadmadam, met sijn Neef/ gevangen in de Caravane/ en afgesonden door den Generael/ met 20. Soldaten in 2. Peotte/ wiert na Padua vervoert / om bewaert te worden op 't Casteel van Verona: Hy schreef zijn ongeval uyt Italien aen den Turksen Keyzer en Primo Vizir / verhoopende een beter tractement als 2. Seguins die

men

men hem daegs hadde toe-gelept: Venetien echter socht / en bequam by den Paus en andre Roomsche Potentaten weynig troost / elck had sijn eygen Intrest: Den nieuwen Paus Clemens hadde te veel te doen mette Creaturen / Vrienden / en Cardinalen / daer over Pasquijn sijn Backhuys openende/ aldus sprack:

Multa præclara moriens Pontifex locutus est de se,
Magna de suis consanguineis:
Mala de Principibus:
Pejora de Regibus:
Pessima de Cardinalibus:
Parum de Ecclesia:
Nihil de Deo.

Hier quam by d'ambitie der twee Cardinalen Cessi en Albicci / die eer den Paus gekooren wiert/ dusdanige Tale werden gesegt samen voerden:

Se il Spirito va faré questa Electione, sara Odescalco,
Se il Populo Barbarino:
Se li Francesi, Farnese:
Se li Spagnouli, Rospigliosi:
Se il Diavolo, uno di noi due.

Maer andre hadden van Paus Clemens beter gevoelen / wijl hy alrede 74. Jaren out/ en swack/ echter swaerlijvig van Persoon sijnde/ namen ten besten dat hy 't Broot een once swaerder liet backen/ onaengesien 't selve den Kercklijcken Staet 2. Millioenen en 200000. Kroonen quam te kosten: Waer over men hem dese gunst-vaersen toe-sont:

C. N. P. O. M.
Religione, Consilio, Integritate, Munificentia.
Et quam induit nomine Clementia spectatissimo.
Auspiscatissimum Principatum,
Paremque publicis votis Ætatum venerabundus deprecatur
Pro Annonæ amplificatæ beneficio gratissimus.
S. P. Q. R.

Paus Clemens begeerde niet dat men zijn Vrienden Prins / Don / ofte Excellentie soude noemen; Yder begost goede hoope op zijn Regeeringe te hebben/ en de Arme Lien begosten om zijn lang Leven te bidden/ men sprack oock aldus/ Clemens, Clementis nomen & omen habet.

Binnen Florencen ghelach doe de Hertoginne van een Jonge Princes/ die men Doopte Anna Maria Louise, en dat sonder eenige Ceremonie/ gelijck men elders wel al te veel gewoon is.

Met aengenaemheyt was den Poolsen Rijckxdagh den 19. Mey smorgens ten 4. uren/ te Warzan gescheyden: Maer dit mooy weer verging haest; den Coning scheen melancolijck/en in een Klooster te willen gaen/ wijl veel Adels Moorensteyn den Cancelier aenhongen/ die men Fransgesint oordeelde; Maer den Adel zwoeren daer tegens / vermaenden Moorestepn tot zijn plicht / seggende / dat Poolen niet dan van Poolen geregeert en soude worden / of indien hy 't ander socht/ sy hem een Franse Martelaer souden maken: Zy lieten hem

nu noch passeeren/ maer op het minste subject was zijn Sententie gemaeckt: Den Koning echter bleef rusten als een Heremijt in 't Klooster van Camigdolid/ willende geene Menschen sien of hooren spreken/ als bedroeft over het verlies zijner Koninginne; Wiens Hart in de Kerck der Visitatie/ volgens haer Testament is begraven/ met die solemniteyten/ dat alle de Geestelijcke van Warzau soude voor aen gaen/ en daer na de Edelen van de Kroon; Den Marschalck dan droegh den Scepter/ den Schatmeester van Littauwen de Globe/ en den Littause Groot-Cancelier de Kroon/ en sulckx op Kussens van geborduert Gout/ doe volgden den Bisschop van Plezko mette Bootte waer in 't Hart lach/ onder een Hemel van Kamer-Jonckers; Ter Kercke komende/ dede den Jesuijt P. Jourdan na de Misse een braef Lijck-Sermoen/ het Hart is in de Capelle/ maer 't Cadaver snachts in de voorsz. Kerck by-geset, Van waer het den 16. Augusti is ghebracht een quartier uyrs van Cracouw/ daer het gebalsemt soude werden/ en geset op sekere oort die den Koning verkozen had en sy/ om aldaer te samen begraven te leggen. Ende men sach dewijl den Kouingh sich langs soo meer absenteerden van de publijcke affaires/ in Poolen veele Geschriften daer tegens uytkomen/ ontradende zijn Majest. van sulcks/ mits het quade gevolg. Den Jongen Moscovisen Prins genegen om na Cracau ter Studie te gaen/ begost sich seer minlijck en wel tegens de Poolse Natie te dragen/ oock tot de Christel: Religie affectie toonende/ niet sonder hoope van Successeur der Poolse Kroon te zijn/ eenige gaben voor/ hy van de Griekse tot de * Roomse Religie sig wel soude willen schicken. d'Evangelise en Gereformeerden in Ongarijen schuwende de groote onkosten van hare Kinderen buyten 's Lants ter Schoolen te leggen/ resolveerden een Academie tot Epperies op te rechten/ en ontboden diverse Geleerden en Professoren/ &c. 't Keyzers Hof had hier geen behagen in/ als strijdende mette leste Resolutie in hare Vergaderinge grnomen/ende ontbooden alsoo de Magistraet van Epperies na Weenen ten Hove. Men hoorde doe dat Archangel den 26. Mey met ontallijcke Huysen en Goederen was af-gebrandt/ daer onder het Engelse/ Duytse/ Klincken en Russise Hof/ met al de Hal en Tol-huysen/ en al de Ambarn oft Packhuysen van de Caarze Majesteyt/ mede alles wat aen de water-kant stont/ en de Kerck voor 't Slot/ daer 't vuyr allereerst gedempt wiert: Hier verbrande 3000. Vaten Pot-As in de Russise Spijckers/ en wel 30. Scheeps-lading Goederen van Uytheemse Kooplien/ die alles byna verlooren/ blijvende maer eenige weynige Packhuysen staen. In Nedersachzen was het doe soo grooten droogte/ dat men de Beesten van verre 't water most toe-brengen/ 't Hoy was verdort: By Freyburgh waren de Wateren meest door hitte vergiftight: Door Donder en Hagel storte op diversche Plaetsen Huysen en Kercken ter neer/daer aen een ander sijde d'Elve door over-vloeyen het lage Lant beschadigde: In Switserlant viel doe ongemeen veel Sneeu: Te Schafhuysen was een Aertbevinge die des Stadts Wallen ruyneerden/ daer op den brant in eenige Huysen komende/ het grootste gedeelte der Stadt/ in asse raeckten: Geneve en de Cantons waren doe sich wapenende tegens het

* *Seecker Vorst na een Rooms Koninckrijck staende, zeyde eenmael, dat Rijck van . . . . is wel een Misje waert, en hy veranderde van Religie.*

het Savoys onweder / meer als opt. Men had te Stocholm uyt Koninghs last na 't Eylant Oesel gesonden Dr. Wendelin Sibilisten en eenige Natuyr-kenders / om te ondersoecken de nieu ontsprongen Zout-bronnen; die sy bevonden hun wel lieten tot gebruyck van Koken / en brachten ten Hove soo wit en fraey Zout / dattet tegens 't Lunenburgse op mocht / weshalven men daer een Koyale Zout-Magazijn wilde stabileren: Sweden doen aen-ghesocht by Vranckrijck en den Keyzer / scheen nu meer na den lesten te inclineren / doch opende sich niet. Den 9. July was den Grave van Oldenburgh Anthonius Gunther overleden / in het 80. Jaer zijns Ouderdoms; Den Koningh van Denemarcken dede strackx door zijn Gebieder in Holsteyn / als Erfgenaem / de Inwoonders en Boeren den Eed af nemen / als oock die van Delmerhorst: Zijn Gedenck-Graf was in 't Hoogduyts aldus:

't Is veel dat dezen Heer en Graeff soo lang geleeft heeft:
Waer om? Om dat zijn Volck soo sterck voor hem gebeen heeft:
Soo heeft hy hun gewis seer wijslijck geregeert?
Soo was 't: hy stont getrouw; Ick eere die my eert,
Bescherme elck; Is 't Krijg, 'k behoed U voor die straff;
Der Weduw, Wees, en elck, my prijsen sal in 't Graff.

In dese maent Troude de Koyale Prins van Denemarcken met Charlotta Amelia, Dochter van de Landtgraven van Hessen; Die haer over Hamburg begeleyde / werdende in beyde Anze-steden treffelijck onthaelt / by Nacht van Speellup / by dach met Presenten; Den Bruydegom quam haer tot Lubeck af-halen. Den Bisschop van Munster in dese tijdt weder veel Volck wervende / schreven de Heeren Staten Generael aen hem desen Brief:

HOogwaerdige, &c. Wy werden van alle oorden geadverteert, dat u Vorstel. Doorl. wederom aensienlijke Wervingen te Voet en te Paert voorneemt, 't welk contrarie is 't 7. Art: van de Vredens Tractaten den 18. Apr. 1666 tussen desen Staet en u Vorstel. Doorl. gemaekt en gesloten: So hebben wy uyt een Vredeliev. gemoet goet gevonden mits desen u Vorstel. Doorl. Vrund-nabuyrlijck en ernstelijk te versoeken, datte selve daer van wille desisteren, om ons geen regtvaerdige oorsake van ombrage en jalousie te geven: En sullen hier op u Vorst. Doorl. weder schrijvens met Brenger deses verwagten, om te weten, waer wy in dese sake ons op te verlaten hebben, biddende God Alm. dat, &c. Gegeven den 11. Juny 1667.

Den Bisschop van Munster antwoorde daer op:

UH: M: schrijvens van den 11. Juny, is ons eerst den 19. daer aen namiddags verhantreykt, en daer uyt den inh. verstaen, hoe datte selve van alle kante geadverteert sijn, dat wy weder ondernamen groote Wervingen van Voet en Paardev. en sulcx tegens 't 7. Art. van den Vrede op den 18. Apr. 1666. tusschen haer en ons gesloten, waer over de selve uyt een Vredeliev. gemoet hadden goet gevondẽ, ons gants Vrund-nabuerlijk en ernstelijk te versoeken, dat wy daer van wilden desisteren, om aen haer geen regtmatige oorsaeck van ombrage en jalousie te geven, deswegen met Brenger deses antwoorde verwachten, om te weten waer op sy haer

 had,

hadden te verlaten: Hier op mogen wy de selve desgelijcx met Vredelievende gemoede tot antwoorde seggen: *Ob swar, nach dem wir nach mit Ew. Hochmogentheiten getroffenen Frieden unserseits uns in allen beslissen dem selben gantzlichen nach zu leben und etwa nicht vollig die Anzhal Volcker in Dienst behalten, welche wir allein zu Besetzung unserer festen Platze vermoge desselben nohtig ermassen: Dasz wir jetzo wegen in der Nachbarschaft hin und wieder starck fortgehender Kriegs-Armatur nicht geubriget seyn konnen gemelte Anzhal zu ergantzen, und ferner so viel auff die Beine zu bringen, die uns, vermog der Reinischen Alliance und des bevorstehenden Westfalischen Creyts-Tages præparatorien oblieget, und allerdings den Reichs Constitutionem, Instrumento Pacis, und den Fursten Rechten gemasz ist, solches aber zu keiner andern Intention, als zur Versicherung unserer Landschafft, und des gemeynen Kreyses, zumahlen aber nicht einiges benachbarten, weniger E. Hochmogentheiten Beleidigung gemeint ist. Alzo befremdet uns etzlicher massen, dasz die selbe so bald irrigen bericht Glanben zu gestellet, und auff ein irriges præsuppositum sothane Werbung in Verdacht ziehen. Ersucken daradff E. Hochmogentheiten miedeige ombrage und jalousie fahren zu lassen, und vielmehr mit uns in guter Nachbarschafft, Frieden und Einigkeyt zn leben. Verbleiben Ew. Hochmogentheiten zy Erweisnng angenehmer Diensten bereit, &c.*

De Coninginne Christina by Noortkopping 20. mijlen van 't Sweetse Hoff gekomen/ ontfongh daer eenige mishagelijcke Brieven/ waer over sy den 26. possato weder over Helsingborg na Hamburg toogh/ daer haer den Veltheer Wrangel quam verwellekommen: Ende hare Majest. een groote Feest over de verkiesinge van Paus Clemens de IX. aen-stelde: 't Welck in presentie van ontallijcke Menschen begost den 15. Julij ten elf uren: 't Eerst dat men dede was 't gespeel van allerhande Instrumenten/ daer onder 't gesang van 3. Italianen en andere/ daer na wiert de Misse gedaen/ terwijl men uyt eenige kleyne Stucken los brande/ en Aelmoessen onder den Armen uyt deelde; Ten een uren sach men roode en witte Wijn door den ander speelende/ voor 't Volck loopen/ 't welck duerde tot 6. uren toe/ in welcke 12. volle Vaten zijn uyt-geloopen: Maer de Hamburgers die desen Wijn wat te veel in namen/ wierden als van een Circise dranck sommige tot Swijnen/ die in slick op straet bleven leggen/ andere tot Apen/ Beeren/ Wolven/ andere droncken/ wilden als Vogels vliegen/ beseerden en quetsten hun dapper/ ettelijcke bleven doot/ eenige gingen als Schapen/ &c. 's Avonts ontstack men 50. Wassen Kaerssen/ die aen 't Logement van de Coninginne gehecht waren/ waer nevens door 100. tusschen-brandende Lampen men seer konstig uyt-gebeelt sach staen/ Clemens Nonus, Pont. Max: vivat: Dit duerden by na een half uyr/ wanneer tusschen de Dienaers en de kijckers een krackeel begost/ doch wierden door de Burger-wacht en Soldaten/ wijl 't geschil periculeus toe-nam/ gestuyt/ want 't Canaillie plonderden al 't Vuyrwerck en wierpen 't ter Vensteren in/ liepen op de Deuren/ stormden op de Poorten/ daer goede tegenweer gedaen wiert/ soo dat eenige doot en eenige gequetst wierden: De Coninginne retireerden haer aen een heymelijcke Plaets uyt haer Logement/ tot dat 't gepeupel ghestuyt was: Alles dan in stilte ghebracht/ zijn de beschadigde door de Koninginne eeniger maten daer na vergoet; Maer die van Hamburg namen in dese Feesteryen geen behagen.

Wy

Wy hebben op Folio 78. gelaten de aengeſtelde Vrede-handelinge tot Breda: De eerſte Conferentie is aldaer gehouden met de meeſte geſchicktheydt op den 4. Junij: En men had weynigh moeyten om dit groote werck te volvoeren / wijl d'Engelſen hare pretenſe op de twee Schepen de bon Avontuyre en Henry bon Eſperance niet alleen lieten varen / maer ſtonden tot een Equivalent oock toe de wiſſelinge van 't Eylandt Pouleron in Ooſt-Indien / daer Cromwel wel eer Hollant om beoorlogde / tegens Nieu Nederlant in America te verwiſſelen: De diſcourſſen ſoo hier als elders by d'Engelſen daer tegens gevoert wierden / als of Pouleron ware onwaerdeerlijck / voeghden de Nederlanders daer op / dat Nieu Nederlant Kooren-rijck / was vol Hout tot Scheepſ-bou / beplant met Hennep / Vlas / &c. bequaem tot den Handel van Slaven / Viſvangſt van Terraneuf en Backelliau: Profitabel om den Bevershandel / en de Commercie op Curaſſou: Te gheſwijgen de profijten van Tabak / &c. Doch elk ſtapte 't zijne over: daer viel dan niet te doen als voor het toekomende een Tractaet t'ontwerpen / met comprehentie der Geallieerden / 't welck nu t'elckens door het tuſſchen gaen van de Heeren Sweetſe Miniſters (nu Mediateurs) tuſſchen de twee ſtrijdende partijen ſeer loffelijck beyvert / ende ſoo verre gebracht wiert / dat op den 10. Julij te Breda de onderteeckeninge van dat Tractaet volgde: Van dit ſucces wierde ſtrackx al om advijs geſonden / en dede den Heer Beverning na Hollant / de Heer P. de Hubert na Zeelant / en den Hr. d'Eſtrade een keertje na 's Gravenhage / Johan Coventry / Neve van den Ambaſſadeur Coventry / ging over Zeelant op Londen / keerende op zijn tijdt mette approbatie van den Koningh (die ſulckx 't Parlement had bekent gemaeckt) ſpoedigh weder te Breda: 't Was wel ſulckx dat men te Withal den 20. Julij tot ſavonts laet had na geſien de voorige Tractaten met Vranckrijck en Denemarcken / maer den Koningh approbeerde en ondertekende 't geaccordeerde / dat beveſtigende met 't Groot Zegel van Engelant / ſpoedigende dito Coventry met de witte Vlag datelijck weer na Breda:

Den

* De Heeren Gevolm. quamen te Breda om Vrede te maken, haer Dienaers te dartel onderw. krackeeldẽ, en ſommige van hun bediſputerende wie de heerlikſte Intrede van allen had gedaen, gaf den tweede die ſulcx ontkende, een oorbant: 't Was egter waer dat Eng. geen koſtẽ, als Ceremoniael ſijnde, in deſẽ heeft geſpaert: Daer om ſy draelden al wat lang eer ſy den 1. Juny te Breda binnen quamen, daer ſe ſmidd. ten 2. ur. by 't Speelhuys door den Command. Overkercke binnen wierden geleyt; d'Eng. hadden hun Ruyters in tween verdeelt, een gedeelte van hun had 16 Pages by ſig, doen 4. Trompettrs met Silvere Trompetten, in Root Fulp, en koſtelijk geborduert, mette Levrye van den Kon. van Eng. op den rugge een Konings Kroon, en C R. hebbende; doe 2. Edell. van haer Excell. te Paerde, daer agter den Marſchalck, doen volgden d'Eng. Ambaſſadrs. met haer zevenen in een vergulde Carotſe met 6. Paerden, daer op lagen 9 goude Kroonen daer af de middelſte de grootſte, was voorts rijkelijk verciert, 24. Pages liepen daer rondſom, doe volgden nog 3. Eng. Carotſen, yder met 6. Paerden, waer na 't tweede gedeelte der Ruyterye haer geheelen Treyn, ſeer wel geordineert, beſloot: Aen de Poort aldus verwellekomt, zijn in haer Logement begeleyt, en op koſten van den Staet getracteert, waer na ſy de viſites van al de vremde Ambaſſadeurs ontfongen.

Den Gesant Clingenbergh gingh met het getroffen Accoort/ ende quam op den bestemden tijdt met de Ratificatie van sijnen Koningh weder te Breda: Vranckrijck trotteerde wat langer/ daer op eenige Spaensgesinde wilden duyden/ als of die Kroon ongenegen waer/ en al voor af een bysondere Ligue voor altijt met Engelant tot nadeel der Geun: Provintien hadde gesloten/ en St. Christoffel met 't Lant Arcadia in 't noorden van America d'Engelse restitueren/en Vranckrijck weder aen Engelant Antigua/Montseratte/ &c. had belooft/echter dese speculative gedachten belette de Vrede niet/ die volgde/ en 't was den 24. Augusti 1667. dat de leste hant aen dat grote werck wierde gelegt/ komende alle de Ambassadeurs ten 11. uren voor de middagh op 't Casteel ten Hove/ begeleyt door de Ruyterye/ eerst de Sweedse/ doe de Engelse/ doe de Franse/ Deense en haer Ho: Mo: Gesanten/ die yder tot hun Vertreck in traden; En van daer in de generale Kamer/ omset met 16. Leening-stoelen/ de ronde Tafel overhangen met een groen Felpen Hemel/ alwaer na gedane complimenten/ die den Hr. Flemming uytsprack: Ecce quam bonum & jucundum est Fratres habitare in unum: En daer na door den Graef van Dona seer bevallig en rustig wierde geconfirmeert: Terstont hoorde men hier op 3. mael 't Canon van 't Casteel en de Wallen los branden/ alsoo op dat moment de respective Secretarissen hare Custodien geopent/ de stucken aen haer Heeren Meesters hadden overgelevert/ in welcke solemniteyten den Heer van Beverningh het eerste Instrument vertoonde aen den Franssen Ambassadeur Monsr. de l'Estrade/ en so voorts mutuelijck aen malckanderen: Hier op traden de Heeren Mediateurs binnen/ aen welcke de voorsz. stucken geaddresseert zijnde/ gingen de drie eerste Partijen uyt in 't Vertreck van hare Hoog Mog: Afghesanten: Naer Collatie der opgemelte stucken/ zijn de Sweedtse Mediateurs vertrocken met de selve Instrumenten na 't Vertreck der Engelse Ambassadeurs/ seggende/ nu gekomen te sijn om aen soo heylsamen werck de leste hant te slaen/ &c. Vertoonden haer/ en soo deden d'Engelsen/ hunne stucken aen de Mediateurs/ die en oock d'Acte van Publicatie onderteeckenende en verzegelende/ met welcke stucken de H. Mediateurs hun hebben vervoeght by de drie eerste Partijen/ en aldaer na een generale Vertooninge en Onderteeckeninge van de Actens/ zijn eyndelijck in 't Vertreck van haere Ho: Mo: in gekomen d'Engelse Afgesanten/ alwaer den anderen met de meeste vriendtschap ende vreugde hebben omhelst en geluck gewenscht/ onder welcke Ceremonien den Heer Flemming helder uyt sprack: Dat hy wenste dat Godt de Heere alsoo hare herten wilde vereenigen, gelijk zy de Handen in den anderen gepalt hadden, &c. Datelijck hoorde men die selve woorden noch eens door een ander der Sweetse H. Mediateurs repeteren. Dit soo gewenschte Vredens Verbont/ begreep in sig alle dese navolgende Articulen: Ken=

* Woensdaghs voor het Ondertekenen van de Vrede, waren op 't Speel-huys van zijn Hoogheydt buyten Breda getracteert door Monsr. de Gourville, (goede Vrient van Monsr. Foucquet) de Heeren Franse Ambassadeurs, den Marquis de Haulterive, den Grave van Bouckhoven, &c Namiddaeghs is Godt gedanckt over de Victorie op de Reviere van Chattam, maer niet gevuyrt, om dat Breda, ten opsichte van Vrede-handelinge, als een neutrale Plaets wierde geconsidereert.

* Al de Conferentien waren gelijk d'eerste op den 4 Juny, doe al d'Ambassadrs. haer Credentialen en Volmagten over leverden, in bysondere Vertrecken, en niet in de Kamer van Conferentie: De Franse Ambassadrs. gemeenlijk te voet komende, d'Engelse en Sweetse met uytstekende pragt, en magnificentie, maer de Nederlantse en Deense met grooter eerwaerdigheyt.

KEnnelijck zy allen ende een yegelijcken / die daer aen gelegen is / ofte die daer eenigermaten aen gelegen soude mogen zijn. Also t'zedert enige Jaren herwaerts seeckere geschillen zijn ontstaen / tu schen den Doorluchtighsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heere Karel, de tweede van dien naem / Koningh van Grooot Brittangien / ter eenre / ende de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provintien ter ander zijde / de welcke soo verre zijn ghereesen datse niet alleen tot een openbaren en hevigen Oorlogh zijn uytghebor sten / nemaer oock den Doorluchtigsten/ Grootmachtigsten Prins ende Heere / Heere Lodewijck, de veerthienden van dien naem/ Alder-Christelijckste Koningh van Vranckrijck en Navarre/ gelijck oock den Doorluchtighsten/ Grootmachtighsten Prins ende Heere/ Heere Fredrick de derde/ Koningh van Denemarcken en Noorwegen / ten opsichte van de Verbonden die de selve met de hoogh-gemelte Heeren Staten hadden op-gerecht / in de partye hebben getrocken / waer door ontstaen is een groote stortinge van Christen Bloedt / met seer groote schade wederzijdts vermenght: Dat eyndelijck door de Goddelijcke goetheyt gebeurt is/ dat den Doorluchtighsten / Grootmachtighsten Prins ende Heere / Heere Karel, der Sweden/ Gotten en Wenden Koningh/ volgens sijne sonderlinge liefde en affectie/met de welcke hy dese strijdende Koningen/ en de Heeren Staten Generael / oock hare respective Rijcken en Landen is toegedaen / en daer en boven uyt een begeerte/ om te herstellen/ ende te conserveeren de publijcque welvaert ende ruste van de gemeene Christenheydt / ende dienthalven interponerende sijne vrundtlijcke ende sincere officien van mediatie/ de ghedachten tot Vrede daer door zijn komen hervat te werden: Zijnde ten selven eynde by onderlinge toestemminge van partyen / binnen de Stadt Breda aengestelt een t'samenkomste van Ambassadeurs en Plenipotentiarisen / om welcke handelinge tot een gewenscht eynde te brengen / na dien de Heeren Extraordinarise Ambassadeurs van zijne hooghst-ghedachte Coninghlijcke Majesteyt vau Sweden / Heer Juriaen Flemmingh, Vry-heer in Libelith/ Heer in Nornaas in Lydinge / Sijne Koninghlijcke Majesteyt en 's Rijcks Swedens Senateur / en Raedt in de Cancellarye: Heer Christophorus Delphicus, Burgh-Graef en Graef in Dona; Erf-heer in Carwinden/ Schlovitten/ Burgsdorf / Stockenfels/ en Fischbach/ Sijne Koninglijcke Majesteyts Veldt-Marschalck en Krijgs-raedt; mitsgaders Heere Petrus Julius Cojet: Erfgeseten in Bengstboda en Liungebygaroh/ Ridder/ Syne Koninglijcke Majesteyts van Sweden Cancellarye en Staets Hoff-Raedt/ (dewelcke nochtans niet lange na sijn arrivement aldaer ter plaetse/ dewijl hy met dese Godtvruchtige saecke besigh was / door een onverwachte doodt uyt het leven geruckt is) uyt name en van wegen haren genadigsten Koning en Heere/alle vlijt/dexteriteyt/en voorsienigheyt oprechtelijck/en sonder 't selve sich te laten verdrieten/ hebben aengewent; Dat oock hoogst-gedachte Heer Koning van Groot Brittangien/en de hoogstgemelte Heeren Staten Generael/trachtende na so een loffelijck oogmerck/ tot 't voltrecken van de geseyde Vrede/gecommitteert en gedeputeert hare Extraordinarise Ambassadeurs en Plenipotentiarisen / namentlijck Heere Denzel Holles, Vry-heer van Ifeild/Ec. Koninglijke Raet/ en Heer Henricus Coven-

trye: Soone van de hoog-ge-eerde Thomas/ Baron van Coventrye/ bewaerder in zijn leven van 't groote Zegel van Engelant/ Edelman van zijn Majs. Slaepmaecker/ Raetsheer in den hoochsten Raet/ of Parlement van Engelant/en Commissaris tot de Lant-gerechten over 't Rijck van Yrlant/ ter eenre; Ende de Heeren Gedeputeerden ter Vergaderinge der Heeren Staten Generael van wegen de Provintien van Gelderlant/Hollant/Zeelant/Vrieslant/ Groeningen/ende de Ommelanden: Eerstelijck/den Heer Hieronymus van Beverninck, &c. den Heer Petrus de Hubert, Heer van Rengerskercke/ Everswaert/Ec. Raedt en Pensionaris van de Heeren Staten van Zeelant;ende den Heer Allardus Petrus Jongestal, eerste Raeds-heer ende President vant 't hooge Hoff van Vrieslant; uyt krachte van die Volmachten/ de welcke op den vijfden Mey laetstleden verleent/ en in den aenvang van de handelinge over-gelevert zijn/ ende oock naederhant den Heere Adolphus Henricus de Ripperda tot Beurse; Heere van Heer-Jans-Dam/en den Heer Ludolphus Tiarda van Sterkenburgh; Heere van Weede/Surdijck/Nyencloostet/volgens de nadere Brieven van Volmachten van den acht-en-twintigsten deser maent Julius/ gedeputeert zijnde tot solemneelder ondertekeninge van de gemelte Tractaten/ ter ander zijde: Soo is na behoorlijcke onderlinge uytwisselinge der Volmachten/ (welckers Copyen op 't eynde van dit Instrument van woorde tot woorde zijn geinsereert) op de volgende wijse over een gekomen/ en verdragen/de onderlinge Vrede/ Vruntschap en Confœderatie.

IN den eersten/ dat van desen dach aen sal wesen een oprechte/ bestendige/ onverbrekelijke Vrede/vrientschap/ oprechter/ nader en naeuwer verbintenisse en Unie/tussen den Doorluchtigsten Koning van Groot Brittanjen/ en de Ho: Mog: Staten Generael der Vereenighde Nederlantse Provintien/Landen/ Lantschappen en Steden/ ouder wederzijts gebiedt/ sonder onderschepdt van Plaetsen gelegen/ mitsgaders tusschen hare Onderdanen en Ingesetenen/van wat stant die oock souden mogen wesen.

2. Item/ Dat voortaen sullen ophouden en vernietigt werden alderhande oneenigheden/vyantschappen/tweedrachten en Oorlogen/tusschen de gem: Koning/en de voorgem: Heeren Staten Generael/ en der selver Ondersaten en Inwoonderen/ en dat wederzijts partijen haer t'eenemael sullen onthouden van alderhande berovingen/plonderingen/beschadingen/ injurien en troublen/ so te Lande als ter Zee/ en versche wateren alomme/ en dat voornamentlijk in wederzijdts Landen/Heerschappyen/Plaetsen en Gouvernementen/van wat conditie de selve oock soude mogen zijn.

3. Item/ Dat alle offencien/injurien/schaden en verlies/dewelke den gem: Heer Koning/en des selfs Ondersaten/ ofte de voor-gem: Heeren Staten Generael/en der selver Ondersaten/van d'een of d'ander zijde/gedurende dese Oorlog/ ofte voor desen in eenige voorleden tijden/ uyt wat oorsake/ ofte onder wat pretext sulckx soude mogen zijn/ d'een van den anderen hebben geleden/ sullen werden vergeten/en t'eenemael uyt de gedachten gestelt/ even al of gene van de selve opt en waren voor gevallen; Doch op dat oock de gemelte Vrede/ Vruntschap en Confœderatie op vaste en onwankelbare fondamenten moge steunen/ en op dat van desen dach af alle oorsaecken van nieuwe twist en oneenigheden mogen

mogen werden afgesneden/soo is daer en boven vast gestelt/dat yder van de ge-melte partyen/met volkomen recht van hooge heerschappye/ eygendom en be-sittinge sal houden/ en besitten in toekomende al sodanige Landen/ Eylanden/ en Steden/Forten/Plaetsen en Colonien/ so veel als yder gedurende dese Oor-log/ ofte door de selve/ t'eenigen tijde herwaerts/door gewelt in de wapenen/ of op eenige andere wijse van te vooren sijne tegenpartye heeft afgenomen/of ont-houden/en dat in dier voegen/so als hy de selve op den 20. Mey laetstl. geoccu-peert hadde/ en beseten heeft/ geene der selver Plaetsen uytsondert.

4. Dat ook alle Schepen met hare toerustinge en Koopmanschappen / en alle roerlijcke goederen/dewelke gedurende desen Oorlog/ofte van te voren t'e-nigen tijde in de macht van d'een of d'andere hoog-gem. partijen / ofte aen der selver Ondersaten zijn gekomen/sonder eenige compensatie ofte restitutie sullen zijn en blijven aen de Occupateurs/so dat een yeder der selve van 't gene 't welk also geoccupeert is/sonder enige controversie of exceptie van plaetse/tijdt of sa-ken/ werde en blijve Eygenaer en besitter voor altijt.

5. Dat ook alle actien en pretentien/hoedanig de selve ook mogen zijn/of op wat wijse de selve door eenige Tractaten van Vrede/ofte Verbondt voor desen/ en specialijck oock door het vijftiende Articul/van die gene/dewelke in den jare 1662. wierden onderteekent/gerestringeert/gecircumscribeert/ gedifinieert ofte geobserveert zijn/de welcke den gem: Heere Koning/ ende de gem: Heeren Sta-ten Generael/ ofte der selver Ondersaten / malkander over ende weder soude mogen ofte willen intenteren/institueren ofte moveren/aengaende de saken ofte goederen/de welcke gedurende desen Oorlog/ofte t'eenigen voorgaende tijden/ soo voor als naer het gem: Tractaet van den Jare 1662. tot den dach toe van het aengaen van dese tegenwoordige Confœderatie zijn voorgevallen / sullen zijn en blijven krachteloos/ vergeten/ afgeschaft en vernieticht/ gelijckerwijs den gemelten Heer Koningh / en de gemelte Heeren Staten Generael sullen verklaren/en verklaren by desen/ dat sy van dusdanige actie en pretensien/ voor haer/en haer Successeurs/uyt krachte van dese tegenwoordige/eeuwiglijck en t'eenemael sullen renuncieren/gelijck sy renuncieren by desen/soo dat ter saecke van de selve / noyt yets meer van d'een of d'andre zijde sal mogen werden aen-geroert/ noch eenig geschil nederhant daer over over sal konnen of mogen wer-den gemoveert.

6. En by aldien d'een of d'ander partye naer den 20. dach van Mey/ in den voorgaenden derden Articul uytgedruckt/of na de vast gestelde Vrede/ of na de onderteekeninge van de Tractaten deser Confœderatie/ de andere partye quam af te nemen/ende te occuperen eenige Landen/Eylanden/Steden/Forten/ Co-lonien/of andere Plaetsen/so sullen alle een yeder van de selde/ sonder eenig on-derschept van tijt of plaetse/ter goeder trouwe in den selven staet terstont werde herstelt/in dewelcke sy te dier tijdt souden mogen werden bevonden/so wanneer de voltreckinge der Vrede in deselve contreyen bekent sal zijn gemaeckt.

7. Maer om hier namaels te voorkomen alderhande materie van twist en geschil/ dewelcke somwijlen plegen te ontstaen ter sake van restitutie/ of liqui-datien rakende sodanige Schepen / Koopmanschappen/ en andere roerelijcke goederen/dewelke beyde de partijen/ ofte een der selver soude mogen voorwen-

den/ na de voltrocken Vrede te zijn genomen/ ofte geoccupeert in verre gelegen Plaetsen en Gewesten/ en sulckx voor en al eer de selde Vrede aldaer bekent was gemaeckt; soo is verdragen/ dat alle sodanige Schepen/ Koopmanschappen/ en andere roerlijcke goederen/ dewelcke misschien na de sluytinge ende publicatie van dit tegenwoordig Instrument souden mogen geoccupeert werden/ in 't Canael en de Noort-Zee/ binnen den tijdt van twaelf dagen/ en van 't opgaen van 't Canael/ tot aen de Caep van Sint Vincent binnen ses weecken/ en dat voor by de gemelte Caep/ en aen dees sijde de linie Equinoctiael/ soo den Oceaen en Middelantsche Zee/ als elders/ in tien weecken en dan van daer binnen acht maenden aen d'andre zijde van de gemelte Linie door de gantse Werelt/ sonder eenige exceptie of verder onderschept van tijt of plaetse/ of sonder in achtinge te nemen de restitutie en compensatie/ sullen zijn en blijven ten behoeve van den genen/ dewelke deselve sullen hebben geoccupeert.

8. Item/ is verstaen/ dat onder de gemelte renunciatie en stipulatie oock sullen werden begrepen alderhande Brieven van Reprêsalien/ van Marque/ en Contra-Marque/ gelijck die genaemt werden/ soo generale als particuliere/ en andere diergelijcke soorte van Brieven/ uyt krachte en inhouden van welke naderhant eenige vyandtlijckheydt soude mogen werden gepleegt/ en dat de selve door de publijcque authoriteyt van dit Verbont wederzijts sullen werden ingehouden en herroepen/ by aldien des niet tegenstaende eenige uyt een van beyde de Natien/ na soodanige herroepinge/ onder pretext ofte authoriteyt van soodanige Brieven ofte Commissien/ nu herroepen zijnde na de voltrockene Vrede/ en na verloop der tijden hier vooren in 't sevende Articul bepaelt/ eenige nieuwigheden sullen aenrechten/ en eenige vyandtlijckheydt plegen/ dat soodanige Personen als verstoorders van de gemeyne vrede/ volgens de rechten der Volkeren sullen werden gestraft/ boven de geheele restitutie van de genomene goederen/ of volkomene vergoedinge van de aengedane schade/ waer in sy sullen gehouden zijn/ niet tegenstaende eenigerhande contrarie clausulen/ dewelcke in de gemelte herroepene Brieven mochten wesen geinsereert.

9. En alsoo in de verre gelegen Plaetsen/ gelijck als Africa en America/ voornamentlijk in Guinea enige protestatien/ declaratien/ en diergelijke schriften van de Gouverneurs en Officiers/ uyt de naem van hare Overigheyt wederzijdts zijn uytgegeven ende gepromulgeert/ strijdig tegen de vrijheyt van de Koophandel en Zeevaert; So is van gelijcken verdragen/ dat alle een yeder sodanige protestatien/ declaratien en voorseyde schriften en vernieticht/ en in toekomende voor nul ende van geender waerden gehouden sullen werden; En dat yder van beyde de hoogh-gemelte partijen/ en der selver Inwoonderen en Ondersaten/ de selve vryheyt van Koophandel en Zeevaert/ soo in Afrika als America/ sullen genieten en gebruycken/ die sy gebruyckten en genooten/ of naer Rechten konden gebruycken en genieten ten tijde/ als het Tractaet van den jare 1662. is onderteeckent.

10. Item/ dat de Gevangenen van wederzijden/ van wat staet ende gelegentheydt de selve souden mogen zijn/ alle tot een toe/ sonder rantsoen/ ofte eenigh ander Los-gelt sullen werden ontslagen/ ende in vrydom herstelt/ midts dat by haer sal werden betaeldt/ alle het geene sy ter saecke van montkoste

koste ofte wegens andere wettige oorsaecken souden mogen schuldigh zijn.

11. Item/ dat den gedachten Heer Koning / en de gemelte Heeren Staten Generael/ sullen blijven geconfœdereerde Vrienden/ door nootwendige vrientschap verknocht ende verbonden / om te beschermen de rechten ende immuniteyten van d'een en d'anders Onderdanen / tegens yegelijck/ wie die oock souden mogen wesen/ die sullen onderstaen de Vrede van d'een of d'ander Staet/ te Lande of ter Zee te verstoren / of die onder d'een of d'anders gesagh haer onthoudende/ openbare vyanden van wederzijts Staet sullen werden verklaert.

12. Item/ dat de gemelte Heere Koningh/ ende Heeren Staten Generael niet sullen doen/ onderwinden/ handelen ofte ondernemen / den een tegens den anderen/ of des eens of anders Onderdanen in eenige plaetse ofte Landt/ Zee/ Havenen/ Districten/ Bayen en versche Wateren / by eenige gelegentheydt / nochte dat geen van beyden/ nochte de Onderdanen van den eenen of den anderen sal geven/ doen ofte bewijsen eenige hulp/ raedt ofte gunst/ ende en sal oock niet toestaen/ datter yets werde ghedaen / ghehandelt ofte ondernomen by yemant/ wie het oock soude mogen wesen / tot schade ofte nadeel van d'andere / ofte d'Onderdanen van d'een of d'andere / maer sullen beyde uytdruckelijck en effectivelijck tegen spreecken / tegen gaen/ ende metter daet beletten alle en yegelijcke/ sich onthoudende of verblijvende/ ofte onder de heerschappye van d'een of d'ander staende / dewelcke yetwes tegens d'een of d'ander soude willen aenvangen/ doen/ handelen/ ofte attenteren.

13. Item/ Dat noch de ghemelte Heere Koningh/ ofte de ghemelte Republijck/ nochte yemant van wederzijdts Onderdanen/ Ingesetenen/ ofte andere/ in der selver gebiet sich onthoudende/ des anders rebellen met enige bystant/ raet ofte gunst stijven ofte helpen sal/ maer uytdruckelijck tegenspreecken/ ende metter daet beletten / dat geen hulpe ofte bystant by yemant van de Onderdanen/ Ingesetenen / ofte sich in d'een ofte des anders gebiet onthoudende / ter Zee ofte te Lande werden toegebracht/ ofte gesuppediceert aen eenige sodanige voorseyde Rebellen/ 't zy Volck/ Schepen/ Wapenen/ Munitie van Oorlog / ofte andere verbodene goederen/ oock geene gelden ofte Eetwaren, Ende sullen aen die geene daer de Overtreders in desen sullen wesen / werden gheadjudiceert/ ende t'haren behoeve geconfisqueert/ alle de Schepen/ Wapenen/ Ammunitie van Oorlog/ ofte andere verbodene goederen/ mitsgaders Gelden ofte Victualie/ wat Persoon ofte Persoonen de selve zijn toebehoorende / die tegens die meyninge van dit Articul souden mogen wesen toegebracht of gesuppediteert; Oock sullen die geene / dewelcke wetens ende willens yetwes hebben gedaen/ bedreven/ onderstaen/ of raet gegeven tegens de meeninge van dit Articul/ Vyanden van beyde zijden verklaert / en daer ter plaetse daer 't selve gecommitteert of begaen is/ gestraft werden/ als hebbende begaen verraet tegens den Staet; Dan sal over de specificatie van die Waren / dewelcke voor verboodene ofte Contrabande sullen werden ghehouden naer desen verdragen werden.

14. Dat de gemelte Heere Koningh/ en de gedachte Heere Staten Generael/ malkanderen oprechte liefde ende getrouwelijck tegens de Rebellen van d'een of d'andere / sullen te hulpe komen / sulckx het den noot sal vereyschen/

met Volck en Schepen/ na sodanige proportie/en op alsulke wijse en conditien/
als men naderhant sal verdragen / na dat den noot der saken gelegentheyt van
d'een of d'andere sal vereyssen/ alles nochtans tot kosten en laste van die party
die bystant sal versocht hebben.

15. Item/ Dat noch de gedachte Heere Koningh/ noch de gemelte Heeren
Staten Generael/ ofte der selver Onderdanen/ in hare Heerschappyen/ Lan=
den/ Lantschappen/ Havenen / Bayen ofte gewesten/ ofte eenig van dien / sal
mogen ontfangen die Rebel ofte Rebellen/ Fugitif ofte Fugitiven van d'een of
den anderen verklaert zijn/ ofte sullen werden: nochte en sullen oock aen die ge=
ne/ ofte yemant van dien / in de voorseyde Plaetsen ofte Landen / oock elders
buyten hare Heerschappyen/ Vaderlanden/ Lantschappen/ Landen / Have=
nen/ Bayen ofte Gewesten/ gunnen / geven ofte subministreren hulpe/ raedt /
verblijf/ Soldaten/ Schepen/ gelden / Ammunitie van Oorloch ofte Victua=
lien ; Nochte sal oock geen van beyde gehengen/ dat soodanige Rebellen/ Fu=
gitiven / werden ontfangen by eenige Persoon ofte Persoonen in hare Heer-
schappijen/ Vaderlanden/ Lantschappen/ Landen / Havenen / Bayen ofte
Gewesten/ noch toestaen dat aen soodanige Rebellen/ Fugitiven/eenige hulpe/
raet / verblijf/ gunste/ Wapenen/ Ammunitie/ Soldaten/ Schepen/ gelden /
ofte vivres werden gegeven/ toegedient ofte vergunt/maer sal sulcx uytdrucke-
lijck en effectivelijck tegenspreken/ weren en metter daet beletten.

16. Item / Dat soo wanneer een van beyde door haer publijcque ende au=
thentijcque Brieven d'andere sal hebben te kennen gegeven/ ende verklaert dat
eenich Persoon ofte Persoonen zijn geweest/ ende zijn haren Rebel ofte Rebel=
len/ Fugitif ofte Fugitiven / ende dat hy ofte sy ontfangen in haer Heerschap=
pijen/ Gebieden/ Vaderlanden/ Havenen/ Gewesten ofte eenich van dien/ ofte
dat sich daer inne onthouden/ schuylen/ ofte haer toevlucht soecken; sal als dan
die geene/ die soodanige Brieven sal ontfangen hebben / ofte die sulckx is aen-
gemelt ende bekent gemaeckt/ gehouden zijn binnen den tijt van acht-en-twin-
tig dagen naest / ende achter den anderen te reeckenen van de voorseyde notifi=
catie/ den voorseyden Rebel ofte Rebellen/ Fugitif of Fugitiven / yegelijck te
lasten en bevelen/ om te vertrecken/ ende haer te begeven buyten 't gesach/ Va=
derlanden/ Lantschappen/ Landen/ Gewesten/ en yeder van dien: En indien
yemant van de voorseyde Vyanden / Rebellen ofte Fugitiven niet en komt te
vertrecken/ en sich van daer te begeven binnen den vijftienden dach / van den
dach af van sodanigen laste en bevel/sullen yder van hun metter doot/en verlies
van Landen en goederen gestraft te werden.

17. Item/ Dat geen Rebel van den ghemelten Heere Koningh vau Groot
Brittangien / sal mogen ontfangen worden / in eenige Casteelen / Steden /
Vlecken/ Havenen/ Gewesten/ ofte andere Plaetsen / 't sy de selve geprivile=
gieert zijn ofte niet/ de welcke eenich Persoon/ van wat staet en digniteyt 't zy/
of sal wesen/ binnen de Heerschappijen ende Gebiet der Vereenichde Provin=
tien is houdende ende besittende / ofte namaels sal houden oft besitten / onder
wat recht ofte titul het oock zy ; Ende sal oock de selve by geen Persoon/ van
wat staet ofte digniteyt die sal wesen toegelaten/ ofte gedoocht werden om daer
in ontfangen te werden / ofte te verblijven ; Oock sullen de ghedachte Heeren

Staten Generael geensints toestaen ofte gedoogen/ dat den eenigen sodanigen Rebel binnen de voorsz. Plaetsen met Schepen/ Soldaten/ Gelden/ Victualie/ ofte op eenige andere wijse/ hulpe/ raet ofte gunst werde gedaen ofte bewesen door eenich Persoon / van wat staet ofte digniteyt die sal wesen / maer sullen sulckx opentlijck en scherpelijck verbieden / ende metter daedt beletten. Ende by aldien eenigh Persoon ofte Persoonen / van wat staet ofte digniteyt die sullen wesen/ die is/ ofte zijn verblijvende / ofte haer onthoudende onder de Heerschappijen der Vereenichde Provintien/ ofte der selver macht/ yetwes tegens alsulcken verdrach sal / ofte sullen hebben gedaen / dat als dan alle ende yegelijcke Persoonen sulckx doende / sullen verliesen ende verbeuren voor den tijdt van haer leven/ alle soodanige Casteelen. Steden/ Vlecken / Landen ende verdere Plaetsen/ de welcke sy / ofte een van haer te dier tijdt hebben / ofte heeft ofte met wat recht ofte tijtul sullen/ ofte sal pretenderen te hebben. Van gelijcke sal geen Rebel van de gedachte Staten der Vereenichde Provintien/ in de Casteelen/ Steden/ Havenen en vordere Plaetsen/ of in eenich van dien / geprivilegeert of ongeprivilegeert / dewelcke eenich Persoon ofte Persoonen / van wat staet ofte digniteyt die is / ofte zijn met wat recht ofte tijtul de selve hout/ ofte houden sal/ oftesullen besitten/binnen de Rijcken ofte Heerschappyen van den gemelte Heere Koning van Groot Brittanjen ontfangen werden/ofte toegelaten om van eenich Persoon ofte Persoonen te werden ontfangen / ende aldaer te verkeeren : De ghemelte Heere Koningh van Groot Brittanjen en sal oock geensints toelaten ofte gedoogen ; dat aen eenich soodanigen Rebel in de voorsz. Plaetsen met Schepen / Soldaten / Gelden / Victualie of op eenige andere wijse/ hulpe / raet ofte gunste door eenich soodanich Persoon ofte Persoonen / van wat staet die oock zy werde gedaen / ofte bewesen / maer sal sulckx opentlijck ende scherpelijck verbieden/ ende metter daet beletten : Ende by aldien yemant van de Ouderdanen van den gemelten Heere Koningh/ ofte onder sijn macht yetwes contrarie soodanich verdrach sal hebben gedaen / ofte geattenteert/ dat als dan alle ende een yegelijcke Persoonen sulckx doende/ van gelijcken voor den tijdt van haer leven sullen verliesen ende verbeuren alle soodanige Casteelen/ Steden/ Vlecken/ Landen en verdere plaetsen/ dewelcke sy/ ofte een van haer te dier tijdt hebben/ ofte heeft/ ofte met wat recht of tijtul ook sullen/ of sal pretenderen te hebben.

18. Item / Dat de gemelte Heere Koningh van Groot Brittanjen / sijne Onderdanen / ende alle Inwoonders van zijne Majesteyts Herschappijen / mitsgaders de ghemelte Vereenichde Provintien der selver Onderdanen ende Inwoonderen/ van wat staet ende conditie die sullen wesen / sullen verbonden zijn / om malkanderen in alle saecken beleefdelijck ende vriendelijck te bejegenen/ datse te Lande ofte te Water d'een in des anders Landen / Steden ende Dorpen/ bemuyrt ofte onbemuyrt/ gefortificeert ofte niet gefortificeert / oock in de Havenen/ofte in wedersijdts geheele gebiedt in Europa/vrylijck ende sekerlijck mogen komen / ende in de selve verkeeren ende blijven soo lange sy sullen willen : Ende aldaer sonder eenich belet t'haren behoeve inkopen Vivres / voor soo veel noodich sal wesen / oock handelen ende Koopmanschap drijven met alle soorten van Waren / als het haer sal goetduncken / de selve naer hun wel-

welgevallen inbrengen ofte uytvoeren / midts alleenlijck betalende de laste daer op gestelt; voorbehoudens alle de Statuten en Wetten van des een of des anders gebied/ sulcx nochtans dat de Onderdanen en Inwoonders van weder zijden hare commercie drijvende in des eens en des anders Landen en gebiet niet sullen gehouden wesen voortaen meerder belastingen/ Impositien/ Tollen ofte andere schattingen te betalen/ als na proportie doen d'andere Uytheemsche op de selve Plaetsen handelende.

19. Item dat de Schepen en Vaertuygen der Vereenichde Provintien/ so wel van Oorloge/ en om de magt van den Vyant af te weren uytgerust/ als andere/ dewelke eenigh Schip van Oorloge van de gedachte Koningh van Groot Brittanjen/ in de Brittannische Zeen sullen komen te ontmoeten de Vlagge van de Top van de Mast komen te strijcken/ en 't Mars-zeyl laten vallen/ invoegen als oyt in vorige tijden gebruyckelijck is geweest.

20. Item / tot meerder vryheydt van de Commercie ende Navigatie / is verdragen ende besloten/ dat noch de gedachte Koningh/ noch oock de gemelte Staten Generael/ in hare Havenen / Steden ende Plaetsen sullen ontfangen ofte gedoogen/ dat yemant van de Onderdanen van een van beyden ontfangen de Piraten ofte Roovers/ ofte aen de selve verlene/ verblijf/ hulpe of Vivres: maer sal sich beneerstigen/ ten eynde de voorseyde Piraten ofte Roovers/ mitsgaders hare Complicen / Heelders ofte Mede-hulpers tot schrick van andere werden vervolcht/ gevangen ende naer verdienste gestraft; ende sullen alle de Schepen/ Goederen ende Waren by hun Roovers-gewijs genomen / ende in de Havenen onder 't gebiet van een van beyde opgebracht/ dewelcke noch voor handen zijn / ja schoon die verkocht mochten wesen / aen de rechte Eygenaers wederom werden gegeven of satisfactie gedaen aen d'Eygenaers van dien/ ofte wel aen die gene/ dewelke met Procuratie de selve reclameren/ mits dattet regt van den Eygenaer met behoorlijke bewijsen na rechten voor 't Collegie ter Admiraliteyt sal zijn gebleken.

21. Item/ het en sal aen de Onderdanen van sijne Koninglijcke Majesteyt/ ende de Inwoonderen van Rijcken ende Landen onder sijne gehoorsaemheyt / noch aen de Inwoonderen ende Onderdanen van de Vereenichde Nederlanden niet toegelaten werden / ter Zee ofte te Lande / onder eenich pretext ofte schijn / yet Vyandtlijckx ofte met gewelt den een tegens den anderen te ondernemen ofte te doen ; Gelijck oock by gevolg van de voorsz. Onderdanen ofte Inwoonderen niet geoorloft sal zijn / van eenigh Prins ofte Staet / met dewelcke een van de Geconfœdereerde in eenich verschil ofte openbaren Oorloch is/ te nemen eenige opene Brieven (die men Commissien noemt) ofte Represalien/ ende veel min uyt krachte van die Brieven/ de Onderdanen van een van de Geconfœdereerde eenige moeyelijckheyt ofte schade aen te doen ; Het en sal oock de Uytheemsche Commissie-vaerders / die geen Onderdanen van d'een ofte andere van de Geconfœdereerde zijn / ende Commissien hebben van eenich ander Prins ofte Staet / niet toegelaten werden in de Havenen van de een ofte d'andere der voorsz. Geconfœdereerden/ hare Steden t'equiperen/ en 't gene datse genomen hebben/ daer te verkopen/ laten redimeren / ofte op eenigerley wijse verwisselen/ het zy Schepen/ Koopmanschappen/ of eenige andere

dere Waren/van wat nature die soude mogen zijn: Ende haer en sal oock niet geoorloft zijn eenige Vivres te koopen/ als die sy nootsakelijck van doen sullen hebben/ om te komen tot de Haven van dien Prins/ van de welcke zy Commissien hebben bekomen: Ende indien by gevalle eenich Onderdaen van zijn Koninckljjcke Majesteyt/ ofte van de gemelte Heeren Staten Generael ghekocht/ ofte door mangelinge/ ofte op eenigerley andere wijse heeft bekomen eenigh Schip ofte Koopmanschappen/ van des eens ofte des anders Onderdanen genomen; Soo sullen in dien gevalle de voorsz. Onderdanen gehouden zijn het voorsz. Schip/ Goederen ofte Koopmanschappen sonder eenig uytstel ende sonder eenige vergoedinge ofte wedergevinge van het Gelt voor de voorsz. goederen betaelt ofte belooft/ de Eygenaers te restitueren/ midts dat sy voor den Raet van Sijne Koninckljjcke Majesteyt/of voor de gem: Heeren Staten Generael bewesen sullen hebben/ dat sy Eygenaers van die goederen zijn.

22. Item/ Soo wanneer de gedachte Heere Koning van Groot Brittanjen/ ofte de gemelte Heeren Staten Generael van de Vereenigde Nederlanden eenig Verbont/ Vruntschap/ Confœderatie ofte Verbintenisse met yemant/ 't zy Koningen/ Republijcquen/ Princen ofte Staten sullen aengaen ofte oprechten; soo sal d'eene d'andere met hare Heerschappyen in de selve/ ofte yder van dien mede begrijpen/ in cas de selve daer in begrepen sal willen wesen; En sal van al soodanige Tractaten van Vruntschap en Confœderatie de andere verwittigen.

23. Item/ Indien het sal komen te gebeuren/ dat gheduerende dit Verbont/ Vruntschap ende Societeyt/ by yemant van de Onderdanen/ ofte by de Inwoonders van d'een of d'andere zijde/ tegens dit Verbont/ ofte eenigh lidt van dien yetwes werde gedaen ofte ondernomen ter Zee/ te Lande/ ofte op de versche Wateren; soo sal daeromme dese Vruntschap/ Verbont en Societeyt tusschen dese Natien niet werden geinterrumpeert of verbroocken; maer sullen geheel blijven en haer volkomen kracht behouden: Dan sullen alleen yder een van die geene ghestraft werden/ die tegens het voorseyde Verbondt sullen hebben misdaen/ ende niemant anders. Ende sal recht gedaen/ ende satisfactie gegeven werden aen allen den geenen die daer by geintereffeert zijn/ by alle die geene die te Lande/ ter Zee/ ofte in andere Wateren tegens dit Verbondt yets gedaen sullen hebben in eenigh deel van Europa/ ofte ergens binnen de Straet van Gibraltar/ ofte in America/ ofte op de kuste van Africa/ of in eenige Landen/ Eylanden/ Zeen/ Kreecken/ Bayen/ Rivieren/ ofte in andere Plaetsen aen dese zijde van de Kaep de Bona Esperance/ binnen den tijdt van een Jaer dat Justitie sal wesen versocht/ maer in alle Plaetsen/ als voorseydt is/ aen geene sijde van de voorseyde Caep/ binnen achtien maenden/ dat in voegen voorseyt/ Justitie sal wesen versocht; Doch by soo verre de Bondtbreeckers niet sullen compareren/ nochte sich de judicature onderwerpen/ ofte satisfactie geven binnen d'een of d'andere hier vooren gepresigeerden tijdt/ naer yders afgelegentheyt der plaetse; soo sullen die geene voorseyt/ verklaert worden voor wederzijts Vyanden/ mitsgaders hare goederen/ middelen/ en alle hun inkomen openbaerlijck verkocht/ ende tot volkomene en behoorlijcke satisfactie der schade by henluyden gedaen/ bekeert werden; En sullen sy selfs daer

en boven/soo wanneer sy in de macht van d'een of d'ander party sullen zijn / die straffen onderworpen wesen / de welcke een yegelijck van hun na sijne misdaet sal hebben verdient.

24. Item/ Dat alle de Onderdanen van de gemelte Heere Koning/ die onder des selfs gebiet sullen zijn/ vry/ seecker ende veyligh in de Vereenichde Nederlantsche Provintien/ ende yeder gebiedt van dien in Europa/ ende door deselve te Lande ofte te Water naer alle Plaetsen/ binnen/ ofte voorts buyten de selve mogen reysen / ende passeeren alle der selver Steden / besettingen ende Vestingen/ dewelcke in eenige Plaetsen der Vereenighde Nederlantsche Provintien/ ofte elders in der selver gebiet in Europa zijn / ofte sullen wesen/ haren Koophandel in alle plaetsen drijvende / als mede hare Handelaers / Factoors ofte Dienaers/ gewapent ofte ongewapent/ (doch gewapende niet meer als veertich t'seffens) soo wel sonder hare Goederen ende Koopmanschappen / als met de selve / werwaerdts sy sullen willen gaen; Sullen van gelijcken de Onderdanen ende d'Inwoonders der Vereenichde Nederlantsche Provintien de selve vrydom mogen genieten in alle het Ghebiedt van den ghemelten Heere Koningh in Europa / midts dat in soodanige Commercie ende Koophandel sich yeder wederzijts gedrage naer de Wetten ende Statuten van des eens ofte des anders gebiet.

25. Item / Soo wanneer de Koopvaerdy-Schepen deser Onderdanen door storm/ Zeeroovers/ of door eenigen anderen noot/ in de Havenen van des een ofte des anders Heerschappye in lopen; dat de selve vry ende onverlet van daer wederom sullen mogen vertrecken met hunne Schepen ende Koopmanschappen/ sonder te betalen eenige Tol/ of andere rechten/ sulcx nochtans/ datse geen last breken/ verkoopen/ ofte yets verruylen / sullende oock niet subject wesen eenige moeyenisse ofte recherche/ soo wanneer sy slechts geen Persoonen ofte Waren binnens boort over nemen / ofte yetwes doen tegens de Wetten / Ordonnantien of Costumen van die plaetse/ alwaerse (gelijck voorseyt is) in de Havenen zijn in gelopen.

26. Item / Dat wederzijts Koopluyden/ Schippers / Stuurluyden ofte Scheeps-volck/ ofte hare Schepen / Goederen ofte Koopmanschappen niet en sullen mogen werden aengehouden / ofte met arrest beswaert in des anders Landen/ Havenen/ Reen ofte Stroomen/ uyt kracht van eenich generael ofte speciael bevel/ 't zy ten Oorloge/ ofte eenigh ander gebruyk / ten ware dat den hoogsten noot sulckx vereyschte/ en behoorlijcke vergoedinge daer over wierde gedaen/ voorbehoudens nochtans/ dat niet werde gederogueert aen de aenhoudinge en arresten / de welcke na Rechten en Wetten van des een of des anders gebiet rechtmatig en ordentelijck geschieden.

27. Item / Dat wederzijts Koopluyden/ hare Factoors ende Dienaers / gelijck mede de Schippers ende ander Scheeps-volck/ so in 't gaen als weder keeren met hare Schepen over Zee/ ende door andere Wateren/ als oock in de Havenen van den eenen ofte den anderen/ ofte aen Lant gegaen zijnde/ om sich en hare goederen te verdedigen / sullen tot bescherminge van haer en hare goederen/ alle soorte soo van offensive als defensive Wapenen mogen dragen en gebruycken; dan sullen in hare Herbergen ofte Logementen gekomen zijnde/ yeder

der haer geweer moeten van haer leggen en af laten / ter tijt toe sy haer weder t'Scheep sullen hebben begeven/ of daer na toe willen gaen.

28. Item / Dat wederzijts Convoy- ofte Oorlog-Schepen in Zee eenigh Koopvaerdy-Schip ofte Schepen/ d'andere / of des anders Onderdanen ofte Ingesetenen toebehorende / die den selven cours sullen houden of deselve reyse doen/ ontmoetende of onderhalende/ so lange die den selven cours sullen houden haer sullen moeten convoyeren/en beschermen tegens allen en een yder die haer met gewelt souden komen aen te tasten.

29. Item / Soo wanneer eenigh Schip ofte Schepen / de Onderdanen ofte d'Inwoonders van d'een ofte d'andere zijde/ ofte eenigh Neutrael toekomende/in des een ofte anders Havenen genomen werden by een derde/ die niet van de Onderdanen ofte Ingesetenen van d'een ofte den anderen zijn;soo sullen die gene/ in ofte uyt wiens Haven of eenigh gebiet de voorseyde Schepen sullen zijn genomen/gehouden zijn te samen met d'andere partye te bevorderen/ dat 't voorsz. Schip of Schepen werden vervolgt/en weder verovert/ en hare Eygenaers gerestitueert; Dan sal dit alles geschieden tot koste van de Eygenaers / ofte der geene dewelcke daer by zijn geintetesseert.

30. Item/ Dat de Cherchers ende andere diergelijcke Officiers van wederzijden/ haer sullen hebben te reguleren na den teneur der Wetten van d'eene en den anderen zijn gebiet / en niet meer op-leggen ofte af-vorderen als 't gunt haer by hare Commissien en Instructien is toe-gestaen.

31. Item / Soo wanneer op een van beyde de Heerschappyen / ofte hare Onderdanen ofte Inwoonders/ van d'andere eenige schade is aen-gedaen / of contrarie d'Articulen van dit Verbont/ ofte de gemeene Rechten ; Dat nochtans geene Brieven van Repzesalien/Marcque ofte Contre-marcque verleent sullen worden/ alvoorens Justitie volgens d'ordinaire Wetten sal werden versocht: Doch soo wanneer aldaer Just itie wert geweygert / ofte lange vertoogen/ dat als dan de gemelte Heere Koningh/ ende de gedachte Heeren Staten Generael/ ofte der selver Gemachtighde/ wiens Onderdanen ende Inwoonders verongelijckt zijn van die / alwaer de Justitie (gelijck voorsept is) wort geweygert ofte verschooven / of van die Magistraet / die tot het verhoor van soodanige versoecken is aengestelt/ publijcquelijck Justitie sal vervolgen / op dat alle soodanige verschillen metter minne ofte by ordinaire proceduyren van Rechten werden afgedaen : Doch by so verre de saecke echter noch langer sal werden uyt-gestelt/ en geen recht gedaen/noch satisfactie gegeven binnen de tijt van drie maenden/ na dat soodanig versoeck sal wesen gedaen/ dat als dan eyndelijck Brieven van Repzesalien / Marcque ofte Contre-marcque sullen mogen werden verleent.

32. Item / Is overgekomen / dat of t'eenige tijde quame te gebeuren / 't geene dat Godt Almachtigh genadelijck verhoede / dat de alreedts vereffende geschillen/ tusschen den gemelten Heere Koningh/ ende de gemelte Heere Staten Generael/ wederom quamen op te staen / ende tot een openbaren Oorlogh uyt te bersten/ dat de Schepen/ Koopmanschappen/ende alderhande roerelijcke Goederen/ van de een of d'andere zijde / de welcke in de Havenen / ende in het gebiet van de tegen-partye / wederzijdts sullen werden bevonden te zijn /

geenzints geconfisqueert / ofte eenigermaten geincommodeert sullen werde: maer sal aen de Onderdanen en Inwoonders van d'een en d'andere zijde den tijdt van ses volle maenden werden vergunt / binnen de welcke sy de voorseyde goederen / ende generalijck alle hunne effecten / werwaerts het hun sal believen / sullen mogen transporteren.

33. Item / Dat die geenen / die welcke speciale Brieven ofte Commissien van een van beyde zijden hebben verkregen / eer ende al-voorens de selve Brieven te ontfangen / voor dien Rechter / de welcke haer die sal geven / ghenoegsame fide-jussoire cautie sullen stellen door soodanige Persoonen / die daer voor suffisant / en geene medestanders ofte participanten van dat Schip zijn / datse egeene schade ofte ongelijck des een ofte anders Onderdanen en Inwoonders sullen aen-doen.

34. Item / Is verdragen ende veraccordeert / dat geoorloft sal wesen / dat wederzijdts Onderdanen tot d'eene ende des anders Havenen altijt vry acces sullen hebben / ende dat deselve sal geoorloft zijn / ende vry staen aldaer te verblijven / ende daer van daen weder te vertrecken / niet alleen met hare Koopvaerdije ende bevrachte Schepen / maer oock met Oorlochschepen / 't zy dat de selve toekomen den gemelten Heere Koningh / ofte de gemelte Heeren Staten Generael / ofte den geenen de welcke speciale Commissien hebben verkregen / 't zy de selve aldaer door dwang van onweder ofte pericul van de Zee zijn ingeloopen / ofte om de Schepen te calafateren / of Vivres in te kopen / so noch: ans / datse 't getal van acht Oorloch-schepen niet en excederen / soo wanneer sy vrywillich daer zijn binnen gekomen / ende dat niet langer in ende omtrent de Havenen mogen verblijven / dan tot reparatie van de Schepen / inkoop van Vivres / ende andere nootwendigheden van noode sal zijn: Ende soo wanneer eenich grooter ghetal van Oorlogh-schepen by gelegentheyt soodanige Havenen soude willen aen-doen; soo sullen zy binnen de selve geensints mogen inlopen / sonder voorgaende verlof van die geene / die de voorseyde Havenen toe-behooren / ten zy datse door storm / ofte eenigh gewelt / ofte nootwendigheydt daer toe gedwongen zijn / om het pericul van de Zee te ontgaen / 't welck soo 't gheheurt / sullen sy den Gouverneur van die plaetse / of de opperste Magistraet de oorsaecke van hare komste aenstonts bekent maecken / ende niet langer aldaer verblijven / als het hun by den Gouverneur ofte opperste Magistraet vergunt sal zijn / en in de Havenen verblijvende / sullen niet Vyandelijckx / ofte yets tot prejudicie van dien onderneme[n].

35. Item / Is verdragen ende besloten / dat beyde partijen waerlijck ende vastelijck sullen na komen / ende ter executie stellen het tegenwoordige Tractaet / en al het gene dat daer in vervat / en begrepen is / en versorgen / dat 't selve by d'een en d'anders Onderdanen ende Inwoonderen geobserveert / en effectivelijck na gekomen wert.

36. Item / Is tot meerder verseeckeringe ende vastighept / ten eynde dit Tractaet ende Confœderatie aen de zijde van de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provintien ende der selver Volck oprechtelijck ende ter goeder trouwe onderhouden werde / besloten: Gelijck mede de Heeren Staten Generael by dese jegenwoordige toestaen / en haer vastelijck verobligeren ende verbin-

vinden/dat alle ende een yeder den welcken/ofte welcke/of sy luyden of de Staten van de Provintien ten eenigen tijde kiesen / maecken ofte stellen sullen tot Capiteyn Generael / Gouverneur ofte Stadthouder / Velt-Overste over de Legers ofte Krijgs-Volck te Lande/ of Admirael van de Vlooten/ Schepen of machten ter Zee/ gehouden ofte verbonden sullen zijn / dit Tractaet / ende Articulen van dien met eede te bevestigen/ ende alsoo heyliglijck ende mede eede te belooven/ soo veel in haer is/ alles religieuselijck te sullen na komen/ ende voor so veel haer aengaet ter executie stellen/en besorgen/ dat by anderen na gekomen en ter executie gestelt werde.

37. Onder dit jegenwoordige Tractaet van Vrede sullen werden ghecomprehendeert die geene / de welcke door de uytwisselinge der Ratificatien / ofte binnen ses maenden daer na / van d'eene ende d'andere zijde met ghemeene bewilliginge sullen werden genomineert. Van ondertusschen terwijl de contracteerende partijen / danckbaerlijck erkennen / de oprechte officien / ende onvermoeyelijcke vlijt / met de welcke den Doorluchtighsten Koning van Sweden / door tusschen-kominge van sijne mediatie / dit heylsame werck van bevredinge / onder Godts genadige hulpe / tot een ghewenscht eynde heeft ghebracht ; Soo is deshalven/ om te betuygen gelijcke genegentheyt/ met gemene bewilliging van alle de contraherende partijen vast gestelt en verdragen/dat hoogst-gem: Koninglijcke Majesteyt/ met alle zijne Rijcken/ Heerschappyen/ Provintien en Rechten/ in dit Tractaet sal zijn gesloten/ en in dit tegenwoordig Instrument van Vrede/ op de beste wijse sal zijn begrepen.

38. Item / Is overkomen / besloten ende verdragen / dat dit tegenwoordige Tractaet / ende al 't geene daer in vervat ende begrepen is / by den ghemelten Heere Koningh van Groot Brittanjen / ende de ghemelte Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden / door wederzijdts opene Brieven / met het Groot Zegel bekrachtight / ende in behoorlijcke ende authentijcke forma / binnen vier naestvolgende weecken (ofte eerder is 't doenlijck) sal worden gheconfirmeert ende gheratificeert / ende wederzijdts Instrumenten binnen den voorseyden tijdt tot Breda uytghewisselt : Ende sal dit Tractaet ende Confœderatie / terstont na de overleveringe ende uytwisselinge der Instrumenten/ in maniere ende ter plaetse gewoonelijck gepubliceert werden. Tot meerder blijk en vastigheyt van alle het welcke/ ende yder van dien / hebben wy voor-gemelte Ambassadeurs en Plenipotentiarissen van Syne Koninglijcke Majesteyt van Groot Brittanjen / met de Heeren Extraordinarise Ambassadeurs en Mediateurs dit Instrument van Vrede onderteeckent / en met onse Zegelen bevestigt. Gedaen tot Breda den 31. Julius 1667. Ende is onderteeckent /

L. S. Georgius Flemmingh. L. S. Holles.

L. S. Christophorus Delphicus in Dhona. L. S. Henricus Coventry.

SEPARAET ARTICUL:

Indien by gevalle eenige Tapijten/ Behanghselen/ Schilderijen/ ofte eenigerley Huysraet/ of Juweelen/ Kleynodijen/ Baggen/ kostelijcke Gesteenteenten/ ofte eenige andere roerende Goederen/ toe-behoorende den Koningh van Groot Brittanjen/ by de gem: Staten Generael/ ofte yemant van haere Onderdanen/ nu zijn/ of in toekomende gevonden sullen werden: Belooven de ged: H: Staten/ dat sy in geenderley maniere de besitters van enige roerende Goederen/ de gem: Hr: Koning toe-behoorende/ sullen protegeren; welcke Goederen haer in soodaniger manieren af-genomen sullen mogen werden/ dat geen ongelijck ofte onrecht en geschiede aen die geene de welcke haer bezwaert sullen vinden de selve met gemoede wederom te geven: En belooven de gem: Staten/ soo veel mogelijck/ haer best te sullen doen/ dat de plano en summarie in die sake geprocedeert werde/ sonder ordinarise forme en maniere van procederen in de Hoven gebruyckelijck/ en dattet Recht geadministreert werde waer mede zijn Koninglijcke Majesteyt soo veel als mogelijck sal zijn/ sonder yemants quetsinge/ genoeg gedaen werde.

Item/ Dat indien eenige Persoonen/ schuldigh aen de versoeyelijcke Moort tegen Koningh Carel de I. zal: ged: begaen/ en Wettelijck over dien misdaet beschuldight/ verwesen of overwonnen zijnde/ nu tegenwoordigh in 't gebiet van de ghedachte Heeren Staten Generael zijn/ of naer desen aldaer sullen komen/ dat de selve/ soo haest als de gemelte Staten/ of eenige van hare Officiers kennisse daer van sullen hebben gekregen/ ofte aen-gedient is/ gevangen/ in bewaernisse ge,telt/ en gebonden in Engelant over-gesonden sullen werden/ of gelevert in handen van die geene die de gemelte Heere Koningh van Groot Brittanjen gestelt sal hebben/ om haer te bewaren/ en wederom na Huys te voeren. Tot meerder bevestinge van alles/ en dat desen tegenwoordigen af-gesonderden Articul van woorde tot woorde is van een en den selven inhout met die geene dewelcke op den 14. September 1662. tot Withal is besloten/ en datte selve met volle vigeur staet te sullen werden achtervolgt/ so wel als die geene de welcke in 't principale Tractaet zijn begrepen/ hebben wy Extraordinaris Ambassadeurs en Plenipotentiarisen van zijne hooghst-gemelte Koninghlijcke Majesteyt van Engelant den selven onderteeckent/ ende onse Zegelen daer aen ghehangen. Ghedaen tot Breda den 31. July 1667.

Ende is ondertekent/

L. S. Georgius Flemmingh,
L. S. Christophorus Delphicus in Dhona.
L. S. Holles.
L. S. Henricus Coventry.

Al soo door dese Articulen van Vrede/ Unie/ ende Confœderatie/ de welcke op heden tusschen den Doorl. Koning van Groot Brittanjen/ en de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden zijn gesloten/ voornamentlijck is voorsien en besorgt/ dat alle de jammerlijcke en schadelijcke effecten van Oorloge metten eersten komen op te houden/ en datte gewenste Vrede/ de welcke by yder een in alle Rijcken en Heerschappijen van beyde de partijen soo seer is begeert/ aen alle de Ondersaten en Inwoonderen der selver mo-

moge werden herstelt / en nochtans de gelegentheyt van tijden en saecken niet en heeft toe-gelaten/ dat alles en yder in 't bysonder behoorlijck en na den eysch soude werden overwogen en vergeleken/ 't gunt ten opsigte van de gemelte Articulen stont aen te merken/ en te overwegen/ voornamentlijck omtrent die gene de welcke de Reglementen van de vrije Navigatie en Commercie zijn betreffende; en dat echter te vresen mochte staen/ dat de Inwoonders en Ondersaten van beyde de partijen wederom in nieuwe twisten en oneenigheden souden mogen komen te vervallen / en dat door de alreets neder-geleyde onlusten haer selven wederom souden openbaren / ten sy de selve door seeckere Wetten quamen te werden geweert/ omtrent het geene de Navigatie en Commercie betreft : Soo is tusschen de hoogh-gemelte Partijen/ door tusschen-spreecken/ vorderinge/ en hulpe van de selfde Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van zijne Koninglijcke Majesteyt van Sweden/ en de Mediateurs tot de Tractaten van de Vrede/ dewelcke in 't principale Tractaet zyn gemelt/ door dese afgesonderde Articulen voorts verdragen en vast gestelt.

Ten eersten / dat alle soodanige Edicten ende Placcaten / die d'eene partije ter sake van desen Oorlog/ tot prejudicie van de andere/ tegens de vryheyt der Navigatie en Commercie heeft laten uyt-gaen / van wederzijden sullen werden af geschaft.

Ten tweeden / dat tot elucidatie van 't Placcaet/ 't welck van dese zijde des Konings van Groot Brittanjen in den Jare 1660. is gepromulgeert/ om die Natie op te wecken en te nodigen tot voortsetting van de Scheepsvaert/ waer door aen de Vremdelingen wert verboden eenige andere Waren binnen Engelant in te voeren / als de geene de welcke in yeders Lant komen te wassen / of door hantwerck zijn gemaeckt : De Heeren Staten Generael en der selver Ondersaten nochtans geoorloft sal zijn met haer Schepen in Engelant te mogen brengen Gewassen/Vruchten/en Manefacturen van Nederlant/en Hoogduytslant/ die doorgaens mette beste commoditeyt/ en na 't meeste gebruyck / niet anders dan door 't ressort en gebiet der Vereen: Nederlanden/ 't sy per axe/ 't sy langhs de Revieren werden vervoert na de Zee-Havenen/ om van daer voorts over Zee getransporteert te werden.

Tan derden / alsoo den Koningh van Groot Brittanjen al over lange heeft aen-gehouden / dat de Waren en Koophandel van wedersijden op een vaste en bequame ordre en regel mochten werden ghebracht; En de Staten Generael altijt mede hebben getracht/ ten eynde de selve door sekere en altijt-duyrende reglementen mochten werden bepaelt / en nochtans dese sake van zwaerder ende langduyriger arbeyt schijnt te zijn/ dan datte selve in der haest tot vergenoeginge van beyde partijen soude konnen werden af-gehandelt : Soo is wedersijts goet gevonden / dat sulckx tot een bequamer gelegentheyt sal werden uyt ghestelt/ in dier voegen nochtans / datter metten eersten na dese beslootene Vrede / van wederzijden Commissarissen by den anderen sullen komen / de welke wegens 't designeren ende vast bepalen der specien van Koopmanschappen / en omtrent de Wetten der Navigatie yets sekers kome te beramen/ en door nieuwe en onderlinge Tractaten besluyten : Nochtans op datte Inwoonders en Ondersaten van beyde de partijen ondertusschen niet en souden onseecker ende

twijf-

twijffelachtig zijn/ wat soorten van Koopmanschappen by forme van Oorlog-gereetschap/ of assistentie/ of wel van de natuyre onder den titul/ ofte pretext van Commercie/ de Vyant van d'eene der Partijen geoorloft ofte ongeoorloft sy te mogen toe-gevoert/ ofte toe-gebracht werden: Soo is by provisie verdragen en vast gestelt/ dattet Tractaet van Navigatie en Commercie/ 't welke de Heeren Staten Generael metten Alderchristelijckste Koningh hebben getroffen/ beginnende van den 26. Art: tot den 42. incluys/ op soodanige wijse en inhoude als de selve hier na volgen/ tot een regul en richtsnoer sullen strecken/ en den weg bereyden/ om een wijtloopiger Tractaet van Commercie ter Zee tusschen de hoog-gemelte Partijen te voltrecken.

Volgen de voorzeyde Articulen:

ALle de Onderdanen ende Inwoonderen van Vranckrijck/ sullen in alle versekertheyt en vryheyt vermogen te varen en traficqueren in alle Rijcken/ Landen/ en Staten/ die met Vranckrijck in Vrede/ Vruntschap/ ofte Neutraliteyt zijn/ of sullen wesen/ sonder datse in die vryigheyt belet ofte verhindert sullen werden door Schepen/ Galeyen/ Fregatten/ Barcquen/ of ander Vaertuyg ter Zee/ toe behooren de gemelte Heeren Staten/ of eenige van hare Onderdanen/ ter sake van Vyandtschap die hier namaels soude mogen voorvallen/ tussen de gem: Heeren Staten Generael ende de voorsz. Rijcken/ Landen en Staten of eenige van dien die zijn of sullen wesen in Vrede/ Vruntschap of Neutraliteyt met Vranckrijck.

27. De voorsz. vrije Vaert en Trafijcq sal wesen van allerhande soorte van Koopmanschappen/ met uytsonderinge van die van Contrabande.

28. Onder de soorten van Koopmanschappen van Contrabande/ verstaet men alleen begrepen te zijn allerhande Vuyrwercken/ en andere dingen daer toe behoorende/ als Canon/ Musquetten/ Mortieren/ Petarden/ Bomben/ Granaden/ Sausisen/ Peck-kranssen/ Affuyten/ Forquetten/ Bandeliers/ Boscruydt/ Lonten/ Salpeter/ Kogels/ Piecken/ Degens/ Stormhoeden/ Helmetten/ Curassen/ Hellebaerden/ halve Piecken/ Paerden/ Zalen/ Holsters/ Hengsels tot Degens/ en andere toerustingen ten gebruyck van den Oorlog dienende.

29. Onder de voorsz. soorten van Koopmanschappen en sullen niet begrepen zijn Tarw/ Koorn/ en andere Granen/ Erten/ Boonen/ Olyen/ Wijnen/ Zout/ nochte generalijck alle het geene wat behoort tot voetsel ende onderhout van 't Leven/ maer sullen vry blijven/ gelijck alle andere Koopmanschappen en Waren in 't voorgaende Articul niet begrepen/ en sal geoorloft zijn de selve te vervoeren/ selfs na Vyantlijcke Plaetsen van gemelte Heeren Staten/ uytghesondert na Steden en Plaetsen die belegert/ gheblocqueert ofte beset sullen zijn.

30. Tot uytvoeringe van 't geene voorsz. is/ soo isser verdragen/ dat deselve sal geschieden in manieren navolgende/ te weten/ datte Schepen en Barcken mette Koopmanschappen van de Onderdanen van zijne Majesteyt gekomen zijnde in eenige Havenen van de gemelte Heere Staten/ en willende van daer vertrecken na de Havenen van de voornoemde Vyanden/ sullen allenlijck gehouden wesen te toonen hare Paspoorten aen de Officieren van de Havenen

der

der gemelte Heere Staten/ van waer sy sullen vertrecken/ inhoudende de specificatie van de ladinge harer Schepen/ geattesteert en gemerckt mettet ordinaris Zegel en hant-teken/ en erkent by de Officieren van de Admiraliteyt ter plaetse waer na toe sy het gemunt hebben/ alles in ordinaris en gewoonlijcke forme; Na welcke vertoninge van hare Paspoorten in de voorseyde forme/ en sullen sy in hare Reyse niet gemolesteert nochte ondersocht/op-gehouden of verachtert mogen werden/ onder wat pretext 't oock soude mogen wesen.

31. Het selfde sal oock werden achtervolght ten regarde van de Fransse Schepen en Barcken/ die sullen gaen na eenige Reen van Landen onder de gehoorsaemheyt van de gemelte Heere Staten/ sonder in de Havenen te willen in-loopen/ of daer inloopende/ sonder nochtans aldaer te willen ontladen/ en haer last te breken/ welcke Schepen oock niet gehouden sullen zijn reeckenschap te geven van haer Cargasoen/ ten ware dattet vermoeden was datse aen Vyanden van de ghem: Heeren Staten toe-voerden Koopmanschappen van Contrabande/ gelijck hier voren gesegt is.

32. En in cas van sodanig apparent vermoeden sullen de geseyde Onderdanen van zijne Majesteyt gehouden zijn in de Havenen te vertone hare Paspoorten/ in de forme hier vooren gespecificeert.

33. Dat indiense waren gekomen binnen de Reen/ of ontmoet in volle Zee door eenige Schepen van de gemelte Heere Staten/ ofte eenige particuliere Reeders ten Oorloge/ zijnde hare Onderdanen/ soo sullen de voorseyde Schepen der Vereenigde Nederlanden/ tot voorkominge van alle disordre/ die van de Franse niet nader komen als tot op een Canonschoot/ en sullen haer Boot of Chaloupe vermogen te senden aen boort van de Fransse Schepen of Barcquen/ en daer in doen gaen alleen 2. a 3. man/ aen wien door den Schipper of Patroon van 't Fransse Schip/ getoont sullen werden de Paspoorten en Zee-brieven invoegen hier vooren gespecificeert/ na het Formulier der voorsz. Zee-brieven/ 't welck op het eynde van dit Tractaet sal werden geinsereert; uyt welke Paspoorten en Zee-brieven niet alleen sal konnen blijcken van sijn Ladinge/ maer oock van de Plaetse sijner wooninge ende residentie/ en van de naem van den Schipper of Patroon/ als van het Schip selfs/ op dat men door dese middel mach weten offe voeren Waren van Contrabande/ en ten vollen blijcke soo van de qualiteyt van 't voorsz. Schip/ als van den Schipper en Patroon van dien/ aen welcke Paspoorten en Zee-brieven volkomen gheloof en vertrouwen gegeven sal moeten werden: En ten eynde men te beter mach kennen offe goet zijn/ en datse in geenderhande manieren en mogen werden vervalst en geconterfeyt/ so sullender van wegen zijne Majesteyt en de gem: Heere Staten Generael werden gegeven sekere mercken en Contre-Zegels.

35. En in gevalle in de geseyde Franse Schepen ende Barcquen/ gedestineert na de Havenen van de Vyanden der ghemelte Heere Staten/ door de voorsz. middelen eenige soodanige Koopmanschappen en Waren ghevonden werden/ die hier boven voor Contrabande en verboden verklaert zijn/ de selve sullen ontladen/ aen-geslagen en geconfisqueert werden door die van de Admiraliteyt in de Vereen: Nederlanden/ of andere competente Rechters/ sonder dat daerom 't Schip en Barcke/of andere vrije en geoorlofde Goedere/Koop-

manschappen en Waren in 't selve Schip gevonden / in eeniger manieren sullen mogen werden aen-geslagen noch geconfisqueert.

35. Daer en boven is noch geaccordeert en verdragen/dat alle het gene door de Onderdanen van sijne Majesteyt bevonden sal werden geladen te zijn in een Schip van de Vyanden van de gemelte Heere Staten / schoon 't geen Koopmanschappen van Contrabande zijn/ geconfisqueert sal werden/ met alle 't gene in 't voorsz. Schip gevonden sal zijn/ niets uytgesondert nochte gereserveert maer andersints sal liber en vry zijn/ al 't gene dat is en gevonden sal werden in de Schepen/ toe-behorende de Onderdanen van den Alderchristelijckston Koning/ alhoewel datte Ladinge of een gedeelte van dien/ de Vyanden van de gemelte Heeren Staten toe-behoorde / uyt-gesondert de Koopmanschappen van Contrabande/ ten opsicht van dewelke men sich sal reguleeren na 't geene in de voorgaende Articulen is gedisponeert.

36. Alle de Onderdanen en Inwoonders van de voorsz. Vereenigde Neerlanden/ sullen reciprocquelijcken genieten deselve Rechten/ vryigheden / en exemptien in haer Trafijcq en Commercie in de Havenen/ Reen/ Zeen en Landen van zijn gem: Majesteyt dattet hier voor geseyt de gemelte Heere Staten / en in de openbare Zee moet verstaen werden/datte esgualiteyt in alle manieren aen de eene ende de andere zijde reciproque sal zijn/ en selfs so wanneer hier nae de gem: Heere Staten in Vrede/Vruntschap/ en Neutraliteyt met eenige Koningen/Princen en Staten waren/die Vyandεn mogten werden van zijn Majesteyt yder van beyde de partijen gehoude zijnde reciproquelijk te gebruyken de selve conditien en restrictien/uyt-gedruckt in de Articulen van 't jegenwoordig Tractaet/ die sien op de Trafijcq en Commercie.

37. En om te meerder te verseeckeren de Onderdanen van de ghem: Heere Staten/ dat haer geen gewelt altoos door de voorsz. Schepen van Oorlogh en werde gedaen/soo sal men verbot doen aen al de Scheeps Capiteynen van den Koning/en andre Onderdanen van zijn Maj. van haer in genige sake altoos te molesteren/noch te beschadigen/op pene van gestraft te werde/ en in hare Personen en Goederen gehouden te zijn tot de behoorlijcke restitutie en vergoedinge over de geledene en te lijden schaden en intressen.

38. En te dier oorsake sullen hier namaels alle Capiteynen/en Schepen ten Oorloge uyt-rusten / gehouden zijn yder van hen voor haer vertreck goede en suffisante cautie te stellen voor de competente Rechters/ter somme van 15000. ponden / om een yegelijck van haer in solidum of in 't geheel te verantwoorden de malversatien diese in hare courssen of op hare reysen soude mogen begaen/en voor de contraventien van hare Capiteyns en Officiers tegens het tegenwoordig Tractaet / en tegens de Ordonnantien en Edicten van zijn Majesteyt die gepubliceert sullen werden in krachte en conform de dispositie van dien/op peene van verval en nulliteyt van de voorsz. Commissien en Verlooven; Het geene insgelijckx gepractiseert sal werden by de Onderdanen van de gemelte Heeren Staten.

39. Indien 't gebeurde dat een van de Fransse Capiteynen een Schip name/ geladen mette voorsz. Waren van Contrabande/ als gesegt is/ so en sullen de voorn: Capiteyns niet vermogen eenige Koffers/ Malen/ Balen/ Bougetten/

ten/ Tonnen/ oft andre Kassen te openen/ noch op te breken / of de selve te vervoeren/ verkoopen/ of verwisselen en verbremden / ten sy datte selve te Lande zijn gebracht in presentie van de Rechters ter Admiraliteyt/en na dat door haer een Inventaris van de voorsz. Koopmanschappe/gevonden in de voorn: Schepen is gemaeckt/ ten ware datte Waren van Contrabande/ niet makende als een gedeelte van de ladinge/den Schipper of Patroon van 't Schip goet vont en toe stont aen den voorn: Capiteyn over te geven/en zijn reys te vervorderen/ in welcken gevalle de voorn: Schipper of Patroon in geenderhande manieren sal konnen werden belet sijn weg en voor genomen reys te vervolgen.

40. Zijn Majesteyt begeerende datte Onderdanen van de gem: Heere Staten Generael/in alle Landen onder zijne gehoorsaemheyt soo favorabelijck sullen werden getracteert als zijn eygen Onderdanen/sal alle nodige ordres stellen om te maken dat alle gewijsden en Vonnissen over prinsen in Zee genomen/ in alle rechtmatigheyt en billijckheyt werden gegeven door Persoonen die niet suspect noch geinteresseert zijn in de sake daer over questie is; En zijne Majest. sal precise en efficacieuse ordres geven/ten eynde dat alle Vonnissen/Gewijsden/en ordres van de Justitie alrede gegeven/en noch te geven/na hare forme prompt en behoorlijck werden geexecuteert.

41. En soo wanneer als de Ambassadeurs van de gemelte Heeren Staten Generael/ of yemant anders van hare publijcke Ministers aen 't Hof van zijne Maj. zijnde / klachten sullen doen over de Vonnissen die'er sullen zijn gewesen/ soo sal zijn Maj. de selve Vonnissen in zijnen Raet doen revideren oft oversien/ om te examineren of de ordres en præcautien in 't tegenwoordig Tractaet vervat/sullen gevolgt en na-gekomen zijn; En om oock na redelijckheyt daer in te doen versien/sal 't selve ten langsten binnen den tijt van 3. maende geschieden/ en des niet tegenstaende en sullen noch voor 't eerste Vonnis/ nochte na 't selve (gedurende de revisie) de Goederen en effecten die gereclameert sulle wesen/niet mogen werden verkogt nog onladen/als met consent van geinteresseerde Partijen/ tot voorkominge van 't verderf der voorsz. Koopmanschappen.

42. Alsser Proces in d'eerste of tweede instantie sal zijn tusschen de prinsen in Zee hebben genomen/en de geintresseerde in de selve/en dat die geintresseerde een favorabel Vonnis of gewijsde komen te obtineren/so sal 't voorsz. Vonnis of gewijsde zijn executie hebben onder cautie/ niet tegenstaende appellatie van die gene/die de prinse heeft genomen/maer sulcx niet ter contrarie; En 't gene in dit en in de voorgaende Articulen is geseyt om goet en kort recht te doen hebben aen de Onderdanen van zijn Maj. in Zee genomen/ sal oock so verstaen en gepractiseert werden by de Heere Staten Generael/ ten reguarde van de prinsen/door hare Onderdanen genomen van die van zijne Majesteyt.

4. ITem/is verdrage/dat de boven-gesz. separate Articulen/en alle en yder van 't geen in deselve begrepen en besloten is/by den voorsz. Hr. Kon. van Groot Brittanjen/en de gem: Heere Staten Generael der Vereen: Neerl. Prov. door wederzijts opene Brieven onder 't groote Zegel/in behoorlijcke en autentijcque forme/binnen 4. naestvolgende weken/of vroeger/so doenlijck sal zijn/bevesticht en geratificeert/ en wederzijts Instrumenten binnen den voorseyden tijdt over en weder tot Breda uytgewisselt/en na de uytwisselinge en extraditie der selver

ter gewoonlijcke maniere en plaetse gepubliceert sullen werden. Ten oirconde/ en tot meerder bekrachtinge van alle 't welcke / een yder van dien/ hebben wy voorsz. Extraordinaris Ambassadrs. en Plenipotentiarisen van zijn Koningl. Maj. van Groot Brittanjen/ mette Heeren Extraordinaris Ambassadeurs en Mediateurs/ dese separate Articulen onderteeckent/ en met onse Zegels beves-ticht. Gedaen tot Breda den 31. July 1667.

(*L. S.*) *Georgius Flemmingh*, (*L. S.*) *Holles*,
(*L. S.*) *Christophorus Delphicus in Dhona.* (*L. S.*) *Henricus Coventry.*

ALso gedurende de Handeling van Vrede tussen den Hr. Koning van Groot Brittanjen en de Heeren Staten Generael der Vereen: Nederl. verschil en dispuyt is geweest/ over de applicatie van de 6. 7. en 8. Articulen van 't Tractaet van 't Jaer 1662. rakende de Rebellen en Fugitiven/ dewelke reciproquelijck souden mogen komen te ontwijcken in de Rijcken en Landen van d'een of d'andere. Soo ist, dat wy onder-gesz. Extraords. Ambassadrs. van zijn Maj. van Sweden/ en Mediateurs over de saken deser Handelinge / verklaren/ dat de voorsz. 6. 7. en 8. Articulen van 't voorsz. Tractaet des Jaer 1662. sullen gestelt worden in 't Tractaet op huyden besloten / sonder eenige veranderinge/ of byvoeginge / invoegen de selve geinsereert zijn geweest in 't selve van den Jare 1662. En versekeren hier en boven de H: Gedeputeerden der Heeren Staten Generael/ wegens de Heeren Ambassadeurs van Engelant/ dat de Kon: van Groot Brittanjens intentie niet en is/ noch oyt sal zijn / van sich te willen dienen van de voorsz. 3. Articulen/ tot prejuditie van eenige Officieren/ Soldaten/ of enige andere Persoonen/ van hoedanigen qualiteyt en conditie de selve mogen wesen/ ter oorsake/ die gevolgt hebben gedurende desen Oorlog/ de contrarie partije/ of de selve te appliceren tegens eenig Dienaer des Goddel. Woorts/ of andre Luyde/ dewelke ten respecte van de Religie en Godsdienst/ of sig niet konnen conformeren mette Ceremonien van deselve/ alrees zijn ontweken/ en nogmaels ontwijken souden mogen in de Landen en Heerschappijen onder de gehoorsaemheyt der H: Staten/ voor-behoudens deselve sig gedragen in andre saken rust en vredelijk/ en niet schuldig en zijn aen enig misdaet tegen den Staet/ 't welk deselve onderwerpe aen de straffe die dese Articulen mede brengen. Ten oirconde deses/ hebben wy dit getekent. Gedaen tot Breda den 31. July 1667.

L. S. George Flemmingh, *L. S. Christofle Delphique de Dona.*

ALso over d'extensie van 't 2. Art: der separate Acte/ inhoudende een interim en een provisie ter sake der Placcaten van Commercie/ daer over de H: Extraord. Ambassadrs. en Plenipotentiarisen van den Kon. van Groot Britt. en de H: Gedeput. en Plenipotentiarisen der H. State Gener. der Vereen: Neerl. zijn verdragen op huyden/ zwarigheyt is geweest over de volgende woorden/ in te mogen brengen alle Gewassen/ Vruchten/ en Manefacturen van Nederl. en Hoogduytslant/ die niet anders/ dan door 't ressort en gebiet der Vereen: Nederl. 't sy per axe/ 't sy langs de Revieren werden vervoert na de Zee-Havenen/ om van daer voorts over Zee getransporteert te worden: Te weten/ of de woorden (niet anders/ dan/) daer in geinsereert te souden werden/ of niet; Hebben de H: Ambassadrs. van Engel. gesustineert/ dat sy niet konde toestaen datte selve sou-

de

de woorden geligt/ dewijl deselve zijn conform den Text van 't Placcaet van encouragement/in den Jare 1660.door zijn Maj.van Groot Britt.gepubliceert/ met kennisse van zijn Parlement: En de H: Staten Gener.der Vereen: Neerl. apprehenderende/ dat men soude konnen trecken uytte selve clausule/ sulcken verstant/ waer door de gehele kragt des voorsz. Articuls vernietigt soude werden/onder pretext/datte Koopmanschappe en Waren/af-komende en afgebragt wordende uyt Hoogduytsl.en Nederl.langs de Revieren of per axe/tot in 'ressort der Vereen: Prov. oock konnen met commoditeyt worden getransporteert door andre Wegen of door andre Havenen. So ist, dat wy onder-gesz. Extraord. Ambassadrs.van zijn Maj. van Sweden/ en Mediateurs over de saken deser Handelinge/betuygt/en verklaren/tot meerder gerustigheyt der gem: H: State datte H: Ambassadrs.van Engel.geensins intentie hebben gehad/te trecken dit gevolg/uytte clausule/of voorsz.woorden/niet anders (dan); Maer in't tegendeel datte selve sich hebben verklaert iteratívelijk/en mondeling in onse presentie/en effectivelijk ook in 't ontwerp van een Acte/die de selve ten desen eynde hadden geconcipieert/datte Onderd.der voorsz. H: State Gen.mogen worden gemolesteert/door enige disputen deser nature/maer ter contrarie/dat sy sullen hebben de volkome magt/ en vryigheyt tot 't transport van alle Koopmansch. en Waren/af komende en af gebragt wordende/als hier boven/ om de selve te brengen en debiteren in hare Schepen/ en in Engel. En op datter mogen zijn mindere duysterheyt/of contradittie in de voorsz.clausule/ dat men na de Zee-Havenen/ heeft geinsereert/ by gemeen verdrag/ en over een kominge/ de woorden/ doorgaens mette beste commoditeyt en na 't meeste gebruyk: En dat alsulx den Art: is gebleben inboegen hier na volgende: De H: Staten Gen: en der selver Onders.nogtans geoorloft sal zijn met hare Schepen in Eng.te moge brengen alle Gewassen/Drugten en Manefacture van Neerl.en Hoogduytsl.die doorgaens mette beste commoditeyt/en na 't meeste gebruyk/niet anders dan door 't ressort en gebiet der Vereen: Nederl.'t sy per axe/ 't sy langs de Revi.werden vervoert na de Zee-Hav. om van daer voort over Zee getransporteert te werden. Ten oirk.deses/hebben wy dese Verklar.ondertek. Gedaen tot Breda den 31. July 1667. *L. S. George Flemming, L. S. Christophorus Delphicus, B. ac Comes in Dona.*

Alle dese Articulen hadden tijt van noode om in 't net ghebracht te werden: Terwijl nu Sr. Jan Coventry na Londen om de Ratificatie ging: Schreef den Hr. van Beverningh aen de Ed. Gr. Mo: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant dese Missive:

EE.Gr.Mo.Heeren. Wy hebben zedert voorl. Dingsd.gedurig geoccupeert geweest met Conferentien,Visiten,en Contrevisiten op 't stuk van onse Negotiatie, met so veel incidenten en veranderingen in de Materie, dat wy die noit hebbē gedisponeert gevonden,om yets met sekerheyt en apparentie van succes aen u Ed. Gr. Mo. te konnen adviseren : Maer 't heeft de goede Godt in sijn Genade gelieft in de laetste Conferentie van desen namiddag, daer wy nu so uytkomen, 't Werck sodanig te schicken,dat de Differenten so wel tussen de Koningen van Vrankrijck en van Denemarken,als die van haer H:M:met den Kon. van Eng.sijn vergelekē, so verre als die met de Heeren Ministers van Eng.ten respecte van hare last en in-

structie geadjusteert hebben konnen werden: Den Hr. Coventry gaet op 't spoedigste na Eng. om by den Kon. te obtineren d'Approbatie met last tot de onderteekeninge op eenige poincten van consideratie, die onder hoog-gem: Partyen met toestemminge van de Heeren Eng. Ambassadeurs sijn ter neder gestelt, en daer toe sy sig niet genoegsaem gelast vinden; En wy sullen een dag a twee van nooden hebben om al de Papieren in ordre te stellen: En sullen niet na-laten soo ras doenlijk, haer Ho: Mo: door yemant van ons na de Rekenschap te laten toekomen: Inmiddels God Almagtig biddende, dat hy 't gene nu so verre gebragt is, met een geluckigen en honorablen uytslag voorts wil zegenen, en daer op blyve ick

Ed. Gr. Mo: Heeren. Geschreven in Breda den 10. July 1667.

Geteeckent *H. van BEVERNINGH.*

AUGUSTUS 1667.

En quam als gesegt is eenige dagen daer nae selfs in den Hage van alle 't gepasseerde rapport doen: Den 12. Augusti quam Sr. Jan Coventry weder te Breda / en de Gesant Clingenbergh met de Deense Ratificatie / want die van de Geun: Provincien wierde oock tijdelijck by-gebracht: Men haeste van alle zijden te meer in dit groote Werck / vermits de Stilstant van Wapenen gedeclineert was: Wegens haer Ho: M: verscheenen gelijck men aen de onderteeckeninge van 't Tractaet sien kan / de Heeren Ripperda tho Burza wegens Gelderlant / Sterckenburgh wegens Groeningen / Renswoude wegens Utrecht / en Pallant wegens Over-Yssel / en den Hr. van Beverning wegens Hollant / neffens al de andere respective Heeren Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen / (wy repeteren noch eens 't gunt op folio 112. gesegt is) dat den 24. Augustus 1667. geschiede de uytwisselinge van wedersijts Ratificatien op een seer heerlijcke maniere: Voor de middag by 11. ur. vervoegden haer de Heeren Ambassadrs, en Plenipotentiarissen op 't Casteel: De Heeren Fransse, Deense, en Neerl. sijn gegaen in de Kamer van Conferentie, de Heeren Eng. en Sweetse in besondere Vertrecken: Waer na de Mediateurs ook in de voorsz. Kamer van Conferentie gekomẽ sijn, hebben de selve in een beleeftde aenspraek, door saek van de tegenwoordige byeenkomste kortelijk vervat, waer op haer by d'andre Ex. met gelijke civiliteyt geantwoort sijnde, hebbẽ deselve hare Tractaten in autenticque forme, bestaende in verscheyde stucken, aen hande van gem: Heeren Mediateurs gegeven, die met deselve gegaen sijn na 't Vertrek van de Heeren Eng. aen dewelke sy de voorsz. stucken Ceremonieuselijck over leverden, en na dat sy deselve hadden ontfangen, en door haren Secretaris doen Inventariseren, hebben sy aen dito Mediateurs oock hare stucken in Debita Forma geteykent en gezegelt overgelevert, die deselve aenstonts over bragten aen de voorn. Heeren in de Kamer van Conferentie, en na Visitatie en Inventarisatie van de selve als voor, sijn de Heeren Eng. door de Heeren Mediateurs gebragt in dito Camer van Conferentie, alwaer zy van d'andre met veel Ceremonien van betuyginge van Vruntsch. en Civilit. sijn bejegentjen ontfangen; En na datte Tractaten ten wederzyden beeedigt en volkomentlijk bevestigt waren, sijn de voorsz. betuygingen van Vrund-

Vrundſch. wederom vernieut,en voorts 't Signal gegeven weſende,ſijn daer op gevolgt 3. Salvos met 't los-branden van 't Canon rondſom 't Caſteel en de Stadt: Waer na deſe byeenkomſt geſcheyden ſijnde, hebben de Heeren Ambaſſadrs.van onſen Staet haer aenſtonts na de Kerk begevẽ,om God te dankẽ, alwaer een korte dog ſtigtelijke Predicatie geſchiede uyt *Gen*:8.20. door den Geleerden Profeſſor Reneſſe. Des namidd,omtrent de klocke 4 ur.is de Vrede met 't geluyt van Trompetten verkondigt, en gepubliceert, eerſt voor de Logementen van onſe Heeren Ambaſſadrs.daer na voor 't Raeth. en eyndelijk voor al de Logementen van d'andre Heeren Ambaſſadrs, dog een ygelijk liet de Publicatie doen uyt eygen autoriteyt,en in ſijn eygen ſpraecke,dog de Eng.in driederley Tael. Tegens den av.ſijn al de Heeren Ambaſſadrs.verſchenen op 't Raeth. alwaer met een magnificque Collation wierden geregaleert: Inmiddels deden de Vierwercken haer operatie, deſe waren ſo heerlijk,dat men niet gelooft datſe verbetert ſoude konnen worden: Op de Markt voor 't voorſz. Raeth. ſtonden 8.Staken,op elke Staek 25.Flambeauwen en die vol konſtige Vierwerken van byſondere operatien tuſſen de voorſz. Flambeauwen ſtont 't Theatrum daer aen d'eene zyde den Neerl. Leeu en 't gekroonde Cijffer van haer H: M: en aen d'andre zyde de Maegt in de Hollantſe Tuyn, veel konſtige Vierwercken uytleverden,en die alle gelijck,als oock een groot getal van Vier-Pijlen ſeer loffelijk werkten,en in de Lucht verſcheyde Figuren uytbeelden: Al 't welke van vele duyſenden ſo Vremdel. als Inw. met admiratie is aen-geſien, niet minder vermakelijck was den hoogen, en wel gemaekten Toorn van Breda, daer den Vrede-Vlag af-wayde,die van boven tot beneden aen den leſten omloop met verſcheyde ronde Cirkels van brandende Lichten in Lantaernen omhangen en verciert was, in 't midden was met gelijcke Lichten af-gebeelt 't woort P A X, voor de Logementen van de Heeren Ambaſſadrs. als ook voor 't Stadhuys waren Fonteynen gemaekt die goede Wijnen in abondantie uytleverden,daer honderde van Menſſen haer genoegen af kregen, ſommige Fonteynen waren remarcabel door hare Opſchriften of Deviſen, als onder andre die van den Ambaſſadeur van Denem. hebbende 't navolgende Opſchrift *Potoir Pax mille Triumphis*: De Wijn ſtraelde door de Snuyt van een Elephant: De Lelien voor de Franſſe: De Rooſen voor d'Engelſen: En de gepijlde Leeuwen voor de Nederlantſe Ambaſſadeurs: Dog voor 't Stadh. (alwaer haer Exell. d'andre Heeren Ambaſſadrs. regaleerden) gaven een heylſaem vocht,en voor 't Logem.van de Heeren Mediateurs geſchiede als een ſtort-regen van Rode en van Witte Wijn, waer mede de bloetſtortinge ter Zee,door der ſelver Mediatie en Gods Genade komt te ceſſeren: 't Is aenmerckelijk dat den Hemel in langen tijt geen Regen gegeven hebbende, juyſt op dien dag

* *De Inwoonders van Ragouza verhalen, dat na de Aertbevinge by de 600. Zielen niet over bleven, daer onder 25. Edellien en 60. Monnicken, die haer na Ancona in diverſche Kloosters begaven: Dat op de uyr van 't begin des voorſz. Aertbevinge, den Dogie, dats dat den opperſten Hertogh op die tijdt met den Raet was by een vergadert op 't Palleys: 't Welck neder ſtorte, en hun alle verpletterde, blijvende behouden des Dogaes Vrouw, de Kerck, en Mueren der Stadt, en 't Caſteel, dat vry ſterck is, en de Lazarette, dats 't Peſthuys: De Turckze Baſſa van Boſſina (wijl deſe Republijck Neutrael tuſſen Turckyen en Chriſtenrijck leyt, echter Chriſtenen zijn) boot haer aen alle hulpe van Materialen, tot-den opbou van hare Stadt: De Ragouſers weygerden dat: En gaen na Pa-*

dag geopent was, en meer als gemeen Water gaf, dog tegens den tijdt dat de Vier-werken souden worden ontsteken, weder opgeklaert is, tot dat alles volkomentlijk geeffectueert was, waer na het weder begonde te regenen.

In plaets van den Consul Kroock/ gedestineert wegens den Staet na Constantinopolen/ doch gants ongeluckig als op Fol. 44. te sien/ met zijn Vrouw in de Aertbevinge te * Ragousa gesneuvelt/ wiert den Advocaet Colier gheboren. Men verboot in Hollant d'Engelse Peper/ om dat in den brant van Londen veel versenght en bedorven goet/ hier te Lande onder de goede Peper wiert gevoeylt: En dat niemant van Los en Lijf-renten op eenige Comptoiren Gelt in Hollandt ende West-Vrieslandt mochten ontfangen/ als die haer 200ste Penning hadden betaelt: By Hollant wierde geresolveert om den Heer Prince van Orange te doen nemen Sessie in den Raet van Staten/ om aldaer in kennisse van desen Staet als zijn Voorvaderen Hoogloff. Memorie te werden geimbueert: En wyders wierde by de Ed: Gr. Mo: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant den 5. deser vast gestelt dit Eeuwig Edict:

De Staten van Hollant ende West-Vrieslant, hebben na voorgaende Beschrijvinge, en na rijpe Deliberatie en Communicatie, in de ordre van de Ridderschap en Edellien, mitsgaders in de respective Vroetschappen gehouden, by eenparige overgifte en concurrentie van alle de Leden, voor een Perpetueel Edict en een Eeuwigdurende Wet, tot voorstant van de Vrijheyt, mitsgaders tot conservatie van de Eenicheyt, en van de gemeene ruste, gearresteert en vast gestelt, gelijck by desen gearresteert en vast gestelt werden, de Poincten ende Articulen hier na volgende:

1. Dat de faculteyt van verkiesinge, ofte beschrijvinge in de ordre van de Ridderschap, en Edelen, mitsgaders de nominatie en de verkiesinge van Burgermeesteren, en Vroetschappen, Schepenen, en alle andere Magistraten en Bedieningen in de Steden, sal blyven aen de ordren of de beschrevene Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders aen de Steden respective, so als aen haer by out gebruyk of by Previlegien en Octroy geconformeert is, en geconcedeert soude mogen worden: Daer van by deselve de vrye exercitie van dien conform de Wetten en Privilegien sal verblyven, sonder datte voorsz. beschrijvinge, nominatie en verkiesinge, of eenig gedeelte van dien, oyt of oyt daer van in 't geheel of ten dele aen yemant sal mogen werden gedefereert en overgegeven.

2. Dat insgelijcx de Ampten, Officien, Bedieningen, en Beneficien, jegenwoordig staende ter collatie van de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant, aen deselve sullen verblyven, sonder yets daer van te mogen werden af-gegeven. Welverstaende dat hier onder niet begrepen werden de Militaire Ampten en Bedieningen

rijs en andere Italiaense Vorsten, die haer aenstonts bystant deden: Daer na oock te Ancona daer de voorsz. Kloosterlien waren gevlucht, en groote Destructie door Aertbevinge geweest: Te Cattaro zijn 2. Palleysen en veele Huysen omgestort, 250. Menschen bleven doot, aen de Zee-kant storte 200. treden Muurs in: Te Buda versonk 't Casteel, en bleven 500. Menschen doot: 't Kleyn Stedeken Risano wiert gants omgeworpen: Dulcingo en Castel Nova, beyde onder Turckx gebiet, storte om en om, behalvens in Castel Nova bleef miraculeus hangen aen de Steenroots een Kamer dicht by 't Casteel, hier in lagen eenige Christen Slaven geboeyt, die alle wierden behouden.

ningen die in de Campagne, of expeditie, te Water of te Lande soude mogen komen vacant te vallen, of welken aengaende haer Ed. Gr. Mo. by nader dispositie, alsulck een voet en ordre te sullen beramen, niet alleen op de provisionele bestellinge van dien, maer ook op de begevingen ten principalen, als de selve ten meeste dienst van den Lande sullen bevinden te behoren.

3. Dat wijders haer Ed. Gr. Mo. niet alleenlijk hare bewilliginge, en toestemminge, noyt anders en sullen geven, maer oock de sake ter Generaliteyt met alle efficacie daer henen helpen dirigeren, ten eynde oock by d'andre Bontgenoten, en sulcx by eenparige bewilliginge, of gemene concurrentie van de selve, door een consonante resolutie van haer Ho:Mo: gestatueert, en vast gestelt mogen worden dat de gene die oyt of oyt sal successivelijck sullen werden gebruykt tot Capiteyn, Admir. Gener. of oock in beyde de voorsz. Charges, of wel die gene aen dewelcke, onder eenen anderen Titul, het opperste commandement over de Militie te Water of te Lande, sal werden gedefereert, niet sal, of sullen mogen wesen, of blyven Stadthouders van eenige Provincie of Provincien: En voor so veel de Provincie van Hollant en West-Vrieslant belangt, dat niet alleen die de opperste commande over de Militie te Water of te Lande toevertrout sal worden; maer oock niemant tot Stadthouder van de selve Provincie gemaeckt sal mogen werden, en dat de voorsz. Chargie in alle manieren sal zijn en blyven gemorteficeert. Ende de Heeren Gecommitteerde Raden in de respective quartieren aen-bevolen gelaten, volgens hare Instructien, de nodige ordre te stellen en de vereyste voorsieninge te doen op de saken by absentie van haer Ed Gr. Mo. voorvallende, en waer op prompte dispositie vereyst wert.

4. Dat tot volkomen vastigheyt van 't geene voorsz. is, en tot sonderlinge gerustheyt van de Edelen en Steden; al de Heeren jegenwoordig in de ordre van de Ridderschap beschreven, of in de Vroedschappen verkosen, of die noch namaels in de Ridderschap by solemnelen Eede sullen verklaren de voorsz. poincten heyliglijck en opregtelijck te sullen maintineren, oock geensints te gedogen dat daer jegens eenige indracht of infractie geschiede; veel min oyt of oyt enige propositie doen, of doen doen, die daer jegens in enigen deele strijdig soude mogen wesen: En dat voorts oock den Eedt van de Heeren ter Vergadering van haer Ed. Gr. Mog. comparerende, daer mede in de bondigste en kragtigste forma sal werden geamplieert. Dat oock den Raet-Pensionaris in der tijt, insgelijckx by Eede sal werden verpligt, al de selve poincten so veel in hem is, te maintineren, en staende te houden sonder daer jegens oyt of oyt directelijck of indirectelijck eenige propositie of omvraginge te sullen doen; veel min conclusie formeren.

5. Dat wijders mede tot meerder vastigheyt van 't voorsz. 3. poinct in de instructie; soo voor een Capiteyn als voor een Admir. Gener. sal werden ingelyft, en de geeligeerde by Eede verplicht; niet alleen daer tegens noyt directelijck eenig versoeck te sullen doen, veel min toeleg te maken directelijck of indirectelijck: Maer ter contrarie, sulckx buyten vermoeden by anderen geschiedende, het selve te sullen tegen gaen, en het Stadthoudersschap, soo hem t'eniger tijdt die digniteyt by eenige Provincie mochte werden gedefereert, te sullen refuseren, en van de hant te wijsen.

Formulier van den Eed op de bovenstaende Articulen te doen, by de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders by de Vroetschappen van de Steden, als mede by de Heeren, comparerende ter Vergaderinge van de Heeren State van Hollant ende West-Vrieslant.

ICk beloove ende sweere het bovenstaende Eeuwigh Edict, mitsgaders al de poincten en Articulen daer inne vervat, heylighiijck ende oprechtelijck te sullen maintineren, oock geensints te sullen gedogen, dat daer tegens eenige indragt of infractie geschiede, veel min oyt of oyt eenige propositie of advijs te sulle doen, of te geven, noch oock te sullen doen doen of te doen geven, die daer tegen in eenigen deele strijdig soude mogen wesen.

Soo waerlijck moet my Godt Almachtig helpen.

Formulier van den Eed voor den Raet-Pensionaris in der tijdt.

ICk belove en sweere 't bovenstaende Eeuwig Edict, mitsgaders alle poincten en Articulen daer in vervat, soo veel in my is, te sullen maintineren en staende houden, sonder daer tegens oyt of oyt directelijk of indirectelijk eenige propositie of omvrage te sullen doen, veel min conclusie te formeren.

Soo waerlijck moet my Godt Almachtig helpen.

En sal het bovenstaende Edict in forma van Octroy, of eewig-durende Privilegie de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Burgermeesteren en Vroetschappen van de Steden, Leden van haer Ed. Gr. Mog. ordinaris Vergadering toe-gesonden werden, om het selve in haer Registers te doen registreren, en voorts te besorgen, dat al de Heeren, die hier namaels in haerlieder Ordre beschreven, of tot Burgermeesters verkoosen, en in de Vroetschappen geassumeert soude mogen worden, daer op voor haer admissie den Eedt (volgens 't voorsz. Formulier) komen af te leggen, en voorts haer daer na preciselijck te reguleeren. Gelijck oock 't voorsz. Edict in gelijcker wijse aen beyde de Hoven van Justitie, mitsgaders aen de Officieren, en Gerechten van de gem: Steden toe-gesonden sal werden, met last en ordre om haer in 't administreren van de Justitie, daer na, als de voornaemste Wet van den Lande, tot voorstant van de Vryheyt, mitsgaders tot conservatie van de Eenicheyt, en van de gemene ruste, gemaeckt, punctuelijck exactelijk te reguleren, op den Eed by henluyden in 't aenvaerden van hare respective Officien, en Bedieninge gedaen.

Aldus gedaen en gearresteert ter Vergaderinge van de Hoog-gem: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant. In den Hage den 5. Augusti 1667.

Die van Gelderlant en Zutphen oordeelden by Resolutie van den 13. deser/ dat wijl de dreygende conjuncturen van tijden / het noodigh was een Opper-Hooft tot defensie van desen Staet aen te stellen / dat men voor eerst behoorde te procederen tot het aenstellen van een Capit. en Admir. Gener. over de Militie van desen Staet so te Water als te Lande/ waer toe sy designeerden volgens haer voorgaende resolutien den Heere Prince van Orangien / aengemerckt de groote en onvergetelijcke en gedane diensten van de Voor-Ouderen van hoog-gem: Prince/ en 't selve met sijn 18. Jaer mocht aenvang nemen/ en van nu af Sessie mocht nemen in den Raet van Staten/ om ten vollen van deses Lants Regeeringe geïmbueert te mogen werden / doch alles met vrye toestemminge

der

der andere Provincien : Nomineerden Prins Johan Maurits en den Graef van Waldeck tot Veltmarschalcken/ Ec. De Provintie van Zeelant by Resolutie van den 16. dito/ quam hier seer na mede over een/ en meende dat men op 't verkiesen van een Stadthouder yder Provincie hare Vryheyt/ die haer daer in competeerde/ niet en behoorde noch oock konde benemen.

Den * Oorlog ter Zee van Breda de koorts krijgende / verschafte door een wonderlijck geval de leste Actie van beyderzijts bederf / door 't vernielen van wederzijts Branders / voor de Revier de Teems ; Als wilde de Almachtige seggen; Dit tuyg en sijn u beyde Volkeren niet meer nut, ik zegen u met Vrede, bederf malkanderē niet meer, keer na Huys, en siet na my, die u vernielende Wapen. dus vrugteloos in u oogen ten beyden sijden laet consumeren: Den Lut. Admir. Jan Cornelisz. van Meppelen schrijft daer van aen den Staet aldus :

WY zijn met onse byhebbende Schepen den 2. deser onder 't Commando van den Ed. Hr. Lt. Adm. van Nes de * Revier op-gezeylt, om te sien of wy daer wat goets konden uyt-regten, also wy hadden verstaen datter beneden Gravisande 5. Konings Fregatten lagen, de grootste voerende 54. st. mette Blaeuwe Vlagh van voren, by haer hebbende 16. a 18. Branders, met veel kleyn Vaertuyg alwaer wy tegen de middag sijn gekomen : En also ick met mijn Schepen de voortogt had, is geresolveert dapperlijk daer in te vallen, sijnde Cap. Naelh. met 8. Branders voor uyt gecommandeert, die scouragieuselijk sijns cours daer na toe sette: Ick heb hem met mijn 5. Schepen kort gevolgt, en daer na den Ed. Hr. Lt. Adm. van Nes: Den Vyant siende dat 't haer gelden soude, maekten haer Zeylen wel los, maer wagten ons evenwel in, totter tijt dat wy by haer Branders quamen, die voor aen 't rak van de Hoog ten Anker lagen, en so benaut wierden, dat enige van haer uyt desperatie de Touwen af-kapte, en liepen na des Konings Fregatten, die 't ook aenstonts op 't lopen stelden, daer Cap. Naelh. met onse Branders furieus op aen viel, tot dat sy onder d'Eng. Branders sijn gekomen, die haer so digt rondsom des Kons. Fregatten onthielden, dat sy daer niet by konden komen, so dat sy genootsaekt waren d'Eng. Branders te aborderen: Daer op wiert 't stil, so dat d'Eng. met haer kleyn Vaertuyg ook onse Branders 't Vier so na aen de voeten bragten, datter waren die haer Branders mosten verlaten, en den Brant daer in steken; ook so isser door 't heftig schieten 1. a 2. in den brant geschoten door d'Eng. Niettemin soo dra alsser een koelte quam, zijn zy alle aen 't lopen getogen, en wy joegen haer tot onder de sterkte van Gravesande, dat ook dapper op ons schoot, en wy namen hare plaets in, en daer zy ten Anker hadden gelegen , hebben wy 't tegen den avont met onse macht geset, dog wy hadden 11. Branders verloren, so dat wy'er maer een over hielden: Daer en tegens verloor den Vyant 7. van haer Branders. Den 3. dito sijnde Woensd. bleven wy leggen, en sagen dat sy niet anders deden als ons nadere, daer op wy na de middag een weynig sijn af-gesackt, maer in 't af-gaen is onsen eenigen Brander aen de gront geraekt, en bleef vast sitten, so dat wy hem self deden in den brant steken, also wy door 't stil weer hem niet konden salveren, en 't gety ons hart van hem afdreef:

* *Verstaet de Temse.*

* De speculative hebben geobserveert, dat doe Hollant met Cromwel Oorlogde, de Beurs van Amsterdam by 't Torentje een groote krack kreeg , als wilde 't Fondament wech sincken : Ende in den Oorlog die Hollant nu metten Koning gehad heeft, is de gehele Beurs, en 't meeste der Stadt Londen met haer grootste Spijckers, van den Koophandel verbrant en geruyneert.

Tegen den avont waren d'Eng. met haer Branders ons vry na by gekomen, daer op wy dapper en couragieuselijk schooten, gelijk zy ook deden, tot dat wy anckerden, en zy van ons zeylden, tot Donderd. smorg. doen sijn wy onder 't goet beleyt van den Hr. Adm. Aert van Nes 't zeyl gegaen, en quamen met dat gety soo verre buyten de Revier, dat wy buyten perijkel waren aen de gront te raken; dog d'Eng. volgden ons al na, op hope dat'er yemant van d'onse aen de gront soude raken, die dan meenden te verbranden, dog tegen den avont zijn zy wederom confuselijck door d'onse op de vlugt gedreven, want sy ons noit dorsten stant houde maer altijt liepen. Den 5 smorg. hadden wy een styve koelte uyt den O.N.O. doen sagen wy 21. Zeylen voor de Wint en Ty op ons af komen, die wy vermoeden alle Eng. te sijn, die uyt Harwits waren gezeylt, gelijk 't ook so was: Bestonden in 5. Fregatten, 14. Branders en 2. Galjoots, die dapperlijk op ons af-quamen, daer op den Ed. Hr. Lt. Adm. Aert van Nes Krijgsraet hielt, en wy resolveerden aenstonts te anckeren, en niet te wijken, maer kloekmoedig af te wagten en te sien wat den Vyant konde doen: Niettemin met groot perijkel om enige Schepen van 's Lants Vloot te verliesen, maer als sy digt by ons quamen zijn zy eerst op Cap Naelh. aengekome, die haer niet besweek, menende hem te verbranden, also hy de voorste voor uyt was, die zijn Anker in alle spoet op ligte, doe sy hem meenden te aborderen, gelijck sy ook deden, hy kreeg'er 2. aen sijn Schip, die hy kloekmoedig afweerde, en onsprong dien dans, tot grote verwondering van alle Menssen, daer na kreeg de S. by N. van Zeel. mede een Brander aen sijn boort, dog is door mannelijke dapperheyt ook af geweert: Nog hebben onse Schepen een Eng. Brander in de brant geschoten: De rest siende dat haer desseyn vrugteloos was afgelopen, hebben sy haer confuselijck en verbaesdelijk gesalveert, uyt-gesondert nog een die van onse Galjoots vervolgt wiert, en genootsaekt zijn Brander self in brant te steken. Nu Saterd. en Sond. sijn wy met laveren tot in 's Kons. Diep gekomen, siende dan geen nut of profijt meer te konnen doen, sonder enige schade, als alleen de S. by N. van Zeel. die een weynig aen de gront geraekt, en vry beschadigt is, so dat na Zeel. sal moeten om sig te verstellen: Wy sullen vorder de Rev. so nau besloten houden, datter niemant uyt nog in kan komen, totter tijt toe dat wy andre ordre krijgen van de Ed:Ho:M:H: Staten Gener. Actum den 9. Aug. in 's Lants Schip West-Vrieslant, leggende voor de Revier van Londen: Was ondertekent, *J. C. van MEPPEL.*

't Gebeurden op die tijt oock dat een Vloot Oostendenaers na Londen willende/ voor de Revier op-gevat/ door Staten Schepen/ alleen Cap. Andries Maentack/ daer in den Keyserl. Enboy Isola was/ met 2. Bylanders/ daer in zijn Bagagie en Paerden waren / wierden vry ghegeven : Twee andere / Cap. Pieter de Roosaes en Slambroeck dese Koopvaerders tot het Voorlant geconvoyeert hebbende/wiert Slambroeck voor Duynkerken door een Frans Capertje verovert/ Cap. Faes op 't geschiet aen-komende/ hernam 't scheepje van Slambroeck wederom / en sont die met twee hernomen Koopvaerdijers wederte Oostende op : Diergelijcke actien gebeurden meer.

Den Koning van Poolen hoorden dese tijdt vremde gheruchten / als of de Suite van zijn Gesant Radsieuzky sig tot de Mahometaense Religie neygde : Dan dit was so seker niet/ als wel dat ‡ Radsieuzky schreef: Hoe dat hy tot A-

dria-

drianopoli by den Grooten Heer Audientie had gehad: Die hem beval niet te vertrecken, voor dat hy beſcheyt had onttange, of de Treves die Poolen met Moſcovien had gemaekt, was gebroken of niet, dewijl die hem geheel ſuſpe t was: En in geval van geen rupture tuſſen haer, hy geſterkt mette Tartaren en Coſacken, die hy nu hadde tot ſijn Onderdanen, op d'aenſtaende Lente Polen ſelfs den Oorlogh ſoude aen doen, &c. Dit verbaeſde Warzau/ terwijl de Geeſtelijcke hun appetijt maeckten mette Begravenisſe der Coninginne niet wijt van Crackauw: (De Ongelovige ſpeelen dus voor alle Chriſten Hoven hun ſpel). De Evangeliſe binnen Thoorn in Pruyſſen nu over de 121. Jaren St. Jacobs Kerck van de Nonnen in de Nieuſtat in beſit gehad hebbende/ wiert deſelve van de Roomſe haer af-genomen/ 't welck alſoo veele Huyſen ende Landen daer van deyendeerden/ de Proteſtanten dapper ontroerden/ niet alleen om deſe Kerck/ maer om 't gevolg/ 't welck was/ den inbreuck van hare oude Previlegien/ daer ſoo weynich Potentaten jegenwoordigh op ſiende/ ſpeelen/ Je veus: Men duchte oock van eenen nieuwen Staroſt aldaer te ſtellen: En dat alſoo ſelfs Pruyſſen inbreuck in haer Recht ſoude lijden: Deſe Nonnen hadden voortijts een Kerck en Klooſter buyten Stadts Muyren van Thoorn aen de Wijſel gehad/ dan nu door de Sweden geruineert/ eyſchten St. Jacobs Kerck daer voor: De Magiſtraet dit willende beſliſſen/ boden tot accommodement 150000. R. Maer een Roomſche Staroſt (gelijck in Poolen veele bittere Papiſten zijn) rockende de Nonnen op/ om dat een van de zijne daer al te wel kende/ en beloofde haer die Kerck; Deſe Vent ſondt 200. Holloten/ dat zijn geſchooren Slaven of 't Canaillie van Poolſe Jongens/ met een Konings Guarniſoen by de Magiſtraet/ eyſten die de Sleutelen van St. Jacobs Kerck af/ 't gunt men dit Rappaillie gaf; Maer wat volcht'er? Op dit ghewelt viel een der Tooren-Klocken/ en barſte; En als den Roomſe Prieſter de eerſte mael ſoude Mis doen/ ſtorte hy in onmacht van den Altaer/ ofte van overval neer/ en daer was alle Nachten aen de Kerck-deur en de Proteſtantſe en Papen-huyſen ſoo veel geſpoockt/ dat elck oordeelde/ deſe ſaeck wel elders op de Roomſe ſoude werden gerevengeert. De Wijſel ſtroomde doe by Freyburg 117. Huyſen af/ wegh ſpoelende machtigh veel Kooren en anders/ oock ſach men een Koets met 6. Paerden in de Reviere verdroncken/ af-drijven. Veele wilden doe den Koning van Poolen aen de Weduwe Keyſerinne Huwlijcken: Maer gem: Weduwe verklaerde/ haer leven lang in dien ſtaet als ſy was/ te willen blijven; Behalven dattet ook onwijſlijk ſoude zijn als men yets om de Werelt dede, van een Keyſerin tot Koninginne te dalen: Selfs een Burgermr. in Duytſlant wort ongaern een Schepen. Aen het Keyzerlijcke Hoff tot Weenen/ aen den Keyzer ſonden de Tartaren een Chiaus of Bode/ deſe quam zijn Majeſt. een koſtelijck Paert op-offeren/ waer van den Sadel en al 't Gewaet van goude waren geborduyrt: Deſe Geſant ſprack met open keele: Dat hy den Keyzer in zijn Huwlijck geluck wenſchte/ en ſoo hem eenige Vyant quam beſpringen/ hy met 25000. man (verſtaet Barbaren en Roovers) terſtont ſoude op-

‡ Men ſegt dat deſen Poolſen Geſant Radzieusky, daer na in de Gevangenisſe der Turcken ſeer miſerabel ſijnde geſtorven, men ſijn Suite ſo Fœmenine als Maſculine heeft gedwongen de Turkſe Religie te moeten aen nemen

sitten tot des selfs hulpe: Men gaf dese Gesant 20. gl. tot dagelijcx onderhout/ ende om hem haest te losen/ kocht men ettelijcke stucken Laeckens/ op de Bon Voyage om nae Huys hoe eer hoe liever te vereeren. In 't leste van Julius overleed na lange kranckheyt te Berlijn de Keurvorstinne van Brandenburg; Waer over den Rou in diverse Hoven aen-genomen/ en Ceremoniale Doleantien wegens diverse Potentaten te Berlijn door besendingen afgeleyt wierden; Gelijck door den Envoy van de Staten Sr. van Duyn/ oock den Grave van Mansvelt/ die van Courlant/ de Prins en Princessen van Orangien/ de Vorsten van Nassauwen/ en andere meer.

Vranckrijck nu niet meer als een helderen dageraet beoogende/ terwijl zijn Leger dat gheliefde Nederlant in trock/ had onderwijl tot faciliteyt van den Koophandel (soo eenige seggen) aen de Srs. Faesch Richiner & Sociæ Octroy verleent tot Marseillie om een minder Tol op de Levantse Waren te ontfangen/ als voor desen. Den treffelijcken Helt den Marschalck de Gramont/ door een Duel uyt de gunst des Koninghs ghewoorpen/ hasardeerden sich in andre belliceuse Actien te gevaerlijck: Den Koningh hem de reden af-vragende/ meende/ wijl hy in geen hooge bedieninge de Kroon in eenige brave Acte zijn Bloet konde op-offeren/ hy dan sulckx op een kleender talent soude doen; Den Coning antwoorde: Je vou rendue vostre Fils, & souhaitté qu'il commandé le Corps d'Armé que vous mettrez de pied, du coste de Fonterabie, mais je ne veux point qu'il vienne a Paris, n'y ou lieux aux sera le Cour, &c. Den Aenslach van Vranckrijck echter misluckte/ want du Quesne met Colbert du Teron en 10. Schepen vol Volck een desseyn op Fonterabia hebbende/ daer men meenden van sommige Inwoonders versekert te zijn/ sach den Zee-Capiteyn d'Estival wel dat hy verklickt was/ en keerden tijdelijck te ruch/ om geen weersmaeck te gevoelen als die te Gigery. Des niet te min gingen de Fransse Wapenen in Nederlant/ daer toch weynich tegenstant was/ heftig voort: Doornick een populeuse Stadt; kregen sy op 't eerste van Julij/ met goede woorden/ wijl daer weynig Besettinge in was/ gemackelijck: Dit lockt Vranckrijck naer andere Walse Steden/ niet anders pogende/ als die goede ouvriers onder hare Kroon te decken: En noyt had hy schoonder occasie als nu: Castel Rodrigo lach aen 't Podegra/ de Landen waren arm/ en uyt-gheput/ ja soo/ dat de getrouste aen Spanjen/ hun verval/ en de onvermogentheyt van haren Beschermer siende/ veele ten Hemel hare Gebeden stuerden om een beter Regeeringe. Doornick dus verovert/ en 't Franse Leger reeds op 60000. man gheschat/ versuymde niet haer goede Fortuyn te vervolgen: En ruckt voor het soo wel gefortificeerde Douay/ op den 20. passato: Den Koningh van Vranckrijck hier selfs tegenwoordig/ dwong die groote Stadt den 5. Julij/ en daegs daer aen 't Casteel sich de Franse over te geven; Voorwaer 't was jammer 250. slechte Soldaten als Guarnisoen uyt soo een capitale Stadt te sien uyt-trecken; De Burgers kochten de Klocken af voor 10000. Patacons: Dan en konden niet obtineren om vry te zijn voor inlegeringe der Soldaten/ ofte dat het Kooren tot sulcken Prijse als het in 't Beleg was verkocht geweest/ voortaen soude mogen ghelevert worden/ selfs nam men hun alle de Wapenen af; Onaengesien dat den 23. Julij daer aen de Koningh en Coninginne binnen

Douay

Douay quamen / wordende verwellekomt door zeven Dochtertjes te Paerde sittende / yder met een Laurier in de hant / diese den Koningh vereerden; Wat verder bejegende een Wagen / daer op de 3. Deelen der Werelt waren / die haer onder Vranckrijck stelden / in 't midden sat een kleyne Jongen / op een Dolphijn / die ter eeren van den Koning een geestige Air song; Noch verder was een Schip / dat sich beweegde / door een wonderlijcke inventie / alwaer oock de Godvrucht en Liefde haer vertoonden: Van hier quamen hare Majesteyten den 26. Julij binnen Doornick/werdende des Stadts Sleutelen in een Silvere Becken tegen gebracht: Oratien / Vreughde-vuyren/ en Rijmerijen en ontbrack in beyde dese Steden niet / oock 't besoeck der Kloosters / speciael van de Patres: Togen alsoo weder na Orchiers: 't Spaens Leger onder den Grave van Marcin weeck daer op na Gent / en huysden immers so qualijck als de Franssen: Hy Graef van Marcin aen de derdendaegse Koorts begaf sich na Brussel / denckende na sijn Vaderlant 't Lant van Luyck: De Spaensse brachten noch eenich Volck binnen Rijssel/ maer dit en stuyte niet al dat jammerlijck vluchten der Walen en Vlamingen uyt de Walsse Quartieren/ naer Yperen/ Brugge/ Oostende/ en Gent: Alle Steden die men konde met Water omsetten: En dese vluchtende Arme Lien meenden/datte Fransse als Duyvels uyt de Hel met Vier komende / alsoo door 't Water weg geblust konden werden: Maer men sach in der daet wel haest anders: Want de Franssen in der daet vol vuyr / trocken op Cortrijck / 't welck mits den droogen Na-Somer/ te kort schietende in defensie/ sich door eenige attacques naer 2. dagen omsets den 16. July over gaf / en trocken tot verwonderinge van veele daer uyt 353. man na Gent: 't Casteel hielt sich tot den 19. July/ waer over de Franssen die van Courtrijck in een Geldtboete strafte: De Spaense dit hoorende / confisqueerden al de Goederen van die van Doornick / &c. en andere lichtveerdige: Op die tijt was 't Spaens Guarnisoen van Arie uyt / en ontmoete ettelijcke Monsrs./ als Duc d'Anguin/ d'Armignac/ Bouillion/ &c. dese quamen van Compeigne weder na 't Leger: La Roche haer Spion voor af rijdende / loste sijn Pistool/ siende onraet / dies retireren eenige/ doch te laet/ want la Roche/ Capiteyn van Condees Garde / Villareau/ de Prins d'Espernon en veele brave Cavaliers wierden gevangen / ende naer Brussel gevoert. Den 30. July quam den Marschalck d'Aumont met 7000. man voor Oudenaerde/ dat hy sanderendaegs half met storm Meester wiert/ want daer waren geen 700. Besettelingen in: Den Koningh quam selfs te Aeth / maer onthielt sich meest in d'Abdije van Affligem / ende door eenige Benden Ruyters stelden geheel Brussel in allarm/dien dagh kregen de Fransse Aelst / een Pas / met een slecht en verbrant ongesterckt Stedeken / de Mueren van Hop begroeyt / de Huysen en Tooren sommige van Hout / en de Burgers en Straten seer armelijck: De Fransen na Dendermonde komende / vluchten selfs uyt dat en 't Lant van Waes elck na Antwerpen/Gent/'t Sas/en Hulst: Zy komen aen de Schelde / daerse 3. Bruggen / als te Melle 3. mijltjes van Gent/ te Appies en een te Lokeren / overleggen / en stroopen tot onder en in 't gebiet van de Geun: Provintien/ by Hulst/ en diversche Forten / waer over de Gouverneurs van die Plaetsen na den Hage om ordere schreven / en gelast geen

geen gewelt in haer gebiet/ of onder haer Canon te dulden: De Spaense hadden neffens den Baron van Berlo/den Hr. van Lovignij/den Baron van Silly/ Overmeer en den ervaren Cap. Altuna/ 2000. voet en 600. Ruyter-knechten binnen Dendermonde/ en met den dag aenbrack/ vonsden na de Conijneberg by Audegem met grof Geschut den 13. Augusti lustig onder de Fransen: Dit was het vuur/ en men dede om hun niet te laten nestelen/ oock de schoone Abdije van Swijwijck in brant steken/ noch soo onlangs gebout/ en vol kostelijckheyt/ oock den Houtborgt/ en alle de Huysen buyten de Brusselse Poort: De Franssen verbranden de Kercke van Wies: De Jonghmanschap van Dermonde vielen uyt op de steenen Weg by de Houtborgt/ en velden met haer Fusiquen veele Francoisen/ gelijck Don Jan Albenado twee van hun Paerden schoot: Het tweede Element was 't water/ door 't openen der Sluysen/ sagh men de Franssen (noch niet wel hebbende leeren swemmen) in 't water drijven: Het derde Element waren de Boeren/ die de over gekomen Fransen met alle gereetschappen doot smeten: De Franssen selfs seggen haer Ruyter-Benden door 400. Spaense Cavaliers onder Loubignij in roulte ghebracht/ vluchte/ en wel 4000. Francoisen verdroncken en aen de Schelde haer Graff gevonden hebben: Hier brack haer begonnen Trencheen/ in haer omcingeling tot 't beleg: Ginder wierde afgebonst en dreef haer ghestagen Brugh over de * Schelde: Een Capucijn twee dagen in 't Frans Leger gevangen geweest/ seyde de Kerck tot Zele verbrant was/ en den Koning selfs in Persoon hadde aen-gesproocken/ die met 4. Pages tot na onder de Palissaden van Dermonde was geweest: De Brug nu af-gebroken/ waren noch wel 2000. Franssen op genade der Boeren in 't Lant van Waes/ die daer Kermis mede hielden: Het Franse Leger onder d'Aumont dus den 1. Augusti gekomen/ vertrok den 5. dito weder na Greenberge door 't Lant van Aelst na Oudenaerde: En smeten de Mueren van Aelst ter neer/ stekende veel Huysen en Smout-meulens op Apples en Oudegem in brant: Ten selve tijde quamen 600. Fransse Ruyters onder den Gebieder van Philippeville in Walslant op den Boer: Hier tegens trocken de Spaensse met 800. Ruyters onder den Prins de Ligne/ Duc de Holsteyn/ Prins de Solme/ de Marquis de Robair en Conflan te Velde/ en door de Ligne vuyr gelast te geven/ queten de Francoise hun wel/ maer door de Spaense achterhoede aen-getast/ overvielen en sloegen de Fransen/ soo dat weynig salveerden/ en veel buyt achter lieten/ onder de Gevangens was den Marquis de Vaubrun/ Gebieder van Philippeville selfs/ de Soon van den Marschalck de Schomberg/ en de Graef van Grand Pre/ de Marquis de Corillier/ Pavay/ Montal/ Remeilly/ la Tornel/ de Sour/ Fameuville/ en andere Grooten/ neffens 190. Soldaten: De Fransse dooden waren den Marquis van Bosse/ de la Haye/ Famegny en andere van qualiteyt: De Spaense verlooren hier Fonceca/ Herineck van de Duytse orde/ en 30. Soldaten/ de Gevangens en Gequetsten zijn binnen Brussel gebracht/ doch van daer weder vervoert: De Spaense uyt Camerijck trocken doe Vranckrijck mede in/ also 't Stedeken Ribemont Contributie weygerden/ namen dat in/ en ge-

* Dese mochten met Cæsar aen de Schelde niet seggen: *Je sui venu, j'ay veu, & j'ay vaincu.*

geplondert hebbende / keerde met den buyt weer in hun Guarnisoen. Maer hoewel dit voorval eenigsints de Spaense toe-lachte / soo en belette het de Koningh van Vranckrijck niet den 8. Augusti voor Rijssel te vallen / latende den Marquis d'Humieres Gebieder over Charleroy / Mariebourgh / Philippeville en andere Plaetsen tusschen de Sambre en de Mase / Comte de Duras over Doornick / Oudenaerde / Aeth / &c. en Monsr. Guadagne met 3000. man in Douay / en over alle plaetsen tusschen de Leye en de Schelde: Terwijl nu Rijssel met 17000. vast omcingelt / en den Koningh selfs in 't Dorp Loos quartier nam / doch somtijts veranderde / om dat die van binnen lustich canoneerden: Doe dede men te Perone en in Normandije verbrande een Boek / Le Bouclier d'Estat, verbatende / d'Onwettige Pretensen die Vrankrijk maekte op de Spaense Nederlanden, &c. gemaeckt (soo men voor gaf) door des Keysers Afgesant Isola / nu in Engelant zijnde / die daer te wege had gebragt / dat over de 800. Engelse Soldaten van Dovres na Oostende tot hulp van Vlaenderen reeds waren afgescheept / gelijck oock verby Lillo na Antwerpen Schepen met vreemde Soldaten waren gepasseert. Te Parijs quamen doe eenige van de Switserse Cantons ventileren / om Franse Comte in protectie te nemen. Rijssel sich in diverse Attaques / maer allermeest op St. Louis dag wel gedefendeert hebbende / most echter den 27. Augusti accorderen: Den Marquis de Richebourg Broeder van den Prins d'Espenoi / en een Engels Capiteyn uyt komende om te spreken / versochten 4. dagen / om indien den Graef Marcin haer binnen die tijt niet ontsette / als dan de Stadt over te geven: Den Koning antwoorde / Over hun Voorstel seer verwondert te zijn, dewijl hy hun al datelijk Prisonniers de guerre konde maken. Sijn Maj. wist oock van de tweedracht binnen / hare noot door 't buyren van de Toorn / en datte vigilantie van den Gouverneur de Graef van Brouay / Colonel Massiet / zijn Broeder en andere tegens sijne macht aen de Rijsselse Wallen te zwack was / en oock geen hoope tot ontset: Ten hielp oock niet dat men seyde / den Koning van Vranckrijck is in den storm gequetst / en na Parijs toe / gelijck men daer na hoorde / de Burgers waren te mat van 17. dagen weerens / en een Bres van 70. voeten wijt in hare Wal om te stormen / oock op 4. Plaetsen brant in de Stadt / en voor de Fransen schoon aenkomende / open: De Graef van Marcin en Prins de Ligne tot ontset komende / wierden op twee Plaetsen geslagen / sulcx dat de Spaensse van Brug en Gent gekomen / blijde waren weder in haer Nest te keeren: De Rijsselaers waren met 120. stucken / van 3. Batteryen beschooten geweest / en wel 2000. schooten had men op haer gedaen / ende zy in diversche voorvallen veele voorname Francoisen hadden gematst: Zy bleven by haer Privilegien / maer de Burgers zijn ontwapent: Den Marquis de Bellefonds wierde daer Gouverneur gemaeckt / na dat 't Spaens Guarnisoen van 500. Spanjaerden en Italianen / 500. Walen / en 800. Ruyters / met vliegende Vaendels / volle Geweer / 3. Canons en twee Mortieren daer uyt na Yperen trock: Den Graef van Brouay gewesen Gouverneur in Rijssel / en den Marquis de Traisignes Gebieder van Doornick / quamen den 4. Sept. binnen Brussel / daer Castel Rodrigo haer (als sich gedefendeert hebbende) wel onthaelde.

De Jesuijten deden in dese dagen groote Monnicken arbeyt / menende Por-

tugael met Spanjen te bevredigen/ en dus wiert yemant van de hare beantwoort dat zy Patres oock behoorden Pais met St. Augustijn en Jansenijs te maken/ dat was t'harent t'huys/ en sulckx most doorgaen/ daer na dat buyten haer was. De Hamburgers gheloofden doe vastelijck dat Sweden sich met den Keyzer tegens de Vyanden van't Huys van Oostenrijck (op seeckere Conditien) had verbonden : 't Welck selfs de Turcken onsmaeckelijck voor quam / die voor lang staet gemaeckt hebbende om Candia met haer 50000. man te voet en 12000. Gustadiers te overmeesteren / sich by der Aerde te zwack vindende/gebeden aen Mahomet ordonneerden/ en duysenden van Bee-vaerden na Mecha te doen/om't Graf van dien gewaenden Profeet te besoecken/ met giftige Offerhanden : De Zarazijnen deden den 7. Aug. aen't Contrescharp Panigra een Mijn springen/ en raeckten soo in de Gracht : Ruckende onder 't faveur van diversche sacken Aerde en Palissaden uyt / logeerende tot aen des Stadts Mueren en aen't Bolwerck van Mocenigo : Sy de Bres bequaem siende / stormen : En dat met sulcken furie / sulckx sy in plaets van der Christenen Vendels haer Pitsen en Boogen planten/maer door een Overloper een Myn ontdeckt / raeckten achterwaers / en spilden wederzijts in 10. dagen wel 60. Ovens / waer in de Turcken verre achter leggende / onaengesien al de Tacke-bossen die sy aen-brachte/ dat by de gewiste werden ghereeckent in dit stormen over de 4000. Turcken / en maer 300. Christenen zijn gesneuvelt : De Venetianen merckten oock wel dat de Zarazijnen de konst met kracht knoopende / voor de Christenen Arbeyders dagelijckx voor wint veele stinck-potten lieten uyt-blasen : Ja datse met Pijlen uyt hare Quartieren in 't hondert onder de Christenen aengehechte brieven over schooten/verbattende/ Dat alle Christenen die over komen,en haer dienen wilde, gerecompenseert soude worden,&c. Want sy sagen dat selfs de Vrouwen aen-gemoedigt/ alle soorte van Wapenen tot defensie aen brachten / en sulcks onder Colonel de la Mote/ die sy daer toe hadden verkooren/ maer korts daer nae onder de Mueren doodt vont/ geschooten door een grof Canon/ en oock een Frans Ingenieur/ omhangen met 't kleet van een Capucijn/ die met 't bloote Swaert in d'een/ en't Crucifix in d'ander hant/ doot lach : Werdende beklaegt/ om dat hy de krancke en mede de ten strijde gaende altoos dapper hadde getroost en aen gemoedigt.

Het Duytse Rijck onder veele rusien onder sich selfs / sagh een jonge Prins van den Keyser te Weenen gebooren/ die men op St. Michiel door de respective Bisschoppen van Weenen / Neustadt en Tirnau liet doopen / Wencelaus, Leopoldus, Josephus, Michiel en Eluarus: De Peter was de Spaense Koningh/ den Keyser en Keyserin/ oock Duc de Loraine waren na getuyge : Maer dit Prinsje storf korts/ hoewel men veel nieu gelt / roode en witte Wijn ten besten hadde gegeven. Den 18. Sept. quam den Koning en Koningin van Denemarcken te Gelucksтat/ en de Kursaxise Prins/ twee Deense Princessen / den Hertoge van Holsteyn die men vertroude met een der Deense Princessen soude trouwen : Eenige quamen onbekent t'Altena aen d'Elve / en oock eenige binnen Hamburg/wiens Stadts Gecommitteerden met Presenten en requeste af gewesen/ aen die van Lubeck indachtigh behoorde te doen worden hoe noodeloos het groote krackeelen van binnen/ om een buyte gelegen Hoefjen/ &c. is.

Gluck-

Gluckstat echter leefde van al't gewoel / want behalven de Prins van Cursaren/ die daer met een gevolg van by de 100. Persoonen was / quamen oock de Ambassadeurs Trelon van Vranckrijck/ en Amerongen wegens de Staten Generael/ de Koninckl: Deense Majesteyt begroeten: Als mede de Vorsten van Lunenburgh / en vereerden den Koningh aen de Gemalinne van den Bisschop van Osnabrugge een kostelijcken Ringh / op grooter waerdije gheschat: Dit Royale Geselschap bleef daer tot in de volgende Maent.

SEPTEMBER 1667.

ALs nu Godt Almachtig den Vrede met Engelant/ ten vreugde van by na geheel Europa/ had ten effecte laten komen/ sag men by na over al de volgende vreugde Tekenen/ zijnde 't compendieus verhael daer af aldus:

Op den 7. Sept. is in de Vereen: Prov. over den groten en gewenste Vrede te Breda 's morgens Godt gedanckt, om, *Dat Godt de Heere so genadelijck dien wreeden en Bloedigen Oorlog hadde verbannen, en beyde Natien herstelt in onderlinge Vrede, ende Eendracht:* En vervolgens gebeden, *Dat gemelte Vrede mochte gedijen ten besten van beyde, ende Godes Kercke, &c.* 's Middags heeft men, gelijck tot Haerlem de Publicatie meest eenderley gedaen, te weten, op een overdekt Theatrum, van Tapyten en gevlogte Festoenen, met 't geluyt van Trompetten, lossinge van 't Canon op de Wallen, &c. De Publicatie was van desen inhout:

MEn laet een yegelijck mits dezen weten, dan tot Lof en Eere van Godt de Heere Almachtig, welstant ende vorderinge van 't gemeene best van dese Vereenigde Nederlanden in 't generael, ende van de goede Ingesetenen van dien in 't bysonder, den 31. Julij deses loopende Jaers 1667. binnen de Stad Breda gemaeckt en gesloten is een goede, vaste getrouwe, en onverbrekelijcke Vrede, tusschen den hooghst-gem. Koningh van Groot Brittangien ter eenre, en de hoogst-gem: Heeren Staten Generael ter andere zijde, daer op wedersijts Ratificatien in behoorlijcke forme den 24. deses lopende Maents Augusti binnen Breda voorn: zijn uyt-gewisselt: Ende dat soo ter Zee, versse Wateren, als te Lande, in alle de Landen, Lantschappen en Steden onder wedersijts ressort, sonder onderscheyt van Plaetsen, gelegen, mitsgaders tusschen hare Volckeren ende Ingesetenen, van wat staet of conditie die oock souden mogen wesen, sulcx dat alle Acten van hostiliteyt en Vyantschap moeten cesseren en ophouden na expiratie van de respective termijnen, hier onder geexpresseert, te weten; Na den 5. September in 't Canael en de Noort-Zee; Na den 5. October van de mont van 't voorsz. Canael af tot aen de Caep van St. Vincent; Na den 2. November aen geene sijde van de voorsz. Caep en aen dese zijde van de Linie Æquinoctiael of den Æquateur, soo in den Oceaen en in de Middellantse Zee, als elders, alle deses loopenden Jaers 1667. nieuwen stijl: En eyndelijk na den 24. April des toekomenden Jaers 1668. aen geene zijde van de voorsz. Linie door de geheele Werelt, sonder eenige exceptie of andere distinctie van tijt of plaetse. Derhalven last en beveelt men dienvolgens expressselijk mits desen allen ende een yegelijck, soo Onderdanen en Ingesetenen van de respective Vereenigde Nederl. Provintien, als die geene die onder haer Ho: Mo: onderdanigheyt en gehoorsaemheyt zijn geseten, den voorsz. Vrede in conformité van den voorsz. Tractate on-

verbrekelijk te onderhouden, ſonder daer tegens yets te doen, op pœne van geſtraft te werden als Perturbateurs van de gemeene ruſte, ſonder eenige genade, faveur, verdrag, of diſſimulatie. Aldus gearreſteert en beſloten ter Vergaderinge van de hoog-gem: Heeren Staten Generael, in den Hage, op den 25. *Auguſti* 1667. *Was geparapheert*, Jacob van Coeverden. *Onderſtont*, Ter Ordonnantie van de ſelve. *Geteekent*, N. Ruyſch. *Sijnde op 't ſpatium gedruckt het Cachet van haer Ho: Mo: op een rooden Ouwel, overdeckt met een Papieren Ruyte.*

Door ſpeciael aenſchrijvens hebben de H. Staten van Holl. en Weſt-Vrieſlant met dien Dank-dag den Maentelijken Bede-dag, zedert deſen Oorl. metten Kon. van Eng. op geſtelt, mede doen ceſſeren: 's Avons is al om heerlijk gevuyrt, geluyd, gemuſiceert, geblaſen, &c. op eenige plaetſen ſag men 't volgende:

Te Haerl. op 't ruyme Markt-velt was tuſſen 70. Pik-tonnen een Piramyde opgeregt, daer aen ſag men de loutere verſleten Wapenen van Mars, en de geſcheurde Trommel en Vendels: Den weergadeloſen Baefs Kerk-Toren, ſtont tot den uytend lumierende, van den hogen Haen, 't Kruys, den Appel, de ſtijlen, drie omgangen, &c. tot beneden toe. Op 't Spaer aen de Graveſteyne Brug ſag men aen twee Schuyten admirable Actien, en de Arteficieurs daer lang over 't vuyr gedomineert hebbende, ridderden in 't geſigt van menigte Menſſen uyt hunne Schuyt in 't Sparen. Elders ſag men een Schip aenſteken: Ginder een Papiere Mars: Self de Wevers victoryden met hun out tuyg, verrot door den Oorl. om nieu te kopen en te gebruyken in d'aenſtaende tijt van Vrede.

t'Amſterd. waren voor den Lt. Adm. de Ruyter, Tromp, en andre groote ſtellagien met Pik-tonnen op-geregt, daer toe verkoeling van die hitte, en antepatie van 't vorige bloet-ſtorten, de gantſe Nacht Wijn geſchaft, voor 't Canon Muſijk, en de Flambeaux en Pik-tonnen voor de Branders ageerden: Onder dat getal was *William Davidſon* ten reſpecte van den Kon. van Groot Britt. een der voornaemſte, laten rode en witte Wijn lopen. d'Heer Pieterſz. Opperkamer-dienaer van de Kon. van Denem. dede voor 't Heeren Logem. oock een fray Vuyr-werk aen ſteken, 't gunt by de 4. ur. duerde, tracterende onder ſchoon Muſyck tot den Dageraet, ſeer vele Heeren en Dames: Alles liep wel af, hoewel een zeyl en ſtellage voor ſeker Glas aen d'Oude Kerk in brant raekte, dan wiert terſtont gebluſt.

In 's Gravenhage als 't Hof van Holl. was op den Vyver-bergh op-gerecht een Statue in Geel Satijn, met een rode Armoſijne Rok aen, repreſenterende de Holl. Vryheyt: Houdende een Lancie, en Hoet daer op: Sittende in een Tuyn: Daer nevē ſtont de Generaliteyts Leeu, houdende 7. Pijlen: In de Vijver was op Vlotten een Caſteel op geregt, al 't welk aen geſteken, onder donderent Canon, en Klocken de heelen Haeg vervulden: De Vuyr-werken voor de Heeren, Eng. Franſe, Deenſe en Kur-Brandenburgſe Miniſters, en dat voor den Hert. van Lunenb. ſpeelden al ſeer wel, ſtortende ſoo overvloedigen Wijn, dat de Gemeente die met volle Emmers weg droegen: Onder vele, had d'Ambaſſad. van Vrankrijk een Vuyr-werck als een vierkant Caſteel, aen yder hoek twee Toren, en aen yder vierkant van 't Plat ſach men Maegden ſtaen, die al braef ontfonkten. Den Hr. Raet-Penſionaris de Wit tracteerden doenmaels luſtig ſijne gehele Buyrt.

Onder alle Frontuyr-plaetſen ſtaken die van Maſtricht en 's Hertogenbos wel meeſt uyt: Op den leſten ſag men door haer Gebieder de Prins van Tarante veele

Da-

Dames en die van qualiteyt op Papenbril tracteren; Hier ſag men in een Vuyrwerk een Leeu en een Luypaert malkander by de regter Poot vattende, en mette Tongen elkander leckende: Betekenende (ſo de Brabanders ſeggen) Eng. en Holl: Boven deſe twee Dieren, ſag men twee vuyrige Duyven ſweven, ider en Olijf-tackje in den Bek hebbende, daer in men door Vuyrwerk 't woort PAX klaer ſag, en daer boven ſtont een Kroon met 't woort *vivat*, en daer rontſom ſtont 't Verſje van Terentius met brandende Letters klaer uyt: *Valeant qui inter nos diſſidit querunt*; Dats in Duyts: Loop vry heen die twiſt onder ons ſoekt; Daer waren nog 2. Piramiden van 15. voet hoog, daer op 't een *Concilio* met een Son, en 't ander *Armis* door het Vuyr was verbeelt: Des Generalits. Leeu was daer oock dapper ten Swaert en ten Pijlen Vuyr uytbrakende: De Vuyr-Pijlen waren ontellijk, en men ſcheyde niet voor datte Flambauwen by renovatie nog wel een derde hadden verdient.

Binnen Londen geſchiede deſe Publicatie na dat Kon. van Eng. verwittigt was van Breda door den Ridder Juriaen Charnock, datte Ratificatien gewiſſelt waren met Herauten, Sergeanten van Wapenen en Trompetters op den 4. Sept. en ſulcx met driem. luyt uytroepen voor de groote Poorte van Withal, met veel Ceremonien en Officiers: Voor Templebare in preſentie van de Magiſtraet van Londen, ſo aldaer op paſten, en ten derden, door de gantſe Stad Londen heen: De Publicateurs wierde dien avont door den Ridder Robert Viner, Scherif van Londen t'ſijnen Huyſe getracteert.

Binnen Parijs geſchiede de Publicatie van Vrede met Eng. den 13. Sept. alwaer de Officiers van 't Stadh. en Chaſtelet ten 3. ur. na de midd. na een ontfangen heerlijke Maeltijt, voor 't Palleys des Thuelleries quamen, wanneer le Breton Koning van Wapenen driem. uytſchaterde *van wegen den Koning*, en Sr. de la Tour Groleau eerſte Heraut van Wapenen, onder den Tijtel van Borgondien, de tweede aen de Marmere Tafel binnen 't Paleys, en binnen 't groot Chaſtelet, de Srel, en andre publijke Plaetſen: Deſe waren de Roedragende Sergeanten voor aen, mette Schutters gevolgt van de Huiſſiers der Stad en 't Caſt. te Paert, 4. Herautē, 12. Kamer-Trompetters en den Kon. van Wapenen, volgde den Lt. Civil, den Provooſt der Koopl. den Lt. Crimineel, den eerſten Schepen, 's Kons Procureur, en over de 70. andere Officiers en Archiers: 't Canon wiert al om luſtig geloſt: En had dien dach hare Ho: Mo: Miniſter W. Boreel een heerlijk Vuyrwerk voor ſijn Logement, terwijl hy een heerlijcke Maeltijt voor yder gaf.

Binnen Hamburg had haer Ho: Mo: Reſid. voor ſijn Logem. en Brit en Batavier doen ſtellen, den anderen den hant toereykende, die van de Fame met een Krans wiert overdekt; Te midden ſat de Hollantſe Maegt in hare Garden of Tuyn, waer in twee Leeuwen met een gouden Kogel ſpeelden, zy een ſtaf met des Vryheydts Hoet op hebbende, was daer by een omhangent ſchrift, *Pax & tranquilla libertas*, daer by ſag men 2. Oorlogs-Vloten, waer van d'eene met witte Vlaggen op de los-brandende af-ging, met dit Opſchrift, *Pax fugat Bellum*; Op twee verg: Pede-ſtalen ſtonden waſſe Flambeaux, en op wederſijts Eng. en Hollantſe Vendel: De Vrede ſtont op 't een met deſe Verg. Letteren, *Vrede doet welvaren*: Op d'andere ſtont Mars met deſe woorden, *Uyt Oorlog volgt beſwaren*: 's Avonts op 't Banket liet Vrede door een Duyfje Mars ten Hemel gebiedē, op dat op Aerde en Zee Vrede ſoude ſijn; En wiert alles met Canon, 70. Pick-tonnen en anders ruſtelijck uytgevoert.

Te Koppenh. hielt men daer over een Danck-feest, juyst op die tijt dat te Malmuyen een groote Swaert-vis strande hebbende sijn Reex Tanden van 2. el lang.

Te Regensburg: Den 26. October heeft haer Ho:Mo: Minister over de Vrede gevreugdeviert: Met een Banquet des midd. aen de Franse, en verscheyde Chur en Furstelijke Ministers, en andre Stenden des Rijckx: Omtrent ten 3. ur. liep voor 't Logem. door tweem. 7. Pijlen, die 2. Leeus Poten vast hielden, eenige rode en witte Wijn onder 't Volk; Omtrent tegens den avont wiert 't Vuyrwerk aengesteken uyt een Machine, aldaer op-geregt: De Face van de voorsz. Machine was met 3. Beelden verciert, en in 't midden een groot Schilt, daer in stont, *Concordia res parvæ crescunt*: 't Schilt wiert wedersijden met een Cornu copia omvangen, en vervult aen de regter hant met alderh. Vrugten, met 't woort *Fœlicitas*: Aen de lincker hant met alderhande Wapen-tuyg, af-gehouwen Menschen, Kop, en Hant, met 't woort *Miseria*: Boven 't voorsz. Sch. sat een grooten Leeu, houdende in de rechter Klau een bos met 7. Pijlen, en in de linker een Ysere Ketting, sat mette voorste na de regter sijde gekeert, daer een Vrous Beelt stont, neerwaerts op 't uyterste van de Cornu copia van Fœlicitas, met een Lancie, daer een Hoet op hong in de rechter, en een Groene Jerusalemse Veer in de linker hant, hebbende 't gesigt na de Leeuw gekeert, en op een witte af-gemaelde Papiere rol, 't woort *Pax*, met 't Hooft sag dē voorsz. Leeu grimmig om na een groot Mans Hooft, dat op 't uytterste van den Cornua Copia Miseria stont, hebbende een Helm op 't hooft, en Borst-wapen aen met een Sab in de hant, dog de handen gebonden mette voorsz. Ketting, die den Leeu vast hielt, en onder op den Vries 't woort *Bellum*: Agter stonden 3. Vrouws Beelden, waer van de middelste regt uyt sag, en onder op den Vries de inscriptie *Justitia*; Die aen de regter hant de Justitie aensiende *Virtus Politica*, die aen de linker hant de Justitie insgelijcx aensiende *Virtus Polemica*: De Just. die eenige voeten hoger stont als de Beeldē aen haer sijde, had haer beyde Armen ter sijde uytgestrekt na de Hoofden van de 2. Deugden, en in yder hant een Laurier-Krans, en een Balance aen een Vinger hangen; 't Beelt van *Virtus Politica* was met een Boek onder den regter Arm, en een Roer van een Schip in de linker hant; 't Beelt *Virtus Polemica* gelijk een Pallas met een Helm op 't Hooft, en een Lancie in de linker hant, onder den regter voet een stuk van een grof geschut, in de regter hant een Graetboog, en andre Zee-Instrumenten af-gebeelt, op beyde sijden stont tussen de Beelden een Piramyde, met een groote Bol op yeder: In 't middē van de Machine, regt onder de Vries, was een Vrede afgemaelt, staende tussen 2. vierk. halve Pilaren, komende op de hoogte van de Borst van 't Beelt, boven dese Pilaren, stonden 2. grote Bollen, op yder een, aen de regter hant de Lancie, met een Hoet daer op, achter tegens den Bol aen geset; Aen de lincker hant stont een groene Jerusalemse Veer op de Pylaer, mede tegens den Bol aen geset, van voren tegens dese Pylaren stonden 2 Schilden, waer op aen de regter hant geschreve stont, *Vivat Carolus II Magna Britanniæ ac Hibernia Rex*: Aen de linker hant, *Floreant Liberarum ac Unitarum Provincia in Belgior ordinis Generalis*: Boven aen 't Schilt van Vivat, &c. was een blaeu breet Lint, en aen 't Schilt van Floreant, &c. een root Lint vast gemaekt, dese Linten wierden door 't voorsz. Beelt van Vrede te samen geknoopt, en stonden boven en onder 2. Schilden op de Lijsten van de Pylaren met grote Letters geschreven, *Pax veteres recolligit Amicitias*: Dat is, *de Vrede brengt de oude Vrientschap wederom*

tt

es samen: Agter stont van gelijken, tussen de 4. Pylaren, op 6. voeten vierk. een verschiet. of alles van Cypressen Bomen gemaekt, dienende alles tot cieraet: Boven dese alle, als voor, stont een open Poort af-gemaelt, hebbende een Locht Stadt, en Zee in 'tverschiet, in de Poort stont een gekroonde Leeu, hebbende in d'eene Poot een Sabel, en in de andere een bos Pijlen, boven en aen de wedersijde van de Leeu tegens de posten van de Poort neerwaerts, waren aen rode banden de Wapen. der 7. Prov. in ordre op 7. Schilden af-gemaekt; Op de sijde van de Machine om hoog, waren 2. gelijk sittende gekroonde Leeuwen af-gemaelt, houdende een Bos Pijlen in de hant; Na datten Leeu en Mars tegens malkanderen eenige Vuyrwerken uytgeworpen hadde, wiert in plaets van den voorsz. Vrede, en 2. Schilden met inscriptie van Vivat en Floreant, een ander Emblema voor gedaen, daer in een Leeu met een op-geheven Swaert in de regter, en een bos Pijlen in de linker Klau, houdende 't scherp op 't gesigt van Mars, die met handen en borst onder de Leeu sijn regter Klau vast en ter Aerde gehouden wiert, met subscriptie, *Marum domuit Leo*, onder beneficie van Vuyr vertoont: Onder 't spelen van de vordere Vuyrwercken wiert 't voorsz. Emblema nog verscheyde malen verandert, en als voor, vertoont een Vrous Beelt, met Lans, Hoet en Veer, die van een Leeu omhelst wiert, subscriptie, *Pacem amplectitur Leo:* Hier na een leggende Leeu onder gezayde Rosen Pijlē en Rapier neffens hem, met subscriptie, *Amicas inter Rosas placide quiescit Leo:* Daer na een andre wakende en wandelende Leeu, met 2. op-gaende Rose Bomen met Rosen agter hem, 't Swaert in de regter, en de Pijlen in de lincker Klau, met subscriptie, *Amico Leone nemo impune carpet Rosa:* Vervolgens een Vrous Beelt, sittende op een Stoel, mette tekenen als voor in de handen, in wiens schoot een Leeu mettet Hooft ruste, met subscriptie, *In Sinu Pacis pinguescit Leo:* Voor 't laetste een Portael van een Tempel daer een Deur van gesloten was, en een Vrous Beelt met de tekenen als voor, d'andere Deur mette regter hant aen de Ring vast hielt, met subscriptie en wens *Pax missa per orbem Belligeri compesca limina jani.* Ondertussen van dese Vertoninge wiert boven uytte Machine, boven de Mars, nog vertoont, onder benefitie van 't Vuyrwerk, *Nulla salus bello*, en daer na, *Pacem te possimus omnes:* Boven de Vrede een Son, met subscriptie, *Beneficio Pacis:* En daer na een wassende Maen, met subscriptie, *Crescunt Commercia*; Boven de Leeu een bos Pijlen, met subscriptie, *é Concordia:* En daer na een Kroon en daer onder met grote Letters, *PAX.* In 't aenvangen, onder de voorsz. veranderingen, en op 't eynde wierde t'elkens 6. metale Stucken die de Stads Magistraet hadde vergunt, Victory geschoten, en also is daer de vreugde begonnen en geeyndigt.

Hare Ho: Mo: hebben oock wegens den gemelten Vrede doen afkundigen / Dat alsoo wederzijts Ratificatien den 24. Augusti te Breda waren uyt ghewisselt / ook nu quamen te cesseren en op te houden alle Placcaten zedert 't jaer 1665. by en van wegen den Staet / ter oorsake van den Oorlog gedaen emaneren / soo tegens 't uyt-loopen der Koopvaerdy-Schepen / 't exerceren van de groote en kleyne Visserije / Walvis-vangst / 't in-brengen van Engelse Manefacturen / als andersints / en dat een yder weder sal mogen gaen Vissen / Navigeren / Handelen / en Traficqueren / oock alderhande Eng. Manefacturen hier te Lande in brengen / als voor den Oorlog is geschiet / &c. En tot een adieu van de-

desen Eng. Oorl. hadden die van Jarmuyen, Harwits, en andere Zee-plaetzen op hare Havens voor de Zee gevuyrt, bonsende daer na hunne staken in 't Water: Langs de Holl. Kust verkogt men ook al de Wacht-huysjes en Zee-bakens, hoew. de onkosten nau waert zijnde. En eyndelijk deden hare H.M. Residenten en Consuls te Cadix, Malga, Marseilje, Napels, Livorno, St. Malo, Ceulen, Dantzich en Hamburg, &c. ook hare Vrede-Vuyringen. In Hollant (Amsterdam, Hage) zijn doe by Placcate verboden de nieuwe Silvere Spaense Ducatons van 't Jaer 1666. om datter veele valsse onder liepen. Daer is doe op 't tapijt ghebracht om den Heer Prins Johan Mauritz eerste/ en Graef Wurtz tweede Velt-marschalck over de Militie van desen Staet te stellen: En voor Ambassadeurs na den Keyzer/ en de Duytze Vorsten/ den Heer Prins Johan Maurits, en den Heer van Beverning: Naer Engelant/ de Heeren Meerman en Boreel: Naer Vranckrijck/ de Heer C. van Beuningen: Naer Sweden/ Mr. Pieter de Groot: Tot particuliere en mindere Hoven zijn Gecommitteerden uyt diverse Collegien van den Staet af-gesonden geweest; Gelijck Clant, Vrybergen, en Ludolph na Oost-Vrieslant: Men sag doe eenen Bergeyck van Brussel (en andre) in Hollant komen; 't Welck sommige dede presumeren/ als of die by desen Staet wel aensoeck mochten doen om partije Krijgsvolck of gelt te bekomen/ mits daer voor in verpanding gevende de Steden/ Brugge/ Oostende/ de Forten Isabella/ St. Donaes/ Damme/ of oock wel 't heele Lant van Waes/ of 't over-Quartier van Gelderlant/ en Overmase: Maer dese speculatien namen dit Jaer geen vast bewijs. Dan 't Gesantschap naer Engelant wiert verhaest: Men sach jegenwoordigh veel onderhandelingen/ en de jalousie van d'eene tegens d'ander/ die sommige metter tijt/ doch niet alle/ verdweenen: Want daer wiert nu publijck/ hoe tussen Vranckrijck en Portugael in Maert lest was geslooten een secrete Offensive en Defensive Ligue tegens Spanjen en andere; Daer op Duc de Beaufort na Lissebon soude gaen/ &c. Den 13. deser dede den Ruwaert van Putten rapport van 's Lants Vloot ende in-komende Schepen ter Vergaderinge van hare Ho: Mo: Op een tijt datte Heer de Ruyter noch een tochtje in 't Canael/ en van Gent (gerevictalieert) naer Fairhil deden/ om op de Retour-Schepen te passen: Hoedanig de Heer Ruwaert en andere Gebieders op de Vloot zijn bedanckt/ volght hier nae. De Gecommitt. van de West-Indise Compagnie versochten doen afslach van de 250000. gl. aen Sweden/ volgens 't Tractaet belooft; Dan haer Ho: Mo: sloegen sulckx af. De Engelse Gesanten tot Breda alles verricht hebbende/ togen over Vlissingen na Engelant. Den Admirael Asku verwachte doe op Loudesteyn een Wissel van 13000. gul. om zijn onkosten goet te maken: En quam daer na in Hollant de voornaemste Steden besien/ trok voort op Londen daer hy den Koning (die hem wel ontfong) de Handen kuste. Binnen Breda storf den 17. Septemb. den Sweetsen Gesant Georgius Flemming, 42. Jaren out/ nae weynig dagen van een heete Koorts aen-getast: Is ghebalsemt over Amsterdam/ in een Rouw behangen Schip na Sweden ghevoert: Volgende alsoo in drie maenden den Heer Coiet; Blijvende den Grave van Dona van de Heeren Mediateurs alleen in 't Leven.

Den Ambassadeur van hare Ho: Mo: Coenraed van Beuningen, na versoeck

om

om van Parijs nae * Hollant te keeren/ kreeg admissie; Zijn Excell. nam te St. Germain en Laye den 26. September adieu van den Koningh/ die hem vereerde met een Present van een Doosie gestoffeerde Diamanten/ met het Pourtraict van den Alderchristel. Koning/ geschat op 10000. kroonen; Dan refuseerden sulckx beleefdelijck/ seggende/ dat zijne Overheden verboden hadden aen alle hare Ambassadeurs by Koninghen en Princen egeene Presenten wegens hunne Ambassade te ontfangen. Vranckrijk dede doe tot den scheepsbou alom Hout koopen/ Monsr. verkocht te Parijs eens voor 200000. guld. Hout/ nieu ghekapt; 't Bos van Orleans sprack men oock van aen te tasten. Men maeckte doe mette Spaense een generale wisselinge van weders ijdts gevangens/ die na Halle gebracht/ en Man tegens Man uyt-gewisselt wierden/ alsoo de Gevangen-huysen ten wedersijden vol saten.

Daer was al den 23. Mey 1667. binnen Madridt tusschen Spangien en Engelant getroffen een vernieut Verbont/ doch wiert eerst den 21. September daer aen geteekent/ op den hoofde voerende:

DOn *Karel* II. by der gratie Gods Kon. van Spanjen, &c. En de Coningin Vrou *Maria Anna van Oostenrijk, &c.* geadjusteert en gesloten door de illustre Heeren *Jan Everhardo Nidhardo*, Biegtvader van de Seren: Cathol. Coninginne, Inquisiteur Gener. en Raet in den Raet van State: Don *Ramico Phelipez Nunes de Guzman*, Hert. van St. Lucas, 'la Major, en van Medina de los Torres, Raet in den Raet van State, en Presid. van Italien; Don *Gaspar de Bracamonte en Guzman*. Graef van Peneranda, Raet in den Raet van Staten, en Presid. van Indien, ter eenre: En de Hr. *Eduard*, Graef van Sandwich, Raet in den Raet van Staten van den Doorl. Kon. van Eng. en sijnen Ambass. extraords. in Spanjen, Burg-graef van Hinchingbrocq, Baron Montagu van St. Neote, Vice-Admir. van Eng. Meester van des Konings groote Guarderobbe, en Ridder van de Koussebant, &c.

Het Tractaet behelsde:

1. EEn Eeuwige Vrede en ware Vrundschap te Water en te Lande tussen weersijts Natien. 2. Sal yder vry staen met elk te Handelen, en in te komen in des anders Havens, en malkander wel tracteren. 3. Particuliere querellen sullen geen Oorl. mogen causeren, maer so aen een beledigde in 6. maende geen regt geschiet, sullen daer tegens Brieven van Represalien mogen verlenen. 4. Yder sal met Schepen en Wagens den ander alle nodruft na coustumen laten volgen, en geen molest aen doen. 5. Spanjen sal d'Eng. in Spanjen handelende, niet meer als eygen Onderdanen mogen beswaren. 6. Die Officier die enige Geschenken van d'een of d'ander op de Impost-Comptoiren neemt, sal 3. maenden gevangen, en driem. so veel als sy ontfangen hebben, moeten goet maken. 7. d'Eng. sal geoorloft zijn en vryen uyt en invoer in alle Spaensse Landen, waer die mogten sijn, met alderhande Goederen, Vrugten, &c. selfs tot verder aen gene sijde de Cape de Bon Esperance, sonder agterhaelt te mogen werden. 8. d'Eng. sullen uyt haer conquesten in Oost-Ind. de Waren daer van in Spanjen mogen brengen, en wegens beyde Ind. staet Spanjen aen Eng. toe; 't geen aen de Staten Gener. Ao. 1648. is geconcedeert Capittel voor Capittel, &c. 9. d'Eng. door geheel Spanjen sullen jouisseren van de Privile-

* *Hy quam langst Maestricht na Hollant.*

gien die haer Natie in Andalusie genieten. 10.Eng.Schepen in Spanjen komende sullen niet gevisiteert mogen worden, of met Soldaten beset, nog d'een of d'ander versekering, voor 't geen men daer segt te willen lossen sal aen Lant sijn: En geen Cap.of Schipper gearresteert sal werden,maer d'Impost-meesters ten hoogsten 3. sterk,sullen wel op yder Schip mogen gaen,&c. Het 11,12,13,14. Specteren op 't Zeemanschap. 15.Wort verboden d'Eng.uyt haer Rijk sijn eygen Munte,Wolle, of Volaerde te voeren,en de Spaense geen Gout ofSilver,gewrogt of niet.16.Wedersijts Havenen sullen vry voor den anderen sijn, dog niet meer dan 8. Oorlogh-Schepen te gelijk mogen binnen komen,ten ware gedrongen door Tempeest.17. Dat beyde Koningen des anders Schepen of Goederen in haer Rijken sullen mogen sequestreren.18.Wedersijts Onderd.mogen alderhande Wap.Offensif enDefensif met hun voeren, sonder geobligeert te sijn daer van Register te geven, en mogen die ook aen Lant te brengen. 19.Beyde Natien d'een of d'anders Havenē komende,sullen daerom haer Gage of anders geen Proces mogen moveren, maer sal alles staen aen den Cons.daer ter Plaetse. 20.d'Eng.sullen in 't Spaens Nederl. alle Lakenen en Manefacturen van Wolle mogen inbrengen,en 't verbot daer tegens werden geannulleert:En niet verders te betalen als de oude tribuyt,gemaeckt mette Hertogen van Borgond. dog sal hier van met Castel Rodrigo of die in dien tijt sijn, een nader Art: gemaekt werden,alles om d'Eng Koopl.te doen gauderen van meer andre ampele Privilegien. 21. Spanjaerden en Eng. sullen vry mogen varen op die Landen staende in Vrede en Neutraliteyt met beyde Rijken. 22.En door 't oprijsen van eenige onlust tussen deselve niet mogen werden getroubleert. 23. Dog Contrab.Goederen sullen daer uyt-geligt en geconfisqueert werden, sonder nadeel van Schip of resterende Goederen. 24.Goederen van Contrab. sullen sijn alle Wap. Salpeter en Touwerck incluys,ook Javelijnen,Halsters,Paerden, en haer toebehoren,&c. 25.Maer geen Granen,Sout,Wijn,of Asijn,of yet dat tot des Menschen Voetsel dient:Egter sal verboden sijn die in belegerde Plaetsen te brengen. 26.Al 't goet in een van beyder Koningen Vyants Schepen geladen, sal absoluyt geconfisqueert werden. 27. De wedersijts Cons.sullen in beyde Rijcken dat Recht hebben,'t geen reciproque wert geadmitteert.28.In beyde Rijken sullen de Natien geen schandael aen deReligie mogen doen,nogte na haer conscientien beswaert worden,op dat de Commercie niet geturbeert en worde. 29.Dat men geen Koopl.sal dwingen haer verkogt goet met kopere Munt te laten betalen, of andre Munte dan sy hebben bedongen, 30.Yder Natie sal vry in zijn Logien en Plaetsē in elkanders Rijken 't zijne mogen possideren. 31.En sig van Advocaten &c. latē dienen, en niet geconstringeert haer Schult of Reken-Boecken aen yemant te exhiberen,en van sodanige Advocaten,&c.als sy begeren,laten bedienen. 32.Eenige Goederen of Schulden d'een in des anders Rijck hebbende, sullen de regte Eygenaers werden gerestitueert. 33.d'Een in des anders Rijk stervende,sal 't Goet den regten Erfgenaem geworden, de geregtigheyt van een derde geconserveert. 34. Eng.in Spanjen stervende,sullen de Goederen by niemant als den Eng.Cons.mogen geinventariseert werden, en de Boeken in handen van 2.a3.Koopl.om aen de Eygenaers of Crediteuren te leveren, sonder datte Cruzade sig daer mede nog andre Regters mogen bemoeyen:Dat regt sullen de Spanjaerts stervende in Eng.mede genieten. 35.De Eng in Spanjen sal een bequame Plaetse aengewesen werden
om

om haer Doden te begraven. 36. Indien beyde Coningen in een different quamen sullen wederlijts Koopl. 6. maenden tijt hebben met haer Goederen ongemolesteert te vertrecken. 37. Alle Goederen,&c. door den Fiscael ten behoorlijke tijt niet beslagen, blyven in volkomen dispositie van de Eygenaers. 38. Beyde Natien sullen in Spanjen en in Eng. so veel Regt en Privilegie hebben als de Fransen, Nederlanders, Hamburgers, of enig ander Volk genieten, 39. Alle Frauden, abuysen, disordres, &c. in de Commercie of Navig. voort komende, sullen daer de klachten vallen, geremedieert en beter ordre gestelt worde. 40. Dit Tractaet sal in 4. maenden na de Ondertekeninge geratificeert en uytgewisselt moeten werden. Was getekent binnen Madrid, en geratificeert den 21. September 1667.

Geteeckent *Yo la Reyna.* *P. Pedro Ferdinandez del Campo y Angulo.*

Engelant was noyt meer verheugt als doe men versekert was van de ghesloten Vrede te Breda: Als Sr. Jan Coventry met de Articulen onder Dovres quam in een Staten Oorlogh-schip / dede hy 11. schooten / 't Casteel 9. 't Schip weer 5./ 't Casteel 3./ en 't Schip besloot het met 1. schoot. Om dan alle Ingesetenen gerust te stellen / wijl de verbaestheyt reeds langs d'Engelze Custen voor de Hollanders alomme was / ghebeurdent dat den 8. passato het Parlement op hoogwichtige saken by een was geroepen/ alwaer den Coningh in 't Huys van de Pairs verschijnende / seyde: Dat al 't gene hy zedert zijne Proclamatie hadde gedaen, vertroude hun al aengenaem te fulle sijn op die Plaets weder te compareren, maer 't verwonderde hem in yemants gedagten te konnen komen, als of een gedurig Leger had willen houden, so yvrigen Engelsm. en Observateur van de Wetten sijnde, daerom als den Vyant Lande, geen Volk op nam, en dat men de opgeligte strax afdankte als de Vyant vertrok, &c. Dan daer was nu een Vrede geslooten, en gepubliceert, slaende geensints twijffel of 't soude hun alle wel behagen, als die hare neyginge tot 't gemene best schikten, &c. Den Cancelier/ (die hier de leste mael in zijn functie sprack) wiens Gemalin den 22. Aug. te St. Jamets storf/ als vooren geseght is/ vervolghde den Coningh / met die woorden/ dat hy seyde/ het Parlament wert gescheyden tot den 20. October naest. Den 14. dito doopte den Bisschop van Winchester een swarte Moor tot Christen/ in de Capelle van St. Jamets / daer de Hertogh en Hertoginne van Yorck present waren: Het affront dat onsen goeden Vrient soo langh om des Conings Liefde/ en Cromwels Regeeringe dulde in Haerlem sich te verschuylen (wy spreken van den Heer Hertoge van Buckingam) was soo hoogh by de Brittannise Majest. op-genomen/ dat hy eenen Hendrick Killegrew/ die wat scheen tegens hem in te brengen/ datelijck uyt het Hof dede verbannen/ ja soo verre/ dat Generael Mr. Morney last kreeg/ om dito Killegrew voor 's Conings banck in Recht ten beschuldiging te betrecken.

OCTOBER 1667.

DEn Heere Ambassadeur Meerman was alleen in 't begin van dese maent uyt de Mase na Engelant over gesteken in een hart saysoen: Wanneer zijn Bagagie-schip door tempeest genootsaeckt weder te keeren/ 't selve de de Mase in liep/ maer zijn Excell. arriveerden den

15. Deser behoude in Engel. eenige dagen te Gravesant blijvende/ om 't af-gedwaelde Schip in te wachten/ dat eyndelijck arriveerden: Zijn Excellentie quam binnen Londen den 23. dito/ had den 24. October savonts private Audientie by den Koningh/ in zijn Cabinet: En schreef by Missive van den 30. October/ datter in Zeelant by de 190. Engelse Gevangens noch saten: In Yrlant 200. Te hul en Jorck 400. Te Zudburry en Excester 100. En te Londen 5. a 6. In Hollandt waren oock eenige Gevangens van andere districten/ maer op d'Eylanden noch in Schotlant geen/ alsoo men daer alle gevangens heeft vrij laten gaen: Korts daer op volgden een generale verlossinge van de resterende Gevangens/ mits ontsluyt-Gelt betalende: Nu d'Engelse seyden/ sy hadden niet; en van die Religie waren oock al veele Nederlanders: 't Huys te Chelsey nu op-gheklaert van Ghevangens/ wiert bereydt door de Royale Compagnie/ en vertimmert recht vierkant tot een brave plaets. Den Ambassadeur Boreel wiert sieck/ en bleef in Zeelant/ tot den 15. November/ wanneer zijn Excell. sich ook naer Londen begaf: Onderwijl had den Heer Meerman dickmalen Conferentien/ soo metten Grave van Arlinghton/ als oock met die uyt 's Konings Raet/ maer hielt sich incognito in 't Logement van den Ambassadeur van Sweden op de Strant. Den Koning van Engelant had alle Roomse uyt zijn Militie/ selfs de Guarde/ af-gedanckt; Dies gaet Lord Douglas met Ruyters/en Hamilton met een Regiment Voetvolk over in dienst van Vranckrijck; Af-schepende van Doveren met goet weer/ komt een storm/ sulckx datte meeste Paerden verdroncken/ en de Schepen verstroyt/ sommige van d'Oostendenaers wierden weg gevoert: 't Parlement vergadert/ bedanckte den Koning in zijn ongunst tegens de Roomse; Maer sy lieten Lord Arlington seggen/ dat hy den Koning soude laten weten/ dattet secours na Vranckrijck af-gegaen/ hun onaengenaem was/ en dienvolgens verboden mochte werden/ geen Volck/ Paerden/ of Wapenen na Vranckrijck meer over te voeren/ welck verbodt in effect volghde: En korts daer nae den Koning in 't Parlement komende/ sprack aldus:

TOen wy hier laetst over elf weecken waren, dochtet my goet 't Parlement tot op heden te prorogeren, om mijn selfs tijt te geven yets te doen, 't geen ick zedert gedaen heb, 't geen vertrou u niet onwellekom sal zijn, maer een grontlegginge van meerder verwen in het toekomende tusschen ons: De andere redenen van onse Prorogatie en wat des meer is, heb ick mijn Lord Zegelaer gelast u te seggen:

Die daer op vervolgde in substantie met dese Aenspraeck:

MYn Heeren, gy Ridders, Burgers en Buytelien van 't Huys der Gemeente, &c. Den Kon. bedankt dit Parlem. om dat sy in hare Sittinge veele heylsame Statuten en behulp in den lesten Oorl. heeft toe-gebragt: En sulckx in een tijt die ons seer suspect was, vermits de Duytsen gesterkt met de Franssen en Deenen, in der daet ons Lant invadeerden, op een selve tijt als de Franssen met een Royael Leger in 't Velt, niet ver van de Zee-kust, wel wat op Eng. konden voor nemen: In dese benautheyt, sijn Maj. die wel in minder swarigheden tot dit Parlem. als sijn groote en getrouwe Raden zijn toevlugt nam, dede haer Jaerlijx een of tweem. vergaderen, so waert gy om den tijt te voorkomen oock tegens den 5. Aug. lest beroepen:

Dit (hoew.ongemeen) geschiede met advijs van sijn secretē Raet,na noot en vereyssen: Maer voor dien dag quam,is een Vrede getroffen en geratificeert met onse drie magtige tegenstrevers: Aldus dreef den Storm die ons dreygde,over,en volgde een heldere Lucht &c. **Voorders seyde hy:** Dattet Parlam.op een dubbelde roepinge sat: Dat den Kon.'t selve voor een goet voorteken hielt: En dat zijn Maj.immers vertroude dat niemant sal verwagten dat gedurende 't reces,hy voorslage tot Vrede soude verworpē gehad hebben: Also de Nabuers.al de magt van sijne Vereen: Vyanden,en de groote onkosten tot den Oorl. hem wel nadeel toebragt, vermits dePest en 't rampsalige verbranden in Londen,en de consideratie van de posture van saken rondsom,behalv.nog meer andre tegenstrevende motiven voor u hem inducerende om te omhelsen de goede gelegentheyt van t' sluytē van Vrede, &c. **Den Groot Zegelaer seyde voorders:** Dat of nu wel den Oorl.geeyndigt was, so en warē nog al de gevolgē van dien niet ten eynde: Versogt daerom tijt en haer Advijs,speciael op den Handel,en die met Schotl.en tot bevordering van deCommercie: En datte Kon. eerlang soude Rekeninge bevelen te doen op de gedane onkosten tot den Oorl. Men wist ook wel dat zijn Maj. reden had te geloven, dat sommige ongenegen Personē,haer vordeel soekende uyt de tegenwoordige noot, alom by gerugten en discoursen hebben verspreyt,reflecterende op de Regeringe om zijn Onderd.ongenegen te maken, en 't is een ligt werk sulke excepten te vinden: *Cum neque culpam humana infirmitas,neque calumniam regnandi difficultas evitat.* Maer den Kon.belooft hem van u goede affectie, en gy yder in alle Plaetsen sult betragten te bewaren een goet verstant tussen hem en sijn Volk: En so enige ware beswaernissen waren gebeurt, sijn Maj.wil deselve redresseren, gelijck gy aen hebt gepresenteert: Dus en twijffelt dan den Kon.niet oft gy sult heylsame en moderate Raetslagen nemen, en in de herten van sijn Onderd. indrucken, *Datter gene verscheyden Intrest en is tussen den Kon. en sijn Volk, maer dat 't goet van d'eene, is 't welvaren van d'ander:* 't Welk ik gelast ben u heden te seggen.

Des Keyzers Gesant d'Isola hoorende dat zijn Keyzer een Prins ghebooren was, hielt een treffelijck Banequet, daer den Koning van Engelant, Duc de Jorck, Duc de Buckingam, Monck,en andere hem de eer deden te komen besoecken. Den 25. September wiert oock Duc de Jorck een Soon gedoopt genaemt Edgar, door den Bisschop van Cantelbergh, daer Gen. Monck en de Marquis van Worchester Peters waren, de Gravinne van Suffolck Pete. Den 28. sont men over geheel Engelant Zegelaers, om daer den Cancelier genegligeert had, den Eed aen den Koning te doen: De welcke na dat hy gedeporteert, en zijn Charge vernietigt, en 't Zegel om simpel te gebruycken, aen Sr. Orlando ‡ Bridgam was gegeven, sich uyt Londen absenteerde, op zijn Landt-huys Twilt, voorleden Jaer gekocht, houdende een stercke Guarde rondsom hem, 't welck veele gedachten gaf: Evenwel wiert'er voort gebaren mettet op-houwen van zijn kostelijck Huys, 't welck hy binnen Londen had begost. Die van Schotlant op alle in-komende Engelse Waren 60. per cent van inkomen in-gevoert hebbende, trachte men sulckx by accommodement te effe-

‡ Bridgam was Opper-Rechter,en 't is aenmerkens,dat als deCancelier eens heel krank was, hy desen op sijn Siecke-bed, tot sijn Successor recommandeerde.

e Fenen. Terwijl den Ridder Jan Harman aen Christoffel gelaſt/ bleef/omme
alle Vyantlijcke Eylanden en Schepen by brandinge/vernielinge/ en deſtrue-
ringe de meeſte afbreuck te doen / ſoo veel mogelijck was. Men ſprack doen
van de Royale James en London yder een nieuwen buyk te laten om leggen.
Terwijl men als noch den Commiſſaris Pet van Chattam wilde beſchuldi-
gen/dat hy zijn eygen Goet mette Booten van 't Rijck had gevlugt/ in plaets
van de Oorlog-ſchepen te ſalveren ; Maer hy is korts daer nae uyt den Tour
ontſlagen/ mits belofte van te compareren als men hem ontboot.

De voor-gegane Begraef Ceremonien van de Coninginne van Poolen op
fol. 107. gelaten/ alwaer den grooten Cancelier van Littauwen voor alle de
Poolſe Juffrouwen gingh/ als vermaeghſchapt van deſe Overledene / de
ſchoonſte Coninginne van Europa ; En daer den Jeſuijt Piekarzky/ Biegt-
vader en Preeckheer van den Koning van Polen/ onder 't Muſijck/ de Mis /
Ec. zijn Panegijrique toe contribueerde : Het Lijck-kleet van de Coninginne
die nu den 13, September ſoude ten leſtemael begraven worden / was onder
een Gout gefriſeert Laken/ en hare geſtrickte Wapens/ daer boven ſach men
door 2. Karren 2. Kroonen en 2. Scepters voeren / neffens 2. Globen/ deno-
terende de Koninckrijcken van Poolen en Sweden ; De Lijck-Wagen was
getrocken van 8. Paerden met Felourſe Capercons / en geborduyrde Wape-
nen der Overledene; 24. Edelen droegen de ſleep van 't Lijck-Kleet / en noch
ſoo veel droegen Witte brandende Flambeaux ; De Ambachten der Stadt
marcheerden voor aen/ voor des Stadts Proceſſie / gevolgt van 2. Biſſchop-
pen in pontificael Habijt ; Na 't Lijck volghden des Paus Nuncius / en den
Franſe Geſant den Biſſchop van Beziers / den Grooten Cancelier van Lit-
tauwen/ aen wien den Coning d'ordre van deſe Begravenis had toe-vertrout /
den Palatijn d'Erbzka / die Mr. der Ceremonie was by de Dames d'Hon-
neurs / en de Vrouwen van de Coninginne Kamer : Dus giugh men op een
Voyage van 14. dagen na Crakauw/ en onder Tenten maeckte men Altaren/
in 't Velt ſong men Pſalmen/ en noch meer ontbrack daer niet : Den Coningh
onderwijl was ſieck : Maer den 22. ging de Begraffenis voort / anders veele
ſouden haren beurs te kort gheſchooten hebben : Nu voerde men 't Lijck uyt
St. Floriaen na de Slot-Kerck/ met 8. Paerden/ zwart gecappercont/ onder
een root Samijten Kleet vol bloemen/voor gingen 3000. Gaſthuys-broertjes/
en 28. Cellebroers met doodts gewaet / daer waren oock 600. Bedelaers en
arme Kinderen/ in 3. troupen van zwart/ root/ en wit ghekleet / elck met een
Waſſe Kaers in de hant / oock de gekapte Rooſen-broeders / vervolgens de
Geeſtelijcken uyt yder Clooſter twee/de Academiſten/de groote Geeſtelijcken
en Magiſtraet/ eenige Trompetters/ ſomtijts blaſende/gingen voor een Zijde
Kuſſen / van 3. Palatijns gedragen / daer 't Wapen van de Coninginne op
ſtont/ den Waywood Ragouzky droeg de Kroon/en den Waywood van San-
domyrs de Scepter/ Waywood Belzecki den Appel/ om 't Lijck gingen veele
Staroſten/ Officiers/ en Hovelingen / veele van hun droegen Fackelen langſt
de Straten van Cracau : Op 't Lijck-kleet lagen 2. Scepters kruys-wijs
op roode kuſſens / daer op een Croon / de Stam-Wapens der Coninginne
hon-

hongen rondsom 't Lijck; Den Coning volgde eerst/ doe 's Paus Nuncius/ die des Keyzers Ambassadeur ter lincker zijde hadde; Doe volghden des Rijcx Senatoren/ de Ridderschap/ de Hof-Juffrouwen getimmer: Quamen alsoo in de Kercke/ daer den Bisschop van Ermerlant met een Lijck-Predicatie alles vol-ende; Waer na alle de Deck-kleen en Toortsen voor yder ten besten wierden gegeven. Zedert nam den Keyzerse Gesant Graef Schafgots adieu van de Poolse Koningh/ die aen hem en aen den Envoy van Duc de Nieuburg op hare vrage antwoorde: Dat hy geen gedachten had te hertrouwen, en in geval daer al toe mogt genegen werden, dat hy tog daer in niet en soude doen voor een Jaer na de doot van de Coninginne was verlopen. Om dan zijn rusten wat te ververssen/ en nu siende/ dat alle Weereltse dingen seer ydel zijn/ begaf sig den Kon. op een * Kaen t'Scheep op de Wijssel/en dreef af na Warzau daer hy sich een wijl vermaeckte mette Hart en Ree-Jacht/en Wyngaerdenieren. Terwijl van Adrianopoli doe van den Secretaris van den vergiste Poolse Gesant Radsieuzky een Brief quam/ datte Kaimacan hem had aengenomen om 't werck van de Poolse Kroon tot nader ordre aldaer waer te nemen/ met hoope van in goede gesontheyt haest te Cracau te zijn/ &c. Datten Grooten Heer de Tartaren te ruch ontboden/en gelast had de Poolen met rust te laten: Maer men geloofde in Polen/ (men mach geen Ongelovige geloven) die toch in haer Schilt voeren 't Vaersje van Juvenalis/ Lucri bonus est odor ex re, qualibet. Want de Turken invadeerden door de Cosacken en Tartaren dit saysoen de Ukranie/ en de Poolse Fronturen dapper/ wegh voerende vele Christenen in Slaverinje; En onder dese den Poolse Marschalck Sobiezky/ die de Tartaren endlingh weder los laten/ mits dat hy by zijn Koningh soude uytwercken/ dat 4. Steden aen de Cosacken souden over geven; Welk Volck den Grooten Heer voor Leden van 't Poolse Rijck aen-siende/ begeerde/ dat oock hare Gedeputeerden Sessie in de Rijcxdagen van Polen souden hebben; En dat dus Polen van Turkijen/ de Tartaren en Cosacken versekert/sich ook most verdagt houden om in Oorlog metten Moscoviter te treden/ &c.

Horatius: Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos,
Ut nunquam inducant animum cantare rogati.

Den wonderlijcken geestdrijvende Propheet Nathan Levi te Smyrna/ en Turckx geworden/ begost zijn opper-gesach nu te toonen/ uyt krachte van dien had voorleden Jaer verboden dat men de Vast ende Bededagh die de Joden Jaerlijckx over de destructie van Jerusalem celebreren/ niet meer soude houden/maer vrolijck wesen/ alsoo den Messias doen gekomen was; Hier tegens hebben dit Jaer de Cachaminen op peene van excommunicatie gheboden den Vast en Bedendag weder te houden: 't Welck Nathans Broeders en eenige niet gedaen hebbende/ en onder anderen een/ die aen desen gewaenden Messias niet eerbiedig genoeg was/ en wat te gering van hem sprack/ beklaeghden die voor 't Turcx Gerecht/ die hem partye slagen onder de voeten deden geven/ en in Ketenen gesloten hebbende/ dreyghden hem te verbranden: 't Welck andere die van Nathan wat te veel gesegt/ en te verachtelijck gesprokien hadden/ hare Borsen deden open springen/ en mosten 4. a 500. pieces yder geven/ die welk veroorsaekte datter veel onnosele Joden in dese tijt Turcx zijn geworden.

Men-

Men sprack te Regenzburg niet anders / als van Schriften tegens den anderen / 't France Comte en Bourgondien behoorden sich van beter Guarnisoen tegens Vranckrijck by de Spaense Gouverneurs te voorsien / want Staetzburg en Switserlant vreesden voor slimmer ghebuyren. De Oostenrijckers vermaeckten sich slechts mette geboorte van den Keyzerl. Prins / na 6. uren arbeyts den 27. passato smorgens ten 7. uyren te Weenen ghebooren / den Graef van Lembergh kreeg een vereeringe van 10000. Rijckxds. die den Keyzer hier af d'eerste tijdinge bracht: Des Keyzers Gesant Wicka te Parijck stack in vreughde boven andere over dese Geboorte uyt/ tracterende veele Ministers en vremde Princen/ seer ruym / daer ontbraken noch Tambours / noch Trompetten/ of gespeel / en alle geestigheydt was achter in den Hof aengestelt / tot de Santees te drincken van dese Geboortens gesontheyt/ terwijl 2. Fonteynen uyt een Arent en Leeu sprongen/ gehecht aen een Venster van zijn Logement/'t welck duerde tot middernacht voor de passanten / aen wien men oock open Tafel en veel delicatessen verschafte ; Hy liet oock in zijn Gebuerte brave Vuyrwercken aen-steken/ en besloot alles met een Keyzers Kroon/ gehecht van voncken over des Keyzers en Spaensse Wapenen/ en dat onder het Trommelen/ Trompetten/ en gespeel/ met soo veel Figuren / datte Lucht en Aerde soo verheerlijckt waren / als of 't altoos so behoorden te zijn/ maer als gesegt is: De ydelheyt van 't een, de broosheyt van het ander,
Het volcht toch al malkander.

Daer wiert dan niet over Fransse Compte besloten: En Sweden hielt sich stil/ afwachtende waer d'een en d'ander sich wenden: Lotaringen besette sijne Fortressen Homburg en Lantstoel wel. De Coningin Christina had dese Maent al veel van hare Bagage te Hamburg doen packen/ van Resolutie om over Hollant na Roomen te gaen/ zy onthaelde haer Ho: Mog: Ambassadeur d'Heer van Amerongen te Hamburgh seer wel/ vertrouwende over haer Ho: Mo: Territorium te passeeren/ hare Majestt. veranderde en bleef aen de Elve: De Deensse Yslantse Schepen na dat Eylant af-gegaen/ quamen nu weder t'huys/ hebbende door 't meenigvuldige Ys/ geen Havenen konnen aendoen aldaer/ deswegen met hare Waren wederom quamen/ 't geen men weet noyt gebeurt is.

's Gravenhage sag den eersten deser Maent naulijckx luycken/ of daer was dien uchtend overleden den Extraordinaris Raet en Keyzerl. Gesant den Heer Friquet, een Heer by na de 90. Jaren out: Den Ambassadeur van Beuningen quam den 11. deser in 's Gravenhage/ eu ging datelijk ten Huyse van den Hr. Raet-Pensionaris de Wit, komende te Lande van Parijs de Mase af: Den Hr. de Ruyter/ 't Zeeuws en Noorts Esquadre/ quamen oock den 16. binnen Gaets: En dede den Heer van Beuningen, den Hr. de Ruyter/ den Ruwaert van Putten/ van Gent/ &c. ter Vergaderinge rapport van al haer wedervaren: Daer waren gemaeckt 3. Pocalen van Massijf Silver bedeckt met een Generaliteyts Leeu/ en daer in gesneden de Actien van Chattam / en van de Slag van Aiscu/ &c. en voorts met goede inscriptien/ Coleuren/ en kostelijck op-gemaeckt/ van omtrent 11. duym hoogh / geheel cierlijck: Een van dese wierde vereert aen den Ed. Heer Cornelis de Wit, Ruart van Putten/ een aen

den

den Lut. Adm. Michiel Adriaensz. de Ruyter, en een aen de Lt. Adm. Willem Joseph van Gent, over en ter sake van haer so trouwe diensten voor 't Vaderlant in soo veele uyt-gestane gevaren: De Vereeringen geschiede op de Doelen/ na datte voorsz. Pocalen alvoorens op 't welvaren van den Staet waren uyt-gedroncken: Jonge Jan Evertsz. / de Noorthollanders en Vriesen quamen doe mede binnen / en men begost gelt te geven: Doch d'een Provincie was daer toe vry schootiger als d'ander. Men heeft doe veele Patenten uyt ghedeelt / om de Guarnisoenen in Vlaenderen en Brabant te versterckten/ also de Vagebonden daer omtrent dapper op haer H: M: Territorium liepen moeskoppen. Doenmaels quam een Moscovise Ghesant over Engelant in den Hage / had den 21. deser by haer Ho: Mo: Audientie / en liet sijn Credentie-Brief in vieren gevouwen (soo hy door den Agent de Heyde wiert op-geleyt met 3. Carotzen) achter hem dragen: Zijn aenbrengen was niet als gheluckwenschinge van den Vrede met Engelant: Hy vertrock met een Geschenck den Rijn op / en nam een Brief van haer Ho: Mo: aen zijn Meester den Czar mede/ na dat hem te vooren een Missive mede ghegeven was / daer in de Tijtels van zijn Keyzer (soo hy sustineerde) niet genoechsaem waren uyt-gedruckt / en alsoo men in Moscovien seer op de Tijtels staet / is hem een ampelder Missive aen zijnen Keyzer mede gegeven.

Haer Ho: Mo: gaven dese maent aen den Hr. Ulhoa, Extraordinaris Portugijse Gesant in den Hage/ niet duysterlijck te kennen: Desselfs frivole pretensie op de restitutie van Cochin en Cananor: Als sijnde meerm. gededuceert de fondamentele contradictie van dien, haer H:M: groter redenen tegens Portug hebben te deloren over verscheyden contraventien, en non prestatien van 't lest gemaeckt Tractaet den 6. Aug. 1661. dog om met vrundelijke wegen alles te assopieeren, en den Portugijsen Ges. in velen niet openbarende gelast te zijn, of 't dan niet redelik was, dat Portug. restitueerde d'onkosten gedaen by de Neerl. Oost-Ind. Comp. tot de conqueste van Cochin en Cananor voorsz. ook de Extraords. Equip. idem de onkosten en Fortificatien van de voorsz. Plaetsen gedaen? *Liquidum enim cum illiquido non compensatur.* En ook de belastingen over haer H:M: Onderd. tot 't inkopen van 't Sout tot St. Ubes volgens belofte van 't Art: des Tractaets niet en waren af-gedaen, bleef men des ongerust gestelt: En volgens 't 3. Art: de Neerl. Natie vryheyt in alle Havenen en Conquesten van Portug. den Nederl. was belooft, daer tegens deselve haer Schepen geheele maenden aldaer zijn op-gehouden, en also van dit Art: gefrustreert: Oock geen betalinge van de Schulden soo Brasil als Portug. konnen bekomen, contrarie 't 25. Art: nam men op sulcke opgeraepte pretensie geen regard.: Maer wel dat men sijn schuldige en beloofde Termijnen aen den Staet betaelde, en geen derdeman daer toe behoefde, als genoegsaem en reeds geaccordeert en af-gehandelt sijnde: Schijnende by Port. dus doende door Cochin en Cananor desen Staet in oneffenheyt te laten, hoew. zy so notable Somme schuldig, nog op een ongehoude manier in possessie van Brasilien andre Landen in het besit blyven; Deswegen haer H:M: niet anders overblyvende als sig in conscientie verobligeert vinden van de middelen, die God de Heer haer tot bescherming harer Onderd. hebben verleent, ter hant te stellen: Dat sy wel willen uyt vredelieventheyt mits de Kroon Port. de restitutie van Cochin en Cananor renuncieren,

en ordre totte hoog-gem: Somme antwoorde af-wagten, ſonder tot af-koop van dien, maer door Vrienſchap en niet door Wap. alle goede officien te ontfange, &c

Capiteyn Paeuw voerende de veroverde Royale Fregatte d'Eſſex / is van 200. man ſoo daer op veel ſieck waren / met hem Capiteyn den 16. October in 't inkomen van 't Vlie door verſuym gebleven / werdende daer na 27. ſtucken / daer onder 2. metale geberght. Op die tijt was te Rouaen en elders in 't Canael een Orcaen / die ten platten Lande alles neder ſloeg / en de Zee ſo turbeerden / datter veele Schepen bleven : In dit Tempeeſt quamen voor 't Lant de navolgende Retour-ſchepen / met de volgende Carga :

Generale Carga *of Ladinge van* 12. *Retour-Schepen, van Batavia en Ceylon herwaerts gedepeſcheert, te weten, van Batavia de Schepen*, Zuyt-Polsbroek, 't Wape van Amſterdam, Amersfoort, d'Eſperance, N. Middelburg, d'Eendracht, Haſenberg, *en* 't Caſteel van Medenblik; *Van daer vertrocken den* 26. *January deſes jaers* 1667. *En voorts van Ceylon de Schepen*, Sparendam, Opperdoes, *en* Cecilia : *Waer van Zuyt-Polsbroeck, d'Eendragt, en Opperdoes voor als nog in deſe Landen zijn gearriveert.*

Carga van de voorſz. 9. Schepen, komende van Batavia :

19381 ſtuckx divers Guinees Lywaet,
30309 ſt. diverſe Gingans,
4700 ſt. gebleeckte M aaris,
7020 ſt. gebleeckte Salampouris,
9280 ſt. gebleeckte Parcallen,
3650 ſt. diverſche Bethilles,
6560 ſt. Negros Kleden,
3280 ſt. Zeyldoeck,
959 ſt. diverſe Dekens,
900 ſt. Chiavonys,
1600 ſt. diverſe Chits,
1000 ſt. Caſſa Bengale,
1000 ſt. Garras,
3500 ſt. Adatheys,
5660 ſt. diverſe Baftas,
6120 ſt. Chianters Deriabadys,
980 ſt. Mamoedys,
510 ſt. Semianen,
2000 ſt. witte Kannekijns,
640 ſt. Gangans,
5100 ſt. Mallemoolens,
76785 p. diverſe Catoene Garen,
90138 p. diverſe Indigo,
401352 p. Giroffel Nagelen,
13590 p. Gommelack,
15689 p. Galliga,
98560 p. Foelie,
408000 p. Caneel,
200211 p. Nooten,
736569 p. Sappanhout
5300 picol Japans Staefkooper,
20489 catti Japanſe Camphur,
3381 pont Zegellack,
1318749 p. Salpeter,
64216 p. Perſiaenſe Zijde Legia, in 350. balen,
2526 ſtuckx diverſche Pelings,
30 ſt. Japanſe Zijde Rocken,
100575 p. fijn Malackx Tin,
52455 p. Geconfijte Gember,
8089 ſt. Geconfijten Noten-Muſcaten,
5108 p. Chineſe Thee,
7200 oncen ſtamp-Peerlen.
100551 p. Calantours Hout,
3022 p. Benjuyn,
164 catti, 15. teyl, 3. maes, ende 1264. teyl, 3. maes Touquinſe Muſcus.
1620 ſts. Dasjes, of lange Neuſdoecken,
223985 p. Poeyer-Suycker,
49291 p. Candy-Suycker,
2718 ſts. rouwe Diamanten,
173 oncen Ambregrijs,
1218 ſts. diverſe Peerlen,
514 oncen Beſoar-ſteen,
1250 pont Maes-Oly,
380 pont Aerd-Oly,
2 ſts. Alcatyven,
3465833 catti ſoo zwarte als witte Peper.

Carga van de voorſz. drie Schepen, komende van Ceylon :

1900 ſts. Witte fijne Armoſijnen,
2680 ſts. Caſſa Bengale,
1100 ſts. Mallemoolens,
2000 ſts. Hammans,
1000 ſts. Garras,
728451 p. Mallabaerſe Peper,
238651 p. Siamps Sappanhout,
30195 p. Calantours Hout,
1900 ſts. Zanen,
5000 ſts. Adathys,
125 pont Muſcus,
22831 p. Ebbenhout,
19200 p. gerafineerde Salpeter,
1362000 p. Ceylonſe Caneel,
133980 ſt. verſcheyde ronde Tutucorinſe Peerle,
1963 Calange zwaerte dito Peerlen,
7360 realen zwaerte Tutucorins Peelgruys,
61 pont Ceylonſe rouwe Zijde,
1077 calangie zwaerte Manaers Peelgruys.

Zuyt-Polsbroeck daer op den Commandeur van Dam was/ quam den 9. October smorgens binnen Tessel/ Sparendam raeckte op de Ems/ doch quamen alle noch behouden in 't Patria / uyt-gesept 't Wapen van Amsterdam / dat met een lager / door storm op d'Eylanden Fero na aen Ysiant van Ancker spillende / vergingh / terwijl men seyde dat eenige daer af ghegaen waren / en de Schepen onseecker hoe naer 't Vaderlandt te keeren / daer vertoefden : Van dit schip quamen naderhant met een Yslants Vaertuyg noch 17. maets te recht / sich met de Boot avontuerlijck in 't grootste ghebreck behouden hebbende : De Schepen hadden goede Ladinge/ en daer op volgde niet alleen het oploopen der Actien tot 462. maer oock uyt-deelinge van 12. en een half per Cent : Niet tegenstaende de Moluckse Waren in 't Patria doen sober golden: En de Peper was van 52. tot 26. gr. af-genomen : Den Stant van Indien hoorde men doe in het ghemeen ten verscheyde respecten niet alleen goet te sijn / maer oock nu ten insicht van de Vrede met Engelant vry seer verbetert : Oock waer zijnde datte speculatien soo op China en Japan haer voortgangh nemende/ mede op 't Eylant Poulo aen de West-Kust van Sumatra by de Negery-Pau/ sijnde d'Inwoonders aldaer den Koopman Jacob Gruys/ Capit. Jan Pig/ 3. Luts. 2. Kooplien/en 130.gemeene Soldaten hadden gematst: Waer op van Batavia aenstonts 5. Oorlogh-schepen met 300. Blancken en 200(soo Ambonesen als Bougjes derwaerts waren af gesonden : Hier had Abraham Verspreet 't gebiet/ quam in 10. dagen over/ en den 14. Sept. voet aen Lant geset hebbende/ leverden den 16. slag aen de Pauwers/ die sy lustig uyt 't Velt sloegen / ruyneerden hare Sterckten / die sommige 10. en 16. voet hoog oock 15. dick waren / en sulckx alleen met verlies van 16. man. Bombaja was den 13. Decemb. 1666. aen den Engelsen Gouverneur Gervaes Lucas door de Portugijsen over-gegeven : En waren de Persianen metten Grooten Mogol Orangshou in heftigen Oorlogh / sulkx dat de Persiaen in sijn Lant gevallen met een Groot Heyr-Leger / langst den Weg aen d'andere zijde van Candehar/dito Mogol dwong sig te wenden van Edelshau Koning van Decan/ om nu zijn eygen Lant te beschermen : Daer was een Brief van den Koning van Vranckrijck aen den Grooten Mogol gekomen/streckende tot voordeel haerer Natie in den Koophandel : De Franse Schepen over 2. Jaer van Rochel na Madagascar en Suratte geloopen/ doch ongeluckig in Brasilien te rug gedreven/ waren daer noch niet gearriveert / hoewel zedert drie maenden 4. Vaertuygen daer op af-gesonden zijn geweest : Maer dito Fransse Schepen waren even voor 't arrivement van dese Retour-Schepen / gekomen aen de Cape de Bons Esperance / daerse soo veel Vivres ende ververssinge mede namen/ dat voor d'onse weynig overgebleven was : 't Volck aen de Caep verhaelden dat dito Fransen terwyl sy daer waren / en hooge Pael op een Bergh hadden opgerecht/ en 't Wapen van Vranckrijck daer aen/ 't welck door een Leeu korts daer na (indien 't waer is) soude af-geruckt sijn/ maer had de Pael laten staen.

Ten was te Parijs niet behaeglijck dat men te Brussel alle Franse Wijnen strackx verboot / 't welck die van Oostende en Antwerpen schadelijck was : Men begeerde nu langer geen Kanten/noch vreemde Manefacturen in Vranckrijck/ en gaven voor / dat hare Natie in vremde Landen dienst soude ingeroe-

pen werden/ 't welck in Hollant veele gedachten causeerde: Maer den 11. October quam den Ambassadeur van Beuningen in den Hage / en dede rapport van den tegenwoordige stant/ soo ten respecte van Vranckrijck als Nederlant: De Franssen smeten den 6. deser de overige Torens ende Mueren van 't Stedeken Aelst om ver/ soo dat men geen Gracht noch Poort noch Vest konde bekennen: Ondertusschen plaeghden de wedersijts Loop-Benden de Boeren en die in de kleyne Stedekens om Contributie/ Ec. Men sagh doe in de Walsse Steden/ daer de Pest soo hart toe namr dat het houden van Schoolen absolupt wierde verboden/ nu de Franse Cavaliers mette handen vol Frans gout/ koopende/ en niet af-dingende/ datse gaven voor een Tonne Bier 3. Pistolen.

Den 15. deser nam den Koningh metten Prins van Conde en Duc d'Anguin 't gesigt van 't Palleys des Thuileries/ dat hy op nam: En van daer in de groote Gallerije gaende / daer voor desen de Beelden van de Koningen van Vranckrijck plachten te staen / sach aldaer 't werck van Sr. de Brun / was vernoegt: en trat af na de timmerage van de Louvre/ die hy seer gheadvanceert sach: Voort gaende na de Goveliers / om te sien die Manefacturen soo men aldaer maeckte/ en speciael die zedert 't Leger te Velde was geweest / af gedaen waren/ quam Sr. Colbert zijn Majest. doen sien/ hoedanig men zijne gedachten hadden gevolgt / en 't voornemen dat hy hadde vast ghestelt: Den Koning benoegde sich over Colbert en de Brun; Waer van den lesten alle de Wercken met onbedenckelijcke groote konste seer rijck en wel gheschickt had; Den ingang van 't Hof daer 't Pavilloen was / stont omringht met Tafels / Beelden / Tropheen/ Inscriptien / als een Heerlijcke Arca Triumphalis: Het groote Hof was behangen met kostelycke Tapijten / en een Tafel van 9. vademen lang / daer men met elf trappen op ging / waer op men sagh leggen de Goutrijckste Wercken die oyt gemaeckt zijn/ dese Tafel had om sich 24. groote Bancken/ yder met zijn Vat/ en soo veel st.unsels / yder met zijn Couvertes / seer kostelijck / aen de Voeten van Silver waren meer als 5000. marck Silvers onkosten; Als den Koning in 't Hof quam/ bejegenden hem veele Trompetters en Tambours/ daer d'Arbeyts-Lien onder verheughden: Na 't welcke zijne Maj. meer andre schoone Manefacturen gesien hebbende / uyt ging/ verwondert dat men inter Armes alsoo noch konde arbeyden. Op die tijt quamen veel Walen en Walonnen om de Pest en den Oorlog uyt Rijssel en Douay na Parijs/ om te arbeyden: Men namse aen/ en den Koning maeckte seker Juffrou Adel/ die fraey in haer Handtwerck was/ en tot Opperste van een groot getal/ die met de Naelden en Klossen wrochten/ al d'andre vereerden zijn Majest. met eenige 1000. gl.: Al dese toevallen trefte 't Spaens Nederlant dapper / te Gent sprakense ront uyt datter geen goet Gouvernement aen de Spaensse zijde was/ en den Marquis sich weynich kreunde / ja wiert van yder voor . . . . uyt-gescholden/ selfs van Beampte / alsoo de geheele ruyne yder voor oogen stont: Gent had wat gelijck / al haer Kloosters rondtsom wierden geruyneert / de Geestelijcke jammerlijck mishandelt / de Kerck en Heyligschenderye was maer het doen van 14. dagen in een weeck / blijde was die/ die maer een Stadts Poort kon beloopen/ want daer sijn seer veele op-geknoopt aen Boomen/ door-schooten/ door-steecken en uyt-geschut op de Lant-

straten/

straten/ die daer toe seer gelegen sijn: De Franssen Aelst verlatende/ mosten de Burgers de Klocken voor 2400. gl. rantsoeneren: Het Tin wilden sy insgelyckx doen: En vertreckende/ lieten de Gasthuysen vol gequetsten: Overvielen 't Casteel Lickercke en Santbergen: Strooptenmet 3000. Ruyters tot by Rupelmonde aen de Schelde/ op de Parochien Born/ Engen/ Eykensvliet/ &c. en visiteerden 't Fort St. Margriet: Andere Benden beroofden Terenat/ Assche/ Capelle/ Dielbeeck/ en daer omher/ sparende de Kercken noch Kloosters/ seer wreedelijck in 't Klooster ter Muylen aen-gaende: De Vlamingen seyden/ datse in de H: Plaetsen Vrouwen en Dochters onteerden/ sonder onderschept van Personen/ en hadden de Dochters naeckt uyt gekleet/ geviolcert/ mette Voeten op-gehangen aen de balcken/ en na hun boos werck/ noch gegeesselt tot den bloede; De arme Paters Carmelijten hebben sy aen de staerten van hare Paerden gebonden/ en soo gesleept uyt hunne kleyne Heremitage; In dier voegen leefden sy mede in het Klooster den Grooten Bijgaert: Doe begosten de Vlamingen weder te dencken wat Ao. 1635. omtrent Leuven en Thienen was geschiet: In somma/ het stont alsints ellendig/ elck beefden voor de Franssen/ want daer was geen tegenstandt/ als alleen den Prince de Ligne bleef met 4. a 5000. man op de Vaert tusschen Vilvoorden en Brussel een oog in 't zeyl houden.

NOVEMBER 1667.

Met blijdtschap kreegh men te Brussel tijdinge/ dat Don Jean te Madrid het Gouvernement van de Spaensse Nederlanden had aen-genomen/ en tegens de aenstaende Lente met veel secours van St. Sebastiaen of uytte Corognia/ na Vlaenderen soude afkomen. Doen storf Gaspar Nemiu, Aerts-bisschop van Camerijck/ een der hoogste bedieningen in Nederlandt/ was van hooge Jaren/ te Douay gepromoveert/ en oock Bisschop van Antwerpen geweest. De Legers begosten nu om Winter-quartieren te dencken/ hoewel sommige Franse Stroopers hun onder Brugge/ by 't Sas van Gent/ en voorts op den boer lieten sien. Een voorval was'er noch/ datte Spaense uyt Bergen in Henegouwen onder den Marquis de Conflans/ by Reux van de Franse wierden geslagen/ om dat hare Ruyters van 't Voetvolck te wijt van den anderen verscheyden/ de leste onder 't faveur van een Dijck haer mosten salveren in sekere Bosschagie daer omtrent: Hier uyt ontstondt binnen Brussel onlust en een Duel tusschen den Marquis van Conflans/ ende van Baden/ twee en twee te Paert/ beriepen den anderen te Laken/ op de Weg na de Fonteyn van de Infante Isabello/ op de Capel van St. Anna/ een half uyrken buyten Brussel; Den Marquis de Richebourg/ seconde van Baden/ wiert hier periculeus in 't Lijf met een Pistool geschooten/ en een in de hant gesteken: Den Marquis de Conflans en zijn seconde retireerden sich daer na in 't Lant van Luyck: Dus had den eenen den anderen uyt misverstant en krackeel de nederlage.

Het was den 8. deser maent dat den Koning van Engelant zijn Secretaris

Morice sont aen den Grave van Clarendon/ ofte den Cancelier / om hem af te nemen alle Commissien onder hem berustende/ en speciael zijn Lutenantschap van 't Graefschap Oxfort en Wildshire / en dat hy voortaen noit meer in den Raet als Cancelier soude mogen verschijnen / ja selfs wiert den Hertogh van Jorck verboden met hem te communiceren : De beschuldinge was : Dat hy van de Kroon Clarendon en Correnburry hadde af-gewonnen:En genoten 8000 g.voor 't Patent van de Canarise Comp. De Pachters ontlast hebbende,hem jaerl. een tonne gouts flor.had doen betalen: En een jaerl. inkomen uyt de Barbados getrocken:En genoten 5.tonne gouts tot 't vast stellen derPrivil.in Yrlant:'tParlem. had misleyt als d'Hollanders te Chattam waren, en gesegt, den Kon. was mits de Roomse genegen,tot 't Gouvernem.onbequaem: Zijn Maj.radende een Leger te ligten om te gebieden,had geantwoort als men vraegde waer mede te betalen, soo als sijn Vader t'Oxfort door Contrib. en vry quartier gedaen had: Dat hy 't Groot Zegel gebruykt had vanPardon,aen beschuldigde van capitale misdaden in 'tParl. Hebbende geobsisteert de beschuldingen van den Lord Mardaud en Graef Sandwich:Seggende in 't Lagerh.waren 400.m.vergadert omSchattingen te consenteren,niet om te Gouverneren:En van de Protestanten so in Yrl.by de Papiste Landen geinteresseert,12000.g.had genoten : En den Kon.en sijn Raet misleyt,met 't seggen men konde togh spoedigh aen een Vrede komen, belettende also 't in Zee brengen van een Vloot: En heeft agter gehouden de Acte van Uniformiteyt: Auteur sijnde van nadelige Tractaten : Corresponderende met Cromw.van wien hy Gelt genoot: En verkogt publijke Officien : Voedende misverstant en tweedracht tussen den Kon. en Duc de Jorck, tot hy Duc de Jorck so verre heeft gebracht gehad , dat hy sijn Dochter heeft getrout, &c. Hier na voegde men noch by / de Correspondentie met Cromwel : Dat hy den Kon. en 't Volck bedrogen hadde door 't maken van vremde Tractaten,en Negotiatien uyt den laetsten Oorl. voor gekomen,ontdeckende en vervorderende de secrete Raetslagen van zijn Maj,aen dessels Vyanden: 't Lagerhuys met 161. stemmen tegens 89 verklaerden/ Hy had hoog Verraet begaen : 't Hoogerhuys varierende / ontstont questie over de magt van 't Opper en 't Lagerhuys/dies haelde men al de oude Registers uyt den Towr/ en elk disputeerden 's morgens vroeg en 's avonts laet/ acht dagen lang over dese materie/beyde Huysen Gedeputeerdens quamen oock eens/dat zelden om Criminele saken gebeurt/ by den anderen : En die uyt het Hoogerhuys met 't Lagerhuys eens waren / was Duc de Buckingam , Albemarle of Monck, Graef van Northampton, van Pembroock, Montgommery, Nortwich, Warwits,Bath, Dover,Bristol, Kent,Carlisle,Barcks,van Windsor,de Lords/ Vagam,Geerard,Deningam,Paulet,Pyram,Lucas,en 3. Bisschoppen/ van Dinham, Herforts, en St.Davids: Noch 11. Lords wierden belet/ doch beloofden mede te protesteren tegens d'andre Heeren van 't Opperhuys:En verstonden/ dat men den Cancelier in hegtenis name,sonder allegatie van speciale oorsaek, en voor dat 't Lagerh.oft particuliere hem aengeklaegt hadden, &c. En was in desen nu seker allegatie van Duc de Husselck ten tijde van Henrick de VI. voor-gevallen : Men wist oock wel wat magt hy Graef van Clarendon zedert 's Kons.herstellinge in de affairen van 't Rijk hadde gehad,en so lang hy vry was niemant tegens hem soude durven uyten,waer aen de sekerheyt van den Kon.en 't Rijk in pericul wierde gestelt :

stelt: Hebbende ook 't Lagerh.daer toe een aengeboren Regt om enig Pair van 't Rijk te mogen beschuldigen, en desw.so een als den Graef van Clarendon niet beschuldigt souden gehad hebben, ten ware zy daer toe goede redenen hadde gehad. Dese disputen warent die den Cancelier als gesept is/ niet alleen op sijn Lanthuys Wilt dede retireren/ maer hy wisselde voor 320000. gl. aen goude Contanten by de Goutsmits binnen Londen: En van den Hertoge van Yorck genoegsaem zijn gevaer betoont/ den welcken men by na verboot met dito Cancelier meer te spreken/ wiert den Hertogh sieck/ en den Cancelier vluchte met een kleyn Scheepje over Zee na Calais in Vranckrijck: Van waer hy 't volgen Gheschrift aen 't Parlement/ door zijn Soon den Grave van Denbich/ dede verhantreycken:

HEt believe U Heerlijckheden ofte Lordschips:

Ick en kan niet exprimeren de onverdragelijke onbenoeginge en droefheyt des gemoets, die ick lijde onder de vreese, dat ick aen U Ed: anders als ick in der daet ben, moet beschreven werden, en dat ick hoore hoe veel tijds ick U Ed. hebbe gheconsumeert in mijne sake, en als men dan noch meerder verwacht de descrepantien, in opinien die alreede, oft noch hier namaels apparentelijck soude komen te rijsen tusschen 't Hooger en Lagerhuys, daer door de groote en wichtige affaires van het Koninckrijck souden werden op-gehouden, in een tijt van een generael onvernoegen: Ick ben seer ongeluckig dat ick bevinde te moeten lijden onder 2. seer nadeelige reflectien, die nochtans in geenderhande manieren op my applicabel konnen werden gemaeckt: Eerstelijck van de grootheyt van mijne middelen ofte Staet en Fortuyne, die ick in soo weynig Jaren vergadert en gemaeckt heb, dewelcke indiense soo geproportioneert waren met 't gene gerapporteert wort, met grote redenen mijne integriteyt soude konnen doen suspecteren: Ten tweeden, dat ick soude hebben geweest de eenigste manieerder, en opperste Minister in alle verhandelingen van Staets-saken, zedert des Koninghs wederkomste in Engelant, tot Augusti lestleden, en daerom alle misvallen ende ongemacken aen mijn en mijne Consilia behoorden te werden getransporteert. Aengaende mijne middelen, sullen U Ed: niet gelieven te geloven, dat nadien quaetwilligheyt ende misgunste op soo seer inquisitijf en scherpsiende is geweest; ick aen deselve eenig dingh als dat in der daedt waerachtig is voor dragen sal: Ende voor eerst, so verseker ick U Ed: dat (behoudens des Konings goetheyt t'mywaerts betoont) ick noyt een penning genomen of ontfangen heb, als die in 't gemeen geoordeelt was, de rechte en wettige profijt van mijn Officie te wesen, in de geduyrige practijcke van de beste tijden, die ick na mijn eygen oordeel jugeerde te hebben geweest die van Mylord Coventry en Mylord Elsmore, welckers practijcke ick vastelijck observeerde, alhoewel dat Officie in haer beyder tijden dubbelt meer waerdig was, als het aen my heeft geweest, en soo ick gelove jegenwoordigh is, en dat alle courtesien en faveurs die ick hebbe capabel geweest van den Koning, of andere Personen in Kerck of Staet, of in Westmunsterhall te genieten, my noyt 5. pont waerdig zijn geweest; Soo dat U Ed: versekert mogen wesen dat ick so onschuldigh van corruptien ben, als van eenige ontrouwe gedachten, die ick noit soude zijn verdacht geweest, dat na 30. Jaren dienst aen de Kroon gedaen, en na so veel difficulteyten en benaeutheden voor de selve te hebben uyt-gestaen, my in mijn Ouderdom souden zijn geobficieert geworden; En ick versekere U Ed: dat ik seer manifest sal maken, dat de verscheyde Somme gelts, en eenige Parceelen Lants, met

den

dewelcke zijn Majeſt. zedert des ſelfs weder-keer in Engelant belieft heeft my gunſtelijck
te vereeren, meer waerdigh zijn als al't geene dat ick beſitte, monteert, ſoo verre ben ick
daer van dat ick mijne Staet door eenige onbehoorlijcke Middelen ſoude hebben vermeer-
dert; En al ſchoon deſe zijn Majeſts. goetheyt mijn merites en verwachtinge verre te bo-
ven is gegaen, ſoo zijn andre nochtans oock ten minſten ſoo geluckig geweeſt by de ſelve
goedertierentheyt, al ſchoon ſy ſlechte pretenſien daer toe hadden, en daerom geen redenen
my mijn doenmalige conditie te miſgunnen. Concernerende de andre belaſtinge wegens
't credijt en geſach, als ſijnde Opper-Miniſter, en latende uyt dien Hoofde, alles werde
gedaen daer toe ick geſint was; Daer op heb ick niet anders te ſeggen, als dat ick 't goe-
de geluck gehad heb van een Meeſter van ſeer groot jugement ende kenniſſe te dienen, en
voorts altijt te ſien geaſſocieert geweeſt, van ſeer habile en geexperimenteerde Perſone, ſon-
der welckers oordeel en over-een-ſtemminge noyt yets is gedaen of verhandelt geworden;
Voor zijn Majeſts. wederkomſte in Engelant heeft hy geduyrigh op gepaſt geweeſt by den
Marquis van Ormont, den laetſt geweſen Lord Colpeper, en Mr. Secretaris Nicolas, die
egalijck nevens my betrout wierden, en ſonder welckers advijs en over-een-ſtemminge, en
wanneer de ſelve altemael preſent waren, gelijck dan ſommige van de ſelve altijdts jegen-
woordig hebben geweeſt, noyt mijn advijs heb gegeven; So dra het God belieft hadde zijn
Majeſt. na Engelant over te brengen, heeft hy deſen tegenwoordigen priveen Raet geſtabi-
leert, en korts daer aen uyt den ſelven Raet een getal eerlijcke Perſoonen van groote repu-
tatie (de welcke noch voor de meeſte part by leven zijn) als een Committé of Commiſſari-
ſen van de Uytlantſe affaires, ende om te conſidereren ſuleke ſaken welckers natuyre veel
Secreteſſe vereyſte, en by deſe Perſoonen beliefde het hem my te voegen; En ick ben ver-
ſekert, dat de Committé noyt eenig ding van belang, waer dan zijn Majeſt. ſich altijts by
liet vinden, verhandelt heeft, of heeft het voor eerſt aen den Raet gepreſenteert; Ende ick
moet ten reſpecte van mijn comportement, tot de ſelve appelleren, en alhoewel wy al t'ſame
in ſaken van Importantie voor deſe 2. Jaren herwaerts niet van een meyninge zijn ghe-
weeſt, ſoo is my echter niet bewuſt datter oyt eenige differentie in de Conciliis is geweeſt,
nochte datter eenige klachten in't Rijck daer over zijn gevallen, 't welck ick t'eenemael
aen zijne Majeſts. groote Wijsheyt, en der Raden volkomen over-een-ſtemminge toe reke-
ne, ſonder dat ick de vaniteyt hebbe eenig werck my ſelfs toe te eygenen, en daer om hope
ick ſlegts, dat ick met gene ſake die t'zedert qualijck gedaen is, alleenlijck ſal belaſt wor-
den; Maer t'zedert den tijt dat de Heer Secrets. Nicholas uyt ſijn plaets is geremoveert
gemorden, warender grote veranderingen, en die gene aen de welcke enig ding van 't Hof
en den Raet bekent is, weten oock ſeer wel, dat alhoewel zijn Majeſt noch al gunſtelijck be-
liefde mijn Advys over meeſt alle ſaken te verſtaen, mijn credijt egter zedert die tijt heeft
vermindert geweeſt, nogte dat van dien tijt af tot nu toe niet boven 1. of 2. Perſoonen in
den Raet zijn geſet, of tot eenige conſiderabel Officie van 't Hof gepromoveert geworde die
van mijne intime kenniſſe waren, of die men ſuſpecteerde eenige genegentheydt my toe te
dragen, maer wel de meeſte die men notoirlijck wiſt een langen tijt mijne Vyanden geweeſt
te ſijn, en met mijn oordeel en principalen beyde in Kerckx en Staets ſaken differerende
waren, dewelcke de gelegentheyt hebben in acht genomen van mijn credit by den Koningh
ende alle andere Perſoonen te verminderen, met verkeerdelijck te interpreteren en voor te
dragen van 't gene ick zeyde, en dede voorts de Luyden perſuaderende, dat ick haer by
ſijne Majeſt. nadelig hadde geweeſt, of in enige der ſelper pretenſien in de wegh geſtaen,
maer ſijn Majs. goedertierentheyt en regtveerdigheyt was ſoodanigh, dat dat weynigh im-

preſ-

pressie in hem wrochte, na mijn ootmoedige opinie, zijnde groote ongelucken voort gekomen uyt den Oorlog, tot de welcke, gelijck notoirlijck is bekent, ick altijt seer advers was, en ik mach sonder vaniteyt seggen, dat ick niet alleen voorsien, maer oock voorseyt heb de misvallen daer wy sullen komen in te geraken so wy onsen Oorlog beginnen, voor en al-eer wy eenige Alliantien met benabuerde Princen souden hebben gemaeckt, en op dat 't niet aen zijn Majs, sorgeloosheyt, en de nalatigheyt van zijne Raden mach geimputeert worde dat men in sulcken Alliantie niet en is getreden, moet ik de vryheyt nemen van te seggen dat zijne Maj. niets dien aengaende ongetenteert heeft gelaten, en wel wetende dat Vranckrijck geresolveert was Spangien weder beginnen te beoorlogen soo dra zijn Cathol: Maj. deser Werelt soude Overleden zijn, 't welck een goede tyt eerder verwacht hebbende geweest, heeft twee Winters te voren grote kosten veroorsaeckt door het voorsien van overvloedige Magasijnen op de Frontieren, maer alderhande Provisien om alsoo tot den Oorlog gereet te zijn, heeft sijn Maj. alle mogelicke middelen gebruyckt, omme den Spanjaert tot die apprehensie te prepareren en te disponeren, en hem sijn Vrientschap in soodanigen quaet als tot de securiteyt en beste van beyde de Kroonen dienstig ende nodig moste wesen te offereren; maer Spangien zig selfs flatterende, dat Vranckrijck niet met haer breecken soude, ten minste dat by haer eenige oorsake door jalousie soude geven, heeft noit zijn Maj. vrientschap met eenige reele redenen te gemoet willen komen, maer hebben beyde altijts de Spaensche door haer Ambassadeur alhier, en zijn Majesteyt de zijne tot Madrid als op preliminaria geinsisteert, op het voorgeven van Duynkercken, Tanger en Jamaica, ende alhoewel Vrankrijk een Ambassadeur hier hadde doen een Project tot een Tractaet wierde geoffereert, en dat den Lord Hollis zijn Majests. Ambassadeur tot Parijs alle devoiren aenwende om 't selve Tractaet te vervolgen en te vorderen, soo wiert echter haest ontdeckt dat 't principaelste oogmerck van Vranckrijck was zijne Majest. in sodanige naeuwe Alliantie te trecken, die haer beyde desseynen vermochte te vorderen, en sonder dewelke sy geen genegentheyt hadden 't geproponeerde Tractaet in te gaen; en dit was den staet van saken, wanneer men in Oorlog tradt met de Duytschen, van welcke tijdt af geen van beyde de Kroonen, 't maken van een Alliantie met Engelant, vele considereerde: Gelijck ick van gantscher herte 't ingaen van desen Oorlogh verfoeyde, soo en presumere ick ook noyt met mijn advys en raet tot den weg van menageren van deselve te geven, maer opposerende veel Propositien dien aen de laetst-overleden Lord Thesaurier en my selfs onredelijck scheenen te wesen, als dat men de Zee-luyden met Teyckens ofte Briefjes souden betalen, en veel andre particulariteyten die de expensen verhooghden, namen mijne Vyanden alle gelegentheden waer om my te benijden, en makende Vrientschap met andere uyt den Raet, die van wat meerder licentieuse principien waren, en die wel genoeg wisten hoe seer my mishaegden, en ick klagtig viel over de Vryheyt, die sy van haer selven waren van alle Raetslagen en Raetgevers t'ontdecken, en alle serieuse saken in belachelijcke te verkeeren, gingen alle wegen in, om mijn aen alderhande soorten van Persoonen die ick genootsaeckt sal wesen te noemen tot mijn eygen defentie, ondankbaer te doen schijnen, persuaderende die gene, welckers voornemen misluckt is, dat het des Canceliers werck was, daer ick echter uyt niet van en hadde geweten, doch des al niet tegenstaende kosten sy my niet ontrecken des Konings faveur dewelcke noch al beliefde mijn dienst neffens die van andre te gebruycken, nochte wasser eenig ding gedaen als ten minsten met de toe-gevoegde advys, van de grootste gedeelte van die gene die daer over geconsulteert waren geweest, en gelijck als sijn Majest. mijn dienst in de laetste Tractaten recommandeerde, soo en heb in tegendeel 't

minſte advys in 't particulier gegeven, nochte eenen eenigen Brief aen eenige Perſoon die
in deſe negotiatie was geſchreven, als op het goet-vinden van den Raet, en na dat den ſel-
ven in den Raet, of ten minſten den Koning ſelver, en eenige andre was geleſen. En ſoo
ick eenige Inſtructien ofte Memorialen heb geprepareert, geſchag 't ſelve op des Konings
bevel, en op 't verſoeck van de Secretariſſen die daer in mijn aſſiſtentie verſochten; Oock
was het oock niet mijn begeeren dat eenig Ambaſſadeur my van de Handelingen ſoude re-
kenſchap geven, maer aen de Secretariſſen, met de welcke ick altijdts gereet was te adviſe-
ren, noch is my bewuſt, dat ick oyt eenigen raet gegeven heb waer in yet quaets ofte onge-
mackx aen ſijn Majeſt. is geſproken: Ende 't is ſoo verre van my af, van de eenighſte
verhandelaer van Affaires geweeſt te hebben, dat ick geduyrende het geheele laetſte Jaer,
niet boven twee-mael met ſijn Maj. alleen in eenig gemack heb geweeſt, en ſeer ſelden in de
2. a 3. voor-heen-gegangene Jaren: Ende zedert het Parlament tot Oxfort gehouden is
heeft het ſeer klaer gebleken, dat mijn credijt ſeer ſlecht heeſt geweeſt, en dat men na ſeer
weynig dingen die by my geproponeert ſijn geweeſt, heeft geluyſtert, maer veel eerder eo no-
mine wederſproken, om dat de ſelve by my waren voor-gedragen. Ick moet U Ed: oot-
moedelijck verſoecken indachtig te willen zijn, het Officie, en aen-bevolen Ampt, dat ick
in de 7. Jaren lang hadde, by 't welke om my van mijn devoir te quijten, ik geobligeert ben
geweeſt om op te houden, en toe te ſluyten, de pretenſien van veele Menſchen, en te refuſeren
de Zegels op veler Pardon, en andre gratuiteyten te ſetten, 't welck anderſints voor die
gene, die deſelve ſouden hebben geprocureert, profijt toe-gebracht ſouden hebben, daer in
tegendeel, op mijn Remonſtrantie aen ſijn Majeſt. voor altoos ſijn te rugge gehouden ge-
worden; 't welck natuerlijck my vele Vyanden heeft verweckt, en om dat ick dickmael op
't verſoeck van de laetſt-geweſen Lord Theſaurier (met dewelke ick de Eer gehad heb in
een lange en vaſte Vrientſchap tot ſijn doot te ſtaen) met den ſelve concurrerende in 't re-
preſenteren van verſcheyde exceſſen, en exorbitantien, door dien de Jaerlijckſe uytgaven,
ſo verre 't inkomen excedeerden, verwekte ſulcx vele Perſoonen van groote macht en cre-
dijt, die daer by geintreſſeert waren, om my alle quade dienſten te doen, die ſy my koſten by
brengen; En des niet tegenſtaende mach waerachtelijck zeggen, dat ick my noyt met eenich
gedeelte van haer inkomen of deſſelfs adminiſtratie bemoeyt heb, als wanneer my den laeſt
geweſen Lord Theſaurier verſocht heeft, hem daer in te aſſiſteren, en mijn advys mede te
deelen (als hebbende voor deſen de Eer gehad de Kroon als Cancelier van de Finantien te
dienen) 't welk voor de meeſte tijt geſchag in zijn Majeſts. preſentie, nochte ick heb oyt in
't minſte na profijt getracht, alſſer eenigh ghedeelte van zijn Majeſts. revenues verpacht
wierden, noch oyt 't ſelve verhandelt ofte gedebateert, als in zijn Majeſts. byweſen, en
waer in altijts mijn meninge met de grootſte part van de Raden die tegenwoordigh waren
concurrerende. Al 't welcke op gedaen onderſoeck aen U Ed: Manifeſt wil worden ghe-
maeckt, hoe ſeer oock des niet tegenſtaende mijne integriteyt, ter neder geſlagen wort, door
de malicie van die gene, die ick verſekert ben, dat zy haer ſelven niet en gelooven, nochte
dat ick al mijn leven lang wegens al de Tractaten, of anderſints, van eenige Koningen of
Princen in de Werelt ontfangen heb, de waerde van een Schelling (uytgeſondert de Boec-
ken van de Louvre die my den Cancelier van Vrankrijck, op ordre van zijnen Koning ge-
ſtuyrt heeft) als van mijn eygen Meeſter, tot welckers ghehelen dienſt, en 't goet en wel-
varen van mijn eygen Vaderlant geen 's Menſchen herte oyt meer als 't mijne genege was.
Dit zijnde mijnen tegenwoordigen toeſtant, ſo verſoeck ick U Ed. gants ootmoedelijk, dat
zy willen believen een favorabel gevoelen van my te onderhouden, en te geloven dat ick on-
noſel

nosel ben van dese vuyle uyt-strooysels, tot dat het contrarie sal werden vertoont, 't welck ik versekert ben, dat nooit sal konnen geschieden, by eenig geloofwaerdig Man: en vermits de onrustige tijt, en de disputen tusschen beyde de Huysen des Parlements in het tegenwoordige debath, beneffens de macht, en malicie, van mijne Vyanden (die voorgeven dat zy met sijn Majest. te boven willen komen, om dit tegenwoordige Parlament door misnoegen te prerogueren of dissolveren, en my dreygen van my aen de fury, en rage van 't volk te exponeren) op my souden doen sien, als op oorsaeck die obstrueerde den dienst van den Coning, en de eenigheyt en Vrede van dit Coninckrijck; so versoeke ick u Edelen seer ootootmoedelijck dat ick niet mag verbeuren U Ed: faveur en protectie, als ick my retireerde op sulcke magtige vervolginge, in hope dat ick door sulcke retraite capabel sal wesen hier namaels weder te compareren, wanneer sijne Majests. Justitie (aen de welcke ick altijdts my sal submitteren) niet toe-gesloten en gepreclude ert sal wesen, door de macht en malicie van die gene die mijne distructie gesworen hebben.

Was getekent, CLARENDON.

Dit wiert van dito Denbig seer qualijck op-genomen/ en men belaste gem: Brief/ gelijck geschiede den 17. December op de volle Beurs tijdt aen Gradsham College binnen Londen te verbranden/ den Beul ontstack het Origineel met een Flambeau en 3. Tacke-bossen/ en niemandt had de lust een stuckjen op te rapen/ hoewel daer veel Lieden omtrent waren/ want de hevigheyt selfs was by 't Parlement soo groot/ datse tegens eenen Mr. Symons begosten te procederen/ om dat hy den Cancelier in sijn vluchten had de hant gheboden: Al dese dingen verschrickten seer het met Flerecijn verswackte Lichaem van den vluchtenden Cancelier/ nu te Calais/ van waer hy de protectie na Parijs aen die Maj. versocht/ makende sijn aenkomst bekent: Maer noch meer dat zijn Courier in 3. dagen weder komende/ die protectie van de Fransse Koning niet mede bracht: * Siet de Vaersen van Kamphuysen hier op gepast: Doch 4. dagen daer na quam 's Conings last om hem door 2. Compagnien Ruyters van Ardres na Abbeville en soo na Rouaen te geleyden/ met ordre soo aen die/ als den Gebieder van Montreuil/ hem alle Eere te bewijsen: Dus toogh hy den 26. December van Calais derwaerts/ per expressen reedts door Duc de

* Niets dat een vaste uyr heeft:
Licht meent den Mensch door voorspoet droncken,
Dat hy 't geluck in huyr heeft,
Maer 't dooft snel uyt dat snel kan voncken.
Laas! wat snelder keer nemen Aertze zaken,
Hoe vlak zijnze neer die nog kors hoog zaten!
Die eertijds in Gebiedt van Steed' en Landen
Nu zijn gedaaldt tot niet, met smaad en schanden,
Die om voor hare gangen, in haren last en moeylijk slaven,
Nu moeten Wet ontfangen, van die zy zelfs eerst Wetten gaven.
Of ik schoon nu zwerf, eensaam en Verlaten,
Sonder Landt of Erff, steeds op vremde Straten,
Al wat vergaet en vlied' is niet van 't mijne:
Hy mist ter Weerelt niet die blijft by 't zijne. &c.

Jorck verwitticht hoe het te Londen ſtont : Hier by bleef het dit Jaer : Den
Cancelier in Vranckrijck ſijnde/en 't Hoogerhuys wilde niet verſtaen te decla=
reren tot eenig Vonnis/voor dat Pœna convictionis waren voor-ggeaen: Im=
mers het ‡ Lagerhuys wiert wat gemoedelijcker : En de ſake ſcheen te ſullen
beruſten om by een Legiſlatoire wegh te procederen:N'eſpere rien au Monde de
certain. Korts daer na verklaerde men den Cancelier voor een Verrader/wer-
dende al ſijn Ampten aen andere vergeven / gelijck den Biſſchop van Cantel=
berg in ſijn plaetſe tot Cancelier van d'Academie tot Oxfort wiert gemaeckt.
Men gaf nu ordre op 't recommanderen van eenige / in Schotlant een goede
partye Boomen te doen kappen / tot den opbouw van het verbrant Londen :
Wijl daer overvloet / en by de Gebueren groote ſchaerſheyt was : Den Rid=
der Hamilton quam den 20. weder uyt Vranckrijck in Engelant/ſoo men ſey=
de / wel vernoegt van 't onthael der Francoiſen : Den Admir. Aiſcu verhaek=
de doe/ hoe hy in den Hage ſijnde geweeſt/ had geſien 't magneſique Graf van
den Admirael Opdam/ en dat hy ten verſcheyde reſpec ten daer lang op geſpe=
culeert hadde. Den 18. November quam de Heer Boreel te Londen/en had=
den den 22. deſer hare publijcke Intrede : Den 25. hadden hare Excell. pu=
blijcke Audientie / op-geleyt door den Lord Wotton/ en op-gepaſt door Sr.
Charles Cotterel Meeſter der Ceremonien/ ſittende in ſijn Majeſts. Carots/
gevolght van haer eygen en een grooten Treyn van menichte andere Carotſen
van den Adel / tot Vrouw Williams Huys/ ſtaende in de Palleys garde van
Weſt-munſter : Werdende aldaer 2. dagen op koſten van den Koning getrac=
teert : Wanneer dien dag waer genomen/ (mits de geboorte van de Coningin/
daer men ſnachts te Londen dapper over vuyrden/en alle vreugde bedreef) de
Heer Meerman een quartier uyrs langh ſeer koſtelijck na de conjuncture van
tijden voor den Koning van Engelant harangueerden/meeſt op dit ſubjectt die=
nende: Dat hare H:M:zijne Heeren en Meeſters altoos in den nu ter neder geley-
den,en ſo ſchadelijken Oorl.niet alleen een geweldigen af-keer hadden gehad, ne-
maer ook gedurig bekommert en ſeer bedroeft waren geweeſt : Dog dat nu oock
deſelve wederom ſo ſeer verheugt waren geworden door den gemaekten Vrede ;
en 't herſtellen van de Commercie tuſſen beyder zijts Volkeren : Inſgelijckx oock
genegen,om met zijne Majeſt. van Groot Brittangien te treden in een veel naeu-
wer Alliantie als oyt met des Konings Voorſaten was geſchiet,&c. Den Koning
antwoorden daer op in deſe termen : Dat hy ten hoogſten over hare Excell. aen-
komſt verblijt was,en niet minder vernoegt over deſſelfs Voorſtellinge : En om
daer toe te treden , noemden datelijk die Heeren tot Commiſſariſſen, de welcke
met hare Exell: confereren en een begin maken ſouden. Korts daer aen wier=
de een Deffenſive Ligue en een moderaet Tractaet de Marine tuſſchen Enge=
lant en de Vereenigde Provincien/ tot wederſijts benoegen / getroffen : Den
Ko=

‡ *Den Ridder Chicheſter, een Lit van 't Laegr-Huys, in deſe tijt aen de Kinderpok-*
jes ſiek leggende, raekte door de heete brant in een raſernye, en doorſteekt een beſwangerde
jonge Vrou, die op zijn verſoek onvoorſigtig hem de Degen in de hant had gegeven : Men
ſeyde dat hy haer hielt voor ſijn Concubyne; En hy ſtorf ook in zijn raſernye.
Doen ſtorf oock eenen Monſr. Wallop, Moorder van Koningh Karel de I. binnen den
Toûr, daer hy dus lang om geen quaet meer te doen, had gevangen gelegen.

Koning verheught / en de Coninginne jarich / quamen 's avonts de grootste Dames hare Majesteyt op 't Palleys te Withal alle heyl wenschen / die hare Majestt. met treffelijck Italiaens Musijck en een konstig Vuyrwerck binnen 't Perck van St. Jaems onthaelden.

Den Abt Don Felice Rospligiosi, Neef van den nieuwen Paus / en was nu niet onhaestich sich nae Roomen by een Vader te begeven / die hem veel goets en geen Steen voor een stuck Broodts soude geven: Hy vertreckt dan door 't Gebiet van Parma / daer hem den Hertog door den Graef Gaspar Scotti dede begroeten / dien hy Brieven met eygen handen van geloof / hadde mede gegeven / ja die hy oock (om zijnen Sondag te vieren) strackx volgden om onder vier oogen yets te spreecken / ende van de Barck op zijn Landthuys sich wat te vermaken; Maer Rospligiosi sloeg sulckx af / seggende / niets van doen te hebben / als vol op van alles in zijn Schip dus op de Revier de Poo leggende / hebbende / 't geen hem door den Hertoge van Savoyen was gedaen bestellen: Zijn Barcke had een brave rondsom vergulde Zael / ende alom Christallijne Glasen Vensters / oock daer boven een Cabinet vol van de beste Schilderijen / Spiegels / en Tapijten / en in dit Cabinet was een Leger-Bed / waer van het gheweef met Gout doorwrocht was / ende het Deck-kleet met groen Flours / en de Kussens van Goude getakelt: Dito Abt op dit Bed gelegen hebbende / onthaelde selfs Duc de Parma / die hem dacht te onthalen: Daer na te Romen landende / wiert Cardinael gemaeckt / en hy vereerde van blijtschap den eersten tijdingh-brengen met 500. Rijckxd. en een Pensioen 's Jaers: Doenmaels ging sijn Oom den Paus na de Nieuwe Marie Kerk / gebout op kosten van 't Roomsse Volck / om te volbrengen seker belofte die hy in 't Jaer 1656. hadde ghedaen / wanneer hy aen de Pest lagh / en daer af genesen wiert / korts daer aen ging den Paly Rospigliosi / Broeder van den Paus / vergeselschapt met sijn 2. Soonen den Abt Don Felice / en den Ridder Jan Baptist / 't Collegie der Cardinalen besoecken / die weder in vergeldinge de Visite quamen geven aen Donna Lucretia Rospligiosi / met haer Dochters Donna Catharina en Maria Magdalena: De Cardinalen hielden den 14. secrete Consistorie / alwaer voortgebracht is /

Door den Cardinael BARBENNO.

't Bisdom van Couza, in 't Rijck van Napels, voor d'Heer Jaeg Lenza.

Door den Cardinael URSINO.

't Bisdom van Kelma, in Polen, voor Jan Reyel.

Den Cardinael CARACCIOLI.

't Bisdom van Ceneda, in Frioul voor Peter Leone.

Den Cardinael OTTOBONO, voor den Cardinael DELFINO.

't Bisdom van Concordia, in Frioul, voor Gradenico.

Den Cardinael AZZOLINO.

't Bisdom Basij, voor Arsenio van Milanen.

Den Cardinael ODESCHALCHI.

't Bisdom van Novara in Lombardyen, voor Joseph Maria Maraviglio.

Den Cardinael NINI.

't Bisdom van Borgho San Sepolchro, voor Jan Karel Baldoninetti.

Den Cardinael BARBARINO.

't Bisdom van Mondoni in Piedmont, voor Dominicus Turchi.

Doe kreeg hy advijs datte Cardinael Ernst van Hartach,(een groot Creatuer van Paus Urbanus de VIII.) in zijn 72. Jaer/ te Weenen was overleden. En den 4. deser storf te Roomen Don Gigi, Broeder van Paus Alexander de VII. van een beroerthept. Men kreech doe te Roomen aen de Patres dusdanigh wonderlijck Advijs / upt China en Japan / wegens het voorghevallene met de Roomse Geestelijcken aldaer/ luydende als volgt:

PRolixioribus refero e literis 13. May Anni 1666. quæ e Sinis ad Philippinas, inde ad nos perlatæ, narrant, quod cum Pater Joannes Adamus 15. Aprilis Anni 1665. a Rege puero consiliis inimicorum crucis Christi damnatus fuisset ad mortem crudelem, & dignitate omni spoliatus, terra (quod Pacquini plane insolitum est,) tantopere contremuerit, ut fabricæ multæ (humiles licet pro more gentis) corruerint, concidit etiam pars muri Civitatis, discissa terra est hiatu formidabili, quæ hiat etiamnum. Obscuratum simul Cœlum tenebris Ægyptiacis adeo ut in meridie alter alterum non nisi ad accensam candelam agnosceret: De Cœlo descendens globus igneus imminebat Urbi per Mensis fere dimidium absilientibus ab illi scintillis tam crebris, ut copiosa aqua opus fuerit tecta defendere, ne omnia conflagrarent, neque tamen aqua ulla potuit prohibere, quo minus 1. May erumpens ex igneo illo globo flamma totam Reglam exusserit, Sola Aula seu Amplo conclavi excepto: Terræ motus erat quotidianus, & tertio vel quarto repetitus, Rex evocatus Patrem Adamum, interrogavit, an hæc viribus naturæ fierent, at cum audisset esse signa vera Dei ob injustitiam, rogavit ut Deum orarent, & 2. May latam in eu, ac socios mortis sententiam revocavi, Imperi totius carceres apuerit, omnes ad virtutem enixe hortatys: Cessavit flagellum, sed in Cœlo conspecta est etiam interdiu Stella illustris, quæ Solem persequi videbatur, sine Solem aiebant esse Legem Dei, quam persequebatur, secta Sinensis expensis facile 70000. effecere adversarii ut die 11. Septs. in exilium in Provinciam Cantonis missi sunt viginti quatuor Evangelii Prædicatores, quatuor ordinis Prædicatorum, unus ordinis St. Francisci, 19. de Societate, aliunter ibi a Rege, dum aliud decernatur, aiebant circum mortem Regis tam Juvenis neglectum nescio quid ab Astrologist Igitur quinque sæculares ex illis capite plexi, quorum unus fuit Christianus, P. Joannes Adamus 86. Annos natus, & P. Christianus Verbies, relicti Pecquini uterque Mathemicus. Unicum jam Christianum templum superest in toto Regno, quod Pecquini est, plura moriebantur priores R. Consiliari, sed Rex non permisit: In sinus sunt super ducenta millia Christianorum, vestita illis numismata, seu Tesseræ conjurationes, & calendaria festorum, tanquam Catalogi dierum pro indicendo cœtu suspecto. Jacturam dignitatum & bonorum sustinent cum gaudi Christiani & perstant, imo hac occasione nonnulli novi se Christo adjungunt, quot Annis ex Japonia veniunt Mercatores in Chinas, ajunt multos martyrio coronari, quietiam sine ullis Ministris Evangelicis in fide perstant, alios instruunt, baptizant, ajunt prooe Mea cum esse Civitatem unam plenam populo Christiano quam Japoniæ Reges tangere non audentes, sed sinunt vivere ritu Christiano, hæc ex his paucis Literis R. P. Rectius ordinis Prædicatorum. Datis China 13. May 1666. ad Provincialem Philippinarum.

't Geheele Turckse Rijck deur dit Jaer met Aertbevingen ende Tempeest/ onlijdelijcke hitte/ droogte/ en Pest aen-getast/ gevoelde van Septemb. af tot nu soo een grouwelijcke zwaren Regen/ als opt te Constantinopolen by Menschen geheugenis was vernomen/ en sulckx met geen druppels/ maer stort en plas-regen/ waer door onnoemelijcke schade geschiet/ ettelijcke Steden ende Dorpen als een Diluvie onder 't water zijn geset.

Voor Candia sach men de Turcken noch al even halsterrig: Sy tasten wel de Fortresse dapper aen/ maer noch dapperder hebben 't de Christenen ghedefendeert; De Zarazijnen geen voordeel om hunt aen handt te vechten boven der Aerden siende/ ruckten door forte de Questadori en Armenise Goutmijnders/ en kloeckste Berghwerckers/ al de Candise Aerde om/ daer sy doch niet van haer voorvechters dootbeenders vonden: Die haer dapper in desen droegen/ waren Gener. Lut. Gustaef Wrangel de jonge/ en den Prins d'Harcourt; Die terwijl sy hier als Volontairen dienden/ met 350. Mijnen sagh op springen/ waer in de Venetianen 430. brave Officiers verlooren/ en de Turcken vry meer; Dus sach men Candia bestreden ten eynde deses Jaers/ aen de hoecken Panigra en Mocenigo; En binnen/ die al manquerende/ weder soo veel afsnijdingen binnen de Stadt/ dat om alles te seggen/ men diende dit Beleg voor een notabel School van Oorlog te considereren/ en deswegen een bysonder verhael daer van te doen.

Het gespuys van de woeste Cosackse Volckeren/ de Vagebonden van Tartarijen en andere Rovers/ de Steden Jezorno/ Pomorzan/ Zborou/ en Lassau verbrant/ en veel andere Plaetsen vernielt hebbende/ overliepen Pokue; zy wetende dat de Poolen verdeelt/ en ver van den anderen waren/ ruckten door Moldavien in Poolen/ en voor de Stadt Leopoldus komende/ eysten daer een Millioen voor de Plonderinge; En seer gezwint hadden sy by Podhais selfs den Poolse Groot Marschalck met zijne Benden soo om-cingelt en belegert/ datte selve nolens volens/ gedwongen was met Sultan Galga/ Broeder van den Tartarisen Cham de volgende Conditien in te gaen: Men soude aen Godt 't Oordeel en de Straffe laten over die gene, die oorsake waren van al de onheylen voorl. Winter gepasseert. Maer nu namaels om enig misverstant so straks de Wapenen niet ter hant grijpen: Maer door Afgesanten eerst pogen alles te bevredigẽ: Desw. belooft Sultan Galga in den naem van den Tartarisen Cham en sijn Nakomel. als ook wegens 't Crymise Volck, Vyant te sullen sijn, van die Polen voor Vyant verklaert, en dat sijn Horden waer 't de Poolse Maj. belieft, gereed sullen zijn, waer 't is, op te sitten, en by te springen: Daer tegens sal hy en de voorsz. Horden 't gewoon Jaerl. Pensioen ontfangen, daer toe een Poolse Envoye na Crim als Borg soude gaen: Den Tartarise Cham mag voortaen geen sijner Horden in d'Ukranie laten aflopen: En enige so onder sijne Benden sijn, en de Poolse Repub. gedurig beroven, af te keuren, en geen secours doen: Den Cham moet alle Gevangens over een jaer onder Cracau gekregen, los laten, daer onder den Heer Machowsky, &c. Voor de Cosacken maeckten Dorosenezko den 19. passato dit Accoort: Nae Generale Amnestie, mogten de Cosacke gene als de Poolse Protectie soeken: De Zaporoule Soldaten soude men in Steden nog Dorpen meer logeren, maer elk in rust

en op sijn Erve laten, &c. Maer den Sultan Tachtay Murza, die de Voor-benden van de Tartaren aen-voerden/ was quaet over dese Articul/ en de aldermeeste hielden 't met hem/ seggende/ niemant als den Turckſen Keyzer te sullen erkennen/ en riepen/ wy begeeren geene vreemde protectie/ &c. Kort hier op komt van Constantinopolen aen 't Poolse Hof/ den Secretaris Wysocki/ van den dooden Gesant Radsieuzky/ wiens Lichaem gebalsemt/ langhsaem na volgden: Twee Turkse Chiausen quamen met ged. Secretaris/ en bragten desen Brief van den Turksen Keyzer aen de Poolse Majesteyt:

ALdermagtigste en Doorl. van alle Christen Potentaten, Gouvern. van 't getrouwe Poolse Volk, Johan Casimir, Con. van Polen. Wy groeten de successen van al u voornemens, en doen u door desen weten, dat onsen groten Propheet Mahomet, die een ligt van alle andre Propheten is, onsen Throon so hooglijk heeft gezegent, dat al de Werelt vliet en verbergt sig na ons om beschermt te zijn door onsen Scepter: Also hebt gy oock tot ons gesonden Hieronymus Radsieuzky, een Hr. van de Christel. Rel. om tussen ons te vernieuwen en restabileren ons out Verbont en Vrientschap: Die volgens costuym hem voor ons heeft vernedert, en ons voor-gedragen u geboden en supplicatien: En wy zijn bereyt met dank al de versoeken te verstaen van die onse Vrientschap begeren, en so slaen wy u ook niet af: Maer hebben met uwen Gesʃ. vernieut de oude Vrientschap die onsen Vader Sult. Abraham Han, en onsen Oom Sult. Morard Han, ten tijde van hare Regering met u gemaekt hebben gehad: Aldus hebbē wy dan alom Brieven laten afgaen, willende, dat de Vrede allints werde geobserveert: Maer behalve dit, hebben ook de Cosacken onse protectie versogt, so begeren wy dat gy haer nog aen Lijf nog aen Goet beschadigt, selfs geen de minste schade of leet aen doen, maer dat gy continueert te sijn een Vyant van onse Vyanden, en een Vrient van onse Vrienden, getroulijk alle puncten van onse Vrede nakomende, die van onse zijde ongevioleert sal gehoudē werden, en volgens dien hebben wy last en ordre gesonden rondsom aen al onse Vizirs. Gegeven te Adrianopoli den 15. van de Maent Siser in 't Jaer 1078.

Den Hertogh van Lotharingen dede zijn Steden uyt beduchting nu meer fortificeren/ en men geloofde hy zijn beste middelen in Switserlant sont. De Canonicken van St. Suarie begeerden een Sleutel van die Plaets te houden/ so wilden de Magistraet daer niet toe verstaen; Dus gingen de Canonicken te Madrid aen de Coninginne klagen; Die de voorsz. Magistraet beval dese Geestelijcken niet vorder te moeyen. Te Parijs was dit niet vreemt/ en noch meer/ datte Keyzer die van 't Franse Comte had ghelast haer Steden te fortificeren/ die haer onvermogen betoonende/ antwoorden/ Sent ons Krijgsvolk, wy sullen die ontfangen: Want men hoorden/ dat Vranckrijck nu grooter toestel maeckten als om Neerlandt alleen te beoorlogen/ ende voor 30000. Schilden geschamareerde blaeuwe Cosacken voor zijn Lijf-guarde had doen maken: Ten hielp te Regensburg niet datten Envoy van Bourgondien daer voor stelde wat gevaer Duytslant soude treffen/ in-gevalle de Tractaten tot Munster en aen de Pyrineen bezwooren/ niet en wierden na gekomen: Want niemant wilde yets doen: Al de Duytse Vorsten sagen wel/ datten Sweetse Ke-

Resident tot Ceulen en elders een oog in 't zeyl hielt : En datten Franse Minister Granvelle oock lustig toehoorde / 't Hof van Kurments dickmalen besoeckende / daer hy al zijn Vrienden gebruyckten / om dien Vorst aen 't t . trest van zijn Meester te knoopen : Onderwijl scheenen Kur-Ments en Kur-Trier van bysondere voornemens ; Eenige ghelooſden datte Franse Creaturen in beyde die Hoven niet seer aengenaem waren / als Princen van 't Rijck / en beedigde zijnde / oock gehouden niemant uytheems voor 't algemeen te favoriseren : Kur-Saxen versocht door een Franse Envoy / stelde sich vry Politijck in : Kur-Beyeren worf wel wat Volck / maer tot bewaringe van zijn eygen Lant : Kur-Ceulen en den Bisschop van Munster namen doe den Paus aen tot Mediateur over 't different van 't Coadjuteurschap / daer den Bisschop van Paderborn toe was verkooren / versoeckende te Parijs dat die Majesteyt daer insgelijckx toe wilde contribueren : De Magistraet van Straetzburgh versocht doe den Franse Resident Fridschman aldaer / dat hy sich alsoo wilde aen-stellen / dat men aen d'een en d'ander sijde vry van jalousye mocht blijven ; Doch de Regeeringe scheen aldaer seer nauw te letten op de alderminste correspondentie van yemandt binnen / maer voorwaer / niemandt dorfde een poock aengespen. De gedreyghde Stadt Geneve endlingh verlost van 't Savoyse zwaert / door de debuoiren van dien Prins zijn Extraords. Gesant den Baron de Greysy / by de 13. Cantons residerende / schreef na Turin uyt Soleure aen den Savoyse Hertogh / dat hy geluckelijck het verschil mette Stadt Geneve had ten eynde gebracht / en ged: Cantons hem daer over hooglijck hadden bedanckt / en hare Gedeputeerde tot vreugde der Inwoonders om 't selve te ratificeren / hadden af-gesonden : Maer de Protestanten seyden daer naer / dat men haer wilde ontvooghden van de Souverainiteyten der Huysen van Kursingen / en andere saken / &c. wilden deswegen over Parijs ende elders aen de Vrienden klagen ; In somma / daer was weynig vernoegen. De Pest domineerden doe soo hevig binnen Basel / datter in 19. dagen 600. en in korten tijdt veel 1000. Menschen storven ; Men hielt 3. Poorten toe / en niets dan eenen na Swaben en een na Switzerlant open : Men had in die gewesten vreemde speculatien op de Gouverneurs van Besancon / en 't Fransse Compte ; Hier waren de Nagebuyren jalours : Gelijck Vranckrijck ongeern hoorden / de Voorslag tot Weenen by den Moscobischen Gesant gedaen / van dat den Keyzer tot een eeuwige Vrede tusschen Moscovien en Poolen wilde Mediateur zijn / dat oock smakelijck mocht verstaen werden 't sluyten van een Huwelijck tusschen die Prins van Moscovien / met een Princesse van 't Huys van Oostenrijck / mits dat gedachte Prins / sich tot de Roomse Christel. Religie soude omkeeren : Waer uyt dan gevoeglijck de Turckse en Barbarise Natien met Poolse / Duytse / en Moscovise macht / bequaem uyt die 3. considerable Rijcken altoos konden werden uyt-gekeert / maer den Keyzer oordeelden dese Voorslach van een seer verre in sien.

Den Heer Prince van Orangen (als daer toe speciael versocht) leyde op den 1. deser den eersten steen van een nieuwe Kerck aen het Zee-dorp Terheyde : Zijn Hoogheyts legging, waren 2. witte Albastert steenen / waer in gehouwen

waren de Letteren W. H. P. O. en was gewapent met een silvere Troffel / en Ebbenhouten Maet-stock/ waer in/ duym/ voedt/ en Maet-stock / cierlijck in Silver ghesneden stonden : En doe van 2. Haegse Juffrouwen een Seemleere Schoots-kleet aen-gebonden / tradt uyt 't Huys van den Predicant ter plaetse daer men ghedachte Kerck soude op-timmeren : En daer van een der voornaemste de 2. Albastert-steenen ontfangende/ leyde die in het Fondament/ weder keerende na't Huys van den gemelten Predicant : Is dien middag daer neffens andere Heeren in soodanigen occasie ghebruyckelijck/ wel getracteert : Latende het Troffel en Maet-stock ter gedachten aen de Kerck ; Den Prins tracteerde daer na weder tot Schevelingen op Soetenburg/ die Heeren welcke hem Terhey hadden onthaelt : Den Professor van Thienen heeft den 8. deser tot Leyden voor den Heere Burgermeester van Dordrecht Cornelis de Wit, Ruwaert van Putten / Ec. een heerlijcke Oratie tot lof van des selfs dienst voor het Vaderlant/ welsprekende gedaen ; Een ander uyt Helikon/ dischten dese Lof-Vaersen voor de twee Heldadige Broeders op :

Soo mach ons Vaderlandt nu weer zijn Hooft op steecken.
Danckt Godt, en d'Overheydt, die 't zoo wel heeft gestiert.
„ Dan wert een Staet eerst sterck : De Deugt te recht geviert,
„ Wanneer 't Verraet gestraft, en 't Schelm-stuck is geweecken.
Verknaecht nu u bewust, (o!) noyt geruste Zielen,
Die door u vuyl beleydt, 't Landt hieldt in bangen noot,
En meenig trouw Matroos onnoodig bracht ter doot :
Van een lang bitteren Strijdt zijn oorsaeck zulke Fielen.
Maer gy kloekmoedig Held, ga nu in Vree ontluykken,
U, meen ik, Stierman van het machtig Hollandts Roer,
Die 't wijslijk heb 't beschermt voor meenig Storm en Klip,
Van uytterlijk gewelt, en schalkkelijkke Fuykken,
Godt heeft U trouw gesien, Godt heeft U zorg gezegent,
Godts Kinderen roemen Godt voor zoo een weerdig pandt,
En U als d'Heyl, naast Godt, van 't lieve Vaderlandt :
Te recht wert zulcken deugd' met zulcken dankbejegent.
Die gy zoo wel beleit, U Broeder heeft bevochten,
Geniet die Vrede, beyd nu eens, in rust en Vree,
't Volk gunt U dit te recht ; Waer zijnder noch soo twee,
Die zoo vol Eer, voor 't Volk noch zoo veel moeytens zochten ?
Die gaven Lijff en Godt, en Vrouw, en Kint ten besten,
En 't vsordeel van een Stads-Regeering en van Staat,
Die 't Algemeene best, zoo verr' voor 't eygen gaat,
Als zy in Ampten staan, en luyster, voor de lesten.
Laat Roomen Scipioos, laat Roomen Catoos roemen,
Die Helden in den Strijd, dees Vaders in de Stadt,
In dese Broederen, zijn dees, en die, vervat,
De nijdt en kan niet meer haar groote Daden doemen.
Manhafte Broederen, Godt wil U Leven sparen,

Zoo

Zoo lang gy 't Leven wenscht ten besten van 't Gemeen,
Die 't Landt in zulkken noodt zoo vreedzaam hout by een:
,, Zoo ploegt een kloek vernuft ook d'alderwoeste Baren.
En zoo deez Vree noch eens hier namaals mocht verdwijnen,
Of Binnen-Lantze twist ons hangen over 't hooft,
Dat wy van zulk bestiers maer nimmer zijn berooft!
,, De Nacht en is geen Nacht als zulkke Sterren schijnen.
Laat anderen 't getal van veel Triumphen melden,
Of roemen over Vree, gemaakt met haars gelijk,
De WITS *zijn Hollandts pronk; Met zulkken machtig Rijk*
Te maken zulkken Vree, was 't werk van zulkke Helden.

Sekere Commis Breugel / van 't afgegane Comptoir van den Ontfanger Generael Doublet / die cabeert voor zijn Comptoir / wierde gheboept in zijn Huys versekert: Een buyten Commis ging in tijts deur: Breugel wiert op de Voor-poorte gebracht / en al 't goet in zijn Huys verzegelt: Een weynigh daer na vont men daer dicht by in een Smits Huys partije sackjes met gelt / die aldaer (soo men seyde) door des Commis Vrou waren verborgen / en oock sy op gedagte Voor-poorte wierde ghebracht; Men verhaelt datter seer veele Florijnen by slot van Rekeninge te kort quamen. Doenmaels quam den Prins van Straetsburgh in den Hage / poogende als een vredelievent Potentaet door serieuse aenleydingen en behulp-middelen by desen Staet uyt te vinden / een goet expedient / tot bevredigingh der zwevende gheschillen tusschen Vranckrijck en Spangien: Vertrock oock weder seer haest / dewijl dat Capijt hier oock op de beste Tafel lach: Zijn Hooght. en ontbrack in den Hage niet het onthael van den Heer Prins van Orangen / noch die van Prins Johan Maurits, ofte oock van den Ambassadeur de l'Estrade / selfs oock niet die van Spangen / en veele andere vreemde Ministers. De Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslandt hebben in desen tijt het naervolgende Placcaet binnen haer Ed: Groot Mog: Provintie rondsomme af-gesonden / ter plaetsen daer het selve vereyschten:

DE Staten van Hollant en West-Vrieslant. Allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt: Doen te weten, dat wy gesien ende rijpelijck overwogen hebbende, de motiven en consideratien van de Suyt-Hollantze Synode, onder onse authoriteyt successivelijck vergadert, aengaende de Bedieninge van het hoogwaerdige Predick-Ampt, in den Name ons Heeren en Saligmaeckers Jesu Christi, *in de Kercken staende onder ons Gebiet en dispositie, ten eynde 't selve bekleedt mochte werden van de Persoonen onder des Heeren Zegen gekomen wesende tot competenten Ouderdom, kennisse des H. Evangelij, bequaemheyt en gerequireerde ervarentheyt in alle Faculteyten, tot oeffeninge van 't voorseyde Predick-Ampt, en 't gene daer aen dependeert.* Soo ist, *dat wy aen de voor-gheroerde motiven en consideratien van de op-gem: Synode, ten besten van Godes Kercke gefererende, goet gevonden, geordonneert, en gestatueert hebben, vinden goet, ordonneren en statueren mits desen, dat van nu voorts aen niemant, wie hy sy, en sonder exceptie van eenige Personen, binnen den voorn: onsen Landen tot het voorsz. Predik-Ampt beroepen en gevordert, of geadmitteert sal mogen werden, ten sy hy bereyckt sal hebben ten minsten den*

vollen Onderdom van **25**. *Jaren, en sulcx in zijn* **26**ste *Jaer sal wesen getreden.* **En ten** *eynde alle ende een yegelijck van onse Onderdanen en Ingesetenen weten mogen waer na hy hem hebbe te reguleren, ordonneren wy, dat van desen onsen Decrete Copye ghesonden sal worden aen onse Hoven van Justitie, mitsgaders aen de Magistraten en Regeerders in de Steden van den voors. onsen Lande, als mede aen den Gedeputeerden van de Synoden van Zuyt en Noort-Hollant, en van de respective Classen, mitsgaders aen allen Hooft-Officieren in onsen Lande, met speciale ordre en bevel, dat sy haer na den innehouden van desen sullen hebben te gedragen, sonder contrarie van dien te doen, of gedogen gedaen te werden in eeniger maniere; Want wy 't selve voor de stichtinge, ædificatie, en 't wel-wesen van Gods Kerke, also bevinden te behoren. Gedaen in den Hage onder onsen grooten Zegel, op den* **26**. *November in 't Jaer onses Heeren en Saligmakers* Jesu Christi 1667.

Ter Ordonnantie van de Staten HERBT. van BEAUMONT.

Portugal mede een overval van onlust krijgende/ was den opper-Minister Graef Castel Melhor van zijn dienst af-gheset: Na datten Koningh uyt het Geberghte van Sintera gekomen/ klaegde/ en hadden de Medicijns beduchting over zijne zwaerlijvigheydt: De Portugesen selfs seyden/ dat men Don Pedro/ Koninghs Broeder/ had soecken te vergeven/ en secrete Brieven gheopenbaert; Melhor is door 20. Soldaten van de Guarde buyten ghebracht op den Weg van 't Klooster d'Alcobassa/ daer zijn Oom Opperste der Bernardijnen is/ om niet subject te zijn de Rechtbancken/ daer men hem mede dreygde: Den Koningh herstelde wel strackx den Raet/ maer dat gingh niet grif: Want den Secretaris Don Antonio Suazez de Macedo en behielt zijn voorige gratie oock niet/ maer wiert over verschil mette Coninginne gedeporteert: In plaetse van Don Castel Melhor quam provosioneel de Hertog van Fereo: Maer korts daer aen ging Don Henrigues de Miranda oock bedecktelijcken wegh/ loopende een gerucht dat des voorige daeghs een Bende Ruyters zijn Huys in brant gheset hadden: Den 5. passato was den Secrets. van Staet Souza de Macedo/ door ordre van den Koning weder ten Hove geroepen/ alwaer eenigen tijt gepasseert hebbende/ naderhant by zijn Maj. middaghmael houdende/ door d'Infant Don Pedro bespiet/ die hem/ nevens de Coninginne en veel Adel/ waer by oock de voornaemste of opperste van 't Volck/ het selve representerende/ daer op schielijck in 't selve Vertreck quam/ waer door den Coningh eenigsints verschrickende/ versoeckende respectivelijck/ datten voorn: Secretaris de Macedo wilde abandonneren: Waer op zijn Maj. met 't eerste niet en antwoorden/ terwijl den Secretaris sich van daer retireerde naer een appartement daer 't Geweer van den Koningh tot de Jacht bewaert wert/ waer van de Deur toe sloot/ ende met alles dat voor de handt was sich bebolwerckte; Maer zijn Majest. eyndelijk door versoek van de Coninginne/ Infant/ en andre gepord wordende/ heeft de Hertog van Cadabal gelast de Deur van 't appartement te openen/ en den Secretaris gevangen te nemen/ gelijck geschiede/ waer op hy voor de Coninginne gebracht zijnde/ haer Majest. met nedergeboogen knien om vergiffenis badt/ die hem den selven/ als oock d'Infant weygerde/ als te laet en buyten tijdts die versoeckende; maer des nachts is hy door ordre van den Koning weder ontslagen/ ende secretelijck gevlucht/

sonder

sonder dat men wist waer heen. Terwijl dit geschiede/ is voor 't Palleys/ daer van de Vensters en Deuren meestendeel open stonden/ een seer grooten toeloop van Volck geweest / roepende luytskeels/ werpt ons den Dief van boven neder/ Ec. sulckx dat alles tot een bloedigen Tumult geschapen stont / maer dit wiert gestilt/ wanneer den Koning en zijn Broeder elckander publijckelijck en in presentie van dien confluentie omhelsde / wesende echter eenige dagen aen den anderen alle Huysen en Winckels in Lissabon geslooten. Een Oom van den Heer Grave van Castel Melhor / sijnde President van de Burgermeesteren te Lissabon / komend neevens zijn Buyrman Corea de Zaa een illustre Edelman / deser dagen des avonts laet met een Carosse van 't Hof rijdende / wiert door eenige Soldaten geattacqueert en doodelijck in 't hooft ghequetst / den voorn: Edelman die met hem in de Carosse was/ apprehendeerende 't gevaer/ is met een extraordinaris gaeuwicheypt over 't Portier gesprongen/ ende heeft sich in seecker Barque die in de Revier leyde / gesalveert / en is naderhant in een Klooster der Jesuijten gheraeckt ; hy was van de partye van den Graef van Castel Melhor. Den eersten Aelmoessenier van 't Rijck / en den Gouverneur van Evora/ zijnde een andere Oom van de voorn: Grave/ is seer subijtelijck overleden/ werdende geseyt/ dat over de 8. Millioenen aen contant gelt by hem gevonden sijn. Eenen Anthonius geweest Onder-Kamerling van den Koning/ en by hem in groot faveur / ten Hove ontboden zijnde/ heeft hem op een Lanthuys aen de over-zijde van de Revier gelegen geretireert/ alwaer hy door ordre van sijn Majestt. gemassacreert is / waer door een discordie ofte misverstant tusschen den Koningh en zijn Broeder weder ontstack / sijnde den Adel en al 't volck voor d'Infant: Dit rumoer aldus voor afgeloopen / wijckt de Coninginne op Maendag den 21. deser in 't Klooster St. Esperance/ ende segt aen haer Kamerling den Graef de St. Cruz geresolveert te sijn/ niet van daer te wijcken / en sont hem daer na een Brieff van desen Inhout : *Seght den Koning, dattet mijn conscientie niet toe en laet by hem langer te blijven, dat ick oock niet sijn Vrou, nochte hy mijn Man en sy, 't welck Godt en hy genoech bewust is : Dat oock den stant daer inne ick geweest ben, als noch onverandert is gebleven, derhalven de restitutie van mijn gedeelte eysche, daer mede ick my weder na mijn Lant mag begeven.* Den Koning dit gelesen hebbende / stapte datelijck seer gestoort na 't voorsz. Convent / en begeerde de Deur geopent te hebben : d'Abdisse voor komende excuseerde sich/ seggende/ de Coninginne had de Sleutel by haer : Waer op den Koning eenige Timmerlien beval om de Poort open te smijten : Doch eer sulcx voorviel/ quam d'Infante Pedro met veel Volckx / die den Koningh van sulck gewelt af-rieden/en liever met zijn Raden daer over te willen delibereren/ 't gunt hy dede/ en sijn Senatoren voor hielt / 't geen hem de Coninginne had geschreven / en 't contrarie byhrengende / seyde dat hy 't Huwelijck met haer als zijn Vrou volbragt hadde : Versocht derhalven een spoedige resolutie by den Raet hier over : Die hier over concludeerden / dat zijn Koninckl. Majest. sich onder 't Kerckelijck examen en de Wetten van dien moste submitteren : Waer over den Koning onbenoegt was : Den naesten morgen ging d'Infant Don Pedro by de Coninginne/ haer aenseggende / sy konde haer de Koninckl. Tytul niet meer aenmatigen/ maer gaf den Koning/ de Princen/ en den Raet in

bedencken 't geen de Coninginne alberepts in haer schrijven had gedeclareert; Maer men konde by den Koning niets obtineren: Namiddags schreef de Coninginn aen de Canonicken en de Vicarius der Domkercke/ dat sy nog Maegt was/ en vervolgens in effecte 't Houwelijck nul/ en gaf haer om getuygen te zijn met ondertekeninge hares Handts/ de verklaringe daer af: Ende aen de Fransę Majest. sont sy af den volgenden Brief:

SIRE. By desen segge als nog tot continuatie van onsen voorgaenden, dat wy den 21. Nov. ons geretireert hebben in 't Convent d'Esperanza: Ende aenstonts liet ik door den Graef van St. Cruz weten, zedert dat ik by den Koning gekomen was, *onse conditie niet was verandert zedert wy waren gekomen by hem, en deswegen onse conscientie niet toe en liet langer bywooninge met hem te houden:* Ick versogt restitutie van mijn Portie, en vryheyt om na mijn Vaderlant te mogen keren: Waer op hy Koning sig gefrustreert siende om binnen 't Convent te komen, waer in my begeven had, afweeck, wijl zijn Broeder die wy voortaen Infant willen noemen, alle krackeelen belette: Ick heb den naesten Morgen aen dito Infant mijne klagten gedaen, dat al 't selve aen den Rade van State mochte werden bekent gemaekt, waer van ick Brieven depescheerden so aen den Senaet als de Geestelijcke Cathedrale: Den 23. dienden onse klagten in den Raet: Den Kon. wilde niet horen, maer 't Volk hem overstolpende, bracht den Duc de Cadaval de Infant op 't Paleys, de meenigte Lieden souden den Kon. wel uytgescholden hebben, en 2. a 3. Personen meenende den Kon. te affronteren, wierden gesaiseert, en den Kon. in een ruyme Kamer gebragt, daer hy verklaerde, doet met mijn Broeder de Infant wat u belieft, ick ben te Vreden: Hier op den gemenen Raet van Lissabon, de Tribune, en de 24. Representatives des Volckx door de Senatoren marcherende, hebben zy de Infant Gebieder van 't Rijk verklaert, sonder confusie. Sire ick heb verkoren Duc de Cadaval en Comte de St. Cruz tot mijn Procuratores, om mijn Houwlijk by de Geestelijke te doen annulleren. Sire ik heb den Vice-Gener. en de Canons van de Cathedrale den Bisschop van Jarga, den Bisschop van Elvas in consideratie gebragt de nulliteyt van mijn Houwelijk. *Donna Maria Francesca Isabella de Savoya.*

Men sprack te Lissabon/ als oft in dusdaniger manieren geen Erven in het Rijck konden geprocureert werden/ dattet beter ware dat Don Pedro d'Infante/ zijn Broeders Huysvrou (met dispensatie van den Paus) Troude/ als wederom te geven de 800000. Franse Escus/ zijnde hare Bruydtschat/ alsoo Portugal niet veel van uyt-schieten hielt: Immers den Koning siende meer genegentheyt des Volckx tot hem als zijn Broeder/ die met Pasquillen en getier voor 't Paleys quamen/ klagende over de continuerenden Oorlogh/ en dat men noch Kruyt noch Amonitie meer in voorraet had; So most den Koning (die in een Kamer met 2. Dienaers gedetinneert was) sich getroosten/ aen den Raedt te laten weten/ dat sy haer wel-gevallen mochten doen; Die daer op met die van de Stadt vergadert/ de Infante hebben doen proclameren voor Gouverneur van 't Koninckrijck/ 't welck sonder eenige tumulte oft Bloetstortinge af liep: En daer na ondertekende den Koningh vrywillig een renunciatie van het Coninckrijck op zijn Broeder/ midts alleen voor sich behoudende het oude Hertogdom van Breganza/ en 100000. Croonen jaerlijckx inkomen: 't Geene by

by den Raet en d'Infante alsoo aen-genomen en geratificeert wiert; Stracks hebben alle Subalterne en Recht-bancken d'Infante komen geluk wenschen / en erkennen: Maer de Coninginne / om oock van dit Huwlijck gesepareert te zijn / stelden de Bisschoppen van Targa en Elvas / neffens den generalen Vicarius voor / om op dit gewichtig poinct te delibereren.

DECEMBER 1667.

Deeghs nae datte Infante van Portugal in zijn Ghebiedt van het Koninckrijck was getreden / sont hy al-om de volgende Declaratie af / reden gevende van zijn doen / ende 't geene aldaer in de leste omkeeringe voor gevallen was:

DE periculen en extremiteyten die dit Koninkrijk dreygde, beneffens de gereitireerde aensoeken my door vele Onderd. gedaen, om enige lijdelijke middel tot stuytinge desselfs uyt te vinden, waren dese Personen seer considerabel, so wegens hare qualiteyt, als ervarentheyt, en speciael geinteresseert in 't behout van hare Landen, 't welk den gemackelijksten weg heeft doen kiesen, om uyt te roeyẽ dat quaet 't welk ons van so na-by dreygde, maer ick bevont dat dit een werck boven mijn kragten was; Want na dien dag datten Kon. mijn Meester was weg gevoert na Alcantara, en gedwongen om 't Gouvernem. van sijn Koninkr. te aenvaerden, so persuadeerde men hem en mijn Moeder, mijn Meestresse (nu by Godt) en de Ministers, op dewelke den Kon. mijn Vader en Meester en sy, allermeest steundẽ, haer te priveren van 't Gouvernem. desseyn hebbende hun de Kroon te ontnemẽ indien den Kon. sig op andere niet beter als op haer en hare Creaturen had mogen betrouwen; Want sy hadden voor hem de kennis van haer pernicieus voornemen te verbergen: En op dat niemant met spreken tegens den Kon. haer credit soude bederven, waren sy so onbeschaemt, datse mijn Moeder de Coninginne, mijn Meestresse, in een schandelijke gevangenisse sette, daer sy wreedelijk de Coningin vermoorden, 't welk ons heeft doen vervallen in de leste miserien; Zy banden van 't Hof de aldervoornaemste Personen, en hokten die in d'alderelendigste Plaetsen, verre afgescheyden, daer men deselve hare lydinge niet wel konde vernemẽ, maer 't aldergrootste quaet was, dat sy door dit doen ons belette om de remedien daer de Coninginne, haer van wilde dienen, om die qualen om te setten daer sy onder lag, en die gewislik behoorden totte verlossinge van de onheylen daer onder wy doen sugte, te geven den Kon. dan 't geen hy liefst had, en sulke Huysgenoten als hy van Jaren vereyste, so dede men 't contrarie; De Kon. sijnde omcingelt en gedient door menssen van een quaet leven, t'samen uyttet gants Koninkrijk op-gesogt, die men grote Pensioenen en lonen voor hare vuyle Practijken gaf, die tot schandale strekten van Conscientie, d'autoriteyt en reputatie van den Kon. en ontsteltenisse van 't Hof, ja tot schande der gehele Werelt: Zedert namen de disordres toe, en 't credit van dese Lien, datse al zijn Majs. actien tot haer eyge, en haer self absolute Heeren van sijn wil maekten, hebbende 't Zegel in haer handen onder welke men gewoon is alle saken te depecheren, ja hadden so veel op 't gemoet van sijn Maj. gewon-

wonnen,dat yemant tot haer nad.ſprekende,ſo hart getracteert wiert,dat 't een an-
der daer na wel dorfde na-laten:Sy hebben ſo levendig in 't gemoet van den Kon.
weten in te drucken de gewoonte van zijne Onderd.qualijk te tracteren,dat hoew.
van d'eerſte qualiteyt, men die ſonder aenſien van meriten of regard op hare Per-
ſonen,in confuſie deſelve met diergelijk tractement bejegende, gelijk wy naderh.
hebben geſien : 't Is ook genoeg kenbaer datte Coninginne mijn Meeſtreſſe niet
anders wenſte als om deſe miſerien te remedieren,en dat is d'oorſaek waerom wy
ſo onwaerdiglijk zijn getracteert geweeſt: Behalven nog,dat ick my ſo ſeer niet en
beklage van 'tpericul daer ik in was,doen men my metFenijn wilde vergevẽ,maer
men luyſterde na mijne klagten veel min als na die van een gering Perſoon: Ook
droeg men aen de Koninginne mijn Meeſtreſſe ſo weynig reſpect als aen my, en
d'andre Grooten en Heeren van 't Hof: Doen wierden wy genootdrukt,haer wat
meer ongunſt en tegenſin te betonen, mits de Koninginne nog tot die tijt geen de
minſte ſatisfactie en bequam maer, men dede aen haer en ons de grootſte affron-
ten,die wy nog met 't meeſte gedult verdroegen:Nu eyndlik om van de oogen der
Koninginne af te nemen 't voornaemſte ſubject van hare ongenugte,was,'t credit
van die Lien te benemen by 't gemene Volk: Dien Miniſter waer ick over klaeg,
wiert uyt 't Hof verſonden, in harde wederwil des Kons. 't Was wel belooft men
ſoude hem vry ſtellen, dan mede 't contrarie, want, hy dede by geſchrift al wat hy
had te doen door de Namen di'er Perſonen waer van hy ſig wilde dienen, en van
de gunſten en verdienſten daer hy deel-genoot af was:Alſo van de Regeeringe als
anders door Brieven diſponerende in ſijn abſentie, ſo volvoerde hy deſelve gewel-
den die hy dede tegenwoordig ſijnde: Den Kon. dus onwetende gehouden, inge-
volgelijck als verſtoten om dit quaet in den Staet te remedieren, en ontbloot van
Juſtitie,magt,nodigheyt tot ſijn defenſie,en vol ſchulde,beſchadigt,ja,bykans wan-
hopeloos van ſig te konnen herſtellen: De gewoonte van mishandeling ſtuytte al-
derhande Menſſen nodige raet te verlenen, en die 't voornamen,wierde ſelfs mis-
leyt: Daer was geheel geen regard 't ſy om de liefde van een aen-getroude, om de
pligt tot die van een Broeder,neen,ook niet op de meriten van de Grande desKo-
ninkrs.of enige laſt tot recompenſe des Kroons Dienaers: Al 't volk door den Ka-
mer-raet deſer Stad,en door de Gedeput.uytte voornaemſte deſes Koninkrs.trag-
te geneeſmiddel door beroeping der drie Staten uyt te vinden,alſo door den Raet
van Staten bearbeyt,die ten dien eynde vry ernſtige aenmaningen deden: Dog af
geweſen,en geen kans tot obtineren ſiende,wierden ſo hopeloos, dat men de con-
tributien tot den Oorl.weygerden,dus liep 't boven alle reden, den Kon.beriep de
Staten tegen den 1.January,maer dat wierde herroepen, om datte tijt van citatie al
te kort in geſtelt was,en dus al 't werk deſperaet lopende,reſolveerden den Kon. 't
Hof t'abandonneren,'tgunt als een ſake van quadẽ gevolge,egter by hem in voor-
nemen bleef:Gedurig yverens om ons en alles te brengen in beter ſtaet: Maer ſijn
jalouſie wilde dat niet dulden,en vermerkt by experientie dat ons t'ſamen ſijn niet
durabel konde weſen,ſulcx dat eer uyt 't ſelve meer confuſie te verwagte ſtont:By
al deſe conſideratiẽ quam by 't grootſte,'t miſſẽ van de Coninginne Regente mijn
Meeſtreſſe,ja ſo groot dat geen woorden genoeg ſijn om die uyt te drucken:Eynd-
lik den Raet van Stads-Kamer,geaſſiſteert door de voornaemſte des Volx en van
al den Adel,kennis nemende van mijn ſorgvuldigheyt,quamen mijn aenſoeken,en
ſchreum-

schreumden niet byna met enige manieren van gewelt my 't Gouvernem. van dit Koninkr. op te dringen: Om dese redenen en andre bewuste saken (die wy om respects wil verswijgen) siende alle hoop verloren 't Koninkr. te preserveren, en geheel verlorē, niet sonder reden dugtende ons in 't kort nog meer quaet soude overkomen, sijnde gedwongen te gebruyken de leste obligatie des gemoets, eer en affectie aen den Persoon van den Kon. mijn Meester, en sijn Koninkr. heb ick geresolveert, na mijn 't selve vele van God Almagtigs wegen sulx hadden gerecommand. met alle schuldige eerbiedigheyt en reden des Kons. Persoon in versekertheyt te stellen tot de Vergaderinge der Staten van 't Rijk, aen wien aenstonts Brieven zijn af-gegaen, ten eynde ged: Staten met volle Jurisdictie mogen delibereren op remedien die in desen noot vereyst wort: En also 't Gouvernem. door d'absentie der Coninginne aen my behoort, welcke tot nog toe geen resolutie ter contrarie heeft genomen, sal ik die exerceren met alle mogelijke vlyt, en so ik hope met succes: En op dat men 't also bevinde, so begere ik bysonder de hulp van die welke der Staten Vergaderinge composeren, vertrouwende so vele by haer te verdienen, dat ik haer advys hore, en dat sulcx Godt Alm. seer aengenaem en ten voordele van den Kon. mijn Meester sal sijn: 't Zy kennelijk dat tot hier alle depeches en affairen sijn gedaen in den naem van sijne Maj. even als sy deden ten tijde van de Coninginne Regente mijn Moeder en Meestresse, des Kons. Persoon behoudende nu gelijck als doen alle autoriteyt en den dienst van sijn Huys, so binnen als 't buyten 't Koninkr. Welke bedieninge ick quiteren sal so haest de Staten sullen hebben gedelibereert over 't Gouvern. van den Staet, 't welk ik hoop den Kon. toestaen sal dat se Persoon of Personen sullen mogen verkiesen, die sy goet tot de Regeeringe oordeelen, en daer op sijn Maj. hem mag vertrouwen, gelijk hy altijt gedaen heeft op de gene die sy voorheen verkorē: En nog dattet Gouvernem. sy met volle Jurisdictie, daer men seer op siet, en 't geen ik weet des Cons. behagē te sijn: En ten is niet vremt waerom dit Coninkr. so verlaten wort, wijl de Wetten swegen, en men langer menssen vont niet alleen overdadig verquistende hare reputatie, maer ook hare Goederen; Den Con. niets binnen sijn Patrimonie van de Kroon als de goede administratie hebbende: En ik protestere eens en meerm. dat ick ben en sijn sal gelijck ick leven wil voor de Voeten van sijn Maj. in alle getrouheyt volgens de Wetten, en so als 't behoort te doen aen mijn eygen Kon. en Meester, en met alle affectie die ick hem drage als mijn Broeder en mijn Vader, want ik houde hem daer voor, en heb hem altoos daer voor gehouden zedert de doot van den Kon. mijn Heer, (nu by Godt) met vaste resol. sijn Coninkl. Persoon te preserveren en sijn Successeurs, alles wat aen 't Koninkr. vereyst: Doende Eed voor God en sijn Maj. van Vassalagie en Huldinge die ik schuldig ben, in die forme als de welke de Alder-religieuste onder sijn Handen willen nakomen: Recommanderende aen de Vergaderinge der 3. Staten, kennis van den inhout deser Declaratie te nemen, en ingevolgelijck te procederen tot volvoeringe der Affairen die haer voorgelegt sullen worden. *Lisbona* 14. December 1667.

Terwijl men dus in Portugal de veranderingen sach/ quam in dese Maent daer van Madrid den Grave van Zandwits/ Engelse Ambassadeur/ die door zijn groote vigilantie korts daer na uyt wercke een Eeuwige Vrede tusschen Spangen en Portugal: De Vereenigde Provintien echter geen genoegen op

Portugal nemende over de non-betalinge van de 8. tonnen gouts/ volgens het leste Tractaet/ meenden de Portugijsen / dat men in Hollandt soude armeren om zijn guarant op Brasilien te soecken: Maer die gewesten hadden reeds genoeg stormen / want de geheele Kust van America/ en speciael die van de Caribes tot na Terra Neuf strechte/ gevoelde dese dagen soo sware Orcanen / dat op de Barbados/ St. Christoffel/ de Virginie/ Nieu Nederlant/ &c. de Huysen en Suycker-Moolens met veele 1000. Menschen zijn vernielt / en 't ghewas op den Velde door 4. Etmael regenen weg gespoelt / en alles so jammerlijck verwoest/ dat de Schepen op't Lant gheworpen/ de Forten vernielt/ de Boomen neder geslagen/ en alles schrickelijck is verwoest.

Het Jaer 1667. liep naeulijcx ten eynde of haer Ho: Mog: na dat by de respective Provintien diverse deliberatien over 't stellen van de Hooge Militaire Charges waren gevallen/ verkooren

Den Heer Prince *Johan Maurits* van Nassau, } Tot Velt-Marschalcken.
Den Heer *Paulus Wurtz*, }
Den Heer *Wigbolt van der Does*, Hr. van Noortwijk, Gener. van d'Artillerye/
Den Heer Rhijngrave, } Lutenants Generael van de Cavallerije/
Den Heer Prins van Tarante, }
Den Heer van Zuylesteyn, Luten. Generael van d'Infanterije/ een Charge soo noyt voor heenen geweest.
Den Heer Alua, Admir. van Vrieslant, } Majoors Generael.
Den Heer Graef van Hoorn, }
Den Heer Colonel Haersolte, } Commissarissen Generael.
Den Heer Colonel *Johan van Walderen*, }

Daer zijn aenstonts Expressen na de verkooren hooge Militaire ghesonden: Waer van upt Hamburg desen wegens den Heer Paulus Wurtz aen hare Hoog Mo: quam:

HO: Mog: Herren. Eur Ho: Mog: seind meine demutigste und gehorsaemste dienstenjederseit bereit: Und demnach aus eur Ho: Mog: vom Hern Resident Romir wolbehantigten schreiben ersehn, welcher gestalt bey der selben, in disponirung der hohn Militaire Chargen meijne weinighkeyt so weit in Consideration ghekamen, das sie mir die Velt-Marschalk Charge zu committire angestellet, mit begeren mich zu dem ende so bald thunlich, nach den Haeg zu begeven, &c. Als thue gegen eur Ho: Mog: wegen des zu mir gezetzen guten vertrawens mich zu vorders gehorsambst bedanken, mit der vorsicherung das eur Ho: Mog: und der Stat mit getrawsten und muglichsten fleis zu deinen ich stets gefleitzen sein, und mich dar ausz in gar kurtzen von hier nach den Haag begeben werde, umb eur H: M: weitere ordre daselbst gegenwertig zu empfahn, in dessen wunsche ich van hertzen das die Gottliche Almacht eur Hoog Mog: bystandige gesuntheit und der selbe hohe Regiering mit selfb erwunste geluckliecher Successen feliciteren wolle. Want eur Ho: Mo: in dero bestandighe hohe gewogentheit mich gehorsambst recommandire, und alstets verbleibe: Hoge, &c, Hamborg den 27. January 1668. Onderstont,
Eeur Ho: Mog: demutigster und gehorsambster Diener.

Terwijl

Terwijl dese saken voor vielen / sach men in den Hage het gewoel van veele extraordinaris Heeren ; En daer onder veele die reflexie namen / op de ghevaerlijcken Oorlog tusschen Vranckrijck en Spangen : Om alles tot een goet Verdrag te brengen/ arbeydende neffens den Keyzer en veele Duytse Vorsten oock desen Staet en Engelant : En ten wierde niet ondienstigh geoordeelt dat den Heer van Beuningen in qualite als Ambassadeur extraordinaris dienthalven na Parijs vertrock/ also den Minister Boreel aldaer seer kranck was / gelijck zijn Excell. met een braef ghevolgh korts daer aen dede : De Heeren Burgersdijck en van der Tocht vertrocken mede na Brussel en Mechelen : Den Ridder van de Temple quam uyt Engelant in den Hage / en sach men van die Kroon oock een Brief tot Vrede van desen inhout :

HO: Mo: Heeren. Wy hebben onse Nageburen oneenigheyt met groot ongenoegen aengemerkt,en wel gewenst dat d'onse na alle efficacieuse mogelijckheyt van aengeboden Mediatie,so kragtig was geweest,dat daer door hare Onderd.en de gehele Christenh.in ruste ware gebragt geworden : Dog vermits sy beyde selfs haer believen aen ons contesteren,soo hopen wy, dat mette hulpe en toedoen der benabuyrde Vorsten en Stenden,die satisfactie, welke|hier in bedonge sijn sullen volgen:De Extraords.Ambassadrs.die gy by ons hebt,hebbē met ons over dese saken Conferentie gehouden,en 't uwe daer onder swevende Intrest, als mede het middel om den Vrede te erlangen hoog estimerende,voor gestelt:Soo hebben wy hier op voor nodig geagt geen tijt meer hier in te verliesen , aengesien de Lenten aenkomt,maer hebben ten dien eynde raedsaem geagt den RidderTemple als onsen Extraord.Envoy na u af te sende,om met u te sluyten op wat wijse en met wat middelen men de Vrede tussen beyde Kroonen sal konnen weder brengen,of hoe wy (ingeval den hoogsten Godt den Oorl.om onser Sonden wil nog langer wilde daveren laten) onse beydersijtsOnderd.voor alle toevallende onheylen en ellendē beschermen mogen: Al deses sal u onsen voorsz. Envoy voordragen,en specialijck wanneer hy tot ons meeste behagen tussen ons en u gemaekten Vrede verseker die Vrient en Nabuyrlijk te bevestigen, en volkomen gelove by voegen.

Gegeven den 22. Decemb. 2. January 1667. C.R.

Na veel over en weder gaen/ is endling tusschen Vranckrijck en Spangien een stilstant van Wapenen tot in Maert geconsenteert : Onder welcken tijdt eenige Fransse Benden 't Casteel Genappe tusschen Brussel en Namen vermeesterden : 't Welck Vranckrijck desapprobeerden / als by Spangien een kleyn vertrouwen causerende : De Roomse Geestelijcken woelden onder dies oock seer/ geen goet uyt desen Oorlog keurende/ tot bevredinge/ soo verre datte Paus zijn Nuncius van Ceulen/ Vranckrijck den Heer Colbert / Spangien den Heer Bergheyde/ hare Ho. Mo. den Heer van Beverningh / ende andere Vorsten meer hare Gesanten na de aen-bestelde Stadt Aken om van Vrede te handelen / af sonden. Den Heer Prins van Orangien had tegens Nieuwe-Jaer een kostelijck Ballet in den Hage doen aen-stellen/ter eeren de Vrede tusschen Engelant en de Geun: Provintien : En was van den Koning van Engelant vereert / en door den Stalmeester van Duc d'Ormont over ghebracht 4. schoone Engelse Paerden : Den Heer Prins vereerde de Coninginne van

Engelant wederom met een heerlijcke Ys-sleede/ wesende een leggende Leeu/ seer kostelijck uyt-gebeelt en vergult/ voorsien met diverse Coningl. Kroonen/ 't Paerde-tuyg met goude Franje/ en zware goude Quispels/ met 500. Massijf silver vergulde Bellen/ alles seer curieus/ en wel gewrocht. De Sweetse Ambassadeur den Heer Graef van Dona (nu op zijn vertreck na Engelandt staende) en den Hr. Appelboom wisselden den 8. deser in den Hage de Ratificatien met haere Ho: Mo: Gecommitteerden/ van het leste Tractaet ghesloten tusschen Sweden en desen Staet/ wanneer oock de 140000. Rijckrds. zijn betaelt volgens het 5. Articul: Het was al den 26. ter naeste Maent datten Heer Graef van Dona van hare Ho: Mo: adieu nemende/ na Engelant vertrock/ seer statelijck met wel 30. Carossen uyt-geleyt; En wierde zijn Excell. over en wegens de goede officien in het gesloten Tractaet van de Ligue Defensive gecontribueert/ by desen Staet geregaleert met een Goude Keten en Medaillie van 6000. gulden/ en des selfs Secretaris met eene van 600. gl. Men sprack doe van eenige Leenen/ als Geertruydenbergh/ het lage van Brederode/ &c. af te leggen: De Graeffelijckheyts Domeynen te verkoopen: De Stadt Naerden te fortificeren: Den Rijn en Yssel te verdiepen: Maer seer flaeuw: Immers des Presidents Stoel op het Hoff wiert stillekens geruymt: Andre saecken quamen mede op 't Tapijt/ dan bleven by discours: Op den lesten avont van 't Jaer storf in den Hage de Heer Ruyck/ Raedsheer ordinaris in den Rade van Brabant/ den Advocaet Gool succedeerden in zijn plaets: Den Hr. Hooge Heemraedt Pieter Bol/ Burgermr. van Haerlem/ overleden/ wiert de Gecommitteerde Raet d'Heer ‡ Mr. Adriaen van Bosvelt/ Raet der Stadt Haerlem/ met die honorable Charge voorsien: Den Hr. Rodenburgh wegens Uytrecht in den Raet van Staten sittende/ storf in desen Maent. Haer Ho: Mog: verboden doe dat geene Ingesetenen haer Schepen ofte Persoonen mochten verhueren om de Nagebuyren/ Neutrale/ of Geallieerden eenige molest aen te doen. Ter Veer is den 17. December by de Magistraet genomen de volgende Resolutie:

Saturni 17. Decembris, Anno 1667.

DE *Heeren Pieter Naelhout, en Pieter de Neef, hebben het* Collegie *voor-gedragen, hoe datte Heer en Mr. Hendrick Serooskercke, op den* 11. *January* 1662. *en den eersten Marty* 1664. *respective is aen-genomen tot Pensionaris* Honorair *deser Stede, en daer nevens soo zijn by haer Ed. op-geslagen en gelesen verscheyde Retroacta tot die saeck specterende; Waer op gedelibereert werdende, so is by het* Collegie *om verscheyde insigten en consideratien goet gevonden en verstaen, beyde de op-gemelte Resolutien mits desen in te trecken ende te annulleren; Ende is dien-volgende zijn Ed: ontslagen van zijnen Eed, en van des selfs Ampt als Pensionaris* Honorair *gecasseert, sullende zijn Ed: van dese Resolutie Extract werden over-gesonden, om te dienen tot des selfs narigtinge; Wijders is zijn Ed: om redenen daer toe moverende, gheinterdiceert des Heeren Ghestoelte in de Kerck. Onderstont,* Collatione Concordat per mé.

Ende was ondertekent, De VOS.

De Provincien van Vrieslant en Groeningen hebben in desen tijdt haer soo hartig tegens de Roomsgesinde betoont: Klagende/ eerst over de groote vrypostigheyt

stigheyt der Roomse dat sy de Luyden hertrouwen, de Kinderen dopen, Vrouwen laten School houden, alle Huysen opkopen, en tot haer by-een-komste bequamen en sekere geschriften uytstroyen: So stellen sy op een Jesuyt 600.g. Op een Paep 200 g. Op een Geestel. Man of Vrous-Pers. 100.g. Daer meer als 2. Kloppē in een Huys wonen 50.g. Die de Mis in sijn Huys laet doen 300.g. Voor yder die in de Mis gevonde wort 50.g. Voor Pausgesinde die School houden 40.g. Voor die sig by de Roomse laet trouwen of hertrouwen 300.g. Voor elk Kint dat se doopté, &c. Mosten in 14. dage met al haer Ornamenten op kramē, op pene van 100.g. voor yder Altaer: En alle sluyp-wegen werden toe-gemetselt, op pene van 100. g. &c.

Poolen ratesiceerde nu de nieuwe Vrede met Moscovien te Warschau: De Koning sat doe onder een zwarten Hemel/ op een Zeetel van 6. trappen hoog/ te zyne lincker zijde stont een zwarte overdeckte Tafel/ en daer op een groot Silver Crucifix/ een in gout beslagen root Fluweele Boeck/ en een Silvere Inckt-Pot/ aen wedersijden saten eenige Senatoren: Hier binnen wierden de Moscovise Gesanten in goude/ silver/ en zijde Kleederen begeleyt: En door een minnelijcke oratie van den Grooten Cancelier uyt de naem van de Kroon Poolen geluck metten Vrede toe-gewenst: Daer na den Koningh opstaende/ trat na de Tafel voor 't Crucifix/ en 2. vingers op 't H: Evangelium leggende/ beswoeren en ondertekende de gesloten Tractaten: Van daer na de Antechambre Kamer gaende/ besloten alles met een maeltijt: De Moscovise Gesanten saten by den Koningh aen een Tafel/ de Poolse Senatoren aen een andere/ en voorts de Moscovise en Poolse Suite aen een derde Tafel: Den Koningh om te toonen zijn affectie bracht aen den eersten Moscovise Ghesant Naszokin een grooten vollen goude Kop op des Czars gesonthept/ en de Wijn daer uyt/ smeet 100. goude Ducaten daer in/ die hy met de Kop dien Gesant vereerden/ d'andre kregen elck 70. Ducaten: Dit geschiede/ om datte Poolse Gesanten door den Czar in der Muscou met een Millioen contanten voor de verdreven Poolen waren vereert/ en goetwilligh meenigte gevangens hadde los gelaten. Na gewoonte sloot men den 21. deser te Dantsich de Pont-Camer/ en wiert zedert den 5. April bevonden van daer afgescheept te zijn 6282. Lasten Tarruw/ 16768. Lasten Rogge/ 434. Lasten Boeckweyt/ 479. Lasten Garst/ t'samen 20934. Lasten. Den 1. deser quam den Koningh van Denemarcken weder te Coppenhagen/ alle onlusten metten Vorst van Holsteyn/ de Bruyloft met zijn Dochter/ en alle goet onthael af-gelegt hebbende: Want ged: Hertoge van Holsteyn Troude den 3. Novemb. savonts ten 5. uren mette outste Deense Princesse Frederica Æmilia, ende dat sonder eenige andere Ceremonien/ als met kostelijcke Klederen/ rare Juweelen/ en dremael lossinge van 't Canon: Waer na den Hertoge na Gottorp zijn residentie-Stad komende/ den Koning van Denemarcken seer heerlijck tracteerden; Treckende over de Belt nae Zeelant. Maer over de Huldinge te Hamburgh noch open staende/ sprack men/ als of Denemarcken wel licht de Elbe mochte met Oorlog-schepen sluyten; 't Welck hoewel ongewis/ echter daer by de Kooplien onsmakelijck om hooren was.

In Sevenbergen woelden de Regenten dapper tegens Ragotzky/ die door

de Protestantse Kercken 60000. Rijckrds. boot; Abaftl sont over dit en andere tweedracht een Expressen met 40. Persoonen na 't Turckse Hof. Daer is doent in 't Sevenberghse Wout een vreesselijck vliegent Serpent als een Draeck gesien / 't welck veele reysende Lieden verslindende / die de selve tot zijne spijse in de Wildernisse mede sleepten; Doch ontdeckt door een Ongaer / die door 't voorsz. Wout rijdende / een Veulen voor sich dreef / welcke Veulen van den Draeck aen-gegrepen / salveerde sich den Ongaer in grooter anghst metter vlucht / en maeckten het al de omleggende oorten bekent / waer uyt een opbodt met Spietsen en Roers gewapent / volgde; Maer als dese nu in het Wout quamen / ontstondt een zwaer weder van Donder en Blixem / sulcks datse in haer voornemen mosten te ruch keeren; 't Weder ophoudende / heeft men het gedagte Serpent onder een dicken Boom / die mede in tween ghetreft was van den Donder / gesien doot ter neer leggen.

Noch al even dapper wierde aen 't Canael (om den Oceaen en de Middell. Zee samen te voegen) gegraven / met hoop in 4. Jaren sulckx te volvoeren / in plaets van 8. Jaren / op welcke conditie Sr. Riquet 't selve had aengenomen; En soude den eersten Steen gelegt werden aen d'eerste Sluyse / by Toulouse / met een Medaillie / die den Hr. Andre daer toe ordre had te beschicken / 't welck den 27. passato wierde volbracht: Alwaer de Bisschoppen van Cominges / Leytoure en van St. Papoul met veele Geestelijcken / en Officiers te Paert / en over de 6000. Gravers verscheenen / marcherende met Trommels voor haer; Ter plaets komende / dede men eerst een Mis / doen zegende men de steenen / en men bracht die in Processie ter plaetse daer de President een nieuwe gront leyde ter rechter / en den Aerts-bisschop een ter lincker zijde / mette Medalien ter eeren van den Koning daer aen; Waer van sommigen oock hier en daer versonden en vereert zijn; Onder dit leggen schoot men gheduerigh met Canon / savonts was men vrolijck: Maer in Carcassone ontstont een oproer die 24. uren duerde / over sekeren Impost die men daer wilde in voeren tot last van de Gemeente / om te volvoeren het voorsz. Canael van Narbonne / 't was waer Vranckrijck had wel gelt / maer niet tot over al: 't Was Koninklijck gesproken, en ook te possederen so veel Gelt in sijne Koffers, daer men 10. jaren lang twee hondert duysent man mede konde onderhouden: De Franse West-Ind. Compagnie en was soo veel in voorraet niet / had veel quade Fortuyne uyt-gehart / en stont al om in duygen te vallen / dies leent haer den Koningh eenige Sommen om haer ingeduwden rug weder op te rechten: Want d'Engelsen speelden toch over alle Natien in Africa de Meester: Surignam namen sy niet alleen weder van de Zeeuwen / voerende den Commandeur na de Barbados: Maer bedongen van Vranckrijck by het Tractaet te Breda de restitutie van alle het Landt van Lacadie / en bysonderlijck de Plantagien van Porte Royal / Porte St. Jan en Pentagourt. Borgondien en Fransse Comte over hoop / lockten de Franssen om tot bewaringe van soo wel haer gelegen Provincie spoedig te preserveren: De Staten van Bourgondie wierden gheeyscht 9. tonnen gouts tot een Don gratuit aen Vranckrijck te geven / om neutrael te blijven: Maer men kost tot een soodanige Somme qualijck verstaen: Waer op

den Prins van Conde en eenige Bisschoppen als die van Authun / aldaer de gemoederen door vrundelijcke aenspraeck al vry dapper gingen versetten / onaengesien de quade Wegen / en een seer hart saisoen. Men hoorde dat Cheur-Trier met Vranckrijck was verdragen / om buyten alle troubelen en in-legeringe bevrijt te zijn / daer voor eens te verschaffen 1000. Oxhoofden Wijn / so veele Sacken Kooren / en 4000. sacken Haver: De Steden van Elsas siende dat Vranckrijck boven Straetsburg een Brug dede leggen / oock seer veel oorlogs-tuyg en Volck na France Compte af sonden / resolveerden tot maintenue van hare Privilegien geen Franse guarnisoenen in te nemen. Kur-Beyeren tracteerde doe te Gaissenfielt mette Cardinal van Saltzburg / om 't Keyserrijk te helpen beschermen / dit / en d'Ambassade die men uyt Hollant aen 't Keyzers Hof verwachte / gaf sommige hoop tot nederlegginge der swevende onheylen / doch die Ambassade ging dit jaer na Weenen niet voort / maer den Hr. Kramprich quam voor Resident wegens den Keyzer in 's Gravenhage / daer hy zijn Credentialen aen haer Ho: Mo: over leverden.

Den Koning van Engelant had den Heer Hertoge van Buckingam en den Lord Arlington verkooren tot Commissarissen om te handelen met hare Ho: Mo: Ambassadeurs te London: Het was te Withal en in den Hage ernst en aengenaem soo datelijck in besonges te treden: Den Ridder Willem Temple (als gesecht) van Brussel (daer hy wegens d'Engelse Maj. als Resident was) nu in den Hage als Extraordr. Envoy gekomen / had daegs na zijn aenkomst Audientie by haer Ho: Mog: en vertoonde zijn Credentiael van den tweede in 't Nieu-Jaer getekent / en boven gehaelt met diverse Carossen / door Gedeputeerdens van hare Ho: Mog: de Heer van Gelcuw wegens Gelderlant / en den Heer Gerard Colterman / Raet van Haerlem / wegens Hollant; Naer een quartier uyrs boven zijn / wierde op de selve manier weder afgeleyt; Men sag hier iwat meer yvers als wel op andere occasien. Onderwijl bande men den Graef van Clarendon. Te Londen wilde men een nieuwe Kay aen de Revier by de Brug te maken: Maer alsoo men begost te graven aen de gront daer de Herberge van St. Jans Hooft had gestaen / by Ludgatehil / quam daer soo grooten smoock met vlammen uyt / dat men oordeelden 't selve noch een overblijfsel van den brant in September 1666. is geweest: Alsoo het kout wiert / ordonneerden den Koning 5000. guld. om koolen voor de Arme Lieden te koopen. 't Parlement scheyde / alsoo men alle de Oorloghs-onkosten nam af te doen. Den Koning sont doe aen den Koning van Bantam 3. stucken Canon / voor de civiliteyt van de selve aen-gedaen: En belaste om te sien nae die Landen dewelke zedert 't Jaer 1640. van de Kroon vezalieneert waren geweest.

Den Prince Cosmus de Medicis, Prins van Toscanen / gesint vreemde Landen te besien / vertrock uyt zijn Vaderlant Florencen / en quam den 8. passato onbekent te Inspruck / met 8. Edellien; Hy en logeerde op des Hertogs Palleys niet / maer in een particulier huys / hoewel de Hertoginne zijn Moeye was / seggende / het Hof van den Keyzer / en dan Hollant te willen gaen besien: Quam alsoo te Augsburgh / daer de Magistraet den Prins met Wijn / Presenten / Haver / en Vis vereerden: Hier des Stadts Rariteyten gesien hebbende / toog op Ments / en so den Rijn af na Hollant; Alwaer hy op 't Stadhuys

huys van Amsterdam door de Ed: Achtb. Magistraet treffelijck is ghetracteert: Binnen Haerlem sach zijn Hooght. de konste van curieuse Damasten/ Geweef/ en Garens/ daer van eenige koopende: Toog mettet Nieu-Jaer in Brabant/ en t'Antwerpen met 6. Carotsen in-gehaelt werdende/ wiert vereert met 's Heeren Wijn; Toog op Mechelen/ en weder uytte Baronnye van Hoboken achter 't Casteel van Antwerpen/ dan wilde niet dat men voor hem 't Canon soude lossen: Alles besien hebbende/ vereerden 't Guarnisoen met 400. Patacons: Ging dien dach oock in het Pandt van de Tapijt-werckers/ gaf daer 20. Ducaten tot drinck-gelt: Reedt oock met zijn Carosse in den Cour a l'Anvers/ en op de Wallen; 's Avonts ging yder hem sien eten in den Beer op de Maire; En vertrock soo weder met lossinge van 3. Canons in een Jacht na Zeelant: Den Schipper van dat Jacht vereerden hy met een gonde Keten/ en Medaillie als een Rijckxdaler groot/ en aen de Bootsgesellen van 't selve Jacht gaf hy 100. Ducaten: Toog alsoo weder uyt dese Landen over Hamburg door Saxen na Oostenrijck/ estimerende de Stad Amsterdam en Hamburg wel de voornaemste by hem in sijn gantse Reyse besocht.

Men begost ten eynde deses Jaers Suytwaerts heen in Vranckrijck weder een Comeet te sien/ schijnende over Milanen/ Italien/ Catalonien/ Langedoc en de Pijreneen en Alpise Gebergten te zwieren. De Jesuyten te Pamiers weygerden doen haren Bisschop aldaer te gehoorsamen: Den Coningh van Vranckrijck hier over geklaegt/ beval de selve volgens stijl van de Fransche Kerck te bannen/ 't welck volgden: Te Sens dede den Bisschop aldaer oock al de Jesuyten af-setten van alle functien/ verbiedende haer te Preken/ of eenig Persoon in zijn Bisdom te biechten/ alsoo hare Leere pernicieus en dangereus wierde geoordeelt/ waer van de jonge en onwetende Menschen wierden misleyt. De Hertoginne van Mazarijn versocht doe in 't Parlement te Parijs by Requeste/ om van haer man ontslagen te zijn: Dus sach men de heele Weerelt vol onbenoegen en onrust: Brabandt en Vlaenderen begost nu oock te sien wat bedroefde Comeeten haer boven 't hooft waeren gegaen: En dat soo den kouden Winter niet breedsaem het heete Oorloghs-gemoet maekten/ het de naeste Somer daer seer bijster soude af loopen: De Staten van den Lande wetende dat Don Jan komen soude/ wilde aen den Marquis niet contribueren/ die t'Antwerpen 5. tonnen gouts had genegotieert/ en tot hooftgelt 3. gl. op yder Man/ 30. sts. op een Vrou/ 20. st. op elck Kint/ en 10. sts. op elcke Knecht en Meyt ghestelt; Die eygen huysen hadden/ mosten van elck 100. gl. waerdije/ 10. gl. geven: De Franse en Spaense liepen nu oock soo sterck langst de Schelde/ Leye/ 't Sas/ na Brugge en elders stroopen/ dat C. Rodrigo een Placcaet daer tegens maeckten/ want de Lieden konden te Brussel langer geen Vivres binnen brengen/ en veel min met haer Goetjen vluchten: De Winter en 't Nieuwe Jaer dus voor de hant/ besluyten wy dit Jaer-boeck met die gedachten/ dat het Jaer 1668. ons in 't toekomende seer ghedenckwaerdige stoffe sal op-disschen: Godt Almachtigh verleene ons de lieffelijcke Vrede/ ende schicke dat alles mach komen tot een goet

E Y N D E.

gecoll: 31 dec: 1754

12 volumes :onc:gl